

Journal of MCU

Peace

วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร

ISSN : 2985-1556 (Online)

Studies

หลักสูตรสันติศึกษา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University

ปีที่ 11 ฉบับที่ 5
(กรกฎาคม-สิงหาคม 2566)

Vol.11 No.5
(July-August 2023)

วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร

Journal of MCU Peace Studies

ปีที่ 11 ฉบับที่ 5 (กรกฎาคม - สิงหาคม 2566)

Vol. 11 No. 5 (July - August 2023)

ISSN: 2985-1556 (Online)

● วัตถุประสงค์

วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร กำหนดเผยแพร่ปีละ 7 ฉบับ (ฉบับที่ 1 มกราคม - กุมภาพันธ์, ฉบับที่ 2 มีนาคม - เมษายน, ฉบับที่ 3 พฤษภาคม, ฉบับที่ 4 มิถุนายน, ฉบับที่ 5 กรกฎาคม - สิงหาคม, ฉบับที่ 6 กันยายน - ตุลาคม และ ฉบับที่ 7 พฤศจิกายน - ธันวาคม) ทั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการศึกษาค้นคว้า และเพื่อเผยแพร่บทความวิจัยและบทความวิชาการแก่นักวิจัย นักวิชาการ คณาจารย์ และนักศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษา

วารสารมุ่งเน้นบทความทางด้านพระพุทธศาสนา สันติศึกษา สังคมวิทยา ศิลปศาสตร์ และสหวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ทุกบทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ อย่างน้อย 2 ท่าน เปิดรับบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

บทความที่ส่งมาขอรับการตีพิมพ์ในวารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร จะต้องไม่เคยตีพิมพ์หรืออยู่ระหว่างการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอื่น ผู้เขียนบทความจะต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การเสนอบทความวิชาการหรือบทความวิจัยเพื่อตีพิมพ์ในวารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร อย่างเคร่งครัด รวมทั้งระบบการอ้างอิงต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ของวารสาร

ทัศนะและความคิดเห็นที่ปรากฏในบทความในวารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนบทความนั้น ไม่ถือเป็นทัศนะและความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการวารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร

The Journal of MCU Peace Studies published 7 time per year (1st issue January - February, 2nd issue March - April, 3rd issue May, 4th June, 5th issue July - August, 6th issue September - October and 7th issue November- December). It aims to promote research and disseminate academic and research articles for researchers, academicians, lecturers and graduate students.

The Journal focuses on Buddhism, Peace Studies, Sociology, Liberal Arts and Multidisciplinary of Humanities and Social Sciences. All the articles published are peer-reviewed by at least two experts. The articles are in both Thai and English.

The articles, submitted for The Journal of MCU Peace Studies, should not be Previously published or under consideration of any other journals. The author should carefully follow the submission instructions of The Journal of MCU Peace Studies including the reference style and format.

Views and opinions expressed in the articles published by The Journal of MCU Peace Studies, are of responsibility by such authors but not the editors and do not necessarily reflect those of the editors.

● **เจ้าของ**

หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาสันติศึกษา
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม ห้อง D 423 79 หมู่ที่ 1
ถนนพหลโยธิน ตำบลลำไทร อำเภอมโนรมย์
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทรศัพท์ 035248000 ต่อ 8528,
084-320-3962, 082-551-5991
journalpeacemcu@gmail.com
โทรสาร: 035-248000 ต่อ 8528
<https://www.tci-thaijo.org/index.php/journal-peace>

● **ที่ปรึกษา**

อธิการบดี
รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ
คณบดีคณะพุทธศาสตร์
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
เลขาธิการสถาบันพระปกเกล้า
เลขาธิการสำนักงานศาลยุติธรรม

● **Owner**

Master of Arts Program in Peace Studies,
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Zone D, D423 4th floor, School Building,
79 M.1, Phahon Yothin Road, Lam Sai,
Wang Noi, Phra Nakhon Si Ayutthaya,
13170, Thailand.
Tel: + 66 35 248 000 ext. 8528
084-320-3962, 082-551-5991
journalpeacemcu@gmail.com
Fax: + 66 35 248 000 ext. 8528
<https://www.tci-thaijo.org/index.php/journal-peace>

● **Advisors**

The Rector
Vice-Rector for Academic Affairs
Dean, Faculty of Buddhism
Dean, Graduate School
The Secretary-General of King Prajadhipok's Institute
The Secretary-General of the Office of the Judiciary

- **บรรณาธิการบริหาร**

พระเมธีวัชรบัณฑิต, ศ.ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

- **กองบรรณาธิการ**

พระครูวินัยธรสุริยา สุริโย, ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พระปราโมทย์ วาทโกวิโท, ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พระครูปลัดอดิศักดิ์ วชิรปญโญ, ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผศ.ดร.ชั้นทอง วัฒนประดิษฐ์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

นายสุชนา ศิริธัญญา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผศ.ดร.อุทัย สติมัน

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

รศ.ดร.รัตน์ ปัญญาภา

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

รศ.ดร.นิศานาจ โสภภาพ

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

ผศ.ดร.ไกรฤกษ์ ศีลาคม

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี

ผศ.ดร.ปราโมทย์ ยอดแก้ว

มหาวิทยาลัยสวนดุสิต

ดร.สัญญา เคนาภูมิ

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

ผศ.ดร.พัทธธีรา นาคอุไรรัตน์

มหาวิทยาลัยมหิดล

- **Executive Editor**

Prof.Dr. Phra Medhivajarapundit

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

- **Editorial Board**

Dr.Phrakhruvinaithonsuriya suriyo

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Dr.Phra Pramote Vadakovid

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Phrakrupalad Adisak Vajirapaño

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Asst.Prof.Dr.Khantong Wattanapradith

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Mr.Suchaya Siritanyaporn

Mahachulalongkornrajavidyalaya, University

Asst.Prof.Dr.Uthai Satiman

Mahachulalongkornrajavidyalaya, University

Assoc.Prof.Dr.Rattana Panyapa

Ubon Ratchathani Rajabhat University

Assoc.Prof.Dr.Nisanart Sopapol

Ubon Ratchathani Rajabhat University

Asst.Prof.Dr.Krairoek Silakom

Udon Thani Rajabhat University

Asst.Prof.Dr.Pramote Yotkaew

Suan Dusit University

Dr.Sanya Kenaphoom

Rajabhat mahasarakham University

Asst.Prof.Dr.Padtheera Narkurairattana

Mahidol University

ดร.ชลัท ประเทืองรัตนนา

สถาบันพระปกเกล้า

รศ.ดร.พิมลพรรณ เพชรสมบัติ

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี

พระมหามหาวินทร์ ปุริสุตตโม, ผศ.ดร.

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ดร.สุรัชย์ พุดชู

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

Dr.Chalat Pratheuagrattana

King Prajadhipok's Institute

Assoc.Prof.Dr.Pimolpun Phetsombat

Rajamangala University of Technology Thanyaburi

Asst.Prof.Dr.Phamaha Maghavin Purisuttamo

Mahamakut Buddhist University

Dr.Surachai Phutchu

Mahamakut Buddhist University

● ฝ่ายประสานงานและจัดการ

พระสมพร ปสนโน (หลังแก้ว),

มือถือ: 084-320-3962 Line ID: Tom77725

อีเมลล์: Somporn.lang@mcu.ac.th

ดร.ประติสิษฐ์ ประคองสาย,

มือถือ: 082-551-5991 Line ID: ohho456

อีเมลล์: Pradisist.pra@mcu.ac.th

Coordination and Management

Phra Somporn Pasanno (Langkeaw),

Tel. 084-320-3962 ID line: Tom77725

Email: Somporn.lang@mcu.ac.th

Dr. Pradisist Prakongsai,

Tel. 082-551-5991 Line ID: ohho456

Email: Pradisist.pra@mcu.ac.th

● ฝ่ายกฎหมาย (Law Department)

ดร.คชาภรณ์ คำสอนทา: Dr.Kachaporn Kumsonta

● ออกแบบปก (Cover designed)

พระมหาปิยะนัฐ ปิยรัตนโน (โสมมา): Phramaha Piyanat Piyaratano (Soma)

● จัดรูปเล่ม (Content designed)

พระสมพร ปสนโน (หลังแก้ว), ผู้ช่วยบรรณาธิการ: Phra Somporn Pasanno (Langkaew)

ดร.ประติสิษฐ์ ประคองสาย, ผู้ช่วยบรรณาธิการ: Dr. Pradisist Prakongsai

กำหนดออกเผยแพร่

ฉบับที่ 1 มกราคม – กุมภาพันธ์

ฉบับที่ 2 มีนาคม – เมษายน

ฉบับที่ 3 พฤษภาคม

ฉบับที่ 4 มิถุนายน

ฉบับที่ 5 กรกฎาคม – สิงหาคม

ฉบับที่ 6 กันยายน – ตุลาคม

ฉบับที่ 7 พฤศจิกายน – ธันวาคม

วารสารกำหนดระบบการอ้างอิงเป็น APA เอกสารอ้างอิงในเนื้อหาและท้ายบทความผู้เขียนจะต้อง
 ปรับเป็นภาษาอังกฤษทั้งหมด เพื่อพัฒนาวารสารในการเตรียมเพื่อเข้าสู่ฐาน ACI และ Scopus ต่อไป

ตั้งแต่ ปีที่ 7 ฉบับที่ 1 (มกราคม-กุมภาพันธ์ 2562) เป็นต้นไป ได้ยกเลิกการตีพิมพ์รูปเล่มที่เป็น
 เอกสาร โดยจะเผยแพร่เฉพาะฉบับออนไลน์เพียงช่องทางเดียว สามารถดาวน์โหลดได้ที่ <https://www.tci-thaijo.org/index.php/journal-peace/index>

บทบรรณาธิการ

วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร มีวัตถุประสงค์เพื่อที่จะสนับสนุน ส่งเสริมให้คณาจารย์บุคลากร
 เจ้าหน้าที่ นิสิต และผู้สนใจ ทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัยได้เสนอและเผยแพร่บทความ ได้แก่
 บทความวิจัย บทความวิชาการ บทความหนังสือ บทความปริทรรศน์ และบทความพิเศษ ที่ได้มาตรฐาน
 สู่สาธารณชน รวมทั้งยกระดับผลงานทางวิชาการให้ได้รับการยอมรับในระดับชาติและนานาชาติ ด้วยหวังให้
 เป็นตลาดแห่งองค์ความรู้ที่สามารถค้นคว้า ถ่ายทอด และแลกเปลี่ยนความรู้ในด้านต่างๆ อย่างหลากหลาย
 และที่สำคัญองค์ความรู้ดังกล่าวจะเป็นแนวทางไปสู่การบูรณาการ เพื่อการพัฒนาส่งเสริมสันติวิธี เนื่องจาก
 สถานการณ์ด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว จนเกิดช่องว่างทางเศรษฐกิจ
 และความเหลื่อมล้ำในสังคม การทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ปัญหาการอยู่ร่วมกันของสมาชิก
 ที่มีความแตกต่างทางชาติพันธุ์ วัฒนธรรมและภาษา เป็นต้น อันก่อให้เกิดแนวโน้มนำไปสู่ความขัดแย้ง
 เชิงโครงสร้างของสังคม หลักสูตรสันติศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยได้เห็นถึงปัญหา
 ดังกล่าว จึงได้จัดทำวารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร เพื่อให้เป็นตลาดวิชาการ และเป็นช่องทางแห่งการ
 ค้นหาและรวบรวม แนวคิด ทฤษฎี หลักการ แนวทาง กระบวนการ วิธีการ ขั้นตอนในการจัดการความขัดแย้ง
 และหลักการ แนวทางในการเสริมสร้างสันติวิธี เพื่อพัฒนาไปสู่สันติสุขหรือสันติภาพ ดังนั้น ชุดองค์ความรู้จาก
 บทความวิชาการ บทความวิจัย เป็นต้น ที่ทางวารสารได้รับตีพิมพ์เผยแพร่จากผู้เชี่ยวชาญในด้านต่างๆ
 หลากหลายสาขามาไว้ด้วยกัน จะเกิดการสร้างสรรค์และค้นพบเครื่องมือการจัดการความขัดแย้งด้วยสันติวิธี
 จะทำให้บุคคล องค์กร สังคม ชุมชน สังคม หรือประเทศชาติให้เกิดสันติสุขได้ อีกทั้งยังเป็นการสร้างภูมิคุ้มกัน
 หรือเตรียมความพร้อมให้กับบุคคลหรือสังคมเพื่อเผชิญหน้ากับสถานการณ์ความขัดแย้ง ความรุนแรงที่จะ
 ตามมา

ทั้งนี้ วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร ได้เปิดรับบทความด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
 ไม่ว่าจะเป็นด้านพระพุทธศาสนา ปรัชญา สันติศึกษา สังคมวิทยา นิติศาสตร์ รัฐศาสตร์ มานุษยวิทยา
 ประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม การพัฒนาชุมชน การศึกษา จิตวิทยา และรวมถึงสหวิทยาการ
 เชิงประยุกต์ด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ โดยเผยแพร่ ปีละ 7 ฉบับๆ ละ 33 บทความ โดยบทความที่
 ตีพิมพ์เผยแพร่ได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิอย่างน้อย 2 ท่าน ทั้งนี้เปิดรับบทความทั้งภาษาไทยและ
 ภาษาอังกฤษ

ปีที่ 11 ฉบับที่ 5 (กรกฎาคม-สิงหาคม 2566) เป็นฉบับที่ผ่านการพิจารณาจากกองบรรณาธิการ และผู้ทรงคุณวุฒิ จัดว่าเป็นผลงานที่ผ่านการพัฒนาองค์ความรู้อย่างต่อเนื่องในเชิงวิชาการ ซึ่งสอดคล้องกับ วิสัยทัศน์ที่มุ่งพัฒนามหาวิทยาลัย เป็นศูนย์กลางการศึกษาพระพุทธศาสนาในระดับนานาชาติ โดยจัดการศึกษา และพัฒนาองค์ความรู้บูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่ให้นำไปสู่การพัฒนาจิตใจและสังคมอย่างยั่งยืน ซึ่งวารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร ได้รับความไว้วางใจ และความเชื่อถือของนักวิชาการ ดังจะเห็นได้จาก บทความที่นำมาเผยแพร่เป็นบทความวิจัย และบทความวิชาการที่มาจากหลากหลายสถาบันหรือหน่วยงาน ที่ได้เข้าร่วมตีพิมพ์เผยแพร่บทความ ซึ่งเป็นการเอื้อเพื่อแบ่งปันชุดองค์ความรู้เชิงวิชาการ เพื่อจะร่วมกันพัฒนา ชีวิต องค์กร ชุม และสังคม ให้เจริญก้าวหน้าอยู่อย่างอารยชนยิ่งขึ้น

กองบรรณาธิการวารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร ขอขอบพระคุณผู้บริหาร คณาจารย์ นักวิชาการ ตลอดจนนิสิต นักศึกษาจากมหาวิทยาลัยต่างๆ ที่ให้ความสนใจส่งบทความวิชาการเข้ามาร่วมตีพิมพ์เผยแพร่ ในครั้งนี้ และกองบรรณาธิการหวังเป็นอย่างยิ่งว่าเนื้อหาในวารสารฉบับนี้จะเป็นประโยชน์ต่อสมาชิกผู้ติดตาม อ่านทุกท่าน หากผู้อ่านจะมีข้อเสนอแนะในการปรับปรุงวารสารนี้ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้นกองบรรณาธิการขอน้อมรับ ไว้ด้วยความยินดี

(พระเมธีวชิรบัณฑิต, ศ.ดร.)

บรรณาธิการ

สารบัญ

เรื่อง

หน้า

บทบรรณาธิการ

(5)

บทความวิจัย: Research Articles

- Use of Design Thinking Process for Factors and Preparation Guideline of Being a Happy Elderly Person..... 1676-1694
Raluek Insamian, Rueanglada Punyalikhit and Eakachat Joneurairatana

บทความวิชาการ: Academic Articles

- The Exploring of Beniarong for Application in Furniture Design..... 1695-1707
Rutairat Prayoonhong, Eakachat Joneurairatana and Veerawat Sirivesmas

บทความวิจัย: Research Articles

- การพัฒนากลยุทธ์การบริหารนวัตกรรมทางการศึกษาในยุคการศึกษา 5.0: Development of Educational Innovation Management Strategies in Education 5.0..... 1708-1720
แวววรรณ จันทร์ชุกุลิน, พิษญาภา ยืนยาว, นภาพรณ โยดสิน และ ชีรวิธ ธาดาทันติโชค: Wawwan Chanchuklin, Pithayapa Yuenyaw, Napaporn Yodsin and Theerawoot Thadatontichok
- โมเดลการส่งเสริมเกษตรกรอัจฉริยะในการผลิตพืชผักของเกษตรกรรุ่นใหม่ในภาคตะวันออกของประเทศไทย: An Extension Model of Smart Farming for Vegetable Production by Young Smart Farmers in Eastern Region of Thailand..... 1721-1732
ปิยพร บุญเยี่ยม, เบญจมาศ อยู่ประเสริฐ และ บำเพ็ญ เขียวหวาน: Piyaporn Boonyeam, Benchamas Yooprasert and Bumpen Keowan

เรื่อง	หน้า
กลยุทธ์การบริหารจัดการการนิเทศการศึกษาโดยใช้กระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพผ่านการพัฒนาบทเรียนร่วมกันสู่การปฏิรูปการเรียนรู้ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์: Educational Supervision Administration Strategies Using Professional Learning Community Through Lesson Study Approach to Instructional Reform of Secondary Educational Service Area Office Surin.....	1733-1746
สำเริง บุญโต, สุเนตร ขวัญดำ, รวิชัยวัฒน์ ทองแมน และ ชัยสิทธิ์ คุณสวัสดิ์: <i>Samreong Boonto, Sunet Khwandam, Rawichayuth Thongmaen and Chaisit Khunsawat</i>	
อนาคตภาพคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2565-2574): Scenario of Characteristics of School Administrators under the Office of the Basic Education Commission in the Next Decade (A.D. 2022-2031).....	1747-1759
พัฒนศักดิ์ อภัยสม, พงษ์ธร สิงห์พันธ์ และ ชวนคิด มะเสนา: <i>Pattanasak Aphaisom, Pongthorn Singpan and Chaunkid Masena</i>	
การจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะด้วยกลวิธีการโต้แย้ง เพื่อส่งเสริมความฉลาดรู้ด้านวิทยาศาสตร์ เรื่อง เสียง ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5: Implementing Argument-Driven Inquiry for Enhancing Scientific Literacy in Sound Topic for 11 th Grade Students.....	1760-1774
วิรัชยุพา ทองพัด และ ธิติยา บงกชเพชร: <i>Wiranyupa Thongpad and Thitiya Bongkotphet</i>	
ผลของกิจกรรมแนะแนวโดยใช้วิธีการสืบสอบเพื่อเพิ่มการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนศิริวัฒนวิทยา: The Effects of Guidance Activities Based on the Inquiry Method to Increase Critical Thinking Skills of the Second Year of Secondary School Students at Siriwat Wittaya School.....	1775-1786
ชิราวุฒิ มงคลทรง, จิตตินันท์ บุญสถิรกุล และ กรกฏา นักรัก: <i>Chirawoot Mongkolsong, Jittinun Boonsathirakul and Karakada Nugkim</i>	

เรื่อง	หน้า
การพัฒนาแบบการเรียนรู้ปฏิสัมพันธ์แบบผสมผสานตามกระบวนการคิดเชิงออกแบบ เพื่อส่งเสริมความสามารถในการสร้างนวัตกรรมสำหรับนักศึกษาประกาศนียบัตรวิชาชีพครู: The Development of Interactive Blended Learning Model Based on the Design Thinking Process to Enhance Students' Abilities to Create Innovation for Graduate Diploma Students in Teaching Profession	1787-1799
บุญจิรา วงษ์ปา, สุธิตเทพ ศิริพิพัฒน์กุล และ สันชัย พัฒนสิทธิ์: <i>Boonjira Wongpa, Sutitthep Siripipattanakul and Sunchai Pattanasit</i>	
รูปแบบการป้องกันปัญหาการสูบบุหรี่ผิดกฎหมายภาษีสรรพสามิตในเขตพื้นที่ชายแดนไทย ลาว กัมพูชา: Prevention Model for Excise Tax Illegal Tobacco Problems in the Border Areas of Thailand, Laos, and Cambodia.....	1800-1810
วันทนี โฟธิงาม, จุฑามาส ชมผา และ นิตานาจ โสภภาพล: <i>Wanthanee Phongam, Chuthamas Chompha and Nisanart Sopapol</i>	
กระบวนการเคลื่อนไหวต่อต้านเหมืองแร่โปแตชและเกลือหินของ “คนรักบ้านเกิดบ้านเหงาเหงา ณรงค์ชัยภูมิ”: Movement Against Potash Mining and Stone Salt of the "Khon Rak Ban Kerd Bumnet Narong Chaiyaphum".....	1811-1824
นวกัทร โตสุวรรณ และ วีระ หวังสัจจะโชค: <i>Nawaphat Tosuwan and Weera Wongsatjachock</i>	
คุณลักษณะเยาวชนที่มีความคิดสร้างสรรค์ทางสังคมยุค Thailand 4.0: Characteristics of Thai Youth's Social Creative Thinking Promotion in Thailand 4.0 Era.....	1825-1838
ยุภาวรรณ ดวงอินตา และ หลี่ เหวินเหลียง: <i>Yupawan Duanginta and Li Renliang</i>	
การพัฒนาผู้ประนีประนอมตื่นรู้ต้นแบบโดยพุทธสันติวิธี: The Development of a Model Awakened Mediator by Buddhist Peaceful Means.....	1839-1853
จินตพัฒน์ สิทธิเดชทรงพล: <i>Chintapat Sitdejsoongpol</i>	

เรื่อง	หน้า
แนวทางการพัฒนาศักยภาพในการปฏิบัติงานตามแนวทางยุติธรรมชุมชนของอาสาสมัคร คุมประพฤติจังหวัดพิษณุโลก: The Personnel Potential Development of the Volunteer Probation Officers (VPOs) for Operation in Community Justice Ways.....	1854-1867
<i>กมลเลิศ โพธิ์กนิษฐ: Kammales Photikanit</i>	
การพัฒนาแบบแผนการเสริมสร้างภูมิคุ้มกันเพื่อลดปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจยุคนิวนอร์มอล ของคนไทยตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงในศตวรรษที่ 21 ด้วยพุทธวิธี: Model Development for Enhancing Immunity Against Economic Crisis in the New Normal Era of Thai People in the 21 st Century with Buddhist Principles.....	1868-1882
<i>พระราชปรีดีวิมล และ พระครูปลัดสุริยะ ชวนปัญโญ:</i>	
<i>Phrarachpariyattiwimol and Phrakhrupalad Suriya Chavanapanyo</i>	
กลยุทธ์การพัฒนาสมรรถนะผู้ดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จังหวัดกำแพงเพชร เขต 1 และเขต 2: The Strategic Development of Educational Quality Assurance Operators Performance in Educational Institutions (Internal Quality Assurance) under Kamphaeng Phet Primary Educational Service Area Office 1 and 2.....	1883-1893
<i>เกษมเวียง อริยะสุนทร: Kasemwieng Ariyasunton</i>	
การพัฒนาแบบฝึกทักษะการอ่าน คิดวิเคราะห์ และเขียนสื่อความภาษาไทย โดยใช้วิธีการ สอนแบบกรณีศึกษาร่วมกับเทคนิค GPAS 5 STEPS ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขต พื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพระนครศรีอยุธยา: The Development of a Practice Form for Reading, Analyzing and Writing Skills in Thai Language by Using a Case-Study Teaching Method Together with GPAS 5 STEPS Technique of Schools in the Phra Nakhon Si Ayutthaya Secondary Educational Service Area Office.....	1894-1909
<i>นภาพร ทองกลม และ วัชรภัทร เตชะวัฒนศิริดำรง:</i>	
<i>Napaporn Thongklom and Watcharapat Techawattanasiridamrong</i>	

เรื่อง	หน้า
ยุทธศาสตร์การบริหารสถานศึกษาอาชีวศึกษาเอกชนในยุคดิจิทัล: The Administration Strategies of Private Vocational Schools in the Digital Era.....	1910-1921
กรพัฒน์ ศรีชนะ, ไพวุฒิ ลังกา และ จิณณวัตร ปะโคทั้ง: <i>Koraphat Srichana, Phaiwut Langka and Jinawatara Pakotang</i>	
การขับเคลื่อน Soft Power: อัตลักษณ์ท้องถิ่นภาคใต้เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวจังหวัดชุมพร: Driving Soft Power: Southern Local Identity to Promote Tourism in Chumphon Province.....	1922-1935
ดวงฤทธิ์ เบ็ญจาธิกุล ชัยรุ่งเรือง: <i>Duangrit Benjathikul Chairungruang</i>	
การพัฒนารูปแบบค่านิยมอุดมการณ์ประชาธิปไตยของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 ด้วยหลักพุทธวิธี: The Development of Democratic Ideological Values Youth in the 21 st Century with Buddhist Principles.....	1936-1950
พรพิมล โพธิ์ชัยหล้า: <i>Pornpimol Pochailar</i>	
รูปแบบการพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลของสถานศึกษาอาชีวศึกษาเอกชน: A Model of Teacher Development in Learning Management in the Digital Era of Private Vocational Schools.....	1951-1963
อภิญา อยู่สุข, นเรศ ขันธะรี และ จิณณวัตร ปะโคทั้ง: <i>Apinya Yusuk, Narech Khantharee and Jinawatara Pakotang</i>	
การพัฒนาศักยภาพวิสาหกิจชุมชนสตรีโรงลาดเพื่อยกระดับเศรษฐกิจฐานรากโดยพุทธสันติวิธี: The Potential Development of Rong Lat Women's Community Enterprise to Raise the Grassroots Economy by Buddhist Peaceful Means.....	1964-1974
สิปปภาส สีลเตโชธาม, พระครูปลัดอดิศักดิ์ วชิรปญโญ และ ขันทอง วัฒนประดิษฐ์: <i>Sippapas Silatechotham, Phrakhupalad Adisak Vajirapañño and Khantong Wattanapradith</i>	
กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทโดยพุทธสันติวิธี: ศึกษาเฉพาะกรณีศาลแพ่ง: The Mediation Process by Buddhist Peaceful Means: A Case Study of Civil Court.....	1975-1988
สุกัญญา ริเริ่ม และ อุดุลย์ ขันทอง: <i>Sukanya Riroem and Adul Khunthong</i>	

เรื่อง	หน้า
รูปแบบการบริหารจัดการด้านบัญชีการเงินโดยพุทธสันติวิธีของวัดไทยในสหรัฐอเมริกา: The Model of Financial Accounting Management by Buddhist Peaceful Means of Thai Temple in United States.....	1989-2002
สุรพงษ์ หวังแสงอรุณ และ พระธรรมวัชรบัณฺฑิต: <i>Surahong Wangsaengaroon and Phradhamvajrbundit</i>	
การพัฒนาทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 เรื่อง โครงสร้างและการเจริญเติบโตของพืชดอก โดยการจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษาบูรณา การร่วมกับงานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน: Development of Learning and Innovation Skills of Mathayomsuksa 5 Students on the Structure and Growth of Flower Plants by Using STEM Education Integrated with School Botanical Garden Task.....	2003-2016
ทัชชญา ภัทราอัมฤทธิ์, พัทธ์ชัย วงษ์ชาลี และ กุลวดี สุวรรณไตรย์ <i>Tatchaya Pattraummarit, Pithak Wongchalee</i> <i>and Kulwadee Suwannatrai</i>	
รูปแบบพัฒนาการใช้สมาร์โฟนของยุวชนยุคดิจิทัลในจังหวัดนครราชสีมาโดยพุทธสันติ วิธี: The Model for Development of Smart Phone Use by the Youth in the Digital Age in Nakhon Ratchasima by Buddhist Peaceful Means.....	2017-2034
ธีระพงศ์ ทองมันคง และ พระปราโมทย์ วาทโกวิโท <i>Thiraphong Thongmankhong and Phra Pramote Vadagovido</i>	
แนวทางการบริหารงานวิชาการภายใต้สถานการณ์ COVID-19 ในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครนายก: Guidelines for the Academic Administration During the COVID-19 Pandemic of Small Schools under the Nakhon Nayok Primary Education Service Area Office.....	2035-2050
จิตติมา รุ่งกฤตผล, สударัตน์ สารสว่าง และ วรณวิศา สืบนุสรณ์ คล้ายจำแลง: <i>Jittima Roongkrittapol, Sudarat Samswang</i> <i>and Wanwisa Suebnusorn Klaijumlang</i>	

เรื่อง	หน้า
กระบวนการพัฒนาการสื่อสารของบุคลากรโดยพุทธสันติวิธี: The Process of Developing Communication Among Personnel by Buddhist Peaceful Means.....	2051-2063
สุทิน บางยิ้ม และ พระปราโมทย์ วาทโกวิโท: <i>Sutin Bangyim and Phra Pramote Vadagovido</i>	
กระบวนการพัฒนาวิทยากรจิตใต้สำนึกโดยพุทธสันติวิธี: The Development Process of a Subconscious Trainer by Buddhist Peaceful Means	2064-2077
พิศลยา บัวแก้ว และ พระปราโมทย์ วาทโกวิโท: <i>Phisollaya Buakaew and Phra Pramote Vadagovido</i>	
บทความวิชาการ : Articles	
การสอนทักษะการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมในระดับอุดมศึกษา: Teaching Ethical Reasoning Skills in Higher Education.....	2078-2090
สทวรรษัญ พลหาญ: <i>Sahawarat Polahan</i>	
การประกอบสร้างเขาวรรณปัญญาในนิทานพื้นบ้านเมืองเลย: ทุนทางสังคมของคนท้องถิ่น: The Construction of Intelligence in Local Folktales of Muang Loei: The Social Capital of Local People.....	2091-2104
ศาริศา สุขคง: <i>Sarisa Sukkhong</i>	
หลักธรรมกับการไกล่เกลี่ยในคดีอาญา: Dhamma and Mediation in Criminal Cases.....	1668-1678
อภิณัฐา ไส้ไหม, พระปราโมทย์ วาทโกวิโท และ อุดุลย์ ชันทอง: <i>Apinada Saimai, Phra Pramote Vadagovido and Adul Khunthong</i>	
การแก้ปัญหาความขัดแย้งในครอบครัวตามแนวพุทธสันติวิธี: Family Dispute Resolution Through Buddhist Peaceful Means.....	2120-2126
อุดมวิชน์ ทองเจือ และ วราณี ทองเจือ: <i>Udomwit Thongchua and Waranee Thongchua</i>	

วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร
เป็นสมาชิกเครือข่ายวารสารวิชาการ
ด้านสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ (JSH)

Use of Design Thinking Process for Factors and Preparation Guideline of Being a Happy Elderly Person^{*}

¹Raluek Insamian, Rueanglada Punyalikhit and Eakachat Joneurairatana

Faculty of Decorative Arts, Silpakorn University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: raluekkeular@gmail.com

Abstract

This research article aims to study the factors that promote happy elderly lives from people working-age representatives. Moreover, to find ways in preparation for being a happy older person by applying design thinking activities as research tools.

The research revealed that affecting factors to be happy elderly lives in the future consisted of 6 factors: 1. Finance 2. Physical and mental health and attitude 3. Housing and occupation after retirement 4. Participation in a society with the people. 5. Knowledge 6. Time to prepare for planning to become an older person. Furthermore, 3 model guidelines for preparing to be a happy older person: 1. A model guideline for building an online learning network format, 2. A model guideline for building a community learning center, and 3. A model guideline promotion of financial planning and health insurance systems. These guidelines focus on the concept of the elderly and community applications. Meanwhile, these guidelines are a purpose for people of working age who will become aging. The researchers suggest that guidelines should be trialed in existing geriatric centers or communities to test and reduce deficiencies which will be reviewed and improved so that guidelines are ready to apply to people who will become aging in the future.

Keywords: Thinking Process; Preparation Guideline; Elderly Person

Introduction

The world's elderly population is growing at an alarming rate because of the declining birth rate, and people live longer. The United Nations (United Nations, 2021) estimates that in 2020, there will be approximately 727 million people aged 65 and older, representing 9.3 percentage of the global population. It is anticipated to reach 1.5 billion by 2050, representing 16 percentage of the global population. And it is said that the world has rapidly entered an aging society. As a result, to raise societal awareness and assist each country in anticipating the proportion of older people in the community to prepare various plans promptly, the United Nations has divided the levels of entry into an aging society into three levels, as follows:

^{*}Received November 15, 2022; Revised January 9, 2023; Accepted January 12, 2023

Level 1: The level of accessing an aging society (Aging Society) is a society with a population aged 60 years and older comprising at least 10 percentage of the total population or a population aged 65 years and older with at least 7 percentage of the total population.

Level 2: Aged Society is one in which the population aged 60 years and older exceeds 20 percentage of the total population or the population aged 65 years and older exceeds 14 percentage of the entire population.

Level 3: A super aged society is one in which the population aged 60 years and older exceeds 28 percentage of the total population, or the population aged 65 years and older exceeds 20 percentage of the total population.

For Thailand, elderly people aged 65 and above make up 13 percentage of the country's population (Department of Older Persons, 2018). According to Thailand's 2010-2040 Population Forecast Report, by 2024, Thailand will be an entirely aging society. With an aging population of over 14 percentage by 2032, the country will be an aging society with a senior population exceeding twenty percentage of the total population (Department of Older Persons, 2018).

According to the 2010-2040 Population Forecast Report of Thailand, by 2024, Thailand will be an entirely aging society. With an aging population of over 14 percentage by 2032, the country will be an aging society with a senior population exceeding twenty percentage of the total population (Office of the National Economic and Social Development Council, 2022). The current working-age-to-elderly ratio is 3.6:1, and it is predicted that in the next twenty years, the proportion of working-age to the elderly will be 1.8:1, a twofold reduction (Department of Older Persons, 2018). These statistics indicate that in the future, Thailand will face a labor or working-age population deficit, which will be the driving force of society.

Conversely, if people of today's working age are prepared to become older, they will be able to plan their lives and live in the present with purpose. Furthermore, this proper planning will factor them into active aging in the future, healthy as they age. They have economic stability and have a role in society that is conducive to the life of the elderly. These factors prompted the researchers to conclude that preparations for today's working age will impact society in the future. In other words, if working-age people are now well-prepared for retirement, they will be pleased as retirees. A healthy, self-reliant individual can also be a contributor to society. This will have a favorable effect on future prosperity and the economy.

Nevertheless, on the other hand, if the current working age lacks preparation, it will harm themselves and society in many ways. In addition, the researchers consider the time of preparation, such as happiness aspects in physical, mental, and financial health, to be an essential factor in becoming a happy older person. Learning how to plan, organize, and be consistent with their training takes time. Before members reach old age, networks, groups, and activities must be established to ensure their social engagement. This will reduce the elderly's sense of isolation and help them feel valued in society.

Department of Elderly Affairs Ministry of Social Development and Human Security (Department of Older Persons, 2022a) Said, "Old age is the final stage of human life development. Without early development and preparation, human imperfection will only accrue once the last age is old. Therefore, human beings should begin to prepare for aging from the womb and that preparation for aging should begin as early as possible. Or, at the latest, in late adulthood, between 40 - 59 years of age (Department of Older Persons, 2022b).

To examine the perspectives of today's working population on becoming a happy older adult and to determine how to prepare for aging, the researcher intended to investigate what it means to be a happy senior citizen a variables affecting being a happy senior in the future, together with a strategy for planning to be a happy elderly. The tools used in this study include organizing activities under the concept of Design Thinking, a process developed by IDEO, a well-known design company in the United States, and D. school or the institute of design of Stanford University which is an institute that teaches design using the design thinking (Kidjawan, 2018). This process aims to understand human beings and the actual users (Human Centric Design) and then create practical work resulting from design, planning, policy-making, service, or innovation, for 20 participants, aged between 30 - 59, who are of working age and in the age appropriate for preparing for the elderly.

Objective of the research

1. To study the factors that promote happy elderly lives from people of working-age representatives.
2. To propose the ways for preparing to be a happy elderly person by applying design thinking activities as research tools.

Research methodology

Data Collection

This study is separated into a literature review-based analysis of Thailand's elderly readiness situation an analyzing of the sample population in this research by defining age requirements between 30 and 59 years for Bangkok-area residents. The twenty volunteers who attended the design thinking workshop were randomly picked up the population groups.

Data Analysis and Synthesis

- 1) The general data of the activity results were analyzed from the participants' opinions in each activity phase.
- 2) The synthesis of knowledge was from conclusions and recommendations at each phase of the activity.

Research Tools

The Design Thinking process has been used as a research tool to study the factors affecting happiness in being a happy older person in the future a propose a model for

preparing to be a happy elderly person. Before beginning the design activity, the researcher arranged activities to help the volunteers understand their feelings and the needs of themselves and other volunteers and prepare them for the activity because volunteers had diverse vocations, ages, and thought backgrounds. Consequently, a psychologist was asked to lead a movement called Active Listening. Psychologists have participants practice understanding their emotions and needs in various settings and train them to notice their feelings at the moment and convey them to others so that they may be understood. This activity will introduce participants to interpreting genuine difficulties, being more discriminating in selecting solutions or meeting their demands and observing the tone of voice and facial expressions when listening to the perspectives of others.

The process then enters the design thinking phase. It involves five steps. Throughout the activity, the researcher conducted periodic analyses of the collected data when the researcher determined that additional information was required and needed iterating. Subjects who were previously acquainted with one another were separated into distinct groups. Following that, the subsequent steps are as follows:

1. Understanding the in-depth problem of the target audience (Empathize)

To comprehend the issue, it is necessary to understand the intended audience comprehensively. The Observe technique may consider the target audience, the individual engaged, the system, the surroundings, and other variables, including being immersed in the scenario (Immerse) to perceive the audience's feelings, thoughts, and influencing elements. In addition, the interview (Interview) approach employs in-depth inquiries, such as those beginning with "why," to penetrate the issue and allow the dialogue to flow naturally.

At this stage, the researcher selected four tools for the sub-activity as follows:

- Question and answer of applications are intended to train volunteers to apply Active Listening skills to understand and get to know their interlocutor as much as possible.

- The "Yes, and..." tool requires and encourages volunteers to present their ideas and brainstorm as many of their basic ideas as possible in the shortest possible time regarding their expectations when they are entering old age.

- The "Empathy map" tool requires volunteers to write their own story through what they are seeing, hearing, thinking, and speaking, then writing it on a diagram provided by the researcher.

- The "Odyssey plan" tool allows volunteers to explore and plan their future retirement life under three conditions. Afterward, the researchers had each volunteer choose one of the Odyssey Plans they thought would address their happy and prosperous lives and then present their plans to other volunteers in the group. Then have them share their opinions further from each person's plan. They write their opinions on sticky notes on the board for everyone to categorize. This will help group members see the overall picture and direction of the problem more clearly.

2. Interpreting and defining the problem (Define)

It groups and synthesizes the data to interpret and determine what problems might hinder being a happy older person. It takes the information from Step 1, interpreting and defining it as a real problem. Then ask questions to allow the volunteers to examine their feelings and needs in depth. This enables the volunteers to relate the overall picture and point of view of the group (Point of View), then have the volunteers comment, categorize and correlate the data, and summarize the most important problems or needs to reach.

3. Brainstorming for solutions (Ideate)

The tool used in this step, "How might we...?" asks questions about problems from the previous activity so the group can devise solutions to those problems. For example, if the problem is related to finances and the elderly, it will bring the tools to set up a question. "How can we solve the problem of insufficient funds in retirement?". Then members of each group will proffer as many possible solutions as possible, regardless of limitations or possibilities. This allows volunteers to have fun with their opinions and develop innovative answers. It is an out-of-the-box, versatile idea that can be further designed or developed to solve other problems.

After sharing as many potential options as necessary, each group will collectively classify and pick the best or most feasible solutions for the solution model. It is conceivable for a solution to take the form of a product design, management method, or practice.

4. Making prototype (Prototype)

It adopts the solution obtained from step 3 to create a concrete model or prototype innovation. This prototype may be an operating procedure, a draft, a model, a process, or others. Prototypes should be easy to build, fast, cost less, and not need to be complete prototypes. The prototype is created to experiment and adjust and can replicate until a problem-solving prototype is obtained.

5. Testing and reflection (Test)

It is a prototype for users to try out to receive comments or suggestions (Feedback). This step aims to gather information from the target audience, including observing the target audience's behavior during trials, conducting interviews, and asking for feedback. Then the data are analyzed again to select the data that can honestly answer the problem and develop into an accurate model.

Research result

Objective 1 The factors that promote happy elderly lives.

The situation of preparation as an older person from the literature review. From the study of perception and preparation for the aging of the Thai people (Chuenwattana, 2014). The study comprised 1,620 people aged 50-59. The questionnaire results showed that

Thailand had a moderate level of preparation, accounting for 72.6 percentage overall. And preparing for the elderly must have four aspects of preparation, and these four aspects also have moderate preparation, all of which are Physical and mental 76.7 percentage, economic 74.6 percentage, housing 72.3 percentage, and social 69.9 percentage.

However, there were the studies in urban areas with a wide range of age groups in the population, from the research on preparation for entering the elderly society to a case study of Sai Mai District, Bangkok (Ingkapakorn & Bhanthumnavin, 2019). Three hundred ninety-one people between 18 and 59 answered the questionnaires. The analysis results found that the population in Sai Mai district had moderate physical and mental preparation, as well as economic and social aspects. For housing, there is better preparation than other aspects. Populations over 35 have better preparedness statistics than younger populations. Moreover, all of four aspects of preparation, males were slightly better prepared than females except for housing, where females were than prepared. When analyzing the variables that make this population well-prepared to become an older person, there are three crucial variables:

- 1) Attitudes towards being an elderly person.
- 2) Experience in caring for the elderly in the family.
- 3) Income adequacy.

The Department of Older Persons (Department of Older Persons, 2022a) is proposed to prepare in all four areas as mentioned above. It is also to adjunct the preparation of technology and innovation as the fifth aspect Department of Elderly Affairs. It is proposed to prepare in all four areas mentioned above. It is also to adjunct the preparation of technology and innovation as the fifth aspect so that the pre-aged and older can use technology and innovation in their living. Moreover, it knows how to prevent being a victim of scammers.

Factors affecting future happy elderly lives from Design Thinking workshop Factors affecting being a happy elderly person in the future consist of 6 factors:

1. Society and Participation: Participation in society and those around them involves activities, comments, and group gatherings to do activities that each person is interested in, such as helpful news exchange, volunteer activities, arts and crafts activities, senior tourism, tree planting, home care, health care, and life experience exchange. Furthermore, these activities allow elderly people to feel no isolation. To prepare for their entry into the elderly, elderly people should begin to play a part and become members of various online and on-site groups.

2. Physical and Mental Health: Physical and mental health and attitude are regarded as fundamentals of life. Physical and psychological health and attitude are connected, so they carry out activities typically. Elderly people have positive attitudes when they confront life problems, and then they will have opened attitudes, including accepting that they will be elderly in the future. They will, however, be elderly people who are happy, beautiful, talented, and valuable in the way they are.

3. Education: Learning new and interesting knowledge is the people who are preparing to be the elderlies, seeing that knowledge is essential in the current world. Furthermore, they recognize that future information and skills will permanently alter; thus, they should continue to improve themselves. Again, supposing an institution or source of knowledge can provide reliable knowledge; elderly people are ready to learn and use that institution or authority of knowledge to certify their knowledge, such as the use of basic technology in selling products and services, agriculture, primary care for the elderly, fundamentals of savings and investments, and self-care. Education will allow elderly people to no longer feel unimproved and feel they know and can employ their knowledge to benefit themselves and others.

4. Residence: Residence means the preparation of an appropriate and safe environment for elderly people. It refers to the residence and its surroundings, which include essential utilities and transportation. On a personal level, the preparation relates to the ability to prepare the residence: having their own houses or residences.

5. Finance and Assets: Finance and assets are savings and investment planning to prepare for retirement and living in the elderly age where elderly people cannot forecast their lifespan and illness. As a result, they must arrange financial resources to cover consumption and treatment costs. Furthermore, the volunteers who participated in the activity saw the need for a second occupation; hence, elderly people should seek knowledge, practice, and try to work to make a career after retirement that can generate income when they reach elderly age.

6. Time for preparation: People approaching retirement age are more aware of and see the importance of preparing for becoming elderly than those who are still young or working. If they start to prepare while they are young, it will have a positive effect on living in the elderly time. Therefore, volunteers who participated in the activity thought that the time factor influences preparation for becoming elderly people; thus, volunteers who participated in the activity believed that planning for a happy elderly life should begin when they enter working age, beginning with understanding their current status and readiness to plan with a suitable time, resulting in they become happy elderly people until their sunset years.

Objective 2 Model guidelines for being a happy elderly person by applying design thinking activities as research tools.

Model Guideline 1 Learning network in an online platform. This model approach to planning for happiness in old life emphasizes the importance of mental health and a positive outlook. As the number of older adults living alone continues to rise, a good place to start is by creating social networks where individuals can connect, share ideas, and support one another in developing a positive attitude toward being happy and meaningful older adults. Additionally, social networks provide access to information regarding physical, mental, and financial health from specialists and forums for sharing experiences. Moreover, networks may be used to propel desirable projects or policies. For example, Internet use could aid in

coordinating by simplifying the process of applying for events. As appropriate, similar interests might include organizing art therapy activities and learning about saving and nutrition from specialists through physical and online activities. Additionally, the participants commented that working-age seniors should be able to use communication technology and should be better prepared for diverse participation options. Member databases should be collected for future analysis, with the goal being of promoting the elderly's economic and social well-being.

Model Guideline 2 Community Learning Center. The participants proffer a practical plan for building a senior-focused community learning center. Numerous volunteers have domiciled upcountry and plan to return after retirement. It was also highlighted that they must select a new vocation that fits their strengths while considering the local context, economy, and culture. Thus, building a learning center would assist the community by serving as a repository of knowledge and know-how in agriculture, plant breeding, investment, administration, marketing, accounting, financial management, and knowledge dissemination. Additionally, it would serve as a venue for community members of all ages to organize events to aid one another in health promotion initiatives, acting as a distribution center.

Model Guideline 3 Promotion of financial planning and health insurance systems. This model guideline pertains to financial preparedness, an essential concept for becoming a self-reliant and dependable older person. Financial stability can help reduce anxiety when they become older people who can no longer work for income. This model guideline provides an individualized retirement planning system or knowledge base. Because each individual's work, income, expenses, assets, liabilities, personality, health, and family responsibilities vary, likewise does the optimal time to begin planning for financial security, therefore, having a consultant specializing in finance, investment, savings, and health insurance that is right for each person is a surefire way to ensure a happy older person in the future.

The new body of knowledge

According to the factors in preparation and model guidelines for being happy elderlies that the participants have designed, the researcher saw that more than individual-level preparation is needed since it is a preparation stage at an individual level. Therefore, it should include factors at the social and environmental levels that promote society to create an atmosphere of raising awareness and preparing for an aging society. Factors at the social and ecological levels may include public and private sector organizations that encourage an atmosphere of preparation to allow people to keep up with the rapid transformation of society to an aging society, as well as the ever-changing global scenario. The development of people to being happy elderly people in a community requires support from their surrounding authorities, organizations, or communities. It means that if authorities or organizations in a community encourage group gatherings or joint activities for people in a community; as a result, society is ready to be a base that supports elderly people to be happier people

(Panyaruno, Wijitwatchararak, Amsuk and Charoenjai, 2020). According to the findings of the design thinking workshop, it showed that the social sector, which is an environmental factor contributing to people's preparation for becoming happy elderly people, should have three characteristics as follows:

Social sectors and organization characteristics that are conducive to preparing for happy elderly

Activeness: Social and organizational sectors should be active and learn occurred matters that how the situation of the number of elderly people increasing and the number of working-age people decreasing will affect the future of society and how to support work, health, new knowledge, and saving to allow employees within organizations to have skills and abilities for working; having activeness even as their ages increase, but they are valuable to the organizations; have good health.

Adaptability: Social and organizational sectors should work in an environment combining variety, such as age, attitude, and culture. Therefore, it is essential to respect individuality, including the application of knowledge gained from the experiences of others, to create works and values in organizations. In the future, there will be an increase in cross-generational work; there will be no work assignments from top to down (Silo) in organizations, but there will have listening to the concerns of employees who are mostly of working age. However, senior people continue to serve as policymakers and practice makers. Consequently, adjusting and applying data from various individual knowledge and experience is necessary to employ the situation appropriately and solve the problems encountered together.

Agility: Social and organizational sectors should have skills to deal with ambiguous situations. Currently, information and conditions change over the day, so there is no certainty in terms of life and the economy. If elderly people and organizations continue to stick to the traditional principle, they will lose time and resources. Thus, designs of swift structures or work plans and the reduction of unnecessary steps through communication for mutual understanding can enable the pre-aging population, social sector, and organizations to have sufficient agility to deal with the increasing number of elderly people and the decreasing number of people of working age.

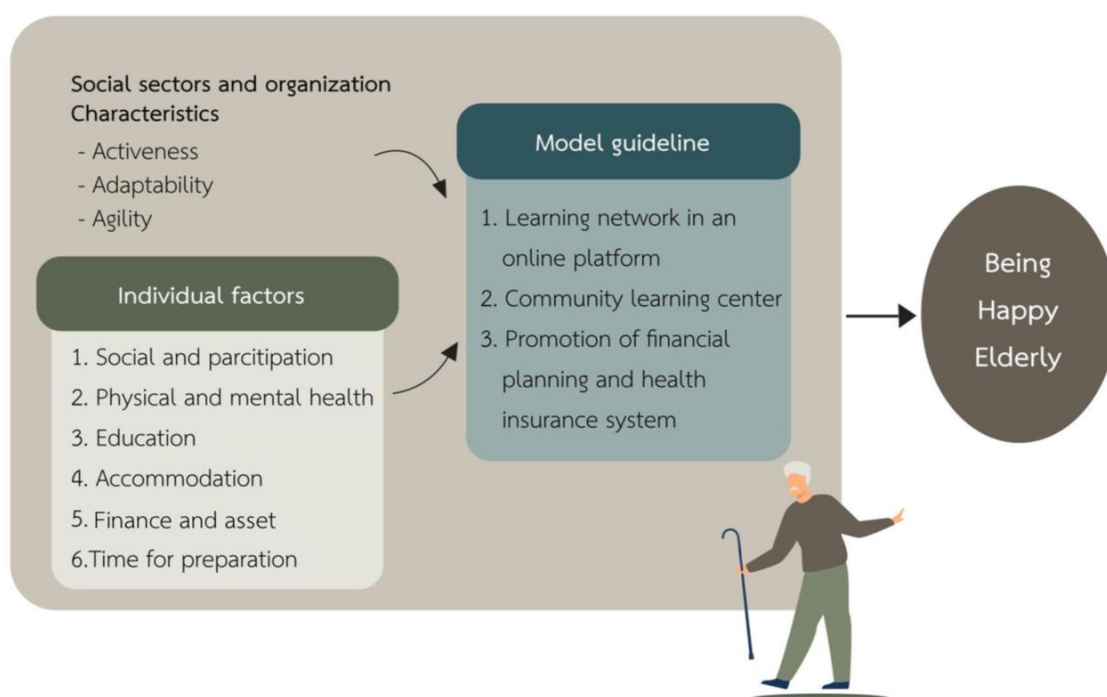

Figure 1: The factors for preparation for being happy elderly people and characteristics of the social sector and organization that facilitate the implementation of guidelines for preparation for being happy elderly person.

1. The Situation of Preparation Being Elderly People

According to the study results about the situation of preparation being elderly people in Thailand (Chuenwattana, 2014), it showed that their preparation level was at a neutral level in all four aspects: 1) Physical and Mental Health; 2) Economy; 3) Residence; and 4) Society and participation. The most significant variables were attitudes toward being elderly people, experiences related to caring for senior family members, and income sufficiency. Therefore, the researcher thought that raising public awareness was a matter that required urgent action. Additionally, organizations and media should foster and disseminate various knowledge.

Income sufficiency was a leading variable that significantly impacted the preparation being elderly people. According to the investigation of factors having relations to the preparation being elderly people of the pre-aging population in Phayao Province (Chaisombut, and Yana, 2019), the results revealed that nearly half of the sample population, or 43.16 percentage, prepared their economic readiness at a low degree, as a result of their occupation, income, and debt. In addition, they were advised to create a financial plan for at least 5 to 10 years and to prepare for residences, caretakers, and annual health examinations. These factors would make the pre-aging population aware of the preparation being elderly people. In addition, the investigation of the preparation of the pre-aging population to enter a quality aging society in Nong Ya Sai Subdistrict, Suphanburi Province (Meechana, Khansakorn, Silawan,

and Rawiworrakul, 2017) revealed that the sample group's economic readiness degree was low.

Moreover, this group's household debt reached 78.0 percentage. The researcher viewed that the situation of preparation being elderly people in terms of the economy might affect other aspects and their surrounding people. In addition, people cannot rely on only their abilities in this factor because they must rely on the knowledge and policies of relevant authorities. Consequently, it was a factor that affected the situation of elderly people at the national level.

2. Factors Affecting the Happiness Being Future Happy Elderly People of Design Thinking Process Participants.

Participants concluded that the six factors for preparation for being happy elderly people. The factors consisted of 1) Physical and Mental Health, 2) Finance; 3) Residence and Occupation after Retirement; 4) Society and Participation; 5) Education; 6) Time for Preparation. These factors aligned with the factor of the preparation elderly people in Thailand (Chuenwattana, 2014), which classified them into four aspects: 1) Physical and Mental Health; 2) Economy; 3) Residence; and 4) Society. In addition, additional factors were received from the participants' suggestions, namely, education and time for preparation.

According to the literature review and activities in this research, the result revealed four identical factors for preparation being elderly people. In the ideate stage, the researcher analyzed and discussed the findings from the ideas proposed by the group. The researcher viewed that the pre-aging population conveniently accessed physical and mental health services, stimulating preparation. Therefore, relevant authorities should promote services to reach more people, especially those not governed by organizations or authorities, such as freelancers, farmers, and merchants. Moreover, they should provide welfare to lower the expense of health examinations and doctor consultations.

Regarding the economic factor, the government sector should promote apparent policies, such as providing education about financial planning; focusing on issuing procedures on the price of utilities, medical supplies, goods, and services that are suitable for elderly people; promoting occupations and incomes to make them consistent with the reduction of household debt. Regarding residence and environment, the government should renovate public areas and improve logistics and transportation to make them suitable for all individuals. Regarding the participation factor, the participation of elderly people was consistent with the study on the Active Aging Index, which found that the active aging of elderly people in Bangkok was lower than that of elderly people in upcountry regions (National Statistical Office, n.d.). Therefore, preparation for this factor should prioritize the pre-aging population in Bangkok and increase the number of centers for activities that people are interested in. However, regarding which patterns the centers will be, further research is required to find the actual needs in each area, such as centers for handcrafted products, cultural preservation, and volunteering.

Regarding the two additional factors, namely, 5) Education and 6) Time for Preparation, it was found that participants gave importance to these factors since new knowledge and technologies had been continuously being developed. New knowledge and technology could raise work efficiency: whether it was a job for the pre-aging or post-retirement age population. The researcher believed that if the knowledge were applied to life, the factors would influence the readiness to be happy elderly people. In contrast, studying briefly interesting or fast-changing information might not be compatible with the preparation being elderly people. In contrast, learning exciting information in a short time or fast-changing information may not be compatible with the preparation being elderly people. In addition, they suggested that if a person reached working age and began to generate income, they should immediately be aware of the preparations for being elderly people.

Nonetheless, the period of early working age is when people shift jobs to discover themselves; thus, it impacts their income and relocation. However, this group is young and healthy; hence, they are unaware of their health and unable to prepare for finance adequately. However, according to the study on Executive Retirement Management (Leedy, and Wynbrandt, 1987), it revealed that the optimal age to begin preparing for being elderly people was the age of 30.

3. Prototype Guidelines of Design Thinking Process Participants for the Preparation for Being Happy Elderly People

Participants planned the three prototype guidelines for the preparation for being happy elderly people: 1) Constructing a Learning Network in an Online Social Model; 2) Constructing Community Learning Centers; 3) Promoting Financial Planning and Health Insurance Systems. The prototype guidelines allowed the researcher to view that they were consistent with the six factors of the preparation for being happy elderly people. However, the most significant factors were the factor of society and participation, career promotion in the community, and finance. After considering these three factors, they were consistent with the characteristics of the participants who lived in detached houses and lived alone in the Bangkok region since they were single or lived alone because their children worked elsewhere or their spouses died. The findings allied with the data on the status of elderly people in 2010 compared to 2020 (The Standard Channel, 2022), the year in which the number of elderly people living alone increased from 9 percentage to 21 percentage. The data allowed the researcher to forecast the trend that people who would be elderly in the future would be elderly people who live alone in a large number. Therefore, it will cause relationship concerns in the aging society.

Moreover, they need to receive information or interact with people of the same age to share experiences and avoid feeling isolated. Regarding occupations after retirement, because most participants were public and private sector employees; thus, they viewed that they would not be able to work their former jobs after retirement. Therefore, they needed an information source that promoted occupations in their communities. In addition, they needed

to have financial planning knowledge to plan savings, investments, and health insurance when they had illnesses to reduce expenses. The activity participants proposed three factors that should be promoted and supported by relevant government and private agencies to make them occur. Additionally, the public required assistance from government authorities to issue policies to raise income and decrease debt for the people.

Discussion of research results

This study sought to identify the elements contributing to a happy old age. The analysis of documents to be compared with the results of the Design thinking workshop revealed that it was consistent with the findings of Chuenwattana (2014), who explained that preparation for entering the elderly was divided into four aspects: preparation, physical and mental health, financial preparation, housing preparation, and preparation for social participation and hobbies (Chuenwattana, 2014). Similar to the findings of Chaisombut and Yana (2019), the research identified seven factors strongly associated with the readiness of the pre-aging group for aging: employment, income, annual physical examination, age, knowledge of aging, attitudes toward aging, and quality of life (Chaisombut and Yana, 2019). However, during the Design Thinking workshop, participants made additional recommendations about two factors contributing to happy aging: preparation knowledge and time of preparation. The research findings and the outcomes of the Design thinking workshop depend on the individual. If a person prepares for the aging process by adhering to the abovementioned characteristics, they can be confident that they will age happily.

Becoming a happy senior citizen requires more than just personal preparedness. The social sector must also be prepared for an older society shortly. Lohapoontrakool (2020) has studied the promotion of various sectors in society and provided opportunities for local people to participate in the implementation and planning of elderly care, resulting in guidelines for establishing cooperation between organizations and action plans for the elderly care (Lohapoontrakool, 2020). And the research of Panyaruno, Wijitwatcharak, Amsuk, and Charoenjai (2020) studied the readiness of temples and social capital contributing to the use of temples as a base for caring for the elderly-self care (Panyaruno et al. 2020). Both studies seek to determine what the social sector should do to enhance the quality of life of the elderly, which is distinct from the outcome of the Design thinking workshop, which is not a guideline or policy for how the social sector should operate for the elderly, but rather a discussion of the characteristics of the ideal social sector. And the research implies that it is a constant issue in the manner in which the social sector should act and the characteristics it should contain.

Conclusion

Participants concluded the six factors for preparation are happy elderly people. The factors consisted of 1) Physical and Mental Health, 2) Finance, 3) Residence and Occupation after Retirement, 4) Society and Participation, 5) Education, and 6) Time for Preparation. They employed these factors to develop prototype guidelines for preparation for being happy elderly people, consisting of 1. Constructing a Learning Network in an Online Social Model, 2. Creating Community Learning Centers, 3. Promoting Financial Planning and Health Insurance Systems. Therefore, the researcher viewed that these three prototype guidelines included connection points, namely the centers, networks, and knowledge resources. These three prototype guidelines wished community or society members to share experiences to alleviate feelings of anxiety and isolation. In addition, they desired knowledge applicable to planning a good life for themselves and society. Moreover, the existence of networks and centers might contribute to more awareness and confidence for preparation being elderly people, as they would see the engagement of individuals of the same age. Nevertheless, being a hub of these prototype guidelines required good management, reliable knowledge sources and information, activity implementation that matched the aptitudes and preferences of the target groups to stimulate members' participation, systematic, easy-understand, and one-stop operation; data collection to avoid misunderstanding and appropriate service for the pre-aging population and elderly people.

Suggestions

1. The suggestions from the research

According to the design thinking process research, psychological techniques were significant since volunteers desired the skills to comprehend their and others' insights. The skills enabled them to recognize their and others' actual needs and summarize problems and solutions. In addition, as an analyst of research findings, the researcher required the skills to comprehend volunteers to obtain activity analysis results that match the characteristics of the volunteers' problems.

Implementing activities with volunteers from diverse backgrounds necessitated a focus on describing the research instrument and conveying an understanding of each activity's objectives to allow volunteers to acknowledge. In addition, the activity operator should provide activities that let the volunteers relax from getting to know each other, resulting in good cooperation and idea presentation with quantity and quality.

Activity arrangement and time affected the volunteer's response since some activities let participants express their ideas in groups briefly; however, the idea presentation was not thorough. However, volunteers spent different periods in activities containing writing to present individual ideas, so those who completed the first might feel bored. As a result, the activity

operator was required to observe and communicate with or allow them to rest, as the activity atmosphere affected brainstorming.

2. The suggestions for future research

The researcher suggested establishing a central education for elderly people, such as clubs, hospitals, and vocational promotion centers, to study elderly people's participation, such as what they wanted from becoming members or participating in activities and what factors obstructing activity participation to link the data with the findings of this research and analyze gaps between factors that the pre-aging population desired and factors that elderly people received that did there enough support resources for the six-factor and was there any additional factor or missed factor impacting the preparation for senior persons in the next generation to offer the information for on-point policy issuing of the government sector.

References

- Chaisombut, D., & Yana, B. (2019). Factors Related to the Preparation for Aging among Pre-aging Population. *Nursing Journal of The Ministry of Public Health*, 29(3), 131–143.
- Chuenwattana, W. (2014). Perception and Preparation for Aging of Thai Population. *Pathum Thani University Academic Journal*, 6(1), 197–202.
- Department of Older Persons. (2018). *Situation of the Thai Elderly 2018*. Retrieved November 12, 2021, from <http://www.dop.go.th/th/know/side/1/2/261>
- Department of Older Persons. (2022a). *Increase Knowledge and Prepare Before Old Age*. Retrieved November 14, 2021, from <http://www.dop.go.th/th/know/5/257>
- Department of Older Persons. (2022b). *National Elderly Plan, Issue 2 (2002-2021)*. Retrieved November 14, 2021, from <http://www.dop.go.th/th/laws/1/28/766>
- Ingkapakorn, A., & Bhanthumnavin, N. (2019). Factors Influencing the Preparation for Elderly of Working People: A Case Study of Sai Mai District, Bangkok. *Journal of Health Science*, 28(1), 22–36.
- Kidjawan, N. (2018). Design Thinking Process: New Perspective in Thai Healthcare System. *Thai Journal of Nursing Council*, 33(1), 5–14.
- Leedy, J. J., & Wynbrandt, J. (1987). *Executive Retirement Management: A Manager's Guide to the Planning and Implementation of a Successful Retirement*. New York: Facts on File.
- Lohapoontrakool, J. (2020). An Action Research of Promoting the Cooperation of Family, Temple, School and Related Sectors in Elderly Caring in Tambon Srisajorakenoi, Samutprakarn Province. *Journal of Social Sciences and Humanities Research in Asia*, 26(1), 43–76.
- Meechana, P., Khansakorn, N., Silawan, T., & Rawiworakul, T. (2017). Readiness of Pre-Aging Population for Quality Aging Society in Nongyasai Sub-district, Nongyasai District, Suphanburi Province. *EAU Heritage Journal Science and Technology*, 11(1), 259–271.

- National Statistical Office. (n.d.). *Active Ageing Index of Thai Elderly (Vol. 2017)*. Retrieved August 18, 2021, from http://www.nso.go.th/sites/2014en/Pages/Active_Ageing.aspx
- Office of the National Economic and Social Development Council. (2022). *Thailand Population Projection Report 2010-2040 (Revised Edition)*. (1st ed.). Bangkok: Amarin Printing and Publishing.
- Panyaruno, P. A., Wijitwatchararak, K., Amsuk, R., & Charoenjai, N. (2020). Ageing Empowerment Guidelines by Using the Temple Based Ageing Self-care in Thailand. *Journal of Social Science and Buddhistic Anthropology*, 5(1), 102–121.
- The Standard Channel. (2022). *The Secret Sauce: Executive Espresso*. Retrieved January 20, 2022, from <https://www.youtube.com/watch?v=w-UsJ2YPW7c>
- United Nations. (2021). *World Population Ageing 2020: Highlights: Living Arrangements of Older Persons*. Retrieved January 7, 2022, from <https://www.un-ilibrary.org/content/books/9789210051934/read>

The Exploring of Benjarong for Application in Furniture Design^{*}

¹Rutairat Prayoonhong, Eakachat Joneurairatana and Veerawat Sirivesmas

Silpakorn University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: rutairatp@gmail.com

Abstract

Benjarong is a high-class handicraft in Thailand. In the past, it was used in the royal court by high-ranking people with unique shapes, patterns and colors. Nowadays, there are improvements to match the era, to reach people of all genders and ages including foreigners in order to get to know Benjarong through new designs such as home furniture, gifts, souvenirs, jewelry, etc., to continue the identity of Thai arts and crafts.

Thai furniture has a more important role after King Rama V announced the abolition of slavery. So, the crouching system is reduced. Characteristics (of Thai furniture that is unique) can be seen from the shape of the bent wooden legs called 'Kou legs' and carved patterns similar to the lion's legs called 'Singha legs' such as stools, beds, cabinets, etc.

The Golden Ratio is derived from a mathematical theory. It is a calculation to find the most balanced and beautiful proportions. It is a formula invented by Leonardo Fibonacci, an Italian mathematician who tried to use numbers to describe the beauty of nature.

This article raises two issues of study Benjarong and Thai furniture regarding composition, proportion and shape in order to determine the outcome of suitable and similar proportions by using the Golden Ratio theory to compare the beauty proportion of two things by experimenting with designing various dimensions in creating relationships with each other and finding the result of the most perfect piece of work, it is able to ingeniously and harmoniously reflect Benjarong and Thai furniture.

This study provides a new perspective on contemporary furniture design. By maintaining the identity of Benjarong and Thai furniture, the outcome from studies and experiments shows that creating new furniture by art beauty theory of both proportions can reflect the identity of Benjarong and Thai furniture, which will be a new dimension of creative design. This can be useful and is a continuation of Thai arts and crafts in the future.

Keywords: Benjarong; Thai Furniture; Golden Ratio

Introduction

Benjarong is a high artwork handicraft that has been accumulated for a long time from generation to generation. Benjarong developed quickly into the international market. The

^{*}Received January 22, 2023; Revised March 2, 2023; Accepted March 4, 2023

value in the product itself contains gold and high art that can be found in any country in the world comparable. The purpose of production today is different from the production in the past. In those ancient times, it was produced for use in the upper class, but in the present Thai Benjarong, it is popular with both Thai and foreigners, whether they are used to decorate the house or use it as a gift, souvenir, etc. (Boonyarat Benjarong, 2020).

Nowadays, the era has changed, causing the popularity of Benjarong to decrease and not be known to the next generation. Therefore, applying the form of furniture or product in the house that matches the current era is the preservation and reflects the wisdom mixed with the contemporary until it becomes a new body of knowledge for the next generation.

Applying the Golden Ratio Theory to calculate the beauty of the Benjarong and the proportion of Thai furniture in order to find the link between each other of the elements of art, will be used to develop the design and also for applying and creating the shape of modern furniture that fits with the present day by experimenting and simulating a variety of designs to find the most complete summary of the work that can reflect the symbols of Benjarong and Thai furniture.

The author has a preference and interest in the beauty of Benjarong. Benjarong wares were used by the noble people in the past and continue to the present day but it's no longer that popular with the next generation. This issue inspired the author with a variety of design expertise, to make ideas and to apply them to furniture development. Choosing to design a tea table has a connection with the past when Benjarong wares were put on the table and by doing so, it's an effort to give proper respect to tradition.

Article

In this article, the scope of the study is Benjarong, Thai furniture, Golden Ratio and experimental application in design focusing on shape, form and proportion as follows:

1. Benjarong

Benjarong is a fine Thai handicraft that has been around for a long time from the Sukhothai period to the Rattanakosin period. Benjarong is a glazed pottery ware painted by the enamel method. The part called Benjarong is a pattern written on the work produced with 5 colors, usually black, white, yellow, red and green.

The history of Benjarong started with making various ceramics. In the beginning, there were trade contacts with Chinese cities that we had heard of called "Chinese junk" There are various bowls imported to trade with us. Later in the Sukhothai period, it was a chinaware machine porcelain. The glazed water machine is broken. Later, in the era of King Rama 2, it was considered a very boom era, with the order of Benjarong from China by sending Thai technicians to learn and train in China. Previously, it was a pattern design from Thailand and then sent to the Chinese to write, for example, Thep Phanom pattern that would have eyes that are called Thep Phanom Pung Pui. In the early period, the face and pattern would be

Chinese style up in order. (Kwan, 2021). Benjarong and Lai Namthong wares have different shapes but keep Thai-style various shapes such as bowls, plates, jars, plates, spoons, kettles, tea sets, etc. The shapes are decorative according to user characteristics.

"Benjarong" means "five colors" and can be used from 3 colors to 8 colors; the main colors are red, yellow, white, black, green or blue and other colors are purple, dark brown, etc. (Foundation for the Conservation of Ancient Ruins in the Old Palace) The Royal Thai Navy Headquarters (2013) said that "Lai Nam Thong" is classified as the same type of wares as benjarong wares, but with the addition of gold between benjarong. The gold cutting line has been used since the reign of King Rama I, but was very popular during the reign of King Rama 2 and end at King Rama 5

Benjarong wares are handcrafted by Chinese and Thai craftsmen. It ended during the reign of King Rama V when the department of the Borwon Wichaichan Palace set up a kiln in the front palace Wang Na and made colored wares by ordering white wares from abroad by writing the pattern, painting colors and all processes to burning here. (Kongpia, 2022).

Diagram from the study of Benjarong.

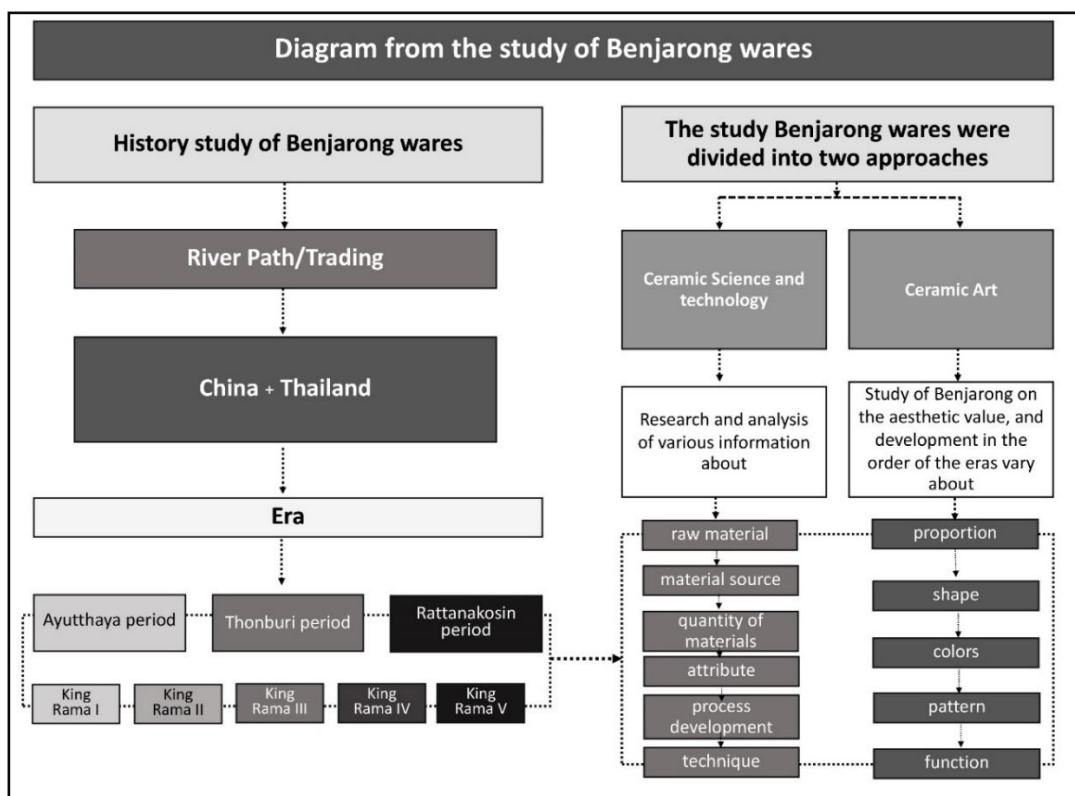

Figure 1: Diagram from the study of Benjarong wares.

Source: (Prayoonhong, 2022)

Art Ayutthaya, 23rd century have cut lemon shape, Kan-Khod pattern, color-coded, Kan-Khod-patterned, Flower stalk pattern in red, green, and white. The outer edge of the mouth is painted on the green line; the floral pattern is painted on the yellow line; the inner

lip line is painted when freshly molded and the grille is painted in the yellow and red line on the matt bowl in green glaze. Hongwiwat (2011).

Figure 2: Benjarong bowl with Kan Khot pattern.

Source: (Hongwiwat, 2011)

Art Ayutthaya, **1750-1767** Benjarong bowl with glossy lid, black porcelain painted with Thep-Phanom pattern in red glass box, alternating Norasingha decoration with red halo pattern, surrounded by red Kanok pattern with white lines, Khon eye border, lid and floral writings from the bottle and regularly on the green and red lines, the top cover has resembles with the lotus bud.

Figure 3: Benjarong bowl with Thepphanom-Norasingthong pattern.

Source: (Hongwiwat, 2011)

The reign of King Rama 5 (1868-1910) was the last era of Benjarong and Lai Namthong. It was a popular era for European wares. Chinese and Japanese wares in this period are painted and burned in Bangkok, such as the kiln of the Bowon Wichai Chan Nai Phon Palace Department. In the reign of King Rama V, porcelain was very popular, and many contests were held. It is the last era of Benjarong wares and Lai Namthong.

Figure 4: Namthong ware the reign of King Rama V Salak Jor Por Ror.

Source: (Buwan, 2014)

Calling the proportions of the Benjarong by analogy with human proportions, golden water betel jasper, emblem pattern of the King's monogram, Chor Por Song Klod, round bottom, round body, sloping shoulders, round mouth, ancient military hat-shaped cap, it is written in enamel and gold with a pattern of the King's logo on the tile floor, starting from the bottom of the missing gold, writing with the pattern of the yellow and green spiral claw guard. The jar is painted with the King's logo throughout the leaf navel area. There is a statue of a lion's head embossed on all four sides, a 2 cm tall sloping neck, sloping shoulders, claws in green and yellow flames and once again covering the mouth of the jar with gold.

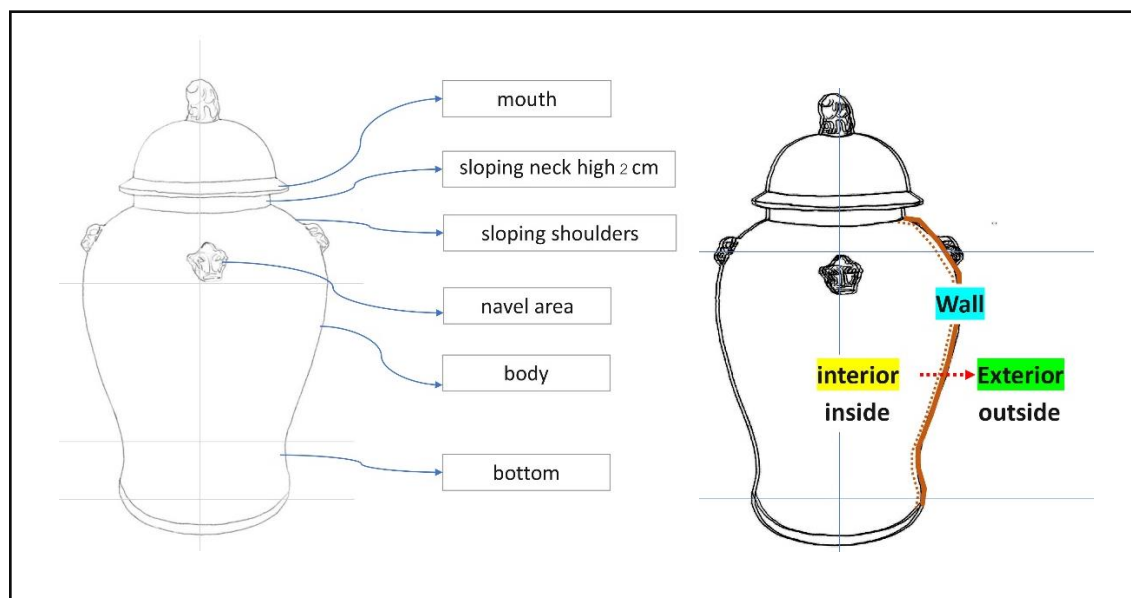

Figure 5: Calling the proportions of the Benjarong by analogy with human proportions and analyze inside-outside. Source: (Prayoonhong 2022)

The cap of an ancient soldier's hat is clipped around the mouth. The gold cap is written with the pattern of the claw guards, green and yellow twisted pins. The cap is attached to the

same list of the King's name as well. The top spot is a gold-plated lion, looking very beautiful. (Buwan, 2014)

2. Thai Furniture

Thai traditions in the past involved crouching or sitting and therefore did not know the use of furniture. Evidence can be found in the evolution of Thai furniture around the reign of King Narai from the murals.

Furniture has evolved over time. In Thailand, it is difficult to find evidence of evolution in furniture. Enough to see the outline, it is approximate since the reign of King Narai the Great (1656) onwards because the murals, stone carvings, or stucco images that are seen together are stories about religion and Buddha history. But in those works of art, the artist will insert images of society, behavior, living as well as traditions, such as the shape of Thai architecture. These traditions reflect real life, noting that activities are performed on the ground level, such as sitting, sleeping and eating. All sit on the floor. (Chanthaban, 2013)

The Ayutthaya period began to adopt the system of government and culture of Hindu culture. The King was seen as a god and society began having different classes. The furniture therefore only existed in higher class, as can be seen in the remains of the late Ayutthaya period. This is the prime reason why there are only few and not many.

During the reign of King Rama V, there was a change in the abolition of slavery, the prostrating system gradually disappeared and gained western culture, causing furniture to play a role in Thai society from the reign of King Chulalongkorn onwards. That is to say, since 1873, he began to reform the country extensively, including reforming Thai society. There were three changes in Thai society.

The first one was the freeing of slave children, which led to the abolition of slavery. The second one was the status change of commoners to ordinary citizens and the third one was the noble status change which was often inherited by blood. The king favored the use of knowledge and skills according to the Western style. In addition, he also favored the cancellation of the tradition of crouching in an audience. It is a standing bow and sitting in a chair instead. Therefore, living status and living behavior began to change. but gradually starting from the top - The King and downwards.

Thai furniture appears in the reign of King Narai the Great according to La Loubert and Archbishop Tachard. There are records that indicate classification of the furniture in those days as follows: reed mats for sleeping, sitting, etc., for general use. Bamboo litters are often located in the basement of the house, solid chests, Japanese chests, chests with drawers, cabinets, room partitions, etc. It can be said that Thai furniture has a unique identity, which can be seen from the bentwood legs and carved patterns similar to the legs of a lion, called "Kha Sing".

Figure 6: "Tang" lacquered and gilded in the Rattanakosin period was influenced by China.
Source: (Chitamorn, 1982)

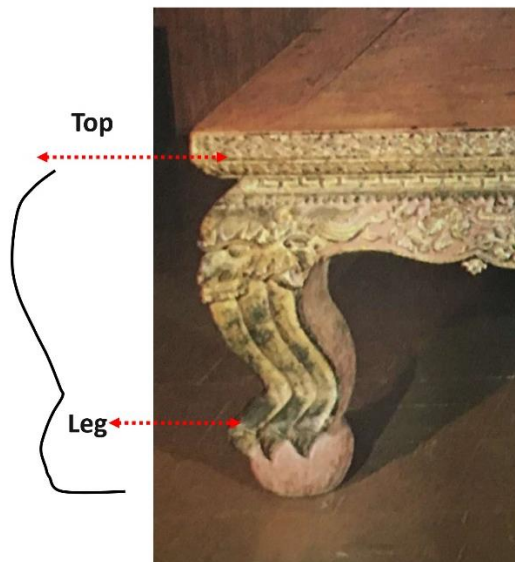

Figure 7: Calling the proportions of the Tang's legs as legs of lion. It's called "Kha Sing".
Source: (Prayoonhong 2022)

3. The Golden Ratio

The Golden Ratio is a mathematical theory used to calculate the most beautiful ratio, invented by Leonardo Fibonacci, an Italian mathematician who invented this theory to measure the beauty of things on earth through numbers and proportional calculations. The golden ratio is 1: 1.618. The golden ratio comes in many forms, including straight lines, squares and triangles. It can appear in everyday life both in nature, such as flowers, animals, artwork, architecture and human faces.

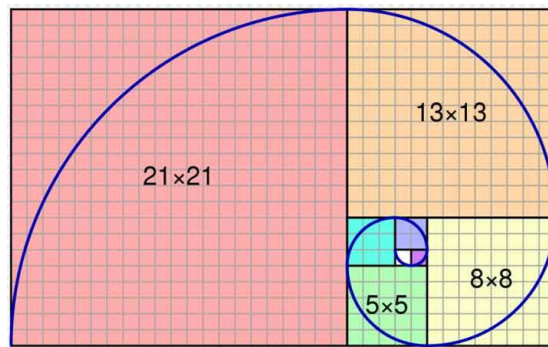

Figure 8: Golden Ratio Magical numbers manifested in nature.

Source: (Mag, 2016)

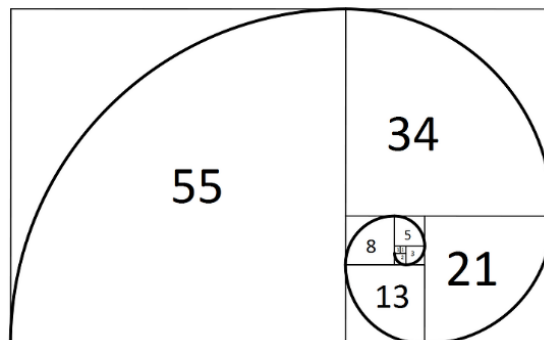

Figure 9: Value of the golden ratio (number Phi) knowing the side length of a square.

Source: (Jouis, 2021)

4. Experiment

In this paper, the author defines the scope of the study by studying the shape and proportion of Benjarong and legs of Thai furniture in order to compare the proportions by using the theory of the golden ratio, including to find discoveries that will be used in developing a modern furniture style but by reflecting the image of the shape and proportion of the Benjarong for experiment.

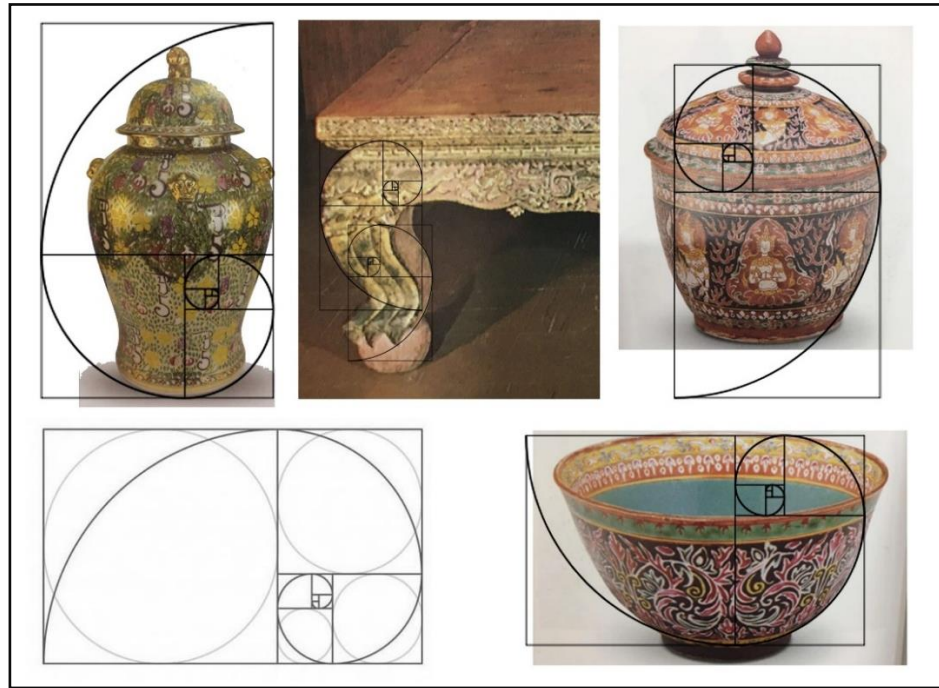

Figure 10: A Comparison of the Golden Ratio Theory with Benjarong and Thai furniture.

Source: (Prayoonhong 2022)

A Comparison of the Golden Ratio Theory with Benjarong and Thai furniture and the connection in comparison of proportions and shapes.

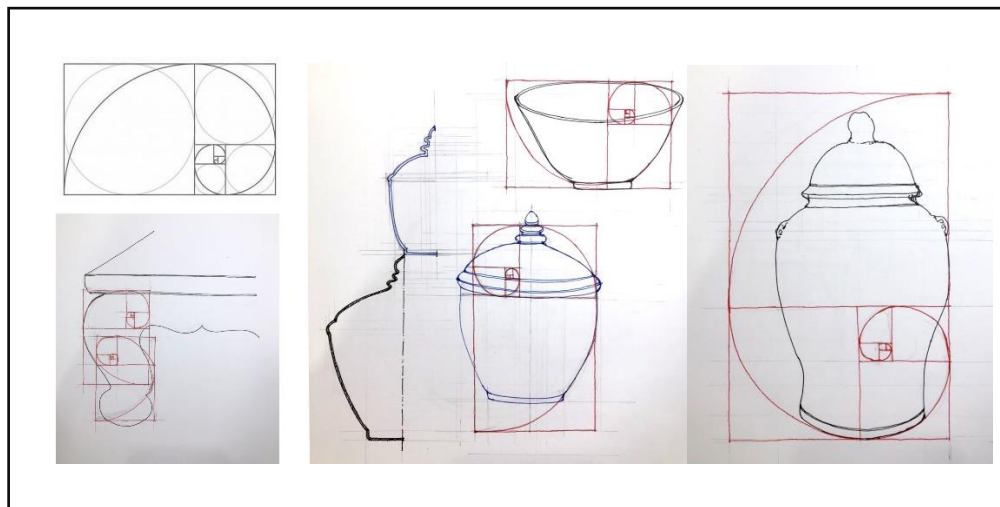

Figure 11: Diagram for comparing proportions and shapes.

Source: (Prayoonhong 2022)

Diagram for relationships with lines, shapes, forms, inside and outside.

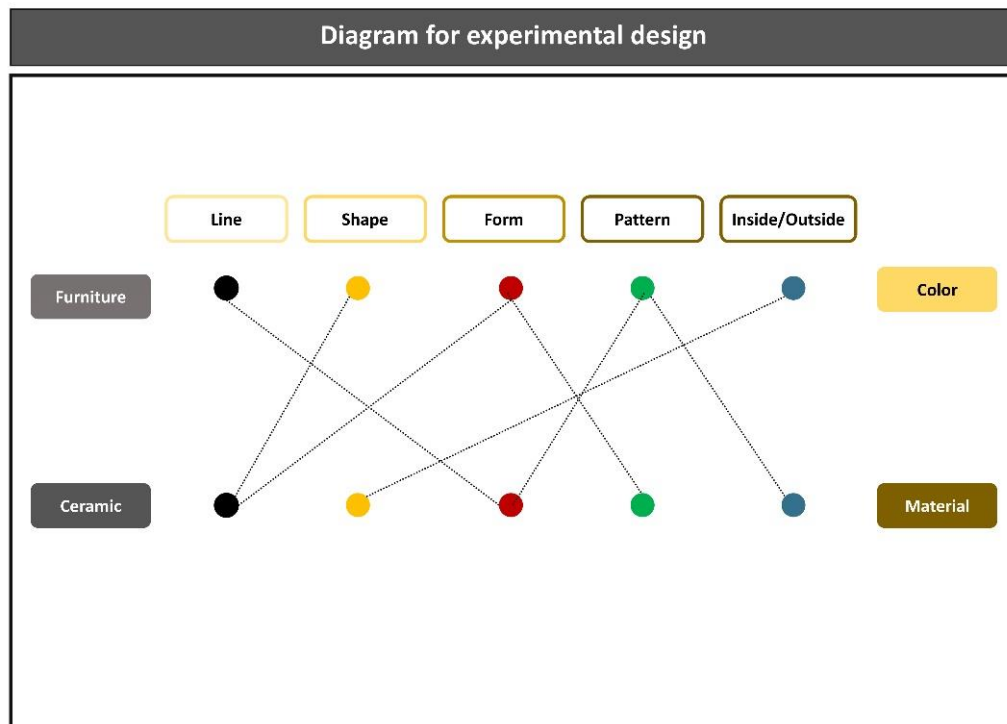

Figure 12: Diagram for comparing proportions and shapes.

Source: (Prayoonhong 2022)

An experiment for comparing the proportions and shapes of Benjarong and Thai furniture legs. The outcome of the experiment design. In this picture, a design experiment (that connects relationships) can be seen between Benjarong and Thai furniture legs in the form of internal and external link.

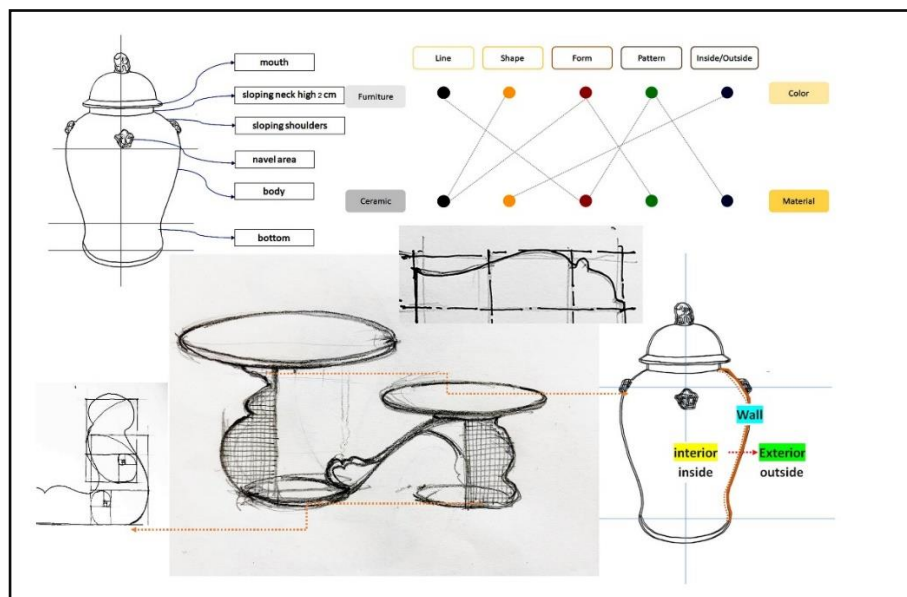

Figure 13: An experiment for design new furniture.

Source: (Prayoonhong 2022)

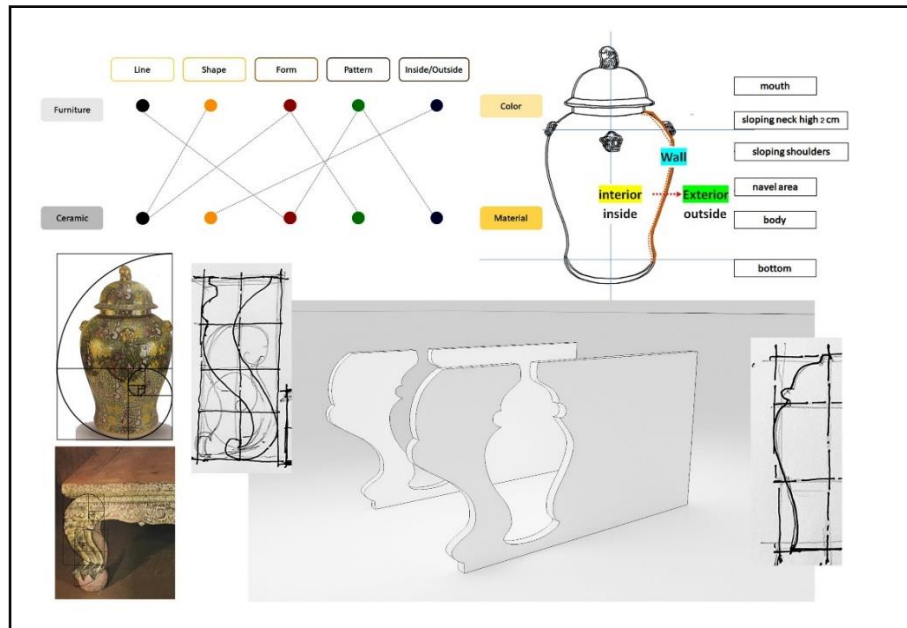

Figure 14: An experiment for design new furniture.

Source: (Prayoonhong 2022)

From the experimental design that connects the relationship between Benjarong and Thai furniture legs in this form, we can see the connection covering most of the lines, shapes reflected in many dimensions based on the proportional geometry of ratio theory.

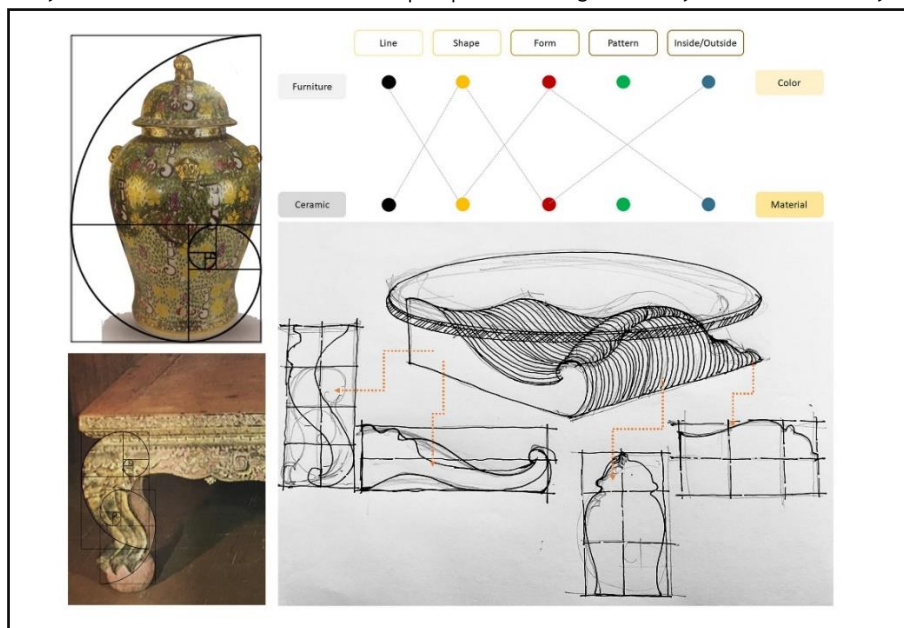

Figure 15: An experiment for design new furniture.

Source: (Prayoonhong 2022)

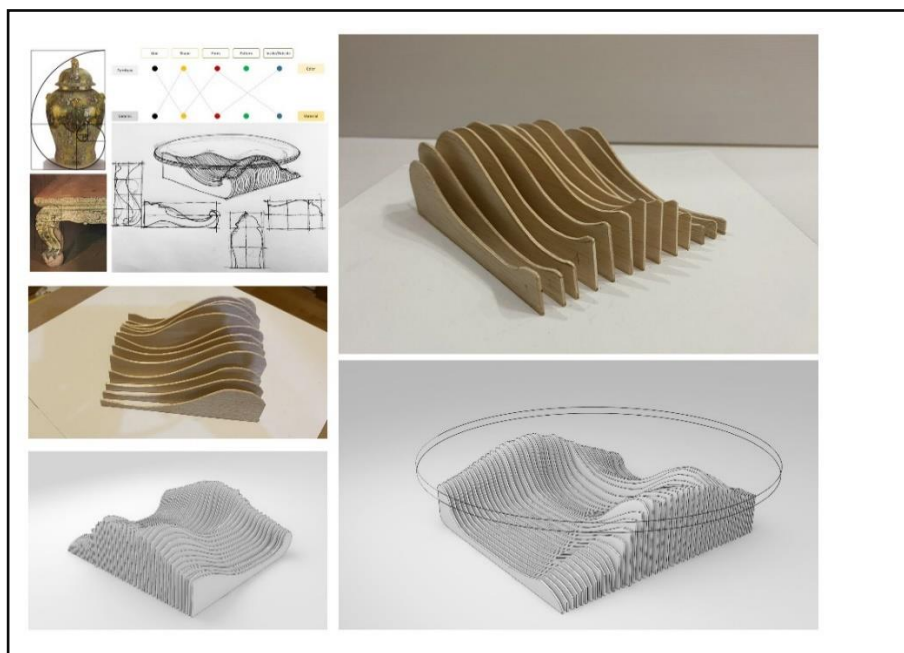

Figure 16: An experiment for design new furniture.

Source: (Prayoonhong 2022)

Conclusion

In terms to arts and crafts, Benjarong is a Thai cultural heritage that shows the uniqueness of wisdom and fine arts, which are rich in the value of Thai craftsmanship in the past, both the design of shapes, patterns, and colors, reflecting the identity by connecting a variety of dimensions. It is one of the ways in which the new generation can access and recognize their artistic and cultural identity. Furniture connected through the theory of proportion and color is a new dimension of artistic creation to prove the uniqueness of Thai Benjarong handicrafts through different designs but still inheriting the uniqueness of Thai arts and crafts.

References

- Boonyarat Benjarong, (2020) . *History of Benjarong*. Retrieved January 28, 2023, from https://www.benjarong.net/index.php?main_page=page_4
- Buwan, N. (2014). *Tracing Benjarong's Footsteps*. Bangkok: Thanaphat Distributes.
- Chanthaban, P. (2013). *Furniture and the Needs of Thailand in the Ayutthaya Period*. Retrieved January 20, 2023, from <https://poombkp.wordpress.com/>
- Chitamorn, K. (1982). *Rattanakosin Home Furniture*. Bangkok: Aksorn Samphan 20 Publishing.
- Christophe Jouis, (2021). *Value of the Golden Ratio (Number Phi) Knowing the Side Length of a Square*. Retrieved December 16, 2022, from https://www.researchgate.net/figure/Nautilus-and-Fibonacci-spiral_fig3_353515251
- Hongwiwat, N. (2011). *Benjarong and Lai Namthong Wares*. Bangkok: Kati Publishing.

- Kongpian, N. (2022). *Arts and Culture*. Retrieved November 15, 2022, from https://www.silpa-mag.com/culture/article_13969
- Kwan Benjarong, (2021) . *What is Benjarong*. Retrieved September 19, 2022, from <https://www.xn--22ceidya4g8c5a4hthzf.com/>
- Smithsonian, M. (2016). *Golden Ratio Magical Numbers Manifested in Nature*. Retrieved December 16, 2022, from <https://www.takieng.com/stories/19507>

การพัฒนากลยุทธ์การบริหารนวัตกรรมทางการศึกษาในยุคการศึกษา 5.0*

Development of Educational Innovation Management Strategies in Education 5.0

¹แวววรรณ จันทร์ชุกุลิน, พิชญาภา ยืนยาว, นภาพรณ ยอดสิน และธีรวิธ ธาดาตันติโชค

¹Wawwan Chanchuklin, Pithayapa Yuenyaw, Napaporn Yodsinn
and Theerawoot Thadatontichok

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม

Nakhon Pathom Rajabhat University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: wawwan@treampran.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพที่พึงประสงค์และสภาพปัจจุบันของการบริหารนวัตกรรมทางการศึกษาในยุคการศึกษา 5.0 2) พัฒนากลยุทธ์การบริหารนวัตกรรมทางการศึกษาในยุคการศึกษา 5.0 และ 3) ทดลองใช้กลยุทธ์การบริหารนวัตกรรมทางการศึกษาในยุคการศึกษา 5.0 การวิจัยเชิงคุณภาพ ประกอบด้วย 1) การสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารสถานศึกษาและนวัตกรรม จำนวน 5 คน โดยการเลือกแบบเจาะจงตามเกณฑ์ที่กำหนด เก็บข้อมูลด้วยแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา 2) การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมและพัฒนากลยุทธ์ เก็บข้อมูลจากผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารสถานศึกษาและนวัตกรรม จำนวน 12 คน ด้วยการจัดการสนทนากลุ่ม เครื่องมือที่ใช้ คือ ตารางวิเคราะห์ SWOT และตาราง TOWS Matrix วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา 3) การทดลองใช้กลยุทธ์การบริหารนวัตกรรมทางการศึกษาในโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการปทุมธานี เก็บข้อมูลโดยใช้แบบบันทึกผลการใช้กลยุทธ์ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา ส่วนการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ คือ โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในเขตภาคกลาง จำนวน 181 แห่ง เก็บข้อมูลจากผู้อำนวยการสถานศึกษาและครูผู้สอน จำนวน 362 คน กำหนดกลุ่มตัวอย่างด้วยการสุ่มแบบแบ่งชั้นตามสัดส่วนกระจายกลุ่มจังหวัด เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสอบถาม สถิติที่ใช้ ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและค่าความต้องการจำเป็น ($PNI_{modified}$)

ผลการวิจัยพบว่า 1. สภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารนวัตกรรมทางการศึกษาในยุคการศึกษา 5.0 โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.64) และสภาพปัจจุบันของการบริหารนวัตกรรมทางการศึกษาในยุคการศึกษา 5.0 โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.06) ลำดับความต้องการจำเป็นในการพัฒนา คือ นวัตกรรมด้านการบริหารจัดการ ($PNI_{modified}$ = 0.18) ควรได้รับการพัฒนาเป็นลำดับแรก และนวัตกรรมด้านการวัดและประเมินผล ($PNI_{modified}$ = 0.13) เป็นลำดับสุดท้าย 2. กลยุทธ์การบริหารนวัตกรรมทางการศึกษาในยุคการศึกษา 5.0 ประกอบด้วย 5 กลยุทธ์หลัก ได้แก่ กลยุทธ์ด้านนวัตกรรมหลักสูตร กลยุทธ์ด้านนวัตกรรมการเรียนการสอน กลยุทธ์ด้านนวัตกรรมสื่อการสอน กลยุทธ์ด้านนวัตกรรม การวัดและประเมินผล กลยุทธ์ด้านนวัตกรรมการบริหารจัดการ และมีทั้งสิ้น 15 กลยุทธ์รอง 3. ผลการทดลอง

ใช้กลยุทธ์ฯ พบว่า มีความเป็นไปได้ เหมาะสม ถูกต้อง และเป็นประโยชน์ และมีประสิทธิภาพและสามารถนำไปปฏิบัติได้ทุกกลยุทธ์

คำสำคัญ: กลยุทธ์การบริหาร; นวัตกรรมทางการศึกษา; การศึกษา 5.0

Abstract

The research article consisted of the following objectives: 1) to investigate the desirable and current conditions of educational innovation management in the era of education 5.0; 2) to develop the strategies of educational innovation management in the era of 5.0; and 3) to experiment the strategies of educational innovation management in the era of 5.0. The study used a qualitative research method, with data collected by the following methods: 1) Conducting in-depth interviews with five experts in educational management and innovation who were chosen through purposive sampling based on predetermined criteria. Content analysis was used to examine the data; 2) Conducting focus group discussions to analyze the settings and develop strategies, using data collected from twelve experts in educational management and innovation. The tools used were SWOT analysis table and TOWS Matrix. Content analysis was used to examine the data; and 3) Experimenting the strategies of educational innovation management at Triam Udom Suksa Pattanakarn School, Pranburi province. The data were collected by recording the outcomes of the experiments. Content analysis was used to examine the data. In terms of quantitative method, the sample group consisted of 181 schools under the Secondary Educational Service Area Office in the Central Region. The data were collected from 362 school directors and teachers. A sample group was determined by stratified random sampling. The tools used were questionnaires. Statistics were percentage, mean, standard deviation, and Priority Needs Index Modified ($PNI_{modified}$).

From the study, the following results are found: 1) The overall, and in each aspect, desirable conditions of educational innovation management in the era of education 5.0 are at the highest level ($\bar{X} = 4.64$). The overall, and in each aspect, current conditions of educational innovation management in the era of education 5.0 are at a high level ($\bar{X} = 4.06$). The priority needs index included management innovation ($PNI_{modified} = 0.18$), with measurement and evaluation innovation ($PNI_{modified} = 0.18$) coming in last; 2) Curriculum innovation, instruction innovation, teaching media innovation, measurement and evaluation innovation, and management innovation are the five educational innovation management strategies in the 5.0 era. There are additionally fifteen other secondary strategies; and 3) The results of experimenting strategies revealed that they are feasible, proprietary, accurate, and useful, as well as efficient. All of them can be implemented.

Keywords: Management Strategies; Educational Innovation; Education in the 5.0 Era

บทนำ

จากกระแสความเจริญก้าวหน้าของโลกอย่างรวดเร็วแบบก้าวกระโดดที่ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ ภูมิภาคและของโลก รวมถึงความท้าทายที่เป็นพลวัตของโลกศตวรรษที่ 21 ส่งผลกระทบต่อประเทศไทยอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ประเทศไทยได้เตรียมความพร้อมรับมือ โดยการจัดให้มียุทธศาสตร์ชาติเป็นเป้าหมายการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน โดยรัฐบาลไทยได้จัดทำยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ.2561 – 2580) เพื่อเชื่อมโยงกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ ฉบับที่ 12 และแผนการศึกษาแห่งชาติ (พ.ศ. 2560 – 2579) โดยกำหนดวิสัยทัศน์ของประเทศไทยที่ปรากฏเป็นกรอบยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี (พ.ศ.2561 – 2580) คือ “ประเทศมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศพัฒนาแล้วด้วยการพัฒนาตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” (Office of the National Economic and Social Development Council, 2018) นำไปสู่การพัฒนาการยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนคนไทยทุกกลุ่มให้ดีขึ้น ทั้งนี้ข้อบังคับคุรุสภาว่าด้วยมาตรฐานวิชาชีพ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562 (2019) ได้กำหนดมาตรฐานการปฏิบัติงานสำหรับผู้ประกอบวิชาชีพครู ในด้านการปฏิบัติหน้าที่ครู ให้ครูมีหน้าที่สร้างแรงบันดาลใจให้ผู้เรียนให้เป็นผู้ใฝ่รู้ใฝ่เรียน และผู้สร้างนวัตกรรม ด้านการจัดการเรียนรู้ให้บูรณาการความรู้และศาสตร์การสอนในการวางแผนและจัดการเรียนรู้ที่สามารถพัฒนาผู้เรียนให้มีปัญญา รู้คิด และมีความเป็นนวัตกร ตลอดจนต้องวิจัย สร้างนวัตกรรม และประยุกต์ใช้เทคโนโลยีให้เกิดประโยชน์ต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางกับยุทธศาสตร์ชาติ และแผนการศึกษาชาติที่มุ่งหวังกำหนดทิศทางการศึกษา 4.0 ที่ผู้เรียนสร้างนวัตกรรมได้ และเนื่องจากโลกมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและต่อเนื่องมากมายในหลายวงการ ทั้งการเมือง เศรษฐกิจ สังคมโดยเฉพาะแวดวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่มีพัฒนาการอย่างก้าวกระโดดในเรื่องของการสร้างสรรค์นวัตกรรมต่างๆ เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตและคุณภาพสังคมที่ดีขึ้นของประชากรโลก (Siririn, 2019) แนวทางการศึกษาของไทยจึงมุ่งก้าวสู่ยุค 5.0 คือ การใช้นวัตกรรมเพื่อพัฒนาการจัดการศึกษาที่จะทำให้นักเรียนมีชีวิตและความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Silarat (2016) ที่กล่าวถึงการเปลี่ยนผ่านจากการสร้างนวัตกรรมได้ในการศึกษายุค 4.0 สู่การใช้นวัตกรรมในยุค 5.0 ที่ต้องยึดหลักการมีส่วนร่วม ดังนั้น การจัดการศึกษาในอนาคต ครูข่าย คือผู้ที่มีบทบาทสำคัญที่จะต้องดำเนินการใน 5 ประเด็นสำคัญ ดังนี้ 1) สร้างความยั่งยืนในทุกระดับ 2) ยกระดับคุณภาพชีวิตให้สูงขึ้น มีความรับผิดชอบ ให้ความร่วมมือ 3) กำหนดสาระคิดให้ใหญ่ขึ้น 4) เป็นพลังผลักดันเพื่อส่งเสริมให้การศึกษาของชาติ สนใจวิถีชีวิตที่ดีงาม 5) พัฒนาและสร้างกิจกรรมเพื่อเป็นคานาจัดให้การศึกษาของชาติดำเนินไปในแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนและยกระดับคุณภาพชีวิตสู่ยุค 5.0 ดังนั้นแนวทางในการพัฒนาระบบการศึกษาของประเทศไทยที่สอดคล้องกับนโยบายการพัฒนาประเทศที่ยั่งยืนจึงต้องนำแนวคิดการศึกษา 5.0 ไปใช้ในการบูรณาการการจัดการเรียนการสอนด้วยการใช้เทคโนโลยีแสวงหาความรู้ต่อยอดองค์ความรู้ ยึดหลักการมีส่วนร่วมและเป็นการศึกษาสู่ออนาคตที่เน้นการผลิตคนไปสร้างสรรค์และน่านวัตกรรมไปใช้อย่างต่อเนื่องชั่วชีวิตอย่างแท้จริง

เมื่อประเทศไทยจะก้าวไปเป็นประเทศแห่งนวัตกรรมอย่างแน่นอน ฉะนั้น การศึกษา 5.0 จะเป็นเครื่องนำพาไปสู่ความสำเร็จ จึงต้องอาศัยทุกภาคส่วนให้ความร่วมมือ โดยเฉพาะครู ต้องปรับการเรียนการสอนอย่างจริงจัง ผู้บริหารสถานศึกษาต้องเป็นผู้นำทางวิชาการ การปฏิรูปการศึกษาต้องเน้นที่ห้องเรียน ติดตามพฤติกรรมการสอนของครูโดยสร้างตัวชี้วัดผลการปฏิบัติงาน โรงเรียนทุกโรงเรียนต้องมีมาตรฐานเดียวกัน ซึ่งการศึกษา 5.0 จะเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างผลผลิตให้กับโรงเรียนที่มีความรู้และทักษะการปฏิบัติเฉพาะทาง เป็นผู้มีความคิดสร้างสรรค์และคิดอย่างมีวิจารณญาณ มีทักษะและความสามารถในการสื่อสาร ตลอดจนเป็นผู้นำด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ เปี่ยมไปด้วยความมุ่งมั่น เห็นอกเห็นใจผู้อื่น

มีคุณธรรมจริยธรรมมีความรับผิดชอบต่อสังคมอย่างมืออาชีพ และเป็นพลเมืองที่เป็นผู้หมั่นฝึกฝนและ เรียนรู้ตลอดชีวิตของชาติสืบไป

ท่ามกลางสภาพปัญหาทางการศึกษาไทยดังที่ Watthanmongkol (2018) ได้กล่าวถึงสาเหตุของปัญหาวิกฤติของการศึกษาไทยที่ต้องเร่งแก้ไขไว้ 4 ประการได้แก่ ประการที่ 1 ปัญหาสังคมผู้สูงอายุเต็มตัว สถานศึกษาต่างๆ มีจำนวนนักเรียนลดลง ส่งผลกระทบต่อการลดขนาดของกระทรวงศึกษาธิการ อีกทั้งยังส่งผลต่อการวางแผนอัตรากำลัง คือการจำเป็นต้องลดจำนวนครูลงให้สอดคล้องต่อจำนวนเด็กที่จะเข้ารับการศึกษานในอนาคต ประการที่ 2 ความเหลื่อมล้ำด้านคุณภาพการศึกษาไทย พบว่าคุณภาพการศึกษาของประเทศไทยยังคงต่ำมากเมื่อเทียบกับมาตรฐานโลก ประการที่ 3 การวางแผนการศึกษาของชาติขาดความเชื่อมโยงกับยุทธศาสตร์ชาติและการเงินการคลังเพื่อการศึกษา และประการที่ 4 การศึกษาของครูไทย ขาดคุณภาพและขาดความรับผิดชอบที่จะพัฒนานักเรียน นอกจากนี้ปัญหาที่หลักสูตรครูไม่เน้นความแม่นยำในการศึกษาวิชาเอกมากพอทำให้ครูไม่มั่นใจในเนื้อหาวิชาที่ต้องสอนแล้ว ระบบประเมินผลงานและการเลื่อนขั้นครูนั่นไม่ได้วัดจากการประสบความสำเร็จของนักเรียน แต่ประเมินจากการทำผลงานทางวิชาการเป็นหลัก ปัญหาวิกฤติเหล่านี้จึงส่งผลสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาและคุณภาพคนไทยอย่างสมบูรณ์ ซึ่งการศึกษาเป็นส่วนสำคัญส่วนหนึ่งที่จะนำไปสู่ความสำเร็จและทุกฝ่ายต้องร่วมมือกัน โดยเฉพาะบุคลากรทางการศึกษาที่สำคัญยิ่งคือ ครูต้องปรับกระบวนการเรียนการสอน ปรับบทบาทของตนเองอย่างจริงจัง ผู้บริหารสถานศึกษาต้องเป็นผู้นำทางวิชาการคู่คุณธรรมและเป็นผู้มีวิสัยทัศน์

จากสภาพปัญหาและความต้องการดังกล่าวข้างต้น จึงเป็นเหตุให้ผู้วิจัยมีความสนใจในการทำวิจัย เรื่อง การพัฒนากลยุทธ์การบริหารนวัตกรรมการศึกษาในยุคการศึกษา 5.0 ซึ่งสาเหตุที่เลือกศึกษาเฉพาะโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตภาคกลางเนื่องจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับสถานศึกษามีโอกาสได้รับการเข้าถึง ทรัพยากร และระบบเครือข่ายเทคโนโลยีสารสนเทศได้อย่างทั่วถึง และมีประสิทธิภาพใกล้เคียงกัน ตลอดจนสถานศึกษาต่างๆ มีศูนย์จัดเก็บรวบรวมสื่อการเรียนการสอนหรือนวัตกรรมแบบดิจิทัลและระบบฐานข้อมูลสารสนเทศของโรงเรียนที่ทันสมัยจึงเป็นแนวทางในการนำข้อมูลกลยุทธ์การบริหารนวัตกรรมการศึกษาไปใช้ในการพัฒนาให้สถานศึกษามีประสิทธิภาพและให้เกิดความยั่งยืนในยุคการศึกษา 5.0 และพร้อมก้าวเข้าสู่การศึกษา 5.0 ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพที่พึงประสงค์และสภาพปัจจุบันของการบริหารนวัตกรรมการศึกษาในยุคการศึกษา 5.0
2. เพื่อพัฒนากลยุทธ์การบริหารนวัตกรรมการศึกษาในยุคการศึกษา 5.0
3. เพื่อทดลองใช้กลยุทธ์การบริหารนวัตกรรมการศึกษาในยุคการศึกษา 5.0

วิธีการดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนการดำเนินงานวิจัยมีขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การกำหนดกรอบแนวคิดของการบริหารนวัตกรรมการศึกษาในยุคการศึกษา 5.0 ศึกษาวิเคราะห์เพื่อกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย โดยการศึกษาค้นคว้าทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับ “กลยุทธ์การบริหารนวัตกรรมการศึกษาในยุคการศึกษา 5.0” จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกลยุทธ์การบริหารนวัตกรรมการศึกษาในยุคการศึกษา 5.0 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (semi-structured interview form) โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview)

วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) เป็นขั้นตอนที่ผู้วิจัยนำข้อมูลที่รวบรวมได้ทั้งหมดมาตั้งเป็นกระทู้คำถาม ซึ่งมีลักษณะเป็นคำถามแบบปลายเปิด (open-ended question) เพื่อสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งได้แก่ ผู้อำนวยการสถานศึกษา ครูผู้สอนวิทยฐานะเชี่ยวชาญ นักวิชาการและศึกษานิเทศก์ผู้เชี่ยวชาญด้านนวัตกรรม และนักวิชาการผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารการศึกษา จำนวน 5 คน

ขั้นตอนที่ 2 ศึกษาสภาพที่พึงประสงค์และสภาพปัจจุบันของการบริหารนวัตกรรมทางการศึกษา ในยุคการศึกษา 5.0 ผู้วิจัยรวบรวม และวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อกำหนดประเด็นคำถามจากทฤษฎี และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องรวมถึงข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก และนำมาสร้างเป็นเครื่องมือในลักษณะแบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพที่พึงประสงค์และสภาพปัจจุบันของการบริหารนวัตกรรมทางการศึกษาในยุคการศึกษา 5.0 ซึ่งเป็นแบบสอบถามแบบมาตราประมาณค่า 5 ระดับ (rating scale) และแบบเลือกตอบ (check list) โดยอาศัยเทคนิคของ Likert ซึ่งมีผู้ให้ข้อมูลได้แก่ ผู้อำนวยการสถานศึกษา 1 คน และครูผู้สอน 1 คน โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) ในเขตพื้นที่ภาคกลาง จำนวน 181 โรงเรียน รวมจำนวน 362 คน และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป สถิติที่ใช้ได้แก่ ความถี่ (frequency) ร้อยละ (percentage) ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

ขั้นตอนที่ 3 การพัฒนากลยุทธ์การบริหารนวัตกรรมทางการศึกษาในยุคการศึกษา 5.0 ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลโดยนำผลการสอบถามสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารนวัตกรรมทางการศึกษา ในยุคการศึกษา 5.0 ซึ่งได้จากการนำค่าเฉลี่ยของสภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารนวัตกรรมทางการศึกษาในยุคการศึกษา 5.0 มาวิเคราะห์ความต้องการความจำเป็นในการพัฒนาโดยการหาค่า Priority Need Index Modified ($PNI_{modified}$) และนำไปใช้ในการรวบรวมข้อมูลยกย่องกลยุทธ์จากตารางวิเคราะห์ SWOT และ TOWS Matrix โดยการจัดการสนทนากลุ่มย่อย (focus group) จากผู้เชี่ยวชาญ ด้านนวัตกรรมและด้านการบริหาร ได้แก่ ผู้อำนวยการสถานศึกษา ครูผู้สอน นักวิชาการศึกษานิเทศก์ผู้เชี่ยวชาญด้านนวัตกรรมและด้านการบริหารการศึกษา จำนวน 12 คน

ขั้นตอนที่ 4 การทดลองใช้กลยุทธ์การบริหารนวัตกรรมทางการศึกษาในยุคการศึกษา 5.0 โดยผู้วิจัยได้ใช้วิธีเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (purposive sampling) ตามเกณฑ์ที่ได้กำหนดไว้ คือ เป็นสถานศึกษาที่ผ่านการประกันคุณภาพภายนอกรอบ 4 จากสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) และเข้าร่วมโครงการโรงเรียนคุณภาพวิทยาศาสตร์คณิตศาสตร์และเทคโนโลยีตามมาตรฐาน สสวท. (โรงเรียนคุณภาพ SMT สสวท.)

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 สภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารนวัตกรรมทางการศึกษาในยุคการศึกษา 5.0 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า นวัตกรรมด้านหลักสูตร และนวัตกรรมการเรียนการสอน อยู่ในลำดับสูงสุด รองลงมาได้แก่ นวัตกรรมสื่อการสอน นวัตกรรมการวัดและประเมินผล และนวัตกรรมการบริหารจัดการอยู่ในลำดับสุดท้าย สภาพปัจจุบันในการบริหารนวัตกรรมทางการศึกษาในยุคการศึกษา 5.0 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า นวัตกรรมด้านหลักสูตร มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา คือ นวัตกรรมการเรียนการสอน นวัตกรรมการวัดและประเมินผล นวัตกรรมสื่อการสอน และนวัตกรรมการบริหารจัดการอยู่ในลำดับสุดท้าย จากการพิจารณาค่า $PNI_{modified}$ ของการบริหารนวัตกรรมทางการศึกษาในยุคการศึกษา 5.0 พบว่า การบริหารนวัตกรรมด้านการบริหารจัดการ ควรได้รับการพัฒนาเป็นลำดับแรก รองลงมา คือ การบริหารนวัตกรรมสื่อการสอน นวัตกรรมการเรียนการสอน และด้านที่ควรได้รับการพัฒนาเป็นลำดับสุดท้าย คือ นวัตกรรมทางด้านหลักสูตร และนวัตกรรมด้านการวัดและประเมินผล

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความต้องการจำเป็นและลำดับการพัฒนาของสภาพที่พึงประสงค์และสภาพปัจจุบันของการบริหารนวัตกรรมการศึกษาในยุคการศึกษา 5.0 โดยภาพรวม

การบริหารนวัตกรรมการศึกษาในยุคการศึกษา 5.0	สภาพที่พึงประสงค์			สภาพปัจจุบัน		PNI	ลำดับการพัฒนา
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	$\bar{X}$	S.D.		
1. นวัตกรรมด้านหลักสูตร	4.67	0.44	มากที่สุด	4.13	0.50	0.13	5
2. นวัตกรรมด้านการเรียนการสอน	4.67	0.44	มากที่สุด	4.11	0.52	0.14	3
3. นวัตกรรมด้านสื่อการสอน	4.64	0.45	มากที่สุด	4.06	0.55	0.14	2
4. นวัตกรรมด้านการวัดและประเมินผล	4.62	0.47	มากที่สุด	4.08	0.53	0.13	4
5. นวัตกรรมด้านการบริหารจัดการ	4.60	0.47	มากที่สุด	3.91	0.57	0.18	1
รวม	4.64	0.46	มากที่สุด	4.06	0.54		

วัตถุประสงค์ที่ 2 กลยุทธ์การบริหารนวัตกรรมการศึกษาในยุคการศึกษา 5.0 ประกอบด้วย 5 กลยุทธ์หลัก 15 กลยุทธ์รอง ได้แก่ กลยุทธ์ด้านนวัตกรรมหลักสูตร กลยุทธ์ด้านนวัตกรรมการจัดการเรียนการสอน กลยุทธ์ด้านนวัตกรรมการสื่อการสอน กลยุทธ์ด้านนวัตกรรมการวัดและประเมินผล และกลยุทธ์ด้านนวัตกรรมการบริหารจัดการ

วัตถุประสงค์ที่ 3 ผลการทดลองใช้กลยุทธ์การบริหารนวัตกรรมการศึกษาในยุคการศึกษา 5.0 กลยุทธ์ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นสามารถใช้ได้จริงในโรงเรียนที่เป็นหน่วยทดลองทุกกลยุทธ์ โดยมีการดำเนินโครงการและงานที่โรงเรียนนำไปปฏิบัติครบทั้งสิ้น 15 กลยุทธ์รอง พิจารณารายกลยุทธ์แล้วพบว่าโรงเรียนได้วางแผนพัฒนาด้วยการกำหนดและดำเนินโครงการแล้วเสร็จจำนวน 1 – 4 โครงการในแต่ละกลยุทธ์รอง และกลยุทธ์มีความเหมาะสมกับโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดกลางถึงขนาดใหญ่ที่มีเป้าหมายในการพัฒนาโรงเรียนให้ผู้เรียนมีความสามารถในการสร้างนวัตกรรม จุดอ่อนของการดำเนินงานหลังการทดลองใช้อยู่ในเรื่องกลยุทธ์ด้านนวัตกรรมหลักสูตร พบว่า ความสามารถของโรงเรียนในการขับเคลื่อนให้ผู้เรียนและครูเป็นผู้สร้างและใช้นวัตกรรม ยังมีความกระจุกตัวไม่ครบทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้

องค์ความรู้ใหม่

ผลการวิจัยทำให้ได้กลยุทธ์การบริหารนวัตกรรมการศึกษาในยุคการศึกษา 5.0 ประกอบด้วย 5 กลยุทธ์หลัก 15 กลยุทธ์รอง ได้แก่ กลยุทธ์ด้านนวัตกรรมหลักสูตร กลยุทธ์ด้าน นวัตกรรมการจัดการเรียนการสอน กลยุทธ์ด้านนวัตกรรมการสื่อการสอน กลยุทธ์ด้านนวัตกรรมการวัดและประเมินผล และกลยุทธ์ด้านนวัตกรรมการบริหารจัดการ ซึ่งสามารถใช้ในการกำหนดแนวทางและเป้าหมายในการบริหารนวัตกรรมการศึกษาในยุคการศึกษา 5.0 เพื่อพัฒนาสถานศึกษาให้เกิดประสิทธิภาพ ท้นต่อการเปลี่ยนแปลงและสนับสนุนให้ผู้เรียนสามารถสร้างนวัตกรรมและทำให้มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นอย่างยั่งยืน มีรายละเอียดดังรูปภาพที่ 1

Figure 1: Educational Innovation Management Strategies in Education 5.0

จากรูปภาพที่ 1 ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ และสังเคราะห์ ข้อมูลจากผู้เชี่ยวชาญทั้งหมดแล้วนำมา กำหนดองค์ประกอบนวัตกรรมการศึกษาในยุคการศึกษา 5.0 พร้อมทั้งกำหนดกลยุทธ์หลักและกลยุทธ์รอง เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติและมุ่งพัฒนาให้เกิดการขับเคลื่อนการปฏิรูปในเรื่องคุณภาพการศึกษาและการเรียนรู้ต่อยอด ที่ส่งผลในการจุดประกายความคิดสร้างสรรค์ด้านนวัตกรรมให้กับผู้เรียนและบุคลากรทางการศึกษาต่อไป

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า สภาพที่พึงประสงค์และสภาพปัจจุบันของการบริหาร นวัตกรรมทางการศึกษาในยุคการศึกษา 5.0 นั้น นวัตกรรมด้านหลักสูตรและนวัตกรรมจัดการเรียนการสอนอยู่ใน ลำดับสูงที่สุดรองลงมาได้แก่ นวัตกรรมสื่อการสอน นวัตกรรมวัดและประเมินผล และนวัตกรรม การบริหารจัดการ อยู่ในลำดับสุดท้าย สอดคล้องกับงานวิจัยของ Sirisereewan and Chaemchoy (2021) ที่พบว่า พบว่า ภาพรวมสภาพปัจจุบันของการบริหารวิชาการของโรงเรียนประถมศึกษาเอกชน ในกรุงเทพมหานครตามแนวคิดทักษะของคน ในสังคม 5.0 อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.662$) สภาพที่พึงประสงค์ อยู่ในระดับมากที่สุดมีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X}=4.518$) เมื่อพิจารณาแยกรายด้าน พบว่า สภาพปัจจุบันและสภาพ ที่พึงประสงค์ การจัดการเรียนรู้ อยู่ในลำดับสูงสุด และ Tonghom (2017) ได้ทำการพัฒนาหลักสูตรออนไลน์ เพื่อเสริมสร้างทักษะสร้างสรรค์นวัตกรรม พบว่า หลังจากการใช้หลักสูตรนักเรียนกลุ่มตัวอย่างมีค่าเฉลี่ย คะแนนทักษะสร้างสรรค์นวัตกรรมหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ดังนั้น นวัตกรรมด้านหลักสูตรและการเรียนการสอนจึงเป็นกุญแจสำคัญในการพัฒนาผู้เรียน เนื่องจากปัจจุบัน การศึกษาต้องมีการพัฒนาดตนเองเพื่อสร้างมนุษย์ให้ตอบสนองความต้องการตามแนวโน้มของโลก ดังนั้น หลักสูตรและการจัดเรียนรู้จึงเป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยให้ผลผลิตของการศึกษาเป็นไปตามทิศทางที่ต้องการ

การมีนวัตกรรมด้านหลักสูตรและการเรียนรู้ที่ดีจะทำให้ผู้เรียนมีทักษะการสร้างสรรค์นวัตกรรมที่ดีขึ้น หลักสูตรและวิธีการสอนในปัจจุบันจึงจำเป็นต้องเป็นการใช้วิธีการใหม่ๆ ในการพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมตอบสนองความต้องการสอนบุคคลให้มากขึ้น เช่น การพัฒนาหลักสูตรบูรณาการ หลักสูตรรายบุคคล

ความต้องการเร่งด่วนในการบริหารนวัตกรรมทางการศึกษาในยุคการศึกษา 5.0 จากผลการวิจัยพบว่า นวัตกรรมด้านการบริหารจัดการเป็นด้านที่ต้องการได้รับการพัฒนาอย่างเร่งด่วน รองลงมา คือ การบริหารนวัตกรรมสื่อการสอน นวัตกรรมการเรียนการสอน และด้านที่ควรได้รับการพัฒนาเป็นลำดับสุดท้าย คือ นวัตกรรมทางด้านหลักสูตรและนวัตกรรมด้านการวัดและประเมินผล ทั้งนี้เนื่องจากการบริหารจัดการที่ดี จะทำให้องค์การประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ Chamchoy (2012) กล่าวว่า กลไกสำคัญที่ทำให้สถานศึกษาเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรม คือ ความสามารถในการจัดการความรู้ที่มีประสิทธิภาพของสถานศึกษานำมาประยุกต์ใช้และปฏิบัติอย่างต่อเนื่องแล้ว ก็จะทำให้สถานศึกษานั้นเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรม ดังนั้นการบริหารจัดการให้องค์การมีกิจกรรมในการจัดการความรู้ด้วยตนเองจึงเป็นสิ่งสำคัญ นอกนั้นยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Morakul (2017) ได้ทำการวิเคราะห์องค์ประกอบขององค์การแห่งนวัตกรรมของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า 1) การจัดการความรู้ 2) การบริหารเชิงกลยุทธ์ 3) ภาวะผู้นำ 4) บรรยากาศองค์การ 5) การทำงานเป็นทีม 6) โครงสร้างองค์การ 7) วัฒนธรรมองค์การ และ 8) การบริหารทรัพยากรมนุษย์ ทั้งนี้พบว่าสถานศึกษาในปัจจุบันยังมีระบบการจัดการความรู้ในระดับมากซึ่งยังไม่ถึงระดับมากที่สุด ซึ่งหากจะผลักดันให้ถึงการบริหารนวัตกรรมในยุคการศึกษา 5.0 อาจต้องพัฒนาให้ถึงการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการจัดการความรู้ในโรงเรียนควบคู่กันไปด้วย

ในส่วนของการวิจัยในด้านที่ควรได้รับการพัฒนาเป็นลำดับสุดท้าย คือ นวัตกรรมทางด้านหลักสูตรและนวัตกรรมด้านการวัดและประเมินผล หมายถึงทั้งสองด้านมีการดำเนินการนำกลยุทธ์ไปกำหนดในแผนพัฒนาสถานศึกษา เพื่อกำหนดโครงการ งาน หรือกิจกรรม ในแผนปฏิบัติการแล้ว ไม่จำเป็นต้องได้รับการพัฒนาอย่างเร่งด่วน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Chanruam (2017) ที่ได้ทำการศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์เพื่อสร้างนวัตกรรมการบริหารโรงเรียน พบว่าสภาพปัจจุบันของโรงเรียนระบบทวิศึกษามีการบริหารในระดับมาก 2 ด้าน คือ ด้านการประเมินผลและด้านการจัดการเรียนการสอน ทั้งนี้สาเหตุเนื่องจากหลักสูตรและการวัดและประเมินผล เป็นองค์ประกอบที่เป็น ข้อบังคับของโรงเรียนโดยการปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรจะต้องสอดคล้องกับนโยบายการพัฒนาประเทศ และแนวทางการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562 ที่ระบุให้มีการวัดและประเมินผลและจัดการศึกษาให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน นอกจากนี้ยังมีงานวิจัยจำนวนมากที่พัฒนาในด้านหลักสูตร เช่น งานวิจัยของ Tonghom (2017) ได้พัฒนาหลักสูตรออนไลน์เพื่อเสริมสร้างทักษะสร้างสรรค์นวัตกรรม งานวิจัยของ Heemadam and Buosonte (2021) ได้ศึกษาวิธีการออกแบบ สร้างสรรค์นวัตกรรมทางการวัดผลการเรียนรู้ การพัฒนาค้างข้อสอบ การลงทะเบียน ผ่านทางเครือข่ายคอมพิวเตอร์ และอินเทอร์เน็ต การใช้บัตรสมาร์ทการ์ด เพื่อการใช้บริการของสถาบันศึกษา การใช้คอมพิวเตอร์ในการตัดเกรด เป็นต้น

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า กลยุทธ์การบริหารนวัตกรรมทางการศึกษาในยุคการศึกษา 5.0 และความแตกต่างของการบริหารนวัตกรรมทางการศึกษาในยุคการศึกษา 5.0 ผลการศึกษาพบว่า ประกอบด้วย 5 กลยุทธ์หลัก 15 กลยุทธ์รอง ได้แก่ กลยุทธ์ด้านนวัตกรรมหลักสูตร กลยุทธ์ด้านนวัตกรรมจัดการเรียนการสอน กลยุทธ์ด้านนวัตกรรมสื่อการสอน กลยุทธ์ด้านนวัตกรรมการวัดและประเมินผล และกลยุทธ์ด้านนวัตกรรมด้านการบริหารจัดการ ซึ่งในแต่ละด้านมีความสอดคล้องกับการพัฒนาการศึกษาด้วยนวัตกรรม 5 ประเภท ตามแนวคิดของ Healersmans and De Witte (2012) ได้กล่าวถึงประเภของ

นวัตกรรมที่ใช้ในโรงเรียน 5 ประเภทต่อไปนี้ 1. นวัตกรรมด้านหลักสูตรวิชาที่สอน 2. นวัตกรรมสำหรับการจัดการเรียนการสอน 3. นวัตกรรมสำหรับกระบวนการการทำงาน 4. นวัตกรรมสำหรับครู และ 5. นวัตกรรมสำหรับการศึกษาอย่างต่อเนื่อง

กลยุทธ์การบริหารนวัตกรรมการศึกษาในยุคการศึกษา 5.0 มีความแตกต่างกับการบริหารนวัตกรรมในยุคปัจจุบันตรงส่วนของการนำไปใช้ ถึงแม้ว่าเป้าหมายของการศึกษาในยุคปัจจุบันต้องการให้ผู้เรียนมีทักษะในการสร้างนวัตกรรมใหม่ๆ แล้ว รูปแบบการศึกษาเน้นให้ผู้เรียนสามารถนำองค์ความรู้ที่มีอยู่ทุกหนทุกแห่งมาบูรณาการเชิงสร้างสรรค์ เพื่อพัฒนานวัตกรรมต่างๆ มาตอบสนอง ความต้องการของสังคม แต่ส่วนที่สำคัญในยุคต่อไปเป็นการสร้างนวัตกรรม เพื่อการนำไปใช้แก้ปัญหา อำนวยความสะดวกกับชีวิตประจำวันเพื่อความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น และเตรียมความพร้อมในการแข่งขัน เพื่อให้ผู้เรียน เป็นทรัพยากรที่เสริมความแข็งแกร่งทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างยั่งยืน โดยนำเอาเทคโนโลยีที่มีมาใช้ให้เป็นประโยชน์มากขึ้น สอดคล้องกับแนวคิดของ Ingard (2021) ที่กล่าวไว้ว่า การศึกษาในอนาคตไม่เพียงแต่เน้นการสร้างนวัตกรรม แต่การจัดการศึกษาต้องเปลี่ยนไปในอนาคต และต้องประยุกต์ใช้เทคโนโลยีมาใช้ในการจัดการศึกษา และการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาผู้เรียน และประชาชนทุกคนได้มีโอกาสเข้าถึงการศึกษา ด้วยการประยุกต์ใช้เทคโนโลยี การเรียนการสอนยุคใหม่ต้องเปลี่ยนไป ด้วยการนำวิธีการใหม่ รูปแบบใหม่มาใช้ในการเรียนการสอน โดยรูปแบบของอุปกรณ์และวัสดุอิเล็กทรอนิกส์เพื่อสนับสนุนเสริมทักษะ สิ่งงาน ในรูปแบบของการคิดสร้างสรรค์ การค้นคว้า ข้อมูลการเรียนการสอน เป็นแบบเรียลไทม์หรือออนไลน์ได้ทุกที่ทุกเวลา และจุดสำคัญของการพัฒนาผู้เรียนให้ได้ผลลัพธ์ที่สอดคล้องกับยุคนวัตกรรม 5.0 นั้น คือการบริหารจัดการโดยบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนจึงไปตกที่ผู้บริหารโรงเรียน สอดคล้องกับงานวิจัยของ Namburi (2019) พบว่าองค์กรที่สามารถสร้างสรรค์นวัตกรรมได้ ต้องมีผู้บริหารที่มีความมุ่งมั่นในการสร้างนวัตกรรม และการมีบรรยากาศในการทำงานที่สนับสนุนการสร้างนวัตกรรมดังนั้นการวางกลยุทธ์ที่เน้นการสร้างนวัตกรรมจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง

เมื่อพิจารณาความสำคัญของกลยุทธ์การบริหารนวัตกรรมการศึกษาในยุคการศึกษา 5.0 แต่ละด้าน พบว่า กลยุทธ์ด้านนวัตกรรมหลักสูตร เป็นเครื่องมือหลักในการกำหนดทิศทางให้ผู้เรียนมีลักษณะการเรียนรู้ตามยุคการศึกษา 5.0 กล่าวคือผู้เรียนมีคุณลักษณะการเป็นนวัตกร ตลอดจนนำนวัตกรรมที่ผลิตได้ไปใช้ในการแก้ไขปัญหาในชีวิตประจำวันหรืออาชีพในอนาคตของตนเองอย่างยั่งยืน โดยสอดคล้องกับแนวคิดของ Patpol (2018) ที่กล่าวถึงความสำคัญของการพัฒนาหลักสูตรไว้ว่า การที่จะพัฒนาหลักสูตรให้สามารถตอบสนองความต้องการของผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้ได้มากที่สุด หลักสูตรจะต้องมีความสอดคล้องกับสภาพการณ์ทางสังคมและวัฒนธรรม เศรษฐกิจ การเมือง เทคโนโลยี ภัยใต้เงื่อนไซหรือ ข้อจำกัดต่างๆ ซึ่งเป็นโจทย์ที่สำคัญที่สุดของนักพัฒนานวัตกรรมหลักสูตรจะต้องศึกษาค้นคว้า วิจัย คิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ ประเมินค่า และที่สำคัญที่สุดคือการมีการคิดสร้างสรรค์

กลยุทธ์ด้านนวัตกรรมการจัดการเรียนการสอนเป็นกลยุทธ์ที่สามารถดำเนินการได้ หากแต่ไม่ใช่เรื่องง่ายสำหรับการดำเนินการ เนื่องจากการจัดการเรียนเป็นกระบวนการที่อาจใช้เวลานาน และต้องมีทิศทางในการจัดการเรียนการสอนที่ชัดเจนว่าจะต้องนำผู้เรียนไปสู่เป้าหมายของการสร้างและพัฒนานวัตกรรมเพื่อสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันของผู้เรียนอย่างยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Phramaha Yothin Mahaviro (Massuk) (2021) ที่ศึกษาปัจจัยของความสำเร็จของกลยุทธ์การจัดการเรียนการสอน รายวิชาสังคมศึกษา ประกอบด้วย 1) การจัดการเรียนรู้เป็นไปอย่างเป็นระบบ มีมาตรฐาน และมีขั้นตอนการดำเนินการไปในทิศทางเดียวกัน 2) สามารถใช้ทรัพยากรในองค์กรอย่างคุ้มค่าและมีประสิทธิภาพต่อผู้เรียน

อย่างสูงสุด 3) การฝึกกำลังร่วมมือแบ่งปันความรู้กันและกันได้ 4) การจัดการเรียนการสอนสามารถนำประโยชน์จากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน

กลยุทธ์ด้านนวัตกรรมสื่อการสอนจะช่วยให้เกิดการผลิตและพัฒนาสื่อใหม่ๆ ขึ้นมาเพื่อตอบสนองการเรียนรู้ของผู้เรียนให้เพิ่มมากขึ้นด้วยระยะเวลาที่สั้นลง นอกจากนั้นการใช้สื่อการเรียนการสอน คือตัวกลางหรือช่องทางในการถ่ายทอดองค์ความรู้ ทักษะ และประสบการณ์จากแหล่งความรู้ไปสู่ผู้เรียนที่ได้ผลมากที่สุดและพัฒนาสื่อโดยใช้ทรัพยากร ศิลปะ และวัฒนธรรมแหล่งเรียนรู้ในชุมชนให้มีส่วนร่วมหรือเป็นส่วนหนึ่งของสื่อการสอนจึงเป็นเรื่องท้าทาย ดังนั้น การประสานงานและสร้างเครือข่ายกับองค์กรชุมชนจึงเป็นสิ่งสำคัญซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีสร้างสรรค์นิยมเพื่อการศึกษาของ Jonassen (1999) ที่กล่าวว่า การสร้างสื่อที่สนับสนุนให้ผู้เรียนเกิดความคิดสร้างสรรค์ มีแนวทางคือต้องสร้างภารกิจการเรียนรู้ที่เป็นสถานการณ์ความเป็นจริงในโลกที่มีความหมาย หรือสถานการณ์จำลองใน case-based หรือ problem based learning และเรายังมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีส่วนที่ถ่ายทอดทั้งความรู้ และทักษะในชีวิตจริงบริบท (contexts) ซึ่งมีประโยชน์อย่างมาก และต้องจัดเตรียมการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเห็นความแตกต่างในหลากหลายบริบทเพื่อเขาได้ฝึกปฏิบัติและใช้ความคิด

กลยุทธ์ด้านนวัตกรรมการวัดและประเมินผลและกลยุทธ์ด้านนวัตกรรมด้านการบริหารจัดการเป็นกลยุทธ์ที่มีความสำคัญไม่น้อยไปกว่ากลยุทธ์อื่นๆ เนื่องจากกลยุทธ์การบริหารจัดการด้านนวัตกรรมที่ดี มีทิศทางที่เป็นไปในแนวทางเดียวกันจะนำพาโรงเรียนให้ประสบความสำเร็จตามแนวทางการศึกษา 5.0 และ มีส่วนช่วยให้การใช้ทรัพยากรการเรียนรู้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพได้ ซึ่งอย่างไรก็ตามการบริหารจัดการให้โรงเรียนเกิดนวัตกรรมผลการวิจัยพบว่ายังเป็นจุดอ่อนของการพัฒนา สอดคล้องกับงานวิจัยของ Khamchoo (2015) ที่ได้สำรวจสภาพปัจจุบันของการบริหารนวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา พบว่าด้านที่เป็นจุดอ่อนหรือภาวะคุกคาม คือ ด้านการบริหารจัดการ และด้านการประเมินผล จึงต้องมีการบริหารจัดการโดยวางแผนการบริหารจัดการภายในสถานศึกษาด้วยระบบคุณภาพ ส่งเสริมสนับสนุนการใช้เทคโนโลยีมาใช้ในการบริหารจัดการภายในสถานศึกษาให้มากขึ้นและมีการกำกับ ติดตาม นวัตกรรมด้านการบริหารจัดการ เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน ดังนั้นการวัดและประเมินผลการดำเนินจึงเป็นสิ่งต้องดำเนินการหลังใช้กลยุทธ์การบริหารจัดการที่มีประสิทธิผล เพื่อให้ทราบว่าการจัดการศึกษาที่โรงเรียนได้ดำเนินไป ผู้เรียนมีความรู้เพิ่มขึ้นหรือไม่มากนักน้อยเพียงใด จะทำให้องค์กรมีการพัฒนาอย่างยั่งยืน

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า การนำกลยุทธ์การบริหารนวัตกรรมทางการศึกษา ในยุคการศึกษา 5.0 มาทดลองใช้กับสถานศึกษา ซึ่งเป็นโรงเรียนคุณภาพวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์และเทคโนโลยี (SMT) ในรูปแบบของ สสวท. จำนวน 5 กลยุทธ์หลัก และ 15 กลยุทธ์รองมาใช้ในสถานศึกษาโดยผู้วิจัยได้ประสานผู้อำนวยการโรงเรียนได้นำกลยุทธ์เข้าที่ประชุมฝ่ายบริหารเพื่อขอมติในการทดลองใช้ มอบหมายและทำคำสั่งแต่งตั้ง เพื่อนำกลยุทธ์ไปกำหนดในแผนพัฒนาสถานศึกษา เพื่อเป็นแนวทางให้ครูและบุคลากรในสถานศึกษาได้นำกลยุทธ์ไปกำหนดเป็นโครงการวางแผนการทำงานหรือออกแบบกิจกรรม ในแผนปฏิบัติการ ได้ครบทุกกลยุทธ์ ซึ่งกระบวนการนำกลยุทธ์ไปทดลองใช้ในสถานศึกษานั้นสอดคล้องกับ Edwards (2018) ที่ได้กล่าวว่า การจัดการอย่างมีคุณภาพเป็นกระบวนการที่ดำเนินการต่อเนื่องเพื่อให้เกิดผลผลิตและบริการที่มีคุณภาพขึ้นเรียกว่า วงจรคุณภาพ (PDCA) หรือวงจรเดมมิง อันประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ การวางแผนการปฏิบัติตามแผนการตรวจสอบ และการปรับปรุงแก้ไข ในการนำกลยุทธ์การบริหารนวัตกรรมทางการศึกษาในยุคการศึกษา 5.0 มาเป็นกรอบแนวทางในการวางแผนให้สถานศึกษา โดยผู้มีส่วนเกี่ยวข้องสามารถปฏิบัติตามได้ ตลอดจน มีกระบวนการตรวจสอบเพื่อหาจุดพัฒนาหรือนำผลไปปรับปรุงแก้ไขให้สถานศึกษาเพื่อนำไปสู่ความสำเร็จ ตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ตามแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ดังที่

Chatwattana (2021) กล่าวว่า การที่จะพัฒนาให้ผู้เรียนมีความรู้และทักษะที่สามารถตอบสนองการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ได้นั้น จำเป็นต้องอาศัยองค์ประกอบหลายประการ มาช่วยในการส่งเสริมการพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน เช่น ระบบการศึกษา ครูผู้สอน กระบวนการเรียนการสอน กิจกรรมการเรียนการสอน รวมทั้งเทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อให้เกิดทักษะการเรียนรู้ที่สามารถตอบสนองผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ได้

สรุป

กล่าวสรุปได้ว่าสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารนวัตกรรมทางการศึกษาในยุคการศึกษา 5.0 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า นวัตกรรมด้านหลักสูตร และนวัตกรรมการเรียนการสอนมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาได้แก่ นวัตกรรมสื่อการสอน นวัตกรรมการวัดและประเมินผล และนวัตกรรมการบริหารจัดการ อยู่ในลำดับสุดท้าย สภาพปัจจุบันในการบริหารนวัตกรรมทางการศึกษาในยุคการศึกษา 5.0 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า นวัตกรรมด้านหลักสูตร มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา คือ นวัตกรรมการเรียนการสอน นวัตกรรมการวัดและประเมินผล นวัตกรรมสื่อการสอน และนวัตกรรมการบริหารจัดการ อยู่ในลำดับสุดท้าย จากการพิจารณาค่า $PNI_{modified}$ ของการบริหารนวัตกรรมทางการศึกษาในยุคการศึกษา 5.0 พบว่า การบริหารนวัตกรรมด้านการบริหารจัดการ ควรได้รับการพัฒนาเป็นลำดับแรก รองลงมา คือ การบริหารนวัตกรรมสื่อการสอน นวัตกรรมการเรียนการสอน และด้านที่ควรได้รับการพัฒนาเป็นลำดับสุดท้าย คือ นวัตกรรมทางด้านหลักสูตร และนวัตกรรมด้านการวัดและประเมินผล สามารถพัฒนาเป็นกลยุทธ์การบริหารนวัตกรรมทางการศึกษาในยุคการศึกษา 5.0 ที่ประกอบด้วย 5 กลยุทธ์หลัก 15 กลยุทธ์รอง ได้แก่ กลยุทธ์ด้านนวัตกรรมหลักสูตร กลยุทธ์ด้านนวัตกรรมจัดการเรียนการสอน กลยุทธ์ด้านนวัตกรรมสื่อการสอน กลยุทธ์ด้านนวัตกรรมการวัดและประเมินผล และกลยุทธ์ด้านนวัตกรรมด้านการบริหารจัดการ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานหรือหน่วยงานต้นสังกัดของโรงเรียนที่มีวิสัยทัศน์ในการพัฒนาผู้เรียนด้านนวัตกรรม ควรนำผลการวิจัยนี้ไปตั้งเป็นนโยบายการรวมกลุ่มเครือข่าย เพื่อการพัฒนาโรงเรียนด้านนวัตกรรมอย่างจริงจังและต่อเนื่อง มีการจัดสรรงบประมาณที่ชัดเจน มีการกำกับติดตามผล การดำเนินงานการพัฒนาด้านนวัตกรรม และให้ความช่วยเหลือกันในด้านการประสานงานกับองค์กรอื่นๆ ที่ส่งเสริมการพัฒนาผู้เรียนเพื่อสร้างนวัตกรรม เช่น หน่วยงานเอกชนหรือมหาวิทยาลัยในภูมิภาค เป็นต้น

1.2 กลยุทธ์ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นอาจได้ผลดีหากนำไปใช้ในการขับเคลื่อนโรงเรียนที่มีความพร้อมในด้านทรัพยากรคน และทรัพยากรงบประมาณ อย่างไรก็ตามกลยุทธ์หลักและกลยุทธ์รอง บางข้ออาจไม่เหมาะสมกับบริบทของโรงเรียนบางแห่ง ทั้งนี้ในทางปฏิบัติ โรงเรียนอาจไม่จำเป็นต้องดำเนินการให้ครบถ้วนในทุก กลยุทธ์รอง หากแต่สามารถเลือก นำกลยุทธ์ที่สามารถปฏิบัติได้ ไปประยุกต์ใช้กับแนวทางการดำเนินงานเดิม ที่โรงเรียนปฏิบัติอยู่

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 อาจมีการตรวจสอบสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของโรงเรียนที่มีบริบทแตกต่างกัน และอาจนำกลยุทธ์การบริหารนวัตกรรมทางการศึกษาในยุคการศึกษา 5.0 ไปทดลองใช้ในโรงเรียนที่มีความแตกต่างด้านบริบท เช่น ความแตกต่างกันในแต่ละภูมิภาค ความแตกต่างกันในแต่ละขนาดของโรงเรียน และพัฒนาเป็นกลยุทธ์เฉพาะ ที่ใช้สำหรับกลุ่มโรงเรียนที่มีบริบทแตกต่างกัน

2.2 ในการทำวิจัยครั้งต่อไปผู้วิจัยจะเพิ่มเติมระยะเวลาในการทดลองใช้เป็นอย่างน้อย 1 ปีการศึกษา เพื่อให้โรงเรียนสามารถดำเนินการ ทดลองใช้กลยุทธ์ได้อย่างเต็มรูปแบบ และเห็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากการนำกลยุทธ์ไปใช้ในการวิจัยได้อย่างชัดเจน ตลอดจนอาจมีการติดตามผลการใช้กลยุทธ์ด้วยแบบประเมิน ที่มีการกำหนดตัวชี้วัดความสำเร็จ

2.3 ประเด็นที่น่าสนใจหลังจากการนำกลยุทธ์ไปทดลองใช้และปรับปรุงจนได้ผลตามเป้าหมายแล้ว อาจมีการต่อยอดไปในการพัฒนาหลักสูตรของการบริหารนวัตกรรมการศึกษาในยุค 5.0 ที่มุ่งเน้นการพัฒนาสู่ความเป็นเลิศได้

References

- Bhakdinarinath, S., & Osatis, C. (2018). Model of Social Management Innovation and Thailand 4.0 Policy. *Journal of the Association of Researchers*, 23(1), 49-59.
- Chamchoy, S. (2012). Concept of Innovation for School Management in the 21st Century. *Journal of Education Naresuan University*, 14(2), 117-128.
- Chanruam, R. (2017). *Dual System School Management Innovation Base on the Concept of Career-Related Programed*. (Doctoral Dissertation). Chulalongkorn University. Bangkok.
- Chatwattana, P. (2021). Creative Educational Innovations Based on Experiential Learning to Enhance Education of Digital Learners. *Journal of Industrial Education*, 20(1), C1-C9.
- Edward, W. D. (2018). *The New Economics for Industry, Government, Education*. (3rd ed.). London: Massachusetts Institute of Technology.
- Hanafee, Y. (2019). Guidelines for Promote Innovative Leadership of Teacher at Samkhok School under the Pathum Thani Provincial Administration Organization. *Journal of Educational Administration and Leadership*, 31(8), 332-340.
- Healermans, & De Witte. (2012). The Role of Innovations in Secondary School Performance: Evidence from a Conditional Efficiency Model. *European Journal of Operational Research*, 223(2), 541-549.
- Heemadam, F., & Buosonte, B. (2021). The Creative Designing of Learning Measurement Innovation. *Rajabhat Maha Sarakham University Journal*, 5(1), 16-26.
- Ingard, S. (2021). Online Learning Management Affecting the Continuing Learning Intention in a New Normal of Undergraduate Students. *MUT Journal of Business Administration*, 18(1), 28-45.
- Jonassen, D. (1999). *Designing Constructivist Learning Environments*. In C. Reigeluth, (Ed.), *Instructional-Design Theories and Models: A New Paradigm of Instructional Theory*. University Park: Pennsylvania State University.
- Khamchoo, L. (2015). *Strategies for the Management of Innovation and Educational Technology in 59 School Network, Bangplad, Bangkok Metropolitan Administration*. (Doctoral Dissertation). Chulalongkorn University. Bangkok.

- Lhaosrirattana, S. (2016). Guidelines for the Development of the Courts of Justice under the Office of the Courts of Justice, Region XII towards an Innovative Organization. *SSRU Graduate Studies Journal*, (12)3, 43-59.
- Morakul, R. (2017). *A Factor Analysis of Innovative Organization of School in the Basic Education*. (Doctoral Dissertation) . Nakhon Pathom Rajabhat University. Nakhon Pathom.
- Namburi, S. (2019). Innovation and Administration. *The Journal of Research and Academics*, 2(2), 121-134.
- Office of the National Economic and Social Development Council. (2018). *National Strategy 2018-2037*. Bangkok: Office of the National Economic and Social Development Council.
- Patpol, M. (2018). *Curriculum Assessment for Learning and Development*. Bangkok: Fastbooks.
- Phramaha Yothin Mahaviro (Massuk). (2021). Teaching Strategies for Social Studies in the Context of the Digital Economy. *Journal of Buddhistic Sociology*, (6)3, 89-104.
- Silarat, P. (2016). *Education 4.0 Is More than Education*. Bangkok: Chulalongkorn University Press.
- Siririn, J. (2019). *Innovation Management Take the School to Education 5.0*. Retrieved September 5, 2019, from <https://www.salika.co/2019/09/05/innovation-management-educational-5-0era/>
- Sirisereewan, A., & Chaemchoy, S. (2021). Current and Desirable Conditions and Needs of Academic Management Development for Private Primary Schools in Bangkok Based on the Concept of People Skills in Society 5.0. *Rajabhat Maha Sarakham University Journal*, 15(2), 171 – 182.
- Tonghom, J. (2017). *Develop of Online Curriculum to Enhance Creative Innovation Skills*. (Doctoral Dissertation). Srinakharinwirot University. Bangkok.
- Watthanmongkol, W. (2018). The Crisis of Education in the Thailand 4.0 Era. *MBU Education Journal*, (6)1, 427-444.

โมเดลการส่งเสริมเกษตรอัจฉริยะในการผลิตพืชผักของเกษตรกรรุ่นใหม่ ในภาคตะวันออกของประเทศไทย*

An Extension Model of Smart Farming for Vegetable Production by
Young Smart Farmers in Eastern Region of Thailand

¹ปิยพร บุญเยี่ยม, เบญจมาศ อยู่ประเสริฐ และ บำเพ็ญ เขียวหวาน

¹Piyaporn Boonyeam, Benchamas Yooprasert and Bumpen Keowan

สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

School of Agriculture and Cooperatives, Sukhothai Thammathirat Open University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: pook.pooker@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) สภาพพื้นฐานการทางเกษตรและการใช้เทคโนโลยีเกษตรอัจฉริยะในการผลิตพืชผัก 2) สภาพการส่งเสริมเกษตรอัจฉริยะในการผลิตพืชผักวิเคราะห์และสังเคราะห์โมเดลการส่งเสริมเกษตรอัจฉริยะในการผลิตพืชผัก 3) ประเมินโมเดลการส่งเสริมเกษตรอัจฉริยะในการผลิตพืชผักเป็นการวิจัยแบบผสมระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณและคุณภาพ ประชากรคือ เกษตรกรรุ่นใหม่ในภาคตะวันออก 352 คน และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับหน่วยงานต่างๆ เก็บข้อมูลจากแบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่าง 188 คน และสัมภาษณ์เชิงลึกเกษตรกรรุ่นใหม่ที่มีการใช้เทคโนโลยีเกษตรอัจฉริยะมากที่สุดหกลำดับแรกและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการทำเกษตรอัจฉริยะ 5 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยสถิติพรรณนา การวิเคราะห์ถดถอยเชิงพหุและการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1) เกษตรกรรุ่นใหม่ส่วนใหญ่ได้รับความรู้เทคโนโลยีเกษตรอัจฉริยะจากภาครัฐ มีการผลิต/ผลิตภัณฑ์พืชผักเป็นผักสด ร้อยละ 56.9 มีการใช้เทคโนโลยีเกษตรอัจฉริยะในระดับน้อยที่สุด 2) เกษตรกรรุ่นใหม่มีระดับความรู้ที่ได้รับจากการส่งเสริมทั้งด้านเนื้อหาเทคโนโลยีเกษตรอัจฉริยะ และด้านวิธีการส่งเสริมแบบต่างๆ อยู่ในระดับน้อยและมีความต้องการการส่งเสริมอยู่ในระดับมาก โดยเห็นว่าเทคโนโลยีเกษตรอัจฉริยะมีประโยชน์ และ โมเดลการส่งเสริมเกษตรอัจฉริยะในการผลิตพืชผัก ประกอบด้วยแหล่งความรู้จากภาครัฐ ภาคเอกชน และสถาบันการศึกษา ประเด็นการส่งเสริมคือ เทคโนโลยีเกษตรอัจฉริยะตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำ ปลายน้ำ และวิธีการส่งเสริมในรูปแบบต่างๆ ทั้งแบบบุคคล แบบกลุ่ม แบบมวลชน และเทคโนโลยีสารสนเทศ และกลุ่มเป้าหมายคือเกษตรกรรุ่นใหม่ 3) ผลการประเมินโมเดลการส่งเสริมเกษตรอัจฉริยะในการผลิตพืชผัก พบว่า มีความเหมาะสม เป็นไปได้ และเป็นประโยชน์ต่อการนำไปใช้ในการส่งเสริมเกษตรอัจฉริยะในการผลิตพืชผักในระดับมากที่สุด โดยโมเดลการส่งเสริมการเกษตรอัจฉริยะในการผลิตพืชผักของเกษตรกรรุ่นใหม่จะขับเคลื่อนได้ต้องประกอบด้วยปัจจัยต่างๆ ได้แก่ หน่วยงานที่ส่งเสริม การสนับสนุนนโยบาย เกษตรกร งบประมาณและชนิดพืชผัก/พืชผักที่มีมูลค่า

คำสำคัญ: เกษตรอัจฉริยะ; ผลิตพืชผัก; เกษตรกรรุ่นใหม่

Abstract

This research article objectives were to study 1) fundamental agricultural conditions and the adoption of smart agricultural technology in vegetable production; 2) smart agricultural extension in vegetable production, analyze and synthesize the extension model for smart farming in vegetable production; and 3) the assessment the model for smart farming in vegetable production. The research was a mixed method research including both quantitative and qualitative methods. The population of this study was 352 young smart farmers and related individuals from various departments. Data were collected by using questionnaires with the sampling of 188 young smart farmers and in-depth interview with the sampling of 6 young smart farmers who adopted technology at the highest level and 5 related individuals with smart farming extension. Data were then analyzed by using descriptive statistics, multiple regression analysis, and content analysis.

The results of the research are found as follows: 1) Most of young smart farmers received knowledge regarding smart farming technology from the government sector, produced the vegetable in the form of fresh vegetable. 56.9% of them adopted smart farming technology at the lowest level; 2) Young smart farmers had the level of knowledge received from the extension in both smart farming technology content and different methods at the low level and wanted to receive the extension at the high level. They thought that smart farming technology was useful and the model in smart farming extension in vegetable production consisted of knowledge resource from government sector, private sector, and educational institutions. The extension aspect was the smart farming technology from upstream, midstream, and downstream. The extension methods in various forms were such as personal, group form, and mass forms and informational technology. The target group was young smart farmers; and 3) The assessment results of the model of smart farming extension model in vegetable production revealed that the propriety, the feasibility, and the utility towards the adoption of smart farming extension in vegetable production were at the highest level. The smart farming extension model in vegetable production of young smart farmers would thrive by having various factors such as extension division, support, policy, farmer, funding, and types of vegetable/valued vegetable.

Keywords: Smart Farming; Vegetable Production; Young Smart Farmer

บทนำ

ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ได้ให้ความสำคัญกับเกษตรอัจฉริยะ โดยการนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาให้เป็นฟาร์มอัจฉริยะ เพื่อเพิ่มผลผลิตการเกษตรในเชิงมูลค่าและปริมาณต่อพื้นที่สูงสุด และเตรียมพร้อมรองรับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ เพื่อให้เกิดความยั่งยืนในการใช้ทรัพยากรและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมรวมทั้งการสร้างสรรค์เกษตรอาหารและเกษตรพลังงาน โดยการนำเทคโนโลยี นวัตกรรม และวิทยาการสมัยใหม่มาใช้ในการเกษตร เพื่อให้ได้ผลผลิตตรงตามความต้องการ คุณภาพ

คงที่ และสามารถวางแผนระบบการตลาดดีขึ้น ส่งเสริมการปรับเปลี่ยนการทำเกษตรกรรมให้เหมาะสมกับศักยภาพพื้นที่ ด้วยเทคโนโลยีและนวัตกรรม รวมทั้งการถ่ายทอดความรู้แก่เกษตรกรให้เข้าถึงและใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีและนวัตกรรมทางการเกษตร (Office of National Economic and Social Development Council, 2018) จากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ส่งผลให้เกษตรกรอัจฉริยะมีการเจริญเติบโตและมีความสำคัญมากขึ้น ตลอดจนคนรุ่นใหม่หันมาศึกษาวิชาการด้านการเกษตรเพิ่มมากขึ้น ทำให้ภาครัฐเกิดแผนนโยบายในการส่งเสริมให้คนรุ่นใหม่เข้ามาทำการเกษตรมากขึ้นเพื่อทดแทนแรงงานของคนรุ่นเก่า ด้วยสมรรถนะของคนรุ่นใหม่ ซึ่งเป็นคนที่มีความรู้ ความสามารถด้านเทคโนโลยี จึงเกิดเป็นเกษตรกรรุ่นใหม่ขึ้น ที่มีการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการเกษตร เพื่อลดต้นทุน ลดแรงงาน เพิ่มผลผลิตทางการเกษตรเป็นที่ต้องการของตลาดมากยิ่งขึ้น (Department of Agricultural Extension, 2018)

จากบริบทของพื้นที่ภาคตะวันออก ที่มีพื้นที่ภาคการเกษตร 13.1 ล้านไร่ คิดเป็นร้อยละ 8.7 ของพื้นที่ทั้งประเทศ พื้นที่ใช้ประโยชน์เพื่อการเกษตรส่วนใหญ่ถูกใช้เป็นส่วนผลไม้และไม้ยืนต้น 5.2 ล้านไร่ รองลงมาพืชไร่ 3.2 ล้านไร่ นาข้าว 2.8 ล้านไร่ และสวนผัก ไม้ดอกไม้ประดับ 2 แสนไร่ (Office of Agricultural Economics, 2019) และเมื่อพิจารณาเฉพาะศักยภาพการผลิตผักของภาคตะวันออกพบว่า มีครัวเรือนเกษตรกรที่มีการปลูกผัก 13,608 ครัวเรือน มีพื้นที่การปลูกผักจำนวน 22,225 ไร่ ในขณะที่พื้นที่ทำการเกษตรของภาคตะวันออกล้วนพื้นที่มีแต่จะลดลงเรื่อยๆ จากการพัฒนาเป็นพื้นที่อุตสาหกรรมและแหล่งท่องเที่ยว และยังส่งผลถึงความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ระบบชลประทานไม่ครอบคลุม ที่ดินมีราคาแพงจากการขยายตัวของอุตสาหกรรมและที่อยู่อาศัย (Office of Agricultural Economics, 2019) ในทางตรงกันข้าม ปัจจุบันพื้นที่ภาคตะวันออก มีคนรุ่นใหม่ ซึ่งเป็นคนที่มีความรู้ ความสามารถด้านเทคโนโลยี หันมาเป็นเกษตรกรรุ่นใหม่ และทำการผลิตผักที่ได้รับการส่งเสริมด้วยระบบเกษตรอัจฉริยะในการผลิตพืชผักตลอดโซ่อุปทาน ตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำและปลายน้ำ เพิ่มมากขึ้น จากนโยบายของรัฐบาลและกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ภายใต้กรมส่งเสริมการเกษตร ในการช่วยเหลือดูแลและสร้างรายได้ให้แก่เกษตรกรรุ่นใหม่ในพื้นที่ภาคตะวันออกโดยการสร้างการรับรู้ สร้างความเข้าใจให้กับเกษตรกรรุ่นใหม่ในด้านต่างๆ ผ่านระบบการฝึกอบรมและเยี่ยมเยียน (Training and Visit System : T & V System) รวมถึงการทำงานร่วมกับเครือข่ายในระดับพื้นที่ เช่น เครือข่ายศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) เครือข่ายแปลงใหญ่ เครือข่ายเกษตรกรรุ่นใหม่ Young Smart Farmerควบคู่กับการเพิ่มประสิทธิภาพองค์กรด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล โดยยึดหลักตลาดนำการผลิต ส่งเสริมและพัฒนาเทคโนโลยีและนวัตกรรมการเกษตรร่วมกับสถาบันการศึกษา ส่งเสริมการใช้และบริหารจัดการปัจจัยการผลิต เพื่อยกระดับการผลิตสินค้าเกษตรให้ได้คุณภาพมาตรฐาน ใช้กลไกและเครือข่ายการทำงานส่งเสริมการเกษตรเชื่อมโยงทุกระดับ สร้างต้นแบบการส่งเสริมการเกษตรเชิงพื้นที่ สร้างและขยายผลเกษตรกรรุ่นใหม่ให้พร้อมเพื่อพัฒนาสู่การเป็นผู้ประกอบการ และขยายความร่วมมือกับภาคส่วนต่างๆ (Department of Agricultural Extension, 2020)

อย่างไรก็ตาม จากการเปลี่ยนแปลงนโยบายของภาครัฐ ความเร่งด่วนของนโยบายต่างๆ และความก้าวหน้าของเทคโนโลยีและนวัตกรรม ส่งผลให้การส่งเสริมการเกษตรยังประสบปัญหาในเรื่องของการบูรณาการทำงานร่วมกันกับหน่วยงานต่างๆ อย่างต่อเนื่อง ตลอดจนทั้งนักส่งเสริมการเกษตรที่เข้ามาเป็นผู้ส่งเสริมและสนับสนุนการทำการเกษตรนั้นด้วยเทคโนโลยีสมัยใหม่ยังขาดความรู้และประสบการณ์ในการดำเนินงานส่งเสริม อีกทั้งภารกิจการปฏิบัติงานในพื้นที่มีมากและเร่งด่วนทำให้ ไม่สามารถดำเนินการส่งเสริมการเกษตรกับเกษตรกรรุ่นใหม่ได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

บทความวิจัยนี้ จะนำเสนอผลการศึกษาโมเดลการส่งเสริมเกษตรอัจฉริยะในการผลิตพืชผักของเกษตรกรรุ่นใหม่ในภาคตะวันออก เพื่อใช้เป็นแนวทางในการส่งเสริมเกษตรอัจฉริยะให้กับเกษตรกรรุ่นใหม่ เกษตรกรทั่วไป

และหน่วยงานต่างๆนำไปใช้ในการวางแผนการพัฒนางานส่งเสริมการเกษตรอัจฉริยะในการผลิตพืชเศรษฐกิจชนิดต่างๆ ในระดับพื้นที่

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพพื้นฐานทางการเกษตรและการใช้เทคโนโลยีเกษตรอัจฉริยะในการผลิตพืชผักของเกษตรกรรุ่นใหม่
2. เพื่อศึกษาสภาพการส่งเสริมเกษตรอัจฉริยะในการผลิตพืชผักวิเคราะห์และสังเคราะห์โมเดลการส่งเสริมเกษตรอัจฉริยะในการผลิตพืชผักของเกษตรกรรุ่นใหม่
3. เพื่อประเมินโมเดลการส่งเสริมเกษตรอัจฉริยะในการผลิตพืชผักของเกษตรกรรุ่นใหม่

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “โมเดลการส่งเสริมเกษตรอัจฉริยะในการผลิตพืชผักของเกษตรกรรุ่นใหม่ในภาคตะวันออกของประเทศไทย” เป็นการวิจัยแบบผสม (Mixed Methods Research) ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยดำเนินการวิจัยใน 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาสภาพพื้นฐานการทำเกษตรและการใช้เทคโนโลยีเกษตรอัจฉริยะในการผลิตพืชผักของเกษตรกรรุ่นใหม่ในภาคตะวันออกของประเทศไทย ประชากรที่ศึกษา คือ เกษตรกรรุ่นใหม่ประกอบอาชีพทำการเกษตรด้านพืชผักภาคตะวันออก 352 คน ที่ผ่านการเข้าร่วมโครงการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ให้เป็น Young Smart Farmer ของกรมส่งเสริมการเกษตรและผ่านเกณฑ์การประเมินคุณสมบัติ Young Smart Farmer กำหนดขนาดตัวอย่างโดยใช้สูตรทาร์ยามาเน ที่ระดับความคลาดเคลื่อน .05 ได้กลุ่มตัวอย่าง 188 คน เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม ประเด็นคำถามประกอบด้วย สภาพพื้นฐานการทำเกษตร สภาพการใช้เทคโนโลยีเกษตรอัจฉริยะในการผลิตพืชผักสภาพการได้รับการส่งเสริม ระดับความรู้ ความต้องการด้านเนื้อหาเทคโนโลยีเกษตรอัจฉริยะและวิธีการส่งเสริม ประโยชน์จากการใช้เทคโนโลยีเกษตรอัจฉริยะ ปัญหาและข้อเสนอแนะในการส่งเสริมเกษตรอัจฉริยะ โดยมีค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม อยู่ระหว่าง 0.850 – 0.975 วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติพรรณนาและวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุ

ขั้นตอนที่ 2 ศึกษาสภาพการส่งเสริมเกษตรอัจฉริยะในการผลิตพืชผัก วิเคราะห์และสังเคราะห์ โมเดลการส่งเสริมเกษตรอัจฉริยะในการผลิตพืชผักกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงเกษตรกรรุ่นใหม่ที่มีการใช้เทคโนโลยีมากที่สุดตลอดชีพอุปทานจำนวน 6 คน และผู้ที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการทำเกษตรอัจฉริยะ 5 คน เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก ประเด็นคำถาม ประกอบด้วย แหล่งข้อมูลหรือแหล่งองค์ความรู้ประเด็นเทคโนโลยีเกษตรอัจฉริยะ ตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำ ปลายน้ำ วิธีการส่งเสริม บทบาทนักส่งเสริมการเกษตร (เกษตรกรรุ่นใหม่ ภาครัฐ ภาคเอกชนสถาบันการศึกษา) วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติพรรณนา และการวิเคราะห์เนื้อหา

ขั้นตอนที่ 3 ประเมินโมเดลการส่งเสริมเกษตรอัจฉริยะในการผลิตพืชผักของเกษตรกรรุ่นใหม่ โดยองค์ประกอบโมเดล ประกอบด้วย ปัจจัยนำเข้า (แหล่งข้อมูลหรือแหล่งองค์ความรู้ เจ้าหน้าที่ส่งเสริม) กระบวนการ (ด้านเนื้อหาเทคโนโลยีเกษตรอัจฉริยะและด้านวิธีการส่งเสริม) และผลผลิต/ผลลัพธ์ (ความรู้ ทักษะ คติ ยอมรับปฏิบัติ) เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม ทำการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงเกษตรกรรุ่นใหม่ที่มีการใช้เทคโนโลยีเกษตรอัจฉริยะมากที่สุด 30 คน และเก็บข้อมูลโดยสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการทำเกษตรอัจฉริยะ 5 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติพรรณนาและการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ 1 สภาพพื้นฐานทางการเกษตรและการใช้เทคโนโลยีเกษตรอัจฉริยะในการผลิตพืชผักของเกษตรกรรุ่นใหม่ ผลการวิจัยพบว่า เกษตรกรรุ่นใหม่ มีอายุเฉลี่ย 39.78 ปี ร้อยละ 42.0 จบชั้นปริญญาตรี มีประสบการณ์ในการผลิตพืชผักเฉลี่ย 6.09 ปี ร้อยละ 72.9 ได้รับความรู้เทคโนโลยีเกษตรอัจฉริยะจากหน่วยงานภาครัฐ คือกรมส่งเสริมการเกษตร รองลงมา ร้อยละ 71.3 ได้รับความรู้เทคโนโลยีเกษตรอัจฉริยะจากสื่อต่างๆ ทางอินเทอร์เน็ต และร้อยละ 47.9 ได้รับความรู้เทคโนโลยีเกษตรอัจฉริยะจากปราชญ์ชาวบ้าน มีพื้นที่ทำการเพาะปลูกพืชผักของครอบครัวเฉลี่ย 2.78 ไร่ จำนวนแรงงานในครัวเรือนเฉลี่ย 2.21 คน รายได้ในการประกอบอาชีพผลิตพืชผักเฉลี่ย 13,167.02 บาทต่อเดือน รายจ่ายเฉลี่ยในการประกอบอาชีพผลิตพืชผัก 5,183.51 บาทต่อเดือน และร้อยละ 92.6 แหล่งเงินทุนที่ใช้ในการปลูกพืชผักเป็นเงินทุนตัวเองการใช้เทคโนโลยีเกษตรอัจฉริยะ พบว่า *ในระยะต้นน้ำ* เกษตรกรรุ่นใหม่มีการใช้เทคโนโลยีเกษตรอัจฉริยะดังนี้ 1) ในระยะการเตรียมแปลงปลูก เกษตรกรรุ่นใหม่ร้อยละ 57.4 ใช้รถไถพรวนดิน 2) ระยะการปลูก ร้อยละ 28.2 ปลูกโดยใช้วิธีทางมั่งหรือลวดตาข่าย 3) ระยะการดูแล รักษา ร้อยละ 81.4 ใช้วิธีกำจัดศัตรูพืชด้วยวิธีธรรมชาติ 4) ระยะการเก็บเกี่ยว และการจัดการหลังการเก็บเกี่ยว ร้อยละ 30.9 ใช้บรรจุภัณฑ์ตามชนิดพืชผัก 5) การได้รับมาตรฐานการผลิต เกษตรกรรุ่นใหม่ร้อยละ 43.6 ได้รับการรับรองมาตรฐาน GAP *ในระยะกลางน้ำ* เกษตรกรรุ่นใหม่มีการใช้เทคโนโลยีเกษตรอัจฉริยะดังนี้ 1) ด้านการแปรรูป ร้อยละ 6.4 มีการใช้ตู้อบแห้งพลังงานแสงอาทิตย์ 2) ด้านมาตรฐานการแปรรูป ร้อยละ 6.4 ผ่านการรับรองมาตรฐาน GMP และผ่านการรับรองมาตรฐานอาหารและยา (อย.) 3) ด้านการขนส่ง เกษตรกรรุ่นใหม่ร้อยละ 2.1 ใช้รถขนส่งผักแบบควบคุมอุณหภูมิ และ*ในระยะปลายน้ำ* เกษตรกรรุ่นใหม่มีการใช้เทคโนโลยีเกษตรอัจฉริยะ ดังนี้ 1) การตรวจสอบย้อนกลับ (Traceability) เกษตรกรรุ่นใหม่ร้อยละ 19.1 มีการตรวจสอบย้อนกลับโดยใช้ QR Code 2) การตลาด เกษตรกรร้อยละ 61.2 มีการจำหน่ายผ่านตลาดออนไลน์ ผลการวิเคราะห์ระดับการใช้เทคโนโลยีเกษตรอัจฉริยะในการผลิตพืชผักของเกษตรกรรุ่นใหม่ในภาพรวมพบว่า เกษตรกรรุ่นใหม่ ร้อยละ 56.9 มีการใช้เทคโนโลยีเกษตรอัจฉริยะในระดับน้อยที่สุด รองลงมา ร้อยละ 36.2 มีการใช้เทคโนโลยีเกษตรอัจฉริยะ ในระดับน้อย โดยมีการใช้เทคโนโลยีเกษตรอัจฉริยะเฉลี่ย 7.55 รายการ แสดงให้เห็นว่าเกษตรกรรุ่นใหม่ยังมีการใช้เทคโนโลยีเกษตรเข้ามาช่วยในการผลิตพืชผักในระดับที่น้อยมาก

วัตถุประสงค์ 2 สภาพการส่งเสริมเกษตรอัจฉริยะในการผลิตพืชผักวิเคราะห์และสังเคราะห์โมเดลการส่งเสริมเกษตรอัจฉริยะในการผลิตพืชผัก ผลการวิจัยพบว่า

2.1 การส่งเสริมด้านเนื้อหาเทคโนโลยีเกษตรอัจฉริยะ

ในระยะต้นน้ำ พบว่า เกษตรกรรุ่นใหม่ส่วนน้อยได้รับการส่งเสริมเทคโนโลยีเกษตรอัจฉริยะ โดยมีระดับความรู้ที่ได้รับจากการส่งเสริมอยู่ในระดับน้อย เมื่อพิจารณารายละเอียด พบว่า เกษตรกรรุ่นใหม่มีความรู้ที่ได้รับจากการส่งเสริมอยู่ในระดับน้อยในด้านการเตรียมแปลงปลูก การดูแลรักษา และการได้รับมาตรฐานการผลิตและในระดับน้อยที่สุดในด้านการปลูกและการเก็บเกี่ยวและการจัดการหลังการเก็บเกี่ยว ในประเด็นความต้องการการส่งเสริม เกษตรกรรุ่นใหม่มีความต้องการการส่งเสริมในระดับมากที่สุดในทุกด้าน

ในระยะกลางน้ำ พบว่า เกษตรกรรุ่นใหม่ส่วนน้อยได้รับการส่งเสริมเทคโนโลยีเกษตรอัจฉริยะ โดยมีระดับความรู้ที่ได้รับจากการส่งเสริมอยู่ในระดับน้อยที่สุด เมื่อพิจารณารายละเอียด พบว่า เกษตรกรรุ่นใหม่มีความรู้ที่ได้รับจากการส่งเสริมอยู่ในระดับน้อยที่สุดในทุกด้านได้แก่ด้านการแปรรูป มาตรฐานการแปรรูป และการขนส่ง ในประเด็นความต้องการการส่งเสริม เกษตรกรรุ่นใหม่มีความต้องการการส่งเสริมในระดับมากในทุกด้าน

ในระยะปลายน้ำ พบว่า เกษตรกรรุ่นใหม่ส่วนน้อยได้รับการส่งเสริมเทคโนโลยีเกษตรอัจฉริยะ โดยมีระดับความรู้ที่ได้รับจากการส่งเสริมอยู่ในระดับน้อย เมื่อพิจารณารายละเอียด พบว่า เกษตรกรรุ่นใหม่มีความรู้ที่ได้รับจากการส่งเสริมอยู่ในระดับน้อยในด้านการตลาด และในระดับน้อยที่สุดในด้านการตรวจสอบย้อนกลับ (Traceability) ในประเด็นความต้องการการส่งเสริม เกษตรกรรุ่นใหม่มีความต้องการการส่งเสริมในระดับมากในทุกด้าน

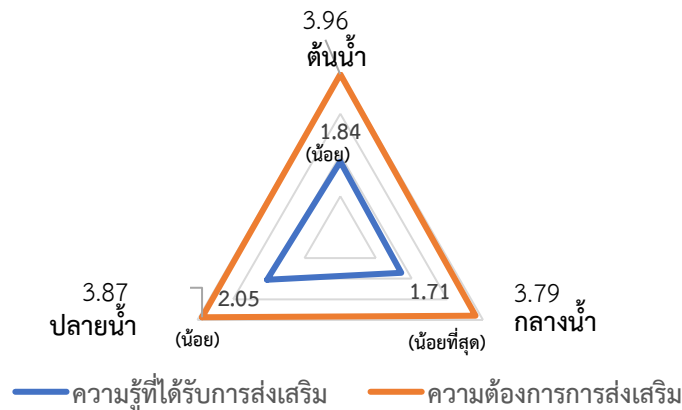

Figure 1: Comparison of the Level of Knowledge Promoted and the Need for Promotion of Smart Agricultural Technology Content in the Upstream Stage, Midstream and Downstream

2.2 การส่งเสริมด้านวิธีการส่งเสริม

การส่งเสริมแบบรายบุคคล เกษตรกรรุ่นใหม่ มีระดับความรู้ที่ได้รับจากการส่งเสริมแบบรายบุคคลอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายละเอียด พบว่า มีระดับความรู้ที่ได้รับจากการส่งเสริมอยู่ในระดับปานกลางจากเจ้าหน้าที่เยี่ยมเยียนเกษตรกรที่ฟาร์มผัก และในระดับน้อยจากการติดต่อทางจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ ส่วนในประเด็นความต้องการวิธีการส่งเสริม เกษตรกรรุ่นใหม่มีความต้องการวิธีการส่งเสริมแบบรายบุคคลในระดับปานกลางถึงมากที่สุด

การส่งเสริมแบบกลุ่ม เกษตรกรรุ่นใหม่ มีระดับความรู้ที่ได้รับจากการส่งเสริมแบบกลุ่มอยู่ในระดับน้อย เมื่อพิจารณารายละเอียด พบว่า มีระดับความรู้ที่ได้รับจากการส่งเสริมอยู่ในระดับปานกลางจากวิธีการจัดอบรม และในระดับน้อยจากวิธีการทัศนศึกษาดูงานการผลิตพืชผัก ในประเด็นความต้องการวิธีการส่งเสริม เกษตรกรรุ่นใหม่มีความต้องการวิธีการส่งเสริมในระดับมาก เมื่อพิจารณารายละเอียด พบว่า มีระดับความต้องการวิธีการส่งเสริมแบบกลุ่มในระดับมากในทุกด้าน

การส่งเสริมแบบมวลชน เกษตรกรรุ่นใหม่ มีระดับความรู้ที่ได้รับจากการส่งเสริมแบบมวลชนอยู่ในระดับน้อย เมื่อพิจารณารายละเอียด พบว่า มีระดับความรู้ที่ได้รับจากการส่งเสริมอยู่ในระดับน้อยในทุกด้าน ได้แก่ ด้านรายการโทรทัศน์ สื่อสิ่งพิมพ์ต่างๆ วิทยุทัศน์ การแสดงนิทรรศการเทคโนโลยีเกษตรอัจฉริยะในการผลิตพืชผัก วิทยุกระจายเสียง ในประเด็นความต้องการวิธีการส่งเสริม เกษตรกรรุ่นใหม่มีความต้องการวิธีการส่งเสริมแบบมวลชนในระดับปานกลางถึงมาก

การส่งเสริมโดยเทคโนโลยีสารสนเทศ เกษตรกรรุ่นใหม่ มีระดับความรู้ที่ได้รับจากการส่งเสริมโดยเทคโนโลยีสารสนเทศในระดับน้อย เมื่อพิจารณารายละเอียด พบว่า มีระดับความรู้ที่ได้รับจากการส่งเสริมอยู่ในระดับปานกลาง โดยเฟสบุ๊ค (Facebook) และในระดับน้อยในด้านระบบสารสนเทศผ่านแอปพลิเคชันในมือถือและเว็บไซต์ (Website) ของหน่วยงานต่างๆ ในประเด็นความต้องการวิธีการส่งเสริม เกษตรกร

รุ่นใหม่มีความต้องการวิธีการส่งเสริมโดยเทคโนโลยีสารสนเทศในระดับมาก เมื่อพิจารณารายละเอียด พบว่ามีระดับความต้องการการส่งเสริมอยู่ในระดับมากในด้านเจ้าหน้าที่เยี่ยมเยียนเกษตรกรที่ฟาร์มผัก และเฟสบุ๊ค (Facebook)

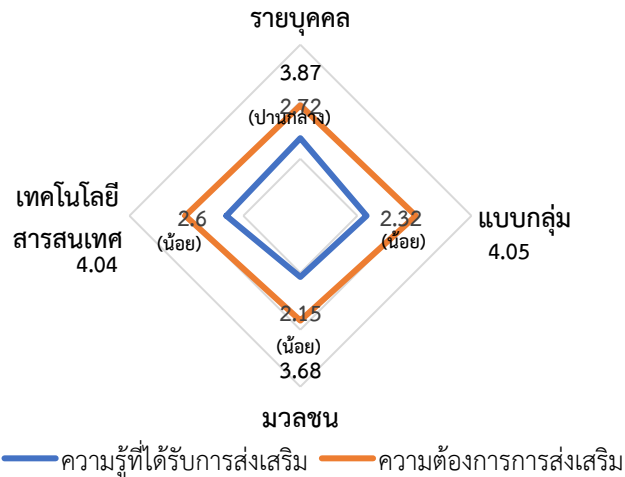

Figure 2: Comparison of the Level of Knowledge Promoted and the Need for Promotion in Terms of Promotion Methods.

จากภาพที่ 1 และ 2 จะเห็นว่า สภาพการส่งเสริมด้านเนื้อหาเทคโนโลยีเกษตรอัจฉริยะและด้านวิธีการส่งเสริม เกษตรกรรุ่นใหม่มีระดับความรู้ที่ได้รับการส่งเสริมอยู่ในระดับน้อย แต่มีความต้องการการส่งเสริมทั้งด้านเนื้อหาเทคโนโลยีเกษตรอัจฉริยะและวิธีการส่งเสริมอยู่ในระดับมาก

2.3 วิเคราะห์สังเคราะห์และพัฒนาโมเดลการส่งเสริมเกษตรอัจฉริยะในการผลิตพืชผักของเกษตรกรรุ่นใหม่ จากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของตัวแปรอิสระกับการใช้เทคโนโลยีเกษตรอัจฉริยะ โดยการวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุ พบว่า ระดับการศึกษา การเป็นสมาชิกกลุ่ม/สถาบันเกษตรกร รายได้เฉลี่ยในการประกอบอาชีพผลิตพืชผัก ระดับความรู้ที่ได้รับการส่งเสริมด้านเนื้อหาเทคโนโลยีเกษตรอัจฉริยะ และระดับความเป็นประโยชน์จากการใช้เทคโนโลยีเกษตรอัจฉริยะ มีความสัมพันธ์กับการใช้เทคโนโลยีเกษตรอัจฉริยะ และนำข้อมูลจากการศึกษาในวัตถุประสงค์ข้อ 1 และใช้ทฤษฎีกระบวนการสื่อสาร (S-M-C-R) เป็นกรอบในการวิเคราะห์และสังเคราะห์โมเดลการส่งเสริมเกษตรอัจฉริยะในการผลิตพืชผัก ดังแสดงในภาพที่ 3 ซึ่งประกอบด้วยแหล่งความรู้จากหลายหน่วยงานทั้งภาครัฐร่วมกับภาคเอกชน สถาบันการศึกษาและมหาวิทยาลัย และสถาบันการเงินต่างๆ ที่จะช่วยสนับสนุนให้เกษตรกรรุ่นใหม่ นำความรู้ซึ่งเป็นประเด็นการส่งเสริมเกษตรอัจฉริยะในการผลิตพืชผักในระยะต้นน้ำ กลางน้ำและปลายน้ำ ส่งผ่านนักส่งเสริมการเกษตรและศูนย์เทคโนโลยีเกษตรและนวัตกรรม (Agritech and Innovation Center) หรือ AIC เป็นศูนย์กลางแหล่งข้อมูลหรือแหล่งองค์ความรู้ด้านเทคโนโลยีเกษตรอัจฉริยะ ส่งเสริมความรู้โดยวิธีการหรือช่องทางการส่งเสริมแบบบุคคล แบบกลุ่ม แบบมวลชนและการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศสู่เกษตรกรรุ่นใหม่และการสร้างเครือข่ายความรู้ทำให้เกษตรกรเกิดการเปลี่ยนแปลงความรู้ ทักษะและการปฏิบัตินำไปสู่การเพิ่มผลผลิตเพิ่มมูลค่า ลดต้นทุน และลดแรงงาน

วัตถุประสงค์ 3 ประเมินโมเดลการส่งเสริมเกษตรอัจฉริยะในการผลิตพืชผักของเกษตรกรรุ่นใหม่ โดยใช้แบบสอบถามเพื่อให้คะแนนตามความคิดเห็นต่อองค์ประกอบของโมเดลการส่งเสริมเกษตรอัจฉริยะในการผลิตพืชผักของเกษตรกรรุ่นใหม่ ทั้งนี้องค์ประกอบของการประเมินโมเดลฯ ประกอบด้วย ปัจจัยนำเข้า (แหล่งข้อมูลหรือแหล่งองค์ความรู้ จากหน่วยงานต่างๆ) กระบวนการ (ด้านเนื้อหาเทคโนโลยีเกษตรอัจฉริยะ

ระยะต้นน้ำ ระยะกลางน้ำ ระยะปลายน้ำและด้านวิธีการส่งเสริม) และผลผลิต/ผลลัพธ์ (ความรู้ ทักษะคดียอมรับปฏิบัติ) รายละเอียดตามภาพที่ 3

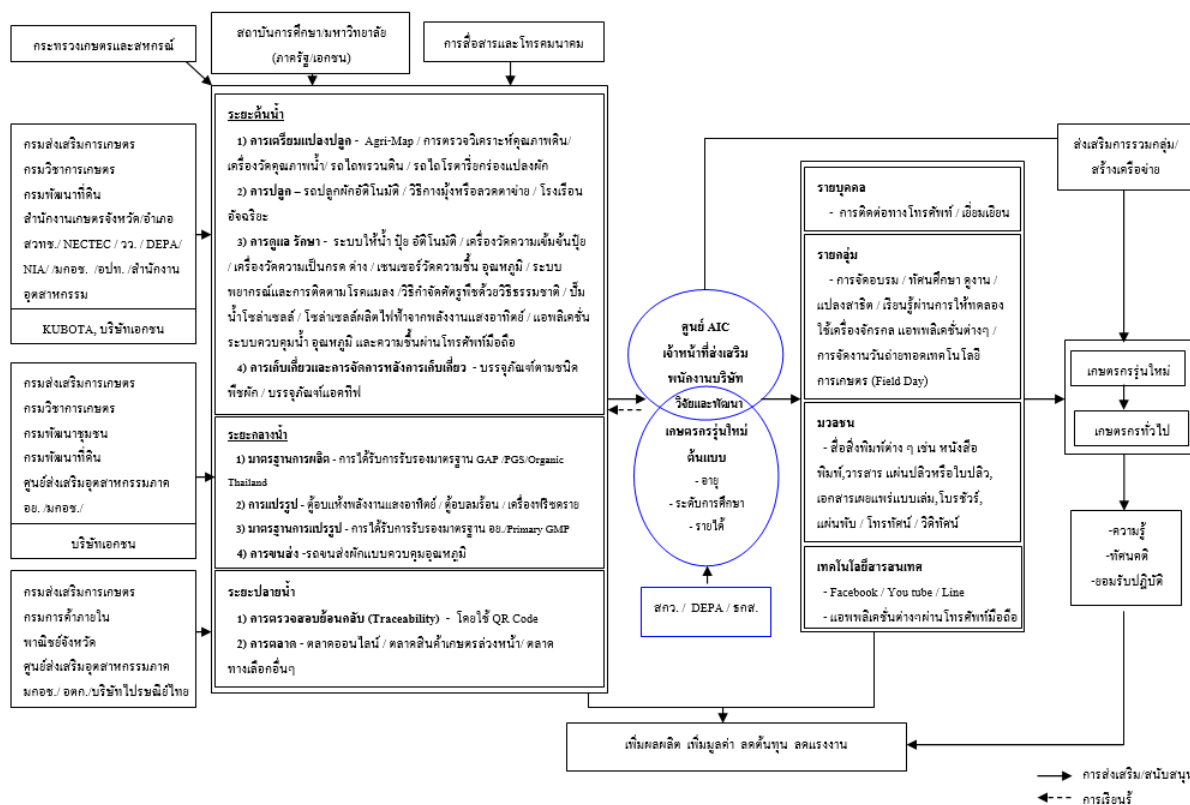

Figure 3: A model to promote smart agriculture in vegetable production for young farmers in the eastern region. (ที่ควรจะเป็น)

ผลจากการประเมินโมเดลฯ พบว่า โมเดลการส่งเสริมเกษตรกรอัจฉริยะในการผลิตพืชผักของเกษตรกรรุ่นใหม่ มีองค์ประกอบที่มีความเหมาะสม เป็นไปได้ในการนำไปใช้ และเป็นประโยชน์ในระดับมากที่สุด นอกจากนี้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกต่อองค์ประกอบของโมเดลฯ พบว่า โมเดลฯ จะเกิดการขับเคลื่อนไปได้ จะต้องประกอบด้วยปัจจัยต่างๆ ได้แก่ หน่วยงานที่ส่งเสริม การสนับสนุน นโยบาย เกษตรกร งบประมาณและชนิดพืชผัก/พืชผักที่มีมูลค่า

องค์ความรู้ใหม่

1. โมเดลการส่งเสริมเกษตรกรอัจฉริยะในการผลิตพืชผักของเกษตรกรรุ่นใหม่ ที่มีความเหมาะสม เป็นไปได้และสามารถนำไปใช้ได้จริง ประกอบด้วย แหล่งข้อมูลหรือแหล่งองค์ความรู้จากภาครัฐ ภาคเอกชน และสถาบันการศึกษา ประเด็นการส่งเสริมคือ เทคโนโลยีเกษตรอัจฉริยะตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำ ปลายน้ำ และวิธีการส่งเสริมในรูปแบบต่างๆ ทั้งแบบรายบุคคล แบบกลุ่ม แบบมวลชน และเทคโนโลยีสารสนเทศ และกลุ่มเป้าหมายคือ เกษตรกรรุ่นใหม่ นอกจากนี้ข้อมูลด้านปัจจัยต่างๆ ที่ทำให้โมเดลฯ เกิดการขับเคลื่อนได้ ได้แก่ หน่วยงานที่ส่งเสริม การสนับสนุน นโยบาย เกษตรกร งบประมาณและชนิดพืชผัก/พืชผักที่มีมูลค่า

2. ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการใช้เทคโนโลยีเกษตรอัจฉริยะในการผลิตพืชผักของเกษตรกรรุ่นใหม่ ได้แก่ ระดับการศึกษา การเป็นสมาชิกกลุ่ม รายได้เฉลี่ยในการประกอบอาชีพพืชผัก ระดับความรู้ และความเป็นประโยชน์ มีผลต่อการใช้เทคโนโลยีเกษตรอัจฉริยะในการผลิตพืชผัก

3. การส่งเสริมเทคโนโลยีเกษตรอัจฉริยะควรส่งเสริมผ่านวิธีการต่างๆ แบบผสมผสานที่หลากหลาย โดยเฉพาะการส่งเสริมผ่านวิธีการต่างๆ ได้แก่ แบบบุคคล แบบกลุ่ม แบบมวลชน และโดยเทคโนโลยีสารสนเทศ

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 สภาพพื้นฐานทางการเกษตรและการใช้เทคโนโลยีเกษตรอัจฉริยะในการผลิตพืชผักของเกษตรกรรุ่นใหม่ พบว่า เกษตรกรรุ่นใหม่ร้อยละ 56.9 มีการใช้เทคโนโลยีเกษตรอัจฉริยะในระดับน้อยที่สุด โดยมีการใช้เทคโนโลยีเกษตรอัจฉริยะเฉลี่ย 7.55 รายการ จากทั้งหมด 35 รายการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระยะกลางน้ำและปลายน้ำ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะเกษตรกรรุ่นใหม่ยังทำการเกษตรแบบดั้งเดิมไม่เน้นการใช้เทคโนโลยีเข้ามาช่วย จะใช้เท่าที่จำเป็นเท่านั้นสอดคล้องกับแนวทางของเทคโนโลยีฟาร์มอัจฉริยะ (Chuenjit, 2016) กรณีศึกษาไร่นากรมมอนเต้ พบว่าการนำเทคโนโลยีเกษตรอัจฉริยะมาใช้เป็นเรื่องใหม่ของเกษตรกรและมีต้นทุนค่อนข้างสูง เกษตรกรรายย่อยไม่สามารถเข้าถึงหรือจัดซื้อเทคโนโลยีได้ ยกเว้นผู้มีเงินทุน จากการศึกษานโยบายเทคโนโลยีการเกษตร 4.0 (Puapongsakorn, Puntagua and Wiwatwicha, 2020) ยังพบว่า เกษตรกรไทยส่วนใหญ่ไม่ใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ ยังอยู่ในวงจำกัดเฉพาะพืชมีมูลค่าสูง ที่มีการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาช่วยในการจัดการฟาร์ม ได้แก่ การปลูกผัก (โดยเฉพาะผักไฮโดรโปนิกส์) และสวนผักแนวตั้ง บางรายเริ่มใช้เทคโนโลยีดิจิทัลการเกษตร (หรือบางส่วนของ Farming 4.0)

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 สภาพการส่งเสริมเกษตรอัจฉริยะในการผลิตพืชผักวิเคราะห์และสังเคราะห์ โมเดลการส่งเสริมเกษตรอัจฉริยะในการผลิตพืชผัก พบว่า เกษตรกรรุ่นใหม่ได้รับการส่งเสริมผ่านวิธีการต่างๆ ได้แก่ แบบกลุ่ม โดยการจัดอบรม แบบรายบุคคล โดยเจ้าหน้าที่เยี่ยมเยียนเกษตรกรที่ฟาร์มผัก การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ โดยเฟสบุ๊ค และแบบมวลชน โดยการใช้สื่อสิ่งพิมพ์ต่างๆ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการดำเนินงานของกรมส่งเสริมการเกษตร ที่ได้นำระบบฝึกอบรมและเยี่ยมเยียน (Training and Visit System: T & V System) มาใช้เป็นกรอบในการดำเนินงานของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรระดับพื้นที่ โดยดำเนินการตามความต้องการของเกษตรกรรุ่นใหม่ ทำให้เกษตรกรรุ่นใหม่มากกว่าร้อยละ 70 ได้รับการส่งเสริมผ่านวิธีการต่างๆ ที่หลากหลายสอดคล้องกับการศึกษาการส่งเสริมการผลิตกะหล่ำปลีปลอดภัยจากสารพิษของเกษตรกรในจังหวัดตาก (Panya, 2017) ที่พบว่า การส่งเสริมการผลิตกะหล่ำปลีปลอดภัยจากสารพิษ ผ่านสื่อกิจกรรมได้แก่ อบรม ประชุม ทัศนศึกษาดูงาน ชมนิทรรศการและร่วมงานวิชาการ ส่งผลให้เกษตรกรผลิตกะหล่ำปลีได้คุณภาพและสอดคล้องกับการศึกษาสื่อบุคคลกับการส่งเสริมการเกษตร 4.0 (Kulawijit, 2017) พบว่าสื่อบุคคลมีบทบาทสำคัญในด้านการโน้มน้าวจิตใจ และถ่ายทอดความรู้ ข่าวสารที่ได้รับไปสู่เกษตรกรในระดับพื้นที่ โดยเฉพาะในยุคเกษตร 4.0 สื่อบุคคลถือได้ว่าเป็นผู้ที่ทรงพลังที่สามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของเกษตรกรได้ ขณะเดียวกัน Angkasit (2018) อธิบายว่า การเลือกใช้สื่ออื่นๆ ที่เหมาะสมควบคู่กับสื่อบุคคล เพื่อส่งเสริมการเกษตรได้แก่ สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศ ช่วยให้เกษตรกรเกิดการเรียนรู้และนำความรู้ที่ได้รับไปปรับใช้ในการทำการผลิตทางการเกษตร

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 โมเดลการส่งเสริมเกษตรอัจฉริยะในการผลิตพืชผักของเกษตรกรรุ่นใหม่ พบว่า โมเดลการส่งเสริมเกษตรอัจฉริยะในการผลิตพืชผักของเกษตรกรรุ่นใหม่ที่ประกอบด้วยแหล่งความรู้จากหน่วยงานภาครัฐ เอกชน นำความรู้ซึ่งเป็นประเด็นการส่งเสริมเกษตรอัจฉริยะในการผลิตพืชผักในระยะต้นน้ำ กลางน้ำและปลายน้ำ ส่งผ่านนักส่งเสริมการเกษตรและศูนย์เรียนรู้ โดยวิธีการหรือช่องทางการส่งเสริมแบบบุคคล แบบกลุ่ม แบบมวลชนและเทคโนโลยีสารสนเทศสู่เกษตรกรรุ่นใหม่และ

การสร้างเครือข่ายความรู้ทำให้เกษตรกรเกิดการเปลี่ยนแปลงความรู้ ทักษะและการปฏิบัตินำไปสู่การเพิ่มผลผลิต เพิ่มมูลค่า ลดต้นทุน และลดแรงงานมีความเหมาะสม เป็นไปได้และสามารถนำไปใช้ได้จริง โดยโมเดลมีองค์ประกอบที่สอดคล้องกับทฤษฎีการสื่อสารของเบอร์โล (Berlo, 1960) ที่อธิบายกระบวนการส่งเสริมการเกษตรว่าเป็นกระบวนการสื่อสารระหว่างนักส่งเสริมการเกษตรกับเกษตรกรเป้าหมายที่ประกอบด้วย แหล่งข้อมูล (source) สารที่ส่ง (message) ช่องทางการสื่อสาร (channel) และผู้รับสาร (receiver) เช่นกัน โดยความรู้ที่ส่งเสริมเป็นประเด็นเกษตรอัจฉริยะในการผลิตพืชผักในกระถางน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ ที่สอดคล้องกับแผนปฏิบัติการเกษตรอัจฉริยะ (Ministry of Agriculture and Cooperatives, 2020) ในการผนึกความร่วมมือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และหน่วยงานอื่นๆ ในการวางรากฐานการเกษตรอัจฉริยะอย่างครบวงจรตลอดห่วงโซ่อุปทาน โดยมีเป้าหมายที่มุ่งเน้นให้การทำเกษตรแบบทำน้อยได้มาก ใช้ทรัพยากรในการผลิตให้เกิดประสิทธิภาพ ลดต้นทุน ลดการสูญเสีย และลดการใช้แรงงานในภาคการเกษตร

สรุป

การส่งเสริมเกษตรอัจฉริยะในการผลิตพืชผักของเกษตรกรรุ่นใหม่ในภาคตะวันออกของประเทศไทย ภาพรวมพบว่าเกษตรกรรุ่นใหม่ใช้เทคโนโลยีเกษตรอัจฉริยะอยู่ในระดับน้อย มีความต้องการภาพรวมในระดับมาก เช่นเดียวกับการได้รับการส่งเสริมผ่านวิธีการต่างๆ ส่วนใหญ่เป็นการส่งเสริมแบบกลุ่มและแบบรายบุคคล และมีความต้องการการส่งเสริมผ่านวิธีการต่างๆอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้มีปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการใช้เทคโนโลยีเกษตรอัจฉริยะของเกษตรกรรุ่นใหม่ ได้แก่ ระดับการศึกษา การเป็นสมาชิกกลุ่ม รายได้เฉลี่ยในการประกอบอาชีพพืชผัก ระดับความรู้ และความเป็นประโยชน์ต่อการใช้เทคโนโลยีเกษตรอัจฉริยะในการผลิตพืชผัก ดังนั้นการส่งเสริมเทคโนโลยีเกษตรอัจฉริยะควรให้ความสำคัญกับกลุ่มเป้าหมาย รวมทั้งแหล่งข้อมูลหรือแหล่งองค์ความรู้จากภาครัฐ ภาคเอกชน และสถาบันการศึกษาตลอดจนวิธีการส่งเสริมแบบผสมผสานและการสร้างทักษะ ความรู้ ความชำนาญให้กับเจ้าหน้าที่ส่งเสริม ตลอดจนการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ร่วมกันของเกษตรกรรุ่นใหม่และเกษตรกรทั่วไป

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย มีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า เกษตรกรรุ่นใหม่ มีการใช้เทคโนโลยีเกษตรอัจฉริยะในภาพรวมระดับน้อยที่สุด ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรนำไปใช้ดำเนินการ ดังนี้

1.1.1 ผลิตสื่อแนะนำการใช้เทคโนโลยีเกษตรอัจฉริยะของเกษตรกรรุ่นใหม่ต้นแบบ

1.1.2 ส่งเสริมความรู้เกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศให้แก่เจ้าหน้าที่ส่งเสริมและเกษตรกรรุ่นใหม่ โดยการจัดอบรมให้ความรู้ และฝึกทักษะให้เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรใช้ซอฟต์แวร์และอุปกรณ์เทคโนโลยีสารสนเทศ และเทคโนโลยีเกษตรอัจฉริยะ ให้แก่เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรอย่างต่อเนื่อง

1.2 ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า เกษตรกรรุ่นใหม่ ได้รับการส่งเสริมผ่านวิธีการต่างๆ ได้แก่ แบบกลุ่ม โดยการจัดอบรม แบบรายบุคคล โดยเจ้าหน้าที่เยี่ยมเยียนเกษตรกรที่ฟาร์มผัก เทคโนโลยีสารสนเทศ โดยเฟซบุ๊ก และแบบมวลชน โดยสื่อสิ่งพิมพ์ต่างๆ ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรนำไปใช้ดำเนินการส่งเสริมเทคโนโลยีเกษตรอัจฉริยะผ่านวิธีการต่างๆที่หลากหลายเพื่อให้เกษตรกรเกิดทักษะความรู้และประสบการณ์ เกิดความชำนาญมาก ดังนั้นนักส่งเสริมหรือเจ้าหน้าที่ควรมีการค้นหาความต้องการ

ของเกษตรกรในการใช้วิธีการส่งเสริมที่เหมาะสมและศึกษาบริบทในแต่ละพื้นที่ที่มีความชัดเจน เพื่อสร้างแรงกระตุ้นให้เกษตรกรรุ่นใหม่เกิดความกระตือรือร้นในการนำเทคโนโลยีเกษตรอัจฉริยะมาใช้ในการจัดการแปลงพืชผักได้มากยิ่งขึ้น

1.3 ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 3 พบว่า โมเดลการส่งเสริมเกษตรอัจฉริยะในการผลิตพืชผักของเกษตรกรรุ่นใหม่มีความเหมาะสม เป็นไปได้และสามารถนำไปใช้ได้จริง ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรนำไปใช้ดำเนินการนำโมเดลการส่งเสริมเกษตรอัจฉริยะในการผลิตพืชผักของเกษตรกรรุ่นใหม่ ไปใช้ในการส่งเสริมการส่งเสริมเกษตรอัจฉริยะในการผลิตพืชผักให้กับเกษตรกรรุ่นใหม่ เพื่อพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ให้เป็นเกษตรกรมืออาชีพ และยังเป็นการพัฒนาและปรับปรุงโมเดลการส่งเสริมเกษตรอัจฉริยะในการผลิตพืชผักและขยายผลไปยังพืชชนิดอื่น

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับ

2.1 ควรวิจัยในพื้นที่และพืชเศรษฐกิจอื่นๆ เพื่อเปรียบเทียบการใช้เทคโนโลยีเกษตรอัจฉริยะในแต่ละพื้นที่

2.2 ควรวิจัยในลักษณะการวิจัยและพัฒนา (research and development) เพื่อส่งเสริมทักษะการเรียนรู้เทคโนโลยีเกษตรอัจฉริยะและทักษะทางการใช้เทคโนโลยีเกษตรอัจฉริยะให้แก่เกษตรกร

2.3 ควรศึกษาปัจจัยต่างๆ ที่ส่งผลต่อการใช้เทคโนโลยีเกษตรอัจฉริยะในการผลิตพืชผักหรือพืชเศรษฐกิจอื่นๆ เพื่อสร้างแนวทางในการส่งเสริมเกษตรอัจฉริยะให้มีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น

References

- Angkasit, P. (2018). *Analytical Approach on Agricultural Extension. In Agricultural Extension for Development*. Nonthaburi: The Office of the University Press Sukhothai Thammathirat Open University.
- Berlo, K. (1960). *The Process of Communication*. New York: Hoit, Rinehart and Winston.
- Chuenjit, K. (2016). *The Study of Smart Farming Technology Guidelines: Case Study of Gran Monte Vineyard in Order to Support the Drive of Digital Development Plan for Economics and Society into Thailand 4.0. (Advanced Certificate Course in Public Economic Management for Executives)*. Bangkok. King Prajadhipok's Institute.
- Department of Agricultural Extension. (2018). *Training Document for New Young Smart Farmer Development into Becoming Young Smart Farmer. (Photocopied Document)*. Bangkok: Agricultural Co-operative Printing Demonstrations of Thai Co., Ltd.
- Department of Agricultural Extension. (2020). *Operational Guidelines of the Department of Agricultural Extension in the Fiscal Year 2021. Planning Division*. Bangkok: Agricultural Co-operative Printing Demonstrations of Thai Co., Ltd.
- Kulawijit, B. (2017). Personal Media and the Agricultural Extension 4.0. *Veridian E-Journal, Silpakorn University*, 10(3), 2440-2454.
- Ministry of Agriculture and Cooperatives. (2020). *Smart Farmer Action Plan for 2022-2023*. Retrieved January 11, 2023, from <http://rdi.npu.ac.th/news/view?id=48&type=2>

- Office of Agricultural Economics. (2019). *OAE Suggests the Production Improvement at the Regional Level, Preparing the Pulling of Big Data to Develop the Database of Key Agricultural Products*. Retrieved August 5, 2021, from <http://www.oae.go.th/view/1/>
- Office of Agricultural Economics. (2019). *The Utilization of Land for Agricultural*. Retrieved September 16, 2022, from <https://www.oae.go.th/assets/portals/1/files/socio/Land Utilization2562.pdf>
- Office of National Economic and Social Development Council. (2018). *National Strategies 2018-2037 (Government Gazette Edition)*. Retrieved November 20, 2021, from <http://planning.dld.go.th/th/index.php/th/plan-menu/746-2561-2580>
- Panya, S. (2017). *Promoting the Production of Safe Cabbage from Pesticides for Farmers in Tak Province (Toxic-free Cabbage Production Extension in Tak Province)*. (Master's Thesis). Sukhothai Thammathirat Open University. Nonthaburi.
- Puapongsakorn, N., Puntagua, K., & Wiwatwicha, N. (2020). *Farming 4.0 Policy. Organized By Research Plan on Thai Citizen 4.0, Chiang Mai University and Public Policy Studies Institute Foundation under the Targeted Strategy of Integrative Planning*. (Research Report). Thailand Development Research Institute of CMU. Ayutthaya.

กลยุทธ์การบริหารจัดการการนิเทศการศึกษาโดยใช้กระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพผ่านการพัฒนาบทเรียนร่วมกันสู่การปฏิรูปการเรียนรู้ของ
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์

Educational Supervision Administration Strategies Using Professional Learning
Community Through Lesson Study Approach to Instructional Reform
of Secondary Educational Service Area Office Surin

¹สำเริง บุญโต, สุนทร ขวัญดำ, รวิชญ์ ทุมทอง และ ชัยสิทธิ์ คุณสวัสดิ์

¹Samreong Boonto, Sunet Khwandam, Rawichayuth Thongmaen
and Chaisit Khunsawat

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์

Secondary Educational Service Area Office Surin, Thailand.

¹Corresponding Author's E-mail: samreong-b@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาการบริหารจัดการการนิเทศการศึกษาของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์ 2) สร้างกลยุทธ์การบริหารจัดการการนิเทศการศึกษา และ 3) เพื่อประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ของกลยุทธ์การบริหารจัดการการนิเทศการศึกษา ดำเนินการวิจัยในการสร้างและพัฒนากลยุทธ์ ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน กลุ่มตัวอย่างได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง จำนวนทั้งสิ้น 24 คน ประกอบด้วย ผู้บริหารการศึกษาและบุคลากรที่รับผิดชอบด้านนิเทศการศึกษาของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา จำนวน 3 คน และบุคลากรของโรงเรียนมัธยมศึกษาในสังกัด ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 8 คน รองผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ จำนวน 8 คน และครูหัวหน้างานนิเทศภายใน จำนวน 5 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ แบบสัมภาษณ์ แบบมีโครงสร้าง แบบบันทึกผลการวิเคราะห์เอกสาร และแบบประเมินกลยุทธ์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพปัจจุบันและปัญหาของการบริหารจัดการการนิเทศการศึกษาของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์คือ การบริหารจัดการการนิเทศการศึกษาขาดความเป็นระบบ ในด้านการกำกับติดตามที่ต่อเนื่องและการนำผลการนิเทศมาปรับปรุงพัฒนาคุณภาพ จึงส่งผลกระทบต่อการบริหารจัดการเพื่อพัฒนาคุณภาพวิชาการของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและโรงเรียนในสังกัด รวมถึงยังไม่มีรูปแบบหรือกลยุทธ์การบริหารจัดการการนิเทศการศึกษาที่ชัดเจนเพียงพอและเป็นรูปธรรม 2) ผลการสร้างกลยุทธ์มี 5 องค์ประกอบหลักได้แก่ 1) ชื่อกลยุทธ์ คือกลยุทธ์การบริหารจัดการการนิเทศการศึกษาโดยใช้กระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพผ่านการพัฒนาบทเรียนร่วมกันสู่การปฏิรูปการเรียนรู้ 2) วิสัยทัศน์ 3) พันธกิจ 4) ข้อ 4) เป้าประสงค์ 7 ข้อ และ 5) มีกลยุทธ์อยู่ 4 ด้าน ประกอบด้วย ด้านภาวะผู้นำ ด้านกระบวนการนิเทศโดยใช้ PLC-LS ด้านครู และด้านผู้บริหารสถานศึกษา มี 7 กลยุทธ์หลัก 28 กลยุทธ์รอง และ 138 กิจกรรมเพื่อพัฒนา และ 3) ผลการประเมินกลยุทธ์พบว่า ความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.49$,

S.D.=0.55) และความเป็นไปได้อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ =4.47, S.D.=0.57) ส่วนความมีประโยชน์อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ =4.63, S.D.=0.53)

คำสำคัญ: กลยุทธ์; การนิเทศ; ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ; การพัฒนาบทเรียนร่วมกัน

Abstract

This research article has objectives: 1) to study current conditions and problems of educational supervision administration of Secondary Educational Service Area Office Surin, 2) to create educational supervision administration strategies, and 3) to evaluate propriety, feasibility and utility of the educational supervision administration strategies. The research process used the mixed research methodology. The sampling group was 3 directors and educational supervision personnel of Secondary Educational Service Area Office Surin and 8 school principals, 8 deputy school administrators of academic affairs department and 5 heads of internal supervision department, in the total of 24 persons by purposive Sampling. The research tools used in this research were structured interview form, content analysis recoding form, and strategy evaluation form. Data were analyzed using mean, standard deviation, and content analysis.

The research results were found as the followings. 1) The current conditions and problems of educational supervision administration of Secondary Educational Service Area Office Surin were the lack of systematically educational supervision administration in continuous monitoring and quality improving of supervision results, then affecting the administration for academic quality improvement of Secondary Educational Service Area Office Surin and schools, and the lack of explicit, insufficient and concrete models and educational supervision administration strategies. 2) The creation of strategies comprised five main components, i.e. 1) strategy named “educational supervision administration using professional learning community through lesson study approach to instructional reform of Secondary Educational Service Area Office Surin”, 2) vision, 3) four missions, 4) seven targets, and 5) strategies comprising four items; 1) leadership, 2) supervision process using PLC-LS, 3) teacher and 4) school principal, seven main strategies, 28 secondary strategies, and 138 activities for development. And 3) The results of strategy evaluation were in propriety were at high level ($\bar{X}$ =4.49, S.D.=0.55) and feasibility were at high level ($\bar{X}$ =4.47, S.D.=0.57), but those for utility were at the highest level. ($\bar{X}$ =4.63, S.D.=0.53)

Keywords: Strategies; Supervision; Professional Learning Community; Lesson Study

บทนำ

ปัญหาสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้การปฏิรูปการศึกษายังไม่ประสบผลสำเร็จ และส่งผลต่อคุณภาพการศึกษา คือ คุณภาพของครู ด้วยเหตุนี้รัฐบาลจึงได้กำหนดนโยบายที่ชัดเจนว่า ต้องปฏิรูปห้องเรียนและปฏิรูปกิจกรรมการเรียนรู้ ทั้งนี้ต้องอาศัยความเข้าใจและความร่วมมือจากทุกฝ่าย ผู้บริหารต้องสนใจให้การ

สนับสนุนและให้ความสำคัญ ต้องมีการนิเทศติดตามเพื่อให้ข้อเสนอแนะ การปฏิรูปห้องเรียนถ้าทำได้จะเป็นจุดเปลี่ยนสำคัญที่ทำให้การศึกษาไทยมีคุณภาพเท่าเทียมกับนานาประเทศ และ Office of the Council of state (2009) ได้วิเคราะห์สถานภาพทั้งระบบและข้อเสนอแนะด้านการพัฒนาครูพบว่า ไม่มีระบบการบริหารจัดการนิเทศติดตามผลที่จะช่วยในการพัฒนาครู ระบบการนิเทศครูมีความอ่อนแอ วิธีการพัฒนาครูยังใช้รูปแบบเดิมๆ ไม่มีนวัตกรรมใหม่ ไม่ตรงกับความต้องการของครู และได้มีข้อเสนอแนวทางในการพัฒนาครู อาทิ รูปแบบการพัฒนาผู้บริหารและครูควรใช้วิธีการที่หลากหลาย และให้สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพัฒนาด้านการจัดการเชิงกลยุทธ์ ระบบติดตาม และช่วยเหลือครูและบุคลากรทางการศึกษา

จากแนวคิดข้างต้น จะเห็นได้ว่าการนิเทศการศึกษามีความสำคัญและมีบทบาทสูงมากในการช่วยให้ครูได้พัฒนาตนเองให้มีสมรรถนะสูงเพียงพอที่จะนำไปใช้ในการพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ความสามารถและคุณลักษณะตามที่สังคมต้องการ ระบบการนิเทศการศึกษาเป็นระบบสนับสนุนการเรียนรู้และการบริหารการศึกษาที่มีความสำคัญในการเป็นเพื่อนร่วมทาง ปรับปรุง พัฒนาคุณภาพผู้เรียนภายใต้บรรยากาศแห่งความเป็นกัลยาณมิตรช่วยสร้างเสริม สร้างขวัญ กำลังใจ ส่งเสริมสนับสนุนให้สถานศึกษามีความชัดเจนในการบริหารการศึกษาให้ส่งผลต่อคุณภาพผู้เรียนโดยตรง ดังที่ Laowreandee (2010) กล่าวว่า วิธีหนึ่งที่จะช่วยให้ครูสามารถพัฒนาตนเอง พัฒนางานในวิชาชีพได้อย่างต่อเนื่องและเกิดประสิทธิผลสูงสุดต่อผู้เรียนคือการนิเทศการสอนที่มุ่งเน้นการพัฒนาการเรียนการสอนโดยตรง ซึ่งกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Professional Learning Community: PLC) ถือเป็นแนวทางการปฏิบัติหนึ่งที่จะช่วยปรับปรุงคุณภาพของนักเรียน ครู และโรงเรียน เพราะเป็นแนวทางการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมของโรงเรียนจากเดิมที่ส่วนใหญ่ครูมักเป็นผู้รับ (Passive Teacher) มาเป็นครูผู้เรียนรู้แบบกระตือรือร้น (Active Teacher) ที่มีเป้าหมายในการพัฒนาและยกระดับคุณภาพตนเอง เพื่อนครู ผู้เรียนและโรงเรียนร่วมกัน ซึ่ง Dufour (2007) ได้ให้แนวคิดในการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ที่ประกอบด้วย การแลกเปลี่ยนค่านิยมและวิสัยทัศน์ร่วมกัน การร่วมกันรับผิดชอบต่อการพัฒนาการเรียนรู้อันของผู้เรียน การร่วมมือร่วมพลัง การสืบสอบเพื่อสะท้อนผลเชิงวิชาชีพ และการสนับสนุนการจัดลำดับโครงสร้างและความสัมพันธ์ของบุคลากร ทั้งนี้จะช่วยสนับสนุนให้เกิดชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพได้อย่างสมบูรณ์และต่อเนื่อง

ผู้วิจัยในฐานะผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์ หรือ สพม.สุรินทร์ ได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของการบริหารจัดการเชิงกลยุทธ์ที่ส่งผลต่อการพัฒนาองค์กร เพราะการบริหารเชิงกลยุทธ์เป็นหัวใจสำคัญของผู้บริหารที่จะกำหนดกลยุทธ์ขององค์กรและนำกลยุทธ์นั้นไปปฏิบัติ ให้องค์กรก้าวหน้าในทิศทางที่เหมาะสมและประสบความสำเร็จ โดยผู้บริหารจะต้องมีการวางแผนเชิงกลยุทธ์ที่ชาญฉลาด กำหนดกลยุทธ์ที่แตกต่างจากผู้อื่น แต่เป็นความแตกต่างเชิงสร้างสรรค์ เพื่อใช้เป็นแนวทางให้องค์กรปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้นและบรรลุเป้าหมายตามที่ต้องการ ทั้งนี้มุ่งถึงคุณภาพการศึกษาเป็นสำคัญ ซึ่งในการบริหารระดับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานั้น ส่วนสำคัญในการขับเคลื่อนคุณภาพโดยเฉพาะในบริบทเชิงพื้นที่คือกลไกการขับเคลื่อนและระบบการบริหารจัดการนิเทศติดตามที่มีประสิทธิภาพ จึงเห็นว่าการใช้กลยุทธ์ในเชิงบริหารจัดการการนิเทศการศึกษา จะส่งเสริม สนับสนุน และช่วยเหลือพัฒนาผู้บริหารและครูได้ และเป็นอีกรูปแบบหนึ่งที่จะส่งผลให้คุณภาพวิชาการของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาดีขึ้น

จากหลักการและแนวคิดข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะพัฒนากลยุทธ์การบริหารจัดการการนิเทศการศึกษาโดยใช้กระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) ผ่านการพัฒนาบทเรียนร่วมกัน (Lesson Study: LS) หรือ PLC-LS (Fernandez and Yoshida, 2004) เพราะเป็นแนวคิดหนึ่งในการพัฒนาครูวิชาชีพ

(Professional Development) โดยใช้การวิจัยเป็นฐานในการดำเนินงานที่ว่าด้วยการเรียนรู้ในชั้นเรียนแบบร่วมมือร่วมพลังในการแบ่งปันประสบการณ์อย่างเป็นระบบและต่อเนื่องในระยะยาวในบริบทการทำงานจริงของครู เพื่อพัฒนาการจัดการเรียนการสอนและพัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียน โดยดำเนินงานตามขั้นตอนของกระบวนการพัฒนาบทเรียนร่วมกันของกลุ่มครู ที่ให้ความสำคัญกับการสังเกตพฤติกรรมที่แสดงถึงการคิดและการเรียนรู้ของนักเรียนโดยตรงในชั้นเรียนและการอภิปรายสะท้อนคิดร่วมกันเพื่อพัฒนาบทเรียนอย่างต่อเนื่อง จนได้บทเรียนที่มีคุณภาพสามารถนำไปใช้พัฒนานักเรียนของตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อคุณภาพของสถานศึกษาในสังกัดที่เกิดการเปลี่ยนแปลงแบบค่อยเป็นค่อยไปสู่การปฏิรูปการเรียนรู้และพัฒนาคุณภาพผู้เรียนอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาการบริหารจัดการการนิเทศการศึกษาของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์
2. เพื่อสร้างกลยุทธ์การบริหารจัดการการนิเทศการศึกษาของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์
3. เพื่อประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ของกลยุทธ์การบริหารจัดการการนิเทศการศึกษาของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (เชิงปริมาณและคุณภาพ) มีขั้นตอนการวิจัยดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาการบริหารจัดการการนิเทศการศึกษาของ สพม.สุรินทร์

1.1 ศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการเชิงกลยุทธ์ของ Kinicki, and Williams (2019) ประกอบด้วย 5 ขั้นตอนคือ 1) การกำหนดพันธกิจ วิสัยทัศน์ และค่านิยม 2) การวิเคราะห์สภาพแวดล้อม (SWOT) และประเมินสถานการณ์ปัจจุบัน 3) การกำหนดกลยุทธ์ 4) การดำเนินการตามกลยุทธ์ และ 5) การประเมินผลและการควบคุมกลยุทธ์ แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบการนิเทศการศึกษาของ Rangchaikulwiboonsee (2014) และ Wongkom (2009) และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนากลยุทธ์ ได้แก่ Phuttharak, Wannasri, Chansira and Mejang (2013); Boonlorn and Siribunsobh (2021) และ Thumsongkram, Intusmit and Soinaam (2014)

1.2 ศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาการบริหารจัดการการนิเทศการศึกษาของ สพม.สุรินทร์ โดยวิธีการสัมภาษณ์ และการวิเคราะห์เอกสาร ดังนี้

1.2.1 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการสัมภาษณ์ ได้มาโดยการเลือกเจาะจงจากผู้มีประสบการณ์อย่างน้อย 3 ปี จำนวนทั้งสิ้น 24 คน ประกอบด้วย ผู้บริหารการศึกษาและบุคลากรด้านนิเทศการศึกษาของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา จำนวน 3 คน และบุคลากรของโรงเรียนมัธยมศึกษาในสังกัด ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 8 คน รองผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ จำนวน 8 คน และครูหัวหน้างานนิเทศภายใน จำนวน 5 คน

1.2.2 เอกสารที่ใช้ในการวิเคราะห์ ประกอบด้วย รายงานผลการบริหารจัดการของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาตามนโยบายต่างๆ และข้อมูลสารสนเทศต่างๆ ที่เกี่ยวข้องใน 2 ปีการศึกษาย้อนหลัง

1.3 เครื่องมือที่ใช้และเก็บรวบรวมข้อมูล 2 วิธี ได้แก่ ใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง และการวิเคราะห์เอกสาร

1.3.1 ผู้วิจัยและคณะผู้ช่วยนักวิจัย สัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างจำนวน 24 คน และวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหาในแบบบันทึกการสัมภาษณ์ตามประเด็นที่เกี่ยวข้องกับสภาพปัจจุบันและปัญหา

1.3.2 ผู้วิจัยและคณะผู้ช่วยนักวิจัย จัดประชุมเชิงปฏิบัติการศึกษาวิเคราะห์สภาพปัจจุบันปัญหา ผลผลิตจากการบริหารจัดการของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา นโยบายต่างๆ และข้อมูลสารสนเทศต่างๆ ที่เกี่ยวข้องใน 2 ปีการศึกษาย้อนหลัง ได้แก่ รายงานผลการวิเคราะห์สภาวะองค์กร (SWOT Analysis) รายงานผลการดำเนินงานประจำปี ตามแผนปฏิบัติการประจำปี รายงานผลการประเมินและการบริหารจัดการ ได้แก่ 1) มาตรฐานสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา 2) ยุทธศาสตร์ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และ 3) มาตรการปรับปรุงประสิทธิภาพในการปฏิบัติราชการ (KPI Report System: KRS) และรายงานผลการนิเทศติดตาม แล้วดำเนินการรวบรวม จัดกลุ่มและสังเคราะห์ข้อมูลสภาพปัจจุบันและปัญหา

ขั้นตอนที่ 2 สร้างกลยุทธ์การบริหารจัดการการนิเทศการศึกษา

2.1 นำสารสนเทศที่ได้จากขั้นตอนที่ 1 ร่วมกับใช้แนวคิดทฤษฎีการพัฒนากลยุทธ์ การบริหารจัดการเชิงกลยุทธ์ การนิเทศการศึกษา กระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ และการพัฒนาบทเรียนร่วมกัน มาจัดทำเป็นร่างกลยุทธ์ซึ่งมีองค์ประกอบดังนี้ ชื่อกลยุทธ์ วิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์ กลยุทธ์หลัก กลยุทธ์รอง และกิจกรรมเพื่อพัฒนาตามกลยุทธ์รอง

2.2 ตรวจสอบและยืนยันความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของกลยุทธ์ โดยการจัดสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญ (Connoisseurship) จำนวน 15 คน ประกอบด้วย ผู้เชี่ยวชาญองค์กรระดับนานาชาติ อาจารย์ระดับอุดมศึกษา ผู้บริหารการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา และศึกษานิเทศก์

2.3 ปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ ให้กลยุทธ์มีความสมบูรณ์มากขึ้น

2.4 สร้างคู่มือการบริหารจัดการการนิเทศการศึกษาตามกลยุทธ์ที่พัฒนาขึ้น และตัวชี้วัดความสำเร็จของแต่ละกิจกรรมเพื่อพัฒนา เพื่อใช้เป็นแนวทางในการบริหารจัดการของเขตพื้นที่การศึกษา

2.5 ประเมินความเหมาะสมของคู่มือโดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 7 คน ที่มีคุณสมบัติสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาเอก และมีประสบการณ์การสอนสาขาการบริหารการศึกษา การบริหารเขตพื้นที่การศึกษา และการนิเทศการศึกษา ได้แก่ อาจารย์ระดับอุดมศึกษา ผู้บริหารการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา และศึกษานิเทศก์

2.6 ปรับปรุงคู่มือการบริหารจัดการตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญเพื่อให้คู่มือมีความสมบูรณ์มากขึ้น

ขั้นตอนที่ 3 ประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ของกลยุทธ์ที่พัฒนาขึ้น

3.1 ผู้วิจัยในฐานะผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์ได้บริหารจัดการการนิเทศการศึกษาของเขตพื้นที่การศึกษา ตามกลยุทธ์และคู่มือที่พัฒนาขึ้นในภาคเรียนที่ 1 และ 2 ปีการศึกษา 2564 โดยมีโรงเรียนทุกโรงในสังกัดที่รับการพัฒนาคุณภาพวิชาการ จำนวน 85 โรงเรียน

3.2 ดำเนินการประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ของกลยุทธ์ที่พัฒนาขึ้น โดยผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้บริหารเขตพื้นที่การศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา และครู จำนวน 21 คน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ของกลยุทธ์ ซึ่งมิลักษณะมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ การวิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย

จากการวิจัย ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิจัยดังนี้

วัตถุประสงค์ที่ 1 ศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาการบริหารจัดการการนิเทศการศึกษาของ สพม.สุรินทร์ ผลการวิจัยพบว่า ประเด็นที่มีสภาพการดำเนินงานและปัญหาการบริหารจัดการการนิเทศการศึกษาที่มีความถี่สูงสุด 3 ลำดับแรก ได้แก่ 1) การวางแผนการบริหารจัดการการนิเทศการศึกษาที่ขาดความเป็น

ระบบ (ร้อยละ 70.83) 2) การกำกับและติดตามการดำเนินงานทั้งผู้บริหารระดับเขตพื้นที่การศึกษาและระดับโรงเรียนที่ไม่ต่อเนื่อง (ร้อยละ 54.17) และ 3) ไม่ได้นำผลการนิเทศเชิงประจักษ์มาปรับปรุงพัฒนาการดำเนินงานให้มีคุณภาพ (ร้อยละ 45.83) ทั้งนี้จึงส่งผลกระทบต่อการบริหารจัดการเพื่อพัฒนาคุณภาพวิชาการของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและโรงเรียนในสังกัด รวมถึง สพม.สุรินทร์ยังไม่มีรูปแบบหรือกลยุทธ์การบริหารจัดการการนิเทศการศึกษาที่ชัดเจนเพียงพอและเป็นรูปธรรม

วัตถุประสงค์ที่ 2 สร้างกลยุทธ์การบริหารจัดการการนิเทศการศึกษาของ สพม.สุรินทร์ ผลการวิจัยพบว่า กลยุทธ์ที่พัฒนาขึ้น ซึ่งได้ผ่านการประเมินและปรับปรุงตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญเพื่อให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น มีองค์ประกอบและรายละเอียดดังนี้

ชื่อกลยุทธ์ กลยุทธ์การบริหารจัดการการนิเทศการศึกษาโดยใช้กระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพผ่านการพัฒนาบทเรียนร่วมกันสู่การปฏิรูปการเรียนรู้ **วิสัยทัศน์** เป็นผู้นำด้านการบริหารจัดการนิเทศการศึกษาโดยใช้กระบวนการ PLC-LS สู่การปฏิรูปการเรียนรู้ **พันธกิจ** 1) พัฒนาระบบบริหารจัดการและส่งเสริมการนิเทศการศึกษาโดยการนำองค์กรที่มีประสิทธิภาพ 2) พัฒนาระบบการนิเทศโดยใช้ PLC-LS 3) ส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกที่ผ่านกระบวนการ PLC-LS ที่มีประสิทธิภาพ และ 4) ส่งเสริมการบริหารงานนิเทศภายในของสถานศึกษา **เป้าประสงค์** 1) สพม.สุรินทร์มีการบริหารจัดการและส่งเสริมการนิเทศศึกษามีประสิทธิภาพ 2) สพม.สุรินทร์มีกระบวนการนิเทศโดยใช้ PLC-LS ที่เหมาะสมกับบริบทของเขตพื้นที่การศึกษาและโรงเรียน 3) ครูมีสื่อวัตกรรมการเรียนรู้อย่างเพียงพอและเหมาะสม 4) ครูมีสมรรถนะในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกที่ผ่านกระบวนการ PLC-LS 5) ทีม PLC มีการเรียนรู้และพัฒนาระบบการเรียนการสอนร่วมกัน 6) ผู้บริหารสถานศึกษามีสมรรถนะและลักษณะผู้นำทางวิชาการ และ 7) สถานศึกษามีการบริหารจัดการงานนิเทศภายในที่มีประสิทธิภาพ

กลยุทธ์ มี 4 ด้านคือ กลยุทธ์ด้านภาวะผู้นำ ประกอบด้วย 1 กลยุทธ์ (คือกลยุทธ์ที่ 1) กลยุทธ์ด้านกระบวนการนิเทศโดยใช้ PLC-LS ประกอบด้วย 2 กลยุทธ์ (คือกลยุทธ์ที่ 2 และ 3) กลยุทธ์ด้านครู ประกอบด้วย 2 กลยุทธ์ (คือกลยุทธ์ที่ 4 และ 5) และกลยุทธ์ด้านผู้บริหารสถานศึกษา ประกอบด้วย 2 กลยุทธ์ (คือกลยุทธ์ที่ 6 และ 7)

7 กลยุทธ์หลัก 28 กลยุทธ์รอง และ 138 กิจกรรมเพื่อพัฒนา ดังนี้

กลยุทธ์ที่ 1 พัฒนาระบบบริหารจัดการและส่งเสริมการนิเทศการศึกษาของเขตพื้นที่การศึกษา **กลยุทธ์รอง 1.1** จัดทำแผนพัฒนาและวัตถุประสงค์ของการบริหารจัดการการนิเทศการศึกษาที่ชัดเจน มีกิจกรรมเพื่อพัฒนา คือ 1) วิเคราะห์ผลการพัฒนาคุณภาพของปีการศึกษาที่ผ่านมา 2) สังเคราะห์ความสอดคล้องระหว่างนโยบายต้นสังกัดกับ สพม.สุรินทร์ 3) ประชุมปฏิบัติการยกร่างแผนพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการการนิเทศการศึกษา 4) ประชุมพิจารณาเพื่อให้ความเห็นชอบจากคณะกรรมการ ก.ต.ป.น. และชี้แจงต่อที่ประชุมประธานสหวิทยาเขต และผู้บริหารโรงเรียน และ 5) ประกาศเป็นแผนพัฒนาคุณภาพและเผยแพร่ทุกช่องทาง **กลยุทธ์รอง 1.2** สร้างวัฒนธรรมองค์กรให้เอื้อต่อการนิเทศการศึกษา มีกิจกรรมเพื่อพัฒนา คือ 1) ประชุมให้ความรู้เกี่ยวกับระบบการนิเทศเพื่อปรับทัศนคติและสร้างแรงจูงใจ รักและผูกพันองค์กร 2) จัดกิจกรรมที่สนับสนุนการนิเทศการศึกษาโดยทุกคนมีส่วนร่วม 3) สร้างขวัญกำลังใจกับวิถีปฏิบัติที่ดี และ 4) กำกับ ติดตาม และให้ข้อเสนอแนะเพื่อพัฒนาความเป็นวัฒนธรรมองค์กรที่เอื้อต่อการนิเทศการศึกษา **กลยุทธ์รอง 1.3** ประสานความร่วมมือกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง มีกิจกรรมเพื่อพัฒนา คือ 1) วางแผนเพื่อกำหนดวิสัยทัศน์ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาร่วมกัน 2) ติดต่อ ประสานงาน และมีส่วนร่วมให้คำปรึกษาหรือทำข้อตกลง (MOU) และ 3) พัฒนาการดำเนินงานนิเทศการศึกษาร่วมกัน 4) สรุป รายงานผลจัดทำสารสนเทศ และรายงานต่อผู้เกี่ยวข้องทราบ **กลยุทธ์รอง 1.4** พัฒนาการจัดการงานที่เชื่อมโยงภารกิจ

ทุกกลุ่มงานกับกลุ่มนิเทศติดตามและประเมินผลการจัดการศึกษา มีกิจกรรมเพื่อพัฒนา คือ 1) วิเคราะห์ความเชื่อมโยงของภาระงานแต่ละกลุ่มงาน ที่สัมพันธ์กับกลุ่มนิเทศฯ 2) นำเสนอภารกิจต่อที่ประชุมผู้บริหารและบุคลากรเขตพื้นที่การศึกษา 3) จัดกลุ่มกิจกรรมที่เชื่อมโยงกันและบูรณาการภาระงาน 4) กำกับติดตามการจัดการงานที่เชื่อมโยงภารกิจโดยผู้บริหารระดับเขตพื้นที่การศึกษา และ 5) สรุป รายงานผลและจัดทำสารสนเทศ **กลยุทธ์รอง 1.5** พัฒนาบุคลากรด้วยการประเมินเสริมพลัง และพัฒนาระบบชี้แนะ/พี่เลี้ยงมีกิจกรรมเพื่อพัฒนา คือ 1) ประชุมชี้แจงแนวทางการนิเทศการศึกษาของเขตพื้นที่การศึกษา ตามนโยบายการบริหารจัดการรูปแบบ TPS Model 2) วิเคราะห์ความต้องการในแผนพัฒนารายบุคคล (ID Plan) เพื่อจัดเป็นกลุ่มของการพัฒนา 3) กำหนดปฏิทินนิเทศบุคลากรด้วยการประเมินเสริมพลัง มีระบบชี้แนะ/พี่เลี้ยง และมีการสะท้อนผลกลับเพื่อการพัฒนา และ 4) กำกับ ติดตามความก้าวหน้าในการพัฒนาตนเอง **กลยุทธ์รอง 1.6** จัดโครงสร้างการบริหารจัดการการนิเทศการศึกษาให้ชัดเจน มีกิจกรรมเพื่อพัฒนา คือ 1) พัฒนาองค์ความรู้เพื่อจัดทำกรอบโครงสร้างการบริหารจัดการ 2) จัดทำกรอบโครงสร้างการบริหารจัดการ 3) เสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อพิจารณาความเหมาะสม และปรับปรุงโครงสร้าง 4) ประชาสัมพันธ์โครงสร้างการบริหารจัดการ 5) ขับเคลื่อนการนิเทศตามโครงสร้างการบริหารจัดการ และ 6) ประเมินผลโครงสร้างการบริหารจัดการ **กลยุทธ์รอง 1.7** กำกับ ติดตาม ประเมินผลเพื่อพัฒนาการดำเนินงาน สร้างขวัญกำลังใจ และเผยแพร่ในวงวิชาการ มีกิจกรรมเพื่อพัฒนา คือ 1) กำหนดกรอบและเครื่องมือในการกำกับ ติดตาม และประเมินผล 2) ดำเนินการตามกรอบการประเมิน 3) กำกับและติดตามการดำเนินงานการนิเทศการศึกษา 4) สร้างขวัญกำลังใจแก่บุคลากรและโรงเรียนในสังกัด ด้วยวิธีการที่หลากหลาย 5) ถอดบทเรียน และจัดทำเป็นแนวทางการพัฒนาการนิเทศการศึกษา 6) เขียนบทความวิชาการ เผยแพร่ในเวทีวิชาการ และวารสารที่ได้รับการรับรอง และ 7) จัดให้มีการพัฒนาคุณภาพการการนิเทศศึกษาอย่างต่อเนื่อง

กลยุทธ์ที่ 2 พัฒนาระบบการนิเทศ โดยใช้ PLC-LS ของเขตพื้นที่การศึกษาร่วมกับโรงเรียน **กลยุทธ์รอง 2.1** พัฒนาแผนการนิเทศการศึกษาตามแนวคิดของ PLC-LS มีกิจกรรมเพื่อพัฒนา คือ 1) กำหนดเป้าหมายการนิเทศโดยทีมวางแผนและผู้เกี่ยวข้องร่วมกัน 2) ศึกษาข้อมูลสารสนเทศจากรายงานผลการนิเทศปีการศึกษาที่ผ่านมา 3) จัดทำร่างแผนการนิเทศ 4) นำแผนการนิเทศเสนอต่อที่ประชุมองค์คณะ (ก.ต.ป.น.) เพื่อให้ความเห็นชอบ และ 5) กำหนดกรอบปฏิทินการดำเนินงาน และแจ้งผู้เกี่ยวข้องรับรู้ร่วมกัน **กลยุทธ์รอง 2.2** พัฒนาองค์ความรู้เกี่ยวกับกระบวนการ PLC-LS และแนวทางการนิเทศ แก่ผู้บริหาร ครู และศึกษานิเทศก์ มีกิจกรรมเพื่อพัฒนา คือ 1) ประชุมชี้แจงและฝึกปฏิบัติการเพื่อสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการ PLC-LS และแนวทางการนิเทศ สำหรับผู้บริหารทุกโรงเรียนและศึกษานิเทศก์ ในการสร้างวิสัยทัศน์ร่วมกัน 2) ประชุมฝึกปฏิบัติการเพื่อสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการ PLC-LS และแนวทางการนิเทศ สำหรับครูผู้รับผิดชอบงานนิเทศภายใน สำหรับการสร้างวิสัยทัศน์ร่วมกัน และ 3) ประเมินความรู้ความเข้าใจผู้บริหารและครูเกี่ยวกับกระบวนการ PLC-LS 4) ให้การชี้แนะเพื่อเพิ่มความเข้าใจที่ชัดเจนโดยผู้บริหารระดับเขตพื้นที่การศึกษาและศึกษานิเทศก์ **กลยุทธ์รอง 2.3** พัฒนาระบบการนิเทศภายในโรงเรียน มีกิจกรรมเพื่อพัฒนา คือ 1) วางแผน กำหนดเป้าหมายและทิศทางการนิเทศโดยทีมบริหาร 2) ทีมครูผู้รับผิดชอบ ออกแบบการขับเคลื่อนและพัฒนาระบบดำเนินงานในโรงเรียน 3) จัดประชุมชี้แจงและขยายผล ฝึกปฏิบัติการเกี่ยวกับกระบวนการ PLC-LS และประเมินความเข้าใจครูและบุคลากร 4) กำหนดเป้าหมายและจัดตั้งทีม PLC ร่วมกับเครือข่ายภายนอก 5) วางแผนปฏิทินการดำเนินงานเปิดชั้นเรียน 6) โรงเรียนดำเนินการนิเทศภายในโดยใช้กระบวนการ PLC-LS อย่างเป็นวิถีปกติ และรับการนิเทศจากเขตพื้นที่การศึกษา 7) จัดทำรายงานสารสนเทศเพื่อใช้พัฒนางาน และ 8) มีการประยุกต์วิธีการนิเทศ ในกรณีที่อยู่ในสถานการณ์ไม่ปกติ **กลยุทธ์รอง 2.4** สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา กำกับ ติดตาม และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เพื่อสร้างวัฒนธรรมใหม่ในการนิเทศ

การศึกษา มีกิจกรรมเพื่อพัฒนา คือ 1) ทีมนิเทศของเขตพื้นที่การศึกษา กำหนดแผนการกำกับ ติดตาม 2) โรงเรียนรายงานผลให้เขตพื้นที่การศึกษาทราบ และให้ข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนา 3) จัดกิจกรรม แลกเปลี่ยนเรียนรู้ และมอบเกียรติบัตรเพื่อเชิดชูเกียรติ 4) ประชุมปฏิบัติการเพื่อระดมความคิดจากการ ดำเนินงานนิเทศ และถอดบทเรียนเพื่อหาวิธีปฏิบัติที่ดี 5) จัดทำสื่อเผยแพร่ในช่องทางสื่อสารต่าง ๆ และ 6) ดำเนินการประเมินโครงการ เพื่อติดตามความเป็นวัฒนธรรมในการนิเทศของเขตพื้นที่การศึกษาที่ยั่งยืน

กลยุทธ์ที่ 3 ส่งเสริมและพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและแหล่งเรียนรู้ **กลยุทธ์รอง 3.1** บริหารงานร่วมกัน ระหว่างหน่วยงานย่อยภายในโรงเรียน และ ภาศิเครือข่ายแหล่งเรียนรู้ มีกิจกรรมเพื่อพัฒนา คือ 1) กำหนด หน่วยงานย่อยภายในโรงเรียน และภาศิเครือข่ายแหล่งเรียนรู้ให้ชัดเจน 2) สร้างความเข้าใจในแนวทาง การบริหารร่วมกัน ด้านสื่อ นวัตกรรมและแหล่งเรียนรู้ 3) ดำเนินงานนิเทศการศึกษา โดยใช้สื่อ นวัตกรรม และแหล่งเรียนรู้ร่วมกับภาศิเครือข่าย และ 4) ประเมินผลความร่วมมือ **กลยุทธ์รอง 3.2** ใช้ทรัพยากร อย่างมีประสิทธิภาพ มีกิจกรรมเพื่อพัฒนา คือ 1) รวบรวมสื่อ นวัตกรรมและแหล่งเรียนรู้ที่เกี่ยวข้อง 2) จัดทำ คลังสื่อเพื่อสนับสนุนงานนิเทศในโรงเรียน 3) ประชาสัมพันธ์การให้บริการ ระดับโรงเรียน และศูนย์พัฒนา วิชาการ 4) ประเมินผลการใช้ และปรับปรุงคลังสื่อสารสนเทศ **กลยุทธ์รอง 3.3** จัดสภาพแวดล้อมการทำงาน และในชั้นเรียนให้เหมาะสม มีกิจกรรมเพื่อพัฒนา คือ 1) สำรวจสภาพแวดล้อมของชั้นเรียนที่จะใช้ในกิจกรรม PLC-LS 2) จัดหาทรัพยากรสนับสนุนเพื่อส่งเสริมกิจกรรม PLC-LS และ 3) ปรับปรุงและพัฒนาสภาพแวดล้อม การทำงานและสภาพแวดล้อมในชั้นเรียนให้เหมาะสม และใช้งานได้อย่างต่อเนื่อง **กลยุทธ์รอง 3.4** มีระบบ ดูแลรักษาสื่อ นวัตกรรมและแหล่งเรียนรู้ มีกิจกรรมเพื่อพัฒนา คือ 1) คัดกรองและคัดสรรคุณภาพของสื่อ นวัตกรรม 2) ปรับปรุง หรือจัดหาสื่อ นวัตกรรมให้มีความเหมาะสม 3) ซ่อมแซม บำรุงรักษาสื่อ และจัดเก็บ อย่างถูกวิธี และ 4) ประเมินผลและพัฒนาระบบดูแลรักษาสื่อ นวัตกรรมและแหล่งเรียนรู้ของโรงเรียน

กลยุทธ์ที่ 4 สนับสนุนให้ครูพัฒนาทักษะการนิเทศโดยใช้ PLC-LS **กลยุทธ์รอง 4.1** พัฒนา คุณลักษณะ ทศนคติ แรงบันดาลใจ ค่านิยมของครูต่อการนิเทศโดยใช้ PLC-LS มีกิจกรรมเพื่อพัฒนา คือ 1) ประชุมสร้างความเข้าใจ มีทัศนคติที่ดีและเปิดใจยอมรับ 2) นำเสนอตัวอย่างผลงานการปฏิบัติที่ดี 3) ศึกษา ดูงานโรงเรียนที่ดำเนินงานได้ประสบผลสำเร็จ และ 4) จัดระบบพี่เลี้ยงให้คำปรึกษา **กลยุทธ์รอง 4.2** พัฒนา สมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุก มีกิจกรรมเพื่อพัฒนา คือ 1) ประชุมปฏิบัติการพัฒนาสมรรถนะครู 2) นำเสนอตัวอย่างผลงานการจัดการเรียนรู้เชิงรุก 3) ศึกษาดูงานครูที่มีวิธีปฏิบัติที่ดี 4) จัดระบบพี่เลี้ยงให้ คำปรึกษา 5) จัดกิจกรรมกลุ่ม PLC ด้วยการฝึกปฏิบัติการจัดการเรียนรู้เชิงรุกและรับการนิเทศติดตาม และ 6) ประเมินสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุก และสะท้อนผลเพื่อปรับปรุงพัฒนา **กลยุทธ์รอง 4.3** พัฒนาทักษะของครูด้านบทบาทในการเปิดชั้นเรียน (LS) มีกิจกรรมเพื่อพัฒนา คือ 1) ประชุมชี้แจงกระบวนการ PLC-LS 2) ศึกษาดูงานกิจกรรมการเปิดชั้นเรียนในโรงเรียนที่ประสบผลสำเร็จ 3) ตั้งทีม PLC และวางแผน การเปิดชั้นเรียน 4) ดำเนินการเปิดชั้นเรียน และ 5) ประเมินและพัฒนาทักษะของครูด้านบทบาทในการเปิด ชั้นเรียนอย่างต่อเนื่อง **กลยุทธ์รอง 4.4** สร้างบรรยากาศในการพัฒนาบทเรียนร่วมกัน มีกิจกรรมเพื่อพัฒนา คือ 1) ตั้งทีม PLC ที่มีแนวคิดพัฒนางานร่วมกัน 2) สะท้อนผลในวงสนทนาด้วยสุนทรียสนทนา 3) เปิดใจยอมรับ ความคิดเห็นของสมาชิก และ 4) เปลี่ยนบทบาทตนเองในการเปิดชั้นเรียนวงรอบต่อไป

กลยุทธ์ที่ 5 ส่งเสริมให้ครูมีส่วนร่วมในกิจกรรมนิเทศภายในโดยใช้ PLC-LS ให้บรรลุประสิทธิผล **กลยุทธ์รอง 5.1** สร้างความร่วมมือภายในโรงเรียน มีกิจกรรมเพื่อพัฒนา คือ 1) ประชุมสร้างความเข้าใจระบบ ประกันคุณภาพภายใน และประกันคุณภาพระดับห้องเรียน 2) วางแผน กำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบตาม มาตรฐานการศึกษาของโรงเรียน 3) สร้างกลุ่ม PLC ตามภารกิจความร่วมมือ 4) กำหนดปฏิทินการนิเทศ ภายในให้ชัดเจน 5) ดำเนินการนิเทศภายใน และ 6) รายงานสรุปผล และพัฒนาอย่างต่อเนื่อง **กลยุทธ์รอง**

5.2 สร้างแรงจูงใจให้ครู มีกิจกรรมเพื่อพัฒนา คือ 1) ประชุมสร้างความเข้าใจและความตระหนักเกี่ยวกับการดำเนินงาน PLC-LS ที่ส่งผลต่อคุณภาพผู้เรียน 2) คัดสรรครูที่มีวิธีปฏิบัติที่ดีในการเปิดชั้นเรียน 3) ประเมินผลและมอบเกียรติบัตรครูที่เปิดชั้นเรียนที่มีคุณภาพ (รางวัลครูสอนดี Smart Teacher) โดย สพม.สุรินทร์ และ 4) นำผลการพัฒนาคุณภาพครู เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการเลื่อนวิทยฐานะ และการประกวดผลงานครูในเวทีต่างๆ **กลยุทธ์รอง 5.3** มีระบบพัฒนาการจัดการเรียนการสอน มีกิจกรรมเพื่อพัฒนา คือ 1) จัดทำแผนพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียน 2) มอบหมายคำสั่งปฏิบัติหน้าที่สอนของครู กำหนดปฏิทินการนิเทศและการส่งงาน 3) ครุรายงานความก้าวหน้าในการปฏิบัติงาน PLC-LS อย่างต่อเนื่อง 4) นิเทศ กำกับ ติดตามที่มีประสิทธิภาพ และพร้อมรับการนิเทศจากภายนอก 5) มีกิจกรรม Symposium ประจำปีการศึกษา ระดับโรงเรียน และ 6) ส่งเสริมครูทุกคนให้เข้าร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในกิจกรรมวิชาการระดับเขตพื้นที่การศึกษา

กลยุทธ์ที่ 6 พัฒนาสมรรถนะและคุณลักษณะผู้บริหาร เป็นผู้นำทางวิชาการและการนิเทศภายใน โดยใช้กระบวนการ PLC-LS **กลยุทธ์รอง 6.1** พัฒนาทัศนคติ แรงบันดาลใจ ค่านิยมของผู้บริหารต่อการนิเทศภายในโดยใช้กระบวนการ PLC-LS มีกิจกรรมเพื่อพัฒนา คือ 1) ประชุมสร้างความเข้าใจ มีทัศนคติที่ดี และเปิดใจยอมรับ 2) ประชุมชี้แจงแนวทางการนิเทศของเขตพื้นที่การศึกษาตามนโยบายการบริหารจัดการรูปแบบ TPS Model for School (สำหรับสถานศึกษา) 3) นำเสนอตัวอย่างโรงเรียนที่มีผลงานการปฏิบัติที่ดี 4) ศึกษาดูงานโรงเรียนที่ดำเนินงานได้สำเร็จ และ 5) จัดตั้งกลุ่ม PLC หรือกลุ่มสื่อสารสังคมออนไลน์เพื่อให้คำปรึกษา **กลยุทธ์รอง 6.2** พัฒนาสมรรถนะของผู้บริหารให้เหมาะสมกับความต้องการนิเทศภายใน โดยใช้ PLC-LS มีกิจกรรมเพื่อพัฒนา คือ 1) ประชุมปฏิบัติการและฝึกทักษะในกระบวนการ PLC-LS 2) วิพากษ์บทบาทผู้บริหารจากการนำเสนอตัวอย่างผลงานการเปิดชั้นเรียนของห้องเรียนสาธิต 3) ศึกษาดูงานการเปิดชั้นเรียนในห้องเรียนสาธิต 4) เข้าร่วมกิจกรรมการเปิดชั้นเรียนของครูในโรงเรียนอย่างต่อเนื่อง 5) จัดกิจกรรมกลุ่ม PLC และนิเทศติดตามจากสหวิทยาเขต และเขตพื้นที่การศึกษา และ 6) ประเมินสมรรถนะผู้บริหารด้านการนิเทศภายในและสะท้อนผลเพื่อปรับปรุงพัฒนา **กลยุทธ์รอง 6.3** ส่งเสริมคุณลักษณะผู้บริหารที่เอื้อต่อการนิเทศภายใน มีกิจกรรมเพื่อพัฒนา คือ 1) ศึกษาข้อมูลสารสนเทศด้านระบบประกันคุณภาพภายใน และแนวทางการบริหารแบบ TPS Model for School 2) กำหนดแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาและพัฒนาแผนปฏิบัติการประจำปี 3) เป็นผู้นำ สนับสนุน ส่งเสริม ให้คำปรึกษา แก้ปัญหาการดำเนินการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนของครู จัดหาสื่อและงบประมาณ ประสานงานกับภาคีเครือข่ายให้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา และ 4) รับการนิเทศและติดตามจากเขตพื้นที่การศึกษา และปรับปรุงพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

กลยุทธ์ที่ 7 ส่งเสริมผู้บริหารเป็นผู้นำทางวิชาการด้านการนิเทศภายในโดยใช้กระบวนการ PLC-LS **กลยุทธ์รอง 7.1** ส่งเสริมให้ผู้บริหารมุ่งมั่นยกระดับคุณภาพของสถานศึกษา มีกิจกรรมเพื่อพัฒนา คือ 1) กำหนดนโยบายการขับเคลื่อนเพื่อยกระดับคุณภาพของสถานศึกษาให้ชัดเจน 2) นิเทศ กำกับ ติดตามอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ 3) ให้ผู้บริหารรายงานความก้าวหน้าของการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง 4) พัฒนาเป็นโรงเรียนในฐานะชุมชนแห่งการเรียนรู้ (School as Learning Community: SLC) 5) ประเมินผลและมอบเกียรติบัตรผู้บริหารที่สนับสนุนกิจกรรมเปิดชั้นเรียนที่มีคุณภาพ (รางวัลผู้บริหารสถานศึกษาดีเด่น Smart Director) โดย สพม.สุรินทร์ และ 6) นำผลการพัฒนาคุณภาพการบริหาร เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการเลื่อนวิทยฐานะ และการร่วมประกวดผลงานในเวทีต่างๆ **กลยุทธ์รอง 7.2** มีแนวทางการวางแผนและจัดทำแผนนิเทศภายในอย่างชัดเจน มีกิจกรรมเพื่อพัฒนา คือ 1) แต่งตั้งคณะกรรมการในการกำหนดกรอบการพัฒนาคุณภาพการศึกษาและการนิเทศภายในโดยใช้ PLC-LS 2) จัดทำคู่มือการดำเนินงานนิเทศภายในของโรงเรียน 3) ติดตามและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง และ 4) รายงานความก้าวหน้าในการดำเนินงานทุกเดือนต่อที่ประชุมผู้บริหารสถานศึกษาประจำทุกเดือน **กลยุทธ์รอง 7.3** ผู้บริหารสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

มีกิจกรรมเพื่อพัฒนาคือ 1) จัดทำปฏิทินการดำเนินงานที่กำหนดเป็นช่วงเวลา (Timeline) 2) เปิดช่องทางให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ได้แสดงความคิดเห็น ชี้แนะเพื่อปรับปรุงการดำเนินงาน 3) ให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย มีส่วนร่วมในกิจกรรม PLC-LS และร่วมประเมินประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน (ตาม วPA) 4) รายงานความก้าวหน้าให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียรับทราบเป็นประจำ และ 5) เชิญผู้มีส่วนได้ส่วนเสียร่วมเป็นกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิและวิพากษ์ผลงานในเวทีประชุมวิชาการต่างๆ ระดับเขตพื้นที่การศึกษาและงานมหกรรมวิชาการของ สพม.สุรินทร์

วัตถุประสงค์ที่ 3 ประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ของกลยุทธ์การบริหารจัดการการนิเทศการศึกษาของ สพม.สุรินทร์ ผลการวิจัยพบว่า ผลการประเมินกลยุทธ์การบริหารจัดการการนิเทศการศึกษาโดยใช้กระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพผ่านการพัฒนาบทเรียนร่วมกันสู่การปฏิรูปการเรียนรู้ โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านความเหมาะสมโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.49$, S.D.=0.55) ความเป็นไปได้โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.47$, S.D.=0.57) และความเป็นประโยชน์โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.63$, S.D.=0.53)

องค์ความรู้ใหม่

จากการศึกษา ผู้วิจัยได้กลยุทธ์ 7 กลยุทธ์เพื่อพัฒนาคุณภาพงานวิชาการของเขตพื้นที่การศึกษาโดยที่ทุกฝ่ายเข้ามามีบทบาทและส่วนร่วมในการส่งเสริมและสนับสนุน โดยใช้กระบวนการ PLC-LS เพื่อเป็นตัวแปรแทรกเสริม มีแนวทางและผลจากการทดลองใช้กลยุทธ์ ดังแผนภาพ

Figure 1: Educational supervision administration strategies of secondary educational service area office Surin.

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า การบริหารจัดการการนิเทศการศึกษาขาดความเป็นระบบ และมีการกำกับ ติดตามที่ไม่ต่อเนื่อง และไม่ได้นำผลการนิเทศมาปรับปรุงพัฒนาคุณภาพ จึงส่งผลกระทบต่อการบริหารจัดการเพื่อพัฒนาคุณภาพวิชาการของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและโรงเรียนในสังกัด ทั้งนี้เนื่องมาจากกระบวนการนิเทศการศึกษาแบบเดิมคือ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาใช้วิธีการนิเทศโรงเรียนในสังกัดโดยศึกษานิเทศก์เท่านั้น เป็นการกำกับ ติดตาม และประเมินผลการดำเนินงานโครงการหรือกิจกรรม

ในลักษณะให้คำปรึกษาชี้แนะแก่ครูผู้รับผิดชอบในการกิจและนโยบายจากหน่วยงานต้นสังกัดเท่านั้น รวมถึงการกำกับติดตามที่ไม่ต่อเนื่อง ไม่มีคู่มือที่เป็นระบบที่ชัดเจน ไม่มีการวางแผนร่วมกันในทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง และที่สำคัญที่สุดคือไม่ได้ลงสู่ห้องเรียน จึงไม่เกิดการพัฒนาที่เริ่มต้นจากระดับห้องเรียน จากสภาพและปัญหาที่พบดังกล่าวข้างต้น จึงชี้ให้เห็นว่า สพม.สุรินทร์ยังไม่มีรูปแบบหรือกลยุทธ์การบริหารจัดการการนิเทศการศึกษาที่ชัดเจนและเป็นรูปธรรม สอดคล้องกับ Phuttharak, Wannasri, Chansira and Mejang (2013) วิจัยเรื่อง การพัฒนากลยุทธ์การส่งเสริมภารกิจด้านการบริหารงานวิชาการในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ผลการวิจัยด้านการศึกษาวเคราะห์สภาพปัจจุบันพบว่า 1) ด้านสภาพแวดล้อมและแนวทางการส่งเสริมภารกิจการบริหารงานวิชาการจากการทำ SWOT Analysis พบว่า จุดแข็งคือสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามีความพร้อมในการส่งเสริมการบริหารงานวิชาการ ด้านจุดอ่อนคือครูและบุคลากรทางการศึกษาไม่เพียงพอในการปฏิบัติงาน ด้านโอกาส ชุมชนให้ความสำคัญในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา และด้านอุปสรรค ครูและบุคลากรทางการศึกษาขาดทักษะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ส่วนแนวทางการพัฒนา คือ การกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์กลยุทธ์ ในการส่งเสริมภารกิจด้านการบริหารงานวิชาการ พัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาให้มีความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงานโดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเป็นเครื่องมือ และส่งเสริมการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า กลยุทธ์ที่พัฒนาขึ้นได้ผ่านการประเมินและปรับปรุงตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญเพื่อให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ซึ่งกลยุทธ์มี 5 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ 1) ชื่อกลยุทธ์ 2) วิสัยทัศน์ 3) พันธกิจ 4) ข้อ 4) เป้าประสงค์ 7 ข้อ และ 5) มีกลยุทธ์อยู่ 4 ด้านประกอบด้วย ด้านภาวะผู้นำ ด้านกระบวนการนิเทศโดยใช้ PLC-LS ด้านครู และด้านผู้บริหารสถานศึกษา และมี 7 กลยุทธ์หลัก 28 กลยุทธ์รอง และ 138 กิจกรรมเพื่อพัฒนา ซึ่งกลยุทธ์ที่พัฒนาขึ้นมานี้มีความโดดเด่นคือ มีการประยุกต์องค์ความรู้และกระบวนการของ PLC-LS แทรกเสริมเข้าไปใน 7 กลยุทธ์ มีการวางแผนและรับรู้การดำเนินงานโดยผู้มีส่วนร่วมที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายในแต่ละกลยุทธ์ รวมทั้งต้องได้รับการพัฒนาสมรรถนะการนิเทศ มีระบบบริหารจัดการสารสนเทศที่ชัดเจน มีความร่วมมือกับภาคีเครือข่ายทางวิชาการอย่างต่อเนื่องและขยายผลเพื่อเผยแพร่วิธีปฏิบัติที่ดีสู่กว้างทั้งในเชิงพื้นที่และเวทีวิชาการระดับชาติและนานาชาติ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Rangchaikulwiboonsee (2014) กล่าวว่า รูปแบบการนิเทศการศึกษาของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประกอบด้วย 7 องค์ประกอบ ซึ่งเป็นองค์ประกอบดำเนินงาน 3 องค์ประกอบคือ การวางแผนกลยุทธ์ การปฏิบัติการนิเทศ และการประเมินผล และองค์ประกอบที่สนับสนุนให้เกิดการทำงานที่มีประสิทธิภาพ 4 องค์ประกอบคือ การพัฒนาสมรรถนะผู้นิเทศ การทำงานเป็นทีม การจัดการความรู้ และการสร้างเครือข่าย ซึ่งทั้ง 7 องค์ประกอบมีความสำคัญต่อการดำเนินงานนิเทศการศึกษาของบุคลากรที่ทำหน้าที่นิเทศเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และสอดคล้องกับ Wongkom (2009) ที่พบว่า รูปแบบการนิเทศการศึกษาของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเป็นรูปแบบที่ประกอบด้วยองค์ประกอบที่สำคัญ 6 องค์ประกอบได้แก่ 1) การวางแผน 2) ดำเนินการนิเทศ 3) สื่อและเทคโนโลยี 4) ประเมินผล 5) การมีส่วนร่วม และ 6) ปรับปรุงพัฒนา และสอดคล้องกับ Wongnaya and Chaowakeeratiphong (2015) วิจัยเรื่อง กลยุทธ์การขับเคลื่อนการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สองในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชรและตาก พบว่า ได้แนวทางการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สองในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของประเทศที่สำคัญ ได้แก่ ควรปรับปรุงการจัดการเรียนการสอนของครูและการจัดโครงการส่งเสริมประสบการณ์ให้กับนักเรียนให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น และกลยุทธ์การขับเคลื่อนการปฏิรูปการศึกษาที่พัฒนาขึ้น มีกลยุทธ์ 11 กลยุทธ์ และสอดคล้องกับ Boonlorn and Siribunsobh (2021) วิจัย

เรื่อง กลยุทธ์การบริหารสู่ความเป็นเลิศเพื่อรับรางวัลคุณภาพแห่งชาติของโรงเรียนมาตรฐานสากล ระดับมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานพบว่ามี 3 กลยุทธ์หลัก และ 17 กลยุทธ์รอง

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า ผลการประเมินกลยุทธ์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านความเหมาะสมและความเป็นไปได้โดยรวมอยู่ในระดับมาก ส่วนความเป็นประโยชน์โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้เนื่องจากกลยุทธ์นี้ได้ผ่านกระบวนการสร้างและตรวจสอบโดยผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้ความสามารถด้านการบริหารการศึกษา ด้านกลยุทธ์การนิเทศการศึกษา และด้านกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพผ่านการพัฒนาบทเรียนร่วมกัน มีการพัฒนาตามขั้นตอนอย่างเป็นระบบ โดยกระบวนการนำกลยุทธ์ไปใช้ให้เกิดประสิทธิภาพเริ่มจากผู้บริหารที่มีวิสัยทัศน์ในการนำองค์กรและวิชาการ จากนั้นปฏิบัติการตามกระบวนการนิเทศร่วมกับเครือข่ายที่สนับสนุน และมีการกำกับติดตาม และประเมินผลอย่างสม่ำเสมอ แล้วสรุปผล ปรับปรุงและพัฒนาต่อยอดในปีการศึกษาถัดไป ซึ่งประโยชน์ที่รับจากการดำเนินงานตามกลยุทธ์ที่พัฒนาขึ้นนี้ ส่งผลให้การบริหารจัดการการนิเทศการศึกษาของเขตพื้นที่การศึกษามีประสิทธิผลสูงขึ้น ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้นำทางวิชาการ ศึกษานิเทศก์มีสมรรถนะในการนิเทศ ครูจัดการเรียนรู้ในลักษณะเชิงรุกได้อย่างมีประสิทธิภาพ และผลลัพธ์ที่สำคัญคือคุณภาพผู้เรียน สอดคล้องกับ Phuttharak, Wannasri, Chansira and Mejang (2013) วิจัยเรื่อง การพัฒนากลยุทธ์การส่งเสริมภารกิจด้านการบริหารงานวิชาการในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา พบว่ากลยุทธ์มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับ Thumsongkram, Intusmit and Soinaam (2014) วิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการนิเทศการศึกษาของสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า ผลการประเมินด้านความเป็นประโยชน์ ความเป็นไปได้ ความเหมาะสม และความถูกต้องในการนำไปปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด

สรุป

จากผลการวิจัยพบว่า กลยุทธ์การบริหารจัดการการนิเทศการศึกษาของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษาสุรินทร์ที่พัฒนาขึ้นคือ กลยุทธ์การบริหารจัดการการนิเทศการศึกษาโดยใช้กระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพผ่านการพัฒนาบทเรียนร่วมกันสู่การปฏิรูปการเรียนรู้ ซึ่งมีกลยุทธ์อยู่ 4 ด้าน 7 กลยุทธ์หลัก 28 กลยุทธ์รอง และ 138 กิจกรรมเพื่อพัฒนา มีผลการประเมินกลยุทธ์โดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยที่ได้มีการนำไปใช้ในการบริหารจัดการการนิเทศการศึกษาของเขตพื้นที่การศึกษา ทดลองนำร่อง ในปีการศึกษา 2562 และใช้กลยุทธ์นี้ตั้งแต่ปีการศึกษา 2563 จนถึงปัจจุบัน (ปีการศึกษา 2565) ซึ่งเดิมนั้นเป็นการนิเทศติดตามภารกิจตามนโยบาย ส่วนการสังเกตชั้นเรียนมีน้อยมากและไม่มีการบวนการที่เป็นลำดับขั้นตอนที่ชัดเจน มีเพียงแค่ครูกับศึกษานิเทศก์เท่านั้น รวมถึงไม่มีการติดตามผลการพัฒนาครูที่ต่อเนื่องและจริงจัง แต่ภายหลังจากการใช้กลยุทธ์การบริหารจัดการการนิเทศการศึกษาที่พัฒนาขึ้นนี้ ส่งผลให้วิถีการนิเทศชั้นเรียนเปลี่ยนแปลงไปอย่างเห็นได้ชัดคือ มีกระบวนการนิเทศที่ชัดเจน มีการสร้างทีม PLC ขึ้นที่ประกอบด้วยครูผู้ปฏิบัติการสอน ครูที่เป็นเพื่อนร่วมวางแผน ครูพี่เลี้ยง ฝ่ายบริหารของโรงเรียน ศึกษานิเทศก์ และผู้ทรงคุณวุฒิจากภายนอก ซึ่งทุกคนปฏิบัติหน้าที่ตามบทบาทของตนเอง มีการเรียนรู้และพัฒนากระบวนการเรียนการสอนร่วมกัน และส่งผลให้ผู้บริหารสถานศึกษามีสมรรถนะและลักษณะผู้นำทางวิชาการ รวมถึงสถานศึกษามีการบริหารจัดการงานนิเทศภายในที่มีประสิทธิภาพและบริหารจัดการสารสนเทศเกี่ยวกับวิธีปฏิบัติที่ดีของครู จนทำให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรมการนิเทศอย่างเห็นได้ชัดที่เป็นไปตามวิสัยทัศน์และพันธกิจของกลยุทธ์ที่ตั้งเป้าหมายไว้ ดังนั้นควรได้เผยแพร่เพื่อเป็นแนวทางการบริหารจัดการการนิเทศการศึกษาให้กับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอื่นนำไปใช้

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 ผู้บริหารเขตพื้นที่การศึกษาและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียควรตระหนักถึงการสร้างความเข้าใจให้กับผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษาได้เห็นถึงความสำคัญของการบริหารจัดการการนิเทศการศึกษาที่มีความเป็นรูปธรรม ดำเนินการได้จริงและเหมาะสมกับบริบทเชิงพื้นที่ และเห็นประโยชน์ร่วมกันคือคุณภาพผู้เรียน รวมทั้งใช้สารสนเทศการวิจัยนี้เพื่อปรับปรุงกระบวนการนิเทศ ติดตาม และพัฒนากระบวนการและกลยุทธ์การบริหารเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาของเขตพื้นที่การศึกษาให้เป็นวัฒนธรรมปฏิบัติงานที่ยั่งยืน

1.2 กลยุทธ์การบริหารจัดการการนิเทศการศึกษาที่พัฒนาขึ้น ผ่านการประเมินและปรับปรุงตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งกลยุทธ์มีความสมบูรณ์ขึ้นและเหมาะสมกับการบริหารงานวิชาการของเขตพื้นที่การศึกษา ดังนั้นผู้เกี่ยวข้องสามารถนำแนวคิดของกลยุทธ์ที่มีคุณภาพนี้ ไปประยุกต์ใช้และสร้างสรรค์ในการพัฒนางานให้เหมาะสมตามบริบทของตนได้ รวมถึงหน่วยงานภาครัฐและเอกชนระดับต่างๆ สามารถนำไปเป็นแนวทางกำหนดเชิงนโยบายเพื่อส่งเสริมและปฏิรูปการเรียนรู้ ที่จะเป็ประโยชน์ต่อการศึกษาของประเทศ

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับ

2.1 ควรทำวิจัยติดตามผลการบริหารงานวิชาการระดับเขตพื้นที่การศึกษาด้วยการใช้กลยุทธ์ที่พัฒนาขึ้นนี้ ในลักษณะการศึกษาระยะยาวเพื่อศึกษาความเป็นวัฒนธรรมการบริหารงานวิชาการแนวใหม่ และความยั่งยืนของการใช้กลยุทธ์การบริหารนี้

2.2 ควรทำการวิจัยเพื่อเปรียบเทียบประสิทธิผลระหว่างการบริหารงานวิชาการระดับเขตพื้นที่การศึกษาด้วยการใช้กลยุทธ์การบริหารจัดการการนิเทศการศึกษาของแต่ละเขตพื้นที่การศึกษา และควรวิจัยศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างประสิทธิผลของกลยุทธ์การบริหารจัดการการนิเทศการศึกษาร่วมกับตัวแปรแทรกซ้อนอื่น เช่น นโยบายจากหน่วยงานต้นสังกัดที่ส่งเสริมสนับสนุนด้านการนิเทศ การจัดการเรียนรู้ กลวิธีการบริหารเขตพื้นที่การศึกษาในยุคเทคโนโลยีดิจิทัลหรือแพลตฟอร์มดิจิทัลเพื่อการบริหาร เป็นต้น

References

- Boonlom, B., & Siribunsobh, T. (2021). Administrative Strategies for Excellence for National Quality Award of World Class Standard Secondary School under the Jurisdiction of Basic Education Commission Office. *Journal of MCU Nakhondhat*, 8(10), 170-188.
- Dufour, R. (2007). Professional Learning Community: A Bandwagon, an Idea Worth Considering, or Our Best Hope for High Levels of Learning? *Middle School Journal*, 39(1), 4-8.
- Fernandez, C., & Yoshida, M. (2004). *Lesson Study: A Japanese Approach to Improving Mathematic Teaching and Learning*. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associate.
- Kinicki, A., & Williams, B. (2019). *Management: A Practical Introduction*. (9th ed.). New York: McGraw-Hill Education.
- Laowreandee, W. (2010). *Instructional Supervision*. Nakhon Pathom: Silpakorn University.
- Office of the Council of state. (2009). *Learning Reformation Project to Learners (2014-2017), Problems Reflections and Solutions to Thai Educational Reformation Responding*. Bangkok: Office of the Council of State.

- Phuttharak, S., Wannasri, J., Chansira, W., & Mejang, S. (2013). Strategic Development for Supportive Function of Academic Administration in the Office of Primary Educational Service Area. *Journal of Education Naresuan University*, 15(5), 225-233.
- Rangchaikulwiboonsee, Y. (2014). *Project Evaluation: Concept and Practice*. Bangkok: Chulalongkorn University.
- Thumsongkram, N., Intusmit, S., & Soinaam, S. (2014). The Development of Education Supervision Model for Primary Education Service Area Office in the Northeastern Region. *Journal of Educational Administration, Khon Kaen University*, 10(2), 163-171.
- Wongkorm, A. (2009). *Educational Supervision Model in Education Service Area Office*. (Doctoral Dissertation). Silpakorn University. Bangkok.
- Wongnaya, S., & Chaowakeeratiphong, T. (2015). Strategy Movement for the Second Decade Educational Revolution in Basic Schools under Kamphaeng Phet and Tak Primary Educational. *The Golden Teak: Humanity and Social Science Journal*, 21(3), 107-123.

อนาคตภาพคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาขั้นพื้นฐานในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2565-2574)*

Scenario of Characteristics of School Administrators under the Office of the Basic Education Commission in the Next Decade (A.D. 2022-2031)

¹พัฒนศักดิ์ อภัยสม, พงษ์ธร สิงห์พันธ์ และ ชวนคิด มะเสนะ

¹Pattanasak Aphaisom, Pongthorn Singpan and Chaunkid Masena

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

Faculty of Education, Ubon Ratchathani Rajabhat University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: pattanasak.aG63@ubru.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนออนาคตภาพคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2565-2574) ด้วยระเบียบวิธีวิจัยอนาคตแบบ EDFR (Ethnographic Delphi Future Research) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก คือ ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 21 คน เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ 1) แบบสัมภาษณ์กึ่งมีโครงสร้าง และ 2) แบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ได้แก่ 1) ค่ามัธยฐาน และ 2) ค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ ข้อมูลเชิงคุณภาพวิเคราะห์โดยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า อนาคตภาพคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2565-2574) ประกอบด้วย 10 ด้าน คือ 1) ด้านวิสัยทัศน์ 2) ด้านความรู้และการเรียนรู้ 3) ด้านเทคโนโลยีดิจิทัล 4) ด้านความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม 5) ด้านการสร้างพลังและแรงบันดาลใจ 6) ด้านการสร้างเครือข่ายและมนุษยสัมพันธ์ 7) ด้านการสร้างโอกาสและเพิ่มศักยภาพเพื่อนร่วมงาน 8) ด้านภาพลักษณ์และเป็นแบบอย่างที่ดี 9) ด้านการสื่อสาร และ 10) ด้านผู้นำและภาวะผู้นำ

คำสำคัญ: อนาคตภาพ; คุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษา; ทศวรรษหน้า

Abstract

The purpose of this research article is to present the scenario of characteristics of school administrators under the office of the basic education commission in the next decade (A.D.2022-2031) by using Ethnographic Delphi Future Research (EDFR) methodology. The key informants were 21 experts. The research instruments included 1) semi-structured interview and 2) a questionnaire with 5 rating scale. The statistics used for analyzing quantitative data were 1) median and 2) interquartile range. The qualitative data were analyzed by content analysis.

*Received November 19, 2022; Revised December 31, 2022; Accepted January 4, 2023

The results showed that the scenario of characteristics of school administrators under the office of the basic education commission in the next decade (A.D.2022-2031) consist of 10 aspects which are 1) Vision 2) Knowledge and Learning 3) Digital Technology 4) Creativity and Innovation 5) Empowerment and Inspiration 6) Networking and Human relations 7) Creating opportunities and Increasing the potential of colleagues 8) Image and Good role model 9) Communication and 10) Leader and Leadership.

Keywords: Scenario; Characteristics of School Administrators; Next Decade

บทนำ

การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของโลกทำให้การศึกษามีบทบาทสำคัญในการสร้างความได้เปรียบของประเทศทั่วโลกให้ความสำคัญและทุ่มเทกับการพัฒนาการศึกษาเพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของตนให้สามารถก้าวทันการเปลี่ยนแปลง (Office of the Education Council (ONEC), 2017) ซึ่งการมองภาพอนาคตจะเป็นประโยชน์ต่อการบริหารงานและการเตรียมความพร้อม หากเราทราบถึงเส้นทางที่จะเดินต่อไปข้างหน้า เราก็จะกำหนดวิธีการไปสู่เป้าหมายได้เป็นอย่างดี (Damrongmanee, 2019) ทั้งนี้เพราะการศึกษาเป็นการดำเนินการเพื่ออนาคตมากกว่าการแก้ไขข้อผิดพลาดในอดีต และเน้นการพัฒนาผู้บริหารองค์การทางการศึกษาทุกระดับให้มีภาวะผู้นำแบบทวีปัญญา เพื่อ “สร้างคนเก่ง” และใช้ประโยชน์จากคนเก่งอย่างเต็มศักยภาพส่งผลต่อการพัฒนาองค์การอย่างยั่งยืน (Sataporn, 2017) ซึ่งบุคคลที่สำคัญที่สุดที่จะพัฒนาทางการศึกษาได้ดีที่สุด คือ ผู้บริหารสถานศึกษา (Pakhotang, 2018)

การจัดการศึกษาของประเทศไทยได้รับการพัฒนาและปรับปรุงแก้ไขมาตลอดแต่ยังมีปัญหาอุปสรรคในการจัดการศึกษาและการบริหารการศึกษายู่หลายประการ คุณภาพการจัดการศึกษายังไม่เป็นที่น่าพึงพอใจและมีมาตรฐานต่ำเมื่อเทียบกับอีกหลายประเทศ (Kanchanathanachai, 2019) ซึ่งสาเหตุหลักนั้นเกิดมาจากคุณลักษณะด้านความรู้ความสามารถในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาไม่เป็นที่พึงพอใจและขาดคุณสมบัติที่พึงประสงค์ที่ตั้งไว้ ส่งผลให้ผู้บริหารขาดความน่าเชื่อถือ ศรัทธา และไม่มีทิศทางในการบริหารงานอย่างเป็นรูปธรรม (Norakit, and Tharasrisutti, 2021) รวมทั้งการไม่จัดระบบหรือแบบแผนในการปฏิบัติงาน ขาดมนุษยสัมพันธ์ที่ดี ขาดความยุติธรรม ขาดการพัฒนาด้านบุคลิกภาพ ขาดภาวะในการเป็นผู้นำ ขาดความรอบคอบในการตัดสินใจ มีความเสื่อมเสียในเรื่องส่วนตัว ไม่มีเครือข่ายในการเป็นต้นแบบที่ดี และถูกต้อง ซึ่งปัญหาเหล่านี้เป็นปัญหาเกี่ยวกับคุณลักษณะของผู้บริหารทั้งสิ้น หากผู้บริหารท่านใดขาดคุณลักษณะในเรื่องใดเรื่องหนึ่งแล้วจะส่งผลให้การทำงานขาดประสิทธิภาพ (Kamnon, 2016) ดังนั้นการค้นหาคณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษาจึงมีความสำคัญและในยุคปัจจุบันนี้มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องมีคุณลักษณะที่แตกต่างไปจากยุคอื่นๆ เพื่อสามารถรับมือผู้เรียนในยุคที่มีการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่เกิดขึ้นอย่างมากมายและรวดเร็วเป็นอย่างดี (Chaemmchoy, 2018) ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องมีการพัฒนาตนเองในหลายๆ ด้านที่สามารถตอบโจทยความคาดหวังของสังคมได้มากยิ่งขึ้น และเพิ่มการตอบสนองต่อสังคมได้หลากหลายให้มากที่สุด ซึ่งคุณลักษณะผู้บริหารสถานศึกษาเป็นสิ่งที่ชี้ชัดให้เห็นถึงความคิดของผู้บริหารสถานศึกษา เป็นกลไกและตัวแปรที่สำคัญในการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพ มีอิทธิพลสูงสุดต่อคุณภาพในผลลัพธ์ที่เกิดจากการบริหารที่จะประสบความสำเร็จ สามารถสนองตอบการแข่งขัน และทันสมัยเหมาะสมในการเปลี่ยนแปลงของโลก การจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 มีความจำเป็นอย่างยิ่งต่อนักบริหารการศึกษที่ต้องมีคุณลักษณะที่โดดเด่นและเหมาะสม มีความรู้ในหลักการเชิงทฤษฎี

ทักษะ บทบาทหน้าที่ คุณธรรม จริยธรรม และประสบการณ์ทางการบริหารการศึกษาในยุคใหม่เพื่อนำพาองค์กรประสบความสำเร็จ (Paopan, 2017) อีกทั้งผู้บริหารสถานศึกษามีบทบาทที่เป็นผลต่อความสำเร็จหรือประสิทธิภาพของงาน หากผู้บริหารสถานศึกษามีคุณลักษณะที่ดีผลงานที่เกิดขึ้นของสถานศึกษานั้นๆ ย่อมสมบูรณ์ด้วย สอดคล้องกับ Phosritong (2020) ที่ได้ศึกษาเรื่อง คุณลักษณะผู้บริหารกับประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรี เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า คุณลักษณะผู้บริหารกับประสิทธิผลของโรงเรียนมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ในลักษณะคล้ายตามกัน เนื่องจากคุณลักษณะของผู้บริหารสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรี เขต 1 ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุดส่งผลให้ประสิทธิผลของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรี เขต 1 ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุดด้วยเช่นกัน และ Chaiyasart, Choeybal and Phongphinyo (2019) ที่ได้ศึกษาเรื่อง คุณลักษณะผู้บริหารมีอาชีพที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนเอกชน สังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดหนองคาย ผลการวิจัยพบว่า คุณลักษณะผู้บริหารมีอาชีพส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนเอกชน สังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดหนองคาย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

การวิจัยด้านการบริหารการศึกษาที่ทำกันอยู่โดยทั่วไป มักจะอยู่ในรูปของการสำรวจปัญหาของสถานศึกษา หรือปัญหาของการบริหารการศึกษาเป็นส่วนใหญ่ โดยคาดคะเนว่าการค้นพบปัญหาที่เกิดขึ้น จะช่วยการบริหารให้ดีขึ้นในอนาคตด้วยการแก้ปัญหาที่สำรวจพบก่อน ความคิดแบบนี้เป็นความคิดแบบปฏิกิริยาโต้ตอบหรือแก้ไขปัญหา ทั้งที่ผู้บริหารมีอาชีพควรมีความคิดและการกระทำแบบมองไปข้างหน้าหรือสร้างสิ่งที่ต้องการให้เกิดขึ้น ผู้บริหารไม่ควรมุ่งเน้นการค้นปัญหามากกว่าการสร้างความสำเร็จ อย่างมีพินิจกับการค้นพบว่าใคร อะไร เป็นเหตุของความล้มเหลวทางการบริหาร แต่ควรมุ่งเน้นการสร้างสาเหตุแห่งความสำเร็จในอนาคตตั้งแต่ปัจจุบันมากกว่า (Poolpatarachewin and Chokpipat, 2019) ซึ่งศาสตร์ว่าด้วยอนาคตการณ์เป็นศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาอนาคตการณ์ที่จะเกิดขึ้นหรือต้องการให้เกิดขึ้นในแต่ละเรื่องว่าจะเป็นอย่างใด วิธีการที่ใช้ในการศึกษามีมากมายหลายวิธีและมีเครื่องมือต่างๆ มากมายที่จะช่วยผู้วิจัยอนาคตการณ์ให้สามารถศึกษาอนาคตการณ์เรื่องใดเรื่องหนึ่งได้ และนำความรู้ความเข้าใจจากการวิจัยอนาคตการณ์มาใช้ประโยชน์ในการวางแผน การบริหารและจัดการการเปลี่ยนแปลงต่างๆ (Prasith-rathsint, 2018)

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาอนาคตภาพคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2565-2574) ซึ่งผลที่ได้จะก่อให้เกิดคุณค่าทั้งด้านองค์ความรู้และแนวทางพัฒนาคุณภาพคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษา และจะทำให้ในระบบการศึกษามีผู้บริหารสถานศึกษาที่มีคุณลักษณะที่เหมาะสมสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงในอนาคต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อนำเสนออนาคตภาพคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2565-2574)

วิธีดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาด้านเนื้อเอกสารแนวคิดทฤษฎี (Documentary Study)

ผู้วิจัยทำการศึกษา ค้นคว้า รวบรวมข้อมูลต่างๆ จากเอกสาร ตำรา บทความวิชาการ วารสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศและต่างประเทศ โดยศึกษาประเด็นเกี่ยวกับคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษา ได้แก่ 1) คุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษาที่พึงประสงค์ จำนวน 11 เรื่อง 2) คุณลักษณะของ

ผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัล จำนวน 10 เรื่อง 3) คุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 จำนวน 11 เรื่อง 4) มาตรฐานวิชาชีพผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 1 เรื่อง 5) งานวิจัยที่เกี่ยวข้องในประเทศไทย จำนวน 14 เรื่อง และ 6) งานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่างประเทศ จำนวน 10 เรื่อง นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา และเขียนบทสรุปสาระสำคัญ นิยามเชิงปฏิบัติการของคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาในภาคสนาม (Field Study)

ผู้วิจัยทำการศึกษานาถภาพคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2565-2574) โดยใช้เทคนิค EDFR (Ethnographic Delphi Futures Research) แบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้

1. ขั้นตอนการทำ EDFR รอบที่ 1 การสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 21 คน โดยใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งมีโครงสร้าง ประกอบด้วย 9 ประเด็น ได้แก่ 1) คุณลักษณะด้านวิสัยทัศน์ 2) คุณลักษณะด้านความรู้และการเรียนรู้ 3) คุณลักษณะด้านเทคโนโลยีดิจิทัล 4) คุณลักษณะด้านความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม 5) คุณลักษณะด้านการสร้างพลังและแรงบันดาลใจ 6) คุณลักษณะด้านการสร้างเครือข่ายและมนุษยสัมพันธ์ 7) คุณลักษณะด้านการสร้างโอกาสและเพิ่มศักยภาพเพื่อนร่วมงาน 8) คุณลักษณะด้านภาพลักษณ์และเป็นแบบอย่างที่ดี และ 9) ข้อเสนอแนะอื่นๆ เกี่ยวกับคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2565-2574) นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์และสังเคราะห์เป็นประเด็นแนวโน้มต่างๆ ในทุกประเด็นที่ผู้เชี่ยวชาญได้ให้ความเห็น และนำประเด็นแนวโน้มเหล่านั้นไปสร้างเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลในขั้นตอนการทำ EDFR รอบที่ 2 ต่อไป

2. ขั้นตอนการทำ EDFR รอบที่ 2 การให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 21 คน (กลุ่มเดิม) ตอบแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ เพื่อยืนยันและตัดสินนาถภาพคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2565-2574) จำนวน 10 ด้าน 62 คุณลักษณะ ได้แก่ 1) คุณลักษณะด้านวิสัยทัศน์ จำนวน 6 คุณลักษณะ 2) คุณลักษณะด้านความรู้และการเรียนรู้ จำนวน 6 คุณลักษณะ 3) คุณลักษณะด้านเทคโนโลยีดิจิทัล จำนวน 8 คุณลักษณะ 4) คุณลักษณะด้านความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม จำนวน 7 คุณลักษณะ 5) คุณลักษณะด้านการสร้างพลังและแรงบันดาลใจ จำนวน 5 คุณลักษณะ 6) คุณลักษณะด้านการสร้างเครือข่ายและมนุษยสัมพันธ์ จำนวน 6 คุณลักษณะ 7) คุณลักษณะด้านการสร้างโอกาสและเพิ่มศักยภาพเพื่อนร่วมงาน จำนวน 5 คุณลักษณะ 8) คุณลักษณะด้านภาพลักษณ์และเป็นแบบอย่างที่ดี จำนวน 7 คุณลักษณะ 9) คุณลักษณะด้านการสื่อสาร จำนวน 7 คุณลักษณะ และ 10) คุณลักษณะด้านผู้นำและภาวะผู้นำ จำนวน 5 คุณลักษณะ ซึ่งในด้านที่ 9 คุณลักษณะด้านการสื่อสาร และด้านที่ 10 คุณลักษณะด้านผู้นำและภาวะผู้นำ เป็นข้อเสนอแนะเพิ่มเติมของผู้เชี่ยวชาญจากการสัมภาษณ์ในขั้นตอนการทำ EDFR รอบที่ 1

3. ขั้นตอนการทำ EDFR รอบที่ 3 การให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 21 คน (กลุ่มเดิม) ตอบแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ซึ่งมีข้อความและลักษณะของแบบสอบถามเช่นเดียวกับแบบสอบถามในการทำ EDFR รอบที่ 2 แต่เพิ่มตำแหน่งของคำมัยฐาน คำพิสัยระหว่างควอไทล์ และเครื่องหมายแสดงตำแหน่งที่ผู้เชี่ยวชาญคนนั้นตอบในรอบที่ผ่านมา เพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาความแตกต่างระหว่างคำตอบของตนเอง มัยฐาน และคำพิสัยระหว่างควอไทล์ของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ แล้วพิจารณาบทวนว่าต้องการยืนยันคำตอบหรือเปลี่ยนแปลงคำตอบใหม่ รวมทั้งให้เหตุผลที่เห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยของแต่ละข้อ

ขั้นตอนที่ 3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants)

การวิจัยครั้งนี้ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 21 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) โดยแบ่งเป็น 4 กลุ่ม ดังนี้

1. กลุ่มผู้เชี่ยวชาญที่ดำรงตำแหน่งหรือเคยดำรงตำแหน่ง ที่มีบทบาทหน้าที่ในการกำหนดขับเคลื่อนนโยบายทางการศึกษาในระดับชาติ กระทรวง หน่วยงานพัฒนา คัดเลือก กำหนดคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษา หน่วยงานและองค์กรอิสระที่เกี่ยวกับการวางแผนการขับเคลื่อนคุณภาพการศึกษา คุณวุฒิระดับปริญญาเอก จำนวน 5 คน

2. กลุ่มผู้เชี่ยวชาญที่เป็นนักวิชาการการศึกษา เป็นผู้ที่มีความเชี่ยวชาญด้านบริหารการศึกษา มีองค์ความรู้เป็นที่ยอมรับในวงการศึกษา หรือสอนในสถาบันที่มีหลักสูตรบริหารการศึกษา หรือมีความสามารถในการบริหารสถานศึกษา คุณวุฒิระดับปริญญาเอกและมีตำแหน่งทางวิชาการในระดับรองศาสตราจารย์ขึ้นไป จำนวน 5 คน

3. กลุ่มผู้เชี่ยวชาญที่ดำรงตำแหน่งหรือเคยดำรงตำแหน่งผู้บริหารการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นผู้ที่มีประสบการณ์ในการดำเนินโครงการพัฒนา คัดเลือก กำหนดคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษา หรือมีผลงานวิชาการที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินโครงการสนองตอบตามนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐาน คุณวุฒิระดับปริญญาเอกและมีวิทยฐานะในระดับเชี่ยวชาญขึ้นไป จำนวน 5 คน

4. กลุ่มผู้เชี่ยวชาญที่ดำรงตำแหน่งหรือเคยดำรงตำแหน่งผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นผู้ที่มีประสบการณ์ในการบริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในระดับประถมศึกษาหรือมัธยมศึกษา 15 ปีขึ้นไป คุณวุฒิระดับปริญญาเอกและมีวิทยฐานะในระดับเชี่ยวชาญขึ้นไป จำนวน 6 คน

ขั้นตอนที่ 4 เครื่องมือและวิธีการที่ใช้ในการศึกษา

การวิจัยครั้งนี้ มีเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล 2 ประเภท ดังนี้

1. แบบสัมภาษณ์กึ่งมีโครงสร้าง ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้เชี่ยวชาญในการทำ EDFR รอบที่ 1 โดยการสัมภาษณ์เพื่อรวบรวมความคิดเห็นเกี่ยวกับการคาดการณ์แนวโน้มความเป็นไปได้ของอนาคตภาพคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2565-2574) ประกอบด้วย 9 ประเด็น ได้แก่ 1) คุณลักษณะด้านวิสัยทัศน์ 2) คุณลักษณะด้านความรู้และการเรียนรู้ 3) คุณลักษณะด้านเทคโนโลยีดิจิทัล 4) คุณลักษณะด้านความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม 5) คุณลักษณะด้านการสร้างพลังและแรงบันดาลใจ 6) คุณลักษณะด้านการสร้างเครือข่ายและมนุษยสัมพันธ์ 7) คุณลักษณะด้านการสร้างโอกาสและเพิ่มศักยภาพเพื่อนร่วมงาน 8) คุณลักษณะด้านภาพลักษณ์และเป็นแบบอย่างที่ดี และ 9) ข้อเสนอแนะอื่นๆ เกี่ยวกับคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2565-2574)

2. แบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้เชี่ยวชาญในการทำ EDFR รอบที่ 2 และรอบที่ 3 โดยการให้ผู้เชี่ยวชาญยืนยันและตัดสินแนวโน้มความเป็นไปได้ของอนาคตภาพคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2565-2574) ในระดับตามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ซึ่งมีเกณฑ์การพิจารณา ดังนี้

5 หมายถึง แนวโน้มนั้นมีโอกาสที่จะเป็นไปได้มากที่สุด

4 หมายถึง แนวโน้มนั้นมีโอกาสที่จะเป็นไปได้มาก

3 หมายถึง แนวโน้มนั้นมีโอกาสที่จะเป็นไปได้ปานกลาง

2 หมายถึง แนวโน้มนั้นมีโอกาสที่จะเป็นไปได้น้อย

1 หมายถึง แนวโน้มนั้นมีโอกาสที่จะเป็นไปได้น้อยที่สุด

ขั้นตอนที่ 5 การรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมีวิธีการรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1. ขั้นตอนการทำ EDFR รอบที่ 1 ผู้วิจัยดำเนินการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 21 คน และนำข้อมูลที่ได้อามาวิเคราะห์และสังเคราะห์เป็นประเด็นแนวโน้มต่างๆ ในทุกประเด็นที่ผู้เชี่ยวชาญได้ให้ความเห็นและนำประเด็นแนวโน้มเหล่านั้นไปสร้างเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการทำ EDFR รอบที่ 2 ต่อไป

2. ขั้นตอนการทำ EDFR รอบที่ 2 ผู้วิจัยให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 21 คน (กลุ่มเดิม) ตอบแบบสอบถามและนำผลที่ได้มาวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อพิจารณาประเมินระดับความเป็นไปได้ของประเด็นแนวโน้มอนาคตภาพต่างๆ และตรวจสอบความสอดคล้องของคำตอบด้วยวิธีการทางสถิติเพื่อแสดงตำแหน่งค่ามัธยฐาน และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ และนำข้อมูลที่ได้ไปสร้างเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการทำ EDFR รอบที่ 3 ต่อไป

3. ขั้นตอนการทำ EDFR รอบที่ 3 ผู้วิจัยให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 21 คน (กลุ่มเดิม) ตอบแบบสอบถามซึ่งผู้เชี่ยวชาญจะได้รับข้อมูลป้อนกลับเชิงสถิติที่เป็นของกลุ่มรวมและคำตอบของตนเอง เพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญทราบความเหมือนหรือความแตกต่างในแต่ละคำตอบภายในกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ และผู้เชี่ยวชาญแต่ละคนได้ทบทวนคำตอบของตนเองอีกครั้ง นำผลที่ได้จากการตอบแบบสอบถามของผู้เชี่ยวชาญมาวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อพิจารณาประเมินระดับความเป็นไปได้ของประเด็นอนาคตภาพต่างๆ ตรวจสอบความสอดคล้องของคำตอบด้วยวิธีการเชิงสถิติต่อไป

ขั้นตอนที่ 6 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมีวิธีการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

1. ขั้นตอนการทำ EDFR รอบที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ ผู้วิจัยอ่านบันทึกคำให้สัมภาษณ์และรายละเอียดที่ได้จากการถอดคำให้สัมภาษณ์ทั้งหมด สรุป จำแนก จัดกลุ่มข้อความการให้สัมภาษณ์เป็นประเด็นแนวโน้มต่างๆ โดยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา

2. ขั้นตอนการทำ EDFR รอบที่ 2 การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ผู้วิจัยนำข้อมูลมาวิเคราะห์หาค่ามัธยฐาน และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์เป็นรายข้อ

3. ขั้นตอนการทำ EDFR รอบที่ 3 การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถาม มาวิเคราะห์หาค่ามัธยฐาน และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์เป็นรายข้อ เพื่อพิจารณาเลือกแนวโน้มที่เป็นไปได้ในระดับมากขึ้นไป (ค่ามัธยฐาน ≥ 3.5 หรือ $Mdn \geq 3.5$) และมีความสอดคล้องกันระหว่างความเห็นของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ (ค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ ≤ 1.5 หรือ $IQR \leq 1.5$) และสรุปแนวโน้มที่เป็นอนาคตภาพคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2565-2574) ต่อไป

ผลการวิจัย

ผลตามวัตถุประสงค์ เพื่อนำเสนออนาคตภาพคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2565-2574) ผลการวิจัยพบว่า อนาคตภาพคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2565-2574) ประกอบด้วยคุณลักษณะ 10 ด้าน 62 คุณลักษณะย่อย ดังนี้

1. คุณลักษณะด้านวิสัยทัศน์ มีแนวโน้มความเป็นไปได้ในระดับมากที่สุด จำนวน 6 คุณลักษณะ ได้แก่ 1) เข้าใจและมีแนวคิดที่ชัดเจนเกี่ยวกับทิศทางการศึกษาในอนาคต ($Mdn = 5.00$, $IQR = 0.50$) 2) สร้างการมี

ส่วนร่วมกับเพื่อนร่วมงานในการนำข้อค้นพบจุดเด่น จุดด้อย โอกาส อุปสรรคมาวางแผนและกำหนดวิสัยทัศน์ร่วมกัน (Mdn = 5.00, IQR = 0.50) 3) สามารถกำหนดวิสัยทัศน์ที่สอดคล้องกับความเป็นพลวัตของโลกได้อย่างชัดเจนและปฏิบัติได้ (Mdn = 5.00, IQR = 0.50) 4) สามารถสื่อสารวิสัยทัศน์กับเพื่อนร่วมงานให้เกิดการนำสู่การปฏิบัติที่เป็นจริงในสถานศึกษา (Mdn = 5.00, IQR = 1.00) 5) พัฒนาเพื่อนร่วมงานให้มีศักยภาพสอดคล้องกับความต้องการตามวิสัยทัศน์ (Mdn = 5.00, IQR = 1.00) และ 6) กระตุ้นโน้มน้าวเพื่อนร่วมงานให้มีวิสัยทัศน์ร่วมและเกิดความมุ่งมั่นที่จะทำงานให้สำเร็จตามวิสัยทัศน์ (Mdn = 5.00, IQR = 1.00)

2. คุณลักษณะด้านความรู้และการเรียนรู้ มีแนวโน้มความเป็นไปได้ในระดับมากที่สุด จำนวน 6 คุณลักษณะ ได้แก่ 1) มีมาตรฐานความรู้ตามมาตรฐานวิชาชีพ มาตรฐานตำแหน่ง และมาตรฐานวิทยฐานะ (Mdn = 5.00, IQR = 0.50) 2) มีความรู้หลากหลายศาสตร์ที่จะนำมาประยุกต์ใช้ในการบริหารสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Mdn = 5.00, IQR = 0.50) 3) สามารถนำความรู้มาใช้ในการบริหารสถานศึกษาและต่อยอดความรู้ที่เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลง (Mdn = 5.00, IQR = 1.00) 4) เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้และเป็นผู้เรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต (Mdn = 5.00, IQR = 0.00) 5) พัฒนาตนเองให้สอดคล้องกับสภาวการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป ศึกษาศาสตร์สาขาต่างๆ ในระดับที่สูงขึ้นด้วยวิธีการที่หลากหลายเพื่อให้ทันความรู้ที่เกิดขึ้นตลอดเวลา (Mdn = 5.00, IQR = 0.50) และ 6) สามารถแสวงหาความรู้และเรียนรู้ผ่านแหล่งเรียนรู้ดิจิทัลที่มีคุณภาพเชื่อถือได้ (Mdn = 5.00, IQR = 0.50)

3. คุณลักษณะด้านเทคโนโลยีดิจิทัล มีแนวโน้มความเป็นไปได้ในระดับมากที่สุด จำนวน 8 คุณลักษณะ ได้แก่ 1) ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลอย่างชาญฉลาดและรู้เท่าทัน (Mdn = 5.00, IQR = 1.00) 2) สามารถใช้เทคโนโลยีดิจิทัลบริหารสถานศึกษาให้บรรลุตามวิสัยทัศน์ที่กำหนด (Mdn = 5.00, IQR = 1.00) 3) สามารถบริหารจัดการและจัดระบบการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพ เข้าถึงง่าย สะดวก รวดเร็ว และประหยัด (Mdn = 5.00, IQR = 1.00) 4) สร้างวัฒนธรรมการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในสถานศึกษาโดยคำนึงถึงหลักจริยธรรม (Mdn = 5.00, IQR = 1.00) 5) เป็นแบบอย่างในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการบริหารจัดการและปฏิบัติงาน (Mdn = 5.00, IQR = 1.00) 6) ส่งเสริม สนับสนุน สร้างแรงจูงใจให้เพื่อนร่วมงานใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการปฏิบัติงาน (Mdn = 5.00, IQR = 1.00) 7) สามารถให้คำปรึกษาในด้านการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการปฏิบัติงาน (Mdn = 5.00, IQR = 1.00) และ 8) ส่งเสริมเพื่อนร่วมงานได้มีโอกาสปฏิบัติงานด้านเทคโนโลยีดิจิทัลอย่างเหมาะสม (Mdn = 5.00, IQR = 0.50)

4. คุณลักษณะด้านความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม มีแนวโน้มความเป็นไปได้ในระดับมากที่สุด จำนวน 7 คุณลักษณะ ได้แก่ 1) คิดริเริ่ม คิดทำหาย และคิดนอกกรอบอย่างสร้างสรรค์ (Mdn = 5.00, IQR = 1.00) 2) สามารถวางแผนทำสิ่งใหม่ด้วยวิธีการที่หลากหลาย ยืดหยุ่น และสร้างสรรค์ (Mdn = 5.00, IQR = 1.00) 3) สามารถตัดสินใจในการบริหารจัดการภารกิจได้อย่างสร้างสรรค์โดยมุ่งเน้นประโยชน์สูงสุดของสถานศึกษา (Mdn = 5.00, IQR = 0.50) 4) สามารถคิดค้นและพัฒนานวัตกรรมเพื่อการบริหารจัดการในสถานศึกษา (Mdn = 5.00, IQR = 1.00) 5) สามารถวิเคราะห์ปัญหา วิจัยและพัฒนานวัตกรรมเพื่อการบริหารจัดการในสถานศึกษา (Mdn = 5.00, IQR = 1.00) 6) ส่งเสริม สนับสนุนเพื่อนร่วมงานในการสร้างนวัตกรรมเพื่อใช้ในการปฏิบัติงานและการจัดการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่อง (Mdn = 5.00, IQR = 0.50) และ 7) เปิดใจรับแนวความคิดใหม่ เพื่อให้ได้ความคิดสร้างสรรค์มาสร้างนวัตกรรมเพื่อพัฒนาสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง (Mdn = 5.00, IQR = 0.50)

5. คุณลักษณะด้านการสร้างพลังและแรงบันดาลใจ มีแนวโน้มความเป็นไปได้ในระดับมากที่สุด จำนวน 5 คุณลักษณะ ได้แก่ 1) สามารถสร้างพลังและแรงบันดาลใจให้กับตนเองและเพื่อนร่วมงานด้วยวิธีการที่หลากหลาย (Mdn = 5.00, IQR = 0.50) 2) เป็นคนโอบอ้อมอารี มีความเห็นอกเห็นใจเพื่อนร่วมงาน (Mdn

= 5.00, IQR = 0.00) 3) สามารถสร้างขวัญและกำลังใจให้เพื่อนร่วมงาน (Mdn = 5.00, IQR = 0.00) 4) สามารถสร้างแรงกระตุ้นทางบวกให้เพื่อนร่วมงานเกิดแรงบันดาลใจในการทำงาน (Mdn = 5.00, IQR = 0.00) และ 5) สามารถโน้มน้าวใจให้เพื่อนร่วมงานยินดีที่จะทำงาน (Mdn = 5.00, IQR = 0.00)

6. คุณลักษณะด้านการสร้างเครือข่ายและมนุษยสัมพันธ์ มีแนวโน้มความเป็นไปได้ในระดับมากที่สุด จำนวน 6 คุณลักษณะ ได้แก่ 1) ใจกว้าง เป็นมิตร จิตสาธารณะ รู้จักเป็นผู้ให้และผู้รับ (Mdn = 5.00, IQR = 1.00) 2) มีมนุษยสัมพันธ์ในการประสานงานเพื่อการทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ (Mdn = 5.00, IQR = 0.00) 3) สามารถสร้างเครือข่ายทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษาอันจะเป็นประโยชน์ทั้งการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้อมูล องค์ความรู้ และทรัพยากรต่างๆ (Mdn = 5.00, IQR = 1.00) 4) สามารถสร้างเครือข่ายชุมชนแห่งการเรียนรู้ออนไลน์โดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัล (Mdn = 5.00, IQR = 0.50) 5) เข้าร่วมกลุ่มสัมมนาทางวิชาการเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน รับฟังและเคารพในความคิดเห็นของผู้อื่น (Mdn = 5.00, IQR = 1.00) และ 6) กระตุ้นและให้ความสำคัญในการทำงานแบบมีส่วนร่วม และสร้าง มนุษยสัมพันธ์เพื่อการบริหารแบบทีมงานที่มีประสิทธิภาพ (Mdn = 5.00, IQR = 0.00)

7. คุณลักษณะด้านการสร้างโอกาสและเพิ่มศักยภาพเพื่อนร่วมงาน มีแนวโน้มความเป็นไปได้ในระดับมากที่สุด จำนวน 5 คุณลักษณะ ได้แก่ 1) รับฟัง เรียนรู้ความสามารถ และความสนใจของเพื่อนร่วมงาน (Mdn = 5.00, IQR = 0.50) 2) ให้เพื่อนร่วมงานมีอิสระในการทำงาน เชื่อในขีดความสามารถของเพื่อนร่วมงาน พร้อมทั้งมอบอำนาจและการตัดสินใจให้เพื่อนร่วมงาน (Mdn = 5.00, IQR = 1.00) 3) พัฒนาทักษะและเพิ่มความรู้ให้กับเพื่อนร่วมงานเพื่อให้มีการพัฒนาตนเองอย่างเต็มศักยภาพด้วยวิธีการที่หลากหลาย (Mdn = 5.00, IQR = 0.00) 4) สนับสนุนเพื่อนร่วมงานให้ได้รับโอกาสในการพัฒนาความก้าวหน้าทางวิชาชีพ (Mdn = 5.00, IQR = 0.00) และ 5) ส่งเสริมและอำนวยความสะดวกให้เพื่อนร่วมงานได้รับการพัฒนาตามศักยภาพได้ทันทีที่ทุกเวลาด้วยการเรียนรู้ผ่านเทคโนโลยีดิจิทัล (Mdn = 5.00, IQR = 0.00)

8. คุณลักษณะด้านภาพลักษณ์และเป็นแบบอย่างที่ดี มีแนวโน้มความเป็นไปได้ในระดับมากที่สุด จำนวน 7 คุณลักษณะ ได้แก่ 1) สุภาพเรียบร้อย มีกาลเทศะ อ่อนน้อมถ่อมตน และวางตนได้อย่างเหมาะสมในทุกสถานการณ์ (Mdn = 5.00, IQR = 0.00) 2) ตรงต่อเวลา มุ่งมั่นในการทำงาน มีความรัก ความจริงใจ ห่วงเห เสียสละ เห็นประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน (Mdn = 5.00, IQR = 0.00) 3) ใจเย็น สุขุม รอบคอบ มีเหตุผล บริหารจัดการวุฒิภาวะอารมณ์ได้อย่างเหมาะสม (Mdn = 5.00, IQR = 0.00) 4) ยืนหยัดในความถูกต้องชอบธรรม มีจริยธรรมในการดำรงตน และประพฤติปฏิบัติถูกต้องเหมาะสมทั้งตามกฎหมาย คุณธรรม และจรรยาบรรณแห่งวิชาชีพ (Mdn = 5.00, IQR = 0.50) 5) ซื่อสัตย์สุจริต ไม่ใช้อำนาจเพื่อประโยชน์ส่วนตน ทั้งทางตรงและทางอ้อม มีธรรมาภิบาลในการบริหาร โปร่งใสตรวจสอบได้ (Mdn = 5.00, IQR = 0.00) 6) ปฏิบัติตนให้เกิดความเชื่อถือ ศรัทธา ไว้วางใจและเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับครู นักเรียน และผู้ปกครองทั้งในด้านการครองตน ครองคน ครองงาน (Mdn = 5.00, IQR = 0.00) และ 7) สามารถประชาสัมพันธ์ภาพลักษณ์เชิงบวกของตนเองและสถานศึกษาผ่านสื่อสังคมออนไลน์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Mdn = 5.00, IQR = 0.50)

9. คุณลักษณะด้านการสื่อสาร มีแนวโน้มความเป็นไปได้ในระดับมากที่สุด จำนวน 7 คุณลักษณะ ได้แก่ 1) สามารถสื่อสารด้วยการเขียน การพูด การแสดงกิริยาท่าทางและสัญลักษณ์อย่างมีอาชีพ ใช้ภาษาชัดเจน ถูกต้อง กระชับ และเข้าใจง่าย (Mdn = 5.00, IQR = 1.00) 2) สามารถถ่ายทอดความหมาย ความรู้ แสดงคุณค่า ทักษะคติ นำเสนอข้อมูลอย่างมั่นใจและมีพลังในการโน้มน้าวให้คนคล้อยตามได้ (Mdn = 5.00, IQR = 0.50) 3) สามารถเลือกใช้กลยุทธ์หรือกระบวนการในการสื่อสารได้เหมาะสมกับวัตถุประสงค์ สถานการณ์ และผู้รับสาร (Mdn = 5.00, IQR = 1.00) 4) สามารถใช้กลยุทธ์การสื่อสารเพื่อประสานการดำเนินงานกับเพื่อนร่วมงานและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งภายในและภายนอกองค์การได้อย่างมีประสิทธิภาพ

(Mdn = 5.00, IQR = 1.00) 5) สามารถใช้ภาษาไทยอย่างเชี่ยวชาญในฐานะเจ้าของภาษาทั้งการฟัง การอ่าน การเขียน และการพูดเพื่อการสื่อสาร (Mdn = 5.00, IQR = 1.00) 6) สามารถใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการเรียนรู้ และการสื่อสารได้ตามบทบาท (Mdn = 5.00, IQR = 1.00) และ 7) สามารถสื่อสารข้อมูลหรือความคิด ผ่านการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลด้วยความชำนาญและมีประสิทธิภาพ (Mdn = 5.00, IQR = 1.00)

10. คุณลักษณะด้านผู้นำและภาวะผู้นำ มีแนวโน้มความเป็นไปได้ในระดับมากที่สุด จำนวน 5 คุณลักษณะ ได้แก่ 1) เป็นผู้นำทางวิชาการ และจัดการเรียนรู้ในอนาคตได้ (Mdn = 5.00, IQR = 0.50) 2) เป็นผู้นำให้บริการด้วยการดูแล สนับสนุน และให้บริการเพื่อนร่วมงานโดยใช้อำนาจทางศีลธรรมกระตุ้นให้เกิดการร่วมมือร่วมใจ (Mdn = 5.00, IQR = 1.00) 3) เป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงโดยใช้กลยุทธ์ในการบริหารจัดการรูปแบบใหม่ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างสร้างสรรค์และส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษา (Mdn = 5.00, IQR = 1.00) 4) สามารถปรับตัวได้อย่างรวดเร็ว ยืดหยุ่นคล่องตัว และสร้างการเปลี่ยนแปลงเพื่อนำสถานศึกษาไปสู่ผลลัพธ์ที่มีประสิทธิภาพ (Mdn = 5.00, IQR = 1.00) และ 5) สามารถสร้างกระบวนการคิดนอกกรอบเพื่อค้นหาสิ่งที่ดีกว่า กล้าที่จะฝ่าฟันเรื่องยากโดย มองอุปสรรคเป็นโอกาสที่จะลองสิ่งใหม่เพื่อบรรลุเป้าหมาย (Mdn = 5.00, IQR = 1.00)

องค์ความรู้ใหม่

จากการศึกษาอนาคตภาพคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงาน คณะกรรมการ การศึกษาขั้นพื้นฐานในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2565-2574) โดยใช้เทคนิค EDRF ผู้วิจัยเขียนภาพอนาคต แสดง ดังรูปภาพ ที่ 1

Figure 1: Scenario of Characteristics of School Administrators under the Office of the Basic Education Commission in the Next Decade (A.D. 2022-2031)

จากรูปภาพที่ 1 อนาคตภาพคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2565-2574) ประกอบด้วย 10 ด้าน คือ 1) ด้านวิสัยทัศน์ 2) ด้านความรู้และการเรียนรู้ 3) ด้านเทคโนโลยีดิจิทัล 4) ด้านความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม 5) ด้านการสร้างพลังและแรงบันดาลใจ 6) ด้านการสร้างเครือข่ายและมนุษยสัมพันธ์ 7) ด้านการสร้างโอกาสและเพิ่มศักยภาพเพื่อนร่วมงาน 8) ด้านภาพลักษณ์และเป็นแบบอย่างที่ดี 9) ด้านการสื่อสาร และ 10) ด้านผู้นำและภาวะผู้นำ

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยตามวัตถุประสงค์ พบว่า อนาคตภาพคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2565-2574) ประกอบด้วย 10 ด้าน คือ 1) ด้านวิสัยทัศน์ 2) ด้านความรู้และการเรียนรู้ 3) ด้านเทคโนโลยีดิจิทัล 4) ด้านความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม 5) ด้านการสร้างพลังและแรงบันดาลใจ 6) ด้านการสร้างเครือข่ายและมนุษยสัมพันธ์ 7) ด้านการสร้างโอกาสและเพิ่มศักยภาพเพื่อนร่วมงาน 8) ด้านภาพลักษณ์และเป็นแบบอย่างที่ดี 9) ด้านการสื่อสาร และ 10) ด้านผู้นำและภาวะผู้นำ โดยทุกด้านมีแนวโน้มความเป็นไปได้ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้เป็นเพราะการเป็นผู้บริหารสถานศึกษาในอนาคตที่ติดนั้นจะต้องมีคุณลักษณะหลายอย่างที่เป็นแนวใหม่ ผสมผสาน และไม่มีลักษณะเฉพาะตายตัว เป็นผู้บริหารสถานศึกษาที่มีวิสัยทัศน์ก้าวไกล รู้จุดหมายของทิศทางการศึกษาในอนาคต มีความรู้สึก รู้รอบ และจะต้องนำความรู้มาใช้ในการบริหารจัดการสถานศึกษา พัฒนาคณะครูให้ก้าวหน้า เทคโนโลยีดิจิทัล มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์สามารถนำความคิด วิธีการ นวัตกรรมใหม่ๆ มาสู่การเปลี่ยนแปลงสถานศึกษาไปในทิศทางที่พึงประสงค์ มีหน้าที่โดยตรงที่จะต้องพยายามสร้างพลังและแรงบันดาลใจในการทำงานให้เพื่อนร่วมงานซึ่งเป็นแรงขับเคลื่อนที่สำคัญในการทำงาน อีกทั้งยังเป็นผู้ประสานและสร้างเครือข่ายในการพัฒนาการศึกษาให้ทุกกลุ่มทุกองค์การมีส่วนร่วม สร้างโอกาสและเพิ่มศักยภาพเพื่อนร่วมงานให้มีความก้าวหน้าทางวิชาชีพ และปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีทั้งการครองตน ครองคน ครองงาน มีการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ พร้อมทั้งเป็นผู้นำที่เข้มแข็งสามารถบริหารสถานศึกษาไปสู่เป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ดังที่ Luanpasitsakul (2019) กล่าวว่า คุณลักษณะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 เป็นการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกมีอิทธิพลต่อการบริหารจัดการองค์การของผู้บริหารสถานศึกษาอย่างมาก ทำให้คุณลักษณะของผู้บริหารต้องปรับเปลี่ยนไปไปในทางที่ส่งผลต่อความสำเร็จ พัฒนาระบบการศึกษา แสวงหาวิธีการ ทักษะ ศักยภาพและความสามารถในการนำพาองค์การทางด้านการศึกษาไปสู่ศตวรรษที่ 21 ซึ่งคุณลักษณะที่สามารถสนองตอบโจทย์ตามความคาดหวังของสังคมให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 ประกอบด้วย การมีวิสัยทัศน์ ความสามารถทางวิชาการ การสื่อสารและเทคโนโลยี การเป็นนักริเริ่มสร้างสรรค์และประกอบการ นักสร้างพลังและแรงบันดาลใจเชิงบวก ตัวแบบที่ดี และการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ สอดคล้องกับ Paopan (2017) ที่ได้สังเคราะห์แนวคิดเกี่ยวกับผู้บริหารสถานศึกษายุคใหม่ สามารถสรุปได้ว่า ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีประสิทธิผลในศตวรรษที่ 21 ควรมีคุณลักษณะ ได้แก่ 1) นักสร้างสรรค์ 2) นักการสื่อสาร 3) นักคิดวิเคราะห์ 4) สร้างชุมชน 5) การมีวิสัยทัศน์ 6) การสร้างความร่วมมือและการติดต่อ 7) สร้างพลังเชิงบวก 8) ความเชื่อมั่น 9) ความมุ่งมั่นและความพากเพียร 10) ความเต็มใจที่จะเรียนรู้ 11) ต้องเป็นนักประกอบการ คิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม 12) นักริเริ่มงาน 13) ความสามารถในการสร้างแรงบันดาลใจ 14) การเจียมเนื้อเจียมตัว และ 15) ตัวแบบที่ดี และ Seetup (2017) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การพัฒนาคุณลักษณะผู้บริหารสถานศึกษายุคใหม่ของโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผลการวิจัย พบว่า แนวทางการพัฒนาคุณลักษณะผู้บริหารสถานศึกษายุคใหม่ของโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ประกอบด้วย 9 ด้าน ได้แก่ 1) การมีความเป็นผู้นำ

ที่เข้มแข็ง 2) ความสามารถในการบริหารจัดการที่สอดคล้องกับยุคใหม่ 3) การบริหารการเปลี่ยนแปลง 4) การมีความเป็นผู้นำทางวิชาการ 5) การมีวิสัยทัศน์ 6) การจัดการกลยุทธ์ 7) การมีทักษะสูง 8) การบริหารด้วยระบบคุณธรรม และ 9) การใช้เทคโนโลยีในการบริหารและจัดการศึกษา ซึ่งจากที่กล่าวมาจะเห็นว่า ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องมีคุณลักษณะที่มีความจำเป็นและเป็นความต้องการเหมาะสมกับสภาพการณ์เพื่อที่จะทำหน้าที่สำคัญให้ไปสู่เป้าหมายที่พึงประสงค์ จัดการศึกษาสู่การปฏิบัติที่แสดงถึงให้เห็นศักยภาพ คุณภาพ เกิดประโยชน์สูงสุดในการบริหารจัดการภายในสถานศึกษา ดังที่ Labbun (2020) กล่าวว่า ผู้บริหารหรือผู้นำจะต้องมีคุณลักษณะที่เหมาะสม มีพฤติกรรมในการนำที่ถูกต้อง เพราะความสำเร็จของงานทุกด้านในองค์กรจะขึ้นอยู่กับผู้บริหารหรือผู้นำ ซึ่งวินิจัยสังเคราะห์หรือตัดสินใจแก้ปัญหาต่างๆ เพื่อให้งานเกิดประสิทธิภาพรวมทั้งสามารถนำองค์กรไปสู่ความสำเร็จ ยืนหยัดท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงอย่างสง่างาม สอดคล้องกับ Chantho and Prasarnkarn (2017) ที่ได้ศึกษาเรื่อง การศึกษาคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพังงา ผลการศึกษาพบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษากับการจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 มีความสัมพันธ์อยู่ในระดับมากที่สุด และมีความสัมพันธ์กันในทางบวก เนื่องจากระดับคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษาของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพังงาในภาพรวมอยู่ในระดับมากส่งผลให้ระดับการจัดการศึกษาศึกษาในศตวรรษที่ 21 ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพังงาในภาพรวมอยู่ในระดับมากด้วยเช่นกัน

สรุป

การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของโลกทำให้การศึกษามีบทบาทสำคัญในการสร้างความได้เปรียบของประเทศทั่วโลกให้ความสำคัญและทุ่มเทกับการพัฒนาการศึกษาเพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของตนให้สามารถก้าวทันการเปลี่ยนแปลง ซึ่งบุคคลที่สำคัญที่สุดที่จะพัฒนาทางการศึกษาได้ดีที่สุด คือ ผู้บริหารสถานศึกษา ดังนั้น การศึกษาอนาคตภาพคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2565-2574) จากการยืนยันและตัดสินใจของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 21 คน มีแนวโน้มความเป็นไปได้ในระดับมากที่สุดในทุกคุณลักษณะ ซึ่งมีผลสรุปได้อนาคตภาพคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2565-2574) ประกอบด้วย 10 ด้าน คือ 1) ด้านวิสัยทัศน์ 2) ด้านความรู้และการเรียนรู้ 3) ด้านเทคโนโลยีดิจิทัล 4) ด้านความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม 5) ด้านการสร้างพลังและแรงบันดาลใจ 6) ด้านการสร้างเครือข่ายและมนุษยสัมพันธ์ 7) ด้านการสร้างโอกาสและเพิ่มศักยภาพเพื่อนร่วมงาน 8) ด้านภาพลักษณ์และเป็นแบบอย่างที่ดี 9) ด้านการสื่อสาร และ 10) ด้านผู้นำและภาวะผู้นำ ซึ่งคุณลักษณะแต่ละด้านสามารถตอบโจทย์การบริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้ในอนาคต

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ควรศึกษา ประพฤติปฏิบัติ และพัฒนาตนเองให้มีคุณลักษณะทั้ง 10 ด้าน 62 คุณลักษณะย่อยที่สอดคล้องกับอนาคตของคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2565-2574)

1.2 ข้อมูลจากการวิจัยสามารถสะท้อนให้เห็นภาพในอนาคตของคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2565-2574) ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอาจนำข้อมูลไปใช้ในการพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษา นำแนวทางไปใช้ในการเตรียมการพัฒนา หลักสูตรการพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษา พัฒนาเกณฑ์การคัดเลือกผู้บริหารสถานศึกษา จะทำให้ในระบบการศึกษามีผู้บริหารสถานศึกษาที่มีคุณลักษณะที่เหมาะสมสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงในอนาคต

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับ

2.1 ควรมีการวิจัยและพัฒนาหลักสูตรวิชาชีพผู้บริหารสถานศึกษาในทศวรรษหน้าที่มีรากฐานการพัฒนามาจากผลที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ เพื่อให้ได้หลักสูตรที่สอดคล้องกับบริบทของความต้องการของสังคมในอนาคต

2.2 ควรนำขั้นตอน เทคนิคการวิจัยในอนาคตที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ไปประยุกต์ใช้ศึกษาวิชาชีพผู้บริหารสถานศึกษาในอนาคตเพื่อผลิตผู้บริหารสถานศึกษาที่มีลักษณะสอดคล้องกับความต้องการของสังคมในอนาคต

2.3 ควรมีการนำแนวทางการวิจัยนี้ไปประยุกต์เพื่อศึกษาอนาคตภาพคุณลักษณะของวิชาชีพอื่นๆ เพื่อให้ได้แนวโน้มคุณลักษณะที่พึงประสงค์ในอนาคต

References

- Chaemmhoy, S. (2018). *School Management in Digital Era*. Bangkok: Chulalongkorn University.
- Chaiyasart, W., Choeybal, P., & Phongphinyo, P. (2019). The Professional Administrator Characteristics Affecting Private School Effectiveness under Nong Khai Provincial Education Office. *Journal of Graduate Research*, 10(2), 175-194.
- Chantho, C., & Prasarnkarn, H. (2017). The Study of School Administrators Characteristics Affect on 21st Century Educational Management of Phung-nga Primary Education Service Area office. *Phuket Rajabhat University Academic Journal*, 13(1), 304-320.
- Damrongmanee, Y. (2019). *The Scenarios of School Management under the Church of Christ in Thailand According to the Concept of Needed Future Work Skills*. (Doctoral Dissertation). Chulalongkorn University. Bangkok.
- Kamnon, B. (2016). *Desirable Characteristics of Administrators in the View of Teachers at Surasakmontri School Order the Local Office Secondary Education Area 2*. (Master's Thesis). Burapha University. Chonburi.
- Kanchanathanachai, C. (2019). *Digital Leadership Indicators for Administrators in Schools under the Office of the Basic Education Commission*. (Doctoral Dissertation). Mahamakut Buddhist University. Nakhonpathom.
- Labun, W. (2020). *Personal Characteristics of School Administrators Affecting Effectiveness of Teacher Performance in School under Bueng Kan Primary Education Service Area Office*. (Master's Thesis). Sakon Nakhon Rajabhat University. Sakon Nakhon.

- Luanpasitsakul, T. (2019). *The Characteristics of Basic Education School Administrator in Accordance with Education Goal of Thailand 4.0*. (Doctoral Dissertation). Silpakorn University. Nakhonpathom.
- Norakit, N., & Tharasrisutti, P. (2021). The 21st Century Leadership Characteristics as Perceived by Teachers in Schools under School Network Group 34, Minburi District Office, Bangkok Metropolis. *Journal of Roi Kaensarn Academi*, 6(1), 55-69.
- Office of the Education Council. (2017). *National Education Plan A.D. 2017-2036*. Bangkok: Prikwarn Graphic Co.,Ltd.
- Pakhotang, J. (2018). *Digital Leadership Executive Professional School*. Ubonratchathani: Siritham Offset.
- Paopan, C. (2017). *Educational Leadership and Administrative Innovation: A New Paradigm in the 21st Century of School Administrators*. Kalasin: Kalasin University.
- Phosritong, S. (2020). Administrator' s Traits and Effectiveness of School under Kanchanaburi Primary Educational Service Area Office 1. *Journal of MCU Buddhapanya Review*, 5(1), 126-141.
- Poolpatarachewin, C., & Chokpipat, P. (2019). *Research in Education Administration*. (5th ed.). Nonthaburi: Sukhothai Thammathirat Open University.
- Prasith-rathsint, S. (2018). *Futures Research Science: I*. Bangkok: 3 Lada Limited Partnership.
- Sataporn, P. (2017). Educational Administration for Change in 21st Century. *Journal of Education*, 28(2), 36-49.
- Seetup, P. (2017). *Characteristics Development for New Age Administrators of Expanded School under the Office of Basic Education Commission*. (Doctoral Dissertation). Nakhon Sawan Rajabhat University. Nakhon Sawan.

การจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะด้วยกลวิธีการโต้แย้ง เพื่อส่งเสริมความฉลาดรู้ด้าน วิทยาศาสตร์ เรื่อง เสียง ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5*

Implementing Argument-Driven Inquiry for Enhancing Scientific Literacy in Sound Topic for 11th Grade Students

¹วิรัชยุพา ทองพัด และ ธิติยา บงกชเพชร

¹Wiranyupa Thongpad and Thitiya Bongkotphet

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

Faculty of Education, Naresuan University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: evewiran@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาแนวทางการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะด้วยกลวิธีการโต้แย้งที่ส่งเสริมความฉลาดรู้ด้านวิทยาศาสตร์ เรื่อง เสียงและ 2) เพื่อศึกษาผลการส่งเสริมความฉลาดรู้ด้านวิทยาศาสตร์ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะด้วยกลวิธีการโต้แย้ง เรื่อง เสียง รูปแบบการวิจัยนี้เป็นวิจัยเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียน กลุ่มเป้าหมาย คือ นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนมัธยมขนาดกลางแห่งหนึ่งในจังหวัดเพชรบูรณ์ ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2564 จำนวน 34 คน โดยการคัดเลือกแบบเจาะจงเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ 1) แผนการจัดการเรียนรู้จำนวน 3 แผน 2) แบบสะท้อนผลการจัดการเรียนรู้ 3) รายงานผลการตรวจสอบและ 4) แบบวัดความฉลาดรู้ด้านวิทยาศาสตร์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งเชิงคุณภาพได้แก่ การวิเคราะห์ด้านเนื้อหาและการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณได้แก่ ค่าเฉลี่ย ร้อยละและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า 1. แนวทางการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะด้วยกลวิธีการโต้แย้งที่ส่งเสริมความฉลาดรู้ด้านวิทยาศาสตร์ เรื่องเสียง มีลักษณะดังนี้ 1) ครูควรใช้วิดีโอและสถานการณ์ในชีวิตประจำวันที่เกี่ยวข้องกับเสียง เพื่อให้ให้นักเรียนระบุปัญหา ตั้งสมมติฐาน ออกแบบการทดลองและเก็บข้อมูลเพื่อนำหลักฐานมาสร้างข้อโต้แย้ง 2)อธิบายองค์ประกอบการโต้แย้งให้ชัดเจน ในการโต้แย้ง นักเรียนควรนำเสนอข้อโต้แย้งจากหลักฐานที่ได้ และ3แสดงความคิดเห็นอย่างตรงประเด็นและครูควรใช้คำถามกระตุ้นเพื่อให้นักเรียนมีส่วนร่วม และกำกับให้นักเรียนตรวจสอบและปรับปรุงรายงาน 2. ผลการส่งเสริมความฉลาดรู้ด้านวิทยาศาสตร์ พบว่า นักเรียนแสดงสมรรถนะการแปลความหมายข้อมูลและประจักษ์พยานในเชิงวิทยาศาสตร์ได้สูงที่สุด คิดเป็นร้อยละ 71.18 รองลงมาคือ สมรรถนะการประเมินและออกแบบกระบวนการสืบเสาะหาความรู้ทางวิทยาศาสตร์ คิดเป็นร้อยละ 70.88 และสมรรถนะการอธิบายปรากฏการณ์ในเชิงวิทยาศาสตร์ คิดเป็นร้อยละ 67.95 ตามลำดับ

คำสำคัญ: การจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะด้วยกลวิธีการโต้แย้ง; ความฉลาดรู้ด้านวิทยาศาสตร์; เสียง

Abstract

The purposes of this research were 1) to study the learning management of argument-driven inquiry (ADI) for enhancing scientific literacy of sound and 2) to study the development of scientific literacy after implementing argument-driven inquiry. This research was Classroom Action Research. The participants were 34 students in grade 11 from a school in Phetchabun province in the second semester of academic year 2021. The research instruments consisted of three ADI lesson plans, a reflective learning management form, a student investigation report, and a scientific literacy test. The data were analyzed by using both qualitative and quantitative data analysis, which included mean, percentage, standard deviation, and content analysis.

For the results of the study: 1. The effective implementation of argument-driven inquiry could enhance scientific literacy in sound was described as follows: Teachers used videos and everyday situations about sound for students identify problems, hypothesized, designed experiments, and collected data to support their arguments. The elements of the argument should be clearly explained. In an argument, students should present their arguments based on the evidence and express their opinions to the point. Teachers should use stimulating questions to engage students and instruct students to review and improve the report. 2. The students demonstrated the highest level of competence in interpreting data and evidence scientifically was at 71.18 percent, followed by competence in the evaluating and designing scientific enquiry was at 70.88 percent, and the competence in explaining phenomena scientifically was at 67.95 percent, respectively.

Keywords: Argument-Driven Inquiry; Scientific Literacy; Sound

บทนำ

ความฉลาดรู้ด้านวิทยาศาสตร์ มีความสำคัญที่ช่วยให้บุคคลเกิดการพัฒนากระบวนการคิด เช่น การคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ การคิดอย่างเป็นเหตุเป็นผล ทำให้เกิดทักษะต่างๆ โดยมีการค้นคว้าและสร้างองค์ความรู้ ด้วยกระบวนการสืบเสาะหาความรู้ สามารถตัดสินใจได้โดยใช้ข้อมูลจากประจักษ์พยานที่หลากหลาย ซึ่งในปัจจุบันนี้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทำให้หลายประเทศมีการเตรียมเยาวชนของตนเองให้มีความพร้อมที่สามารถดำรงชีวิตในโลกได้โดยให้ความสำคัญกับการศึกษาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เพื่อให้มีความรู้และความเข้าใจทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน (Fakkhao, 2018) ทุกคนจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาให้เกิดความฉลาดรู้ด้านวิทยาศาสตร์ จึงทำให้มีการประเมินผลทางการศึกษาระดับนานาชาติเกิดขึ้น นั่นคือ โปรแกรมประเมินสมรรถนะนักเรียนมาตรฐานสากล เพื่อประเมินคุณภาพของระบบการศึกษาในการเตรียมความพร้อมให้เยาวชนมีความสามารถพื้นฐานที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตในโลกที่มีการเปลี่ยนแปลง (The Institute for the Promotion of Teaching Science and Technology, 2018) อย่างไรก็ตาม สำหรับผลการประเมินของประเทศไทยในปี 2018 ในส่วนความฉลาดรู้ด้านวิทยาศาสตร์ พบว่า นักเรียนไทยมีคะแนนเฉลี่ยในด้านวิทยาศาสตร์ 426 คะแนน โดยค่าคะแนนเฉลี่ย OECD มีคะแนนอยู่ที่ 489 คะแนน ยังถือว่านักเรียนไทย

มีความฉลาดรู้ด้านวิทยาศาสตร์อยู่ในระดับต่ำกว่าค่าเฉลี่ย และเมื่อเปรียบเทียบกับ PISA 2015 ซึ่งมีคะแนนเฉลี่ยอยู่ที่ 421 คะแนนจะเห็นได้ว่า มีคะแนนวิทยาศาสตร์เพิ่มขึ้น 4 คะแนน แต่ในการทดสอบทางสถิติถือว่า คะแนนความฉลาดรู้ด้านวิทยาศาสตร์ไม่มีการเปลี่ยนแปลงเมื่อเทียบกับรอบการประเมินที่ผ่านมา (The Institute for the Promotion of Teaching Science and Technology, 2021)

การจัดการเรียนรู้แบบการสืบเสาะด้วยกลวิธีการโต้แย้ง เป็นรูปแบบการเรียนรู้ที่ออกแบบขึ้นมาสำหรับในการจัดการเรียนรู้ในห้องเรียนโดยที่นักเรียนสามารถใช้ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ในการอธิบายปรากฏการณ์ทางธรรมชาติและใช้หลักฐานประจักษ์มาสนับสนุนข้อโต้แย้งอย่างสมเหตุสมผล ช่วยพัฒนากระบวนการในการสร้างคำอธิบายและช่วยให้นักเรียนได้ฝึกการสร้างคำอธิบายในเชิงวิทยาศาสตร์โดยผ่านการสร้างข้อโต้แย้งร่วมกันภายในกลุ่มในชั้นเรียน และเขียนรายงานผลการตรวจสอบ (Sampson and Gleim, 2009) อีกสิ่งหนึ่งคือ ในส่วนของการออกแบบและวิธีการเก็บข้อมูลของการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะด้วยกลวิธีการโต้แย้งเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ใช้กระบวนการสืบเสาะทางวิทยาศาสตร์ สามารถระบุปัญหา ออกแบบวิธีการสำรวจตรวจสอบปัญหาทางวิทยาศาสตร์ เลือกใช้วิธีการเก็บข้อมูลและเรียนรู้วิธีการแก้ไขปัญหา (Soottiwayaylarkul, 2015) ขั้นตอนการโต้แย้ง อภิปรายและการเขียนรายงานเป็นขั้นการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพมากในการพัฒนาการนำเสนอข้อมูลโดยใช้ประจักษ์พยานในเชิงวิทยาศาสตร์ ทำให้ผู้เรียนกระตือรือร้นที่จะมีส่วนร่วมในการปฏิบัติทางวิทยาศาสตร์ ซึ่งผู้เรียนเรียนรู้แนวคิด การนำเสนอ และการปฏิบัติที่เกี่ยวข้องกับวิทยาศาสตร์มากกว่าการท่องจำความรู้ทางวิทยาศาสตร์ที่เป็นนามธรรม รวมถึงการทำงานร่วมกันและปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นด้วย (Grooms et al. 2016) ดังนั้นการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะด้วยกลวิธีการโต้แย้ง จึงช่วยพัฒนากระบวนการสืบเสาะหาความรู้ การสร้างข้อโต้แย้ง และการเขียนรายงาน ผล ส่งผลให้นักเรียนได้ปฏิบัติกิจกรรมดังเช่นนักวิทยาศาสตร์ และเป็นผู้รู้วิทยาศาสตร์ซึ่งสอดคล้องกับการพัฒนาความฉลาดรู้ด้านวิทยาศาสตร์ (Walker et al. 2011)

ในการจัดการเรียนรู้ในรายวิชา ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาความฉลาดรู้ด้านวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ของโรงเรียนแห่งหนึ่งในจังหวัดเพชรบูรณ์ ซึ่งเป็นห้องเรียนที่ผู้วิจัยทำการสอน เรื่องการเคลื่อนที่แบบโพรเจกไทล์ จากการสังเกตขณะทำการสอนและวิเคราะห์จากใบกิจกรรมของนักเรียน พบปัญหาที่เกิดขึ้นในห้องเรียนมีความสอดคล้องกับผลการประเมินความฉลาดรู้ด้านวิทยาศาสตร์ระดับชาติของ PISA โดยพบว่า นักเรียนสามารถแสดงพฤติกรรมความฉลาดรู้ด้านวิทยาศาสตร์ได้เพียงบางส่วนเท่านั้น เช่น นักเรียนสามารถระบุลักษณะเส้นทางการเคลื่อนที่ของเหรียญทั้ง 2 และบอกได้ว่าการเคลื่อนที่ที่แตกต่างกัน แต่ไม่สามารถอธิบายได้ว่ามีปัจจัยใดที่มีผลต่อลักษณะการเคลื่อนที่ของเหรียญทั้งสอง และจากการสังเกตการทำ การทดลอง พบว่า นักเรียนไม่สามารถออกแบบการทดลองได้โดยที่ไม่สามารถระบุประเด็นปัญหาที่ต้องศึกษา ตัวแปรต้น ตัวแปรตามและตัวแปรควบคุมได้ มีบางกลุ่มสับสนตัวอย่างการทดลองจากอินเทอร์เน็ต รวมทั้งเมื่อนักเรียนทำการทดลองเรียบร้อยแล้ว นักเรียนไม่สามารถนำผลการทดลองมาวิเคราะห์ เพื่อแปลงข้อมูลที่ได้จากการผลการทดลอง มานำเสนอเป็นรูปแบบที่เข้าใจง่ายได้ ซึ่งสาเหตุที่ทำให้เกิดพฤติกรรมข้างต้นที่กล่าวมานั้น ผู้วิจัยคิดว่าสาเหตุหลักมาจากการที่ครูนั้น มักมีรูปแบบการสอนแบบบรรยายและเน้นเนื้อหาเป็นหลัก นักเรียนก็นั่งจดตามที่ครูสอน และมีการให้นักเรียนทำการทดลองเพียงบางครั้ง ดังนั้นจะเห็นการจัดการเรียน การสอนของครูนั้นยังไม่สามารถที่จะช่วยพัฒนาการเรียนวิทยาศาสตร์ที่ส่งเสริมให้นักเรียนมีความฉลาดรู้ด้าน วิทยาศาสตร์เท่าที่ควร จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งในการปรับปรุงกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อให้ส่งเสริมความฉลาดรู้ด้าน วิทยาศาสตร์ของนักเรียน ดังนั้น ผู้วิจัยเห็นว่ารูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะด้วยกลวิธีการโต้แย้ง มีความน่าสนใจ ผู้วิจัยจึงนำมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ในรายวิชาฟิสิกส์ เพื่อส่งเสริมความฉลาดรู้ด้านวิทยาศาสตร์ เรื่อง เสียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวทางการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะด้วยกลวิธีการโต้แย้ง เรื่อง เสียง เพื่อส่งเสริมความฉลาดรู้ด้านวิทยาศาสตร์ ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5
2. เพื่อศึกษาผลการส่งเสริมความฉลาดรู้ด้านวิทยาศาสตร์ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะด้วยกลวิธีการโต้แย้ง เรื่อง เสียง ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียนของ Schmuck (1993) (as cited in Kijkuakul, 2014) ได้แก่ ขั้นตอนวางแผน (Plan) ขั้นตอนปฏิบัติ (Act) ขั้นสังเกต (Observe) และขั้นสะท้อนผล (Reflect)

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องและออกแบบวางแผนการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาความฉลาดรู้ด้านวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 เรื่อง เสียง โดยการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะด้วยกลวิธีการโต้แย้ง

ศึกษาเอกสารหลักสูตรรายวิชาฟิสิกส์วิเคราะห์ผลการเรียนรู้เรื่องเสียงและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะด้วยกลวิธีการโต้แย้งและความฉลาดรู้ด้านวิทยาศาสตร์ตามกรอบการประเมิน PISA 2018 และออกแบบวางแผนการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาความฉลาดรู้ด้านวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 เรื่อง เสียง โดยการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะด้วยกลวิธีการโต้แย้ง กำหนดเนื้อหาที่ใช้ในการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะด้วยกลวิธีการโต้แย้งจำนวน 3 แผน แผนละ 4 ชั่วโมง รวมทั้งหมด 12 ชั่วโมง ดังนี้ 1) แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1 เรื่อง พฤติกรรมของเสียง 2) แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 2 เรื่อง ความเข้มเสียง และ 3) แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 3 เรื่อง ระดับเสียงและความถี่เสียงกับการเริ่มได้ยิน และออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้แบบสืบเสาะด้วยกลวิธีการโต้แย้ง ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ 8 ขั้นตอนตามรูปแบบของ Grooms et al. (2016) ดังนี้ 1) การระบุเป้าหมายและคำถามนำ 2) การออกแบบวิธีการตรวจสอบและการเก็บข้อมูล 3) วิเคราะห์ข้อมูลและสร้างข้อโต้แย้ง 4) กิจกรรมการโต้แย้ง 5) การอภิปรายผล 6) เขียนรายงานผลการตรวจสอบ 7) ตรวจสอบรายงานโดยเพื่อน 8) ปรับปรุงและส่งรายงาน

ขั้นตอนที่ 2 ผู้เข้าร่วมวิจัย คือนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 แผนการเรียนวิทยาศาสตร์-คณิตศาสตร์ของโรงเรียนมัธยมขนาดกลางแห่งหนึ่งในจังหวัดเพชรบูรณ์ จำนวน 34 คน เป็นนักเรียนชาย 7 คนและนักเรียนหญิง 27 คน ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2564 โดยการเลือกแบบเจาะจง นักเรียนมีผลการเรียนอยู่ในระดับดี และมีการใช้คอมพิวเตอร์ แท็บเล็ต โทรศัพท์มือถือในการเรียนออนไลน์ได้แก่ ซึ่งนักเรียนมีความเอาใจใส่ต่อการเรียนออนไลน์ มีความรับผิดชอบต่องานที่ได้รับมอบหมาย สามารถทำงานกลุ่มผ่านทางออนไลน์ได้

ขั้นตอนที่ 3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและการหาคุณภาพเครื่องมือ

ผู้วิจัยสร้างเครื่องมือและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือโดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่านได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญด้านฟิสิกส์จากคณะวิทยาศาสตร์ ด้านวิทยาศาสตร์ศึกษาจากคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร และครูผู้มีประสบการณ์การสอนรายวิชาฟิสิกส์ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

3.1 แผนการจัดการเรียนรู้ ใช้ในการจัดการเรียนรู้เรื่อง เสียง จำนวน 3 แผน ใช้เวลาทั้งหมด 12 ชั่วโมง ได้แก่ 1) พฤติกรรมของเสียง 2) ความเข้มเสียง 3) ระดับเสียงและความถี่เสียงกับการเริ่มได้ยิน มีขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ 8 ขั้นตอนของ Grooms et al. (2016) 1) การระบุเป้าหมายและคำถามนำ 2) การออกแบบวิธีการตรวจสอบและการเก็บข้อมูล 3) วิเคราะห์ข้อมูลและสร้างข้อโต้แย้ง 4) กิจกรรมการโต้แย้ง 5) การอภิปรายผล 6) เขียนรายงานผลการตรวจสอบ 7) ตรวจสอบรายงานโดยเพื่อน และ 8) ปรับปรุงและส่งรายงาน

จากนั้นนำแผนการจัดการเรียนรู้ให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความถูกต้องด้านความเที่ยงตรงของเนื้อหา ภาษากิจกรรมการเรียนรู้ของแผนการจัดการเรียนรู้ และประเมินคุณภาพ โดยใช้การประเมินค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ซึ่งแผนการจัดการเรียนรู้ทั้ง 3 แผนที่ใช้การวิจัยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.17 4.21 และ 4.22 ตามลำดับ และมีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.44 0.46 และ 0.49 ตามลำดับ

3.2 แบบวัดความฉลาดรู้ด้านวิทยาศาสตร์ เรื่อง เสียง เพื่อส่งเสริมความฉลาดรู้ด้านวิทยาศาสตร์ พัฒนาขึ้นตามกรอบการประเมินของ PISA 2018 มี 3 รูปแบบ ได้แก่ แบบเลือกตอบ แบบเลือกตอบเชิงซ้อน และแบบเขียนตอบอิสระ โดยประกอบด้วย 3 ด้าน ได้แก่ 1) สมรรถนะการอธิบายปรากฏการณ์ในเชิงวิทยาศาสตร์ 2) การประเมินและออกแบบกระบวนการสืบเสาะหาความรู้ทางวิทยาศาสตร์ และ 3) การแปลความหมายข้อมูลและการใช้ประจักษ์พยานในเชิงวิทยาศาสตร์ จากนั้นให้ผู้เชี่ยวชาญทำการตรวจสอบความสอดคล้องของการประเมินความฉลาดรู้ด้านวิทยาศาสตร์ ความถูกต้องของเนื้อหา และให้คำแนะนำในการปรับปรุงแก้ไข ซึ่งพบว่าในงานวิจัยครั้งนี้มีข้อคำถามจำนวน 15 ข้อ ที่มีความสอดคล้องกับสมรรถนะทุกข้อเนื่องจากมีค่า IOC มากกว่า 0.5 และมีค่าความเที่ยงตรงเท่ากับ 0.93

3.3 รายงานผลการตรวจสอบ เพื่อตรวจสอบการพัฒนาความฉลาดรู้ด้านวิทยาศาสตร์ระหว่างการจัดการเรียนรู้ในแต่ละวงจรปฏิบัติการเป็นรายบุคคลเป็นรายงานที่นักเรียนต้องเขียนบรรยายโดยข้อคำถามภายในรายงานผลการตรวจสอบในแต่ละวงจรปฏิบัติการจะไม่เหมือนกันแต่จะขึ้นอยู่กับสถานการณ์ เนื้อหา และพฤติกรรมของผู้เรียนที่จะถึงสมรรถนะทางวิทยาศาสตร์ที่ต้องการฝึกฝน จากนั้นให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบความสอดคล้องของรายงานผลการตรวจสอบกับวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ โดยเกณฑ์การให้คะแนนความสอดคล้องของแบบประเมินความฉลาดรู้ด้านวิทยาศาสตร์ ซึ่งพบว่าข้อคำถามในรายงานผลการตรวจสอบมีความครอบคลุมและสอดคล้องกับสมรรถนะตามความฉลาดรู้ด้านวิทยาศาสตร์ทุกข้อเนื่องจากมีค่า IOC มากกว่า 0.5

ขั้นตอนที่ 4 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเป็นผู้สอนและดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในรายวิชาฟิสิกส์ เรื่อง เสียง วงจรละ 1 แผนการจัดการเรียนรู้ทั้งหมด 3 วงจร โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ขั้นวางแผน เป็นขั้นที่ผู้วิจัยวิเคราะห์ปัญหาที่พบเจอในชั้นเรียนและพฤติกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียนเมื่อพบว่าผู้เรียนมีปัญหาเกี่ยวกับความฉลาดรู้ด้านวิทยาศาสตร์ จึงกำหนดเป้าหมายเพื่อแก้ไขปัญหานั้น และเริ่มทำการศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพิ่มเติม จัดทำเป็นแผนการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะด้วยกลวิธีการโต้แย้ง

2. ขั้นปฏิบัติ เป็นขั้นที่ผู้วิจัยจัดการเรียนรู้โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะด้วยกลวิธีการโต้แย้งที่ได้ศึกษาและออกแบบไว้ โดยให้นักเรียนทำรายงานผลการตรวจสอบ

3. ขั้นสังเกต เป็นขั้นที่ผู้วิจัยตรวจสอบตนเองขณะปฏิบัติการจัดการเรียนรู้ในขั้นปฏิบัติ เพื่อหาข้อบกพร่องและนำมาแก้ไขอย่างรวดเร็ว อีกทั้งเปิดโอกาสให้เพื่อนร่วมงานสะท้อนผล เพื่อนำข้อมูลที่ได้จากเครื่องมือการวิจัยมาวิเคราะห์และนำไปสู่การได้ข้อสรุปว่าแนวทางปฏิบัติที่ดีที่สุด

4. ขั้นสะท้อนผล เป็นขั้นที่ผู้วิจัยนำผลสรุปจากขั้นสังเกตมาระดมความคิดกับเพื่อนร่วมงานและสะท้อนตนเอง เพื่อพิจารณาว่าสามารถจัดการเรียนรู้ให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดหรือไม่ และควรปรับแนวทางปฏิบัติอย่างไรให้ดีกว่าเดิม เมื่อได้รับข้อสรุปแล้วจึงเริ่มดำเนินการในขั้นวางแผนของวงจรต่อไปจนครบ 3 วงจรปฏิบัติการ

ขั้นตอนที่ 5 การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อศึกษาแนวทางการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะด้วยกลวิธีการโต้แย้ง เพื่อส่งเสริมความฉลาดรู้ด้านวิทยาศาสตร์ เรื่อง เสียง โดยทำการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสะท้อนผล

การจัดการเรียนรู้ระหว่างการจัดการเรียนรู้ของผู้วิจัยทั้ง 3 วงรอบ โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา โดยผู้วิจัยอ่านคำแนะนำและข้อเสนอแนะจากแบบสะท้อนผลการจัดการเรียนรู้ที่ได้จากผู้เชี่ยวชาญด้านการสอน จัดระเบียบข้อมูลที่เป็นประเด็นสำคัญ วิเคราะห์ข้อมูลและสรุปปัญหา รวมถึงข้อเสนอนี้จะนำไปใช้ในการปรับปรุงแผนการจัดการเรียนรู้ถัดไปให้มีความเหมาะสมมากยิ่งขึ้น

การวิเคราะห์เพื่อศึกษาการพัฒนาความฉลาดรู้ด้านวิทยาศาสตร์ เรื่องเสียง ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โดยการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะด้วยกลวิธีการโต้แย้ง แบ่งเป็น 2 ส่วน ในส่วนรายงานผลการตรวจสอบ โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา โดยนำคำตอบของนักเรียนมาวิเคราะห์ ดีความและสรุปในแต่ละสมรรถนะของความฉลาดรู้ด้านวิทยาศาสตร์ ในส่วนของแบบวัดความฉลาดรู้ด้านวิทยาศาสตร์ เรื่องเสียง ได้ดำเนินการรวบรวมคำตอบของนักเรียนทั้งการทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน สามารถวิเคราะห์โดยแยกระดับการรู้สมรรถนะอ้างอิงจากมาตรวัดความฉลาดรู้ตามกรอบการประเมินความฉลาดรู้ด้านวิทยาศาสตร์ PISA 2018 โดยให้คะแนนเต็ม 30 คะแนน จำนวน 15 ข้อประกอบด้วย ข้อสอบแบบเลือกตอบ 4 ตัวเลือกจำนวน 1 ข้อ ข้อสอบแบบเลือกเชิงซ้อนจำนวน 2 ข้อ และข้อสอบแบบเขียนตอบจำนวน 12 ข้อ 1) ข้อสอบแบบเขียนตอบ หากตอบถูกต้องครบถ้วนได้ 2 คะแนน หากตอบถูกต้องแต่ไม่ครบถ้วนได้ 1 คะแนน หากตอบผิดหรือไม่ตอบได้ 0 คะแนน 2) ข้อสอบแบบเลือกตอบเชิงซ้อน หากตอบถูกต้องทั้งหมด ได้ 2 คะแนน หากตอบถูกต้องแต่ไม่ครบถ้วนหรือตอบผิดหรือไม่ตอบได้ 0 คะแนน 3) ข้อสอบแบบเลือกตอบ หากตอบถูกต้องได้ 2 คะแนน หากตอบไม่ถูกต้องหรือไม่ตอบได้ 0 คะแนน จากนั้นนำเสนอผลความฉลาดรู้ด้านวิทยาศาสตร์ทั้ง 3 สมรรถนะของนักเรียนในรูปค่าเฉลี่ยเลขคณิต ค่าร้อยละ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ผลการศึกษาแนวทางการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะด้วยกลวิธีการโต้แย้ง เพื่อส่งเสริมความฉลาดรู้ด้านวิทยาศาสตร์ เรื่อง เสียงของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 มีรายละเอียดดังนี้

ขั้นที่ 1 การระบุเป้าหมายและคำถามนำ

ครูนำเข้าสู่บทเรียนและภาระงานที่นักเรียนต้องปฏิบัติโดยใช้วิดีโอที่เป็นสถานการณ์ที่เกิดขึ้นจริง นักเรียนพบเจอในชีวิตประจำวัน มีความใกล้ชิดตัวนักเรียน และมาจากแหล่งข้อมูลที่น่าเชื่อถือ เช่น วิดีโอข่าว ซึ่งเป็นภาพที่กล้องวงจรปิดสามารถบันทึกเสียงไว้ได้ของหมู่บ้านแห่งหนึ่ง เพื่อเชื่อมโยงเข้าสู่เนื้อหาเสียง โดยครูใช้คำถามร่วมเพื่อกระตุ้นความสนใจให้นักเรียนเกิดความสงสัยและเกิดการตระหนักคิดนำไปสู่กระบวนการสำรวจตรวจสอบ ในการที่จะให้นักเรียนตั้งประเด็นปัญหา สถานการณ์ที่ครูนำมาแม้จะเป็นสถานการณ์ใกล้ตัวและเกิดในชีวิตประจำวันก็จริง แต่ควรเป็นประเด็นที่ยังหาคำตอบไม่ได้ และมีการเชื่อมโยงความรู้ที่หลากหลายมาใช้ในการอธิบาย

ขั้นที่ 2 การออกแบบวิธีการตรวจสอบและการเก็บข้อมูล

ในส่วนของขั้นนี้ ครูเกริ่นนำถึงปัญหาจากสถานการณ์ แล้วให้นักเรียนได้แบ่งกลุ่ม ซึ่งนักเรียนได้ทำการสืบค้นข้อมูลทางวิทยาศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับปัญหาจากสถานการณ์ ที่กำหนด โดยให้ระบุความรู้ทางฟิสิกส์ที่นักเรียนคิดว่ามีความเกี่ยวข้องกับเรื่องเสียง และเขียนแหล่งที่มาของข้อมูลนั้น จากนั้นนักเรียนตั้งปัญหาที่สามารถตรวจสอบได้ด้วยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับปัญหา จากนั้นนำเสนอคำถามที่สามารถตรวจสอบได้ด้วยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ ต่อมาให้นักเรียนร่วมกันวางแผน และออกแบบวิธีการตรวจสอบจากคำถามทางวิทยาศาสตร์ แต่ทั้งนี้พบว่านักเรียนบางกลุ่มไม่สามารถออกแบบการสำรวจตรวจสอบด้วยตนเองได้ เนื่องจากไม่เข้าใจแนวทางการออกแบบการสำรวจตรวจสอบและยังไม่มั่นใจการออกแบบการสำรวจตรวจสอบของตนเองว่ามีความถูกต้องหรือไม่ (ครูผู้ร่วมสังเกต, แบบบันทึกการสะท้อนผลการจัดการเรียนรู้วงจรที่ 1,

23-24 กุมภาพันธ์ 2565) และนักเรียนบางกลุ่มส่งการเขียนขั้นตอนการสำรวจตรวจสอบมายังกล่องข้อความส่วนตัวของครู เพื่อให้ครูพิจารณาว่าเขียนขั้นตอนได้ถูกต้องหรือไม่ (ผู้วิจัย, แบบบันทึกการสะท้อนผลการจัดการเรียนรู้วงจรที่ 1, 23 กุมภาพันธ์ 2565) ซึ่งแสดงถึงว่านักเรียนขาดทักษะในการทำการทดลอง ดังนั้นครูควรมีการทบทวนหรือให้ตัวอย่างการออกแบบการทดลองทางวิทยาศาสตร์ให้นักเรียนก่อนที่นักเรียนจะทำการออกแบบการทดลอง ดังนั้นแนวทางในขั้นนี้ ครูควรยกตัวอย่างการเขียนขั้นตอนการทดลองให้กับนักเรียน 1 ตัวอย่างมาอธิบายขั้นตอนในการเขียนออกแบบการสำรวจตรวจสอบและให้นักเรียนได้ฝึกการเขียนขั้นตอนการทดลองเองอีก 1 ตัวอย่างด้วยตนเองซึ่งไม่ซ้ำกับการทดลองที่นักเรียนจะทำและตัวอย่างจากครู

ขั้นที่ 3 วิเคราะห์ข้อมูลและสร้างข้อโต้แย้ง

ในขั้นตอนนี้ นักเรียนแต่ละกลุ่มทำการวิเคราะห์ข้อมูลและทำความเข้าใจกับข้อมูลที่ได้จากการทดลอง และข้อมูลที่ได้จากการสืบเสาะหาความรู้ตามวิธีการที่ออกแบบไว้มาใช้ในการอภิปรายกลุ่มย่อยในกลุ่มของตน เพื่อวิเคราะห์หาข้อมูลที่เป็นประโยชน์ ซึ่งเป็นการคาดเดาคำตอบแล้วแสดงให้กลุ่มอื่นทราบโดยสร้างแผนผังการโต้แย้งลงบนโปรแกรมที่นักเรียนสนใจ เช่น PowerPoint, Canva, Google Slide เป็นต้น ตามรูปแบบที่ครูกำหนดให้ซึ่งนักเรียนจะต้องระบุข้อมูลต่อไปนี้ลงบนแผนผังการโต้แย้ง นั่นคือ คำถาม ข้อกล่าวอ้าง ประจักษ์พยาน และสรุป พร้อมทั้งสร้างแบบจำลองเพื่อนำไปใช้ในการอธิบายเกี่ยวกับ “เสียง” จากการสะท้อนผลการจัดการเรียนรู้พบว่าในขั้นตอนนี้พบปัญหาเกี่ยวกับการเข้าใจคำศัพท์ที่ใช้สำหรับการดำเนินกิจกรรม เนื่องจากนักเรียนไม่เคยเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยวิธีการสืบเสาะแบบโต้แย้งมาก่อนจึงไม่เข้าใจความหมายของคำศัพท์บางคำ เช่น ความหมายของคำว่าข้อกล่าวอ้าง ที่จะต้องเขียนลงในแผนผังการโต้แย้ง ครูผู้ร่วมสังเกตจึงให้ข้อเสนอแนะ ควรย้ำถึงความหมายของคำเหล่านั้น เพื่อเป็นการเน้นย้ำให้นักเรียน เข้าใจคำนั้นๆ ได้ดีขึ้น ผู้วิจัยจึงให้นักเรียนเข้า Meet กลุ่มใหญ่อีกครั้ง แล้วอธิบายความหมายของคำศัพท์แต่ละคำให้นักเรียนเข้าใจซ้ำอีก เพื่อจะได้กลับกลุ่มย่อยเข้าทำงาน ซึ่งพบว่า สามารถทำให้นักเรียนเข้าใจความหมายของคำศัพท์และนำเสนอตามองค์ประกอบของการโต้แย้งเชิงวิทยาศาสตร์ได้ ดังนั้นแนวทางในขั้นนี้ ครูควรอธิบายความหมายขององค์ประกอบการโต้แย้งแต่ละองค์ประกอบให้ชัดเจน โดยให้นักเรียนได้ฝึกการเขียนแต่ละองค์ประกอบจากสถานการณ์ตัวอย่างเพื่อให้นักเรียนเข้าใจตรงกันและสามารถนำไปเขียนข้อโต้แย้งได้อย่างถูกต้องของคำว่า ข้อกล่าวอ้างให้ชัดเจนให้ชัดเจนเช่น “ข้อกล่าวอ้าง คือ ข้อสรุป คำอธิบาย แนวคิดหลักการ หรือคำตอบจากการทดลองที่นักเรียนสร้างขึ้น”

ขั้นที่ 4 กิจกรรมการโต้แย้ง

ในขั้นตอนนี้ นักเรียนแต่ละกลุ่มออกมานำเสนอข้อโต้แย้งเกี่ยวกับเสียง เช่นในกิจกรรมการสร้างแบบจำลองห้องดนตรีเก็บเสียง ซึ่งครูกำหนดว่าควรใช้วัสดุที่มีอยู่ในประจำวันและหาภายในท้องถิ่นอย่างไร โดยที่นักเรียนในกลุ่มอื่นสามารถตั้งคำถามหรือให้คำติชมที่เกี่ยวข้องกับข้อโต้แย้งที่นำเสนอได้ พบว่านักเรียนได้ทำการนำเสนอข้อโต้แย้งโดยใช้แผนผังการโต้แย้งนำเสนอในรูปแบบออนไลน์ นักเรียนบางกลุ่มยังไม่สามารถนำเสนอข้อโต้แย้งเกี่ยวกับห้องดนตรีเก็บเสียงที่สอดคล้องมีประจักษ์พยานหลักฐาน เช่น “เลือกหลอดนำมาทำเป็นผนังเพราะพวกเราคิดว่าหลอดมันมีการเรียงตัวของเนื้อเยื่อแน่นมาก จึงคิดว่ามันน่าจะกันเสียงได้” (ผู้วิจัย, แบบบันทึกการสะท้อนผลการจัดการเรียนรู้วงจรที่ 1, 26 กุมภาพันธ์ 2565) นอกจากนั้น เมื่อนักเรียนแต่ละกลุ่มนำเสนอข้อโต้แย้งเป็นที่เรียบร้อยแล้ว มีการสนทนาถามตอบข้อสงสัยระหว่างกลุ่มกันโดยมีครูเป็นผู้กระตุ้นให้นักเรียนเกิดการถามตอบข้อสงสัยและเกิดการโต้แย้งทางความคิดโดยใช้คำถาม เช่น “นักเรียนเห็นด้วยกับสิ่งที่เพื่อนนำเสนอหรือไม่” จากนั้นนักเรียนตั้งคำถามเพื่อถามเพื่อนกลุ่มที่นำเสนอ เช่น “ทำไมถึงเลือกใช้หลอด” “สาลีกักเก็บเสียงได้ดีหรือไม่” (ผู้วิจัย, แบบบันทึกการสะท้อนผลการจัดการเรียนรู้วงจรที่ 1, 26 กุมภาพันธ์ 2565) จะเห็นได้ว่านักเรียนไม่แสดงพฤติกรรมการโต้แย้งเชิงวิทยาศาสตร์เท่าที่ควร

ซึ่งมีสาเหตุจากการที่นักเรียนเกรงใจเพื่อนและยังไม่คุ้นเคยกับการโต้แย้งในชั้นเรียน ดังนั้น ครูจึงต้องเป็นผู้กระตุ้นให้นักเรียนเกิดการโต้แย้งเชิงวิทยาศาสตร์ในชั้นเรียนด้วยวิธีการต่างๆ ซึ่งมีความสอดคล้องกับความคิดเห็นของครูร่วมสังเกตซึ่งได้ให้คำแนะนำแก่ผู้วิจัยในการแก้ปัญหาว่า ควรใช้คะแนนหรือรางวัลในการกระตุ้นให้นักเรียนเกิดการโต้แย้งมากยิ่งขึ้นเพราะถ้าหากนักเรียนไม่เกิดการโต้แย้งก็จะไม่เกิดการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง (ครูผู้ร่วมสังเกต, แบบบันทึกการสะท้อนผลการจัดการเรียนรู้ครั้งที่ 1, 26 กุมภาพันธ์ 2565) นอกจากนี้อีกหนึ่งปัญหาที่พบในชั้นกิจกรรมการโต้แย้ง คือ เวลาที่ใช้ในการดำเนินกิจกรรมไม่เพียงพอซึ่งจะส่งผลให้นักเรียนแสดงสมรรถนะของตนเองได้ไม่เต็มที่ การโต้แย้งทางความคิดจึงไม่เกิดขึ้น ดังนั้น แนวทางในขั้นนี้ ครูควรกระตุ้นนักเรียนควรนำเสนอข้อโต้แย้งจากหลักฐานที่ได้และแสดงความคิดเห็นอย่างตรงประเด็น อีกทั้งครูควรใช้คำถามกระตุ้นเพื่อให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น

ขั้นที่ 5 การอภิปรายผล

ในขั้นตอนนี้ นักเรียนและครูร่วมกันสนทนาเกี่ยวกับเนื้อหา เรื่อง เสียง วิธีการสืบเสาะหาความรู้ ความคิดรวบยอด ในทางปฏิบัตินักเรียนและครูได้ร่วมกันสนทนาเกี่ยวกับเสียงที่สอดคล้องกับการให้เหตุผล และหลักฐานของแต่ละกลุ่ม ขั้นตอนการสืบเสาะในการหาความรู้และนำมาสู่การสร้างแบบจำลอง พบว่านักเรียนให้ความร่วมมือต่อกิจกรรมเป็นอย่างดี เช่น นักเรียนอภิปรายร่วมกันกับ แต่มีข้อจำกัดด้านเวลาซึ่งไม่สอดคล้องกับปริมาณของเนื้อหาที่มีค่อนข้างมากจึงทำให้ครูเน้นเกี่ยวกับเนื้อหาและความคิดรวบยอดมากกว่าวิธีการสืบเสาะหาความรู้ ทั้งนี้ ผู้วิจัยมีความกังวลเกี่ยวกับความครบถ้วนของเนื้อหาทางทฤษฎีมากเกินไปจึงทำให้ผู้วิจัยเน้นการอภิปรายเกี่ยวกับเนื้อหาและความคิดรวบยอดแก่นักเรียนมากกว่าวิธีการสืบเสาะหาความรู้ ซึ่งครูผู้ร่วมสังเกตได้ให้คำแนะนำว่าควรทำการปรับเวลาในขั้นตอนนี้ใหม่ให้เหมาะสมและเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ทำการโต้แย้งเพื่อสะท้อนมุมมองของตนเองออกมา ซึ่งเป็นการส่งเสริมให้นักเรียนได้แสดงความคิดเห็นอย่างเต็มที่ ดังนั้นแนวทางในขั้นนี้ ครูควรนำวิธีการตรวจสอบที่ได้จากการนักเรียนแต่ละกลุ่มมานำอภิปราย เพื่อให้นักเรียนพิจารณาว่าขั้นตอนของแต่ละกลุ่มมีความเป็นไปได้อย่างสมเหตุสมผลโดยใช้ความรู้เรื่องเสียงมาอธิบาย

ขั้นที่ 6 การเขียนรายงานผลการตรวจสอบ

ในขั้นตอนนี้ นักเรียนเขียนรายงานผลการตรวจสอบจากกิจกรรมการโต้แย้งเป็นรายบุคคล โดยข้อคำถามในแต่ละข้อแสดงถึงสมรรถนะทางวิทยาศาสตร์ของความฉลาดรู้ด้านวิทยาศาสตร์ ซึ่งรายงานผลการตรวจสอบของกิจกรรมห้องดนตรีเก็บเสียงนี้ ผู้วิจัยได้ให้ข้อคำถามที่ครอบคลุมสมรรถนะย่อยของทั้ง 3 สมรรถนะทางวิทยาศาสตร์ จากผลการดำเนินการจัดการเรียนรู้ พบว่านักเรียนได้เขียนรายงานผลการตรวจสอบรายบุคคล ซึ่งนักเรียนบางคนไม่เข้าใจข้อคำถามในรายงานผลการตรวจสอบ ครูผู้สอนจึงให้คำแนะนำเป็นรายบุคคลหากนักเรียนคนใดเกิดข้อสงสัย ทั้งนี้ครูผู้ร่วมสังเกตให้คำแนะนำว่าข้อคำถามมีจำนวนมาก นักเรียนจะไม่ทันส่งตามเวลาที่ครูกำหนด ดังนั้นแนวทางในขั้นนี้ 1) ครูชี้แจงการเขียนรายงานผลการตรวจสอบ ควรยกตัวอย่างและฝึกให้นักเรียนเขียนรายงานแต่ละองค์ประกอบจากสถานการณ์ก่อนการเขียนรายงานจริงเพื่อให้นักเรียนเขียนรายงานฉบับจริงมีความถูกต้อง 2) ครูควรสร้างข้อคำถามที่มีความชัดเจนเมื่ออ่านแล้วจะได้มีความเข้าใจและสามารถตอบคำถามได้อย่างถูกต้องตรงประเด็น

ขั้นที่ 7 การตรวจสอบรายงานโดยเพื่อน

ในขั้นตอนนี้ ให้นักเรียนแต่ละคนประเมินและให้คำแนะนำในการเขียนรายงานผลการตรวจสอบของเพื่อนโดยทำการสุ่มตรวจรายงานของเพื่อนที่ไม่ใช่กลุ่มเดียวกัน จากนั้นครูแจกแบบประเมินและเกณฑ์การประเมินการตรวจรายงานผลการตรวจสอบให้นักเรียน จากผลการดำเนินการจัดการเรียนรู้พบว่า นักเรียนบางคนไม่ตรวจให้คะแนนรายงานของเพื่อน และส่วนมากไม่เขียนสะท้อนกลับให้เพื่อนทำให้การตรวจรายงาน

ผลการตรวจสอบโดยเพื่อนไม่สมบูรณ์ ทั้งนี้ได้สัมภาษณ์นักเรียนที่ทำการตรวจงานเพื่อน แต่ไม่เขียนสะท้อนกลับ จากการไปสัมภาษณ์นักเรียนได้ให้ข้อมูลมาว่า หนูไม่รู้จะเขียนว่า อย่างไร หนูเห็นว่า เพื่อนเขียนตามหัวข้อที่ครูให้ประเมิน หนูก็ขีดเครื่องหมายถูกให้เพื่อนเลยคะ (นักเรียน G3, บทสนทนา, 1 มีนาคม 2565) ทั้งนี้ครูผู้ร่วมสังเกตได้ให้คำแนะนำว่า เวลาในการทำกิจกรรมและภาระงานที่มอบหมายให้นักเรียนไม่สอดคล้องกันโดยภาระงานมีปริมาณมากเมื่อเทียบกับเวลาในการทำ ควรมีการเพิ่มเวลาในขั้นการตรวจสอบโดยเพื่อน และครูผู้สอนควรอธิบายถึงการตรวจรายงานผลการตรวจสอบและการสะท้อนกลับหลังจากตรวจเสร็จสิ้นแล้ว

ดังนั้นแนวทางในขั้นนี้ ครูควรอธิบายถึงการตรวจรายงานผลการตรวจสอบและเน้นย้ำการเขียนสะท้อนกลับให้เพื่อน เพื่อให้รายงานผลการตรวจสอบมีความถูกต้องมากขึ้น 2) ครูควรเพิ่มเวลาในการทำงานให้กับนักเรียน หรือให้นักเรียนตรวจนอกเวลา

ขั้นที่ 8 ปรับปรุงและส่งรายงาน

ในขั้นตอนนี้ นักเรียนแต่ละคนจะได้รายงานผลการตรวจสอบคืน และทำการพิจารณาการประเมินรายงานผลการตรวจสอบโดยเพื่อน จากนั้นทำการปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำจากเพื่อนและส่งรายงานที่แก้ไขแล้วให้ครูตรวจประเมินรายงานอีกครั้งเป็นลำดับสุดท้าย จากผลการดำเนินการจัดการเรียนรู้ พบว่าเมื่อนักเรียนได้รับรายงานผลการตรวจสอบที่ผ่านการตรวจประเมินจากเพื่อนแล้วนักเรียนบางคนไม่แสดงการแก้ไขรายงาน อีกทั้งยังส่งรายงานผลการตรวจสอบคืนให้แก่ครู ดังนั้นแนวทางในขั้นนี้ ครูต้องกำชับให้นักเรียนตรวจสอบรายงานของตนเองให้ทำการแก้ไข หากไม่แก้ไขให้เขียนเหตุผลและทำการที่นักเรียนได้ปรับปรุงแก้ไขรายงานผลการตรวจสอบแล้ว และควรชี้แจงถึงการปรับปรุงรายงานของนักเรียนแต่ละคน

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ผลความฉลาดรู้ด้านวิทยาศาสตร์ในการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะด้วยกลวิธีการโต้แย้ง

ตารางที่ 1 แสดงผลคะแนนความฉลาดรู้ด้านวิทยาศาสตร์ในสมรรถนะต่างๆระหว่างการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะด้วยกลวิธีการโต้แย้งจากรายงานผลการตรวจสอบรายบุคคล

สมรรถนะความฉลาดรู้ด้านวิทยาศาสตร์	คะแนนที่ได้แต่ละวงจรปฏิบัติการ (คิดเป็นร้อยละ)			เฉลี่ย แต่ละ สมรรถนะ
	1	2	3	
1. สมรรถนะการอธิบายปรากฏการณ์ ในเชิงวิทยาศาสตร์	47.94	70.59	62.50	60.34
2. สมรรถนะการประเมินและออกแบบ กระบวนการสืบเสาะหาความรู้ทาง วิทยาศาสตร์	58.52	49.02	73.52	60.35
3. สมรรถนะการแปลความหมายข้อมูลและ ประจักษ์พยานในเชิงวิทยาศาสตร์	53.82	66.67	75.00	65.16

ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนมีคะแนนสูงสุดในสมรรถนะการแปลความหมายข้อมูลและการใช้ประจักษ์พยานในเชิงวิทยาศาสตร์ คิดเป็นร้อยละ 65.16 รองลงมาเป็นสมรรถนะการประเมินและออกแบบกระบวนการสืบเสาะหาความรู้ทางวิทยาศาสตร์ คิดเป็นร้อยละ 60.35 และสมรรถนะการอธิบายปรากฏการณ์ในเชิงวิทยาศาสตร์ คิดเป็นร้อยละ 60.34

ตารางที่ 2 แสดงคะแนนความฉลาดรู้ด้านวิทยาศาสตร์ก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะด้วยกลวิธีการโต้แย้ง

สมรรถนะความฉลาดรู้ด้านวิทยาศาสตร์	ค่าสถิติ		
	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$)	ร้อยละ	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)
1. สมรรถนะการอธิบายปรากฏการณ์ในเชิงวิทยาศาสตร์ (10 คะแนน)	6.86	67.64	1.23
2. สมรรถนะการประเมินและออกแบบกระบวนการสืบเสาะหาความรู้ทางวิทยาศาสตร์ (10 คะแนน)	7.09	70.88	1.28
3. สมรรถนะการแปลความหมายข้อมูลและประจักษ์พยานในเชิงวิทยาศาสตร์ (10 คะแนน)	7.11	71.18	0.98
รวมคะแนนความฉลาดรู้ด้านวิทยาศาสตร์ (30 คะแนน)	21.20	69.90	3.49

สมรรถนะความฉลาดรู้ด้านวิทยาศาสตร์	ก่อนเรียน/ หลังเรียน	ค่าสถิติ		
		ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$)	ร้อยละ	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)
1. สมรรถนะการอธิบายปรากฏการณ์ในเชิงวิทยาศาสตร์ (10 คะแนน)	ก่อน	3.29	30.88	1.11
	หลัง	6.86	67.64	1.23
2. สมรรถนะการประเมินและออกแบบกระบวนการสืบเสาะหาความรู้ทางวิทยาศาสตร์ (10 คะแนน)	ก่อน	4.21	42.06	1.71
	หลัง	7.09	70.88	1.28
3. สมรรถนะการแปลความหมายข้อมูลและประจักษ์พยานในเชิงวิทยาศาสตร์ (10 คะแนน)	ก่อน	3.47	34.71	1.39
	หลัง	7.11	71.18	0.98
รวมคะแนนความฉลาดรู้ด้านวิทยาศาสตร์ (30 คะแนน)	ก่อน	10.77	35.88	2.66
	หลัง	21.20	69.90	3.49

ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนมีการพัฒนาการรู้วิทยาศาสตร์โดยมีการพัฒนาสมรรถนะการแปลความหมายข้อมูลและประจักษ์พยานในเชิงวิทยาศาสตร์ มากที่สุด และมีการพัฒนา สมรรถนะการประเมินและออกแบบกระบวนการสืบเสาะหาความรู้ทางวิทยาศาสตร์และสมรรถนะการอธิบายปรากฏการณ์ในเชิงวิทยาศาสตร์รองลงมาตามลำดับ

องค์ความรู้ใหม่

แนวทางการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะด้วยกลวิธีการโต้แย้งที่ส่งเสริมความฉลาดรู้ด้านวิทยาศาสตร์ ประกอบด้วย 8 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การระบุคำถามนำ ซึ่งครูใช้วิดีโอและสถานการณ์ในชีวิตประจำวันที่เกี่ยวข้อง

กับเสียง นำเข้าสู่บทเรียนจากนั้นใช้คำถามนำที่สอดคล้องกับสถานการณ์ 2) การออกแบบและเก็บข้อมูล นักเรียนสืบค้นข้อมูล ร่วมกันระบุปัญหา ออกแบบการทดลองและเก็บข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องเสียง 3) นักเรียนวิเคราะห์ผล แล้วนำข้อมูลมาสร้างแผนผังการโต้แย้ง 4) กิจกรรมโต้แย้ง นักเรียนนำเสนอข้อโต้แย้งเกี่ยวกับเรื่องเสียงผ่านแผนผังการโต้แย้ง จากนั้นให้นักเรียนกลุ่มอื่นแสดงความคิดเห็นแก่กลุ่มที่นำเสนอ 5) การอภิปรายครูและนักเรียนนำวิธีการตรวจสอบอภิปรายร่วมกับบทสนทนา 6) นักเรียนเขียนรายงานผลการตรวจสอบ 7) นักเรียนตรวจสอบและประเมินรายงานผลของเพื่อน และมีการให้ข้อมูลย้อนกลับ 8) นักเรียนแก้ไขปรับปรุงรายงานและส่งคืนครู จากการพัฒนาให้นักเรียนได้ฝึกการระบุปัญหา ออกแบบการทดลอง เก็บข้อมูล และนำผลการทดลองมาสร้างหลักฐานเชิงประจักษ์ ช่วยให้นักเรียนสามารถเชื่อมโยงความรู้ โดยการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ด้วยความสมเหตุสมผลเพื่อนำมาใช้แก้ปัญหาและตัดสินใจในสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน

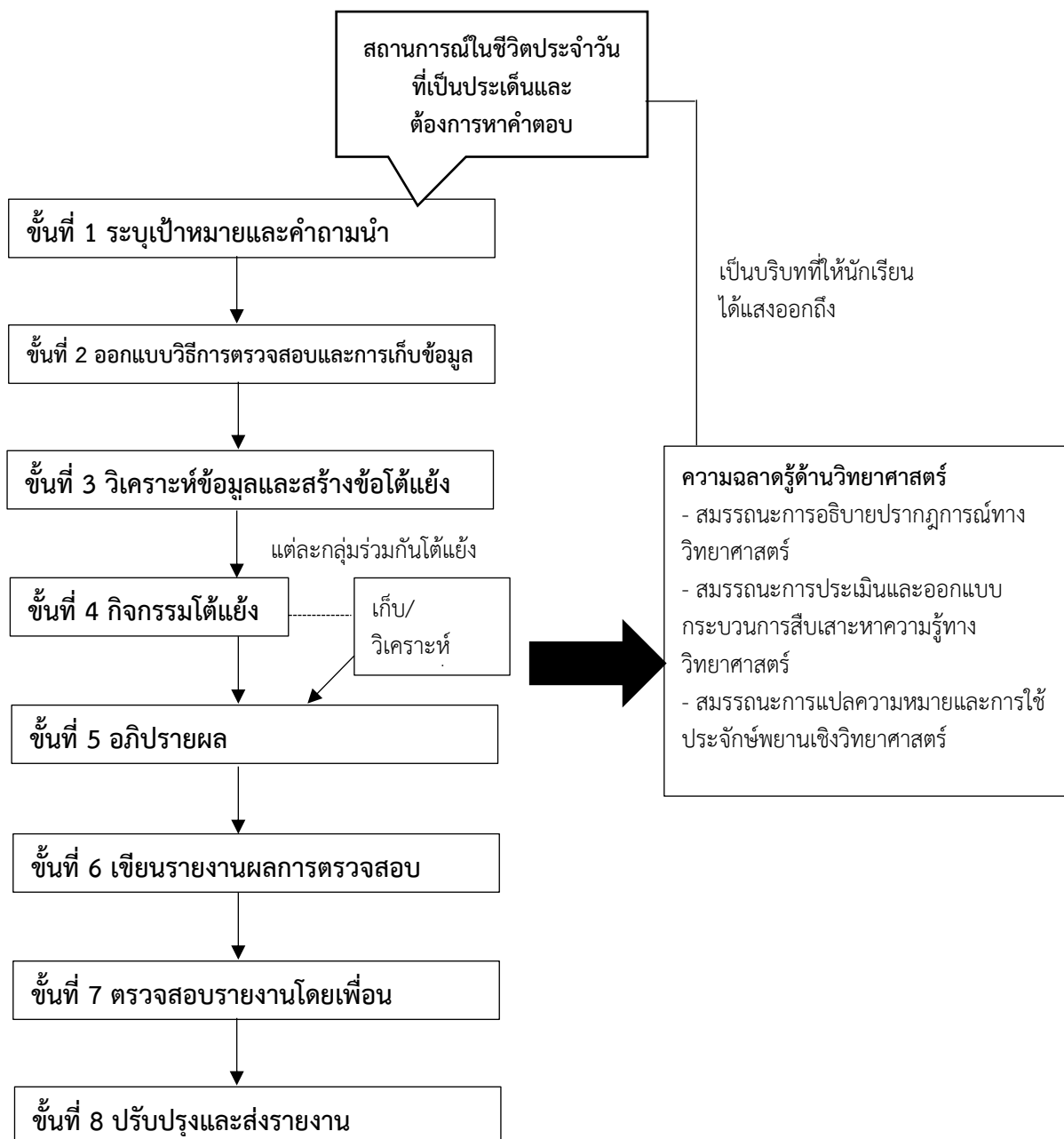

Figure 1: Implementing Argument-Driven Inquiry for Enhancing Scientific Literacy

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า ครูควรนำเข้าสู่บทเรียนในขั้นการระบุเป้าหมายและคำถามนำ ด้วยการนำเสนอสื่อวีดิทัศน์ที่มีความน่าสนใจโดยมีความ สอดคล้องเกี่ยวกับเรื่องเสียง โดยวีดิทัศน์เป็นข่าวที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน พบได้ในชีวิตจริง เป็นแหล่งข้อมูลที่มีความน่าเชื่อถือ จากนั้นจึงระบุภาระงานที่ต้องการให้นักเรียนปฏิบัติอย่างชัดเจนและใช้คำถามนำที่สอดคล้องกับสถานการณ์ที่มีความใกล้ตัวนักเรียน ซึ่งพบว่ามีความสอดคล้องกับ Walker et al. (2013) ซึ่งครูจะต้องนำเสนอประเด็นที่ต้องการศึกษาและทำปฏิบัติการโดยเน้นให้นักเรียนเกิดความสนใจในประเด็นและเกิดการกำหนดคำถามหรือประเด็นปัญหาที่นำไปสู่การหาคำตอบ ควรเปิดโอกาสให้นักเรียนแต่ละกลุ่มได้ออกแบบวิธีการสำรวจตรวจสอบด้วยตนเอง เป็นการฝึกฝนทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ให้แก่ นักเรียนซึ่งมีความสอดคล้องกับขั้นตอนการสร้างข้อมูลของ Sampson et al. (2011) ซึ่งนักเรียนแต่ละกลุ่มจะต้องพัฒนาวิธีการหาคำตอบที่สงสัยซึ่งเป็นการเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ออกแบบวิธีการสืบเสาะหาความรู้ เลือกใช้วิธีการเก็บข้อมูลด้วยตนเอง ซึ่งในส่วนนี้กระตุ้นให้นักเรียนแสดงพฤติกรรมต่างๆ ที่แสดงถึงการเป็นบุคคลที่มีความฉลาดรู้ด้านวิทยาศาสตร์ เนื่องจากพฤติกรรมที่นักเรียนแสดงออก สอดคล้องกับสมรรถนะการประเมินและออกแบบกระบวนการสืบเสาะทางวิทยาศาสตร์ ครูควรกระตุ้นให้นักเรียนได้วิเคราะห์ข้อมูลโดยการแบ่งข้อมูลออกเป็นส่วนย่อยๆ แล้วหาความสัมพันธ์ของข้อมูล จากนั้นนำข้อโต้แย้งค้นพบเขียนลงบนแผนผังการโต้แย้งซึ่งสามารถปรับปรุงรูปแบบให้ตามความเหมาะสมของเนื้อหาและพฤติกรรมที่ครูต้องการให้นักเรียนแสดงมีความสอดคล้องกับขั้นตอนการสร้างข้อโต้แย้งของ Sampson, and Gleim (2009) นอกจากนี้ ผู้วิจัยพบว่า ในขั้นตอนดังกล่าวนี้สามารถส่งเสริมการให้เหตุผลทางวิทยาศาสตร์ ที่สอดคล้องกับหลักฐานที่นักเรียน เพื่อให้นักเรียนสามารถอธิบายโน้ตสน์ได้ถูกต้องตามที่แต่ละกลุ่มได้ออกแบบวิธีการสำรวจตรวจสอบและทำการเก็บรวบรวมข้อมูลมา ซึ่งในส่วนนี้กระตุ้นให้นักเรียนแสดงพฤติกรรมต่างๆ ที่แสดงถึงการเป็นบุคคลที่มีความฉลาดรู้ด้านวิทยาศาสตร์ เนื่องจากพฤติกรรมที่นักเรียนแสดงออก สอดคล้องกับสมรรถนะการแปลความหมายข้อมูลและการใช้ประจักษ์พยานในเชิงวิทยาศาสตร์ ขั้นกิจกรรมโต้แย้ง ครูควรกระตุ้นให้นักเรียนโต้แย้งในชั้นเรียนโดยใช้วิธีการต่างๆ เช่น ครูใช้คำถาม ถามว่า “นักเรียนเห็นด้วยกับสิ่งที่เพื่อนนำเสนอหรือไม่ อย่างไร” รวมถึงการให้คะแนนพิเศษกับกลุ่มที่มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นได้ดี เป็นต้น เนื่องจากการโต้แย้งอย่างมีเหตุผลมีส่วนในการกระตุ้นให้นักเรียน แสดงพฤติกรรมต่างๆ ที่แสดงถึงการเป็นบุคคลที่มีความฉลาดรู้ด้านวิทยาศาสตร์ออกมาโดยเฉพาะอย่างยิ่งคือพฤติกรรมที่ สอดคล้องกับสมรรถนะการอธิบายปรากฏการณ์ในเชิงวิทยาศาสตร์ ดังนั้น จึงพบว่าสมรรถนะดังกล่าวเป็นสมรรถนะที่ได้รับการพัฒนามากที่สุด การอภิปรายผล ครูควรนำวิธีการสำรวจตรวจสอบที่นักเรียนใช้ มาอภิปรายร่วมกับเนื้อหาเรื่องเสียง เพื่อช่วยให้นักเรียนสามารถทำความเข้าใจด้านกระบวนการสืบเสาะทางวิทยาศาสตร์ ด้านเนื้อหาและความคิดรวบยอดได้ดีขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ Soottawayaylarkul (2015) ซึ่งพบว่า การเรียนรู้จากการโต้แย้งช่วยให้นักเรียนเกิดการพัฒนาด้านความรู้ซึ่งนำมาสู่ผลสัมฤทธิ์ที่สูงขึ้น จากนั้นเขียนรายงานผลการสำรวจตรวจสอบ โดยครูควรออกแบบข้อคำถามของรายงาน ให้สอดคล้องกับเนื้อหาและพฤติกรรมที่ครูต้องการฝึกฝนให้นักเรียน โดยข้อคำถามนั้นมีความสอดคล้องกับสมรรถนะทางวิทยาศาสตร์ตามกรอบการประเมินความฉลาดรู้ด้านวิทยาศาสตร์ของ PISA (2018) ดังนั้น จึงถือว่าในขั้นนี้เป็นการส่งเสริมความฉลาดรู้ด้านวิทยาศาสตร์ให้กับนักเรียน

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่านักเรียนมีการพัฒนาความฉลาดรู้ด้านวิทยาศาสตร์เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยนักเรียนมีการพัฒนาสมรรถนะการประเมินและออกแบบกระบวนการสืบเสาะหาความรู้ทางวิทยาศาสตร์มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 57.76 รองลงมาได้แก่ สมรรถนะการแปลความหมายข้อมูลและประจักษ์พยานในเชิงวิทยาศาสตร์คิดเป็นร้อยละ 57.02 และสมรรถนะการอธิบายปรากฏการณ์

ในเชิงวิทยาศาสตร์คิดเป็นร้อยละ 53.74 ตามลำดับ เพราะกระบวนการจัดการเรียนรู้มีส่วนช่วยกระตุ้นให้นักเรียนต้องแสดงสมรรถนะต่างๆ ที่สอดคล้องกับการเป็นวิทยาศาสตร์ออกมาเพื่อใช้ในการเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งขั้นการออกแบบวิธีการตรวจสอบและการเก็บข้อมูล กิจกรรมการโต้แย้งและขั้นการเขียนรายงานผลการสำรวจตรวจสอบ ซึ่งเป็นขั้นตอนที่ช่วยในการกระตุ้นและฝึกฝนพฤติกรรมต่างๆ ที่เป็นตัวบ่งชี้ถึงการพัฒนาความฉลาดรู้ด้านวิทยาศาสตร์ของนักเรียน เช่น นักเรียนจะต้องระบุปัญหาที่ต้องการหาคำตอบ ออกแบบวิธีการสำรวจตรวจสอบ ซึ่งสอดคล้องกับสมรรถนะการประเมินและออกแบบกระบวนการสืบเสาะหาความรู้ทางวิทยาศาสตร์ นักเรียนจะต้องประเมินข้อโต้แย้งของกลุ่มเพื่อนซึ่งสอดคล้องกับสมรรถนะการแปลความหมายและการใช้ประจักษ์พยานเชิงวิทยาศาสตร์ และนักเรียนต้องใช้ความรู้ในการสร้างคำอธิบายที่สมเหตุสมผลซึ่งสอดคล้องกับสมรรถนะการอธิบายปรากฏการณ์ในเชิงวิทยาศาสตร์ เป็นต้น ทั้งนี้พบว่า สมรรถนะการแปลความหมายข้อมูลและการใช้ประจักษ์พยานเชิงวิทยาศาสตร์การพัฒนาสูงที่สุดเนื่องจากในขั้นวิเคราะห์และสร้างข้อโต้แย้ง และกิจกรรมการโต้แย้งซึ่งเป็นขั้นตอนที่สำคัญ นอกจากนั้น ผู้วิจัยยังพบว่า ผลการวิจัยในครั้งนี้มีความสอดคล้องกับผลการวิจัยของนักการศึกษาหลายท่าน นั่นคือ Grooms et al. (2016) ซึ่งได้กล่าวถึง การจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีการสืบเสาะแบบโต้แย้งไว้ว่าเป็นกิจกรรมที่สามารถพัฒนาความรู้ทางวิทยาศาสตร์และการปฏิบัติการทางวิทยาศาสตร์ได้ ซึ่งส่งผลต่อการรู้วิทยาศาสตร์ของนักเรียน นอกจากนั้นยังมีความสอดคล้องกับผลการวิจัยของ Fakhriyah et al. (2021) ที่ได้พัฒนาการรู้วิทยาศาสตร์โดยการสืบเสาะแบบโต้แย้ง เรื่อง กายวิภาคศาสตร์และสรีรวิทยาของสัตว์ ซึ่งพบว่า สามารถพัฒนาความสามารถในการอธิบายปรากฏการณ์อย่างเป็นวิทยาศาสตร์ได้ดีที่สุดและสอดคล้องกับผลการวิเคราะห์แบบวัดความฉลาดรู้ด้านวิทยาศาสตร์ของผู้วิจัยซึ่งพบว่า นักเรียนมีการพัฒนาสมรรถนะการแปลความหมายข้อมูลและประจักษ์พยานเชิงวิทยาศาสตร์มากที่สุด และมีการพัฒนาสมรรถนะการประเมินและออกแบบกระบวนการสืบเสาะหาความรู้ทางวิทยาศาสตร์ สมรรถนะการอธิบายปรากฏการณ์ในเชิงวิทยาศาสตร์รองลงมาตามลำดับ ทั้งนี้สำหรับเหตุผลที่นักเรียนเกิดการพัฒนาความฉลาดรู้ด้านวิทยาศาสตร์ในภาพรวมนั้นมีลักษณะเด่นดังที่ Walker et al. (2013) ได้กล่าวว่า เป็นกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้นักเรียนได้ปรึกษาหารือกันและเกิดการวิจารณ์เกี่ยวกับกระบวนการ บริบทหรือผลที่เกิดจากการสืบเสาะหาความรู้ ซึ่งลักษณะในการจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีการสืบเสาะแบบโต้แย้งนี้ผู้วิจัยพบว่ามีความสัมพันธ์กับการพัฒนาความฉลาดรู้ด้านวิทยาศาสตร์เนื่องจากเป็นการฝึกฝนให้นักเรียนได้แสดงพฤติกรรมของผู้ที่มีความฉลาดรู้ด้านวิทยาศาสตร์กับการเรียนรู้และมีความสอดคล้องกับชีวิตประจำวันซึ่งส่งผลให้นักเรียนเกิดความตระหนักถึงคุณค่าในการเรียนและได้รับการฝึกฝนพฤติกรรมต่างๆ สอดคล้องกับการเป็นผู้ที่มีความฉลาดรู้ด้านวิทยาศาสตร์อย่างต่อเนื่อง

สรุป

จากการดำเนินการศึกษาวิจัย เรื่องการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะด้วยกลวิธีการโต้แย้งเพื่อส่งเสริมความฉลาดรู้ด้านวิทยาศาสตร์เรื่อง เสียง ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 สรุปผลได้ดังนี้

1. การจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีการสืบเสาะด้วยกลวิธีการโต้แย้งเพื่อส่งเสริมความฉลาดรู้ด้านวิทยาศาสตร์เรื่อง เสียง มีลักษณะดังนี้ 1) ครูควรใช้วิดีโอและสถานการณ์ในชีวิตประจำวันที่เกี่ยวข้องกับเสียง เพื่อให้ นักเรียนระบุปัญหา ตั้งสมมติฐาน ออกแบบการทดลองและเก็บข้อมูลเพื่อนำหลักฐานมาสร้างข้อโต้แย้ง 2) ควรอธิบายองค์ประกอบการโต้แย้งให้ชัดเจน 3) ในการโต้แย้ง นักเรียนควรนำเสนอข้อโต้แย้งจากหลักฐานที่ได้ และแสดงความคิดเห็นอย่างตรงประเด็นและครูควรใช้คำถามกระตุ้นเพื่อให้นักเรียนมีส่วนร่วม และ 4) ครูกำชับให้นักเรียนตรวจสอบและปรับปรุงรายงาน

2. นักเรียนมีการพัฒนาความฉลาดรู้ด้านวิทยาศาสตร์โดยมีการพัฒนาสมรรถนะการประเมินและออกแบบกระบวนการสืบเสาะหาความรู้ทางวิทยาศาสตร์มากที่สุด และมีการพัฒนาสมรรถนะการแปลความหมายข้อมูลและประจักษ์พยานในเชิงวิทยาศาสตร์ และสมรรถนะการอธิบายปรากฏการณ์ในเชิงวิทยาศาสตร์รองลงมาตามลำดับ

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 การจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะด้วยกลวิธีการโต้แย้ง ครูควรนำสถานการณ์ที่มีคำตอบหลากหลายมากระตุ้นให้นักเรียนทุกคนเกิดการโต้แย้งในชั้นกิจกรรมการโต้แย้งโดยใช้ประเด็นที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับวิทยาศาสตร์และสังคมที่พบเห็นในชีวิตประจำวัน รวมถึงกระตุ้นให้นักเรียนส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นโดยอธิบายผลจากการทดลองอย่างมีสมเหตุสมผลตามหลักฐานและหลักการทางวิทยาศาสตร์ เพื่อพัฒนาสมรรถนะการอธิบายปรากฏการณ์ในเชิงวิทยาศาสตร์ให้ดียิ่งขึ้น

1.2 การจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะด้วยกลวิธีการโต้แย้ง ในช่วงแรกครูควรชี้แนะแนวทางในการโต้แย้งอย่างมีเหตุผลแบบนักวิทยาศาสตร์แก่นักเรียนโดยการแนะนำให้นักเรียนโต้แย้งบนพื้นฐานของเหตุผลและประจักษ์พยานทางวิทยาศาสตร์รวมถึงควรแสดงการโต้แย้งอย่างมีเหตุผลแบบนักวิทยาศาสตร์เพื่อเป็นตัวอย่างแก่นักเรียนในการที่ให้นักเรียนสามารถแสดงพฤติกรรมวิธีการโต้แย้งได้อย่างมีเหตุผลสอดคล้องกับการเป็นผู้ที่มีความฉลาดรู้ด้านวิทยาศาสตร์

2. ข้อเสนอแนะหัวข้อประเด็นเพื่อการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 การจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะด้วยกลวิธีการโต้แย้งเพื่อส่งเสริมความฉลาดรู้ด้านวิทยาศาสตร์ ผู้วิจัยพบว่า นักเรียนมีการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม ดังนั้นควรนำการจัดการเรียนรู้ไปประยุกต์ใช้การพัฒนาทักษะในศตวรรษที่ 21 เช่น ทักษะด้านความร่วมมือและการทำงานเป็นทีม เป็นต้น

2.2 ในการจัดการเรียนรู้ครั้งต่อไปในชั้นออกแบบการทดลองและเก็บข้อมูล ควรออกแบบกิจกรรมที่มีการใช้เทคโนโลยีหรือแอปพลิเคชัน เพื่อส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาสมรรถนะการประเมินและออกแบบกระบวนการสืบเสาะหาความรู้ทางวิทยาศาสตร์

References

- Fakhriyah, F., Rusilowati, A., Wiyanto, W., & Susilaningsih, E. (2021). Argument-Driven Inquiry Learning Model: A Systematic Review. *International Journal of Research in Education and Science (IJRES)*, 7(3), 767-784.
- Fakkhao, S. (2018). *Learning Management to Enhance 21st Century Skills*. (1st ed.). Bangkok: Faculty of Education Chandrakasem Rajabhat University.
- Grooms, J. et al. (2016). *Argument-Driven Inquiry in Physical Science: Lab Investigations for Grades 6–8*. VA: NSTA Press.
- Kijkuakul, S. (2014). *Beyond Academics in the Preparation of Education Leaders: Four Years of Action Research*. (1st ed.). Phetchabun: Juldis Publishing.

- Sampson, V., & Gleim, L. (2009). Argument-Driven Inquiry to Promote the Understanding of Important Concepts & Practices in Biology. *The American Biology Teacher*, 71(8), 465-472.
- Sampson, V., Grooms, J., & Walker, J. P. (2011). Argument-Driven Inquiry as a Way to Help Students Learn How to Participate in Scientific Argumentation and Craft Written Arguments: An Exploratory Study. *Science Education*, 95, 217-257.
- Soottiwayaylarkul, W. (2015). *Developing Scientific Literacy Through Argument-driven Inquiry in Animal Anatomy and Physiology Topic for 11th Grade Students*. (Master's Thesis). Naresuan University. Phitsanulok.
- The Institute for the Promotion of Teaching Science and Technology. (2021). *PISA 2018 Assessment Results Reading, Mathematics and Science*. Bangkok: The Institute for the Promotion of Teaching Science and Technology (IPST).
- _____. (2018). *PISA 2015 Assessment Results Science, Reading and Mathematics Excellence and Equality in Education*. Bangkok: Success Publication Company Limited.
- Walker, J. (2011). *General Chemistry 2 Lab Using Argument-Driven Inquiry*. North Carolina: North Carolina State University.
- Walker, J., & Sampson, V. (2013). Learning to Argue and Arguing to Learn: Argument-Driven Inquiry as a Way to Help Undergraduate Chemistry Students Learn How to Construct Arguments and Engage in Argumentation During a Laboratory Course. *Journal Of Research in Science Teaching*, 50(5), 561-596.

ผลของกิจกรรมแนะแนวโดยใช้วิธีการสืบสอบเพื่อเพิ่มการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนศิริวัฒนวิทยา*

The Effects of Guidance Activities Based on the Inquiry Method to Increase
Critical Thinking Skills of the Second Year of Secondary School Students
at Siriwat Wittaya School

¹ชिरาวุฒิ มงคลทรง, จิตตินันท์ บุญสธิกรกุล และ กรกฏา นัคคิม

¹Chirawoot Mongkolson, Jittinun Boonsathirakul and Karakada Nugkim

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

Faculty of Education, Kasetsart University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: chirawoot.mo@ku.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบผลของกิจกรรมแนะแนวโดยใช้วิธีการสืบสอบเพื่อเพิ่มการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมหลังการเข้าร่วมกิจกรรมแนะแนวโดยใช้วิธีการสืบสอบเพื่อเพิ่มการคิดอย่างมีวิจารณญาณ เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง ประชากรคือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ภาคเรียนที่ 2 ประจำปีการศึกษา 2564 โรงเรียนศิริวัฒนวิทยา จำนวน 32 คน ประกอบด้วยนักเรียนห้องเรียน A จำนวน 16 คน และนักเรียนห้อง B จำนวน 16 คน ซึ่งได้มาจากการสุ่มตัวอย่างแบบกลุ่ม กลุ่มตัวอย่างคือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนศิริวัฒนวิทยา ภาคเรียนที่ 2 ประจำปีการศึกษา 2564 จำนวน 32 คน แบ่งเป็นกลุ่มทดลองจำนวน 16 คน และกลุ่มควบคุมจำนวน 16 คน ที่มีความสนใจในการเข้าร่วมกิจกรรมแนะแนว สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติพาราเมตริก

ผลการวิจัยพบว่า 1) ภายหลังการเข้าร่วมกิจกรรมแนะแนวโดยใช้วิธีการสืบสอบเพื่อเพิ่มการคิดอย่างมีวิจารณญาณ นักเรียนกลุ่มทดลองมีคะแนนจากแบบวัดการคิดอย่างมีวิจารณญาณสูงกว่าก่อนการทดลอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 2) ภายหลังการทดลอง นักเรียนกลุ่มทดลองที่ได้เข้าร่วมกิจกรรมแนะแนวโดยใช้วิธีการสืบสอบเพื่อเพิ่มการคิดอย่างมีวิจารณญาณสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 การเข้าร่วมกิจกรรมแนะแนวโดยใช้วิธีการสืบสอบเพื่อเพิ่มการคิดอย่างมีวิจารณญาณสามารถเพิ่มการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ: กิจกรรมแนะแนว; วิธีการสืบสอบ; การคิดอย่างมีวิจารณญาณ; นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

Abstract

The research article aimed at comparing the effects of guidance activities based on the inquiry method to increase critical thinking skills between students in experimental and control groups. The study employed quasi-experimental research method. The population

*Received June 13, 2022; Revised July 26, 2022; Accepted August 7, 2022

was 32 students from Siriwat Wittaya School in the second year of secondary school, second semester of the academic year B.E. 2564. Sixteen of these students were in Classroom A, while the other sixteen were in Classroom B, both of which were chosen via cluster sampling. A sample group was 32 students from Siriwat Wittaya School in the second year of secondary school, second semester of the academic year B.E. 2564. Sixteen of these students were in experimental group, while the other sixteen were in control group, who volunteered to participate in guidance activities. The statistics used for data analysis were mean, standard deviation, and parametric statistic.

From the study, the following results are found: 1) The post-test of students' critical thinking skills after their participation in guidance activities based on the inquiry method is higher than pretest, with a statistical significance of 0.05 level; and 2) The critical thinking skills of students in experimental group after their participation in guidance activities based on the inquiry method are higher than the control group, with a statistical significance of 0.05 level. Students' critical thinking skills are effectively developed by participating in guidance activities based on the inquiry method to increase critical thinking skills.

Keywords: Guidance Activities; Inquiry Method; Critical Thinking Skills; Second Year of Secondary School Students

บทนำ

สังคมปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วที่ส่งผลต่อรูปแบบการดำเนินชีวิตของบุคคลเป็นอย่างมาก ประกอบกับการสื่อสารเป็นไปอย่างรวดเร็ว ข้อมูลข่าวสารมีปริมาณมากทั้งเป็นข้อมูลที่มีความน่าเชื่อถือและไม่น่าเชื่อถือ รวมถึงข้อมูลข่าวสารตามสื่อต่างๆ และทางอินเทอร์เน็ต (Barry, 1998) ข้อมูลที่เป็นเท็จส่งผลให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจผิดต่อเรื่องราวหรือสถานการณ์ที่เกิดขึ้น อาจทำให้เป็นภัยต่อตนเองและสังคม ข้อมูลที่เป็นจริงจะช่วยให้ผู้เรียนมีข้อมูลที่ถูกต้องเป็นประโยชน์ในการดำเนินชีวิต จึงจำเป็นที่ผู้สอนควรสอนให้ผู้เรียนใช้กระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ หากผู้สอนได้จัดใช้กระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณให้แก่ผู้เรียน ซึ่งประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ ได้แก่ การระบุปัญหา วิเคราะห์ข้อมูล การประเมินผลและการสรุปความ จะทำให้ผู้เรียนสามารถพิจารณา ตัดสินใจรับข้อมูลข่าวสาร ความรู้ เพื่อตัดสินใจในการแก้ไขปัญหาสามารถดำเนินชีวิตในสังคมได้อย่างเหมาะสม ในทางตรงกันข้ามการสอนแบบบรรยายหรือการสอนที่นิยมใช้สอนโดยทั่วไปซึ่งให้ผู้เรียนนั่งฟังนั่งจดเพียงอย่างเดียวอาจจะได้ผลในการพัฒนาทักษะการคิดไม่ดีเท่ากับการสอนในรูปแบบอื่น เช่น วิธีการสืบสอบ

วิธีการสืบสอบเป็นขั้นตอนการวิเคราะห์ปัญหาอย่างเป็นระบบ โดยเป็นการวิเคราะห์แยกปัญหาออกเป็นส่วนๆ เป็นการศึกษาปัญหาซึ่งต้องทำทีละขั้นตอนอย่างละเอียด (Pornkul, 2014) เป็นกระบวนการเรียนการสอนที่เน้นพัฒนาความสามารถในการคิดแก้ปัญหาด้วยการฝึกให้ผู้เรียนศึกษาค้นคว้าหาความรู้ได้ด้วยตนเอง โดยผู้สอนตั้งคำถามกระตุ้นให้ผู้เรียนใช้กระบวนการทางความคิดหาเหตุผลจนค้นพบความรู้หรือแนวทางในการแก้ไขปัญหาที่ถูกต้องด้วยตนเอง เป็นเทคนิคที่สำคัญของวิธีการสอนแบบสืบสอบ รวมถึงเป็นเทคนิคที่สำคัญของการจัดกิจกรรมแนะแนว เพราะกิจกรรมแนะแนวเป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมและพัฒนาผู้เรียน

ในทักษะด้านต่างๆ ของตนเอง สามารถคิดตัดสินใจ คิดแก้ปัญหา กำหนดเป้าหมาย สามารถปรับตัวได้อย่างเหมาะสม โดยมุ่งให้ผู้เรียนพัฒนาตนเองได้อย่างเต็มศักยภาพ (Ministry of Education, 2018)

การจัดการเรียนรู้ผ่านกิจกรรมซึ่งกิจกรรมแนะแนวโดยใช้วิธีการสืบสอบเป็นจัดการการเรียนรู้ผ่านกิจกรรมแนะแนวที่ให้ผู้เรียนแสวงหาความรู้โดยการซักถาม เมื่อเผชิญกับสถานการณ์หรือปัญหาที่ทำให้เกิดความสงสัยเพื่อนำไปสู่การค้นหาคำตอบและข้อสรุปของปัญหา โดยให้ผู้เรียนเป็นผู้แสวงหาคำตอบโดยให้ผู้เรียนได้เป็นผู้ลงมือปฏิบัติเป็นสิ่งสำคัญ ผู้เรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เป็นช่วงวัยที่กำลังเรียนรู้ สามารถคิดในสิ่งที่ซับซ้อน ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีพัฒนาทางสติปัญญาของพียาเจต์ (Piaget) ที่อธิบายว่า พัฒนาการทางสติปัญญาในช่วงอายุประมาณ 12 ถึง 15 ปี ขั้นการคิดอย่างเป็นนามธรรม (Formal - operation Stage) เด็กวัยนี้สามารถคิดเป็นเหตุเป็นผล คิดวิเคราะห์เชื่อมโยงเหตุการณ์ต่างๆ ได้ เมื่อเด็กพัฒนาได้อย่างเต็มที่แล้วจะสามารถคิดอย่างเป็นเหตุเป็นผลและแก้ปัญหาได้อย่างเหมาะสมพร้อมที่จะเป็นผู้ใหญ่ที่มีวุฒิภาวะได้ (Kowtrakul, 2016) ดังนั้นผู้เรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นจึงเป็นช่วงวัยที่ควรได้รับการฝึกฝนหรือฝึกสอนให้พัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

ผู้บริหารและคุณครูของโรงเรียนศิริวัฒนวิทยาตระหนักถึงภาวะการเปลี่ยนแปลงของสังคมในปัจจุบันที่ทำให้เกิดการสื่อสารเป็นไปอย่างรวดเร็ว ผู้เรียนจำเป็นที่จะต้องได้รับการพัฒนาทักษะในด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณที่จะรู้จักการกลั่นกรองข้อมูลต่างๆ จากการสัมภาษณ์คุณครูแนะแนวฝ่ายมัธยมต้นของโรงเรียนศิริวัฒนวิทยา พบว่าเดิมกิจกรรมแนะแนวดำเนินการเป็นการสอนตามคู่มือ หนังสือแนะแนว ส่วนมากผู้เรียน เมื่อมีข้อสงสัยไม่ค่อยถามคำถามกับคุณครู บางคนมีการรับข้อมูลข่าวสารมาโดยไม่ผ่านการคิดและพิจารณาถึงข้อมูล นำมาสู่การทำงานที่ไม่มีประสิทธิภาพ คุณครูแนะแนวคิดว่าถ้าผู้เรียนได้รับการพัฒนาการคิดอย่างมีวิจารณญาณจะช่วยให้ผู้เรียนสามารถคิดอย่างพิจารณา ไตร่ตรอง สามารถตัดสินใจและแก้ไขปัญหาได้อย่างเหมาะสม ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะทำวิจัยเรื่องผลของกิจกรรมแนะแนวโดยใช้วิธีการสืบสอบเพื่อเพิ่มการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 เพื่อพัฒนาให้ผู้เรียนเกิดการคิดอย่างมีวิจารณญาณผ่านการบูรณาการระหว่างกิจกรรมแนะแนวและวิธีการสืบสอบมาร่วมกันพัฒนาการคิดอย่างมีวิจารณญาณเพื่อช่วยให้ผู้เรียนสามารถตัดสินใจเลือกและใช้ข้อมูลต่างๆ และสามารถแก้ไขปัญหาได้อย่างเหมาะสม จากการที่ผู้เรียนมีความคิดอย่างมีวิจารณญาณ ตลอดจนสามารถดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อเปรียบเทียบผลของกิจกรรมแนะแนวโดยใช้วิธีการสืบสอบเพื่อเพิ่มการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ภายหลังการเข้าร่วมกิจกรรมแนะแนวโดยใช้วิธีการสืบสอบเพื่อเพิ่มการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

วิธีดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาด้านเนื้อหาเอกสารแนวคิดทฤษฎี

1) ผู้วิจัยศึกษารายละเอียดเกี่ยวกับกิจกรรมแนะแนว วิธีการสืบสอบ และการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และนำความรู้มาบูรณาการร่วมกันแล้วจัดทำกิจกรรมแนะแนวโดยวิธีการสืบสอบเพื่อเพิ่มการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 8 ครั้ง

2) ผู้วิจัยนำกิจกรรมแนะแนวโดยวิธีการสืบสอบเพื่อเพิ่มการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 เสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลักและอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม และ

ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบความถูกต้อง และความเหมาะสมของกิจกรรมในรายละเอียดต่างๆ โดยมีค่าเฉลี่ยของดัชนีความสอดคล้อง (IOC) อยู่ระหว่าง .67 – 1.00 และส่งคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ COA No. COA64/016 ก่อนที่จะนำกิจกรรมแนวนั้นๆ ไปทดลองกับกลุ่มตัวอย่าง

3) ผู้วิจัยนำหนังสือจากคณบดีคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ถึงผู้อำนวยการโรงเรียนศิริวัฒน์วิทยา เพื่อขออนุญาตในการดำเนินการทดลองและเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งมีนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 2 เป็นกลุ่มตัวอย่าง และขออนุญาตในการใช้สถานที่ในการดำเนินการทดลอง

ขั้นตอนที่ 2 เครื่องมือและวิธีการที่ใช้ในการศึกษา

1) กิจกรรมแนวนั้นๆ โดยวิธีการสืบสอบเพื่อเพิ่มการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โดยนำความรู้มาบูรณาการร่วมกันแล้วจัดทำกิจกรรมแนวนั้นๆ โดยวิธีการสืบสอบเพื่อเพิ่มการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 8 ครั้ง โดยกิจกรรมแนวนั้นๆ ประกอบด้วย 1. ชื่อกิจกรรม 2. วัตถุประสงค์ 3. กระบวนการและวิธีการดำเนินจัดกิจกรรม รวมทั้งกิจกรรมที่ใช้ในแต่ละครั้ง 4. วิธีการประเมินผล 5. สื่อ/อุปกรณ์

2) แบบวัดการคิดอย่างมีวิจารณญาณ โดยผู้วิจัยพัฒนาแนวคิดมาจากงานวิจัยของ อรพิน พัฒนาผล (Pattanaphon, 2008) จำนวน 40 ข้อ และเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม และผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 ท่าน โดยแบบวัดการคิดอย่างมีวิจารณญาณโดยมีค่าเฉลี่ยของดัชนีความสอดคล้อง (IOC) อยู่ระหว่าง .67 – 1.00 และค่าความเที่ยงเท่ากับ .82 และได้ การรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ COA No. COA64/016

3) แบบบันทึกการเรียนรู้ของนักเรียนที่มีต่อกิจกรรมแนวนั้นๆ โดยวิธีการสืบสอบเพื่อเพิ่มการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 เมื่อเสร็จสิ้นกิจกรรมการทดลองในแต่ละครั้ง ลักษณะแบบบันทึกการเรียนรู้ของนักเรียนมีลักษณะของข้อคำถามที่เกี่ยวกับกิจกรรมแต่ละครั้ง โดยให้นักเรียนเขียนคำตอบเกี่ยวกับประสบการณ์ที่ได้เรียนรู้ สำหรับแบบบันทึกการเรียนรู้ของกิจกรรมแนวนั้นๆ โดยวิธีการสืบสอบเพื่อเพิ่มการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ต้องผ่านการตรวจสอบความเหมาะสมจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วมและผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 ท่าน ก่อนนำไปทดลอง

4) แบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อกิจกรรมแนวนั้นๆ โดยวิธีการสืบสอบเพื่อเพิ่มการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และต่อผู้วิจัย โดยให้นักเรียนประเมินจากประสบการณ์การเรียนรู้ที่ได้เข้าร่วมกิจกรรมแนวนั้นๆ โดยวิธีการสืบสอบเพื่อเพิ่มการคิดอย่างมีวิจารณญาณ เมื่อเสร็จสิ้นการทดลองทั้ง 8 ครั้ง รวมทั้งให้นักเรียนได้ประเมินผู้วิจัย แบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อกิจกรรมแนวนั้นๆ และต่อผู้วิจัย โดยมีลักษณะข้อคำถามเป็นมาตรา (Rating Scale) จำนวน 16 ข้อ คำถามวัด 2 องค์ประกอบคือ 1. สอบถามเกี่ยวกับความคิดเห็น ความรู้สึกและประสบการณ์การเรียนรู้ที่นักเรียนได้รับการเข้าร่วมกิจกรรมแนวนั้นๆ ครบทั้ง 8 ครั้ง และสอบถามความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อผู้วิจัย 2. นักเรียนให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับกิจกรรมแนวนั้นๆ โดยวิธีการสืบสอบเพื่อเพิ่มการคิดอย่างมีวิจารณญาณเพื่อเป็นประโยชน์ในการปรับปรุงแก้ไขกิจกรรมแนวนั้นๆ ให้แก่นักเรียนต่อไป

ขั้นตอนที่ 3 การรวบรวมข้อมูล

1) ผู้วิจัยนำแบบวัดการคิดอย่างมีวิจารณญาณเก็บข้อมูลกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ภาคเรียนที่ 2 ประจำปีการศึกษา 2564 โรงเรียนศิริวัฒน์วิทยา ซึ่งมีจำนวน 32 คน ซึ่งไม่แตกต่างกัน ซึ่งใช้การสุ่มตัวอย่างแบบกลุ่มเป็นกลุ่มทดลองจำนวน 16 คน และกลุ่มควบคุมจำนวน 16 คน และจะยินยอมหากนักเรียนไม่ประสงค์เป็นกลุ่มทดลอง และสอบถามความสมัครใจในการเข้าร่วมกิจกรรม

2) ผู้วิจัยให้นักเรียนทำแบบวัดการคิดอย่างมีวิจารณญาณก่อนการทดลอง

3) ผู้วิจัยดำเนินการทดลองกิจกรรมแนะแนวโดยวิธีการสืบสอบเพื่อเพิ่มการคิดอย่างมีวิจารณญาณกับนักเรียนกลุ่มทดลอง โดยเริ่มทดลองกิจกรรมแนะแนวโดยวิธีการสืบสอบเพื่อเพิ่มการคิดอย่างมีวิจารณญาณสัปดาห์ละ 2 ครั้ง ครั้งละ 45 นาที ในคาบวิชาแนะแนว โดยมีอาจารย์ประจำวิชาแนะแนวระดับมัธยมเป็นผู้สังเกตการวิจัยทุกครั้ง ส่วนนักเรียนกลุ่มควบคุมได้รับการเรียนการสอนในคาบวิชาแนะแนวตามปกติ

4) ผู้วิจัยให้นักเรียนทำแบบวัดการคิดอย่างมีวิจารณญาณก่อนการทดลอง

ขั้นตอนที่ 4 สรุปผลการศึกษา

1) นำคะแนนจากข้อมูลจากแบบวัดการคิดอย่างมีวิจารณญาณมาวิเคราะห์เปรียบเทียบก่อนและหลังการทดลองกิจกรรมแนะแนวโดยวิธีการสืบสอบเพื่อเพิ่มการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และทำการวิเคราะห์เปรียบเทียบคะแนนระหว่างนักเรียนกลุ่มทดลองและนักเรียนกลุ่มควบคุม รวมทั้งนำข้อมูลจากแบบบันทึกการเรียนรู้ และความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการเข้าร่วมแต่ละครั้งของนักเรียนกลุ่มทดลองมาสรุปเนื้อหา

2) นำข้อมูลจากแบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียนกลุ่มทดลองที่มีต่อกิจกรรมแนะแนวโดยวิธีการสืบสอบเพื่อเพิ่มการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และต่อผู้วิจัยมาสรุปเนื้อหา และสรุปข้อเสนอแนะจากการเข้าร่วมกิจกรรมแนะแนว

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อเปรียบเทียบผลของกิจกรรมแนะแนวโดยวิธีการสืบสอบเพื่อเพิ่มการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ภายหลังการเข้าร่วมกิจกรรมแนะแนวโดยวิธีการสืบสอบเพื่อเพิ่มการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ผลการวิจัยพบว่า ก่อนการทดลอง นักเรียนกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมมีคะแนนจากแบบวัดการคิดอย่างมีวิจารณญาณไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงว่า ก่อนการทดลอง นักเรียนที่เป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมมีระดับการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ไม่แตกต่างกัน ดังที่แสดงตามตารางที่ 1

ตารางที่ 1 การเปรียบเทียบคะแนนจากแบบวัดการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมก่อนการทดลองโดยการทดสอบด้วยสถิติพารามेटริก (Parametric Statistics) Independent-Sample T-Test

กลุ่ม	จำนวน	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	t	p
กลุ่มทดลอง	16	21.56	2.15	- .350	.645
กลุ่มควบคุม	16	21.81	1.86		

ภายหลังการทดลอง นักเรียนกลุ่มทดลองที่ได้เข้าร่วมกิจกรรมแนะแนวโดยวิธีการสืบสอบเพื่อเพิ่มการคิดอย่างมีวิจารณญาณสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จึงสรุปได้ว่า กิจกรรมแนะแนวโดยวิธีการสืบสอบเพื่อเพิ่มการคิดอย่างมีวิจารณญาณสามารถเพิ่มการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนกลุ่มทดลองได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังที่แสดงตามตารางที่ 2

ตารางที่ 2 การเปรียบเทียบคะแนนจากแบบวัดการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมหลังการทดลองโดยการทดสอบด้วยสถิติพารามेटริก (Parametric Statistics) Independent-Sample T-Test

กลุ่ม	จำนวน	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	t	p
กลุ่มทดลอง	16	27.68	4.22	4.57	.001
กลุ่มควบคุม	16	22.25	1.77		

*p < .05

จากการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติดังกล่าว จึงสรุปได้ว่ากิจกรรมแนะแนวโดยใช้วิธีการสืบสอบเพื่อเพิ่มการคิดอย่างมีวิจารณญาณสามารถเพิ่มการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนกลุ่มทดลองได้

จากการศึกษาปรากฏผลการวิจัย ดังนี้

1. กิจกรรมแนะแนวโดยวิธีการสืบสอบเพื่อเพิ่มการคิดอย่างมีวิจารณญาณ เมื่อนำมาใช้กับนักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมแนะแนว ฯ สามารถเพิ่มการคิดอย่างมีวิจารณญาณพบว่า นักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมแนะแนวโดยวิธีการสืบสอบเพื่อเพิ่มการคิดอย่างมีวิจารณญาณ มีคะแนนจากแบบวัดการคิดอย่างมีวิจารณญาณภายหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2. กิจกรรมแนะแนวโดยวิธีการสืบสอบเพื่อเพิ่มการคิดอย่างมีวิจารณญาณ เมื่อนำมาใช้กับนักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมแนะแนว ฯ สามารถเพิ่มการคิดอย่างมีวิจารณญาณพบว่า นักเรียนกลุ่มทดลองที่เข้าร่วมกิจกรรมแนะแนวโดยวิธีการสืบสอบเพื่อเพิ่มการคิดอย่างมีวิจารณญาณ มีคะแนนจากแบบวัดการคิดอย่างมีวิจารณญาณสูงกว่านักเรียนกลุ่มควบคุมที่ไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรมแนะแนวโดยวิธีการสืบสอบเพื่อเพิ่มการคิดอย่างมีวิจารณญาณ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. นักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมแนะแนวโดยวิธีการสืบสอบเพื่อเพิ่มการคิดอย่างมีวิจารณญาณ มีความคิดเห็นที่สอดคล้องกันภายหลังที่นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมแนะแนว ฯ ทำให้นักเรียนตระหนักถึงความสำคัญของการคิดอย่างมีวิจารณญาณ นักเรียนได้รู้จักตนเองและผู้อื่นได้ค้นพบตัวเอง มีเหตุผลมากขึ้น ได้เรียนรู้เข้าใจ และเห็นความสำคัญของการคิดอย่างมีวิจารณญาณและการสืบสอบ นำมาประยุกต์ใช้ตามขั้นตอน ได้แก่ การระบุปัญหา การตัดสินใจข้อมูล การระบุสมมติฐาน การสรุปความ และสามารถนำสิ่งที่เรียนรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันมากขึ้น

กิจกรรมแนะแนวโดยวิธีการสืบสอบเพื่อเพิ่มการคิดอย่างมีวิจารณญาณครั้งที่ 1 ถึง ครั้งที่ 8 ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมีรายละเอียด ดังนี้

กิจกรรมครั้งที่ 1 รู้จักกันมากขึ้น

การเข้าร่วมกิจกรรมแนะแนวโดยวิธีการสืบสอบเพื่อเพิ่มการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ครั้งที่ 1 รู้จักกันมากขึ้น เป็นการสร้างสัมพันธภาพที่ดีระหว่างผู้วิจัยกับนักเรียน ผู้วิจัยได้ให้ความรู้ความเข้าใจวัตถุประสงค์แนวทางปฏิบัติในการจัดกิจกรรมแนะแนวโดยวิธีการสืบสอบเพื่อเพิ่มการคิดอย่างมีวิจารณญาณ โดยผู้วิจัยได้ทักทายผู้เรียนและให้ผู้เรียนเข้าแถวเรียงลำดับอายุจากน้อยไปมากผ่านการพูดคุย สอบถามกัน จากนั้นให้ผู้เรียนจับคู่กัน และมีการถามคำถามกับคู่ของตนเอง และแจกใบกิจกรรมที่ 1 เรื่อง รู้จักกันมากขึ้น ให้ผู้เรียนเขียนคำตอบลงในใบกิจกรรม โดยข้อคำถามจะเกี่ยวกับข้อมูลเบื้องต้นของนักเรียน และความหมายของการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และการสืบสอบ ทำให้นักเรียนและผู้วิจัยสนิทสนมกันมากขึ้น

กิจกรรมครั้งที่ 2 นักประดิษฐ์ลดปัญหาสังคม 1

การเข้าร่วมกิจกรรมแนะแนวโดยใช้วิธีการสืบสอบเพื่อเพิ่มการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ครั้งที่ 2 นักประดิษฐ์ลดปัญหาสังคม 1 เป็นกิจกรรมเกี่ยวกับสังคมไทยมีปัญหาต่างๆ เกิดขึ้นมากมายและส่งผลกระทบต่อรูปแบบการดำเนินชีวิตของคนเป็นอย่างมาก แต่ละปัญหานั้นก็ย่อมมีความแตกต่างกันออกไปทั้งสาเหตุ การเกิด ผลกระทบที่เกิดขึ้น และวิธีแก้ไขปัญหาก็เช่นเดียวกัน โดยผู้วิจัยได้กล่าวถึงสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบันเกี่ยวกับปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมไทย เช่น ปัญหา COVID – 19 จากนั้นผู้วิจัยตั้งคำถามเกี่ยวกับปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมไทย เพื่อให้เห็นถึงความสำคัญของปัญหานี้ เพื่อให้ผู้เรียนได้เลือกปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมไทยตามความสนใจของผู้เรียนแต่ละกลุ่ม และร่วมกันหาแนวทางในการแก้ไขหรือลดปัญหาดังกล่าว ผ่านการแสดงบทบาทสมมติเป็นนักประดิษฐ์ ออกแบบและประดิษฐ์สิ่งประดิษฐ์จำลอง เพื่อให้ผู้เรียนได้เข้าใจและฝึกการคิดอย่างมีวิจารณญาณในแต่ละปัญหาผ่านการค้นคว้า รวบรวม และวิเคราะห์ข้อมูลที่จะนำมาสู่การลงข้อสรุปเพื่อการแก้ไข ลด หรือ ปรับปรุงปัญหาต่างๆ

กิจกรรมครั้งที่ 3 นักประดิษฐ์ลดปัญหาสังคม 2

การเข้าร่วมกิจกรรมแนะแนวโดยใช้วิธีการสืบสอบเพื่อเพิ่มการคิดอย่างมีวิจารณญาณกิจกรรมครั้งที่ 3 นักประดิษฐ์ลดปัญหาสังคม 2 กิจกรรมที่ต่อจากกิจกรรมที่ 2 นักประดิษฐ์ลดปัญหาสังคม 1 หลังจากที่ได้เลือกปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมไทยตามความสนใจของผู้เรียนแต่ละกลุ่ม และร่วมกันหาแนวทางในการแก้ไขหรือลดปัญหาดังกล่าว ผ่านการแสดงบทบาทสมมติเป็นนักประดิษฐ์ มีการออกแบบแล้ว คราวนี้จะให้ผู้เรียนได้ประดิษฐ์สิ่งประดิษฐ์จำลอง หากผู้เรียนได้เข้าใจและฝึกการคิดอย่างมีวิจารณญาณในแต่ละปัญหาผ่านการค้นคว้า รวบรวม และวิเคราะห์ข้อมูลที่จะนำมาสู่การลงข้อสรุปเพื่อการแก้ไข ลด หรือ ปรับปรุงปัญหาต่างๆ และสามารถนำเสนอออกมาเป็นรูปแบบสิ่งประดิษฐ์จำลอง

กิจกรรมครั้งที่ 4 สังคมไทยที่ UNDO และซิมซัซ

การเข้าร่วมกิจกรรมแนะแนวโดยใช้วิธีการสืบสอบเพื่อเพิ่มการคิดอย่างมีวิจารณญาณ กิจกรรมครั้งที่ 4 สังคมไทยที่ UNDO และซิมซัซ เป็นกิจกรรมเกี่ยวกับปัญหาในสังคมไทยเกิดขึ้นได้กับคนในทุกช่วงวัย ทั้งวัยเด็ก วัยรุ่น วัยผู้ใหญ่ตอนต้น เป็นต้น ปัญหาที่มักจะเกิดขึ้นกับคนในสังคมไทย โดยผู้วิจัยมีวิดีโอแนะนำเสนอ 2 เรื่อง โดยเรื่องที่ 1 ชื่อ UNDO เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับผู้หญิงคนหนึ่งที่มีความสามารถในการ “UNDO” (การยกเลิก) เรื่องราวต่างๆ ได้ และเรื่องที่ 2 ชื่อซิมซัซ เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับการเลี้ยงดูของผู้ปกครองที่ให้ลูกดูสื่อต่างๆ โทรศัพท์มือถือ โดยไม่ค่อยดูแลเอาใจและคัดกรองข้อมูลที่ลูกดูสื่อต่างๆ ผ่านทางโทรศัพท์มือถือ ซึ่งแต่ละปัญหาก็มีสาเหตุการเกิด ผลกระทบที่เกิดขึ้น และวิธีแก้ไขปัญหา ซึ่งอาจจะเป็นแนวทางทำให้ผู้เรียนได้ฝึกการคิดอย่างมีวิจารณญาณในแต่ละปัญหาผ่านการค้นคว้า รวบรวม และวิเคราะห์ข้อมูลที่จะนำมาสู่การลงข้อสรุปเพื่อการแก้ไข ลด หรือ ปรับปรุงปัญหาต่างๆ หลังจากที่ได้ดูวิดีโอที่ได้เลือก

กิจกรรมครั้งที่ 5 ของมันต้องมี

การเข้าร่วมกิจกรรมแนะแนวโดยใช้วิธีการสืบสอบเพื่อเพิ่มการคิดอย่างมีวิจารณญาณกิจกรรมครั้งที่ 5 ของมันต้องมี เป็นกิจกรรมเกี่ยวกับค่านิยมของคนในสังคมไทยมีสูงมากขึ้นเรื่อยๆ ซึ่งมาจากการให้คุณค่ากับสิ่งของนั้นๆ เพราะเห็นว่าใช้แล้วดูดี เป็นที่สนใจของบุคคลรอบข้าง แต่ไม่ได้มองถึงประโยชน์การใช้สอย ซึ่งนำเสนอผ่านบทความสั้นๆ ที่ให้ผู้เรียนได้อ่านและเป็นเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าผ่านความชอบ แต่ไม่ได้ผ่านการคิดอย่างมีวิจารณญาณต่อสิ่งของนั้นๆ การหาแนวทางในการได้มาของสิ่งของที่ไม่ถูกต้อง จากเรื่องราวที่กล่าวมานำไปสู่ปัญหาต่างๆ จึงให้ผู้เรียนอ่านเรื่องราวผ่านบทความ และร่วมกันหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาหรือลดปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้นได้

กิจกรรมครั้งที่ 6 สุขภาพดีเริ่มต้นที่เรา

การเข้าร่วมกิจกรรมแนะแนวโดยใช้วิธีการสืบสอบเพื่อเพิ่มการคิดอย่างมีวิจารณญาณ กิจกรรมครั้งที่ 6 สุขภาพดีเริ่มต้นที่เรา เป็นกิจกรรมที่เกี่ยวกับความสำคัญของสุขภาพ ทั้งสุขภาพกายและสุขภาพจิต หากบุคคลมีสุขภาพที่ดีก็จะส่งผลต่อรูปแบบการดำเนินชีวิตและการทำงานที่ดีและมีประสิทธิภาพ แต่หากมีสุขภาพที่ไม่ค่อยดีนักก็จะส่งผลต่อรูปแบบการดำเนินชีวิต และการทำงานเช่นเดียวกัน โดยในกิจกรรมนี้จะเน้นบทความกล่าวถึงสุขภาพกายของคน หากคนรับรู้ว่ามีน้ำหนักที่เพิ่มมากขึ้น เพราะการมีความสุขในการกิน เห็นถึงปัญหาที่จะตามมาในอนาคตในด้านสุขภาพ และนำไปสู่แนวทางในการดูแลสุขภาพซึ่งมีรูปแบบการดูแลสุขภาพที่แตกต่างกัน เพื่อเป็นการเปรียบเทียบให้เห็นถึงรูปแบบการดูแลสุขภาพ ผลกระทบด้านสุขภาพของแต่ละคน และให้ผู้เรียนได้ฝึกการคิดอย่างมีวิจารณญาณและช่วยกันหาข้อสรุปเพื่อที่จะแก้ไขหรือป้องกันปัญหา

กิจกรรมครั้งที่ 7 โปสเน็ตต์ เพจนี้ดัง

การเข้าร่วมกิจกรรมแนะแนวโดยใช้วิธีการสืบสอบเพื่อเพิ่มการคิดอย่างมีวิจารณญาณ กิจกรรมครั้งที่ 7 โปสเน็ตต์ เพจนี้ดัง เป็นกิจกรรมเกี่ยวกับสังคมในปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วที่ส่งผลต่อรูปแบบการดำเนินชีวิตของบุคคลเป็นอย่างมาก มีข้อมูลข่าวสารมีปริมาณมากทั้งเป็นข้อมูลที่มีความน่าเชื่อถือและไม่น่าเชื่อถือ ทั้งข้อมูลข่าวสารตามสื่อต่างๆ รวมถึงข้อมูลข่าวสารทางอินเทอร์เน็ต ทั้งข้อมูลที่เป็นจริงและเป็นเท็จ กิจกรรมนี้จะทำให้ผู้เรียนได้ลองสังเกตข้อมูลต่างๆ ที่ได้รับทางอินเทอร์เน็ตว่าเป็นที่น่าเชื่อถือมากน้อยเพียงใด โดยได้นำเสนอตัวอย่างสื่อ 2 แบบ ในหัวข้อวิธีการป้องกัน COVID – 19 ซึ่งเป็นสื่อจากทางอินเทอร์เน็ต ให้ผู้เรียนได้ร่วมกันหาแนวทางการแก้ไขปัญหาผ่านการคิดอย่างมีวิจารณญาณซึ่งประกอบด้วย การระบุปัญหา การตัดสินใจข้อมูล การระบุสมมติฐาน และการสรุปความเพื่อแก้ไขปัญหาต่างๆ ต่อไป

กิจกรรมครั้งที่ 8 บทสรุป

การเข้าร่วมกิจกรรมแนะแนวโดยใช้วิธีการสืบสอบเพื่อเพิ่มการคิดอย่างมีวิจารณญาณ กิจกรรมครั้งที่ 8 บทสรุป เป็นกิจกรรมที่ให้ผู้เรียนได้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากการทำกิจกรรมที่ 1 ถึงกิจกรรมที่ 8 เป็นกิจกรรมที่สรุปรวมให้ผู้เรียนได้มีโอกาสประมวลประสบการณ์และสิ่งที่ได้เรียนรู้กับเพื่อนในห้องที่มีต่อกิจกรรมทั้งหมดที่ได้จัดขึ้น โดยผู้วิจัยแจกแผ่นกระดาษให้ผู้เรียนได้เขียนระบุถึงความรู้สึกและสิ่งที่ได้เรียนรู้จากกิจกรรมที่ผ่านมาและนำแผ่นกระดาษที่เขียนนำมาติดรวมกันที่กระดาน ให้ผู้เรียนแต่ละคนได้เดินดูผลงานที่เขียนติดที่กระดาน

องค์ความรู้ใหม่

ผู้สอนควรสอนให้ผู้เรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นใช้กระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ โดยปรับรูปแบบการสอนแบบบรรยายหรือการสอนที่นิยมใช้สอนโดยทั่วไปซึ่งให้ผู้เรียนนั่งฟังนั่งจดเพียงอย่างเดียวเป็นรูปแบบกิจกรรมแนะแนวและวิธีการสืบสอบ ซึ่งกิจกรรมแนะแนวโดยใช้วิธีการสืบสอบเป็นการจัดการเรียนรู้โดยผ่านกิจกรรมแนะแนวที่ให้ผู้เรียนแสวงหาความรู้โดยการซักถาม เมื่อเผชิญกับสถานการณ์หรือปัญหาที่ทำให้เกิดความสงสัยเพื่อนำไปสู่การค้นหาคำตอบและข้อสรุปของปัญหา จะทำให้ผู้เรียนมีความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ โดยคิด พิจารณา ไตร่ตรองอย่างรอบคอบ ซึ่งรูปแบบของการคิดที่ประกอบไปด้วย ทศนคติ ความรู้ และทักษะ โดยอาศัยการแสวงหาความรู้และการรวบรวมข้อมูล เพื่อนำไปสู่ข้อสรุปที่เหมาะสม และสามารถนำไปประกอบการตัดสินใจที่ถูกต้อง ซึ่งประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ ได้แก่

1. การระบุปัญหา หมายถึง ความสามารถของผู้เรียนในการระบุปัญหา เมื่อกำหนดตัวอย่างสถานการณ์ในแต่ละสถานการณ์หรือเหตุการณ์ขึ้นมา ทำให้ประเด็นของปัญหาเกิดความกระจ่าง

2. การตัดสินใจข้อมูล หมายถึง ความสามารถของผู้เรียนในการตัดสินใจพิจารณาความน่าเชื่อถือของข้อมูล
3. การระบุสมมติฐาน หมายถึง ความสามารถของผู้เรียนในการนำข้อมูลที่ได้นำวิเคราะห์ และกำหนดแนวทางของคำตอบ โดยมีการรวบรวม ค้นคว้าข้อมูล และพิจารณาถึงความเป็นเหตุเป็นผล
4. การสรุปความ หมายถึง ความสามารถของผู้เรียนในการหาข้อสรุปที่ได้จากการรวบรวมข้อมูล

ที่ผ่านจากการวิเคราะห์และประเมินข้อมูลเรียบร้อยแล้ว เพื่อนำไปสู่ข้อสรุปที่สมเหตุสมผล

การจัดการเรียนรู้ผ่านกิจกรรมโดยให้ผู้เรียนเป็นผู้แสวงหาคำตอบโดยให้ผู้เรียนได้เป็นผู้ลงมือปฏิบัติเป็นสิ่งสำคัญ ผู้เรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เป็นช่วงวัยที่กำลังเรียนรู้ สามารถคิดในสิ่งที่ซับซ้อน สามารถคิดวิเคราะห์เชื่อมโยงเหตุการณ์ต่างๆ ได้ เมื่อเด็กพัฒนาได้อย่างเต็มที่แล้วจะสามารถคิดอย่างเป็นเหตุเป็นผล และแก้ปัญหาได้อย่างเหมาะสมพร้อมที่จะเป็นผู้ใหญ่ที่มีวุฒิภาวะได้ ดังนั้นผู้เรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จึงเป็นช่วงวัยที่ควรได้รับการฝึกฝนหรือฝึกสอนให้พัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ จะทำให้สามารถตัดสินใจเลือกรับข้อมูลและใช้ข้อมูลต่างๆ ได้อย่างเหมาะสม ตลอดจนสามารถวิเคราะห์ ประเมินข้อมูล สามารถคาดการณ์ และแก้ไขปัญหาต่างๆ ได้ดี ทำให้เกิดประโยชน์ในการวางแผนการดำเนินชีวิตของผู้เรียนได้เป็นอย่างดี

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่องผลของกิจกรรมแนะแนวโดยใช้วิธีการสืบสอบเพื่อเพิ่มการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนศิริวัฒนวิทยา มีประเด็นที่น่าสนใจมาอภิปรายผลดังนี้

ผลจากการวิจัยตามวัตถุประสงค์ พบว่า การเข้าร่วมกิจกรรมแนะแนวโดยใช้วิธีการสืบสอบเพื่อเพิ่มการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนศิริวัฒนวิทยา ภายหลังการเข้าร่วมกิจกรรมแนะแนวโดยใช้วิธีการสืบสอบเพื่อเพิ่มการคิดอย่างมีวิจารณญาณ นักเรียนมีการคิดอย่างมีวิจารณญาณสูงขึ้น สามารถพิจารณา ตัดสินใจรับข้อมูลข่าวสาร ความรู้ เพื่อตัดสินใจในการแก้ไขปัญหาได้ สอดคล้องกับงานวิจัยผลการใช้กิจกรรมแนะแนวเพื่อพัฒนาคุณลักษณะนักคิดเชิงอนาคตของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 (Akkapatum, 2012) ช่วยให้นักเรียนมีคุณลักษณะนักคิดเชิงอนาคต และงานวิจัยผลการใช้ชุดกิจกรรมแนะแนวแบบใช้ปัญหาเป็นฐานที่มีต่อความสามารถในการคิดแก้ปัญหาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนชุมชนวัดไทรน้อย จังหวัดนนทบุรี (Temkeaw, 2015) ทำให้นักเรียนความสามารถในการคิดแก้ปัญหา อีกทั้ง Erbsuksiri (2013) กล่าวว่า กิจกรรมแนะแนว เป็นกระบวนการช่วยเหลือบุคคลให้รู้จักและเข้าใจตนเอง เข้าใจสภาพแวดล้อม สามารถตัดสินใจในการแก้ปัญหาต่างๆ สามารถวางแผนชีวิตได้อย่างฉลาด และมีการพัฒนาตนเองให้เติบโตเต็มศักยภาพ และ Chumsai Na Ayutthaya (2020) กล่าวว่า การสืบสอบเป็นการเรียนรู้โดยอาศัยกระบวนการแสวงหาข้อมูล โดยกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดคำถาม ความคิดและลงมือแสวงหาความรู้ เพื่อนำมาประมวลหาคำตอบหรือข้อสรุปด้วยตนเอง ซึ่งผู้วิจัยขออภิปราย ดังนี้

กิจกรรมแนะแนวโดยใช้วิธีการสืบสอบเพื่อเพิ่มการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 มีการใช้กระบวนการจัดกิจกรรมที่หลากหลาย เช่น การใช้กิจกรรมกลุ่ม การจับคู่ ใช้คลิปวิดีโอ รูปภาพ และบทความ จะช่วยให้นักเรียนได้ฝึกคิด ชักถาม อภิปราย และมีใบกิจกรรมให้ทำทุกครั้ง และทำให้นักเรียนรู้จักและเข้าใจตนเองมากขึ้น อีกทั้งได้เรียนรู้การคิดอย่างมีวิจารณญาณในเบื้องต้น ดังจะเห็นได้จากการแสดงความคิดเห็นของนักเรียนเกี่ยวกับกิจกรรมแต่ละครั้งตามองค์ประกอบ ดังนี้

องค์ประกอบที่ 1 การระบุปัญหา ดังจะเห็นได้จากตัวอย่างที่นักเรียนได้บันทึกจากกิจกรรม เช่น “...ได้รู้จักตัวเองและเพื่อนๆ มากขึ้น ว่าชอบอะไร อยากเรียนอะไร อยากทำอะไร และได้เห็นมุมมองของคนอื่น...” หรือ “...ทุกปัญหาสามารถระบุได้นำไปสู่การแก้ไขปัญหาหรือป้องกันได้เพื่อไม่ให้เกิดปัญหานั้นๆ...”

องค์ประกอบที่ 2 การตัดสินใจ ดังจะเห็นได้จากตัวอย่างที่นักเรียนได้บันทึกจากกิจกรรม เช่น “...ข้อมูลที่มีอยู่มากมายแต่หากต้องเลือกข้อมูลที่น่าเชื่อถือก็ต้องอาศัยการคิด และดูจากแหล่งที่เป็นทางการทำให้น่าเชื่อถือ...” หรือ “...ทำให้เลือกตัดสินใจในการรับชมสื่อผ่านการตัดสินใจพิจารณาข้อมูล...”

องค์ประกอบที่ 3 การระบุสมมติฐาน ดังจะเห็นได้จากตัวอย่างที่นักเรียนได้บันทึกจากกิจกรรม เช่น “...หากมีข้อมูลไม่เพียงพอจะทำให้สิ่งที่ได้ไม่ดีเท่าที่ควร...” หรือ “...การนำข้อมูลที่ได้อามาวิเคราะห์ โดยมีการค้นคว้าข้อมูล และพิจารณาถึงความเป็นเหตุเป็นผลถือว่าเป็นสิ่งสำคัญอย่างมากในการนำมาปฏิบัติสิ่งต่างๆ...”

องค์ประกอบที่ 4 การสรุปความ ดังจะเห็นได้จากตัวอย่างที่นักเรียนได้บันทึกจากกิจกรรม เช่น “...ได้ค้นพบตัวเอง รู้จักตัวเองและมีเหตุผลมากขึ้น ได้เรียนรู้เกี่ยวกับการคิดอย่างมีวิจารณญาณและการตอบคำถาม การตัดสินใจ การแก้ปัญหา และการสืบค้นข้อมูล เพื่อนำไปใช้ในการใช้ชีวิตประจำวันมากขึ้น...” หรือ “...เรียนรู้และรู้จักการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และการสืบสอบในเบื้องต้น มาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ตามขั้นตอน ได้แก่ การระบุปัญหา การตัดสินใจ การระบุสมมติฐาน การสรุปความ...”

2. ความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อกิจกรรมของแนะแนวโดยใช้วิธีการสืบสอบเพื่อเพิ่มการคิดอย่างมีวิจารณญาณและต่อผู้วิจัย

การสรุปเนื้อหาจากแบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียนต่อกิจกรรมแนะแนวโดยใช้วิธีการสืบสอบเพื่อเพิ่มการคิดอย่างมีวิจารณญาณและต่อผู้วิจัย เมื่อเสร็จสิ้นการทดลองครบ 8 ครั้ง พบว่านักเรียนส่วนใหญ่มีความเห็นในภาพรวมต่อกิจกรรมแนะแนวโดยใช้วิธีการสืบสอบเพื่อเพิ่มการคิดอย่างมีวิจารณญาณ อยู่ในระดับมาก (3.94 – 4.31) แสดงว่านักเรียนกลุ่มทดลองคิดว่าการได้เข้าร่วมกิจกรรมแนะแนวโดยใช้วิธีการสืบสอบเพื่อเพิ่มการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ทำให้ได้ความรู้ ความเข้าใจ และมีประสบการณ์การเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ของกิจกรรมแนะแนวโดยใช้วิธีการสืบสอบเพื่อเพิ่มการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

จากการทำกิจกรรมทั้งหมด นักเรียนมีความคิดเห็นว่า กิจกรรมแนะแนวโดยใช้วิธีการสืบสอบเพื่อเพิ่มการคิดอย่างมีวิจารณญาณ มีการจัดกิจกรรมที่หลากหลาย เช่น เกมต่อแถวรู้จักกัน กิจกรรมจับคู่ กิจกรรมกลุ่มกรณีตัวอย่างจากบทความ การสร้างสิ่งประดิษฐ์จำลอง การอภิปราย และการอธิบาย เป็นต้น การใช้รูปแบบในการจัดกิจกรรมที่มีความหลากหลายจะทำให้นักเรียนมีความกระตือรือร้นที่อยากทำกิจกรรม กระตุ้นให้นักเรียนได้คิด วิเคราะห์ ระดมความคิด นำเสนอความคิด ช่วยให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ ความเข้าใจ สามารถนำความรู้และทักษะที่ได้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน ซึ่งสอดคล้องกับความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อกิจกรรมแนะแนวโดยใช้วิธีการสืบสอบเพื่อเพิ่มการคิดอย่างมีวิจารณญาณ จากแบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียนต่อกิจกรรมแนะแนวโดยใช้วิธีการสืบสอบเพื่อเพิ่มการคิดอย่างมีวิจารณญาณ เมื่อเสร็จสิ้นการทดลองทั้ง 8 ครั้ง คือ “...ได้รู้จักตัวเองและเพื่อนๆ ว่าชอบและอยากทำอะไร...” หรือ “...มีสิ่งต่างๆ เกิดขึ้นมากมายในสังคมไทย ส่งผลกระทบและเป็นปัญหาต่อตัวเองและคนรอบข้าง...” หรือ “...เรียนรู้และรู้จักการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และการสืบสอบในเบื้องต้น มาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ ตามขั้นตอน ได้แก่ การระบุปัญหา การตัดสินใจ การระบุสมมติฐาน และการสรุปความ...” และความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อผู้วิจัยนั้น นักเรียนมีความคิดเห็นว่า คุณครู ใจดี ทำให้อยากทำกิจกรรม อยากให้เพิ่มเวลาในการทำกิจกรรม และชอบกิจกรรมที่คุณครูจัดขึ้นอยากให้มีกิจกรรมมากขึ้น

สรุป

กิจกรรมแนะแนวโดยใช้วิธีการสืบสอบเพื่อเพิ่มการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 สามารถเพิ่มการคิดอย่างมีวิจารณญาณให้แก่ นักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ ได้แก่ การระบุปัญหา วิเคราะห์ข้อมูล การประเมินผล และการสรุปความ ผ่านการจัดกิจกรรมแนะแนวผสมผสานร่วมกับวิธีการสืบสอบ โดยให้ผู้เรียนเป็นผู้แสวงหาคำตอบโดยให้ผู้เรียนได้เป็นผู้ลงมือปฏิบัติเป็นสิ่งสำคัญ ทำให้ผู้เรียนสามารถคิดในสิ่งที่ซับซ้อนและคิดอย่างเป็นเหตุเป็นผล ตลอดจนแก้ปัญหาได้อย่างเหมาะสมพร้อมที่จะเป็นผู้ใหญ่ที่มีวุฒิภาวะได้ ดังนั้นผู้เรียนควรได้รับการฝึกฝนหรือฝึกสอนให้พัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถตัดสินใจเลือกรับข้อมูลและใช้ข้อมูลต่างๆ ได้อย่างเหมาะสม ตลอดจนสามารถวิเคราะห์ ประเมินข้อมูลสามารถคาดการณ์ และแก้ไขปัญหาต่างๆ ได้ดี ทำให้เกิดประโยชน์ในการวางแผนการดำเนินชีวิตของผู้เรียนได้เป็นอย่างดีสามารถทำให้ผู้เรียนมีความสามารถในการคัดกรอง ค้นหาข้อมูล และรับข้อมูลที่เป็นจริงในสังคมปัจจุบันได้ดีขึ้น ทำให้ผู้เรียนสามารถคิดพิจารณาไตร่ตรอง โดยอาศัยความรู้และการรวบรวมข้อมูลเพื่อนำไปสู่ข้อสรุปที่เหมาะสม สามารถนำไปใช้ในการตัดสินใจและการแก้ไขปัญหาได้อย่างเหมาะสม ตลอดจนสามารถดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมของผู้เรียนแห่งศตวรรษที่ 21 ได้อย่างมีความสุข

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 ครูประจำชั้น ครูแนะแนว และผู้สนใจ สามารถนำผลการวิจัยในครั้งนี้ไปศึกษาต่อยอดเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เช่น การนำกิจกรรมแนะแนวโดยวิธีการสืบสอบเพื่อเพิ่มการคิดอย่างมีวิจารณญาณไปเพิ่มการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น และสามารถปรับเปลี่ยนกิจกรรมให้สอดคล้องกับสถานที่ เวลา และหลักสูตรของสถานศึกษาได้ตามความเหมาะสม

1.2 ครูประจำชั้น ครูแนะแนว และผู้สนใจ สามารถจัดกิจกรรมอื่นๆ ที่นักเรียนได้มีโอกาสที่ได้ขยับร่างกาย เคลื่อนที่ แสดงออกทางความคิด หรือได้ดูสื่อจากคลิปวิดีโอสั้นก็อาจจะสามารถช่วยให้นักเรียนได้ทำกิจกรรมได้อย่างมีความสุขมากขึ้น

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีการนำกิจกรรมไปปรับใช้ในรายวิชาอื่นๆ เพื่อให้นักเรียนมีการคิดรูปแบบอื่นๆ เช่น ความคิดสร้างสรรค์ ความคิดเชิงอนาคต และคิดอย่างเป็นระบบ เป็นต้น

References

- Akkapatum, V. (2012). *The Effect of Guidance Activities to Develop Futurist Characteristics of Mathayomsuksa 2 Students*. (Master's Thesis). Khonkaen University. Khonkaen.
- Barry, D. S. (1998). *Psychology: Science & Understanding*. New York: McGraw-Hill.
- Chumsai Na Ayutthaya, J. (2020). *Teaching General Education Subjects*. Bangkok: Office of Learning Innovation Srinakharinwirot University.
- Erbsuksiri, A. (2013). *Psychology for Teachers*. Bangkok: Chulalongkorn University Press.
- Kowtrakul, S. (2016). *Educational Psychology*. Bangkok: Chulalongkorn University Press.

- Ministry of Education. (2008). *Basic Education Core Curriculum 2008*. Bangkok: Agricultural Cooperative Association of Thailand Printing House.
- Pattanaphon, O. (2008). *A Construction of Critical Thinking Test for the Third Level Students in Secondary School Nakhonsawan Educational Service Area Office 1*. (Master's Thesis). Srinakharinwirot University. Bangkok.
- Pornkul, Ch. (2014). *Teaching Thought Processes: Theory and Application*. (3rd ed.). Bangkok: Chulalongkorn University Press.
- Temkeaw, R. (2015). *The Effects of Using a Problem-Based Guidance Activities Package on Problem Solving Ability of Mathayom Suksa 1 Student of Chumchon Wat Sainoi School in Nonthaburi Province*. (Master's Thesis). Sukhothai Thammathirat Open University. Nonthaburi.

การพัฒนารูปแบบการเรียนรู้ปฏิสัมพันธ์แบบผสมผสานตามกระบวนการคิด
เชิงออกแบบ เพื่อส่งเสริมความสามารถในการสร้างนวัตกรรม
สำหรับนักศึกษาประกาศนียบัตรวิชาชีพครู*

The Development of Interactive Blended Learning Model Based on the
Design Thinking Process to Enhance Students' Abilities to Create Innovation
for Graduate Diploma Students in Teaching Profession

¹บุญจิรา วงษ์ปา, สุติตเทพ ศิริพิพัฒน์กุล และ สันชัย พัฒนสิทธิ์

¹Boonjira Wongpa, Sutitthep Siripipattanakul and Sunchai Pattanasit

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

Faculty of Education, Kasetsart University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: boonjira.w@ku.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนารูปแบบฯ 2) พัฒนารูปแบบการเรียนรู้แบบผสมผสานตามกระบวนการคิดเชิงออกแบบฯ 3) ศึกษาผลของการใช้รูปแบบฯ 4) รับรองรูปแบบฯ บทความวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา กลุ่มตัวอย่างคือ นักศึกษาประกาศนียบัตรวิชาชีพครู มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ ศูนย์สุพรรณบุรี โดยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบกลุ่ม จำนวน 30 คน และผู้เชี่ยวชาญด้านสื่อและเนื้อหา จำนวน 9 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง เพื่อตรวจสอบคุณภาพและรับรองรูปแบบฯ เครื่องมือที่ใช้คือ 1) รูปแบบการเรียนรู้ปฏิสัมพันธ์แบบผสมผสานตามกระบวนการคิดเชิงออกแบบฯ 2) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน 3) แบบประเมินความพึงพอใจของนักศึกษาประกาศนียบัตรวิชาชีพครู และ 4) แบบประเมินรับรองรูปแบบโดยผู้เชี่ยวชาญ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย พบว่า 1) รูปแบบการเรียนรู้ปฏิสัมพันธ์แบบผสมผสานตามกระบวนการคิดเชิงออกแบบฯ ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ มีปัจจัยนำเข้า ได้แก่ ผู้เรียน เนื้อหาการสอน ผู้สอน การออกแบบเครื่องมือสภาพแวดล้อมการเรียนการสอน การประเมินผล และมีกระบวนการ 5 ขั้นตอน คือ (1) วิเคราะห์ผู้เรียน (2) กำหนดเนื้อหาบทเรียน (3) ออกแบบกิจกรรมของผู้เรียน (4) ออกแบบเครื่องมือและ (5) การประเมินผลรูปแบบที่พัฒนาขึ้นมา มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก และผลผลิต คือ การสร้างนวัตกรรมของนักศึกษา 2) บทเรียนรูปแบบการเรียนรู้ปฏิสัมพันธ์แบบผสมผสานตามกระบวนการคิดเชิงออกแบบฯ ที่ประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญมีคุณภาพอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.62, S.D. = 0.51) 3) ผลการใช้รูปแบบการเรียนรู้ปฏิสัมพันธ์แบบผสมผสานตามกระบวนการคิดเชิงออกแบบฯ พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน หลังเรียนด้วยบทเรียนรูปแบบฯ สูงกว่าคะแนนก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนคะแนนการสร้างนวัตกรรมผลงานของนักศึกษาหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด และความพึงพอใจของผู้เรียนอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.41, S.D. = 0.54) 4) ผลการรับรองรูปแบบการ

เรียนรู้ปฏิสัมพันธ์แบบผสมผสานตามกระบวนการคิดเชิงออกแบบฯ ที่รับรองโดยผู้เชี่ยวชาญ มีความเหมาะสมอยู่ในระดับดีมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.60, S.D. = 0.52) สามารถนำไปใช้ได้

คำสำคัญ: รูปแบบการเรียนรู้ปฏิสัมพันธ์แบบผสมผสาน; การคิดเชิงออกแบบ; ความสามารถในการสร้างนวัตกรรม

Abstract

The research article consisted of the following objectives: 1) to develop an interactive blended learning model based on design thinking process to enhance students' abilities to create innovation for graduate diploma students in teaching profession; 2) to build lessons learned via an interactive blended learning model based on design thinking process to enhance students' abilities to create innovation for graduate diploma students in teaching profession; 3) to investigate the outcomes of using an interactive blended learning model based on design thinking process to enhance students' abilities to create innovation for graduate diploma students in teaching profession; and 4) to verify an interactive blended learning model based on the design thinking process to enhance students' abilities to create innovation for graduate diploma students in teaching profession. A sample group of 30 graduate diploma students in the teaching profession of industrial education from Rajamangala University of Technology Suvarnabhumi, Suphanburi Campus, was chosen using the cluster sampling method in the academic year 2022. Purposive sampling was used to select nine media and content experts to inspect and verify the model's quality. The following tools were used to collect data: 1) an interactive blended learning model based on the design thinking process; 2) an achievement test; 3) a satisfaction survey for graduate diploma students in the teaching profession; and 4) an assessment form for expert verification of the model. The obtained data were analyzed by descriptive statistics such as percentage, mean, and standard deviation.

The research results are found as follows: 1) An integrated interactive blended learning model based on design thinking process to enhance students' abilities to create innovation for graduate diploma students in teaching profession consists of six elements, namely students, teaching content, instructors, tool design, teaching and learning environment, and assessment. There are five steps, which are (1) analyzing students; (2) determining lesson content; (3) designing activities for students; (4) designing tools; and (5) evaluating the outcomes. The developed model is of propriety at a high level. The output is the innovation created by students; 2) The quality of an interactive blended learning model based on design thinking process to enhance students' abilities to create innovation that was verified by experts was at the highest level ($\bar{X}$ = 4.62, S.D. = 0.51); 3) The results of using the interactive blended learning model based on design thinking process lesson found that the post-test of learning achievement was higher than pre-test, with a statistical significance of 0.05 level. The

post-test of students' abilities to create innovation is higher than the post-test, with a statistical significance of 0.05 level, which is higher than the set criteria. The students' satisfaction is at a high level ($\bar{X}$ = 4.41, S.D. = 0.54); and 4) Experts' verification of an interactive blended learning model based on the design thinking model is of propriety at the highest level ($\bar{X}$ = 4.60, S.D. = 0.52), which can be used with students.

Keywords: Interactive Blended Learning Mode; Design Thinking; Abilities to Create Innovation

บทนำ

การพัฒนาครูให้มีคุณภาพนั้นเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาการศึกษา เพราะครูเป็นผู้สร้างบุคลากรทุกสาขาและอาชีพ ครูเป็นบุคคลที่สำคัญที่มีหน้าที่รวบรวมองค์ความรู้ต่างๆ มาถ่ายทอดให้ผู้เรียน และออกแบบการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียน ซึ่งการพัฒนาการศึกษาภายใต้ศตวรรษที่ 21 การพัฒนาครูให้มีประสิทธิภาพสามารถใช้วิธีการสอนหลากหลาย รวมถึงประยุกต์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารให้เหมาะสมกับสภาพปัจจุบันและในอนาคต โดยผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาในระดับที่สูงขึ้นและมีความคงทนต่อความรู้ที่ได้รับ สามารถทำให้ผู้เรียนมีความคิดการตัดสินใจสร้างองค์ความรู้ใหม่ได้ด้วยตนเอง สามารถเชื่อมกระบวนการเรียนรู้ให้เข้ากับชีวิตจริง การเป็นครูที่มีคุณภาพตามมาตรฐานวิชาชีพครูคุรุสภา (Secretariat Office of the Teachers' Council of Thailand, 2013) ซึ่งได้กำหนดมาตรฐานวิชาชีพครูไว้ 3 ด้าน คือ มาตรฐานความรู้และประสบการณ์วิชาชีพ มาตรฐานการปฏิบัติงาน และมาตรฐานการปฏิบัติตนตามจรรยาบรรณของวิชาชีพ โดยครูที่ผ่านการปฏิบัติการสอนในสถานศึกษาตามหลักสูตรปริญญาทางการศึกษาเป็นเวลาไม่น้อยกว่า 1 ปี และผ่านเกณฑ์การประเมินปฏิบัติการสอนตามหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขที่คณะกรรมการคุรุสภากำหนด ประกอบด้วย การฝึกปฏิบัติวิชาชีพระหว่างเรียน การปฏิบัติการสอนในสถานศึกษาในสาขาวิชาเฉพาะ และให้ความสำคัญกับสาระความรู้เทคโนโลยีสารสนเทศสำหรับครูสามารถใช้คอมพิวเตอร์ขั้นพื้นฐาน มาตรฐานความรู้ ด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศทางการศึกษา ซึ่ง Phonakhon (2017) กล่าวว่า แนวคิดทฤษฎี เทคโนโลยีและนวัตกรรมการศึกษาที่ส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้เทคโนโลยีและสารสนเทศ การวิเคราะห์ปัญหาที่เกิดจากการใช้นวัตกรรมเทคโนโลยีและสารสนเทศ แหล่งการเรียนรู้และเครือข่ายการเรียนรู้ การออกแบบ การสร้าง การนำไปใช้ การประเมิน และการปรับปรุงนวัตกรรม พัฒนาเทคโนโลยีและสารสนเทศเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่ดี สามารถแสวงหาแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน ซึ่งสอดคล้องกับ Khlaisang (2011) ที่กล่าวว่า การศึกษาในปัจจุบันเปลี่ยนแปลงจากเดิมที่มีการเรียนการสอนที่พบปะกันเฉพาะในชั้นเรียน กลายเป็นการนำเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเข้ามาประยุกต์ใช้กับการศึกษา เพื่อขยายโอกาสทางการเรียนและพัฒนาการเรียนรู้ สิ่งที่สำคัญอย่างมาก คือ ทำให้ผู้เรียนได้มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันได้ทุกที่ ทุกเวลา จึงเป็นส่วนสำคัญที่ครูจะได้พัฒนาตนเอง พัฒนาการเรียนการสอนให้ทันกับเทคโนโลยีและสถานการณ์ปัจจุบันยิ่งขึ้น

ในการพัฒนาการเรียนการสอนได้มีการนำรูปแบบและเทคนิควิธีการสอนเพื่อให้สนองตอบต่อความก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยี โดยการนำเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารมาใช้ในการจัดการศึกษานั้นสามารถทำได้หลายรูปแบบ เป็นรูปแบบของการบูรณาการปรับใช้เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์กับการเรียนการสอนแบบปกติ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ที่ก้าวไกล เกิดทั้งประสิทธิภาพและมีประสิทธิภาพทางการเรียนรู้อย่างยิ่งขึ้น เป็นการผสมผสานการเรียนการสอนหลายรูปแบบเข้าด้วยกัน ผ่านระบบเครือข่าย Online ร่วมกับการเรียนแบบเผชิญหน้า (Face to Face) ทำให้เกิดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพมากกว่าการนั่งฟังการบรรยาย

ในชั้นเรียนปกติ ทั้งนี้จะให้ความสำคัญกับการเลือกใช้สื่อที่เหมาะสมและถูกต้องตามจุดประสงค์การเรียนรู้ ในลักษณะต่างๆ เพื่อเพิ่มศักยภาพการเรียนการสอนให้ดียิ่งขึ้น (Sangsuk, 2016)

จากความสำคัญข้างต้น การพัฒนาการศึกษาสำหรับศตวรรษที่ 21 ต้องเตรียมความพร้อมของครู ผู้ซึ่งเป็นบุคลากรสำคัญของการศึกษาให้มีความพร้อมในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งต้องพัฒนาครู เพื่อจะได้ถ่ายทอดความรู้ให้แก่ผู้เรียนได้ และมีความสามารถในการออกแบบจัดการเรียนการสอน ให้มีความสอดคล้องกับเป้าหมายแนวทางการพัฒนาของแผนแม่บทภายใต้ ยุทธศาสตร์แห่งชาติ พ.ศ.2561-2580 โดยมีประเด็นสำคัญ คือ เป็นยุคของเทคโนโลยี Creative และ Innovation ซึ่งมีการผสมผสานเทคโนโลยีเข้ากับเนื้อหาและวิธีการเรียนการสอน เน้นการส่งเสริมการสร้าง นวัตกรรมและพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนให้แก่ผู้เรียน ที่ต้องการพัฒนาตนเองให้ตามทันเทคโนโลยี โดยจำเป็นจะต้องปฏิรูปเปลี่ยนแปลงรูปแบบการเรียนการสอนให้ผู้เรียนมีความก้าวหน้าทันการเปลี่ยนแปลง ของสังคมปัจจุบัน และการพัฒนาผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ถือเป็นความท้าทายที่สุดต่อการเปลี่ยนแปลง ในยุคกระแส Social Network ในปัจจุบัน จากบทความวิจัยนี้เสนอการเรียนรู้ปฏิสัมพันธ์แบบผสมผสาน ตามกระบวนการคิดเชิงออกแบบ ซึ่งมุ่งเน้นการสร้างนวัตกรรมใหม่ให้ผู้เรียนสนใจในการเรียนการสอนมากขึ้น สอดคล้องกับการเรียนในยุคปัจจุบันมากที่สุด และยังใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาจัดการเรียนการสอน ที่ตรงกับความต้องการมากที่สุด งานวิจัยนี้มุ่งพัฒนาโดยอาศัยรูปแบบการเรียนรู้ปฏิสัมพันธ์แบบผสมผสาน ตามกระบวนการคิดเชิงออกแบบเพื่อส่งเสริมความสามารถในการสร้างนวัตกรรมสำหรับนักศึกษา ประกาศนียบัตรวิชาชีพครู เพื่อพัฒนาครูให้มีความพร้อมในศตวรรษที่ 21 ซึ่งจะกลายเป็นแม่พิมพ์ของชาติ พร้อมเป็นครูยุคใหม่ที่มีคุณภาพ เพื่อเป็นพื้นฐานและเป็นแนวทางในการพัฒนาองค์ความรู้ใหม่ในการ ตอบสนองนโยบายในการพัฒนาประเทศที่สอดคล้องกับไทยแลนด์ 4.0 และนโยบายในการพัฒนาคุณภาพด้าน การศึกษาในยุคสังคมการเรียนรู้ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษารูปแบบการเรียนรู้ปฏิสัมพันธ์แบบผสมผสานตามกระบวนการคิดเชิงออกแบบ เพื่อส่งเสริมความสามารถในการสร้างนวัตกรรมสำหรับนักศึกษาประกาศนียบัตรวิชาชีพครู
2. เพื่อพัฒนาบทเรียนการเรียนรู้ปฏิสัมพันธ์แบบผสมผสานตามกระบวนการคิดเชิงออกแบบ เพื่อส่งเสริมความสามารถในการสร้างนวัตกรรมสำหรับนักศึกษาประกาศนียบัตรวิชาชีพครู
3. เพื่อศึกษาผลของการใช้รูปแบบการเรียนรู้ปฏิสัมพันธ์แบบผสมผสานตามกระบวนการคิดเชิงออกแบบเพื่อส่งเสริมความสามารถในการสร้างนวัตกรรมสำหรับนักศึกษาประกาศนียบัตรวิชาชีพครู
4. เพื่อรับรองรูปแบบการเรียนรู้ปฏิสัมพันธ์แบบผสมผสานตามกระบวนการคิดเชิงออกแบบ เพื่อส่งเสริมความสามารถในการสร้างนวัตกรรมสำหรับนักศึกษาประกาศนียบัตรวิชาชีพครู

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการเรียนรู้ปฏิสัมพันธ์แบบผสมผสานตามกระบวนการคิดเชิงออกแบบเพื่อส่งเสริมความสามารถในการสร้างนวัตกรรมสำหรับนักศึกษาประกาศนียบัตรวิชาชีพครู เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) ที่ออกแบบวิธีการวิจัยแบ่งออกเป็น 4 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาแบบการเรียนรู้ปฏิสัมพันธ์แบบผสมผสานตามกระบวนการคิดเชิงออกแบบ เพื่อส่งเสริมความสามารถในการสร้างนวัตกรรมสำหรับนักศึกษาประกาศนียบัตรวิชาชีพครู มีขั้นตอน การดำเนินการ ดังนี้

1.1 ศึกษา วิเคราะห์ และสังเคราะห์ แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แนวปฏิบัติต่างๆ กำหนดขึ้นอย่างเป็นระบบ โดยเชื่อมโยง เพื่อกำหนดองค์ประกอบและขั้นตอน การเรียนรู้ปฏิสัมพันธ์ การเรียนรู้แบบผสมผสาน การคิดเชิงออกแบบเกี่ยวกับ การพัฒนารูปแบบการเรียนรู้ปฏิสัมพันธ์แบบผสมผสานตามกระบวนการคิดเชิงออกแบบเพื่อส่งเสริมความสามารถในการสร้างนวัตกรรมสำหรับนักศึกษาประกาศนียบัตรวิชาชีพครู

1.2 รวบรวมผลการวิเคราะห์ และสังเคราะห์จากขั้นตอนแรกนำมาสร้างแบบสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับรูปแบบการเรียนรู้ปฏิสัมพันธ์แบบผสมผสานตามกระบวนการคิดเชิงออกแบบเพื่อส่งเสริมความสามารถในการสร้างนวัตกรรมสำหรับนักศึกษาประกาศนียบัตรวิชาชีพครู มี 3 ขั้นตอน ดังนี้ ขั้นที่ 1 ปัจจัยนำเข้า (Input) มีองค์ประกอบคือ ผู้เรียน การสอน ผู้สอน เครื่องมือและเทคโนโลยี สภาพแวดล้อม การเรียนการสอน การประเมินผล ขั้นที่ 2 กระบวนการ (Process) คือ (1) วิเคราะห์ผู้เรียน (2) กำหนดเนื้อหาบทเรียน (3) ออกแบบกิจกรรมของผู้เรียน (4) ออกแบบเครื่องมือและ (5) การประเมิน ขั้นที่ 3 ผลผลิต (Output) คือ ความสามารถในการสร้างนวัตกรรมของนักศึกษาประกาศนียบัตรวิชาชีพครู

1.3 นำร่างรูปแบบฯ ที่ออกแบบมาสร้างแบบสัมภาษณ์และแบบประเมินให้ผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหาการสอนและการผลิตสื่อเทคโนโลยีการศึกษาจำนวน 9 ท่าน โดยการเลือกแบบเจาะจง เพื่อประเมินความเหมาะสมของร่างรูปแบบฯ และได้กำหนดให้ผู้เชี่ยวชาญมีลักษณะเฉพาะ คือ มีคุณวุฒิประสบการณ์การทำงานวิจัยที่ตรงและมีประสบการณ์ ตั้งแต่ 5 ปีขึ้นไป

ขั้นตอนที่ 2 สร้างบทเรียนรูปแบบการเรียนรู้ปฏิสัมพันธ์แบบผสมผสานตามกระบวนการคิดเชิงออกแบบเพื่อส่งเสริมความสามารถในการสร้างนวัตกรรมสำหรับนักศึกษาประกาศนียบัตรวิชาชีพครู มีขั้นตอนหลัก ดังนี้

2.1 ศึกษา วิเคราะห์ และสังเคราะห์แนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบการเรียนรู้ปฏิสัมพันธ์แบบผสมผสานตามกระบวนการคิดเชิงออกแบบฯ และผลการประเมินจากผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหาจำนวน 9 ท่าน พบว่า เนื้อหาที่มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยใช้เนื้อหารายวิชานวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศทางการศึกษารหัสวิชา (137-12-07) มีเนื้อหาประกอบด้วย 4 หน่วยการเรียนรู้ ดังนี้ (1) หลักการ แนวคิด ทฤษฎี เทคโนโลยีและนวัตกรรมทางการศึกษา (2) การออกแบบสื่อกราฟิกทางการศึกษา (3) การออกแบบสื่อทางการศึกษา (4) กิจกรรมทางนวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศทางการศึกษา

2.2 สร้างแบบทดสอบและสร้างแบบประเมินที่สอดคล้องกับแบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ซึ่งครอบคลุมวัตถุประสงค์การเรียนรู้และเนื้อหาในแต่ละหน่วยการเรียนรู้ โดยเป็นแบบทดสอบชนิดเลือกตอบ 4 ตัวเลือก มีการกำหนดค่าความยากง่ายและอำนาจจำแนกที่เหมาะสม คือ มีค่าความยากง่าย (p) ระหว่าง 0.20-0.80 และค่าอำนาจจำแนก (r) ตั้งแต่ 0.20 ขึ้นไป จำนวน 40 ข้อ และกำหนดโจทย์การสร้างชิ้นงานเพื่อส่งเสริมการสร้างนวัตกรรม โดยใช้แบบประเมินคุณภาพชิ้นงาน ทำครบตามโจทย์กำหนดบทเรียนละ 5 คะแนน รวมทั้งหมด 4 หน่วยการเรียนรู้ โดยผู้เรียนต้องผ่านเกณฑ์ที่กำหนด 80% ตามเกณฑ์ของคุรุสภาหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพครู และสร้างแบบประเมินความพึงพอใจของผู้เรียนที่มีต่อการเรียน ซึ่งเป็นแบบประเมินแบบประมาณค่า 5 ระดับ เลือกเฉพาะข้อที่มีค่าความสอดคล้องตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไป

2.3 นำบทเรียนรูปแบบฯ ไปทดลองใช้ (Try Out) ซึ่งมีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้

1) ทดลองใช้บทเรียนรูปแบบฯ กับกลุ่มนักศึกษาประกาศนียบัตรวิชาชีพครู จำนวน 15 คน เป็นเครื่องมือในการทดสอบความรู้และนำผลคะแนนที่ได้ มาทำการทดสอบหาประสิทธิภาพบทเรียนรูปแบบการเรียนรู้ปฏิสัมพันธ์แบบผสมผสานตามกระบวนการคิดเชิงออกแบบฯ

2) นำบทเรียนรูปแบบฯ ไปใช้จริง (Implementation) กับกลุ่มตัวอย่าง คือ นักศึกษาประกาศนียบัตรวิชาชีพครู จำนวน 30 คน ลงทะเบียนเรียนรายวิชานวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศทางการศึกษา

ขั้นตอนที่ 3 ศึกษาผลการใช้รูปแบบการเรียนรู้อุปกรณ์แบบผสมผสานตามกระบวนการคิดเชิงออกแบบเพื่อส่งเสริมความสามารถในการสร้างนวัตกรรมสำหรับนักศึกษาประกาศนียบัตรวิชาชีพครู โดยนำบทเรียนรูปแบบการเรียนรู้อุปกรณ์แบบผสมผสานตามกระบวนการคิดเชิงออกแบบฯ โดยกลุ่มตัวอย่าง คือ นักศึกษาประกาศนียบัตรวิชาชีพครู ชั้นปีที่ 2 ปีการศึกษา 2565 ทำการคัดเลือกมาหนึ่งกลุ่ม ด้วยการเลือกแบบสุ่ม จำนวน 30 คน โดยใช้ระยะเวลาในการทดลอง 4 สัปดาห์ (ระหว่างเดือนธันวาคม 2565 – มกราคม 2566) จากนักศึกษาที่ลงทะเบียนเรียนรายวิชานวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศทางการศึกษา จากนั้นผู้วิจัย ให้นักศึกษาเข้าสู่เครือข่ายอินเทอร์เน็ต เข้าสู่เว็บไซต์รายวิชา www.bsci2.com ลงทะเบียนเรียน โดยกรอกรหัสนักศึกษา ใส่รหัสผ่าน (Password) เข้าสู่บทเรียน โดยผู้สอนกล่าวถึงกระบวนการเรียนการสอน กล่าวถึงวัตถุประสงค์การเรียนรู้ ให้นักศึกษาทราบรายละเอียด ดำเนินการเรียนการสอนผ่านบทเรียนรูปแบบฯ ตามขั้นตอนของบทเรียนรูปแบบฯ ทำการทดสอบก่อนเรียน pretest 10 ข้อ หน่วยการเรียนรู้แต่ละหน่วยเมื่อเรียนภายใน 4 สัปดาห์ ในแต่ละสัปดาห์จะมีการทำแบบทดสอบหลังเรียน post-test 10 ข้อ เป็นการเก็บคะแนนและข้อมูลการเรียนรู้ การส่งผลงาน การเรียนด้วยตนเอง รวมทั้งคะแนนการสอบและการประเมินผลงานของนักศึกษาจะถูกบันทึกและประเมินผลทุกครั้ง โดยเว็บไซต์รายวิชา www.bsci2.com หลังจากเรียนครบ 4 สัปดาห์ จะมีการวัดความผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและแบบประเมินความพึงพอใจที่มีต่อการเรียน ผ่านบทเรียนรูปแบบการเรียนรู้อุปกรณ์แบบผสมผสานตามกระบวนการคิดเชิงออกแบบฯ

ขั้นตอนที่ 4 รับรองรูปแบบการเรียนรู้อุปกรณ์แบบผสมผสานตามกระบวนการคิดเชิงออกแบบเพื่อส่งเสริมความสามารถในการสร้างนวัตกรรมสำหรับนักศึกษาประกาศนียบัตรวิชาชีพครู โดยเริ่มจากการสร้างแบบประเมินความเหมาะสมและรับรองรูปแบบการเรียนรู้อุปกรณ์แบบผสมผสานตามกระบวนการคิดเชิงออกแบบฯ โดยประเมินความเหมาะสมและรับรองรูปแบบโดยผู้เชี่ยวชาญ ทั้งนี้ ผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบคุณภาพและรับรองรูปแบบ ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญที่มีประสบการณ์ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและสื่อทางการศึกษา ซึ่งกำหนดให้ผู้เชี่ยวชาญมีลักษณะเฉพาะ คือ มีคุณสมบัติประสบการณ์การทำงานวิจัยที่ตรงและมีประสบการณ์ตั้งแต่ 5 ปีขึ้นไป โดยการเลือกแบบเจาะจง ซึ่งมีผู้เชี่ยวชาญด้านสื่อ 4 คนและเนื้อหา 5 คน รวมจำนวน 9 คน โดยใช้การประเมินความเหมาะสมและรับรองรูปแบบฯ มีลักษณะเป็นแบบประมาณค่า 5 ระดับ (Likert Scale)

ผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการเรียนรู้อุปกรณ์แบบผสมผสานตามกระบวนการคิดเชิงออกแบบฯ สามารถสรุปผลการศึกษาได้ ดังนี้

วัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า รูปแบบการเรียนรู้อุปกรณ์แบบผสมผสานตามกระบวนการคิดเชิงออกแบบเพื่อส่งเสริมความสามารถในการสร้างนวัตกรรมสำหรับนักศึกษาประกาศนียบัตรวิชาชีพครู ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ มีปัจจัยนำเข้า ได้แก่ ผู้เรียน เนื้อหาการสอน ผู้สอน การออกแบบเครื่องมือสภาพแวดล้อมการเรียนการสอน การประเมินผล และมีกระบวนการ 5 ขั้นตอน คือ 1) วิเคราะห์ผู้เรียน 2) กำหนดเนื้อหาบทเรียน 3) ออกแบบกิจกรรมของผู้เรียน 4) ออกแบบเครื่องมือและ 5) การประเมินผลรูปแบบที่พัฒนาขึ้นมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก และผลผลิต คือ การสร้างนวัตกรรมของนักศึกษา

วัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า บทเรียนรูปแบบการเรียนรู้ปฏิสัมพันธ์แบบผสมผสานตามกระบวนการคิดเชิงออกแบบเพื่อส่งเสริมความสามารถในการสร้างนวัตกรรมสำหรับนักศึกษาประกาศนียบัตรวิชาชีพครู ในเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ผ่าน www.bsci2.com รายวิชานวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศทางการศึกษา บทเรียนรูปแบบการเรียนรู้ปฏิสัมพันธ์แบบผสมผสานตามกระบวนการคิดเชิงออกแบบฯ ที่ประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญมีคุณภาพอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.62, S.D. = 0.51) ผลการประเมินความเหมาะสมด้านเนื้อหาของบทเรียนมีคุณภาพอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.43, S.D. = 0.54) ผลการประเมินความเหมาะสมด้านการนำเสนอของบทเรียนรูปแบบการเรียนรู้ปฏิสัมพันธ์แบบผสมผสานตามกระบวนการคิดเชิงออกแบบฯ มีคุณภาพอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.43, S.D. = 0.57) ผลการประเมินความเหมาะสมด้านแบบฝึกหัดและแบบทดสอบของบทเรียน มีคุณภาพอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.33, S.D. = 0.55)

วัตถุประสงค์ที่ 3 พบว่า ผลของการใช้รูปแบบการเรียนรู้ปฏิสัมพันธ์แบบผสมผสานตามกระบวนการคิดเชิงออกแบบ เพื่อส่งเสริมความสามารถในการสร้างนวัตกรรมสำหรับนักศึกษาประกาศนียบัตรวิชาชีพครู ผลการวิเคราะห์และเปรียบเทียบคะแนนก่อนเรียน และหลังเรียนโดยใช้สถิติการทดสอบความแตกต่าง T-test พบว่า คะแนนก่อนเรียนมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 20.71 (S.D. = 1.84) หลังเรียนมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 24.48 (S.D. = 2.64) จะพบว่า นักศึกษาประกาศนียบัตรวิชาชีพครูมีคะแนนหลังเรียนสูงกว่าคะแนนก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (p = .00, t = 8.16) ผลการประเมินความสามารถในการสร้างนวัตกรรมของนักศึกษาประกาศนียบัตรวิชาชีพครู ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.52, S.D. = 0.56) และความพึงพอใจนักศึกษาประกาศนียบัตรวิชาชีพครูที่มีต่อรูปแบบ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.41, S.D. = 0.54)

วัตถุประสงค์ที่ 4 พบว่า เพื่อรับรองรูปแบบการเรียนรู้ปฏิสัมพันธ์แบบผสมผสานตามกระบวนการคิดเชิงออกแบบเพื่อส่งเสริมความสามารถในการสร้างนวัตกรรมสำหรับนักศึกษาประกาศนียบัตรวิชาชีพครู โดยผลการประเมินรับรองรูปแบบ พบว่า ด้านองค์ประกอบของรูปแบบฯ ในภาพรวมมีการประเมินอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.60, S.D. = 0.51) ด้านปัจจัยนำเข้าขององค์ประกอบรูปแบบฯ ในภาพรวม พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.52, S.D. = 0.55) ด้านขั้นตอนและกระบวนการของรูปแบบฯ ในภาพรวม พบว่า อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.50, S.D. = 0.57) ด้านผลผลิตในการสร้างนวัตกรรมของรูปแบบฯ พบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.52, S.D. = 0.56) สามารถนำไปใช้ในการเรียนการสอนได้

องค์ความรู้ใหม่

Figure 1: Interactive Blended Learning Model Based on Design Thinking Process to Enhance Student's Innovation Creative Ability for Graduate Diploma in Teacher

รูปแบบของการเรียนปฏิสัมพันธ์แบบผสมผสานตามกระบวนการคิดเชิงออกแบบเพื่อส่งเสริมความสามารถในการสร้างนวัตกรรมสำหรับนักศึกษาประกาศนียบัตรวิชาชีพครู ซึ่งรูปแบบที่มีชื่อว่า SCITEE Model ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 ปัจจัยนำเข้า (Input) ประกอบด้วยส่วนนอก

1) ผู้เรียน (Student) หมายถึง ผู้ที่มาเรียนจะต้องมีความพร้อมซึ่งจะได้รับความรู้ผ่านกิจกรรมต่างๆ ภายใต้การเรียนการสอนในชั้น ซึ่งจะต้องมีความรู้ความเข้าใจในเทคโนโลยีสารสนเทศ โดยคำนึงถึงบริบทผู้เรียนซึ่งต้องยึดหลักผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง โดยจะต้องมีความรู้ความเข้าใจในเทคโนโลยีสารสนเทศพื้นฐานที่เหมาะสมและจำเป็นในปัจจุบันไม่ว่าจะเป็น อินโฟกราฟิกส์ (Infographic) วิดีโอออนไลน์ (Online Video) สื่อสังคม (Social Media) การประชุมออนไลน์ (Zoom) เว็บไซต์ (Website) และสื่อประสม (Interactive)

2) เนื้อหาการสอน (Contents) หมายถึง สารการเรียนรู้เกี่ยวกับวิชานวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศทางการศึกษา รหัสวิชา (137-12-07) มีเนื้อหาประกอบด้วย 4 หน่วยดังนี้ (1) หลักการ แนวคิด ทฤษฎี เทคโนโลยีและนวัตกรรมทางการศึกษา (2) การออกแบบสื่อกราฟิกทางการศึกษา (3) การออกแบบสื่อทางการศึกษา (4) กิจกรรมทางนวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศทางการศึกษา

3) ผู้สอน (Instructor) หมายถึง ผู้ที่มีความรู้ความสามารถให้ความรู้ที่ครอบคลุมในรายวิชา โดยจัดกิจกรรมต่างๆ ในชั้นเรียนไม่ว่าจะเป็นการบรรยายแบบปกติ มีบทบาทหน้าที่ในการชี้แจงทำความเข้าใจ จัดทำแผนจัดการเรียนรู้ กำหนดเนื้อหา และกิจกรรมการเรียนการสอนแบบผสมผสาน (Blended Learning) ในแต่ละสัปดาห์ จำนวน 4 สัปดาห์ ทั้งนี้ เป็นกิจกรรมการเรียนการสอนในชั้นเรียน (Face-to-Face) และการเรียนการสอนออนไลน์ (Online) ผ่านเว็บด้วยการใช้เทคโนโลยีในปัจจุบัน ออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับเนื้อหาโดยสามารถใช้เทคโนโลยีช่วยในการเรียนการสอนได้

4) การออกแบบเครื่องมือ (Tools) หมายถึง เทคโนโลยีที่นำมาจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้ผู้เรียนได้รับความรู้ผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศ (Information Technology) โดยการใช้เว็บไซต์ (Website) มีเทคโนโลยีที่ช่วยสนับสนุนกิจกรรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ออนไลน์ โดยคำนึงถึงบริบท (Context) ต้องยึดหลัก

ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (Child Center) โดยจะต้องมีความรู้ความเข้าใจในเทคโนโลยีสารสนเทศพื้นฐานที่เหมาะสมและจำเป็นในปัจจุบันไม่ว่าจะเป็น สารสนเทศกราฟิก (Infographic) วิดีโอออนไลน์ (Online Video) สื่อสังคม (Social Media) การประชุมออนไลน์ (Zoom) และสื่อประสม (Interactive)

5) สภาพแวดล้อมการเรียนการสอน (Environment) หมายถึง บรรยากาศในห้องเรียนที่เอื้อต่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน และผู้เรียนด้วยกัน มีการทำปฏิสัมพันธ์ร่วมกันระหว่างผู้สอนและผู้เรียนในชั้นเรียน เพื่อสร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้ ผ่านระบบจัดการเรียนรู้แบบปฏิสัมพันธ์แบบผสมผสานบน เว็บไซต์ ในแต่ละสัปดาห์ จำนวน 4 สัปดาห์ ทั้งนี้ กิจกรรมการเรียนการสอนจะเกิดขึ้นในชั้นเรียน (Face-to-Face) และจัดการเรียนการสอนออนไลน์ (Online) ผ่านเว็บไซต์ โดยผู้สอนมีการชี้แจงกิจกรรมการเรียนการสอน การทำแบบทดสอบ การสืบค้นข้อมูล การประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสาร ที่ให้ผู้เรียนได้เข้ามาทำกิจกรรมการเรียนรู้บนเว็บไซต์ จึงต้องมีการจัดเตรียมความพร้อมก่อนเรียนทั้งผู้สอนและผู้เรียนให้เหมาะสม

6) การประเมินผล (Assessment) หมายถึง การวัดผลการเรียนรู้ก่อนเรียนและหลังเรียน โดยใช้ (1) แบบทดสอบก่อนเรียน แบบทดสอบหลังเรียน (2) ประเมินจากผลงานในรูปแบบใบงานของผู้เรียน การประเมินจากผลงานเป็นส่วนหนึ่งที่จะช่วยให้ผู้เรียนมองเห็นความก้าวหน้าในฝีมือการทำงาน และยังเป็น การส่งเสริมประสบการณ์ให้กับผู้เรียนทางอ้อม และยังสามารถประเมินตนเองได้อีกด้วย

ขั้นที่ 2 ขั้นตอนและกระบวนการ (Process) ประกอบด้วยส่วนถัดมาที่ได้จากการสังเคราะห์เป็นรูปแบบการเรียนรู้ปฏิสัมพันธ์แบบผสมผสานตามกระบวนการคิดเชิงออกแบบฯ มีรายละเอียดดังนี้ คือ (1) เป็นการทำความเข้าใจ (Empathy) (2) การสังเคราะห์ข้อมูล (Define) (3) การระดมความคิดใหม่ๆ (Ideate) (4) การสร้างแบบจำลอง (Prototype) (5) การทดสอบ (Test) โดยมีขั้นตอนของรูปแบบการเรียนรู้ปฏิสัมพันธ์แบบผสมผสานตามกระบวนการคิดเชิงออกแบบมี 5 ขั้นตอน มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1) วิเคราะห์ผู้เรียน (Learner) คือ การระบุ ความสามารถ ความรู้ และทัศนคติปัจจุบันของผู้เรียน เพื่อเตรียมการเรียนการสอน เพื่อนำไปเป็นฐานข้อมูลในการเริ่มต้นการสอน โดยข้อมูลที่เป็นประโยชน์เกี่ยวกับผู้เรียนซึ่งต้องรวมถึงพฤติกรรม การให้ความร่วมมือของผู้เรียนในระหว่างเรียน ประกอบกับความรู้ที่ผู้เรียนมีก่อนเริ่มเรียนในหน่วยการเรียนรู้ที่จัดไว้ และแรงจูงใจที่ต่อการเรียน

2) กำหนดเนื้อหาบทเรียน (Content) คือ เนื้อหาที่ใช้ในการเรียนในครั้งนี้ คือ เนื้อหาในรายวิชานวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศทางการศึกษา (137-12-07) มีดังนี้ หน่วยที่ 1 หลักการ แนวคิด ทฤษฎี เทคโนโลยีและนวัตกรรมทางการศึกษา หน่วยที่ 2 หลักการออกแบบสื่อกราฟิกทางการศึกษา หน่วยที่ 3 หลักการออกแบบสื่อทางการศึกษา หน่วยที่ 4 หลักกิจกรรมทางนวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศทางการศึกษา

3) กำหนดกิจกรรมด้วยการเรียนการสอน (Activities) คือ แผนจัดการเรียนรู้ การใช้เว็บไซต์ (Website) www.bsci2.com ลงทะเบียนเรียน และกรอกรหัสนักศึกษา ใส่รหัสผ่าน (Password) สามารถเข้าสู่บทเรียน โดยให้ผู้เรียนได้เข้ามาทำแบบทดสอบ เรียนรู้ ทำกิจกรรม และมีส่วนร่วมในแบบประเมินผล เสนอเนื้อหา ประชาสัมพันธ์ข่าวสาร และมีเทคโนโลยีที่ช่วยสนับสนุนกิจกรรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ออนไลน์ ยึดหลักผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (Child Center) โดยผู้สอนจะเป็นผู้ดูแลเว็บไซต์ของบทเรียนจนเสร็จสิ้นกระบวนการเรียน บนเว็บไซต์จะมีวิดีโอออนไลน์ (Online Video) สื่อสังคม (Social Media) การประชุมออนไลน์ (Zoom) และสื่อประสม (Interactive) และการส่งผลงานที่ผู้เรียนสร้างขึ้นจะถูกเก็บไว้ในไฟล์ของผู้เรียน แบบทดสอบก่อนและหลังเรียนในทุกบทเรียน จำนวน 4 บท และแบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนจำนวน 40 ข้อ ผู้เรียนสามารถประเมินตนเองได้ทันทีและมีผลตอบกลับจากระบบการเรียน ผู้สอนสามารถตรวจและให้คะแนน โดยการประเมินค่าคะแนนจากผลงานผู้เรียน การดำเนินการเรียนการสอนผ่าน www.bsci2.com ครบทั้ง 4 หน่วยการเรียนรู้ภายใน 4 สัปดาห์

4) เครื่องมือและเทคโนโลยี (Tools and Technology) ได้แก่ อุปกรณ์เทคโนโลยีซึ่งเป็นสื่อที่นำมาใช้ในการเรียนการสอนให้ผู้เรียนได้รับความรู้ผ่านกิจกรรมต่างๆ ภายใต้การเรียนการสอนในชั้นเรียนและการเรียนรู้ออนไลน์ผ่านเว็บไซต์

5) การประเมินผล (Evaluation) หลังจากผู้เรียนได้เรียนครบในรายวิชา

ขั้นที่ 3 ผลผลิต (Output) ประกอบด้วยส่วนการประเมินผล คือ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการสร้างนวัตกรรมของผู้เรียน

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่อง รูปแบบการเรียนรู้ปฏิสัมพันธ์แบบผสมผสานตามกระบวนการคิดเชิงออกแบบ เพื่อส่งเสริมความสามารถในการสร้างนวัตกรรมสำหรับนักศึกษาประกาศนียบัตรวิชาชีพครู พบผลวิจัยที่น่าสนใจ ดังนี้

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า การศึกษารูปแบบการเรียนรู้ปฏิสัมพันธ์แบบผสมผสานตามกระบวนการคิดเชิงออกแบบเพื่อส่งเสริมความสามารถในการสร้างนวัตกรรมสำหรับนักศึกษาประกาศนียบัตรวิชาชีพครู ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ มีปัจจัยนำเข้า ได้แก่ ผู้เรียน เนื้อหาการสอน ผู้สอน การออกแบบเครื่องมือ สภาพแวดล้อมการเรียนการสอน การประเมินผล และมีกระบวนการ 5 ขั้นตอน คือ 1) วิเคราะห์ผู้เรียน 2) กำหนดเนื้อหาบทเรียน 3) ออกแบบกิจกรรมของผู้เรียน 4) ออกแบบเครื่องมือ และ 5) การประเมินผลรูปแบบฯ ที่พัฒนาขึ้นมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก และผลผลิต คือ การสร้างนวัตกรรมของนักศึกษาหลังจากได้เรียนรูปแบบฯ มีคะแนนจากการสร้างนวัตกรรมดีขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ Pérez, López and Ariza (2011) พบว่า การเรียนรู้ปฏิสัมพันธ์แบบผสมผสานทำให้เกิดการเรียนรู้ได้รวดเร็วและการรับรู้ของนักเรียนมีความสัมพันธ์กับผลสำเร็จ ทำให้เกิดนวัตกรรมใหม่ๆ โดยการจัดสภาพแวดล้อมให้เหมาะสมและกระตุ้นให้เกิดการเพิ่มประสิทธิภาพต่อการจัดกระบวนการเรียนการสอนมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Boriwatanan (2019) ที่ได้ศึกษาการพัฒนาแบบเว็บแอปพลิเคชันด้วยการเรียนรู้แบบร่วมมือผ่านห้องเรียนไร้กรอบเพื่อส่งเสริมการรู้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารสำหรับผู้เรียนระดับอุดมศึกษา พบว่า แบบเว็บแอปพลิเคชันด้วยการเรียนรู้แบบร่วมมือผ่านห้องเรียนไร้กรอบฯ ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ 1.1) ปัจจัยนำเข้า ประกอบด้วยองค์ประกอบย่อย 3 องค์ประกอบ ได้แก่ ขั้นตอนเตรียมการ ขั้นตอนกระบวนการ และขั้นตอนหลังการผลิต 1.2) ขั้นตอนกระบวนการ ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ ได้แก่ การนำเข้าสู่บทเรียน การจัดการเรียนการสอน อุปกรณ์ และสื่อสังคม 1.3) ขั้นตอนผลผลิต ประกอบด้วย ทักษะด้านการรู้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ซึ่งมี 5 องค์ประกอบ ได้แก่ การเข้าถึง การจัดการ การบูรณาการ การประเมิน และการสร้างสรรค์ 2) เว็บแอปพลิเคชันด้วยการเรียนรู้แบบร่วมมือผ่านห้องเรียนไร้กรอบฯ ได้รับการประเมินคุณภาพจากผู้เชี่ยวชาญอยู่ในระดับมาก 3) คะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน หลังเรียนด้วยเว็บแอปพลิเคชันด้วยการเรียนรู้แบบร่วมมือผ่านห้องเรียนไร้กรอบฯ สูงกว่าคะแนนก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า การพัฒนาบทเรียนรูปแบบการเรียนรู้ปฏิสัมพันธ์แบบผสมผสานตามกระบวนการคิดเชิงออกแบบเพื่อส่งเสริมความสามารถในการสร้างนวัตกรรมสำหรับนักศึกษาประกาศนียบัตรวิชาชีพครู จากรายวิชาวัตกรรมการและเทคโนโลยีสารสนเทศทางการศึกษา (137-12-07) ที่ผ่านการพิจารณาผู้เชี่ยวชาญ ประเมินความเหมาะสมของบทเรียนรูปแบบฯ เกณฑ์การพิจารณาความเหมาะสมในด้านความเหมาะสมขององค์ประกอบ และขั้นตอนของรูปแบบการเรียนรู้ปฏิสัมพันธ์แบบผสมผสานตามกระบวนการคิดเชิงออกแบบได้รับการประเมินว่า มีคุณภาพในระดับมาก เนื้อหาเหมาะสม

ครอบคลุม มีรายละเอียดชัดเจน และสามารถนำไปใช้ได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Meepung (2015) ที่ได้ศึกษางานวิจัย ผลการใช้บทเรียนออนไลน์แบบปฏิสัมพันธ์ ร่วมกับรูปแบบการเรียนของเดวิส วิชาคอมพิวเตอร์ และสารสนเทศเพื่องานอาชีพ สำหรับระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ ผลการประเมินของผู้เชี่ยวชาญด้านเทคนิค และวิธีการ ด้านเนื้อหาโดยค่าเฉลี่ยของระดับความคิดเห็น เท่ากับ 4.53 ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับระดับความคิดเห็นแล้ว บทเรียนมีคุณภาพอยู่ในเกณฑ์ที่ดีมาก มีความเหมาะสม และสามารถนำไปใช้ในบูรณาการเรียนการสอนได้

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 3 พบว่า ผลของการใช้รูปแบบการเรียนรู้ปฏิสัมพันธ์แบบผสมผสาน ตามกระบวนการคิดเชิงออกแบบเพื่อส่งเสริมความสามารถในการสร้างนวัตกรรมสำหรับนักศึกษา ประกาศนียบัตรวิชาชีพครู ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนหลังเรียนด้วยบทเรียนรูปแบบฯ สูงกว่าคะแนน ก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนคะแนนการสร้างนวัตกรรมผลงานของนักศึกษาหลังเรียน สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด และความพึงพอใจของผู้เรียน อยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย 4.41 สอดคล้องกับ Sawatdiphacharakul (2016) ได้ศึกษาเรื่อง รูปแบบการเรียน การสอนบนเว็บไซต์ตามแนวคอนสตรัคชันนิซึม เพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของนักศึกษาอาชีวะเขตที่ พัฒนาขึ้นมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด บทเรียนบนเว็บไซต์ตามแนวคอนสตรัคชันนิซึมเพื่อพัฒนา ความคิดสร้างสรรค์ของนักศึกษาทั้ง 4 ภาคของไทยมีประสิทธิภาพ 80.70/81.47 การพัฒนาด้านความคิด สร้างสรรค์ของนักศึกษาแต่ละภาคของไทยมีคะแนนความคิดสร้างสรรค์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 นักศึกษาอาชีวะเขตทั้ง 4 ภาคของไทยมีความพึงพอใจต่อรูปแบบ การเรียนการสอนบนเว็บไซต์ตามแนวคอนสตรัคชันนิซึมเพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์อยู่ในระดับมาก จากการ เรียนการสอนบนเว็บไซต์ยังช่วยพัฒนาผู้เรียนให้ได้รับความรู้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้อง Xingbin (2012) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนเพื่อการฟังเชิงปฏิสัมพันธ์โดยใช้ชิ้นงานเป็นหลักบนเครือข่าย อินเทอร์เน็ตสำหรับผู้เรียนที่เรียนภาษาอังกฤษในฐานะภาษาต่างประเทศ พบว่า ปัจจัยสำคัญที่จำเป็นสำหรับ การสนับสนุนการทำงานร่วมกันของนักศึกษาในการเรียนการสอนบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ต คือ การสร้างเจตคติ ที่ดีให้ผู้เรียนช่วยให้ผู้เรียนรู้สึกสะดวกในการเรียน และช่วยเตรียมความพร้อมให้กับผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์แบบเน้น ภาระงานผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ซึ่งการเรียนรู้อันร่วมกันผ่านช่องทางการสื่อสารที่หลากหลายและเหมาะสม สำหรับการสอนทักษะการฟังภาษาอังกฤษ และผู้เรียนมีความคิดเห็นที่ดีต่อการฟังเชิงปฏิสัมพันธ์แบบเน้นภาระ งานผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ตและมีความพึงพอใจในระดับดีมาก ซึ่งเป็นการพัฒนาการเรียนการสอนให้ทันต่อ สถานการณ์ในปัจจุบันและก้าวทันเทคโนโลยี เพื่อเลือกสิ่งที่ดีที่ถูกต้องและเหมาะสมที่สุดให้แก่ผู้เรียน

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 4 พบว่า การรับรองรูปแบบการเรียนรู้ปฏิสัมพันธ์แบบผสมผสาน ตามกระบวนการคิดเชิงออกแบบฯ ที่รับรองโดยผู้เชี่ยวชาญ มีความเหมาะสมอยู่ในระดับดีมากที่สุด สอดคล้อง กับ Noochuai, and Supap (2022) ได้ศึกษางานวิจัยการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมทักษะ การรู้สารสนเทศ สำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ จังหวัดปทุมธานี ซึ่งผ่านขั้นตอนการประเมินรับรองรูปแบบฯ โดยผู้เชี่ยวชาญ ทำให้รูปแบบการเรียนการสอนฯ มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด และยังสอดคล้องกับ Nipon (2018) ที่ได้ศึกษาการพัฒนารูปแบบ เว็บแอปพลิเคชันด้วยการเรียนรู้แบบร่วมมือผ่านห้องเรียนไร้กรอบเพื่อส่งเสริมการรู้เทคโนโลยีสารสนเทศและ การสื่อสารสำหรับผู้เรียนระดับอุดมศึกษา ได้ประเมินรับรองรูปแบบฯ โดยผู้เชี่ยวชาญ ทำให้รูปแบบเว็บ แอปพลิเคชันด้วยการเรียนรู้แบบร่วมมือฯ มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก สามารถนำไปประยุกต์ใช้กับการ เรียนการสอนในสถาบันอุดมศึกษาหรือองค์กรอื่นๆ ได้

สรุป

รูปแบบการเรียนรู้ปฏิสัมพันธ์แบบผสมผสานตามกระบวนการคิดเชิงออกแบบเพื่อส่งเสริมความสามารถในการสร้างนวัตกรรมสำหรับนักศึกษาประกาศนียบัตรวิชาชีพครู ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ มีปัจจัยนำเข้าได้แก่ ผู้เรียน เนื้อหาการสอน ผู้สอน การออกแบบเครื่องมือ สภาพแวดล้อมการเรียนการสอน การประเมินผล และมีกระบวนการ 5 ขั้นตอน คือ 1) วิเคราะห์ผู้เรียน 2) กำหนดเนื้อหาบทเรียน 3) ออกแบบกิจกรรมของผู้เรียน 4) ออกแบบเครื่องมือ และ 5) การประเมินผลรูปแบบที่พัฒนาขึ้นมา มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก และผลผลิต คือ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและการสร้างนวัตกรรมของนักศึกษา

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

รูปแบบการเรียนรู้ปฏิสัมพันธ์แบบผสมผสานตามกระบวนการคิดเชิงออกแบบฯ ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น เพื่อให้ผู้สอนและผู้เรียนสามารถดำเนินการสอนโดยใช้สื่อสังคมออนไลน์มาสนับสนุนการเรียนรู้ร่วมกัน แม้จะอยู่คนละสถานที่ ดังนั้นผู้สอนควรศึกษาการเรียนรู้ในรูปแบบอื่นๆ เช่น การเรียนด้วยตนเองด้วยการคิดวิเคราะห์ ควรศึกษาองค์ประกอบและขั้นตอน กิจกรรมการเรียนการสอน ให้ถูกต้องตามกระบวนการสังเคราะห์เพื่อนำมาจัดการเรียนการสอนได้มีประสิทธิภาพ เลือกใช้สื่อสังคมออนไลน์อื่นๆ ที่สนับสนุนการเรียนรู้และเพื่อเพิ่มประสบการณ์ที่เป็นประโยชน์สำหรับการเรียนรู้ในปัจจุบันแก่ผู้เรียนยิ่งขึ้น

รูปแบบการเรียนรู้ปฏิสัมพันธ์แบบผสมผสานตามกระบวนการคิดเชิงออกแบบฯ ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น สำหรับสถานศึกษาในระดับอุดมศึกษาที่จัดการเรียนการสอนโดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร โดยเฉพาะทางด้านโครงสร้างสารสนเทศ สามารถนำไปปรับใช้ได้กับการจัดรูปแบบการเรียนการสอนในรายวิชาอื่นๆ ได้หลากหลายเป็นการเพิ่มช่องทางการเรียนรู้และวิธีการใช้เทคโนโลยีเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อการเรียนรู้ได้เป็นอย่างดี

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรศึกษาวิจัยและพัฒนารูปแบบเพื่อการออกแบบการเรียนรู้ด้วยตนเองโดยใช้เทคโนโลยีการศึกษาตามทฤษฎีหรือหลักการอื่นๆ ที่ทันสมัย และต่อยอดจากงานวิจัย รูปแบบการเรียนรู้ปฏิสัมพันธ์แบบผสมผสานตามกระบวนการคิดเชิงออกแบบเพื่อส่งเสริมความสามารถในการสร้างนวัตกรรมสำหรับนักศึกษาประกาศนียบัตรวิชาชีพครู ยกตัวอย่างเช่น การใช้ปัญญาประดิษฐ์ AI มาพัฒนาการเรียนการสอนพัฒนาทักษะด้านต่างๆ และต้องบูรณาการเนื้อหาที่ต้องการสอนให้เหมาะสมกับผู้เรียน เช่น การพัฒนารูปแบบเว็บการเรียนรู้แบบ Blended learning ด้วยการใช้ปัญญาประดิษฐ์เพื่อส่งเสริมทักษะการพูดภาษาอังกฤษของนักศึกษา ซึ่งสามารถแก้ปัญหาคำพูดภาษาอังกฤษของนักศึกษาประกาศนียบัตรวิชาชีพครูได้

2) ควรศึกษาวิจัยและพัฒนารูปแบบฯ ให้ครอบคลุมกับกลุ่มผู้เรียนในทุกระดับการศึกษา ทุกเพศ ทุกวัย รวมทั้งผู้สูงอายุและผู้พิการ ทั้งการศึกษาในระบบปกติ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย

3) ควรให้มีการศึกษาวิจัยและพัฒนารูปแบบการเรียนรู้โดยการนำเทคโนโลยี ปัญญาประดิษฐ์ AI หรือนวัตกรรมใหม่ๆ มาประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนให้เกิดประโยชน์สูงสุด ซึ่งจะต้องยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคลหรือผู้ด้อยโอกาส ให้ได้รับโอกาสในการเรียนรู้ ได้อย่างเสมอภาคและเท่าเทียม

References

- Boriwatanan, N. (2019). *Development of Web Collaborative Learning Application Model Through Borderless Classroom to Enhance Information and Communication Technology Literacy for Higher Education Students*. (Doctoral Dissertation). Kasetsart University. Bangkok.
- Khlaisang, J. (2011). *E-learning Book Project, Thai Cyber University Project, Principles of Educational Website Design: Theory to Practice*. Bangkok: Office of the Higher Education Commission.
- López-Pérez, M. V., Pérez-López, M. C., & Rodríguez-Ariza, L. (2011). Blended Learning in Higher Education: Students' Perceptions and their Relation to Outcomes. *Computers & Education*, 56(3), 818-826.
- Meepung, T. (2015). Results of Interactive Online Learning Using Davies' Model in Computer and Information Technology Career for Vocational Certificate Level. *Journal of Educational Research*, 9(2), 78-84.
- Noochuai, W., & Supap, S. (2022). The Development of an Instruction Model on Information Literacy Skill for Undergraduate Student at Valaya Alongkorn Rajabhat University. *Educational Management and Innovation Journal*, 5(2), 64-84.
- Phonakhon, C. (2017). *Digital Library towards Thailand 4.0. the National Academic Conference at the Annual General Meeting 2016*. Bangkok: Thai Library Association under the Royal Patronage of H.R.H. Princess Mahachakri Sirindhorn.
- Sangsuk, N. (2016). *The Development of a Socio-constructivist Blended Training Model to Increase the Self-Development Competencies of Teachers*. (Doctoral Dissertation). Kasetsart University. Bangkok.
- Sawatdiphatcharakul, J. (2016). *Development of Web-based Instruction Model Based on Constructionism to Develop Agricultural Students' Creative Thinking*. (Doctoral Dissertation). Kasetsart University. Bangkok.
- Secretariat Office of the Teachers' Council of Thailand. (2013). *Thailand Governing Professional Standards and Ethics B.E. 2556 [A.D. 2013]*. Bangkok: The Teachers Council of Thailand.
- Xingbin, T. (2012). *The Development of an Instructional Model for Online Task-Based Interactive Listening for ELF Learners*. (Doctoral Dissertation). Suranaree University of Technology. Nakhon Ratchasima.

รูปแบบการป้องกันปัญหาการสูบบุหรี่ผิดกฎหมายภาษีสรรพสามิต ในเขตพื้นที่ชายแดนไทย ลาว กัมพูชา*

Prevention Model for Excise Tax Illegal Tobacco Problems
in the Border Areas of Thailand, Laos, and Cambodia

¹วันทนี พงษ์งาม, จุฑามาส ชมผา และ นิสานาจ โสภภาพ

¹Wanthanee Phongam, Chuthamas Chompha and Nisanart Sopapol

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

Ubon Ratchathani Rajabhat, University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: wanthanee1187@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้วัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสถานการณ์ปัญหาการสูบบุหรี่ผิดกฎหมายภาษีสรรพสามิตในเขตพื้นที่ชายแดนไทย ลาว กัมพูชา 2) เพื่อสร้างรูปแบบการป้องกันปัญหาการสูบบุหรี่ผิดกฎหมายภาษีสรรพสามิตในเขตพื้นที่ชายแดนไทย ลาว กัมพูชา เป็นการวิจัยเชิงพัฒนาแบบผสมผสานระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพ และการวิจัยเชิงปริมาณ ดำเนินการวิจัยโดยใช้พื้นที่อำเภอน้ำยืน จังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งมีพื้นที่ติดชายแดนติดกับ สปป. ลาว และกัมพูชา โดยการสอบถามกลุ่มตัวอย่างผู้ประกอบการ 159 ราย และสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องในการปฏิบัติงานจำนวน 15 ราย กลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 174 ราย วิเคราะห์และนำเสนอผลการวิจัยเชิงสถิติและพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า 1) สถานการณ์ปัญหาการสูบบุหรี่ผิดกฎหมายภาษีสรรพสามิตในเขตพื้นที่ชายแดนไทย ลาว กัมพูชา พบการกระทำผิดใน 2 ลักษณะคือ การขนย้ายยาสูบแบบกองทัมต และการลักลอบขนย้ายตามเขตชายแดนโดยไม่ผ่านจุดผ่อนปรนของเจ้าหน้าที่ โดยประเภทยาสูบผิดกฎหมายพบว่าเป็นยาสูบปลอม และยาสูบเถื่อนสาเหตุในการกระทำผิดเนื่องจากไม่ทราบกฎหมาย ยาสูบผิดกฎหมายมีราคาถูกกว่า และพื้นที่ชายแดนสามารถเข้าถึงยาสูบผิดกฎหมายได้ง่าย โดยจากการวิจัยพบว่า พื้นที่ตำบลที่มีชายแดนติดกับ สปป. ลาว และกัมพูชา พบการกระทำผิดมากกว่าพื้นที่ตำบลที่อยู่ชั้นใน โดยเฉพาะตำบลโขง อำเภอน้ำยืน ซึ่งเป็นพื้นที่ชายแดนติดกับกัมพูชา และมีจุดผ่อนปรน มีการค้าระหว่างชายแดนซึ่งพบการกระทำผิดมากกว่าพื้นที่อื่นๆ 2) การสร้างรูปแบบการป้องกันปัญหาการสูบบุหรี่ผิดกฎหมายภาษีสรรพสามิตในเขตพื้นที่ชายแดนไทย ลาว กัมพูชา พบว่า ต้องประกอบด้วย 4 องค์ประกอบสำคัญ คือ 1) หลักการของรูปแบบการป้องกันปัญหาการสูบบุหรี่ผิดกฎหมายภาษีสรรพสามิต โดยเน้นหลักการบูรณาการ 2) การกำหนดวัตถุประสงค์ของรูปแบบ 3) วิธีการดำเนินงานรูปแบบการป้องกันปัญหาการสูบบุหรี่ผิดกฎหมายภาษีสรรพสามิต โดยการสร้างองค์ความรู้ การสื่อสารระหว่างทุกภาคส่วนเพื่อการเปลี่ยนแปลง การประสานความร่วมมือพหุภาคี การใช้บันไดการมีส่วนร่วม การเชื่อมโยงความคิด การสะท้อนย้อนปัญหา และ 4) องค์ประกอบด้านเงื่อนไขความสำเร็จ

คำสำคัญ: ยาสูบผิดกฎหมาย; กฎหมายภาษีสรรพสามิต; พื้นที่ชายแดน

Abstract

Research has the objectives as follows: 1) to study the situation of excise tax illegal tobacco problems in the border areas of Thailand, Laos, and Cambodia, 2) to develop the prevention model for excise tax illegal tobacco problems in the border areas of Thailand, Laos, and Cambodia. This development study employed both qualitative and quantitative techniques, conducted in Nam Yuen district, Ubon Ratchathani province, which has an area adjacent to the border Laos and Cambodia. In this research, a sample of 159 entrepreneurs was questioned and 15 related officials were interviewed. A total of 174 samples was analyzed and present with statistical and descriptive manners.

The results of the research showed that 1) the excise tax illegal tobacco problems in the border areas of Thailand, Laos, and Cambodia, was founded in 2 types of offenses: small-scale tobacco transport (Army of ants) and smuggling along the border without going through the checkpoint for border trade. Tobacco that caught were whether counterfeit or illegal. The motives for the offense have been the lack of knowledge of the law, illegal tobacco was cheaper, and easier access to illegal tobacco in the border areas. The research also found that there were more offenses in the sub-districts bordering Laos and Cambodia than the inner sub-districts. Especially Song sub-district in Nam Yuen district, which is the border area with Cambodia and has the checkpoint for border trade. 2) The creation of the prevention model for excise tax illegal tobacco problems in the border areas of Thailand, Laos, and Cambodia, should consist of 4 key elements: first, principles of prevention model that focusing on integration; second, defined purpose of the implementing format; third, the method of knowledge building, communication between all sectors for change, multilateral cooperation, ladder of participation, idea linking and reflection on the problems; and finally, determining the conditions for success.

Keywords: Illegal Tobacco; Excise Tax; Border Area

บทนำ

กรมสรรพสามิตมีภารกิจในการจัดเก็บภาษีภายใต้พิกัดกฎหมายที่กำหนด อาทิ น้ำมัน เครื่องดื่ม รถยนต์ รถจักรยานยนต์ สุรา ไฟ และยาสูบ เป็นต้น โดยในแต่ละปีกรมสรรพสามิตมีความสามารถในการจัดเก็บภาษีได้มากกว่า 5 แสนล้านบาท ในทุกปี สำหรับพิกัดสินค้าที่สำคัญชนิดหนึ่งในความรับผิดชอบของกรมสรรพสามิต คือ ยาสูบ ซึ่งตามพระราชบัญญัติภาษีสรรพสามิต พ.ศ. 2560 (พ.ร.บ. ภาษีสรรพสามิต 2560) มาตรา 159 วรรค 3 ให้ความหมายของยาสูบ หมายความว่า บุหรี่ซิการ์ บุหรี่อื่น ยาเส้น ยาเคี้ยว และให้หมายความรวมถึงผลิตภัณฑ์อื่นใดที่บริโภคได้เช่นเดียวกับยาสูบตามที่กำหนดในกฎกระทรวง โดยมีข้อมูลเปรียบเทียบการจัดเก็บภาษียาสูบของกรมสรรพสามิตในระหว่างปีงบประมาณ 2560 – 2563 ผลการจัดเก็บรายได้ภาษีสรรพสามิต สินค้าประเภทยาสูบมีมูลค่าลดลงทุกปี ในขณะที่ปีงบประมาณ 2560 – 2562 ผลการจัดเก็บรายได้ภาษีสรรพสามิต ภาพรวมมีมูลค่าเพิ่มขึ้นทุกปี (Excise Department, 2021) ทั้งนี้ ในปี 2563 ผลการจัดเก็บภาษีทุกประเภท ลดลงเนื่องจากสถานการณ์ปัญหาการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อ Covid-19

จากผลการจัดเก็บภาษียาสูบที่ลดลงอย่างต่อเนื่องตลอดช่วงระยะเวลาที่ผ่านมา สอดคล้องกับสถานการณ์ปัญหายาสูบผิดกฎหมายภาษีสรรพสามิตหรือที่เรียกทั่วไปว่า ยาสูบเถื่อน ยาสูบปลอม โดยมีการแพร่กระจายมากขึ้นในทุกภูมิภาคของประเทศไทย โดยในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างที่มีพื้นที่ชายแดนติดกับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป. ลาว) และราชอาณาจักรกัมพูชา (กัมพูชา) โดยในพื้นที่จังหวัดอุบลราชธานีซึ่งมีชายแดนติดกับทั้ง 2 ประเทศ พบว่า มีการจับกุมยาสูบผิดกฎหมายในปีงบประมาณ 2561 จำนวน 5,362 ซอง ในปี 2562 จำนวน 8,567 ซอง ในปี 2563 จำนวน 6,517 ซอง และในปี 2564 ไตรมาสที่ 1 -3 สามารถจับกุมได้ 5,474 ซอง (Excise Department, 2021)

จากปัญหาดังกล่าวส่งผลต่อการจัดเก็บรายได้ภาษีภาครัฐ รวมทั้งเกษตรกรไม่สามารถขายใบยาสูบได้ตามเป้าหมายที่วางไว้เนื่องจากส่วนแบ่งการตลาดของยาสูบถูกกฎหมายลดลงทำให้เกิดหนี้สิน โดยคณะกรรมการการแก้ไขปัญหาหนี้สินแห่งชาติ ได้แนะแนวทางการแก้ไขปัญหาดังกล่าวโดยกำหนดแนวทางให้การยาสูบแห่งประเทศไทย กรมสรรพสามิต ทหาร เจ้าหน้าที่ตำรวจ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรมีการดำเนินการบังคับใช้กฎหมายอย่างเคร่งครัดโดยบูรณาการความร่วมมือกันเพื่อดำเนินการปราบปรามการลักลอบนำเข้าบุหรี่ต่างประเทศที่ผิดกฎหมายและบุหรี่ปลอม ตลอดจนควรมีการกำหนดมาตรการในการควบคุม ป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิดเพื่อป้องกันไม่ให้รัฐสูญเสียรายได้จากการจำหน่ายบุหรี่ภายในประเทศ (National Debt Resolution Commission, 2019)

ในการนี้เพื่อเป็นต้นแบบในการปฏิบัติงานด้านการปราบปรามยาสูบผิดกฎหมายของกรมสรรพสามิตและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เกิดการปฏิบัติงานแบบบูรณาการ การศึกษาวิจัย เรื่อง รูปแบบการป้องกันและแก้ไขปัญหายาสูบผิดกฎหมายภาษีสรรพสามิตในเขตพื้นที่ชายแดนไทย ลาว กัมพูชา ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาแนวทางการป้องกันปัญหายาสูบผิดกฎหมายภาษีสรรพสามิตในเขตพื้นที่ชายแดนไทย ลาว กัมพูชา ซึ่งจะช่วยสนับสนุนการปฏิบัติงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ให้เกิดประสิทธิภาพ และเกิดประสิทธิผลอย่างเป็นรูปธรรมมากขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสถานการณ์ปัญหายาสูบผิดกฎหมายภาษีสรรพสามิตในเขตพื้นที่ชายแดนไทย ลาว กัมพูชา
2. เพื่อสร้างรูปแบบการป้องกันปัญหายาสูบผิดกฎหมายภาษีสรรพสามิตในเขตพื้นที่ชายแดนไทย ลาว กัมพูชา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้วิธีวิทยาการวิจัยทางสังคมศาสตร์เชิงบูรณาการ (Instigated Research) ระหว่างเชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพ โดยในส่วนของวิจัยเชิงปริมาณใช้แบบสอบถาม เพื่อการสำรวจความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับการรับรู้ และพฤติกรรมบริโภคยาสูบผิดกฎหมายภาษีสรรพสามิต และแนวทางการป้องกันการลักลอบนำเข้ายาสูบผิดกฎหมายภาษีสรรพสามิตทางชายแดนไทย ลาว กัมพูชา ในเขตจังหวัดอุบลราชธานี

ขั้นตอนที่ 1 การรวบรวมและศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (Document Study) โดยรวบรวมข้อมูลจากเอกสารทุติยภูมิที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยจากแหล่งที่มาต่างๆ อาทิ งานวิจัย บทความ วารสาร ข้อมูลในระบบออนไลน์ ที่เกี่ยวกับการป้องกันปัญหายาสูบผิดกฎหมายภาษีสรรพสามิตในพื้นที่ชายแดน

ขั้นตอนที่ 2 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) กำหนดผู้ให้ข้อมูลสำหรับงานวิจัยโดยใช้พื้นที่ในจังหวัดที่มีพื้นที่ชายแดนติดกับประเทศ สปป. ลาว และกัมพูชา คือ จังหวัดอุบลราชธานี อำเภอเมือง กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ เจ้าหน้าที่ภาครัฐหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง 15 ราย ด้วยวิธีเลือกผู้ให้ข้อมูลแบบเฉพาะเจาะจง

(Purposive Sampling) ผู้ประกอบการที่อยู่ในพื้นที่ติดชายแดนติดต่อกับ สปป. ลาว และกัมพูชา จำนวน 102 หมู่บ้าน ผู้ประกอบการ 265 ราย พิจารณาความน่าจะเป็นโดยวิธี Taro Yamane ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 159 ราย โดยการสุ่มแบบบังเอิญ รวมกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 174 ราย

ขั้นตอนที่ 3 เครื่องมือและวิธีการที่ใช้ในการศึกษา ผู้วิจัยได้ออกแบบเครื่องมือ รวมทั้งการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือเพื่อหาค่าความเที่ยงตรงโดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน เพื่อหาค่า Index of Item Objective Congruence: IOC สำหรับใช้ในการศึกษาสถานการณ์ปัญหายาเสพติดกฎหมายภาษีสรรพสามิต และการสร้างรูปแบบการป้องกันปัญหา ดังนี้

- 1) แบบสอบถาม ความรู้ความเข้าใจทั่วไปกับผู้ประกอบการ
- 2) แบบสัมภาษณ์เชิงลึกสำหรับเจ้าหน้าที่หน่วยงานภาครัฐ
- 3) การจัดประชุมย่อยสำหรับผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญด้านปัญหาเสพติดกฎหมาย

ขั้นตอนที่ 4 การสำรวจข้อมูลบริบทพื้นที่ (Field Study) ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างผู้ประกอบการจำนวน 159 ราย และเจ้าหน้าที่ภาครัฐจำนวน 15 ราย เพื่อศึกษาสถานการณ์ปัญหาเสพติดกฎหมายภาษีสรรพสามิตในเขตพื้นที่ชายแดนไทย ลาว กัมพูชา เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปสังเคราะห์และสร้างรูปแบบต่อไป

ขั้นตอนที่ 5 การวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการลงพื้นที่ สภาพปัญหาสถานการณ์ปัญหา รูปแบบการกระทำผิด แนวทางการป้องกัน เพื่อมาวิเคราะห์และสังเคราะห์ในการสร้างรูปแบบการป้องกันปัญหาเสพติดกฎหมายภาษีสรรพสามิตในเขตพื้นที่ชายแดนไทย ลาว กัมพูชา เพื่อเสนอผู้ทรงคุณวุฒิในการพิจารณาให้ความเห็นชอบ

ขั้นตอนที่ 6 การจัดสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ผู้วิจัยได้จัดการการสนทนากลุ่มกับผู้เชี่ยวชาญจำนวน 15 ท่าน เพื่อร่วมพิจารณารูปแบบการป้องกันปัญหา การปรับปรุงแก้ไข การวิพากษ์ร่างรูปแบบเพื่อให้ร่างรูปแบบมีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

ขั้นตอนที่ 7 สรุปผลการวิจัย (Research Result Summary) จากการวิจัยพบว่า พื้นที่บริเวณชายแดนมีการแพร่ระบาดของยาเสพติดกฎหมายภาษีสรรพสามิตมากกว่าพื้นที่ด้านใน และการสร้างรูปแบบเพื่อป้องกันปัญหาดังกล่าวจะต้องประกอบด้วย 4 องค์ประกอบเพื่อนำไปสู่ความสำเร็จได้แก่ 1) หลักการของรูปแบบการป้องกันปัญหาเสพติดกฎหมายภาษีสรรพสามิต 2) วัตถุประสงค์ของรูปแบบการป้องกันปัญหาเสพติดกฎหมายภาษีสรรพสามิต 3) วิธีการดำเนินงานรูปแบบการป้องกันปัญหาเสพติดกฎหมายภาษีสรรพสามิต 4) เงื่อนไขความสำเร็จ

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาสถานการณ์ปัญหาเสพติดกฎหมายภาษีสรรพสามิตในเขตพื้นที่ชายแดนไทย ลาว กัมพูชา ผลการวิจัยพบว่า

ด้านที่ 1 ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับปัญหาเสพติดกฎหมายภาษีสรรพสามิต พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนมากทราบประเด็นเกี่ยวกับยาเสพติดกฎหมายภาษีสรรพสามิต และทราบว่าเป็นสินค้าควบคุมต้องได้รับการอนุญาตจากกรมสรรพสามิตในการประกอบการค้า สำหรับประเด็นปัญหาเสพติดกฎหมาย ลักษณะ รูปร่างรูปแบบผู้ประกอบการยังไม่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประเด็นดังกล่าว รวมทั้งผู้ประกอบการไม่ทราบสถานการณ์ปัญหาเสพติดกฎหมายในเขตพื้นที่ของตนเอง

ด้านที่ 2 ความร่วมมือการทำงานกับเจ้าหน้าที่ พบว่า กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 58.49 เคยได้รับการแนะนำจากเจ้าหน้าที่สรรพสามิตในการให้คำแนะนำในการตรวจสอบยาเสพติดกฎหมาย กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 23.90

เคยได้รับคำแนะนำจากเจ้าหน้าที่หน่วยงานอื่นนอกเหนือจากเจ้าหน้าที่สรรพสามิต กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 15.72 เคยให้ความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ในการแจ้งเบาะแสการกระทำผิด สำหรับการร่วมมือในชุมชนพบว่า กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 100 ระบุว่ายังไม่มี การตั้งกฎเกณฑ์สำหรับผู้กระทำผิดในชุมชน และร้อยละ 1.26 ระบุว่ามีการให้ความร่วมมือในการสร้างเครือข่าย โดยมีรายละเอียดดังภาพที่ 1.1

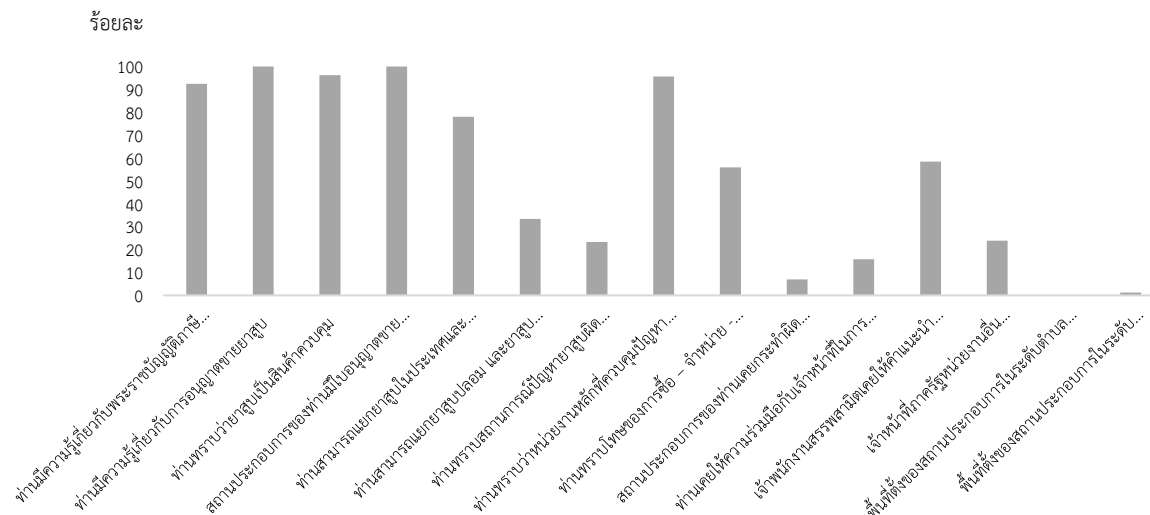

Figure 1: Knowledge and Understanding about Legal Tobacco, Excise Tax of Entrepreneurs

Source: From a survey of the sample group by questionnaire.

สาเหตุที่ส่งผลต่อสถานการณ์ และสาเหตุที่มีบทบาทในการป้องกันปัญหาสุบผิดกฎหมาย ภาษีสรรพสามิตในเขตพื้นที่ชายแดนไทย ลาว กัมพูชา

1. สาเหตุที่ส่งผลต่อสถานการณ์ปัญหาสุบผิดกฎหมายภาษีสรรพสามิตในเขตพื้นที่ชายแดนไทย ลาว กัมพูชา ผลการสำรวจกลุ่มตัวอย่างในเขตพื้นที่อำเภอเมือง ซึ่งมีความติดต่อกับ สปป. ลาว และกัมพูชา จำนวน 159 ราย พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความเห็นว่าสาเหตุที่ส่งผลต่อสถานการณ์ดังกล่าวมากที่สุดคือ ราคาของยาสุบผิดกฎหมายที่มีราคาถูกกว่า รองลงมา คือ การที่กฎหมายให้สิทธิประชาชนในการนำยาสุบที่มีได้เสียภาษีเข้ามาได้ 1 คอตตอน (10 ซอง) ต่อ 1 คน ส่งผลให้เกิดการลักลอบขายยาสุบผิดกฎหมายแบบ กองทัพมด รวมทั้ง ทางด้านเศรษฐกิจ จุดผ่อนปรนสินค้า จุดปลอดภาษี การค้าชายแดนส่งผลให้เกิดปัญหา ดังกล่าวได้โดยง่ายถัดมา คือ ด้านภูมิศาสตร์พื้นที่ชายแดน ช่องทางธรรมชาติส่งผลให้การค้ายาสุบผิดกฎหมายง่ายขึ้น และการขาดการให้ความรู้และการประชาสัมพันธ์ของเจ้าหน้าที่ภาครัฐ ทำให้ผู้ประกอบการไม่มีความรู้ และเกิดการกระทำผิดโดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์โดยรายละเอียดปัจจัยที่ส่งผลต่อสถานการณ์ปัญหาสุบผิดกฎหมายภาษีสรรพสามิตในเขตพื้นที่ชายแดนไทย ลาว กัมพูชาประกอบดังภาพที่ 1.2

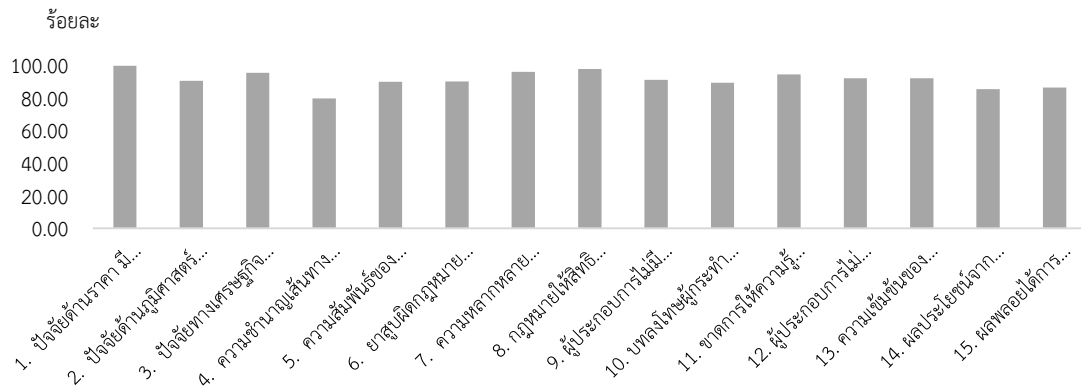

Figure 2: Causes Affecting the Situation of the Illegal Tobacco Problem Excise Tax in the Border Areas of Thailand, Laos, Cambodia

Source: From a survey of the sample group by questionnaire.

2. การป้องกันปัญหา ยาสูบผิดกฎหมายภาษีสรรพสามิตในเขตพื้นที่ชายแดนไทย ลาว กัมพูชา ผลการสำรวจกลุ่มตัวอย่างในเขตพื้นที่อำเภอเมือง จำนวน 159 ราย กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 96.73 มีความเห็นว่า สาเหตุที่มีบทบาทในการป้องกันปัญหา ยาสูบผิดกฎหมายภาษีสรรพสามิตในเขตพื้นที่ชายแดนไทย ลาว กัมพูชา คือ บทบาทในการควบคุมการกระทำผิดของเจ้าหน้าที่เป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุด ร้อยละ 96.23 มีความเห็นว่า การที่เจ้าหน้าที่ของรัฐมีการบูรณาการร่วมมือกันอย่างเป็นระบบจะช่วยให้ปัญหาลดลง ร้อยละ 94.59 เห็นว่า หากมีการสร้างจิตสำนึกที่ดีเกี่ยวกับปัญหา ยาสูบผิดกฎหมายให้กับผู้ประกอบการและผู้บริโภคในพื้นที่จะเป็นบทบาทสำคัญในการป้องกันปัญหา ยาสูบผิดกฎหมาย ร้อยละ 94.09 มีความเห็นว่า การเพิ่มอัตราโทษจะช่วยให้ปัญหา ยาสูบผิดกฎหมายลดลงได้ ร้อยละ 93.08 มีความเห็นว่า เจ้าหน้าที่ของรัฐให้ความรู้เกี่ยวกับลักษณะของยาสูบ ผิดกฎหมายกับผู้ประกอบการ โดยการจัดประชุม หรือจัดอบรมอย่างต่อเนื่อง มีบทบาทในการป้องกันปัญหา ยาสูบผิดกฎหมาย โดยมีรายละเอียดดังภาพที่ 1.3

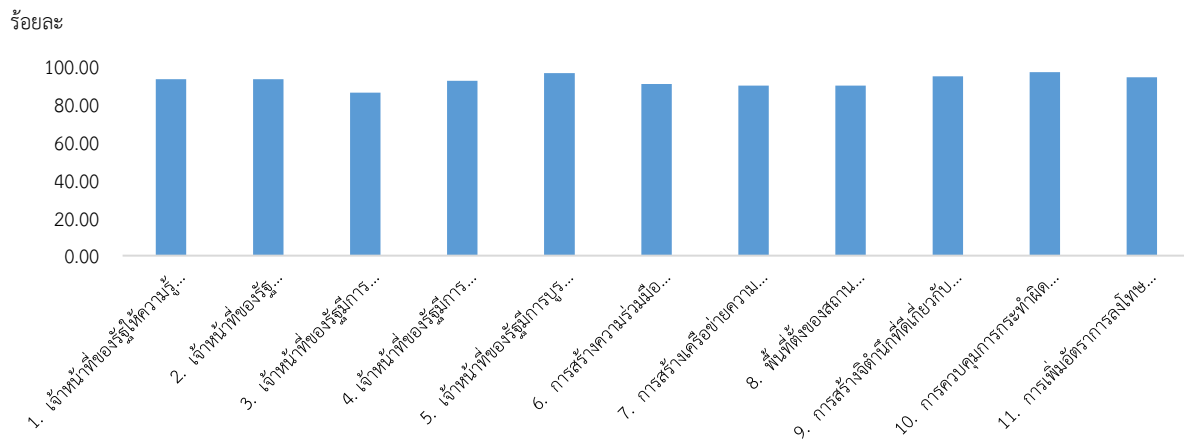

Figure 3: Factors that Play a Role in the Prevention of Illegal Tobacco Problems Excise Tax in the Border Areas of Thailand, Laos, Cambodia

Source: From a survey of the sample group by questionnaire.

ด้านที่ 3 สถานการณ์ปัญหา ยาสูบผิดกฎหมายในเขตพื้นที่ตามแนวชายแดนไทย ลาว กัมพูชา ปัจจุบันพบว่า การระบาดของยาสูบผิดกฎหมายภาษีสรรพสามิตเป็นปัญหาที่สำคัญและต่อเนื่อง เนื่องจากส่งผลให้ภาครัฐสูญเสียรายได้จากการจัดเก็บภาษีที่ถูกต้อง จากสถานการณ์ที่ผ่านมา พบว่า ในช่วงก่อนสถานการณ์โรคระบาด

Covid-19 มีนักท่องเที่ยวนิยมเดินทางไปเที่ยวบริเวณจุดผ่อนปรนทางธรรมชาติ ในเขตพื้นที่อำเภอ น้ำยั้น จังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งมีชายแดนติดกับเมืองกุสุมา แขวงจำปาสัก สปป. ลาว และอำเภอจอมกระสาน จังหวัดพระวิหาร ประเทศกัมพูชา โดยพื้นที่อำเภอ น้ำยั้นมีจุดผ่อนปรนช่องทางม้าซึ่งเป็นช่องทางผ่านเข้าออกบริเวณแนวชายแดนไทย กัมพูชา อยู่ที่ตำบลโง โดยเป็นพื้นที่เศรษฐกิจมีการค้าขายสินค้าของประชาชนสองฟากฝั่งรวมทั้งบริเวณตำบลโดมประดิษฐ์ที่มีช่องทางธรรมชาติติดกับ สปป. ลาว โดยทั้งสองจุดเป็นช่องทางธรรมชาติระหว่างประเทศ ซึ่งส่งผลให้เกิดการลักลอบนำเข้ายาเสพติดกฎหมายภาษีสรรพสามิตตามบริเวณชายแดนดังกล่าวมากกว่าพื้นที่อื่นใน

ลักษณะของการลักลอบซื้อ-ขายยาเสพติดกฎหมายภาษีสรรพสามิตในบริเวณชายแดนทำโดย 2 ลักษณะ ได้แก่ 1) กองทัพมด ซึ่งกระทำโดยนักท่องเที่ยวจะมีการซื้อยาเสพติดกฎหมายภาษีสรรพสามิตตามสิทธิที่สามารถซื้อได้ตามกฎหมายซึ่งระบุว่า นักท่องเที่ยว 1 ราย สามารถครอบครองยาเสพติดได้เสียภาษีจำนวน 200 กรัม โดยนักท่องเที่ยวส่วนมากจะใช้สิทธิของตนเองนำเข้ามาในลักษณะกองทัพมด ซึ่งได้รับการจ้างจากนายทุน และ 2) การลักลอบตามเขตชายแดนโดยไม่ผ่านจุดผ่อนปรนของเจ้าหน้าที่เป็นกระบวนการลักลอบจำนวนมาก ซึ่งกระทำโดยช่วงเวลาที่ไม่มีการเจ้าหน้าที่ประจำการ และมีลักลอบผ่านแนวชายแดนที่ไม่ผ่านจุดตรวจ ผ่านช่องทางธรรมชาติโดยชาวบ้านที่คุ้นเคยกับเส้นทางเนื่องจากเส้นทางบริเวณชายแดนไทย ลาว กัมพูชา บริเวณอำเภอ น้ำยั้น จังหวัดอุบลราชธานี ยังคงมีระเบิดที่ยังไม่ถูกเก็บกู้ ต้องเป็นชาวบ้านที่มีความชำนาญในเส้นทางเท่านั้น

สำหรับประเภทยาเสพติดกฎหมายมี 2 ประเภท คือ 1) ยาสูบปลอม เป็นยาสูบลอกเลียนแบบยาสูบของผู้อื่นโดยมีรูปลักษณะเหมือนกับยาสูบจริงที่ถูกต้องตามกฎหมาย รวมทั้งมีการปลอมแปลงเครื่องหมายการค้า รูปลักษณ์ของซองยาสูบดูภายนอกเหมือนกับยาสูบจริง แต่หากพิจารณาอย่างละเอียดรวมถึงราคาจะทราบว่า เป็นยาสูบจริงหรือยาสูบปลอม และยาสูบปลอมส่วนมากจะเป็นยาสูบตราที่รู้จักกันแพร่หลายและได้รับความนิยมจากผู้สูบบุหรี่จึงมีการลักลอบนำเข้ามาในราชอาณาจักร ตามเขตพื้นที่ชายแดนและจำหน่ายตามท้องตลาดอย่างแพร่หลาย 2) ยาสูบเถื่อน คือ ยาสูบยี่ห้อต่างประเทศ ที่มีได้ผ่านเสียภาษีนำเข้าของศุลกากร และภาษีสรรพสามิต ซึ่งบริเวณอำเภอ น้ำยั้น มียาสูบยี่ห้อต่างประเทศมากกว่า 20 ยี่ห้อ ที่มีการลักลอบนำเข้ามาในประเทศไทยผ่านชายแดนไทย ลาว กัมพูชา โดยพบว่า ส่วนมากเป็นยาสูบที่มีการผลิตที่ประเทศกัมพูชา

วัตถุประสงค์ที่ 2 การสร้างรูปแบบการป้องกันปัญหาเสพติดกฎหมายภาษีสรรพสามิตในเขตพื้นที่ชายแดนไทย ลาว กัมพูชา

ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวทางในการป้องกันปัญหาเสพติดกฎหมายภาษีสรรพสามิตในเขตพื้นที่ชายแดนไทย ลาว กัมพูชา จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจากหน่วยงานภาครัฐ งานวิจัยทั้งในและต่างประเทศ และการถอดบทเรียนการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ภาครัฐในพื้นที่อำเภอ น้ำยั้น จังหวัดอุบลราชธานี และสังเคราะห์เป็นรูปแบบการป้องกันปัญหาเสพติดกฎหมายภาษีสรรพสามิตในเขตพื้นที่ชายแดนไทย ลาว กัมพูชา โดยเน้นการบูรณาการทำงานร่วมกันของภาครัฐ การประสานงานแบบพหุภาคี การสร้างพลังชุมชน การขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหาโดยอาศัยกระบวนการทางสังคม คือ การสร้างเครือข่ายความร่วมมือการมีส่วนร่วมและการใช้หลักประชาสังคม ทั้งนี้ เพื่อเป็นการรวมพลังจากทุกภาคส่วนร่วมปฏิบัติงานในการลดปัญหาเสพติดกฎหมายภาษีสรรพสามิตในเขตพื้นที่ชายแดนไทย ลาว กัมพูชา ซึ่งรูปแบบการป้องกันปัญหาเสพติดกฎหมายภาษีสรรพสามิตที่คิดค้นและพัฒนาขึ้นประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ คือ

1. หลักการของรูปแบบการป้องกันปัญหาเสพติดกฎหมายภาษีสรรพสามิต การบูรณาการ (integration) หมายถึง การประสานกลมกลืนกันของแผนกระบวนการสารสนเทศ การจัดสรรทรัพยากร การปฏิบัติการ ผลลัพธ์ และการวิเคราะห์ เพื่อสนับสนุนเป้าประสงค์ที่สำคัญ (Beane, 1991) เนื่องจากสถานการณ์ปัญหาเสพติดกฎหมายภาษีสรรพสามิตซึ่งเกิดในเขตพื้นที่ชายแดน หน่วยงานหรือกำลังหลัก

ในการสกัดกั้นจึงประกอบด้วยเจ้าหน้าที่จากหลายหน่วยงาน ได้แก่ เจ้าหน้าที่สรรพสามิต ทหาร ตำรวจ เจ้าหน้าที่ศุลกากร และฝ่ายปกครอง ซึ่งหน่วยงานต่างๆ ต้องบูรณาการการทำงานร่วมกัน โดยกำหนดแผนการปฏิบัติงานร่วมกันและใช้ข้อมูลจากระบบสารสนเทศของแต่ละหน่วยงานมาใช้ในการบูรณาการการปฏิบัติงานร่วมกัน

2. วัตถุประสงค์ของรูปแบบการป้องกันปัญหายาสูบผิดกฎหมายภาษีสรรพสามิต เพื่อให้หน่วยงานภาคีมีการบูรณาการโดยพื้นฐานการมีส่วนร่วมของชุมชน หน่วยงานปฏิบัติการกิจในพื้นที่จึงต้องมีระบบการบูรณาการการทำงานร่วมกันพร้อมทั้ง ระดมการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อให้สนองต่อผลใน 2 มิติ คือ 1) เพื่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีการบูรณาการการทำงานร่วมกันอย่างเป็นรูปธรรม 2) เพื่อให้ผู้ประกอบการ ประชาชน และชุมชนสนับสนุนการทำงานของเจ้าหน้าที่วางระบบการป้องกันปัญหาที่ยั่งยืน

3. วิธีการดำเนินงานรูปแบบการป้องกันปัญหายาสูบผิดกฎหมายภาษีสรรพสามิต เน้นการบูรณาการการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐประสานกับการสร้างพลังชุมชนและพลังสังคมให้เป็นหลักในการแก้ไขปัญหาที่ยั่งยืนโดยการเสริมสร้างให้หน่วยงานที่เข้าไปปฏิบัติงานในพื้นที่ชุมชนโดยเฉพาะเจ้าหน้าที่สรรพสามิตซึ่งเป็นหน่วยงานหลักที่รับผิดชอบภารกิจดังกล่าวมีการบูรณาการการทำงานทั้งในมิติเจ้าหน้าที่รัฐที่เกี่ยวข้องกับมิติของเจ้าหน้าที่รัฐกับคนในชุมชนและพลังทางสังคมอื่นเพื่อสร้างความยั่งยืน

4. เงื่อนไขความสำเร็จ กลไกที่สำคัญที่สุดในการขับเคลื่อนกระบวนการต่างๆ คือ เจ้าหน้าที่สรรพสามิต และหน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานด้านความมั่นคง ซึ่งจะต้องรักษาความสัมพันธ์ที่ดีกับประเทศเพื่อนบ้านซึ่งมีอาณาเขตติดต่อกันเพื่อประสานความร่วมมือในการป้องกันและแก้ไขปัญหาดังกล่าว รวมทั้งภาคประชาชน ผู้ประกอบการจะต้องให้ความร่วมมือในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ ทำหน้าที่ในการเป็นสายลับและการข่าวเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดปัญหายาสูบผิดกฎหมายภาษีสรรพสามิตในเขตพื้นที่ชายแดนไทย ลาว กัมพูชา หรือให้ปัญหาดังกล่าวลดน้อยลง

องค์ความรู้ใหม่

Figure 4: Implementation Process of Prevention Model for Excise Tax Illegal Tobacco Problems in the Border Areas of Thailand, Laos, and Cambodia

1. การสร้างองค์ความรู้ เจ้าหน้าที่สรรพสามิตต้องให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับยาสูบผิดกฎหมายภาษีสรรพสามิต กฎหมายข้อบังคับ บทลงโทษสำหรับผู้กระทำความผิดให้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทราบ

เพื่อบูรณาการการทำงานร่วมกัน โดยการจัดอบรมหรือการประชุมสัมพันธ์อย่างเป็นทางการเป็นรูปธรรมในการเชิญผู้เกี่ยวข้อง

2. **ขั้นการสื่อสารระหว่างทุกภาคส่วนเพื่อการเปลี่ยนแปลง** ต้องมีความรวดเร็ว แม่นยำ องค์กรประกอบที่ครบถ้วน ช่องทางการติดต่อสื่อสาร ช่องทางเป็นทางการและไม่เป็นทางการ โดยมีการกำหนดเป้าหมายร่วมกัน

3. **การประสานความร่วมมือพหุภาคี** ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศเป็นสาเหตุที่เอื้อต่อการขจัดปัญหาสุขภาพผิวดกกฎหมายภาษีสรรพสามิตระหว่างชายแดนได้ โดยมีหลักการสำคัญ คือ เงื่อนไขการรักษาผลประโยชน์ร่วมกัน ภาครัฐ เอกชน ประชาชน ทั้งสองประเทศต้องมีส่วนร่วมในการกำหนดมาตรการป้องกันต่างๆ

4. **การใช้บันไดการมีส่วนร่วม** เพื่อให้รูปแบบมีความยั่งยืนและนำไปใช้ปฏิบัติงานจริงอย่างเป็นรูปธรรม ทุกส่วนต้องมีการบูรณาการการมีส่วนร่วมงานกันอย่างจริงจัง การสร้างจิตสำนึก การสร้างกฎและบทลงโทษ

5. **การเชื่อมโยงความคิด** จัดเวทีสาธารณะสำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้การเชื่อมโยงความคิดในเชิงลึกและเชิงกว้างเพื่อหาแนวทางการป้องกัน โดยวิเคราะห์และดำเนินการจากสภาพปัญหา ระดมความคิดในการหาแนวทางการป้องกัน กำหนดกิจกรรมที่จะดำเนินการตามแนวทางการป้องกัน

6. **การสะท้อนย้อนปัญหา** ที่ผ่านมามีประเทศไทยมีความพยายามในการขจัดปัญหาสุขภาพผิวดกกฎหมายในทุกรูปแบบ การพัฒนาและการบังคับใช้กฎหมายภายในประเทศ มาตรการทางบริหาร มาตรการทางปกครอง มาตรการอื่นๆ ที่มีประสิทธิภาพ โดยมีหลักการ บังคับให้ของและหีบห่อซึ่งบรรจุผลิตภัณฑ์ยาสูบมีเครื่องหมายที่มีประสิทธิภาพชัดเจนในตลาดภายในประเทศโดยชอบด้วยกฎหมาย

อภิปรายผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 การศึกษาสถานการณ์ปัญหาสุขภาพผิวดกกฎหมายภาษีสรรพสามิตในเขตพื้นที่ชายแดนไทย ลาว กัมพูชา พบว่า พื้นที่ตำบลที่ติดชายแดนมีการกระทำผิดเกี่ยวกับยาสูบผิวดกกฎหมายมากกว่าพื้นที่ชั้นใน ทั้งนี้ เพราะมีจุดผ่อนปรนทางการค้า และมีเส้นทางธรรมชาติที่เชื่อมต่อกัน รวมทั้งรูปแบบในการกระทำผิดกฎหมายโดยการลักลอบขนย้ายแบบกระบวนกรายใหญ่ผ่านเส้นทางธรรมชาติ การขนย้ายแบบกองทัมด สอดคล้องกับงานวิจัยของนักรบ เถียรอำ จูตินันท์ ขวัญเนตร และอังศุมาริน สุขัยรัตนโชค ซึ่งได้วิจัย เรื่อง แนวทางแก้ไขการลักลอบและบริโภคนุหรีเถื่อนนำเข้าทางชายแดน พบว่า รูปแบบการลักลอบค้ายาสูบผิวดกกฎหมายชายแดนมาในรูปแบบกองทัมด ร้านค้าย่อยชายแดน การขนส่งทางเรือประมง โดยปัจจัยสำคัญคือเศรษฐกิจในประเทศ ช่องทางชายแดน และผลตอบแทนจากการลักลอบกระทำผิด ในขณะที่ Channagkham, Wongpit and Lassachack (2011) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการสูญเสียรายได้ทางภาษีของ สปป. ลาว จากการค้ายาสูบผิวดกกฎหมาย พบว่า สปป. ลาว มีบทลงโทษผู้กระทำผิดไม่เข้มงวด การมีพรมแดนติดกับ 5 ประเทศเพื่อนบ้านส่งผลให้เกิดการลักลอบค้ายาสูบผิวดกกฎหมาย รวมทั้งเขตการค้าเสรี ส่งผลให้เกิดปัญหาสุขภาพผิวดกกฎหมาย และงานวิจัยของ Curti et al. (2018) ซึ่งได้ทำการวิจัย เรื่อง การใช้บุหรืถูกกฎหมาย บุหรืผิวดกกฎหมาย และบุหรืมวนเอง เพื่อเพิ่มภาษีสรรพสามิตสินค้าประเภทยาสูบของประเทศอูรุกวัย ผลการศึกษาพบว่า เมืองชายแดนมีการค้ายาสูบผิวดกกฎหมายมากกว่าเมืองด้านใน การทำงานอย่างเป็นเครือข่ายของกระบวนกรพื้นที่ชายแดน ประชาชนบริเวณเมืองที่มีพื้นที่ติดชายแดนนิยมใช้ยาสูบผิวดกกฎหมายมากกว่าประชาชนที่อยู่เมืองด้านใน สอดคล้องกับงานวิจัยของ Haysom (2019) ได้ทำการวิจัย เรื่อง ยาสูบผิวดกกฎหมายการค้าในซิมบับเวและแอฟริกาใต้ ผลการศึกษาพบว่า แอฟริกาเป็นศูนย์กลางใหญ่ในการผลิตยาสูบผิวดกกฎหมาย โดยเฉพาะซิมบับเว มีการขายผ่านประเทศเพื่อนบ้าน บอตสวานา นามิเบีย และโมซัมบิก การลักลอบขนส่งมีความซับซ้อน มีเส้นทางที่หลากหลาย และงานวิจัยของ Keane and Adam (2017) ซึ่งผลการวิจัยพบว่า ที่ประเทศออสเตรเลียหน่วยงานรัฐให้ความสำคัญน้อยกับการลักลอบนำเข้ายาสูบผิวดกกฎหมาย การลักลอบขนส่งสินค้าเข้ามาในออสเตรเลียส่วนมากขนาดใหญ่กว่าขนาดเล็ก

วัตถุประสงค์ที่ 2 สร้างรูปแบบการป้องกันปัญหาสุขภาพสูบบุหรี่ในเขตพื้นที่ชายแดนไทย-ลาว กัมพูชา พบว่า ต้องประกอบด้วย 4 องค์ประกอบสำคัญ คือ หลักการของรูปแบบการป้องกันปัญหาสุขภาพสูบบุหรี่ในเขตพื้นที่ชายแดนไทย-ลาว โดยเน้นหลักการบูรณาการ การกำหนดวัตถุประสงค์ของรูปแบบ วิธีการดำเนินงานรูปแบบ และองค์ประกอบด้านเงื่อนไขความสำเร็จ ทั้งนี้ การสร้างองค์ประกอบดังกล่าวเพื่อให้ครอบคลุมการป้องกันได้อย่างเป็นรูปธรรม สอดคล้องกับแนวคิดของ Cumming and Worley (2013) ซึ่งได้อธิบายความหมายของคำว่ารูปแบบหรือ Model ไว้ในนิยามศัพท์ ว่าเป็นการย่อส่วนหรือย่อขนาด (Simplification) สำหรับเหตุการณ์หนึ่งเหตุการณ์ใดให้ง่ายต่อการศึกษาและทำความเข้าใจโดยแสดงในรูปแบบแผนผังเป็นทฤษฎีที่เป็นรูปธรรมหรือเป็นแนวทางปฏิบัติเพื่อให้ผู้อื่นสามารถเรียนรู้หรือเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามหรือปรับตัวจากพฤติกรรมที่แสดงออกมาได้ และสอดคล้องกับการวิจัยของ Puttichart (2014) ซึ่งได้ศึกษารูปแบบการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในหมู่บ้านชายแดนไทย-ลาว พบว่า รูปแบบการป้องกันประกอบด้วย 1) หลักการของรูปแบบ 2) วัตถุประสงค์ของรูปแบบ 3) กระบวนการของรูปแบบ และ 4) การประเมินรูปแบบ

สรุป

สถานการณ์ปัญหาสุขภาพสูบบุหรี่ในเขตพื้นที่ชายแดนไทย-ลาว กัมพูชา มีการแพร่ระบาดอย่างหนักเมื่อเทียบกับพื้นที่บริเวณที่ไม่ติดกับพื้นที่ชายแดน โดยเมื่อมีลักษณะการกระทำผิดที่หลากหลายรูปแบบ ซึ่งเป็นการลักลอบขนย้ายผ่านแนวชายแดนทั้งบริเวณจุดผ่อนปรน และเส้นทางธรรมชาติ โดยผู้ประกอบการบางส่วนทราบสถานการณ์ปัญหาดังกล่าวในพื้นที่ของตนเอง และบางส่วนไม่ทราบสถานการณ์ และไม่สามารถแยกประเภทของยาสูบผิดกฎหมายได้ อย่างไรก็ตาม สาเหตุที่ทำให้เกิดปัญหายาสูบผิดกฎหมายเนื่องจากเข้าถึงง่ายโดยเฉพาะบริเวณชายแดน และยาสูบมีราคาถูก สำหรับการสร้างรูปแบบการป้องกันปัญหาดังกล่าว พบว่า ต้องประกอบด้วย 4 องค์ประกอบสำคัญ คือ 1) หลักการของรูปแบบการป้องกันปัญหาสุขภาพสูบบุหรี่ในเขตพื้นที่ชายแดนไทย-ลาว 2) วัตถุประสงค์ของรูปแบบ เพื่อให้หน่วยงานและประชาชนที่เกี่ยวข้องมีการบูรณาการการทำงานร่วมกันอย่างเป็นรูปธรรมและเป็นระบบการป้องกันปัญหาที่ยั่งยืน 3) วิธีการดำเนินงานรูปแบบ 4) เงื่อนไขความสำเร็จ

รูปแบบการป้องกันปัญหาสุขภาพสูบบุหรี่ในเขตพื้นที่ชายแดนไทย-ลาว กัมพูชา จะสามารถดำเนินการได้อย่างสำเร็จ จะต้องมีการพิจารณาให้ครอบคลุมในทุกมิติการทำงาน ทั้งการทำงานของหน่วยงานภาครัฐ ระบบการทำงาน การสร้างเครือข่ายต้องเกิดจากความสมัครใจของผู้ประกอบการ ผู้นำชุมชน ประชาชนในการมีส่วนร่วม โดยเจ้าหน้าที่สรรพสามิตต้องให้ความมั่นใจด้านความปลอดภัย การคุ้มครองสิทธิการรักษาผลประโยชน์ที่จะได้รับจากการให้ความร่วมมือในการป้องกันปัญหาสุขภาพสูบบุหรี่ในเขตพื้นที่ชายแดนไทย-ลาว กัมพูชา เพื่อเป็นการสร้างแรงจูงใจให้ทุกภาคส่วนให้ความร่วมมือกันในการปฏิบัติงานเพื่อให้เกิดความสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ เกิดประสิทธิผล และเกิดความยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 สถานการณ์ปัญหาสุขภาพสูบบุหรี่ในเขตพื้นที่ชายแดนไทย-ลาว กัมพูชา มีความรุนแรงมากกว่าพื้นที่ชั้นใน หากมีการสกัดกั้น หรือมีการป้องกันปัญหาดังกล่าวตั้งแต่ระดับพื้นที่

ชายแดนเพื่อไม่ให้สามารถเข้าสู่พื้นที่ชั้นในได้ จะช่วยให้ปัญหา ยาสูบผิดกฎหมายภาษีสรรพสามิตมีจำนวนลดลง

1.2 กลไกที่สำคัญที่สุดในการขับเคลื่อนกระบวนการต่างๆ ในการป้องกันปัญหา ยาสูบผิดกฎหมาย คือ เจ้าหน้าที่สรรพสามิต ซึ่งเป็นหน่วยงานหลักในการตรวจสอบป้องกันและปราบปรามปัญหาดังกล่าว และหน่วยงานด้านความมั่นคง ซึ่งจะต้องรักษาความสัมพันธ์ที่ดีกับประเทศเพื่อนบ้านรวมทั้งภาคประชาชน ผู้ประกอบการจะต้องให้ความร่วมมือในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 นอกจากการศึกษารูปแบบการป้องกันปัญหาแล้ว ควรมีการศึกษาแนวทางในการแก้ไขปัญหายาสูบผิดกฎหมายภาษีสรรพสามิตในเขตพื้นที่ชายแดนไทย ลาว และกัมพูชา

2.2 ควรมีการศึกษาริบทสถานการณ์ปัญหาของพื้นที่ชายแดนอื่นๆ ที่นอกเหนือจากพื้นที่ชายแดนไทย ลาว กัมพูชา ได้แก่ ชายแดนพม่า ชายแดนมาเลเซีย

References

- Beane, James A. (1991.). *Curriculum Planning and Development*. Boston: Allyn and Bacon.
- Channgakham, P., Wongpit, P., & Lassachack, X. (2011). *National Revenue Loss from Illicit tobacco Trade in Lao PDR*. Laos: Research of Department of Economics, Faculty of Economics and Business Management National University of Lao PDR.
- Cumming, T. G., & Worley, C. G. (2013.). *Organization Development and Change*. (10th ed.). USA: Cengage Learning.
- Curti, D. et al. (2018.). Tobacco Taxation, Illegal Cigarette Supply and Geography. *BMJ Journals*, 8(Sup1), S53-S60.
- Excise Department. (2021.). *Annual Report 2021*. (1st ed.). Bangkok: Amarin Printing and Publishing Public Company Limited.
- Haysom, S. (2019). *The Illicit Tobacco Trade in Zimbabwe and South Africa*. USA: Washington D.C.
- Keane, R., & Adam M. (2017.). An Analysis of the Australian Illicit Tobacco Market. *Journal of Financial Crime*, 24(1), 35-47.
- National Debt Resolution Commission. (2019.) *Meeting Report*. (1st ed.). Bangkok: National Debt Resolution Commission.
- Puttichart, W. (2014). *The Model for Drug Problem Prevention and Solution in Thai – Laos Border Villages*. (Doctoral Dissertation). Graduate School: Ubon Ratchathani Rajabhat University. Ubon Ratchathani.
- Tianam, N., Kwunnate, J., & Suchairatanachoke, A. (2018) *The Solution of Smuggling and Consumption of Illicit Cigarettes by Thailand – Cambodia Border in Eastern Areas*. (Research Report). Bangkok: Tobacco Control Research and Knowledge Management Center.

กระบวนกรเคลื่อนไหวด้านเหมืองแร่โปแตชและเกลือหิน ของ “คนรักบ้านเกิดบ้านเหนืงจรงค์ชัยภูมิ”*

Movement Against Potash Mining and Stone Salt of the
"Khon Rak Ban Kerd Bumnet Narong Chaiyaphum"

¹นวัภทร โตสุวรรณ และ วีระ หวังสัจจะโชค

¹Nawaphat Tosuwan and Weera Wongsatjachock

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

Faculty of Social Sciences: Naresuan University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: nawaphat2534@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาปัจจัยที่นำไปสู่การรวมกลุ่มการเคลื่อนไหว 2) รูปแบบวิธีการเคลื่อนไหวต่อต้านเหมืองแร่โปแตชและเกลือหินของ “คนรักบ้านเกิดบ้านเหนืงจรงค์ชัยภูมิ” เป็นวิจัยเชิงคุณภาพ โดยเก็บข้อมูลในพื้นที่และใช้กับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการเคลื่อนไหวต่อต้านเหมืองแร่โปแตชและเกลือหิน จำนวน 19 คน โดยใช้การสุ่มแบบเจาะจง และวิเคราะห์เนื้อหาโดยใช้การบรรยายเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า 1) ปัจจัยที่นำไปสู่การรวมกลุ่มการเคลื่อนไหวเกิดจาก ประชาชนวิตกกังวลกับการดำเนินงานของเหมืองแร่ฯ ที่ขาดการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนรอบเหมือง และมีความคำนึงถึงผลกระทบที่มีต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่จะเกิดขึ้นในชุมชนรวมถึง ปัญหาเรื่องกลิ่นเหม็นจากขยะ ปัญหาดินเค็ม ปัญหาด้านสาธารณสุข และสาธารณสุขโรคและบริโรค และการขาดความโปร่งใสในการแสดงความคิดเห็น จึงทำให้ประชาชนในพื้นที่ออกมาคัดค้านการดำเนินโครงการดังกล่าว 2) รูปแบบวิธีการเคลื่อนไหว โดยมีการต่อสู้ที่หลากหลายรูปแบบ ได้แก่ วิธีการต่อสู้ตามช่องทางการเมืองปกติ เช่น การยื่นหนังสือผ่านกลไกของหน่วยงานของรัฐ การต่อสู้ผ่านโดยสิทธิตามกฎหมาย วิธีการขัดขวางทำลายและการกีดกัน เช่น การประชุมชุมนุมเดินขบวนประท้วง วิธีการต่อสู้ใช้สื่อสารกับสาธารณะและวิธีการสร้างเครือข่าย เช่น การรณรงค์ในเขตชุมชน ความพยายามในการสื่อสารผ่านสื่อสังคมต่างๆ สะท้อนความพยายามในการแข่งขันพื้นที่สื่อ และการสร้างเครือข่ายผ่านสังคมโซเชียลมีเดีย กับกลุ่มเคลื่อนไหวต่างๆ

คำสำคัญ: การเคลื่อนไหว; เหมืองแร่โปแตชและเกลือหิน; คนรักบ้านเกิดบ้านเหนืงจรงค์ชัยภูมิ

Abstract

This research article aims to study the factors contributing to the coalition movement and the method of movement against the potash and rock salt mines of "Khon Rak Ban Bamnet Narong Chaiyaphum." The study used a qualitative research method. The data was collected locally and used by 19 people involved in the movement against potash and rock salt mines, and the content was analyzed using a descriptive narrative.

*Received August 3, 2022; Revised October 26, 2022; Accepted October 27, 2022

The findings revealed that the factors causing the group movement were people being concerned about the mine's operation; a lack of public participation in the communities surrounding the mine; and a lack of transparency in expressing opinions. As a result, people in the area came out to oppose the implementation of the project. The form and method of movements were found to include various types of fighting moves, including methods of fighting through normal political channels, such as filing a letter through the mechanisms of government agencies. Fighting through legal rights, methods of deterrence and pressure, such as demonstrations and demonstrations, combat methods are used to communicate with the public and networking methods, such as community campaigns, news efforts reflecting efforts to compete for media space and building a network through social media, return to various movement groups.

Keywords: Movement; Potash and Rock Salt Mines; Khon Rak Ban Kerd Bumnet Narong Chaiyaphum

บทนำ

กระแสโลกาภิวัตน์ (Globalization) มีความเชื่อในระบบทุนนิยมเสรีว่า เป็นระบบเดียวที่สามารถแก้ไขปัญหาดังทุกปัญหา อันจะนำพาสังคมโลกไปสู่การพัฒนาที่แท้จริงนั้นได้ขยายอาณาเขตไปทั่วโลก ทำให้ระบบทุนนิยมกลายเป็นระบบที่ทรงอำนาจเป็นอย่างมาก ขณะเดียวกันก็เป็นตัวเปิดช่องทางการให้ประเทศมหาอำนาจทางตะวันตกที่ได้ชื่อว่าพัฒนาแล้ว พยายามยึดเหนี่ยวทั้งทางด้านเงินทุน การครอบงำทางความคิด จิตสำนึก ความรู้ รวมไปถึงวัฒนธรรมต่างๆ แก่ประเทศที่กำลังพัฒนา หรือประเทศโลกที่สาม โดยมีการสร้างกระแสความคิดขึ้นขึ้นด้วย ทฤษฎีความทันสมัย (Modernization) เน้นหลักการที่ว่าให้ เปิดประเทศ โดยการขยาย เศรษฐกิจแบบทุนนิยม และถ่ายทอดอุดมการณ์การค้าเสรี ให้หลั่งไหลเข้าไปในทั่วทุกพื้นที่ และอาศัยกลไกที่ทรงอิทธิพลอย่างยิ่งของโลกาภิวัตน์ ให้แทรกซึมเข้าครอบงำทุกพื้นที่ (Wongkul, 1997)

ประเทศไทยก็เป็นประเทศที่กำลังพัฒนาอีกประเทศหนึ่งที่ถูกดูดเข้าสู่วังวนแห่งโลกาภิวัตน์ และระบบทุนนิยมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ กรอบความคิดที่มุ่งเน้นความเจริญทางเศรษฐกิจเป็นหัวใจสำคัญ ที่ได้เข้ามาครอบงำประเทศไทยอย่างชัดเจน โดยมีความเชื่อว่าจะทำให้ประชาชนมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น เทคโนโลยีต่างๆ เจริญก้าวหน้ามากขึ้น และในที่สุดประเทศจะพัฒนาไปสู่ความเป็นสมัยใหม่เพื่อสามารถแข่งขันทางเศรษฐกิจอย่างเคียงบ่าเคียงไหล่กับประเทศที่ได้ชื่อว่าพัฒนา (Chaaowattana, 2003) ซึ่งการพัฒนาเศรษฐกิจของรัฐนั้น ได้ผลิตผ่านโครงการภายใต้ระบอบการปกครองที่ไม่เป็นประชาธิปไตยช่วง พ.ศ. 2557-2561 เน้นในเรื่องการตัดสินใจและต้องการผลลัพธ์อย่างรวดเร็วจากกระบวนการนโยบาย (Wongsatjachock, 2021) เห็นได้ว่า ภายใต้กระแสการพัฒนา เช่นนี้เอง ก็ได้ก่อให้เกิดโครงการของรัฐขึ้นมากมาย รวมทั้งโครงการของรัฐวิสาหกิจ และเอกชนอีกหลายโครงการที่รัฐให้การสนับสนุนอย่างเข้มข้น แต่เมื่อเวลาผ่านไปได้เกิดปัญหาต่างๆ ขึ้นมากมาย โดยเฉพาะในชุมชนท้องถิ่นที่ รัฐเข้าไปสร้างโครงการโดยอ้างถึงความเจริญก้าวหน้าในชุมชนที่จะเกิดขึ้น ที่จริงแล้วผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นกลับตกอยู่กับคนในเมือง และคนที่มั่งคั่ง อย่างไรก็ตาม เมื่อระยะเวลาผ่านไป พบว่าแนวทางการพัฒนาดังกล่าว กำหนดแผนพัฒนามาจากความคิดของนักการเมือง และ ผู้เชี่ยวชาญเพียงไม่กี่คน และได้นำพาการพัฒนาประเทศต้องเดินไปในทิศทางอย่างไร จนกระทั่งกลายเป็น ผลกระทบที่ไม่สามารถทำให้รัฐแก้ไขปัญหาของประเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพ และยังทำให้สังคมไทยต้อง

เผชิญกับปัญหานานัปการที่ยากแก่การแก้ไข (Keawkao, 2012,) เช่น ด้านเศรษฐกิจที่มีการกระจุกตัวของทรัพย์สินร้อยละ 70 ของประเทศตกอยู่ในการครอบครองของคนเพียงร้อยละ 20 ขณะที่คนจนสุดร้อยละ 20 ของประเทศ

การเคลื่อนไหวที่เกิดขึ้นส่วนมาก เป็นการเรียกร้องของชุมชนในลักษณะของการรวมกลุ่มเพื่อสร้างพลังต่อรองให้รัฐแก้ไขปัญหาและพัฒนาชุมชนที่มีภาครัฐและประชาชนร่วมกันแก้ไขปัญหาด้วยกันจากปัญหาการสื่อสารและขาดความต่อเนื่องในการแก้ไขปัญหา (Janjula, 2017) มิใช่การรวมพลังเคลื่อนไหวเพื่อล้มล้างอำนาจรัฐหรือช่วงชิงอำนาจรัฐเหมือนที่ผ่านมา (Charoensin-o-larn, 2002) การรวมกลุ่มของภาคประชาชนในการเคลื่อนไหวและคัดค้านลักษณะนี้มีเพิ่มมากขึ้น ซึ่งการรวมกลุ่มหรือการเคลื่อนไหวเพื่อร่วมมือแก้ไขปัญหาส่วนหนึ่งทั้งนี้เนื่องมาจากประชาชนที่ต้นตัวได้เริ่มตระหนักถึงภัยที่เกิดขึ้นทั้งภัยที่เกิดจากมลภาวะและการเสื่อมโทรมของทรัพยากรตลอดสภาพแวดล้อม นอกจากนั้นประชาชนที่คิดว่าจะได้รับผลกระทบโดยตรงเริ่มมีการตื่นตัวคัดค้านโครงการใหญ่ๆ ของภาครัฐ ยกตัวอย่างเช่น จากกรณีขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมคัดค้านเหมืองแร่โปแตช จังหวัดอุดรธานี ประชาชนที่เดือดร้อนต่างรวมกลุ่มกันเพื่อเรียกร้องให้มีการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น เป็นลักษณะการรวมกลุ่มของผู้คนที่มีความสนใจตรงกันเกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ซึ่งคนกลุ่มนี้จะถูกเรียกว่า กลุ่มเคลื่อนไหวทางสังคม (Social movement) และเป็นการเรียกร้องด้วยตนเอง เพราะเนื่องจากความไม่เชื่อมั่นและศรัทธาในความสามารถของรัฐ และรู้สึกถึงความไม่ยุติธรรมทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ที่มีเป้าหมายในการเคลื่อนไหวเรียกร้องจากภาครัฐ แต่ต้องการที่จะสร้างกฎเกณฑ์หรือกติการูปแบบใหม่เพื่อใช้ในการดำรงชีวิต (Charoensin-o-larn, 2002)

กลุ่มคนรักบ้านเกิดบ้านเกิดกำเนิดจณรงค์ เริ่มเคลื่อนไหวคัดค้านโครงการก่อสร้างโรงไฟฟ้าพลังความร้อนร่วมมาตั้งแต่กลางปี 2558 หลังกระทรวงอุตสาหกรรมมอบประทานบัตรให้แก่บริษัท อาเซียนโปแตชชัยภูมิ จำกัด เพื่อทำเหมืองแร่โปแตช ระยะเวลา 25 ปี เมื่อวันที่ 6 ก.พ. 2558 หลังจากโครงการนี้หยุดชะงักมากกว่า 30 ปี

ที่ผ่านมา กลุ่มคนรักบ้านเกิดบ้านเกิดกำเนิดจณรงค์กังวลว่า หากเกิดโรงไฟฟ้าถ่านหินและโครงการทำเหมืองแร่โปแตชจะเกิดผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม เช่น มลพิษทางอากาศ ดินเค็ม และภาคอุตสาหกรรมแย่งน้ำจากภาคการเกษตร เป็นต้น กลุ่มคนรักบ้านเกิดฯ เริ่มรวบรวมรายชื่อคนในพื้นที่เพื่อคัดค้านโครงการ และยื่นหนังสือต่อศูนย์ดำรงธรรมจังหวัดชัยภูมิและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องขอให้ยกเลิกโครงการโรงไฟฟ้าถ่านหินและเหมืองแร่โปแตช (The Isaan Record, 2018)

กรณี “กลุ่มคนรักบ้านเกิดบ้านเกิดกำเนิดจณรงค์ชัยภูมิ” เป็นอีกหนึ่งตัวอย่างของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม (Social movement) ที่เกิดจากการเคลื่อนไหวเพื่อต้องการปกป้องทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ชุมชน หลังการที่ทางรัฐบาลได้เข้าร่วมโครงการลงทุนร่วมกันของกลุ่มประเทศในอาเซียนตามข้อตกลงพื้นฐานว่าด้วยโครงการอุตสาหกรรมอาเซียน (ASEAN Industrial Projects) ที่กำหนดให้ประเทศสมาชิกอาเซียนแต่ละประเทศมีโครงการอุตสาหกรรมอาเซียนอย่างน้อยประเทศละ 1 โครงการ ประเทศไทยจึงเสนอโครงการนี้และได้รับการรับรองจากการประชุมรัฐมนตรีเศรษฐกิจอาเซียนครั้งที่ 22 เมื่อเดือนตุลาคม 2533 ที่ประเทศอินโดนีเซีย (Ecological Alert and Recovery - Thailand (EARTH), 2014) ประชาชนเริ่มมีการเดินหน้าแสดงบทบาท เช่นกัน เริ่มจากการรวมตัวกันของชาวบ้านบางกลุ่มที่คัดค้านการเข้ามาของโครงการเหมืองฯ โดยริเริ่มขบวนการเคลื่อนไหวจากการติดตามข่าวสารและรับทราบผลกระทบในประเด็นสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้น (Eco-Culture Study Group, 2007) ขบวนการเคลื่อนไหวของ “กลุ่มคนรักบ้านเกิดบ้านเกิดกำเนิดจณรงค์ชัยภูมิ” นั้นจำนวนคนที่ยังไม่สามารถรวมตัวกันเป็นกลุ่มเคลื่อนไหวขนาดใหญ่ หรือได้รับความสนับสนุนทั้งในแง่เงินทุนหรือการสร้างแนวร่วมทางอุดมการณ์ในวงกว้าง กลุ่มเคลื่อนไหวต่อต้านเหมืองโปแตช

ในชัยภูมิ เน้นที่ การนำเอาสื่อท้องถิ่นที่เข้มแข็งอยู่แต่เดิมอย่างหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น ร่วมเป็นกระบอกเสียง เพื่อเผยแพร่ข่าวสารการเคลื่อนไหวของกลุ่มชาวบ้านที่ “ความพยายามทำให้เป็นข่าว” นี้เองถือว่าเป็นกลยุทธ์ที่สะท้อนถึงความพยายามที่จะแย่งชิงพื้นที่สื่อ ให้เกิดการผลักดันประเด็นเรื่องราวการต่อสู้ของตนให้เป็นที่รับรู้ และกลายเป็นกระแสสังคม มากกว่าจะคาดหวังว่าจะสามารถแทรกแซงกระบวนการนโยบายสาธารณะที่ตัดสินใจจากรัฐหรือขั้วใหญ่บริษัทกลุ่มทุนให้ออกจากพื้นที่ได้อย่างแท้จริง และกลยุทธ์การพยายามที่จะเปิดโปงที่นายทุน และชุดคีย์ความไม่ชอบมาพากลต่างๆ ตั้งแต่การคอร์รัปชั่นที่เกิดขึ้นของ รัฐกับนายทุน นั้นถือเป็นการอุดช่องโหว่ ของกลุ่มชาวบ้านที่ออกมาเคลื่อนไหวต่อต้าน เพราะตัวของชาวบ้านที่ออกมาเคลื่อนไหวต่อต้านนั้น ก็ไม่สามารถที่จะอ้างถึงความชอบธรรมในการออกมาเคลื่อนไหวได้อย่างเต็มปาก เนื่องจากการเคลื่อนไหวต่อต้านเป็นการเคลื่อนไหวลักษณะที่เรียกกันว่า การออกมาต่อต้านก่อนการที่จะเกิดความเสียหายนั่นเอง ชาวบ้านกลุ่มเคลื่อนไหวจึงหาช่องโหว่เพื่อเป็นการทำลายความน่าเชื่อถือ สะท้อนข้อมูลต่างๆ ที่กลุ่มเคลื่อนไหวนำมาเสนอต่อสาธารณะ ผ่านสังคมโซเชียลมีเดียอย่างต่อเนื่อง เช่น การตั้งกลุ่มในเฟซบุ๊ก (Facebook) เพื่อประกาศเจตจำนงค์หรือเผยแพร่ข่าวสารของกลุ่มในพื้นที่สาธารณะอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ กลุ่มเคลื่อนไหวกลุ่มต่างๆยังมีการสร้างความร่วมมือกันระหว่างกลุ่มเคลื่อนไหวในแต่ละเพจ (Facebook page) รวมถึงมีการตั้งสถานะกลุ่มในเฟซบุ๊กให้เป็นกลุ่มสาธารณะเพื่อเอื้อให้บุคคลอื่นที่สนใจ สามารถเข้าร่วมหรือแสดงความคิดเห็นได้โดยเปิดเผย การเคลื่อนไหวเพื่อต่อต้านเหมืองแร่โปแตชในจังหวัดชัยภูมิและกิจการที่เกี่ยวข้อง เช่น “กลุ่มคนรักบ้านเกิดบ้านเกิดบ้านเกิดชัยภูมิ” และ กลุ่มเหมืองแร่ชัยภูมิ เป็นต้น (Kamudhamas, and Klongdumnoenkit, 2017) ที่มีกระบวนการเคลื่อนไหวไม่ต่างอะไรกับ การเคลื่อนไหวเขื่อนปากมูล เหมืองทองอัครา และโครงการอื่นๆ ของรัฐ เวลาได้พิสูจน์ให้เห็นแล้วว่ากระบวนการที่ไม่ได้เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมและไม่รับฟังความคิดเห็นของประชาชน สุดท้ายนั้นก็ลงเอยด้วยความขัดแย้งระหว่างประชาชนกับภาครัฐและกลุ่มนายทุน เมื่อเวลาผ่านไปกระแสการคัดค้านได้ขยายวงกว้างขึ้นเรื่อย หลายครั้งมีการพยายามยุติความขัดแย้งโดยใช้ความรุนแรงซึ่งไม่เป็นที่ปรารถนาของสังคม (Pharcharuen, 2018)

จากที่กล่าวมา จึงได้มีการศึกษา กระบวนการเคลื่อนไหวต่อต้านเหมืองแร่โปแตชและเกลือหินของ “คนรักบ้านเกิดบ้านเกิดบ้านเกิดชัยภูมิ” โดยมุ่งศึกษา ปัจจัยที่นำไปสู่การรวมกลุ่มการคัดค้านเหมืองแร่ฯ รวมถึงแนวคิดที่นำมาสู่การรวมตัวของภาคประชาชนในพื้นที่ที่นำไปสู่รูปแบบขบวนการเคลื่อนไหวว่ามีรูปแบบวิธีการในการเคลื่อนไหวอย่างไร ต่อการคัดค้านโครงการเหมืองแร่โปแตชและเกลือหิน ซึ่งจะทำให้เกิดความเข้าใจในกระบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมได้ลึกซึ้งมากขึ้น อีกทั้งจะเป็นประโยชน์ต่อวงวิชาการ ในการนำข้อค้นพบไปศึกษาเปรียบเทียบกับขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมอื่นๆ ต่อไป รวมถึงในส่วนของภาคประชาชนเองที่กระแสประชาธิปไตยทางตรงกำลังแบ่งบานการทำความเข้าใจต่อปัจจัยและวิธีการต่อสู้เฉพาะพื้นที่ศึกษา จึงนับเป็นสิ่งสำคัญสำหรับขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบใหม่ในสังคมไทยในอนาคตต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยที่นำไปสู่การรวมกลุ่มการเคลื่อนไหวต่อต้านเหมืองแร่โปแตชและเกลือหินของ “คนรักบ้านเกิดบ้านเกิดบ้านเกิดชัยภูมิ”
2. เพื่อศึกษารูปแบบวิธีการเคลื่อนไหวต่อต้านเหมืองแร่โปแตชและเกลือหินของ “คนรักบ้านเกิดบ้านเกิดบ้านเกิดชัยภูมิ”

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาชิ้นนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ เรื่อง องค์การการเคลื่อนไหวของขบวนการทางสังคมต่อต้านเหมืองแร่โปแตชและเกลือหินของ “คนรักรักษาเกิดบ้านเหนืงนครชัยภูมิ” เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ในการดำเนินงานเก็บข้อมูลในพื้นที่ โดยใช้กับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการเคลื่อนไหวต่อต้านเหมืองแร่โปแตชและเกลือหิน ให้ข้อมูลเกี่ยวกับบริบทชุมชน เป็นข้อมูลระดับพื้นฐาน ความเป็นมาและการเข้ามาของบริษัทประกอบกิจการเหมืองแร่ ความเป็นมาของกลุ่มเคลื่อนไหวต่อต้านเหมืองแร่ โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัยดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษา แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม ลักษณะการดำเนินกิจการของเหมืองแร่โปแตชและเกลือหิน ตลอดจนบริบททั่วไปของ “คนรักรักษาเกิดบ้านเหนืงนครชัยภูมิ” และแนวทางรูปแบบการเคลื่อนไหว เพื่อนำมาสร้างกรอบแนวคิดในการวิจัย และออกแบบเครื่องมือวิจัย

ขั้นตอนที่ 2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา ประชากรในการศึกษาคั้งนี้จำนวน 19 ราย โดยแบ่งเป็นกลุ่มผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับขบวนการเคลื่อนไหว แบ่งเป็น 2 กลุ่ม มีความสอดคล้องกับหน่วยในการวิเคราะห์ คือ

2.1 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลระดับองค์กร (แกนนำชาวบ้าน นักเคลื่อนไหวหรือนักพัฒนาเอกชน นักวิชาการที่มีสถานะเป็นเครือข่ายหรือมีการสนับสนุนการเคลื่อนไหว) ข้อมูลเกี่ยวกับ ความเป็นมาของขบวนการฯ ข้อมูลเกี่ยวกับขบวนการฯ และผลที่เกิดจากการเคลื่อนไหว จำนวน 9 ราย

2.2 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลระดับปัจเจก (สมาชิกผู้ต่อต้านหรือสมาชิกขบวนการฯ) เป็นข้อมูลเกี่ยวกับ การเข้าร่วมขบวนการฯ ผลที่เกิดจากการเคลื่อนไหว (ก่อน-หลังการเคลื่อนไหว) จำนวน 10 ราย

ขั้นตอนที่ 3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย กลุ่มเป้าหมายได้มาโดยการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive sampling) (Praditsil, 2555) ประกอบกับการใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth research) เป็นรายบุคคลตามแนวทางการสัมภาษณ์ (Interview Guideline) ที่ใช้สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลระดับปัจเจก จำนวน 10 ราย ผู้ให้ข้อมูลระดับองค์กร โดยเครื่องมือที่ใช้ในการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก คือ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง จำนวน 9 ราย และการเก็บข้อมูลแบบสังเกต ที่ใช้การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-participant observation) หากมีการเคลื่อนไหวของชาวบ้านในประเด็นการเคลื่อนไหวต่อต้านเหมืองแร่โปแตชและเกลือหิน เช่น การยื่นหนังสือ คัดค้านกำหนดหน่วยงานองค์กรที่เกี่ยวข้องการประชาสัมพันธ์ให้ชาวบ้านรับรู้ข้อมูลข่าวสาร การประชุมปรึกษาหารือของกลุ่ม ตลอดจนกิจกรรมแผ้วถางผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการดำเนิน เหมืองแร่โปแตชและเกลือหิน

ขั้นตอนที่ 4 การเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยใช้วิธีการสัมภาษณ์ทั้งในลักษณะการสัมภาษณ์กลุ่ม และสัมภาษณ์เป็นรายบุคคลตามแนวทางการสัมภาษณ์ (Interview Guideline) ที่ใช้สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลระดับปัจเจก ผู้ให้ข้อมูลระดับองค์กรโดยเครื่องมือที่ใช้ในการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก คือ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง ทั้งนี้ผู้วิจัยได้มีการปรับปรุงให้ดีขึ้นตลอดในขณะที่มีการเก็บรวบรวมข้อมูล และสำหรับการตรวจสอบข้อมูลและความสมบูรณ์ของข้อมูลนั้นได้กระทำทุกครั้งหลังเก็บรวบรวมข้อมูลในแต่ละครั้งโดยการตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (Data Triangulate) เป็นการพิสูจน์ความถูกต้องของข้อมูลที่ได้มาจากแหล่งที่มาต่างๆ โดยพิจารณาแหล่งเวลา แหล่งสถานที่ และแหล่งบุคคลที่แตกต่างกัน ถ้าข้อมูลต่างเวลากันจะเหมือนกันหรือไม่ ถ้าข้อมูลต่างสถานที่จะเหมือนกันหรือไม่ และถ้าบุคคลผู้ให้ข้อมูลเปลี่ยนไปข้อมูลจะเหมือนเดิมหรือไม่ (Chantavanich, 2012) เป็นการยืนยันข้อมูล อย่างไรก็ตามบางครั้งกลับพบว่ามีข้อมูลบางส่วนขาดหายไปหรือมีความไม่สมบูรณ์ในระหว่างศึกษา กรณีนี้ผู้วิจัยได้ขอสัมภาษณ์อีกครั้งกับผู้ให้ข้อมูลรายเดิมและรายอื่นๆ เพิ่มเติม นอกจากนี้ยังมีกรณีที่มีข้อมูลบางประเด็นขัดแย้งกัน ผู้วิจัยเห็นว่าเป็นเรื่องปกติที่เกิดขึ้นได้ในงานศึกษา แต่ผู้วิจัยในฐานะผู้ค้นคว้าได้จัดการข้อมูลที่มีลักษณะขัดแย้งกันโดยการเข้าไป

สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลรายใหม่ เพื่อเป็นการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล ทั้งนี้ตลอดการวิจัยภาคสนามผู้วิจัยมีการเก็บและตรวจสอบข้อมูลเป็นระยะเพื่อมิให้ตกหล่นจากความเป็นจริง โดยทั้งหมดนี้กระทำจนมีความอึดตัวทางทฤษฎี สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลใน 2 ลักษณะคือ 1) การวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารและ 2) การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการเก็บข้อมูลภาคสนามด้วยวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งการวิเคราะห์ข้อมูลนี้ผู้วิจัยได้ดำเนินการทั้งในระหว่างการเก็บรวบรวมข้อมูลและหลังจากการเก็บข้อมูลแล้วเสร็จ ในส่วนการนำเสนอข้อมูลผู้ศึกษาได้นำเสนอในลักษณะการพรรณนาเชิงวิเคราะห์ (Analysis Description)

ขั้นตอนที่ 5 สรุปผลการศึกษาวิจัยและการนำเสนอผลการศึกษาวิจัย

ผลการวิจัย

จากผลการศึกษา กระบวนการเคลื่อนไหวต่อต้านเหมืองแร่โปแตชและเกลือหินของ “คนรักบ้านเกิดบ้านเกิดบ่าเห็บจมนรงค์ชัยภูมิ” พื้นที่ที่เป็นกรณีศึกษา คือ เหมืองแร่โปแตชและเกลือหิน อำเภอบ่าเห็บจมนรงค์ จังหวัดชัยภูมิ ครอบคลุม 4 ตำบลคือ บ้านตาล หัวทะเล บ้านเพชร และบ้านชวน อำเภอบ่าเห็บจมนรงค์ จังหวัดชัยภูมิ 100 ตารางกิโลเมตร ประมาณ 6,700 ไร่ (Ecological Alert and Recovery - Thailand (EARTH), 2014) ทำให้ผู้ศึกษาได้สังเคราะห์ผลการวิจัยเห็นถึงกระบวนการเคลื่อนไหวของ “คนรักบ้านเกิดบ้านเกิดบ่าเห็บจมนรงค์ชัยภูมิ” สามารถสรุปได้ ดังนี้

วัตถุประสงค์ที่ 1 ปัจจัยที่นำไปสู่การรวมกลุ่มการเคลื่อนไหวต่อต้านเหมืองแร่โปแตชและเกลือหินของ “คนรักบ้านเกิดบ้านเกิดบ่าเห็บจมนรงค์ชัยภูมิ” พบว่า **ประการแรก** ประชาชนวิตกกังวลกับการดำเนินงานของเหมืองแร่ฯ ที่ขาดการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนรอบเหมือง และมีความคำนึงถึงผลกระทบที่มีต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่จะเกิดขึ้นในชุมชน ปัญหาเรื่องกลิ่นเหม็นจากขยะและกากแร่ ปัญหาดินเค็มเกิดขึ้น ไร่นาของชาวบ้านที่อยู่ใกล้พื้นที่เหมืองกลายเป็นทุ่งเกลือ ปัญหาด้านสาธารณสุข ที่เกิดจากมลภาวะทางกลิ่นเหม็นที่มาจากกระบวนการแต่งแร่ และสาธารณสุขโรคและบริโภค ที่ไม่สามารถจะนำน้ำในหนองสาธารณะมาใช้ประโยชน์ได้ ดังคำอธิบายของผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เป็นสมาชิกกลุ่มการเคลื่อนไหวรายหนึ่งว่า “หากเหมืองแร่โปแตชไม่มีระบบป้องกันที่ดี ในพื้นที่โดยรอบก็จะเกิดความเสียหายต่อปัญหาที่จะเกิดขึ้นในอนาคต โดยอยากให้ทางภาครัฐและกลุ่มนายทุนเปิดโอกาสให้ประชาชนโดยรอบเหมืองนั้นเข้าไปมีส่วนร่วมในเรื่องของผลกระทบเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ปัจจุบันปัญหาดินเค็ม เมื่อความเค็มของเกลือและโปแตชชุดออกมาสัมผัสกับหน้าดิน ก็จะทำให้ดินนั้นเค็ม การเพาะปลูกก็ไม่สามารถทำได้อีก รวมทั้งน้ำที่ต้องนำไปใช้ในเหมืองก็จะเกิดปัญหาการแย่งชิงน้ำระหว่างภาคเกษตรและภาคอุตสาหกรรม”

ทั้งนี้เห็นได้ว่า ปัจจัยที่นำไปสู่การรวมกลุ่มการเคลื่อนไหวต่อต้านเหมืองแร่โปแตชและเกลือหินนั้น “คนรักบ้านเกิดบ้านเกิดบ่าเห็บจมนรงค์ชัยภูมิ” เกิดขึ้นจากการรวมกลุ่มกันของชาวบ้านที่มีความรักในท้องถิ่น และมีความห่วงใยต่อทรัพยากรชุมชน รอบเหมือง ในพื้นที่ครอบคลุมทั้ง 4 ตำบล บ้านตาล บ้านเพชร บ้านชวน และหัวทะเล อำเภอบ่าเห็บจมนรงค์ จังหวัดชัยภูมิ รอบโครงการเหมืองแร่โปแตช ที่เริ่มออกมาเคลื่อนไหวในการคัดค้าน และติดตามข้อมูลข่าวสารและประเด็นการรับทราบผลกระทบ ในประเด็นสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้น โดย “คนรักบ้านเกิดบ้านเกิดบ่าเห็บจมนรงค์ชัยภูมิ” มีจุดยืนที่สำคัญในการออกมาเคลื่อนไหวหลักอยู่ที่การต่อต้านการทำเหมืองแร่โปแตช อย่างไรก็ตามการออกมาเคลื่อนไหวทางสังคมนั้นเป็นการตอกย้ำความล้มเหลวของรัฐในการบริหารจัดการทางด้านทรัพยากร ที่ขาดการมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคมและประชาชนในชุมชนรอบเหมืองแร่ฯ ตั้งแต่การสำรวจความคิดเห็นหรือผลกระทบทางสิ่งแวดล้อม ของประชาชน จนนำไปสู่การเกิดความรู้แรงในการออกมาต่อต้านการดำเนินงานของภาครัฐ เห็นได้จากประวัติศาสตร์

ที่เกิดขึ้นจากการต่อต้านการดำเนินนโยบายทางด้านสิ่งแวดล้อมของรัฐ เกิดขึ้นแทบจะทั่วทุกภูมิภาคของประเทศ

ประการที่สอง พบว่ารัฐบาลโดยมติให้กระทรวงการคลังเป็นผู้รับผิดชอบดำเนินโครงการได้ดำเนินการไปได้ระยะหนึ่งปรากฏว่าได้มีเสียงคัดค้านจากชาวบ้าน ขอให้ทบทวนการก่อสร้างโครงการเหมืองฯ ก่อน เพื่อให้ศึกษาผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม (EIA) และผลกระทบที่จะเกิดกับตัวชาวบ้านและชุมชน จึงทำให้รัฐบาล ได้จัดเวทีประชาคมเพื่อลงประชามติและรับฟังความคิดเห็นของประชาชนในท้องถิ่น ซึ่งมี บริษัท ทีม คอนซัลติ้ง เอนจิเนียริง แอนด์ แมเนจเม้นท์ จำกัด เป็นผู้จัดเวทีรับฟังขึ้น ซึ่งปรากฏว่าในเวทีรับฟังผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม (EIA) กระบวนการทำอีไอเอ ถือว่าเป็นชนวนความไม่พอใจ ซึ่งกลุ่มคนรักบ้านเกิดบ้านเหน็จณรงค์ ได้เดินทางไปที่ว่าการอำเภอบำเหน็จณรงค์ เพื่อให้ข้อมูลแก่คณะกรรมการตรวจสอบข้อเท็จจริงจากเหตุการณ์เมื่อวันที่ 24 กรกฎาคม 2560 ความเมื่อ 1 พฤษภาคม 2563 กรณีการปิดกั้นประชาชนไม่ให้เข้าร่วมเวทีรับฟังความคิดเห็นในการจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมโครงการโรงไฟฟ้าพลังงานความร้อนร่วมสำหรับโครงการเหมืองแร่โปแตชและเกลือหิน อ.บำเหน็จณรงค์ จ.ชัยภูมิ ของบริษัท อาเซียนโปแตชชัยภูมิ จำกัด (มหาชน)

โดยชาวบ้านได้มีการร้องเรียนขอให้ตรวจสอบกรณีปิดกั้นการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่และข่าวลือเกี่ยวกับการที่ผู้นำหมู่บ้านมีผลประโยชน์ทับซ้อนจากบริษัทฯ โดยชาวบ้านได้รับทราบข้อเท็จจริงมาว่า บริษัทฯ ได้ให้ผู้นำหมู่บ้านหารายชื่อชาวบ้านในพื้นที่ หมู่บ้านละ 50 คน เพื่อเข้าร่วมในการประชุมรับฟังความคิดเห็น โดยที่จะได้รับเงินนายหน้าหาคนเข้าร่วมหัวละ 100 บาท ในครั้งนี้อยู่แล้วยังทำให้ประชาชนเกิดความไม่พอใจและเกิดความไม่โปร่งใสในการลงประชามติในครั้งนั้น จากประเด็นดังกล่าวจึงทำให้ประชาชนไม่ไว้วางใจว่าโครงการดังกล่าวจะมีความโปร่งใสหรือตรวจสอบได้ เพราะประชาชนในพื้นที่ไม่ยินยอมก่อสร้างโรงงานตั้งแต่เริ่มแรก ปรากฏการณ์ดังกล่าวที่ประชาชนเกิดความวิตกกังวล และขาดการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน เพราะมีการปิดกั้นการมีส่วนร่วมของคนในพื้นที่ (Prachatai, 2022) ขณะที่กฎหมายระบุว่า การรับฟังความเห็นต้องรอบด้านและทุกฝ่าย ด้วยมีความห่วงหาพันภัยการท้องถิ่นมีความห่วงใยต่อชุมชนของประชาชนในพื้นที่ จึงนำมาสู่การการรวมกลุ่มกันเคลื่อนไหวของภาคประชาชนต่อการต่อต้านโครงการดังกล่าว

วัตถุประสงค์ที่ 2 รูปแบบวิธีการเคลื่อนไหวต่อต้านเหมืองแร่โปแตชและเกลือหินของ “คนรักบ้านเกิดบ้านเหน็จณรงค์ชัยภูมิ” พบว่า จากการเคลื่อนไหวของ “คนรักบ้านเกิดบ้านเหน็จณรงค์ชัยภูมิ” นับตั้งแต่ พ.ศ. 2554 จนกระทั่งในปัจจุบัน มีการใช้วิธีการต่อสู้ที่หลากหลายเพื่อการต่อต้านการดำเนินก่อสร้างเหมืองแร่โปแตชและเกลือหิน เช่น

วิธีการต่อสู้ตามช่องทางทางการเมืองปกติ ได้แก่ การยื่นหนังสือผ่านกลไกของหน่วยงานราชการ เป็นวิธีแรกที่ประชาชนร่วมกลุ่มยื่นเรียกร้องให้หน่วยงานที่รับผิดชอบ และที่เกี่ยวข้องได้ทบทวนโครงการอีกครั้ง วิธีการต่อสู้ผ่านการใช้สิทธิตามกฎหมายและผ่านกระบวนการยุติธรรม โดยประชาชนได้ใช้เป็นวิธีในการอ้างอิงตามรัฐธรรมนูญในการต่อสู้ เพราะการคัดค้านการดำเนินงานโครงการดังกล่าวเป็นโครงการที่สวนกระแสสิทธิของประชาชนตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 และ พ.ศ. 2550 ที่รองรับการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างชัดเจน ตั้งแต่สิทธิการเข้ามามีส่วนร่วมในการร่วมแสดงความคิดเห็น โดยวิธีประชาธิปไตยและวิธีการลงประชามติ นอกจากนั้นจะเห็นว่า การดำเนินโครงการก่อสร้างไม่เปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการรับรู้การดำเนินงานของภาครัฐ จึงทำให้ประชาชนตื่นตัวในการใช้สิทธิของตนเองตามกฎหมาย ยิ่งสะท้อนให้เห็นถึงพลังของชุมชนได้อย่างเด่นชัด การรวมตัวกันยื่นเพื่อฟ้องต่อศาลปกครองจังหวัดนครราชสีมา โดยมีการดำเนินการทางกฎหมายกับทั้ง 3 กรณี คือ 1. ขอให้เพิกถอนใบอนุญาตให้ใช้น้ำ

จากอ่างเก็บน้ำลำคันฉู 2. ขอให้เพิกถอนรายงานวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมฉบับสมบูรณ์ ที่ได้รับมติเห็นชอบในปี 2557 และ 3. ขอให้เพิกถอนรายงานวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมฉบับแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2559 (Prachatai, 2022) ศาลปกครองได้รับคดีไว้เพื่อพิจารณาตรวจสอบโครงการดังกล่าว ดังนั้น ประชาชนจึงยุติการรวมกลุ่มต่อต้านโครงการระยะหนึ่ง เพราะต้องการรอผลการพิจารณาคดีของศาลปกครอง และมีความเชื่อมั่นว่าศาลปกครองจะให้ความยุติธรรมแก่ประชาชนได้

วิธีการขัดขวางทำลายและการกดดัน ได้แก่ ประชาชนเห็นว่าการยื่นตามช่วงทางการเมืองปกติไม่ได้ตอบสนองความต้องการของชุมชนเลย ดังนั้น ดำเนินการเคลื่อนไหวในรูปแบบของการขัดขวางทำลายและกดดัน จากการเคลื่อนไหวตามวิธีช่องทางการเมืองปกติ จึงทำให้ชาวบ้านมีประสบการณ์และมีทักษะที่สามารถปรับเปลี่ยนแนวทางการเคลื่อนไหว เป็นการกดดันผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการแก้ปัญหาต่อองค์กรภาครัฐและกลุ่มนายทุน ส่งผลให้มีการจัดเวทีประชุมหารือรับฟังความคิดเห็นของประชาชน คือบริษัททิม คอนสัลติ้ง เอนจิเนียริง แอนด์ แมเนจเม้นท์ จำกัด ทำการศึกษาและจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมรวมถึงจัดให้มีกระบวนการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน หนึ่งในชาวบ้าน ตำบลบ้านเพชร อำเภอบำเหน็จณรงค์ จังหวัดชัยภูมิ ผู้อาศัยอยู่ในพื้นที่โครงการก่อสร้าง และเป็นตัวแทนกลุ่มคนรักบ้านเกิดบ้านเหน็จณรงค์ กล่าวว่า การที่เราออกมาขัดขวางและทำลายครั้งนี้ มีความต้องการให้ศาลปกครองพิจารณาเพิกถอนรายงานฉบับดังกล่าว เนื่องจากการทำรายงานอีไอเอ ไม่ปฏิบัติตามขั้นตอนของกฎหมาย เนื่องจากบริษัทไม่เปิดโอกาสให้กลุ่มผู้คัดค้านโครงการเข้าร่วมแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับการก่อสร้าง เช่น ในเรื่องผลกระทบเรื่องกลิ่น มลพิษทางอากาศ และปัญหาน้ำเค็ม เป็นต้น โดยเจ้าหน้าที่ทหารและเจ้าหน้าที่ตำรวจปิดประตูทางเข้า – ออกห้องประชุม จนในที่สุดรายงานอีไอเอผ่านความเห็นชอบจาก คณะกรรมการผู้ชำนาญการพิจารณารายงานผลกระทบสิ่งแวดล้อมฯ (คชก.) และ สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (สผ.) ดังนั้น “คนรักบ้านเกิดบ้านเหน็จณรงค์ชัยภูมิ” จึงได้มีการออกมารวมกลุ่มกันเคลื่อนไหวโดยใช้แนวทางการขัดขวางทำลายและแสดงออกในการต่อต้านโดยใช้รูปแบบการเดินขบวนประท้วงไปที่ศาลากลางจังหวัดชัยภูมิ เพื่อกดดันให้ผู้ว่าราชการจังหวัดเดินทางมาพบเพื่อยุติการดำเนินโครงการดังกล่าว ซึ่งเป็นการมุ่งสื่อสารให้สังคมได้รับรู้ถึงความไม่เป็นธรรม ความไม่โปร่งใสของกระบวนการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับประเด็นปัญหา รวมทั้งตีแผ่ให้สังคมได้รับรู้ถึงโฉมหน้าและพฤติกรรมของผู้เกี่ยวข้องที่ก่อให้เกิดประเด็นปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นนั่นเอง

วิธีการต่อสู้ใช้สื่อสารกับสาธารณะ ได้แก่ การรณรงค์ในเขตชุมชน และเขตในเมืองการสื่อสารการเคลื่อนไหวเพื่อต่อต้านเหมืองแร่โปแตชในจังหวัดชัยภูมิ เริ่มแรกคือการนำสื่อท้องถิ่นที่มีความเข้มแข็งอยู่แต่เดิมอย่างหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น (Kamudhamas and Klongdumnoenkit, 2017) มาร่วมเป็นกระบอกเสียงเพื่อเผยแพร่ข่าวสารการเคลื่อนไหว “ความพยายามทำให้เป็นข่าว” จึงเป็นกลยุทธ์ที่สะท้อนความพยายามแย่งชิงพื้นที่สื่อ และผลักดันประเด็นเรื่องราวของตนให้เป็นที่รับรู้และกลายเป็นกระแสสังคมมากกว่าจะคาดหวังอย่างจริงจังว่าจะสามารถเข้าแทรกแซงกระบวนการนโยบายสาธารณะที่ตัดสินใจจากรัฐหรือขับไล่บริษัทกลุ่มทุนให้ออกจากพื้นที่ได้อย่างแท้จริง และมีการปรับเปลี่ยนสัญลักษณ์สมัยใหม่ ผ่านสังคมโซเชียลมีเดียอย่างต่อเนื่อง เช่น การตั้งกลุ่มในเฟซบุ๊ก (Facebook) “คนรักบ้านเกิดบ้านเหน็จณรงค์” เพื่อเป็นการประกาศเจตจำนงค์หรือเผยแพร่ข่าวสารของกลุ่มในพื้นที่สาธารณะอย่างต่อเนื่อง (Kamudhamas and Klongdumnoenkit, 2017)

วิธีการสร้างเครือข่าย ได้แก่ คนรักบ้านเกิดบ้านเหน็จณรงค์ มีความตระหนักมาตลอดว่า การต่อสู้อย่างโดดเดี่ยว เหมือนที่ทำกันนั้นไม่สามารถเคลื่อนไหวให้เกิดแรงสะท้อนไปสู่การเปลี่ยนแปลงตามเป้าหมายได้ เพราะขาดทรัพยากร ในหลายๆ ด้านที่จะนำมาเปลี่ยนเป็นพลังในการต่อสู้ เป็นการสร้างเครือข่ายกับ

ผู้มีโอกาสได้รับผลประโยชน์โดยตรง เช่น เครือข่ายชาวบ้านผู้ได้รับผลกระทบจากโครงการเหมืองแร่โปแตช 6 แห่ง ทัวภาคอีสาน ได้แก่ จังหวัดนครราชสีมา จังหวัดขอนแก่น จังหวัดมหาสารคาม จังหวัดสกลนคร และ จังหวัดชัยภูมิที่รวมตัวกัน เป็นคณะทำงานศึกษาและติดตามผลกระทบจากเหมืองแร่ภาคอีสาน (คต.อีสาน) ตลอดจนแลกเปลี่ยนแนวทางการเคลื่อนไหว เพราะสิ่งที่รัฐได้ดำเนินการอยู่นั้น ไม่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของชาวบ้านในชุมชนพื้นที่ปัญหาและจะนำมาซึ่งปัญหาผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมอย่างรุนแรงต่อชุมชน ดังนั้น เครือข่ายเหล่านี้จึงถือเป็นกลุ่มที่ได้รับผลประโยชน์ในการเคลื่อนไหวโดยตรง และเข้ามาช่วยเป็นกลุ่มหนุนเสริมให้การเรียกร้องต่อต้านครั้งนี้มีความชอบธรรมมากขึ้น นักวิชาการอิสระ และนักศึกษา ในหลายๆกลุ่มที่เข้ามาร่วมเป็นเครือข่ายและเป็นพลังทางทรัพยากรที่สำคัญ และนอกจากนี้มีการสร้างเครือข่ายผ่านโซเชียลมีเดีย กลุ่มเคลื่อนไหวกลุ่มต่างๆ มีการสร้างความร่วมมือกันระหว่างกลุ่มเคลื่อนไหวในแต่ละเพจ (Facebook page) รวมถึงมีการตั้งสถานะกลุ่มในเฟซบุ๊กให้เป็นกลุ่มสาธารณะเพื่อเอื้อให้บุคคลอื่นที่สนใจ สามารถเข้าร่วมหรือแสดงความคิดเห็นได้โดยเปิดเผย การเคลื่อนไหวเพื่อต่อต้านเหมืองแร่โปแตชในจังหวัดชัยภูมิและกิจการที่เกี่ยวข้อง

องค์ความรู้ใหม่

การศึกษาครั้งนี้ได้สร้างความเข้าใจเกี่ยวกับสาเหตุและรูปแบบการเคลื่อนไหวต่อต้านเหมืองแร่โปแตชและเกลือหิน ของ “คนรักบ้านเกิดบ้านเหงาเหงาจังหวัดชัยภูมิ” และที่ชี้ให้เห็นถึงความพยายามและปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาชน ในการมีส่วนร่วมตัดสินใจเกี่ยวกับปัญหาของการดำเนินการของเหมืองแร่ฯ ซึ่งเป็นการรวมกลุ่มกันของชาวบ้าน ทั้ง 4 ตำบลของอำเภอบ้านเหงาเหงาจังหวัดชัยภูมิ เกิดจากการสำนึกรักบ้านเกิดที่กำลังประสบกับปัญหานโยบายของภาครัฐที่พยายามนำเอกชนเข้ามาลงทุน ดำเนินการทำเหมืองแร่โปแตชและเกลือหินในพื้นที่ชุมชน ตลอดจนปัญหาที่จะตามมาทั้งด้านมลพิษ หรือด้านปัญหาด้านสุขภาพ และการขาดความเป็นธรรมของภาครัฐ และการใช้กฎหมาย จึงทำให้เกิดการรวมกลุ่มกันเคลื่อนไหวต่อต้านภาครัฐและกลุ่มนายทุนในการดำเนินการเหมืองแร่โปแตชและเกลือหิน โดยใช้รูปแบบวิธีการเคลื่อนไหวต่างๆ ดังนี้

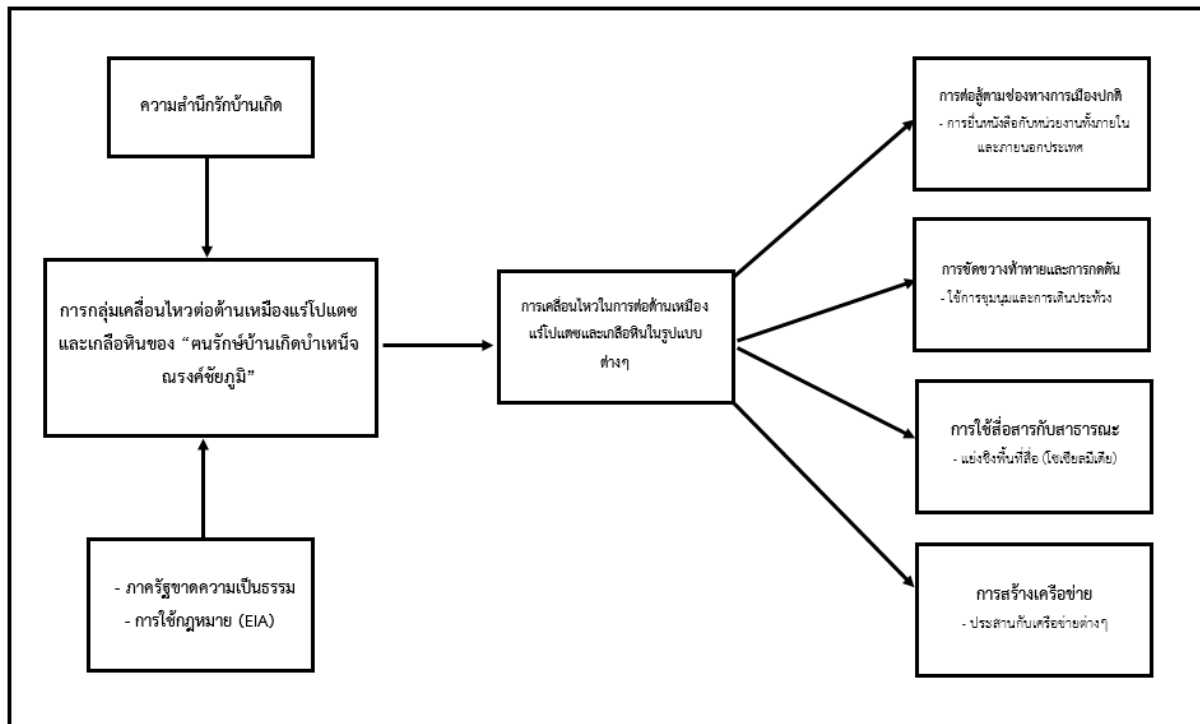

Figure 1: The New Body Knowledge of Movement Against Potash Mining and Stone Salt of the "Khon Rak Ban Kerd Bumnet Narong Chaiyaphum"

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการศึกษามีประเด็นที่นำมาอภิปรายผลซึ่งเป็นไปตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้
 ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 สำหรับการศึกษา ปัจจัยที่นำไปสู่การรวมกลุ่มการเคลื่อนไหวต่อต้านเหมืองแร่โปแตชและเกลือหินของ "คนรักบ้านเกิดบำเหน็จณรงค์ชัยภูมิ" มีการค้นพบที่นำมาอภิปรายผล 2 ประการ คือ

ประการแรก เนื่องจากประชาชนวิตกกังวลกับการดำเนินงานของเหมืองแร่ฯ ที่ขาดการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนรอบเหมือง และมีความคำนึงถึงผลกระทบที่มีต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่จะเกิดขึ้นในชุมชน ปัญหาเรื่องกลิ่นเหม็นจากขยะและกากแร่ ปัญหาดินเค็มเกิดขึ้น ไร่นาของชาวบ้านที่อยู่ใกล้พื้นที่เหมืองกลายเป็นทุ่งเกลือ ปัญหาด้านสาธารณสุข ที่เกิดจากมลภาวะทางกลิ่นเหม็นที่มาจากกระบวนการแต่งแร่ฯ และสาหร่ายบุโรคและบริโรค ที่ไม่สามารถจะนำน้ำในหนองสาธารณะมาใช้ประโยชน์ได้ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ วินิจ ฝาเจริญ ในเรื่อง "ขบวนการเคลื่อนไหวของภาคประชาชนต่อการคัดค้านโรงงานกำจัดขยะมูลฝอยครบวงจรบ้านป่าตึงน้อย ตำบลป่าป้อ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่" พบว่า ประชาชนวิตกกังวลต่อผลกระทบทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชน ได้แก่ กลิ่นเหม็นจากขยะ ปัญหาฝุ่นละออง ปัญหาการเกษตร ปัญหาสาธารณสุขบุโรคและบริโรค ปัญหาสาธารณสุขที่มีผลต่อสุขภาพอนามัยของประชาชนในพื้นที่ และโครงการดังกล่าวขาดความโปร่งใส จึงทำให้ประชาชนในพื้นที่ออกมาคัดค้านการดำเนินงานก่อสร้างโครงการดังกล่าวฯ รูปแบบและวิธีการเคลื่อนไหว พบว่ามีแนวทางการเคลื่อนไหวการต่อสู้มีหลากหลายรูปแบบ (Pharcharuen, 2018)

ประการสอง รัฐบาลโดยมติให้กระทรวงการคลังเป็นผู้รับผิดชอบดำเนินโครงการได้ดำเนินการไปได้ระยะหนึ่งปรากฏว่าได้มีเสียงคัดค้านจากชาวบ้าน ขอให้ทบทวนการก่อสร้างโครงการเหมืองฯ ก่อน เพื่อให้

ศึกษาผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม (EIA) และผลกระทบที่จะเกิดกับตัวชาวบ้านและชุมชน จึงทำให้รัฐบาลได้จัดเวทีประชาคมเพื่อลงประชามติและรับฟังความคิดเห็นของประชาชนในท้องถิ่น ซึ่งมี บริษัท ทิม คอนซัลติ้ง เอนจิเนียริง แอนด์ แมเนจเม้นท์ จำกัด เป็นผู้จัดเวทีรับฟังขึ้น ซึ่งปรากฏว่าในเวทีรับฟังผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม (EIA) กระบวนการทำอีไอเอ ไม่ชอบด้วยกฎหมาย แต่ฝ่ายของรัฐบาล กลับเห็นชอบรายงานอีไอเอของทาง บริษัททิม คอนซัลติ้ง เอนจิเนียริง แอนด์ แมเนจเม้นท์ จำกัด ในครั้งนี้อยู่แล้วยังทำให้ประชาชนเกิดความไม่พอใจและเกิดความไม่โปร่งใสในการลงประชามติในครั้งนั้น จากประเด็นดังกล่าวจึงทำให้ประชาชนไม่ไว้วางใจว่าโครงการดังกล่าวจะมีความโปร่งใสหรือตรวจสอบได้ เพราะประชาชนในพื้นที่ไม่ยินยอมก่อสร้างโรงงานตั้งแต่เริ่มแรก ปรากฏการณ์ดังกล่าวที่ประชาชนเกิดความวิตกกังวล และขาดการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน เพราะมีการปิดกั้นการมีส่วนร่วมของคนในพื้นที่ ขณะที่กฎหมายระบุว่าการรับฟังความเห็นต้องรอบด้านและทุกฝ่าย ด้วยมีความห่วงหาขวัญทรัพยากรท้องถิ่นมีความห่วงใยต่อชุมชนของประชาชนในพื้นที่ จึงนำมาสู่การการรวมกลุ่มกันเคลื่อนไหวของภาคประชาชนต่อการต่อต้านโครงการดังกล่าว สอดคล้องกับการศึกษา ของ Inkaew, Sriyaranya, Pintobtang and Lapthananon (2020) เรื่องพลวัตของขบวนการเคลื่อนไหวด้านสิ่งแวดล้อมในการเมืองภาคประชาชน ในเรื่องของการขับเคลื่อนของขบวนการเคลื่อนไหวด้านสิ่งแวดล้อมมีเป้าหมายที่ต้องการให้เกิดการแก้ไขปัญหาด้วยแนวคิดประชาสังคมผ่านการเชื่อมโยงของคนในชุมชน เป็นกลุ่มหรือชมรม เพื่อสร้างพื้นที่ทางการเมืองภาคประชาชนในการเรียกร้องให้ หน่วยงานของรัฐและภาคเอกชน ให้การแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น และร่วมคัดค้านการก่อสร้างโครงการที่มีผลกระทบ ต่อวิถีชีวิตของชาวบ้านและสิ่งแวดล้อมในชุมชนเพราะมีปัญหาความไม่โปร่งใสของโครงการทั้งในการจัดทำรายงานผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมและการทำประชาพิจารณ์ ซึ่งไม่เปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมอย่างแท้จริง เมื่อการคัดค้านหรือเรียกร้องไม่ได้รับการตอบสนอง ชาวบ้านจึงได้ประสานงานกับกลุ่มและเครือข่ายนอกพื้นที่ เพื่อให้ประชาชนมีความเชื่อมั่นมากกว่าการที่จะออกมาคัดค้านเพียงลำพังโดยเฉพาะในการวิเคราะห์ข้อมูลและข่าวสาร และประเด็นสาเหตุของการเคลื่อนไหวต่อต้านของภาคประชาชน Inkaew, Sriyaranya, Pintobtang and Lapthananon (2020) และสอดคล้องกับผลการศึกษา เรื่องวาทกรรมการพัฒนา: อำนาจ ความรู้ ความจริง เอกสิทธิ์ และความเป็นอื่นของ Charoensin-o-larn (2002) ที่กล่าวถึงแนวคิดขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมแบบใหม่ (New Social Movement) เพราะมุ่งไปที่การเปิดประเด็นปัญหาหรือข้อเรียกร้องพื้นที่สาธารณะ (public space) ที่เริ่มจากการมีผลกระทบต่อวิถีชีวิต อาชีพ วัฒนธรรม และทรัพยากรธรรมชาติ เป็นต้น ซึ่งเป็นการนำไปสู่การมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการที่จะตอบโต้แนวนโยบายการพัฒนาและการใช้อำนาจของรัฐ ซึ่งกิจกรรมการเคลื่อนไหวไม่ได้มีเป้าหมายเพื่อยึดอำนาจรัฐ แต่เป็นการจัดการเรื่องราวต่างๆ ที่เกี่ยวกับวิถีชีวิตของชุมชนเมื่อคนในสังคมเห็นสภาพปัญหาาร่วมกัน และมีจิตสำนึกร่วมกันได้รวมตัวกันจัดการกับปัญหาที่เกิดขึ้น ซึ่งเป็นการดำเนินโดยมิได้หวังผลกำไร แต่การเคลื่อนไหวของภาคประชาชนเป็นการตรวจสอบติดตาม ข้อมูล รวบรวมกลุ่มเพื่อคัดค้านโครงการดังกล่าวโดยอาศัยการอ้างสิทธิตามรัฐธรรมนูญ เช่น การอ้างสิทธิแสดงความคิดเห็น อ้างสิทธิในการรวมตัวรวมกลุ่มอ้างสิทธิในการชุมนุมเรียกร้อง อ้างสิทธิในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารการอ้างสิทธิที่จะมีส่วนร่วมในการตัดสินใจหรือการกำหนดนโยบายต่างๆ ของรัฐ กระทั่งการคัดค้านโครงการพัฒนาต่างๆ ของภาครัฐที่จะเป็นผลกระทบต่อวิถีชีวิตและประชาชนสามารถการอ้างสิทธิในการพิทักษ์อนุรักษ์ปกป้อง วัฒนธรรมประเพณีทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติได้ เป็นต้น (Charoensin-o-larn, 2002)

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 สำหรับรูปแบบวิธีการเคลื่อนไหวของภาคประชาชนต่อการคัดค้านโครงการเหมืองแร่โปแตชและเกลือหินของ “นครักษ์บ้านเกิดบ้านเหมืองแร่ชัยภูมิ” ได้พบว่า กระบวนการ

ที่เป็นรูปแบบวิธีการเคลื่อนไหวมีหลากหลายรูปแบบ เช่น วิธีการต่อสู้ตามช่องทางการเมืองปกติได้แก่ การยื่นหนังสือผ่านกลไกของหน่วยงานราชการ การต่อสู้ผ่านใช้สิทธิตามกฎหมาย วิธีการขัดขวางทำลาย ได้แก่ การกีดกัน เดินชุมนุมประท้วงปิดถนน การสร้างเครือข่ายสื่อสารกับสาธารณะ สอดคล้องกับกรอบแนวคิดการวิเคราะห์ทางทฤษฎีการระดมทรัพยากร ในเรื่องของรูปแบบและวิธีการเคลื่อนไหว ซึ่งได้มีการแบ่งวิธีรูปแบบการเคลื่อนไหวออกเป็นสามแนวทางการต่อต้าน คือ วิธีการขัดขวางทำลายระบบปกติ วิธีการขัดขวางทำลายและการกีดกัน และวิธีการสร้างเครือข่ายและใช้สื่อสารกับสาธารณะ นอกจากนี้ชาวบ้านยังใช้กระบวนการทางสังคมเป็นเครื่องมือ เช่น การไม่คบค้าสมาคมกับกลุ่มที่สนับสนุน ในการต่อสู้อีกด้วย ซึ่งถือว่าเป็นการใช้แนวคิดทฤษฎีขบวนการทางสังคมแบบใหม่ ได้สอดคล้องกับผลการศึกษาของ Ratme (2012) เรื่องอำนาจของคนชายขอบ: กรณีศึกษาการเคลื่อนไหวต่อสู้ในพื้นที่เหมืองแร่โปแตชในอีสาน, Thongpan (2016) เรื่อง ยุทธวิธีในการเคลื่อนไหวทางสังคมของ “กลุ่มไม่เอาเขื่อนแก่งเสือเต้น” และ Chaiphet (2018) เรื่อง การเคลื่อนไหวทางการเมืองของภาคประชาชนในจังหวัดแพร่ สามารถสรุปประเด็นการยุทธศาสตร์การต่อสู้ที่หลากหลาย มีการปรับปรุง และเปลี่ยนแปลง สามารถประกอบสร้างขึ้นมาได้ตามบริบททางสังคม เศรษฐกิจการเมือง โดยยุทธศาสตร์การต่อสู้ตามวิถีตามช่องทางระบบการเมืองปกติยังคงนำกลับมาใช้ได้อย่างต่อเนื่อง ยุทธศาสตร์การต่อสู้ตามวิธีการขัดขวางทำลายระบบปกติ การเดินประท้วง ติดป้ายประกาศ ยื่นหนังสือข้อเรียกร้อง เดินขบวน ทำประชาคม จัดเวที และใช้สื่อทางสังคมในการคัดค้านโครงการต่างๆ ยุทธศาสตร์การต่อสู้ตามวิธีการสื่อสารและสาธารณะและยุทธศาสตร์วิธีการสร้างเครือข่าย เช่น ความพยายามทำให้เป็นข่าว สะท้อนความพยายามในการแย่งชิงพื้นที่สื่อ และการสร้างเครือข่ายผ่านสังคมโซเชียลมีเดีย

สรุป

จากการศึกษาและวิเคราะห์กระบวนการเคลื่อนไหวต่อต้านเหมืองแร่โปแตชและเกลือหินของ “คนรักบ้านเกิดบ้านเหงาเหงาชนชั้นกรรม” สามารถสรุปประเด็นสำคัญได้ดังนี้ การเคลื่อนไหวของ “คนรักบ้านเกิดบ้านเหงาเหงาชนชั้นกรรม” เป็นการเรียกร้องสิทธิและเสรีภาพของชุมชนที่ได้รับผลกระทบที่เกิดจากนโยบายของรัฐก่อให้เกิดการละเมิดสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ทำให้ประชาชนที่ได้รับความเดือดร้อนทั้งทางการเมือง เศรษฐกิจ และวิถีชีวิตที่จะเปลี่ยนไปจากการดำเนินการขุดเหมืองฯ ครั้งนี้ชาวบ้านที่มีความห่วงใยต่อทรัพยากรชุมชนจึงได้รวมกลุ่มกันเพื่อเรียกร้องให้มีการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนที่อาศัยรอบเหมือง โดยมีรูปแบบการเคลื่อนไหวต่อต้าน ใช้วิธีต่อสู้ต่อต้าน คัดค้านในการเคลื่อนไหวทางสังคมต่างๆ ดังนี้ วิธีการต่อสู้ตามช่องทางการเมืองปกติ, วิธีการขัดขวางทำลายและการกีดกัน และวิธีการต่อสู้ใช้สื่อสารกับสาธารณะ ในการกระจายข้อมูลข่าวสาร สร้างความเข้าถึงและรวดเร็วของข้อมูลสู่วงกว้างให้เกิดการรับรู้ได้อย่างเต็มที่ ก่อให้เกิดเครือข่ายขนาดใหญ่ขึ้นเป็นเครื่องมือในการต่อรองกับผู้ที่มีอำนาจส่วนข้อจำกัดของขบวนการเคลื่อนไหวต่อต้าน นั้นจะเห็นได้จากโครงการการเมืองในช่วงระยะเวลาในการเคลื่อนไหวได้รับผลกระทบการระบบการเมืองที่ปิด โดยรัฐบาลที่มาจากพรรคการเมืองที่ไม่ได้เอื้อให้ขบวนการเคลื่อนไหวได้ดำเนินการอย่างมีประสิทธิภาพ “คนรักบ้านเกิดบ้านเหงาเหงาชนชั้นกรรม” ถือได้ว่าได้รับผลกระทบจากนโยบายของภาครัฐโดยตรง จึงลุกขึ้นต่อสู้ คัดค้าน สร้างความเข้มแข็งให้ชุมชน รวมถึงสร้างการกระบวนกรมีส่วนร่วมทางการเมืองในการกำหนดนโยบายของรัฐ

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 ภาครัฐและองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อม (EIA) ควรดำเนินการให้มีส่วนร่วมในการรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของชาวบ้านที่อาศัยอยู่รอบบริเวณเหมืองแร่อย่างครอบคลุมก่อนการอนุมัติโครงการหรือการดำเนินการใดๆ เพื่อป้องกันปัญหาที่และผลกระทบที่จะเกิดกับตัวชาวบ้านและทรัพยากรชุมชน

1.2 ภาครัฐควรกำหนดรัฐธรรมนูญให้ชัดเจนมากขึ้น โดยเฉพาะในประเด็นการปกป้องกันสิทธิของประชาชนและสิทธิของชุมชน ต้องเขียนให้เป็นรูปธรรม เพื่อให้ครอบคลุมประชาชนทุกกลุ่ม ได้เข้าใจในสิทธิเสรีของตนเองตามกฎหมาย เพื่อที่จะไม่ถูกเอารัดเอาเปรียบ และไม่นำไปสู่การเกิดความขัดแย้งทางสังคมและทางการเมือง

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

การศึกษานี้ได้ให้ความสำคัญกับการเคลื่อนไหวของชาวบ้าน “คนรักบ้านเกิดบ้านเกิดแห่งจันทบุรี” เป็นหลัก ทั้งนี้ก็เพื่อแสดงให้เห็นความต้องการของชาวบ้านในอยากเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการกับทรัพยากรของชุมชนของตน การศึกษานี้มีข้อจำกัดเชิงพื้นที่ ระยะเวลาในการวิจัย และกรอบความคิดการวิเคราะห์ที่ใช้ จึงอาจกล่าวได้ว่าเป็นเพียงบทวิเคราะห์เบื้องต้นเท่านั้น โดยพยายามทำความเข้าใจถึงปัจจัยที่นำไปสู่การรวมกลุ่มของชาวบ้าน รูปแบบวิธีการเคลื่อนไหวของชาวบ้าน ดังนั้น ผู้ที่จะศึกษาวิจัยต่อไปควรศึกษาในอีกหลายด้านให้ครอบคลุม โดยควรมีการวิจัยแบบแบบมีส่วนร่วมของชุมชน เปิดโอกาสให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ เป็นต้น

References

- Chaaowattana, H. (2003). *Communication Process of Local People Against the Thai Malaysia Gas Pipeline Project*. (Doctoral Dissertation). Chulalongkorn University. Bangkok.
- Chaipheth, C. (2018). *Political Movements of the People's Sector in Phrae Province*. *Walailak Procedia*, 2018(4), 1-8.
- Chantavanich, S. (2020). *Qualitative Research Methods*. (18th ed.). Bangkok: Chulalongkorn University.
- Charoensin-o-larn, C. (2002) *Development Discourses: Power, Knowledge, Truth, Identity and Otherness*. Bangkok: Vibhasazine.
- Charoensin-o-larn, C. (2002). *New Social Movements*. Bangkok: Wiphasa Printing.
- Eco-Culture Study Group. (2007). *Keep an Eye Out for 7 Potash Mines in the Northeast*. Retrieved June 16, 2022, from <http://www.oknation.net/>
- Ecological Alert and Recovery - Thailand (EARTH). (2014). *Potash Mining, Chaiyaphum Province*. Retrieved February 19, 2022, from <https://www.earththailand.org/th/pollution/8/>
- Inkaew, K., Sriyaranya, S., Pintobtang, P., & Lapthananon, P. (2020). The Dynamics of Environmental Movements in Civil Politics. *Social Sciences Journal*, 10(3), 585-602.

- Janjula, N. (2017). Utoqvibhatprasit Irrigation Gate Management on the Household Economy of Artisanal Fishing. *Journal of Environmental Management*, 13(2), 18-33.
- Kamudhamas, J., & Klongdumnoenkit, S. (2017). Environmental Governance and the Remarks on the Case of ASEAN Potash Mining, Chaiyaphumi Province. *Governance Journal*, 6(1), 151-184.
- Keawkao, J. (2012). *Democracy and the Protection of Community Resources*. Bangkok: October 14 Foundation.
- Kitschelt, H. (1986). Political Opportunity Structure and Political Protest: Anti-Nuclear Movements in Four Democracies. *British Journal of Political Science*, 16(1), 57-85.
- Olson, M. (1965). *The Logic of Collective Action*. USA: Harvard University Press.
- Pharcharuen, W. (2018). The People's Movement on their Resistant to Solid Waste Disposal Plant in Baan Pa Tung Noi, Pa Da District, Doi Saket, Chiangmai Province. *Journal of MCU Peace Studies*, 6(2), 431-444.
- Prachatai. (2022). *The Korat Administrator Court Dismissed the Case Against the Chaiyaphum Potash Mine, Bamnet Narong Villagers Continue to Fight Do Not Allow Mining in the Area*. Retrieved February 10, 2022, from <https://prachatai.com/journal/2021/12/96606>
- Praditsil, C. (2012). *Research Methodology*. (Master's Thesis). Rambhai Barni Rajabhat University Chanthaburi.
- Ratme, N. (2012). *The Power of Marginal People: A Case Study of the Movement in the Areas of Isan Potash Mines*. (Master's Thesis). Mahasarakham University. Mahasarakham.
- The Isaan Record. (2018). *Bamnet Narong Residents File a Lawsuit Against EIA Power Plant*. Retrieved February 10, 2022, from <https://theisaanrecord.co/2018/06/14/eia-coal-mining-chai-ya-phom/>
- Thongpan, S. (2016). The Social Movement Tactics of the "Protesting Against Kaeng Sue Ten Dam Group". *PSDS Journal of Development Studies*, 13(2), 46-82.
- Wongkul, P. (1997). *Media Crisis in the Era of News Imperialism*. Bangkok. (Copy)
- Wongsatjachock, W. (2021). Relationships of Large-Scale Farming Scheme and Political Regime from 2014 to 2018: A Case Study of Large-Scale Farming in the Eastern Region, Thailand. *Political Science and Public Administration Journal*, 12(2), 1-22.

คุณลักษณะเยาวชนที่มีความคิดสร้างสรรค์ทางสังคม ยุค Thailand 4.0*

Characteristics of Thai Youth's Social Creative Thinking Promotion in Thailand 4.0 Era

¹ยุภาวรรณ ดวงอินตา และ หลี่ เหมินเหลียง

¹Yupawan Duanginta and Li Renliang

คณะพัฒนาสังคมและยุทธศาสตร์การบริหาร สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
Graduate School of Social Development and Management Strategy,
National of Development Administration, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: yupawand@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาองค์ประกอบของคุณลักษณะเยาวชนที่มีความคิดสร้างสรรค์ทางสังคม กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยคือ นักเรียนจากโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร โรงเรียนเทพศิรินทร์ โรงเรียนสตรีสมุทรปราการ และโรงเรียนแพรภษาวิเทศศึกษา ซึ่งเป็นโรงเรียนที่เคยส่งนักเรียนเข้าร่วมการประกวดความคิดสร้างสรรค์โลกเกี่ยวกับการแก้ปัญหาสังคม ประเทศเกาหลีใต้ จำนวนโรงเรียนละ 180 คน รวมทั้งสิ้น 720 คน เครื่องมือที่ใช้คือ แบบวัดคุณลักษณะเยาวชนที่มีความคิดสร้างสรรค์ทางสังคม ซึ่งตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาจากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน และได้ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.92 วิเคราะห์ข้อมูลโดยสถิติการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน และสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์

ผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบของคุณลักษณะเยาวชนที่มีความคิดสร้างสรรค์ทางสังคมประกอบด้วย 7 องค์ประกอบ โดยเรียงตามลำดับความสำคัญคือ 1. การใช้เทคโนโลยีอย่างเหมาะสม 2. ไม่ยอมจำนนต่อปัญหา 3. ความคิดยืดหยุ่น 4. ความคิดคล่องตัว 5. จินตนาการ 6. ความละเอียดลออ 7. การฝึกคิดวางแผนเพื่อแก้ปัญหา โดยมีค่าไอเกน ของแต่ละองค์ประกอบ มากกว่า 1 ขึ้นไป ค่าน้ำหนักองค์ประกอบของตัวแปรแต่ละตัวมากกว่า 0.3 ขึ้นไป และค่าร้อยละความแปรปรวนสะสม 7 องค์ประกอบ เท่ากับร้อยละ 48.43 ส่วนค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของแต่ละองค์ประกอบมีความสัมพันธ์กันสูง อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01 และมีความสัมพันธ์ไปในทิศทางเดียวกัน

คำสำคัญ: คุณลักษณะ; ความคิดสร้างสรรค์ทางสังคม; การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน; เยาวชน; Thailand 4.0

Abstract

The purpose of this research was to study the components of characteristics of Thai youth having creative thinking. The sample group in this research was students from Srinakharinwirot University Prasarnmit Demonstration School Secondary, Debsirin School, Streetsmutprakarn School, and Praksawithedsuksa School that were the schools used to send

*Received April 25, 2022; Revised August 16, 2023; Accepted August 22, 2023

their students to participate in World Creativity Festival in South Korea. The total numbers of students were 720 students that 180 students each school. The data were collected by using questionnaire. Moreover, it was examined the content validity from 3 experts and the whole confidence value was 0.92. The data were analyzed by using Confirmatory factory analysis and Pearson Product Moment Correlation.

The result found that the components of characteristics of Thai youth having creative thinking composed of 7 components. They were 1) using technology appropriately 2) not yielding to problems 3) flexible thinking 4) streamlined thinking 5) imagination 6) resolution 7) planning to solve the problem respectively. The eigenvalue of each component was more than 1, the factor loading of each variable was more than 3 and the percentage of cumulative variance of 7 components was 48.43%. In addition, the correlation coefficient of each component was very high correlation at 0.01 and in the same correlative direction.

Keywords: Characteristics; Confirmatory Factory Analysis; Social Creative Thinking; Thai Youth; Thailand 4.0

บทนำ

มนุษย์เกิดขึ้นมาบนโลกพร้อมกับความคิดสร้างสรรค์ เริ่มตั้งแต่ยุคหินมนุษย์เริ่มรู้จักการสร้างสร้งงาน ศิลปะวาดภาพสัตว์บนผนังถ้ำด้วยสีฝุ่นต่างๆ เช่น สีดำ น้ำตาล ส้ม แดง เหลือง ประดิษฐ์อาวุธล่าสัตว์ด้วยหิน และสร้างเครื่องมือแบบหยาบๆ เพื่อแสวงหาอาหาร และป้องกันตัวจากสัตว์ร้ายและภัยธรรมชาติ ตามรูปแบบการดำรงชีวิตด้วยการล่าสัตว์ หาปลา และเก็บผลไม้ในป่า มนุษย์ใช้ความคิดสร้างสรรค์เพื่อเรียนรู้ที่จะสร้างสิ่งประดิษฐ์ต่างๆ เพื่อให้พ้นจากข้อจำกัดของธรรมชาติ และพัฒนาเครื่องมือเครื่องใช้ให้มีประสิทธิภาพเหมาะสมกับการนำไปใช้สอยให้มากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการพัฒนาความคิดความสามารถด้วยการนำทองแดงและดีบุกมาหลอมรวมกันเป็นโลหะผสม และการคิดค้นนำเหล็กมาหลอมในอุณหภูมิที่สูงกว่าโลหะ เพื่อนำมาทำเครื่องมือเครื่องใช้ที่มีความแข็งแรงและทนทานมากกว่า ซึ่งนับว่าเป็นการพัฒนาความรู้และเทคโนโลยี ด้วยความสามารถของการคิดสร้างสรรค์ได้เป็นอย่างดี (Robinson and Aronica, 2015)

ปัจจุบันประเทศต่างๆ ทั่วโลกให้ความสำคัญกับความคิดสร้างสรรค์เพื่อสร้างเทคโนโลยีและนวัตกรรม ซึ่งเป็นกระบวนทัศน์ใหม่ในการขับเคลื่อนประเทศ (Bellanca and Brandt, 2011) กลุ่มประเทศเอเชีย โดยเฉพาะเกาหลีใต้ได้นำเทคโนโลยีมาใช้ในการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงประเทศจากประเทศกำลังพัฒนาเป็นประเทศที่พัฒนาแล้วภายในระยะ 10 ปี ปัจจุบันเกาหลีใต้มีเศรษฐกิจตั้งอยู่บนพื้นฐานนวัตกรรมและความรู้ ซึ่งสังคมที่จะมีนวัตกรรมและการสร้างความรู้ได้ คนในประเทศต้องสามารถคิดได้อย่างอิสระและแข่งขันอย่างเสรี สอดคล้องกับโมเดล Thailand 4.0 ซึ่งมีหัวใจหลักคือ ทรัพยากรมนุษย์ที่เต็มเปี่ยมไปด้วยศักยภาพและความคิดสร้างสรรค์ แต่ระบบการศึกษาของประเทศไทยยังมีจุดอ่อน คือ การขาดการส่งเสริมให้นักเรียนมีความคิดสร้างสรรค์ เนื่องจากนักเรียนจะถูกสอนให้ท่องจำเพื่อสอบผ่านและได้คะแนนสูงๆ น้อยมากที่จะสอนให้หัดคิด เพื่อเป็นผู้คิดค้นนวัตกรรมหรือต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่น ความคิดของนักเรียนส่วนใหญ่ มักไม่กล้าคิดแตกต่างไปจากสิ่งที่ครูสอน ไม่กล้าตั้งคำถาม ไม่กล้าโต้แย้ง ความคิดที่แตกต่างจะถูกมองว่าเป็นการโต้เถียง ก้าวร้าว และไม่มีสัมมาคารวะ

ประเทศไทยเป็นประเทศที่อุดมสมบูรณ์ไปด้วยทรัพยากรธรรมชาติ มีวัตถุดิบและค่าจ้างแรงงานราคาถูกจึงสามารถปรับโครงสร้างจากภาคเกษตรกรรมมาสู่ภาคอุตสาหกรรมโดยอาศัยความได้เปรียบเชิงต้นทุน แต่ประเทศไทยยังคงติดกับดักประเทศรายได้ปานกลาง เศรษฐกิจเติบโตเฉลี่ยร้อยละ 3 และยังมีความท้าทายจากหลายด้าน เช่น การรับมือกับแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส การเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ การลดลงของกำลังแรงงาน รวมทั้งข้อจำกัดและประสิทธิภาพของการใช้ทรัพยากรของประเทศ จึงทำให้ประเทศไทยหันมาให้ความสำคัญกับการพัฒนาประเทศโดยยึดทรัพยากรมนุษย์ภายใต้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (Office of the National Economic and Social Development Board, 2016) หลัก “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” “การพัฒนาที่ยั่งยืน” และ “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” ต่อเนื่องจากแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 – 11 ซึ่งยึดหลักการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่ลดความเหลื่อมล้ำและขับเคลื่อนการเจริญเติบโตจากการเพิ่มผลผลิตบนฐานการใช้ภูมิปัญญาและนวัตกรรม โดยมีเป้าหมายให้ประเทศไทยมีความ มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศพัฒนาด้วยหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ตามยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ด้วยโมเดลประเทศไทย 4.0 หรือ การขับเคลื่อนประเทศด้วยนวัตกรรมและความคิดสร้างสรรค์ จากโมเดล “Thailand 1.0” ที่เน้นภาคการเกษตร ไปสู่ “Thailand 2.0” ที่เน้นอุตสาหกรรมเบาและก้าวสู่โมเดลปัจจุบัน “ประเทศไทย 3.0” ที่เน้นอุตสาหกรรมหนัก ซึ่งต้องเผชิญกับกับดักรายได้ปานกลาง Thailand 4.0 เป็นโมเดลเศรษฐกิจแบบเปลี่ยนจาก “ทำมาก ได้น้อย” เป็น “ทำน้อย ได้มาก” โดยการขับเคลื่อนประเทศในมิติทางเศรษฐกิจโดยอาศัยปัญญาและนวัตกรรม (Value-Based Economy) โดยเริ่มจากความหลากหลายทางชีวภาพและหลากหลายทางวัฒนธรรม ทรัพยากรที่สำคัญสำหรับโมเดล “Thailand 4.0”

การพัฒนาการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ฉบับที่ 12 (พ.ศ.2560 - พ.ศ. 2564) มีวิสัยทัศน์ให้ความสำคัญกับการสร้างระบบการศึกษาที่มีคุณภาพและประสิทธิภาพ เพื่อเป็นกลไกหลักของการพัฒนาศักยภาพและขีดความสามารถของมนุษย์ และรองรับการศึกษา การเรียนรู้ และความท้าทายที่เป็นพลวัตของโลกศตวรรษที่ 21 ภายใต้บริบทเศรษฐกิจและสังคมของประเทศและของโลกที่ขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรมและความคิดสร้างสรรค์ ผลการสอบ Programme for International Student Assessment (PISA) ซึ่งจัดโดยองค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา (Organization for Economic Cooperation and Development หรือ OECD) มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินการศึกษาต่อการเตรียมพร้อมประชาชนให้มีศักยภาพและความสามารถพื้นฐานในการใช้ชีวิต โดยประเมินจากแบบทดสอบสมรรถนะการคิดขั้นสูง 3 ด้าน คือ การอ่าน คณิตศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ ซึ่งภายหลัง ปี พ.ศ.2564 มีการวัดทักษะความคิดสร้างสรรค์และการคิดวิเคราะห์เพิ่มเติม ซึ่งทางโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร เป็นโรงเรียนที่ได้เห็นความสำคัญและได้จัดส่งนักศึกษาเข้าร่วมการแข่งขันความคิดสร้างสรรค์โลก (World Creativity Festival) ณ ประเทศเกาหลีใต้ จากนั้นก็ได้สร้างเครือข่ายโรงเรียนสตรีสมุทรปราการ โรงเรียนแพรงษาวิเทศศึกษา และโรงเรียนเทพศิรินทร์ เพื่อส่งนักเรียนเข้าการแข่งขันทักษะทางด้านความคิดสร้างสรรค์กับการแก้ปัญหาสังคมอย่างใดก็ตามผลสอบ PISA ของประเทศไทย ช่วง พ.ศ.2546 และ พ.ศ.2549 หลังการปฏิรูปการศึกษา คะแนน PISA ของนักเรียนไทยตกลงอย่างน่าตกใจ และยิ่งไปกว่านั้นผลคะแนนการสอบลดลงทุกครั้งอย่างมีนัยสำคัญ จึงเป็นที่น่าสงสัยว่าเยาวชนไทยควรมีคุณลักษณะใด เพื่อพัฒนาทักษะการคิดขั้นสูง โดยเริ่มจากคุณลักษณะของการคิดสร้างสรรค์ก่อน เนื่องจากความคิดสร้างสรรค์เป็นทักษะหนึ่งที่สำคัญของการปรับตัวภายใต้การขับเคลื่อนด้วยข้อมูล ความรู้ และนวัตกรรม เพื่อพัฒนาสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ดังนั้นคุณลักษณะนิสัยของเยาวชนไทยที่เอื้อต่อการพัฒนาทักษะความคิดสร้างสรรค์ทางสังคมควรเป็นอย่างไร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาองค์ประกอบคุณลักษณะของเยาวชนที่มีความคิดสร้างสรรค์ทางสังคมและความสัมพันธ์ของแต่ละองค์ประกอบคุณลักษณะเยาวชนที่มีความคิดสร้างสรรค์ทางสังคม

วิธีดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ศึกษาครั้งนี้คือ นักเรียนจากโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร โรงเรียนสตรีสมุทรปราการ โรงเรียนแพรภษาวิเทศศึกษา และโรงเรียนเทพศิรินทร์ ซึ่งเป็นโรงเรียนส่งนักเรียนเข้าประกวดความคิดสร้างสรรค์โลก (World Creativity Festival) ณ ประเทศเกาหลีใต้ และเคยได้รับรางวัลจากการเข้าร่วมประกวดดังกล่าว

กลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนจากโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร โรงเรียนสตรีสมุทรปราการ โรงเรียนแพรภษาวิเทศศึกษา และโรงเรียนเทพศิรินทร์ จำนวนโรงเรียนละ 180 คน รวมทั้งสิ้น 720 คน ตามเกณฑ์การวิเคราะห์องค์ประกอบที่ดี (Comrey, and Lee, 1992) ต้องมีจำนวนกลุ่มตัวอย่างมากกว่า 10 เท่าของจำนวนข้อคำถาม (60 ข้อ) ดังนั้นผู้วิจัยจึงกำหนดกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 720 คน และเพื่อให้ผลการวิจัยสอดคล้องกับความเป็นจริง ซึ่งใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) กับห้องเรียนที่เคยส่งนักเรียนเข้าร่วมการประกวดความคิดสร้างสรรค์โลก (World Creativity Festival)

ขั้นตอนที่ 2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและการหาคุณภาพเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ แบบวัดคุณลักษณะของเยาวชนที่มีความคิดสร้างสรรค์ทางสังคม มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) ได้แก่ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด ประกอบด้วย 7 ด้าน จำนวน 60 ข้อ และตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาโดยให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่านเพื่อพิจารณาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา จากนั้นนำแบบสอบถามทดลองใช้ (Try Out) กับกลุ่มที่ใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างจริง จำนวน 30 คน เพื่อตรวจสอบค่าความเชื่อมั่น (Reliability) โดยหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ของ Cronbach มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.92

ขั้นตอนที่ 3 การวิเคราะห์ข้อมูล

1. การวิเคราะห์องค์ประกอบ (Factor Analysis) โดยเทคนิควิธีการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis: CFA) เป็นการทดสอบสมมติฐานเกี่ยวกับความสอดคล้องขององค์ประกอบกับทฤษฎีหรือโมเดลที่ได้ศึกษาแต่ละองค์ประกอบมีตัวแปรใดบ้าง และตัวแปรแต่ละตัวมีน้ำหนักหรือความสัมพันธ์กับองค์ประกอบมากน้อยเพียงใด

การตรวจสอบความเหมาะสมของข้อมูลที่น่ามาจะมีความเหมาะสมในการวิเคราะห์องค์ประกอบโดยใช้สถิติ Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy (KMO) โดยมีเกณฑ์พิจารณา ถ้าหากค่า KMO มากกว่า 0.80 ขึ้นไป เหมาะสมที่จะวิเคราะห์องค์ประกอบมากที่สุด และการทดสอบความสัมพันธ์ของตัวแปรต่างๆ โดยใช้สถิติ Bartlett's Test of Sphericity ถ้าพบว่า มีค่านัยสำคัญทางสถิติ คือ ตัวแปรต่างๆ มีความสัมพันธ์กันสามารถนำไปวิเคราะห์องค์ประกอบ (Confirmatory Factor Analysis: CFA) ได้

2. การหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (Pearson Product Moment Correlation) เพื่อทดสอบความสัมพันธ์ของแต่ละองค์ประกอบ

ผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันคุณลักษณะของเยาวชนที่มีความคิดสร้างสรรค์ทางสังคม การตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร โดยใช้สถิติ Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy (KMO) และค่า Bartlett's test of Sphericity เพื่อใช้ในการวัดความเหมาะสมของข้อมูลพบผลดังนี้

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ค่า Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy (KMO) และค่า Bartlett's Test of Sphericity ของการวิเคราะห์องค์ประกอบคุณลักษณะของเยาวชนที่มีความคิดสร้างสรรค์ทางสังคม

ค่าสถิติ	ผล
Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy. (KMO)	.94
Bartlett's Test of Sphericity	Chi-Square
	10130.64
	df
	903
	Sig.
	0.00
	N
	720

จากตารางที่ 1 พบว่า ตัวแปรสังเกตได้จำนวน 60 ตัวแปรที่นำมาใช้ในการวิเคราะห์องค์ประกอบคุณลักษณะของเยาวชนที่มีความคิดสร้างสรรค์ทางสังคม มีค่า Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy. (KMO) เท่ากับ 0.94 ซึ่งมีค่ามากกว่า 0.50 แสดงว่า ตัวแปรมีความสัมพันธ์กันในขนาดที่เหมาะสมในการนำไปวิเคราะห์เชิงสำรวจได้ และเมื่อทดสอบนัยสำคัญทางสถิติด้วย Bartlett's Test of Sphericity พบว่า มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 แสดงว่าเมทริกซ์สหสัมพันธ์ที่ได้นั้นไม่เป็นเมทริกซ์ ข้อมูลมีความเหมาะสมในการวิเคราะห์องค์ประกอบได้

การสกัดองค์ประกอบ (Factor Extraction) ด้วยการวิเคราะห์แบบ (Principle Component Factor Analysis: PCA) และทำการหมุนแกนองค์ประกอบแบบมุมฉาก (Orthogonal Rotation) ด้วยวิธีแวนริแมกซ์ (Varimax Method) ได้องค์ประกอบ 7 องค์ประกอบที่มีค่าไอเกน (Eigen Value) มากกว่า 1

ตารางที่ 2 จำนวนองค์ประกอบ ค่าไอเกน ค่าร้อยละของความแปรปรวน และค่าร้อยละของความแปรปรวนสะสมในแต่ละองค์ประกอบของคุณลักษณะของเยาวชนที่มีความคิดสร้างสรรค์ทางสังคม

องค์ประกอบ	ค่าไอเกน	ค่าร้อยละของความแปรปรวน	ค่าร้อยละของความแปรปรวนสะสม
1	11.62	27.02	27.02
2	2.30	5.36	32.38
3	1.83	4.25	36.63
4	1.47	3.41	40.05
5	1.24	2.88	42.93
6	1.20	2.79	45.72
7	1.17	2.71	48.43

จากตารางที่ 2 พบว่า ค่าไอเกน (Eigen Value) ซึ่งเป็นผลบวกกำลังสองของน้ำหนักองค์ประกอบของตัวแปรทั้ง 43 ตัวแปร ในแต่ละองค์ประกอบที่มีค่าไอเกน (Eigen Value) มากกว่า 1 ขึ้นไป ได้องค์ประกอบ

ทั้งหมด 7 องค์ประกอบ ค่าร้อยละความแปรปรวนสะสมทั้ง 7 องค์ประกอบ มีค่าเท่ากับ 48.43 สามารถอธิบายได้ว่า องค์ประกอบของคุณลักษณะของเยาวชนที่มีความคิดสร้างสรรค์ทางสังคม ประกอบด้วย 7 องค์ประกอบที่เป็นคุณลักษณะของเยาวชนที่มีความคิดสร้างสรรค์ทางสังคม ได้ร้อยละ 48.43

พิจารณาค่าน้ำหนักองค์ประกอบว่าตัวแปรแต่ละตัวควรอยู่ในองค์ประกอบใด โดยใช้เกณฑ์การพิจารณาค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (Factor Loading) ต้องมีค่ามากกว่า 0.30 แล้วจึงพิจารณาองค์ประกอบคัดเลือกเฉพาะตัวแปรที่มีน้ำหนักองค์ประกอบ (Factor Loading) สูงสุดขององค์ประกอบนั้น พิจารณาถึงจำนวนตัวแปรที่ร่วมกันชี้วัดค่าความแปรปรวนของแต่ละองค์ประกอบตั้งแต่ 3 ตัวขึ้นไปจากการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจทำให้ได้องค์ประกอบของคุณลักษณะของเยาวชนที่มีความคิดสร้างสรรค์ทางสังคมจำนวน 7 องค์ประกอบ และ 43 ตัวแปร

ตารางที่ 3 ค่าน้ำหนักองค์ประกอบของตัวแปรคุณลักษณะของเยาวชนที่มีความคิดสร้างสรรค์ทางสังคมจากการหมุนแบบมุมฉาก (Orthogonal Rotation) ด้วยวิธีแวนิแมกซ์ (Varimax Method)

	ค่าน้ำหนักองค์ประกอบ						
	1	2	3	4	5	6	7
tec07	.694						
tec08	.648						
tec06	.632						
tec05	.598						
tec02	.587						
tec09	.579						
fle07	.410						
sur02		.690					
sur01		.683					
sur04		.626					
ela01		.389					
ela02		.382					
sur07		.382					
sur05		.351					
ori03		.335					
fle03			.660				
fle05			.621				
fle02			.605				
flu08			.454				
fle04			.453				
sur06			.409				
fle08			.374				
flu04				.726			
flu06				.721			
flu07				.556			
fle06				.553			
flu03				.499			
fle01				.463			

	ค่าน้ำหนักองค์ประกอบ						
	1	2	3	4	5	6	7
flu09				.427			
ima04					.635		
tec04					.575		
ima02					.563		
tec03					.527		
ima06					.496		
ela05						.657	
ela06						.593	
ela04						.491	
ima07						.478	
flu01							.679
flu02							.514
ori05							.501
sur03							.454
ori06							.381
ค่าไอเกน (Eigen Value)	11.62	2.30	1.83	1.47	1.24	1.20	1.17
% ความแปรปรวน	27.02	5.36	4.25	3.41	2.88	2.79	2.71
% ความแปรปรวนสะสม	27.02	32.38	36.63	40.05	42.93	45.72	48.43

จากตารางที่ 3 พบว่า องค์ประกอบที่ 2 มีจำนวนตัวแปรสูงสุด จำนวน 8 ตัวแปร และองค์ประกอบที่ 6 มีจำนวนตัวแปรน้อยที่สุด จำนวน 4 ตัวแปร โดยมีรายละเอียดของแต่ละองค์ประกอบดังนี้

องค์ประกอบที่ 1 ได้แก่ตัวแปร tec07 tec08 tec06 tec05 tec02 tec09 flec07 รวมจำนวน 7 ตัวแปร มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบอยู่ระหว่าง 0.41 – 0.65 องค์ประกอบชื่อว่า “การใช้เทคโนโลยีอย่างเหมาะสม”

องค์ประกอบที่ 2 ได้แก่ตัวแปร sur02 sur01 sur04 ela01 sur07 sur05 ori03 รวม 8 ตัวแปร มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบอยู่ระหว่าง 0.36 – 0.69 องค์ประกอบชื่อว่า “ไม่ยอมจำนนต่อปัญหา”

องค์ประกอบที่ 3 ได้แก่ตัวแปร fle03 fle05 fle02 flu08 fle04 sur06 fle08 รวม 7 ตัวแปร มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบอยู่ระหว่าง 0.37 – 0.66 องค์ประกอบชื่อว่า “ความคิดยืดหยุ่น”

องค์ประกอบที่ 4 ได้แก่ตัวแปร flu04 flu06 flu07 flu06 fle03 fle01 flu09 รวม 7 ตัวแปร มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบอยู่ระหว่าง 0.43 – 0.73 องค์ประกอบชื่อว่า “ความคิดคล่อง”

องค์ประกอบที่ 5 ได้แก่ตัวแปร ima04 tec04 ima02 tec03 ima06 รวม 5 ตัวแปร มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบอยู่ระหว่าง 0.50 – 0.64 องค์ประกอบชื่อว่า “จินตนาการ”

องค์ประกอบที่ 6 ได้แก่ตัวแปร ela05 ela06 ela04 ima07 รวม 4 ตัวแปร มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบอยู่ระหว่าง 0.48 – 0.66 องค์ประกอบชื่อว่า “ความละเอียดละอ”

องค์ประกอบที่ 7 ได้แก่ตัวแปร flu01 flu02 ori05 sur03 ori06 รวม 5 ตัวแปร มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบอยู่ระหว่าง 0.38 – 0.68 องค์ประกอบชื่อว่า “การฝึกคิดวางแผนเพื่อแก้ปัญหา”

ตารางที่ 4 ค่าน้ำหนักองค์ประกอบและคำอธิบายตัวแปรรายข้อของคุณลักษณะของเยาวชนที่มีความคิดสร้างสรรค์ทางสังคม องค์ประกอบการใช้เทคโนโลยีอย่างเหมาะสม

ชื่อตัวแปร	คำอธิบาย	ค่าน้ำหนัก องค์ประกอบ
tec07	ฉันมักใช้อินเทอร์เน็ตในการเรียนรู้ภาษาหรือวัฒนธรรมของต่างชาติ	.694
tec08	ฉันใช้เทคโนโลยีเพื่อพัฒนาไอเดียของตนเองอยู่เรื่อยๆ	.648
tec06	ฉันเรียนรู้การใช้เทคนิคการนำเสนอรายงานหรือโครงการ โดยใช้สื่อทางเทคโนโลยีจากเพื่อน	.632
tec05	ฉันมักใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อแชร์ความรู้ หรือประสบการณ์ต่างๆ ที่แปลกใหม่	.598
tec02	ฉันมักเลือกใช้เทคโนโลยีเพื่อค้นคว้าข้อมูลจาก Internet	.587
tec09	ฉันมักติดตามเพจที่มีคอนเทนต์แตกต่างและน่าสนใจ	.579
fle07	ฉันสามารถปรับตัวและเลือกใช้เทคโนโลยีที่มีหลากหลายเพื่อช่วยให้พัฒนาทักษะของตนเอง	.410
ค่าไอเกน		11.62
ค่าความแปรปรวน		27.02

จากตารางที่ 4 พบว่า องค์ประกอบการใช้เทคโนโลยีอย่างเหมาะสม สามารถอธิบายด้วยตัวแปรจำนวน 7 ตัวแปร ซึ่งสังเกตได้จากค่าน้ำหนักองค์ประกอบของตัวบ่งชี้ที่เกี่ยวกับคุณลักษณะของเยาวชนที่มีความคิดสร้างสรรค์ทางสังคม จึงตั้งชื่อองค์ประกอบว่า “การใช้เทคโนโลยีอย่างเหมาะสม” มีค่าไอเกน (Eigen Value) เท่ากับ 11.62 และร้อยละของความแปรปรวนรวมเท่ากับ 27.02

ตารางที่ 5 ค่าน้ำหนักองค์ประกอบและคำอธิบายตัวแปรรายข้อของคุณลักษณะของเยาวชนที่มีความคิดสร้างสรรค์ทางสังคม องค์ประกอบการไม่ยอมจำนนต่อปัญหา

ชื่อตัวแปร	คำอธิบาย	ค่าน้ำหนัก องค์ประกอบ
sur02	ฉันรู้สึกท้อแท้และสิ้นหวังในการแก้ปัญหาเมื่อได้รับคำแนะนำจากอาจารย์	.690
sur01	เมื่อเกิดปัญหาคิดว่าฉันคือโอกาสสำหรับการเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ	.683
sur04	เมื่อได้รับมอบหมายงานที่ทำหยาบ ฉันมักจะเริ่มต้นทำอย่างสนุกสนาน	.626
ela01	ฉันเชื่อว่าบางครั้งสิ่งเล็กๆ อาจนำไปสู่สิ่งที่ยิ่งใหญ่เพื่อช่วยเหลือสังคมได้	.389
ela02	ฉันชอบสังเกตเรื่องราวการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ในสังคม	.382
sur07	ฉันคิดว่างานที่ยากและต้องอาศัยความสามารถอย่างสูงเป็นงานที่ทำหยาบ	.382
sur05	ฉันมักจะทบทวนความผิดพลาดของตนเองอยู่เสมอ	.351
ori03	ฉันชอบที่จะเริ่มสิ่งแปลกใหม่เพื่อพัฒนาตนเองให้ดีขึ้น	.335
ค่าไอเกน		2.30
ค่าความแปรปรวน		5.36

จากตารางที่ 5 พบว่า องค์ประกอบการไม่ยอมจำนนต่อปัญหา สามารถอธิบายด้วยตัวแปรจำนวน 8 ตัวแปร ซึ่งสังเกตได้จากค่าน้ำหนักองค์ประกอบของตัวบ่งชี้ที่เกี่ยวกับคุณลักษณะของเยาวชนที่มีความคิดสร้างสรรค์ทางสังคม จึงตั้งชื่อองค์ประกอบว่า “การไม่ยอมจำนนต่อปัญหา” มีค่าไอเกน (Eigen Value) เท่ากับ 2.30 และร้อยละของความแปรปรวนรวมเท่ากับ 5.36

ตารางที่ 6 ค่าน้ำหนักองค์ประกอบและคำอธิบายตัวแปรรายข้อของคุณลักษณะของเยาวชนที่มีความคิดสร้างสรรค์ทางสังคม องค์ประกอบความคิดยืดหยุ่น

ชื่อตัวแปร	คำอธิบาย	ค่าน้ำหนัก องค์ประกอบ
f1e03	ฉันพร้อมจะปรับเปลี่ยนหากเพื่อนหรือคนรอบข้างเสนอวิธีการหรือรูปแบบที่ดีกว่า	.660
f1e05	ฉันสามารถที่จะยอมรับความผิดพลาดจากผลการเรียนและแก้ไขในครั้งต่อไปได้	.621
f1e02	ฉันยอมรับความคิดเห็นที่แตกต่างของเพื่อนๆ ในการทำงานกลุ่ม	.605
f1u08	ฉันเชื่อว่าทุกปัญหามีทางออกมากมาย หากเราใช้สติคิดไตร่ตรอง	.454
f1e04	ฉันมักจะเลือกแผนการเรียนที่เหมาะสมกับศักยภาพตนเอง	.453
sur06	ฉันมักคิดว่าปัญหาทุกอย่างสามารถแก้ไขได้	.409
f1e08	ฉันสนใจที่จะแลกเปลี่ยนประสบการณ์การเรียนรู้ที่แปลกใหม่กับบุคคลอื่น	.374
ค่าไอเกน		1.83
ค่าความแปรปรวน		4.25

จากตารางที่ 6 พบว่า องค์ประกอบความคิดยืดหยุ่น สามารถอธิบายด้วยตัวแปร จำนวน 7 ตัวแปร ซึ่งสังเกตได้จากค่าน้ำหนักองค์ประกอบของตัวบ่งชี้ที่เกี่ยวกับคุณลักษณะของเยาวชนที่มีความคิดสร้างสรรค์ทางสังคม จึงตั้งชื่อองค์ประกอบว่า “ความคิดยืดหยุ่น” มีค่าไอเกน (Eigen Value) เท่ากับ 1.83 และร้อยละของความแปรปรวนรวมเท่ากับ 4.25

ตารางที่ 7 ค่าน้ำหนักองค์ประกอบและคำอธิบายตัวแปรรายข้อของคุณลักษณะของเยาวชนที่มีความคิดสร้างสรรค์ทางสังคม องค์ประกอบความคิดคล่องตัว

ชื่อตัวแปร	คำอธิบาย	ค่าน้ำหนัก องค์ประกอบ
f1u04	ฉันมักจะตัดสินใจได้อย่างรวดเร็วในสถานการณ์ที่ฉุกเฉิน	.726
f1u06	ความคิดของฉันมักจะวิ่งเข้ามาอย่างรวดเร็ว เมื่อต้องตัดสินใจอะไรอย่างเร่งด่วน	.721
f1u07	ฉันมักจะเลือกใช้วิธีการที่หลากหลายในการรับมือกับปัญหากับคนรอบข้างในสถานการณ์ต่างๆ	.556
f1e06	ฉันสามารถพลิกแพลงที่จะแก้ปัญหาในการดำรงชีวิตได้	.553
f1u03	ฉันมักได้รับการยอมรับว่าเป็นนักแก้ปัญหาด้วย	.499
f1e01	เมื่อเกิดบางอย่างไม่เป็นไปตามคาดหวัง ฉันสามารถที่จะปรับตัวได้	.463
f1u09	เมื่อฉันใช้วิธีการเดิมในการแก้ปัญหาแล้วไม่ได้ผล ฉันมักจะเปลี่ยนวิธีการโดย การไตร่ตรองอย่างรวดเร็ว	.427
ค่าไอเกน		1.47
ค่าความแปรปรวน		3.41

จากตารางที่ 7 พบว่า องค์ประกอบความคิดคล่องตัว สามารถอธิบายด้วยตัวแปร จำนวน 7 ตัวแปร ซึ่งสังเกตได้จากค่าน้ำหนักองค์ประกอบของตัวบ่งชี้ที่เกี่ยวกับคุณลักษณะของเยาวชนที่มีความคิดสร้างสรรค์ทางสังคม จึงตั้งชื่อองค์ประกอบว่า “ความคิดคล่องตัว” มีค่าไอเกน (Eigen Value) เท่ากับ 1.47 และร้อยละของความแปรปรวนรวมเท่ากับ 3.41

ตารางที่ 8 ค่าน้ำหนักองค์ประกอบและคำอธิบายตัวแปรรายชื่อของคุณลักษณะของเยาวชนที่มีความคิดสร้างสรรค์ทางสังคม องค์ประกอบจินตนาการ

ชื่อตัวแปร	คำอธิบาย	ค่าน้ำหนัก องค์ประกอบ
ima04	ไอเดียที่สร้างสรรค์จะเปลี่ยนวิถีชีวิตคนทั้งโลก	.635
tec04	ฉันเชื่อว่าเทคโนโลยีจะนำเราเข้าสู่ความเป็นสากลและเกิดนวัตกรรมที่แปลกใหม่	.575
ima02	ฉันเชื่อว่ามนุษย์สามารถทำสิ่งที่เป็นไปได้ให้เป็นไปได้ในทุกๆ วัน	.563
tec03	ฉันเชื่อว่าเทคโนโลยีสามารถสร้างไอเดียแปลกใหม่	.527
ima06	ฉันมักจะฝึกฝนทักษะการคิดแก้ปัญหาโดยการจินตนาการเป็นภาพ	.496
ค่าไอเกน		1.24
ค่าความแปรปรวน		2.88

องค์ประกอบจินตนาการสามารถอธิบายด้วยตัวแปร จำนวน 5 ตัวแปร ซึ่งสังเกตได้จากค่าน้ำหนักองค์ประกอบตัวบ่งชี้ที่เกี่ยวกับคุณลักษณะของเยาวชนที่มีความคิดสร้างสรรค์ทางสังคม จึงตั้งชื่อองค์ประกอบว่า “จินตนาการ” มีค่าไอเกน (Eigen Value) เท่ากับ 1.24 และร้อยละของความแปรปรวนรวมเท่ากับ 2.88

ตารางที่ 9 ค่าน้ำหนักองค์ประกอบและคำอธิบายตัวแปรรายชื่อของคุณลักษณะของเยาวชนที่มี ความคิดสร้างสรรค์ทางสังคม องค์ประกอบความละเอียดละอ

ชื่อตัวแปร	คำอธิบาย	ค่าน้ำหนัก องค์ประกอบ
ela05	ฉันมักจะวางแผนการอ่านหนังสือและสรุปอย่างเป็นอย่างชัดเจน	.657
ela06	เมื่อได้รับมอบหมายงานกลุ่ม ฉันมักจะเสนอให้เพื่อนประชุมเพื่อวางแผนงานอย่างเป็นขั้นตอน	.593
ela04	ฉันมักจะมีสมาธิจดจ่อกับสิ่งประดิษฐ์ที่แปลกใหม่ที่มีประโยชน์กับสังคม	.491
ima07	ฉันมักคิดจินตนาการแก้ปัญหาอากาศร้อนของเมืองไทย	.478
ค่าไอเกน		1.20
ค่าความแปรปรวน		2.79

จากตารางที่ 9 พบว่า องค์ประกอบความละเอียดละอ สามารถอธิบายด้วยตัวแปร จำนวน 4 ตัวแปร ซึ่งสังเกตได้จากค่าน้ำหนักองค์ประกอบของตัวบ่งชี้ที่เกี่ยวกับคุณลักษณะของเยาวชนที่มีความคิดสร้างสรรค์ทางสังคม จึงตั้งชื่อองค์ประกอบว่า “ความละเอียดละอ” มีค่าไอเกน (Eigen Value) เท่ากับ 1.20 และร้อยละของความแปรปรวนรวมเท่ากับ 2.79

ตารางที่ 10 ค่าน้ำหนักองค์ประกอบและคำอธิบายตัวแปรรายข้อของคุณลักษณะของเยาวชนที่มีความคิดสร้างสรรค์ทางสังคม องค์ประกอบการฝึกคิดวางแผนเพื่อแก้ปัญหา

ชื่อตัวแปร	คำอธิบาย	ค่าน้ำหนัก องค์ประกอบ
flu01	ฉันมักฝึกคิดแก้ปัญหาต่างๆที่พบเจอด้วยการคิดสร้างภาพในหัวก่อน	.679
flu02	ฉันมักคิดวางแผนเพื่อให้การบ้านหรืองานกลุ่มเสร็จเร็วขึ้น	.514
ori05	เมื่อเผชิญกับปัญหา ฉันมักคิดถึงความเป็นไปได้ของทางเลือกในการแก้ปัญหานั้นๆ	.501
sur03	ฉันชอบแก้ปัญหาต่างๆ ด้วยตัวเองก่อนขอความช่วยเหลือจากคนอื่น	.454
ori06	ฉันมักจะฝึกหาคำตอบที่แตกต่างเพื่อช่วยแก้ไขปัญหามานานในชีวิตประจำวัน	.381
ค่าไอเกน		1.17
ค่าความแปรปรวน		2.71

จากตารางที่ 10 พบว่า องค์ประกอบการฝึกคิดวางแผนเพื่อแก้ปัญหา สามารถอธิบายด้วยตัวแปรจำนวน 5 ตัวแปร ซึ่งสังเกตได้จากค่าน้ำหนักองค์ประกอบของตัวแปรซึ่งเกี่ยวข้องกับคุณลักษณะของเยาวชนที่มีความคิดสร้างสรรค์ทางสังคม จึงตั้งชื่อองค์ประกอบว่า “การฝึกคิดวางแผนเพื่อแก้ปัญหา” มีค่าไอเกน (Eigen Value) เท่ากับ 1.17 และร้อยละของความแปรปรวนรวมเท่ากับ 2.71

ผลการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แต่ละองค์ประกอบคุณลักษณะของเยาวชนที่มีความคิดสร้างสรรค์ทางสังคม

ตารางที่ 11 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แต่ละองค์ประกอบ

	องค์ประกอบ 1	องค์ประกอบ 2	องค์ประกอบ 3	องค์ประกอบ 4	องค์ประกอบ 5	องค์ประกอบ 6	องค์ประกอบ 7
องค์ประกอบ 1		.577**	.514**	.416**	.540**	.446**	.423**
องค์ประกอบ 2			.624**	.534**	.496**	.581**	.579**
องค์ประกอบ 3				.513**	.589**	.474**	.566**
องค์ประกอบ 4					.374**	.466**	.579**
องค์ประกอบ 5						.347**	.369**
องค์ประกอบ 6							.468**
องค์ประกอบ 7							

หมายเหตุ *p < .05, **p < .01

จากตารางที่ 11 พบว่า แต่ละองค์ประกอบมีความสัมพันธ์ระหว่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01 แสดงว่า องค์ประกอบคุณลักษณะของเยาวชนที่มีความคิดสร้างสรรค์ทางสังคม 7 องค์ประกอบ คือ 1. การใช้เทคโนโลยีอย่างเหมาะสม 2. ไม่ยอมจำนนต่อปัญหา 3. ความคิดยืดหยุ่น 4. ความคิดคล่องตัว 5. จินตนาการ 6. ความละเอียดละออ และ 7. การฝึกคิดวางแผนเพื่อแก้ปัญหา มีความสัมพันธ์แต่ละองค์ประกอบสูง และมีความสัมพันธ์ไปในทิศทางเดียวกัน

องค์ความรู้ใหม่

องค์ประกอบคุณลักษณะของเยาวชนที่มีความคิดสร้างสรรค์ทางสังคม ประกอบด้วย 7 องค์ประกอบ คือ 1. การใช้เทคโนโลยีอย่างเหมาะสม 2. ไม่ยอมจำนนต่อปัญหา 3. ความคิดยืดหยุ่น 4. ความคิดคล่องตัว 5. จินตนาการ 6. ความละเอียดละออ 7. การฝึกคิดวางแผนเพื่อแก้ปัญหา สามารถนำไปเป็นแนวทางเพื่อการวางแผนส่งเสริมและพัฒนาคุณลักษณะของเยาวชนไทยที่มีความคิดสร้างสรรค์สังคม

Figure 1: Characteristics of Thai Youth's Social Creative Thinking

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยพบว่า คุณลักษณะของเยาวชนที่มีความคิดสร้างสรรค์ทางสังคม ประกอบด้วย 7 องค์ประกอบ คือ 1.การใช้เทคโนโลยีอย่างเหมาะสม 2.ไม่ยอมจำนนต่อปัญหา 3. ความคิดยืดหยุ่น 4. ความคิดคล่องตัว 5. จินตนาการ 6. ความละเอียดละออ 7. การฝึกคิดวางแผนเพื่อแก้ปัญหา โดยแต่ละองค์ประกอบมีความสัมพันธ์กับสูงมาก และมีความสัมพันธ์ไปในทิศทางเดียวกัน โดยแต่ละองค์ประกอบมีความสัมพันธ์กับสูงมาก และมีความสัมพันธ์ไปในทิศทางเดียวกัน

องค์ประกอบของเยาวชนที่มีลักษณะความคิดสร้างสรรค์ นักวิชาการส่วนใหญ่จะศึกษาองค์ประกอบคุณลักษณะของผู้ที่มีความคิดสร้างสรรค์ เพียง 3 องค์ประกอบ (Weisberg, and Springer, 1961; Starkweather, 1962; Panjamawat, 2005; Chuathong, 2010) คือ 1. ความคิดคล่องตัว 2. ความคิดยืดหยุ่น 3. ความคิดริเริ่ม และ (Guilford, 1950; Torrance, 1962; Carlos, Pablo and Laurane, 2017; Punmanee, 1994) ศึกษาคุณลักษณะของผู้ที่มีความคิดสร้างสรรค์ 4 องค์ประกอบคือ 1. ความคิดคล่องตัว 2. ความคิดยืดหยุ่น 3. ความคิดริเริ่ม 4. ความคิดละเอียดละออ สอดคล้องกับผลการวิจัยครั้งนี้ ซึ่งพบว่า คุณลักษณะของเยาวชนที่มีความคิดสร้างสรรค์ทางสังคมของเยาวชนไทย ประกอบด้วย ความคิดคล่องตัว ความคิดยืดหยุ่น ความคิดริเริ่ม ความละเอียดละออ เป็นคุณลักษณะที่สำคัญสำหรับการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์เพื่อแก้ไขปัญหาทางสังคมอย่างถูกต้องเหมาะสม รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงสังคมโลก โดยนำความคิดสร้างสรรค์ของตนเองมาปรับใช้เพื่อให้ก่อประโยชน์กับตนเอง ชุมชน และสังคมต่อไป

สรุป

องค์ประกอบคุณลักษณะของเยาวชนที่มีความคิดสร้างสรรค์ทางสังคมจากเดิมประกอบด้วย 7 องค์ประกอบ คือ ความคิดริเริ่ม ความคิดคล่องตัว ความละเอียดละออ ความคิดยืดหยุ่น การไม่ยอมจำนนต่อปัญหา จินตนาการ และการใช้เทคโนโลยี จากการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันพบว่า องค์ประกอบคุณลักษณะของเยาวชนที่มีความคิดสร้างสรรค์ทางสังคม ประกอบด้วย 7 องค์ประกอบ เหมือนเดิมแต่ได้ปรับชื่อองค์ประกอบให้สอดคล้องกับเนื้อหาของแต่ละองค์ประกอบ โดยได้เรียงตามลำดับความสำคัญค่าไอเกน (Eigen Value) คือ 1. การใช้เทคโนโลยีอย่างเหมาะสม ค่าไอเกน (Eigen Value) เท่ากับ 11.62 2. ไม่ยอมจำนนต่อปัญหา ค่าไอเกน (Eigen Value) เท่ากับ 2.30 3. ความคิดยืดหยุ่น ค่าไอเกน (Eigen Value) เท่ากับ 1.83 4. ความคิดคล่องตัว ค่าไอเกน (Eigen Value) เท่ากับ 1.47 5. จินตนาการ ค่าไอเกน (Eigen Value) เท่ากับ 1.24 6. ความละเอียดละออ ค่าไอเกน (Eigen Value) เท่ากับ 1.20 7. การฝึกคิดวางแผนเพื่อแก้ปัญหา ค่าไอเกน (Eigen Value) เท่ากับ 1.17 โดยแต่ละองค์ประกอบมีความสัมพันธ์กับสูงมาก และมีความสัมพันธ์ไปในทิศทางเดียวกันโดยค่าไอเกน (Eigen Value) ซึ่งเป็นผลบวกกำลังสองของน้ำหนักองค์ประกอบของตัวแปรทั้ง 43 ตัวแปร และแต่ละองค์ประกอบที่มีค่าไอเกน (Eigen Value) มากกว่า 1 ขึ้นไป ได้องค์ประกอบทั้งหมด 7 องค์ประกอบ ค่าร้อยละความแปรปรวนสะสมทั้ง 7 องค์ประกอบ มีค่าเท่ากับ 48.43 สามารถอธิบายได้ว่า องค์ประกอบของคุณลักษณะของเยาวชนที่มีความคิดสร้างสรรค์ทางสังคม ประกอบด้วย 7 องค์ประกอบสำคัญคือ 1. การใช้เทคโนโลยีอย่างเหมาะสม 2. ไม่ยอมจำนนต่อปัญหา 3. ความคิดยืดหยุ่น 4. ความคิดคล่องตัว 5. จินตนาการ 6. ความละเอียดละออ 7. การฝึกคิดวางแผนเพื่อแก้ปัญหา

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 จากการวิจัยพบว่า องค์ประกอบคุณลักษณะของเยาวชนที่มีความคิดสร้างสรรค์ทางสังคม ประกอบด้วย 7 องค์ประกอบ ดังนั้นหากสถาบันการศึกษา โรงเรียน หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ต้องพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ทางสังคม ควรพัฒนาคุณลักษณะ 7 ประการนี้ ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่สอดคล้องกับลักษณะของเยาวชนไทย

1.2 จากการวิจัยพบว่า ผู้บริหาร ครู อาจารย์ หรือผู้ปกครอง ควรออกแบบหลักสูตร สื่อการเรียนการสอนหรือกิจกรรมที่ส่งเสริมคุณลักษณะ การฝึกคิดวางแผนเพื่อแก้ปัญหา ความละเอียดละออ และจินตนาการ เนื่องจาก 3 คุณลักษณะมีคะแนนการให้ความสำคัญค่อนข้างจะน้อย ดังนั้น ควรมีการส่งเสริมและพัฒนาคุณลักษณะดังกล่าว

1.3 จากการวิจัยพบว่า องค์ประกอบคุณลักษณะ การใช้เทคโนโลยีอย่างเหมาะสม ไม่ยอมจำนนต่อปัญหา และความคิดยืดหยุ่น คะแนนความสำคัญมาเป็น 3 ลำดับแรก ซึ่งสอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบันที่เยาวชนควรมีลักษณะที่สามารถใช้เทคโนโลยีอย่างเหมาะสม ไม่ความพยายาม อดทน ทุ่มเท ต่อปัญหาและอุปสรรคต่างๆ โดยสามารถปรับเปลี่ยนให้เข้ากับบริบทของตนเอง ผู้บริหาร ครู อาจารย์ และผู้ปกครอง ควรปรับตัวให้สอดคล้องสังคมยุคใหม่ รับฟัง และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับเยาวชนให้มากขึ้น

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 การศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาองค์ประกอบคุณลักษณะของเยาวชนที่มีความคิดสร้างสรรค์ทางสังคม เฉพาะกลุ่มเยาวชนระดับมัธยมศึกษา ควรมีการศึกษาระดับเยาวชนระดับมหาวิทยาลัยจากภาครัฐและเอกชนทั่วประเทศ

2.2 ควรมีการศึกษาคุณลักษณะของเยาวชนไทยด้านอื่น นอกจากการคิดสร้างสรรค์ทางสังคม เนื่องจากปัจจุบันสถานการณ์โลกมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ดังนั้นเยาวชนปัจจุบันควรมีคุณลักษณะหรือทักษะอื่นเพิ่มเติม เพื่อรับมือกับความเปลี่ยนแปลงตามบริบทของสังคมไทย

References

- Bellanca, J., & Brandt, R. (2011). *21st Century Skills: Rethinking How Students Learn*. United States of America: Solution Tree.
- Carlos, S., Pablo, U., & Laurane J. (2017). Emotion Intelligence and Social Skill on Self-efficacy in Secondary Education Student. Adolescents. *Journal of Adolescence*, 60, 39-46.
- Chuathong, S. (2010). *Development of A Virtual Classroom Model Using Collaborative Learning and Synectic Instruction to Develop Preservice Teachers' Creative Thinking*. (Doctoral Dissertation). Chulalongkorn University. Bangkok.
- Comrey, A. L., & Lee, H. B. (1992). *A First Course in Factor Analysis*. (2nd ed.). New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates.
- Guilford, J. P. (1950). Creativity. *American Psychologist*, 5(9), 444-454.
- Hargreaves, W. A., Starkweather, J. A., & Blacker, K. H. (1965). Voice Quality in Depression. *Journal of Abnormal Psychology*, 70(3), 218-220.
- Office of the National Economic and Social Development Board. (2016). *The Twelfth National Economic and Social Development Plan B.E.2560 - B.E.2564 (A.D.2017 - A.D.2021)*. Bangkok: Office of the Prime Minister.
- Panjamawat, T. (2005). *Factors Affecting Creative Thinking of Undergraduate Students of Chulalongkorn University*. (Master's Thesis). Chulalongkorn University. Bangkok.
- Punmanee, A. (1994). *Creative Thinking*. Bangkok: Ton-or.
- Robinson, K., & Aronica, L. (2015). *Creative School: The Grassroots Revolution That's Transforming Education*. New York: Viking.
- Torrance, E. P. (1962). *Guiding Creative Talent*. Englewood Cliffs: Prentice Hill, Inc.
- Weisberg, P. S., & Springer, K. J. (1961). Environmental Factors in Creative Function: A Study of Gifted Children. *Archives of General Psychiatry*, 5, 554-564.

การพัฒนาผู้ประนีประนอมตื่นรู้ต้นแบบโดยพุทธสันติวิธี*

The Development of a Model Awakened Mediator by Buddhist Peaceful Means

จินตพัฒน์ สิทธิเดชทรงพล
Chintapat Sitdejsongpol

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.
Corresponding Author's Email: sitdej@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาวิเคราะห์ บริบท สภาพปัญหา ความต้องการจำเป็น การพัฒนาผู้ประนีประนอมตื่นรู้ต้นแบบโดยสันติวิธี 2) เพื่อศึกษาวิเคราะห์พุทธสันติวิธีที่เอื้อต่อการพัฒนาผู้ประนีประนอมตื่นรู้ต้นแบบโดยพุทธสันติวิธี 3) เพื่อพัฒนาและนำเสนอผู้ประนีประนอมตื่นรู้ต้นแบบโดยพุทธสันติวิธี เป็นงานวิจัยตามอริยสัจโมเดลสอดคล้องกับการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ 1) นักวิชาการด้านพุทธศาสนา/สันติวิธี จำนวน 6 รูป/คน 2) ด้านผู้ประนีประนอม 5 คน 3) ด้านผู้นำองค์กรและศูนย์ไกล่เกลี่ยประจำศาล 5 คน 4) ด้านกระบวนการนํ้าออกแบบการฝึกอบรม 5 คน 5) ด้านผู้กำกับเชิงนโยบายผู้ประนีประนอม 5 ท่าน โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบเจาะจง และนำมาวิเคราะห์ อธิบายเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพปัญหาของผู้ประนีประนอมเกิดจากอคติ มีผลให้เกิดการตีความหมายที่ผิดเพี้ยนไป ปัญหาการตีความที่มีอคติลำเอียง มีทิฐิ มานะ อตตตา ตัวตนสูง Ego ที่เกิดขึ้น จึงจำเป็นต้องมีการพัฒนาองค์ความรู้ทั้งภายในและภายนอกควบคู่กัน เพื่อการตื่นรู้เป็นปัจจุบันเป็นผู้ประนีประนอมตื่นรู้ต้นแบบต่อไป 2) หลักสติปัฏฐาน 4 เป็นพุทธสันติวิธีที่เอื้อต่อการพัฒนาผู้ประนีประนอมตื่นรู้ต้นแบบเป็นหลักธรรมในการพัฒนาผู้ประนีประนอมให้เกิดสติ สัมผัสญาณะ รู้ตัวทั่วพร้อมในพระพุทธานุภาพเน้นการพัฒนาอบรมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่องเพื่อพัฒนาผู้ประนีประนอมตื่นรู้ต้นแบบอย่างยั่งยืน 3) การพัฒนาผู้ประนีประนอมตื่นรู้ต้นแบบโดยพุทธสันติวิธี มีการพัฒนาภายในจิตใจ ด้วยการเจริญสติปัฏฐาน 4 ดูกาย อิริยาบท ยืน เดิน นั่ง นอน ดูเวทนา รู้เวทนา สุข ทุกข์ เฉยๆ รู้จิต ตื่นรู้เข้าใจธรรมที่เป็นกุศล อกุศล มีจิตผ่องใสรู้และเข้าใจอริยสัจ 4 มากขึ้น โดยมีการพัฒนาด้านพฤติกรรมตามโมเดล 5 ด้าน ใช้หลักพุทธสันติวิธีบูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่พัฒนาอบรมเชิงปฏิบัติถูกต้องเกิดการตื่นรู้ เป็นการเรียนรู้สู่ภายในสู่ภายนอก และภายนอกสู่ภายในด้วยการลงมือปฏิบัติ

คำสำคัญ: การพัฒนา; ผู้ประนีประนอมตื่นรู้; พุทธสันติวิธี

Abstract

The research article consisted of the following objectives: 1) to investigate context, problems requirements, and needs for the development of a model awakened mediator by

*Received June 13, 2023; Revised August 4, 2023; Accepted August 5, 2023

Buddhist peaceful means; 2) to explore the Buddhist peaceful means conducive to the development of a model awakened mediator; and 3) to develop and present a model awakened mediator by Buddhist peaceful means. The study was based on *Ariyasacca* (the Four Noble Truths) model in accordance with research and development (R&D) method. The key informants included: 1) six scholars on Buddhism/ peaceful methods; 2) five mediators; 3) five leaders of organizations and mediation centers in court; 4) five instructional designers; and 5) five policy administrators for mediators. The data were collected by using purposive in-depth interview. The obtained data were analyzed by descriptive method.

From the study, the following results are found: 1) Mediators' problems include disparities in today's world that contribute to bias, resulting in misinterpretation among individuals, particularly among mediators who have a duty to resolve disputes for people. To address the problem of misinterpretation with bias, egoism, conceit, and wrong view, mediators must simultaneously develop a body of knowledge both from within and without in order to be a model awakened mediator. 2) From exploring Buddhist peaceful means conducive to the development of a model awakened mediator, the finding revealed that *Satipaṭṭhāna* (Four Foundations of Mindfulness) contributes to the development of mediators with *Sati* (Mindfulness) and *Sampajañña* (Comprehension) to integrate Buddhist peaceful means, with a continual emphasis on participatory workshop. This will lead to the development of a sustainable model awakened mediator. 3) From investigating the development of a model awakened mediator by Buddhist peaceful means, the finding discovered that the mind can be developed through cultivating the four foundations of mindfulness, namely (1) contemplation of the body, such as standing, walking, sitting, lying down; (2) contemplation of feelings, such as happiness, suffering, indifference; (3) contemplation of mind; and (4) contemplation of mind-objects, such as wholesomeness, unwholesomeness, as well as having a pure mind that is capable of comprehending the Four Noble Truths. The behavioral development based on the 5-aspect model integrates Buddhist peaceful means with modern science to create a workshop that focuses on practice, leading to awakening. This is regarded as learning from within to without and vice versa, which is attainable through practice.

Keywords: Development; Model Awakened Mediator; Buddhist Peaceful Means

บทนำ

การพัฒนาของประเทศไทยภายใต้ช่วงเวลาของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 เป็นสถานะที่ประเทศต้องเผชิญความเปลี่ยนแปลงที่สำคัญภายใต้แรงกดดันจากสถานการณ์ ความเปลี่ยนแปลงสูงทั้งภายนอกและภายในประเทศ ทั้งที่เป็นความก้าวหน้าของเทคโนโลยีที่เข้ามามีบทบาทในการใช้ชีวิตของผู้คน ตลอดจนสถานการณ์ความขัดแย้งทางเศรษฐกิจและการเมืองระหว่างประเทศมหาอำนาจ เมื่อผนวกเข้ากับเหตุการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 แผนพัฒนาแห่งชาติฉบับที่ 13 พ.ศ. 2566 ถึง 2570 สำนักงาน

สภาพพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติสำนักนายกรัฐมนตรี การจัดทำแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 13 ยังอยู่ในช่วงเวลาที่ทั่วโลกรวมถึงประเทศไทยต้องเผชิญกับข้อจำกัดหลากหลายประการระหว่างประเทศ (Office of the National Economic and Social Development Council on NESDC, 2022)

การบริหารทรัพยากรบุคคลที่สามารถดำเนินการให้เกิดผลสัมฤทธิ์ในทางปฏิบัติได้อย่างแท้จริง เพื่อให้สามารถตอบสนองต่อบริบทและดึงดูดผู้มีความรู้ความสามารถเข้ามาปฏิบัติงานในภาครัฐเพื่อผลักดันภารกิจได้อย่างทันการณ์และมีประสิทธิภาพแผนยุทธศาสตร์ศาลยุติธรรม พ.ศ. 2565 – 2568 (Strategic Plan of the Court of Justice) สำนักงานศาลยุติธรรมศาลยุติธรรมเป็นสถาบันที่ใช้อำนาจตุลาการ วิสัยทัศน์ “ศาลยุติธรรมยึดมั่นหลักนิติธรรม ด้วยความเชื่อมั่นและศรัทธาจากประชาชน” ประธานศาลฎีกาศาลยุติธรรมมองว่านวัตกรรมเป็นการพัฒนาอย่างก้าวกระโดดเพื่อให้สิ่งที่มียุติแล้วดียิ่งขึ้น ฉะนั้นการก้าวสู่จุดมุ่งหมายที่พึงแห่งแรกของประชาชนความคาดหวังของประชาชนที่มาขึ้นศาลมีเพียง 3 เรื่องหลัก ได้แก่ 1. ความถูกต้อง 2. ความเป็นธรรม 3. ความรวดเร็ว ซึ่งถ้าศาลสามารถให้บริการได้อย่างถูกต้องเป็นธรรมและรวดเร็ว ศาลอาญาพระโขนง ตั้งอยู่เลขที่ 379 ถนนสรรพาวุธ แขวงบางนาใต้ เขตบางนา กรุงเทพมหานคร มีภาระหน้าที่อำนวยความยุติธรรมในคดีความอาญาต่างๆ การคุ้มครอง สิทธิเสรีภาพ และการปฏิบัติภารกิจอื่นๆ ตามอำนาจหน้าที่ของศาลยุติธรรมและสำนักงานศาลยุติธรรม โดยมีศูนย์ใกล้เคียงและประนอนมข้อพิพาทประจำศาลอาญาพระโขนง (Phrakhanong Criminal Court, 2018) ซึ่งผู้ประนีประนอมประจำศาลอาญาพระโขนง เป็นกลไกที่สำคัญในการทำงานร่วมกัน เพื่อให้สอดคล้องกับบริบทยุทธศาสตร์การพัฒนาชาติ และยุทธศาสตร์ศาลยุติธรรม ในการปฏิบัติหน้าที่ตามบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ให้ผู้ประนีประนอมข้อพิพาท มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ตามนโยบายและวิสัยทัศน์ในการพัฒนาบุคลากร พัฒนาผู้ประนีประนอมศาลอาญา พระโขนง แผนปฏิบัติราชการศาลยุติธรรม และศาลอาญาพระโขนงไปสู่การปฏิบัติให้เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรมอย่างจริงจัง เพื่อให้บรรลุผลสำเร็จตามวิสัยทัศน์และเป้าประสงค์ของแผนยุทธศาสตร์ (Office Of the Judiciary, 2022)

การประนีประนอมข้อพิพาทเน้นความต้องการที่แท้จริง เป็นรูปแบบหนึ่งของการไกล่เกลี่ยที่สนับสนุนให้คู่พิพาท มองเห็นข้อพิพาทของพวกเขาในแบบที่เป็นปัญหาร่วมกัน ซึ่งควรจะต้องแก้ไขด้วยความรับผิดชอบร่วมกันระหว่างคู่พิพาท โดยคำนึงถึงผลประโยชน์ความต้องการ และข้อกังวลของคู่พิพาทแต่ละฝ่ายการเปิดกว้างการเรียนรู้ การรับรู้ ไร้พรมแดน และการแสดงออกซึ่งแตกต่างจากสังคมในอดีตเป็นอย่างมาก การเปิดกว้างวัฒนธรรมทางสังคมในการเรียนรู้ หลากหลายทางความคิด การสื่อสารกันได้หลายช่องทางความคิดเห็นที่แตกต่างกันมีมากขึ้น ปัญหาเพิ่ม หรือรักใคร่สามัคคีกันมากขึ้น ทั้งนี้มีส่วนมาจากพื้นฐานของครอบครัวที่ต่างกัน และต่างยุคสมัย คุณวุฒิ วิทยุติ ซึ่งในหลายกรณีอาจก่อให้เกิดผลเสียหายนต่อส่วนรวม (Phramaha Hansa Dhammahaso, 2018) ดังนั้น การเสริมสร้างให้เกิดประสิทธิภาพประสิทธิผล แก่การอยู่ร่วมกันสร้างความสัมพันธ์ที่ดี ร่วมกันเรียนรู้พัฒนาสันติภายในโดยสันติวิธี ซึ่งจะมีผลที่ดีต่อการทำงานการอยู่ร่วมกันของในองค์กร หมู่คณะโดยรวม ซึ่งนั่นถือเป็นสิ่งสำคัญในการอยู่ร่วมกันด้วยความสามัคคีพร้อมเพรียงเสียสละเพื่อส่วนร่วมให้การทำงานราบรื่นระหว่างบุคคลในการอยู่ร่วมกันเป็นหมู่คณะในสังคม (Phramaha Hunsu Dhammahaso (Nithibunyakorn), 2005) และเพื่อการทำงานการอยู่ร่วมกันเป็นผู้ประนีประนอมต้นรู้ต้นแบบ ในสังคมศาลยุติธรรม ศาลอาญาพระโขนง ก้าวสู่ยุคดิจิทัล สู่สังคมแห่งการเปิดกว้าง สังคมแห่งการเรียนรู้ไร้พรมแดน เพื่อบรรลุเป้าหมายของศาลยุติธรรม และศาลอาญาพระโขนง เพื่อการทำงานร่วมกันต่อเพื่อนผู้ประนีประนอม และที่สำคัญบริการช่วยเหลือประชาชนคู่พิพาท ผู้เสียหายโจทก์ ผู้ต้องหาหรือจำเลยที่เข้ามาฟัง และมีคดีและความเดือนร้อนมาใช้บริการ การเชื่อมโยงบุคคลทางสังคมเข้าด้วยกัน (Phra Adisuk Wachirapunyoo (Pimnon) and Khuntong, 2014)

ผู้วิจัยจึงมีแรงบันดาลใจในการพัฒนาผู้ประนีประนอมตื่นรู้ต้นแบบโดยพุทธสันติวิธี โดยผู้วิจัยได้ศึกษาวิเคราะห์สภาพปัญหา บริบท ความจำเป็น และแนวคิดทฤษฎีการพัฒนาผู้ประนีประนอมตื่นรู้ต้นแบบตามศาสตร์สมัยใหม่ ศึกษาวิเคราะห์หลักพุทธสันติวิธีที่เอื้อต่อการพัฒนาผู้ประนีประนอมตื่นรู้ต้นแบบ แล้วพัฒนาและนำเสนอการพัฒนาผู้ประนีประนอมตื่นรู้ต้นแบบโดยพุทธสันติวิธี เป็นการพัฒนาในการทำงานเป็นผู้ประนีประนอมตื่นรู้ ให้มีสติและเป็นต้นแบบของผู้ประนีประนอมของศาลยุติธรรมศาลอาญาพระโขนงในการใช้ชีวิตร่วมกันและเป็นประโยชน์ต่อตนเองต่อสังคมประเทศชาติต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาวิเคราะห์สภาพปัญหา บริบท ความจำเป็น และแนวคิดทฤษฎีการพัฒนาผู้ประนีประนอมตื่นรู้ต้นแบบตามศาสตร์สมัยใหม่
2. เพื่อศึกษาวิเคราะห์หลักพุทธสันติวิธีที่เอื้อต่อการพัฒนาผู้ประนีประนอมตื่นรู้ต้นแบบ
3. เพื่อพัฒนาและนำเสนอการพัฒนาผู้ประนีประนอมตื่นรู้ต้นแบบโดยพุทธสันติวิธี

วิธีดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาด้านเนื้อหาเอกสารแนวคิดทฤษฎี

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยในรูปแบบ อริยสัจจโมเดล ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ภายใต้กรอบการวิจัยตามบันได 9 ขั้น เพื่อให้ได้ข้อมูลสำหรับการตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยมีขั้นตอนการดำเนินการวิจัยดังนี้

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาในภาคสนาม ผู้วิจัยเลือกเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แนวทางการสัมภาษณ์กลุ่ม และการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม

การสร้างเครื่องมือเชิงคุณภาพ โดยศึกษาแนวคิด ทฤษฎี วัตถุประสงค์ของการวิจัย กำหนดประเด็นในการศึกษา สร้างแนวทางการสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม เพื่อศึกษาบริบท สภาพปัญหา และความต้องการจำเป็นเกี่ยวกับการพัฒนาผู้ประนีประนอมตื่นรู้ต้นแบบโดยพุทธสันติวิธี ปัญหา/อุปสรรคและข้อเสนอแนะที่เอื้อต่อการพัฒนาผู้ประนีประนอม

ขั้นตอนที่ 3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้วิจัยเลือกเจาะจงบุคคลที่เกี่ยวข้อง มีประสบการณ์ในด้านต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง และเอื้อต่องานวิจัยการพัฒนาผู้ประนีประนอมตื่นรู้ต้นแบบโดยพุทธสันติวิธีผู้วิจัยได้ขอความร่วมมือ ประกอบด้วยผู้ประนีประนอม ผู้บริหาร เจ้าหน้าที่

ขั้นตอนที่ 4 เครื่องมือและวิธีการที่ใช้ในการศึกษา การสัมภาษณ์ การนำข้อมูลจากการพูดคุยสภาพปัญหา บริบท ความต้องการจำเป็น สัมภาษณ์ สังเกต แบบมีส่วนร่วม กับผู้ประนีประนอมศาลอาญาพระโขนง แบบกลุ่ม และเดี่ยว นำมาวิเคราะห์ จัดเป็นกระบวนการ

การจัดประชุมกลุ่มย่อย เป็นการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่ออบรมความรู้ในการขับเคลื่อนกระบวนการพัฒนาผู้ประนีประนอมตื่นรู้ต้นแบบโดยพุทธสันติวิธี ของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อผู้เข้ารับการอบรมนำกลับไปปรับปรุงกับการพัฒนาผู้ประนีประนอมตื่นรู้ต้นแบบโดยพุทธสันติวิธีของศาลอาญาพระโขนง บางนา กรุงเทพฯ

ขั้นตอนที่ 5 การรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยใช้การรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลหลักด้วยการบันทึก MP3 บันทึกวิดีโอ การจดบันทึกภาคสนาม (Field Note)

ขั้นตอนที่ 6 การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูล ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และพรรณนาความตามประเด็นที่กำหนด ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบการบูรณาการเพื่อการพัฒนา สัมปชัญญะตามแนวทางการเจริญสติปัฏฐาน 4

ขั้นตอนที่ 7 สรุปผลการศึกษาวิจัย และการนำเสนอผลการศึกษาวิจัย

สรุปผลการการวิเคราะห์เนื้อหา และพรรณนาความตามประเด็นที่กำหนด ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบ การบูรณาการ ออกแบบ และสร้างกระบวนการพัฒนาพื้นที่เป้าหมายเพื่อการพัฒนาสติ สัมปชัญญะตามแนวทางการเจริญสติปัฏฐาน 4

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 ผู้วิจัยได้ศึกษาวเคราะห์ บริบท สภาพปัญหา ความต้องการจำเป็น และแนวคิด ศาสตร์สมัยใหม่ความสำคัญในการขับเคลื่อนเพื่อการทำงานการอยู่ร่วมของผู้ประนีประนอม ผลวิจัยพบว่า

1) บริบทศาลอาญาพระโขนงและผู้ประนีประนอม เพื่อบรรลุเป้าหมายของศาลยุติธรรม และศาลอาญาพระโขนง เพื่อการทำงานร่วมกันของ ผู้ประนีประนอม และที่สำคัญการบริการช่วยเหลือ ประชาชนคู่พิพาท ปัจจุบันสังคมแห่งความแตกต่างและแตกแยกมีข้อพิพาทนำคดีความมาสู่ศาลมากมายมีคดี และความเดือนร้อน หวังมาพึ่งศาลยุติธรรมคู่ความที่เข้ามาพึ่ง การที่จะเชื่อมโยงบุคคลที่มีข้อขัดแย้งทางสังคม เข้าด้วยกันนั้น บุคคลที่ทำหน้าที่สำคัญนี้ ต้องมีคุณลักษณะที่เหมาะสมเป็นที่ประจักษ์ เป็นคนกลางที่สามารถ เชื่อมโยงสานสัมพันธ์ ให้งานลุล่วงไป ให้เกิดสันติสุข ดังนั้นต้องมีสติ การตื่นรู้ เป็นต้นแบบทั้งทางตรงในระดับ บุคคลต่อบุคคลการจะประสบความสำเร็จได้ต้องมาจากความเข้าใจ อคติมีผลให้เกิดการตีความหมาย ที่ผิดเพี้ยนไป ความหมายที่แตกต่างกัน เป็นปัจจัยที่ส่งผลกระทบ ต่อประสิทธิภาพในการทำงานการอยู่ร่วมกัน เป็นอย่างยิ่ง และที่สำคัญของ ผู้ประนีประนอม ที่ต้องทำหน้าที่เป็นผู้ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทให้ประชาชน เมื่อเกิดผลกระทบ เกิดปัญหาจากการสื่อสารการตีความที่มีอคติลำเอียง มีทิฐิ มานะ ที่เกิดขึ้นจึงจำเป็นต้องมี การพัฒนาองค์ความรู้ทั้งภายในและภายนอกควบคู่กันเพื่อการตื่นรู้ การรู้ความจริง เป็นปัจจุบันเพื่อเป็น ผู้ประนีประนอมตื่นรู้ต้นแบบต่อไป

2) สภาพปัญหา ผู้วิจัยลงพื้นที่เก็บข้อมูลด้วยการสนทนาสอบถาม สัมภาษณ์เชิงลึก ถึงปัญหาความ ขัดข้องในการทำงาน ของผู้ประนีประนอม ที่เกิดขึ้นซึ่งเป็นปัญหาขององค์กรทั่วไป ที่ทำงานร่วมกันจากความ แตกต่างทางครอบครัวและสังคม มีอุดมการณ์ ทักษะ คุณลักษณะ วิธีการดำเนินชีวิตที่แตกต่างกัน เมื่อมา ทำงานร่วมกันของผู้ประนีประนอม จึงควรมีการปรับเข้าหากันทำให้ภาพลักษณ์ขององค์กรทรัพยากรบุคคล ทางด้านจิตใจ ส่งผลกระทบที่ดีต่อผู้ประนีประนอมและศาลอาญาพระโขนงด้วย ปัจจุบันสังคมแห่งความ แตกต่างและแตกแยกมีข้อพิพาทนำคดีความมาสู่ศาลมากมายอยู่แล้ว ทั้งนี้ผู้วิจัยเห็นความสำคัญ ในการขับเคลื่อนเพื่อการทำงานการอยู่ร่วมกัน เป็นผู้ประนีประนอมตื่นรู้ต้นแบบในสังคมศาลยุติธรรม ศาลอาญาพระโขนง ซึ่งก้าวสู่ยุคดิจิทัลสู่สังคมแห่งการเปิดกว้างสังคมแห่งเรียนรู้การพัฒนาตนเพื่อบรรลุ เป้าหมายของศาลยุติธรรมและศาลอาญาพระโขนง เพื่อการทำงานร่วมกันต่อเพื่อนผู้ประนีประนอมและ ที่สำคัญบริการช่วยเหลือประชาชนคู่พิพาท ผู้เสียหายโจทก์ผู้ต้องหาหรือจำเลยที่เข้ามาพึ่ง มีคดีความเดือนร้อน มาใช้บริการ การเชื่อมโยงบุคคลทางสังคมเข้าด้วยกันนั้น บุคคลที่ทำหน้าที่สำคัญเช่นนี้ ต้องมีคุณลักษณะ ที่เหมาะสมเป็นที่ประจักษ์ เป็นคนกลางที่สามารถเชื่อมโยงสานสัมพันธ์ให้งานลุล่วงไป ให้เกิดสันติสุขนั้น ต้องมี สติการตื่นรู้เป็นต้นแบบทั้งทางตรงในระดับบุคคลต่อบุคคล การจะประสบความสำเร็จพบความสุขเข้าใจสัง ธรรมของชีวิตได้ ต้องมาจากความเข้าใจที่ถูกต้องด้วยเป็นสัมมาทิฐิเจริญสติ ตื่นจากอคติ 4 รู้ด้วยปฐิสธรรม 7

ปัญหาที่เกิดจากอคติ มีผลให้เกิดการตีความหมายที่ผิดเพี้ยนไป ความหมายที่แตกต่างกัน เป็นปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพในการทำงานการอยู่ร่วมกันเป็นอย่างยิ่ง และที่สำคัญของผู้ประนีประนอมที่ต้องทำหน้าที่เป็นผู้ประนีประนอม ระงับข้อพิพาทให้ประชาชน เมื่อเกิดผลกระทบ เกิดปัญหาจากการสื่อสาร การตีความที่มีอคติลำเอียง มีทิฐิ มานะ อัตตา ตัวตนสูง (Ego) ที่เกิดขึ้นจึงจำเป็นต้องมีการพัฒนาองค์ความรู้ทั้งภายในและภายนอกควบคู่กัน เพื่อการตื่นรู้ การรู้ความจริง เป็นปัจจุบันเพื่อเป็นผู้ประนีประนอมตื่นรู้ต้นแบบต่อไป

3) ความจำเป็นเกี่ยวกับการพัฒนา ผู้ประนีประนอมให้ตื่นรู้ จำเป็นต้องมีสัมมาทิฐิ ซึ่งเป็นธรรมองค์แรกของมรรค 8 จำเป็นต้องมีทัศนคติความเห็นถูกต้องเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการกระทำ และการนำทฤษฎีตะวันตกศึกษาตามศาสตร์สมัยใหม่นำมาประยุกต์ กล่าวถึงต้องเริ่มต้นมาจากจิตใจภายในของผู้ที่ต้องการเป็นในลักษณะที่สอดคล้อง ในพุทธเถรวาทที่มุ่งเน้นหมวดธรรมที่พระพุทธองค์ใช้สอน พระภิกษุสงฆ์รวมถึงในหมู่คฤหัสถ์พึงปฏิบัติต่อกันอีกด้วยความเข้าใจในธรรมชาติของมนุษย์ปุถุชน ทั้งหมดนี้เป็นวิธีการเพื่อให้ผู้ประนีประนอมเข้าถึงการตื่นรู้เป็นต้นแบบโดยพุทธสันติวิธี สามารถใช้ในระดับปัจเจกและระดับสังคม ส่งผลก่อให้เกิดการเปลี่ยนสังคมที่มีส่วนเกี่ยวข้อง

วัตถุประสงค์ที่ 2 ศึกษาวิเคราะห์หลักพุทธสันติวิธีที่เอื้อต่อการพัฒนาผู้ประนีประนอมตื่นรู้ต้นแบบโดยพุทธสันติวิธี

องค์ประกอบที่ 1 คิดก็รู้ พุดก็รู้ ทำก็รู้ ระลึกได้ สติ สัมปชัญญะ

องค์ประกอบที่ 2 เจริญสติปัฏฐาน 4 เป็นความจริงที่ถูกต้องสอดคล้องกับคำสอนในทางพุทธศาสนา แนวสติปัฏฐาน 4 ประการ ดูภายในกาย ดูเวทนาในเวทนา ดูจิตในจิต ดูธรรมในธรรม สติตามดูตามรู้ในฐานนั้นๆ ที่เกิดขึ้นตามความเป็นจริง ไม่ไหลไปตามอารมณ์ที่เป็นอกุศล อวิชชาที่มีกิเลสทั้งหลายพาจิตให้เศร้าหมอง

องค์ประกอบที่ 3 ตื่นจากอคติ 4 ความประพฤติที่ผิด 1.ฉันทาคติ ลำเอียงเพราะชอบ 2.โทสาคติ ลำเอียงเพราะชัง 3.โมหาคติ ลำเอียงเพราะหลง พลาดผิดเพราะเขลา 4.ภยากติ ลำเอียงเพราะกลัว

องค์ประกอบที่ 4 รู้ด้วยสัปปริสธรรม 7, คุณสมบัติของคนดี 1.รู้จักเหตุ คือ รู้หลักความจริง รู้หลักการ รู้กฎเกณฑ์แห่งเหตุผล 2.รู้ความมุ่งหมาย หรือรู้จักผล คือรู้ความหมาย รู้ความมุ่งหมาย รู้ประโยชน์ที่ประสงค์ รู้จักผลที่จะเกิดขึ้นสืบเนื่องจากการกระทำหรือความเป็นไปตามหลัก รู้ว่าหลักธรรมหรือภาสิตข้อนั้นๆ มีความหมายว่าอย่างไร มีความมุ่งหมายอย่างไร กำหนดไว้หรือพึงปฏิบัติเพื่อประสงค์ประโยชน์อะไร การที่ตนกระทำอยู่มีความมุ่งหมายอย่างไร เมื่อทำไปแล้วจะบังเกิดผลอะไรบ้างดังนี้ เป็นต้น 3.รู้จักตน รู้ว่า เรานั้นว่า โดยฐานะ ภาวะ เพศ กำลังความรู้ ความสามารถ ความถนัดและคุณธรรม เป็นต้น แล้วประพฤติให้เหมาะสม และรู้ที่จะแก้ไขปรับปรุง 4.รู้จักประมาณ คือ ความพอดี เช่น รู้จักประมาณในการใช้จ่ายโภคทรัพย์ และในการเก็บ 5.รู้จักกาล คือ รู้กาลเวลาอันเหมาะสม และระยะเวลาที่จะต้องใช้ในการประกอบกิจ กระทำหน้าที่ การงาน เช่น ให้ตรงเวลา ให้เป็นเวลา ให้ทันเวลา ให้พอเวลา ให้เหมาะสมเวลา เป็นต้น 6.รู้จักบริษัท รู้จักชุมชน และรู้จักที่ประชุม รู้กิจริยาที่จะประพฤติดต่อชุมชนนั้นๆ ว่าชุมชนนี้เมื่อเข้าไปหา จะต้องทำกิจริยาอย่างนี้ จะต้องพูดอย่างนี้ ชุมชนนี้ควรสงเคราะห์อย่างนี้ 7.รู้จักบุคคล คือ ความแตกต่างแห่งบุคคลว่า โดยอริยาธัย ความสามารถ และคุณธรรม พุทธศาสนานำพาชีวิตให้ตื่นรู้ จนสามารถเป็น สัมมาทิฐิ หรือทัศนคติความเห็นถูกต้องเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการกระทำ พุทธสันติวิธี คำสอนในทางพุทธศาสนา ละอคติ 4 ธรรมที่ทำให้ตื่นจากความประพฤติที่

เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข สงบสุข ให้เข้าใจถึงผลที่เกิดของปัญหา ความไม่สบายกายใจเป็นทุกข์ พบต้นเหตุสมุทัยของศีลธรรมสติปัฏฐาน 4 กายานุปัสสนา เวทนานุปัสสนา จิตตานุปัสสนา อัมมานุปัสสนา ให้เกิด

สัมมาสติการตื่นรู้ เป็นต้นแบบให้กับผู้ประนีประนอม ร่วมกับทฤษฎีศาสตร์สมัยใหม่ และหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาโดยใช้พุทธสันติวิธีเป็นแนวทางนำมาพัฒนาให้เกิดนวัตกรรมพุทธสันติวิธี นำหลักการลงไปฝึกอบรมปฏิบัติ เพื่อการตื่นรู้ เป็นต้นแบบในการทำงาน และใช้ชีวิตร่วมกันในสังคม การนำทฤษฎีตะวันตกศึกษาตามศาสตร์สมัยใหม่ นำมาประยุกต์ กล่าวถึงต้องเริ่มต้นมาจากจิตใจภายในของผู้ที่ต้องการเป็นในลักษณะ ที่สอดคล้อง ในพุทธเถรวาทที่มุ่งเน้นหมวดธรรมที่พระพุทธองค์ใช้สอนพระภิกษุสงฆ์รวมถึงในหมู่คฤหัสถ์พึงปฏิบัติต่อกันอีกด้วยความเข้าใจในธรรมชาติของมนุษย์ปุถุชน ทั้งหมดนี้เป็นวิธีการเพื่อให้ผู้ประนีประนอมเข้าถึงการตื่นรู้เป็นต้นแบบโดยพุทธสันติวิธี สามารถใช้ในระดับปัจเจกและระดับสังคม ส่งผลก่อให้เกิดการเปลี่ยนสังคมของปัญหา พบความเป็นจริงอันประเสริฐในมรรค 8 โดยนำแนวทางการปฏิบัติสติปัฏฐาน 4 ในพระไตรปิฎก

วัตถุประสงค์ที่ 3 ผู้วิจัยได้พัฒนาและนำเสนอ “การพัฒนาผู้ประนีประนอมตื่นรู้ต้นแบบโดยพุทธสันติวิธี” ผลการวิจัยพบว่า กระบวนการพัฒนาอบรมได้ผลการวิจัยมี 5 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 เปิดใจ การเรียนรู้หัวข้อ “ผู้ประนีประนอมตื่นรู้สู่การเสริมสร้างสังคมสันติสุข” เริ่มต้นการจัดห้องจัดที่นั่งให้เป็นรูปวงกลม เพื่อให้ผู้บรรยายได้ทักทายทุกคนได้อิสระและทั่วถึงสำหรับคนเข้าร่วมอบรมเป็นการทักทายผู้เข้าร่วมทำกิจกรรมสามารถที่จะยืดหยุ่นได้ตลอด ส่งพลังความดีคือการส่งพลังความสุขมอบให้กับเพื่อนความรักความอยู่เย็นเป็นสุขมอบให้แก่กันและกันส่งใจ

ขั้นตอนที่ 2 ดูใจ ความรู้ในการทำงาน มีความสามารถที่จะยืดหยุ่นในการทำงานความรู้ทักษะหลายหลายอย่างที่ทำกันมาหลายปีทำงานให้มีความสุขทำงานรับใช้คนอื่นโดยเฉพาะงานจะได้ผลหรือไม่ได้ผลคิดจะสำเร็จหรือไม่สำเร็จ ผู้ประนีประนอมมีความสุข ไม่มีความรู้สึกกดดันว่าคิดต้องสำเร็จที่ไปทำหน้าที่ไกลเกลี่ยรู้ตัวเองด้วยได้ Mindset พัฒนาจิตใจให้พร้อมสำหรับการเป็น ผู้ประนีประนอม ทักษะที่เอื้อต่อการไกลเกลี่ย ผลลัพธ์ (Mediation Outcome) รู้ตื่นเบิกบาน สานไมตรี มีความสุข

ขั้นตอนที่ 3 เข้าใจ ทักษะชีวิต ผู้ประนีประนอมกับการออกแบบชีวิตตัวเอง ใช้ชีวิตให้ดีแต่ละวันได้อย่างมีสติตื่นรู้ การใช้ลมหายใจ ของตัวเองหายใจเป็น เป็นความสุข ส่วนมากหายใจไม่เป็น เพราะธรรมชาติร่างกายหายใจเองอยู่แล้วตอนที่นอนแต่พอตื่นก็จะบังคับลมหายใจ ให้มันทำหน้าที่ของมันเราก็กทำหน้าที่ของเราแต่อย่าไปบังคับลมหายใจเพราะธรรมชาติจัดสรรร่างกายก็จะผ่อนคลาย คือจังหวะของชีวิตหายใจให้เป็นให้น้ำมือวางที่ตักทรายมือขึ้นเพราะลมจะออกมาทางฝ่ามือ วางมือให้สบายก่อนจะไปประนีประนอมคนอื่นก่อนจะไปไกลๆคนอื่นกลับมาประนีประนอมกับร่างกายของเราที่พูดคำว่าตื่น ปลุกร่างกายให้ตื่นตื่นจะไม่ง่วงงียมีชีวิตชีวา

ขั้นตอนที่ 4 ได้ใจ ตื่นรู้ชีวิตได้ดีในแต่ละวันอย่างมีสติ ผู้ประนีประนอมฝึกสติ 2 แบบ คือเชิงรับ คือนั่งสมาธิ กรรมฐาน และเชิงรุกคือ การเคลื่อนไหวได้ฝึกทั้ง ๒ อย่างด้วยต้องมีสติ ตื่นรู้ ไกลเกลี่ยตัวเองได้และไกลเกลี่ยคนอื่น มีการรับฟังด้วยใจควบคุมอารมณ์ค้นหาความต้องการ มีสันติภายนอกและสันติภายในสงบเย็นและเป็นประโยชน์ พัฒนาให้ตนเองเป็นประโยชน์และช่วยผู้อื่น

ขั้นตอนที่ 5 วางใจ ความคิดมองเข้าไปมีความเข้าใจความเป็นจริงที่ปรากฏอยู่ขณะนั้นตื่นรู้เห็นสภาวะส่งพลังที่ได้พลังความดีคือการส่งพลังความสุข มอบให้กับเพื่อนความรักความอยู่เย็นเป็นสุขมอบให้แก่กันและกันส่งใจเกิดสันติสุขมีสติ ตื่นรู้ ละออคติลำเอียง มีทิว ีมานะ ที่เกิดขึ้นได้มีการพัฒนาองค์ความรู้ทั้งภายในและภายนอกควบคู่กันกับการตื่นรู้ รู้ความจริง เป็นปัจจุบันเพื่อเป็น ผู้ประนีประนอมตื่นรู้ต้นแบบ

องค์ความรู้ใหม่

จากผลการวิจัย สามารถนำเสนอองค์ความรู้ใหม่ของการพัฒนาผู้ประนีประนอมต้นรู้ต้นแบบ โดยพุทธสันติวิธี ดังนี้

Figure 1: The Development of a Model Awakened Mediator by Buddhist Peaceful Means

ผู้วิจัยสามารถอธิบายองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับการพัฒนาผู้ประนีประนอมต้นรู้ต้นแบบได้ดังต่อไปนี้

- 1) ปลุกสติให้ตื่นจากอวิชชา เนื่องจากผู้ประนีประนอมมีความจำเป็นต้องปลุกสติให้ตื่นรู้จากความจริงที่เป็นความขัดแย้งที่เกิดขึ้นระหว่างคู่พิพาท คู่พิพาทมีความขัดแย้งอย่างไร ผู้ประนีประนอมจะต้องตื่นรู้ในความขัดแย้งอันเป็นความจริงแห่งความมาขัดแย้งเหล่านั้น
- 2) ปลุกศรัทธาให้กล้าแกร่ง ผู้ประนีประนอมเป็นผู้มีความเชื่อมั่นที่จะอำนวยความสะดวกในการประนีประนอมคู่พิพาทให้สามารถตกลงกันได้ด้วยเหตุผลอันถูกต้องชอบธรรม เชื่อมั่นในการทำหน้าที่ที่ไม่เอินเอียงเข้าข้างฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด ผู้ประนีประนอมเป็นที่ไว้วางใจของคู่พิพาท
- 3) ปรับทัศนคติให้แข็งแกร่ง ผู้ประนีประนอมมีความเห็นถูกต้องมั่นคงตรงตามความข้อเท็จที่เกิดขึ้นของคู่ขัดแย้งโดยไม่หลงลำเอียงเข้าข้างฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด
- 4) เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมให้เห็น ผู้ประนีประนอมได้รับการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเป็นผู้ต้นรู้ มีสติกำกับในการทำหน้าที่ประนีประนอมด้วยความเที่ยงตรงเป็นธรรมให้เห็นอย่างชัดเจนเป็นที่ยอมรับนับถือและไว้วางใจในการทำหน้าที่ประนีประนอม
- 5) เป็นผู้ประนีประนอมต้นรู้ ผู้ประนีประนอมต้นรู้ในการทำหน้าที่ของตนเองได้อย่างครบถ้วนสมบูรณ์ในการปฏิบัติหน้าที่ประนีประนอมคู่พิพาท ไม่หลงลืมตัว มีความรู้สึกตัวตลอดการทำหน้าที่ประนีประนอมคู่พิพาท สามารถอำนวยความสะดวกในการประนีประนอมให้คู่พิพาทสามารถตกลงกันได้ เข้าใจกันได้ด้วยความเป็นผู้มีความตื่นรู้ตลอดการปฏิบัติหน้าที่ที่ผู้ประนีประนอม

อภิปรายผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้นำองค์ความรู้ หลักการ วิธีการที่ได้เก็บรวบรวมจากหลายๆ ส่วนและได้คำแนะนำจากที่ปรึกษาทั้ง 2 ท่าน และผู้ทรงคุณวุฒิ ทางด้านศาสนาดูธรรม ผู้ทรงคุณวุฒิทางศาสนา และผู้ประนีประนอมดีเด่น ร่วมกระบวนการจัดสันติสนทนาให้ความรู้ และข้อมูลจากการจัดสันติสนทนาทางออนไลน์ ช่องทาง Zoom) มีผู้สนใจร่วมฟังเป็นจำนวนมาก และได้นำองค์ความรู้และข้อมูลทั้งหมดมาสังเคราะห์และนำไปพัฒนา ก่อนการพัฒนาจริง ได้ทำวิพากษ์กระบวนการโดยมีผู้ทรงคุณวุฒิ 8 ท่านมีอาจารย์ที่ปรึกษาช่วยแก้ไข ปรับ เพิ่มเติม ผู้วิจัย ได้ทำการแก้ไขตามที่ผู้ทรงคุณวุฒิได้แนะนำ จากนั้นได้นำข้อมูลทั้งหมดมาจัดการพัฒนาอบรมผู้ประนีประนอม จากการที่ได้ลงไปพัฒนาอบรมโดยพระครูปลัดปัญญาวรรณวัฒน์ (ธรรมชาธมมหาโส) ศ.ดร. โดยการนำแบบการพัฒนาศาสตร์สมัยใหม่ สอดคล้องกับทฤษฎีจิตวิเคราะห์ของ Freud (2015) เชื่อว่าพฤติกรรมส่วนใหญ่ของมนุษย์ มีแรงจูงใจมาจากจิต จิตจึงเป็นพลังงานรูปหนึ่งที่สามารถเปลี่ยนแปลงและไม่หยุดนิ่ง บ้างจะแสดงออกมาในรูปแบบของสัญชาตญาณการทำงานของจิต

การนำปฏิบัติทำสมาธิแบบรู้สึกตัวโดย สติปัฏฐาน 4 ให้ดูกาย รูปอริยาบท ยืน เดิน นั่ง นอน ดูเวทนา สุข ทุกข์ เฉยๆ ดูจิต ตื่นรู้เข้าใจดูธรรมที่ปรากฏเป็นกุศล อกุศล มีจิตผ่องใสรู้และเข้าใจอริยสัจ 4 มากขึ้น ทุกข์เพราะปัญหา สมุทัยหาสาเหตุของปัญหา นิโรธการดับทุกข์ดับปัญหา มรรคหลักธรรมที่ควรทำให้เกิดขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับ Phra Pisal Visalo (2016) ได้นำเสนอไว้ในหนังสือหัวใจตื่นรู้ “การตื่นรู้คืออะไร” ความหมายเบื้องต้นของการตื่นรู้คือ การมีความรู้สึกตัวทั่วพร้อม เพราะคนเราส่วนใหญ่มักจะอยู่ในความหลง หลงเข้าไปในความคิด หลงเข้าไปในอารมณ์มีอยู่ 2 แบบ แบบแรกคือ หลงเพราะลืมตัวหรือไม่รู้ตัว แบบนี้เป็นกันเยอะ แต่แบบที่สองที่เป็นกันมากที่สุดก็คือ หลงเพราะไม่รู้ความจริง ไม่รู้ความจริงของสรรพสิ่ง ซึ่งครอบคลุมถึงไม่รู้ความจริงเกี่ยวกับตัวเราเองด้วย ไปหลงคิดว่าสิ่งทั้งปวงมันเที่ยง มันเป็นสุข มันเป็นตัวเป็นตน แบบนี้เรียกว่าเป็นความหลงขั้นพื้นฐาน ซึ่งทำให้เกิดความยึดติดถือมั่น หลงแบบนี้บางทีเราก็กเรียกว่า “อวิชชา” มีความอยากได้เข้ามาครอบครองเป็นของตน มีความหวงเหวนวุ่นเป็นพวกของตน ซึ่งก็นำไปสู่การเบียดเบียนกัน

ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาสติด้วยหลักธรรมสติปัฏฐาน 4 ดูกาย ดูเวทนา ดูจิต ดูธรรม เมื่อเจริญสติบ่อยๆ เกิดตัวรู้ คือเกิดสัมปชัญญะ รู้ตัวทั่วพร้อมการเจริญสติ อย่างสม่ำเสมอด้วยการนำหลัก 5 ป. 1) ปลุกสติให้ตื่นจากอวิชชา 2) ปลุกศรัทธาให้กล้าแกร่ง 3) ปรับทัศนคติให้แข็งแรง 4) ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมให้เห็น 5) เป็นผู้ประนีประนอมตื่นรู้ เป็นหนทางการพัฒนาสติตื่นรู้ การสร้างภาวะจิตให้สงบ ลดทิวี่ มาณะ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Rungrueangphadung and Phramaha Hansa Dhammahaso (2019) ควรมีการพัฒนาทั้งสันติภายในหรือสิ่งแวดล้อมด้านจิตใจ หมายถึงสิ่งแวดล้อมภายในที่เป็นปัจจัยทำให้เกิดองค์ความรู้สัจนึกคิดหรือพฤติกรรม จนเกิดสภาวะเป็นการตื่นรู้ เป็นสันติภายในใช้ในชีวิตประจำวันควรแก่การงาน

การเจริญสติ สัมปชัญญะ อย่างสม่ำเสมอผลที่ได้ลัพธ์ จากหลัก 5 ป. มีดังนี้

1) ปลุกสติให้ตื่นจากอวิชชา คือ ความไม่รู้, อริยสัจ 4 คือ 1) ทุกข์ 2) สมุทัย 3) นิโรธ 4) มรรค 8 2) ปลุกศรัทธาให้กล้าแกร่ง เมื่อได้ผลลัพธ์จะมีความเชื่อมั่น มั่นคง 3) ปรับทัศนคติให้แข็งแรง เป็นสัมมาทิวี่ ความเห็นถูกต้อง เข้มแข็ง 4) ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมให้เห็นอริยสัจ ความจริงอันประเสริฐ 5) เป็นผู้ประนีประนอมตื่นรู้ ต้นแบบขององค์กรศาสนาดูธรรมต่อไป

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 บริบท สภาพปัญหา ความจำเป็น และแนวคิดทฤษฎีการพัฒนาผู้ประนีประนอมตื่นรู้ต้นแบบตามศาสตร์สมัยใหม่

1) ปัญหาที่พบได้ทั่วไป คือทางด้านความคิดเห็น “มโนกรรม 3” อาจเห็นต่างกันทางความคิดที่มีหลากหลาย ปัญหาทั้งในด้านภายในและด้านภายนอกการแสดงออกทางความเห็น เมื่อหลุดมาเป็นคำพูดจะตั้งใจหรือไม่ตั้งใจเป็น “วจีกรรม 4” และเป็นปัญหาในสังคมไทยปัจจุบันยุคดิจิทัลไม่ตระหนักรู้ อาจก้าวสู่

“กายกรรม 3” ที่ เป็นความรุนแรงได้ คนที่พัฒนาดีแล้วจะมีคุณสมบัติที่รู้จักใช้ปัจจัยภายใน (Phra Bhramagunabhorn (P.A. Payutto), 2008) การละอคติ 4 ทางความประพฤติที่ผิด, ความไม่เที่ยงธรรม, 1. ฉันทาคติ ลำเอียงเพราะชอบ 2. โทสาคติ ลำเอียงเพราะชัง 3. โมหาคติ ลำเอียงเพราะหลง 4. ภยาคติ พลาดผิดเพราะเขลา (Thai Tripitakas: 8/18/460) หลากหลายทางความคิด เกิดอึดอัด ตัวตน ทิฎฐิ ความเห็น ที่แตกต่างกันความหลงผิดเกิดความยึดถือขึ้นมาว่ามีตัวตนจริงๆ ปัญหาแตกความสามัคคี

2) ความจำเป็นทางสังคมที่มีวิธีการดำเนินชีวิตที่แตกต่างกันเมื่อต้องมาทำงานร่วมกัน จากพื้นฐานของ ครอบครัว คุณวุฒิ วัยวุฒิ และยุคสมัย การแสดงออกความเชื่อประสบการณ์ที่ต่างจากสังคมในอดีตเป็นอย่างมาก จากการเปิดกว้างทางสังคมวัฒนธรรมในการเรียนรู้ได้กว้างขวาง การสื่อสารกันได้หลากหลายช่องทาง เป็นที่มาของความคิดเห็นที่หลากหลายแตกต่างกันมีมากขึ้น

ความจำเป็นในการเจริญสติสัมปชัญญะอย่างสม่ำเสมอเพื่อเป็นการสร้างสภาวะจิตให้สงบ ลดทิฐิ มานะ สอดคล้องกับงานวิจัย Rungruangphadung and Phramaha Hansa Dhammahaso (2019) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาหลักสัปปายะเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พบว่า การพัฒนาทั้ง สันติภายในสิ่งแวดล้อมด้านจิตใจ สิ่งแวดล้อมภายในที่เป็นปัจจัยทำให้เกิด องค์ความรู้สัปปายะหรือ พฤติกรรม จนเกิดสภาวะเป็นการตื่นรู้ เป็นสันติภายในในชีวิตประจำวันควรแก่การทำงาน

3) แนวคิดทฤษฎีการพัฒนาผู้ประนีประนอมตื่นรู้ต้นแบบตามศาสตร์สมัยใหม่ การนำศาสตร์สมัยใหม่ ด้วยวิธีการพัฒนาอบรมนำมาบูรณาการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ด้วยกิจกรรมการลงมีปฏิบัติ กิจกรรมที่ 1 มีสติ ความสามัคคีทำงานเป็นทีม เพื่อเป็นเป็นการเสริมสร้างให้เกิดประสิทธิภาพประสิทธิผลการทำงานภายในสู่ ภายนอก กิจกรรมที่ 2 กระบวนการเข้าใจตนเองอย่างลึกซึ้ง ให้ผู้ประนีประนอมได้ปฏิบัติร่วมกัน

การพัฒนาที่ยั่งยืนเพื่อการอยู่ร่วมกันสร้างความสัมพันธ์ที่ดี ร่วมกันเรียนรู้พัฒนาสันติภายในจะมีผล ที่ดีต่อการทำงานการอยู่ร่วมกันของในองค์กร หมู่คณะโดยรวม ซึ่งนั่นถือเป็นสิ่งที่สำคัญในการอยู่ร่วมกัน ด้วยความสามัคคีพร้อมเพรียง เสียสละเพื่อส่วนร่วมให้การทำงานราบรื่นระหว่างบุคคลในการอยู่ร่วมกัน เป็นหมู่คณะในสังคมเป็นเมื่อมาอยู่ร่วมกันในองค์กร ทำงานร่วมกันทำให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดี ส่งผลให้การใช้ ชีวิตการอยู่ร่วมกันในองค์กร

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ศึกษาวิเคราะห์พุทธสันติวิธีที่เอื้อต่อการพัฒนาผู้ประนีประนอม ตื่นรู้ ต้นแบบโดยพุทธสันติวิธี ที่ เป็นความจริงและถูกต้องสอดคล้องกับคำสอนในทางพุทธศาสนา การเจริญ สติปัฏฐาน 4 ประการ 1) ดูกาย 2) ดูเวทนา 3) ดูจิต 4) ดูธรรม ที่แสดงไว้ในพระไตรปิฎก การละอคติ 4 ความประพฤติที่ผิด 1) ฉันทาคติ ลำเอียงเพราะชอบ 2) โทสาคติ ลำเอียงเพราะชัง 3) โมหาคติ ลำเอียงเพราะ หลง 4) ภยาคติ พลาดผิดเพราะเขลา การอยู่ร่วมกันอย่างตื่นรู้เป็นสุข และการเข้าใจถึงผลที่เกิดของปัญหา นำธรรมที่สนับสนุนให้ตื่นรู้ คือ สัปปุริสธรรม 7 ประการ 1) รู้จักเหตุ 2) รู้จักผล 3) รู้จักตน 4) รู้จักประมาณ 5) รู้จักกาลเวลา 6) รู้จักชุมชน 7) รู้จักบุคคล

พุทธศาสนานำพาชีวิตให้ตื่นรู้ จนสามารถเป็นสัมมาทิฎฐิหรือทัศนคติความเห็นถูกต้องเป็นปัจจัย สำคัญที่ส่งผลต่อการกระทำและการนำทฤษฎีตะวันตกศึกษาตามศาสตร์สมัยใหม่นำมาประยุกต์ กล่าวถึง ต้องเริ่มต้นมาจากจิตใจภายในของผู้ที่ต้องการเป็นในลักษณะที่สอดคล้องในพุทธเถรวาทที่มุ่งเน้นหมวดธรรม ที่พระพุทธองค์ใช้สอนพระภิกษุสงฆ์รวมถึงในหมู่คฤหัสถ์พึงปฏิบัติต่อกันอีกด้วยความเข้าใจในธรรมชาติของ มนุษย์ปุถุชน ทั้งหมดนี้เป็นวิธีการเพื่อให้ผู้ประนีประนอมเข้าถึงการตื่นรู้เป็นต้นแบบโดยพุทธสันติวิธีสามารถใช้ในระดับปัจเจกและระดับสังคม ส่งผลก่อให้เกิดการเปลี่ยนสังคมที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ผู้วิจัยจึงสนใจนำความ เป็นมาและความสำคัญของปัญหาที่เกิดขึ้น นำมาสู่การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาผู้ประนีประนอมตื่นรู้ต้นแบบ โดยพุทธสันติวิธี”

โดยนำองค์ธรรมหลักสติปัฏฐาน 4 กายานุปัสสนา เวทนานุปัสสนา จิตตานุปัสสนา อัมมานุปัสสนา หลักธรรมที่สนับสนุนให้ตื่นจากอคติ 4 และสัปปริสธรรม 7 ให้เกิดสัมมาสติการตื่นรู้ ของผู้ประนีประนอม เป็นหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาโดยใช้พุทธสันติวิธีเป็นแนวทางนำมาพัฒนาให้เกิดวัตรกรรมพุทธสันติวิธี เพื่อนำไปฝึกปฏิบัติ ร่วมกับหลักทฤษฎีศาสตร์สมัยใหม่ เป็นแนวทางในการพัฒนาอบรม เพื่อเป็นการเรียนและเข้าใจหลักธรรมร่วมกัน ในการพัฒนาผู้ประนีประนอมให้เกิดผลลัพธ์ นำมาใช้ในการทำงานร่วมกันเป็นประโยชน์ต่อตนเองต่อศาลอาญาพระโขนงและต่อสังคม สอดรับกับคำสอนในทางพระพุทธศาสนา หลักสติปัฏฐาน ในพระไตรปิฎกว่า 1) สติ คือความระลึกนึกได้ ความไม่เผลอ ไม่พินเพื่อนและ การคุมใจไว้เป็นปัจจุบัน หรือการคุมจิตไว้กับสิ่งที่เกี่ยวข้อง จดจำการกระทำหรือคำที่พูดได้แม้จะนานมาแล้ว 2) ปฏฐาน คือ เข้าไปตั้งรวมกันไว้ว่า สติปัฏฐาน คือ ธรรมเป็นที่ตั้งแห่ง สติ การปฏิบัติที่มีสติเป็นฐาน การตั้งกำหนดสติพิจารณาตื่นรู้ เห็นเท่าทันตามความเป็นจริง (Thai Tripitakas: 2/373/301) การมีสติกำกับดู สิ่งต่างๆ ทั้งหลายให้รู้เห็นเท่าทันตามสภาวะตามความเป็นจริง ไม่ยินดีหรือยินร้ายที่จะทำให้มองเห็นผิดตามอำนาจของกิเลส

การเจริญสติปัฏฐาน 4 ประการ 1) ดูกาย 2) ดูเวทนา 3) ดูจิต 4) ดูธรรม ที่แสดงไว้ในพระไตรปิฎก (Somdet Phra Buddhaghosacariya (P.A. Payutto), 2016) การละอคติ 4 ความประพฤติที่ผิด 1) ฉันทาคติ ลำเอียงเพราะชอบ 2) โทสาคติ ลำเอียงเพราะชัง 3) โมหาคติ ลำเอียงเพราะหลง 4) ภยาคติ พลาดผิดเพราะเขลา การอยู่ร่วมกันอย่างตื่นรู้เป็นสงบสุข และการเข้าใจถึงผลที่เกิดของปัญหา (Thai Tripitakas: 8/460/324) นำธรรมที่สนับสนุนให้ตื่นรู้ คือ สัปปริสธรรม 7 ประการ 1) รู้จักเหตุ 2) รู้จักผล 3) รู้จักตน 4) รู้จักประมาณ 5) รู้จักกาลเวลา 6) รู้จักชุมชน 7) รู้จักบุคคล (Thai Tripitakas: 11/333/264)

พุทธศาสนานำพาชีวิตให้ตื่นรู้ จนสามารถเป็นสัมมาทิฐิหรือทัศนคติความเห็นถูกต้องเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการกระทำและการนำทฤษฎีตะวันตกศึกษาตามศาสตร์สมัยใหม่นำมาประยุกต์ กล่าวถึงต้องเริ่มต้นมาจากจิตใจภายในของผู้ที่ต้องการเป็นในลักษณะที่สอดคล้องในพุทธเถรวาทที่มุ่งเน้นหมวดธรรมที่พระพุทธองค์ใช้สอนพระภิกษุสงฆ์รวมถึงในหมู่คฤหัสถ์พึงปฏิบัติต่อกันอีกด้วยความเข้าใจในธรรมชาติของมนุษย์ปุถุชน ทั้งหมดนี้เป็นวิธีการเพื่อให้ผู้ประนีประนอมเข้าถึงการตื่นรู้เป็นต้นแบบโดยพุทธสันติวิธีสามารถใช้ในระดับปัจเจกและระดับสังคม ส่งผลก่อให้เกิดการเปลี่ยนสังคมที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ผู้วิจัยจึงสนใจนำความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาที่เกิดขึ้น นำมาสู่การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาผู้ประนีประนอมตื่นรู้ต้นแบบโดยพุทธสันติวิธี”

โดยนำองค์ธรรมหลักสติปัฏฐาน 4 กายานุปัสสนา เวทนานุปัสสนา จิตตานุปัสสนา อัมมานุปัสสนา หลักธรรมที่สนับสนุนให้ตื่นจากอคติ 4 และสัปปริสธรรม 7 ให้เกิดสัมมาสติการตื่นรู้ ของผู้ประนีประนอม เป็นหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาโดยใช้พุทธสันติวิธีเป็นแนวทางนำมาพัฒนาให้เกิดวัตรกรรมพุทธสันติวิธี เพื่อนำไปฝึกปฏิบัติ ร่วมกับหลักทฤษฎีศาสตร์สมัยใหม่ เป็นแนวทางในการพัฒนาอบรม เพื่อเป็นการเรียนและเข้าใจหลักธรรมร่วมกัน ในการพัฒนาผู้ประนีประนอมให้เกิดผลลัพธ์ นำมาใช้ในการทำงานร่วมกันเป็นประโยชน์ต่อตนเองต่อศาลอาญาพระโขนงและต่อสังคม.

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 การพัฒนาและนำเสนอการพัฒนาผู้ประนีประนอมตื่นรู้ต้นแบบ โดยพุทธสันติวิธี ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาผู้ประนีประนอมตื่นรู้ต้นแบบ ควรได้รับการพัฒนาทั้ง 3 ด้าน

1) การพัฒนาอบรม มุ่งหมายการพัฒนาภายในด้านพฤติกรรม จิตใจ ด้วยการเจริญสติปัฏฐาน 4 การดูกาย ดูเวทนา ดูจิต ดูธรรม คือรู้กายคือรูปอปริยาบทยืน เดิน นั่ง นอน รู้เวทนา สุข ทุกข์ เฉยๆ รู้จิต ตื่นรู้ เข้าใจธรรมที่เป็นกุศล อกุศล มีจิตผ่องใส รู้และเข้าใจอริยสัจ 4 มากขึ้นทุก เพื่อตอบโจทย์วัตถุประสงค์ทั้ง 3 ข้อของการวิจัย โดยมีปัจจัยกระตุ้นการพัฒนาที่สำคัญ 2 ประการ ได้แก่ มีการฟัง สุตมยปัญญา การคิดพิจารณา จินตมยปัญญา เกิดกระบวนการคิดการพัฒนาที่ถูกต้องเกิดการตื่นรู้ เป็นการเรียนรู้สู่ภายใน ด้วยการ

ภาวนาปฏิบัติ ทบทวนจนเกิดความชำนาญ เกิดปัญญาญาณเข้าใจในอริยสัจ 4 ทุกข์=ปัญหา สมุทัย=สาเหตุของปัญหา นิโรธ=ทางออก มรรค=หนทางออกของปัญหา 1. ความเห็นถูกต้องรู้ในอริยสัจ 2. ความคิดที่ถูกต้อง 3. วาจาที่ถูกต้อง 4. การปฏิบัติที่ถูกต้อง 5. หาเลี้ยงชีพที่ถูกต้อง 6. ความเพียรที่ถูกต้อง 7. การมีสติที่ถูกต้องคือสติปัฏฐาน 8. การมีสมาธิที่ถูกต้อง การดำเนินชีวิตเกิดความสุขความรักความสามัคคีการทำงานเพื่อส่วนรวมมากขึ้นจากการที่ได้ผลลัพธ์การเจริญสติปัฏฐาน 4 การพัฒนาภายในนำไปสู่การพัฒนาภายนอก และการนำศาสตร์สมัยใหม่ มีกิจกรรมต่างๆ ให้ได้มีการลงมือปฏิบัติจริง ร่วมในการพัฒนาให้เกิดผลลัพธ์เป็นการตื่นรู้ตามวัตถุประสงค์

2) การพัฒนาภายนอก จากที่ได้พัฒนาภายในด้วยการเจริญสติปัฏฐาน 4 เป็นการปลุกสติให้ตื่นจากอวิชชา ปลุกศรัทธาให้กล้าแกร่ง เมื่อได้ผลลัพธ์จะมีความเชื่อมั่น มั่นคง ปรับทัศนคติให้แข็งแรง เป็นสัมมาทิฐิ ความเห็นถูกต้อง เข้มแข็ง ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมให้เห็นอริยสัจ ความจริงอันประเสริฐ เป็นผู้ประนีประนอมตื่นรู้ และนำการพัฒนาองค์กรของศาสตร์สมัยใหม่ ศาสนาพุทธ

3) โดยการใช้ประเมินแบบ สอบถามจากเพื่อนร่วมงาน เจ้าหน้าที่ ผู้ที่มาติดต่อใจท์ จำเลย ทนายความ ได้ผลตอบกลับมามากและดี 38 ชุดจากชุดประเมิน 40 ชุด เป็นกระบวนการขับเคลื่อนการพัฒนาผู้ประนีประนอมตื่นรู้ต้นแบบ นำไปพัฒนาศักยภาพ พัฒนาผู้ประนีประนอมตื่นรู้ต้นแบบ ด้านอุดมการณ์ ด้านวิธีการพัฒนา ด้านคุณลักษณะ ด้านทักษะ และด้านกระบวนการพัฒนาผู้ประนีประนอมตื่นรู้ต้นแบบโดยพุทธสันติวิธี ด้วยโมเดลผู้ประนีประนอมตื่นรู้ (5 ป.) ใช้ในการทำงานและชีวิตประจำวันตลอดไป

โดยใช้กระบวนการพัฒนาผู้ประนีประนอม เป็นการขับเคลื่อนการพัฒนาผู้ประนีประนอมตื่นรู้ต้นแบบจากการนำ บริบท ปัญหา หลักธรรมที่เอื้อต่อการพัฒนา และแนวคิดศาสตร์สมัยใหม่ที่ได้เก็บรวบรวมนำมาสังเคราะห์ วิเคราะห์ นำมาบูรณาการ เพื่อไปอบรมพัฒนาการผู้ประนีประนอมตื่นรู้ต้นแบบโดยพุทธสันติวิธี การพัฒนาอบรม มุ่งหมายการพัฒนาภายในด้านพฤติกรรม จิตใจ ด้วยการเจริญสติปัฏฐาน 4 การดูกาย ดูเวทนา ดูจิต ดูธรรม คือรู้กายคือรูปอริยาบท ยืน เดิน นั่ง นอน รู้เวทนา สุข ทุกข์ เฉยๆ (Thai Tripitakas: 2/373/301) รู้จิต ตื่นรู้เข้าใจธรรมที่เป็นกุศล อกุศล มีจิตผ่องใส รู้ เพื่อตอบโจทยวัตถุประสงค์ของการวิจัยเป็นการเรียนรู้สู่ภายใน ด้วยการภาวนาปฏิบัติ ทบทวนจนเกิดความชำนาญ เกิดปัญญาญาณเข้าใจในอริยสัจ 4 ทุกข์=ปัญหา สมุทัย=สาเหตุของปัญหา นิโรธ=ทางออก มรรค=หนทางออกของปัญหา 1. ความเห็นถูกต้องรู้ในอริยสัจ 2. ความคิดที่ถูกต้อง 3. วาจาที่ถูกต้อง 4. การปฏิบัติที่ถูกต้อง 5. หาเลี้ยงชีพที่ถูกต้อง 6. ความเพียรที่ถูกต้อง 7. การมีสติที่ถูกต้องคือสติปัฏฐาน 8. การมีสมาธิที่ถูกต้อง 6 (Somdet Phra Buddhaghosacariya (P.A. Payutto), 2016) การดำเนินชีวิตเกิดความสุขความรักความสามัคคีการทำงานเพื่อส่วนรวมมากขึ้นจากการที่ได้ผลลัพธ์การเจริญสติปัฏฐาน 4 การพัฒนาภายในนำไปสู่การพัฒนาภายนอก และการนำศาสตร์สมัยใหม่ มีกิจกรรมต่างๆ ให้ได้มีการลงมือปฏิบัติจริง ร่วมในการอบรมพัฒนาให้เกิดผลลัพธ์เป็นการตื่นรู้ตามวัตถุประสงค์ได้ผลลัพธ์ด้านการพัฒนาศักยภาพ ด้านอุดมการณ์ ด้านวิธีการพัฒนา ด้านคุณลักษณะ ด้านทักษะ และด้านกระบวนการพัฒนาผู้ประนีประนอมตื่นรู้ต้นแบบโดยพุทธสันติวิธี ผลลัพธ์นำเสนอด้วยโมเดลผู้ประนีประนอมตื่นรู้ต้นแบบโดยพุทธสันติวิธี (5 ป.) ตามแผนภูมิ มีดังนี้

1) ปลุกสติให้ตื่นจากอวิชชา เนื่องจากผู้ประนีประนอมมีความจำเป็นต้องปลุกสติให้ตื่นรู้จากความจริงที่เป็นความขัดแย้งที่เกิดขึ้นระหว่างคู่พิพาท คู่พิพาทที่มีความขัดแย้งอย่างไร ผู้ประนีประนอมจะต้องตื่นรู้ในความขัดแย้งอันเป็นความจริงแห่งความขัดแย้งเหล่านั้น

2) ปลุกศรัทธาให้กล้าแกร่ง ผู้ประนีประนอมเป็นผู้มีความเชื่อมั่นที่จะอำนวยความสะดวกในการประนีประนอมคู่พิพาทให้สามารถตกลงกันได้ด้วยเหตุผลอันถูกต้องชอบธรรม เชื่อมมั่นในการทำหน้าที่ที่ไม่เอนเอียงเข้าข้างฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด ผู้ประนีประนอมเป็นที่ไว้วางใจของคู่พิพาท

3) ปรับทัศนคติให้แข็งแรง ผู้ประนีประนอมมีความเห็นถูกต้องมั่นคงตรงตามความข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นของคู่ขัดแย้งโดยไม่หลงลำเอียงเข้าข้างฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด

4) เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมให้เห็น ผู้ประนีประนอมได้รับการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเป็นผู้ต้นรู้ มีสติกำกับในการทำหน้าที่ประนีประนอมด้วยความเที่ยงตรงเป็นธรรมให้เห็นอย่างชัดเจนเป็นที่ยอมรับนับถือและไว้วางใจในการทำหน้าที่ประนีประนอม

5) เป็นผู้ประนีประนอมต้นรู้ ผู้ประนีประนอมต้นรู้ในการทำหน้าที่ของตนเองได้อย่างครบถ้วนสมบูรณ์ในการปฏิบัติหน้าที่ประนีประนอมคู่พิพาท ไม่หลงลืมตัว มีความรู้สึกละเอียดลออการทำหน้าที่ประนีประนอมคู่พิพาท สามารถอำนวยความสะดวกในการประนีประนอมให้คู่พิพาทสามารถตกลงกันได้ เข้าใจกันได้ ด้วยความเป็นผู้มีความตื่นรู้ตลอดการปฏิบัติหน้าที่ผู้ประนีประนอม และได้กระบวนการความจากการที่ได้ใช้ลงพัฒนาผู้ประนีประนอม สอบถามจากเพื่อนร่วมงาน เจ้าหน้าที่ ผู้ที่มาติดต่อโจทก์ จำเลย ทนายความ ใช้ในการทำงานและชีวิตประจำวันตลอดไป

สรุป

ผู้วิจัยสามารถอธิบายสรุปได้ดังต่อไปนี้ สภาพปัญหาของผู้ประนีประนอมเกิดจากอคติ มีผลให้เกิดการตีความหมายที่ผิดเพี้ยนไป ปัญหาการตีความที่มีอคติลำเอียง มีทิฐิ มานะ อัตตา ตัวตนสูง Ego ที่เกิดขึ้นจึงจำเป็นต้องมีการพัฒนาองค์ความรู้ทั้งภายในและภายนอกควบคู่กัน เพื่อการตื่นรู้เป็นปัจจุบันเป็นผู้ประนีประนอมต้นรู้ต้นแบบต่อไป

หลักสติปัฏฐาน 4 เป็นพุทธสันติวิธีที่เอื้อต่อการพัฒนาผู้ประนีประนอมต้นรู้ต้นแบบเป็นหลักธรรมในการพัฒนาผู้ประนีประนอมให้เกิดสติ สัมปชัญญะ รู้ตัวทั่วพร้อมในพระพุทธานุภาพเน้นการพัฒนาอบรมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่องเพื่อพัฒนาผู้ประนีประนอมต้นรู้ต้นแบบอย่างยั่งยืน มีองค์ประกอบ 4 ประการ คือ องค์ประกอบที่ 1 คิดก็รู้ พูดก็รู้ ทำก็รู้ ระลึกได้ สติ สัมปชัญญะ องค์ประกอบที่ 2 เจริญสติปัฏฐาน 4 เป็นความจริงที่ถูกต้องสอดคล้องกับคำสอนในทางพุทธศาสนา องค์ประกอบที่ 3 ตื่นจากอคติ 4 ลำเอียงเพราะชอบ ลำเอียงเพราะชัง ลำเอียงเพราะหลง ลำเอียงเพราะกลัว และองค์ประกอบที่ 4 รู้จักเหตุ รู้จักผล รู้ความหมาย รู้ความมุ่งหมาย รู้ประโยชน์ที่ประสงค์ รู้จักผลที่จะเกิดขึ้นสืบเนื่องจากการกระทำหรือความเป็นไปตามหลัก รู้ว่าหลักธรรมหรือภาชิตข้อนั้นๆ

การพัฒนาผู้ประนีประนอมต้นรู้ต้นแบบโดยพุทธสันติวิธี มีการพัฒนาภายในจิตใจ ด้วยการเจริญสติปัฏฐาน 4 ดูกาย อิริยาบท ยืน เดิน นั่ง นอน ดูเวทนา รู้เวทนา สุข ทุกข์ เฉยๆ รู้จิต ตื่นรู้เข้าใจธรรมที่เป็นกุศลอกุศล มีจิตผ่องใสรู้และเข้าใจอริยสัจ 4 มากขึ้น การพัฒนาผู้ประนีประนอมต้นรู้ มีอยู่ 5 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1 เปิดใจ ทักทาย ส่งพลังความดีคือการส่งพลังความสุข ขั้นตอนที่ 2 ดูใจ ผู้ประนีประนอมมีความสุข ไม่มีความรู้สึกกดดันว่าคดีต้องสำเร็จที่ไปทำหน้าที่ไกลเกลี่ยรู้ตัวเองด้วยได้ Mindset พัฒนาจิตใจให้พร้อมสำหรับการเป็นผู้ประนีประนอม ทักษะที่เอื้อต่อการไกลเกลี่ย ผลลัพธ์ (Mediation Outcome) รู้ตื่นเบิกบานสามเณร มีความสุข ขั้นตอนที่ 3 เข้าใจ ทักทายชีวิต ผู้ประนีประนอมกับการออกแบบชีวิตตัวเอง ใช้ชีวิตให้ดีแต่ละวันได้อย่างมีสติตื่นรู้ การใช้ลมหายใจ ของตัวเองหายใจเป็น เป็นความสุข ขั้นตอนที่ 4 ได้ใจ ตื่นรู้ชีวิตได้ดีในแต่ละวันอย่างมีสติ ผู้ประนีประนอมฝึกสติ 2 แบบ คือเชิงรับ คือนั่งสมาธิ กรรมฐาน และเชิงรุกคือ

การเคลื่อนไหวได้ฝึกทั้ง 2 อย่างด้วยต้องมีสติ ตื่นรู้ ขั้นตอนที่ 5 วางใจ ความคิดมองเข้าไปมีความเข้าใจ ความเป็นจริงที่ปรากฏอยู่ขณะนั้นตื่นคือรู้ เห็นสภาวะส่งผลที่ได้พลังความดีคือการส่งผลความสุข

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 ผลการวิจัย นำเสนอองค์ความรู้ของการพัฒนา ผู้ประนีประนอมที่มีสติ ตื่นจากอวิชชา ทำให้รู้ความจริงสิ่งที่เป็นความขัดแย้งที่เกิดขึ้น คู่พิพาทมีความขัดแย้งอย่างไร ตื่นรู้ในความขัดแย้งอันเป็นความจริงแห่งความขัดแย้งเหล่านั้น มีศรัทธาเป็นผู้มีความเชื่อมั่น มีเหตุผลอันถูกต้องชอบธรรม เชื่อมั่นในการทำหน้าที่ที่ไม่เอนเอียงเข้าข้างฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด ผู้ประนีประนอมเป็นที่ไว้วางใจของคู่พิพาท

1.2 การพัฒนาอบรมผู้ประนีประนอมตื่นรู้ต้นแบบ ควรจัดกิจกรรมเพื่อเพิ่มพูนความรู้แบบลงมือปฏิบัติจริงเป็นระยะ เพื่อความคงอยู่ความชำนาญของสติ สัมปะชัญญะ ตัวรู้ และขยายองค์ความรู้ให้กับผู้ประนีประนอม ด้วยงบประมาณของศาลยุติธรรม หรือภาครัฐ

1.3 ผู้ประนีประนอมเป็นทรัพยากรที่สำคัญของศาลยุติธรรม การปฏิบัติหน้าที่เป็นจิตอาสา ควรได้รับการสนับสนุน เพื่อให้ผู้ประนีประนอมมีสมรรถนะ มีองค์กรความรู้ช่วยงานใกล้เคียง ประนีประนอมข้อพิพาทของประชาชน ทำงานร่วมกับศาลยุติธรรม ซึ่งเป็นองค์กรที่สำคัญของชาติ เพื่อช่วยรัฐ และช่วยเหลือประชาชนที่เดือดร้อนจากข้อพิพาท ทั้งยังประหยัดงบประมาณทรัพยากรและเวลาอย่างมหาศาล จึงเป็นการพัฒนาที่คุ้มค่าอย่างยิ่ง

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นที่เกี่ยวกับ

- 2.1 กระบวนการพัฒนาทัศนคติ (Attitude) ของผู้ประนีประนอมโดยพุทธสันติวิธี
- 2.2 กระบวนการพัฒนาวินัยทัศน์ของผู้ประนีประนอมต้นแบบโดยพุทธสันติวิธี
- 2.3 กระบวนการพัฒนาสมรรถนะของผู้ประนีประนอมโดยพุทธสันติวิธี

References

- Freud, S. (2015). *Psychoanalytic Theory*. Retrieved November 20, 2022, from <http://nukjit.blogspot.com/>
- Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (1996). *Thai Tripitakas*. Bangkok: MCU Press.
- Office Of the Judiciary. (2022). *Court of Justice Strategic Plan (B.E. 2565-2568)*. Retrieved November 15, 2022, from <https://oppb.coj.go.th/th/file/get/file/202110054c829232e66e028e524f2db30e60e634131014.pdf>
- Office of the National Economic and Social Development Council on NESDC. (2022). *The 13th National Development Plan (2023 – 2027)*. Retrieved December 2, 2022, from https://www.nesdc.go.th/download/Plan13/Doc/Plan13_DraftFinal.pdf
- Phra Adisuk Wachirapunyoo (Pimnon), & Khuntong, A. (2014). *The Qualifications of the Mediator in the Integrated Buddhist Perspective*. (Master's Thesis). Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Ayutthaya.
- Phra Bhramagunabhorn (P.A. Payutto). (2008). *How to Develop People*. Nakhon Pathom: Buddhaddhamma Foundation, Wat Yanwesakawan.

- Phra Pisal Visalo. (2016). *"What is Awakening?" in Awakening*. Bangkok: Sook Publishing.
- Phrakhanong Criminal Court. (2018). *History/General Information of the Agency*. Retrieved November 15, 2022, from <https://crimpkc.coj.go.th/th/content/page/index/id/56>
- Phramaha Hansa Dhammahaso (2018). *Buddhist Peaceful Means: An Application of Principles and Tools to Conflict Management*. Bangkok: Prayoonsanthai Printing Limited Partnership.
- Phramaha Hunsu Dhammahaso (Nithibunyakorn). (2005). *A Pattern of Conflict Management by Buddhist Peaceful Means: A Critical Study of Mae Ta Chang Watershed Chiang Mai*. (Doctoral Dissertation). Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Ayutthaya.
- Phramaha Pornchai Chandhadhammo, & Phramaha Mit Thitapanyo. (2020). The Right View for Solving Social Problems in Contemporary Society. *Dhammathas Academic Journal*, 20(3), 217-226.
- Rungrueangphadung, Ph., & Phramaha Hansa Dhammahaso. (2019). An Integration of Subpaya Principle to Enhance the Effectiveness of Meditation. *Journal of MCU Peace Studies*, 7(Supplement Issue), S240-S252.
- Somdet Phra Buddhaghosacariya (P. A. Payutto). (2016). *Dictionary of Buddhism*. (34th ed.). Bangkok: Peace Education Foundation.
- Thongbun, A. (2018). How to Resolve the Conflict with Buddhist Harmony in Thai Society. *Mahachula Academic Journal*, 1(2), 24-34.

แนวทางการพัฒนาศักยภาพในการปฏิบัติงานตามแนวทางยุติธรรมชุมชนของ อาสาสมัครคุมประพฤติจังหวัดพิษณุโลก*

The Personnel Potential Development of the Volunteer Probation Officers
(VPOs) for Operation in Community Justice Ways

กมลเศ โพริกนิษฐ

Kammalees Photikanit

ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

Department of Sociology and Anthropology, Faculty of social Sciences,

Naresuan University, Thailand.

Corresponding Author's Email: kammaleesp@nu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์คือ 1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาความต้องการในการปฏิบัติงานตามแนวทางยุติธรรมชุมชนของอาสาสมัครคุมประพฤติจังหวัดพิษณุโลก และ 2. เพื่อดำเนินโครงการอบรมให้กับอาสาสมัครคุมประพฤติจังหวัดพิษณุโลก โดยใช้รูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการใน 2 ระยะ คือ ระยะแรก: การศึกษาปัญหา และความต้องการฯ ของอาสาสมัครคุมประพฤติจังหวัดพิษณุโลก 123 คน โดยใช้ตาราง Krejcie & Morgan ที่ระดับความคลาดเคลื่อน .05 ร่วมกับการสุ่มตัวอย่างง่าย เก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถาม ระยะที่สอง: การจัดโครงการอบรมฯ ให้กลุ่มตัวอย่างในระยะแรก 30 คน โดยวิธีการรับสมัคร วัดระดับความรู้ความเข้าใจด้วยแบบทดสอบก่อนเรียน/ หลังเรียน และวิเคราะห์ระดับความพึงพอใจ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า 1. สภาพปัญหาความต้องการฯ ด้านองค์ความรู้ พบมากที่สุด ส่วนใหญ่ขาดทักษะและเทคนิคในวิธีเขียนรายงาน การสอดส่องเยี่ยมเยียน และการสืบเสาะหาข้อเท็จจริง โดยเสนอให้มีการจัดโครงการฝึกอบรมให้กับอาสาสมัครคุมประพฤติจังหวัดพิษณุโลก ร่วมกับการสร้างเครือข่ายการทำงานร่วมกันของภาคีที่เกี่ยวข้อง 2. หลังจากจัดโครงการฝึกอบรมฯ พบว่า ระดับความรู้ความเข้าใจของอาสาสมัครคุมประพฤติจังหวัดพิษณุโลก มีค่าเฉลี่ยสูงขึ้น (ก่อนอบรม $\bar{X}$ = 5.9 และ S.D. = 1.09/ หลังอบรม $\bar{X}$ = 13.7 และ S.D. = 0.70) สะท้อนว่าการอบรมสามารถช่วยพัฒนาศักยภาพในการปฏิบัติงานได้ โดยผู้เข้าอบรมมีความพึงพอใจด้านวิทยากรที่สามารถถ่ายทอดความรู้ได้อย่างชัดเจน งานวิจัยนี้ เสนอว่า กระทรวงยุติธรรมควรบูรณาการความร่วมมือทางวิชาการ และงบประมาณกับสถาบันอุดมศึกษา ผ่านโครงการฝึกอบรมอย่างต่อเนื่อง เพื่อขับเคลื่อนนโยบายให้เป็นไปในทิศทางที่เหมาะสม มีประสิทธิภาพ และเป็นรูปธรรม

คำสำคัญ: การพัฒนาศักยภาพ; แนวทางยุติธรรมชุมชน; อาสาสมัครคุมประพฤติ

Abstract

The main objectives of this research article are: 1. To study the condition of problems, obstacles, and the need for the VPO' operation in community justice ways. 2. To carry out activities to develop the potential of the VPO' operation in community justice ways. The Action Research method was used, and it was separated into two phases: 1st phase is study of condition of problems, obstacles, and the need for the VPOs. The sample consisted of 123 VPOs, determined by using the Krejcie & Morgan formula at the .05 level of error using simple random sampling. Data were collected by questionnaires and analyze the data with statistical software, find percentage, average, standard deviation. 2nd phase is developing operational potential through a training program. The sample consisted of 30 VPOs who was a sample group in the 1st phase, selected by the admission and selection by Phitsanulok Probation office. Measure the level of knowledge and understanding in activities to develop the potential with a pre-test / post-test together with the satisfaction level analysis. Data analyze with statistical software, find percentage, average, standard deviation.

The results of the research are as follows: 1. The level of problem and need to develop the potential of VPOs was the knowledge for operation in community justice ways. Most of them lack skills and techniques to perform tasks, both of report writing, surveillance and seeking for facts. It is suggested that there should be a training program to develop operational potential. The probation office staff should give knowledge about the VPO' law and legal responsibilities as well as should arrange a meeting between the VPO's working network with the probation officers. 2. After the VPO's training program to develop the potential and using the pre-study/post-study test found that the average scores of the VPOs understanding were higher than before the training. Speakers that could successfully explain their knowledge, link training subjects and use the time allowed received good evaluations from the majority of the trainees. It shows how the training initiative might benefit the VPO's work by increasing knowledge and VPO's operating skills. According to the conclusions of the research, the VPO's training programme should continue to operate. The Ministry of Justice and provincial justice offices should link or integrate academic collaboration and budgeting with the region's higher education institutions. A constant training program was also emphasized.

Keywords: The Potential Development; Community Justice Ways; The Volunteer Probation Officers (VPOs)

บทนำ

สังคมไทยปัจจุบันได้ปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์เกี่ยวกับการอำนวยความยุติธรรมเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative justice) เดิมทีนั้นการอำนวยความยุติธรรมในอดีตจะเน้นไปที่กระบวนการยุติธรรมกระแสหลักแบบแก้แค้นทดแทน (Retributive justice) ซึ่งเป็นการดำเนินการผ่านกระบวนการยุติธรรมตามตัวบทกฎหมาย และการดำเนินงานเชิงคดี (Case-processing) โดยใช้ระบบ

เรือนจำ (Custodial treatment) จับกุม คุมขัง และลงโทษจำคุก การดำเนินการดังกล่าวตั้งอยู่บนฐานความเชื่อว่าการลงโทษที่รุนแรงถือเป็นการข่มขู่ เพื่อยับยั้งการกระทำผิด (Deterrence) อีกทั้งยังช่วยยับยั้งคนในสังคมให้เกรงกลัว และไม่ให้กระทำความผิดอย่าง (General deterrence) รวมถึงยังเป็นการยับยั้งตัวผู้กระทำผิดไม่ให้กลับมากระทำความผิดซ้ำอีกด้วย (Specific deterrence) ในขณะที่มีข้อมูลจากการศึกษาอีกด้านหนึ่งกลับเสนอว่า การควบคุมผู้ต้องขังไว้ในเรือนจำโดยไม่ได้มี กระบวนการแก้ไขพัฒนาพฤติกรรม นอกจากจะทำให้ผู้กระทำผิดไม่มีโอกาสที่จะกลับตัวแล้วยังทำให้ผู้กระทำผิดต้องมีสภาพร่างกาย และจิตใจเสื่อมโทรมลงมากขึ้นกว่าเดิม รวมถึงเกิดความเสี่ยงต่อการเกิดการรวมกลุ่มเรียนรู้ถ่ายทอดพฤติกรรมอาชญากรซึ่งกันและกันภายในเรือนจำ และยิ่งกว่านั้นอาจเสี่ยงต่อการกลับมากระทำความผิดซ้ำมากยิ่งขึ้นเมื่อพ้นโทษ และออกจากเรือนจำมาอยู่ในสังคมปกติ (Department of Correction, 2009; Hirunkham, 2015)

จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้น กระบวนทรรศน์เกี่ยวกับการอำนวยการความยุติธรรมจึงมุ่งสู่การแก้ไขฟื้นฟูเพื่อพัฒนาพฤติกรรม (Rehabilitation) และการนำกลับคืนสู่สังคม (Reintegration) โดยมี “แนวคิดยุติธรรมชุมชน” เป็นปรัชญาสำคัญ รวมถึงการดำเนินการผ่านกลไกภาคประชาสังคมที่เรียกว่า “อาสาสมัครคุมประพฤติ” ทั้งนี้ กรมคุมประพฤติ กระทรวงยุติธรรม ได้เริ่มดำเนินโครงการอาสาสมัครคุมประพฤติ ตั้งแต่ในช่วงปี พ.ศ. 2529 จากพื้นฐานแนวคิดที่ว่าด้วยการคุ้มครองทางสังคมที่ควรมีระบบและกลไกในการป้องกันตนเองจากปัญหาอาชญากรรมและการกระทำผิดซ้ำนอกเหนือไปจากระบบงานยุติธรรมทางอาญา โดยมี กระบวนที่สำคัญอยู่ที่การเน้นการให้ความรู้แก่ประชาชนในการป้องกันตนเองจากอาชญากรรม และให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาผู้กระทำผิดในชุมชน เพื่อให้บรรลุเป้าประสงค์ในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดให้กลับตนเป็นพลเมืองดีของสังคม (Ministry of Justice, 2015)

รัฐบาลพลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชาได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของระบบยุติธรรมชุมชน เพื่อยับยั้ง และป้องกันตัวผู้กระทำผิดไม่ให้กลับมากระทำความผิดซ้ำอีก (Specific deterrence) จึงได้บรรจุแนวคิดเรื่อง “อาสาสมัครคุมประพฤติ” ตาม “แนวคิดยุติธรรมชุมชน” ไว้ในยุทธศาสตร์ชาติด้านการปรับสมดุลและพัฒนา ระบบการบริหารจัดการภาครัฐ ข้อที่ 8. (4) ว่าด้วยการส่งเสริมระบบยุติธรรมทางเลือก ระบบยุติธรรมชุมชน และการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการยุติธรรม สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 ยุทธศาสตร์ที่ 6 การบริหารจัดการในภาครัฐ การป้องกันการทุจริต ประพฤติมิชอบและธรรมาภิบาลในสังคมไทย ข้อ 4) การพัฒนาระบบยุติธรรมชุมชนและการให้ความช่วยเหลือประชาชน รวมถึงการกำหนดไว้ในนโยบายหลักของรัฐบาลข้อที่ 12.2 เรื่องการป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบ และส่งเสริมกระบวนการยุติธรรม นอกจากนี้ ยังมีการออกพระราชบัญญัติคุมประพฤติ พ.ศ. 2559 กำหนดให้ “อาสาสมัครคุมประพฤติ” มีบทบาทในการให้การสงเคราะห์ รวมถึงการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดภายใต้การกำกับดูแลของพนักงานคุมประพฤติ ตามระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยบทบาทและวิธีการปฏิบัติงานของอาสาสมัครคุมประพฤติและบทบาทของภาคประชาชน พ.ศ. 2560 ที่มุ่งเน้น “การคืนคนดีมีคุณค่าสู่สังคม” (Royal Thai Government Gazette, 2016; Royal Thai Government Gazette, 2017; Royal Thai Government Gazette, 2019)

อย่างไรก็ตาม ในทางปฏิบัตินั้น พบว่า การดำเนินงานตาม “แนวคิดยุติธรรมชุมชน” โดยเน้นกลไก “อาสาสมัครคุมประพฤติ” นั้นเป็นไปในลักษณะของการดำเนินนโยบายการพัฒนาแบบบนลงล่าง (Top-Down Approach) ซึ่งเป็นการขับเคลื่อนงานยุติธรรมชุมชนจากส่วนกลางตามสายการบังคับบัญชาในระบบราชการ ซึ่งการทำงานของอาสาสมัครคุมประพฤติเพียงฝ่ายเดียวอาจยังไม่บรรลุวัตถุประสงค์ในการสร้างสังคมแห่งความปลอดภัย การแสวงหาความร่วมมือจากกลุ่มผู้มีจิตอาสาอื่นๆ เพื่อเป็นแนวทางของการทำงานเชิงบูรณาการด้านการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชนต่อไป ดังนั้น ปัญหาที่พบส่วนใหญ่จึงสะท้อนไปถึง

“ความพร้อมด้านทักษะ และศักยภาพในการทำงานของคนในพื้นที่” ที่ต้องทำหน้าที่ในฐานะ “อาสาสมัครคุมประพฤติ” ทั้งในรูปของการขาดความรู้ และทักษะในการปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับการคุมประพฤติ, การเขียนรายงานหลังจากการเยี่ยมบ้านผู้คุมประพฤติ, การมีระยะเวลาอบรมที่จำกัด, และความต้องการความรู้ที่ทันสมัย ทันโลก ทันต่อเหตุการณ์ ตลอดจนการขาดช่องทางการสร้างเครือข่ายระหว่างอาสาสมัครคุมประพฤติเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ และประสบการณ์การทำงานร่วมกัน เป็นต้น (Vajasat, 1999; Sirikhunnawut, 2000; Tulawan, 2001; Tharamard, 2002; Tongthong, 2002; Nakvichert, 2011)

จังหวัดพิษณุโลก ถือเป็นพื้นที่หนึ่งซึ่งได้ดำเนินการตามแนวนโยบายเรื่อง “อาสาสมัครคุมประพฤติ” ตาม “แนวคิดยุติธรรมชุมชน” ดังกล่าวอย่างเป็นรูปธรรม โดยในปี พ.ศ. 2563 พบว่า ได้มีการแต่งตั้งอาสาสมัครคุมประพฤติจังหวัดพิษณุโลกแล้วทั้งสิ้นจำนวน 183 คน ครอบคลุมทุกตำบลของจังหวัดพิษณุโลก แต่กระนั้นก็ตาม ในการสำรวจข้อมูลเบื้องต้นพบว่าการปฏิบัติงานจริงของอาสาสมัครคุมประพฤติในจังหวัดพิษณุโลกซึ่งเป็นกลุ่มบุคคลที่มีหน้าที่โดยตรงในการให้การสงเคราะห์ รวมถึงการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด ตลอดจนไกล่เกลี่ยข้อขัดแย้งในชุมชนนั้นยังพบข้อจำกัด และยังมีความต้องการในการเพิ่มทักษะในการปฏิบัติงานตามแนวทางยุติธรรมชุมชนเพื่อสนับสนุนแนวนโยบายดังกล่าวอยู่มาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเด็นของการสร้างความรู้ความเข้าใจในบทบาท และปฏิบัติหน้าที่การเป็นอาสาสมัครคุมประพฤติให้สามารถปฏิบัติหน้าที่ในการควบคุมความประพฤติ สอดส่อง ดูแลช่วยเหลือและแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด ลดการก่อคดีต่างๆ ในชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดจนสามารถปฏิบัติงานเพื่อช่วยลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม และสร้างโอกาสให้ประชาชนเข้าถึงบริการของรัฐ ซึ่งเป็นการพัฒนาระบบการคุมครองทางสังคมได้อีกช่องทางหนึ่งด้วย (Department of Probation, 2015; Department of Probation, 2018; Department of Probation, 2020; Phitsanulok Hotnews, 2015)

ดังนั้น จากสภาพปัญหาที่กล่าวในข้างต้น ทำให้ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่ศึกษาถึงแนวทางเพื่อพัฒนาศักยภาพในการปฏิบัติงานตามแนวทางยุติธรรมชุมชนของอาสาสมัครคุมประพฤติจังหวัดพิษณุโลก เพื่อนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาพัฒนาเป็นแนวทาง และดำเนินกิจกรรมการพัฒนาศักยภาพในการปฏิบัติงานตามแนวทางยุติธรรมชุมชนของอาสาสมัครคุมประพฤติจังหวัดพิษณุโลก เพื่อพัฒนาความรู้ความเข้าใจ และทักษะต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานของอาสาสมัครคุมประพฤติจังหวัดพิษณุโลก ตามแนวคิดยุติธรรมชุมชน และยังถือเป็นการสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชน ผ่านการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารราชการ รวมถึงยังเป็นการเพิ่มขีดความสามารถในการสนับสนุนการดำเนินงานตามแนวนโยบายยุติธรรมชุมชนของรัฐบาลให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหา อุปสรรค และความต้องการในการปฏิบัติงานตามแนวทางยุติธรรมชุมชนของอาสาสมัครคุมประพฤติจังหวัดพิษณุโลก
2. เพื่อดำเนินกิจกรรมเพื่อพัฒนาศักยภาพในการปฏิบัติงานตามแนวทางยุติธรรมชุมชนของอาสาสมัครคุมประพฤติจังหวัดพิษณุโลก

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาด้านเนื้อหาเอกสารแนวคิดทฤษฎี การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ประยุกต์ใช้รูปแบบการวิจัยปฏิบัติการ (Action Research: AR) โดยแบ่งออกเป็น 2 ระยะ ดังนี้

ระยะแรก: การศึกษาสภาพปัญหา อุปสรรค และความต้องการในการปฏิบัติงานตามแนวทางยุทธธรรมชุมชนของอาสาสมัครคุมประพฤติจังหวัดพิษณุโลก

1) แนวทางการดำเนินงาน: ดำเนินการในลักษณะของโครงการศึกษานำร่อง (Pilot study) ผ่านการวิจัยเชิงสำรวจ (Exploratory research) โดยมีประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ อาสาสมัครคุมประพฤติจังหวัดพิษณุโลก ซึ่งมีคณะกรรมการทั้งสิ้น 183 คน

2) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย: อาสาสมัครคุมประพฤติจังหวัดพิษณุโลก โดยผู้วิจัยได้ใช้ตารางสำเร็จรูปของ Krejcie & Morgan ที่ระดับความคลาดเคลื่อน .05 จนได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 123 คน

3) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย: ใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) แบ่งออกเป็น 3 ตอน คือ ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคล เป็นแบบ Check list 6 ข้อ, ตอนที่ 2 คำถามเกี่ยวกับสภาพปัญหาความต้องการพัฒนาศักยภาพ เป็นคำถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) จำนวน 25 ข้อ และตอนที่ 3 คำถามปลายเปิดเกี่ยวกับ ข้อเสนอแนะ

4) การวิเคราะห์ข้อมูล: ใช้สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลเป็นสถิติเชิงพรรณนา ประกอบด้วย ค่าสถิติร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation)

ระยะที่สอง: การดำเนินกิจกรรมเพื่อพัฒนาศักยภาพในการปฏิบัติงานตามแนวทางยุทธธรรมชุมชนของอาสาสมัครคุมประพฤติจังหวัดพิษณุโลก

1) แนวทางการดำเนินงาน: โดยจัดโครงการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาศักยภาพฯ บนพื้นฐานข้อมูลสภาพปัญหา และความต้องการจากการศึกษาในระยะแรก โดยกำหนดระยะเวลาจำนวน 2 วัน

2) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย: อาสาสมัครคุมประพฤติจังหวัดพิษณุโลก ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาระยะแรก จำนวน 30 คน โดยวิธีการรับสมัคร และการคัดเลือกโดยสำนักงานคุมประพฤติจังหวัดพิษณุโลก

3) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย: ใช้แบบทดสอบก่อนเรียน/ หลังเรียน (Pre-test / Post-test) ร่วมกับแบบสอบถามความพึงพอใจในการเข้าร่วมโครงการฝึกอบรมฯ

4) การวิเคราะห์ข้อมูล: ใช้สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลเป็นสถิติเชิงพรรณนา ประกอบด้วย ค่าสถิติร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation)

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาสภาพปัญหา อุปสรรค และความต้องการในการปฏิบัติงานตามแนวทางยุทธธรรมชุมชนของอาสาสมัครคุมประพฤติจังหวัดพิษณุโลก โดยพิจารณาจากองค์ประกอบทั้ง 5 ด้านหลักของการดำเนินงานของอาสาสมัครคุมประพฤติจังหวัดพิษณุโลก ตามแนวทางยุทธธรรมชุมชน ประกอบด้วย ด้านการสืบเสาะข้อเท็จจริง, ด้านการให้คำปรึกษาและให้ความช่วยเหลือ, ด้านการสอดส่องเยี่ยมเยียน, ด้านการเขียนรายงาน และด้านองค์ความรู้ในการปฏิบัติงานตามแนวทางยุทธธรรมชุมชน ผลการวิจัยพบว่า สภาพปัญหา อุปสรรคตามองค์ประกอบของการดำเนินงานฯ ที่มีความต้องการพัฒนาศักยภาพมากที่สุด คือ ด้านองค์ความรู้ในการปฏิบัติงาน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.80) เมื่อพิจารณาโดยละเอียดพบว่า ข้อที่มีค่าคะแนนเฉลี่ยมากที่สุด คือ ขาดทักษะในเทคนิคและวิธีเขียนรายงาน ($\bar{X}$ = 4.83) และด้านที่มีค่าคะแนนเฉลี่ยต่ำสุด คือ ขาดฐานข้อมูลเกี่ยวกับข้อมูลเกี่ยวกับคดีที่จำเป็นต้องกรอกในแบบฟอร์ม ($\bar{X}$ = 4.76) รองลงมา คือ ด้านการสืบเสาะข้อเท็จจริง โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.79) เมื่อพิจารณาโดยละเอียดพบว่า ด้านที่มีค่าคะแนนเฉลี่ยมากที่สุด คือ ขาดทักษะในการเขียนรายงานการเยี่ยมบ้าน ($\bar{X}$ = 4.82) และด้านที่มีค่าคะแนนเฉลี่ยต่ำสุด คือ ขาดทักษะในการสืบเสาะหาข้อเท็จจริงให้แก่อาสาสมัคร

คุณสมบัติ ($\bar{X}$ = 4.76) ด้านที่มีค่าคะแนนเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการสอดส่องเยี่ยมเยียน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.74) เมื่อพิจารณาโดยละเอียด พบว่า ด้านที่มีค่าคะแนนเฉลี่ยมากที่สุด คือ ขาดทักษะในเทคนิคและวิธีเขียนรายงานเกี่ยวกับการสอดส่องเยี่ยมเยียน ($\bar{X}$ = 4.82) และด้านที่มีค่าคะแนนเฉลี่ยต่ำสุด คือ ขาดฐานข้อมูลเกี่ยวกับที่อยู่และช่องทางการติดต่อไปยังผู้ถูกคุมประพฤติ ($\bar{X}$ = 4.71)

ตารางที่ 1 สรุปภาพรวมของระดับความต้องการในการพัฒนาศักยภาพฯ พิจารณาตามรายด้าน

ที่	องค์ประกอบ 5 ด้านหลักของการดำเนินงานของ อาสาสมัครคุมประพฤติจังหวัดพิษณุโลก	ระดับความคิดเห็น		
		$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1	ด้านการสืบเสาะข้อเท็จจริง	4.79	0.50	มากที่สุด
2	ด้านการให้คำปรึกษาและให้ความช่วยเหลือ	4.75	0.53	มากที่สุด
3	ด้านการสอดส่องเยี่ยมเยียน	4.74	0.51	มากที่สุด
4	ด้านการเขียนรายงาน	4.78	0.48	มากที่สุด
5	ด้านองค์ความรู้ในการปฏิบัติงาน	4.80	0.48	มากที่สุด
รวม		4.77	0.50	มากที่สุด

นอกจากนี้ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีข้อเสนอแนะให้ควรมีการจัดอบรมเพื่อพัฒนาศักยภาพในการปฏิบัติงาน (เป็นระยะๆ และต่อเนื่อง) และควรมีการให้ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายและการปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมายของอาสาสมัครคุมประพฤติโดยเจ้าหน้าที่จากสำนักงานคุมประพฤติ รวมถึงควรมีการจัดประชุมเครือข่ายการทำงานระหว่างอาสาสมัครคุมประพฤติและเจ้าหน้าที่คุมประพฤติอย่างสม่ำเสมอ

ตารางที่ 2 ระดับความถี่ของปัญหา ความต้องการ และแนวทางการพัฒนาศักยภาพในการปฏิบัติงานตามแนวทางยุทธธรรมชุมชนของอาสาสมัครคุมประพฤติจังหวัดพิษณุโลก

รายการปัญหา และความต้องการ	ความถี่ (ฉบับ)	ร้อยละ
ต้องการการฝึกอบรมพัฒนาศักยภาพในการปฏิบัติงาน (เป็นระยะๆ และต่อเนื่อง)	28	45.16
ควรมีการจัดประชุมเครือข่ายการทำงานระหว่างอาสาสมัคร คุมประพฤติและเจ้าหน้าที่คุมประพฤติอย่างสม่ำเสมอ	16	29.03
ควรมีการให้ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายและการปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมายของ อาสาสมัครคุมประพฤติโดยเจ้าหน้าที่จากสำนักงาน คุมประพฤติ	18	25.81
รวม	62	100

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อดำเนินกิจกรรมเพื่อพัฒนาศักยภาพในการปฏิบัติงานตามแนวทางยุทธธรรมชุมชนของอาสาสมัครคุมประพฤติจังหวัดพิษณุโลก ผลการวิจัยพบว่า การวัดระดับความรู้ความเข้าใจโดยวัดจากผลคะแนนจากการทำแบบทดสอบวัดผลก่อนอบรมและหลังอบรม (Pre-test / Post-test) จากแบบทดสอบชุดเดียวกัน จำนวน 15 ข้อ จากผลการทดสอบ พบว่า หลังการอบรมของอาสาสมัครคุมประพฤติจังหวัดพิษณุโลก มีค่าเฉลี่ยของคะแนนสูงขึ้นกว่าก่อนอบรม โดยมีค่าเฉลี่ยของคะแนนก่อนอบรมอยู่ที่ ($\bar{X}$ = 5.9; S.D. = 1.09) และค่าเฉลี่ยของคะแนนหลังเข้าอบรมอยู่ที่ ($\bar{X}$ = 13.7; S.D. = 0.70) แสดงว่า

การอบรมตามโครงการอบรมเพื่อพัฒนาศักยภาพในการปฏิบัติงานตามแนวทางยุทธธรรมชุมชนของอาสาสมัครคัมภีร์ประเพณีจังหวัดพิษณุโลก สามารถช่วยพัฒนาความรู้ความเข้าใจในการนำไปพัฒนาศักยภาพในการปฏิบัติงานตามแนวทางยุทธธรรมชุมชนของอาสาสมัครคัมภีร์ประเพณีจังหวัดพิษณุโลก ได้

ตารางที่ 3 ระดับผลคะแนนก่อนอบรมและหลังอบรมโดยใช้แบบทดสอบก่อนเรียน/ หลังเรียน

การทดสอบ	N	$\bar{X}$	S.D.
ก่อนอบรม	30	5.9	1.09
หลังอบรม	30	13.7	0.70

นอกจากนี้ ผลการประเมินระดับความพึงพอใจในแต่ละด้านที่มีต่อการเข้าร่วมโครงการอบรมเพื่อพัฒนาศักยภาพในการปฏิบัติงานตามแนวทางยุทธธรรมชุมชนของอาสาสมัครคัมภีร์ประเพณีจังหวัดพิษณุโลก พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.64) เมื่อพิจารณาโดยละเอียด พบว่า ด้านที่มีค่าคะแนนเฉลี่ยมากที่สุด คือ ด้านวิทยากร ($\bar{X}$ = 4.80) ซึ่งการถ่ายทอดความรู้ของวิทยากรมีความชัดเจน และสามารถเชื่อมโยงเนื้อหาในการฝึกอบรมได้เป็นอย่างดี ($\bar{X}$ = 4.83) รองลงมา คือ ความพึงพอใจด้านสถานที่/ระยะเวลา/อาหาร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.67) ทั้งในส่วนของอาหาร เครื่องดื่ม และของว่าง ซึ่งมีความเหมาะสม ถัดมา คือ ความพึงพอใจด้านการนำความรู้ไปใช้ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.54) ซึ่งผู้เข้าอบรมส่วนใหญ่เห็นว่าสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงาน และสามารถนำไปเผยแพร่/ถ่ายทอดได้ ($\bar{X}$ = 4.57)

ตารางที่ 4 สรุปภาพรวมของระดับความพึงพอใจในแต่ละด้านที่มีต่อการเข้าร่วมโครงการอบรมเพื่อพัฒนาศักยภาพในการปฏิบัติงานตามแนวทางยุทธธรรมชุมชนของอาสาสมัครคัมภีร์ประเพณีจังหวัดพิษณุโลก โดยพิจารณาตามรายด้าน

ที่	ด้านความพึงพอใจ	ระดับความคิดเห็น		
		$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1	ด้านวิทยากร	4.80	0.42	มากที่สุด
2	ด้านสถานที่/ ระยะเวลา/ อาหาร	4.67	0.51	มากที่สุด
3	ด้านความรู้ความเข้าใจ	4.53	0.51	มากที่สุด
4	ด้านการนำความรู้ไปใช้	4.54	0.51	มากที่สุด
รวม		4.64	0.49	มากที่สุด

ข้อเสนอแนะอื่นๆ และหัวข้อที่อยากให้ดำเนินการครั้งต่อไป พบว่า อาสาสมัครคัมภีร์ประเพณีจังหวัดพิษณุโลก เสนอว่าๆ ควรมีการศึกษาดูงานต้นแบบความสำเร็จในพื้นที่อื่นๆ และควรมีการฝึกอบรมพัฒนาศักยภาพในการปฏิบัติงานในลักษณะนี้ให้สม่ำเสมอ และต่อเนื่อง สำหรับหัวข้อที่อยากให้ดำเนินการครั้งต่อไป พบว่า ส่วนใหญ่อยากให้มีการจัดอบรมในหัวข้อหลักการให้คำปรึกษาทางจิตวิทยา จิตอาสาในการทำงาน และวิธีการรอกแบบฟอร์มต่างๆที่เกี่ยวข้องให้ถูกต้อง ตามลำดับ

ตารางที่ 5 ระดับความถี่ของข้อเสนอแนะอื่นๆ และหัวข้อที่อาสาสมัครคุมประพฤติจังหวัดพิษณุโลก อยากให้ดำเนินการในครั้งต่อไป

ข้อเสนอแนะ และความต้องการ	ความถี่	ร้อยละ
ข้อเสนอแนะ		
ควรมีการศึกษาฐานต้นแบบความสำเร็จในพื้นที่อื่นๆ	27	51.92
ควรมีการฝึกอบรมพัฒนาศักยภาพในการปฏิบัติงานในลักษณะนี้ให้สม่ำเสมอ และต่อเนื่อง	25	48.08
รวม	52	100
หัวข้อที่อยากให้ดำเนินการครั้งต่อไป		
หลักการให้คำปรึกษาทางจิตวิทยา	8	57.14
จิตอาสาในการทำงาน	4	28.57
วิธีการกรอกแบบฟอร์มต่างๆ ที่เกี่ยวข้องให้ถูกต้อง	2	14.29
รวม	14	100

องค์ความรู้ใหม่

ผู้วิจัยยังมองเห็นเหตุปัจจัยเงื่อนไขสำคัญที่สนับสนุนต่อความสำเร็จและยั่งยืนในการพัฒนาศักยภาพในการปฏิบัติงานตามแนวทางยุทธธรรมชุมชนของอาสาสมัครคุมประพฤติจังหวัดพิษณุโลก กล่าวคือ การพัฒนาศักยภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากรในองค์กรสามารถดำเนินการได้ในหลากหลายรูปแบบ ทั้งนี้ โครงการฝึกอบรมถือเป็นรูปแบบหนึ่งที่ได้รับคามนิยมและสามารถสะท้อนผลของการเพิ่มความรู้ความเข้าใจและพัฒนาทักษะในการปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ อย่างไรก็ตาม ในการออกแบบโครงการฝึกอบรมฯ นั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีพื้นฐานมาจากสภาพปัญหา อุปสรรค และความต้องการในการปฏิบัติงานของบุคลากรกลุ่มนั้นๆ อย่างแท้จริง อันจะนำไปสู่ความคุ้มค่าของการฝึกอบรมที่ตรงตามสภาพปัญหา และความต้องการที่แท้จริงของทั้งตัวบุคลากร และองค์กร ตลอดจนรวมถึงยังเป็นการเพิ่มขีดความสามารถในการสนับสนุนการดำเนินงานตามนโยบายของรัฐบาลให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นอีกทางหนึ่งด้วย ทั้งนี้ สามารถสรุปองค์ความรู้ใหม่ที่ได้รับการสะท้อนผ่านผลการศึกษาวิจัยได้ดังนี้

1. การศึกษาสภาพปัญหา อุปสรรค และความต้องการในการปฏิบัติงาน ซึ่งถือเป็นขั้นตอนการประเมินความจำเป็นในการฝึกอบรมถือเป็นเครื่องมือสำคัญของการพัฒนาศักยภาพในการปฏิบัติงานตามแนวทางยุทธธรรมชุมชนของอาสาสมัครคุมประพฤติจังหวัดพิษณุโลก โดยมีเป้าหมายเพื่อช่วยให้องค์กรได้ทราบถึงความรู้ (Knowledge) ทักษะ (Skill) หรือ พฤติกรรม (Behavior) แบบใดที่จะช่วยให้อาสาสมัครคุมประพฤติจังหวัดพิษณุโลก สามารถนำไปปฏิบัติงานในหน้าที่ให้สำเร็จได้ และบรรลุเป้าหมายขององค์กรตามที่ได้กำหนดไว้ ดังนั้น ก่อนจะจัดฝึกอบรมให้แก่อาสาสมัครคุมประพฤติจังหวัดพิษณุโลก จึงจำเป็นที่จะต้องหาความจำเป็นในการฝึกอบรมเสียก่อน โดยวิธีการนี้จะช่วยให้ผู้ที่มีหน้าที่ในการจัดโครงการฝึกอบรม สามารถเข้าใจภาพรวมของการปฏิบัติหน้าที่ของกลุ่มเป้าหมาย และสามารถนำมากำหนดกลยุทธ์ หลักสูตร เป้าหมาย วิธีการ และวัตถุประสงค์ในการฝึกอบรมได้อย่างถูกต้อง และเหมาะสม ทั้งนี้ สามารถจำแนกได้ใน 3 ส่วนใหญ่ๆ ประกอบด้วย

ส่วนแรก: การวิเคราะห์องค์การ (Organization analysis) ถือเป็นกระบวนการตั้งต้นในการทำความเข้าใจกับโครงสร้างขององค์การในภาพรวม และค้นหาปัญหา/ อุปสรรคที่เกิดขึ้นในองค์การ ตลอดจนเป็นการค้นหาโอกาสที่จะช่วยเพิ่ม หรือพัฒนาศักยภาพขององค์การที่อาจจะเกิดขึ้นได้ในอนาคต

ส่วนที่สอง: การวิเคราะห์งาน (Task analysis) ถือเป็นกระบวนการศึกษาเพื่อทำความเข้าใจกับลักษณะงาน ความรู้ (Knowledge) ทักษะ (Skill) หรือ พฤติกรรม (Behavior) ที่จำเป็นต้องใช้ในการปฏิบัติงาน รวมถึงสามารถพัฒนาการปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ส่วนที่สาม: การวิเคราะห์บุคลากร (อาสาสมัครคุมประพฤติจังหวัดพิษณุโลก) (Person analysis) ถือเป็นกระบวนการศึกษาเพื่อทำความเข้าใจกับกลุ่มเป้าหมาย (Key person) ที่ควรได้รับการฝึกอบรม ตามที่ได้รับข้อมูลจากการวิเคราะห์องค์การ และการวิเคราะห์งานในข้างต้น ทั้งนี้ ควรพิจารณาอย่างรอบด้าน ทั้งในส่วนของ การวิเคราะห์ถึงธรรมชาติของกลุ่มเป้าหมาย ตำแหน่ง ประเภทงาน ลักษณะการทำงาน รวมถึง ลักษณะความรู้ ทักษะ ประสบการณ์ หรือทัศนคติที่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย ตลอดจนระยะเวลา และรูปแบบในการเรียนรู้ เป็นต้น

2. การออกแบบโครงการและจัดทำหลักสูตรฝึกอบรม หรือการวางแผนการจัดโครงการฝึกอบรม ถือเป็นขั้นตอนที่สำคัญอย่างยิ่งก่อนที่จะมีการจัดโครงการฝึกอบรม เนื่องจาก เป็นขั้นตอนของการเตรียมการ และเตรียมข้อมูลที่เกี่ยวข้องไว้ล่วงหน้า เพื่อนำข้อมูลที่ได้จากขั้นตอนของการประเมินความจำเป็นในการฝึกอบรมมาใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงานของโครงการฝึกอบรมที่จะจัดให้มีขึ้น ตลอดจนเป็นขั้นตอนที่สำคัญในการกำหนดแนวทางต่างๆ ของโครงการฝึกอบรม เพื่อให้ตอบโจทย์ในการพัฒนาศักยภาพในการปฏิบัติงานตามแนวทางยุทธธรรมชุมชนของอาสาสมัครคุมประพฤติจังหวัดพิษณุโลก ให้เหมาะสม ซึ่งในทางปฏิบัติสามารถสรุปได้ใน 2 แนวทางหลัก คือ

แนวทางแรก: การวางแผนการฝึกอบรม ซึ่งจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของการศึกษาสภาพปัญหา อุปสรรค และความต้องการในการปฏิบัติงาน ซึ่งต้องมุ่งตอบโจทย์ในการแก้ปัญหาในการปฏิบัติงานตามแนวทางยุทธธรรมชุมชนของอาสาสมัครคุมประพฤติจังหวัดพิษณุโลก ร่วมกับการเพิ่มความรู้และทักษะเพื่อแก้ปัญหาเกี่ยวกับความแตกต่างระหว่างผลการปฏิบัติงานจริง กับมาตรฐานในการปฏิบัติงานที่พึงประสงค์ของอาสาสมัครคุมประพฤติจังหวัดพิษณุโลก ให้สามารถปฏิบัติงานตามแนวทางยุทธธรรมชุมชนของกระทรวงยุติธรรม และเป็นไปตามนโยบายของรัฐบาลให้มีประสิทธิภาพมากที่สุด

แนวทางที่สอง: การจัดทำหลักสูตรฝึกอบรม ซึ่งต้องมีการเตรียมการอย่างเป็นระบบ และต้องขึ้นอยู่ กับความรู้ ทักษะที่จำเป็นต่อการปฏิบัติงานตามแนวทางยุทธธรรมชุมชนของอาสาสมัครคุมประพฤติจังหวัดพิษณุโลก ที่จะสามารถรับมือกับความเสี่ยงที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคต ด้วยข้อมูลที่เป็นจริง ทั้งนี้ การจัดทำหลักสูตรฝึกอบรมต้องคำนึงถึงเนื้อหาสาระ (Content) ที่จะช่วยให้ผู้เข้ารับการอบรมได้รับความรู้ความเข้าใจ มีทักษะ ทัศนคติตามวัตถุประสงค์ของการฝึกอบรม นอกจากนี้ ยังจำเป็นที่จะต้องพิจารณาถึงรูปแบบในการฝึกอบรมที่ต้องสอดคล้องกับการวิเคราะห์บุคลากร บนพื้นฐานความเป็นธรรมชาติของอาสาสมัครคุมประพฤติจังหวัดพิษณุโลกทั้งในส่วนของ การบรรยายแบบมีส่วนร่วม การเสวนาแลกเปลี่ยนประสบการณ์ รวมถึงการฝึกปฏิบัติการเขียนรายงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานตามแนวทางยุทธธรรมชุมชนของอาสาสมัครคุมประพฤติจังหวัดพิษณุโลก เป็นต้น

3. การดำเนินโครงการฝึกอบรม ซึ่งมีรายละเอียดใน 2 ส่วนหลัก คือ

ส่วนแรก: การเขียนโครงการฝึกอบรม เป็นการบรรยายละเอียดที่เกี่ยวข้องทั้งหมด ตั้งแต่เหตุผลความเป็นมา หรือความจำเป็นในการฝึกอบรม วัตถุประสงค์ รูปแบบและวิธีดำเนินการฝึกอบรม หัวข้อวิชาต่างๆ

การเชิญวิทยากรที่มีคุณสมบัติตรงตามหัวข้อการเรียนรู้ การกำหนดคุณสมบัติของผู้ที่จะเข้ารับการอบรม วัน เวลา สถานที่อบรม ประเมินการ ค่าใช้จ่าย ตลอดจนรายละเอียดด้านการบริหารและธุรการต่างๆ ของการฝึกอบรม

ส่วนที่สอง: การบริหารโครงการฝึกอบรม คือ การดำเนินงานตามขั้นตอนที่ได้กำหนดไว้ในโครงการฝึกอบรมให้เกิดผลเป็นรูปธรรม รวมถึงการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าที่อาจจะเกิดขึ้น ทั้งนี้ ผู้จัดโครงการฝึกอบรมจะต้องมีบทบาทหลักในฐานะ “ผู้อำนวย” (Facilitator) ที่จะช่วยอำนวยความสะดวกให้กับวิทยากรในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้แก่ผู้เข้าอบรม ทั้งในด้าน สถานที่ สื่อทัศนูปกรณ์ วัสดุอุปกรณ์ ยานพาหนะ การเงิน ฯลฯ และในขณะเดียวกัน ยังต้องดำเนินงานในฐานะ “ผู้กำกับดูแล” (Director) ให้การฝึกอบรมเอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ของผู้เข้าอบรมให้สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ของโครงการฝึกอบรมให้มากที่สุด

Figure 1: Guidelines for development of potential in performing duties in accordance with community justice guidelines on the basis of the study of problems, obstacles and operational requirements of probation volunteers in Phitsanulok Province

4. การวัดและประเมินผลความรู้ความเข้าใจ เป็นการตรวจสอบว่าก่อน และหลังการฝึกอบรมนั้น ผู้เข้าอบรมได้เกิดความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาของการอบรมเพิ่มขึ้นมากน้อยเพียงใด นอกจากนี้ ยังควรพิจารณาถึงความพึงพอใจในด้านต่างๆ ของการจัดโครงการฝึกอบรมว่าผู้เข้าอบรมมีความคิดเห็นอย่างไร กับรูปแบบการอบรมที่ได้รับการจัดขึ้น รวมถึงการได้รับการสะท้อนข้อมูลเกี่ยวกับข้อเสนอแนะสำหรับการปรับปรุง และแนวทางแก้ไขปัญหาดังๆ ที่เกิดขึ้น ในกรณีที่จะมีการจัดโครงการฝึกอบรมลักษณะนี้อีกในอนาคต

5. การป้อนข้อมูลย้อนกลับ เป็นการนำข้อมูลสรุปผลการดำเนินโครงการ ทั้งในส่วนของการศึกษา สภาพปัญหา อุปสรรค และความต้องการในการปฏิบัติงาน ต่อเนื่องมาจนถึงขั้นตอนของการนำสภาพปัญหา ที่ได้มาพัฒนาเป็นโครงการฝึกอบรม ตลอดจนข้อมูลของผล และข้อเสนอแนะที่ได้จากการดำเนินโครงการ ฝึกอบรมมาเป็นสารตั้งต้นในการปรับปรุงกระบวนการพัฒนาศักยภาพในการปฏิบัติงานตามแนวทางยุทธธรรม ชุมชนของอาสาสมัครคุมประพฤติจังหวัดพิษณุโลก ในระยะต่อไปให้มีความต่อเนื่อง และสอดคล้องกับข้อมูล จากสภาพความเป็นจริง

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า สภาพปัญหา และความต้องการเพื่อพัฒนาศักยภาพในการปฏิบัติงาน ที่พบมากที่สุด คือ การขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับองค์ความรู้และทักษะในการปฏิบัติงาน สอดคล้องกับงานของ Sukphaiboon (2004) ที่ศึกษาเรื่อง บทบาทอาสาสมัครคุมประพฤติที่เอื้อต่อผลสัมฤทธิ์ของงานจังหวัดบุรีรัมย์ โดยเสนอว่า ปัญหาอุปสรรคในการปฏิบัติงานของอาสาสมัครคุมประพฤติจังหวัดบุรีรัมย์ ที่สำคัญประการหนึ่ง คือ การขาดความรู้ความเข้าใจในการปฏิบัติงาน การมีรายได้น้อยไม่พอในการครองชีพ ระยะทางที่ห่างไกลระหว่างที่อยู่ของผู้ถูกคุมประพฤติดังกล่าวกับที่อยู่ของอาสาสมัครคุมประพฤติ การไม่มียานพาหนะในการออกเยี่ยม การสื่อสารไม่เข้าใจกันระหว่างผู้ถูกคุมประพฤติและอาสาสมัครคุมประพฤติ เวลาในการออกเยี่ยมของอาสาสมัครไม่ตรงกันกับเวลาว่างของผู้ถูกคุมประพฤติ และการออกไปทำงานนอกพื้นที่ของผู้ถูกคุมประพฤติ นอกจากนี้ ในประเด็นของการขาดความรู้และทักษะในการปฏิบัติงานนี้ ยังสอดคล้องกับงานของ Sutham (1999) ที่ศึกษาเรื่อง การศึกษาความต้องการและการได้รับการตอบสนองความต้องการในการปฏิบัติงานของอาสาสมัครคุมประพฤติในงานราชทัณฑ์ในเขตพื้นที่พัฒนาชายฝั่งทะเลตะวันออก ที่ผลการศึกษาได้นำเสนอความต้องการพัฒนาศักยภาพในการปฏิบัติงาน ได้แก่ การรายงานผล การให้ความช่วยเหลือและคำปรึกษา การสืบเสาะหาข้อเท็จจริงและการสอดส่องเยี่ยมเยียน ซึ่งงานวิจัยดังกล่าวเป็นไปในทิศทางเดียวกันกับงานของ Kamlanghan (1994) ที่สะท้อนให้เห็นถึงข้อจำกัดด้านองค์ความรู้และทักษะในการปฏิบัติงาน ทั้งในส่วนของการสืบเสาะหาข้อเท็จจริง และติดตามสอดส่องงานด้านการให้คำปรึกษาแนะนำ ซึ่งอาสาสมัครฯ ส่วนใหญ่ไม่แน่ใจว่าจะสามารถแก้ไขข้อขัดแย้งภายในครอบครัวของผู้ถูกคุมประพฤติได้ รวมถึงงานด้านการเขียนรายงาน ที่ได้ข้อมูลในการเขียนรายงานครบถ้วน ไม่สามารถเขียนและส่งรายงานได้ตรงตามกำหนดเวลา และไม่แน่ใจว่าจะถูกต้องตามหลักเกณฑ์ หรือแบบฟอร์มหรือไม่

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 สะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญและความจำเป็นในการจัดฝึกอบรมเพื่อพัฒนาศักยภาพให้กับอาสาสมัครคุมประพฤติจังหวัดพิษณุโลก สอดคล้องกับงานของ Klubida (1994) เรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการทำหน้าที่ของอาสาสมัครคุมประพฤติ กระทรวงยุติธรรม : ศึกษาเฉพาะกรณีอาสาสมัครคุมประพฤติ ภาค 5 ยังเสนอให้เห็นถึงความเชื่อมโยงระหว่าง การขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับองค์ความรู้และทักษะในการปฏิบัติงานที่ต้องแก้ไขโดยการจัดฝึกอบรมเพื่อพัฒนาศักยภาพให้กับอาสาสมัครคุมประพฤติ โดยเสนอว่า ส่วนใหญ่ยังต้องการความรู้และทักษะในการปฏิบัติ โดยเสนอให้ควรมีการฝึกอบรมและเผยแพร่งานอาสาสมัครคุมประพฤติ ในท้องถิ่นให้สม่ำเสมอ และต่อเนื่อง ทั้งนี้ ต่อประเด็นของความสำคัญในการจัดฝึกอบรมเพื่อพัฒนาศักยภาพให้กับอาสาสมัครคุมประพฤตินั้น สอดคล้องกับงานของ Petchmune (1997) เรื่อง ความพร้อมในการปฏิบัติงานของอาสาสมัครคุมประพฤติ กระทรวงยุติธรรม : ศึกษาเฉพาะกรณีอาสาสมัครคุมประพฤติในสำนักงานคุมประพฤติภาค 8 ที่เสนอว่า ควรมีการจัดอบรมสัมมนาอาสาสมัครคุมประพฤติทุกรุ่นอย่างต่อเนื่อง และงานของ Kamlanghan (1994) ที่เสนอให้มีการจัดให้มีการฝึกอบรมสัมมนาอย่างน้อยทุกๆ 6 เดือน และควรขยายระยะเวลาในการฝึกอบรมให้มากขึ้น รวมทั้งควรมีการทดลองฝึกงานก่อนออก ปฏิบัติงานจริง เพื่อให้อาสาสมัครฯ เกิดความเชื่อมั่นมากขึ้น

สรุป

แนวทางการพัฒนาศักยภาพในการปฏิบัติงานตามแนวทางยุติธรรมชุมชนของอาสาสมัครคุมประพฤติจังหวัดพิษณุโลก นั้น ขั้นตอนการการศึกษาสภาพปัญหา อุปสรรค และความต้องการในการปฏิบัติงานของอาสาสมัครคุมประพฤติจังหวัดพิษณุโลก ซึ่งเป็นขั้นตอนที่สำคัญอย่างยิ่งก่อนที่จะมีการจัดโครงการฝึกอบรม

เนื่องจาก เป็นขั้นตอนของการเตรียมการ และเตรียมข้อมูลที่เกี่ยวข้องไว้ล่วงหน้า เพื่อนำข้อมูลที่ได้จากขั้นตอนของการประเมินความจำเป็นในการฝึกอบรมมาใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงานของโครงการฝึกอบรมที่จะจัดให้มีขึ้น ตลอดจนเป็นขั้นตอนที่สำคัญในการกำหนดแนวทางต่างๆ ของโครงการฝึกอบรม เพื่อให้ตอบโจทย์ในการพัฒนาทรัพยากรบุคคลว่าจะจัดการฝึกอบรมเกี่ยวกับอะไร (What) ใครคือกลุ่มเป้าหมายหลัก (Who) ช่วงเวลาในการฝึกอบรมควรดำเนินการเมื่อใด (When) สถานที่ในการฝึกอบรมควรจะใช้ที่ไหน (Where) และจะมีรูปแบบการฝึกอบรมอย่างไร (How) เพื่อตอบโจทย์การเรียนรู้ของผู้เข้าอบรมให้เกิดประสิทธิภาพในการเรียนรู้มากที่สุด เหมาะสม และสอดคล้องกับสภาพปัญหา และความต้องการ รวมถึงเป็นไปตามวัตถุประสงค์ และเกิดความคุ้มค่ากับองค์กรมากที่สุด

นอกจากนี้ การวัดและประเมินผลความรู้ความเข้าใจจากโครงการฝึกอบรมที่จัดทำขึ้น ยังถือเป็นการตรวจสอบว่า การฝึกอบรมได้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กรและผู้เข้ารับการฝึกอบรมมากน้อยเพียงใด เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาใช้ในการพัฒนา และปรับปรุงแนวทางการพัฒนาศักยภาพในการปฏิบัติงานในอนาคตให้สอดคล้องกับแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นอย่างแท้จริง

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้ได้รับทุนสนับสนุนวิจัยจากงบประมาณรายได้ กองทุนวิจัย มหาวิทยาลัยนเรศวร ประจำปีงบประมาณ 2564

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า การศึกษาสภาพปัญหา อุปสรรค และความต้องการในการปฏิบัติงานของอาสาสมัครคุมประพฤติจังหวัดพิษณุโลก ถือเป็นสิ่งสำคัญต่อการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติที่ตรงกับข้อมูลที่แท้จริง ดังนั้น กระทรวงยุติธรรมในฐานะองค์กรผู้รับผิดชอบในการขับเคลื่อนกฎหมาย และนโยบายเกี่ยวกับยุติธรรมชุมชน รวมถึงแนวปฏิบัติที่เกี่ยวข้องกับอาสาสมัครคุมประพฤติตามแนวทางยุติธรรมชุมชน ควรพิจารณาถึงขั้นตอนของการศึกษาสภาพปัญหา อุปสรรค และความต้องการในการปฏิบัติงานของอาสาสมัครคุมประพฤติจังหวัดพิษณุโลก เพื่อนำมาพัฒนาต่อยอดเป็นรูปแบบการพัฒนา ศักยภาพฯ ซึ่งอาจพิจารณาดำเนินการผ่านการเตรียมความพร้อมให้กับอาสาสมัครคุมประพฤติในจังหวัดต่างๆ โดยใช้กลไกในระดับจังหวัด ซึ่งอาจเชื่อมโยง หรือบูรณาการความร่วมมือทางวิชาการกับสถาบันอุดมศึกษาในพื้นที่

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า ในการออกแบบโครงการฝึกอบรม และจัดทำหลักสูตรฝึกอบรมนั้น นอกจากที่จะต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของการศึกษาสภาพปัญหา อุปสรรค และความต้องการของกลุ่มเป้าหมายแล้ว การวัดและประเมินผลระดับความรู้ความเข้าใจที่ได้จากการฝึกอบรม ตลอดจนการสะท้อนความคิดเห็นที่มีต่อสิ่งที่ต้องการในอนาคตนั้นก็ถือเป็นองค์ประกอบที่สำคัญซึ่งสามารถนำไปเป็นจุดตั้งต้นในการดำเนินกิจกรรมเพื่อพัฒนาศักยภาพในการปฏิบัติงานในอนาคตต่อไป ดังนั้น สำนักงานคุมประพฤติจังหวัด ในฐานะองค์กรผู้ขับเคลื่อน และนำกฎหมาย และนโยบายเกี่ยวกับยุติธรรมชุมชนไปปฏิบัติในพื้นที่ ควรมีการสร้างความรู้ความเข้าใจในรูปของโครงการฝึกอบรม รวมถึงการศึกษาดูงานให้กับอาสาสมัครคุมประพฤติในจังหวัดอย่างสม่ำเสมอ ซึ่งอาจดำเนินการในลักษณะของการบูรณาการความร่วมมือทางวิชาการ

กับสถาบันอุดมศึกษาในพื้นที่ เพื่อสร้างเครือข่ายทางวิชาการ และการสร้างองค์ความรู้ที่สนับสนุนต่อการปฏิบัติงานของอาสาสมัครคุมประพฤติในจังหวัดให้สามารถปฏิบัติหน้าที่เพื่อส่งผลสำเร็จที่เป็นรูปธรรม

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับ

2.1 ควรมีการขยายพื้นที่ศึกษาไปยังอาสาสมัครคุมประพฤติอื่นๆ ทั่วประเทศ เพื่อนำผลการศึกษามาปรับปรุงการดำเนินงาน ซึ่งจะเป็นการสนับสนุนการดำเนินงานตามแนวนโยบายยุทธธรรมชุมชนของรัฐบาลให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

2.2 ควรมีการศึกษาเชิงลึกถึงปัจจัยที่ก่อให้เกิดความสำเร็จ และการศึกษาอาสาสมัครคุมประพฤติต้นแบบ (Best practices) เพื่อถอดองค์ความรู้ และปัจจัยแห่งความสำเร็จ เพื่อนำไปพัฒนาการปฏิบัติงานของอาสาสมัครคุมประพฤติอื่นๆ ต่อไป

References

- Department of Correction. (2009). *Civil Society Alliance and the Liberation of Inmates*. (Research Report). Nonthaburi: Department of Correction.
- Department of Probation. (2015). *The Strategic Plan for the Department of Probation for the Period: 2012–2015*. Retrieved March 9, 2020, from <http://www.oic.go.th/FILEWEB/CABINFOCENTER2/DRAWER030/GENERAL/DATA0000/00000162.PDF>
- Department of Probation. (2018). *The Strategic Plan for the Department of Probation for the Period: 2018–2021*. Retrieved March 9, 2020, from <http://www.oic.go.th/FILEWEB/CABINFOCENTER2/DRAWER030/GENERAL/DATA0000/00000644.PDF>
- Department of Probation. (2020). *Annual Action Plan (B.E. 2563) of the Department of Probation*. Retrieved March 9, 2020, from <http://www.probation.go.th/documents.php?id=125>
- Hirunkham, T. (2015). People's Participation in the Community Justice Network: A Case Study of Tambon Bannkhong in Potharam District of Ratchaburi Province. *Academic Journal Phranakhon Rajabhat University*, 6(2), 314-322.
- Kamlanghan, W. (1994). *Problems and Causes in the Performance of the Correctional Aftercare Volunteers in Bangkok Metropolis*. (Master's Thesis). Thammasat University. Bangkok.
- Klubida, R. (1994). *Factors of Job Performance of Voluntary Probation Officers, Ministry of Justice: A Case Study of Voluntary Probation Officers, Region 5*. (Master's Thesis). Chiang Mai University. Chiang Mai.
- Ministry of Justice. (2015). *Operation Manual Community Justice Network*. Bangkok: Ministry of Justice.
- Nakvichert, K. (2011). *The Study of the Model of Community Involving Community-Based Correction*. Bangkok: Ministry of Justice.
- Petchmune, T. (1997). *Readiness to Perform Work of Probation Volunteers Ministry of Justice: Study Only the Case of Probation Volunteers in the Probation Office, Region 8*. (Master's Thesis). Thammasat University. Bangkok.

- Phitsanulok Hotnews. (2015). *Increase Probation Volunteers in Every Sub-district*. Retrieved March 9, 2020, from <https://www.phitsanulokhotnews.com/2015/05/25/68443>
- Royal Thai Government Gazette. (2016). *The Probation Act, B.E. 2559 (2016)*. Vol. 133, Pt. 88, 3rd October B.E.2559 (A.D.2016), pp.1-14.
- Royal Thai Government Gazette. (2017). *Regulations of the Ministry of Justice on Roles and Procedures of Probation Volunteers and the Roles of the People's Sector B.E. 2560 (2017)*. Vol. 134, Pt. 134 Gnor (Special Issue), 17th May B.E.2560 (A.D.2017), pp.1-7.
- Royal Thai Government Gazette. (2019). *Policy Statement of Cabinet General Prayuth Chan-ocha Prime Minister Statement to Parliament Thursday, July 25, 2019*. Vol. 136, Pt. 186 Gnor (Special Issue), 25th July B.E.2562 (A.D.2019), pp.1-64.
- Sirikhunnawut, S. (2000). *Volunteers Probation Officers' Opinion Towards the Operation of Volunteers in Probation Project, Ministry of Justice: A Case Study of Volunteer Probation Officer in Bangkok Area*. (Master's Thesis). Thammasat University. Bangkok.
- Sukphaiboon, P. (2004). *The Role of Probation Volunteers Contributing to Work Achievement in Buriram Province*. (Master's Thesis). Buriram Rajabhat University. Buriram.
- Sutham, S. (1999). *A Study of Needs and Responses to Needs in Job Performance of the Probational Volunteers in the Offices of Corrections in Eastern Seaboard Development Area*. (Master's Thesis). Burapha University. Chonburi.
- Tharamard, N. (2002). *Factors Influencing Behavior Adjustment of Prisoners: A Case of the Prisoners of Amphur Muang Chonburi Province*. (Master's Thesis). Huachiew Chalermprakiet University. Samut Prakan.
- Tongthong, R. (2002). *Problems in Rehabilitation Service: A Case Study of Participations of Volunteer Probation Offices in Roi Et Province*. (Master's Thesis). Thammasat University. Bangkok.
- Tulawan, J. (2001). *Volunteer Probation Officers', Measures in Preventing Probationers from Condition Violation: A Case Study at Udonthani Provincial Probation Office*. (Master's Thesis). Thammasat University. Bangkok.
- Vajasat, M. (1999). *Problems and Obstacles in the Performance of Probation Volunteers, Department of Corrections: A Case Study of Udon Thani Central Prison*. (Master's Thesis). Thammasat University. Bangkok.

การพัฒนาแบบแผนการเสริมสร้างภูมิคุ้มกันเพื่อลดปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจ
ยุคนิวอร์มอลของคนไทยตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงในศตวรรษที่ 21 ด้วยพุทธวิธี*
Model Development for Enhancing Immunity Against Economic Crisis in the
New Normal Era of Thai People in the 21st Century with Buddhist Principles

¹พระราชปริยัติวิมล และ พระครูปลัดสุริยะ ชวนปนฺโน

¹Phrarachpariyattiwimol and Phrakhrupalad Suriya Chavanapanyo

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

Mahamakut Buddhist University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: waynetto8@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1. เพื่อศึกษาสภาพการพัฒนารูปแบบ 2. เพื่อสร้างแบบแผนการพัฒนารูปแบบ 3. เพื่อนำเสนอคู่มือการพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างภูมิคุ้มกันเพื่อลดปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจยุคนิวอร์มอลของคนไทยตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงในศตวรรษที่ 21 ด้วยพุทธวิธี (ใช้หลักธรรมอริยบท 4) โดยศูนย์การเรียนรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ ศูนย์สาธิตและส่งเสริมงานศิลปาชีพภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประกอบด้วย ร้อยเอ็ด โยธธร ศรีสะเกษ สกลนคร จำนวน 632 ศูนย์ฯ จำนวนประชากรทั้งหมด 1,392 คน ได้กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยโดยคำนวณจากสูตรของทาร์โรว์ ยามาเน่ จำนวน 311 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ มีค่า IOC ระหว่าง 0.80-1.00 และค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ .91 และใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกบุคลากรในศูนย์การเรียนรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ ศูนย์สาธิตและส่งเสริมงานศิลปาชีพภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 17 คน รวมถึงจัดให้มีการสนทนากลุ่ม โดยเลือกผู้ทรงคุณวุฒิแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ซึ่งเป็นนักวิชาการศูนย์การเรียนรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ ศูนย์สาธิตและส่งเสริมงานศิลปาชีพ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาเอก จำนวน 2 คน นักการศึกษาที่ปฏิบัติงานในศูนย์การเรียนรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ ศูนย์สาธิตและส่งเสริมงานศิลปาชีพภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 4 จังหวัด จำนวน 4 คน และผู้บริหารศูนย์การเรียนรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ ศูนย์สาธิตและส่งเสริมงานศิลปาชีพภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 4 คน รวม 10 คน

ผลการวิจัยพบว่า 1. สภาพการพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างภูมิคุ้มกันเพื่อลดปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจยุคนิวอร์มอลของคนไทยตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงในศตวรรษที่ 21 ด้วยพุทธวิธี (ใช้หลักธรรมอริยบท 4) ได้แก่ ด้านสังคม ด้านจิตใจ ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และด้านเศรษฐกิจ 2. การสร้างแบบแผนการพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างภูมิคุ้มกันเพื่อลดปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจยุคนิวอร์มอลของคนไทยตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงในศตวรรษที่ 21 ด้วยพุทธวิธี (ใช้หลักธรรมอริยบท 4) ประกอบด้วย 4 ด้าน 22 ตัวชี้วัด ประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ ทุกองค์ประกอบและทุกตัวบ่งชี้ผ่านเกณฑ์ สามารถนำไปใช้ได้ และ

3. คู่มือการพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างภูมิคุ้มกันเพื่อลดปัญหาวิกฤติเศรษฐกิจยุคโควิดของคนไทยตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงในศตวรรษที่ 21 ด้วยพุทธวิธี (ใช้หลักธรรมอริยาบท 4) ความเหมาะสมโดยรวมอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ด้านประโยชน์จากการนำคู่มือไปใช้ รองลงมา คือ ด้านรูปแบบและการใช้ภาษา และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านรูปเล่ม

คำสำคัญ: การพัฒนารูปแบบ; การเสริมสร้างภูมิคุ้มกัน; วิกฤติเศรษฐกิจยุคโควิด; คนไทยในศตวรรษที่ 21; หลักพุทธวิธี

Abstract

The objectives of this research were: 1) to explore the status of model development; 2) to create the development model; and 3) to present a manual for enhancing immunity against economic crisis in the new normal era of Thai people based on the sufficiency economy philosophy in the 21st century with the Buddhist principles (under *Iddhipāda*). The population consisted of 1,392 persons from 632 Sufficiency Economy Philosophy Learning Centers under the Royal Initiative, Center for Demonstration and Promotion of Arts and Crafts in the Northeast region, specifically Roi Et, Yasothon, Sisaket, and Sakon Nakhon. A sample group of 311 persons was determined by using Taro Yamane table. The tools used for data collection was a 5-point Likert scale questionnaire with an IOC value ranged between 0.80-1.00 and a total confidence value of .91. In-depth interviews were conducted with 17 key informants from Sufficiency Economy Philosophy Learning Centers under the Royal Initiative, Center for Demonstration and Promotion of Arts and Crafts in the Northeast region, as well as focus group discussions with 2 doctoral students, 4 students who worked at the said centers in 4 provinces, and 4 executives from the said centers, for a total of 10 persons.

The research results showed as follows: 1) The status of model development for enhancing immunity to economic crisis in the new normal era of Thai people in the 21st century based on *Iddhipāda* (the four paths of accomplishment) includes social, psychological, natural resources and environment, and economic aspects; 2) The creation of development model for enhancing immunity to economic crisis in the new normal era of Thai people in the 21st century based on *Iddhipāda* consists of 4 components with 22 indicators. The model is of propriety and feasibility. All components and indicators meet the criteria for implementation; and 3) A manual for enhancing immunity to economic crisis in the new normal era of Thai people in the 21st century based on *Iddhipāda* has overall propriety at a high level. The aspect with the highest level of mean is usefulness from implementing the manual, followed by format and the use of language, while binding has the lowest level of mean.

Keywords: Development Model; Enhancing Immunity; Economic Crisis in the New Normal Era; Thai in the 21st Century; Buddhist Principles

บทนำ

องค์การสหประชาชาติ (UN) ได้กำหนดปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิเด็ก และเยาวชนว่าเด็กทุกคนมีสิทธิเรียนรู้และได้รับการพัฒนาศักยภาพอย่างเต็มที่ ได้รับสิทธิทำเทียมกันไม่แบ่งแยกกีดกันเรื่อง เชื้อชาติ ผิว เพศ ภาษา ศาสนา ความคิดเห็นทางการเมือง เผ่าพันธุ์แห่งชาติ หรือสังคมทรัพย์สินกำเนิด หรือสถานะอื่นๆ ไม่ว่าจะของเด็กหรือของครอบครัว เพื่อให้อยู่ร่วมสังคมได้อย่างปกติชน ทั้งนี้ เด็กและเยาวชนที่พิการทั้งทางร่างกาย สมอ และจิตใจ ก็มีสิทธิที่จะได้รับการรักษาพิเศษ อันหมายถึงการดูแลรักษาและการศึกษาที่เหมาะสมกับสภาวะของเด็ก และในกรณี เด็กไม่มีครอบครัวหรือมาจากครอบครัวที่ยากจนและมีลูกมาก ก็จะได้รับความช่วยเหลือ เป็นพิเศษจากรัฐหรือองค์กรต่างๆ มีสิทธิที่จะได้รับการศึกษาที่จัดให้เปล่าอย่างน้อยในระดับประถมศึกษา โดยมีโอกาสได้รับความสุขสนุกสนานเพลิดเพลินจากการเล่น และรื่นเริงพร้อมกันไปด้วย เพื่อเป็นการส่งเสริมวัฒนธรรมและเติบโตเป็นสมาชิก ผู้ยังประโยชน์ต่อสังคม ตลอดจนการแนะแนวทางชีวิต ซึ่งมีบิดามารดาเป็นผู้รับผิดชอบ ก่อนบุคคลอื่น

ขณะที่ อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (Convention on the Rights of the Child) ได้บัญญัติสิทธิขั้นพื้นฐานต่างๆ เกี่ยวกับเด็กและเยาวชน โดยไม่คำนึงถึงสัญชาติ เพศ ศาสนา เชื้อชาติ การศึกษาและฐานะอาทิ สิทธิที่จะมีชีวิตรอด สิทธิการดูแลด้านสุขภาพ อนามัยขั้นพื้นฐาน เสรีภาพและความปลอดภัย สิทธิที่จะได้รับการพัฒนามีครอบครัว ที่อบอุ่น ได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพและมีภาวะโภชนาการที่เหมาะสม สิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองจากการกระทำทารุณ ถูกล่วงละเมิด ถูกทอดทิ้ง ถูกนำไปค้าใช้แรงงาน และถูกแสวงประโยชน์ในรูปแบบต่างๆ สิทธิในการมีส่วนร่วมที่จะได้แสดงความคิดเห็น มีผู้รับฟังและมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในเรื่องต่างๆ ที่มีผลกระทบต่อเด็กและเยาวชน ซึ่งประเทศไทยได้ร่วมเป็นภาคีและให้สัตยาบันเมื่อปี 2535 เพื่อเป็นหลักประกันว่า เด็กทุกคนจะได้รับสิทธิต่างๆ เหล่านี้ (UNICEF Thailand, 2015)

กระบวนการพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่น ควรเป็นไปตามลำดับขั้นตอนเริ่มจากการพึ่งตนเองในระดับครอบครัวในเรื่องปัจจัยสี่แล้วจึงพัฒนาตนเองให้สามารถอยู่ได้อย่างพอเพียง ด้วยการลดรายจ่าย เพิ่มรายได้และอดออมให้พอมีพอกินพอใช้ไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น แก้ไขปัญหาตามเหตุและปัจจัยด้วยความสามารถและศักยภาพที่ตนเองมีอยู่ก่อนคิดพึ่งผู้อื่น เมื่อมีความเข้มแข็งและเป็นอิสระแล้วจึงพัฒนาขึ้นมาเป็นการแลกเปลี่ยนในขั้นพึ่งพาหากันและกัน นำไปสู่การรวมกลุ่มกันในระดับชุมชนและท้องถิ่น และทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม โดยมีการจัดการความรู้และกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน ให้ค้นพบและพัฒนาศักยภาพของตนเอง ได้รับอำนาจและสิทธิในการเข้าถึงและจัดการทรัพยากรสามารถตัดสินใจได้อย่างอิสระ และจัดการทุนของตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนท้องถิ่น เพื่อบรรเทาปัญหาความยากจนในชุมชน และมีธรรมาภิบาลในการจัดการองค์กรชุมชนท้องถิ่น จนสามารถพึ่งตนเองในระดับชุมชนท้องถิ่น แล้วจึงพัฒนาเครือข่ายสู่ภายนอกกับชุมชนอื่นแบบ ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน (Tantiwetchakul, 2007)

วิถีชีวิตของคนอีสานมีความเชื่อมโยงกับภาคเกษตรกรรมมาตั้งแต่อดีต แต่ด้วยข้อจำกัดต่างๆ ทำให้มีรายได้ไม่แน่นอน แรงงานอีสานกว่า 3 ล้านคน จึงต้องยอมจากบ้านเกิด เพื่อไปหางานทำในเมืองใหญ่ โดยส่วนใหญ่ทำงานอยู่ในภาคกลาง 2.8 ล้านคน (กรุงเทพมหานคร 1.2 ล้านคน) ขณะที่แรงงานอีสานที่อยู่ในภาคเหนือและภาคใต้มีเพียง 1.3 แสนคน และ 0.9 แสนคนตามลำดับ แม้จะมีโอกาสทางอาชีพและรายได้สูงกว่าแต่แรงงานเหล่านี้ยังคงมีเงินออมไม่มากนัก เพราะการใช้ชีวิตในเมืองมีค่าครองชีพที่ค่อนข้างสูงและยังต้องส่งเงินอีกส่วนหนึ่งกลับบ้านเกิด เพื่อเลี้ยงดูและให้ครอบครัวเอาไว้ใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน

การแพร่ระบาดของโควิด 19 ที่เกิดขึ้น ตั้งแต่ช่วงต้นปี 2563 นับเป็นเหตุการณ์ที่ไม่มีใครคาดคิดมาก่อน และส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจและสังคมไทยเป็นวงกว้าง ซึ่งคงปฏิเสธไม่ได้ว่า แรงงานเป็นภาคส่วนหนึ่งที่ได้รับผลกระทบรุนแรงที่สุด เพราะกิจกรรมทางเศรษฐกิจหยุดชะงักและคนส่วนใหญ่อยู่ติดบ้านมากขึ้น ทำให้หลายธุรกิจจำเป็นต้องปิดกิจการและเลิกจ้างพนักงาน ขณะที่บางบริษัทที่พยายามประคับประคองธุรกิจ อาจต้องลดต้นทุนด้วยการให้พนักงานพักงานอย่างไม่มีกำหนด โดยเฉพาะในภาคท่องเที่ยวและภาคการผลิตที่มีการปิดโรงงานชั่วคราว ซึ่งธุรกิจเหล่านี้พึ่งพาแรงงานอีสานเป็นจำนวนมาก ด้วยเหตุนี้ จากข้อมูลของกรมควบคุมโรคติดต่อรายงานว่ามีแรงงานอีสานประมาณ 8 แสนคน เดินทางกลับภูมิลำเนา ซึ่งคาดว่าส่วนใหญ่เป็นผู้ที่ตกงาน และตัดสินใจคืนถิ่นเพื่อไปตั้งหลักที่บ้านเกิด เมื่อกลับไปแล้วแรงงานกลุ่มนี้ส่วนใหญ่ได้ปรับตัวไปประกอบอาชีพใหม่ เพื่อหารายได้ระหว่างที่รอสถานการณ์โควิด 19 คลี่คลาย ขณะที่แรงงานคืนถิ่นบางส่วนปรับตัวได้ยาก และกลายเป็นผู้ว่างงาน (Bank of Thailand, 2020)

เกษตรกรรมเป็นอาชีพที่แรงงานอีสานคืนถิ่น 2 ใน 3 เลือกทำเนื่องจากมีที่ดิน และครอบครัวเป็นเกษตรกรเป็นทุนเดิมอยู่แล้ว สะท้อนจากหลายพื้นที่ของภาคอีสานที่มีการขุดสระเพื่อรองรับการทำ การเกษตรเพิ่มขึ้น และมีการสั่งซื้อวัสดุรวมถึงเครื่องจักรกลทางการเกษตรมาใช้มากขึ้น ขณะที่แรงงานที่ไม่มีที่ดินทางการเกษตรเป็นทุนเดิมต้องปรับตัวมากกว่า และจากการลงพื้นที่พูดคุยกับตัวแทนแรงงานคืนถิ่น พบว่า แรงงานกลุ่มนี้มีความพยายามในการปรับตัว 3 รูปแบบ คือ (1) นำเงินเก็บบางส่วนมาลงทุนซื้อรถกระบะหรือนำรถกระบะเก่าที่มีไปต่อเติมเป็นรถรับขนของ แม้กระทั่งเป็นรถพุ่มพวง (2) ขับมอเตอร์ไซด์ส่งอาหาร และ (3) เปิดร้านขายของขนาดเล็ก แผงลอย หรือขายของ ออนไลน์แบบไม่มีหน้าร้าน ซึ่งแม้จะยังสร้างรายได้ให้ได้ไม่มากนัก แต่ก็เพียงพอให้เลี้ยงชีพ และผ่านพ้นช่วงเวลาที่ยากลำบากนี้ไปได้บ้าง

"ในทุกวิกฤต ย่อมมีโอกาส" การแพร่ระบาดของโควิด 19 ไม่ได้เพียงสร้างวิกฤตทางเศรษฐกิจและสังคมเท่านั้น แต่ในอีกมุมหนึ่ง โควิด 19 ก็เปิดโอกาสให้แรงงานอีสานได้กลับมาใกล้ชิดกับครอบครัวอีกครั้ง และยังช่วยลดต้นทุนในการครองชีพ แรงงานคืนถิ่นยังได้นำเอาองค์ความรู้ ประสบการณ์ และความถนัดมาถ่ายทอดภายในชุมชน สะท้อนจากลูกหลานที่กลับมาต่อยอดธุรกิจของพ่อแม่ โดยยกระดับไปทำการค้าออนไลน์ หรือผันตัวจากการทำงานรับจ้างมาเป็นผู้ประกอบการเอง ซึ่งสามารถช่วยส่งเสริมการจ้างงานในพื้นที่ได้อีกทางหนึ่ง อีกทั้งยังทำให้แรงงานอีสานมีทางเลือกในการประกอบอาชีพมากขึ้นและไม่จำเป็นต้องจากครอบครัวเพื่อไปทำงานที่เมืองใหญ่เหมือนในอดีต

การพัฒนาปัจจุบันจึงมุ่งเน้นที่ชุมชนและมีการสนับสนุนจากภาครัฐและเอกชน เช่น โครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์กลุ่มสัจจะออมทรัพย์กลุ่มอาชีพต่างๆ ฯลฯ ซึ่งกลุ่มต่างๆ ที่ก่อตั้งขึ้นเหล่านี้คือ วิสาหกิจชุมชน (Community Enterprises) เป็นนโยบายรัฐบาล ซึ่งมีแนวคิดที่ว่า ปัญหาของประเทศในภาพรวม ประชาชนมีหนี้สินเพิ่มขึ้นสามารถแก้ไขได้ด้วยการที่ ประชาชนรู้จักนำสินทรัพย์ที่มีอยู่ทำให้เกิดมูลค่าเพิ่มขึ้น สามารถจัดปัญหาความยากจน เป็นการสร้างรายได้และอาชีพที่ยั่งยืน ความคาดหวังที่มีต่อวิสาหกิจชุมชน คือ คนในทุกชุมชน มองเห็นค่าในสินทรัพย์ของตนเองและชุมชน สามารถทำให้มีมูลค่าเพิ่มขึ้น และนำมาเป็นปัจจัย สร้างรายได้ให้กับคนในชุมชน วิสาหกิจชุมชนจึงไม่ได้เป็นเพียงธุรกิจแต่เป็นกระบวนการเพิ่มมูลค่าแก่ทรัพยากรให้ชีวิตด้วยความคิดสร้างสรรค์ในการจัดการทุนของตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้วิสาหกิจชุมชนเป็นอีกแนวทางหนึ่งของการพัฒนาชุมชนมีปรัชญาอยู่ที่ เศรษฐกิจ การพึ่งตนเองเป็นเป้าหมายหลัก วิสาหกิจชุมชนเป็นการสร้างรากฐานชีวิต รากฐาน เศรษฐกิจชุมชน มีลักษณะเป็นองค์กรรวมและบูรณาการไม่แยกส่วนกัน ซึ่งมีความหลากหลายทางชีวภาพพึ่งพาอาศัยเกื้อกูลกันก่อให้เกิดผลทวีคูณ (Phongphit, 2007)

จากที่กล่าวมาข้างต้นผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างภูมิคุ้มกันเพื่อลดปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจยุคนิวนอร์มอลของคนไทยตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงในศตวรรษที่ 21 ด้วยพุทธรวิถี (ใช้หลักธรรมอิทธิบาท 4) ซึ่งจะทำให้การเสริมสร้างภูมิคุ้มกันปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจยุคนิวนอร์มอลของคนไทยขับเคลื่อนไปข้างหน้าและพัฒนาก้าวหน้าต่อไปอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งจะนำพาให้คนไทยในศตวรรษที่ 21 ก้าวไปสู่การพึ่งพาตนเองและการพัฒนาอย่างยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างภูมิคุ้มกันเพื่อลดปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจยุคนิวนอร์มอลของคนไทยตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงในศตวรรษที่ 21 ด้วยพุทธรวิถี (ใช้หลักธรรมอิทธิบาท 4)
2. เพื่อสร้างรูปแบบการพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างภูมิคุ้มกันเพื่อลดปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจยุคนิวนอร์มอลของคนไทยตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงในศตวรรษที่ 21 ด้วยพุทธรวิถี (ใช้หลักธรรมอิทธิบาท 4)
3. เพื่อนำเสนอคู่มือการพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างภูมิคุ้มกันเพื่อลดปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจยุคนิวนอร์มอลของคนไทยตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงในศตวรรษที่ 21 ด้วยพุทธรวิถี (ใช้หลักธรรมอิทธิบาท 4)

วิธีดำเนินการวิจัย

ระยะที่ 1 ศึกษาองค์ประกอบ และตัวชี้วัดการพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างภูมิคุ้มกันเพื่อลดปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจยุคนิวนอร์มอลของคนไทยตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงในศตวรรษที่ 21 ด้วยหลักพุทธรวิถี (ใช้หลักธรรมอิทธิบาท 4) ขั้นตอนการวิจัย ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพโดยการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) และการสัมภาษณ์เชิงลึก มีขั้นตอนดังนี้

ขั้นที่ 1 ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับศึกษาองค์ประกอบ และตัวชี้วัดการพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างภูมิคุ้มกันเพื่อลดปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจยุคนิวนอร์มอลของคนไทยตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงในศตวรรษที่ 21 ด้วยพุทธรวิถี (ใช้หลักธรรมอิทธิบาท 4) เพื่อกำหนดองค์ประกอบและตัวบ่งชี้

ศึกษาองค์ประกอบการพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างภูมิคุ้มกันเพื่อลดปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจยุคนิวนอร์มอลของคนไทยตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงในศตวรรษที่ 21 ด้วยพุทธรวิถี (ใช้หลักธรรมอิทธิบาท 4) ด้วยการศึกษาและวิเคราะห์ จากแนวคิดทฤษฎีเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อสังเคราะห์มาเป็นการพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างภูมิคุ้มกันเพื่อลดปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจยุคนิวนอร์มอลของคนไทยตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงในศตวรรษที่ 21 ด้วยพุทธรวิถี (ใช้หลักธรรมอิทธิบาท 4)

ขั้นที่ 2 สัมภาษณ์เชิงลึก บุคลากรในศูนย์การเรียนรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ ศูนย์สาธิตและส่งเสริมงานศิลปาชีพ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เพื่อพิจารณาให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับองค์ประกอบ และตัวบ่งชี้ จำนวน 10 คน

ขั้นที่ 3 สรุปผลการศึกษาองค์ประกอบและตัวชี้วัดเพื่อสร้างข้อคำถามในการออกแบบเครื่องมือในการวิจัยเชิงปริมาณในระยะที่สองเพื่อนำไปสร้างเครื่องมือและเก็บข้อมูล

กลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน 17 คน ได้แก่ บุคลากรในศูนย์การเรียนรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ ศูนย์สาธิตและส่งเสริมงานศิลปาชีพ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เพื่อพิจารณาให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับองค์ประกอบ และตัวบ่งชี้

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสัมภาษณ์ ผู้วิจัยสร้างแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างภูมิคุ้มกันเพื่อลดปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจยุคนิวอร์มอลของคนไทยตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงในศตวรรษที่ 21 ด้วยพุทธรูถิติ (ใช้หลักธรรมอริบทบ 4) ใน 5 ด้าน คือ 1) ด้านจิตใจ 2) ด้านสังคม 3) ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 4) ด้านเทคโนโลยี 5) ด้านเศรษฐกิจ โดยมุ่งศึกษาประเด็น ที่เกี่ยวข้อง โดยได้ใช้หลักแนวคิดในทางพระพุทธศาสนาโดยใช้หลักธรรมอริบทบ 4 (Phrabrahmagunabhorn (P.A. Payutto), 2007) โดยบูรณาการหลักเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิต 1) หลักพอประมาณ 2) หลักเหตุผล 3) หลักภูมิคุ้มกัน

ระยะที่ 2 การสร้างรูปแบบและประเมินการพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างภูมิคุ้มกันเพื่อลดปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจยุคนิวอร์มอลของคนไทยตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงในศตวรรษที่ 21 ด้วยพุทธรูถิติ (ใช้หลักธรรมอริบทบ 4) ด้วยการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) มีขั้นตอนดังนี้

ขั้นที่ 1 ร่างรูปแบบและประเมินการพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างภูมิคุ้มกันเพื่อลดปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจยุคนิวอร์มอลของคนไทยตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงในศตวรรษที่ 21 ด้วยพุทธรูถิติ (ใช้หลักธรรมอริบทบ 4) โดยการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอกและสภาพแวดล้อมภายใน (SWOT Analysis) ซึ่งจะครอบคลุมขอบเขตของปัจจัยที่กว้างด้วยการระบุจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค ทำให้มีข้อมูลในการกำหนดทิศทางหรือเป้าหมายที่จะถูกสร้าง และใช้เทคนิคการวิเคราะห์เมทริกซ์ (Matrix Analysis) การร่างรูปแบบและประเมินการพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างภูมิคุ้มกันเพื่อลดปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจยุคนิวอร์มอลของคนไทยตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงในศตวรรษที่ 21 ด้วยพุทธรูถิติ (ใช้หลักธรรมอริบทบ 4) มีรายละเอียดดังนี้

1. การหาค่า PNI_{modified} รูปแบบและประเมินการพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างภูมิคุ้มกันเพื่อลดปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจยุคนิวอร์มอลของคนไทยตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงในศตวรรษที่ 21 ด้วยพุทธรูถิติ (ใช้หลักธรรมอริบทบ 4) ทั้ง ใน 5 ด้าน คือ 1) ด้านจิตใจ 2) ด้านสังคม 3) ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 4) ด้านเทคโนโลยี 5) ด้านเศรษฐกิจ ที่มีค่า PNI_{modified} มากกว่าหรือเท่ากับ ค่าเฉลี่ยรวมมาวิเคราะห์โดยใช้เทคนิค SWOT ในรูป TOWS Matrix

2. วิเคราะห์โอกาส อุปสรรค จุดแข็ง จุดอ่อน มาวิเคราะห์โดยใช้เทคนิค SWOT ในรูป TOWS Matrix

3. นำข้อมูลจากข้อ 1 และ 2 มาสังเคราะห์เป็นการพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างภูมิคุ้มกันเพื่อลดปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจยุคนิวอร์มอลของคนไทยตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงในศตวรรษที่ 21 ด้วยพุทธรูถิติ (ใช้หลักธรรมอริบทบ 4)

4. นำร่างการพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างภูมิคุ้มกันเพื่อลดปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจยุคนิวอร์มอลของคนไทยตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงในศตวรรษที่ 21 ด้วยพุทธรูถิติ (ใช้หลักธรรมอริบทบ 4) นำเสนอผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบและให้เสนอแนะในส่วนที่บกพร่องแล้วปรับปรุงแก้ไข

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากรที่ใช้ศึกษาในครั้งนี้ ได้แก่ บุคลากรในศูนย์การเรียนรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ ศูนย์สาธิตและส่งเสริมงานศิลปาชีพ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประกอบด้วย ร้อยเอ็ด ยโสธร ศรีสะเกษ สกลนคร จำนวน 632 ศูนย์ จำนวนประชากรทั้งหมด 1,392 คน

2. กลุ่มตัวอย่าง (Sample) กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยในครั้งนี้ ประกอบด้วย บุคลากรในศูนย์การเรียนรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ ศูนย์สาธิตและส่งเสริมงานศิลปาชีพ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ประกอบด้วย ร้อยเอ็ด โยธธ ศรีสะเกษ สกลนคร ได้กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยคำนวณจากสูตรของ ทาโรยามาเน่ (Taro Yamane, 1973) ที่ระดับความคลาดเคลื่อนในการสุ่มที่ .05 ด้วยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified random sampling) จำนวน 311 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม ซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้นเองแบ่งเป็น 2 ตอนดังนี้

ตอนที่ 1 สอบถามข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างมีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ

ตอนที่ 2 สอบถามความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันสภาพที่พึงประสงค์ของการพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างภูมิคุ้มกันเพื่อลดปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจยุคโควิดของคนไทยตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงในศตวรรษที่ 21 ด้วยพุทธริติ (ใช้หลักธรรมอิทธิบาท 4) มีลักษณะเป็นแบบมาตราประมาณค่า 5 ระดับ

เกณฑ์การให้คะแนน ตอนที่ 2

5 หมายถึง	สภาพปัจจุบัน/สภาพที่พึงประสงค์อยู่ในระดับ	มากที่สุด
4 หมายถึง	สภาพปัจจุบัน/สภาพที่พึงประสงค์อยู่ในระดับ	มาก
3 หมายถึง	สภาพปัจจุบัน/สภาพที่พึงประสงค์อยู่ในระดับ	ปานกลาง
2 หมายถึง	สภาพปัจจุบัน/สภาพที่พึงประสงค์อยู่ในระดับ	น้อย
1 หมายถึง	สภาพปัจจุบัน/สภาพที่พึงประสงค์อยู่ในระดับ	น้อยที่สุด

การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือ

1. ศึกษาเอกสารเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างภูมิคุ้มกันเพื่อลดปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจยุคโควิดของคนไทยตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงในศตวรรษที่ 21 ด้วยพุทธริติ (ใช้หลักธรรมอิทธิบาท 4)

2. นำร่างแบบสอบถามการพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างภูมิคุ้มกันเพื่อลดปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจยุคโควิดของคนไทยตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงในศตวรรษที่ 21 ด้วยพุทธริติ (ใช้หลักธรรมอิทธิบาท 4) ไปเรียนปรึกษาผู้เชี่ยวชาญเพื่อพิจารณาความเหมาะสมและนำข้อเสนอแนะมาแก้ไขปรับปรุงให้

3. ศึกษาวิธีการสร้างแบบสอบถามแบบมาตราประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ

4. นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแล้วเสนอผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน ประเมินความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยหรือนิยามศัพท์เฉพาะ (IOC : Index of Item-Objective Congruence) โดยให้ประเมินเป็น 3 ระดับ คือ (+1) แน่ใจว่าสอดคล้อง (0) ไม่แน่ใจว่าสอดคล้อง และ (-1) แน่ใจว่าไม่สอดคล้องแล้วนำมาหาค่า IOC (Phatthiyathani, 2003)

5. นำแบบสอบถามไปทดลองใช้กับบุคลากรในศูนย์การเรียนรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ ศูนย์สาธิตและส่งเสริมงานศิลปาชีพ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประกอบด้วย นครราชสีมา สุรินทร์ บุรีรัมย์ อุบลราชธานี ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จังหวัดละ 10 คน จำนวน 40 คน

6. นำแบบสอบถามที่ได้รับคืน จำนวน 40 ชุด มาตรวจให้คะแนนแล้วนำไปหาความเที่ยงตรงโดยหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α - Coefficient) ตามวิธีของครอนบาค (Cronbach) (Srisaad, 2002)

7. จัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ เพื่อนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างต่อไป

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ผู้วิจัยส่งแบบสอบถามจำนวน 311 ชุด ไปยังศูนย์การเรียนรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ ศูนย์สาธิตและส่งเสริมงานศิลปาชีพ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างเพื่อขอเก็บรวบรวมข้อมูล

2. ผู้วิจัยตรวจสอบความถูกต้องและความสมบูรณ์ของการตอบแบบสอบถาม จำนวน 400 ชุด เพื่อทำการวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

3. วิเคราะห์ความต้องการจำเป็น (Modified Priority Needs Index : PNI_{modified}) โดยการเรียงลำดับความต้องการจำเป็นจากมากไปหาน้อย และไม่ต่ำกว่าค่าเฉลี่ยรวมของค่า PNI นำข้อมูลที่ได้มาสังเคราะห์เป็นการพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างภูมิคุ้มกันเพื่อลดปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจยุคโควิดของคนไทยตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงในศตวรรษที่ 21 ด้วยพุทธรูที (ใช้หลักธรรมอิทธิบาท 4)

ขั้นที่ 2 การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) รูปแบบการเสริมสร้างภูมิคุ้มกันเพื่อลดปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจยุคโควิดของคนไทยตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงในศตวรรษที่ 21 ด้วยพุทธรูที (ใช้หลักธรรมอิทธิบาท 4) ที่ได้จากข้อมูลในขั้นที่ 1 โดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 10 ท่าน ดังนี้

1. ผู้ทรงคุณวุฒิร่วมสนทนากลุ่ม จำนวน 10 คน โดยเลือกผู้ทรงคุณวุฒิแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ซึ่งเป็นผู้ทรงคุณวุฒิที่มีคุณสมบัติดังต่อไปนี้

1.1 เป็นนักวิชาการศูนย์การเรียนรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ ศูนย์สาธิตและส่งเสริมงานศิลปาชีพ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาเอก จำนวน 2 คน

1.2 นักการศึกษาที่ปฏิบัติงานในศูนย์การเรียนรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ ศูนย์สาธิตและส่งเสริมงานศิลปาชีพ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 4 จังหวัด จำนวน 4 คน

1.3 ผู้บริหารศูนย์การเรียนรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ ศูนย์สาธิตและส่งเสริมงานศิลปาชีพ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 4 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิพากษ์ คือ คู่มือการสนทนากลุ่ม เรื่อง การพัฒนารูปแบบและประเมินการเสริมสร้างภูมิคุ้มกันเพื่อลดปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจยุคโควิดของคนไทยหลักเศรษฐกิจพอเพียงในศตวรรษที่ 21 ด้วยพุทธรูที (ใช้หลักธรรมอิทธิบาท 4) โดยการนำผลจากขั้นที่ 1 ในระยะที่ 2 มาสร้างเป็นแนวทางสำหรับผู้ทรงคุณวุฒิได้สนทนากลุ่มเพื่อหาข้อสรุปของรูปแบบ

3. การดำเนินการสนทนากลุ่ม

3.1 ผู้วิจัยทำหนังสือเชิญและส่งถึงผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 10 คน พร้อมเอกสารคู่มือที่ใช้ในการสนทนากลุ่ม และรายละเอียด วัน เวลา สถานที่ในการสนทนากลุ่ม

3.2 จัดการสนทนากลุ่ม เพื่อให้ผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 10 คน ได้วิพากษ์และให้ข้อเสนอแนะในส่วนที่บกพร่องของรูปแบบ พร้อมกับบันทึกข้อมูลไว้เพื่อนำไปแก้ไข

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 ผู้วิจัยนำข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิมาวิเคราะห์แล้วสรุปเป็นประเด็นตามข้อสรุปข้อเสนอแนะ

4.2 ผู้วิจัยนำข้อมูลจากข้อ 4.1 ไปปรับปรุงและประเมินการพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างภูมิคุ้มกันเพื่อลดปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจยุคโควิดของคนไทยตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงในศตวรรษที่ 21 ด้วยพุทธรูที (ใช้หลักธรรมอิทธิบาท 4) ให้มีความถูกต้องและสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ระยะที่ 3 การประเมินการพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างภูมิคุ้มกันเพื่อลดปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจยุคโควิดของคนไทยตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงในศตวรรษที่ 21 ด้วยพุทธรูที (ใช้หลักธรรมอิทธิบาท 4) โดยใช้แบบประเมิน มีลักษณะเป็นแบบมาตราประมาณค่า 5 ระดับ โดยกลุ่มมีส่วนได้ส่วนเสียจำนวน 20 คน ผู้วิจัยได้คัดเลือกกลุ่มตามเกณฑ์ คือ

1.1 เป็นนักวิชาการศูนย์การเรียนรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ ศูนย์สาธิตและส่งเสริมงานศิลปาชีพ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

1.2 นักการศึกษาที่ปฏิบัติงานในศูนย์การเรียนรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ ศูนย์สาธิตและส่งเสริมงานศิลปาชีพ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

1.3 ผู้บริหารศูนย์การเรียนรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ ศูนย์สาธิตและส่งเสริมงานศิลปาชีพ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ผู้วิจัยดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

1. เพื่อประเมินตรวจสอบ ยืนยัน รับรอง จากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียโดยผู้วิจัยจัดทำแบบประเมินตรวจสอบ ยืนยัน รับรอง เพื่อได้การพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างภูมิคุ้มกันเพื่อลดปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจยุคนิวนอร์มอลของคนไทยตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงในศตวรรษที่ 21 ด้วยพุทธวิธี (ใช้หลักธรรมอิทธิบาท 4) เป็นผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 20 คน

2. วิธีดำเนินการวิจัย

ขอความอนุเคราะห์จากบุคลากรในศูนย์การเรียนรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ ศูนย์สาธิตและส่งเสริมงานศิลปาชีพ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประกอบด้วย ร้อยเอ็ด ยโสธร ศรีสะเกษ สกลนคร เพื่อประเมินตรวจสอบ ยืนยัน รับรอง โดยแบบประเมินผู้วิจัยได้ออกแบบประเมิน 3 ด้าน ประกอบด้วย ด้านความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ โดยใช้การวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

3. ได้การพัฒนาแบบการเสริมสร้างภูมิคุ้มกันเพื่อลดปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจยุคนิวนอร์มอลของคนไทยตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงในศตวรรษที่ 21 ด้วยพุทธวิธี (ใช้หลักธรรมอิทธิบาท 4)

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาสภาพการพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างภูมิคุ้มกันเพื่อลดปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจยุคนิวนอร์มอลของคนไทยตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงในศตวรรษที่ 21 ด้วยพุทธวิธี (ใช้หลักธรรมอิทธิบาท 4) ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพการพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างภูมิคุ้มกันเพื่อลดปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจยุคนิวนอร์มอลของคนไทยตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงในศตวรรษที่ 21 ด้วยพุทธวิธี (ใช้หลักธรรมอิทธิบาท 4) ใน 5 ด้าน คือ 1. ด้านจิตใจ 2. ด้านสังคม 3. ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 4. ด้านเทคโนโลยี 5. ด้านเศรษฐกิจ โดยมุ่งศึกษาประเด็น ที่เกี่ยวข้องโดยใช้หลักแนวคิดในทางพระพุทธศาสนาโดยใช้หลักธรรมอิทธิบาท 4

สภาพปัจจุบันของการพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างภูมิคุ้มกันเพื่อลดปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจยุคนิวนอร์มอลของคนไทยตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงในศตวรรษที่ 21 ด้วยพุทธวิธี (ใช้หลักธรรมอิทธิบาท 4) โดยรวมอยู่ในระดับ ปานกลาง ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านเทคโนโลยี รองลงมา คือ ด้านเศรษฐกิจ ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านจิตใจ

สภาพที่พึงประสงค์ของการพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างภูมิคุ้มกันเพื่อลดปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจยุคนิวนอร์มอลของคนไทยตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงในศตวรรษที่ 21 ด้วยพุทธวิธี (ใช้หลักธรรมอิทธิบาท 4) โดยรวมอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านเศรษฐกิจ รองลงมา คือ ด้านเทคโนโลยี ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านจิตใจ

ความต้องการจำเป็นของการพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างภูมิคุ้มกันเพื่อลดปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจ ยุคนิวนอร์มอลของคนไทยตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงในศตวรรษที่ 21 ด้วยพุทธวิธี (ใช้หลักธรรมอิทธิบาท 4) โดยรวมมีค่า $PNI_{modified}$ เท่ากับ .34 มีความต้องการจำเป็นโดยมีค่า $PNI_{modified}$ อยู่ระหว่าง 0.23-0.41 รายการ ความต้องการจำเป็นที่พบว่ามีค่า $PNI_{modified}$ มากกว่า .30 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านสังคม ($PNI_{modified}=0.41$) รองลงมา คือ ด้านจิตใจ ($PNI_{modified}=0.40$) ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, ด้านเศรษฐกิจ ($PNI_{modified}=0.31$)

ผู้วิจัยได้นำมาเรียงลำดับใหม่ตามค่า PNI ดังนี้

1. ด้านสังคม ($PNI_{modified}=0.41$)
2. ด้านจิตใจ ($PNI_{modified}=0.40$)
3. ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ($PNI_{modified}=0.31$)
4. ด้านเศรษฐกิจ ($PNI_{modified}=0.31$)

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อสร้างรูปแบบการพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างภูมิคุ้มกันเพื่อลดปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจยุคนิวนอร์มอลของคนไทยตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงในศตวรรษที่ 21 ด้วยพุทธวิธี (ใช้หลักธรรมอิทธิบาท 4) ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างภูมิคุ้มกันเพื่อลดปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจ ยุคนิวนอร์มอลของคนไทยตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงในศตวรรษที่ 21 ด้วยพุทธวิธี (ใช้หลักธรรมอิทธิบาท 4) จำนวน 4 กลยุทธ์ 22 ตัวชี้วัด ดังนี้

1. ด้านสังคม (วิริยะ)
 - 1.1 มุ่งให้เกิดความสามัคคีร่วมมือ เพื่อให้ทุกคนอยู่ร่วมกันได้โดย ปราศจากการเบียดเบียนกัน
 - 1.2 รู้จักแยกแยะผิดชอบชั่วดี ละอายที่จะทำความชั่ว เกรงกลัวต่อผลจากการกระทำที่ไม่ถูกต้อง
 - 1.3 มุ่งให้เกิดสังคมที่มีความสุขสงบ ประชาชนมีความเมตตาเอื้ออาทร ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน
 - 1.4 การเอาใจเขามาใส่ใจใจกันมุ่งร้ายทำลายกัน
2. ด้านจิตใจ (จิตตะ)
 - 2.1 ความเชื่อในความสามารถกับ และพึ่งพาตนเอง
 - 2.2 ความพยายามลงมือแก้ปัญหาที่เป็นการจัดการโดยตรงกับปัญหา
 - 2.3 การสร้างความเชื่อมั่นในตนเองเชื่อในสิ่งที่ตั้งมั่นว่าเป็นสิ่งที่ถูกต้องและคิดอย่างสร้างสรรค์
 - 2.4 ใช้สติปัญญาอย่างถูกต้องและเหมาะสมในการดำเนินชีวิต
 - 2.5 มีความขยันหมั่นเพียร อดทน ไม่โลภ ไม่ตระหนี่ รู้จักแบ่งปันและรับผิดชอบในการอยู่ร่วมกับ

ผู้อื่นในสังคม

- 2.6 การใช้ความคิดในการประเมินสถานการณ์ที่เป็นปัญหาที่เกิดการตอบสนองทางอารมณ์
3. ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (วิมังสา)
 - 3.1 การเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาแม่น้ำลำคลองในการเก็บขยะกำจัดวัชพืชขึ้นน้ำ
 - 3.2 การชักชวนให้สมาชิกในครอบครัวเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาแหล่งน้ำเนื่องในวันสำคัญ
 - 3.3 สนับสนุนงบประมาณในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมและควรส่งเสริมสนับสนุนให้มีการจัดตั้งกลุ่มอาสาสมัครพิทักษ์สิ่งแวดล้อม
 - 3.4 ส่งเสริมให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชนในการวางแผนพัฒนาท้องถิ่นทุกๆ ด้าน เพราะการพัฒนาจะประสบผลสำเร็จได้ขึ้นอยู่กับความร่วมมือร่วมใจของประชาชน
 - 3.5 การบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

4. ด้านเศรษฐกิจ (ฉันทะ)

- 4.1 มีการพัฒนากลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต
- 4.2 มีการพัฒนาหมู่บ้านท่องเที่ยว หรือกลุ่ม OTOP ในหมู่บ้านที่มีศักยภาพ
- 4.3 เขียนรู้รายรับ – รายจ่ายของตนเองโดยการจัดทำบัญชี คร่าวเรือน
- 4.4 มีการกำหนดทิศทางการพัฒนาอาชีพและรายได้ของชุมชน
- 4.5 มีการเพิ่มคุณภาพการผลิตของชุมชนบนพื้นฐานความรู้และเอกลักษณ์ของชุมชน
- 4.6 ดำเนินชีวิตโดยยึดหลักทางสายกลาง รู้จักพอประมาณ

วัตถุประสงค์ที่ 3 เพื่อนำเสนอคู่มือการพัฒนาารูปแบบการเสริมสร้างภูมิคุ้มกันเพื่อลดปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจยุคนิวนอร์มอลของคนไทยตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงในศตวรรษที่ 21 ด้วยพุทธวิธี (ใช้หลักธรรมอิทธิบาท 4) ผลการวิจัยพบว่า คู่มือการพัฒนาารูปแบบการเสริมสร้างภูมิคุ้มกันเพื่อลดปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจยุคนิวนอร์มอลของคนไทยตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงในศตวรรษที่ 21 ด้วยพุทธวิธี (ใช้หลักธรรมอิทธิบาท 4) ทุกด้านมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.50$) ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ด้านประโยชน์จากการนำคู่มือไปใช้ รองลงมา คือ ด้านรูปแบบและการใช้ภาษา และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านรูปแบบ

องค์ความรู้ใหม่

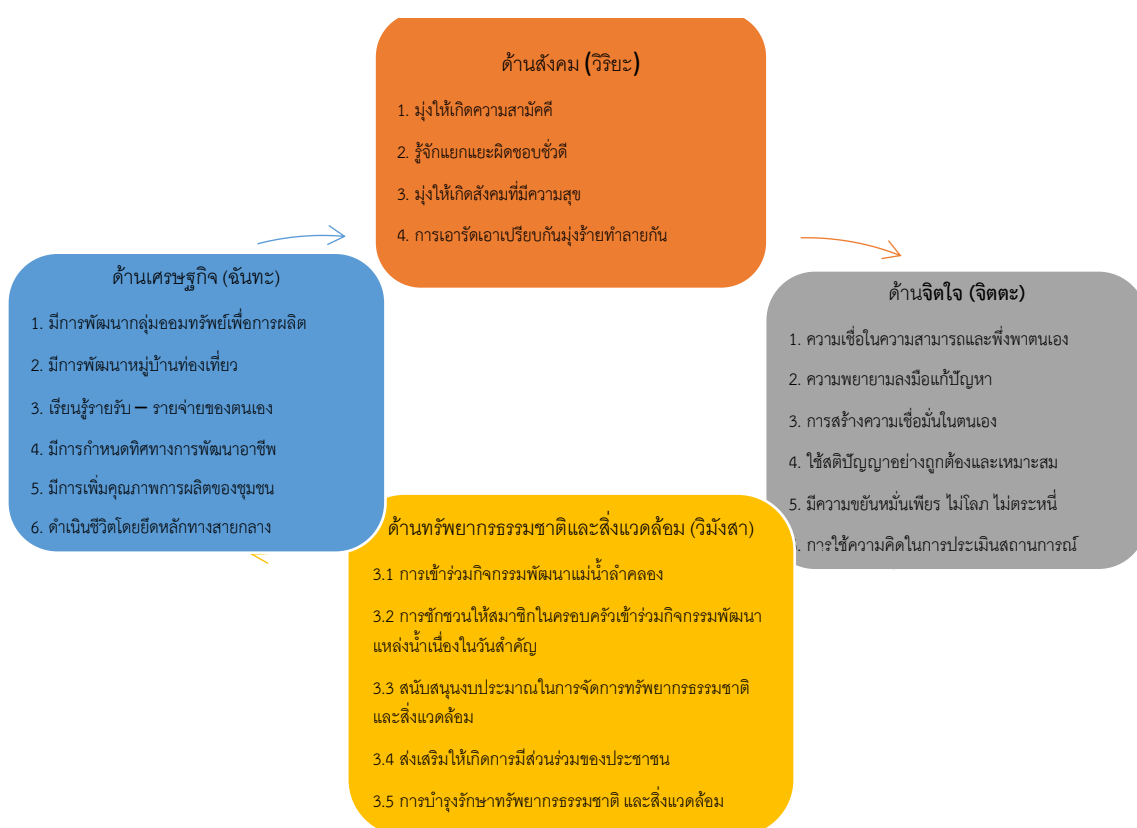

Figure 1: The New Body of Knowledge

จากแผนภาพข้างต้น จะเห็นได้ว่า การพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างภูมิคุ้มกันเพื่อลดปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจยุคโควิดของคนไทยตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงในศตวรรษที่ 21 ด้วยพุทธวิถี (ใช้หลักธรรมอิทธิบาท 4) มีจำนวน 4 กลยุทธ์ 22 ตัวชี้วัด ซึ่งประกอบด้วย

1. ด้านสังคม (วิริยะ) ได้แก่ 1) มุ่งให้เกิดความสามัคคีร่วมมือ เพื่อให้ทุกคนอยู่ร่วมกันได้โดย ปราศจากการเบียดเบียนกัน 2) รู้จักแยกแยะผิดชอบชั่วดี ละอายที่จะทำความชั่ว เกรงกลัวต่อผลจากการกระทำที่ไม่ถูกต้อง 3) มุ่งให้เกิดสังคมที่มีความสุขสงบ ประชาชนมีความเมตตาเอื้ออาทร ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และ 4) การเอาใจใส่เปรียบกันมุ่งร้ายทำลายกัน

2. ด้านจิตใจ (จิตตะ) ได้แก่ 1) ความเชื่อในความสามารถกำกับ และพึ่งพาตนเอง 2) ความพยายามลงมือแก้ปัญหาที่เป็นการจัดการโดยตรงกับปัญหา 3) การสร้างความเชื่อมั่นในตนเองเชื่อในสิ่งที่ตั้งมั่นว่าเป็นสิ่งที่ถูกต้องและคิดอย่างสร้างสรรค์ 4) ใช้สติปัญญาอย่างถูกต้องและเหมาะสมในการดำเนินชีวิต 5) มีความขยันหมั่นเพียร อดทน ไม่โลภ ไม่ตระหนี่ รู้จักแบ่งปันและรับผิดชอบในการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม และ 6) การใช้ความคิดในการประเมินสถานการณ์ที่เป็นปัญหาที่เกิดการตอบสนองทางอารมณ์

3. ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (วิมังสา) ได้แก่ 1) การเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาแม่น้ำลำคลองในการเก็บขยะกำจัดวัชพืชน้ำ 2) การชักชวนให้สมาชิกในครอบครัวเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาแหล่งน้ำเนื่องในวันสำคัญ 3) สนับสนุนงบประมาณในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมและควรส่งเสริมสนับสนุนให้มีการจัดตั้งกลุ่มอาสาสมัครพิทักษ์สิ่งแวดล้อม 4) ส่งเสริมให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชนในการวางแผนพัฒนาท้องถิ่นทุกๆ ด้าน เพราะการพัฒนาจะประสบผลสำเร็จได้ขึ้นอยู่กับความร่วมมือร่วมใจของประชาชน และ 5) การบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม

4. ด้านเศรษฐกิจ (ฉันทะ) ได้แก่ 1) มีการพัฒนาภูมิคุ้มกันเพื่อการผลิต 2) มีการพัฒนาหมู่บ้านท่องเที่ยว หรือกลุ่ม OTOP ในหมู่บ้านที่มีศักยภาพ 3) เรียนรู้รายรับ – รายจ่ายของตนเองโดยการจัดทำบัญชีครัวเรือน 4) มีการกำหนดทิศทางการพัฒนาอาชีพและรายได้ของชุมชน 5) มีการเพิ่มคุณภาพการผลิตของชุมชนบนพื้นฐานความรู้และเอกลักษณ์ของชุมชน 6) ดำเนินชีวิตโดยยึดหลักทางสายกลาง รู้จักพอประมาณ

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยครั้งนี้มีประเด็นที่น่าสนใจเพื่อนำมาอภิปรายผล ดังนี้

ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า สภาพการพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างภูมิคุ้มกันเพื่อลดปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจยุคโควิดของคนไทยตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงในศตวรรษที่ 21 ด้วยพุทธวิถี (ใช้หลักธรรมอิทธิบาท 4) ใน 5 ด้าน คือ 1. ด้านจิตใจ 2. ด้านสังคม 3. ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 4. ด้านเทคโนโลยี 5. ด้านเศรษฐกิจ โดยมุ่งศึกษาประเด็น ที่เกี่ยวข้องโดยใช้หลักแนวคิดในทางพระพุทธศาสนาโดยใช้หลักธรรมอิทธิบาท 4 มีสภาพปัจจุบันโดยรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า จากการศึกษาเอกสารและการลงพื้นที่รวมทั้งการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงประจักษ์ทำให้ได้ทราบและเห็นวิถีปฏิบัติของบุคลากรที่เป็นกลุ่มตัวอย่างได้มีการนำรูปแบบปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นหลักคิดและหลักปฏิบัติในการดำเนินชีวิต ใช้เป็นแนวทางการแก้ไข เพื่อให้รอดพ้นวิกฤต และสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนภายใต้ความเปลี่ยนแปลง เพื่อเสริมสร้างภูมิคุ้มกันปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจยุคโควิดโดยบูรณาการหลักพุทธวิถี (ใช้หลักธรรมอิทธิบาท 4) มาเป็นแนวทางในการปฏิบัติและการดำรงชีวิตอย่างสมดุลมีเหตุมีผลส่งผลให้เกิดความยั่งยืนในการดำรงชีวิต และทางจะไปสู่ความสำเร็จ 4 ประการ คือ ฉันทะ ความพอใจ วิริยะ ความเพียร จิตตะ ความเอาใจใส่ และวิมังสา ไตร่ตรองค้นคว้าในสิ่งนั้นๆ ถ้าเรารักสิ่งนั้น เอาใจ

ใส่สิ่งนั้น มันก็ก้าวหน้า การคิดการทำ ก็ก้าวหน้าต่อไป สอดคล้องกับแนวทางของ Ministry of Education (2009) กล่าวว่า หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาที่เป็นทั้งแนวคิด หลักการ และแนวทางปฏิบัติ ตนของแต่ละบุคคล และองค์กร โดยคำนึงถึงความพอประมาณกับศักยภาพของตนเองและสภาวะแวดล้อม ความมีเหตุ มีผลที่ถูกต้องตามความเป็นจริง และการมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัวเอง คือ ไม่ประมาท ในการดำเนินชีวิต โดยใช้ ความรู้ต่างๆ อย่างถูกหลักวิชาการ ด้วยความรอบคอบและระมัดระวัง ควบคู่ไปกับการมีคุณธรรม คือ รู้จัก แยกแยะผิดชอบชั่วดี ละอายที่จะทำความชั่ว เกรงกลัวต่อผลจากการกระทำที่ไม่ถูกต้องตามทำนองคลองธรรมไม่เบียดเบียนผู้อื่นหรือสังคม มีการแบ่งปัน ช่วยเหลือ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แก่ผู้อื่นและชีวิตอื่นๆ เห็นความสำคัญ ของการร่วมมือปรองดองกันในสังคม ซึ่งจะช่วยเสริมสร้างสายใยเชื่อมโยงคนในภาคส่วนต่างๆ ของสังคม เข้าด้วยกัน ร่วมสร้างสรรพพลังในทางบวกอย่างรู้จัก สามัคคี นำไปสู่การพัฒนาและความเจริญก้าวหน้าที่สุดที่ยั่งยืนพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ไม่ว่าจะเป็นการเปลี่ยนแปลงทางด้านวัตถุ/เศรษฐกิจ ด้านสังคม/ชุมชนด้านทรัพยากรธรรมชาติ/สิ่งแวดล้อม และด้านวัฒนธรรม/ความเชื่อ/ค่านิยมต่างๆ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Trissanarungsee (2021) การเปลี่ยนแปลง เพื่อความสำเร็จของการทำงานในยุคนิว نرمอล ตามหลักพุทธธรรม พบว่า การบูรณาการหลักพุทธธรรม สำหรับผู้บริหารและปฏิบัติงานในองค์กรควรนำมาเป็นแนวทางในปฏิบัติเพื่อความสำเร็จของการทำงานคือ อิทธิบาท 4 ได้แก่ 1. ฉันทะ หมายถึง ความพอใจ 2. วิริยะ หมายถึง ความเพียร 3. จิตตะ หมายถึง ความคิด มุ่งไป 4. วิมังสา หมายถึง ความไตร่ตรอง ซึ่งเป็นฐานหรือหนทางสู่ความสำเร็จ หรือคุณธรรมที่นำไปสู่ ความสำเร็จแห่งผลที่มุ่งหมายใน ยุคนิว نرمอล ผู้บริหารและปฏิบัติต้องนำหลักอิทธิบาท 4 มาใช้เป็น แนวทางการ เปลี่ยนแปลงการทำงานในยุคนิว نرمอล (New normal)

ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า การพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างภูมิคุ้มกันเพื่อลดปัญหาวิกฤต เศรษฐกิจยุคนิว نرمอล ของคนไทยตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงในศตวรรษที่ 21 ด้วยพุทธวิธี (ใช้หลักธรรม อิทธิบาท 4) จำนวน 4 กลยุทธ์ 22 ตัวชี้วัดรูปแบบการพัฒนาการเสริมสร้างภูมิคุ้มกันเพื่อลดปัญหาวิกฤต เศรษฐกิจยุคนิว نرمอลของคนไทยตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงในศตวรรษที่ 21 ด้วยพุทธวิธี (ใช้หลักธรรม อิทธิบาท 4) ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ในการเสริมสร้างภูมิคุ้มกันปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจยุคนิว نرمอลของคนไทย ในศตวรรษที่ 21 ด้วยหลักพุทธวิธีโดยบูรณาการหลักธรรมอิทธิบาท 4 พบว่า ด้านสังคมปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจ ในยุคนิว نرمอลทำให้คนไทยต้องเพิ่มความวิริยะอุตสาหะ พากเพียรที่จะดำรงชีวิตให้อยู่ในสังคมปัจจุบันให้ได้ ด้วยการมุ่งความสามัคคีร่วมมือเพื่อให้ทุกคนอยู่ร่วมกันได้โดยปราศจากการเบียดเบียนกัน รู้จักแยกแยะ ผิดชอบชั่วดี ละอายที่จะทำความชั่ว เกรงกลัวต่อผลจากการกระทำที่ไม่ถูกต้อง มุ่งให้เกิดสังคมที่มีความสุขสงบ ประชาชนมีความเมตตาเอื้ออาทร ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ไม่เอารัดเอาเปรียบกันมุ่งร้ายทำลายกัน เชื่อใน ความสามารถและพึ่งพาตนเอง สร้างความเชื่อมั่นในตนเองเชื่อในสิ่งที่ดีงามว่าเป็นสิ่งที่ถูกต้องและคิดอย่าง สร้างสรรค์ ส่งเสริมให้เกิดการมีส่วนร่วมในการบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม ด้านเศรษฐกิจ (ฉันทะ) มีความพอใจในการดำเนินชีวิตโดยยึดหลักทางสายกลาง รู้จักพอประมาณ โดยที่ความพอเพียงจะต้อง ประกอบคุณลักษณะ 3 ประการดังนี้ 1. ความพอประมาณ 2. ความมีเหตุผล และ 3. การมีภูมิคุ้มกันที่ดี ในตัว ประกอบกับเงื่อนไขความรู้ และคุณธรรมเป็นพื้นฐาน การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัวตาม หลักปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียงคือการเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบ และการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ ที่จะ เกิดขึ้นโดย คำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่างๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกล สอดคล้องกับ แนวคิดของ Bhanthumnavin (2015) ได้วิเคราะห์ว่าภูมิคุ้มกันตนเป็นคุณลักษณะที่สำคัญลักษณะหนึ่งตาม หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การมีภูมิคุ้มกันตน ประกอบด้วยการมีสติสัมปชัญญะ ความชอบเสี่ยง

ความสามารถในการจัดการกับปัญหาและการมองโลกในแง่ดี และงานวิจัยของ Jaileawma (2020) การศึกษาพฤติกรรมการดำรงชีวิตแบบปกติใหม่ของประชาชนชาวไทยระหว่างวิกฤตโควิด-19 ที่ปรากฏในสื่อออนไลน์ พบว่า พฤติกรรมชีวิตแบบปกติใหม่ของสังคมไทยที่ปรากฏอยู่ใน Google Trends มี 4 ด้าน คือ วิถีชีวิต สุขภาพ เศรษฐกิจ และนันทนาการ

สรุป

สภาพการพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างภูมิคุ้มกันเพื่อลดปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจยุคนิวนอร์มอลของคนไทยตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงในศตวรรษที่ 21 ด้วยพุทธวิธี (ใช้หลักธรรมอริยาบท 4) ประกอบด้วย 5 ด้าน คือ 1. ด้านจิตใจ 2. ด้านสังคม 3. ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 4. ด้านเทคโนโลยี และ 5. ด้านเศรษฐกิจ โดยสภาพปัจจุบันนั้น ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านเทคโนโลยี รองลงมา คือ ด้านเศรษฐกิจ ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านจิตใจ และสภาพที่พึงประสงค์ของการพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างภูมิคุ้มกันเพื่อลดปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจยุคนิวนอร์มอลของคนไทยตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงในศตวรรษที่ 21 ด้วยพุทธวิธี (ใช้หลักธรรมอริยาบท 4) ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านเศรษฐกิจ รองลงมา คือ ด้านเทคโนโลยี ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านจิตใจ ในส่วนของความต้องการจำเป็นของการพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างภูมิคุ้มกันเพื่อลดปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจยุคนิวนอร์มอลของคนไทยตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงในศตวรรษที่ 21 ด้วยพุทธวิธี (ใช้หลักธรรมอริยาบท 4) นั้น เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านสังคม ($PNI_{modified} = 0.41$) รองลงมา คือ ด้านจิตใจ ($PNI_{modified} = 0.40$) ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, ด้านเศรษฐกิจ ($PNI_{modified} = 0.31$) ซึ่งการพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างภูมิคุ้มกันเพื่อลดปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจยุคนิวนอร์มอลของคนไทยตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงในศตวรรษที่ 21 ด้วยพุทธวิธี (ใช้หลักธรรมอริยาบท 4) ที่ได้จากการวิจัย มีจำนวน 4 กลยุทธ์ 22 ตัวชี้วัด และสามารถสร้างคู่มือการพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างภูมิคุ้มกันเพื่อลดปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจยุคนิวนอร์มอลของคนไทยตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงในศตวรรษที่ 21 ด้วยพุทธวิธี (ใช้หลักธรรมอริยาบท 4) ที่มีความเหมาะสมสำหรับการนำไปใช้ในการดำเนินชีวิตของคนไทยในยุคนิวนอร์มอลต่อไป

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

จากผลการวิจัย พบว่า ด้านจิตใจ มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ดังนั้น ผู้บังคับบัญชาควรส่งเสริมให้บุคลากรมีความตระหนักรู้ในคุณธรรม เห็นความสำคัญในการสร้างความรู้สึกรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเอง

จากผลการวิจัย พบว่า ด้านเศรษฐกิจ มีค่า PNI ต่ำสุด ดังนั้น ควรมีการระดมทุนทางสังคม เศรษฐกิจ เพื่อพัฒนาชุมชน โดยการขับเคลื่อนนำทุนที่เป็นภูมิปัญญา มาสร้างมูลค่าผ่านตัวผลิตภัณฑ์โดยอาศัยทุนทางกายภาพ และความสัมพันธ์ฉันทะเครือญาติซึ่งเป็นทุนที่เอื้อต่อการทำธุรกิจชุมชน มาเป็นทุนหนุนนำการขับเคลื่อน

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาแนวทางการพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างภูมิคุ้มกันปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจยุคนิวนอร์มอลของคนไทยในศตวรรษที่ 21

2.2 ควรมีการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างภูมิคุ้มกันปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจยุคนิวนอร์มอลของคนไทยในศตวรรษที่ 21

References

- Bank of Thailand. (2020). *Isaan's Workers Were Making their Way Home, How to Adapt to the COVID-19 Crisis*. Retrieved October 30, 2021, from <https://www.bot.or.th/th/research-and-publications/articles-and-publications/bot-magazine/Phrasiam-64-2/global-trend-64-2-2.html>
- Bhanthumnavin, D. (2015). Antecedents of Mindful Risk-Taking Behavior in Secondary School Students: A Path Analytic Approach. *Journal of Behavioral Science*, 21(1), 75-94.
- Jaileawma, P. (2020). *A Study of New Normal Living Behaviors During the COVID-19 Crisis Appearing on the Social Media*. (Bachelor of Thesis). Naresuan University. Phitsanulok.
- Ministry of Education. (2009). *The 2nd Decade of Education Reform*. Bangkok: Printing House of Agricultural Cooperative Federation of Thailand Co., Ltd.
- Phatthiyathani, S. (2003). *Educational Measurement*. (4th ed.). Kalasin: Prasan Printing.
- Phongphit, S. (2007). *Community Enterprise: Basic Economic Mechanism*. Bangkok: Adison Press Products.
- Phrabrahmagunabhorn (P.A. Payutto). (2007). *A Constitution for Living*. (4th ed.). Bangkok: National Office of Buddhism.
- Srisaad, B. (2002). *Preliminary Research (Revised Edition)*. (7th ed.). Bangkok: Suweeriyasan.
- Tantiwetchakul, S. (2007). *The Serf Taught Children*. Bangkok: Matichon.
- Trissanarungsee, R. (2021). Transformation for Success of Working in the New Normal According to Buddhism. *Journal of MCU Humanities Review*, 7(2), 357-369.
- UNICEF Thailand. (2015). *Situation Analysis of Adolescent Pregnancy in Thailand*. Retrieved May 15, 2021, from <https://www.unicef.org/thailand/media/1131/file>
- Yamane, T. (1973). *Statistics: An Introductory Analysis*. (3rd ed.). New York: Harper and Row.

กลยุทธ์การพัฒนาสมรรถนะผู้ดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษา
ภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา
จังหวัดกำแพงเพชร เขต 1 และเขต 2*

The Strategic Development of Educational Quality Assurance Operators
Performance in Educational Institutions (Internal Quality Assurance) under
Kamphaeng Phet Primary Educational Service Area Office 1 and 2

เกษมเวียง อริยะสุนทร
Kasemwieng Ariyasunton

มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร

Rajaphat Kamphaengphet University, Thailand.

Corresponding Author's Email: pudtan.pudtan@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาสภาพ ปัญหา ปัจจัยที่เกี่ยวข้อง และความต้องการในการพัฒนาสมรรถนะผู้ดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จังหวัดกำแพงเพชร เขต 1 และ เขต 2 2. เพื่อพัฒนากลยุทธ์การพัฒนาสมรรถนะผู้ดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จังหวัดกำแพงเพชร เขต 1 และ เขต 2 3. เพื่อประเมินกลยุทธ์การพัฒนาสมรรถนะผู้ดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จังหวัดกำแพงเพชร เขต 1 และ เขต 2 ผู้ให้ข้อมูลจำนวนประกอบด้วย กลุ่มผู้บริหารและผู้ดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จังหวัดกำแพงเพชร เขต1 และเขต 2 เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม การสนทนากลุ่ม การประชุมเชิงปฏิบัติการ สัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญ และการประเมินกลยุทธ์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า (1) ด้านสภาพการพัฒนาสมรรถนะผู้ดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษามีการดำเนินงานทั้ง 4 ด้าน (PDCA) แต่ผู้ดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา มีการปฏิบัติไม่ครบถ้วนและไม่ครอบคลุมขอบเขตของงาน ด้านปัญหาการพัฒนาสมรรถนะพบทั้ง 4 ด้าน (PDCA) ด้านปัจจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่ามีปัจจัยคน งบประมาณ นโยบายและการเมือง ด้านความต้องการพัฒนาสมรรถนะ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.57$) ได้แก่ สามารถสร้างเครื่องมือเพื่อตรวจสอบผลการดำเนินงานตามมาตรฐานการศึกษา (2) กลยุทธ์ที่พัฒนาขึ้นมี 8 กลยุทธ์ มีดังนี้ 1) เสริมสร้างระบบการวางแผนการพัฒนาสมรรถนะผู้ดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา 2) พัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการวางแผนพัฒนาสมรรถนะผู้ดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา 3) เพิ่มประสิทธิภาพกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาสมรรถนะผู้ดำเนินการประกันคุณภาพ

*Received August 5, 2022; Revised November 11, 2022; Accepted November 14, 2022

การศึกษาภายในสถานศึกษาอย่างเป็นระบบ 4) เร่งรัดการพัฒนาสมรรถนะผู้ดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา 5) พัฒนาเครือข่ายการพัฒนาสมรรถนะผู้ดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา 6) ยกระดับการบริหารจัดการทรัพยากรในการพัฒนาสมรรถนะผู้ดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา 7) พัฒนาระบบและกลไกที่มีประสิทธิภาพในการกำกับ ติดตาม ประเมินผล และการนำผลการประเมินไปใช้ในการพัฒนาสมรรถนะผู้ดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา และ 8) ส่งเสริมการนำผลการประเมินการพัฒนาสมรรถนะมาวางแผนพัฒนาอย่างต่อเนื่องให้แก่ผู้ดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา (3) ผลการประเมินกลยุทธ์พบว่า กลยุทธ์มีความสอดคล้อง ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์อยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.37)

คำสำคัญ : กลยุทธ์; การพัฒนาสมรรถนะ; การประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา

Abstract

The research aims to study conditions, problems, related factors and needs for performance development on quality of education insurance operators, develop strategies to improve the performance of education insurance operators, and assess the performance improvement strategy of insurance operators and quality of education in Educational Institutions (Internal Quality Assurance) under Kamphaeng Phet Primary Educational Service Area Office 1 and 2. (2) to develop strategies for developing the competency of internal education quality assurers within schools under the office of Kamphaeng Phet Primary Educational Area Service, Area 1 and 2. (3) To assess strategies for developing the competency of internal education quality assurers within schools under the office of Kamphaeng Phet Primary Educational Area Service, Area 1 and 2. Key Informants for this research were educational quality assurance management executives and practitioners of Kamphaeng Phet Primary Educational Service Area Offices 1 and 2. Data were collected by using questionnaires, focus group interviews, workshops, seminars with experts and strategy assessments. Analysis was statistically conducted by percentage, means, standard deviation and content analysis.

The study found that: (1) performance improvement conditions for educational quality assurance operators were in all four areas Plan Do Check Act (PDCA), but that quality assurance operators were not fully implemented and did not cover all four areas (PDCA). Related factors were found to be management, budget, policy and political factors. In terms of performance development, it is found highly capable tools for performance verification according to educational standards. (2) 8 strategies are developed: 1) strengthening the performance planning system of educational insurance operators in schools; 2) developing information technology for performance improvement of educational insurance operators in schools ; 3) creating effectiveness of the systematic improvement of the performance of educational quality assurance operators in schools; 4) accelerating the development of performance of educational quality assurance operators in schools; 5) developing a network of performance

improvement of educational quality assurance operators in educational institutions 6) Enhancing resource management for quality assurance operators; 7) developing effective systems and mechanisms for monitoring, evaluating and evaluating performance of quality assurance operators; and 8) promoting the evaluation to plan continuous development. (3) The strategic assessment found that the strategies were consistent, appropriate, possible and the benefits were at the high and highest level.

Keywords: Strategy; Performance Development; Educational Quality Assurance in Educational Institutions

บทนำ

การปฏิรูปการศึกษาที่ผ่านมา จากผลการติดตามและประเมินผลการปฏิรูปการศึกษาดังแต่ปี 2542 เป็นต้นมา พบปัญหาที่ต้องเร่งปรับปรุงแก้ไข พัฒนา ในด้านการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน และสถานศึกษา พบว่ามีสถานศึกษาชั้นพื้นฐานหลายแห่งที่ยังไม่ได้มาตรฐานตามเกณฑ์ประเมินของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา จากการประเมินรอบสอง (พ.ศ.2542 - 2549) ถึงร้อยละ 65 ของสถานศึกษาที่มีกว่าสามหมื่นแห่งทั่วประเทศไทย ซึ่งส่วนใหญ่เป็นโรงเรียนขนาดเล็กในชนบท พบว่าคุณภาพทุกด้านไม่ว่าจะเป็นผู้เรียน ครู และผู้บริหารตลอดจนกระบวนการต่างๆยังอยู่ในเกณฑ์การประเมินที่ต่ำ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในฐานะองค์กรที่รับผิดชอบในการดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาและการประเมินคุณภาพการศึกษาภายนอกของสถานศึกษาในประเทศไทย โดยสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา 2552 ได้ประเมินจากการประเมินรอบสอง (พ.ศ.2542 - 2549) ถึงร้อยละ 65 ของสถานศึกษาที่มีกว่าสามหมื่นแห่งทั่วประเทศไทย ซึ่งส่วนใหญ่เป็นโรงเรียนขนาดเล็กในชนบท พบว่าคุณภาพทุกด้านไม่ว่าจะเป็นผู้เรียน ครู และผู้บริหารตลอดจนกระบวนการต่างๆยังอยู่ในเกณฑ์การประเมินที่ต่ำ โดยจากการศึกษาสาเหตุสำคัญส่วนหนึ่งมาจากผู้บริหารและครูที่รับผิดชอบมีสมรรถนะในการดำเนินงานด้านการประกันคุณภาพน้อย

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 หมวด 6 ว่าด้วยมาตรฐานและการประกันคุณภาพการศึกษา กำหนดให้สถานศึกษาทุกแห่งต้องได้รับการประกันคุณภาพการศึกษาภายในอย่างน้อยหนึ่งครั้งในทุกปี และเสนอผลการประกันคุณภาพการศึกษาต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและสาธารณชน โดยสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัด ทั้งนี้ กฎกระทรวงว่าด้วยระบบหลักเกณฑ์ และวิธีการประกันคุณภาพการศึกษา พ.ศ. 2553 กำหนดให้ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัด ทำการประกันคุณภาพการศึกษาภายในของสถานศึกษาแต่ละแห่งตามมาตรฐานการศึกษาของชาติและครอบคลุมหลักเกณฑ์ในเรื่องต่างๆ ดังนี้ 1. มาตรฐานที่ว่าด้วยผลการจัดการศึกษาในแต่ละระดับและประเภทการศึกษา 2. มาตรฐานที่ว่าด้วยการบริหารจัดการศึกษา 3. มาตรฐานที่ว่าด้วยการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ 4. มาตรฐานที่ว่าด้วยการประกันคุณภาพการศึกษาภายในของสถานศึกษา นอกจากนี้ในพ.ร.บ ดังกล่าวยังให้ความสำคัญกับผู้ดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาภายในของสถานศึกษาเป็นอย่างมาก เพราะเชื่อว่าเป็นปัจจัยสำคัญปัจจัยหนึ่งที่จะทำให้การจัดการศึกษาประสบผลสำเร็จตามเป้าหมายและวัตถุประสงค์ โดยการจัดการศึกษาทุกระดับ เป็นภารกิจหน้าที่ของผู้ดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาภายในของสถานศึกษา ที่ต้องมีความรู้ความสามารถสูงเกี่ยวกับการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาเพื่อสามารถดำเนินการนำพาสถานศึกษาให้มีคุณภาพและ

บรรลุปเป้าหมายของสถานศึกษาที่กำหนดตามแผนปฏิบัติงาน อาจกล่าวได้ว่าสมรรถนะของผู้ดำเนินงาน การประกันคุณภาพการศึกษาภายในของสถานศึกษา คือ กลไกแห่งความสำเร็จ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญขององค์กร ที่เปลี่ยนแปลงและสามารถสร้างคุณภาพในการจัดการศึกษาของสถานศึกษาทุกระดับ ดังนั้น ผู้ดำเนินงาน การประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา ต้องมีความรู้ ทักษะ ความสามารถ และคุณสมบัติเฉพาะ บุคคล ในการประกันคุณภาพการศึกษาที่จะต้องไม่ทำให้เกิดอุปสรรคหรือขัดผลประโยชน์ต่อการบริหารจัดการ การศึกษา ต้องมีความเที่ยงตรง มีความสอดคล้องตรงกับสิ่งที่ต้องการวัดผล มีความเชื่อมั่น ในการประกัน คุณภาพการศึกษา ต้องมีความคงที่ และมีจรรยาบรรณในบุคคล ซึ่งย่อมส่งผลต่อการประกันคุณภาพการศึกษา การเปลี่ยนแปลงทั้งในระดับปัจเจกบุคคล และองค์กร (Ajinsmajan, 1997)

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากำแพงเพชรทั้ง เขต 1 และ เขต 2 จึงต้องมีการควบคุมคุณภาพ ของผู้ดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา ตามกระบวนการด้วย นับตั้งแต่การคัดเลือก ผู้ดำเนินงาน มีมาตรการควบคุม โดยกำหนดคุณสมบัติเป็นผู้ดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษาภายใน สถานศึกษา ให้เป็นผู้มีความรู้ ทักษะ ความสามารถ และลักษณะส่วนบุคคล เป็นผู้มีความประพฤติ หรือปฏิบัติ ตามจรรยาบรรณตามเกณฑ์ ที่สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จังหวัดกำแพงเพชร กำหนดไว้เพื่อ มุ่งพัฒนาสมรรถนะผู้ดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาทั้งนี้เพราะการประกัน คุณภาพการศึกษาของผู้ดำเนินงานการประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษา เป็นหนทางที่ช่วยให้การ ปฏิบัติงานของสถานศึกษาประสบผลสำเร็จ และการพัฒนาสมรรถนะผู้ดำเนินงานการประกันคุณภาพ การศึกษาภายในสถานศึกษาให้มีสมรรถนะสูง จะส่งผลต่อการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง (พ.ศ.2552- 2561) ของสถานศึกษาให้เกิดประสิทธิภาพ และประสิทธิผลต่อไป

ด้วยความสำคัญของการประกันคุณภาพภายในที่กล่าวมาทั้งหมด สมรรถนะผู้ประเมินจึงมี ความสำคัญเหตุนี้ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะหากลยุทธ์ที่สามารถจะพัฒนาสมรรถนะด้านการประกันคุณภาพภายใน ของผู้บริหารและครูให้มีคุณภาพสามารถบริหารจัดการงานประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษาให้ผ่าน เกณฑ์การประเมินจากต้นสังกัดและผู้เกี่ยวข้องตลอดจนมีมาตรฐานเป็นต้นแบบที่ดีให้กับสถานศึกษาหรือ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษ่อื่นได้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพ ปัญหา ปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ในการพัฒนาสมรรถนะผู้ดำเนินงานการประกันคุณภาพ การศึกษาภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จังหวัดกำแพงเพชร เขต 1 และ เขต 2
2. เพื่อพัฒนากลยุทธ์การพัฒนาสมรรถนะผู้ดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษาภายใน สถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จังหวัดกำแพงเพชร เขต 1 และ เขต 2
3. ประเมินกลยุทธ์การพัฒนาสมรรถนะผู้ดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จังหวัดกำแพงเพชร เขต 1 และเขต 2

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “กลยุทธ์การพัฒนาสมรรถนะผู้ดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษาภายใน สถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จังหวัดกำแพงเพชร เขต 1 และเขต 2” เป็นการ วิจัยเชิงพัฒนา (Research and Development) เป็นกระบวนการค้นหาข้อเท็จจริง เพื่อปรับปรุงพัฒนา กระบวนการ แนวทาง วิธีการ และการประยุกต์ใช้เพื่อการทดลองกระบวนการ ผู้วิจัยจะทำการรวบรวมข้อมูล

ที่เกี่ยวกับการพัฒนาสมรรถนะโดยอาศัยกรอบแนวคิดของวงจรการบริหารของเดมมิง (Deming Cycle) (Deming, 1986) ดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาสภาพ ปัญหา ปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ในการพัฒนาสมรรถนะผู้ดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จังหวัดกำแพงเพชร เขต 1 และ เขต 2

1.1 ผู้บริหารและครู ที่ปฏิบัติหน้าที่ด้านการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาละ 159 คนโดยการสุ่มตัวอย่างในแต่ละอำเภอของเขตนั้นๆ ศึกษาเอกสารตามทฤษฎีการพัฒนาสมรรถนะและการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา รวมศึกษาค้นคว้าทั้งหนังสือ ตำราและคู่มือต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง

1.2 แหล่งสืบค้นข้อมูล ได้แก่ เอกสารจากสถาบันการศึกษาของมหาวิทยาลัยต่างๆ ทั้งของรัฐและเอกชน เอกสารข้อมูลจากหน่วยงาน องค์กร และข้อมูลรายงานผลการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในจากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาที่เป็นภาพรวมของสถานศึกษาต่างๆในสังกัด เป็นต้น

1.3 เก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ หลังจากผู้วิจัยได้ศึกษาเนื้อหาจากเอกสารและงานวิจัยต่างๆ อย่างละเอียดแล้วจึงนำมาจัดทำเป็นแบบสอบถาม นำหลังจากนั้น นำข้อมูลสำคัญเหล่านั้นวิเคราะห์ด้วยวิธีการหาค่าร้อยละและค่าเฉลี่ยและสรุปข้อมูลเพื่อนำมาสนทนากลุ่มอีกครั้ง

1.4 วิเคราะห์และสรุปข้อมูล ได้แก่ นำเนื้อหาสาระข้อมูลที่ได้ทั้งจากแบบสอบถามและการสนทนากลุ่ม มาวิเคราะห์และจัดเป็นหมวดหมู่เพื่อเรียบเรียงและสรุปส่วนสำคัญ

ขั้นตอนที่ 2 ผู้วิจัยสร้างเครื่องมือแบบสอบถาม และหาค่า IOC จากผู้ทรงคุณวุฒิตามกรอบแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวกับการพัฒนาสมรรถนะ โดยการศึกษาจากเอกสาร ตำรา งานวิจัย และเอกสารอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง ได้ผลการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือเท่ากับ 0.60 เพื่อให้ได้มาซึ่งการสร้างแบบสอบถามผู้บริหารและครู ผู้ปฏิบัติงานดำเนินการประกันคุณภาพภายในของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดกำแพงเพชร ทั้งเขต 1 และเขต 2

ขั้นตอนที่ 3 เก็บข้อมูล ผู้วิจัยนำแบบสอบถามผ่านการตรวจสอบความถูกต้องจากผู้เชี่ยวชาญแล้วไปเก็บข้อมูลทั้งไปด้วยตนเองและส่งทางไปรษณีย์ข้อมูลที่ได้จากการเก็บแบบสอบถามมานำมาวิเคราะห์โดยการหาค่าร้อยละและค่าเฉลี่ยหลังจากนั้นนำผลที่ได้ไปยืนยันผลของแบบสอบถามโดยการสนทนากลุ่มและวิเคราะห์การสนทนากลุ่มโดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ขั้นตอนที่ 4 พัฒนากลยุทธ์การพัฒนาสมรรถนะผู้ดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จังหวัดกำแพงเพชร เขต 1 และเขต 2 มีขั้นตอน คือ การวิเคราะห์สภาพแวดล้อม (SWOT Analysis) การยกร่างกลยุทธ์ที่ได้ และตรวจสอบโดยการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ (Connoisseurship)

4.1 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก ที่ใช้ในการประชุมเชิงปฏิบัติการ ทั้ง 3 กิจกรรม คือ การวิเคราะห์สภาพแวดล้อม (SWOT Analysis) การยกร่างกลยุทธ์ที่ได้ และตรวจสอบโดยการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ (Connoisseurship) โดยกลุ่มผู้ให้ข้อมูลคือผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จังหวัดกำแพงเพชร เขต 1 และ เขต 2 จำนวน 6 คน ผู้ดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จังหวัดกำแพงเพชร เขต 1 และ เขต 2 ที่มีประสบการณ์สอนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ไม่น้อยกว่า 3 ปี จำนวน 7 คน และผู้เชี่ยวชาญที่พิจารณาคุณภาพของกลยุทธ์การพัฒนาสมรรถนะผู้ดำเนินงานการประกันคุณภาพ

การศึกษาภายในของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จังหวัดกำแพงเพชร เขต 1 และ เขต 2 จำนวน 4 คน

4.2 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล การเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการประชุมเชิงปฏิบัติการ ทั้ง 3 กิจกรรม ได้แก่ การวิเคราะห์สภาพแวดล้อม (SWOT Analysis) การยกร่างกลยุทธ์ที่ได้ และตรวจสอบโดยการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ (Connoisseurship)

ขั้นตอนที่ 5 การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลจากการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis Technique) และสรุปผล

ขั้นตอนที่ 6 นำเสนอ กลยุทธ์การพัฒนาสมรรถนะผู้ดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จังหวัดกำแพงเพชร เขต 1 และเขต 2 ทำให้ผู้จัดทำหรือผู้ดำเนินการเกี่ยวกับการประกันคุณภาพภายในมีสมรรถนะที่สูงขึ้นและตรงกับความต้องการของหน่วยงานต้นสังกัดที่ต้องการให้เกิดผลที่มีประสิทธิภาพสูงสุด

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า สภาพปัญหา ปัจจัยที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาสมรรถนะผู้ดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จังหวัดกำแพงเพชร เขต 1 และเขต 2 พบว่า ด้านสภาพการพัฒนาสมรรถนะผู้ดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษามีการดำเนินงานทั้ง 4 ด้าน (PDCA) แต่ผู้ดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา มีการปฏิบัติไม่ครบถ้วนและไม่ครอบคลุมขอบเขตของงาน ด้านปัญหาการพัฒนาสมรรถนะพบทั้ง 4 ด้าน (PDCA) ด้านปัจจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่ามีปัจจัยคน งบประมาณ นโยบายและการเมือง ด้านความต้องการพัฒนาสมรรถนะ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.59$) ได้แก่ สามารถสร้างเครื่องมือเพื่อตรวจสอบผลการดำเนินงานตามมาตรฐานการศึกษา

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 กลยุทธ์การพัฒนาสมรรถนะผู้ดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จังหวัดกำแพงเพชร เขต 1 และเขต 2 ซึ่งเป็นผลมาจากการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ 8 กลยุทธ์ ดังนี้

- 1) เสริมสร้างระบบการวางแผนการพัฒนาสมรรถนะผู้ดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา
- 2) พัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการวางแผนพัฒนาสมรรถนะผู้ดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา
- 3) เพิ่มประสิทธิภาพกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาสมรรถนะผู้ดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาอย่างเป็นระบบ
- 4) เร่งรัดการพัฒนาสมรรถนะผู้ดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา
- 5) พัฒนาเครือข่ายการพัฒนาสมรรถนะผู้ดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา
- 6) ยกย่องการบริหารจัดการทรัพยากรในการพัฒนาสมรรถนะผู้ดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา
- 7) พัฒนาระบบและกลไกที่มีประสิทธิภาพในการกำกับ ติดตาม ประเมินผล การนำผลการประเมินไปใช้ในการพัฒนาสมรรถนะผู้ดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา และ
- 8) ส่งเสริมการนำผลการประเมินการพัฒนาสมรรถนะมาวางแผนพัฒนาอย่างต่อเนื่องให้แก่ผู้ดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา

วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 แบบประเมินกลยุทธ์ด้านความสอดคล้อง ความเหมาะสม ความเป็นประโยชน์ และความเป็นไปได้ พบว่า กลยุทธ์ทุกข้อมีความสอดคล้อง ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์อยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด กลยุทธ์ที่ได้สามารถนำไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพของผู้บริหารและผู้ปฏิบัติงานเกี่ยวกับระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาในสังกัด

องค์ความรู้ใหม่

กลยุทธ์การพัฒนาสมรรถนะผู้ดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จังหวัดกำแพงเพชร เขต 1 และเขต 2 เป็นแนวทางส่งเสริมพัฒนาสมรรถนะต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของผู้ดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาให้มีการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงการปฏิบัติงาน มีกระบวนการ รูปแบบและวิธีการหลากหลายที่ทันสมัยเหมาะสมกับยุคโลกาภิวัตน์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา หน่วยงานต้นสังกัด ต้องมีวิสัยทัศน์ (Vision) กำหนดจุดมุ่งหมายปลายทางที่เชื่อมโยงกับภารกิจ และเป้าหมายได้ชัดเจน มีความเข้าใจภารกิจ (Mission) ของการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา สมรรถนะในการปฏิบัติงานของผู้ดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา เพื่อให้การปฏิบัติงานขององค์กรบรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ การสรรหาบุคลากรที่มีคุณสมบัติและมีสมรรถนะตามต้องการ เพื่อให้การปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมายบรรลุเป้าหมาย และสามารถพัฒนาไปสู่ผลการปฏิบัติงานที่มีคุณภาพและประสิทธิภาพได้จำเป็นต้องพัฒนาสมรรถนะผู้ดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา ในจังหวัดกำแพงเพชร ให้มีสมรรถนะด้านความรู้ (Knowledge) ด้านทักษะ (skill) ด้านบุคลิกลักษณะเฉพาะ (Traits) เพื่อสามารถนำมาใช้พัฒนาผู้ปฏิบัติงานได้จริง และเพิ่มคุณภาพให้กับระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษามากขึ้น

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยมีประเด็นสำคัญที่ผู้วิจัยนำมาอภิปรายตามลำดับ ดังต่อไปนี้

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อที่ 1 มีประเด็นสำคัญที่นำมาอภิปรายผลดังนี้ในภาพรวมนั้นวงจรบริหาร (PDCA) มีสภาพการดำเนินงานที่เป็นไปตามขั้นตอนและมีระบบรวมถึงทุกขั้นตอน มีผู้รับผิดชอบและตัวชี้วัดที่สามารถวัดได้ ทั้งนี้เพราะการใช้รูปแบบวงจรการบริหารเป็นกระบวนการที่มีความเป็นขั้นตอนและแต่ละขั้นตอนนั้นเชื่อมโยงและสัมพันธ์กัน ทุกคนมีส่วนร่วมที่จะเสนอข้อคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะได้ ซึ่งสอดคล้องกับ Boonprasert (2000) ที่ได้เสนอแนวความคิดการบริหารโดยใช้วงจรคุณภาพว่าเป็นรูปแบบการบริหารที่มีหลักการแบบแผน ที่มีลักษณะเฉพาะของตนเองเกี่ยวกับการกระจายอำนาจ การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการศึกษาโดยตรงในลักษณะที่เป็นหุ้นส่วนของผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย จะเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของและจะรับผิดชอบในผลของการจัดการศึกษามากยิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับการบริหารจัดการโรงเรียนนิติบุคคล ดังที่ Chewpreecha (2008) ได้ศึกษาแนวทางการบริหารโรงเรียนนิติบุคคลในกำกับของรัฐไว้ว่าการทำงานจะต้องเชื่อมโยงและสัมพันธ์กันเป็นขั้นตอนแต่ในบางด้านยังไม่ครบถ้วนและสมบูรณ์ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Srikhaw (2020) ที่พบว่าการบริหารงานทุกด้าน ผู้บริหารหรือบุคลากรในโรงเรียนจำเป็นต้องมีการนำผลข้อเสนอแนะหรือความคิดเห็นมาแก้ไขและปรับปรุงอยู่อย่างสม่ำเสมอเนื่องจากเป็นงานสำคัญที่มีผลกระทบต่อทุกฝ่ายในโรงเรียน ส่วนด้านปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกพบว่าปัจจัยภายในนั้นมีทั้งจุดแข็งและจุดอ่อนเป็น ด้านบุคคลซึ่งประกอบด้วยความร่วมมือของผู้ปกครองที่สนับสนุนด้านอุปกรณ์ การศึกษาและความเชี่ยวชาญของบุคลากรที่ทำหน้าที่ถ่ายทอดความรู้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Wongkiatrat (2008) ที่ได้กล่าวไว้ว่า การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในที่ดีควรครอบคลุมประเด็นความ

เหมาะสมของโครงสร้างองค์การที่มีบุคคลเป็นผู้รับผิดชอบงานตามโครงสร้าง โดยคำนึงถึงผลที่เกิดจากการดำเนินการทั้งผลเป็นด้านวัสดุอุปกรณ์ ด้านงบประมาณ และด้านการบริหารจัดการ และความคุ้มค่าในทุกด้าน ทั้งนี้ปัจจัยภายในไม่ว่าจะเป็นจุดอ่อนหรือจุดแข็งก็ล้วนแล้วแต่เป็นการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมที่จะกระตุ้นองค์กรให้สร้างหรือหาแนวทางในการพัฒนาองค์กรต่อไป ส่วนปัจจัยภายนอกพบว่า นโยบายด้านการศึกษาของรัฐบาลเป็นกรอบแนวทางการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาสูง และการนำนโยบายการพัฒนาคุณภาพการศึกษาในระดับกระทรวงและระดับกรมสู่การปฏิบัติในสถานศึกษา สอดคล้องกับแนวคิดของ Niran (2010) ที่กล่าวว่า สภาพแวดล้อมภายนอกนั้นแม้จะไม่มีความสัมพันธ์โดยตรงกับองค์กรแต่มีอิทธิพลหรือมีผลกระทบทางอ้อมต่อองค์กรได้

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อที่ 2 การพัฒนาสมรรถนะผู้ดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จังหวัดกำแพงเพชร เขต1 และเขต 2 ได้ประเด็นกลยุทธ์และกลยุทธ์ที่สามารถนำมาอภิปรายผลในแต่ละกลยุทธ์ได้ว่าเป็นกลยุทธ์ที่มีความสำคัญเนื่องจากการพัฒนาสมรรถนะของผู้ปฏิบัติงานนั้นมีความจำเป็นและสำคัญอย่างยิ่งโดยเฉพาะงานด้านประกันคุณภาพขององค์กรนั้นเป็นเหมือนภาพลักษณ์ที่บุคคลภายนอกใช้สำหรับตัดสินว่าองค์กรนั้นมีสภาพดีหรือไม่อย่างไร สอดคล้องกับแนวคิดของ Nantawichit (2009) ที่กล่าวว่าองค์กรจะประสบความสำเร็จตามเป้าประสงค์ที่วางไว้อย่างไรสมรรถนะของบุคลากรเป็นสิ่งสำคัญโดยเฉพาะการวางแผนการพัฒนาสมรรถนะของผู้ปฏิบัติงานจำเป็นต้องสร้างกิจกรรมที่จะทำให้บุคลากรเกิดความเชื่อมั่นในการกล้าคิด กล้าทำและสามารถปฏิบัติงานเป็นความเคยชิน อีกทั้งยังเป็นกลยุทธ์ที่มีความสำคัญเนื่องจากการดำเนินการพัฒนาสมรรถนะผู้ดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษานั้น เครือข่ายเป็นส่วนหนึ่งที่มีความสำคัญ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Boonpong (2017) ที่พบว่า การสร้างเครือข่ายนั้นมีวัตถุประสงค์เพื่อให้เกิดการพัฒนาคุณภาพในการจัดการศึกษาในโรงเรียน เป็นเครือข่ายความร่วมมือในการทำงานด้านการศึกษา ทั้งหน่วยงานภายในและหน่วยงานภายนอก รวมถึงภาครัฐและภาคเอกชน มีการทำงานแบบร่วมกัน เกื้อกูลช่วยเหลือกัน และแลกเปลี่ยนเรียนรู้กัน เพื่อให้มีการบริหารจัดการการศึกษาให้มีการพัฒนาคุณภาพในการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับเป้าหมายนโยบายมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้การกำกับติดตามการดำเนินงานในขณะที่เราปฏิบัติอยู่จะเป็นการตรวจสอบว่าผลของการปฏิบัติงานนั้นมีความสำเร็จหรือไม่ บรรลุวัตถุประสงค์มากน้อยเพียงใด สอดคล้องกับงานของศูนย์ทดสอบและประเมินเพื่อพัฒนาการศึกษาและวิชาชีพ คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่กล่าวว่า งานที่มีการติดตามอย่างสม่ำเสมอและถูกต้องจะทำให้งานนั้นปฏิบัติได้ง่ายขึ้นและมีโอกาสประสบความสำเร็จสูงกว่าโครงการที่ไม่มีการติดตาม หรือติดตามอย่างไม่ถูกต้อง ครบถ้วนและสมบูรณ์

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อที่ 3 ผลการประเมินการพัฒนาสมรรถนะผู้ดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จังหวัดกำแพงเพชร เขต1 และเขต 2 มีประเด็นสำคัญที่นำมาอภิปรายผลดังนี้ การมีผลการวิจัยในทุกด้านอยู่ในระดับมากถึงมากที่สุดนั้นเป็นเพราะว่า ขั้นตอนของการจัดทำการพัฒนาสมรรถนะผู้ดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จังหวัดกำแพงเพชร เขต1 และเขต 2 มีกระบวนการที่ถูกต้องตามหลักวิชาการ และกลั่นกรองมาเป็นขั้นๆ ตั้งแต่การใช้แบบสอบถาม การสนทนากลุ่ม การประชุมเชิงปฏิบัติการจนสุดท้ายเป็นการวิพากษ์นั้นทุกขั้นตอนมีบุคคลที่มีความรู้ชัดเจนในเรื่องประกันคุณภาพการศึกษาอย่างชัดเจนซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Tiyao (2001) ที่ได้ให้ความหมายว่า กลยุทธ์ คือวิธีที่ทำให้บรรลุวัตถุประสงค์ด้วยวิธีที่ถูกต้อง การกำหนดกลยุทธ์ไม่ได้เริ่มที่ตัวกลยุทธ์ แต่เริ่มที่ วิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย และกลยุทธ์ และยังสอดคล้องกับแนวคิดของ Khaotean (2003) ที่ได้กล่าวไว้ว่า

กระบวนการวางแผนกลยุทธ์ว่า เป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องและมีการตรวจสอบความสัมพันธ์กันระหว่างองค์ประกอบต่างๆ ของแผนตั้งแต่การวิเคราะห์สภาวะแวดล้อมภายนอกและสภาวะภายใน การกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ และวัตถุประสงค์หลักของแผนกลยุทธ์ การวิเคราะห์และการจัดวางกลยุทธ์ ตลอดจนขึ้นนำการปรับปรุงกลไกขององค์กร และการติดตามประเมินผล อีกทั้งสอดคล้องกับงานวิจัย ซึ่งแสดงว่าการพัฒนาสมรรถนะผู้ดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จังหวัดกำแพงเพชร เขต 1 และเขต 2 ที่พัฒนาขึ้นสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาคุณภาพโรงเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่วนผลการประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ของวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์ ประเด็นกลยุทธ์ กลยุทธ์ ตัวชี้วัด และมาตรการนั้นอภิปรายได้ว่า ขั้นตอนการวิจัยแต่ละขั้นตอนมีกระบวนการดำเนินการที่มีความเหมาะสม มีความสอดคล้องกันทุกขั้นตอน เลือกใช้วิธีการและเลือกบุคคลที่มีความเหมาะสม ทำให้ได้กลยุทธ์ที่เหมาะสมมากขึ้น เป็นไปตามหลักและทฤษฎีกระบวนการพัฒนากลยุทธ์ตามแนวคิดของ Khaejonnann (2009) ที่ได้กล่าวไว้ว่า การประเมินกลยุทธ์เป็นงานสำคัญที่มีผลต่อเนื่องถึงความสำเร็จหรือความล้มเหลวของกลยุทธ์ ซึ่งจะให้ผลโดยตรงกับการดำรงอยู่ขององค์กร การประเมินกลยุทธ์จึงทำให้แน่ใจว่ากลยุทธ์ที่กำหนดขึ้นเหมาะสมกับความต้องการและสถานการณ์ขององค์กร ผู้บริหารจึงต้องตัดสินใจเลือกกลยุทธ์ที่เหมาะสม มาใช้ในการดำเนินงานโดยจะต้องผ่านขั้นตอนการวิเคราะห์สภาพแวดล้อม เพื่อหาทางเลือกที่เหมาะสม ทำให้ผลการประเมินในภาพรวมอยู่ในระดับมากและมากที่สุด สอดคล้องกับงานวิจัย Sawekwan (2013) ที่ได้ศึกษาการพัฒนากลยุทธ์การพัฒนาการประกันคุณภาพภายในของวิทยาลัยเทคนิคในกลุ่มภาคเหนือตอนล่างพบว่า มีผลการประเมินมีความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ของวิสัยทัศน์ ค่านิยมร่วม พันธกิจ เป้าประสงค์ ประเด็นกลยุทธ์ กลยุทธ์ ตัวชี้วัด และมาตรการ ของการพัฒนาสมรรถนะผู้ดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จังหวัดกำแพงเพชร เขต 1 และเขต 2 จากกระบวนการพัฒนากลยุทธ์ตามลำดับที่กล่าวข้างต้นส่งผลให้ผลการประเมินกลยุทธ์ ที่พัฒนาขึ้นมีความสอดคล้อง ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ อยู่ระดับมากและมากที่สุด

สรุป

ผลการวิจัยพบว่า (1) ด้านสภาพการพัฒนาสมรรถนะผู้ดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษามีการดำเนินงานทั้ง 4 ด้าน (PDCA) แต่ผู้ดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา มีการปฏิบัติไม่ครบถ้วนและไม่ครอบคลุมขอบเขตของงาน ด้านปัญหาการพัฒนาสมรรถนะพบทั้ง 4 ด้าน (PDCA) ด้านปัจจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่ามีปัจจัยคน งบประมาณ นโยบายและการเมือง ด้านความต้องการพัฒนาสมรรถนะ อยู่ในระดับมาก ได้แก่ สามารถสร้างเครื่องมือเพื่อตรวจสอบผลการดำเนินงานตามมาตรฐานการศึกษา (2) กลยุทธ์ที่พัฒนาขึ้นมี 8 กลยุทธ์ มีดังนี้ 1) เสริมสร้างระบบการวางแผนการพัฒนาสมรรถนะผู้ดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา 2) พัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการวางแผนพัฒนาสมรรถนะผู้ดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา 3) เพิ่มประสิทธิภาพกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาสมรรถนะผู้ดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาอย่างเป็นระบบ 4) เร่งรัดการพัฒนาสมรรถนะผู้ดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา 5) พัฒนาเครือข่ายการพัฒนาสมรรถนะผู้ดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา 6) ยกระดับการบริหารจัดการทรัพยากรในการพัฒนาสมรรถนะผู้ดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา 7) พัฒนาระบบและกลไกที่มีประสิทธิภาพในการกำกับ ติดตาม ประเมินผล และการนำผลการประเมินไปใช้ในการพัฒนาสมรรถนะผู้ดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษาภายใน

สถานศึกษา และ 8) ส่งเสริมการนำผลการประเมินการพัฒนาสมรรถนะมาวางแผนพัฒนาอย่างต่อเนื่องให้แก่ผู้ดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา (3) ผลการประเมินกลยุทธ์พบว่า กลยุทธ์มีความสอดคล้อง ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์อยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิเคราะห์ “กลยุทธ์การพัฒนาสมรรถนะผู้ดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จังหวัดกำแพงเพชร เขต 1 และ เขต 2” ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 ผู้บริหารและผู้ปฏิบัติงานด้านการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ควรนำไปใช้เพื่อพัฒนาคุณภาพของงานช่วยแก้ปัญหาในการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาให้มีคุณภาพ และเป็นระบบมากยิ่งขึ้น

ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 จากการประชุมเชิงปฏิบัติการทั้ง 3 ครั้งคือ การวิเคราะห์สภาพแวดล้อม การยกร่างกลยุทธ์ และการประชุมสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญ ผู้บริหารและผู้ปฏิบัติงานด้านการประกันคุณภาพภายในสามารถนำกระบวนการเหล่านี้มาใช้ในการค้นหากลยุทธ์เพื่อนำมาส่งเสริมและพัฒนางาน นอกจากนี้วิธีการเหล่านี้ยังสามารถนำไปใช้กับงานอื่นๆในสถานศึกษาได้ครอบคลุมทุกงาน

ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 3 ผู้ดำเนินการประกันคุณภาพภายใน สามารถแก้ปัญหากระบวนการบริหารจัดการเกี่ยวกับเรื่องการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาได้

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 กลยุทธ์การพัฒนาสมรรถนะผู้ดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชรเขต 1 และ เขต 2 ควรมีการนำกลยุทธ์การพัฒนาสมรรถนะผู้ดำเนินการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาไปทดลองใช้เพราะจะได้ทราบถึงผลที่ได้เป็นเชิงประจักษ์และหากมีปัญหาอุปสรรคในการใช้กลยุทธ์สามารถทราบและแก้ไขได้ทันที

2.2 กลยุทธ์การพัฒนาสมรรถนะผู้ดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชรเขต 1 และ เขต 2 ควรยืดหยุ่นและสามารถปรับตามบริบทของแต่ละสถานศึกษาโดยเฉพาะในด้านปัจจัยที่เกี่ยวข้องที่อาจจะมีแตกต่างกัน

2.3 กลยุทธ์การพัฒนาสมรรถนะผู้ดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชรเขต 1 และ เขต 2 ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งต่อการพัฒนาสมรรถนะของผู้ประกันคุณภาพภายในเพื่อเพิ่มการพัฒนาคุณภาพอย่างรอบด้านและได้ผลประโยชน์ที่แท้จริงดังผลที่ได้จากแบบประเมินกลยุทธ์ที่พบว่ามีความเป็นไปได้และมีประโยชน์

References

- Ajinsamajan, C. (1997). *Administration Education*. Bangkok: Bangkok Press Center.
- Boonpong, N. (2017). *Presentation of the Model of the School Network Administration of the Primary Education Service Area Office*. (Doctoral Dissertation). Phranakhonsriyuttaya Rajphbat University. Phranakhonsriyuttaya.
- Chewpreecha, T. (2008). *The Guideline Administration Corporation School under Government: Mahidolwittayanusorn Case Study*. Bangkok: Education Council Secretariat.

- Deming, W. E. (1986). *Out of the Crisis*. MIT Press.
- Khaejonnan, N. (2009). *Strategy Management*. Bangkok: SE-education.
- Khaotean, U. (2003). *Strategic Planning*. (3rd ed.). Bangkok: Dansuttha Printing.
- Nantawichit, S. (2009). Creating a Corporate Culture towards Excellence. *Productivity World*, 13(74), 18-24.
- Niran, S. (2010). *Strategic Planning Summary*. (2nd ed.). Bangkok: C&N.
- Sawekwan, P. (2013). *Development of Strategies for Administration of Educational Quality Development Plans of High-Level Educational Institutions Foundation under the Office of Kamphaeng Phet Primary Educational Service Area District 1 and District 2*. (Doctoral Dissertation). Kamphangphet Rajaphbat University. Kamphangphet.
- Tiyao, S. (2001). *Strategy Management*. Bangkok.: Thammasart University Printing.
- Wongkiatrat, W. (2008). *Strategic Planning Management in Government Sectors*. Bangkok: Department of Public Administration. Faculty of Political Science, Chulalongkorn University.

การพัฒนาแบบฝึกทักษะการอ่าน คติวิเคราะห์ และเขียนสื่อความภาษาไทย
โดยใช้วิธีการสอนแบบกรณีศึกษาร่วมกับเทคนิค GPAS 5 STEPS ของโรงเรียนสังกัด
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพระนครศรีอยุธยา*

The Development of a Practice Form for Reading, Analyzing and Writing Skills
in Thai Language by Using a Case-Study Teaching Method Together with
GPAS 5 STEPS Technique of Schools in the Phra Nakhon Si Ayutthaya
Secondary Educational Service Area Office

¹นภาพร ทองกลม และ วัชรภัทร เตชะวัฒนศิริดำรง

¹Napaporn Thongklom and Watcharapat Techawattanasiridamrong

ครุศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

Master of Education, Phra Nakhon Si Ayutthaya Rajabhat University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: napapornthongklom@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนาแบบฝึกทักษะการอ่าน คติวิเคราะห์ และเขียนสื่อความภาษาไทย โดยใช้วิธีการสอนแบบกรณีศึกษาร่วมกับเทคนิค GPAS 5 STEPS ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพระนครศรีอยุธยา 2) ตรวจสอบคุณภาพของแบบฝึกทักษะการอ่าน คติวิเคราะห์ และเขียนสื่อความภาษาไทย และ 3) ศึกษาผลการใช้แบบฝึกทักษะการอ่าน คติวิเคราะห์ และเขียนสื่อความภาษาไทย โดยใช้รูปแบบการวิจัยกึ่งทดลอง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) แบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน 2) แบบฝึกทักษะ และ 3) แบบประเมินความพึงพอใจ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนวิเชียรกลิ่นสุคนธ์อุปถัมภ์ รวม 60 คน การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบที

ผลการวิจัยพบว่า 1) แบบฝึกทักษะการอ่าน คติวิเคราะห์ และเขียนสื่อความภาษาไทย มีองค์ประกอบของแบบฝึกทักษะ 6 องค์ประกอบ ได้แก่ (1) แบบทดสอบก่อนเรียน (2) จุดประสงค์ในการใช้แบบฝึก (3) ขั้นตอนกิจกรรม (มี 7 ขั้นตอน) (4) เนื้อหาและกิจกรรม (5) แบบทดสอบหลังเรียน และ (6) แบบบันทึกผลการประเมิน 2) ผลการตรวจสอบคุณภาพของแบบฝึกทักษะ พบว่า แบบฝึกทักษะทุกชุด มีค่าเฉลี่ยคุณภาพเท่ากับ 4.92 หมายความว่าความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด และ 3) ผลการใช้แบบฝึกทักษะ พบว่า 3.1) ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการสอนแบบกรณีศึกษาร่วมกับเทคนิค GPAS 5 STEPS พบว่า มีคะแนนสูงกว่านักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ 3.2) นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยภาพรวมมีค่าเท่ากับ 4.21 อยู่ในระดับมาก

คำสำคัญ: ทักษะการอ่าน; ทักษะการคติวิเคราะห์; ทักษะการเขียนสื่อความ; วิธีการสอนแบบกรณีศึกษา; เทคนิค GPAS 5 STEPS

Abstract

This research aimed to study 1) to develop a practice form for reading, analyzing and writing skills in Thai language by using a case-study teaching method together with GPAS 5 STEPS technique of schools in the Phra Nakhon Si Ayutthaya Secondary Educational Service Area Office, 2) to examine the quality of a practice form for reading, analyzing and writing skills in Thai language, and 3) to study the result of using a practice form for reading, analyzing and writing skills in Thai language using quasi-experimental research. The research instruments included 1) a learning achievement form, 2) a practice form, and 3) a satisfaction assessment form. The sample group included Mathayomsuksa 3 students at Wichianklinsukonupatham School, totaling 60 students who study in the first semester of the academic year 2022. The statistics for data analysis include mean, standard deviation, and t-test.

The findings revealed that 1) a practice form for reading, analyzing, and writing skills in Thai consisted of 6 components: (1) a pre-study test, (2) the purpose of using a practice form, (3) activity steps (7 steps), (4) content and activities, (5) a post-study test, and (6) an assessment result form. 2) The result of the quality examination of the skills training form found that every skill training set A quality mean of 4.92 means that the suitability is at the highest level. 3) For the result of using a practice form, it was found that 3.1) the result of comparison of the learning achievement of students who received the learning management by using the case-study teaching method together with GPAS 5 STEPS technique found that their scores were higher than those who received the regular learning management with a statistical significance of .05 and 3.2) the students' overall satisfaction with the learning activities was 4.21 at a high level.

Keywords: Reading Skills; Analytical Thinking Skills; Writing Skills; Case-Study Teaching Method; GPAS 5 STEPS Technique

บทนำ

การศึกษาเป็นกระบวนการสำคัญที่มุ่งเน้นพัฒนาคนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์มีความสามารถเต็มศักยภาพ มีพัฒนาการทางด้านต่างๆ ที่สมดุล เพื่อเสริมสร้างการพัฒนาความเจริญทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ การศึกษาจะต้องบรรลุเป้าหมายในการสร้างบุคคล องค์กรและสังคมแห่งการเรียนรู้ เพื่อขับเคลื่อนการพัฒนาและยกระดับการศึกษาของประเทศให้สามารถเข้าสู่การแข่งขันระดับนานาชาติได้ ซึ่งสอดคล้องกับ Constitution of the Kingdom of Thailand (2017) รัฐต้องดำเนินการให้ประชาชนได้รับการศึกษาตามความต้องการในระบบต่างๆ ส่งเสริมให้มีการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยรัฐมีหน้าที่ดำเนินการ กำกับ ส่งเสริม และสนับสนุนให้การจัดการศึกษาให้มีคุณภาพและได้มาตรฐานสากล Office of the National Education Commission (2002) กล่าวถึง การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถในการเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติอย่างเต็มศักยภาพ National Economic and Social Development Plan (draft) No. 13 (2021) กล่าวถึง มิติด้านทรัพยากรมนุษย์คนไทยยังขาดการเพิ่มผลิตภาพแรงงาน

ที่ผ่านมาของไทยให้มีสมรรถนะตรงกับความต้องการของตลาด เนื่องจากแรงงานไทยส่วนมากยังมีระดับการศึกษาต่ำ โดยแนวทางส่งเสริมการพัฒนาทุนมนุษย์ของประเทศให้มีสมรรถนะสูงกับความต้องการของตลาดแรงงานต้องสร้างความตระหนักในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศอย่างมีจริยธรรม มีวิจารณญาณและเท่าทัน โดยมุ่งให้ความสำคัญกับการยกระดับคนไทยให้มีความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะที่จำเป็นในโลกยุคใหม่ในศตวรรษที่ 21

แนวทางการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้สถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องดำเนินการจัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียนโดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ฝึกทักษะ กระบวนการคิด การเผชิญสถานการณ์และการประยุกต์ความรู้มาใช้ เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา การจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่าน และเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง Office of the National Education Commission (2002) โดยการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 มีหลักการเรียนรู้คือ การเตรียมความพร้อมบุคคลเพื่อเผชิญการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วตามหลัก 3R + 8C และ 2L ดังนั้นคุณลักษณะของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ ทักษะ คุณลักษณะ ที่พึงประสงค์เกิดขึ้นกับผู้เรียนให้ก้าวเข้าสู่ตลาดแรงงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

คนไทยทุกช่วงวัยมีทักษะความรู้และความสามารถโดยรวมเพิ่มขึ้น แต่ทักษะทางการอ่านหรือการศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมของคนไทยมีแนวโน้มลดลง โดยสัดส่วนการใช้อินเทอร์เน็ต เพื่อการอ่านหาความรู้มีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่องจากร้อยละ 29.80 ในปี 2560 เป็น ร้อยละ 11.69 ในปี 2563 อีกทั้ง คะแนนผลสอบโปรแกรมประเมินสมรรถนะนักเรียน มาตรฐานสากล (PISA) ของเด็กไทยเป็นการทดสอบความฉลาดรู้ด้านการอ่านยังลดลงจาก 409 คะแนน ในปี 2558 เหลือ 393 คะแนน ในปี 2561 นอกจากนี้ผลสัมฤทธิ์การศึกษาของคนไทยอยู่ในระดับต่ำ จากการทดสอบทางการศึกษา ระดับชาติขั้นพื้นฐานในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2562 พบว่านักเรียนไทยมีผลคะแนนค่าเฉลี่ย ต่ำกว่าเกณฑ์ในทุกวิชา ทั้งภาษาไทย (49.07 คะแนน) ภาษาอังกฤษ (34.42 คะแนน) คณิตศาสตร์ (32.90 คะแนน) และวิทยาศาสตร์ (35.55 คะแนน) ซึ่งเป็นทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 ยังอยู่ในระดับต่ำกว่าหลายประเทศ โดยผลคะแนนมีแนวโน้มลดลง จากอันดับที่ 50 จาก 79 ประเทศ/เขตเศรษฐกิจ ในปี 2555 เป็นอันดับที่ 66 ในปี 2561 National Economic and Social Development Plan (draft) No. 13 (2021) ดังนั้น Office of the Basic Education Commission (2017) จึงได้ประกาศการจัดตั้งศูนย์ PISA เพื่อยกระดับคุณภาพการประเมินผล การศึกษานานาชาติในภาพของการศึกษาขั้นพื้นฐานให้มีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล จึงให้ศูนย์ PISA สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานวางแผน ออกแบบ วิเคราะห์วิจัยพัฒนา ขับเคลื่อนการประเมินผล PISA นอกจากนี้ สพฐ. และ สสวท. ได้ร่วมจัดทำโครงการในการประชุมผู้บริหารเขตพื้นที่ ผู้บริหารสถานศึกษา และศึกษานิเทศก์ เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจและความตระหนักถึงความสำคัญของการเข้าร่วมโครงการ PISA ของประเทศไทย

จากการสัมภาษณ์ประเด็นของผลการทดสอบ PISA ปี 2000-2018 ระดับสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษาเขต 3 พบว่า ผลการสอบวัดผลทักษะด้านการอ่าน PISA อยู่ในระดับต่ำ นักเรียนขาดทักษะการอ่าน คิดวิเคราะห์ และเขียนสื่อความ นอกจากนี้ยังเกิดจากปัจจัยหลากหลาย ได้แก่ 1) ทักษะแรงจูงใจและกลยุทธ์ในการเรียน นักเรียนขาดทักษะด้านการอ่านการจับประเด็นการอ่านไม่ได้ขาดการส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน โรงเรียนไม่มีบรรยากาศในการส่งเสริมการอ่าน 2) บรรยากาศในชั้นเรียน 3) การรับนักเรียน การแบ่งกลุ่มนักเรียนผลสัมฤทธิ์สูงจะไปอยู่โรงเรียนที่มีคุณภาพดี เกิดความแตกต่างความเหลื่อมล้ำทางโอกาส 4) ปัญหาครูและการพัฒนาครู ครูขาดความรู้และทักษะในการสร้างเครื่องมือในการวัดประเมินผลโดยใช้คำถามวัดระดับความรู้ความจำเท่านั้น ทำให้นักเรียนไม่คุ้นเคยกับการทำข้อสอบที่เป็นสากลและการวัดทักษะ

ความรู้โดยใช้ความคิดขั้นสูง (Sakuntanak, 2022) ด้วยปัจจัยทั้ง 4 ประการทำให้ทางสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษาพระนครศรีอยุธยาได้วางแนวทางในการพัฒนาการจัดการเรียนการสอน การสร้าง เครื่องมือในการวัดและประเมินผล เพื่อให้ผู้เรียนเป็นผู้ที่มีสมรรถนะทางการอ่าน คิดวิเคราะห์ที่มีประสิทธิภาพ (Puingam, 2022) ซึ่งรูปแบบการสอนที่ส่งเสริมทักษะการอ่านได้อีกวิธี คือ วิธีการสอนแบบกรณีศึกษา Piaras (2019) ได้ศึกษาผลการเรียนรู้แบบกรณีศึกษาร่วมกับเทคนิคการคิดแก้ปัญหา ที่มีผลต่อความสามารถในการ คิดแก้ปัญหา พบว่า 1) นักศึกษาที่เรียนด้วยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบกรณีศึกษาร่วมกับเทคนิคการคิด แก้ปัญหามีความสามารถในการคิดแก้ปัญหาหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 และ 2) นักศึกษามีความพึงพอใจในกิจกรรมการเรียนรู้แบบกรณีศึกษาร่วมกับเทคนิคการคิดแก้ปัญหาในระดับมาก นอกจากนี้เทคนิคที่ช่วยพัฒนากระบวนการคิดวิเคราะห์ คือ วิธีการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิค GPAS 5 STEPS Srihawong (2019) ได้ศึกษาการพัฒนาความสามารถในการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ 2 โดยการจัดการเรียนรู้ GPAS พบว่าผลเปรียบเทียบความสามารถในการคิดวิเคราะห์ เรื่อง ความสัมพันธ์ ทางเศรษฐกิจด้วยการจัดการเรียนรู้ GPAS ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 หลังเรียน สูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 2) ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง ความสัมพันธ์ ทางเศรษฐกิจ ด้วยการจัดการเรียนรู้ GPAS ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 หลังเรียน สูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 3) ความคิดเห็นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่มีต่อการจัดการ เรียนรู้ GPAS โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

จากผลสำคัญและสภาพปัญหาที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะนำกระบวนการ จัดการเรียนการสอนแบบกรณีศึกษาและวิธีการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิค GPAS 5 STEPS เพื่อพัฒนาทักษะ การอ่าน คิดวิเคราะห์ และเขียนข้อความภาษาไทย โดยการพัฒนาแบบฝึกทักษะการอ่าน คิดวิเคราะห์ และ เขียนข้อความภาษาไทย โดยใช้วิธีการสอนแบบกรณีศึกษาร่วมกับเทคนิค GPAS 5 STEPS ของโรงเรียน สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาพัฒนาทักษะการอ่าน คิด วิเคราะห์ และเขียนข้อความภาษาไทยให้เกิดมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาแบบฝึกทักษะการอ่าน คิดวิเคราะห์ และเขียนข้อความภาษาไทย โดยใช้วิธีการสอน แบบกรณีศึกษาร่วมกับเทคนิค GPAS 5 STEPS ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา พระนครศรีอยุธยา
2. เพื่อตรวจสอบคุณภาพของแบบฝึกทักษะการอ่าน คิดวิเคราะห์ และเขียนข้อความภาษาไทย โดยใช้วิธีการสอนแบบกรณีศึกษาร่วมกับเทคนิค GPAS 5 STEPS ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษาพระนครศรีอยุธยา
3. เพื่อศึกษาผลการใช้แบบฝึกทักษะการอ่าน คิดวิเคราะห์ และเขียนข้อความภาษาไทย โดยใช้วิธี การสอนแบบกรณีศึกษาร่วมกับเทคนิค GPAS 5 STEPS ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพระนครศรีอยุธยา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องการพัฒนาแบบฝึกทักษะการอ่าน คิดวิเคราะห์ และเขียนข้อความภาษาไทย โดยใช้ วิธีการสอนแบบกรณีศึกษาร่วมกับเทคนิค GPAS 5 STEPS ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

มัธยมศึกษาพระนครศรีอยุธยาเป็นการวิจัยกึ่งทดลอง (Quasi - experiment research) ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัย มีรายละเอียดดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากรที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพระนครศรีอยุธยา ทั้งหมดจำนวน 29 โรงเรียน 16 อำเภอ มีนักเรียน จำนวน 4,692 คน (รายงานข้อมูลสารสนเทศ ปีการศึกษา 2564 Phra Nakhon Si Ayutthaya Secondary Education Service Area Office (2021))

2. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้วิจัยได้ดำเนินการใช้การสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi-Stage Random Sampling) Srisaat (2017) โดยการ 1) โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพระนครศรีอยุธยา ทั้งหมดจำนวน 29 โรงเรียน 16 อำเภอ ผู้วิจัยทำการจับฉลาก 1 อำเภอ คือ อำเภอมโนรมย์ 2) โรงเรียนระดับมัธยมศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพระนครศรีอยุธยา ของอำเภอมโนรมย์ มีจำนวน 2 โรงเรียน การเลือกแบบเจาะจง 1 โรงเรียน คือ โรงเรียนวิเชียรกลิ่นสุคนธ์อุปถัมภ์ 3) โรงเรียนวิเชียรกลิ่นสุคนธ์อุปถัมภ์ มีนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 4 ห้อง โดยแต่ละห้องมีความรู้ ความสามารถเท่าเทียมกัน ผู้วิจัยจึงได้สุ่มแบบเป็นกลุ่ม จำนวน 2 กลุ่ม โดยให้ กลุ่มที่ 1 ที่สุ่มเป็นกลุ่มทดลอง กลุ่มที่ 2 ที่สุ่มเป็นกลุ่มควบคุม

ขั้นตอนที่ 2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนการอ่าน คิดวิเคราะห์ และเขียนข้อความภาษาไทย โดยใช้วิธีการสอนแบบกรณีศึกษาร่วมกับเทคนิค GPAS 5 STEPS จำนวน 30 ข้อ แบบฝึกทักษะการอ่าน คิดวิเคราะห์ และเขียนข้อความภาษาไทย โดยใช้วิธีการสอนแบบกรณีศึกษาร่วมกับเทคนิค GPAS 5 STEPS จำนวน 5 ชุด และแบบสอบถามความพึงพอใจในกิจกรรมการเรียนรู้การอ่าน คิดวิเคราะห์ และเขียนข้อความภาษาไทย โดยใช้วิธีการสอนแบบกรณีศึกษาร่วมกับเทคนิค GPAS 5 STEPS โดยการสร้างเครื่องมือแบ่งออกเป็น 3 ระยะได้แก่

ระยะที่ 1 การพัฒนาแบบฝึกทักษะการอ่าน คิดวิเคราะห์ และเขียนข้อความภาษาไทย โดยใช้วิธีการสอนแบบกรณีศึกษาร่วมกับเทคนิค GPAS 5 STEPS ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพระนครศรีอยุธยา

1. ศึกษาข้อมูลพื้นฐาน หลักการ แนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับการพัฒนาแบบฝึกทักษะการพัฒนาทักษะการอ่าน การคิดวิเคราะห์ การเขียนข้อความภาษาไทย วิธีการสอนแบบกรณีศึกษาร่วมกับเทคนิค GPAS 5 STEPS และการทดสอบด้านการอ่าน PISA เอกสาร ตำรา บทความทางวิชาการและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง นำมาวิเคราะห์แนวทางในการพัฒนาแบบฝึกทักษะให้ตรงกับสมรรถนะการทดสอบด้านการอ่าน PISA จากนั้นจึงนำมาสังเคราะห์ เพื่อกำหนดในแผนการพัฒนาแบบฝึกทักษะการอ่าน คิดวิเคราะห์ และเขียนข้อความภาษาไทย โดยใช้วิธีการสอนแบบกรณีศึกษาร่วมกับเทคนิค GPAS 5 STEPS

2. สร้างแบบฝึกทักษะการอ่าน คิดวิเคราะห์ และเขียนข้อความ โดยใช้วิธีการสอนแบบกรณีศึกษาร่วมกับเทคนิค GPAS 5 STEPS เป็นเนื้อหาบทอ่านจะเกี่ยวกับบริบทส่วนตัว บริบทสาธารณะ บริบทการทำงาน อาชีพ บริบทการศึกษา โดยเน้นทักษะการเข้าถึงและค้นคืนสาระ การบูรณาการและตีความ การสะท้อนและประเมิน จำนวน 5 ชุด ใช้เวลาจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 4 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 5 ชั่วโมง ใช้เวลาทั้งสิ้น 20 ชั่วโมง รายละเอียดแสดงดังตาราง 1

ตารางที่ 1 รายละเอียดแบบฝึกทักษะการอ่าน คติวิเคราะห์ และเขียนสื่อความภาษาไทย โดยใช้วิธีการสอนแบบกรณีศึกษาร่วมกับเทคนิค GPAS 5 STEPS

แบบฝึกทักษะชุดที่	เรื่อง	จำนวน (ชั่วโมง)
1	จดหมายส่วนตัว บันทึกประจำวัน	4
2	เรื่องสั้น บทความ	4
3	โฆษณาสินค้า วิธีปฏิบัติ/คู่มือ	4
4	ข่าว ประกาศรับสมัครงาน	4
5	ภาพความรู้อินโฟกราฟิก นิทาน	4
รวม		20

ระยะที่ 2 การตรวจสอบคุณภาพของแบบฝึกทักษะการอ่าน คติวิเคราะห์ และเขียนสื่อความภาษาไทย โดยใช้วิธีการสอนแบบกรณีศึกษาร่วมกับเทคนิค GPAS 5 STEPS ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพระนครศรีอยุธยา

1. ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง เกี่ยวกับการประเมินคุณภาพของแบบฝึกทักษะการอ่าน คติวิเคราะห์ และเขียนสื่อความภาษาไทย การหาความเหมาะสมของแบบฝึกทักษะ นำผลการศึกษามาออกแบบและสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบประเมินความเหมาะสม และนำแบบประเมินความเหมาะสมไปให้ผู้เชี่ยวชาญประเมินแล้วนำมาวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน จากวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เป็นผู้มีคุณสมบัติ ดังนี้ 1) ผู้ที่มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาโทหรือปริญญาเอก ด้านการศึกษา เป็นนักวิชาการระดับอุดมศึกษา ด้านหลักสูตรและการสอน มีประสบการณ์ในการทำงาน 5 ปีขึ้นไป จำนวน 1 ท่าน 2) ผู้ที่มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาโทหรือปริญญาเอก ด้านการวัดและประเมินผล มีประสบการณ์ในการทำงาน 5 ปีขึ้นไป จำนวน 1 ท่าน 3) ผู้ที่มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาโทหรือปริญญาเอก หรือเป็นนักวิชาการศึกษา ศึกษานิเทศก์ ครูที่มีประสบการณ์ด้านวิชาภาษาไทย มีประสบการณ์ ในการทำงาน 5 ปีขึ้นไป จำนวน 3 ท่าน โดยผลการประเมินความเหมาะสมตามองค์ประกอบของแบบฝึกทักษะการอ่าน คติวิเคราะห์ และเขียนสื่อความภาษาไทย โดยใช้วิธีการสอน แบบกรณีศึกษาร่วมกับเทคนิค GPAS 5 STEPS แสดงดังตาราง 2

ตารางที่ 2 ผลการประเมินความเหมาะสมตามองค์ประกอบของแบบฝึกทักษะการอ่าน คติวิเคราะห์และเขียนสื่อความภาษาไทย โดยใช้วิธีการสอนแบบกรณีศึกษาร่วมกับเทคนิค GPAS 5 STEPS โดยผู้เชี่ยวชาญ

แบบฝึกทักษะชุดที่	เรื่อง	ค่าเฉลี่ยความเหมาะสม	แปลผล
1	จดหมายส่วนตัว บันทึกประจำวัน	4.85	มีความเหมาะสมมากที่สุด
2	เรื่องสั้น บทความ	4.91	มีความเหมาะสมมากที่สุด
3	โฆษณาสินค้า วิธีปฏิบัติ/คู่มือ	4.91	มีความเหมาะสมมากที่สุด
4	ข่าว ประกาศรับสมัครงาน	4.96	มีความเหมาะสมมากที่สุด
5	ภาพความรู้อินโฟกราฟิก นิทาน	4.93	มีความเหมาะสมมากที่สุด
ผลรวมของการประเมินความเหมาะสมทั้งหมด		4.92	มีความเหมาะสมมากที่สุด

ระยะที่ 3 การศึกษาผลการใช้แบบฝึกทักษะการอ่าน คิดวิเคราะห์ และเขียนสื่อความภาษาไทย โดยใช้วิธีการสอนแบบกรณีศึกษาร่วมกับเทคนิค GPAS 5 STEPS ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษาพระนครศรีอยุธยา

1. การศึกษาหาข้อมูลจากเอกสาร หลักการ แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสร้าง แบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และแบบสอบถามความพึงพอใจ และนำข้อมูลมาสร้างเครื่องมือในการวิจัย ในระยะนี้ คือ แบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และแบบสอบถามความพึงพอใจ เมื่อสร้างเสร็จจึงนำมา ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยของแบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยการหาค่า IOC มีค่าเท่ากับ 0.728 สามารถนำข้อสอบไปใช้ได้จำนวน 40 ข้อ ตัดทิ้งจำนวน 10 ข้อ หาค่าความยากง่าย (Level of difficulty) มีค่าเท่ากับ 0.624 ค่าอำนาจจำแนก (Discrimination power) มีค่าเท่ากับ 0.558 และการหาค่าความเชื่อมั่น มีค่าเท่ากับ 0.923 และแบบสอบถามความพึงพอใจ โดยการหาค่า IOC มีค่าเท่ากับ 0.96 สามารถใช้ได้ ทุกข้อคำถามและความเหมาะสม มีค่าเท่ากับ 4.928 ความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด

ขั้นตอนที่ 3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง รวมระยะเวลา 4 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 5 ชั่วโมง รวม 20 ชั่วโมง ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2565 โดยการวิจัยครั้งนี้เป็นการทดลองในห้องเรียนตามสภาพจริง กระบวนการวิจัย คือ การวิจัยกึ่งทดลอง โดยศึกษากลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่ม วัดก่อนและหลังการทดลอง (Pretest - posttest design with nonequivalent group) ซึ่งใช้แผนแบบการทดลองของแมคมิลแลน McMillan (1996) referred to in Srisaat (2017) มีแบบแผนการทดลอง ดังนี้

Group	Pretest	Treatment	Posttest
A	O1	X1	O2
B	O3	X2	O4

Group A	แทน	กลุ่มทดลอง (Experimental group) กลุ่มที่ใช้แบบฝึกทักษะการอ่าน คิด วิเคราะห์ และเขียนสื่อความ โดยใช้วิธีการสอนแบบกรณีศึกษาร่วมกับ เทคนิค GPAS 5 STEPS
Group B	แทน	กลุ่มควบคุม (Control group) กลุ่มที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ โดยวิธีการ สอนปกติ
X1	แทน	กลุ่มที่ใช้แบบฝึกทักษะการอ่าน คิดวิเคราะห์ และเขียนสื่อความ โดยใช้ วิธีการสอนแบบกรณีศึกษาร่วมกับ เทคนิค GPAS 5 STEPS
X2	แทน	การจัดการเรียนรู้โดยวิธีการสอนปกติ
O1	แทน	การทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนโดยใช้วิธีการสอนแบบ กรณีศึกษาร่วมกับเทคนิค GPAS 5 STEPS
O2	แทน	การทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนโดยใช้วิธีการสอนแบบ กรณีศึกษาร่วมกับเทคนิค GPAS 5 STEPS
O3	แทน	การทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนโดยใช้วิธีการสอนแบบปกติ
O4	แทน	การทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนโดยใช้วิธีการสอนแบบปกติ

ขั้นตอนที่ 4 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล มีรายละเอียด ได้แก่ 1) เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและ หลังเรียนโดยใช้วิธีการสอนแบบกรณีศึกษาร่วมกับเทคนิค GPAS 5 STEPS 2) เปรียบเทียบผลการทดสอบ

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยใช้วิธีการสอนปกติก่อนเรียนและหลังเรียนด้วยการทดสอบที (t-test Dependent sample) 3) เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังจากการใช้วิธีการสอนแบบกรณีศึกษาร่วมกับเทคนิค GPAS 5 STEPS กับวิธีการสอนปกติโดยใช้การทดสอบที (t-test Independent sample) 4) วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความพึงพอใจต่อแบบฝึกทักษะการอ่าน คิดวิเคราะห์ และเขียนข้อความภาษาไทย โดยใช้วิธีการสอนแบบกรณีศึกษาร่วมกับเทคนิค GPAS 5 STEPS โดยใช้ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation) ในการแปลความหมายของ ค่าเฉลี่ยของข้อมูลตามแนวของลิเคิร์ท (Likert method) referred to in Srisaat (2017)

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาทักษะการอ่าน คิดวิเคราะห์ และเขียนข้อความภาษาไทย โดยใช้วิธีการสอนแบบกรณีศึกษาร่วมกับเทคนิค GPAS 5 STEPS ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพระนครศรีอยุธยา สามารถสรุปผลการวิจัยได้ ดังนี้

วัตถุประสงค์ที่ 1 การพัฒนาแบบฝึกทักษะการอ่าน คิดวิเคราะห์ และเขียนข้อความภาษาไทย โดยใช้วิธีการสอนแบบกรณีศึกษาร่วมกับเทคนิค GPAS 5 STEPS ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพระนครศรีอยุธยาจำนวน 5 ชุด ใช้เวลาการสอน 4 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 5 ชั่วโมง ใช้เวลาทั้งสิ้น 20 ชั่วโมง โดยองค์ประกอบของแบบฝึกทักษะมี 6 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) แบบทดสอบก่อนเรียน 2) จุดประสงค์ในการใช้แบบฝึก 3) ขั้นตอนกิจกรรมที่ผู้เรียนต้องปฏิบัติ 4) เนื้อหาและกิจกรรม 5) แบบทดสอบหลังเรียน และ 6) แบบบันทึกผลการประเมิน/แบบประเมินบันทึกผลการใช้ ผลการสังเกตเกี่ยวกับวิธีการสอนแบบกรณีศึกษากับเทคนิค GPAS 5 STEPS มาบูรณาการขึ้นการสอนเป็นแผนการจัดกิจกรรมสำหรับครูผู้สอนปรากฏในคู่มือการใช้แบบฝึกทักษะสำหรับครู โดยมีกระบวนการจัดกิจกรรมด้วยวิธีสอนแบบกรณีศึกษาร่วมกับเทคนิค GPAS 5 STEPS ประกอบด้วย 7 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นที่ 1 ขั้นนำเสนอกรณีตัวอย่าง ขั้นที่ 2 ขั้นแสวงหาความรู้ ขั้นที่ 3 ขั้นอภิปรายวิเคราะห์กรณีตัวอย่าง ขั้นที่ 4 ขั้นอภิปรายคำตอบ ขั้นที่ 5 ขั้นนำเสนอ ขั้นที่ 6 ขั้นลงมือแก้ไขปัญหามาจริง และขั้นที่ 7 ขั้นประเมินผลและสร้างคุณค่าผลงาน

วัตถุประสงค์ที่ 2 ผลการตรวจสอบคุณภาพของแบบฝึกทักษะการอ่าน คิดวิเคราะห์ และเขียนข้อความภาษาไทย โดยใช้วิธีการสอนแบบกรณีศึกษาร่วมกับเทคนิค GPAS 5 STEPS ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพระนครศรีอยุธยา โดยการประเมินความเหมาะสม จำนวน 5 ชุด ในภาพรวมพบว่า ความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด จึงสามารถนำแบบฝึกทักษะไปใช้ได้ แบบฝึกทักษะที่มีค่าเฉลี่ยจากการประเมินความเหมาะสมมากที่สุด ได้แก่ แบบฝึกทักษะชุดที่ 4 ขาว ประกาศรับสมัครงาน รองลงมาคือ แบบฝึกทักษะชุดที่ 3 โฆษณาสินค้า วิธีปฏิบัติ/คู่มือ แบบฝึกทักษะชุดที่ 5 ภาพความรู้อินโฟกราฟิก นิทาน และแบบฝึกทักษะชุดที่ 2 เรื่องสั้น บทความ แสดงดังตาราง 3

ตารางที่ 3 ผลการประเมินความเหมาะสมแบบฝึกทักษะการอ่าน คติวิเคราะห์ และเขียนสื่อความภาษาไทย โดยใช้วิธีการสอนแบบกรณีศึกษาร่วมกับเทคนิค GPAS 5 STEPS ในภาพรวม จำนวน 5 ชุด

รายการประเมิน	ระดับความเหมาะสมของแต่ละชุด					$\bar{X}$	ระดับความเหมาะสม
	1	2	3	4	5		
1. ด้านลักษณะรูปลักษณ์ของแบบฝึกทักษะ	5.00	5.00	5.00	5.00	5.00	5.00	มากที่สุด
2. ด้านองค์ประกอบของแบบฝึกทักษะ	4.93	4.93	4.83	5.00	4.97	4.93	มากที่สุด
3. ด้านเนื้อหาของแบบฝึกทักษะ	4.73	4.83	4.97	4.93	4.83	4.86	มากที่สุด
4. ด้านการวัดและประเมินผล	4.75	4.90	5.00	4.90	4.95	4.90	มากที่สุด
รวม	4.85	4.91	4.94	4.96	4.93	4.92	มากที่สุด

วัตถุประสงค์ที่ 3 การศึกษาผลการใช้แบบฝึกทักษะการอ่าน คติวิเคราะห์ และเขียนสื่อความภาษาไทย โดยใช้วิธีการสอนแบบกรณีศึกษาร่วมกับเทคนิค GPAS 5 STEPS ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพระนครศรีอยุธยา

3.1 ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียน-หลังเรียนการอ่าน คติวิเคราะห์ และเขียนสื่อความภาษาไทย โดยใช้วิธีการสอนแบบกรณีศึกษาร่วมกับเทคนิค GPAS 5 STEPS กับวิธีการสอนแบบปกติของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพระนครศรีอยุธยา พบว่า

3.1.1 ผลการเปรียบเทียบแบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียน-หลังเรียน การอ่าน คติวิเคราะห์ และเขียนสื่อความภาษาไทย โดยใช้วิธีการสอนแบบกรณีศึกษาร่วมกับเทคนิค GPAS 5 STEPS ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพระนครศรีอยุธยา พบว่า คะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียน-หลังเรียน โดยใช้วิธีการสอนแบบกรณีศึกษาร่วมกับเทคนิค GPAS 5 STEPS มีคะแนนเฉลี่ยก่อนเรียน เท่ากับ 14.56 และมีคะแนนเฉลี่ยหลังเรียน เท่ากับ 21.96 โดยค่า t มีค่าเท่ากับ 15.86 และมีค่า Sig. เท่ากับ .00 ซึ่งมีค่าน้อยกว่าค่านัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงว่านักเรียนที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้แบบฝึกทักษะการอ่าน คติวิเคราะห์และเขียนสื่อความภาษาไทย โดยใช้วิธีการสอนแบบกรณีศึกษาร่วมกับเทคนิค GPAS 5 STEPS มีผลการเรียนหลังเรียน สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงดังตาราง 4

ตารางที่ 4 ผลการเปรียบเทียบแบบวัดผลสัมฤทธิ์ก่อนเรียน-หลังเรียนของนักเรียนกลุ่มทดลองการพัฒนาการอ่าน คติวิเคราะห์ และเขียนสื่อความภาษาไทย โดยใช้วิธีการสอนแบบกรณีศึกษาร่วมกับเทคนิค GPAS 5 STEPS ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพระนครศรีอยุธยา

การทดสอบ	n	คะแนนเต็ม	$\bar{X}$	S.D.	t-test	Sig
ก่อนเรียน	30	30	14.56	3.45	15.86	0.00*
หลังเรียน	30	30	21.96	3.96		

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3.1.2 ผลการเปรียบเทียบแบบวัดผลสัมฤทธิ์ก่อนเรียน-หลังเรียน หน่วยการเรียนรู้ ที่ 1 การอ่าน โดยใช้วิธีการสอนแบบปกติ พบว่า คะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียน-หลังเรียน โดยใช้วิธีการสอนแบบปกติ มีคะแนนเฉลี่ยก่อนเรียน เท่ากับ 13.83 และมีคะแนนเฉลี่ยหลังเรียน เท่ากับ 18.36 โดยค่า t มีค่าเท่ากับ 7.46 และมีค่า Sig. เท่ากับ .00 ซึ่งมีค่าน้อยกว่าค่านัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงว่านักเรียนที่ได้รับการ

จัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้วิธีการสอนแบบปกติมีผลการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงดังตาราง 5

ตารางที่ 5 ผลการเปรียบเทียบแบบวัดผลสัมฤทธิ์ก่อนเรียน-หลังเรียนของนักเรียนกลุ่มควบคุมหน่วยการเรียนรู้ ที่ 1 การอ่าน โดยใช้วิธีการสอนแบบปกติ

การทดสอบ	n	คะแนนเต็ม	$\bar{X}$	S.D.	t-test	Sig
ก่อนเรียน	30	30	13.83	4.50	7.46	0.00*
หลังเรียน	30	30	18.36	4.81		

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3.1.3 ผลการเปรียบเทียบแบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนการอ่าน คิวิเคราะห์ และเขียนข้อความภาษาไทย โดยใช้วิธีการสอนแบบกรณีศึกษาร่วมกับเทคนิค GPAS 5 STEPS กับวิธีการสอนแบบปกติ พบว่าคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยใช้วิธีการสอนแบบกรณีศึกษาร่วมกับเทคนิค GPAS 5 STEPS มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 21.96 และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยใช้วิธีการสอนแบบปกติ มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 18.36 โดยค่า t มีค่าเท่ากับ 3.16 และมีค่า Sig. เท่ากับ .002 ซึ่งมีค่าน้อยกว่าค่านัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงว่านักเรียนที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้วิธีการสอนแบบกรณีศึกษาร่วมกับเทคนิค GPAS 5 STEPS มีคะแนนสูงกว่าการเรียนรู้โดยใช้วิธีการสอนแบบปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงดังตาราง 6

ตาราง 6 ผลการเปรียบเทียบแบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนการอ่าน คิวิเคราะห์และเขียนข้อความภาษาไทย โดยใช้วิธีสอนแบบกรณีศึกษาร่วมกับเทคนิค GPAS 5 STEPS กับวิธีสอนแบบปกติ

การทดสอบ	n	คะแนนเต็ม	$\bar{X}$	S.D.	t-test	Sig
นักเรียนกลุ่มตัวอย่าง	30	30	21.96	3.96	3.16	0.002*
นักเรียนกลุ่มควบคุม	30	30	18.36	4.81		

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3.2 ผลการศึกษาความพึงพอใจต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การอ่าน คิวิเคราะห์ และ เขียนข้อความภาษาไทย โดยใช้วิธีการสอนแบบกรณีศึกษาร่วมกับเทคนิค GPAS 5 STEPS ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพระนครศรีอยุธยา พบว่า โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้วิธีการสอนแบบกรณีศึกษาร่วมกับเทคนิค GPAS 5 STEPS มีความยืดหยุ่น สามารถปรับให้เหมาะสมกับสถานการณ์ได้ รองลงมา คือ รูปแบบของแบบฝึกทักษะการอ่าน คิวิเคราะห์ และเขียนข้อความภาษาไทย มีความน่าสนใจ สวยงาม เหมาะสมกับวัยของนักเรียน และความพร้อมความเหมาะสมของสื่อเทคโนโลยีที่ใช้จัดการเรียนรู้

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ คือ การบูรณาการวิธีการสอนแบบกรณีศึกษาร่วมกับเทคนิค GPAS 5 STEPS มีกระบวนการจัดการเรียนรู้ 7 ขั้น โดยมีรายละเอียดดังนี้

ขั้นที่ 1 ขั้นนำเสนอกรณีตัวอย่าง หมายถึง การนำเข้าสู่บทเรียนโดย ผู้สอนจะอธิบายจุดประสงค์ในการเรียน แนะนำบทอ่านและนำเสนอกรณีตัวอย่าง

ขั้นที่ 2 ขั้นแสวงหาความรู้ ผู้เรียนศึกษาแสวงหาความรู้ ข้อมูลกรณีตัวอย่าง (รายบุคคล) ผู้สอนทำหน้าที่เป็นผู้เสนอแนะแนวทางในการตอบ

ขั้นที่ 3 ขั้นอภิปรายวิเคราะห์กรณีตัวอย่าง หมายถึง ผู้สอนจะแบ่งกลุ่มผู้เรียนออกเป็นกลุ่ม กลุ่มละ 4-5 คน เมื่อผู้เรียนศึกษาเป็นรายบุคคลแล้วให้นำประเด็นสำคัญจากบทความที่ได้จับประเด็นมาร่วมกันอภิปรายเสนอแนวคิดแต่ละคนที่ได้จากการคิด วิเคราะห์ สรุปความรู้

ขั้นที่ 4 ขั้นอภิปรายคำตอบ หมายถึง ผู้เรียนแต่ละคนในกลุ่มเสนอแนวคิดของตนเองแล้วสมาชิกทุกคนจะต้องร่วมกันสรุปคำตอบที่ดีที่สุด เพื่อเป็นคำตอบของกลุ่ม

ขั้นที่ 5 ขั้นนำเสนอ หมายถึง การนำเสนอผลงานหรือคำตอบที่ดีที่สุดของกลุ่ม โดยผู้เรียนต้องกล่าวถึงที่มาของคำตอบว่ามาจากแนวการตอบของสมาชิกคนใดบ้าง และเพราะเหตุใดจึงเลือกคำตอบนี้ ครูเฉลยคำตอบที่ถูกต้อง

ขั้นที่ 6 ขั้นลงมือแก้ไขปัญหาจริง หมายถึง การให้ผู้เรียนได้เผชิญกับโจทย์ในแบบฝึกทักษะการอ่าน คติวิเคราะห์และเขียนข้อความภาษาไทย โดยนำประสบการณ์ที่ได้จากกรณีตัวอย่างมาทำแบบฝึกทักษะ

ขั้นที่ 7 ขั้นประเมินผลและสร้างคุณค่าผลงาน หมายถึง ผู้สอนให้ผู้เรียนจับคู่ สลับคู่เพื่อให้เปรียบเทียบคำตอบของตนกับเพื่อน จำนวน 3 คู่ หากมีนักเรียนมีคำตอบที่ตรงกันให้เขียนชื่อเพื่อนแต่หากมีคำตอบที่แตกต่างและน่าสนใจจะให้นำเสนอแนวคำตอบ และผู้สอนเฉลยคำตอบที่ถูกต้อง ดังแสดงแผนภาพดังนี้

วิธีการสอนโดยใช้กรณีศึกษามีขั้นตอน ดังนี้

1. ผู้สอน/ผู้เรียนนำเสนอกรณีตัวอย่างและศึกษารณีตัวอย่าง
2. ผู้เรียนอภิปรายประเด็นคำถามเพื่อหาคำตอบ วินิจฉัยและวิเคราะห์สาเหตุของปัญหา
3. ผู้สอนและผู้เรียนอภิปรายคำตอบ
4. ผู้สอนและผู้เรียนอภิปรายเกี่ยวกับปัญหาและวิธีแก้ปัญหาของผู้เรียน สรุปการเรียนรู้ที่ได้รับ
5. ผู้สอนประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียน

เทคนิค GPAS 5 STEPS มีขั้นตอนดังนี้

1. แสวงหาข้อมูลรอบด้านเพื่อตอบโจทย์การเรียนรู้
2. คิด-วิเคราะห์-สรุปความรู้เพื่อวางแผนเตรียมปฏิบัติ
3. ลงมือทำจริง แก้ปัญหาจริง เพื่อพัฒนาหาแนวทางที่ดีที่สุด
4. สื่อสารและนำเสนอในรูปแบบที่หลากหลาย
5. สร้างคุณค่าให้ผลงานต่อยอดประโยชน์สู่สังคม

วิธีการสอนแบบกรณีศึกษาร่วมกับเทคนิค

GPAS 5 STEPS มีขั้นตอน ดังนี้

1. ขั้นนำเสนอกรณีตัวอย่าง
2. ขั้นแสวงหาความรู้
3. ขั้นอภิปรายวิเคราะห์กรณีตัวอย่าง
4. ขั้นอภิปรายคำตอบ
5. ขั้นนำเสนอ
6. ขั้นลงมือแก้ไขปัญหาจริง
7. ขั้นประเมินผลและสร้างคุณค่าผลงาน

Figure 1: A Case-Study Teaching Method Together with GPAS 5 STEPS Technique

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่อง การพัฒนาแบบฝึกทักษะการอ่าน คติวิเคราะห์ และเขียนข้อความภาษาไทย โดยใช้วิธีการสอนแบบกรณีศึกษาร่วมกับเทคนิค GPAS 5 STEPS ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพระนครศรีอยุธยา ได้ตั้งวัตถุประสงค์ไว้ 3 ข้อ โดยมีประเด็นสำคัญในการอภิปรายผล ดังนี้

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ผลการพัฒนาแบบฝึกทักษะการอ่าน คติวิเคราะห์ และเขียนข้อความภาษาไทย โดยใช้วิธีการสอนแบบกรณีศึกษาร่วมกับเทคนิค GPAS 5 STEPS ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพระนครศรีอยุธยา จำนวน 5 ชุด แต่ละชุดมี 6 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) แบบทดสอบก่อนเรียน 2) จุดประสงค์ในการใช้แบบฝึก 3) ขั้นตอนกิจกรรมที่ผู้เรียนต้องปฏิบัติ 4) เนื้อหา, กิจกรรม 5) แบบทดสอบหลังเรียนและ 6) แบบบันทึกผลการประเมิน/แบบประเมินบันทึกผลการใช้ โดยมี

กระบวนการจัดกิจกรรมด้วยวิธีสอนแบบกรณีศึกษาร่วมกับเทคนิค GPAS 5 STEPS ประกอบด้วย 7 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นที่ 1 ขั้นนำเสนอกรณีตัวอย่าง ขั้นที่ 2 ขั้นแสวงหาความรู้ ขั้นที่ 3 ขั้นอภิปรายวิเคราะห์กรณีตัวอย่าง ขั้นที่ 4 ขั้นอภิปรายคำตอบ ขั้นที่ 5 ขั้นนำเสนอ ขั้นที่ 6 ขั้นลงมือแก้ไขปัญหาจริง และขั้นที่ 7 ขั้นประเมินผล และสร้างคุณค่าผลงาน ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก ผู้วิจัยได้บูรณาการวิธีการสอนแบบกรณีศึกษาร่วมกับเทคนิค GPAS 5 STEPS และนำมาปรับประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้รายวิชาภาษาไทยอย่างถูกต้องตามหลักวิชาการ ผ่านกระบวนการสังเคราะห์ข้อมูลก่อนนำมาบูรณาการเป็นวิธีการสอนแบบกรณีศึกษาร่วมกับเทคนิค GPAS 5 STEPS โดยสมบูรณ์ นอกจากนี้แล้วยังสอดคล้องกับกลยุทธ์ในการอ่านนำไปสู่จุดประสงค์ของการอ่านตามการทดสอบระดับนานาชาติ (PISA) ได้แก่ การเข้าถึงและค้นคืนสาระ (Access and retrieve) การบูรณาการและตีความ (Integrate and Interpret) และการสะท้อนและประเมิน (Reflect and evaluate) ทำให้แบบฝึกทักษะการอ่าน คิดวิเคราะห์ และเขียนข้อความภาษาไทย โดยใช้วิธีการสอนแบบกรณีศึกษาร่วมกับเทคนิค GPAS 5 STEPS ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจะช่วยให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น และผลที่ตามมาคือนักเรียนมีผลการเรียนที่ดีขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ Nachairit (2019) เรื่อง การพัฒนาการเรียนการสอนบนบทเรียนออนไลน์ด้วยเทคนิคการเรียนรู้แบบกรณีศึกษาเพื่อส่งเสริมการคิดแก้ปัญหาของนักศึกษาครู พบว่า การคิดแก้ปัญหาหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และ Srihawong (2019) เรื่อง การพัฒนาความสามารถในการคิดวิเคราะห์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โดยการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการ GPAS พบว่า ผลเปรียบเทียบความสามารถในการคิดวิเคราะห์ เรื่อง ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ ด้วยการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการ GPAS ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ผลการประเมินความเหมาะสมของแบบฝึกทักษะการอ่าน คิดวิเคราะห์ และเขียนข้อความภาษาไทย โดยใช้วิธีการสอนแบบกรณีศึกษาร่วมกับเทคนิค GPAS 5 STEPS ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพระนครศรีอยุธยา จำนวน 5 ชุด พบว่า มีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด เนื่องจากแบบฝึกทักษะที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมีความถูกต้องตามหลักวิชาการ สอดคล้องกับองค์ประกอบในการสร้างแบบฝึกทักษะและวิธีการสอนแบบกรณีศึกษาร่วมกับเทคนิค GPAS 5 STEPS ซึ่ง Khamanee (2020) ได้กล่าวว่า การสอนแบบกรณีตัวอย่างไว้ว่า เป็นวิธีการสอนที่ช่วยให้ผู้เรียนได้พัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ และการคิดแก้ปัญหา ช่วยให้ผู้เรียนมีมุมมองที่กว้างขึ้น ผู้เรียนได้เผชิญปัญหาที่เกิดขึ้นในสถานการณ์จริง ช่วยให้เกิดความพร้อมที่จะต้องแก้ปัญหา เมื่อเผชิญปัญหานั้นในสถานการณ์จริงช่วยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนสูง ส่งเสริมปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียน และ Sithsungnoen (2020) กล่าวว่า การจัดการเรียนการสอนตามแนวคิด GPAS 5 Steps เป็นแนวทางการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการคิดขั้นพื้นฐานและการคิดขั้นสูง (GPAS) ซึ่งมีความสัมพันธ์ต่อเนื่องกัน จากปัญญาระดับต้นสู่ระดับกลางและปัญญาระดับสูงเป็นการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่พัฒนาทักษะการคิดเน้นผู้เรียนสร้างความรู้ ใช้ความรู้ผลิตผลงานให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 ผลการใช้แบบฝึกทักษะการอ่าน คิดวิเคราะห์ และเขียนข้อความภาษาไทยโดยใช้วิธีการสอนแบบกรณีศึกษาร่วมกับเทคนิค GPAS 5 STEPS ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพระนครศรีอยุธยา

3.1 ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียน-หลังเรียนการอ่านคิดวิเคราะห์ และเขียนข้อความภาษาไทย โดยใช้วิธีการสอนแบบกรณีศึกษาร่วมกับเทคนิค GPAS 5 STEPS พบว่า คะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียน สูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนผล การเปรียบเทียบแบบวัดผลสัมฤทธิ์ก่อนเรียน-หลังเรียน หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 การอ่าน โดยใช้วิธีการสอน แบบปกติ พบว่า

คะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียน สูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ ผลการเปรียบเทียบแบบวัดผลสัมฤทธิ์การอ่าน คิดวิเคราะห์ และเขียนข้อความภาษาไทย โดยใช้วิธีการสอนแบบกรณีศึกษาร่วมกับเทคนิค GPAS 5 STEPS กับวิธีการสอนแบบปกติ พบว่า คะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยใช้วิธีการสอนแบบกรณีศึกษาร่วมกับเทคนิค GPAS 5 STEPS มีคะแนนสูงกว่าการเรียนรู้โดยใช้วิธีการสอนแบบปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้วิธีการสอนแบบกรณีศึกษาร่วมกับเทคนิค GPAS 5 STEPS ทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเพิ่มขึ้น สามารถพัฒนาทักษะการอ่าน คิดวิเคราะห์ และเขียนข้อความภาษาไทยให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับ Chayarat (2017) การวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ของผู้เรียนโดยการจัดการเรียนการสอน แบบใช้กรณีศึกษาร่วมกับ Short Question แบบ ASA (Attentive Smile Acknowledge) รายวิชาการวิเคราะห์ และออกแบบระบบ หน่วยการเรียนรู้การพัฒนาระบบงานใหม่จากระบบงานเดิม (Project work) ของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมพบว่ากลุ่มควบคุมมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่ากลุ่มทดลองซึ่งเป็นไปตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้ และLumpkin (1991) ได้ศึกษาผลการสอนทักษะการคิดวิเคราะห์ที่มีต่อความสามารถด้านคิดวิเคราะห์ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความคงทนในเนื้อหาวิชาสังคมศึกษาของนักเรียนเกรด 5 และเกรด 6 พบว่า เมื่อได้สอนทักษะการคิดวิเคราะห์แล้ว นักเรียนเกรด 5 และเกรด 6 มีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ ไม่แตกต่างกันนักเรียนเกรด 5 ทั้งกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ความคงทน ในเนื้อหาวิชาสังคมศึกษาไม่แตกต่างกัน ส่วนนักเรียนเกรด 6 ที่เป็นกลุ่มทดลองมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความคงทนในเนื้อหาวิชาสังคมศึกษาสูงกว่ากลุ่มควบคุม

3.2 ความพึงพอใจต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การอ่าน คิดวิเคราะห์ และเขียนข้อความภาษาไทย โดยใช้วิธีการสอนแบบกรณีศึกษาร่วมกับเทคนิค GPAS 5 STEPS ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษาพระนครศรีอยุธยา พบว่า โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้วิธีการสอนแบบกรณีศึกษาร่วมกับเทคนิค GPAS 5 STEP เป็นกิจกรรมที่ครู เปิดโอกาสให้นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติ ได้แสดงความคิดเห็นทำให้เกิดความคิดที่หลากหลายในการค้นหาคำตอบ และได้ผลของคำตอบที่ดีที่สุดของกลุ่ม นักเรียนได้ปฏิบัติด้วยตนเอง จากสถานการณ์ที่นักเรียนต้องเผชิญ ครูเอาใจใส่ให้ความเป็นกันเองกับนักเรียน ครูทำหน้าที่ให้คำปรึกษาเมื่อนักเรียนมีปัญหา ทำให้บรรยากาศ ในห้องเรียนสนุกสนานการจัดการเรียนรู้บรรลุเป้าหมาย นักเรียนจึงเกิดความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้ สอดคล้องกับ Deepan (2018) เรื่อง ผลการใช้วิธีการจัดการเรียนรู้แบบ GPAS ที่มีต่อความสามารถในการ อ่านอย่างมีวิจารณญาณและความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียน เบญจมาศวิทยาสรรค์ จังหวัดเพชรบุรี จากการสอบถามความพึงพอใจที่มีต่อการจัดการเรียนรู้แบบ GPAS นักเรียน มีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้แบบ GPAS อยู่ในระดับมาก Thatdee (2018) เรื่อง การพัฒนา ความสามารถด้านการอ่านอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โดยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เชิงรุก (Active Learning) ผลการตอบแบบสอบถามของนักเรียนที่มีต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกพบว่า อยู่ในระดับเห็นด้วยมาก

การพัฒนาแบบฝึกทักษะการอ่าน คติวิเคราะห์ และเขียนสื่อความภาษาไทย โดยใช้วิธีการสอนแบบกรณีศึกษาร่วมกับเทคนิค GPAS 5 STEPS เป็นการบูรณาการวิธีการสอนเพื่อสร้างกิจกรรมการเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้พัฒนาทักษะการอ่าน คติวิเคราะห์ และเขียนสื่อความภาษาไทย ผู้เรียนมีมุมมองที่กว้างจากการเผชิญปัญหาจากกรณีศึกษาที่คล้ายคลึงกับสถานการณ์จริง ให้ผู้เรียนได้ฝึกคิดค้นหาคำตอบทั้งในรูปแบบรายบุคคลและรายกลุ่ม เพื่อให้เกิดความคิดที่หลากหลาย เกิดสัมพันธภาพที่ดีกับกลุ่มเพื่อนในการร่วมแสดงความคิดเห็นและการตัดสินใจเลือกคำตอบที่ดีที่สุด ในการนำเสนอ นอกจากนั้นยังเป็นการให้ผู้เรียนได้เผชิญกับโจทย์ในแบบฝึกทักษะการอ่าน คติวิเคราะห์และเขียนสื่อความภาษาไทย โดยนำประสบการณ์ที่ได้จากกรณีตัวอย่างมาทำแบบฝึกทักษะเป็นการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่พัฒนาทักษะการคิด เน้นผู้เรียนสร้างความรู้ ใช้ความรู้ ผลิตผลงานให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการศึกษาในรายวิชาอื่นๆ ได้

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะการวิจัย

1.1 แบบฝึกทักษะการอ่าน คติวิเคราะห์ และเขียนสื่อความภาษาไทย โดยใช้วิธีการสอนแบบกรณีศึกษาร่วมกับเทคนิค GPAS 5 STEPS ที่พัฒนาขึ้นทำให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น นักเรียนมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ดังนั้นครูที่สอนภาษาไทยสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของตนได้

1.2 แบบฝึกทักษะการอ่าน คติวิเคราะห์ และเขียนสื่อความภาษาไทย โดยใช้วิธีการสอนแบบกรณีศึกษาร่วมกับเทคนิค GPAS 5 STEPS มีขั้นตอนในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 7 ขั้นตอน ดังนั้น ครูที่นำแบบฝึกทักษะไปใช้ควรศึกษาขั้นตอนการจัดกิจกรรมอย่างละเอียด โดยการแบ่งกลุ่มนักเรียนต้องคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล เพื่อให้การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ประสบความสำเร็จ

1.3 ครูผู้สอนควรอำนวยความสะดวกช่วยเหลือและแนะนำนักเรียนถึงวิธีการใช้แบบฝึกทักษะเพื่อให้ นักเรียนเรียนรู้ได้ตรงตามวัตถุประสงค์มากยิ่งขึ้น

1.4 ครูผู้สอนควรวางแผนและเตรียมตัวให้พร้อมก่อนทำการจัดการเรียนรู้ การจัดเตรียม วัสดุ อุปกรณ์ สื่อการเรียนรู้ให้เหมาะสม เพียงพอกับการเรียนรู้และอธิบายการใช้แบบฝึกทักษะอย่างชัดเจน

2. ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและการติดตามความคงทน ในการเรียนรู้ การพัฒนาทักษะการอ่าน คติวิเคราะห์ และเขียนสื่อความภาษาไทยโดยใช้วิธีการสอน แบบกรณีศึกษาร่วมกับเทคนิค GPAS 5 STEPS

2.2 ควรมีการศึกษาการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยใช้วิธีการสอนแบบกรณีศึกษาร่วมกับเทคนิค GPAS 5 STEPS สำหรับนักเรียนในระดับชั้นอื่นๆ

2.3 ควรมีการศึกษาการเลือกบทอ่านที่หลากหลายและทันสมัยสถานการณ์ปัจจุบัน เพื่อให้เกิดความน่าสนใจในการอ่านของผู้เรียน

References

- Chayarat, K. (2017). *Measuring the Learning Achievement of Learners by Teaching and Learning Management Case Study and Short Question ASA (Attentive Smile Acknowledge) Course Analysis and System Design Learning Unit Developing a New Work System from the Old System (Project Work)*. (Master's Thesis). Santirat Institute of Business Administration. Bangkok.
- Constitution of the Kingdom of Thailand. (2017). *Government Gazette*. Volume 134, Chapter 40, April 6, 2017, pp. 1-90.
- Deepan, K. (2018). *Effects of Using GPAS Method of Learning Management on Reading Ability with Judgment and Satisfaction with the Learning Management of Secondary School Students Year 5 Benchamathep Uthit School Phetchaburi Province*. (Master's Thesis). Sukhothai Thammathirat University. Nonthaburi.
- Khamanee, T. (2020). *Pedagogical Science, Knowledge for Organizing Effective Learning Processes*. (24th ed.). Bangkok: Chulalongkorn University.
- Lumpkin, C. R. (1991). *Effects of Teaching Critical Thinking Skills on the Critical Thinking Ability, Achievement, and Retention of Social Studies Content by Fifth and Sixth Graders, Dissertation Abstracts International*. Retrieved December 13, 2021, from <http://search.proquest.com/docview/304670945/abstract>
- Nachairit, D. (2019). *Teaching and Studying Development by Online Lesson with Case Study Approach for Enhance Solving-Problem Skill of Teacher College Students*. (Master's Thesis). RajabhatMaharakham University. Maharakham.
- Office of the National Economic and Social Development Board. (2021). *(Draft) Economic Development Plan and National Society No. 13 "Transforming Thailand into a Progressive Society Value Creation Economy Sustainable" 2023 - 2027*. Bangkok: Office of the Economic and Social Development Council. National.
- Office of the National Education Commission. (2002). *National Education Act, B.E. 1999 and Amended (No. 2) B.E. 2002*. Bangkok: Office of the Prime Minister.
- Phra Nakhon Si Ayutthaya Secondary Education Service Area Office. (2021). *Reporting information from the System. Collecting Individual Student Data (Data Management Center) Academic Year 2021 Round 1*. Ayutthaya.
- Piars, N. (2019). *The Effects of Case-Based Learning Combined with Problem-Solving Technique in Human Resource Management Subject upon Problem-Solving Thinking Abilities of Undergraduate Students, Faculty of Management Science Nakhon Ratchasima Rajabhat University*. (Doctoral Dissertation). Nakhon Ratchasima Rajabhat University. Nakhon Ratchasima.
- Puingam, C. (2022). Study Professional Supervisors, Phra Nakhon Si Ayutthaya Secondary Educational Service Area Office. *Interview*. January 25.
- Sakuntanak, K. (2022). Study Professional Supervisors, Nonthaburi Secondary Education Service Area Office. *Interview*. January 26.

- Sithsungnoen, C. (2020). *The Development of the Instructional Quality Enhancement Model Based on GPAS 5 Steps to Foster Learning Skill of Early Childhood in Thailand 4.0 Era*. (Master's Thesis). Silpakorn University. Nakhon Pathom.
- Srihawong, P. (2019). *The Development of Critical Thinking Abilities of Eighth Grade Students Taught the GPAS*. (Master's Thesis). Silpakorn University. Nakhon Pathom.
- Srisaat, B. (2017). *Preliminary Research, Revised Edition*. (10th ed.). Bangkok: Suwiriyasan.
- Thatdee, N. (2018). *The Development of Critical Reading Ability of Matthayomsuksa 3 Students by Using Active Learning*. (Master's Thesis). Silpakorn University. Nakhon Pathom.

ยุทธศาสตร์การบริหารสถานศึกษาอาชีวศึกษาเอกชนในยุคดิจิทัล*

The Administration Strategies of Private Vocational Schools in the Digital Era

¹กรพัฒน์ ศรีชนะ, ไพวุฒิ ลังกา และ จินฉัตร ปะโคทัง

¹Koraphat Srichana, Phaiwut Langka and Jinawatara Pakotang

สาขาการบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

Educational Administration, Faculty of Education,

Ubon Ratchathani Rajabhat University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: koraphat.s@ubru.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพการบริหารสถานศึกษาอาชีวศึกษาเอกชนในยุคดิจิทัล 2) สร้างยุทธศาสตร์การบริหารสถานศึกษาอาชีวศึกษาเอกชนในยุคดิจิทัล 3) ทดลองใช้ยุทธศาสตร์การบริหารสถานศึกษาอาชีวศึกษาเอกชนในยุคดิจิทัล 4) ประเมินยุทธศาสตร์การบริหารสถานศึกษาอาชีวศึกษาเอกชนในยุคดิจิทัล บทความวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาเป็น ผู้บริหารสถานศึกษาอาชีวศึกษาเอกชน จำนวน 123 คน ได้มาโดยใช้เกณฑ์ตาราง เครจซี่และมอร์แกน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้าง แบบประเมินรูปแบบและคู่มือรูปแบบ สถิติที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1. สภาพยุทธศาสตร์การบริหารสถานศึกษา โดยรวมอยู่ในปานกลาง ($\bar{X}=3.40$, S.D.=0.67) 2. ผลการสร้างยุทธศาสตร์การบริหารสถานศึกษา ประกอบด้วย 5 ยุทธศาสตร์ ได้แก่ 1) การพลิกโฉมบุคลากร 2) การใช้สื่อ เทคโนโลยีใหม่ๆ อยู่เสมอ 3) การสร้างเครือข่ายความร่วมมือที่หลากหลาย 4) คุณภาพของผู้สำเร็จการศึกษา 5) จัดหาเทคโนโลยีพร้อมกับพัฒนาสภาพแวดล้อมภูมิทัศน์ อาคารสถานที่ที่เอื้อต่อการเรียนรู้ 3. ผลการทดลองใช้ยุทธศาสตร์การบริหารสถานศึกษาอาชีวศึกษาเอกชนในยุคดิจิทัล มีการปฏิบัติคิดเป็นร้อยละ 94.12 4. ผลการประเมินยุทธศาสตร์การบริหารสถานศึกษาอาชีวศึกษาเอกชนในยุคดิจิทัล พบว่าความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์โดยรวมอยู่ในระดับมาก

คำสำคัญ: ยุทธศาสตร์การบริหารสถานศึกษา; อาชีวศึกษาเอกชน; ยุคดิจิทัล

Abstract

The objectives of this thesis were 1) to study the state of the administration of private vocational schools in the digital era, 2) to create strategies for the administration of private vocational schools in the digital era, 3) to try out the strategies of administration of private vocational schools in the digital era, 4) to assess the strategies of the administration of private vocational schools in the digital era. This research article was a mixed methods research. The samples used in the study were 123 administrators of private vocational schools which were obtained using the Krejcie & Morgan method. The tools used to collect data were: a

*Received August 29, 2022; Revised October 10, 2022; Accepted November 14, 2022

questionnaire, semi-structured interview, strategies assessment form, and strategies handbook. The statistics used in the research were: mean, standard deviation, and content analysis.

The results showed that: 1. The overall schools administration strategies was at a moderate level ($\bar{X}$ = 3.40, S.D. = 0.67); 2. The results of the creation of schools administration strategies consisted of 5 strategies, namely 1) personnel transformation 2) constant use of new media and technology 3) building a diversified network of cooperation 4) quality of graduates 5) providing technology together with the development of environments, landscapes, and buildings that are beneficial to learning; 3. The results of the test on the administration strategies of private vocational schools in the digital era showed 94.12% of the practice; 4. The results of the evaluation of the administration strategies of private vocational schools in the digital era found that the overall appropriateness, possibility, and usefulness were at a high level.

Keywords: School Administration Strategies; Private Vocational Education; Digital Era

บทนำ

จากความท้าทายที่เป็นพลวัตของโลกศตวรรษที่ 21 ทั้งในส่วนที่เป็นแรงกดดันภายนอก ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงของบริบทเศรษฐกิจและสังคมโลก อันเนื่องจากการปฏิวัติดิจิทัล (Digital Revolution) การเปลี่ยนแปลงสู่อุตสาหกรรม 4.0 (The Fourth Industrial Revolution) การดำเนินงานเพื่อบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนขององค์การสหประชาชาติ 2573 (Sustainable Development Goals: SDGs 2030) ที่ประเทศไทยได้ให้สัตยาบัน รวมทั้งผลกระทบของการเป็นประชาคมอาเซียน และความต้องการกำลังคนที่มีทักษะในศตวรรษที่ 21 ประกอบกับแรงกดดันจากภายในประเทศ จากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรที่เข้าสู่สังคมสูงวัย อีกทั้งการติดกับดักประเทศที่มีรายได้ปานกลางทึบคนดี วัฒนธรรม ค่านิยม ความเชื่อ และพฤติกรรมของประชากรที่เปลี่ยนไปตามกระแสโลกาภิวัตน์ รวมทั้งระบบการศึกษาที่ยังมีปัญหามากมาย ประการ ปัญหาคุณภาพและมาตรฐานการจัดการศึกษาในทุกระดับ จุดอ่อนของระบบการศึกษาและการพัฒนาบุคลากรด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี ภาษาอังกฤษ และการบริหารจัดการศึกษาของสถานศึกษาที่ยังไม่เหมาะสม ขาดความคล่องตัว อีกทั้งมีความเหลื่อมล้ำในด้านโอกาสและความเสมอภาคทางการศึกษา ส่งผลกระทบต่อระบบการศึกษาที่ต้องปรับเปลี่ยนให้สนองและรองรับความท้าทายดังกล่าว จึงมีความจำเป็นที่ประเทศไทยต้องปฏิรูปการศึกษา เพื่อให้ระบบการศึกษาเป็นกลไกหลักของการขับเคลื่อนประเทศ ภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับใหม่ กรอบยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560 – 2579) และกรอบทิศทางของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 – 2564) เพื่อให้สามารถนำพาประเทศไปสู่ความมั่นคง มั่งคั่งและยั่งยืนในอีก 20 ปีข้างหน้า (Office of the Education Council, 2017)

อีกทั้งแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 – 2579 มีวิสัยทัศน์คือ คนไทยทุกคนได้รับการศึกษาและเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพ ดำรงชีวิตอย่างเป็นสุข สอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และการเปลี่ยนแปลงของโลกศตวรรษที่ 21 ซึ่งในยุทธศาสตร์ที่ 2 ได้กล่าวถึงการผลิตและพัฒนาากำลังคน การวิจัย และนวัตกรรม เพื่อสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ กำลังคนมีทักษะที่สำคัญจำเป็นและมีสมรรถนะตรงตามความต้องการของตลาดงานและการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ

สถาบันการศึกษาและหน่วยงานที่จัดการศึกษาลดบัณฑิตที่มีความเชี่ยวชาญและเป็นเลิศเฉพาะด้าน (Office of the Education Council, 2017) ขณะเดียวกันสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ได้จัดทำแผนพัฒนาการอาชีวศึกษา พ.ศ. 2560 – 2579 กำหนดวิสัยทัศน์ที่เป็นความคาดหวังตามเจตนารมณ์ของการจัดการอาชีวศึกษา คือ “ผู้สำเร็จการอาชีวศึกษาและฝึกอบรมวิชาชีพ มีคุณธรรม คุณภาพ สอดคล้องกับความต้องการในการพัฒนาประเทศ” เพื่อให้บรรลุตามวิสัยทัศน์ และเป้าหมาย จึงได้กำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาการอาชีวศึกษาไว้ 6 ยุทธศาสตร์ (Office of the Vocational Education Commission, 2017) ซึ่งจะเห็นได้ว่าการจัดการอาชีวศึกษาสามารถตอบโจทย์การศึกษาไทยยุค 4.0 ได้อย่างชัดเจน เพราะการจัดการศึกษาในระดับอาชีวศึกษา เป็นการพัฒนาศักยภาพคน มุ่งเน้นการผลิตกำลังคนในสาขาต่างๆ ตรงตามสายอาชีพที่ตลาดแรงงานต้องการ เพื่อส่งเสริมและพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ ส่งเสริมให้นักศึกษามีคุณสมบัติด้านการคิดสร้างสรรค์ การคิดวิเคราะห์ มีทักษะวิชาชีพ ทักษะชีวิต รู้จักการทำงานเป็นทีม คือ สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข จึงผลักดันให้เน้นการจัดการศึกษาประเภทอาชีวศึกษาให้มากขึ้นกว่าที่ผ่านมา เพื่อสร้างกำลังคนด้านฝีมือและเทคนิค โรงเรียนอาชีวศึกษารัฐ รวมทั้งโรงเรียนอาชีวศึกษาเอกชน หากจะพิจารณาให้ดีแล้วการอาชีวศึกษาเอกชนนับว่ามีบทบาทสำคัญในการจัดการศึกษา เพื่อช่วยเหลือภาครัฐด้านการอาชีวศึกษา ซึ่งการจัดการศึกษาให้กับประชาชนเป็นหน้าที่ของรัฐ แต่เมื่อรัฐไม่สามารถจัดการศึกษาให้กับประชาชนได้อย่างทั่วถึง ภาคเอกชนที่มีความพร้อมจึงเข้ามาดำเนินการจัดการศึกษา เพื่อเป็นการแบ่งเบาภาระทั้งในด้านงบประมาณ การจัดสรรทรัพยากรต่างๆ โดยได้รับการสนับสนุนจากรัฐทั้งทางตรงและทางอ้อม ซึ่งปรากฏในพระราชบัญญัติโรงเรียนเอกชนแต่เดิม ปี พ.ศ.2550 และพระราชบัญญัติโรงเรียนเอกชน พ.ศ.2554 (ฉบับที่ 2) ซึ่งสถานศึกษาเอกชนประเภทอาชีวศึกษาเปิดสอนทั้งในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) และระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) ที่เปิดสอนทั้งแผนกวิชาอุตสาหกรรมและแผนกวิชาพาณิชยกรรม มุ่งเน้นการพัฒนาฝีมือ และผลิตนักศึกษาในสายอาชีพที่ตลาดต้องการ (Phulsawasdi, Wetcha, Rattanachowong and Tunkaew, 2018)

ปัจจุบันรัฐบาลมุ่งให้ความสำคัญในการพัฒนาประเทศตามแนวนโยบายไทยแลนด์ 4.0 เพื่อผลักดันระบบเศรษฐกิจให้ขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรม ทำให้ต้องวางแผนกำลังคน ทั้งเชิงคุณภาพและปริมาณ ซึ่งยังพบปัญหาหลายประการ เช่น Chalamwong and Suebnusorn (2019) พบว่า คุณภาพของผู้กำลังเรียนเกือบ 1 ล้านคน ในวิทยาลัยของรัฐและเอกชน มีปัญหาเชิงคุณภาพ 4 ประการ คือ 1) หลักสูตรการเรียนการสอนไม่ทันสมัย 2) คุณภาพของผู้สอนยังไม่ดี ขาดประสบการณ์ 3) ส่วนใหญ่ไม่ใช่หลักสูตรฐานสมรรถนะ 4) คุณภาพของผู้สมัครเรียนคะแนนไม่สูงนัก อุปกรณ์ล้าสมัย ซึ่งเป็นปัญหาที่จะต้องได้รับการแก้ไขโดยด่วน สอดคล้องกับผลการประเมินคุณภาพภายนอกของสถานศึกษา ในการประเมินคุณภาพภายนอกรอบสาม (พ.ศ. 2554 – 2558) ของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) พบว่า สถานศึกษาระดับอาชีวศึกษา ได้รับการรับรองมาตรฐานร้อยละ 79.49 หากพิจารณา สถานศึกษาที่ผ่านการรับรอง พบว่า ผลการประเมินที่สะท้อนคุณภาพผู้เรียนยังไม่เป็นที่น่าพึงพอใจ เห็นได้จากผลการประเมินตามตัวบ่งชี้ที่มีค่าเฉลี่ยระดับพอใช้ ได้แก่ ตัวบ่งชี้ ด้านผลงานที่เป็นโครงการทางวิชาชีพหรือสิ่งประดิษฐ์ของผู้เรียน ที่ได้นำไปใช้ประโยชน์ และด้านผลงานที่เป็นนวัตกรรมสิ่งประดิษฐ์ งานสร้างสรรค์หรืองานวิจัยของครู ที่ได้นำไปใช้ประโยชน์

จากปัญหาการผลิตกำลังคนอาชีวศึกษาไม่เพียงพอกับความต้องการของประเทศ ความจำเป็นที่ประเทศไทยต้องปฏิรูปการศึกษาในยุคดิจิทัล และกำหนดยุทธศาสตร์ให้สอดคล้องตามแผนพัฒนาการอาชีวศึกษา พ.ศ. 2560 – 2579 ซึ่งผลการดำเนินการที่ผ่านมาสะท้อนให้เห็นว่าสถานศึกษาอาชีวศึกษาเอกชนจะต้องปรับตัวให้พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงในยุคดิจิทัล ผู้วิจัยจึงเห็นถึงความสำคัญและความจำเป็นจาก

การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องดังกล่าว จึงได้ศึกษาสภาพการบริหารสถานศึกษาอาชีวศึกษาเอกชนในยุคดิจิทัล สร้างยุทธศาสตร์การบริหารสถานศึกษาอาชีวศึกษาเอกชนในยุคดิจิทัล ทดลองใช้ยุทธศาสตร์การบริหารสถานศึกษาอาชีวศึกษาเอกชนในยุคดิจิทัล และประเมินยุทธศาสตร์การบริหารสถานศึกษาอาชีวศึกษาเอกชนในยุคดิจิทัล เพื่อนำผลการวิจัยไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาสถานศึกษาอาชีวศึกษาเอกชนให้มีประสิทธิภาพสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงในยุคดิจิทัล และขับเคลื่อนการจัดการอาชีวศึกษาให้บรรลุผลตามเจตนารมณ์ของภาครัฐ เอกชน และสถานประกอบการ ตามเจตนารมณ์ของยุทธศาสตร์ชาติ ยุทธศาสตร์การศึกษาแห่งชาติและสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการบริหารสถานศึกษาอาชีวศึกษาเอกชนในยุคดิจิทัล
2. เพื่อสร้างยุทธศาสตร์การบริหารสถานศึกษาอาชีวศึกษาเอกชนในยุคดิจิทัล
3. เพื่อทดลองใช้ยุทธศาสตร์การบริหารสถานศึกษาอาชีวศึกษาเอกชนในยุคดิจิทัล
4. เพื่อประเมินยุทธศาสตร์การบริหารสถานศึกษาอาชีวศึกษาเอกชนในยุคดิจิทัล

วิธีดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 เพื่อศึกษาสภาพการบริหารสถานศึกษาอาชีวศึกษาเอกชนในยุคดิจิทัล

1.1 ศึกษาเอกสาร ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารสถานศึกษาอาชีวศึกษาเอกชนในยุคดิจิทัล

1.2 ศึกษาสภาพการบริหารสถานศึกษาอาชีวศึกษาเอกชนในยุคดิจิทัล

ประชากร คือ ผู้บริหารสถานศึกษาอาชีวศึกษาเอกชน ในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ในปีการศึกษา 2564 จำนวน 180 คน

กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้บริหารสถานศึกษาอาชีวศึกษาเอกชน ในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 123 คน โดยการกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตาราง (Krejcie and Morgan, 2017) การวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้การหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

1.3 ศึกษาสถานศึกษาอาชีวศึกษาเอกชนที่ประสบความสำเร็จในการบริหารสถานศึกษาอาชีวศึกษาเอกชน เป็นการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งมีโครงสร้าง เป็นผู้บริหารสถานศึกษา ที่มีความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับทางด้านการบริหารสถานศึกษาอาชีวศึกษาเอกชน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง โดยใช้เกณฑ์เป็นสถานศึกษาอาชีวศึกษาเอกชนที่เป็นที่นิยมเป็นที่ยอมรับ หรือเป็นสถานศึกษาอาชีวศึกษาเอกชนที่ได้รับรางวัลพระราชทาน ไม่เกิน 5 ปี หรือเป็นสถานศึกษาอาชีวศึกษาเอกชนที่ผ่านเกณฑ์การประเมินของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) รอบที่ 4 ระดับดี ทุกมาตรฐาน จำนวน 3 สถานศึกษา จำนวน 3 คน นำข้อมูลที่ได้มาสังเคราะห์เนื้อหาเพื่อสรุปสภาพทั้ง 3 สถานศึกษา

ขั้นตอนที่ 2 สร้างยุทธศาสตร์การบริหารสถานศึกษาอาชีวศึกษาเอกชนในยุคดิจิทัล

2.1 ร่างยุทธศาสตร์การบริหารสถานศึกษาอาชีวศึกษาเอกชนในยุคดิจิทัล จากการสังเคราะห์ในขั้นตอนที่ 1 ซึ่งองค์ประกอบของร่างยุทธศาสตร์ ประกอบด้วย

ยุทธศาสตร์การบริหารสถานศึกษาอาชีวศึกษาเอกชนในยุคดิจิทัล มี 5 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ 1) การวิเคราะห์สภาพแวดล้อม 2) การกำหนดวิสัยทัศน์ 3) การกำหนดพันธกิจ 4) การกำหนดวัตถุประสงค์ และ 5) การกำหนดยุทธศาสตร์ ยุทธศาสตร์ประกอบด้วย 5 ยุทธศาสตร์หลัก คือ 1. การพลิกโฉมบุคลากร ยุทธศาสตร์ย่อย 1.1 การอบรมพัฒนาศักยภาพบุคลากรในยุคดิจิทัล ยุทธศาสตร์ย่อย 1.2 การพัฒนาทักษะการ

ทำงานเชิงรุก 2. การใช้สื่อ เทคโนโลยี แนวใหม่ ยุทธศาสตร์ย่อย 2.1 การอบรมการใช้สื่อ เทคโนโลยี แนวใหม่ ยุทธศาสตร์ย่อย 2.2 การมีห้องวัสดุ อุปกรณ์ สำหรับผลิตสื่อ 3. การสร้างเครือข่ายความร่วมมือที่หลากหลาย ยุทธศาสตร์ย่อย 3.1 การสร้างเครือข่ายรอบด้าน พร้อมกับสร้างเครือข่ายความร่วมมือทางช่องทางออนไลน์ ยุทธศาสตร์ย่อย 3.2 การสร้างเครือข่ายความร่วมมือใหม่ 4. คุณภาพของผู้สำเร็จการศึกษา ยุทธศาสตร์ย่อย 4.1 พัฒนาทักษะด้านภาษา และสมรรถนะในการสื่อสาร ทั้งด้านการอ่าน การพูด และการเขียน ยุทธศาสตร์ย่อย 4.2 พี่สอนน้อง เพื่อนสอนเพื่อน และ 5. การจัดหาเทคโนโลยีพร้อมกับพัฒนาสภาพแวดล้อมภูมิทัศน์ อาคาร สถานที่ ที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ยุทธศาสตร์ย่อย 5.1 การพัฒนาห้องเรียน ห้องปฏิบัติการ โรงฝึกงาน ต้องทันสมัย สอดคล้องกับยุคดิจิทัล ยุทธศาสตร์ย่อย 5.2 การจัดห้องเรียน Smart Classroom

2.2 ตรวจสอบความเหมาะสม และความเป็นไปได้ โดยการจัดสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญ (Connoisseurship) จำนวน 12 คน ประกอบด้วย นักวิชาการ และผู้บริหารสถานศึกษา

2.3 ปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

2.4 สร้างคู่มือการดำเนินการตามยุทธศาสตร์ โดยได้นำสาระที่เกี่ยวกับยุทธศาสตร์มาสร้างเป็นคู่มือ การดำเนินงานตามยุทธศาสตร์การบริหารสถานศึกษาอาชีวศึกษาเอกชนในยุคดิจิทัล ใช้เป็นแนวทางในการ ดำเนินการบริหารสถานศึกษาอาชีวศึกษาเอกชน

2.5 ประเมินความเหมาะสมของคู่มือ โดยผู้เชี่ยวชาญ ประกอบด้วย นักวิชาการ และผู้บริหาร สถานศึกษา จำนวน 12 คน ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ประเมินความเหมาะสมของคู่มือ และให้ข้อเสนอแนะ โดยใช้ การหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

2.6 ปรับปรุงคู่มือฯ ตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขั้นตอนที่ 3 การทดลองใช้ยุทธศาสตร์การบริหารสถานศึกษาอาชีวศึกษาเอกชนในยุคดิจิทัล การทดลองใช้ยุทธศาสตร์การบริหารสถานศึกษาอาชีวศึกษาเอกชนในยุคดิจิทัล กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการ ทดลองใช้ยุทธศาสตร์การบริหารสถานศึกษาอาชีวศึกษาเอกชนในยุคดิจิทัลในสภาพจริงครั้งนี้ คือ สถานศึกษา อาชีวศึกษาเอกชน จำนวน 1 สถานศึกษา โดยทดลองกับผู้บริหารสถานศึกษาและครู จำนวน 40 คน ใช้เวลา ในการทดลอง ตั้งแต่เดือน ตุลาคม - พฤศจิกายน 2564 มีการดำเนินการ ดังนี้ 1) กำหนดกลุ่มเป้าหมาย ทดลองใช้ยุทธศาสตร์การบริหารสถานศึกษาอาชีวศึกษาเอกชนในยุคดิจิทัล 2) สร้างความเข้าใจและชี้แจง แนวทางการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์การบริหารสถานศึกษาอาชีวศึกษาเอกชนในยุคดิจิทัล ให้ผู้บริหาร สถานศึกษาและครู ในสถานศึกษาที่ทดลองใช้ 3) ทดลองใช้ยุทธศาสตร์การบริหารสถานศึกษาอาชีวศึกษา เอกชนในยุคดิจิทัล เครื่องมือที่ใช้คือแบบประเมินผลการใช้ยุทธศาสตร์ โดยใช้การหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ตรวจให้คะแนนตามเกณฑ์กำหนด ผลการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ ในการวิจัย ประกอบด้วย 5 ยุทธศาสตร์หลัก คือ 1. การพลิกโฉมบุคลากร ยุทธศาสตร์ย่อย 1.1 การอบรม พัฒนาศักยภาพบุคลากรในยุคดิจิทัล มีความสอดคล้อง (IOC=0.92) ยุทธศาสตร์ย่อย 1.2 การพัฒนาทักษะ การทำงานเชิงรุก มีความสอดคล้อง (IOC=0.91) 2. การใช้สื่อ เทคโนโลยี แนวใหม่ ยุทธศาสตร์ย่อย 2.1 การ อบรมการใช้สื่อ เทคโนโลยี แนวใหม่ มีความสอดคล้อง (IOC=0.94) ยุทธศาสตร์ย่อย 2.2 การมีห้องวัสดุ อุปกรณ์ สำหรับผลิตสื่อ มีความสอดคล้อง (IOC=0.96) 3. การสร้างเครือข่ายความร่วมมือที่หลากหลาย ยุทธศาสตร์ย่อย 3.1 การสร้างเครือข่ายรอบด้าน พร้อมกับสร้างเครือข่ายความร่วมมือทางช่องทางออนไลน์ มีความสอดคล้อง (IOC=0.93) ยุทธศาสตร์ย่อย 3.2 การสร้างเครือข่ายความร่วมมือใหม่ มีความสอดคล้อง (IOC=0.91) 4. คุณภาพของผู้สำเร็จการศึกษา ยุทธศาสตร์ย่อย 4.1 พัฒนาทักษะด้านภาษา และสมรรถนะ ในการสื่อสาร ทั้งด้านการอ่าน การพูด และการเขียน มีความสอดคล้อง (IOC=0.93) ยุทธศาสตร์ย่อย 4.2 พี่สอน น้อง เพื่อนสอนเพื่อน มีความสอดคล้อง (IOC=0.96) และ 5. การจัดหาเทคโนโลยีพร้อมกับพัฒนา

สภาพแวดล้อมภูมิทัศน์ อาคารสถานที่ ที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ยุทธศาสตร์ย่อย 5.1 การพัฒนาห้องเรียน ห้องปฏิบัติการ โรงฝึกงาน ต้องทันสมัย มีความสอดคล้อง (IOC=0.94) สอดคล้องกับยุคดิจิทัล ยุทธศาสตร์ย่อย 5.2 การจัดห้องเรียน Smart Classroom มีความสอดคล้อง (IOC=0.92)

ขั้นตอนที่ 4 การประเมินยุทธศาสตร์การบริหารสถานศึกษาอาชีวศึกษาเอกชนในยุคดิจิทัล

การประเมินผลการใช้ยุทธศาสตร์การบริหารสถานศึกษาอาชีวศึกษาเอกชนในยุคดิจิทัล โดยผู้บริหารสถานศึกษา ครู และผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 21 คน เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ของยุทธศาสตร์ ซึ่งเป็นแบบประเมินที่มีลักษณะแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ การวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้การหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 ศึกษาสภาพการบริหารสถานศึกษาอาชีวศึกษาเอกชนในยุคดิจิทัล ผลการวิจัยพบว่า สภาพการบริหารสถานศึกษาอาชีวศึกษาเอกชนในยุคดิจิทัล สำหรับการสร้างยุทธศาสตร์การบริหารสถานศึกษาอาชีวศึกษาเอกชนในยุคดิจิทัล ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ ด้านการใช้สื่อ เทคโนโลยี แนวใหม่ รองลงมาคือ ด้านการพลิกโฉมบุคลากร ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ ด้านคุณภาพของผู้สำเร็จการศึกษา

การสังเคราะห์องค์ประกอบของยุทธศาสตร์ จากการศึกษาเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ศึกษาสภาพการบริหารสถานศึกษาอาชีวศึกษาเอกชนในยุคดิจิทัล พบว่า ได้องค์ประกอบในการบริหารสถานศึกษาอาชีวศึกษาเอกชนในยุคดิจิทัล จำนวน 5 ประเด็น ได้แก่ 1) การพลิกโฉมบุคลากร 2) การใช้สื่อ เทคโนโลยีใหม่ๆ อยู่เสมอ 3) การสร้างเครือข่ายความร่วมมือที่หลากหลาย 4) คุณภาพของผู้สำเร็จการศึกษา และ 5) จัดหาเทคโนโลยีพร้อมกับพัฒนาสภาพแวดล้อมภูมิทัศน์ อาคารสถานที่ ที่เอื้อต่อการเรียนรู้

วัตถุประสงค์ที่ 2 สร้างยุทธศาสตร์การบริหารสถานศึกษาอาชีวศึกษาเอกชนในยุคดิจิทัล ผลการวิจัยพบว่า ยุทธศาสตร์การบริหารสถานศึกษาอาชีวศึกษาเอกชนในยุคดิจิทัลมี 5 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ 1) การวิเคราะห์สภาพแวดล้อม 2) การกำหนดวิสัยทัศน์ 3) การกำหนดพันธกิจ 4) การกำหนดวัตถุประสงค์ และ 5) การกำหนดยุทธศาสตร์ ประกอบด้วย 5 ยุทธศาสตร์หลัก คือ 1. การพลิกโฉมบุคลากร ยุทธศาสตร์ย่อย 1.1 การอบรมพัฒนาศักยภาพบุคลากรในยุคดิจิทัล ยุทธศาสตร์ย่อย 1.2 การพัฒนาทักษะการทำงานเชิงรุก 2. การใช้สื่อ เทคโนโลยี แนวใหม่ ยุทธศาสตร์ย่อย 2.1 การอบรมการใช้สื่อ เทคโนโลยี แนวใหม่ ยุทธศาสตร์ย่อย 2.2 การมีห้องวัสดุ อุปกรณ์ สำหรับผลิตสื่อ 3. การสร้างเครือข่ายความร่วมมือที่หลากหลาย ยุทธศาสตร์ย่อย 3.1 การสร้างเครือข่ายรอบด้าน พร้อมกับสร้างเครือข่ายความร่วมมือทางช่องทางออนไลน์ ยุทธศาสตร์ย่อย 3.2 การสร้างเครือข่ายความร่วมมือใหม่ 4. คุณภาพของผู้สำเร็จการศึกษา ยุทธศาสตร์ย่อย 4.1 พัฒนาศักยภาพด้านภาษา และสมรรถนะในการสื่อสาร ทั้งด้านการอ่าน การพูด และการเขียน ยุทธศาสตร์ย่อย 4.2 พี่สอนน้อง เพื่อนสอนเพื่อน และ 5. การจัดหาเทคโนโลยีพร้อมกับพัฒนาสภาพแวดล้อมภูมิทัศน์ อาคารสถานที่ ที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ยุทธศาสตร์ย่อย 5.1 การพัฒนาห้องเรียน ห้องปฏิบัติการ โรงฝึกงาน ต้องทันสมัย สอดคล้องกับยุคดิจิทัล ยุทธศาสตร์ย่อย 5.2 การจัดห้องเรียน Smart Classroom ผลการประเมินความเหมาะสมโดยรวมอยู่ในระดับมาก และความเป็นไปได้อยู่ในระดับมาก

วัตถุประสงค์ที่ 3 ทดลองใช้ยุทธศาสตร์การบริหารสถานศึกษาอาชีวศึกษาเอกชนในยุคดิจิทัล ผลการวิจัยพบว่า ผลการทดลองใช้ยุทธศาสตร์การบริหารสถานศึกษาอาชีวศึกษาเอกชนในยุคดิจิทัลตามคู่มือในขอบข่ายเนื้อหา 1 ยุทธศาสตร์ คือ การใช้สื่อ เทคโนโลยี แนวใหม่ พบว่า จำนวนข้อที่ปฏิบัติ นำไปใช้เป็น

แนวปฏิบัติงานในสถานการณ์ปัจจุบันได้เป็นอย่างดี เพราะมีกระบวนการอย่างเป็นขั้นตอน ชัดเจน และง่ายต่อการปฏิบัติ มีการปฏิบัติจำนวน 16 ข้อจาก 17 ข้อ คิดเป็นร้อยละ 94.12 ระดับคุณภาพ ดีมาก

วัตถุประสงค์ที่ 4 ประเมินยุทธศาสตร์การบริหารสถานศึกษาอาชีวศึกษาเอกชนในยุคดิจิทัล โดยผู้บริหารสถานศึกษา ครู และผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 21 คน พบว่า ผลการประเมินยุทธศาสตร์การบริหารสถานศึกษาอาชีวศึกษาเอกชนในยุคดิจิทัล โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.29$, S.D.=0.76) เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านความเหมาะสม โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.34$, S.D.=0.75) และด้านความเป็นไปได้ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.22$, S.D.=0.76) และด้านความเป็นประโยชน์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.30$, S.D.=0.78)

องค์ความรู้ใหม่

จากการศึกษาการบริหารสถานศึกษาอาชีวศึกษาเอกชนในยุคดิจิทัล ผู้วิจัยได้ยุทธศาสตร์การบริหารสถานศึกษาอาชีวศึกษาเอกชนในยุคดิจิทัล แสดงดังภาพที่ 1

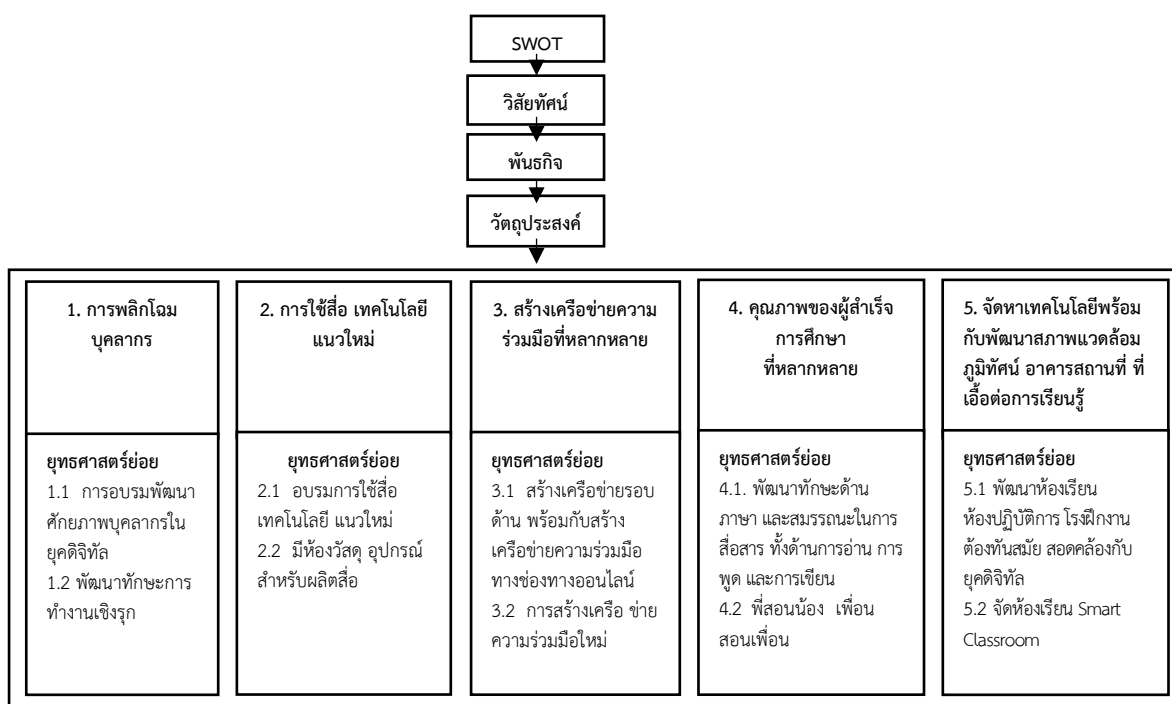

Figure 1: The Body of Knowledge

องค์ประกอบหลัก ได้แก่ 1) การวิเคราะห์สภาพแวดล้อม 2) การกำหนดวิสัยทัศน์ 3) การกำหนดพันธกิจ 4) การกำหนดวัตถุประสงค์ และ 5) การกำหนดยุทธศาสตร์ ประกอบด้วย 5 ยุทธศาสตร์หลัก คือ 1. การพลิกโฉมบุคลากร ยุทธศาสตร์ย่อย 1.1 การอบรมพัฒนาศักยภาพบุคลากรในยุคดิจิทัล ยุทธศาสตร์ย่อย 1.2 การพัฒนาทักษะการทำงานเชิงรุก 2. การใช้สื่อ เทคโนโลยี แนวใหม่ ยุทธศาสตร์ย่อย 2.1 การอบรมการใช้สื่อ เทคโนโลยี แนวใหม่ ยุทธศาสตร์ย่อย 2.2 การมีห้องวัสดุ อุปกรณ์ สำหรับผลิตสื่อ 3. การสร้างเครือข่ายความร่วมมือที่หลากหลาย ยุทธศาสตร์ย่อย 3.1 การสร้างเครือข่ายรอบด้าน พร้อมสร้างเครือข่ายความร่วมมือทางช่องทางออนไลน์ ยุทธศาสตร์ย่อย 3.2 การสร้างเครือข่ายความร่วมมือใหม่ 4. คุณภาพของผู้สำเร็จการศึกษา ยุทธศาสตร์ย่อย 4.1 พัฒนาทักษะด้านภาษา และสมรรถนะในการสื่อสาร ทั้งด้านการอ่าน การพูด และการเขียน ยุทธศาสตร์ย่อย 4.2 พี่สอนน้อง เพื่อนสอนเพื่อน และ 5. การจัดหาเทคโนโลยีพร้อมกับ

พัฒนาสภาพแวดล้อมภูมิทัศน์ อาคารสถานที่ ที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ยุทธศาสตร์ย่อย 5.1 การพัฒนาห้องเรียน ห้องปฏิบัติการ โรงฝึกงาน ห้องสมุด สอดคล้องกับยุคดิจิทัล ยุทธศาสตร์ย่อย 5.2 การจัดห้องเรียน Smart Classroom

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่าจากสรุปผลการวิจัยมีประเด็นที่สำคัญที่นำมาอภิปรายผล ดังนี้

ผลจากการศึกษาสภาพการบริหารสถานศึกษาอาชีวศึกษาเอกชนในยุคดิจิทัล สภาพการปฏิบัติ โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ ด้านการใช้สื่อ เทคโนโลยี แนวใหม่ รองลงมาคือ ด้านการพลิกโฉมบุคลากร ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ ด้านคุณภาพของผู้สำเร็จการศึกษา โดยในยุคปัจจุบัน การใช้สื่อ เทคโนโลยี แนวใหม่ ได้เข้ามามีบทบาทในการบริหาร การศึกษามากขึ้น การใช้สื่อ เทคโนโลยี แนวใหม่ จึงมีความจำเป็นที่จะเข้ามาช่วยอำนวยความสะดวก ในการพัฒนาการศึกษาในหลายๆด้าน ทั้งด้านการจัดเก็บข้อมูล การจัดการเรียนการสอน การบริหารจัดการ ต่างๆ รวมถึงใช้ในยุคศาสตร์การบริหารสถานศึกษาอีกด้วย สอดคล้องกับ Sriraksa (2018) กล่าวว่า การให้ การศึกษาสำหรับศตวรรษที่ 21 ต้องเปลี่ยนแปลงทัศนะ (perspectives) จากกระบวนทัศน์แบบดั้งเดิม (Traditional Paradigm) ไปสู่กระบวนทัศน์ใหม่ (new paradigm) ที่ให้โลกของนักเรียนและโลกความเป็นจริงเป็นศูนย์กลางของกระบวนการเรียนรู้ เป็นการเรียนรู้ที่ไปไกลกว่าการได้รับความรู้แบบง่ายๆ ไปสู่การเน้น พัฒนาทักษะและทัศนคติ ทัศนคติเชิงบวก ทักษะองค์การ ทักษะการคิด ทักษะการแก้ปัญหา ความสร้างสรรค์ ความเคารพตนเอง นวัตกรรม ทักษะและค่านิยมทางเทคโนโลยี ทักษะการสื่อสาร ความเชื่อมั่นตนเอง การจูงใจตนเอง ความยืดหยุ่น และความตระหนักในสภาพแวดล้อม และเหนืออื่นใด คือ ความสามารถใช้ความรู้ อย่างสร้างสรรค์

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า ยุทธศาสตร์การบริหารสถานศึกษาอาชีวศึกษาเอกชน ในยุคดิจิทัล ประกอบด้วย 5 ยุทธศาสตร์หลัก ดังนี้ ยุทธศาสตร์ที่ 1 การพลิกโฉมบุคลากร เป็นการส่งเสริม ให้ผู้บริหารสถานศึกษา บุคลากรมีความรู้ ความสามารถ หาความรู้ใหม่ๆ อยู่เสมอ มีทัศนคติที่ดีในการทำงาน สามารถปรับตัวต่อสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงได้ทันในยุคดิจิทัล ซึ่งสอดคล้องกับ Chamchoi (2018) นับเป็นความท้าทายในการบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลอย่างมาก ผู้บริหารสถานศึกษาต้องทำความเข้าใจว่า ผู้เรียนในยุคนี้มีการเรียนรู้อย่างไร และจะทำอย่างไรครูสามารถจัดการเรียนรู้วัฒนธรรมหรือแนวใหม่ๆ ที่เชื่อมโยงความคิด ความรู้ โดยใช้เทคโนโลยีเป็นตัวส่งผ่านไป ยังผู้เรียนยุคดิจิทัลเทคโนโลยีเป็นสิ่งที่ทำให้ ผู้เรียนมีความน่าตื่นเต้นยิ่งขึ้น จึงเป็นบทบาทที่สำคัญที่สุด สำหรับครูและผู้บริหารสถานศึกษา เป้าหมาย ที่สำคัญที่สุดในการจัดการศึกษา คือ การทำให้ผู้เรียนเกิดแรงบันดาลใจที่จะเรียนรู้ที่จะฝันและพยายามทำให้ สำเร็จตามเป้าหมาย

ยุทธศาสตร์ที่ 2 การใช้สื่อ เทคโนโลยีใหม่ๆ อยู่เสมอ เป็นการส่งเสริมให้ผู้บริหารสถานศึกษาและ บุคลากรสถานศึกษาอาชีวศึกษาเอกชน มีความสามารถในการใช้สื่อ เทคโนโลยี ในการแสวงหาความรู้ จากหลายแหล่ง ผ่านสื่อต่างๆ ที่ทันต่อการเปลี่ยนแปลง ซึ่งสอดคล้องกับ Intaramanee (2019) ที่ได้กล่าวว่า การใช้เทคโนโลยีดิจิทัล ทำให้ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถส่งเสริมสนับสนุนให้ครูนำเทคโนโลยีมาใช้ในการ จัดการเรียนการสอน พร้อมกับเป็นเครื่องมือในการค้นคว้าพัฒนาความรู้ของตน รวมทั้งสามารถนำเทคโนโลยี มาใช้ในการบริหารจัดการสถานศึกษา โดยกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ และจุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษาของ

โรงเรียน รวมทั้งมีแผนการจัดการที่ชัดเจน มีการวางโครงสร้างพื้นฐานที่เกี่ยวข้อง ทั้งสถานที่ อุปกรณ์ต่างๆ และการพัฒนาบุคลากร

ยุทธศาสตร์ที่ 3 สร้างเครือข่ายความร่วมมือที่หลากหลาย ถือเป็นสิ่งสำคัญของสถานศึกษา อาชีวศึกษาเอกชน ในการสร้างเครือข่ายพันธมิตรกับสถานศึกษาอื่น ตลอดจนกับหน่วยงานอื่นทั้งภาครัฐและเอกชน เพื่อให้เกิดความคล่องตัวในการบริหารสถานศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับ Intaramanee (2019) ที่ได้กล่าวว่า การทำงานอย่างเป็นเครือข่าย การบริหารการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาในสถานศึกษายุคดิจิทัล จำเป็นต้องสร้างเครือข่ายความร่วมมือเพื่อการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้และทำงานร่วมกัน เพื่อผลักดันการจัดการศึกษาให้มีประสิทธิภาพ รวมทั้งมีการทำงานร่วมกับองค์กรอื่นที่เกี่ยวข้อง เช่น ผู้ปกครอง สถานประกอบการ เป็นต้น เพื่อเตรียมความพร้อมให้กับผู้เรียนในการเข้าสู่การทำงาน และการศึกษาต่อ อีกทั้งยังสอดคล้องกับ Gold (1999) ได้ศึกษาการเข้ามามีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาระดับโรงเรียนมัธยมศึกษา โดยเน้นการให้ความร่วมมือระหว่างชุมชน ผู้ปกครอง และนักการศึกษา ซึ่งถือเป็นส่วนหนึ่งของการปฏิรูปการศึกษาในรัฐฟิลิปปินส์ ผลการศึกษา พบว่า การจัดการของชุมชนเป็นสื่อกลางระหว่างผู้ปกครอง ครอบครัวกับโรงเรียน เพื่อเป้าหมายในการเสริมสร้างการอ่านออกเขียนได้และการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับชุมชน ทำให้ผู้ปกครองได้รับความรู้เกี่ยวกับชุมชน ดังนั้นการสร้างหุ้นส่วนและความร่วมมือระหว่างผู้ปกครองกับนักการศึกษา ทำให้เกิดทรัพยากรที่มีคุณค่าทั้งในด้านสังคมและวัฒนธรรมให้แก่โรงเรียน

ยุทธศาสตร์ที่ 4 คุณภาพของผู้สำเร็จการศึกษา ซึ่งเมื่อผู้เรียนสำเร็จการศึกษามีคุณภาพครอบคลุมอย่างน้อย 3 ด้าน ได้แก่ (1) ด้านคุณลักษณะที่พึงประสงค์ (2) ด้านสมรรถนะหลักและสมรรถนะทั่วไป และ (3) ด้านสมรรถนะวิชาชีพ เพื่อให้เป็นผู้สำเร็จการศึกษาที่มีคุณภาพ ซึ่งสอดคล้องกับ Office of the Vocational Education Commission (2017) เป้าหมายด้านคุณภาพของผู้สำเร็จการศึกษา การพัฒนาการอาชีวศึกษาตามแผนพัฒนาการอาชีวศึกษา พ.ศ. 2560-2579 มีเป้าหมายเพื่อผลิตและพัฒนาผู้เรียนและผู้สำเร็จการศึกษามีคุณภาพครอบคลุมอย่างน้อย 3 ด้าน ได้แก่ (1) ด้านคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ได้แก่ คุณธรรม จริยธรรม จรรยาบรรณวิชาชีพ พฤติกรรม ลักษณะนิสัย และทักษะทางปัญญา (2) ด้านสมรรถนะหลักและสมรรถนะทั่วไป ได้แก่ ความรู้และทักษะการสื่อสาร การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ การพัฒนาการเรียนรู้และการปฏิบัติงาน การทำงานร่วมกับผู้อื่น การใช้กระบวนการทางวิทยาศาสตร์ การประยุกต์ใช้ตัวเลข การจัดการ และการพัฒนางาน (3) ด้านสมรรถนะวิชาชีพ ได้แก่ ความสามารถในการประยุกต์ใช้ความรู้ และทักษะในสาขาวิชาชีพสู่การปฏิบัติจริง รวมทั้งประยุกต์สู่อาชีพ

ยุทธศาสตร์ที่ 5 จัดหาเทคโนโลยีพร้อมกับพัฒนาสภาพแวดล้อมภูมิทัศน์ อาคารสถานที่ ที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ซึ่งถือเป็นสิ่งที่มีความสำคัญ เพราะเป็นการพัฒนาระบบข้อมูลสารสนเทศและเทคโนโลยี พัฒนาเทคโนโลยีภายในองค์กรให้ทันสมัย พัฒนาสภาพแวดล้อม ภูมิทัศน์ อาคารสถานที่ ที่เอื้อต่อการเรียนรู้ พัฒนาห้องเรียน ห้องปฏิบัติการ มีครุภัณฑ์และสื่อการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับยุคดิจิทัล สอดคล้องกับ Chamchoi (2018) การปรับวิสัยทัศน์สิ่งแวดล้อมและพื้นที่การเรียนรู้ (Re-Envisioning Learning Spaces and Environments) การเริ่มต้นกระบวนการเปลี่ยนแปลงที่ยั่งยืน คือการริเริ่ม เปลี่ยนแปลงพื้นที่การเรียนรู้ และสภาพแวดล้อมที่สนับสนุนต่อการพัฒนาทักษะที่จำเป็นและมีความสอดคล้องกับโลกแห่งความจริง โดยผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องกำหนด วิสัยทัศน์และแผนกลยุทธ์ ในการสร้างพื้นที่การเรียนรู้และปรับสภาพแวดล้อมของสถานศึกษาทั้งหมด

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่าผลการทดลองใช้ยุทธศาสตร์การบริหารสถานศึกษา อาชีวศึกษาเอกชนในยุคดิจิทัล ในขอบข่ายเนื้อหา 1 ยุทธศาสตร์ คือ ยุทธศาสตร์อบรมการใช้สื่อ เทคโนโลยีใหม่ๆ อยู่เสมอ จำนวนข้อที่ปฏิบัติจำนวน 16 ข้อจาก 17 ข้อ คิดเป็นร้อยละ 94.12 ระดับคุณภาพ ดีมาก

จากการนำยุทธศาสตร์อบรมการใช้สื่อ เทคโนโลยีใหม่ๆ อยู่เสมอ มาทดลองใช้ เนื่องจากเข้ากับสถานการณ์วิกฤตการณ์โควิด - 19 ทำให้เกิดความสะดวกรวดเร็วในการปฏิบัติงานในสถานศึกษา เช่น การจัดการเรียนการสอน การนัดหมายการทำงาน จัดเก็บข้อมูล รวมไปถึงการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นของการใช้สื่อ เทคโนโลยีใหม่ๆ อยู่เสมอ เพื่อนำไปใช้ในการดำเนินงานในสถานศึกษา ทำให้เกิดความสะดวกรวดเร็วในด้านต่างๆ ของสถานศึกษา และสรุปผลการดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้เพราะ การใช้สื่อ เทคโนโลยีใหม่ๆ อยู่เสมอนั้นช่วยให้การดำเนินการไปได้อย่างรวดเร็ว ทันเหตุการณ์ และมีความแม่นยำ สอดคล้องกับ Morada (2010) ได้กล่าวถึง แนวทางการส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดอำนาจเจริญ ด้านการบริหารจัดการ ผู้บริหารควรจัดอบรมเกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและควรมีบุคลากรที่มีความรู้ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศโดยตรงด้านเครื่องมือเครื่องใช้เทคโนโลยี ปรับปรุงอินเทอร์เน็ตให้มีความเร็วสูงและสื่อการเรียนการสอนอุปกรณ์ที่ทันสมัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 4 พบว่า การประเมินยุทธศาสตร์การบริหารสถานศึกษาอาชีวศึกษาเอกชนในยุคดิจิทัล โดยผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งเป็นผู้มีความรู้ และความเชี่ยวชาญ ด้านยุทธศาสตร์การบริหารสถานศึกษาอาชีวศึกษาเอกชนในยุคดิจิทัล มีความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์โดยรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เพราะในปัจจุบันโลกมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว จึงทำให้เทคโนโลยีดิจิทัลมีอิทธิพลต่อการดำรงชีวิตและการทำงาน จึงต้องปรับตัวให้สอดคล้องกับบริบทของการเปลี่ยนแปลง และเทคโนโลยีดิจิทัล ได้เข้ามามีอิทธิพลต่อการทำงานและนำมาใช้ในยุทธศาสตร์การบริหารสถานศึกษาอาชีวศึกษาเอกชน เพื่อให้มีความสะดวกและสามารถสะท้อนผลได้ทันที สอดคล้องกับ Krongyuth, Pakotang and Singphan (2015) ได้ศึกษาเรื่อง ยุทธศาสตร์การบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีประสิทธิผล ผลการวิจัยพบว่า 1. จากข้อมูลพื้นฐานของการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีประสิทธิผล พบว่า กฎหมายที่เกี่ยวข้องในการจัดการศึกษาให้พัฒนาอย่างต่อเนื่อง โดยมียุทธศาสตร์ในการขับเคลื่อนไปสู่ความสำเร็จที่มีองค์ประกอบของยุทธศาสตร์ ดังนี้ 1) วิสัยทัศน์ 2) พันธกิจ 3) เป้าประสงค์ 4) วัตถุประสงค์ 5) ประเด็นยุทธศาสตร์ 6) ยุทธศาสตร์ 7) ตัวชี้วัด และ 8) แนวดำเนินการในการดำเนินงานให้บรรลุความสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพของสถานศึกษา ประกอบด้วย 1) ความเป็นผู้บริหารมืออาชีพ 2) การมีวิสัยทัศน์ 3) ความร่วมมือของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง 4) การประกันคุณภาพการศึกษา 5) สภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ 6) เน้นการเรียนการสอน 7) พัฒนาครู และ 8) พัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้ผู้เรียนเป็นคนเก่ง คนดี มีความสุข ด้านยุทธศาสตร์ ประกอบด้วย วิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์ วัตถุประสงค์ ประเด็นยุทธศาสตร์ยุทธศาสตร์ ตัวชี้วัด และแนวดำเนินการ โดยมีประเด็นยุทธศาสตร์ 7 ประเด็น คือ 1) การบริหารและจัดการศึกษาอย่างมี 2) การมีส่วนร่วมของชุมชน และการสร้างภาคีเครือข่าย 3) การพัฒนาศักยภาพครูและบุคลากรทางการศึกษา 4) การยกระดับคุณภาพการศึกษาตามมาตรฐานการศึกษา 5) ปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมและน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่วิถีชีวิต 6) สร้างโอกาสทางการศึกษา และ 7) พัฒนาแหล่งเรียนรู้ และเทคโนโลยีการจัดการเรียนรู้เตรียมความพร้อมสู่อาเซียน การประเมินยุทธศาสตร์ทั้ง 7 ยุทธศาสตร์มีความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

สรุป

จากการดำเนินการวิจัย โดยการการศึกษาสภาพการบริหารสถานศึกษาอาชีวศึกษาเอกชนในยุคดิจิทัล สำหรับการสร้างยุทธศาสตร์การบริหารสถานศึกษาอาชีวศึกษาเอกชนในยุคดิจิทัล พบว่า สภาพการบริหารสถานศึกษาอาชีวศึกษาเอกชนในยุคดิจิทัล ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า

ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ ด้านการใช้สื่อ เทคโนโลยี แนวใหม่ รองลงมาคือ ด้านการพลิกโฉมบุคลากร ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ ด้านคุณภาพของผู้สำเร็จการศึกษา ในส่วนของผลการสร้างยุทธศาสตร์การบริหารสถานศึกษาอาชีวศึกษาเอกชนในยุคดิจิทัล ประกอบด้วย 5 ยุทธศาสตร์หลัก ประกอบด้วย 1. การพลิกโฉมบุคลากร 2. การใช้สื่อ เทคโนโลยี แนวใหม่ 3. การสร้างเครือข่ายความร่วมมือที่หลากหลาย 4. คุณภาพของผู้สำเร็จการศึกษา และ 5. การจัดหาเทคโนโลยีพร้อมกับพัฒนาสภาพแวดล้อมภูมิทัศน์ อาคารสถานที่ที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ผลการทดลองใช้ยุทธศาสตร์การบริหารสถานศึกษาอาชีวศึกษาเอกชนในยุคดิจิทัล ในขอบข่ายเนื้อหา 1 ยุทธศาสตร์ คือ ยุทธศาสตร์อบรมการใช้สื่อ เทคโนโลยีใหม่ๆ อยู่เสมอ จำนวนข้อที่ปฏิบัติ จำนวน 16 ข้อจาก 17 ข้อ คิดเป็นร้อยละ 94.12 ระดับคุณภาพ ดีมาก ผลการประเมินยุทธศาสตร์การบริหารสถานศึกษาอาชีวศึกษาเอกชนในยุคดิจิทัล พบว่าความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์โดยรวมอยู่ในระดับมาก

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 ควรมีการแต่งตั้งคณะทำงาน ก่อนนำผลการวิจัยไปใช้ เพื่อทำการศึกษาและวิเคราะห์ความเป็นไปได้ และอุปสรรค ภายในสถานศึกษา

1.2 จากการศึกษาสภาพการบริหารสถานศึกษาอาชีวศึกษาเอกชนในยุคดิจิทัล ควรจัดอบรมการใช้สื่อ เทคโนโลยี เพื่อสร้างความเข้าใจให้กับ ผู้บริหารสถานศึกษา ครูและบุคลากรทางการศึกษาทุกคน เกี่ยวกับการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในสถานศึกษา

1.3 ควรศึกษาการนำยุทธศาสตร์การบริหารสถานศึกษาอาชีวศึกษาเอกชนในยุคดิจิทัลมาใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาคุณภาพการศึกษอย่างเป็นระบบ

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับ

2.1 ควรมีการศึกษายุทธศาสตร์การบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล ของสถานศึกษาอื่นๆ

2.2 ควรมีการศึกษาและพัฒนาเกี่ยวกับรูปแบบการบริหารสถานศึกษาอาชีวศึกษาเอกชนในยุคดิจิทัล

2.3 ควรมีการศึกษาเทคโนโลยีดิจิทัลที่หลากหลาย เช่น ระบบบริหารจัดการสถานศึกษา ระบบสารสนเทศที่ใช้ในสถานศึกษา และแอปพลิเคชันอื่นๆ ที่มีการใช้อยู่ในปัจจุบันเพื่อจะช่วยให้ยุทธศาสตร์การบริหารสถานศึกษาอาชีวศึกษาเอกชนในยุคดิจิทัล มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

References

- Chalamwong, Y., & Suebnusorn, W. (2019). *Thai Vocational Education towards Nation Building If the Government Is "Sincere and Serious"*. Retrieved May 19, 2019, from <https://tdri.or.th/2019/02/vocational-education-4/>
- Chamchoi, S. (2018). *School Management in Digital Era*. Bangkok: Chulalongkorn University.
- Gold, S. E. (1999). *Community Organizing at a Neighborhood High School: Promises and Dilemmas in Building Parent - Educator Partnership and Collaborations*. (Doctoral Dissertation). University of Pennsylvania. USA.

- Intaramanee, S. (2019). Administration of Educational Institutions in the Digital Era. *Academic Journal University Management and Eastern Technology*, 16(1), 353-360.
- Krongyuth, R., Pakotang, J., & Singphan, P. (2015). Effective Strategies for Administration of Basic Educational Institution. *Journal of Graduate School Sakon Nakhon Rajabhat University*, 12(59), 171-181.
- Morada, W. (2010). *State of Information Technology and Communication Use of Amnat Charoen Provincial Office of Non-Formal and Informal Education*. (Master's Thesis). Chaiyaphum Rajabhat University. Chaiyaphum.
- Office of the Education Council. (2017). *Thailand Education Scheme (2017-2036)*. Bangkok: Prikwarn Graphic.
- Office of the Vocational Education Commission. (2017). *Vocational Education Development Plan (2017-2036)*. Bangkok: Office of the Vocational Education Commission.
- Phulsawasdi, W., Wetcha, P., Rattanachowong, P., & Tunkaew, S. (2018). Administration and Management of Technical to Enhance the Competitive Thailand's Education 4.0 of CTECH Pacific Collage of Technology. *VRU Research and Development Journal*, 13(1), 8-16.
- Sriraksa, P. (2018). *Development of the Teacher Development System with the Flipped Classroom Using Google Apps for Education: A Case Study on Senangkhanikhom School, Amnat Charoen Province under the Secondary Education Service Area Office 29*. (Research Report). Amnat Charoen: Senangkhanikhom School.

การขับเคลื่อน Soft Power: อัตลักษณ์ท้องถิ่นภาคใต้ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวจังหวัดชุมพร*

Driving Soft Power: Southern Local Identity to Promote Tourism
in Chumphon Province

ดวงฤทธิ เบ็ญจาทิกุล ชัยรุ่งเรือง

Duangrit Benjathikul Chairungruang

คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี

Faculty of Political Science, Bangkokthongburi University, Thailand.

Corresponding Author's Email: duangrit12345@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อศึกษาการขับเคลื่อน Soft Power: อัตลักษณ์ท้องถิ่นภาคใต้ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวจังหวัดชุมพร 2. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคของการขับเคลื่อน Soft Power: อัตลักษณ์ท้องถิ่นภาคใต้เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวจังหวัดชุมพร และ 3. เพื่อศึกษาแนวทางการขับเคลื่อน Soft Power: อัตลักษณ์ท้องถิ่นภาคใต้เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวจังหวัดชุมพร เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ ตัวแทนภาครัฐ สมาคม/เครือข่ายการท่องเที่ยว ภาคเอกชน และภาคประชาชน รวม 22 คน ใช้การคัดเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล คือ แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้วิธีการสรุปความแบบพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า 1. การขับเคลื่อน Soft Power การทำงานเป็นไปในลักษณะการบูรณาการภารกิจร่วมกัน กระตุ้นให้ประชาชนในท้องถิ่นเห็นความสำคัญของ Soft Power และเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน การจัดกิจกรรมการส่งเสริม เช่น จัดแสดงและจำหน่ายสินค้าจากชุมชน จัดกิจกรรมส่งเสริมวัฒนธรรมของท้องถิ่นผ่านงานเทศกาลและประเพณีต่างๆ การใช้ประโยชน์จากสิ่งที่มีอยู่ในท้องถิ่น เช่น อาหาร ศิลปะ วัฒนธรรม กีฬา ภูมิปัญญา และสถานที่ท่องเที่ยว สร้างการรับรู้จากฐานสู่ฐานเพื่อสืบสานวัฒนธรรมท้องถิ่นให้คงอยู่ และการผลักดันให้ประชาชนและผู้ประกอบการในท้องถิ่นใช้ Social Platform เป็นเครื่องมือให้ประชาชนเป็นสื่อบุคคลในการถ่ายทอดอัตลักษณ์ท้องถิ่นสู่สาธารณชน 2. ปัญหาและอุปสรรคของการขับเคลื่อน Soft Power ได้แก่ บุคลากรภาครัฐและประชาชนยังขาดความเข้าใจใน Soft Power ขาดการสนับสนุนจากรัฐบาล ขาดการบูรณาการการทำงานอย่างแท้จริง ภารกิจทับซ้อน ประชาชนไม่ให้ความร่วมมือ และการจัดกิจกรรมการส่งเสริมเพียงบางอย่าง และ 3. แนวทางการขับเคลื่อน Soft Power ได้แก่ ควรสร้างกลไกหนุนเสริม สร้างการรับรู้สู่คนภายนอก สร้างความเข้าใจและความภูมิใจในอัตลักษณ์ท้องถิ่นให้แก่ประชาชน กระตุ้นให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการเผยแพร่ รักษา และพัฒนา

คำสำคัญ: การขับเคลื่อน; การท่องเที่ยว; จังหวัดชุมพร; อัตลักษณ์ท้องถิ่นภาคใต้

Abstract

The research article consisted of the following objectives: 1) to investigate the driving of soft power with Southern local identity to promote tourism in Chumphon province; 2) to explore problems and obstacles in driving soft power of Southern local identity in order to promote tourism in Chumphon province; and 3) to study the guidelines for driving the soft power of local identity in order to promote tourism in Chumphon province. The study employed a qualitative research method. The key informants included 22 representatives from government sector, tourism association/ network, private sector, and public sector, who were chosen by purposive sampling. The tool used for data collection was semi-structured interview form. The obtained data were analyzed by descriptive summary.

From the study, the following results are found: 1) The driving of soft power operates through the integration of joint missions, encouraging local people to recognize the importance of soft power and participate in the operations of tourism-promoting activities such as exhibiting and selling community products, arranging activities to promote local culture during festivals and various traditions, benefiting from local resources (e.g., food, art, culture, sport, local wisdom, and tourist attractions), raising awareness across different generations in order to preserve local culture, and encouraging locals and entrepreneurs to use social media as a tool for conveying local identity to the public; 2) Problems and obstacles in driving soft power include a lack of understanding in soft power by the government and public sectors, a lack of government support, a lack of integrated work, mission complication, people lacking cooperation, and the arrangement of activities aiming to promote only a few specific things; and 3) The guidelines for driving the soft power include building mechanisms to promote and increase awareness to outsiders, cultivating understanding and pride in local identity among people, and encouraging people to participate in propagating, preserving, and developing.

Keywords: Driving; Tourism; Chumphon Province; Southern Local Identity

บทนำ

‘Soft Power’ หรือ ‘อำนาจละมุน’ ได้กลายมาเป็นวลียอดนิยมทั้งในวงวิชาการและนอกระบบวิชาการเมื่อไม่นานมานี้ (Vorapamorn, and Bisoryabut, 2022) หลังเกิดปรากฏการณ์ อย่างเช่น “ลิซ่า-ลิซามโนบาล” และ “แบบแบม-กันต์-พิมกต์ ภูวกุล” ศิลปินเกาหลี สัญชาติไทยที่มีการนำเสนอศิลปวัฒนธรรมไทยผ่านผลงานของตนเอง รวมทั้งยังมีศิลปินนักดนตรีอิสระของไทยหลายคนที่เป็นที่ชื่นชมและได้รับความสนใจในต่างประเทศ เช่น วิภูริศ ศิริทิพย์ (Phum Viphurit) พาราไดส์ บางกอก หมอลำ อินเตอร์เนชั่นแนล แบนด์ (Paradise Bangkok International Molam Band) วงหมอลำของไทย ที่ไปสร้างชื่อเสียงทำให้วัฒนธรรมและศิลปะด้านดนตรีของไทยได้รับความสนใจในต่างประเทศ (Boonyo, 2022) การกินข้าวเหนียวมะม่วงบนเวทีดนตรี Coachella ของ มิลลิ เมื่อวันที่ 17 เม.ย. 2565 ที่ผ่านมา (Manager Online, 2022)

ผลบวกด้านเศรษฐกิจและวัฒนธรรมอันเกิดจาก Soft Power หลายๆ ครั้ง ได้ทำให้ภาครัฐตื่นตัวมากขึ้นในการพยายามเข้ามาสนับสนุนวัฒนธรรมประเพณีไทยเพื่อใช้ขับเคลื่อนเศรษฐกิจและสร้างชื่อเสียงแก่ประเทศ (Vorapamorn, and Bisonyabut, 2022) พล.อ.ประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี และรมว.กลาโหม มีนโยบายต่อเนื่องในการสนับสนุน Soft Power (Boonyo, 2022) ได้สั่งการให้ทุกกระทรวงสำรวจและขับเคลื่อน Soft Power เพื่อผลักดันให้เกิดประโยชน์สูงสุดทางเศรษฐกิจ เชื่อมโยงวัฒนธรรมไทยสู่สากล โดยมีการประกาศส่งเสริมวัฒนธรรม 5 F ที่เป็น Soft Power ของไทยให้กลายเป็นสินค้าทางส่งออกทางวัฒนธรรมสำคัญของไทย รัฐบาลเล็งเห็นว่าด้วยเอกลักษณ์-วัฒนธรรมไทย เป็นรากฐานที่เป็นทุนทางวัฒนธรรม ซึ่งสามารถสะท้อนผ่านอาหาร ศิลปะ วัฒนธรรม บันเทิง เพลง ภาพยนตร์ และสถานที่ท่องเที่ยว โดยเฉพาะความพยายามที่จะยกระดับความเป็นท้องถิ่นให้กลายเป็น Soft Power ที่จะทำให้ไทยเป็นที่รู้จัก (Kornphetcharat, 2022) จากการผลักดันนโยบายล่าสุดดังกล่าวในระดับท้องถิ่น เช่น ระดับวัฒนธรรมจังหวัดในการตามหา Soft Power ที่มีการผลักดันวัฒนธรรมท้องถิ่นตามนโยบาย 5 F (Films, Food, Fashion, Fighting, Festival) ได้แก่ ภาพยนตร์ อาหาร การแต่งกาย การต่อสู้ และเทศกาล เช่น ผ้าพื้นเมือง หมอลำ ประเพณีสำคัญต่างๆ ในท้องถิ่น ที่แสดงถึงตัวตนและอัตลักษณ์ท้องถิ่นทั้งดงาม ในการดำเนินนโยบายนี้ทำให้หน่วยงานท้องถิ่นตื่นตัวที่จะนำเสนอวัฒนธรรมชุมชนขึ้นอีกมากมาย (Kornphetcharat, 2022)

“ภาคใต้” หรือ “ปักษ์ใต้” เป็นชื่อที่เรียกดินแดนทางตอนใต้ของประเทศไทย ตั้งอยู่ตอนเหนือของคาบสมุทรมลายู มีลักษณะเป็นแผ่นดินแคบคอคด และยื่นยาวเหมือนแหลมขนานด้วยอ่าวไทย หรือทะเลจีนใต้ของมหาสมุทรแปซิฟิกทางฝั่งตะวันออก และทะเลอันดามันทางฝั่งตะวันตกของมหาสมุทรอินเดีย มีเนื้อที่รวม 70,715.2 ตารางกิโลเมตร คิดเป็นร้อยละ 13.78 ของเนื้อที่ประเทศ ความยาวจากเหนือจรด ใต้ประมาณ 750 กิโลเมตร ภาคใต้ประกอบด้วยจังหวัด 14 คือ ชุมพร สุราษฎร์ธานี ระนอง พังงา ภูเก็ต กระบี่ นครศรีธรรมราช ตรัง พัทลุง สงขลา สตูล ยะลา ปัตตานี และนราธิวาส ทุกจังหวัดของภาคมีพื้นที่ติดชายฝั่งทะเล ยกเว้นจังหวัดยะลาและ จังหวัดพัทลุง ภาคใต้เป็นดินแดนที่อุดมสมบูรณ์ด้วยทรัพยากรธรรมชาติ มีที่ราบชายทะเล และทิวเขาอันเป็นต้นน้ำลำธารหลายสาย พื้นที่สันทรายทอดยาวไปตามแนวเหนือ - ใต้เหมาะสมกับการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์จนก่อให้เกิดเป็นชุมชนและพัฒนาเป็นแหล่งอารยธรรมที่มีความเจริญรุ่งเรืองสืบมาตั้งแต่โบราณ (Department of Cultural Promotion, 2019) ส่งผลให้ภาคใต้ยังมีศักยภาพสูงในด้านการท่องเที่ยวทั้งแหล่งท่องเที่ยว วัฒนธรรม อาหาร ผลิตภัณฑ์ชุมชนจากภูมิปัญญาท้องถิ่น นับเป็นจุดขายที่มีอัตลักษณ์และได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยวทั้งคนไทยและชาวต่างชาติ (Department of Cultural Promotion, 2019)

จังหวัดชุมพรเป็นเมืองที่เก่าแก่และมีความเป็นมาที่ยาวนาน ชุมพรเป็นประตูด่านแรกที่จะเข้าสู่ภาคใต้ มีหาดทรายทอดตัวยาวถึง 222 กิโลเมตร มีเกาะกว่า 30 เกาะ ความสวยงามของท้องทะเลสีคราม ความร่มรื่น อุดมสมบูรณ์ของธรรมชาติ แนวปะการัง ดอกไม้ทะเล และฝูงปลาหลากชนิด ทำให้ชุมพรเหมาะแก่การเป็นแหล่งท่องเที่ยวยุคใหม่ นอกจากนั้นชุมพรยังเป็นเมืองผลไม้ที่มีผลไม้ขึ้นชื่อหลายชนิด และช่วงฤดูกาลผลไม้เดือน กรกฎาคมถึงสิงหาคม ไม่ว่าจะเป็นกล้วยเล็บมือ พุเรียน ลองกอง เงาะ มังคุด เป็นต้น เหมาะอย่างยิ่งสำหรับการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ซึ่งการท่องเที่ยวลักษณะนี้เป็นการท่องเที่ยวที่สามารถเข้าไปสัมผัสถึงชีวิตของชาวสวน กิจกรรมภายในสวน รวมถึงอิมเมอร์ไปกับผลไม้ นักท่องเที่ยวจะได้รับความเพลิดเพลินไปกับธรรมชาติที่สวยงามของป่า เทือกเขาหินปูน ตลอดจนข้างทางจะรายล้อมไปด้วยสวนผลไม้ตลอดทางบรรยากาศเต็มไปด้วยต้นไม้อุดม ร่มรื่น เขียวชอุ่ม นอกจากนี้จังหวัดชุมพรยังมีสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์อีกด้วย (Chumphon Provincial Governor's Office, 2020) ซึ่งสามารถใช้ขับเคลื่อนด้านการท่องเที่ยวของจังหวัดได้ ดึงดูดนักท่องเที่ยวเพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจ สร้างตัวตนในระดับภูมิภาคและประเทศ แต่ที่ผ่านมา

การขับเคลื่อนเรื่อง Soft Power ยังขาดความชัดเจน ความเป็นเอกภาพ ไม่มีความต่อเนื่องในการดำเนินการ ความเข้าใจผิดในการประยุกต์ใช้แนวคิดนี้ และปัญหาและอุปสรรคอีกมากมาย สอดคล้องกับแนวคิดของ Lopattananont (2022) กล่าวว่า ปัจจัยที่ทำให้ Soft Power ของไทยยังไม่ไปถึงไหน คือ ขาดการกระจายความร่วมมือ การส่งเสริมซึ่งกันและกัน โดยมากแต่ละฝ่ายจะเรียกร้องเพื่อประโยชน์ทางธุรกิจของตัวเอง และการพูดคุยระดับนโยบายมีตัวแทนกลุ่มทุนมาก ควรจะเสริมตัวแทนผู้ผลิตทั้งระดับบน-ล่างให้มากขึ้น รวมถึงแนวร่วมจากภาคส่วนอื่น เพื่อให้เกิดความเข้าใจภาพรวม

บทความวิจัยนี้ จะนำเสนอผลการศึกษารื่อง การขับเคลื่อน Soft Power: อัตลักษณ์ท้องถิ่นภาคใต้ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวจังหวัดชุมพร เนื่องจากจังหวัดชุมพรเป็นจังหวัดที่มีศักยภาพสูงในด้านการท่องเที่ยว ทั้งการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและธรรมชาติ ภูมิปัญญาท้องถิ่น และอาหาร เป็นที่รู้จักในหมู่นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ เพื่อเป็นแนวทางในการส่งเสริมการท่องเที่ยวของจังหวัดชุมพรด้วยการใช้ Soft power สร้างจุดขาย กระตุ้นการท่องเที่ยวให้เติบโต เกิดการสร้างรายได้กระจายสู่ท้องถิ่น อันนำไปสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของจังหวัดชุมพร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการขับเคลื่อน Soft Power: อัตลักษณ์ท้องถิ่นภาคใต้เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว จังหวัดชุมพร
2. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคของการขับเคลื่อน Soft Power: อัตลักษณ์ท้องถิ่นภาคใต้เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวจังหวัดชุมพร
3. เพื่อศึกษาแนวทางการขับเคลื่อน Soft Power: อัตลักษณ์ท้องถิ่นภาคใต้เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวจังหวัดชุมพร

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีรายละเอียดวิธีดำเนินการวิจัยดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) จำแนกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มที่ 1 ตัวแทนภาครัฐ ได้แก่ ผู้บริหารการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานชุมพร และผู้บริหารท้องถิ่น จำนวน 10 คน กลุ่มที่ 2 สมาคม/เครือข่ายการท่องเที่ยว จำนวน 4 คน ได้แก่ นายกสมาคมการท่องเที่ยวโดยชุมชนภาคใต้ นายกสมาคมการท่องเที่ยวโดยชุมชนจังหวัดชุมพร ประธานเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนอำเภอสวี ประธานเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนอำเภอปะทิว กลุ่มที่ 3 ภาคเอกชน จำนวน 4 คน ได้แก่ผู้ประกอบการท่องเที่ยว และผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SME) และกลุ่มที่ 4 ภาคประชาชน ได้แก่ ประชาชนที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวจังหวัดชุมพร รวมผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้งหมด จำนวน 22 คน ซึ่งผู้วิจัยใช้การคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection)

ขั้นตอนที่ 2 พื้นที่วิจัย ผู้วิจัยทำการศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลเฉพาะพื้นที่จังหวัดชุมพร

ขั้นตอนที่ 3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interviews) เป็นคำถามปลายเปิด ซึ่งผู้วิจัยศึกษาจากแนวคิด ทฤษฎี และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาสร้างเป็นข้อคำถาม โดยแบ่งเป็น 3 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 เพื่อศึกษาการขับเคลื่อน Soft Power: อัตลักษณ์ท้องถิ่นภาคใต้เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวจังหวัดชุมพร ตอนที่ 2 เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคของการ

ขับเคลื่อน Soft Power: อัตลักษณ์ท้องถิ่นภาคใต้เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวจังหวัดชุมพร และ ตอนที่ 3 เพื่อศึกษาแนวการขับเคลื่อน Soft Power : อัตลักษณ์ท้องถิ่นภาคใต้เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวจังหวัดชุมพร

ขั้นตอนที่ 4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 การวิจัยเอกสาร (Documentary Research) โดยศึกษารวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ หนังสือ ตำรา บทความ หนังสือพิมพ์ วารสารวิชาการ เอกสารราชการ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เช่น เว็บไซต์หน่วยงาน ข้อมูลที่เผยแพร่ทางสื่ออินเทอร์เน็ต เป็นต้น

4.2 การวิจัยภาคสนาม (Field Work Research) เป็นการลงพื้นที่ศึกษาข้อมูลในบริบทจริง เพื่อสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ตัวแทนภาครัฐ สมาคม/เครือข่ายการท่องเที่ยว ภาคเอกชน และภาคประชาชน รวม 22 คน ด้วยแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างเป็นรายบุคคล เมื่อสัมภาษณ์แล้วผู้วิจัยได้ทำการตรวจสอบความเรียบร้อย ความครบถ้วนของข้อมูล เพื่อนำไปวิเคราะห์ข้อมูลตามขั้นตอนเชิงคุณภาพต่อไป

4.3 การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) ผู้วิจัยลงพื้นที่เพื่อไปศึกษาการขับเคลื่อน Soft Power: อัตลักษณ์ท้องถิ่นภาคใต้เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวจังหวัดชุมพร เพื่อสัมผัสกับประสบการณ์จริง เข้าร่วมกิจกรรมของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจัดขึ้น เพื่อให้ได้รายละเอียดเพิ่มเติมเกี่ยวกับเรื่องที่ศึกษาในครั้งนี้

ขั้นตอนที่ 5 การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยจะใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ในการวิเคราะห์ข้อมูล โดยมีการแยกประเภทและจัดหมวดหมู่ของข้อมูล นำไปเรียบเรียงใหม่อีกครั้ง และสรุปข้อค้นพบ เชื่อมโยงแนวคิดและทฤษฎีเพื่อตอบคำถามการวิจัย นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลในลักษณะสรุปความแบบพรรณนา

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 การขับเคลื่อน Soft Power: อัตลักษณ์ท้องถิ่นภาคใต้เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวจังหวัดชุมพร ผลการวิจัยพบว่า

1.1 การบูรณาการความร่วมมือ พบว่า การทำงานเป็นไปในลักษณะการบูรณาการภารกิจร่วมกันระหว่างหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องมีการร่วมมือกันกับทั้งหน่วยงานภาครัฐด้วยตนเอง ภาคเอกชน และประชาชนในพื้นที่เพื่อเชื่อมโยง ขับเคลื่อน Soft Power ที่เป็นอัตลักษณ์ท้องถิ่น มีการประชุมหารือกัน การระดมความคิดเพื่อให้เกิดชุดความคิดใหม่ๆ การวางแผนทางการดำเนินงานและการกำหนดเป้าหมายทั้งระยะสั้นและยาว การเชื่อมโยงข้อมูลกันเพื่อให้เห็นข้อมูลที่เป็นภาพเดียวกัน เพื่อลดความซ้ำซ้อนของโครงการและกิจกรรมต่างๆ ในการยกระดับ *อาหาร ประเพณี ศิลปะวัฒนธรรมพื้นบ้าน ภูมิปัญญาท้องถิ่น และสถานที่ท่องเที่ยว* ของท้องถิ่นหรือจังหวัดให้กลายเป็น Soft Power เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว

1.2 การส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วม พบว่า หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องได้พยายามกระตุ้นให้ประชาชนในท้องถิ่นเห็นความสำคัญของ Soft Power ต่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวของจังหวัด โดยการรณรงค์เชิญชวน การจัดกิจกรรมกระตุ้นให้ประชาชนในพื้นที่ตื่นตัว เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานเพื่อให้เกิดการยกระดับการท่องเที่ยวของจังหวัด ทั้งในรูปของส่วนบุคคลและกลุ่มคนต่างๆ เช่น การมีส่วนร่วมผ่านเวทีแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การวางแผนการพัฒนา Soft Power จากทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่น และร่วมหาแนวทางในการปรับปรุงการดำเนินงาน

1.3 การจัดกิจกรรมส่งเสริม พบว่า หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องร่วมมือกับภาคเอกชน สมาคมเครือข่าย และชุมชนในพื้นที่จัดแสดงและจำหน่ายสินค้าจากชุมชน เพื่อส่งเสริมให้ผู้ประกอบการได้แสดงความสามารถและคุณภาพของสินค้า ประชาสัมพันธ์สินค้าชุมชนให้เป็นที่สนใจแก่คนทั่วไป การจัดกิจกรรมส่งเสริมวัฒนธรรมของท้องถิ่นผ่านงานเทศกาลและประเพณีต่างๆ เพื่อการอนุรักษ์ สืบสาน และส่งเสริม

ประเพณีที่ทรงคุณค่า และให้งานก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการท่องเที่ยว ตลอดจนการจัดกิจกรรมที่เป็นการกระตุ้นให้ประชาชน และเด็กเยาวชนในพื้นที่เห็นความสำคัญและเข้ามามีส่วนร่วมในการสนับสนุนและส่งเสริม Soft Power ของท้องถิ่นให้ประสบความสำเร็จอย่างเป็นรูปธรรม

1.4 การใช้ประโยชน์จากสิ่งที่มีอยู่ในท้องถิ่น พบว่า หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องได้ร่วมกันกับภาคส่วนต่างๆ ค้นหาทุนที่มีอยู่แล้วในท้องถิ่นและเป็นอัตลักษณ์เฉพาะ เช่น อาหาร ศิลปะ วัฒนธรรม กีฬา ภูมิปัญญา และสถานที่ท่องเที่ยว มาพัฒนาและผลักดันให้เกิดเป็น Soft Power ให้เป็นที่รู้จักของคนในประเทศและต่างประเทศ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวของจังหวัด เช่น ประเพณีแห่ผ้าห่มพระบรมธาตุสวี งานประเพณีแห่พระแข่งเรืออำเภอลำสนวน พิธีเสนเฮือนของชาวไทยทรงดำ ไร่กาแฟ รังนกนางแอ่นธรรมชาติ กล้วยเล็บมือ การแต่งกายด้วยผ้าไทยชุมพรซึ่งเป็นอัตลักษณ์ชุมพร เทศกาลดูเหยี่ยวอพยพ ฯลฯ นอกจากนี้ก็ยังมองหาโอกาสใหม่ๆ ในการนำทุนทางวัฒนธรรมมาพัฒนาต่อยอด สร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้าชุมชนให้มีอัตลักษณ์ในรูปแบบร่วมสมัยเป็นอัตลักษณ์ของจังหวัด

1.5 สร้างการรับรู้จากฐานสู่ฐาน พบว่า หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องมีการสืบสานรักษาวัฒนธรรมให้คงอยู่อย่างต่อเนื่อง ทั้งการอนุรักษ์ รักษา พัฒนาภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของท้องถิ่นของชุมชน และจังหวัดส่งต่อให้เยาวชนรุ่นลูก รุ่นหลาน โดยผ่านกระบวนการฝึกอบรมให้ความรู้ กิจกรรมที่ดำเนินการ คือ การนำปราชญ์ชาวบ้านและผู้เฒ่าผู้แก่ของชุมชนมาถ่ายทอดความรู้ในเรื่องวัฒนธรรม ภูมิปัญญา ความเชื่อ และวิถีชีวิต เพื่อต่อยอดคุณค่าของวัฒนธรรมพื้นถิ่น การเชิญเยาวชนเข้าค่ายฝึกอบรมสร้างความตระหนักรู้ให้กับเยาวชนคนรุ่นใหม่ การประกวดแข่งขันอนุรักษ์ศิลปะและวัฒนธรรมของท้องถิ่น การสร้างเครือข่ายเพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ที่เชื่อมโยงความรู้ระหว่างศาสตร์ในแขนงต่างๆ ที่เป็นภูมิปัญญา เพื่อให้เกิดการไหลเวียนของความรู้ที่จะเอื้ออำนวยให้เกิดความสำเร็จกับการขับเคลื่อน Soft Power ของจังหวัด

1.6 สื่อและการสื่อสาร พบว่า หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องมีการผลักดันให้ประชาชนและผู้ประกอบการในท้องถิ่นใช้ Social Platform เช่น Facebook, Twitter, Instagram, YouTube และ TikTok เป็นเครื่องมือและช่องทางการประชาสัมพันธ์กิจกรรม และสร้างความต้องการให้กับสินค้า วัฒนธรรม วิถีชีวิต และการท่องเที่ยว โดยหน่วยงานภาครัฐจะร่วมมือกันจัดอบรมให้ความรู้ที่จำเป็นแก่ประชาชน เพื่อให้ประชาชนใช้สื่อและสื่อสารได้อย่างเหมาะสม สามารถเป็นสื่อบุคคลในการถ่ายทอดอัตลักษณ์ท้องถิ่นสู่สาธารณชน เพื่อผลักดัน Soft Power ของจังหวัดให้เป็นที่รู้จักในระดับโลก ผ่านการบอกเล่าเรื่องราว การสอดแทรกประวัติความเป็นมา ดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาท่องเที่ยวตามรอย

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคของการขับเคลื่อน Soft Power: อัตลักษณ์ท้องถิ่นภาคใต้เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวจังหวัดชุมพร ผลการวิจัยพบว่า บุคลากรภาครัฐและประชาชนยังขาดความเข้าใจในแก่นของแนวคิดและเนื้อหาเกี่ยวกับ Soft Power ทำให้ไม่สามารถนำทรัพยากรในท้องถิ่นแปลงออกมาเป็น Soft Power เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวของจังหวัดได้ การผลักดันและสนับสนุนจากรัฐบาลยังขาดความจริงจังและต่อเนื่อง ขาดการบูรณาการการทำงานร่วมกันอย่างแท้จริง ภารกิจที่ทับซ้อนกันระหว่างหน่วยงาน ประชาชนในพื้นที่ไม่ตื่นตัวและให้ความร่วมมือร่วมใจ และการจัดกิจกรรมการส่งเสริมยังเป็นการนำเสนอเพียงบางอย่างเท่านั้น

วัตถุประสงค์ที่ 3 แนวทางการขับเคลื่อน Soft Power: อัตลักษณ์ท้องถิ่นภาคใต้เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวจังหวัดชุมพร ผลการวิจัยพบว่า หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องควรสร้างกลไกหนุนเสริม Soft Power ร่วมกันกับทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องเพื่อผลักดันให้การดำเนินงานเป็นระบบและเป็นรูปธรรม สร้างการรับรู้ในอัตลักษณ์ท้องถิ่นของจังหวัดสู่คนภายนอก โดยการเผยแพร่อาหาร วัฒนธรรม เทศกาล ประเพณี กีฬา ผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น และแหล่งท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง ผ่านสื่อสร้างสรรค์ต่างๆ ที่สามารถเชื่อมโยงเข้าถึงคน

ทุกเพศ ทุกวัย ทุกชาติ ทุกภาษา ขณะเดียวกันก็สร้างความเข้าใจและความภูมิใจในอัตลักษณ์ท้องถิ่นให้กับประชาชนในจังหวัด กระตุ้นให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการเผยแพร่ รักษา และพัฒนาต่อยอดอัตลักษณ์ของท้องถิ่นให้มีมูลค่าเพิ่ม สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวให้มาเยี่ยมชมเยือน

องค์ความรู้ใหม่

การวิจัยเรื่อง การขับเคลื่อน Soft Power: อัตลักษณ์ท้องถิ่นภาคใต้เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวจังหวัดชุมพร ในครั้งนี้ ผู้วิจัยสามารถสรุปองค์ความรู้ใหม่เป็นแผนภาพได้ดังนี้

Figure 1: The New Body of Knowledge

จากแผนภาพสามารถอธิบายองค์ความรู้เกี่ยวกับการขับเคลื่อน Soft Power: อัตลักษณ์ท้องถิ่นภาคใต้เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวจังหวัดชุมพร ประกอบด้วย (1) การบูรณาการความร่วมมือ (2) การส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วม (3) การจัดกิจกรรมส่งเสริม (4) การใช้ประโยชน์จากสิ่งที่มีอยู่ในท้องถิ่น (5) สร้างการรับรู้จากฐานสู่ฐาน และ (6) สื่อและการสื่อสาร สำหรับปัญหาและอุปสรรคของการขับเคลื่อน Soft Power บุคลากรภาครัฐและประชาชนยังขาดความเข้าใจเกี่ยวกับ Soft Power ทำให้ไม่สามารถนำทรัพยากรในท้องถิ่นแปลงออกมาเป็น Soft Power ได้ การผลักดันและสนับสนุนจากรัฐบาลยังไม่จริงจังและต่อเนื่อง ขาดการบูรณาการการทับซ้อนของภารกิจ ประชาชนในพื้นที่ไม่ตื่นตัวและไม่ให้ความร่วมมือ และการจัดกิจกรรมการส่งเสริมยังทำได้ไม่ครอบคลุม แนวทางการขับเคลื่อน หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องต้องสร้างกลไกสนับสนุน Soft Power ร่วมกับทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องเพื่อผลักดันอย่างเป็นรูปธรรม สร้างการรับรู้ในอัตลักษณ์ท้องถิ่นของจังหวัดสู่คนภายนอก ทั้งอาหาร วัฒนธรรม เทศกาลประเพณี และผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น ผ่านสื่อสร้างสรรค์ต่างๆ ที่สามารถเชื่อมโยงเข้าถึงคนทุกกลุ่มวัย สร้างความเข้าใจและความภูมิใจในอัตลักษณ์ท้องถิ่นให้ประชาชน กระตุ้นให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการเผยแพร่ รักษา และพัฒนาต่อยอดอัตลักษณ์ของท้องถิ่นเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยว

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การขับเคลื่อน Soft Power: อัตลักษณ์ท้องถิ่นภาคใต้เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวจังหวัดชุมพร อภิปรายผลตามประเด็นได้ดังนี้

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 การขับเคลื่อน Soft Power: อัตลักษณ์ท้องถิ่นภาคใต้เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวจังหวัดชุมพร พบว่า

1. การบูรณาการความร่วมมือ พบว่า การทำงานเป็นไปในลักษณะการบูรณาการการกิจร่วมกัน หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องมีการร่วมมือกันกับทั้งหน่วยงานภาครัฐด้วยตนเอง ภาคเอกชน และประชาชนในพื้นที่เพื่อเชื่อมโยง ขับเคลื่อน Soft Power ที่เป็นอัตลักษณ์ท้องถิ่น มีการประชุมหารือกัน การระดมความคิดเพื่อให้เกิดชุดความคิดใหม่ๆ การวางแผนทางการดำเนินงานและการกำหนดเป้าหมายทั้งระยะสั้นและยาว การเชื่อมโยงข้อมูลกันเพื่อให้เห็นข้อมูลที่เป็นภาพเดียวกัน เพื่อลดความซ้ำซ้อนของโครงการและกิจกรรมต่างๆ ในการยกระดับ อาหาร ประเพณี ศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน ภูมิปัญญาท้องถิ่น และสถานที่ท่องเที่ยวของท้องถิ่นหรือจังหวัดให้กลายเป็น Soft Power เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว สอดคล้องกับแนวคิดของ Kraft and Furlong (2004) กล่าวว่า การทำงานเพียงลำพังอาจไม่สามารถให้บริการสาธารณะแก่ประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพสอดคล้องกับความคาดหวังของประชาชนที่เพิ่มขึ้นได้ การทำงานในลักษณะเครือข่ายจึงเกิดขึ้น รูปแบบการทำงานแบบเครือข่ายจึงเป็นการประสานงาน การแลกเปลี่ยนทรัพยากร ความร่วมมือ สอดคล้องกับการวิจัยของ Phrakhrubaidikawichan (Songrasri) and Phosing (2022) ได้ศึกษาเรื่อง อัตลักษณ์ท้องถิ่นสู่การจัดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ผลการวิจัยพบว่า จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการจัดการที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพ ต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องเข้ามาร่วมเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนซึ่งจะช่วยสร้างอัตลักษณ์ท้องถิ่นสู่การจัดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ได้อย่างยั่งยืน

2. การส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วม พบว่า หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องได้พยายามกระตุ้นให้ประชาชนในท้องถิ่นเห็นความสำคัญของ Soft Power ต่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวของจังหวัด โดยการรณรงค์เชิญชวน การจัดกิจกรรมกระตุ้นให้ประชาชนในพื้นที่ตื่นตัว เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานเพื่อให้เกิดการยกระดับการท่องเที่ยวของจังหวัด ทั้งในรูปของส่วนบุคคลและกลุ่มคนต่างๆ เช่น การมีส่วนร่วมผ่านเวทีแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การวางแผนการพัฒนา Soft Power

จากทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่น และร่วมหาแนวทางในการปรับปรุงการดำเนินงาน สอดคล้องกับแนวคิดของ White (1982) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมประกอบด้วยสามมิติ คือ 1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจว่าควรทำอะไร และอย่างไร 2) การมีส่วนร่วมในการเสียสละและพัฒนาตามที่ได้ตัดสินใจ 3) มีส่วนร่วมในการแบ่งปันผลประโยชน์ที่ได้จากการดำเนินงาน และ 4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล สอดคล้องกับการวิจัยของ Rojjanawongsakul (2022) ได้ศึกษาเรื่องกรณีศึกษาความสำเร็จของอุตสาหกรรมบันเทิงเกาหลีใต้ ผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบอื่นที่สำคัญนอกเหนือจากภาครัฐซึ่งเป็นส่วนหลักที่ขับเคลื่อนให้เกิดการพัฒนาในอุตสาหกรรมเนื้อหาเชิงสร้างสรรค์คือ “การมีส่วนร่วมของภาคประชาชนและภาคเอกชน” ซึ่งทำให้อุตสาหกรรมบันเทิงเกิดการพัฒนาย่างต่อเนื่องโดยมีบทบาทในการสนับสนุนและตอบสนองต่อนโยบายกฎหมายยุทธศาสตร์หรือกลยุทธ์ต่างๆ ที่รัฐบาลเกาหลีใต้ได้ประกาศบังคับใช้เพื่อส่งเสริมอุตสาหกรรมเชิงสร้างสรรค์เกาหลีทั้งในทางตรงและทางอ้อม

3. การจัดกิจกรรมส่งเสริม พบว่า หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องร่วมมือกับภาคเอกชน สมาคม เครือข่าย และชุมชนในพื้นที่จัดแสดงและจำหน่ายสินค้าจากชุมชน เพื่อส่งเสริมให้ผู้ประกอบการได้แสดงความสามารถและคุณภาพของสินค้า ประชาสัมพันธ์สินค้าชุมชนให้เป็นที่สนใจแก่คนทั่วไป การจัดกิจกรรมส่งเสริมวัฒนธรรมของท้องถิ่นผ่านงานเทศกาลและประเพณีต่างๆ เพื่อการอนุรักษ์ สืบสาน และส่งเสริมประเพณีที่ทรงคุณค่า และให้งานก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการท่องเที่ยว ตลอดจนการจัดกิจกรรมที่เป็นการกระตุ้นให้ประชาชน และเด็กเยาวชนในพื้นที่เห็นความสำคัญและเข้ามามีส่วนร่วมในการสนับสนุนและส่งเสริม Soft Power ของท้องถิ่นให้ประสบความสำเร็จอย่างเป็นรูปธรรม สอดคล้องกับแนวคิดของ Somboonphon et al. (2017) ระบุว่า กิจกรรมของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่ต่างๆ ที่มีลักษณะแตกต่างกันมีความโดดเด่นทางวัฒนธรรม ความเป็นเอกลักษณ์ด้านวิถีชีวิต ภูมิปัญญา และวิถีชีวิตจากชุมชนอื่น และคุณค่าที่ควรอนุรักษ์และสืบสานแตกต่างกัน สอดคล้องกับการวิจัยของ Sukontasap (2018) ได้ศึกษาเรื่อง การบริหารจัดการทรัพยากร Soft Power ของไทย ผลการวิจัยพบว่า แนวทางสำหรับการใช้และพัฒนาทรัพยากร Soft Power ให้มีความสำคัญกับการสร้างแบรนด์ให้กับประเทศ (Nation Branding) เพื่อสร้างหรือพัฒนาอัตลักษณ์หรือชื่อเสียงที่เด่นชัดจากแหล่งทรัพยากรที่เป็นจุดแข็งของไทย รวมทั้งการนำเสนออัตลักษณ์นั้นออกไป (To Project) อย่างชัดเจนและเหมาะสมกับรสนิยมของกลุ่มเป้าหมาย

4. การใช้ประโยชน์จากสิ่งที่มีอยู่ในท้องถิ่น พบว่า หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องได้ร่วมกันกับภาคส่วนต่างๆ ค้นหาทุนที่มีอยู่แล้วในท้องถิ่นและเป็นอัตลักษณ์เฉพาะ เช่น อาหาร ศิลปะ วัฒนธรรม กีฬา ภูมิปัญญา และสถานที่ท่องเที่ยว มาพัฒนาและผลักดันให้เกิดเป็น Soft Power ให้เป็นที่รู้จักของคนในประเทศและต่างประเทศ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวของจังหวัด เช่น ประเพณีแห่ผ้าห่มพระบรมธาตุสวี งานประเพณีแห่พระแข่งเรืออำเภอหลังสวน พิธีเสนเฮือนของชาวไทยทรงดำ ไร่กาแฟ รังนกนางแอ่นธรรมชาติกล้วยเล็บมือน้ำ การแต่งกายด้วยผ้าไทยชุมพรซึ่งเป็นอัตลักษณ์ชุมพร เทศกาลดูเหยี่ยวอพยพ ฯลฯ นอกจากนี้ก็ยังมองหาโอกาสใหม่ๆ ในการนำทุนทางวัฒนธรรมมาพัฒนาต่อยอด สร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้าชุมชนให้มีอัตลักษณ์ในรูปแบบร่วมสมัยเป็นอัตลักษณ์ของจังหวัด สอดคล้องกับแนวคิดของ Nye (2004) ระบุว่าหากวัฒนธรรมของประเทศหนึ่งมีความสอดคล้องกับผลประโยชน์และค่านิยมของประเทศอื่นๆ โอกาสที่วัฒนธรรมดังกล่าวจะกลายเป็น Soft Power ของประเทศนั้นก็จะมากขึ้น ซึ่งช่องทางที่ทำให้วัฒนธรรมของประเทศหนึ่งเป็นที่รู้จักในประเทศอื่นๆ มีหลากหลาย อาทิ โดยผ่านสินค้าทางวัฒนธรรม การค้า การเยี่ยมเยือน การติดต่อสื่อสาร การแลกเปลี่ยน และการท่องเที่ยว สอดคล้องกับการวิจัยของ Suan Dusit University (2022) ได้สำรวจความคิดเห็นของประชาชนทั่วประเทศ จำนวน 1,066 คน (13-16 มิถุนายน 2565) ภายใต้วัดข้อคนไทยกับ Soft Power พบว่า “จุดเด่น” ของ Soft Power ไทย คือ ความหลากหลาย โดดเด่น

มีเอกลักษณ์เป็นของตนเอง (68.23%) สะท้อนวัฒนธรรมวิถีชีวิตของไทย (61.37%) ต่างชาติสนใจจะชื่นชอบ (58.55%) ซึ่งความหลากหลาย เช่น นาฏศิลป์ อาหารไทย ประเพณีไทย (สงกรานต์ ฯลฯ) ไปจนถึงความได้เปรียบของสถานที่ท่องเที่ยว ที่มีความเป็น Natural Resources คือทรัพยากรธรรมชาติในตัวเองมีความสวยงามอยู่แล้ว เช่น ทะเลทางภาคใต้ ทำให้เกิดชื่อเสียงไปทั่วโลก เป็นต้น

5. สร้างการรับรู้จากฐานสู่ฐาน พบว่า หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องมีการสืบสานรักษาวรรณกรรมให้คงอยู่อย่างต่อเนื่อง ทั้งการอนุรักษ์ รักษา พื้นฟูมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของท้องถิ่นของชุมชน และจังหวัด ส่งต่อให้เยาวชนรุ่นลูก รุ่นหลาน โดยผ่านกระบวนการฝึกอบรมให้ความรู้ กิจกรรมที่ดำเนินการ คือ การนำปราชญ์ชาวบ้านและผู้เฒ่าผู้แก่ของชุมชนมาถ่ายทอดความรู้ในเรื่องวัฒนธรรม ภูมิปัญญา ความเชื่อ และวิถีชีวิต เพื่อต่อยอดคุณค่าของวัฒนธรรมพื้นถิ่น การเชิญเยาวชนเข้าค่ายฝึกอบรมสร้างความตระหนักรู้ให้กับเยาวชนคนรุ่นใหม่ การประกวดแข่งขันอนุรักษ์ศิลปและวัฒนธรรมของท้องถิ่น การสร้างเครือข่ายเพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ที่เชื่อมโยงความรู้ระหว่างศาสตร์ในแขนงต่างๆ ที่เป็นภูมิปัญญา เพื่อให้เกิดการไหลเวียนของความรู้ที่จะเอื้ออำนวยให้เกิดความสำเร็จกับการขับเคลื่อน Soft Power ของจังหวัด สอดคล้องกับแนวคิดของ Jansuri (2017) กล่าวว่า ชุมชนควรสร้างความเข้มแข็งในการรักษาเอกลักษณ์ของตนเอง ธรรมชาติ ศิลปวัฒนธรรม และวิถีชีวิต ซึ่งเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยว และกิจกรรมด้านการท่องเที่ยว ซึ่งเป็นต้นทุนของชุมชนที่สำคัญสามารถพัฒนากิจกรรมทางการท่องเที่ยวที่ตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตชุมชนได้ สอดคล้องกับการวิจัยของ Namburi and Manmee (2020) ได้ศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ พื้นฟู ประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่น จังหวัดชัยภูมิ ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการอนุรักษ์ ประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่น ประกอบด้วย การส่งเสริมความรู้และถ่ายทอดความรู้ การสร้างความสัมพันธ์ของคนแต่ละรุ่น (ปฏิสัมพันธ์ทางสังคม) การปรับปรุงให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม การสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ การสร้างเครือข่ายด้านภูมิปัญญา การบรรจุประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่นในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

6. สื่อและการสื่อสาร พบว่า หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องมีการผลักดันให้ประชาชนและผู้ประกอบการในท้องถิ่นใช้ Social Platform เช่น Facebook, Twitter, Instagram, YouTube และ TikTok เป็นเครื่องมือและช่องทางการประชาสัมพันธ์กิจกรรม และสร้างความต้องการให้กับสินค้า วัฒนธรรม วิถีชีวิต และการท่องเที่ยว โดยหน่วยงานภาครัฐจะร่วมมือกันจัดอบรมให้ความรู้ที่จำเป็นแก่ประชาชน เพื่อให้ประชาชนใช้สื่อและสื่อสารได้อย่างเหมาะสม สามารถเป็นสื่อบุคคลในการถ่ายทอดอัตลักษณ์ท้องถิ่นสู่สาธารณชน เพื่อผลักดัน Soft Power ของจังหวัดให้เป็นที่รู้จักในระดับโลก ผ่านการบอกเล่าเรื่องราว การสอดแทรกประวัติความเป็นมา ดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาท่องเที่ยวตามรอย สอดคล้องกับแนวคิดของ Ban Ki-moon (2008) อดีตเลขาธิการสหประชาชาติ กล่าวถึง Soft Power ว่า ก้าวข้ามพรมแดน สร้างสะพานเชื่อมนำโลกมาไว้ด้วยการสื่อสารและความเข้าใจเป็นหนึ่งเดียว สอดคล้องกับการวิจัยของ Tangsukeesiri (2022) ได้ศึกษาเรื่องแนวทางส่งเสริมการท่องเที่ยวบนพื้นฐานของซอฟต์แวร์ด้านอาหารพื้นถิ่นจังหวัดสุโขทัย ผลการวิจัยพบว่า ประสิทธิภาพการท่องเที่ยวในจังหวัดสุโขทัยของนักท่องเที่ยวชาวไทยโดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีความคิดเห็นมากที่สุดคือ ด้านสื่อออนไลน์มีผลต่อการตัดสินใจเดินทางมาท่องเที่ยวจังหวัดสุโขทัยผ่าน (Facebook, YouTube, TikTok)

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ปัญหาและอุปสรรคของการขับเคลื่อน Soft Power: อัตลักษณ์ท้องถิ่นภาคใต้เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวจังหวัดชุมพร พบว่า บุคลากรภาครัฐและประชาชนยังขาดความเข้าใจในแก่นของแนวคิดและเนื้อหาเกี่ยวกับ Soft Power ทำให้ไม่สามารถนำทรัพยากรในท้องถิ่นแปลงออกมาเป็น Soft Power เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวของจังหวัดได้ การผลักดันและสนับสนุนจากรัฐบาลยังขาดการส่งเสริม

สนับสนุนอย่างจริงจังและต่อเนื่อง ขาดการบูรณาการการทำงานร่วมกันอย่างแท้จริง ภารกิจที่ทับซ้อนกันระหว่างหน่วยงาน ประชาชนในพื้นที่ไม่ตื่นตัวและให้ความร่วมมือร่วมใจ และการจัดกิจกรรมการส่งเสริมยังเป็นการนำเสนอเพียงบางเท่านั้น สอดคล้องกับแนวคิดของ Wattanavrangkul (2022) กล่าวว่าอุปสรรคของการพัฒนา Soft Power คือ เด็กและเยาวชนรุ่นใหม่ไม่ค่อยเห็นความสำคัญของภูมิปัญญาวัฒนธรรมไทย มองว่าเชยและไม่อยากหยิบยกขึ้นมาพัฒนา สอดคล้องกับการวิจัยของ Suan Dusit University (2022) ได้สำรวจความคิดเห็นของประชาชนทั่วประเทศ จำนวน 1,066 คน (13-16 มิถุนายน 2565) ภายใต้หัวข้อคนไทยกับ Soft Power พบว่า ไทยยังมีปัญหาและอุปสรรคในการผลักดัน Soft Power คือ รัฐบาลผลักดันไม่เพียงพอ ขาดการส่งเสริมในระยะยาว (86.09%) ขาดการวางแผน กำหนดกลยุทธ์ทิศทางไม่ชัดเจน (62.03%) การประชาสัมพันธ์และส่งเสริมความเป็นไทยน้อย (60.15%) ในผลสำรวจประชาชนจึงอยากให้รัฐบาลดำเนินการอย่างไรเพื่อผลักดัน Soft Power ของไทย พบว่า ให้ความสำคัญวางแผนระยะยาว ทำอย่างต่อเนื่อง ประชาสัมพันธ์ให้เป็นที่รู้จักมากขึ้น และเร่งผลักดันนโยบาย Soft Power เพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจ

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 แนวทางการขับเคลื่อน Soft Power: อัตลักษณ์ท้องถิ่นภาคใต้เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวจังหวัดชุมพร พบว่า หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องควรสร้างกลไกหนุนเสริม Soft Power ร่วมกันกับทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องเพื่อผลักดันให้การดำเนินงานเป็นระบบและเป็นรูปธรรม สร้างการรับรู้ในอัตลักษณ์ท้องถิ่นของจังหวัดสู่คนภายนอก โดยการเผยแพร่อาหาร วัฒนธรรม เทศกาล ประเพณี กีฬา ผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น และแหล่งท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง ผ่านสื่อสร้างสรรค์ต่างๆ ที่สามารถเชื่อมโยงเข้าถึงคนทุกเพศ ทุกวัย ทุกชาติ ทุกภาษา ขณะเดียวกันก็สร้างความเข้าใจและความภูมิใจในอัตลักษณ์ท้องถิ่นให้กับประชาชนในจังหวัด กระตุ้นให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการเผยแพร่ รักษา และพัฒนาต่อยอดอัตลักษณ์ของท้องถิ่นให้มีมูลค่าเพิ่ม สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวให้มาเยี่ยมเยือน สอดคล้องกับแนวคิดของ Gao, Huang and Huang (2009) กล่าวว่าไว้ว่าความสำคัญของการท่องเที่ยวในท้องถิ่นจะเป็นการปรับเปลี่ยนระบบเศรษฐกิจท้องถิ่นและเป็นการการพัฒนาสังคมชนบท ดังนั้นการมีส่วนร่วมของภาครัฐสำคัญที่สุดในการท่องเที่ยวในท้องถิ่น นอกจากนั้นการท่องเที่ยวในท้องถิ่นจะต้องมีมาตรการในการรักษาวัฒนธรรมชาติพันธุ์ด้วยเพื่อความยั่งยืนในท้องถิ่น สอดคล้องกับการวิจัยของ อิงอร เนตรานนท์ (2563) ได้ศึกษาเรื่องพลังอำนาจแห่งชาติซอฟต์แวร์ของไทยในศตวรรษที่ 21 ผลการวิจัยพบว่า ตัวบ่งชี้ หรือดัชนีซอฟต์แวร์ ได้แก่ สถาบันพระมหากษัตริย์ พุทธศาสนา องค์กรเชิงสถาบัน และหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ชาวพุทธ เอกลักษณ์ และวัฒนธรรมความเป็นไทย ค่านิยม นโยบายรัฐ ผลิตภัณฑ์พื้นบ้านไทย อาหารไทย ละคร/ภาพยนตร์ ทรัพยากรธรรมชาติ การทูต/นโยบายต่างประเทศ การแพทย์ทันสมัยและการแพทย์สมุนไพรไทย สถาบันการศึกษา กีฬาไทย กอล์ฟ มวยไทย-สากล และแบดมินตันไทย การสื่อสารเชิงยุทธศาสตร์ในรูปแบบของการรณรงค์

สรุป

การขับเคลื่อน Soft Power: อัตลักษณ์ท้องถิ่นภาคใต้เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวจังหวัดชุมพร ด้านการบูรณาการความร่วมมือ พบว่า การทำงานเป็นไปในลักษณะการบูรณาการภารกิจร่วมกันระหว่างหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องที่มีความร่วมมือกัน ระดมความคิดเพื่อให้เกิดชุดความคิดใหม่ๆ และการเชื่อมโยงข้อมูลร่วมกัน เพื่อลดความซ้ำซ้อนของโครงการและกิจกรรม การเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วม โดยการรณรงค์เชิญชวน การจัดกิจกรรมกระตุ้นให้ประชาชนในพื้นที่ตื่นตัว เข้ามามีส่วนร่วม ทั้งในรูปของส่วนบุคคลและกลุ่มคนต่างๆ มีการจัดแสดงและจำหน่ายสินค้าจากชุมชน เพื่อส่งเสริมผู้ประกอบการและประชาสัมพันธ์

สินค้าชุมชนให้เป็นที่สนใจแก่คนทั่วไป รวมถึงการจัดกิจกรรมส่งเสริมวัฒนธรรมของท้องถิ่นผ่านงานเทศกาล และประเพณีต่างๆ เพื่อการอนุรักษ์ สืบสาน ส่งเสริม และก่อเกิดประโยชน์ต่อการท่องเที่ยว ใช้ประโยชน์จาก สิ่งที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาพัฒนาและผลักดันให้เกิดเป็น Soft Power ขณะเดียวกันก็มองหาโอกาสใหม่ๆ ต่อยอด สร้างมูลค่าเพิ่มให้เป็นอัตลักษณ์ของจังหวัด อนุรักษ์ รักษา พื้นฟูมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของท้องถิ่นของ ชุมชน ส่งต่อให้เยาวชนรุ่นลูก รุ่นหลาน เพื่อให้เกิดการไหลเวียนของความรู้ ผลักดันให้ประชาชนและ ผู้ประกอบการในท้องถิ่นใช้ Social Platform เป็นเครื่องมือและช่องทางการประชาสัมพันธ์กิจกรรม และ ผลักดัน Soft Power ของจังหวัดให้เป็นที่รู้จักในระดับโลก ส่วนปัญหาและอุปสรรค พบว่า บุคลากรภาครัฐ และประชาชนยังขาดความเข้าใจในแก่นของแนวคิดและเนื้อหาเกี่ยวกับ Soft Power การผลักดันและ สนับสนุนจากรัฐบาลยังขาดความจริงจังและต่อเนื่อง ขาดการบูรณาการการทำงานร่วมกัน ภารกิจมีความทับซ้อนกันระหว่างหน่วยงานต่างๆ ประชาชนในพื้นที่ไม่ตื่นตัวและไม่ให้ความร่วมมือร่วมใจ และการจัดกิจกรรม การส่งเสริมยังเป็นการนำเสนอเพียงบางเท่านั้น ด้านแนวทางการขับเคลื่อนพบว่า หน่วยงานภาครัฐ ที่เกี่ยวข้องควรสร้างกลไกหนุนเสริม Soft Power ร่วมกันกับทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องเพื่อผลักดันให้การ ดำเนินงานเป็นระบบและเป็นรูปธรรม สร้างการรับรู้ในอัตลักษณ์ท้องถิ่นของจังหวัดสู่คนภายนอก โดยการ เผยแพร่อาหาร วัฒนธรรม เทศกาล ประเพณี กีฬา ผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น และแหล่งท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง ผ่านสื่อสร้างสรรค์ต่างๆ ที่สามารถเชื่อมโยงเข้าถึงคนทุกกลุ่ม ขณะเดียวกันก็สร้างความเข้าใจและความภูมิใจ ในอัตลักษณ์ท้องถิ่นให้กับประชาชนในจังหวัด กระตุ้นให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการเผยแพร่ รักษา และ พัฒนาต่อยอดอัตลักษณ์ของท้องถิ่นให้มีมูลค่าเพิ่ม เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวให้มาเยี่ยมชมเยือน

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

- 1.1 หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องควรบูรณาการการทำงานระหว่างหน่วยงาน และภาคเอกชน ที่เกี่ยวข้อง เพื่อร่วมกันนำนโยบาย Soft Power ไปปฏิบัติให้ประสบผลสำเร็จ
- 1.2 หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องควรกระตุ้นให้ประชาชนมีความรู้สึกของการเป็นเจ้าของท้องถิ่น เกิดความรัก ความหวงแหน เล็งเห็นคุณค่า ประโยชน์ และเข้ามามีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น ตัดสินใจ วางแผน ร่วมแก้ปัญหา และร่วมดำเนินการขับเคลื่อน Soft Power
- 1.3 หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องควรเพิ่มการประชาสัมพันธ์และการสื่อสารในรูปแบบใหม่ๆ รวมถึงจัดกิจกรรมส่งเสริมอัตลักษณ์ของท้องถิ่นเพื่อสร้างจุดขาย และผลักดัน Soft Power อย่างต่อเนื่อง
- 1.4 หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องควรร่วมมือกับภาคส่วนต่างๆ ตามหาทรัพยากร วัฒนธรรม ประเพณี อาหาร กีฬาต่างๆ ที่เป็นอัตลักษณ์ในท้องถิ่น เพื่อนำมายกระดับ และกำหนดเป็นเป้าหมายในการ ผลักดัน Soft Power ของท้องถิ่นและจังหวัดให้ชัดเจน
- 1.5 หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมให้มีการจัดทำฐานข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญา ของท้องถิ่น เพื่อสืบสานและอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สำคัญไว้ไม่ให้สูญหายไป พร้อมกับเผยแพร่ให้แก่คน ในชุมชน โดยเฉพาะกลุ่มคนรุ่นใหม่
- 1.6 หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องควรมีการสร้าง ความเข้าใจในเรื่ององค์ความรู้ด้าน Soft Power ให้แก่บุคลากรและประชาชนในท้องถิ่นให้มากขึ้น

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับ

2.1 ศึกษาตัวแปรที่มีผลต่อความสำเร็จ ในการขับเคลื่อน Soft Power: อัตลักษณ์ท้องถิ่นภาคใต้ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวจังหวัดชุมพร

2.2 ศึกษาเปรียบเทียบการขับเคลื่อน Soft Power : อัตลักษณ์ท้องถิ่นภาคใต้เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแต่ละแห่งในจังหวัดชุมพร เพื่อทราบจุดเด่นของแต่ละท้องถิ่น

2.3 ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการขับเคลื่อน Soft Power: อัตลักษณ์ท้องถิ่นภาคใต้ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวจังหวัดชุมพร

References

- Ban Ki-moon. (2008). *South Korea's Soft Power Struggles*. Retrieved May 30, 2022, from <https://www.eastasiaforum.org/2021/07/20/south-koreas-soft-power-struggles/>
- Boonyo, N. (2022). *Thailand's Soft Power? Meaning, Reality and Dreams*. Retrieved April 20, 2022, from <https://www.bangkokbiznews.com/blogs/columnist/999871>
- Chumphon Provincial Governor's Office. (2020). *Information for Tourists*. Chumphon: Chumphon Provincial Office.
- Department of Cultural Promotion. (2019). *Southern Cultural Heritage*. Bangkok: Agricultural Cooperative Assembly Printing House of Thailand.
- Gao, S., Huang, S., & Huang, Y. (2009). Rural Tourism Development in China. *International Journal of Tourism Research*, 11(5), 439–450.
- Jansuri, A. (2017). *Spinning Learning, Art Viewing, Prasat Tai: Community-Based Tourism Activities. Creative. In the 6th National Academic Conference 2017 ASEAN 50 Plus: Uniqueness in Diversity*. Friday, August 18, 2017, at the Auditorium, Headquarters, Thai Airways International Public Company Limited.
- Kornphetcharat, K. (2022). *The Thai Government and Pushing for Local Soft Power When It Has to Formally 'Build' The System Is Not Because of 'Luck'*. Retrieved August 5, 2022, from <https://thestandard.co/thai-gov- and-local-soft-power/>
- Kraft, M. E., & Furlong, S. R. (2004). *Public Policy: Politics Analysis and Alternatives*. Washington D.C.: CQ Press.
- Lopattananont, T. (2022). *Pointing Out the Future of Thai Soft Power. Should Fix Weaknesses and Develop Urgently to Enter the Global Market*. Retrieved November 21, 2022, from <https://www.springnews.co.th/digital-tech/. technology/832285>
- Manager Online. (2022). *Take off the Lesson "Purple Sticky Rice Fever" Is Still Not Soft Power, just a Great Trend!* Retrieved April 25, 2022, from <https://mgronline.com/daily/detail/9650000038551>
- Namburi, S., & Manmee, T. (2020). Public Participation in the Preservation and Revitalization of Local Cultural Traditions in Chaiyaphum Province. *Journal of Legal Entity Management and Local Innovation*, 7(6), 125-136.

- Nye, J. S. (2004). *Soft Power: The Means to Success in World Politics*. New York: Public Affairs.
- Phrakhrubaidikawichan (Songrasri), & Phosing, P. (2022). Local Identity to Creative Tourism Management. *Journal of Buddhist Studies Vanam Dongrak*, 9(2), 127-140.
- Rojjanawongsakul, K. (2022). A Case Study of the Success of the South Korean Entertainment Industry. *Journal of Public Administration and Politics*, 11(2), 124-143.
- Somboonphon, U. et al. (2017). *Forms of Cultural Activities for the Development of Tourist Attractions in the Province of Samut Songkhram*. Pathum Thani: Western University.
- Suan Dusit University. (2022). *Thai People and Soft Power*. Retrieved June 21, 2022, from [https:// suandusitpoll.dusit.ac.th/](https://suandusitpoll.dusit.ac.th/)
- Sukontasap, R. (2018). Management of Soft Power Resources in Thailand. *Ratthapirak Journal*, 60(3), 47-55.
- Tangsukeesiri, P. (2022). Guidelines for Tourism Promotion Based on Local Food Soft Power in Sukhothai Province. *Journal of Management Science Pibulsongkram Rajabhat University*, 4(2), 77- 89.
- Vorapamorn, P., & Bisonyabut, N. (2022). *Soft Power Thai, Why Is It Still Not Working?* Retrieved April 20, 2022, from <https://tdri.or.th/2022/04/soft-power-thai/>
- Wattanavrangkul, P. (2022). *Encourage “New Generation” to Use Soft Power to Propel Cultural Heritage*. Retrieved April 20, 2022, from <https://www.thaipbs.or.th/news/content/314474>
- White, A. T. (1982). *Why Community Participation? A Discussion of the Arguments. Community Participation: Current Issue and Lesson Learned*. New York: United Nations Children’s Fund.

การพัฒนารูปแบบค่านิยมอุดมการณ์ประชาธิปไตยของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 ด้วยหลักพุทธวิธี*

The Development of Democratic Ideological Values Youth in the 21st Century
with Buddhist Principles

พรพิมล โพธิ์ชัยหล้า

Pornpimol Pochailar

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

Mahamakut Buddhist University, Thailand.

Corresponding Author's Email: pochailar11@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1. เพื่อศึกษาค่านิยมอุดมการณ์ประชาธิปไตยของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 ด้วยหลักพุทธวิธี (ใช้หลักธรรมสัปปุริสธรรม 7) 2. เพื่อสร้างรูปแบบค่านิยมอุดมการณ์ประชาธิปไตยของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 ด้วยหลักพุทธวิธี (ใช้หลักธรรมสัปปุริสธรรม 7) และ 3. เพื่อนำเสนอคู่มือการพัฒนารูปแบบค่านิยมอุดมการณ์ประชาธิปไตยของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 ด้วยหลักพุทธวิธี (ใช้หลักธรรมสัปปุริสธรรม 7) เป็นงานวิจัยเชิงผสมผสาน โดยกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ เยาวชนไทยที่มีอายุระหว่าง 15-25 ปี ในสถานศึกษาสังกัดกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน จำนวน 400 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ตามวิธีการวัดแบบลิเคิร์ทสเกล Likert (1970) ตั้งแต่ระดับปฏิบัติมากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด มีค่า IOC ระหว่าง 0.67-1.00 และค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ .89 และได้ทำการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้บริหาร จำนวน 9 คน เพื่อพิจารณาให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับองค์ประกอบ และตัวชี้วัดการพัฒนารูปแบบค่านิยมอุดมการณ์ประชาธิปไตยของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 ด้วยหลักพุทธวิธี รวมถึงการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) จากผู้ทรงคุณวุฒิที่เป็นนักวิชาการหรือผู้สอนในโรงเรียนกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง ที่มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาเอก จำนวน 2 คน นักการศึกษาที่ปฏิบัติงานในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง 4 จังหวัด จำนวน 4 คน และผู้บริหารโรงเรียนจำนวน 4 คน รวม 10 ท่าน

ผลการวิจัยพบว่า 1. ค่านิยมอุดมการณ์ประชาธิปไตยของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 ด้วยหลักพุทธวิธี (ใช้หลักธรรมสัปปุริสธรรม 7) 6 ประการ ได้แก่ 1) อำนาจเป็นของประชาชน 2) สิทธิมนุษยชน 3) การใช้เหตุผลและขันติธรรม 4) การปกครองโดยเสียงส่วนใหญ่ 5) ฉันทานุมัติ และ 6) กระบวนการประชาธิปไตย 2. รูปแบบค่านิยมอุดมการณ์ประชาธิปไตยของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 ด้วยหลักพุทธวิธี (ใช้หลักธรรมสัปปุริสธรรม 7) ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ 19 ตัวบ่งชี้ ประเมินความเหมาะสมและความเป็นประโยชน์อยู่ในระดับมาก 3. คู่มือการพัฒนารูปแบบค่านิยมอุดมการณ์ประชาธิปไตยของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 ด้วยหลักพุทธวิธี (ใช้หลักธรรมสัปปุริสธรรม 7) ความเหมาะสมของคู่มือเพื่อการพัฒนารูปแบบค่านิยมอุดมการณ์ประชาธิปไตยของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 ด้วยหลักพุทธวิธี (ใช้หลักธรรมสัปปุริสธรรม 7) โดยรวม

*Received June 15, 2023; Revised August 10, 2023; Accepted August 16, 2023

อยู่ในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ด้านประโยชน์จากการนำคู่มือไปใช้ รองลงมา คือ ด้านความเป็นไปได้ และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการออกแบบ

คำสำคัญ: การพัฒนารูปแบบ; อุดมการณ์ประชาธิปไตย; เยาวชนไทยในศตวรรษที่ 21; หลักพุทธวิธี

Abstract

The objectives of this research were 1) to investigate the development of democratic ideological for youth in the 21st century with Buddhist principles; 2) to create a model of democratic ideological values for youth in the 21st century with Buddhist principles; and 3) to present a manual on the development of democratic ideological values for youth in the 21st century with Buddhist principles (under *Sappurisadhamma*). This is a mixed-methods research. The sample group in this research consisted of 400 Thai youth aged between 15-25 years in educational institutions affiliated with the Upper Northeastern Province Group. The instrument used for data collection was a questionnaire. The 5-Likert scale questionnaire had an IOC value ranged between 0.67-1.00 and an overall confidence value of .89.

The results showed that: 1) The development of democratic ideological values for youth in the 21st century with Buddhist principles (under *Sappurisadhamma*) are (1) Power belongs to the people, (2) Human rights, (3) Reason and tolerance, (4) Majority rule, (5) Consensus, and (6) Democratic process; 2) Based on the evaluation, the propriety and utility are at a high level. The development of democratic ideological values for youth in the 21st century with Buddhist principles (under *Sappurisadhamma*) consists of 6 elements and 19 indicators; and 3) A manual on the development of democratic ideological values for youth in the 21st century with Buddhist principles (under *Sappurisadhamma*) has the overall propriety at a high level. The aspect with the highest mean is the benefit from the manual implementation, followed by the feasibility aspect. The aspect with the lowest average is the design.

Keywords: Development; Democratic Ideological; Thai Youth in the 21st Century; Buddhist Principles

บทนำ

ระบอบประชาธิปไตยมีความสำคัญอย่างยิ่งสำหรับคนไทยทุกคนเพราะการดำรงชีวิตตามวิถีทางของการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยเหมาะสมสำหรับประเทศไทยเป็นรูปแบบการปกครองที่เปิดโอกาสให้ประชาชนทุกคนได้มีส่วนร่วมในการปกครองประเทศ ประเทศไทยใช้รูปแบบการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ประชาธิปไตยได้พัฒนาไปได้ระดับหนึ่ง เนื่องจากความเข้าใจในหลักการของประชาธิปไตยยังมีไม่ทั่วถึงในหมู่ประชาชนชาวไทยจนอาจทำให้เกิดความสับสนในระบอบประชาธิปไตย การจะพัฒนาระบอบประชาธิปไตยให้เกิดความยั่งยืนได้นั้น ต้องปลูกฝังความรู้ความเข้าใจ และค่านิยมประชาธิปไตยที่ถูกต้องให้แก่เยาวชนคนรุ่นใหม่ที่เป็นกำลังสำคัญของประเทศ (The Secretariat Of The House Of Representatives, 2016)

การอยู่ร่วมกันในสังคมให้เกิดความสงบสุขร่มเย็น ทุกคนอยู่ด้วยกันโดยรู้สิทธิ เสรีภาพของตน ไม่ก้าวล่วงไป ละเมิดสิทธิเสรีภาพของผู้อื่นไม่ใช้กำลังในการแก้ปัญหา กรณีมีความแตกต่างทางความคิดระหว่างกัน ให้รู้จักใช้เหตุผล และเคารพความคิดเห็นที่แตกต่างของผู้อื่น มีความคิดเป็นของตัวเอง ไม่ถูกครอบงำ หรือการชักจูง โน้มน้าวจากผู้ไม่หวังดีหรือผู้แสวงหาผลประโยชน์ด้วยความไม่บริสุทธิ์ยุติธรรม จนทำให้ความคิดผิดไปจากความถูกต้อง ซึ่งความเป็นประชาธิปไตยในประเทศไทยปรับโครงสร้างการบริหาร คาดหวังให้ประชาชนอยู่ร่วมกันอย่างภราดรภาพ เสมือนเป็นพี่น้องกัน ซึ่งจะทำให้สังคมเกิดปกติสุข มีการเลือกผู้แทน การแก้ไขกฎหมาย แต่สิ่งหนึ่งที่ควรให้ความสำคัญด้วยก็คือ การศึกษาด้านค่านิยมประชาธิปไตย ในตัวพลเมือง เหตุใดค่านิยมประชาธิปไตยถึงมีความสำคัญและต้องศึกษา คำตอบที่ปรากฏ คือ ค่านิยมเป็นความคิดและสิ่งที่ยึดถืออยู่ในตัวบุคคล เป็นสิ่งที่คนในสังคมเห็นว่าควรค่าแก่การปฏิบัติ ยิ่งในปัจจุบัน ประเทศไทยมีความพยายามในการพัฒนาการปกครอง ระบอบประชาธิปไตย ค่านิยมประชาธิปไตยจึงเป็นสิ่งสำคัญในการเป็นตัวนำความคิดและการแสดงออก อันส่งผลต่อสถานการณ์ประชาธิปไตยในไทย (The Secretariat of the House of Representatives, 2016)

Philun, Silaat, Prajong and Sarana (2011) ได้ทำงานวิจัยด้านค่านิยมประชาธิปไตยในไทย พบว่าคนไทยมีค่านิยมประชาธิปไตยด้านประโยชน์ส่วนรวมอยู่ในระดับต่ำ แต่มองค่านิยมที่เป็นผล ประโยชน์ต่อตนเองในระดับสูง ส่วนหนึ่งมาจากการอบรมบ่มตรหหลานให้โตไปเป็นเจ้าคนนายคน มียศถาบรรดาศักดิ์ (Hannakhin, 1983) ซึ่งคำสอนดังกล่าวขัดแย้งกับเรื่องความเท่าเทียมของคนตามหลักประชาธิปไตย มีการเอาเปรียบเพื่อผลประโยชน์ต่อตนเองและพวกพ้อง นำไปสู่ปัญหาการทุจริตคอร์รัปชัน ไม่เคารพกฎเกณฑ์ ตามหลักกฎหมาย และปัญหาอื่นๆ ที่กระทบต่อสังคมเป็นวงกว้าง ความเสื่อมโทรมทางศีลธรรม รวมถึง ปัญหาความแตกต่างเรื่องความคิดทางการเมือง ที่ไม่สามารถหาจุดร่วมทางความคิดและดำเนินไปตามหลักประชาธิปไตย ได้ ทำให้ประชาธิปไตยในไทยล้มลุกคลุกคลานมาตลอด 80 กว่าปี หากมองย้อนกลับไป ประเทศไทยไม่ได้เป็นเพียงประเทศเดียวที่มีปัญหาในการปกครองระบอบประชาธิปไตย แต่ประเทศที่ปกครองระบอบประชาธิปไตยหลายประเทศ ล้วนเคยผ่านปัญหาด้านการพัฒนาประชาธิปไตยมาแล้วทั้งสิ้น เช่น การพยายามประกาศแยกตัวในแคว้นกาตาลญาของสเปน ปัญหาผิวสีในสหรัฐอเมริกา แต่สิ่งที่ทำให้ประเทศเหล่านั้นมีความพยายามแก้ไขปัญหาคือ การศึกษาถึงค่านิยมประชาธิปไตย พฤติกรรม และวัฒนธรรมของพลเมืองในทุกช่วงวัยว่าเป็นอย่างไร มีการเปลี่ยนแปลงมากน้อยแค่ไหน หรือต้องการอะไรเมื่อเทียบกับในอดีต และเน้นให้การศึกษาด้านประชาธิปไตยที่คาดหวังในเด็กและเยาวชนที่จะเติบโตมาเป็นพลเมืองรุ่นใหม่

การเคลื่อนไหวทางการเมืองของขบวนการประชาธิปไตยใหม่นั้น มีลักษณะ เป็นการเคลื่อนไหวทางสังคมแนวใหม่ (New Social Movement) ที่มุ่งเน้นการแย่งชิงพื้นที่ทางความคิด การให้ความรู้ ความจริง การแสดงออกเชิงสัญลักษณ์ และการท้าทายอำนาจรัฐนั้น กระตุ้นจิตสำนึกประชาธิปไตยให้แก่สังคมไทย และเตือนผู้ยึดอำนาจให้ตระหนักถึงการมีตัวตนความเป็นพลเมืองตามวิถีประชาธิปไตย ที่สะสมกันมาอย่างยาวนาน นับตั้งแต่มีการเปลี่ยนแปลงการปกครอง 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475 โดยการเคลื่อนไหวดังกล่าวนี้ สอดคล้องกับแนวคิดสร้างสรรค์นิยม (constructivism) ที่พยายามจะอธิบายโครงสร้างทางสังคมว่า บรรทัดฐาน ค่านิยม ความเชื่อที่เป็นที่ยอมรับของสังคมนั้น สามารถเปลี่ยนแปลงได้โดยการริเริ่ม สร้างสรรค์ของปัจเจกบุคคล เพื่อสร้างเป็นบรรทัดฐานใหม่แก่สังคม ดังนั้น วัฒนธรรมดั้งเดิมของสังคมไทยที่ถูกพันอยู่กับระบบอุปถัมภ์ การใช้อำนาจเบ็ดเสร็จ ซึ่งเป็นตัวขวางกั้นการเจริญเติบโตของประชาธิปไตยนั้น ก็สามารถเปลี่ยนแปลงได้เช่นกัน ดังที่ ขบวนการประชาธิปไตยใหม่ ได้ต่อสู้เพื่อกระตุ้นจิตสำนึกประชาธิปไตย และทวงคืนอำนาจที่ควรจะเป็นของประชาชนแก่สังคมไทย (Jantanukul, 2020)

ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาการพัฒนาารูปแบบค่านิยมอุดมการณ์ประชาธิปไตยของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 ด้วยหลักพุทธวิธี (ใช้หลักธรรมสัปปุริสธรรม 7) ผ่านมุมมองแนวคิดสร้างสรรค์นิยม ซึ่งหลักสัปปุริสธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาทที่เกี่ยวกับการปกครองระบอบประชาธิปไตยนั้นผู้นำจะต้องมีหลักธรรมในการปฏิบัติงาน 7 ประการ คือ 1) ความรู้จักเหตุ ช่วยให้รู้จักวิเคราะห์หาสาเหตุของสถานการณ์ตามเป็นจริง 2) ความรู้จักผล ช่วยให้ทราบผลที่จะตามมาในแต่ละเรื่อง 3) ความรู้จักตน ประพฤติตนให้เหมาะสมแก่สถานะ 4) ความรู้จักประมาณ ช่วยให้รู้จักทำทุกสิ่งทุกอย่างให้อยู่ในความพอดี 5) ความรู้จักกาล ช่วยให้รู้จักเวลาที่เหมาะสมในการประสานทำกิจกรรมต่างๆ 6) ความรู้จักชุมชน ช่วยให้รู้จักปฏิบัติตนให้ถูกต้องกับกาลเทศะทั้งกับบุคคลและสถานที่ 7) ความรู้จักบุคคล ช่วยให้ปฏิบัติกับบุคคลนั้นๆ ได้อย่างเหมาะสม เกิดการประสานงานที่ดีในทุกด้าน แล้วสังเคราะห์อุดมการณ์ประชาธิปไตยและการเปลี่ยนแปลงบรรทัดฐานทางสังคมซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการวิเคราะห์บริบททางการเมืองและการเปลี่ยนแปลงทางสังคมไทย ซึ่งจะทำให้รูปแบบค่านิยมของคนไทยอุดมการณ์ประชาธิปไตยเยาวชนไทยในศตวรรษที่ 21 ก้าวไปสู่การพึ่งพาตนเองและการพัฒนาอย่างยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาค่านิยมอุดมการณ์ประชาธิปไตยของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 ด้วยหลักพุทธวิธี (ใช้หลักธรรมสัปปุริสธรรม 7)
2. เพื่อสร้างรูปแบบค่านิยมอุดมการณ์ประชาธิปไตยของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 ด้วยหลักพุทธวิธี (ใช้หลักธรรมสัปปุริสธรรม 7)
3. เพื่อนำเสนอคู่มือการพัฒนาารูปแบบค่านิยมอุดมการณ์ประชาธิปไตยของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 ด้วยหลักพุทธวิธี (ใช้หลักธรรมสัปปุริสธรรม 7)

วิธีดำเนินการวิจัย

ระยะที่ 1 ศึกษาองค์ประกอบ และตัวชี้วัดการพัฒนาารูปแบบค่านิยมอุดมการณ์ประชาธิปไตยของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 ด้วยหลักพุทธวิธี (ใช้หลักธรรมสัปปุริสธรรม 7) ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพโดยการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) และการสัมภาษณ์เชิงลึก มีขั้นตอนดังนี้

ขั้นที่ 1 ศึกษาองค์ประกอบการพัฒนาารูปแบบค่านิยมอุดมการณ์ประชาธิปไตยของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 ด้วยหลักพุทธวิธี (ใช้หลักธรรมสัปปุริสธรรม 7) ด้วยการศึกษและวิเคราะห์ จากแนวคิดทฤษฎีเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อสังเคราะห์มาเป็นการพัฒนาารูปแบบค่านิยมอุดมการณ์ประชาธิปไตยของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 ด้วยหลักพุทธวิธี (ใช้หลักธรรมสัปปุริสธรรม 7) ได้แก่ 1. รูปแบบค่านิยมของคนไทยอุดมการณ์ประชาธิปไตยเยาวชนไทยในศตวรรษที่ 21 ประกอบด้วยหลักสำคัญ 6 ประการ ได้แก่ 1. อำนาจเป็นของประชาชน 2. สิทธิมนุษยชน 3. การใช้เหตุผลและขันติธรรม 4. การปกครองโดยเสียงส่วนใหญ่ 5. ฉันทานุมัติ 6. กระบวนการประชาธิปไตย ส่วนค่านิยมเป็นสิ่งที่บุคคลในสังคมเห็นว่ามีคุณค่าควรแก่การปฏิบัติและยึดถือ มีทั้งรูปแบบที่ดีและไม่ดี ในหนึ่งบุคคลสามารถมีได้มากกว่าหนึ่งค่านิยมและมีที่มาจากประสบการณ์ในชีวิตที่ได้รับ ทั้งยังสามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามกาลเวลาและสภาพสังคมที่เปลี่ยนไป (Chapilman, 1988) ผู้ที่มีค่านิยมประชาธิปไตยจึงต้องมีความเชื่อในระบอบประชาธิปไตยว่าเป็นสิ่งที่มีคุณค่าปฏิบัติตนให้ดำรงอยู่ในกฎเกณฑ์ของประชาธิปไตยและแสดงออกได้ถึงลักษณะการมีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย (Wongwanich, 1997) คือ 1. ประชาชนต้องมีจิตใจต้องการการปกครองระบอบประชาธิปไตยมากกว่าการปกครองแบบระบอบอื่น และมองว่าการปกครองระบอบประชาธิปไตยเป็นการ

ปกครองของประชาชน โดยประชาชนและเพื่อประชาชน 2. เชื่อมมั่นในศักดิ์ศรีและคุณค่าของความเป็นมนุษย์ ในตนเองและผู้อื่นมีความเสมอภาคในโอกาส เพศ การเมือง การศึกษา การรักษาพยาบาล เศรษฐกิจ เพื่อให้บุคคลพัฒนาศักยภาพที่แตกต่างได้อย่างเท่าเทียม ยอมรับความคิดเห็นที่ขัดแย้งกับตนเองและมีความอดทนอดกลั้นจากความหลากหลาย ในพฤติกรรม 3. เคารพในกฎหมายและกฎเกณฑ์ตามประชาธิปไตย มีการรับฟังเสียงข้างมาก และคุ้มครองเสียงข้างน้อยเพื่อเป็นหลักประกันว่าการกระทำนั้นเป็นไปเพื่อแก้ปัญหาและเพื่อผลประโยชน์ของคน ส่วนใหญ่รวมถึงต้องทำตามหลักข้อตกลงที่ต้องปฏิบัติตามของทั้งสองฝ่าย อย่างยุติธรรม และไม่กระทำการละเมิดต่อผู้อื่น 4. มีส่วนร่วมทางการเมืองโดยการติดตามข่าวสารและแสดงความคิดเห็น 5. มีสำนึกในสิทธิและหน้าที่พลเมืองของตน มีการบำเพ็ญประโยชน์เพื่อส่วนรวมและเห็นถึงประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นจากสิ่งที่ทำ 6. มองโลกในแง่ดีไว้ใจว่าผู้อื่นก็มีความสามารถ เชื่อมั่นในเจ้าหน้าที่หรือสถาบันของรัฐเพราะ การเมืองเป็นเรื่องของความไว้วางใจ ความร่วมมือกันและใฝ่ฝันในสันติภาพ 7. วิพากษ์วิจารณ์อย่างมีเหตุผลและเป็นไปในทางสร้างสรรค์ และศึกษาหลักธรรมสัปปุริสธรรม 7 ประกอบด้วย 1. อัมมัญญาตา เป็นผู้รู้จักเหตุ 2. อัตถัญญาตา เป็นผู้รู้จักผล 3. อัตตัญญาตา เป็นผู้รู้จักตน 4. มัตตัญญาตา เป็นผู้รู้จักประมาณ 5. กาลัญญาตา เป็นผู้รู้จักกาล 6. ปริสสัญญาตา เป็นผู้รู้จักบริษัท 7. ปุคคลัญญาตา เป็นผู้รู้จักบุคคล

ขั้นที่ 2 สัมภาษณ์เชิงลึกผู้บริหาร จำนวน 9 คน เพื่อพิจารณาให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับองค์ประกอบ และตัวชี้วัดการพัฒนารูปแบบค่านิยมอุดมการณ์ประชาธิปไตยของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 ด้วยหลักพุทธวิธี (ใช้หลักธรรมสัปปุริสธรรม 7)

ขั้นที่ 3 สรุปผลการศึกษาองค์ประกอบและตัวชี้วัดเพื่อสร้างข้อคำถามหรือตัวแปรหรือแบบวัดในการออกแบบเครื่องมือในการวิจัยเชิงปริมาณในระยะที่สอง เพื่อนำไปสร้างเครื่องมือและเก็บข้อมูล

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ใช้ศึกษาในครั้งนี้ ได้แก่ เยาวชนไทยที่มีอายุระหว่าง 15-25 ปี ในกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง ประกอบด้วยจังหวัด ร้อยเอ็ด ขอนแก่น มหาสารคาม และกาฬสินธุ์ ได้จำนวน 662,662 คน และกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยในครั้งนี้ ได้กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยคำนวณจากสูตรของ ทาโร่ ยามานะ (Yamane, 1973) ที่ระดับความคลาดเคลื่อนในการสุ่มที่ .05 ด้วยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified random sampling) โดยผู้วิจัยได้กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยการคำนวณตามสูตรของทาโร่ ยามานะ คำนวณได้ 399.75 คน ผู้วิจัยมีความประสงค์จะให้มีความถี่กลุ่มตัวอย่างที่สูงขึ้น จึงใช้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลมี 2 ชุด ได้แก่

ชุดที่ 1 เป็นแบบสอบถาม แบบมาตราประมาณค่า 5 ระดับ ประกอบด้วย 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นแบบเลือกตอบเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม ลักษณะคำถามเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check - list)

ตอนที่ 2 แบบสอบถามสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์การพัฒนารูปแบบค่านิยมอุดมการณ์ประชาธิปไตยของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 ด้วยหลักพุทธวิธี (ใช้หลักธรรมสัปปุริสธรรม 7) มีลักษณะเป็นแบบมาตราประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ตามวิธีการวัดแบบลิเคิร์ทสเกล Likert (1970) ตั้งแต่ระดับปฏิบัติ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด

ชุดที่ 2 เป็นแบบประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ มีลักษณะเป็นแบบมาตราประมาณค่า 5 ระดับ ประกอบด้วย 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นแบบเลือกตอบเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบประเมิน ลักษณะคำถามเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check - list)

ตอนที่ 2 ประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์การพัฒนารูปแบบค่านิยมอุดมการณ์ประชาธิปไตยของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 ด้วยหลักพุทธวิธี (ใช้หลักธรรมสัปปริสธรรม 7) มีลักษณะเป็นแบบมาตราประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ตามวิธีการวัดแบบลิเคิร์ทสเกล Likert (1970) ตั้งแต่ระดับปฏิบัติ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ วิเคราะห์โดยใช้ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

ระยะที่ 2 การการพัฒนารูปแบบค่านิยมอุดมการณ์ประชาธิปไตยของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 ด้วยหลักพุทธวิธี (ใช้หลักธรรมสัปปริสธรรม 7) โดยการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) มีขั้นตอนดังนี้

ขั้นที่ 1 ร่างรูปแบบและประเมินการพัฒนารูปแบบค่านิยมอุดมการณ์ประชาธิปไตยของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 ด้วยหลักพุทธวิธี (ใช้หลักธรรมสัปปริสธรรม 7) โดยการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอกและสภาพแวดล้อมภายใน (SWOT Analysis) ซึ่งจะครอบคลุมขอบเขตของปัจจัยที่กว้างด้วยการระบุจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและอุปสรรค ทำให้มีข้อมูลในการกำหนดทิศทางหรือเป้าหมายที่จะถูกสร้าง และใช้เทคนิคการวิเคราะห์เมทริกซ์ (Matrix Analysis) การยกร่างรูปแบบและประเมินการพัฒนารูปแบบค่านิยมอุดมการณ์ประชาธิปไตยของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 ด้วยหลักพุทธวิธี (ใช้หลักธรรมสัปปริสธรรม 7) มีรายละเอียดดังนี้

1. การหาค่า PNI_{modified} การพัฒนารูปแบบค่านิยมอุดมการณ์ประชาธิปไตยของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 ด้วยหลักพุทธวิธี (ใช้หลักธรรมสัปปริสธรรม 7) ที่มีค่า PNI_{modified} มากกว่าหรือเท่ากับ ค่าเฉลี่ยรวมมาวิเคราะห์โดยใช้เทคนิค SWOT ในรูป TOWS Matrix

2. วิเคราะห์โอกาส อุปสรรค จุดแข็ง จุดอ่อน มาวิเคราะห์โดยใช้เทคนิค SWOT ในรูป TOWS Matrix

3. นำข้อมูลจากข้อ 1 และ 2 มาสังเคราะห์เป็นการพัฒนารูปแบบค่านิยมอุดมการณ์ประชาธิปไตยของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 ด้วยหลักพุทธวิธี (ใช้หลักธรรมสัปปริสธรรม 7)

4. นำร่างการพัฒนารูปแบบค่านิยมอุดมการณ์ประชาธิปไตยของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 ด้วยหลักพุทธวิธี (ใช้หลักธรรมสัปปริสธรรม 7) นำเสนอผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบและให้เสนอแนะในส่วนที่บกพร่องแล้วปรับปรุงแก้ไข

ขั้นที่ 2 การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) การพัฒนารูปแบบค่านิยมอุดมการณ์ประชาธิปไตยของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 ด้วยหลักพุทธวิธี (ใช้หลักธรรมสัปปริสธรรม 7) ที่ได้จากข้อมูลในขั้นที่ 1 โดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 10 ท่าน ดังนี้

1. ผู้ทรงคุณวุฒิร่วมสนทนากลุ่ม จำนวน 10 คน โดยเลือกผู้ทรงคุณวุฒิแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ซึ่งเป็นผู้ทรงคุณวุฒิที่มีคุณสมบัติดังต่อไปนี้

1.1 เป็นนักวิชาการหรือผู้สอนในโรงเรียนกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง ที่มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาเอก จำนวน 2 คน

1.2 นักการศึกษาที่ปฏิบัติงานในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง 4 จังหวัด จำนวน 4 คน

1.3 ผู้บริหารโรงเรียน จำนวน 4 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิพากษ์ คือ คู่มือการสนทนากลุ่ม เรื่อง การพัฒนารูปแบบค่านิยมอุดมการณ์ประชาธิปไตยของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 ด้วยหลักพุทธวิธี (ใช้หลักธรรมสัปปริสธรรม 7) โดยการนำผลจากขั้นที่ 1 ในระยะที่ 2 มาสร้างเป็นแนวทางสำหรับให้ผู้ทรงคุณวุฒิได้สนทนากลุ่มเพื่อหาข้อสรุปของรูปแบบ

3. จัดการสนทนากลุ่ม เพื่อให้ผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 10 คน ได้วิพากษ์และให้ข้อเสนอแนะในส่วนที่บกพร่องของรูปแบบ พร้อมกับบันทึกข้อมูลไว้เพื่อนำไปแก้ไข

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 ผู้วิจัยนำข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิมาวิเคราะห์แล้วสรุปเป็นประเด็นตามข้อสรุปข้อเสนอแนะ

4.2 ผู้วิจัยนำข้อมูลจากข้อ 4.1 ไปปรับปรุงรูปแบบและประเมินการพัฒนารูปแบบค่านิยมอุดมการณ์ประชาธิปไตยของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 ด้วยหลักพุทธรวิธี (ใช้หลักธรรมสัปปริสธรรม 7) ให้มีความถูกต้องและสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขั้นที่ 3 การประเมินการพัฒนารูปแบบค่านิยมอุดมการณ์ประชาธิปไตยของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 ด้วยหลักพุทธรวิธี (ใช้หลักธรรมสัปปริสธรรม 7) โดยใช้แบบประเมิน มีลักษณะเป็นแบบมาตราประมาณค่า 5 ระดับ โดยกลุ่มมีส่วนได้ส่วนเสีย จำนวน 10 คน ผู้วิจัยได้คัดเลือกกลุ่มตามเกณฑ์ คือ 1. เป็นนักวิชาการหรือผู้สอนในโรงเรียนกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง ที่มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาเอก จำนวน 2 คน 2. นักการศึกษาที่ปฏิบัติงานในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง 4 จังหวัด จำนวน 4 คน และ 3. ผู้บริหารโรงเรียน จำนวน 4 คน เพื่อประเมินตรวจสอบ ยืนยันรับรองจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย โดยแบบประเมินผู้วิจัยได้ออกแบบประเมิน 3 ด้าน ประกอบด้วย ด้านความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ โดยใช้การวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) โดยใช้เกณฑ์การแปลความหมายของค่าเฉลี่ย (Srisaet, 2010) ดังต่อไปนี้

4.51 - 5.00	หมายถึง	มีการปฏิบัติอยู่ในระดับ	มากที่สุด
3.51 - 4.50	หมายถึง	มีการปฏิบัติอยู่ในระดับ	มาก
2.51 - 3.50	หมายถึง	มีการปฏิบัติอยู่ในระดับ	ปานกลาง
1.51 - 2.50	หมายถึง	มีการปฏิบัติอยู่ในระดับ	น้อย
1.00 - 1.50	หมายถึง	มีการปฏิบัติอยู่ในระดับ	น้อยที่สุด

ได้การพัฒนารูปแบบค่านิยมอุดมการณ์ประชาธิปไตยของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 ด้วยหลักพุทธรวิธี (ใช้หลักธรรมสัปปริสธรรม 7) ที่พัฒนาขึ้นแล้ว เพื่อนำไปใช้ในการพัฒนาค่านิยมของคนไทยต่อไป

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาค่านิยมอุดมการณ์ประชาธิปไตยของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 ด้วยหลักพุทธรวิธี (ใช้หลักธรรมสัปปริสธรรม 7) ผลการวิจัยพบว่า ค่านิยมอุดมการณ์ประชาธิปไตยของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 ด้วยหลักพุทธรวิธี (ใช้หลักธรรมสัปปริสธรรม 7) ประกอบด้วย 6 ประการ ได้แก่ 1. อำนาจเป็นของประชาชน 2. สิทธิมนุษยชน 3. การใช้เหตุผลและขันติธรรม 4. การปกครองโดยเสียงส่วนใหญ่ 5. ฉันทานุมัติ 6. กระบวนการประชาธิปไตย

1. สภาพปัจจุบันของการพัฒนารูปแบบค่านิยมอุดมการณ์ประชาธิปไตยของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 ด้วยหลักพุทธรวิธี (ใช้หลักธรรมสัปปริสธรรม 7) ด้านอำนาจเป็นของประชาชน โดยรวมอยู่ในระดับน้อย ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ อำนาจอธิปไตยถือเป็นอำนาจสูงสุดของประชาชนอันเป็นหัวใจของประชาธิปไตย รองลงมา คือ ประชาธิปไตยต้องคำนึงถึงเสียงส่วนใหญ่ของประชาชน ทั้งนี้เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ส่วนรวมมากที่สุด ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ การใช้อำนาจในการตัดสินใจเด็ดขาด รวดเร็วมีความจำเป็นในการแก้ไขปัญหาบ้านเมืองในปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ของรูปแบบค่านิยมอุดมการณ์ประชาธิปไตยของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 ด้วยหลักพุทธรวิธี (ใช้หลักธรรมสัปปริสธรรม 7) ด้านอำนาจเป็นของประชาชน โดยรวมอยู่ในระดับมาก

ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การใช้อำนาจในการตัดสินใจเด็ดขาด รวดเร็วมีความจำเป็นในการแก้ไขปัญหาบ้านเมืองในปัจจุบัน รองลงมา คือ การเลือกตั้งที่บริสุทธิ์ยุติธรรมทำให้ได้ผู้แทนที่ถูกต้องตามแนวคิดของประชาธิปไตย ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ รัฐบาลที่มีการบริหารประเทศที่โปร่งใส ตรวจสอบได้ เป็นสิ่งสำคัญในระบอบประชาธิปไตย ความต้องการจำเป็นของรูปแบบค่านิยมอุดมการณ์ประชาธิปไตยของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 ด้วยหลักพุทธวิธี (ใช้หลักธรรมสัปปุริสธรรม 7) ด้านอำนาจเป็นของประชาชน ได้แก่ 1. การใช้อำนาจในการตัดสินใจเด็ดขาด รวดเร็วมีความจำเป็นในการแก้ไขปัญหาบ้านเมืองในปัจจุบัน 2. นักการเมืองไทยจะมีนายทุนเป็นผู้อุปถัมภ์ถือว่าไม่ใช่เรื่องที่เสียหายต่อระบอบประชาธิปไตย 3. หลักเสรีภาพนั้นเป็นการที่บุคคลกระทำสิ่งใดก็ได้ที่เหมาะสมกับตนเองและคำนึงว่าจะกระทบหรือละเมิดผู้อื่น

2. สภาพปัจจุบันของการพัฒนารูปแบบค่านิยมอุดมการณ์ประชาธิปไตยของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 ด้วยหลักพุทธวิธี (ใช้หลักธรรมสัปปุริสธรรม 7) ด้านสิทธิมนุษยชน อยู่ในระดับปานกลาง ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ เยาวชนไทยมีสิทธิได้รับสิ่งอำนวยความสะดวกอันเป็นสาธารณะเพื่อประโยชน์ต่อการดำรงชีวิต รองลงมา เยาวชนไทยมีสิทธิได้รับความคุ้มครองโดยรัฐ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ เยาวชนไทยมีสิทธิที่ได้รับการคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย หรือตามกฎหมายไทยหรือสนธิสัญญาที่ประเทศไทยเป็นภาคี สภาพที่พึงประสงค์ของรูปแบบค่านิยมอุดมการณ์ประชาธิปไตยของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 ด้วยหลักพุทธวิธี (ใช้หลักธรรมสัปปุริสธรรม 7) ด้านสิทธิมนุษยชน อยู่ในระดับมาก ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ เยาวชนไทยมีสิทธิได้รับความคุ้มครองโดยรัฐ รองลงมา คือ เยาวชนไทยมีสิทธิได้รับสิ่งอำนวยความสะดวกอันเป็นสาธารณะเพื่อประโยชน์ต่อการดำรงชีวิต ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ เยาวชนไทยมีสิทธิที่ได้รับการคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย หรือตามกฎหมายไทยหรือสนธิสัญญาที่ประเทศไทยเป็นภาคี ความต้องการจำเป็นของรูปแบบค่านิยมอุดมการณ์ประชาธิปไตยของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 ด้วยหลักพุทธวิธี (ใช้หลักธรรมสัปปุริสธรรม 7) ด้านสิทธิมนุษยชน ได้แก่ 1. เยาวชนไทยมีสิทธิที่ได้รับการคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย หรือตามกฎหมายไทยหรือสนธิสัญญาที่ประเทศไทยเป็นภาคี 2. เยาวชนไทยมีสิทธิได้รับความช่วยเหลือจากรัฐ

3. สภาพปัจจุบันของการพัฒนารูปแบบค่านิยมอุดมการณ์ประชาธิปไตยของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 ด้วยหลักพุทธวิธี (ใช้หลักธรรมสัปปุริสธรรม 7) ด้านการใช้เหตุผลและขันติธรรม อยู่ในระดับปานกลาง ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ เยาวชนไทยสามารถที่จะรับยับยั้งเหตุแห่งทุกข์ต่างๆ ไว้ได้ ทั้งทำจิตใจให้สบาย คือสบายดีเหมือนอย่างไม่ได้ถูกกระทบกระทั่งอะไรด้วยกายวาจา รองลงมา คือ เยาวชนไทยคำนึงถึงความสำเร็จจากการใช้เหตุผลและขันติธรรมเพื่อวางเป้าหมายของชีวิตให้ชัดเจนและดำเนินกิจกรรมไปสู่ เป้าหมายที่กำหนดไว้ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ เยาวชนไทยมีความอดทนต่อทุกขเวทนาที่เกิดจากความเจ็บไข้ได้ป่วย สภาพที่พึงประสงค์ของการพัฒนารูปแบบค่านิยมอุดมการณ์ประชาธิปไตยของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 ด้วยหลักพุทธวิธี (ใช้หลักธรรมสัปปุริสธรรม 7) ด้านการใช้เหตุผลและขันติธรรม อยู่ในระดับมาก ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ เยาวชนไทยคำนึงถึงความสำเร็จจากการใช้เหตุผลและขันติธรรมเพื่อวางเป้าหมายของชีวิตให้ชัดเจนและดำเนินกิจกรรมไปสู่ เป้าหมายที่กำหนดไว้ รองลงมา คือ เยาวชนไทยมีความตระหนักในกระบวนการใช้เหตุผลและขันติธรรมที่ต้องใช้ความอดทนในการพัฒนาตนเองอย่างสูง ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ เยาวชนไทยมีความอดทนต่อทุกขเวทนาที่เกิดจากความเจ็บไข้ได้ป่วย ความต้องการจำเป็นของรูปแบบค่านิยมอุดมการณ์ประชาธิปไตยของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 ด้วยหลักพุทธวิธี (ใช้หลักธรรมสัปปุริสธรรม 7) ด้านการใช้เหตุผลและขันติธรรม ได้แก่ 1. เยาวชนไทยมีความตระหนักในกระบวนการใช้เหตุผลและขันติธรรมที่ต้องใช้ความอดทนในการพัฒนาตนเองอย่างสูง 2. เยาวชนไทยมีความอดทนต่อความทุกข์ยากจากการทำงาน 3. เยาวชนไทยมีความอดทนต่อทุกขเวทนาที่เกิดจากความเจ็บไข้ได้ป่วย

4. สภาพปัจจุบันของการพัฒนารูปแบบค่านิยมอุดมการณ์ประชาธิปไตยของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 ด้วยหลักพุทธวิธี (ใช้หลักธรรมสัปปุริสธรรม 7) ด้านการปกครองโดยเสียงส่วนใหญ่ อยู่ในระดับปานกลาง ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ยึดหลักการดำเนินการเป็นรูปธรรม เช่น การลงคะแนนเสียง เลือกตั้ง ผู้สมัครรับเลือกตั้งที่ได้รับคะแนนสูงสุดจะเป็น ผู้ที่ได้รับเลือก หรือในการออกเสียงประชามติ รองลงมา คือ ปฏิบัติตามกฎหมายของบ้านเมืองอย่างสม่ำเสมอ และช่วยทำให้กฎหมายของบ้านเมืองมีความศักดิ์สิทธิ์ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ การจะตัดสินใจใดๆ ต้องเกิดจากการปรึกษาหารือของสมาชิก ในกลุ่มเป็นการปกครองโดยประชาชนส่วนใหญ่จึงให้ความสำคัญกับหลักการเสียงข้างมาก สภาพที่พึงประสงค์ของรูปแบบค่านิยมอุดมการณ์ประชาธิปไตยของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 ด้วยหลักพุทธวิธี (ใช้หลักธรรมสัปปุริสธรรม 7) ด้านการปกครองโดยเสียงส่วนใหญ่ อยู่ในระดับมาก ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การจะตัดสินใจใดๆ ต้องเกิดจากการปรึกษาหารือของสมาชิก ในกลุ่มเป็นการปกครองโดยประชาชนส่วนใหญ่จึงให้ความสำคัญกับหลักการเสียงข้างมาก รองลงมา คือ ปฏิบัติตามกฎหมายของบ้านเมืองอย่างสม่ำเสมอ และช่วยทำให้กฎหมายของบ้านเมืองมีความศักดิ์สิทธิ์ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ยอมรับการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งด้วยสันติวิธี ไม่นิยมความรุนแรง ความต้องการจำเป็นของรูปแบบค่านิยมอุดมการณ์ประชาธิปไตยของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 ด้วยหลักพุทธวิธี (ใช้หลักธรรมสัปปุริสธรรม 7) ด้านการปกครองโดยเสียงส่วนใหญ่ ได้แก่ 1. การจะตัดสินใจใดๆ ต้องเกิดจากการปรึกษาหารือของสมาชิก ในกลุ่มเป็นการปกครองโดยประชาชนส่วนใหญ่จึงให้ความสำคัญกับหลักการเสียงข้างมาก 2. เคารพเหตุผลมากกว่าบุคคลการที่ประชาชนใช้มติของประชาชนส่วนใหญ่เป็นหลักในการทำงาน 3. ความรับผิดชอบต่อส่วนรวม ซึ่งเกิดขึ้นจากความรู้สึกของคนในสังคมว่า ตนเป็นเจ้าของประเทศ และประเทศเป็นของคนทุกคน 4. ปฏิบัติตามกฎหมายของบ้านเมืองอย่างสม่ำเสมอ และช่วยทำให้กฎหมายของบ้านเมืองมีความศักดิ์สิทธิ์

5. สภาพปัจจุบันของการพัฒนารูปแบบค่านิยมอุดมการณ์ประชาธิปไตยของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 ด้วยหลักพุทธวิธี (ใช้หลักธรรมสัปปุริสธรรม 7) ด้านฉันทานุมัติ อยู่ในระดับปานกลาง ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ อำนาจอันชอบธรรมในการปกครองของรัฐบาลเกิดจากความยินยอมเป็นแนวคิดเกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพ รองลงมา คือ การมารวมตัวกันเกิดเป็นสังคมได้ร่วมกันทำสัญญาหรือที่เรียกว่าสัญญาประชาคม เพื่อเป็นข้อตกลงร่วมกันในการจัดตั้งสังคมและผู้ปกครองขึ้นมา ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ การป้องกันสิทธิเสรีภาพของมนุษย์โดยรัฐนั้นต้องมาจากการยินยอมของคนในสังคม เพื่อให้รัฐบาลมาทำหน้าที่ในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพ สภาพที่พึงประสงค์ของรูปแบบค่านิยมอุดมการณ์ประชาธิปไตยของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 ด้วยหลักพุทธวิธี (ใช้หลักธรรมสัปปุริสธรรม 7) ด้านฉันทานุมัติ อยู่ในระดับมาก ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ อำนาจอันชอบธรรมในการปกครองของรัฐบาลเกิดจากความยินยอมเป็นแนวคิดเกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพ รองลงมา คือ ผู้ที่มีความสนใจทางการเมืองมาก มีแนวโน้มที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมือง มากกว่าผู้ที่ไม่สนใจทางการเมือง ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ การป้องกันสิทธิเสรีภาพของมนุษย์โดยรัฐนั้นต้องมาจากการยินยอมของคนในสังคม เพื่อให้รัฐบาลมาทำหน้าที่ในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพ ความต้องการจำเป็นของรูปแบบค่านิยมอุดมการณ์ประชาธิปไตยของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 ด้วยหลักพุทธวิธี (ใช้หลักธรรมสัปปุริสธรรม 7) ด้านฉันทานุมัติ ได้แก่ 1. การป้องกันสิทธิเสรีภาพของมนุษย์โดยรัฐนั้นต้องมาจากการยินยอมของคนในสังคม เพื่อให้รัฐบาลมาทำหน้าที่ในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพ 2. ผู้ที่มีความสนใจทางการเมืองมาก มีแนวโน้มที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมือง มากกว่าผู้ที่ไม่สนใจทางการเมือง 3. การมารวมตัวกันเกิดเป็นสังคมได้ร่วมกันทำสัญญาหรือที่เรียกว่าสัญญาประชาคม เพื่อเป็นข้อตกลงร่วมกันในการจัดตั้งสังคมและผู้ปกครองขึ้นมา

6. สภาพปัจจุบันของการพัฒนารูปแบบค่านิยมอุดมการณ์ประชาธิปไตยของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 ด้วยหลักพุทธวิธี (ใช้หลักธรรมสัปปุริสธรรม 7) ด้านกระบวนการประชาธิปไตย อยู่ในระดับปานกลาง ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ท่านเข้าใจว่าอำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชน คือ อำนาจสูงสุดในการตัดสินใจเป็นของประชาชนทุกคนไม่เฉพาะกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง รองลงมา คือ ประชาชนมีสิทธิและเสรีภาพในการดำเนินชีวิตโดยอยู่ภายใต้ขอบเขตที่กฎหมายกำหนด ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือท่านเข้าใจว่าประชาชนในสังคมมีความเสมอภาคและเท่าเทียมกัน สภาพที่พึงประสงค์ของรูปแบบค่านิยมอุดมการณ์ประชาธิปไตยของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 ด้วยหลักพุทธวิธี (ใช้หลักธรรมสัปปุริสธรรม 7) ด้านกระบวนการประชาธิปไตย อยู่ในระดับมาก ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ท่านเข้าใจว่าอำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชน คือ อำนาจสูงสุดในการตัดสินใจเป็นของประชาชนทุกคนไม่เฉพาะกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง รองลงมา คือ ท่านเข้าใจว่าประชาชนในสังคมมีความเสมอภาคและเท่าเทียมกัน ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ประชาชนมีสิทธิและเสรีภาพในการดำเนินชีวิตโดยอยู่ภายใต้ขอบเขตที่กฎหมายกำหนด ความต้องการจำเป็นของรูปแบบค่านิยมอุดมการณ์ประชาธิปไตยของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 ด้วยหลักพุทธวิธี (ใช้หลักธรรมสัปปุริสธรรม 7) ด้านกระบวนการประชาธิปไตย ได้แก่ 1. ท่านเข้าใจว่าประชาชนในสังคมมีความเสมอภาคและเท่าเทียมกัน 2. ประชาชนแสดงอำนาจในการปกครองผ่านทางกิจกรรมต่างๆ ที่จัดขึ้นและอำนวยความสะดวกโดย รัฐบาล เช่น การเลือกตั้ง การออกเสียงประชามติ การ เสนอร่างกฎหมายการชุมนุมตามที่กฎหมายกำหนดเพื่อเรียกร้องบางอย่างจากรัฐบาล เป็นต้น 3. ประชาชนมีสิทธิและเสรีภาพในการดำเนินชีวิตโดยอยู่ภายใต้ขอบเขตที่กฎหมายกำหนด 4. ท่านเข้าใจว่าอำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชน คือ อำนาจสูงสุดในการตัดสินใจเป็นของประชาชนทุกคนไม่เฉพาะกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อสร้างรูปแบบค่านิยมอุดมการณ์ประชาธิปไตยของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 ด้วยหลักพุทธวิธี (ใช้หลักธรรมสัปปุริสธรรม 7) ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบค่านิยมอุดมการณ์ประชาธิปไตยของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 ด้วยหลักพุทธวิธี (ใช้หลักธรรมสัปปุริสธรรม 7) ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ 19 ตัวบ่งชี้ ดังนี้

1. ด้านอำนาจเป็นของประชาชน (ธัมมัญญตา)
 - 1.1 ผู้นำมีการใช้อำนาจในการตัดสินใจเด็ดขาด รวดเร็วมีความจำเป็นในการแก้ไขปัญหาบ้านเมืองในปัจจุบัน
 - 1.2 นักการเมืองไทยจะมีนายทุนเป็นผู้อุปถัมภ์ถือว่าไม่ใช่เรื่องที่เสียหายต่อระบอบประชาธิปไตย
 - 1.3 หลักเสรีภาพนั้นเป็นการที่บุคคลกระทำสิ่งใดก็ได้ที่เหมาะสมกับตนเองและคำนึงว่าจะกระทบหรือละเมิดผู้อื่น
2. ด้านสิทธิมนุษยชน (มัตตัญญตา)
 - 2.1 เยาวชนไทยมีสิทธิที่ได้รับการคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย หรือตามกฎหมายไทยหรือสนธิสัญญาที่ประเทศไทยเป็นภาคี
 - 2.2 เยาวชนไทยมีสิทธิได้รับความช่วยเหลือจากรัฐ
3. ด้านการใช้เหตุผลและขันติธรรม (อิตตัญญตา)
 - 3.1 เยาวชนไทยมีความตระหนักในกระบวนการใช้เหตุผลและขันติธรรมที่ต้องใช้ความอดทนในการพัฒนาตนเองอย่างสูง
 - 3.2 เยาวชนไทยมีความอดทนต่อความทุกข์ยากจากการทำงาน
 - 3.3 เยาวชนไทยมีความอดทนต่อทุกขเวทนาที่เกิดจากความเจ็บไข้ได้ป่วย

4. ด้านการปกครองโดยเสียงส่วนใหญ่ (บุคคลัญญตา)

4.1 การจะตัดสินใจใดๆ ต้องเกิดจากการปรึกษาหารือของสมาชิก ในกลุ่มเป็นการปกครองโดยประชาชนส่วนใหญ่จึงให้ความสำคัญกับหลักการเสียงข้างมาก

4.2 เคารพเหตุผลมากกว่าบุคคลการที่ประชาชนใช้มติของประชาชนส่วนใหญ่เป็นหลักในการทำงาน

4.3 ความรับผิดชอบต่อส่วนรวม ซึ่งเกิดขึ้นจากความรู้สึกของคนในสังคมว่า ตนเป็นเจ้าของประเทศ และประเทศเป็นของคนทุกคน

4.4 ปฏิบัติตามกฎหมายของบ้านเมืองอย่างสม่ำเสมอ และช่วยทำให้กฎหมายของบ้านเมืองมีความศักดิ์สิทธิ์

5. ด้านฉันทานุมติ (อัตถัญญตา)

5.1 การป้องกันสิทธิเสรีภาพของมนุษย์โดยรัฐนั้นต้องมาจากการยินยอมของคนในสังคม เพื่อให้รัฐบาลมาทำหน้าที่ในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพ

5.2 ผู้ที่มีความสนใจทางการเมืองมาก มีแนวโน้มที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมือง มากกว่าผู้ที่ไม่สนใจทางการเมือง

5.3 การมารวมตัวกันเกิดเป็นสังคมได้ร่วมกันทำสัญญาหรือที่เรียกว่าสัญญาประชาคม เพื่อเป็นข้อตกลงร่วมกันในการจัดตั้งสังคมและผู้ปกครองขึ้นมา

6. ด้านกระบวนการประชาธิปไตย (กาลัญญตา)

6.1 ท่านเข้าใจว่าประชาชนในสังคมมีความเสมอภาคและเท่าเทียมกัน

6.2 ประชาชนแสดงอำนาจในการปกครองผ่านทางกิจกรรมต่างๆ ที่จัดขึ้นและอำนวยความสะดวกโดย รัฐบาล เช่น การเลือกตั้ง การออกเสียงประชามติการ เสนอร่างกฎหมายการชุมนุมตามที่กฎหมายกำหนด เพื่อเรียกร้องบางอย่างจากรัฐบาล เป็นต้น

6.3 ประชาชนมีสิทธิและเสรีภาพในการดำเนินชีวิตโดยอยู่ภายใต้ขอบเขตที่กฎหมายกำหนด

6.4 ท่านเข้าใจว่าอำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชน คือ อำนาจสูงสุดในการตัดสินใจเป็นของประชาชนทุกคนไม่เฉพาะกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง

วัตถุประสงค์ที่ 3 เพื่อนำเสนอคู่มือการพัฒนารูปแบบค่านิยมอุดมการณ์ประชาธิปไตยของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 ด้วยหลักพุทธวิธี (ใช้หลักธรรมสัปปุริสธรรม 7) ผลการวิจัยพบว่า ความเหมาะสมของคู่มือเพื่อการพัฒนาแบบค่านิยมอุดมการณ์ประชาธิปไตยของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 ด้วยหลักพุทธวิธี (ใช้หลักธรรมสัปปุริสธรรม 7) โดยรวมอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ด้านประโยชน์จากการนำคู่มือไปใช้ รองลงมา คือ ด้านความเป็นไปได้ และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการออกแบบ

องค์ความรู้ใหม่

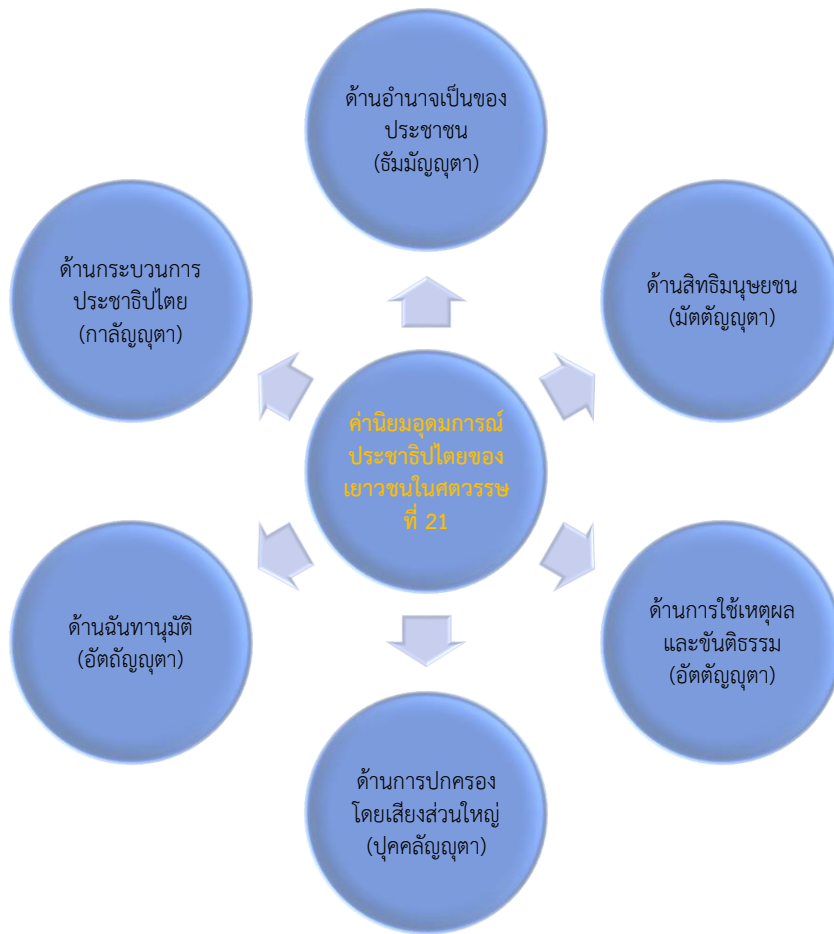

Figure 1: The New Body Knowledge

จากแผนภาพ จะเห็นได้ว่า ค่านิยมอุดมการณ์ประชาธิปไตยของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 มีอยู่ด้วยกัน 6 ด้าน โดยประยุกต์หลักพุทธวิธี (สัปปุริสธรรม 7) ในการพัฒนารูปแบบค่านิยมอุดมการณ์ประชาธิปไตยอย่างถูกต้องและเที่ยงธรรม ดังนี้ คือ 1. ด้านอำนาจเป็นของประชาชน (ธัมมัญญา) 2. ด้านสิทธิมนุษยชน (มัตตัญญา) 3. ด้านการใช้เหตุผลและขันติธรรม (อัตตัญญา) 4. ด้านการปกครองโดยเสียงส่วนใหญ่ (ปุกคัลญญา) 5. ด้านฉันทานุมัติ (อิตถัญญา) และ 6. ด้านกระบวนการประชาธิปไตย (กาลัญญา)

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า มีสภาพปัจจุบันสภาพที่พึงประสงค์ของค่านิยมอุดมการณ์ประชาธิปไตยของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 ด้วยหลักพุทธวิธี (ใช้หลักธรรมสัปปุริสธรรม 7) อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า อุดมการณ์ประชาธิปไตย เป็นระบบความคิดความเชื่อทางการเมืองที่ให้ความสำคัญกับหลักการ ดังนี้ 1. หลักมนุษยธรรมเป็นผู้มีสติปัญญา รู้จักเหตุผล รู้ดีรู้ชั่ว และสามารถปกครองตนเองได้ 2. หลักสิทธิเสรีภาพ เชื่อว่าการให้สิทธิและเสรีภาพจะทำให้เกิดความก้าวหน้าของสังคม 3. หลักความเสมอภาค ความเท่าเทียม เป็นความเชื่อที่ให้ความสำคัญกับคนอื่น คำนี้ถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ วิธีประชาธิปไตย การนำเอาอุดมการณ์ประชาธิปไตย มาเป็นแนวทางในการดำรงชีวิต ประจำวันและดำรงตนในสังคม เพื่อให้สังคมมีความสงบสุขลักษณะของวิถีประชาธิปไตย เป็นไปตามบทบาทของเยาวชนยุคใหม่ที่เป็นอนาคตของชาติ

สอดคล้องกับแนวคิดของ Wasi (2002) ที่เห็นว่า วิถีชีวิตของมนุษย์ในศตวรรษที่ 21 จะมีปัญหามากขึ้น อันเนื่องมาจากกิเลสและอวิชชา ที่จะต้องอาศัยหลักธรรมทางพุทธศาสนาแก้ไข ปัญหา มนุษย์จะต้องเปลี่ยนไปสู่ภาวะหรือภพภูมิที่สูงกว่า เหล่านี้คือ ความกังวลใจที่นักสังเกตการณ์ตั้งข้อสังเกตขึ้น และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Thepthong, and Anukansai (2019) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ค่านิยมประชาธิปไตยของเยาวชนไทย: กรณีศึกษานักเรียน มัธยมศึกษาตอนปลายจังหวัดนนทบุรี ผลการศึกษาพบว่า ค่านิยมประชาธิปไตยของเยาวชนไทยที่พึงประสงค์ดังนี้ 1. ยอมรับความแตกต่างทางเพศ 2. ความไว้วางใจและเชื่อมั่นผู้อื่น 3. ติดตามข่าวสาร 4. มีน้ำใจและจิตสาธารณะ และ 5. รักษาดีและภูมิใจในความเป็นชาติ ค่านิยม ประชาธิปไตยของเยาวชนไทยที่ไม่พึงประสงค์และเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาประชาธิปไตย พบดังต่อไปนี้ 1. ความสัมพันธ์อำนาจเนวติง 2. ค่านึงผลตอบแทน 3. ให้คุณค่าต่อวัตถุนิยม และ 4. ขาดระเบียบ วินัยและไม่เคารพกฎหมาย และงานวิจัยของ Ayutthasirikul (2018) การศึกษาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองตามวิถีประชาธิปไตยของนักเรียนมัธยมศึกษา ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนมัศึกษามีคุณลักษณะความเป็นพลเมืองตามวิถีประชาธิปไตยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า การพัฒนารูปแบบค่านิยมอุดมการณ์ประชาธิปไตยของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 ด้วยหลักพุทธวิธี (ใช้หลักธรรมสัปปุริสธรรม 7) ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ 19 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ 1. ด้านอำนาจเป็นของประชาชน (ธัมมัญญตา) 3 ตัวบ่งชี้ 2. ด้านสิทธิมนุษยชน (มัตตัญญตา) 2 ตัวบ่งชี้ 3. ด้านการใช้เหตุผลและขันติธรรม (อิตตัญญตา) 3 ตัวบ่งชี้ 4. ด้านการปกครองโดยเสียงส่วนใหญ่ (ปุคคลัญญตา) 4 ตัวบ่งชี้ 5. ด้านฉันทานุมัติ (อิตถัญญตา) 3. ตัวบ่งชี้ 6. ด้านกระบวนการประชาธิปไตย (กาลัญญตา) 4 ตัวบ่งชี้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า คนไทยให้ความสำคัญกับตัวเองเป็นหลัก เน้นเอาตัวรอด มุ่งสนองความต้องการของตนและการพึ่งพาผู้อื่นที่ให้ประโยชน์ได้ จึงเน้นความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและการถือศักดิ์ศรี ชอบความมีอิสระมากกว่าความเสมอภาค ตรงกับที่ Kaothep (2009) อธิบายว่าค่านิยมคือทัศนคติร่วมที่สังคมประเมินสิ่งใดสิ่งหนึ่งว่าดีหรือเลว มีคุณค่าหรือไร้คุณค่า ซึ่งค่านิยมคือสิ่งที่พึงปรารถนาของคนส่วนใหญ่ แต่ถึงกระนั้นบุคคลก็มีทั้งค่านิยมส่วนตัวและรับเอาค่านิยมทางสังคมมาเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมของตนด้วย สอดคล้องกับงานวิจัยของ Kenaphoom, and Kosolkittiamporn (2017) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาวิถีประชาธิปไตยด้วยกระบวนการเสริมสร้างอุดมการณ์แบบประชาธิปไตยฐานคติหุ้นส่วนทางการเมืองในจังหวัดมหาสารคาม ผลการวิจัยพบว่า กระบวนการเสริมสร้างอุดมการณ์แบบประชาธิปไตยฐานคติหุ้นส่วนทางการเมือง พบว่า อุดมการณ์ทางการเมืองเป็นปัจจัยเงื่อนไขที่มีอิทธิพลสำคัญต่อพฤติกรรมทางการเมือง โดยเฉพาะพฤติกรรมมีส่วนร่วมทางการเมือง ทั้งนี้หากประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองสูงมากขึ้นเท่าใด ก็ย่อมหมายถึงพัฒนาการทางการเมืองแบบประชาธิปไตยมีมากขึ้นเท่านั้น

สรุป

จากการศึกษาเรื่องการพัฒนาแบบค่านิยมอุดมการณ์ประชาธิปไตยของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 ด้วยหลักพุทธวิธี (ใช้หลักธรรมสัปปุริสธรรม 7) จะพบว่ารูปแบบค่านิยมอุดมการณ์ประชาธิปไตยของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 ประกอบด้วย 6 ประการด้วยกัน ได้แก่ 1. อำนาจเป็นของประชาชน 2. สิทธิมนุษยชน 3. การใช้เหตุผลและขันติธรรม 4. การปกครองโดยเสียงส่วนใหญ่ 5. ฉันทานุมัติ 6. กระบวนการประชาธิปไตย ซึ่งในค่านิยมฯ ทั้ง 6 ประการนี้ ได้นำไปสู่การพัฒนารูปแบบค่านิยมอุดมการณ์ประชาธิปไตย 19 ตัวบ่งชี้ด้วยกัน โดยประยุกต์เข้ากับหลักธรรมสัปปุริสธรรม 7 ได้แก่ 1. ด้านอำนาจเป็นของประชาชน (ธัมมัญญตา) 3 ตัวบ่งชี้ 2. ด้านสิทธิมนุษยชน (มัตตัญญตา) 2 ตัวบ่งชี้ 3. ด้านการใช้เหตุผลและขันติธรรม (อิตตัญญตา) 3 ตัวบ่งชี้ 4. ด้านการปกครองโดยเสียงส่วนใหญ่ (ปุคคลัญญตา) 4 ตัวบ่งชี้ 5. ด้านฉันทานุมัติ

(อัตถ์ญญา) 3. ตัวบ่งชี้ 6. ด้านกระบวนการประชาธิปไตย(กาลัญญา) 4 ตัวบ่งชี้ ซึ่งจะเป็นเครื่องมือการเข้าถึงค่านิยมอุดมการณ์ประชาธิปไตยที่ถูกต้องและเที่ยงธรรมของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 ในการพัฒนาสังคมและประเทศชาติตามระบอบประชาธิปไตยอย่างยั่งยืนสืบไป

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 จากผลการวิจัย พบว่า ด้านกระบวนการประชาธิปไตย มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ดังนั้น หน่วยงานควรจัดกิจกรรมที่เกี่ยวกับการสร้างความเข้าใจในอำนาจอธิปไตยเป็นอำนาจสูงสุดในการตัดสินใจให้กับเยาวชน

1.2 จากผลการวิจัย พบว่า ด้านการใช้เหตุผลและขันติธรรม มีค่า PNI ต่ำสุด ดังนั้น ควรมีการนำเรื่องของขันติธรรมเข้าไปประกอบการสอนและฝึกอบรมในสถานศึกษาสอดคล้องแต่ละบริบทของแต่ละสังกัด

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาและสร้างเครื่องมือวัดค่านิยมประชาธิปไตยที่เป็นแบบแผนหรือมาตรฐานเพื่อเป็นแนวทางเบื้องต้นในการทราบถึงค่านิยมประชาธิปไตยนำไปสู่การศึกษาข้อมูลเชิงลึกถึงการเกิด ค่านิยมเหล่านั้น

2.2 ควรมีการศึกษาถึงบุคคลต้นแบบในแวดวงต่างๆ ที่มีอิทธิพลและแรงจูงใจต่อเยาวชนเพื่อศึกษาถึงปัจจัยทางด้านแรงจูงใจ นำมาถ่ายทอดเรื่องราวเป็นแรงบันดาลใจและนำมาเป็นแนวทางในการส่งเสริมค่านิยมที่พึงประสงค์

References

- Ayutthasirikul, A. (2018). *A Study of Democratic Citizenship Characteristics of Secondary School Students*. (Master's Thesis). Silpakorn University. Bangkok.
- Chapilman, S. Ch. (1988). *A Study of Ethical Attitudes, Values, Traditions and Cultures of Thai Families Affecting Child Rearing: A Case Study in Bangkok*. (Research Report). Bangkok: The National Council on Social Welfare of Thailand under the Royal Patronage.
- Hannakhin, P. (1983). *Teaching Values and Ethics*. Bangkok: Phikhanes Printing.
- Jantanakul, R. (2020). *The Change of Political and Economic Identity of Taiwan and the Effects on International Relations (1988-2018)*. (Research Report). Silpakorn University. Bangkok.
- Kaothep, K. (2009). *Mass Communication, Theories and Educational Approaches*. Bangkok: Chulalongkorn University.
- Kenaphoom, S., & Kosoldittiampon, S. (2017). *Democratic Way of Life Development by the Strengthening Process of the Democratic Ideologies Based on the Political Partnership*. (Research Report). Rajabhat Mahasarakham University. Mahasarakham.
- Likert, R. (1970). *New Partterns of Management*. New York: McGraw-Hill.
- Philun, K., Silaat, Ch., Prajong, B., & Sarana, W. (2011). *Education Level of Democratic Core Values of Public Administration Students*. (Master's Thesis). Kasetsart University. Bangkok.
- Srisaat, B. (2010). *Preliminary Research*. (8th ed.). Bangkok: Suriyasarn.

- The Secretariat of the House of Representatives. (2016). *Youth and Participation in Democratic Development*. Bangkok: Document Production Group, The Secretariat of the House of Representatives.
- Thepthong, A., & Anukansai, K. (2019). Democratic Values of Thai Youth: A Case Study of High School Students in Nonthaburi. *Suthiparithat*, 33(105), 90-101.
- Wasi, P. (2002). *New Human Development for a Sustainable Future*. Bangkok: Morchaoban.
- Wongwanich, Y. (1997). *The Relationship Between Democratic Values and Political Participation: The Case of the Election Behavior of the Village Headman*. (Master's Thesis). Kasetsart University. Bangkok.
- Yamane, T. (1973). *Statistics an Introductory Analysis*. (3rd ed.). New York: Harper and Row.

รูปแบบการพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้ในยุคดิจิทัล ของสถานศึกษาอาชีวศึกษาเอกชน*

A Model of Teacher Development in Learning Management in the Digital Era of Private Vocational Schools

¹อภิญา อยู่สุข, นเรศ ขันธะรี และ จินฉัตร ปะโคทัง

¹Apinya Yusuk, Narech Khantharee and Jinawatara Pakotang

สาขาการบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

Educational Administration, Faculty of Education,

Ubon Ratchathani Rajabhat University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: Apinya.y@ubru.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพการพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลของสถานศึกษาอาชีวศึกษาเอกชน 2) สร้างรูปแบบการพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลของสถานศึกษาอาชีวศึกษาเอกชน 3) ทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลของสถานศึกษาอาชีวศึกษาเอกชน 4) ประเมินรูปแบบการพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลของสถานศึกษาอาชีวศึกษาเอกชน การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาเป็นผู้บริหารสถานศึกษาหรือครู ได้มาโดยใช้เกณฑ์ตาราง เครจซี่และมอร์แกน และสัมภาษณ์ผู้บริหารสถานศึกษาอาชีวศึกษาเอกชน จำนวน 3 คนจาก 3 สถานศึกษา ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้าง แบบประเมินรูปแบบและคู่มือรูปแบบสถิติที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1. สภาพการพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้ในยุคดิจิทัล โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.43$, S.D.=0.73) 2. ผลการสร้างรูปแบบการพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้ในยุคดิจิทัล มี 5 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) วิธีการดำเนินการ 4) แนวทางการประเมินผล 5) เงื่อนไขความสำเร็จ วิธีการดำเนินการมี 3 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การจัดการเรียนรู้แบบโครงงาน 2) การจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุก 3) การจัดการเรียนรู้ออนไลน์ โดยประกอบด้วย 4 กระบวนการ ได้แก่ (1) การวางแผนในการพัฒนาครู (2) การดำเนินการในการพัฒนาครู (3) การติดตามและประเมินผลการพัฒนาครู และ (4) การปรับปรุงการพัฒนาครู 3. ผลการทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลของสถานศึกษาอาชีวศึกษาเอกชน มีการปฏิบัติคิดเป็นร้อยละ 95.00 4. ผลการประเมินรูปแบบการพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลของสถานศึกษาอาชีวศึกษาเอกชน พบว่า ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}= 4.20$, S.D.=0.76)

คำสำคัญ: รูปแบบการพัฒนาครู; การจัดการเรียนรู้ในยุคดิจิทัล; สถานศึกษาอาชีวศึกษาเอกชน

Abstract

The objectives of this research article were 1) to study the state of teacher development in learning management in the digital era of private vocational schools; 2) to create a model of teacher development in learning management in the digital era of private vocational schools; 3) to test a model of teacher development in learning management in the digital era of private vocational schools; and 4) to evaluate a model of teacher development in learning management in the digital era of private vocational schools. This research is a mixed methods research. The samples used in the study were school administrators or teachers which were obtained using Krejcie & Morgan and the interviews with 3 administrators from 3 private vocational schools were obtained by purposive sampling. The tools used to collect data were a questionnaire, semi-structured interview, model assessment form and model guide. The statistics used in the research were mean, standard deviation and content analysis.

The results showed that: 1. The overall state of teacher development in learning management in the digital era was at a moderate level ($\bar{X}=3.43$, S.D.=0.73); 2. The results of creation of a model of teacher development for learning management in the digital era consisted of 5 main components: 1) principle, 2) objective, 3) procedure, 4) assessment guideline, 5) success conditions, The procedure had 3 components: 1) project-based learning management, 2) active learning management, 3) online learning management, which consisted of 4 processes: (1) teacher development planning, (2) teacher development operations, (3) teacher development pursuance and evaluation, and (4) teacher development improvement; 3. The results of the test of a model of teacher development in learning management in the digital era of private vocational schools showed 95.00 percent of the practice; 4. The results of the evaluation of a model of teacher development in learning management in the digital era of private vocational schools found that the overall appropriateness, possibility, and usefulness were at a high level ($\bar{X}= 4.20$, S.D.=0.76).

Keywords: Model of Teacher Development; Learning Management in the Digital Era; Private Vocational Schools

บทนำ

การพัฒนาประเทศไทยในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) อยู่ในช่วงของการปฏิรูปประเทศเพื่อแก้ปัญหาพื้นฐานหลายด้านท่ามกลางสถานการณ์โลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ขณะที่ประเทศไทยยังมีข้อจำกัดของปัจจัยพื้นฐานเชิงยุทธศาสตร์เกือบทุกด้าน ช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 12 เป็นสิ่งท้าทายประเทศไทยต้องปรับตัวอย่างมาก โดยจะต้องเร่งพัฒนาเทคโนโลยี การวิจัยและพัฒนา วิทยาศาสตร์ และนวัตกรรมให้เป็นปัจจัยหลักในการพัฒนาในทุกด้าน เพื่อเพิ่มความสามารถในการแข่งขันของประเทศไทย ท่ามกลางการแข่งขันในโลกที่รุนแรงมากขึ้น แต่ประเทศไทยมีข้อจำกัดหลายด้าน เช่น คุณภาพคนไทยยังต่ำ แรงงานส่วนใหญ่มีปัญหาทั้งในเรื่องทักษะ ความรู้ และทัศนคติ สังคมขาดคุณภาพ และมีความเหลื่อมล้ำสูงที่เป็นอุปสรรคต่อการยกระดับศักยภาพการพัฒนาโครงสร้างประชากรเข้าสู่สังคมสูงวัย

ส่งผลให้ขาดแคลนแรงงานจำนวนประชากรวัยแรงงานลดลงตั้งแต่ปี 2558 อีกทั้งต้องดำเนินการควบคู่กับการเร่งยกระดับทักษะฝีมือแรงงานให้สอดคล้องกับสาขาการผลิตและบริการ เป้าหมาย และการเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยี รวมถึงพัฒนาคนในภาพรวมให้เป็นคนที่สมบูรณ์ในทุกช่วงวัยที่สามารถบริหารจัดการการเปลี่ยนแปลงที่เป็นสภาพแวดล้อมการดำเนินชีวิตได้อย่างดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งการยกระดับคุณภาพการศึกษา การพัฒนาทักษะ การเรียนรู้ และยกระดับคุณภาพบริการสาธารณสุขให้ทั่วถึงในทุกพื้นที่ (Office of the National Economics and Social Development Council, 2016)

ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของบริบทสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ การเมือง วิทยาศาสตร์เทคโนโลยี และการสื่อสารปัจจุบันบนโลกไร้พรมแดนที่เป็นไปอย่างต่อเนื่องรวดเร็ว การศึกษายังเป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาคุณภาพชีวิตมนุษย์ การจัดระบบการศึกษาที่สนองตอบความต้องการของบุคคล สังคม และประเทศชาติมากเท่าไร หมายถึง การพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียนให้มีศักยภาพเพิ่มขึ้นเพียงนั้น บุคคลสำคัญที่สุดในกระบวนการพัฒนาการศึกษาและการพัฒนาการเรียนรู้ ก็คือ “ครู” ครูเป็นผู้ที่มีความสำคัญมากที่สุดในห้องเรียน และเป็นผู้ที่มีความสำคัญต่อคุณภาพการศึกษา โดยการจัดการศึกษาในยุคดิจิทัลต้องคำนึงถึงการปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง เน้นการสร้างสรรค์ในการจัดการเรียนรู้ การคิดเชิงวิพากษ์ และการแก้ปัญหาที่ซับซ้อน เน้นการใช้เครือข่ายออนไลน์ในการจัดการเรียนรู้ สร้างสถานการณ์จำลองให้ผู้เรียนพบประสบการณ์จริง เนื้อหาการเรียนรู้ควรมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้บนเครือข่ายออนไลน์ สามารถสร้างองค์ความรู้แบ่งปันความรู้และเนื้อหาผ่านเครือข่ายออนไลน์ และส่งเสริมความรู้ในโลกแห่งการทำงานมากขึ้น (Gerdrung, 2017)

การจัดการอาชีวศึกษาในยุคดิจิทัล จึงให้ความสำคัญกับสถานศึกษา ครู และกระบวนการเรียนการสอนที่มีคุณภาพ ซึ่งถือว่าผู้เรียนอาชีวศึกษาเป็นบุคคลที่มีคุณค่าของประเทศ ซึ่งการอาชีวศึกษาเอกชนนับว่ามีบทบาทสำคัญในการจัดการศึกษาเพื่อช่วยเหลือภาคีรัฐด้านการอาชีวศึกษา ซึ่งการจัดการศึกษาให้กับประชาชนเป็นหน้าที่ของรัฐ แต่เมื่อรัฐไม่สามารถจัดการศึกษาให้กับประชาชนได้อย่างทั่วถึง ภาคเอกชนที่มีความพร้อมจึงเข้ามาดำเนินการจัดการศึกษา เพื่อเป็นการแบ่งเบาภาระทั้งในด้านงบประมาณ ทรัพยากรต่างๆ โดยได้รับการสนับสนุนจากรัฐทั้งทางตรงและทางอ้อม ซึ่งปรากฏในพระราชบัญญัติโรงเรียนเอกชนแต่เดิมปี พ.ศ.2550 และพระราชบัญญัติโรงเรียนเอกชน พ.ศ.2554 (ฉบับที่ 2) ซึ่งสถานศึกษาเอกชนประเภทอาชีวศึกษาเปิดสอนทั้งในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) และระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) ที่เปิดสอนทั้งแผนกวิชาอุตสาหกรรมและแผนกวิชาพาณิชยกรรม มุ่งเน้นการพัฒนาฝีมือ และผลิตนักศึกษาในสายอาชีพที่ตลาดต้องการ (Phulsawasdi, Wetcha, Rattanachowong and Tunkaew, 2018)

การเปลี่ยนผ่านการเรียนรู้จากยุคเดิมสู่ยุคดิจิทัล ต้องจัดการเรียนรู้โดยคำนึงถึงความสัมพันธ์ระหว่างการเรียน การทำงาน และการดำรงชีวิต เน้นการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิต ส่งเสริมการค้นคว้าด้วยตนเอง โดยนำเทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการจัดการเรียนรู้ให้มากที่สุด ครูเป็นเพียงผู้ชี้แนะแนวทางในการเรียนรู้ตามหลักสูตร และมุ่งการวัดผล ประเมินผลเพื่อการพัฒนาการมากกว่าผลสัมฤทธิ์ (Gerdrung, 2017) สอดคล้องกับ Suwannarat, and Jariyaporn (2015) พบว่า รูปแบบการส่งเสริมและพัฒนาครูอาชีวศึกษามีจุดมุ่งหมายเพื่อส่งเสริมและพัฒนาครูระดับการศึกษาชั้นอาชีวศึกษาให้มีความเชี่ยวชาญ รอบรู้ในศาสตร์การสอนและอุทิศตนในการจัดการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีสมรรถนะ คุณลักษณะ ทักษะอันพึงประสงค์ มีคุณธรรม จริยธรรม รักและศรัทธาในวิชาชีพครูและมุ่งมั่นในการพัฒนาตนเอง รวมทั้ง (Meerakha, 2017) พบว่า การศึกษาที่ดีสำหรับคนยุคใหม่นั้น ทำให้ครูอาจารย์ต้องเปลี่ยนไปอย่างสิ้นเชิง ครูที่มีใจแก่ศิษย์ยังไม่พอครูเพื่อศิษย์ต้องเปลี่ยนจุดสนใจหรือจุดเน้นจากการสอน ไปเป็นเน้นที่การเรียนรู้ ต้องเรียนรู้และปรับปรุงรูปแบบการเรียนรู้ที่ตนจัดให้แก่ศิษย์ด้วย ครูเพื่อศิษย์ต้องเปลี่ยนบทบาทของตนเองจาก “ครูสอน” (Teacher)

ไปเป็น “ครูฝึก” (Coach) หรือ “ผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้” (Learning Facilitator) และต้องเรียนรู้ทักษะในการทำหน้าที่นี้ โดยรวมตัวกันเป็นกลุ่มเพื่อเรียนรู้ร่วมกันอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง ครูในศตวรรษที่ 21 ต้องยึดหลักสอนน้อย เรียนมาก การเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ต้องก้าวข้ามสาระวิชาไปสู่การเรียนรู้ “ทักษะเพื่อการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21”

อย่างไรก็ตาม การพัฒนาครูเพื่อพัฒนาผู้เรียนดังกล่าว ถึงแม้จะดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ แต่การจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษาอาชีวศึกษายังพบปัญหาหลายประการ เช่น Chawanna (2015) พบว่า 1) สภาพการจัดการเรียนการสอนโดยทั่วไปเป็นการสอนรวมกลุ่มใหญ่ทั้งชั้นเรียน โดยครูจะสอนโดยบรรยายตามเนื้อหาในแบบเรียนเป็นหลัก 2) ครูเน้นการสอนเนื้อหาที่เป็นข้อเท็จจริงต่างๆ มากกว่ากระบวนการเรียนรู้ ผู้เรียนต้องจำความรู้ที่ครูสอนให้ได้มากที่สุด เพื่อนำไปใช้ในการสอบ 3) ครูขาดทักษะและประสบการณ์ในการจัดการเรียนการสอนที่เน้นกระบวนการจัดการเรียนรู้ให้กับผู้เรียนที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล 4) ผู้เรียนส่วนใหญ่ยังไม่เคยชินกับบริบทของการเรียนที่จะต้องทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม รับผิดชอบการเรียนรู้ของตนเอง และแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง อีกทั้ง Rakkiatwong (2016) พบว่า อาจารย์อาชีวศึกษาส่วนใหญ่ขาดประสบการณ์ในการทำงานในภาคเอกชน ทำให้หลักสูตรเต็มไปด้วยเนื้อหาที่กำหนดโดยอาจารย์อาชีวศึกษาผู้ซึ่งไม่มีความรู้ความเข้าใจโลกของสถานประกอบการจริง เนื้อหา หลักสูตรที่ได้มาจึงมีลักษณะเป็น “เชิงวิชาการ” มากกว่า “เชิงปฏิบัติ” และไม่สามารถตอบสนองความต้องการของสถานประกอบการได้ ดังนั้น การนำแนวคิดการจัดการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลที่พัฒนาขึ้นมาช่วยในการส่งเสริมให้การจัดการเรียนรู้ของครูอาจารย์ จะก่อให้เกิดการจัดการเรียนรู้เกิดประสิทธิภาพมากขึ้น สามารถกระตุ้นให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะ “ผู้เรียนยุคดิจิทัล” ได้ ซึ่งครูในยุคดิจิทัลจะต้องได้รับการพัฒนาในด้านการจัดการเรียนรู้ เป็นครูที่มีคุณลักษณะ “ครูยุคดิจิทัล” เพื่อการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ พัฒนานวัตกรรมการเรียนการสอนที่ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกยุคดิจิทัล รวมถึงสถานการณ์ที่ไม่คาดคิดอย่างการระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ในช่วงที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบัน และยังไม่ชัดเจนว่าจะสิ้นสุดลงเมื่อใด ทำให้สถานศึกษา ผู้บริหารครู และผู้เรียนอาชีวศึกษาต้องปรับตัวเพื่อรับมือกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น

จากปัญหาและความจำเป็นในการปฏิรูปการศึกษาการพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้ยุคใหม่ และการพัฒนาครูตามเจตนารมณ์แผนพัฒนาการอาชีวศึกษา พ.ศ. 2560 – 2579 ตลอดจนผู้วิจัยตระหนักต่อความสำคัญในการพัฒนาครู การปรับตัวให้มีความพร้อมรับมือต่อสภาพการเปลี่ยนแปลงยุคดิจิทัล เพื่อสามารถประยุกต์การจัดการเรียนรู้ให้สอดคล้องตามการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี และเพิ่มขีดความสามารถในการแสวงหาข้อมูลความรู้ได้อย่างรวดเร็ว จึงเห็นถึงความสำคัญและความจำเป็นในการสร้างรูปแบบการพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลของสถานศึกษาอาชีวศึกษาเอกชน เพื่อให้สามารถรองรับการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นอย่างรวดเร็วในปัจจุบันและอนาคตต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลของสถานศึกษาอาชีวศึกษาเอกชน
2. เพื่อสร้างรูปแบบการพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลของสถานศึกษาอาชีวศึกษาเอกชน
3. เพื่อทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลของสถานศึกษาอาชีวศึกษาเอกชน
4. เพื่อประเมินรูปแบบการพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลของสถานศึกษาอาชีวศึกษาเอกชน

วิธีดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาสภาพการพัฒนาศูนย์ด้านการจัดการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลของสถานศึกษาอาชีวศึกษาเอกชน

1.1 ศึกษาเอกสาร ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาศูนย์ด้านการจัดการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลของสถานศึกษาอาชีวศึกษาเอกชน

1.2 ศึกษาสภาพการพัฒนาศูนย์ด้านการจัดการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลของสถานศึกษาอาชีวศึกษาเอกชน

ประชากร คือ ผู้บริหารสถานศึกษาหรือครูในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2 จำนวน 694 คน

กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้บริหารสถานศึกษาหรือครู ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2 จำนวน 248 คน โดยใช้เกณฑ์ตารางเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie & Morgan) ดังนี้

ตารางที่ 1 ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง Krejcie & Morgan

ขนาดประชากร	ขนาดตัวอย่าง	ขนาดประชากร	ขนาดตัวอย่าง	ขนาดประชากร	ขนาดตัวอย่าง	ขนาดประชากร	ขนาดตัวอย่าง	ขนาดประชากร	ขนาดตัวอย่าง
10	10	100	80	280	162	800	260	2,800	338
15	14	110	86	290	165	850	265	3,000	341
20	19	120	92	300	169	900	269	3,500	346
25	24	130	97	320	175	950	274	4,000	351
30	28	140	103	340	181	1,000	278	4,500	354
35	32	150	108	360	186	1,100	285	5,000	357
40	36	160	113	380	191	1,200	291	6,000	361
45	40	170	118	400	196	1,300	297	7,000	364
50	44	180	123	420	201	1,400	302	8,000	367
55	48	190	127	440	205	1,500	306	9,000	368
60	52	200	132	460	210	1,600	310	10,000	370
65	56	210	136	480	214	1,700	313	15,000	375
70	59	220	140	500	217	1,800	317	20,000	377
75	63	230	144	550	226	1,900	320	30,000	379
80	66	240	148	600	234	2,000	322	40,000	380
85	70	250	152	650	242	2,200	327	50,000	381
90	73	260	155	700	248	2,400	331	75,000	382
95	76	270	159	750	254	2,600	335	100,000	384

แบบสอบถามมีการวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้การหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

1.3 ศึกษาคุณภาพสถานศึกษาอาชีวศึกษาเอกชนดีเด่นทางด้านการพัฒนาศูนย์ด้านการจัดการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลของสถานศึกษาอาชีวศึกษาเอกชน เป็นการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งมีโครงสร้าง เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินเป็นแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้าง มีการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ โดยการวิเคราะห์หาค่า IOC ของผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน ได้ค่าความเชื่อมั่นในภาพรวม 0.90 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเป็นผู้บริหารสถานศึกษา ที่มีความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับทางด้านการพัฒนาศูนย์ด้านการจัดการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง โดยใช้เกณฑ์เป็นสถานศึกษาอาชีวศึกษาเอกชนที่เป็นที่นิยมเป็นที่ยอมรับ หรือเป็นสถานศึกษาอาชีวศึกษาเอกชนที่ได้รับรางวัลพระราชทาน ไม่เกิน 5 ปี หรือเป็นสถานศึกษาอาชีวศึกษาเอกชนที่ผ่านเกณฑ์การประเมินของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) รอบที่ 4 ระดับดี ทุกมาตรฐาน จำนวน 3 สถานศึกษา จำนวน 3 คน นำข้อมูลที่ได้มาสังเคราะห์เนื้อหาเพื่อสรุปสภาพทั้ง 3 สถานศึกษา

ขั้นตอนที่ 2 สร้างรูปแบบการพัฒนาศูนย์ด้านการจัดการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลของสถานศึกษาอาชีวศึกษาเอกชน

2.1 ร่างรูปแบบการพัฒนาศูนย์ด้านการจัดการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลของสถานศึกษาอาชีวศึกษาเอกชนจากการสังเคราะห์ในขั้นตอนที่ 1 ซึ่งองค์ประกอบของร่างรูปแบบประกอบด้วย

รูปแบบการพัฒนาศูนย์ด้านการจัดการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลของสถานศึกษาอาชีวศึกษาเอกชน มี 5 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) วิธีการดำเนินการ 4) แนวทางการประเมินผล

5) เงื่อนไขความสำเร็จ วิธีการดำเนินการมี 3 ด้าน ได้แก่ 1) การจัดการเรียนรู้แบบโครงการ 2) การจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุก 3) การจัดการเรียนรู้ออนไลน์ โดยมีกระบวนการพัฒนาครู 4 กระบวนการ ได้แก่ (1) การวางแผนในการพัฒนาครู (2) การดำเนินการในการพัฒนาครู (3) การติดตามและการประเมินผลการพัฒนาครู และ (4) การปรับปรุงการพัฒนาครู

2.2 ตรวจสอบความเหมาะสม และความเป็นไปได้ โดยการจัดสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญ (Connoisseurship) จำนวน 12 คน ประกอบด้วย นักวิชาการ และผู้บริหารสถานศึกษา

2.3 ปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

2.4 สร้างคู่มือการดำเนินการตามรูปแบบ โดยได้นำสาระที่เกี่ยวกับรูปแบบมาสร้างเป็นคู่มือการดำเนินงานตามรูปแบบการพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลของสถานศึกษาอาชีวศึกษาเอกชน ใช้เป็นแนวทางในการดำเนินการพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้ในยุคดิจิทัล

2.5 ประเมินความเหมาะสมของคู่มือ โดยใช้แบบประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้ ของรูปแบบ ซึ่งมีการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ โดยการวิเคราะห์หาค่า IOC ของผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน ได้ค่าความเชื่อมั่นในภาพรวม 0.92 และทำการประเมินความเหมาะสมของคู่มือ โดยผู้เชี่ยวชาญ ประกอบด้วย นักวิชาการ ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 12 คน ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ประเมินความเหมาะสมของคู่มือ และให้ข้อเสนอแนะ โดยใช้การหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

2.6 ปรับปรุงคู่มือฯ ตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขั้นตอนที่ 3 การทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลของสถานศึกษาอาชีวศึกษาเอกชน

การทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลของสถานศึกษาอาชีวศึกษาเอกชน กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการทดลองใช้การพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลของสถานศึกษาอาชีวศึกษาเอกชนในสภาพจริงครั้งนี้ คือ สถานศึกษาอาชีวศึกษาเอกชน จำนวน 1 สถานศึกษา โดยทดลองกับผู้บริหารสถานศึกษาและครู จำนวน 40 คน ใช้เวลาในการทดลอง ตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน - ธันวาคม 2564 มีการดำเนินการ ดังนี้ 1) กำหนดกลุ่มเป้าหมายทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลของสถานศึกษาอาชีวศึกษาเอกชน 2) สร้างความเข้าใจและชี้แจงแนวทางการดำเนินงานตามรูปแบบการพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลของสถานศึกษาอาชีวศึกษาเอกชน ให้ครูในสถานศึกษาที่ทดลองใช้ 3) ทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลของสถานศึกษาอาชีวศึกษาเอกชน เครื่องมือที่ใช้คือแบบประเมินผลการใช้รูปแบบ ผลการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือความเหมาะสม ระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ =4.56, S.D.=0.63) ความเป็นไปได้ ระดับมาก ($\bar{X}$ =4.43, S.D.=0.72) โดยใช้การหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ตรวจสอบให้คะแนนตามเกณฑ์กำหนด

ขั้นตอนที่ 4 การประเมินรูปแบบการพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลของสถานศึกษาอาชีวศึกษาเอกชน

การประเมินผลการใช้รูปแบบการพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลของสถานศึกษาอาชีวศึกษาเอกชน โดยผู้บริหารสถานศึกษา ครู และผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 21 คน เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ของรูปแบบ ซึ่งเป็นแบบประเมินที่มีลักษณะแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ การวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้การหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 ผลการศึกษาสภาพการพัฒนาศูนย์ด้านการจัดการเรียนรู้ สำหรับการสร้างรูปแบบการพัฒนาศูนย์ด้านการจัดการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลของสถานศึกษาอาชีวศึกษาเอกชน ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.43$, S.D.=0.73)

ตารางที่ 2 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพการพัฒนาศูนย์ด้านการจัดการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลของสถานศึกษาอาชีวศึกษาเอกชน โดยรวม

ที่	การจัดการเรียนรู้ในยุคดิจิทัล	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1	การจัดการเรียนรู้แบบโครงการ	3.38	0.72	ปานกลาง
2	การจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุก	3.37	0.74	ปานกลาง
3	การจัดการเรียนรู้ออนไลน์	3.53	0.73	มาก
รวมเฉลี่ย		3.43	0.73	ปานกลาง

การสังเคราะห์องค์ประกอบของรูปแบบการพัฒนาศูนย์ด้านการจัดการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลของสถานศึกษาอาชีวศึกษาเอกชน พบว่า ได้องค์ประกอบการพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลของสถานศึกษาอาชีวศึกษาเอกชน จำนวน 3 ด้าน ได้แก่ 1) การจัดการเรียนรู้แบบโครงการ ($\bar{X}=3.38$, S.D.=0.72) 2) การจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุก ($\bar{X}=3.37$, S.D.=0.74) 3) การจัดการเรียนรู้ออนไลน์ ($\bar{X}=3.53$, S.D.=0.73)

วัตถุประสงค์ที่ 2 รูปแบบการพัฒนาศูนย์ด้านการจัดการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลของสถานศึกษาอาชีวศึกษาเอกชน ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ องค์ประกอบที่ 1 หลักการ ได้แก่ 1) หลักการมีส่วนร่วม และ 2) หลักการการพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษาแนวใหม่ เป็นการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้ องค์ประกอบที่ 2 วัตถุประสงค์ ได้แก่ 1) เพื่อให้ผู้บริหารสถานศึกษา ครูที่เกี่ยวข้องนำเทคโนโลยีดิจิทัลไปใช้ในการพัฒนาศูนย์ด้านการจัดการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลให้เกิดประโยชน์สูงสุด และ 2) เพื่อให้สถานศึกษาอาชีวศึกษาเอกชน ได้นำเทคโนโลยีดิจิทัลให้มีบทบาทในสถานศึกษาให้เท่าทันความเปลี่ยนแปลงในยุคปัจจุบัน องค์ประกอบที่ 3 วิธีดำเนินการ ได้แก่ 1) การจัดการเรียนรู้แบบโครงการ 2) การจัดการเรียนรู้เชิงรุก และ 3) การจัดการเรียนรู้ออนไลน์ โดยมีกระบวนการ 4 กระบวนการ ได้แก่ (1) การวางแผนในการพัฒนาครู (2) การดำเนินการในการพัฒนาครู (3) การติดตามและการประเมินผลการพัฒนาครู และ (4) การปรับปรุงการพัฒนาครู องค์ประกอบที่ 4 แนวทางการประเมินผล ได้แก่ 1) ประเมินผลหลังการดำเนินการใช้รูปแบบ 2) ประเมินความพึงพอใจของผู้บริหาร ครู ในสถานศึกษาหลังการดำเนินการใช้รูปแบบ และ องค์ประกอบที่ 5 เงื่อนไขความสำเร็จ ได้แก่ 1) ผู้บริหารสถานศึกษา ครู ต้องตระหนักถึงความสำคัญและการมีส่วนร่วมทุกขั้นตอนในการใช้รูปแบบ 2) ผู้บริหารสถานศึกษา สร้างขวัญ กำลังใจให้ครูในรูปแบบที่หลากหลายและทั่วถึงเป็นธรรมชาติ เพื่อให้ผู้ปฏิบัติงานมีความมั่นใจและความพึงพอใจ และ 3) เครื่องมือ อุปกรณ์ เทคโนโลยีดิจิทัลมีความพร้อมและเพียงพอ วิธีการดำเนินการมี 3 ด้าน ได้แก่ 1) การจัดการเรียนรู้แบบโครงการ 2) การจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุก 3) การจัดการเรียนรู้ออนไลน์ โดยมีกระบวนการพัฒนาครู 4 กระบวนการ ได้แก่ (1) การวางแผนในการพัฒนาครู (2) การดำเนินการในการพัฒนาครู (3) การติดตามและการประเมินผลการพัฒนาครู และ (4) การปรับปรุงการพัฒนาครู ผลการประเมินความเหมาะสมโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.53$, S.D.=0.66) และความเป็นไปได้อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.39$, S.D.=0.74)

วัตถุประสงค์ที่ 3 ทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาศูนย์ด้านการจัดการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลของสถานศึกษาอาชีวศึกษาเอกชน ผลการวิจัยพบว่า ผลการทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาศูนย์ด้านการจัดการเรียนรู้ในยุคดิจิทัล

ของสถานศึกษาอาชีวศึกษาเอกชนตามคู่มือ ในขอบข่ายเนื้อหา 1 ด้าน คือ ด้านการจัดการเรียนรู้ออนไลน์ พบว่าจำนวนข้อ มีการปฏิบัติจำนวน 19 ข้อจาก 20 ข้อ คิดเป็นร้อยละ 95.00 ระดับคุณภาพ ดีมาก โดยใช้เกณฑ์ระดับคุณภาพ 0-50% = ปรับปรุง, 51-60% = น้อย, 61-70% = พอใช้, 71-80% = ดี, 81-100% = ดีมาก

วัตถุประสงค์ที่ 4 ประเมินรูปแบบการพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลของสถานศึกษาอาชีวศึกษาเอกชน โดยผู้บริหารสถานศึกษา ครู และผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 21 คน พบว่า ผลการประเมินรูปแบบการพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลของสถานศึกษาอาชีวศึกษาเอกชน โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านความเหมาะสมโดยรวมอยู่ในระดับมาก และด้านความเป็นไปได้โดยรวมอยู่ในระดับมาก และด้านความเป็นประโยชน์โดยรวมอยู่ในระดับมาก

องค์ความรู้ใหม่

จากการศึกษาการพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลของสถานศึกษาอาชีวศึกษาเอกชน ผู้วิจัยได้รูปแบบการพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลของสถานศึกษาอาชีวศึกษาเอกชน แสดงดังภาพที่ 1

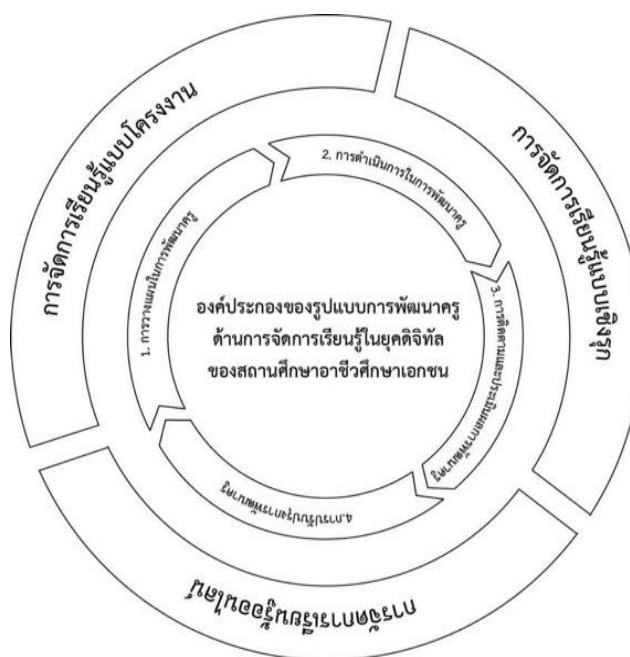

Figure 1: The New Body Knowledge

จากภาพมีองค์ประกอบของการพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลของสถานศึกษาอาชีวศึกษาเอกชน 3 ด้าน ได้แก่ ได้แก่ 1) การจัดการเรียนรู้แบบโครงงาน ผู้เรียนได้เลือกศึกษาตามความสนใจของตนเอง หรือของกลุ่ม เป็นการตัดสินใจร่วมกัน จนได้ชิ้นงานที่สามารถนำผลการศึกษาไปใช้ได้ในชีวิตจริง 2) การจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุก ช่วยให้ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงความรู้หรือสร้างความรู้ให้เกิดขึ้นในตนเองด้วยการลงมือปฏิบัติจริงผ่านสื่อหรือกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีครูผู้สอนเป็นผู้แนะนำ กระตุ้นหรืออำนวยความสะดวก และ 3) การจัดการเรียนรู้ออนไลน์ เป็นการจัดการเรียนรู้ที่สามารถเรียนและสอนในเวลาเดียวกันระหว่างผู้เรียนและผู้สอนเหมือนในชั้นเรียนปกติ เช่น การจัดการเรียนการสอนออนไลน์แบบเรียลไทม์หรือสอนสดด้วยโปรแกรม Google Meet หรือโปรแกรมอื่นๆ และสามารถใช้สร้างบทเรียนออนไลน์ หรือ YouTube เพื่อผู้เรียนเข้าเรียนรู้ช่วงเวลาที่สะดวก เป็นต้น โดยมีกระบวนการพัฒนาครู 4 กระบวนการ ได้แก่ (1) การ

วางแผนในการพัฒนาครู โดยสร้างปฏิทินกำหนดวัน เวลา และตารางการอบรม กำหนดผู้รับผิดชอบ เตรียมความพร้อมเครื่องมือที่จะนำมาใช้ เครือข่าย Internet เป็นต้น (2) การดำเนินการในการพัฒนาครู กำหนดกิจกรรมอบรมผ่านบทเรียนออนไลน์ หรือใช้ YouTube นำเสนอกระบวนการพัฒนา หรือสร้างสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยี (3) การติดตามและการประเมินผลการพัฒนาครู โดยประเมินผลความพึงพอใจของ ผู้เข้ารับการพัฒนา และ (4) การปรับปรุงการพัฒนาครู โดยเทคโนโลยีดิจิทัลที่นำมาใช้ ได้แก่ 1) LINE Application 2) YouTube 3) Google Application

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่าจากสรุปผลการวิจัยมีประเด็นที่สำคัญที่นำมาอภิปรายผล ดังนี้

ผลจากการศึกษาสภาพการพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลของสถานศึกษาอาชีวศึกษา เอกชน สภาพการปฏิบัติโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.43$, S.D.=0.73) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ ด้านการจัดการเรียนรู้ออนไลน์ ($\bar{X}=3.53$, S.D.=0.73) รองลงมาคือ ด้านการจัดการเรียนรู้แบบโครงงาน ($\bar{X}=3.38$, S.D.=0.72) ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ ด้านการจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุก ($\bar{X}=3.37$, S.D.=0.74) ซึ่งอาจเป็นเพราะด้วยสถานการณ์โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ที่ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของคนไทยทั่วประเทศ แต่ก็ถือเป็นการสร้างโอกาสใหม่ๆ ในการจัดการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับยุคดิจิทัล ยุคที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว สอดคล้องกับ Chamchoi (2018) การจัดการเรียนรู้ให้กับผู้เรียนที่เป็นกลุ่มเด็กที่เกิดในยุคดิจิทัล (Digital Native) ครูและผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งเป็นกลุ่มบุคคลที่เกิดก่อนที่จะมีการใช้ดิจิทัลอย่างแพร่หลาย (Digital Immigrant) นับเป็นความท้าทาย ในการบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลอย่างมาก ผู้บริหารสถานศึกษาต้องทำความเข้าใจว่าผู้เรียนในยุคนี้มีการ เรียนรู้อย่างไร และจะอย่างไรครูสามารถจัดการเรียนรู้นวัตกรรมหรือแนวใหม่ๆ ที่เชื่อมโยงความคิด ความรู้ โดยใช้เทคโนโลยีเป็นตัวส่งผ่านไปยังผู้เรียนยุคดิจิทัลเทคโนโลยีเป็นสิ่งที่ทำให้ผู้เรียนมีความน่าตื่นตาดังขึ้น อีกทั้งสอดคล้องกับ Salavati (2016) ได้ศึกษาเรื่องการใช้นวัตกรรมดิจิทัลในการศึกษาพบว่า ครูได้ให้ ความสำคัญในเรื่องเกี่ยวกับเทคโนโลยีดิจิทัล เพราะว่าเป็นสิ่งที่ง่ายที่จะเลือกใช้ และเป็นที่ยอมรับว่าเทคโนโลยี ดิจิทัลเป็นนวัตกรรมที่นำมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน และครูยังมีทัศนคติในเรื่องเกี่ยวกับเทคโนโลยีดิจิทัล ว่าเป็นสิ่งที่ช่วยทำให้บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาดีขึ้นอีกด้วย และสอดคล้องกับ Choocha (2019) ที่กล่าว ว่า ศตวรรษที่ 21 มีการเปลี่ยนแปลงในทุกๆ มิติอย่างรวดเร็ว การก้าวผ่านจากโลกปฏิวัติอุตสาหกรรมยุคเก่า ไปสู่โลกดิจิทัล ทำให้ความต้องการของตลาดแรงงานเปลี่ยนไปทักษะต่างๆ ที่ทำซ้ำๆ จึงต้องมีการปรับเปลี่ยน เพราะคอมพิวเตอร์สามารถทำแทนได้ ทุกคนทุกภาคส่วนมีการตื่นตัวเตรียมความพร้อมเพื่อรับมือกับการ เปลี่ยนแปลง

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่ารูปแบบการพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้ในยุคดิจิทัล ของสถานศึกษาอาชีวศึกษาเอกชน ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ หลักการ วัตถุประสงค์ วิธีการ ดำเนินการ แนวทางการประเมินผล เงื่อนไขความสำเร็จ วิธีการดำเนินการมี 3 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การ จัดการเรียนรู้แบบโครงงาน 2) การจัดการเรียนรู้เชิงรุก 3) การจัดการเรียนรู้ออนไลน์ โดยมีกระบวนการพัฒนา ครู 4 กระบวนการ ได้แก่ (1) การวางแผนในการพัฒนาครู (2) การดำเนินการในการพัฒนาครู (3) การติดตาม และการประเมินผลการพัฒนาครู และ (4) การปรับปรุงการพัฒนาครู ซึ่งการจัดการเรียนรู้ในปัจจุบันต้อง คำนึงถึงการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี ควรนำเทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการจัดการเรียนรู้ เพื่อความสะดวก รวดเร็ว และลดความสิ้นเปลือง สอดคล้องกับ Rueangrong et al. (2014) กล่าวว่า การออกแบบระบบการ

สอนในศตวรรษที่ 21 ต้องออกแบบให้นักเรียนได้เป็นผู้สร้างความรู้ด้วยตนเองมากกว่าการรับการถ่ายทอดจากครูผู้สอน (Constructivism) โดยออกแบบให้นักเรียนได้ค้นหาความรู้ด้วยตนเอง วิเคราะห์ข้อมูล ตรวจสอบข้อมูล และสรุปเป็นองค์ความรู้ รูปแบบการเรียนการสอนแบบนี้ เช่น การสอนแบบปัญหาเป็นฐาน (Problem-Based Learning) เป็นต้น และหากต้องการให้นักเรียนสามารถจดจำความรู้เหล่านั้นได้ดีขึ้นและเกิดทักษะต่างๆ จากการปฏิบัติ ครูควรออกแบบการสอนให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติจริงด้วยการสร้างสรรค์ชิ้นงานและเผยแพร่ความรู้และนวัตกรรมที่ได้สู่สาธารณชน โดยอาศัยเทคโนโลยีเข้ามาใช้ในการเรียนการสอนและการปฏิบัติกิจกรรมรูปแบบการสอนแบบนี้ เช่น การสอนแบบโครงงานเป็นฐาน (Project-Based Learning) เป็นต้น และยังสอดคล้องกับ Srinon, Srinon, Yommadit and Kitnoppakiat (2018) ได้กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุก (Active Learning) น่าจะเป็นการเรียนรู้ที่ตอบโจทย์ในการพัฒนาประเทศไทย ยุค Thailand 4.0 ได้เป็นอย่างดีทั้งในแง่การพัฒนาส่วนบุคคลและการวิจัย การแข่งขันในระดับนานาชาติ อีกทั้งสอดคล้องกับ Wayo, Charoennukul, Kankaynat and Konyai (2020) การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ทำให้เกิดการปรับตัวเป็นวิถีชีวิตแบบใหม่ (New Normal) โดยเฉพาะสถาบันทางการศึกษาที่ไม่สามารถจัดการเรียนการสอนแบบปกติได้ จึงจำเป็นต้องใช้รูปแบบการเรียนการสอนแบบออนไลน์ เพื่อให้การเรียนรู้เกิดความต่อเนื่อง

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่าผลการทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลของสถานศึกษาอาชีวศึกษาเอกชน ในขอบข่ายเนื้อหา 1 ด้าน คือ การพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้ออนไลน์ จำนวนข้อที่ปฏิบัติ จำนวน 19 ข้อจาก 20 ข้อ คิดเป็นร้อยละ 95.00 ระดับคุณภาพดีมาก จากการนำการพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้ออนไลน์มาทดลองใช้ เนื่องจากเข้ากับสถานการณ์วิกฤตการณ์โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ซึ่งการพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้ออนไลน์นั้น ทำให้เกิดความสอดคล้องกับสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน อาทิเช่น การนัดหมายอบรมพัฒนาครูรวมไปถึงการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในการสร้างความเข้าใจของการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อนำไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ออนไลน์ สอดคล้องกับ Pandam (2020) เรื่อง พลิกวิกฤตเป็นโอกาสของอาชีวศึกษาไทยบนความปกติใหม่ ซึ่งวิกฤตการณ์ โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ที่ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตทั้งของประเทศไทยและหลายประเทศทั่วโลก แต่ในอีกมุมหนึ่งเป็นการสร้างโอกาสใหม่ๆ โดยเฉพาะในด้านการศึกษาถือเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาประเทศผ่านการพัฒนาคนในประเทศ สถานศึกษา การจัดตั้งศูนย์ผลิตสื่อการสอนเตรียมระบบเทคโนโลยีอินเทอร์เน็ตและจัดแหล่งวิทยากรอื่นๆ ที่เหมาะสมในการจัดการเรียนการสอนทางไกลผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์แนวทางการปรับวิกฤตให้เป็นโอกาสนี้ ประกอบด้วย 1) การสอนที่จะมีทั้งทักษะวิชาการทักษะวิชาชีพและทักษะวิชาชีพยุคโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) 2) การเรียนรู้ฐานชุมชนและครอบครัว 3) การออกแบบการเรียนรู้แบบ New Normal ในสถานการณ์ที่เปลี่ยนไป 4) ยกระดับการประเมินเพื่อการพัฒนาจากผู้ผลิต อาการ โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ครั้งนี้จึงเป็นโอกาสของการเรียนรู้รูปแบบใหม่ผ่านเทคโนโลยีต่างๆบนหลักการของกระทรวงศึกษาธิการที่ยึดหลักการเรียนรู้ว่าการศึกษากล่าวคือโรงเรียนสามารถหยุดได้แต่การเรียนรู้หยุดไม่ได้ สอดคล้องกับ Padiworn (2020) ที่ได้กล่าวว่า การพัฒนาทักษะด้านเทคโนโลยีดิจิทัลเป็นการแสดงออกถึงความรู้ความสามารถในการนำเครื่องมือ อุปกรณ์เทคโนโลยีดิจิทัลที่มีอยู่ในปัจจุบันมาใช้ในการปฏิบัติงาน อีกทั้งสอดคล้องกับ Ratheeswari (2018) ได้ศึกษาการใช้เทคโนโลยีในการจัดการศึกษา พบว่า การใช้เทคโนโลยีในการฝึกอบรมทำให้การสอนมีประสิทธิภาพมากขึ้น โปรแกรมการฝึกอบรมที่ถูกออกแบบมาเป็นอย่างดีสามารถตอบสนองความต้องการของครูในยุคปัจจุบันที่ต้องการเรียนรู้วิธีการใช้เทคโนโลยีในการจัดการเรียนการสอน และเป็นสิ่งที่ครูจะต้องทำความเข้าใจ เรียนรู้วิธีการเรียนรู้กระบวนการใช้ และเข้าใจบริบทของผู้เรียน

เป็นอย่างดี เมื่อครูได้ทำความเข้าใจการใช้เทคโนโลยีเป็นอย่างดีแล้วก็จะสามารถนำเทคโนโลยีไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนได้ดี

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 4 พบว่า การประเมินรูปแบบการพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลของสถานศึกษาอาชีวศึกษาเอกชน โดยผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งเป็นผู้มีความรู้ด้านการพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลของสถานศึกษาอาชีวศึกษาเอกชน มีความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เพราะในปัจจุบันโลกมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว จึงทำให้ครูต้องปรับตัวให้สอดคล้องกับบริบทของการเปลี่ยนแปลง ซึ่งเทคโนโลยีดิจิทัลก็ได้เข้ามามีอิทธิพลต่อการทำงานและนำมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ สอดคล้องกับ Trilling and Fadel (2009) ได้กล่าวถึงคุณภาพครูในศตวรรษที่ 21 โดยสรุปว่า ครูที่จะเป็นผู้แนะแนวทาง (Coach) ที่มีประสิทธิภาพที่ไม่ใช่ผู้บรรยาย ต้องเรียนรู้กิจกรรมที่ถูกออกแบบไว้ เพื่อให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้อย่างแท้จริง นักเรียน และครูต้องทำงานด้วยกันในแต่ละงาน ร่วมกันจัดการ และร่วมกันทำให้งานสำเร็จ อีกทั้งสอดคล้องกับ Choositong, Pawabutra and Suwannatrai (2020) โดยได้ศึกษาองค์ประกอบการพัฒนาครู สร้างและพัฒนา รูปแบบการพัฒนาครู และตรวจสอบประสิทธิผลของรูปแบบการพัฒนาครู โดยการนำไปทดลองใช้ ผลการวิจัยพบว่า 1. องค์ประกอบการพัฒนาครู มี 5 องค์ประกอบ คือ ทักษะพื้นฐานด้าน ICT ทักษะการใช้ ICT ในการติดต่อสื่อสาร ทักษะการรู้ทัน ICT ทักษะการบูรณาการ ICT ในการเรียนการสอน และคุณธรรม จรรยาบรรณการใช้ ICT โดยรวมมีความเหมาะสม 2. รูปแบบการพัฒนาครูในการใช้ ICT เพื่อการจัดการเรียนรู้ คือ EAIT Model 3. ผลการตรวจสอบประสิทธิภาพของรูปแบบการพัฒนาครูในการใช้ ICT เพื่อการจัดการเรียนรู้ในภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก ก่อนการทดลองใช้ รูปแบบ มีค่าเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง หลังการทดลองใช้รูปแบบมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด รูปแบบที่พัฒนาขึ้นมีความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และมีประโยชน์ สามารถนำไปใช้พัฒนาครู ให้มีทักษะการใช้ ICT เพื่อการจัดการเรียนรู้ในโรงเรียนได้ และสอดคล้องกับ Puetmongkol and Uthairat (2015) โดยได้ศึกษาสภาพรูปแบบการจัดการดิจิทัลเทคโนโลยี สร้างรูปแบบ และประเมินความเหมาะสมของการจัดการดิจิทัลเทคโนโลยี ผลการวิจัยพบว่า สภาพการจัดการดิจิทัลเทคโนโลยีสูง คุณภาพมาตรฐานสากลทั้งการบริหารงานในโรงเรียน กระบวนการบริหาร ครูและบุคลากรทางการศึกษามีทักษะในการใช้ดิจิทัลระดับมาก

สรุป

จากการดำเนินการวิจัย โดยการศึกษาสภาพการพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลของสถานศึกษาอาชีวศึกษาเอกชน ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ด้านการจัดการเรียนรู้ออนไลน์ รองลงมาคือ ด้านการจัดการเรียนรู้แบบโครงการ ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ด้านการจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุก ในส่วนของผลการสร้างรูปแบบการพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลของสถานศึกษาอาชีวศึกษาเอกชน ประกอบด้วย การจัดการเรียนรู้แบบโครงการ การจัดการเรียนรู้เชิงรุก การจัดการเรียนรู้ออนไลน์ โดยมีกระบวนการพัฒนาครู 4 กระบวนการ ได้แก่ (1) การวางแผนในการพัฒนาครู (2) การดำเนินการในการพัฒนาครู (3) การติดตามและการประเมินผล การพัฒนาครู และ (4) การปรับปรุงการพัฒนาครู ผลการทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้ในข้อบ่งชี้เนื้อหา 1 ด้าน คือ ด้านการจัดการเรียนรู้ออนไลน์ จำนวนข้อที่ปฏิบัติ จำนวน 19 ข้อจาก 20 ข้อ คิดเป็นร้อยละ 95.00 ระดับคุณภาพ ดีมาก ผลการประเมินรูปแบบการพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลของสถานศึกษาอาชีวศึกษาเอกชน พบว่าความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ โดยรวมรวมอยู่ในระดับมาก

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 ผู้บริหารสถานศึกษาหรือครู ก่อนนำผลการวิจัยไปใช้ ควรมีการแต่งตั้งคณะทำงาน เพื่อทำการศึกษาและวิเคราะห์ความเป็นไปได้ และอุปสรรค ภายในสถานศึกษา

1.2 จากการศึกษาสภาพการพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้ ผู้บริหารสถานศึกษา ครูและบุคลากร ควรตระหนักถึงการสร้างความเข้าใจให้กับครูและบุคลากรทางการศึกษาทุกคนเกี่ยวกับการนำเทคโนโลยีดิจิทัล มาใช้ในสถานศึกษา

1.3 ในการพัฒนาครู นอกจากจะจะใช้การพัฒนาครูด้วยเทคโนโลยีดิจิทัลแล้ว ยังต้องมีการพัฒนาครู แบบผสมผสาน เพื่อเป็นการพบปะพูดคุยกับครู ซึ่งจะเพิ่มความเป็นกัลยาณมิตรในการทำงานร่วมกันเพิ่มมากขึ้น

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับ

2.1 ควรศึกษารูปแบบการพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลของสถานศึกษาอาชีวศึกษา เอกชนที่มีประสิทธิภาพ

2.2 ควรศึกษากลยุทธ์การพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้ที่เป็นเลิศของสถานศึกษาอาชีวศึกษา เอกชนในยุคดิจิทัล

2.3 ควรมีการศึกษาเทคโนโลยีดิจิทัลที่มีความหลากหลาย และแอปพลิเคชันอื่นๆ ที่มีการใช้อยู่ในปัจจุบัน เพื่อจะทำให้รูปแบบการพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลของสถานศึกษาอาชีวศึกษา เอกชน มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

References

- Chamchoi, S. (2018). *School Management in Digital Era*. Bangkok: Chulalongkorn University Printing House.
- Chawanna, D. (2015). *The Strategies for Vocational Competency Development of Teachers under the Institute of Northern Vocational Education Region 4*. (Doctoral Dissertation). Kamphaeng Phet Rajabhat University. Kamphaeng Phet.
- Choocha, U. et al. (2019). A Study of the Satisfaction of Using the Zoom Cloud Meeting Application to Help Teach in the Midwifery Practice Course. *Journal Mahasarakham Hospital*, 16(1), 176-186.
- Choositong, I., Pawabutra, C., & Suwannatrai, W. (2020). Model for Teachers Development in Using Information Technology and Communication for Learning Activities in Primary Schools under Regional Education Office No.11. *Neu Academic and Research Journal*, 10(2), 98-112.
- Gerduang, A. (2017). Empowering Learning in the 21st Century for Thailand Society in the Digital Age. *Academic Journal Lampang Rajabhat University*, 6(1), 173-184.
- Meerakha, P. (2017). Teacher's Characteristic of 21st Century. *MBU Education Journal Faculty of Education Mahamakut Buddhist University*, 5(2), 23-35.

- Office of the National Economics and Social Development Council. (2016). *National Economics and Social Development Plan No. 12 (2017-2021)*. Bangkok: Office of the National Economics and Social Development Council.
- Padiworn, N. (2020). *A Digital Technology Skill Development Model If School Administrator under Office of the Basic Education Commission*. (Doctoral Dissertation). Ubon Ratchathani Rajabhat University. Ubon Ratchathani.
- Pandam, S. (2020). How to Turn Crisis into Opportunity of Thai Vocational Education on the New Normal. *Journal of Social Science and Buddhist Anthropology*, 5(7), 1-13.
- Phulsawasdi, W., Wetcha, P., Rattanachowong, P., & Tunkaew, S. (2018). Administration and Management of Technical to Enhance the Competitive Thailand's Education 4.0 of CTECH Pacific Collage of Technology. *VRU Research and Development Journal*, 13(1), 8-16.
- Puetmongkol, S., & Uthairat, W. (2015). A High-Quality Digital Technology Management Model based on International Standards of Secondary School in the Southern Regions of Thailand. *Academic Journal Eastern Asia University Social Sciences and Humanities*, 5(2), 274-283.
- Rakkiatwong, N. (2016). *Reform of Vocational Education in Thailand*. Retrieved June 19, 2020, from https://tdri.or.th/wp-content/uploads/2016/08/nuthasid-vocational-education-v02_2.pdf
- Ratheeswari, K. (2018). Information Communication Technology in Education. *Journal of Applied and Advanced Research*, 3(1), 45-47.
- Rueangrong, P. et al. (2014). Educational Technology with Thai Teachers in the 21st Century. *Panyapiwat Journal*, 5(Special), 195-207.
- Salavati, S. (2016). *Use of Digital Technologies in Education*. (Doctoral Dissertation). Linnaeus University. Sweden.
- Srinon, R., Srinon, U., Yommadit, W., & Kitnoppakiat, K. (2018). Active Learning Management in the Era of Thailand 4.0. *Journal of Educational Administration Silpakorn University*, 9(2), 331- 343.
- Suwannarat, S., & Jariyaporn, S. (2015). A Study on Guidelines for Promote and Developing Vocational Education Teacher to ASEAN Community. *Academic Journal Bangkokthonburi University*, 4(1), 213-223.
- Trilling, B., & Fadel, C. (2009). *21st Century Skills: Learning for Life in Our Times*. San Fransisco: Jossey-Bass A Wiley Imprint.
- Wayo, W., Charoennukul, A., Kankaynat, C., & Konyai, J. (2020). Online Learning under the COVID-19 Epidemic: Concepts and Applications of Teaching and Learning Management. *Regional Health Promotion Center 9 Journal*, 14(34), 285-298.

การพัฒนาศักยภาพวิสาหกิจชุมชนสตรีโรงลาดเพื่อยกระดับเศรษฐกิจฐานราก โดยพุทธสันติวิธี*

The Potential Development of Rong Lat Women's Community Enterprise to
Raise the Grassroots Economy by Buddhist Peaceful Means

¹ลีปภาส สีลเตโชธาม, พระครูปลัดอดิศักดิ์ วชิรปญโญ และ ชันทอง วัฒนประดิษฐ์

¹Sippapas Silatechotham, Phrakhupalad Adisak Vajirapañño

and Khantong Wattanapradith

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: sixty_happy@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัญหา และความต้องการจำเป็น และแนวคิดทฤษฎีหลักพุทธสันติวิธีที่เอื้อต่อการพัฒนาศักยภาพวิสาหกิจชุมชน 2) เพื่อนำเสนอการพัฒนาศักยภาพวิสาหกิจชุมชนสตรีโรงลาดเพื่อยกระดับเศรษฐกิจฐานรากโดยพุทธสันติวิธี ใช้รูปแบบการการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เครื่องมือวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก และชุดปฏิบัติการพัฒนาศักยภาพวิสาหกิจชุมชนแบบมีส่วนร่วมอย่างเป็นระบบตามหลัก P-A-O-R ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 15 คน และผู้ร่วมปฏิบัติการพัฒนาศักยภาพวิสาหกิจชุมชน จำนวน 15 คน วิเคราะห์ผลด้วยอุปนัยวิธี สรุปผลแบบพรรณนาโวหาร

ผลการวิจัยพบว่า 1) ปัญหาและจุดอ่อนที่ควรเสริมให้เกิดการพัฒนาศักยภาพวิสาหกิจชุมชนสตรีโรงลาด คือ การพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม การจัดสรรบทบาทหน้าที่อย่างเป็นระบบ การวิเคราะห์ต้นทุนสินค้าและการจัดการบัญชี แนวคิดทฤษฎีที่ใช้สำหรับการพัฒนาศักยภาพวิสาหกิจชุมชน ได้แก่ แนวคิดการมีส่วนร่วม การบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชน เศรษฐกิจฐานรากตามปรัชญาเศรษฐกิจชุมชน หลักพุทธสันติวิธีที่เอื้อต่อการพัฒนาศักยภาพวิสาหกิจชุมชน ได้แก่ หลักอริยสัจ 4 ในการบริหารงานเพื่อแก้ปัญหาภายในกลุ่มแบบมีส่วนร่วม หลักอุปทานิยธรรม เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน 2) การพัฒนาศักยภาพวิสาหกิจชุมชนสตรีโรงลาดเพื่อยกระดับเศรษฐกิจฐานรากโดยพุทธสันติวิธี ด้วยชุดปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมอย่างเป็นระบบ ตามวงจร P-A-O-R 9 รอบ แบ่งเป็น ระยะต้นน้ำ คือ การตรวจสอบปัญหาและวิเคราะห์สาเหตุ ระยะกลางน้ำ คือ การลงมือปฏิบัติตามแผนปฏิบัติการร่วมกัน ระยะปลายน้ำ คือ การนำแนวปฏิบัติที่พัฒนาร่วมกันมาปรับใช้และพัฒนาระดับศักยภาพวิสาหกิจชุมชนด้วยความตื่นรู้และการเห็นเป้าหมายร่วมกัน พร้อมกับการทำงานร่วมกับเครือข่ายที่ส่งเสริมให้การสนับสนุนเพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนอย่างยั่งยืน องค์ความรู้จากการวิจัย คือ “SAN MODEL”

คำสำคัญ: การพัฒนาศักยภาพ; วิสาหกิจชุมชน; เศรษฐกิจฐานราก; พุทธสันติวิธี

Abstract

The research article consisted of the following objectives: 1) to investigate problems and needs, as well as theories on Buddhist peaceful means favorable to the potential development of community enterprise; and 2) to present the potential development of Rong Lat Women's community enterprise to raise the grassroots economy by Buddhist peaceful means. The study employed a participatory action research (PAR). The research tools were in-depth interview, a participatory operational package for enhancing the potential of community enterprise based on the PAOR cycle with 15 persons, and 15 participants in the potential development of community enterprise. The obtained data were analyzed by inductive method and summarized by descriptive method.

From the study, the following results are found: 1) The following problems and obstacles should be addressed in order to enhance the potential of Rong Lat Women's Community Enterprise: product development to build value added, role allocation in a systematic manner, product cost analysis and account management. The theories used to develop the potential of community enterprise include participatory concept, community enterprise management, and grassroots economy based on community economic philosophy. The Buddhist peaceful means favorable to the potential development of community enterprise involve *Ariyasacca* (the four noble truths), which can be applied to manage work in order to solve problems within group in a participatory manner, *Aparihāṇiyadhamma* (conditions of welfare), which can be used to strengthen the community enterprise. 2) The potential development of Rong Lat Women's community enterprise to raise the grassroots economy by Buddhist peaceful means and a participatory operational package based on the PAOR 9-cycle can be divided into the following phases: upstream, which refers to examining problems and their causes; midstream, which refers to implementing according to the action plan; and downstream, which refers to using the identified implementation ways to adapt and improve the potential of community enterprise so that the community is awakened and the shared goals are realized. This involves collaborating on networks which promote sustainable development of community entrepreneurship. A body of knowledge gained is called 'SAN Model'.

Keywords: Potential Development; Community Enterprise; Grassroots Economy; Buddhist Peaceful Means

บทนำ

ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561 - 2580) มุ่งให้ความสำคัญกับเรื่องของการลดความเหลื่อมล้ำ ในประเด็นยุทธศาสตร์ชาติที่ 4 การลดความเหลื่อมล้ำ สร้างความเป็นธรรมในทุกมิติ ด้วยการปรับโครงสร้าง เศรษฐกิจฐานราก พัฒนาการเกษตรให้เหมาะสมกับศักยภาพของเกษตรกรฐานทรัพยากรและบริบทของพื้นที่ ชุมชนท้องถิ่น (Kamplod and Pongta, 2022) ทั้งนี้ Organization Community Development Institute

(2016) ได้นิยามความหมายของ เศรษฐกิจฐานราก หมายถึง “ระบบเศรษฐกิจของชุมชนท้องถิ่นที่สามารถพึ่งตนเอง มีการช่วยเหลือเอื้อเฟื้อ ชิงกันและกันมีคุณธรรมและเป็นระบบ เศรษฐกิจที่เอื้อให้เกิดการพัฒนาในด้านต่างๆ ในพื้นที่ ทั้งสังคม ผู้คน ชุมชน วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติอย่างเข้มแข็งและยั่งยืน เป็นระบบเศรษฐกิจแนวราบที่ส่งผลและสร้างความสัมพันธ์ทั้งทางเศรษฐกิจและสังคมระหว่างผู้คนในชุมชนท้องถิ่น ไม่ใช่เป็นเป็นการดำเนินเศรษฐกิจแบบปัจเจกเพียงอย่างเดียว แต่สามารถทำให้เกิดความร่วมมือ เกิดโอกาสและความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างเศรษฐกิจร่วมของชุมชนกับเศรษฐกิจ ของปัจเจก นอกเหนือจากนี้ เศรษฐกิจฐานรากต้องมีแนวทางการพัฒนาและการจัดการโดยชุมชนท้องถิ่นให้ครบวงจรมากที่สุด มีการสร้างทุนและกองทุนที่เข้มแข็ง มีการผลิตอาหารและความจำเป็นพื้นฐานต่างๆ สำหรับคน ในพื้นที่อย่างพอเพียง และพัฒนาเป็นวิสาหกิจเพื่อสังคมหรือเป็นธุรกิจของชุมชน”

พระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ. 2548 (Ministry of Agriculture and Cooperative, 2015) และพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2562 (Royal Gazette, 2019) รับรองสถานะตามกฎหมายของวิสาหกิจชุมชนที่จดทะเบียนและเป็นเครื่องมือสำคัญของภาครัฐ ในการแก้ปัญหาภาพรวมของประเทศ เนื่องจากวิสาหกิจชุมชนเป็นการประกอบการเพื่อการจัดการทุนของชุมชน และเพื่อการพึ่งตนเองของครอบครัว ชุมชน และระหว่างชุมชน โดยที่เศรษฐกิจชุมชนเป็นพื้นฐานของการพัฒนาเศรษฐกิจแบบพอเพียง (Trade Policy and Strategy Office, 2022) อันจะทำให้ชุมชนพึ่งพาตนเองได้ สอดคล้องเหมาะสม เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ในการพึ่งตนเองและการพัฒนาที่ยั่งยืน และพัฒนาระบบเศรษฐกิจชุมชนให้มีความเข้มแข็งพร้อมสำหรับการแข่งขันทางการค้าในอนาคตซึ่งต้องมียุทธศาสตร์ในการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนไปสู่การเป็นผู้ประกอบการกิจการขนาดย่อมและขนาดกลางต่อไป (Royal Gazette, 2019) กล่าวได้ว่า วิสาหกิจชุมชนเป็นเครื่องมือหนึ่งที่ภาครัฐให้การสนับสนุนเพื่อจะช่วยเหลือยกระดับเศรษฐกิจฐานรากของชุมชน การพัฒนาวิสาหกิจชุมชนจึงเป็นเรื่องที่สำคัญอย่างไรในการเพิ่มศักยภาพของวิสาหกิจชุมชน

ดวงเดือน สมวัฒน์ศักดิ์ เสนอว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการทำวิสาหกิจชุมชน คือ การเรียนรู้ การพึ่งตนเอง การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ทุนชุมชน การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ความเท่าเทียม ให้เกียรติในการทำงานร่วมกัน สามารถตรวจสอบได้ ทำงานแบบเครือข่าย (Somwatthanasak, 2005) สะท้อนให้เห็นว่าการพัฒนาศักยภาพวิสาหกิจชุมชนจึงหนีไม่พ้นการพัฒนาความรู้ ทักษะและเพื่อเพิ่มศักยภาพในการทำงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ทั้งนี้วิสาหกิจชุมชนมิได้อยู่ได้เพียงลำพัง ต้องอาศัยการทำงานเป็นกลุ่มและมีส่วนร่วมเพื่อความเข้มแข็งของสมาชิกและการทำงานเครือข่ายชุมชน สอดคล้องกับงานวิจัยของ หทัยชนก คะตะสมบุรณ์ ได้เสนอการพัฒนา ศักยภาพของชุมชนเพื่อการสร้างเศรษฐกิจฐานรากอย่างยั่งยืน นอกจากการเรียนรู้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแล้ว การสร้างการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมของชุมชน ที่มาจากความรู้เชิงปฏิบัติ การเรียนรู้ร่วมกับคนในชุมชนและแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับชุมชนอื่น (Khatasombun, 2020) นอกเหนือจากนี้ยังมีผลการวิจัยที่กล่าวถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน คือ 1) ด้านการบริหารจัดการ 2) ด้านคุณภาพและมาตรฐาน 3) ด้านภาวะผู้นำ 4) ด้านการบริหาร การตลาด 5) ด้านเครือข่าย 6) ด้านการมีส่วนร่วมของสมาชิก 7) ด้านบัญชี/การเงิน และ 8) ด้านการจัดการความรู้ (Phakdeeying, 2020)

สรุปได้ว่า การพัฒนาวิสาหกิจชุมชนด้วยการสร้างการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมบนฐานเศรษฐกิจพอเพียง การจัดการวิสาหกิจชุมชนอย่างเป็นระบบ ซึ่งเป็นแนวทางที่มีความสอดคล้องกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา คือ หลักอริยสัจ 4 ซึ่งเป็นการสร้างการเรียนรู้ที่ค้นหาปัญหา สาเหตุ การแก้ปัญหา และวิธีการ นอกจากนี้ยังมีหลักธรรมเรียกว่า อปปริหานิยธรรม ซึ่งเป็นการสอนให้เห็นถึงการสร้างความเข้มแข็งด้วยการมีส่วนร่วม มีกติกา และการเคารพกติการ่วมกัน ซึ่งทั้งสองหลักธรรมนี้สามารถนำมาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาศักยภาพวิสาหกิจชุมชนเพื่อให้เกิดความเข้มแข็งนำพายกระดับเศรษฐกิจฐานรากของชุมชนและทำให้เกิดความยั่งยืน ซึ่งมี

งานวิจัยที่นำหลักพุทธสันติวิธีมาใช้ในการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนเกิดความยั่งยืนโดยใช้หลักสปปุริสธรรม 7 เป็นหลักพุทธสันติวิธีในการพัฒนา (Monaraks, Phramaha Hansa Dhammaso and Phra Promote Vatagovito, 2020) สะท้อนเห็นว่าหลักพุทธสันติวิธีซึ่งเป็นหลักธรรมตามหลักคำสอนในพระพุทธศาสนาสามารถนำมาใช้ในการเสริมสร้างพัฒนาศักยภาพให้กับวิสาหกิจชุมชนได้

ด้วยหลักการและเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาการนำหลักพุทธสันติวิธีมาใช้ในการพัฒนาศักยภาพวิสาหกิจชุมชนเพื่อยกระดับเศรษฐกิจฐานรากของชุมชน โดยใช้การวิจัยแบบมีส่วนร่วม โดยมีพื้นที่ศึกษาคือ วิสาหกิจชุมชนสตรีโรงลาด ตำบลบ้านป้อม อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งเป็นวิสาหกิจชุมชนแห่งเดียวในตำบลบ้านป้อม ผลิตภัณฑ์ประเภทสานตะกร้า สมาชิกส่วนใหญ่เป็นสตรีที่ใช้เวลาร่วมมารวมกลุ่มกันสร้างรายได้เสริมให้กับครอบครัว ดำเนินการจัดตั้งเป็นวิสาหกิจชุมชนตั้งแต่ปี 2552 จากการลงสำรวจเบื้องต้น พบว่า เป็นวิสาหกิจชุมชนที่ควรได้รับการส่งเสริมพัฒนาศักยภาพเพื่อเพิ่มรายได้จากผลผลิตกว่าเดิมที่เป็นอยู่ซึ่งไม่แน่นอน ประโยชน์ของงานวิจัยนี้จะเป็นแนวทางที่สามารถนำมาใช้ในการพัฒนาศักยภาพวิสาหกิจชุมชนเพื่อยกระดับเศรษฐกิจฐานรากให้เข้มแข็ง มั่นคงและยั่งยืนบนฐานของการมีพุทธสันติวิธีเป็นพื้นฐานในการพัฒนาและสร้างการมีส่วนร่วมเกิดพลังการเปลี่ยนแปลงให้กับชุมชนสืบต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาสภาพปัญหา และความต้องการจำเป็น และแนวคิดทฤษฎี หลักพุทธสันติวิธีที่เอื้อต่อการพัฒนาศักยภาพวิสาหกิจชุมชน
- 2) เพื่อนำเสนอการพัฒนาพัฒนาศักยภาพวิสาหกิจชุมชนสตรีโรงลาดเพื่อยกระดับเศรษฐกิจฐานรากโดยพุทธสันติวิธี

วิธีดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาด้านเนื้อหาเชิงเอกสารที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดทฤษฎี (Documentary Study)

โดยผู้วิจัยได้ศึกษาประเด็นที่เกี่ยวข้องกับ บริบท ความเป็นมา ความหมาย คุณค่าและความสำคัญเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพวิสาหกิจชุมชนสตรีโรงลาดเพื่อยกระดับเศรษฐกิจฐานรากโดยพุทธสันติวิธี และศึกษาเกี่ยวกับแนวคิดพุทธสันติวิธีเพื่อเอื้อต่อการพัฒนาศักยภาพวิสาหกิจชุมชนสตรีโรงลาดเพื่อยกระดับเศรษฐกิจฐานรากโดยพุทธสันติวิธี และงานศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาในภาคสนาม โดยผู้วิจัยได้ศึกษาโดยการลงพื้นที่เพื่อสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม เพื่อเก็บข้อมูลพื้นฐานบริบทของพื้นที่กรณีศึกษา โดยเลือกพื้นที่แบบเจาะจงในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา คือ วิสาหกิจชุมชนสตรีโรงลาด ตำบลบ้านป้อม อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ขั้นตอนที่ 3 เครื่องมือและวิธีการที่ใช้ในการศึกษา ผู้วิจัยเลือกเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แนวทางการสัมภาษณ์เชิงลึก และสัมภาษณ์กลุ่ม และการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม ผู้วิจัยสร้างเครื่องมือเชิงคุณภาพ โดยศึกษาแนวคิด ทฤษฎี วัตถุประสงค์ของการวิจัย กำหนดประเด็นในการศึกษา สร้างแนวทางการสัมภาษณ์เชิงลึกและสัมภาษณ์กลุ่ม การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม เพื่อศึกษาบริบท สภาพปัญหา และความต้องการจำเป็นเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพวิสาหกิจชุมชนสตรีโรงลาดเพื่อยกระดับเศรษฐกิจฐานรากโดยพุทธสันติวิธี ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย ด้วยการทำ Index of Objective Congruence (IOC) ผ่านการพิจารณาของคณะกรรมการผู้เชี่ยวชาญ 5 คน ผลการพิจารณาของคณะกรรมการผู้เชี่ยวชาญ ได้คะแนน IOC ร้อยละ 80

ขั้นตอนที่ 4 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ผู้วิจัยเลือกเจาะจงบุคคลผู้มีส่วนในการรับผิดชอบต่อการพัฒนาศักยภาพวิสาหกิจชุมชนสตรีโรงลาดเพื่อยกระดับเศรษฐกิจฐานรากโดยพุทธสันติวิธี คือ “หน่วยงานภาครัฐ กลุ่มวิสาหกิจชุมชน ประธานวิสาหกิจชุมชน” เป็นบุคคลที่มีประสบการณ์ในด้านต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาศักยภาพวิสาหกิจชุมชน ซึ่งผู้วิจัยได้ขอความร่วมมือในการวิจัย ประกอบด้วย (1) กลุ่ม “หน่วยงานภาครัฐ” ได้แก่ กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม กระทรวงเกษตรและสหกรณ์กรมส่งเสริมการเกษตร เกษตรอำเภอ พัฒนาการอำเภอ นายก อบต. ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน รวมจำนวน 9 คน (2) กลุ่ม “วิสาหกิจชุมชน” ได้แก่ สมาชิกวิสาหกิจชุมชนสตรีโรงลาด รวมจำนวน 15 คน (3) กลุ่ม “ประธานวิสาหกิจชุมชน” ได้แก่ ประธานกลุ่มวิสาหกิจชุมชนต้นแบบ ที่เป็นผู้ชนะการประกวดวิสาหกิจชุมชนดีเด่นระดับประเทศและระดับภาค ปี 2564-2565 จากกรมส่งเสริมการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์จำนวน 6 แห่ง รวมจำนวนทั้งหมด 6 คน

ขั้นตอนที่ 5 การออกแบบชุดปฏิบัติการพัฒนาศักยภาพวิสาหกิจชุมชนแบบมีส่วนร่วมอย่างเป็นระบบตามหลัก P-A-O-R โดยมีกลุ่มเป้าหมายเป็น สมาชิกวิสาหกิจชุมชนสตรีโรงลาด รวมจำนวน 15 คน การจัดเวทีสนทนากลุ่มเสียงสะท้อนจากการถอดบทเรียน ด้วยเทคนิค AIC (Appreciative Interaction Commitment) หรือ Appreciative-Influence-Control ซึ่งเป็นเทคนิคการประชุมแบบมีส่วนร่วมอย่างสร้างสรรค์ และตรวจสอบคุณภาพ การรับรองชุดปฏิบัติการ ด้วยผลการพิจารณารับรองจริยธรรมในมนุษย์ จากสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ขั้นตอนที่ 6 ลงพื้นที่ปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมกับกลุ่มเป้าหมาย 15 คน ตามกระบวนการ P-A-O-R กล่าวคือ 1) ขั้นการวางแผน (Plan) เป็นการศึกษาสถานการณ์ วิเคราะห์ปัญหา ความต้องการ และจัดทำแผนงาน 2) ขั้นการปฏิบัติตามแผน (Action) เป็นระยะการลงมือเพื่อปฏิบัติตามแผนดำเนินการโดยการมีส่วนร่วมของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน 3) ขั้นการสังเกต/ประเมินผล (Observation) เป็นขั้นตอนที่ผู้วิจัยติดตามประเมินผลดำเนินการพัฒนา 4) ขั้นการสะท้อนผล (Reflection) เป็นขั้นตอนการประเมินโครงการวิจัย สรุปผลการดำเนินกิจกรรมที่ผ่านมา โดยผ่านการสนทนากลุ่ม

ขั้นตอนที่ 7 การรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยใช้การรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลหลักด้วยการบันทึก MP3 บันทึกวิดีโอ การจดบันทึกภาคสนาม ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยการจัดหมวดหมู่ข้อมูลลดทอนข้อมูล และจัดกระทำข้อมูล

ขั้นตอนที่ 8 การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้การตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) คือ การตรวจทานด้วยข้อมูล ตรวจทานด้วยแหล่งผู้ให้ข้อมูล และตรวจทานด้วยวิธีการเก็บข้อมูล นำสรุปผลการวิจัยโดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) และรายงานผลสรุปผลการวิจัยตอบวัตถุประสงค์การวิจัย สรุปผลและนำเสนอแบบพรรณนาโวหาร

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 ผลการวิจัยพบว่า บริบทของกลุ่มสมาชิกวิสาหกิจชุมชนสตรีโรงลาด ตำบลบ้านป้อม จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ที่มีการคิดริเริ่มรวมตัวกันของสมาชิกที่มีความต้องการหรือเจตนารมณ์จะดำเนินการทำงานร่วมกัน โดยการร่วมคิด ร่วมมือกัน ร่วมกันวางแผน ร่วมสร้างสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ ร่วมรับผิดชอบและร่วมรับผลประโยชน์ ในระหว่างกลุ่มและสมาชิกวิสาหกิจชุมชน แต่มีปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนสตรีโรงลาด จึงมีความต้องการจำเป็นในการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนสตรีโรงลาด เพื่อลดสภาพปัญหาและเพิ่มศักยภาพให้กลุ่มสมาชิกสามารถทำงานร่วมกันเพื่อสร้างสินค้าหรือผลิตภัณฑ์หรือผลิตภาพอย่างมีคุณค่าเป็นประโยชน์สร้างรายได้เพื่อนำมาแบ่งปันผลประโยชน์ร่วมกันต่อไป แนวคิดศาสตร์

สมัยใหม่ในการพัฒนาศักยภาพวิสาหกิจชุมชน ได้แก่ แนวคิดการสร้างการมีส่วนร่วม ประกอบด้วย (1) ริเริ่ม (2) ร่วมให้ความคิดเห็น (3) ร่วมรับรู้ (4) ร่วมตัดสินใจ (5) ร่วมดำเนินการ (6) ร่วมรับผิดชอบ (8) ร่วมตรวจสอบและ (8) ร่วมรับผลประโยชน์ (Phramaha Hansa Dhammahaso (Nithibunyakorn), 2004) แนวคิดเศรษฐกิจฐานรากตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจชุมชน เศรษฐกิจชุมชน คือเศรษฐกิจฐานราก เนื่องจากชุมชนมีส่วนร่วมเป็นมิติเศรษฐกิจและมิติสังคมที่มีลักษณะเฉพาะแตกต่างกันออกไปในแต่ละชุมชนจนกลายเป็นอัตลักษณ์ของชุมชน เป็นส่วนหนึ่งของสังคมและวัฒนธรรมของชุมชน ตั้งมั่นอยู่บนรากฐานของศักยภาพของชุมชนที่จะสามารถประยุกต์ใช้ทุนชุมชน หลักพุทธสันติวิธีมาใช้ในการพัฒนาศักยภาพเพื่อแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ หลักธรรมที่นำมาใช้ ได้แก่ หลักอริยสัจ 4 โดยหลักการของวิธีคิดแบบอริยสัจ 4 สามารถนำมาประยุกต์ในการการบริหารงานเพื่อแก้ไขปัญหาภายในกลุ่มแบบมีส่วนร่วม โดยสมาชิกกลุ่มร่วมมือกันดำเนินการ ด้วยการเริ่มต้นจากปัญหา โดยกำหนดรู้ทำความเข้าใจกับปัญหาให้ชัดเจน และค้นหาสาเหตุเพื่อแก้ไข ในขณะเดียวกัน ก็กำหนดเป้าหมายให้แน่ชัด แล้วคิดหาวิธีปฏิบัติที่จะกำจัดสาเหตุของปัญหาให้บรรลุเป้าหมาย โดยมีวิธีปฏิบัติ 4 ขั้นตอน ดังนี้ 1) ขั้นทุกข์ คือ การกำหนดปัญหาด้วยการระดมความคิดของประธานวิสาหกิจชุมชนและสมาชิก เพื่อหาปัญหาที่กลุ่มกำลังเผชิญอยู่ 2) ขั้นสมุทัย คือ การวิเคราะห์หาสาเหตุของปัญหา และร่วมกันคิดวิเคราะห์ปัญหาต่างๆ ว่าเกิดจากอะไร เกิดจากภายในหรือภายนอกองค์กร 3) ขั้นนิโรธ คือ การกำหนดเป้าหมายที่จะเกิดขึ้นหลังจากการแก้ปัญหา ให้สอดคล้องกับปัญหาและสาเหตุของปัญหา 4) ขั้นมรรค คือ การกำหนดวิธีการแก้ไขปัญหา มีการวางแผนการปฏิบัติงานให้สอดคล้องกับปัญหาและสาเหตุของปัญหา และเป้าหมาย ในการแก้ไขปัญหา ถ้าเป็นปัญหาที่ยั่งยืน อาจมีวิธีการแก้ไขปัญหาได้หลายวิธี ควรหาวิธีที่ดีที่สุด ใช้ทรัพยากรให้น้อยที่สุด เกิดประโยชน์สูงสุด

เพื่อความเข้มแข็งของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนและยึดหลักอริยสัจ 4 เป็นแนวทางและต้องใช้ร่วมกับอุปทานิยธรรม 7 หมายถึง ธรรมไม่เป็นที่ตั้งแห่งความเสื่อม ธรรมที่ทำให้ไม่เสื่อม เป็นไปเพื่อความเจริญฝ่ายเดียว กล่าวคือ 1) สมาชิกวิสาหกิจชุมชนหมั่นประชุมกันเนื่องนิตย์ 2) เมื่อประชุมก็พร้อมเพรียงกันประชุม เมื่อเลิกประชุมก็พร้อมเพรียงกันเลิก และพร้อมเพรียงช่วยกันทำการทำงาน 3) ไม่สร้างกติกากฎที่ไม่เป็นธรรมและเพิกถอนกติกากฎของสมาชิกวิสาหกิจชุมชนที่ติงาม 4) สมาชิกวิสาหกิจชุมชนเคารพให้เกียรติกันและกัน 5) สมาชิกวิสาหกิจชุมชนมีสติไม่ทำอะไรตามอำเภอใจ 6) สมาชิกวิสาหกิจชุมชนมีความพอเพียง 7) ปกป้องสมาชิกวิสาหกิจชุมชนที่ดีให้อยู่อย่างมีความสุข

วัตถุประสงค์ที่ 2 ผลการวิจัยพบว่า ผู้วิจัยได้ออกแบบสร้างชุดปฏิบัติการอย่างเป็นระบบเป็นเครื่องมือ P-A-O-R (Plan – Action – Observation – Reflection) คือ การพัฒนาอย่างมีส่วนร่วม พร้อมเปิดเวทีเสวนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้วยเทคนิค A-I-C (Appreciation – Influence – Control) และสนทนาเพื่อทบทวนหลังปฏิบัติงาน (After Action Review : AAR) การพัฒนาอย่างมีส่วนร่วมแบบ P-A-O-R จึงเป็นเครื่องมือในการพัฒนาศักยภาพวิสาหกิจชุมชนสตรีโรงลาดเพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากโดยพุทธสันติวิธี ประกอบกับบูรณาการศาสตร์สมัยใหม่ ว่าด้วย 1) การมีส่วนร่วม 2) การบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนอย่างเป็นระบบ 3) เกิดการขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากหรือเศรษฐกิจชุมชน แบ่งเป็น 3 ระยะ คือ ระยะที่ 1 ต้นน้ำ กิจกรรมที่ 1 พื้นที่ตำบลบ้านป้อม จังหวัดพระนครศรีอยุธยา กิจกรรมที่ 2 พื้นที่อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา กิจกรรมที่ 3 พื้นที่ตำบลบ้านป้อม จังหวัดพระนครศรีอยุธยา กิจกรรมที่ 4 พื้นที่อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ระยะที่ 2 กลางน้ำ ประกอบด้วย 5 กิจกรรมต่อเนื่องจากระยะที่ 1 คือ กิจกรรมที่ 5 พื้นที่ตำบลบ้านป้อม จังหวัดพระนครศรีอยุธยา กิจกรรมที่ 6 พื้นที่ตำบลบ้านป้อม จังหวัดพระนครศรีอยุธยา กิจกรรมที่ 7 พื้นที่ตำบลหันตรา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา กิจกรรมที่ 8 พื้นที่ตำบล

หันตรา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ระยะที่ 3 ปลายน้ำ เป็นกิจกรรมต่อเนื่องจากระยะที่ 2 คือ กิจกรรมที่ 9 พื้นที่ตำบลบ้านป้อม จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

องค์ความรู้ใหม่

จากการพัฒนาดังกล่าวทำให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ 4 ด้าน ตามแผนภูมิ “सानโมเดล” ดังต่อไปนี้

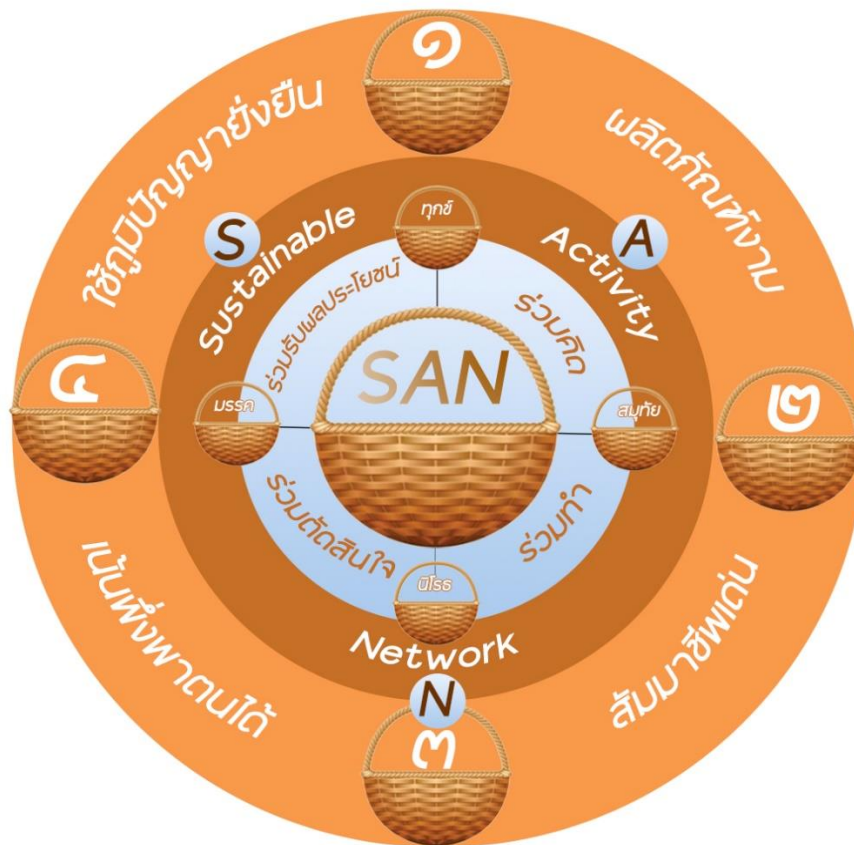

Figure 1: SAN MODEL

จากแผนภูมิผู้วิจัยได้สามารถอธิบายได้ดังต่อไปนี้

1) ผลิตภัณฑ์งาน เริ่มจากการที่สมาชิกกลุ่ม ร่วมกันคิด (Activity) จะสร้างผลิตภัณฑ์สินค้าหรือบริการ ซึ่งวิสาหกิจชุมชนสตรีโรงลาด สร้างผลิตภัณฑ์เครื่องจักสาน เป็นผลิตภัณฑ์เด่น ขึ้นมาที่เป็นที่ต้องการของตลาด ได้แก่ ตะกร้าหวาย และ แก้วหวาย

2) สัมมาชีพเด่น เมื่อกลุ่มสมาชิกร่วมกันทำผลิตภัณฑ์ขึ้นใช้ในครัวเรือน และเหลือพอที่จะจำหน่าย จึงเป็นการที่กลุ่มสร้างงาน สร้างอาชีพชอบ สามารถนำไปจำหน่ายสร้างรายได้ให้กับกลุ่มและสมาชิก สามารถสร้างตลาดเป็นเครือข่าย (Network) ระหว่างผู้ซื้อผู้ขายได้

3) เน้นพึ่งพาตนเอง กลุ่มสมาชิกหาวัตถุดิบในท้องถิ่นหรือชุมชนซึ่งเป็น พืชทางชีวภาพ แล้วตัดสินใจ ร่วมกัน โดยเน้นการพึ่งพาตนเองได้และกลุ่มสมาชิก ไม่จำเป็นต้องพึ่งพิงความรู้ ทุน แรงงาน วัสดุภายนอก สมาชิกและกลุ่มชุมชนก็สามารถดำรงอยู่ได้ ก็สามารถสร้างผลิตภัณฑ์ สร้างเครือข่าย (Network) ทำเป็นอาชีพ และพึ่งพาตนเองได้

4) ใช้ภูมิปัญญายั่งยืน เมื่อกลุ่มสมาชิกสร้างผลิตภัณฑ์ ร่วมคิด ร่วมทำ พึ่งพาตนเองได้ โดยใช้ความรู้ภูมิปัญญาจากท้องถิ่น ทุน แรงงาน วัสดุภายใน ได้ผลตอบแทนเป็นรายได้และผลประโยชน์ จะนำไปสู่ความยั่งยืน (Sustainable) สู่กลุ่มและสมาชิกวิสาหกิจชุมชนต่อไป

ในด้าน “सानโมเดล” เป็นรูปแบบของการที่วิสาหกิจชุมชนสามารถนำไปเป็นแบบอย่างการสร้างหรือผลิตภัณฑ์ของชุมชน ในส่วนวิสาหกิจชุมชนสตรีโรงลาดได้จัดตั้งวิสาหกิจชุมชนเพื่อผลิตสินค้าผลิตภัณฑ์จักสานจากหวาย มีผลิตภัณฑ์เด่น คือ การสานตะกร้าหวาย และแกวหวาย

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า บริบทของกลุ่มสมาชิกวิสาหกิจชุมชนสตรีโรงลาด ตำบลบ้านป้อม อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ที่มีการคิดริเริ่มรวมตัวกันของสมาชิกที่มีความต้องการหรือเจตนารมณ์จะดำเนินการทำงานร่วมกัน โดยการร่วมคิด ร่วมมือกัน ร่วมกันวางแผน ร่วมสร้างสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ ร่วมรับผิดชอบและร่วมรับผลประโยชน์ ในระหว่างกลุ่มและสมาชิกวิสาหกิจชุมชน แต่มีปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนสตรีโรงลาด

ผู้วิจัยจึงมีความต้องการจำเป็นในการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนสตรีโรงลาด เพื่อลดสภาพปัญหาและเพิ่มศักยภาพให้กลุ่มสมาชิกสามารถทำงานร่วมกันเพื่อสร้างสินค้าหรือผลิตภัณฑ์อย่างมีคุณค่าเป็นประโยชน์สร้างรายได้เพื่อนำมาแบ่งปันผลประโยชน์ร่วมกัน ซึ่งผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ Kamplod and Pongta (2022) ได้ศึกษาเรื่อง “การวิเคราะห์ศักยภาพชุมชนเพื่อสร้างนวัตกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของชุมชนในอำเภอบ้านลาด จังหวัดเชียงราย พบผลการศึกษาปัญหาในการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของกลุ่มอาชีพคือ สินค้าที่ผลิตไม่มีมาตรฐาน ขาดแคลนในด้านงบประมาณเทคโนโลยีที่ทันสมัย ขาดความรู้ความเข้าใจในเส้นทางวิธีการเข้าถึงแหล่งทุนภายนอก ขณะเดียวกันพบว่าชุมชนมีศักยภาพด้านต้นทุนทรัพยากรธรรมชาติในการรองรับการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของชุมชนท้องถิ่น มีระบบเครือข่ายและวัฒนธรรมประเพณีที่เข้มแข็ง ทั้งนี้แนวทางในการสร้าง นวัตกรรม คือ การรวมกลุ่มเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ในด้านการตลาด การสร้างแบรนด์ การประชาสัมพันธ์ การบริหารจัดการในการทำงานร่วมกัน และต่อยอดผลิตภัณฑ์ชุมชนที่มีอยู่แล้วในพื้นที่ อันเป็นรากฐานสำคัญที่ทำให้เกิดการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากได้อย่างยั่งยืนต่อไปนำหลักพุทธสันติวิธี ได้แก่ หลักอริยสัจ 4 คือ ทุกข์ สมุทัย นิโรจ มรรค เพื่อแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบร่วมกับหลักอปปรานิยธรรม 7 เพื่อสร้างความเข้มแข็งของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ยึดเป็นแนวทาง ประกอบกับบูรณาการศาสตร์สมัยใหม่ ว่าด้วย 1) การมีส่วนร่วม 2) การบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนอย่างเป็นระบบ 3) เกิดการขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากหรือเศรษฐกิจชุมชนซึ่งผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ Putdthimane, Phramaha Hasa Chammahaso and Watthanapradit (2019) ได้ศึกษาเรื่อง “กระบวนการพุทธสันติวิธีในการพัฒนาพื้นที่ชุมชน แบบมีส่วนร่วมโดยกองทัพบก” จากผลการศึกษาพบว่ากระบวนการนำหลักพุทธสันติวิธี มาช่วยสนับสนุนการพัฒนาชุมชนและพื้นที่ของกองทัพบก มี 4 ขั้นตอน คือ ขั้นร่วมจัดทำแผน โดยนำหลักเห็นร่วม ตัดสินใจร่วม และคิดริเริ่มร่วม มาใช้เป็นการปฏิบัติตามหลักอปปรานิยธรรม 7 และอริยสัจ 4 ต่อไป

ผลจากวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า ผู้วิจัยได้ออกแบบสร้างชุดปฏิบัติการอย่างเป็นระบบใช้เป็นเครื่องมือ P-A-O-R (Plan - Action - Observation - Reflection) คือ การพัฒนาอย่างมีส่วนร่วม สอดคล้องกับการวิเคราะห์ศักยภาพของชุมชน ด้วยเทคนิค SOAR ผู้วิจัยใช้เครื่องมือ SOAR (Strength Opportunity Aspiration และ Result) ในการค้นหาจุดเด่น จุดที่ควรพัฒนา ตลอดถึงโอกาสและผลลัพธ์ของชุมชน พร้อมเปิดเวทีเสวนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้วยเทคนิค A-I-C (Appreciation – Influence – Control) และ

สนทนาเพื่อทบทวนหลังปฏิบัติงาน (After Action Review: AAR) การพัฒนาอย่างมีส่วนร่วม แบบ P-A-O-R จึงเป็นเครื่องมือในการพัฒนาศักยภาพวิสาหกิจชุมชนสตรีโรงลาดเพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากโดยพุทธสันติวิธี ซึ่งจะสร้างสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ของกลุ่มและเกิดการขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากหรือเศรษฐกิจชุมชนตามวัตถุประสงค์งานวิจัยซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Khatasombun (2020) ได้ศึกษาเรื่อง “การพัฒนาศักยภาพของชุมชนเพื่อสร้างเศรษฐกิจฐานรากอย่างยั่งยืน : กรณีศึกษาตำบลเนินศิลา อำเภอกงหรา จังหวัดนครสวรรค์” ผลการศึกษาพบว่า 1) การพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชนที่เหมาะสมกับชุมชน เพื่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ใหม่ เพื่อเป็นการสร้างความมั่นคงของเศรษฐกิจฐานราก โดยนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการลดรายจ่ายเพิ่มรายได้ในครัวเรือน 2) การพัฒนาทักษะกระบวนการเรียนรู้ของสมาชิกในชุมชนให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน มีการกำหนดแนวทางการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นบนหลักการพึ่งพาตนเองบนฐานปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 3) คนในชุมชนมีพฤติกรรมเปลี่ยนแปลงทุกด้านโดยเรียนรู้ได้ด้วยเชิงประจักษ์ในพฤติกรรมผ่านกิจกรรมการพัฒนาศักยภาพ การอบรมเชิงปฏิบัติการ เพื่อการพัฒนาศักยภาพของชุมชนอย่างต่อเนื่อง 4) การเรียนรู้ร่วมกันในชุมชน การนำชุมชนไปเรียนรู้ร่วมกับชุมชนอื่น และชุมชนพื้นที่อื่นมาเรียนรู้ร่วมกันพร้อมกับการพัฒนานวัตกรรมชุมชนเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจ ตระหนักและเห็นคุณค่าของการเรียนรู้ที่ต่อเนื่องตลอดชีวิต การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง นำมาสู่การแบ่งปันทรัพยากรในการทำกิจกรรมเพื่อการพัฒนาองค์ความรู้ผ่านนวัตกรรมของชุมชนในลักษณะที่หลากหลายร่วมกัน สำหรับการพัฒนาศักยภาพวิสาหกิจชุมชนสตรีโรงลาดเพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากโดยพุทธสันติวิธีนั้น ได้พัฒนาขึ้นทำให้เกิดรูปแบบการพัฒนา ที่เรียกว่า SAN MODEL มีองค์ประกอบ 3 ประการ ได้แก่ (1) S = Sustainable (ความยั่งยืน) (2) A = Activity (กิจกรรม) (3) N = Network (เครือข่าย)

ทั้งนี้ การพัฒนาศักยภาพวิสาหกิจชุมชน สมาชิกต้องมีส่วนร่วมในการจัดการวิสาหกิจชุมชน เพื่อเป็นแนวทางในการจัดการเพื่อให้ส่งผลการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนมีความเข้มแข็ง สามารถพึ่งพาตนเองได้ ซึ่งจะผลต่อความสำเร็จและการเติบโตของวิสาหกิจชุมชนที่จะได้รับความมั่นคงทางเศรษฐกิจของครัวเรือนของชุมชนและความสุขสงบร่มเย็นตลอดไปอย่างยั่งยืน

สรุป

กลุ่มและสมาชิกวิสาหกิจชุมชนสตรีโรงลาดจึงมีความต้องการจำเป็นในการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนสตรีโรงลาด เพื่อลดสภาพปัญหาและเพิ่มศักยภาพกลุ่มสมาชิกให้สามารถทำงานร่วมกันเพื่อสร้างสินค้าหรือผลิตภัณฑ์หรือผลผลิตอย่างมีคุณค่าเป็นประโยชน์สร้างรายได้เพื่อนำมาแบ่งปันผลประโยชน์ร่วมกันต่อไป หลักพุทธสันติวิธีหรือหลักธรรมที่นำมาใช้คือ หลักอริยสัจ 4 ใช้ในการพัฒนาศักยภาพเพื่อแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ เพื่อความเข้มแข็งของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนควรยึดหลักอริยสัจ 4 เป็นแนวทางและต้องใช้ร่วมกับ อปพรานิยธรรม 7 ชุดปฏิบัติการอย่างเป็นระบบเป็นเครื่องมือ P-A-O-R คือ การเป็นเครื่องมือในการพัฒนาศักยภาพวิสาหกิจชุมชนสตรีโรงลาดเพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากโดยพุทธสันติวิธี นำมาบูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่ ว่าด้วย 1) การมีส่วนร่วม 2) การบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนอย่างเป็นระบบ 3) เกิดการขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากหรือเศรษฐกิจชุมชน แบ่งเป็น 3 ระยะคือ ระยะที่ 1 ต้นน้ำ ประกอบด้วยกิจกรรมที่ 1 ถึง กิจกรรมที่ 4 ในพื้นที่ตำบลบ้านป้อม อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ระยะที่ 2 กลางน้ำ ประกอบด้วยกิจกรรมที่ 5 ถึง กิจกรรมที่ 8 ต่อเนื่องจากระยะที่ 1 คือ พื้นที่ตำบลบ้านป้อม พื้นที่ตำบลหันตรา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ระยะที่ 3 ปลายน้ำ เป็นกิจกรรมต่อเนื่องระยะที่ 2 คือ กิจกรรมที่ 9 พื้นที่ตำบลบ้านป้อม จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะการวิจัยแบ่งเป็น 2 ประการ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 การนำผลการวิจัยที่ได้รูปแบบ “सान โมเดล” SAN Model ไปใช้ในการขับเคลื่อนการพัฒนา ศักยภาพวิสาหกิจชุมชน โดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้การสนับสนุนอย่างจริงจังและต่อเนื่องพร้อมกับเตรียมความพร้อมในการพัฒนารองรับบริบทสภาพสังคมในยุคใหม่

1.2 การนำผลการวิจัยที่ได้รูปแบบ “सान โมเดล” SAN Model ไปใช้ในการจัดทำแผนกลยุทธ์ และแผนปฏิบัติการในการพัฒนา ศักยภาพวิสาหกิจชุมชน ที่สอดคล้องยุทธศาสตร์ของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เพื่อขับเคลื่อนการพัฒนา ศักยภาพวิสาหกิจชุมชน เพื่อเกื้อกูลประโยชน์ให้มนุษย์อยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข

1.3 จากรูปแบบ “सान โมเดล” SAN Model เพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนการพัฒนา ศักยภาพวิสาหกิจชุมชนสตรีโรงลาดอย่างต่อเนื่อง ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะในการดำเนินการขับเคลื่อนการพัฒนา ศักยภาพวิสาหกิจชุมชนสตรีโรงลาดให้เกิดความมั่นคง เข้มแข็ง ยั่งยืน สร้างความโดดเด่นเป็นกลายเป็นต้นแบบสำหรับการศึกษารียนรู้ต่อไป

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

ผู้วิจัยเสนอแนะประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไป ในส่วนที่ผู้วิจัยยังไม่ได้ศึกษาเจาะลึกหรือผู้วิจัยเห็นว่าควรมีการศึกษาวิจัยและพัฒนาให้เกิดความสมบูรณ์ขึ้นไปอีก ดังนี้

2.1 ควรมีการศึกษาวิจัยประเด็น “การพัฒนา ศักยภาพวิสาหกิจชุมชนเพื่อสันติภาพชุมชนอย่างยั่งยืนโดยพุทธสันติวิธี”

2.2 ควรมีการศึกษาวิจัยประเด็น “กระบวนการมีส่วนร่วมพัฒนา ศักยภาพวิสาหกิจชุมชนเพื่อเสริมสร้างสันติภาพชุมชนอย่างยั่งยืนโดยพุทธสันติวิธี”

2.3 การวิจัยด้านการแปรรูปจากพืชหรือจากสัตว์ จึงจะได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ เพื่อสร้างสินค้าหรือผลิตภัณฑ์หรือผลิตภาพอย่างมีคุณค่าเป็นที่ต้องการของตลาดประโยชน์สร้างรายได้เพื่อนำมาแบ่งปันผลประโยชน์ต่อไป

References

- Kamplod, K., & Pongta, Th. (2022). Community Empowerment Analysis for Designing of Development Local Economy Innovation of Community in Pa Daet District, Chiang Rai Province. *Journal of Social Academic*, 15(1), 1-16.
- Khatasombun, H. (2020). Foundations: Case Study of Noen Sala Subdistrict, Krok Phra District, Nakhon Sawan Province. *Journal of MCU Peace Studies*, 8(2), 474-488.
- Kumpho. (2013). *Concept and Background of Participatory Action Research*. Retrieved May 17, 2022, from <https://pongmed.wordpress.com/2013/08/26/par1/#more-82>
- Ministry of Agriculture and Cooperatives. (2015). *Community Enterprise Promotion Act, B.E. 2548*. Retrieved May 9, 2022, https://www.moac.go.th/law_agri-files-391991791824

- Monaraks, V., Phramaha Hansa Dhammahaso, & Phra Promote Vatagovito. (2020). Sustainable Community Enterprise Development by Buddhist Peaceful Means: A Case Study of Sawai Community, Prang Ku District, Sisaket. *Journal of MCU Peace Studies*, 8(5), 1721-1735.
- Office of the National Economic and Social Development Council. (2019). *Master Plan under the National Strategy 16 Issues Grassroots Economy (B.E. 2561-2580)*. Retrieved May 12, 2022, from <http://nscr.nesdc.go.th/wp-content/uploads/2019/04/16-เศรษฐกิจฐานราก.pdf>
- P&M Research. (2011). *Participatory Action Research: PAR*. Retrieved May 30, 2021, from <https://nakhonsawanresearch.blogspot.com/2011/10/participatory-action-research-par.html>
- Phakdeeying, R. (2020). The Potential Development for Community Enterprise Operation in Khonkaen Province. *Journal of Buddhist Education and Research: JBER*, 6(1), 175-189.
- Phrakru Nitichanthachot Bunkhan. (2018). Participation of the People in Water Management for Agriculture according to the Brahma-Dharma Principle. *The Journal of Research and Academics*, 1(3), 99-110.
- Phramaha Hansa Dhammahaso (Nithibunyakorn). (2004). *A Pattern of Conflict Management by Buddhist Peaceful Means: A Critical Study of Mae Ta Chang Watershed Chiang Mai*. (Doctoral Dissertation). Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Bangkok.
- Putdhiranee, K., Phramaha Hasa Chammahaso, & Watthanapradit, Kh. (2019). The Process of Buddhist Peaceful Means in Development of Participatory Areas and Communities by the Royal Thai Army. *Journal of MCU Peace Studies*, 7(supplement Issue), s224-s239.
- Royal Gazette. (2019). *Community Enterprise Promotion Act (No. 2) B.E. 2562*. Retrieved December 5, 2022, from <https://ratchakitcha.soc.go.th/documents/17076724.pdf>
- Somwatthanasak, D. (2005). *Community Enterprises: Academic Documents*. Chainat: Office of Agricultural Extension and Development Region 1, Chainat Province.
- Tachateerapreda, S., Hongthai, S. & Preechana, Ch. (2017). The Participatory Action Research Project: Strategic Development for the Mobilization of Community Enterprise in Nakhon Ratchasima Province. *Academic Journal of Humanities and Social Sciences Burapha University*, 25(49), 215-245.
- Trade Policy and Strategy Office. (2022). *Report on the Potential Development of Community Enterprises/Social Enterprises to Raise the Grassroots Economy under the Trade and Service Potential Development Project to Raise the Grassroots Economy of Thailand*. Retrieved July 9, 2022, from <http://www.tpsoc.moc.go.th/th/node/11312>

กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทโดยพุทธสันติวิธี: ศึกษาเฉพาะกรณีศาลแพ่ง*

The Mediation Process by Buddhist Peaceful Means: A Case Study of Civil Court

¹สุกัญญา ริเริ่ม และ ²อดุลย์ ชันทอง

¹Sukanya Riroem and ²Adul Khunthong

¹มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

²ศาลอุทธรณ์ภาค 1

¹Mahachulalongkornrajavidyalaya, University, Thailand.

²The Court of Appeal Region 1, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: sriroem@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาวิเคราะห์สภาพปัญหา บริบท ความจำเป็น และแนวคิด ทฤษฎีกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทตามศาสตร์สมัยใหม่ 2) เพื่อศึกษาวิเคราะห์หลักพุทธสันติวิธีที่เอื้อต่อ กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท 3) เพื่อนำเสนอกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทโดยพุทธสันติวิธี ศึกษาเฉพาะ กรณีศาลแพ่ง เป็นงานวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบอริยสัจโมเดลตามแนวทางของบันได 9 ขั้น กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ในการสัมภาษณ์จำนวน 20 รูป/คน และผู้ทรงคุณวุฒิในการสนทนากลุ่มเพื่อรับรองกระบวนการพัฒนา จำนวน 10 รูป/คน วิเคราะห์และนำเสนอผลการวิจัยเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพปัญหาของกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทสอดคล้องกับผู้ประนีประนอม ประจำศาลแพ่ง พบว่า วางตัวไม่เป็นกลาง ไม่มีความรู้ความเข้าใจในคดีที่ไกล่เกลี่ย มีอคติ ใช้อารมณ์ การสื่อสารด้วยคำพูดที่รุนแรง ขาดความรับผิดชอบ ขาดทักษะการไกล่เกลี่ย ส่งผลต่อปัญหากระบวนการ ไกล่เกลี่ยตามมา คือ คู่ความทั้งสองฝ่ายไม่ประสงค์ไกล่เกลี่ย ผู้ประนีประนอมขาดทักษะ ขาดหลักธรรมในการ ไกล่เกลี่ย ทัศนคติของทั้งสองฝ่ายมุ่งรักษาผลประโยชน์ของคู่ความ ผู้ประนีประนอมจดบันทึกข้อตกลงด้วย ตนเอง วางตนไม่เหมาะสม คู่ความขาดความเชื่อถือ 2) หลักพุทธสันติวิธีที่เอื้อต่อกระบวนการไกล่เกลี่ย ได้แก่ ขั้นทุกข์ (วิเคราะห์ประเด็นความขัดแย้ง) ขั้นสมุทัย (วิเคราะห์สาเหตุความขัดแย้ง) ขั้นนิโรธ (วางเป้าหมายของ การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท) ขั้นมรรค (วิธีการของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท) โดยรวมการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ต้องใช้ แนวทางบันได 9 ขั้น มุ่งรักษาความสัมพันธ์ คดีจบใจจบ มีการขอโทษกัน 3) กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท โดยพุทธสันติวิธี ศึกษากรณีเฉพาะศาลแพ่ง มีองค์ประกอบดังนี้ (1) Mindset มีทัศนคติที่ดี มีศรัทธาในการทำ หน้าที่ (2) Knowledge มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่ง เกี่ยวกับ กฎหมาย และจิตวิทยาการสื่อสาร (3) Skill มีทักษะควบคุมอารมณ์ มีความเป็นกลาง ไม่ใช้อำนาจ มีทักษะการ สื่อสาร ทักษะการฟัง ทักษะการตั้งคำถาม ทักษะการเป็นโค้ช (4) Inner Peace มีสันติภายใน มีความเย็น ใจ ความนุ่มนวล ความสุภาพ ควบคุมบริหารจัดการได้ดี นอกจากนี้กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทโดยพุทธสันติ วิธีตามแนวทางของอริยสัจ 4 บูรณาการได้ดังนี้ 1) Mindfulness สติให้พร้อมสรรพ 2) Empathic Companion ด้บอารมณ์คู่กรณี 3) Deep Listening เน้นฟังลึกซึ้ง 4) Instance Analysis ตรึงให้อยู่ใน ประเด็น 5) Appropriate Thinking เชี่ยวชาญวิธีการให้สอดคล้อง 6) Thinking Wisely ปรับทัศนคติให้เทียบเท่า

*Received July 6, 2023; Revised August 4, 2023; Accepted August 7, 2023

7) Interest Finding ดึงเข้าสู่จุดสนใจ 8) Option Creating ให้ทางเลือกเพิ่ม และ 9) New Relationship Building เสริมสร้างความสัมพันธ์ โดยสุดท้ายของกระบวนการไกล่เกลี่ยต้อง “คดีจบ ใจจบ” รักษาความสัมพันธ์ของคู่กรณี

คำสำคัญ: กระบวนการไกล่เกลี่ย; ข้อพิพาท; พุทธสันติวิธี; ศาลแพ่ง

Abstract

The objectives of this research article were as follows; 1) to analyse problems, context, necessity, and concepts of the dispute mediation process according to modern science.; 2) to examine the Buddhist peaceful means favourable to the process of dispute mediation; and 3) to propose the mediation process by Buddhist peaceful means through the study of specific cases in civil court. The action research was conducted based on *Ariyasacca* (the four noble truths) model under 9-step framework. The data were collected by in-depth interviews with 20 key informants and focus group discussions with 10 experts in order to verify the development process. The research results were analyzed and presented in a descriptive method.

The research results were found as follows: 1) The problems with dispute mediation process include a lack of neutrality as well as knowledge or expertise in mediating cases, the use of prejudice and emotions in communication by using violent words, a lack of responsibility and mediation skills causing both parties to the conflict refusing to mediate the case, a lack of Dhamma in mediation, lawyers from both parties aiming only on the benefits of their respective parties, the mediator recording the agreement by himself/herself, and both parties to the conflict lacking reliability; 2) The Buddhist peaceful means favorable to meditation process include the following stages: *Dukkha* (analyzing the points of conflict), *Samudaya* (analyzing the causes of conflict), *Nirodha* (setting goals of dispute mediation), and *Magga* (methods of dispute mediation). The dispute mediation must employ the 9-step framework, with the goal of maintaining the relationship and ending the case by apologizing to one another; and 3) The dispute mediation process by Buddhist peaceful means on a case study of civil court consists of the following components: (1) positive mindset with faith in performing one's duty; (2) knowledge and understanding about civil dispute mediation, laws, and psychology in communication; (3) skills to control one's emotions, impartiality, not exerting one's authority, as well as having communication skills, listening skills, questioning skills, and coaching skills; and (4) having inner peace in order to remain calm and polite, as well as controlling in management. The process of dispute mediation by Buddhist peaceful means under the 9-step framework can be integrated as follows: (1) mindfulness, (2) empathic companion to cases the emotions of parties to the conflict, (3) deep listening, (4) instance analysis, (5) appropriate thinking, (6) thinking wisely and adjust attitude, (7) interest finding, (8) option creating, and (9) new relation building. Finally, the dispute mediation must end the conflict and maintain the relationship of both parties to the conflict.

Keywords: The Mediation Process; Dispute; Buddhist Peaceful Means; Civil Court

บทนำ

แผนยุทธศาสตร์ศาลยุติธรรม พ.ศ.2565-2568 มุ่งเน้นสร้างความเชื่อมั่นศรัทธาการอำนวยความยุติธรรมให้แก่ประชาชนถือว่าการปฏิบัติงานหลักของศาลยุติธรรม เพื่อเสริมสร้างความสงบเรียบร้อยและสันติสุขให้เกิดขึ้นกับสังคม โดยส่งเสริมและพัฒนาระบบการระงับข้อพิพาททางเลือก เป็นการระงับข้อพิพาทโดยคำนึงถึงความยินยอมของคู่กรณีเป็นสำคัญ ทำให้ปริมาณคดีขึ้นสู่ศาลลดน้อยลง ลดปัญหาความขัดแย้งเกิดความสมานฉันท์ขึ้นในสังคมโดยมีแนวทางดำเนินการพัฒนาระบบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศาลยุติธรรมในทุกชั้นศาลให้เป็นกระบวนการยุติธรรมระบบทางเลือกที่มีประสิทธิภาพ (Office of the Court of Justice, 2022) ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 20 ไม่ว่าการพิจารณาคดีจะได้ดำเนินไปแล้วเพียงใดให้ศาลมีอำนาจที่จะไกล่เกลี่ยให้คู่ความได้ตกลงกัน หรือประนีประนอมยอมความกันในข้อที่พิพาทนั้น มาตรา 20 ทวิ เพื่อประโยชน์ในการไกล่เกลี่ย เมื่อศาลเห็นสมควรหรือเมื่อคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งร้องขอ ศาลจะสั่งให้ดำเนินการเป็นการลับเฉพาะต่อหน้าตัวความทุกฝ่ายหรือฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งโดยจะให้มีความอยู่ด้วยหรือไม่ก็ได้ เมื่อศาลเห็นสมควรหรือเมื่อคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งร้องขอ ศาลอาจแต่งตั้งบุคคลหรือคณะบุคคลเป็นผู้ประนีประนอม เพื่อช่วยเหลือศาลในการไกล่เกลี่ยให้คู่ความได้ประนีประนอมกัน หลักเกณฑ์และวิธีการในการไกล่เกลี่ยของศาล การแต่งตั้งผู้ประนีประนอม รวมทั้งอำนาจหน้าที่ของผู้ประนีประนอม ให้เป็นไปตามที่กำหนดไว้ในข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาโดยความเห็นชอบของที่ประชุมใหญ่ของศาลฎีกา กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท มีหลายประเภท เช่น 1) การเจรจาต่อรอง (negotiation) หมายถึงการที่คู่พิพาทสมัครใจเจรจาต่อรองเพื่อหาข้อตกลงกันเองโดยไม่มีบุคคลที่สามเข้ามาเกี่ยวข้อง 2) การไกล่เกลี่ยหรือประนอมข้อพิพาท (mediation) การที่คู่พิพาทสมัครใจให้มีบุคคลที่สามเรียกว่า “ผู้ไกล่เกลี่ย หรือผู้ประนอมข้อพิพาท 3) การอนุญาโตตุลาการ (arbitration) บุคคลหรือคณะบุคคลที่เป็นกลางมาจากการเลือกร่วมกันระหว่างคู่พิพาท โดยผลคำชี้ขาดฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดสามารถฟ้องร้องต่อศาลหรือองค์กรของรัฐได้ (Dharmasakti, 2007)

สำหรับกระบวนการไกล่เกลี่ยในศาลแพ่งเกิดขึ้นเมื่อ 2537 โดยศาลแพ่งได้ออกระเบียบศาลแพ่งว่าด้วยการไกล่เกลี่ยเพื่อยังให้เกิดการประนีประนอมยอมความ พ.ศ. 2537 โดยระเบียบดังกล่าวมา จากมติที่ประชุม ผู้พิพากษาในศาลแพ่งที่ให้อย่างขึ้นโดยใช้หลักเกณฑ์และวิธีการตามมติที่ประชุม ปัจจุบันผู้ที่ทำหน้าที่ในการไกล่เกลี่ยคดีในศาลแพ่งเป็นผู้ประนีประนอมมาจากหลายอาชีพ และมีคดีที่ เข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยเป็นจำนวนมาก คู่ความที่เกิดกรณีพิพาทมาจากต่างสถานที่ ในการดำเนิน กระบวนการพิจารณาคดีต้องใช้ระยะเวลาตามขั้นตอน บางครั้งคู่ความยังขาดความเข้าใจในกระบวนการ พิจารณาคดีแต่ต้องการให้คดีของตนแล้วเสร็จโดยเร็ว โดยไม่สนใจขั้นตอนหรือกระบวนการของการพิจารณา ทำให้ทราบปัญหาว่าเมื่อคู่ความต้องการให้คดีแล้วเสร็จโดยเร็ว ต้องเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ย (Trakankunphan, 2009) ที่ผ่านมากระบวนการยุติธรรมแบบฟ้องร้องสร้างข้อจำกัดความเจ็บปวด แต่การไกล่เกลี่ยเป็นกระบวนการยุติธรรมทางเลือกที่สามารถฟื้นฟูความสัมพันธ์และช่วยเหลือเยียวยาในมิติของความยุติธรรม เมื่อเกิดความขัดแย้งต้องมีการฟื้นฟูความสัมพันธ์และช่วยเหลือเยียวยาในมิติของความยุติธรรม มีประเด็น 4 มิติ ประกอบด้วย 1) หลักการสำคัญและแนวปฏิบัติในการฟื้นฟูความสัมพันธ์ระหว่างคู่กรณีการช่วยเหลือเยียวยาผู้เกี่ยวข้อง และได้รับผลกระทบจากความขัดแย้ง 2) กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ 3) งานยุติธรรมชุมชน 4) งานยุติธรรมเด็กและเยาวชน จึงมีการเปรียบเทียบกระบวนการยุติธรรมกระแสหลัก (Conventional Criminal Justice) กับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice) หรือ ยุติธรรมทางเลือก การกระทำผิดอาญาเป็นการทำลายสัมพันธ์ภาพที่ดีระหว่างบุคคลและความสมานฉันท์ในสังคม การกระทำผิดอาญา

ก่อให้เกิดผลกระทบความเสียหายจึงจำเป็นต้องมีการเยียวยา หรือ ฟื้นฟู: Restore ความเสียหายหรือผลกระทบจากการกระทำความผิดให้ทุกฝ่ายที่ได้รับผลร้าย ซึ่งรวมถึงผู้เสียหาย หรือเหยื่ออาชญากรรม ผู้กระทำความผิดและชุมชนเพื่อให้มีการชดเชย: Restitution การแก้ไขฟื้นฟู: Rehabilitation และการกลับเข้าสู่สังคม: Reintegration มุ่งเน้นให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรมมากกว่าอดีต ผู้กระทำความผิดไม่ถูกตีตราจากสังคม ลดปริมาณคดี กระบวนการยุติธรรมทางเลือก: Alternative Dispute Justice เริ่มจากทุกฝ่ายตกลงใจที่จะเข้าสู่กระบวนการ ประกอบด้วย 1) การเจรจา: Negotiation เป็นการคุยกันเอง 2) การไกล่เกลี่ย: Mediation มีคนกลางไกล่เกลี่ย 3) อนุญาโตตุลาการ: Arbitration มีคนชี้ขาด (Pratheuangrattana, 2017)

การประนีประนอมช่วยสร้างความสามัคคีของคนในชาติ ย่อมนำความสุขความเจริญมาให้ ดังพุทธภาษิตที่ว่า ความพร้อมเพรียงของหมู่คณะนำมาซึ่งความสุข (Phra Brahmabandit (Prayoon Dhammacitto), 2020) สอดคล้องกับการไกล่เกลี่ยโดยพุทธสันติวิธีที่เน้นการจัดการความขัดแย้งอย่างมีสติ มีความเป็นกลาง มีความเมตตาสงสาร มีความยุติธรรม มีทักษะ สอดรับกับสถานการณ์ เวลา โอกาส สถานที่ ชุมชน สังคม วัฒนธรรม ประเพณี ศาสนา ความเชื่อชาติพันธุ์ (Phramaha Hansa Dhammahāso, 2011) การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเป็นการระงับข้อพิพาททางเลือก (Alternative Dispute Resolution : ADR) นำมาใช้ ยุติความขัดแย้งที่เกิดขึ้นมีความสะดวก รวดเร็ว และเป็นธรรม (Judicial Promotion Office, Office of the Court of Justice, 2017) การเจรจาต่อรองทำให้ทั้งสองฝ่ายอยากเข้ามามีส่วนร่วมในการเจรจาต่อรองกัน โดยผู้ไกล่เกลี่ยต้องหาจุดกึ่งกลาง และเงื่อนไขที่ทั้งสองฝ่ายพอใจจนสามารถตกลงกันได้และจากกันด้วยรอยยิ้ม สัมพันธภาพที่ดี (Na Thaleng, 2020) ผู้ประนีประนอมในฐานะทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง ทำให้ศาลแพ่งตระหนักในการพัฒนาผู้ประนีประนอมประจำศาลแพ่ง ผู้วิจัยจึงพบประเด็นที่ต้องพัฒนาประกอบด้วย 1) การไม่วางตัวเป็นกลางในการทำหน้าที่ 2) ไม่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในเกี่ยวกับคดีที่ไกล่เกลี่ย 3) มีอคติในคดีที่ไกล่เกลี่ย 4) การใช้อารมณ์การสื่อสารด้วยคำพูดที่รุนแรงในการไกล่เกลี่ย 5) ขาดความรับผิดชอบต่อการกระบวนการไกล่เกลี่ย 6) ขาดทักษะการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทแบบพุทธบูรณาการ จึงทำให้ผู้วิจัยสนใจในประเด็นนี้เพื่อนำไปสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทโดยพุทธสันติวิธี

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจการวิจัยเรื่อง กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทโดยพุทธสันติวิธี ศึกษาเฉพาะกรณี ศาลแพ่ง เพื่อศึกษาวิเคราะห์สภาพปัญหา บริบท ความจำเป็น และแนวคิดทฤษฎีกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทตามศาสตร์สมัยใหม่ ศึกษาวิเคราะห์หลักพุทธสันติวิธีที่เอื้อต่อการกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทโดยพุทธสันติวิธี และนำเสนอกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทโดยพุทธสันติวิธี ศึกษาเฉพาะกรณีศาลแพ่ง เพื่อยกระดับผู้ประนีประนอมโดยใช้เครื่องมือการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทโดยพุทธสันติวิธี ซึ่งสามารถนำไปพัฒนาผู้ประนีประนอมของศาลแพ่ง อันจะก่อให้เกิดสันติสุขกับคู่ความที่มีความทุกข์ให้หายจากความทุกข์ด้วยการตกลงหาทางออกร่วมกันรักษาความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันนำไปสู่สันติสุขในสังคมต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาวิเคราะห์สภาพปัญหา บริบท ความจำเป็น และแนวคิดทฤษฎีกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทตามศาสตร์สมัยใหม่
2. เพื่อศึกษาวิเคราะห์หลักพุทธธรรมที่เอื้อต่อการกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท
3. เพื่อนำเสนอกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทโดยพุทธสันติวิธีศึกษาเฉพาะกรณีศาลแพ่ง

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยได้วิจัยเรื่อง “กระบวนการใกล้เคียงข้อพิพาทโดยพุทธสันติวิธี ศึกษาเฉพาะกรณีศาลแพ่ง” ดำเนินการตามการวิจัยตามบันได 9 ขั้นของหลักสูตรสันติศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยซึ่งสอดคล้องกับกระทรวงอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม เพื่อก้าวสู่การวิจัยและพัฒนา โดยผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง ด้านเนื้อหาแนวคิดและทฤษฎีกระบวนการใกล้เคียงข้อพิพาทตามแนวทางศาสตร์สมัยใหม่ แนวคิดและทฤษฎีกระบวนการใกล้เคียงข้อพิพาทโดยพุทธสันติวิธี ศึกษาจากนักวิชาการด้านสันติวิธี สำนักงานศาลยุติธรรม ศาลแพ่ง นักวิชาการด้านศาสนา นักฝึกอบรม นักจิตวิทยา แล้วจึงนำมาวิเคราะห์ ตีความอธิบาย บูรณาการ สังเคราะห์ แนวคิดทั้งหลายเป็นองค์ความรู้เกี่ยวกับกระบวนการใกล้เคียงพุทธสันติวิธี โดยเนื้อหามุ่งศึกษาเกี่ยวกับกระบวนการ การใกล้เคียงข้อพิพาทโดยพุทธสันติวิธี ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาสภาพปัญหาของกระบวนการใกล้เคียงข้อพิพาทของศาลแพ่ง ศึกษาบริบทของศาลแพ่ง ความจำเป็นของของกระบวนการใกล้เคียงข้อพิพาทของศาลแพ่ง โดยสอดคล้องกับบริบทสังคมไทย ในประเด็นหัวข้อ “ทุกข์” ซึ่งเป็นประเด็นปัญหาของกลุ่มเป้าหมายที่ผู้วิจัยจะศึกษาและพัฒนา มีการดำเนินการได้มาซึ่งข้อมูลผ่านการสัมภาษณ์ จัดเวทีระดมสมอง สันติสนทนา ด้วยการลงพื้นที่และออนไลน์แบบกลุ่มและเดี่ยวกับบุคคลที่มีความเกี่ยวข้องกับการพัฒนา มีประชากรและกลุ่มตัวอย่างหรือผู้ให้ข้อมูล การสร้างและพัฒนาเครื่องมือการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย และการวิเคราะห์ข้อมูล

ขั้นตอนที่ 2 ศึกษาแนวคิดทฤษฎีกระบวนการใกล้เคียงข้อพิพาทตามศาสตร์สมัยใหม่ ประกอบด้วยแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับกระบวนการ การใกล้เคียงข้อพิพาท พุทธสันติวิธี ศึกษาข้อมูลจากเอกสารปฐมภูมิ ได้แก่ พระไตรปิฎก ฉบับภาษาไทยฉบับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2539 พระไตรปิฎก ฉบับสากล พ.ศ. 2561 และศึกษาข้อมูลทุติยภูมิ ได้แก่ หนังสือ ข้อมูลเอกสารทางวิชาการ ตำรา วารสาร บทความ วิทยานิพนธ์ ดุษฎีนิพนธ์ ตลอดจนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจากห้องสมุดจากสถาบันการศึกษาจากอินเทอร์เน็ต เอกสารการศึกษาจากสำนักงานศาลยุติธรรม ศาลแพ่ง สำนักสันติวิธีและธรรมาภิบาล

ขั้นตอนที่ 3 ศึกษาวิเคราะห์หลักพุทธสันติวิธีที่เอื้อต่อการพัฒนาโดยผู้วิจัยมุ่งศึกษาหลักอริยสัจ 4 ประกอบด้วย 1) ทุกข์ ขั้นปัญหา 2) สมุทัย ขั้นสาเหตุของปัญหา 3) นิโรธ ขั้นเป้าหมาย และ 4) มรรค ขั้นวิธีการ สัมภาษณ์ประชากรและกลุ่มตัวอย่างหรือผู้ให้ข้อมูล การสร้างและพัฒนาเครื่องมือการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย และการวิเคราะห์ข้อมูล

ขั้นตอนที่ 4 บูรณาการพุทธสันติวิธีกับศาสตร์สมัยใหม่ให้เหมาะสมกับสภาพปัญหา บริบท และความจำเป็น โดยผู้วิจัยได้มีการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ทรงคุณวุฒิผู้เชี่ยวชาญ จัดเวทีสันติสนทนา ผู้วิจัยนำข้อมูลจากการศึกษาจากเอกสารทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการใกล้เคียงข้อพิพาทมาสังเคราะห์ผ่านการบูรณาการ มีประชากรและกลุ่มตัวอย่างหรือผู้ให้ข้อมูล และผู้ทรงคุณวุฒิในการสนทนากลุ่มเพื่อรับรองกระบวนการพัฒนา จำนวน 10 รูป/คน

ขั้นตอนที่ 5 สร้างกระบวนการสร้างหลักสูตรแล้วนำหลักสูตรไปทดลองก่อนทดลอง มีการประเมินผลหลักสูตรการพัฒนาเพื่อนำไปปรับปรุงให้ดียิ่งขึ้น จากนั้นผู้วิจัยได้นำไปสู่การสนทนากลุ่มเฉพาะเพื่อให้ผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญสะท้อนเพื่อการพัฒนาและรับรองกระบวนการใกล้เคียงข้อพิพาทโดยพุทธสันติวิธี

ขั้นตอนที่ 6 พัฒนากลุ่มเป้าหมาย สัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญผู้มีส่วนได้เสีย ร่างรูปแบบ ลงพื้นที่เชิงปฏิบัติการ Focus Group สนทนากลุ่ม ปฏิบัติการใกล้เคียงข้อพิพาทโดยพุทธสันติวิธีด้วยการนำไปใช้กับศาลแพ่ง ทดลองเชิงปฏิบัติการลงสู่การพัฒนาอบรมกลุ่มเป้าหมายจริง จำนวน 20 คน ณ ศาลแพ่ง ผู้วิจัยมีการ

ประเมินกลุ่มเป้าหมายก่อนและหลังการฝึกอบรม มีประชากรและกลุ่มตัวอย่างหรือผู้ให้ข้อมูล การสร้างและพัฒนาเครื่องมือการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย และการวิเคราะห์ข้อมูล

ขั้นตอนที่ 7 ประเมินผลกระทบของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท มีการประเมินผลความพึงพอใจก่อนและหลังการฝึกอบรม ประเมินผลพฤติกรรมของกลุ่มเป้าหมาย และประเมินกระบวนการฝึกอบรมตามหลักสูตร กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทโดยพุทธสันติวิธี พร้อมประเมินผลการนำไปบูรณาการใช้อย่างจริงจังในพื้นที่ ผ่านการสัมภาษณ์ การระดมสมอง การสนทนากลุ่ม

ขั้นตอนที่ 8 นำเสนอองค์ความรู้ใหม่ (Body of Knowledge) ผลลัพธ์ และสันติวัฒนธรรม ผู้วิจัยนำเสนอองค์ความรู้ใหม่เป็น Model เป็นหลักสูตรการพัฒนาโดยมุ่งสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทโดยพุทธสันติวิธี เพื่อเป็นแนวทางการพัฒนาระดับผู้ประนีประนอม และสามารถนำไปใช้เป็นประโยชน์ต่อผู้ประนีประนอม

ขั้นตอนที่ 9 กระบวนการติดตาม รักษา และพัฒนาต่อยอดให้เกิดการพัฒนา มีการใช้เครือข่ายกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทโดยพุทธสันติวิธี ในการติดตามผลโดยมีการส่งเสริม พัฒนาต่อยอด มีการต่อยอดยกระดับการเรียนรู้จากหลักสูตรระดับต้น สู่หลักสูตรระดับกลาง และหลักสูตรระดับสูง วิเคราะห์ ประมวลสรุปข้อมูลผลลัพธ์การวิจัย นำเสนอเชิงพรรณนา

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 สภาพปัญหาของกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทสอดคล้องกับผู้ประนีประนอมประจำศาลแพ่ง พบว่า ด้านตัวบุคคล มีอุปสรรคหรือความไม่พร้อม ดังนี้ 1) บางส่วนวางตัวเป็นกลางในการทำหน้าที่ 2) บางส่วนไม่มีความรู้ความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับคดีที่ไกล่เกลี่ย 3) บางส่วนอคติในคดีที่ไกล่เกลี่ย 4) บางส่วนใช้อารมณ์การสื่อสารด้วยคำพูดที่รุนแรงในการไกล่เกลี่ย 5) บางส่วนขาดความรับผิดชอบต่อการไกล่เกลี่ย 6) บางส่วนขาดทักษะการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทแบบพุทธบูรณาการ จึงก่อเกิดผลกระทบต่อการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศาลแพ่ง กรุงเทพมหานคร ประกอบด้วย 1) คู่ความทั้งสองฝ่ายไม่ประสงค์ ไกล่เกลี่ย ไม่มีสภาพบังคับต้องขึ้นกับความยินยอมของทั้งสองฝ่าย หากฝ่ายใดไม่ประสงค์ที่จะเข้าเจรจา การไกล่เกลี่ยก็จะสิ้นสุดลง 2) ผู้ประนีประนอมประจำศาลไม่สามารถควบคุมอารมณ์ของคู่ความและการระงับอารมณ์ของผู้ประนีประนอม และขาดการตระหนักในหลักธรรมที่สามารถใช้ในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท 3) เกิดจากทนายความของทั้งสองฝ่าย มุ่งรักษาผลประโยชน์ของคู่ความ 4) การทำบันทึกข้อตกลง ผู้ไกล่เกลี่ยจัดทำหน้าที่เขียนบันทึกข้อตกลงด้วยตนเอง วางตนไม่เหมาะสม คู่ความขาดความเชื่อถือ 5) ผู้ประนีประนอมประจำศาลไม่สามารถไกล่เกลี่ยออนไลน์ การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในยุคดิจิทัลให้สอดคล้องกับยุคสมัยใหม่ได้ แม้ว่าจะเปรียบเทียบบทกฎหมายจะเปิดโอกาสให้กระทำได้อีกก็ตาม นอกจากนี้ปัญหาลักษณะดังกล่าวยังเกิดมีมาจากภายนอกที่สร้างความยากลำบากต่อการไกล่เกลี่ย เช่น ปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วภายใต้คำว่า ความผันผวน ความไม่แน่นอน ความซับซ้อน ความคลุมเครือ ความการเปลี่ยนแปลงของสังคม เศรษฐกิจ การเมือง สถานการณ์ภาวะสังคมของโลก เช่น โควิด เป็นต้น ก่อให้เกิดประเด็นข้อพิพาทที่มีความสลับซับซ้อนเกี่ยวข้องกับเหตุปัจจัยหลายอย่าง ดังนั้นผู้ประนีประนอมต้องมีความสามารถและประสิทธิภาพที่คุณภาพจึงจะทำให้การไกล่เกลี่ยบรรลุผล

วัตถุประสงค์ที่ 2 หลักพุทธสันติวิธีที่เอื้อต่อการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทโดยพุทธสันติวิธี พบว่า หลักอริยสัจ 4 เป็นความจริงอันประเสริฐเป็นหลักพุทธสันติวิธีส่งเสริมกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทโดยพุทธสันติวิธีของศาลแพ่ง ประกอบด้วย 1) ขั้นทุกข์ (วิเคราะห์ประเด็นความขัดแย้ง) กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทจะต้องสามารถวิเคราะห์ประเด็นความขัดแย้งได้ว่า ประเด็นความขัดแย้งเป็นประเด็นอะไร อย่างไร

ผู้ไกล่เกลี่ยในศาลแพ่งจะต้องสามารถมองออกกว่าเป็นมิติของความขัดแย้งลักษณะใด 2) ขั้นสมุทัย (วิเคราะห์สาเหตุความขัดแย้ง) กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทจะต้องสามารถวิเคราะห์สาเหตุของความขัดแย้งที่เป็นไปได้ที่อยู่มาก่อนแล้ว ความขัดแย้งมีสาเหตุมาจากอะไร อะไรเป็นสาเหตุที่แท้จริง อะไรเป็นจุดยืนอะไรเป็นความต้องการที่แท้จริง 3) ขั้นนิโรธ (วางเป้าหมายของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท) กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทจะต้องมีทักษะในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทโดยวางเป้าหมายในการพูดคุยครั้งนี้ว่า จะต้องหาข้อยุติข้อขัดแย้ง โดยสองฝ่ายเป็นผู้ร่วมกันหาทางออกจากปัญหาด้วยตนเอง จะต้องวางผลลัพธ์ไว้ล่วงหน้าก่อน และ 4) ขั้นมรรค (วิธีการของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท) กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทจะต้องมีวิธีการในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทโดยใช้แนวทางของบันได 9 ขั้นในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเริ่มต้นจากการมีสติและจบด้วยการรักษาความสัมพันธ์ คติจบใจจบมีการขอโทษกันอย่างจริงจัง กล่าวคือ ในระดับไกล่เกลี่ยข้อขัดแย้งของศาลแพ่ง จะต้องใช้กระบวนการไกล่เกลี่ยตามแนวทางของบันได 9 ขั้น 1) Mindfulness สติให้พร้อมสรรพ 2) Empathic Companion ดับอารมณ์คู่กรณี 3) Deep Listening เน้นฟังลึกซึ้ง 4) Instance Analysis ตรึงให้อยู่ในประเด็น 5) Appropriate Thinking เชิญวิธีการให้สอดคล้อง 6) Thinking Wisely ปรับทัศนคติให้เทียบเท่า 7) Interest Finding ดึงเข้าสู่จุดสนใจ 8) Option Creating ให้ทางเลือกเพิ่ม และ 9) New Relationship Building เสริมสร้างความสัมพันธ์ โดยหัวใจสุดท้ายของกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทโดยพุทธสันติวิธีของศาลแพ่งจะต้อง “คติจบ ใจจบ” รักษาความสัมพันธ์ของคู่กรณีให้กลับมาดีเหมือนเดิม

วัตถุประสงค์ที่ 3 กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทโดยพุทธสันติวิธีของศาลแพ่ง พบว่า 1) ผู้ประนีประนอม โดยกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทโดยพุทธสันติวิธีของศาลแพ่งจะต้องเริ่มต้นจากผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทคือผู้ประนีประนอมจะต้องมีคุณลักษณะที่มีความเหมาะสมเป็นต้นแบบทั้งภายนอกและภายใน โดยคุณลักษณะที่เหมาะสม 4 ประการ ประกอบด้วย 1) Mindset ผู้ทำหน้าที่เป็นผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในศาลแพ่งจะต้องมีทัศนคติที่ดี มีสัมมาทิฐิมีความเห็นที่ถูกต้องมีศรัทธาในการทำหน้าที่ประนีประนอมสามารถให้คู่กรณีออกจากความขัดแย้งคติจบใจจบ 2) Knowledge ผู้ทำหน้าที่เป็นผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในศาลแพ่งจะต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่ง มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมาย มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับจิตวิทยาการสื่อสารเพื่อความเข้าใจ เพื่อเป็นฐานของการทำหน้าที่ประนีประนอมในศาลแพ่ง 3) Skill ผู้ทำหน้าที่เป็นผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในศาลแพ่งจะต้องมีทักษะภายในและทักษะภายนอก โดยทักษะภายในเป็นการมีวุฒิภาวะสามารถควบคุมอารมณ์ของตนเองได้ มีความเป็นกลาง ไม่ใช้อำนาจเหนือในการหาทางออกของความขัดแย้ง และทักษะภายนอกจะต้องมีทักษะการสื่อสาร ทักษะการฟัง ทักษะการตั้งคำถาม ทักษะการเป็นโค้ช ทักษะการเป็นกระบวนการอำนวยความสะดวกในการหาทางออกข้อขัดแย้ง 4) Inner Peace ผู้ทำหน้าที่เป็นผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในศาลแพ่งจะต้องมีสันติภายในเป็นบุคคลที่มีความเย็น มีความนุ่มนวล มีความสุภาพ สามารถควบคุมบริหารจัดการอารมณ์ได้เป็นอย่างดี มีความสุขยิ้มแย้มแจ่มใส

กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในระดับวิเคราะห์ข้อขัดแย้ง จะต้องวิเคราะห์ระดับข้อขัดแย้ง หรือคู่ความผ่านอริยสัจโมเดล ประกอบด้วย 1) ขั้นทุกข์ เป็นการวิเคราะห์ประเด็นความขัดแย้งว่าคู่กรณีมีความขัดแย้งในประเด็นใด เช่น ความสัมพันธ์ ข้อมูล ผลประโยชน์ เป็นต้น 2) ขั้นสมุทัย เป็นการวิเคราะห์สาเหตุความขัดแย้งว่าสาเหตุที่แท้จริงที่อยู่มาก่อนแล้วคืออะไร เป็นการมองสาเหตุลึกๆ 3) ขั้นนิโรธ เป็นการวางเป้าหมายของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ผู้ประนีประนอมต้องการผลลัพธ์ในการพูดคุยครั้งนี้อย่างไร โดยหาความต้องการที่แท้จริงของคู่ขัดแย้ง 4) ขั้นมรรค เป็นวิธีการของการไกล่เกลี่ย ข้อพิพาทในศาลแพ่ง จะต้องใช้กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทที่เน้นความต้องการที่แท้จริง เป็นการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทแบบสนับสนุนให้คู่

ขัดแย้งมีความร่วมมือในการแก้ปัญหาของตนเองอย่างชนะไปด้วยกันด้วยความพึงพอใจ ดังตารางและโมเดลต่อไปนี้

ตารางที่ 1 : การบูรณาการกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทโดยพุทธสันติวิธีของศาลแพ่ง

ศาสตร์สมัยใหม่	พุทธสันติวิธี	พุทธบูรณาการ
ผู้ไกล่เกลี่ย Mindset	ขั้นทุกซ์ (วิเคราะห์ประเด็นความขัดแย้ง)	ผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทจะต้องสามารถวิเคราะห์ประเด็นความขัดแย้งได้ว่า ประเด็นความขัดแย้งเป็นประเด็นอะไร อย่างไร ผู้ไกล่เกลี่ยในศาลแพ่งจะต้องสามารถมองออกกว่าเป็นมิติของความขัดแย้งลักษณะใด
ความรู้การไกล่เกลี่ย Knowledge	ขั้นสมุทัย (วิเคราะห์สาเหตุความขัดแย้ง)	ผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทจะต้องสามารถวิเคราะห์สาเหตุของความขัดแย้งที่เป็นสามารถที่อยู่ใต้ภูเขาน้ำแข็งว่าจริงๆ แล้ว ความขัดแย้งมีสาเหตุมาจากอะไร อะไรเป็นสาเหตุที่แท้จริง อะไรเป็นจุดยืนอะไรเป็นความต้องการที่แท้จริง
ทักษะผู้ไกล่เกลี่ย Skill	ขั้นนิโรธ (วางเป้าหมายของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท)	ผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทจะต้องมีทักษะในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทโดยวางเป้าหมายในการพูดคุยครั้งนี้ว่าจะต้องหาข้อยุติข้อขัดแย้ง โดยสองฝ่ายเป็นผู้ร่วมกันหาทางออกจากปัญหาด้วยตนเอง จะต้องวางผลลัพธ์ไว้ล่วงหน้าก่อน
สันติสุข Peace	ขั้นมรรค (วิธีการของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท)	ผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทจะต้องมีวิธีการในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทโดยใช้แนวทางของบันได 9 ขั้นในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเริ่มต้นจากการมีสติและจบด้วยการรักษาความสัมพันธ์ คดีจบใจจบมีการขอโทษกันอย่างจริงจัง

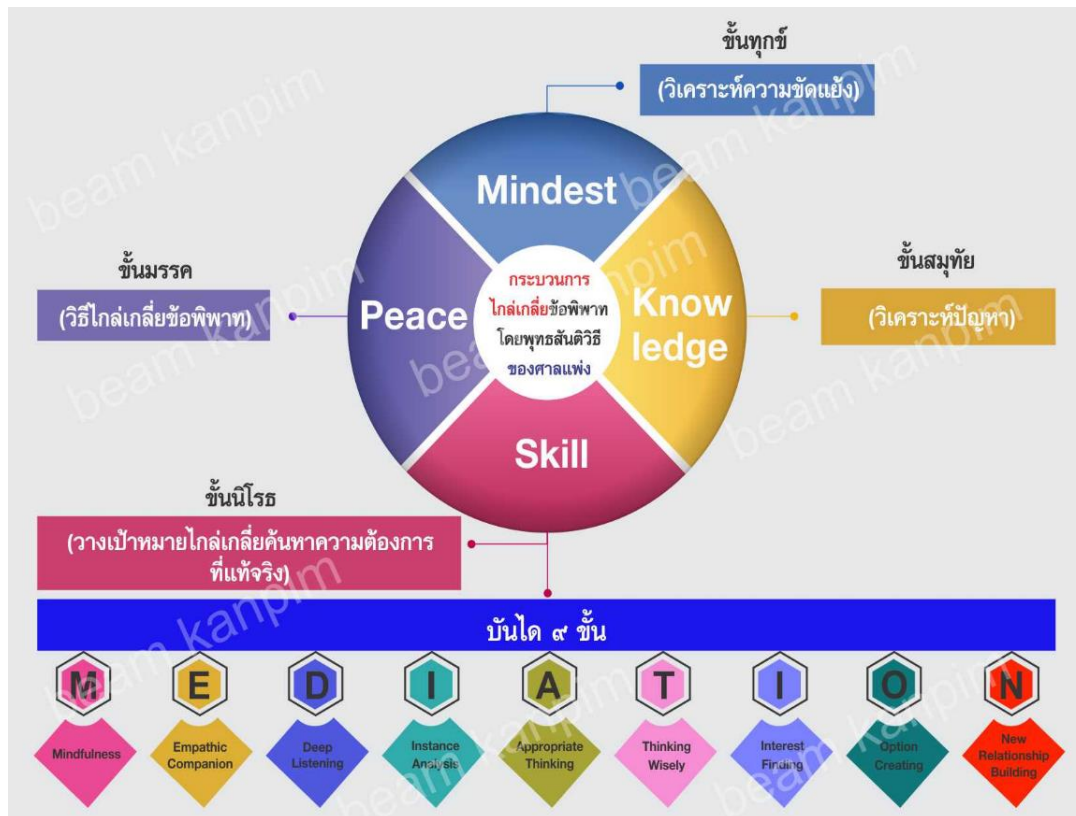

Figure 1: The Mediation Process by Buddhist Peaceful Means of Civil Court

องค์ความรู้ใหม่

กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทโดยพุทธสันติวิธีศึกษาเฉพาะศาลแพ่ง ทำให้ผู้วิจัยได้พบเกณฑ์ชีวิตถึงประสิทธิภาพหรือความสำเร็จของการไกล่เกลี่ย ปกติการไกล่เกลี่ยผู้ประนีประนอมจะต้องแจ้งให้ทั้งสองฝ่ายทราบว่า การระงับข้อพิพาทที่เกิดขึ้น เพื่อประโยชน์ของคู่กรณีทั้งสองฝ่ายต้องตกลงที่จะให้ข้อเท็จจริงตามความเป็นจริง และจะไม่นำข้อเท็จจริงที่ได้จากการไกล่เกลี่ยไปกล่าวอ้างหรืออ้างอิงในคดีใด ในการเจรจา มีการนำหลักพุทธ คือ อริยสัจ 4 ชี้ให้เห็นความทุกข์ ให้เห็นคุณเห็นโทษ ประโยชน์ ไม่ใช่ประโยชน์ จิตสงบ ใจสงบ การอยู่ร่วมกันแบบสันติ และการตกลงของทั้งฝ่ายเกิดขึ้นจากความสมัครใจและพอใจด้วยการด้วยกันทั้งสองฝ่าย แบบ WIN-WIN องค์ความรู้ใหม่คือเกณฑ์ชีวิตถึงประสิทธิภาพหรือความสำเร็จของการไกล่เกลี่ย คือ

1. **ด้านกายภาพ** คือ การยินยอมสมัครใจทั้งสองฝ่าย การให้คู่กรณีตัดสินใจด้วยตนเอง การส่งเสริมให้คู่กรณี ตัดสินยุติข้อขัดแย้งด้วยตนเองก็จะนำไปสู่ความยั่งยืนในการปฏิบัติตามข้อตกลง ทำให้เกิดผลลัพธ์ซึ่งสามารถตกลงกันได้โดยมุ่งหาความต้องการที่แท้จริง คติจบใจจบ สามารถนำไปสู่การชดใช้ทางกายภาพคือชดใช้ค่าเสียหาย คู่กรณีมีความพึงพอใจด้วยความสมัครใจ คู่กรณีรับทราบและจะปฏิบัติตามให้แล้วเสร็จในการชดใช้ค่าเสียหาย คติยุติเสร็จสิ้น

2. **ด้านพฤติกรรม** การการให้อภัยเลิกแล้วต่อกัน การปรับเปลี่ยนท่าที่เป็นมิตรต่อกัน ไม่พูดร้าย ไม่คิดร้าย ไม่เบียดเบียนกัน มีความรู้สึกพึงพอใจ เกิดความเข้าใจในความรู้สึกและความจำเป็นของแต่ละฝ่าย เพราะสาเหตุมาจากการการฟัง อย่างตั้งใจ การให้ความใส่ใจต่อผู้พูด ฟังอย่างตั้งใจ มีการกล่าวทวนเนื้อหาและอารมณ์ของคู่กรณี มีการตั้งคำถาม ที่ชัดเจนและเหมาะสม ได้รับข้อมูลที่ถูกต้อง มีการเอาใจเขามาใส่ใจเราทำให้คู่กรณีเข้าอกเข้าใจกันและกัน การปรับเปลี่ยนท่าที่ มุมมองด้านบวก เป็นการทำให้คู่กรณีคิดเชิงบวกต่อกัน

มีการเปิดใจยอมรับ ทำให้เกิดการไม่ข่มขู่คุกคาม ไม่เพียงกดดัน อดทนเอง ไม่ด่าว่าดูถูกดูหมิ่นคนอื่นว่าต่ำต้อย ด้อยค่า ไม่มองดูด้วยความเหยียดหยาม เป็นผู้รับฟังได้ ไม่เกิดการทะเลาะผูกโกรธจองเวรต่อกัน มีความเมตตา กรุณาต่อกัน

3. ด้านจิตภาพ การรื้อฟื้นคืนดีเพื่อถกทอความสัมพันธ์ คู่พิพาทไม่สร้างความทุกข์ความเดือดร้อนต่อกัน ยินดีต่อการชดใช้การเยียวยา ความเสียหายความผิดพลาดที่เกิดขึ้น และการรู้สึกผิดการยอมรับผิด การให้อภัย ซึ่งกันและกัน มีเมตตา มีกรุณาปรารถนาดีต่อกันการรื้อฟื้นความสัมพันธ์กับมาสู่วิถีการดำเนินชีวิตตามปกติ เป็นการชำระจิตใจโกรธเกลียดหรือระแวงต่อกัน การให้อภัย การให้ความรัก เกิดขึ้นในกายในใจของคู่พิพาท ไม่เครียดแค้นชิงชัง มีจิตใจที่คิดบวก คิดอย่างสร้างสรรค์กระทำ ดีต่อกันได้มีจิตใจที่เป็นกุศล ไม่ทำ ความทุกข์ความเดือดร้อนต่อกันอีก

4. ปัญญาภาพ ปฏิบัติหลักการไกล่เกลี่ยของศาลแพ่งที่ได้มาตรฐานสากลที่มีอยู่แล้ว และบูรณาการกับการไกล่เกลี่ยศาลเองตามหลักพุทธสันติวิธีโดยบันได 9 ขั้นดังกล่าวแล้ว โดยรวมก็คือ 1) เข้าใจในเรื่องของ สติ หลักการไกล่เกลี่ยเข้าใจในเรื่องของสติทั้งสองคู่กรณีมีสติก่อนมานั่ง อาจจะเริ่มต้นจากการให้สงบก่อนมี หลักการด้วยการให้ทั้งสองฝ่ายได้สงบสติอารมณ์ก่อน และพร้อมที่จะคุยกันแล้ว 2) การดับอารมณ์ การดับ อารมณ์ก็คือสร้างการฟัง 3) สร้างความสัมพันธ์ การนำไปสู่การขอโทษ การให้อภัย แล้วก็ฟื้นความสัมพันธ์ที่ดี สุดท้ายมีการขอโทษ ขอขมา หรือได้พูดอะไรที่ค้างคาใจ แล้วก็ฟื้นความสัมพันธ์ แล้วก็ให้อภัยซึ่งกันและกัน ซึ่งเป็นคนที่จับได้ โดยผู้ไกล่เกลี่ยต้องมีสติ ในการฟัง การให้อภัย การสร้างความสัมพันธ์

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 สภาพปัญหาของกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทสอดคล้องกับผู้ประนีประนอมประจำศาลแพ่ง ปัญหาภายในในด้านตัวบุคคล มีอุปสรรคหรือความไม่พร้อม เช่น การไม่ วางตัวเป็นกลาง ไม่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในเกี่ยวกับคดี ใช้อารมณ์ ขาดความรับผิดชอบ ขาดทักษะการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท การทำบันทึกข้อตกลงที่ไม่ถูกต้อง ขาดความเชื่อถือ ปัญหาภายนอกที่สร้างความ ยากลำบากต่อกระบวนการไกล่เกลี่ย การเปลี่ยนแปลงของสังคม เศรษฐกิจทางสถานการณ์ภาวะสังคม ของโลก ความผันผวน ความไม่แน่นอน ความซับซ้อน ความคลุมเครือ ความสลับซับซ้อนของคดี เป็นต้น ทั้งหมดล้วนส่งผลกระทบต่อผู้ประนีประนอม ทำให้การไกล่เกลี่ยไม่มีประสิทธิภาพที่ ทำให้การไกล่เกลี่ย ไม่บรรลุผล สอดคล้องกับ Tajai (2016) ที่ได้วิจัยเรื่อง “ปัญหาอุปสรรคในกระบวนการไกล่เกลี่ย ประนีประนอมข้อพิพาทชั้นศาลในคดีครอบครัว: ศึกษาเฉพาะกรณีศาลเยาวชน และครอบครัวกลาง (สาขามิน บุรี)” ประมวลได้ว่า กระบวนการไกล่เกลี่ยเปิดช่องให้ผู้ประนีประนอมคดีครอบครัวสามารถใช้ดุลยพินิจ ทำให้ ตัวแปรสำคัญคือศักยภาพความพร้อมความสามารถจากผู้ประนีประนอม เช่น ประเด็นปัญหาอุปสรรคที่เกิด จากอารมณ์ความรู้สึก และการสื่อสารที่ไม่ชัดเจน และบุคคลผู้ที่เข้ามาเกี่ยวข้อง ความระแวงสงสัย ด้าน คุณสมบัติ ความรู้ ความสามารถของผู้ประนีประนอม สอดคล้องกับ Anantaprayoon (2018) ได้วิจัยเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาผู้ประนีประนอมข้อพิพาทโดยหลักพุทธสันติวิธี : ศึกษากรณีผู้ประนีประนอมประจำศาล จังหวัดชลบุรี” พบว่า สภาพปัญหาและอุปสรรคของผู้ประนีประนอมข้อพิพาทประจำศาล จังหวัดชลบุรี พบว่า ผู้ประนีประนอมข้อพิพาทบางส่วนยากที่จะยอมรับทฤษฎีของกระบวนการอบรมและพัฒนาศักยภาพสมัยใหม่ ขาดการใช้เครื่องมือที่สำคัญในการพัฒนาตน ตลอดจนขาดการนำหลักธรรมมาพัฒนาตนให้มีความดีพร้อมและ สมบูรณ์ และสอดคล้องกับ Attapimon (2016) ได้วิจัยเรื่อง “แนวทางที่คู่พิพาทยอมรับการไกล่เกลี่ยข้อ พิพาทในศาลยุติธรรม” ประมวลได้ว่า การไกล่เกลี่ยจำเป็นต้องอาศัยแนวคิดทฤษฎีต่างๆ ที่เป็นวิชาการคิดค้น และเป็นที่ยอมรับพื้นฐานในการเจรจาไกล่เกลี่ย ไม่มีทฤษฎีใดดีที่สุดแต่ใช้หลากหลายทฤษฎีบูรณาการ แนวคิด

ทฤษฎี ที่ใช้ในการไกล่เกลี่ย คือการมีทักษะในการเจรจา รู้สาเหตุความขัดแย้ง สร้างความยุติธรรม น้อมนำหลักธรรมทางศาสนา

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 หลักพุทธสันติวิธีที่เอื้อต่อกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พุทธสันติวิธี ได้แก่หลักอริยสัจ 4 1) ขั้นทุกข์ (วิเคราะห์ประเด็นความขัดแย้ง) 2) ขั้นสมุทัย (วิเคราะห์สาเหตุความขัดแย้ง) 3) ขั้นนิโรธ (วางเป้าหมายของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท) และ 4) ขั้นมรรค (วิธีการของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท) กระบวนการวิธีการในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทใช้แนวทางของบันได 9 ขั้น การมีสติและจบด้วยการรักษาความสัมพันธ์ คดีจบใจจบมีการขอโทษกันอย่างจริงจัง รักษาความสัมพันธ์ของคู่กรณีให้กลับมาดีเหมือนเดิม สอดคล้องกับ Nuyimsai (2018) ได้ศึกษาเรื่อง “รูปแบบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท โดยแนวทางพุทธสันติวิธี: กรณีศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท สภานายความ กรุงเทพมหานคร” พบว่าหลักพุทธสันติวิธียึดหลักอริยสัจ 4 ส่วน ในด้านคุณสมบัติของผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท มีคุณสมบัติภายใน คือ เป็นผู้ที่มีสติ มีขันติ ไร้อคติ และมีเมตตา คุณสมบัติภายนอกคือ มีกัลยาณมิตรธรรม มีศีลธรรม และมีการวธธรรม ด้านวิธีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทคือ มีเมตตาตามหลักสารณียธรรมและใช้เทคนิคที่เป็นทางสายกลางหรือมัชฌิมาปฏิปทา และด้านกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท คือ มีขั้นตอนของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท 5 ขั้นตอน คือ 1) ตั้งต้นวิเคราะห์ทุกข์ 2) เปิดमुखด้วยปิยวาจา 3) ใช้เมตตาค้นหาประเด็น 4) ร่วมคิดเห็นอย่างไร้อคติและ 5) มุ่งมีดีอกัยทาน และสอดคล้องกับ Larppitakmongkol (2019) ได้วิจัยเรื่อง “การพัฒนาคุณลักษณะผู้ประนีประนอมประจำศาลจังหวัดสมุทรปราการตามหลักพุทธสันติวิธี” พบว่า คุณลักษณะของผู้ประนีประนอม คือ ความยึดมั่นอุตมการณ์ ความเป็นกลาง การรับฟังอย่างตั้งใจ ความเป็นมิตรและความจริงใจ การรู้จักใช้วาจาที่ดี การเตรียมความพร้อมของตนเองก่อนทำหน้าที่ และการมีความมั่นคงในอารมณ์

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทโดยพุทธสันติวิธีของศาลแพ่ง ผู้ประนีประนอมจะต้องมีคุณลักษณะที่มีความเหมาะสมเป็นต้นแบบทั้งภายนอกและภายใน 1) Mindset มีสัมมาทิฐิมีความเห็นที่ถูกต้องมีศรัทธาในการทำหน้าที่ประนีประนอม 2) Knowledge ต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่ง มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมาย มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับจิตวิทยาการสื่อสารเพื่อความเข้าใจ เพื่อเป็นฐานของการทำหน้าที่ประนีประนอมในศาลแพ่ง 3) Skill มีทักษะภายในและทักษะภายนอก มีวุฒิภาวะสามารถควบคุมอารมณ์ ความเป็นกลาง ไม่ใช้อำนาจเหนือ มีทักษะการสื่อสาร ทักษะการฟัง ทักษะการตั้งคำถาม ทักษะการเป็นโค้ช 4) Inner Peace มีความเย็น มีความนุ่มนวล มีความสุภาพ สามารถควบคุมบริหารจัดการอารมณ์ได้เป็นอย่างดี มีความสุขยิ้มแย้มแจ่มใส สอดคล้องกับ Klungkorn (2016) ได้วิจัยเรื่อง “ศึกษาวิเคราะห์หลักสัมมาวาจาเพื่อการประนีประนอม: กรณีศึกษาผู้ประนีประนอมประจำศาลจังหวัดอุดรดิตถ์” พบว่า ผู้ประนีประนอมต้องมีเมตตาปราณี มีวิจิที่ไพเราะ พูดที่ให้เกิดประโยชน์เพื่อทำให้เกิดความเป็นกันเอง วางตนเสมอภาพ คือ การพูดความจริง ไม่พูดบิดเบือน พูดวาจาไพเราะ สุภาพ ประกอบด้วยสารัตถะคือเป็นประโยชน์ และพูดด้วยปรารถนาดี การเสริมสร้างมนุษยสัมพันธ์รักษาสัมพันธภาพที่ดี สอดคล้องกับ Tiansongjai (2010) ได้วิจัยเรื่อง “หลักการและวิธีการในการเจรจาไกล่เกลี่ยเชิงพุทธ” ผลการวิจัยพบว่า การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเชิงพุทธ 9 ขั้นตอน ซึ่งได้แก่ (1) คุมสติ - Mindfulness Control (2) ทำหน้าที่กัลยาณมิตร - Education Process (3) สื่อสารอย่างลึกซึ้ง - Deep Communication (4) วิเคราะห์เรื่องราว - Issues Analysis (5) เข้าถึงวิธีการ- Approaching to Strategies (6) คิดอย่างแยบคาย - Thinking Wisely (7) หาจุดสนใจ- Interest Finding (8) เสนอทางเลือก - Option Creating และ (9) สร้างสัมพันธภาพอันดี- New Relationship Building สามารถสรุปได้เป็นรูปแบบของพุทธวิธีการเจรจาไกล่เกลี่ยคนกลาง ซึ่งแบ่งออกได้เป็น 3 ขั้นตอนใหญ่ๆ คือ (1) ขั้นตอนกัลยาณมิตร (2) ขั้นตอนโยนิโสมนสิการ (3) ขั้นตอนการจัดการปัญหาความขัดแย้ง และสอดคล้องกับสอดคล้องกับ

Chinkunkitniwat (2019) ได้วิจัยเรื่อง “คุณลักษณะของผู้ไกล่เกลี่ยเชิงพุทธบูรณาการ: ศึกษากรณีศาลอุทธรณ์ ภาค 7” พบว่า คุณลักษณะของผู้ไกล่เกลี่ยเป็นผู้ฟังอย่างมีความเป็นกลาง มีความยุติธรรม เป็นผู้มีความรู้ทักษะการพูดและทักษะการฟัง เข้าใจเทคนิคการสื่อสาร เป็นผู้มีความฉลาดทางอารมณ์ ในด้านการควบคุมอารมณ์ รู้ตนเอง รู้สังคมมีความสามารถในการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า เป็นผู้ฟังที่ดี มีศิลปะในการพูด ใฝ่ศึกษาพัฒนาตนเอง จดจำแม่นยำ มีสติเป็นเครื่องกำกับตน ทางพฤติกรรมเป็นผู้ดำรงตนอยู่ในศีลธรรมทางจิตใจเป็นผู้มีเมตตากรุณาปราศจากอคติ เชื่อมสัมพันธ์ให้คู่กรณีเกิดความสามัคคีและอยู่รวมกันอย่างสันติ

สรุป

ความเป็นจริงของสังคมมนุษย์ ไม่ว่าจะเป็นคนหรือสังคมองค์กรสถาบันล้วนมีความขัดแย้ง ความขัดแย้งเป็นสิ่งที่ต้องบริหารจัดการให้ระดับความขัดแย้งไม่มากจนเกินไป เป็นความขัดแย้งที่พอยอมรับกันได้ ดังนั้น การพัฒนาปรับปรุงแก้ไขคนหรือองค์กรอยู่บ่อยๆ จึงเป็นการดีเพื่อให้เกิดการแข่งขัน เกิดการพัฒนาปรับตัวหรือเกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ตัวอย่างเช่น สภาพปัญหาของกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของผู้ประนีประนอมประจำศาลแพ่ง แม้จะปัญหาภายในด้านตัวบุคคล ไม่ว่าจะเป็นความไม่พร้อม การไม่วางตัวเป็นกลาง ไม่มีความรู้ความเชี่ยวชาญ การใช้อารมณ์ ขาดทักษะการไกล่เกลี่ยข้อ ก็ต้องหาทางแก้ไข พัฒนาเรียนรู้ร่วมกันไป หลักพุทธวิธีที่เอื้อต่อกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ได้แก่หลักอริยสัจ 4 ตลอดถึงกระบวนการวิธีการในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทใช้แนวทางของบันได 9 ขั้น ทั้งหมดคือทางออกที่ควรนำมาเป็นเครื่องมือในการปรับใช้หรือพัฒนาผู้ประนีประนอม เพื่อจะทำให้ก่อเกิดการมีสติ การรักษาความสัมพันธ์ คดีจบ ใจจบ มีการขอโทษกัน ทำให้คู่กรณีให้กลับมาดีเหมือนเดิมหรืออย่างน้อยก็ไม่ผูกเวร ไม่ผูกโกรธ ทุกฝ่ายสามารถกลับมาใช้ชีวิตได้ตามปกติ ไม่อยู่ด้วยความหวาดระแวงต่อกันและกัน จึงเห็นสมควรแล้วที่กระบวนการไกล่เกลี่ยของผู้ประนีประนอมจะต้องน้อมนำสติมาใช้ในทุกขั้นตอน กล่าวคือ มีศรัทธาในการทำหน้าที่ มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมาย มีวุฒิภาวะสามารถควบคุมอารมณ์ ความเป็นกลาง ไม่ใช้อำนาจเหนือ มีทักษะการสื่อสาร ทักษะการฟัง มีความเย็น มีความนุ่มนวล มีความสุภาพ สามารถควบคุมบริหารจัดการอารมณ์ของคู่กรณีได้

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิเคราะห์ “กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทโดยพุทธสันติวิธีศึกษาเฉพาะกรณีศาลแพ่ง กรุงเทพมหานคร” ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

จากข้อค้นพบแนวทางหลักพุทธวิธีที่เอื้อต่อกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ได้แก่หลักอริยสัจ 4 ตลอดถึงกระบวนการวิธีการในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทใช้แนวทางของบันได 9 ขั้น เป็นเครื่องมือในการปรับใช้หรือพัฒนาผู้ประนีประนอม เพื่อจะทำให้ก่อเกิดการมีสติ ซึ่งได้นำไปสู่การอบรมเพื่อเสริมสร้างทักษะ ความรู้ความเข้าใจ การพัฒนาเทคนิคเกี่ยวกับกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทโดยมีการนำหลักพุทธสันติวิธีมาใช้ควบคู่กับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ทำให้ผู้ประนีประนอมมีศรัทธาในการทำหน้าที่ มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมาย มีวุฒิภาวะสามารถควบคุมอารมณ์ มีทักษะการสื่อสาร ทักษะการฟัง มีความสุภาพ เป็นต้น จึงควรส่งเสริมหลักการแนวคิดไปพัฒนาฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างทักษะและประสิทธิภาพให้แก่ผู้ประนีประนอมในองค์กรที่เกี่ยวกับการไกล่เกลี่ย เช่น สภานายความ ศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทสาธารณะสุข และกรมการปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นต้น

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการวิจัยเรื่อง “เทคนิคการไกล่เกลี่ยด้วยระบบออนไลน์: หลักการ แนวทาง และความเชื่อถือ” เนื่องจากโลกได้วิวัฒนาการผ่านเข้าสู่ยุคดิจิทัล มีความแพร่หลายในการใช้อินเทอร์เน็ต ดังนั้นการใช้ไกล่เกลี่ยออนไลน์จะช่วยประหยัดค่าใช้จ่ายในเรื่องเวลาและระยะทางได้เป็นอย่างมาก

2.2 ควรมีการวิจัยเรื่อง “สัมมาอาชีวะ: อาชีพ สถานะและบทบาทหน้าที่ของผู้ประนีประนอม อาชีพเอกชน” เนื่องจากผู้ประนีประนอมทำหน้าที่ในฐานะเหมือนจิตอาสา เป็นไปได้หรือไม่ที่ผู้ประนีประนอมสามารถตั้งบริษัทรับไกล่เกลี่ยที่เก็บค่าใช้จ่ายที่ถูกต้องตามกฎหมายเหมือนอาชีพทนายความ เป็นการวิจัยเชิงนโยบายถึงความเป็นไปได้ และความเหมาะสม ตลอดถึงแนวทางกระบวนการวิธีการที่ควรดำเนินการให้เกิดมีขึ้น เพื่อให้เกิดทางเลือกที่หลากหลายช่องทาง โดยมีเงื่อนไขหรือมีมาตรฐานเดียวกัน เช่น ผู้ไกล่เกลี่ยต้องผ่านการอบรม ขึ้นทะเบียน และมีกฎหมายรองรับสถานภาพ

References

- Anantaprayoon, A. (2018). *A Model of Developing the Mediators by Buddhist Peaceful Means: A Case Study of Chonburi Court*. (Doctoral Dissertation). Graduate School: Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Ayutthaya.
- Attapimon, S. (2016). Approaches that Lead Disputing Parties to Consensual Acceptance of Mediation in the Court of Justice. *Academic Journal of Bangkok Thonburi University*, 5(2), 74-83.
- Chinkunkitniwat, N. (2019). *The Qualifications of the Mediator in the Integrated Buddhist Perspective: A Case Study of Appealcourt 7*. (Doctoral Dissertation). Graduate School: Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Ayutthaya.
- Dharmasakti, N. (2007). *Role of the Judge and Problems in Court Annexed Conciliation*. (Master's Thesis). Dhurakij Pundit University. Bangkok.
- Judicial Promotion Office, Office of the Court of Justice. (2017). *Law and Dispute Mediation*. Bangkok: Active Print Company Limited.
- Klungkorn, C. (2016). *An Analytical Study of the Right Speech for Compromising: A Case Study of Mediators in Uttaradit Provincial Court*. (Master's Thesis). Graduate School: Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Ayutthaya.
- Larppitakmongkol, P. (2019). *Development of the Mediator Characteristics at Samutprakarn Provincial Court by Buddhist Peaceful Means*. (Doctoral Dissertation). Graduate School: Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Ayutthaya.
- Na Thalang, P. (2020). *Civil Litigation Mediation Techniques: Steps and Processes, Course on Basic Knowledge and Techniques for Mediation, 2020*. Mediator Training Documents. Civil Dispute Mediation Center of Mahachulalongkornrajavidyalaya University. 20-25 July 2020. N.P.: n.p.
- Nuyimsai, W. (2018). A Model of the Mediation by Buddhist Peaceful Means: A Case of the Mediation Center of Lawyers Council, Bangkok. *The Journal of MCU Peace Studies*. 7(2), 302-314.

- Office of the Court of Justice. (2022). *Strategic Plan of the Court of Justice 2022-2025*. Bangkok: P.A. Living Co., Ltd.
- Phra Brahmabandit (Prayoon Dhammacitto). (2020). *Multiplot Talks on Knowledge, Love and Unity Are Very Supportive*. Director of the Sangha Council Sangha. Sangha Resolution 579 B.E. 2563. Retrieved March 20, 2022, from <https://www.watprayoon.com/files/download/2563-11-28-%E0%B8%9E%E0%B8%B0%E0%B8%A1%2%E0%B8%81.pdf>
- Phramaha Hansa Dhammahāso. (2011). *Buddhist Peaceful Means: Integrating Conflict Management Principles and Tools*. Bangkok: SE-ED Publishing House.
- Pratheuangrattana, C. (2017). *Building Harmony: The Fundamentals Concept of Conflict Management by Peaceful Means*. Bangkok: Sun Packaging Company Limited.
- Tajai, S. (2016). *Problems and Obstacles of the Mediation in Family Cases: A Case Study at Centra Juvenile and Family Court (Meenburi Branch)*. (Master's Thesis). Thammasat University. Pathumthani.
- Tiansongjai, C. (2010). *Buddhist Mediation: Concept and Tools for Conflict Management*. (Doctoral Dissertation). Graduate School: Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Ayutthaya.
- Trakankunphan, S. (2009). *The Process of Mediation in the Justice System. Training Documents*. Senior Justice Executive Program (Bor.Yor.Sor.) Class 12. College of Justice Office of the Court of Justice.

รูปแบบการบริหารจัดการด้านบัญชีการเงินโดยพุทธสันติวิธี ของวัดไทยในสหรัฐอเมริกา*

The Model of Financial Accounting Management by Buddhist Peaceful Means of Thai Temple in United States

¹สุรพงษ์ หวังแสงอรุณ และ พระธรรมวัชรบัณฑิต

¹Surahong Wangsaengaroon and Phradhamvajrbundit

สาขาวิชาสันติศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Peace Study Program, Graduate School, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: shwshw99@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ 1) เพื่อศึกษาวิเคราะห์บริบท สภาพปัญหา ความต้องการต่อรูปแบบการบริหารจัดการด้านบัญชีการเงินของวัดไทยในสหรัฐอเมริกา วัดชัยมงคลวราราม เมืองอ็อกเค้น รัฐยูทาห์ สหรัฐอเมริกา 2) เพื่อศึกษาวิเคราะห์หลักพุทธสันติวิธี ที่เอื้อต่อรูปแบบการบริหารจัดการด้านบัญชีการเงินโดยพุทธสันติวิธี และ 3) เพื่อพัฒนาและนำเสนอรูปแบบการบริหารจัดการด้านการบัญชีการเงินโดยพุทธสันติวิธี การศึกษาวิจัยครั้งนี้ถือเป็นงานวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบอริยสัจจโมเดล ภายใต้กรอบการดำเนินการวิจัย 9 ขั้นตอน โดยการศึกษาข้อมูลแบบวิเคราะห์เนื้อหา มีการสัมภาษณ์เชิงลึก การสัมภาษณ์เชิงลึกมีพระสงฆ์ 11 รูปและผู้ตรวจสอบบัญชี 5 คน และการจัดกระบวนการวิพากษ์มีพระสงฆ์ 3 รูป นักวิชาการสำนักงานพระพุทธศาสนา คณะจารย์ นักบัญชีการเงิน 5 คน

ผลการวิจัยพบว่า 1) วัดไม่มีระบบบัญชีและไม่มีการทำบัญชี ขาดผู้ชำนาญทางบัญชี พระสงฆ์/บุคลากรไม่มีความชำนาญทางบัญชี ไม่สามารถจ้างนักบัญชีเนื่องจากค่าใช้จ่ายสูง 2) การนำหลักธรรมมาภิบาล STRONG Model หลักบริหาร POSDCoRB หลักการบัญชี และกฎหมายสหรัฐอเมริกา และหลักธรรมทางพุทธศาสนา คือ สุจริต 3 (ทำดี พุทธิ คิตติ) และ 3) รูปแบบการบริหารจัดการด้านบัญชีการเงิน คือ PARENT Model ประกอบด้วย 1. P=Participation การมีส่วนร่วม พระสงฆ์และสาธุชนมีส่วนในการรับรู้ข้อมูลทางบัญชีและให้คำแนะนำได้ 2. A=Accountability ความรับผิดชอบ การมีคณะกรรมการ/ผู้รับผิดชอบดูแลในแต่ละฝ่ายของกระบวนการและการจัดทำงบการเงินอย่างเหมาะสมชัดเจน 3. R=Regulations and Laws การจัดทำงบการเงินภายใต้กฎระเบียบของสหรัฐอเมริกา 4. E=Efficiency ประสิทธิภาพ การกำหนดกรอบระยะเวลาและการสร้างแบบแนวทางการทำบัญชีที่ดีเหมาะสม 5. N=Knowledge พระสงฆ์และสาธุชนได้รับการเรียนรู้ทางด้านบัญชี และ 6. T=Transparency ได้มีการทำบัญชีอย่างโปร่งใสเปิดเผยข้อมูลตามจริงและตรวจสอบได้ จาก Model นี้ ประโยชน์ที่ได้รับคือพระสงฆ์และสาธุชนที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมและมีการเรียนรู้ทางด้านบัญชี และการจัดทำบัญชีได้อย่างถูกต้องเปิดเผยข้อมูลได้ เป็นไปตามจุดมุ่งหมาย และรูปแบบสามารถนำมาเป็นต้นแบบ ใช้ได้อย่างถาวร และเกิดความสันติสุขในชุมชนนั้นๆ

คำสำคัญ: รูปแบบ; การบริหารจัดการด้านบัญชีการเงิน; พุทธสันติวิธี; วัดไทย; สหรัฐอเมริกา

Abstract

This research consisted of three objectives are 1) to study the context, problems, and necessities of financial accounting management of Wat Chaimongkolvararam, Ogden, Utah, and concepts/theories according to modern science; 2) to explore the Buddhist peaceful means promoting the financial accounting management; and 3) to develop and present a model for the financial accounting management by Buddhist peaceful means. This study was an action research with a 9-step procedure. The data was processed by content analysis. To collect data, an in-depth interview was conducted with 11 Buddhist monks and 5 financial accounting specialists. A focus group discussion was also held to collect data with 3 monks and professor as well as accountant and financial 5 persons.

From the study, the following results are found: (1) The temple lacks an accounting system and no accounting preparation, as well as a lack of skills of accountants due to the high cost; (2) There are governance, strength model, POSDCoRB model, accounting process, and US Regulation and Law. In addition, there has been an application of the Buddhist teachings, that is, *Sucarita* 3 types of good conduct in act, in speech and in thought; and (3) A model of financial accounting management is the PARENT model, which consists of: (1) “P” stands for Participation, in which Monks and lay people participate in accounting record, obtaining accounting information and suggesting; (2) “A” stands for Accountability, in which there should be an appointment of committee/ responsible party in each section of the financial accounting process; (3) “R” stands for Regulations and Laws; in which the accounting should adhere to US regulation; (4) “E” stands for Efficiency, in which a time frame and a good accounting guideline should be established; (5) “N” stands for Knowledge, as accounting training to the monks and lay people; and (6) “T” stands for Transparency, there should be information disclosure based on reality that can also be examined. This model has the benefits are that the monks and lay people participate and learning the accounting skill and preparing the proper accounting, disclosure and accomplished in accordance with the goals. The pattern can be prototype as the permanent. All of this, the society is stability, sustainability, and peace.

Keywords: Model; Financial Accounting Management; The Buddhist Peaceful Means; Thai Temple; United States

บทนำ

พุทธศาสนิกชนชาวไทยจำนวนมากมีความศรัทธา และต้องการร่วมทำนุบำรุง อนุรักษ์ และบำรุงรักษา วัดในรูปแบบต่างๆ แต่ที่นิยมทำกันอย่างมากโดยเฉพาะในยุคที่ความเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจได้ทำให้ วิถีชีวิตของคนมีความเร่งรีบมากขึ้น คือการบริจาคทาน ซึ่งมักจะเป็นการบริจาค ในรูปของเงินเป็นหลัก โดยพุทธศาสนิกชนทั้งหลาย ถือการบริจาคทรัพย์เป็นการทำบุญและทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา (Panajit et al. 2002) วัดไทยหลายวัดในประเทศไทยยังไม่มีระบบการจัดการเงินและจัดทำบัญชีวัดที่ชัดเจน พระสงฆ์และ

ไวยวัจกร ไม่มีความรู้ความชำนาญทางด้านบัญชีการเงิน และไม่มีการจัดทำบัญชีหรือทำบัญชีแบบง่าย ๆ (Singhagul, 2019) ในปัจจุบันประเทศสหรัฐอเมริกาที่มีศูนย์กลางที่เป็นศาสนาพุทธอยู่ประมาณ 1,000 แห่งในอเมริกา (National Institute, 2022) ประชาชนและผู้มีจิตศรัทธาชาวไทยในสหรัฐอเมริกาจึงมีความต้องการให้มีวัดไทยเพิ่มขึ้นในรัฐต่างๆ ปัจจุบันมีวัดสมาชิกสมัชชาสงฆ์ไทยในสหรัฐอเมริกา จำนวน 122 วัด และมีพระธรรมทูตปฏิบัติศาสนกิจอยู่ประมาณ 600 รูป ในปี พ.ศ. 2566 (CTU, 2023) พุทธศาสนิกชนในประเทศสหรัฐอเมริกามีการบริจาคทานในรูปเงินสดและเช็คนาคาเป็นส่วนมากให้แก่วัดเช่นเดียวกับประเทศไทย และหลายวัดไทยในประเทศสหรัฐอเมริกา ขาดบุคลากรชำนาญทางด้านบัญชี ไม่มีการสรุปข้อมูลทางการเงินบัญชี ดังนั้นจึงเป็นที่มาของการศึกษารูปแบบการบริหารจัดการด้านบัญชีการเงินของวัดไทยในประเทศสหรัฐอเมริกา กระบวนการจัดทำบัญชีของวัดมีส่วนสำคัญและจำเป็นที่ควรจะต้องดำเนินการปฏิบัติให้ถูกต้องและเหมาะสม ในการเปิดเผยสรุปยอดรายรับจากการบริจาคและรายจ่ายของวัด และรายงานงบการเงินของวัด

สภาพปัญหาและอุปสรรคต่อการบริหารจัดการด้านบัญชีการเงินของวัดชัยมงคลวราราม คือ ไม่มีการจัดทำรายงานทางการเงินบัญชีการเงิน ไม่มีการวางแผนการเงิน เนื่องมาจากการขาดบุคลากรอาสาสมัครที่มีความชำนาญทางด้านบัญชี ทำหน้าที่ดูแลการบัญชีการเงินของวัด ไม่มีบุคลากรที่รับผิดชอบอย่างจริงจัง พระสงฆ์ไม่มีความรู้ความชำนาญทางด้านบัญชีและเวลาไม่พอเพียง มีกิจทางสงฆ์ที่ต้องดำเนินการ และไม่สามารถจ้างนักบัญชีมาทำบัญชีได้ ด้วยเหตุค่าใช้จ่ายสูง (Phrakru Srivitheschaimongkol (Suphat Methisuphato), 2022) จึงเป็นเหตุให้ไม่มีการนำเสนอด้านบัญชีการเงินของวัด หากมีการนำเสนอโดยถูกต้องตามหลักการและกระบวนการทางบัญชี จะเป็นผลประโยชน์ต่อวัดและสาธุชน ซึ่งได้เห็นการแสดงผลการเงินของวัดอย่างถูกต้อง และแสดงถึงความโปร่งใส

การบริหารจัดการด้านบัญชีการเงินของวัด ได้นำทฤษฎีศาสตร์ใหม่ 4 หลักการ โดยมีหลักธรรมมาภิบาล (UNESCAP, 2013), ทฤษฎีความเข้มแข็ง STRONG Model (National Office of Buddhism, 2022), ทฤษฎีบริหาร POSDCoRB (Gulick and Urwick, 1973), หลักปฏิบัติการบัญชี (Sutthiprapa, 2022) และกฎระเบียบกฎหมายของ IRS ประเทศสหรัฐอเมริกา (IRS Tax Exempt and Government Entities, 2015) รวมทั้งการนำหลักธรรมสุจริต 3 มาเป็นแกนนำ ซึ่งสุจริตธรรม จะช่วยให้สามารถสร้างความนิยมของความโปร่งใส อันเริ่มมาจากความคิด ความมองจากหลักฐานที่พร้อมจะเปิดเผย (มโนสุจริต) อันเนื่องมาจากกระทำที่สุจริต โปร่งใส และ ถูกต้อง (กายสุจริต) และยังสามารถถ่ายทอดเพื่อสร้างสรรค์ให้เกิดวัฒนธรรมของความเปิดเผย โปร่งใส รับผิดชอบต่อเกิดขึ้นทั้งระดับองค์กรกับระดับสังคม (วจีสุจริต) (National Office of Buddhism, 2022) ได้นำหลักการศาสตร์สมัยใหม่และหลักพุทธธรรม มารวบรวมสังเคราะห์และบูรณาการสร้างออกแบบหลักการ PARENT Model และกระบวนการทางบัญชีที่เหมาะสมและสอดคล้องกับบริบทสภาพปัญหาของวัด ได้นำมาพัฒนาและจัดทำข้อมูลบัญชีและรายงานทางการเงินของวัดได้อย่างถูกต้องเปิดเผย ตรวจสอบได้ และมีความโปร่งใส

ผู้วิจัยเห็นความสำคัญของประเด็นดังกล่าวในการไม่มีระบบบัญชี และขาดบุคคลที่มีประสบการณ์ทางบัญชีเข้ามาเป็นจิตอาสาให้แก่วัด ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาในเรื่องรูปแบบการบริหารจัดการด้านบัญชีการเงินของวัดไทยโดยพุทธสันติวิธีของวัดไทยในสหรัฐอเมริกา วัดชัยมงคลวราราม เมืองฮ็อกเค้น รัฐยูทาห์ โดยได้ศึกษาค้นคว้าทฤษฎีศาสตร์สมัยใหม่และหลักพุทธสันติวิธีที่เอื้อต่อการบริหารจัดการด้านบัญชีการเงินวัด ได้ออกแบบสร้างหลักการ Model กระบวนการทำบัญชี และระบบบัญชี นำเสนอพัฒนาและประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับบริบทของวัด โดยพระสงฆ์หรือสาธุชนที่เกี่ยวข้อง สามารถนำหลักการและกระบวนการทำบัญชีมาใช้ได้อย่างถูกวิธีเหมาะสม ประโยชน์เพื่อนำผลการศึกษามาเผยแพร่ให้สาธุชนทั่วไปได้เข้าใจและ

รับทราบกัน การเปิดเผยข้อมูลบัญชีการเงินได้ถูกต้องครบถ้วน โปร่งใส และตรวจสอบได้ รวมทั้งเป็นตัวอย่างของวัดไทยในประเทศสหรัฐอเมริกาได้ และนำมาใช้ได้รุ่นต่อรุ่นอย่างมั่นคง ยั่งยืน เป็นผลทำให้สาธุชนเกิดความศรัทธาเชื่อมั่นในพระพุทธศาสนามากขึ้น เพื่อเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมต่อไปในอนาคต และเกิดสันติสุขในสังคมได้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาวิเคราะห์บริบท สภาพปัญหา และความต้องการต่อรูปแบบการบริหารจัดการด้านบัญชีการเงินของวัดชัยมงคลวราราม เมืองออคเค้น รัฐยูทาห์ สหรัฐอเมริกา
2. เพื่อศึกษาวิเคราะห์หลักพุทธสันติวิธี ที่เอื้อต่อรูปแบบการบริหารจัดการด้านบัญชีการเงินของวัดชัยมงคลวราราม เมืองออคเค้น รัฐยูทาห์ สหรัฐอเมริกา
3. เพื่อพัฒนาและนำเสนอรูปแบบการบริหารจัดการด้านบัญชีการเงินโดยพุทธสันติวิธีของวัดชัยมงคลวราราม เมืองออคเค้น รัฐยูทาห์ สหรัฐอเมริกา

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยปฏิบัติการตามแบบอริยสังฆโมเดล (Action Research) ประกอบด้วย การศึกษาเอกสาร (Documentary Research) และงานวิจัยภาคสนาม (Field Research) ดำเนินการด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) อย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key-Informants) การจัดกระบวนการวิพากษ์ (Focus Group Discussion) และลงสู่ปฏิบัติจริง (Action research) โดยการศึกษาข้อมูลแบบวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาบริบท สภาพปัญหา และความต้องการต่อรูปแบบการบริหารจัดการด้านบัญชีการเงินโดยพุทธสันติวิธีของวัดไทยในสหรัฐอเมริกา การจัดทำเครื่องมือแบบสอบถามและการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) จำนวน 16 รูป/คน โดยแยกออกเป็น 3 กลุ่ม เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลให้เข้าใจและทราบถึงบริบท สภาพปัญหา และความต้องการต่อการจัดทำบัญชีของวัด ดังนี้

1. ผู้ให้ข้อมูลหลักจำนวน 2 รูป เจ้าอาวาสและผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดชัยมงคลวราราม เมืองออคเค้น รัฐยูทาห์ ประเทศสหรัฐอเมริกา
2. เจ้าอาวาส/คณะกรรมการผู้บริหาร (ประธาน/รองประธานและกรรมการ) สมัชชาสงฆ์ไทยในสหรัฐอเมริกาจำนวน 9 รูป
3. ผู้ตรวจสอบบัญชีรับอนุญาตแห่งประเทศไทย และคณาจารย์ของมหาวิทยาลัย ประสบการณ์การทำงานไม่ต่ำกว่า 25 ปี จำนวน 5 คน

ขั้นตอนที่ 2 ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีต่อการบริหารจัดการด้านบัญชีการเงินของวัด การศึกษาแนวคิด ทฤษฎีศาสตร์สมัยใหม่ทางตะวันตก โดยการสำรวจเอกสาร (Documentary Research) ค้นคว้าจากเอกสารข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Sources) ได้แก่ หนังสือ ตำราวิชาการ วารสาร บทความ ข้อมูลเนื้อหาจากอินเทอร์เน็ต และเอกสารที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยเรื่องรูปแบบการบริหารจัดการด้านบัญชีการเงินของวัดไทย โดยทำการศึกษาหลักธรรมาภิบาล ทฤษฎีความเข้มแข็ง หลักการบริหาร และหลักการปฏิบัติการบัญชี รวมทั้งกฎระเบียบและกฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกา และ กฎกระทรวงของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ประเทศไทย โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลที่ได้จากการค้นหา นำมาวิเคราะห์และประยุกต์ในการออกแบบหลักการ Model ที่เหมาะสมและสอดคล้องต่อการบริหารจัดการด้านบัญชีการเงินของวัด

ขั้นตอนที่ 3 ศึกษาหลักพุทธสันติวิธีที่เอื้อต่อการบริหารจัดการด้านบัญชีการเงินของวัด การศึกษาค้นคว้าข้อมูลที่เป็นปฐมภูมิ (Primary Sources) จากคัมภีร์พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2539 พระไตรปิฎกฉบับสากล พ.ศ. 2561 และศึกษาข้อมูลการบริหารการเงินของวัดในพระพุทธศาสนาเถรวาท มีหลักสูตร 3 เป็นหลักธรรมหลักที่เอื้อต่อการบริหารจัดการด้านบัญชีการเงินของวัด และยังมีหลักธรรมเสริมอื่นเพิ่มเติม

ขั้นตอนที่ 4 การบูรณาการหลักธรรมทางพระพุทธศาสนากับศาสตร์สมัยใหม่ การรวบรวมและสังเคราะห์ข้อมูลจากทั้งปฐมภูมิ (Primary Sources) พระไตรปิฎก และทุติยภูมิ (Secondary Sources) ตำราเอกสาร งานวิจัย บทความต่างๆที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก ได้นำมาบูรณาการหลักธรรมพุทธสันติวิธีมาประยุกต์ใช้กับหลักการ Model ศาสตร์สมัยใหม่ และได้หลักการ PARENT Model ประกอบด้วยสุจิตกรรมเป็นแกนกลางนำและมีศาสตร์ใหม่เป็นวงล้อมคือ P (Participation) การมีส่วนร่วม A (Accountability) ความรับผิดชอบ R (Regulations and Laws) ข้อบังคับและกฎหมาย E (Efficiency) ประสิทธิภาพ N (Knowledge) ความรู้ และ T (Transparency) ความโปร่งใส

ขั้นตอนที่ 5 สร้างรูปแบบและกระบวนการต่อการบริหารจัดการด้านบัญชีการเงินของวัด มีการจัดกระบวนการวิพากษ์ (Focus Group Discussion) เชิญผู้เชี่ยวชาญหลากหลายด้านสาขาวิชาชีพ ประกอบด้วย พระสงฆ์ พระอาจารย์ที่ปรึกษา นักวิชาการทางศาสนา คณาจารย์ นักการเงินการธนาคาร เจ้าหน้าที่สำนักพระพุทธศาสนา และผู้ทรงคุณวุฒิทางบัญชี จำนวน 8 รูป/คน ได้รับความเมตตาจาก 1. พระธรรมวชิราจารย์ (สุชาติ กิตติปัญญา, รศ.ดร.) เจ้าอาวาสวัดสุวรรณารามราชวรวิหาร 2. พระราชธรรมวิเทศ (ประเสริฐ กวิสสร) ประธานสมัชชาสงฆ์ไทยในสหรัฐอเมริกาและเจ้าอาวาสวัดพุทธานุสรณ์ มลรัฐแคลิฟอร์เนีย และ 3. พระครูปลัดปัญญาวรรณ (हररข ธรรมหาโส, ศ.ดร.) ผู้อำนวยการวิทยาลัย พุทธศาสตร์นานาชาติ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เข้าร่วมวิพากษ์และให้คำแนะนำ เพื่อทราบถึงแนวทางพัฒนาปรับปรุงและแก้ไขสภาพปัญหาของวัดที่เกิดขึ้น การวิพากษ์ได้ผ่านช่องทางZoom และมีการอัดเทปบันทึก ผู้วิจัยรวบรวมนำมาสรุปเรียบเรียงเนื้อหาสาระสำคัญ เพื่อเป็นแนวทางบูรณาการหลักพุทธธรรมผสมผสานกับรูปแบบหลักการ Model ศาสตร์สมัยใหม่ และกระบวนการขั้นตอนกระบวนการต่อการบริหารจัดการด้านบัญชีการเงินของวัด

ขั้นตอนที่ 6 พัฒนาพื้นที่เป้าหมาย การลงพื้นที่จริงเพื่อการปฏิบัติการ โดยให้นำหลักการ PARENT Model และกระบวนการจัดทำบัญชีที่ได้จากการบูรณาการ นำมาใช้ในการปฏิบัติจริงที่วัดชัยมงคลวราราม เพื่อจะได้ทราบว่าหลักการนี้สามารถใช้ได้อย่างเหมาะสมเพียงไร และผู้ใช้เข้าใจถึงขั้นตอนกระบวนการจัดทำบัญชีได้อย่างถูกต้อง และนำมาพัฒนาปรับปรุงกระบวนการปฏิบัติงานใหม่ที่เหมาะสมสอดคล้องกับบริบทและสภาพปัญหาของวัด และนำมาใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

ขั้นตอนที่ 7 การประเมินผลหลังจากการดำเนินการพัฒนาการลงพื้นที่จริงในการบริหารจัดการด้านบัญชีการเงินของวัด ผู้วิจัยทำการประเมินผลการปฏิบัติงาน ได้มีการสังเกตการณ์ และการสัมภาษณ์ เจ้าอาวาสและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องของวัดชัยมงคลวราราม ได้แสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ ผู้วิจัยนำผลที่ได้จากการลงพื้นที่ปฏิบัติจริง และความคิดเห็นข้อเสนอแนะจากการสัมภาษณ์ ทำการสรุปรวบรวมและนำไปพัฒนาปรับปรุงและแก้ไขหลักการ Model กระบวนการจัดทำบัญชีให้สมบูรณ์แบบและสอดคล้องเหมาะสมกับบริบท สภาพปัญหาของวัด เพื่อสามารถนำมาใช้งานได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ขั้นตอนที่ 8 การนำเสนอองค์ความรู้ใหม่ (Body of Knowledge) โดยให้นำเสนอหลักการ PARENT Model และกระบวนการจัดทำบัญชีใหม่ หลังจากที่ได้จากการสังเคราะห์และบูรณาการจากลงพื้นที่จริง

ของวัดชัยมงคลวราราม โดยสามารถนำหลักการ Model และกระบวนการบัญชีมาเป็นต้นแบบในการบริหารจัดการด้านบัญชีของวัดได้อย่างสมบูรณ์

ขั้นตอนที่ 9 กระบวนการติดตาม รักษา และพัฒนาต่อยอดในการพัฒนาพื้นที่เป้าหมายอย่างมีความมั่นคง และยั่งยืนต่อไป การติดตาม รักษา และการพัฒนาต่อยอด ประกอบด้วย 1) การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม เพื่อทราบผลหลังจากการปฏิบัติการแล้วว่าการจัดทำบัญชีมีประสิทธิภาพสัมฤทธิ์ผลและได้รับประโยชน์ 2) การให้คำแนะนำปรึกษา เพื่อแนะนำในส่วนที่จัดทำบัญชีแล้วมีความสงสัยขัดข้องบางประการ ให้มีความเข้าใจชัดเจนมากขึ้น และรับรู้ข่าวสารทางการบัญชีและกฎระเบียบภาษีที่เกี่ยวข้องเพิ่มเติม 3) การติดต่อสื่อสารอย่างต่อเนื่องเป็นระยะ เพื่อติดตามรักษาการจัดทำบัญชีของวัด การสรุปรายรับรายจ่ายประจำเดือนอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอทุกเดือน และ 4) การนำเสนอและเผยแพร่ต่อวัดไทยต่างๆ ในประเทศสหรัฐอเมริกา เพื่อเป็นการต่อยอดในการนำหลักการและกระบวนการบัญชีเพื่อเป็นต้นแบบในการประยุกต์ใช้ให้สอดคล้องกับบริบทของวัดไทยใน ดังนั้นหลักการและกระบวนการบัญชีนี้สามารถนำมาใช้ได้ทุกยุคสมัยรุ่นต่อรุ่น และวัดไทยต่างๆ นำมาประยุกต์ใช้ได้ จึงเกิดมีความมั่นคงและยั่งยืน

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาวิเคราะห์บริบท สภาพปัญหา และความต้องการต่อรูปแบบการบริหารจัดการด้านบัญชีการเงินของวัดชัยมงคลวราราม เมืองฮ็อกเค้น รัฐยูทาห์ สหรัฐอเมริกา ผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์จากเจ้าอาวาสวัดชัยมงคลวราราม (Phrakru Srivitheschaimongkol (Suphat Methisuphato), 2022) เพื่อให้ทราบบริบทและสภาพปัญหาของวัด พบว่า มีปัญหา 4 ประการดังต่อไปนี้

1. ไม่มีระบบการบัญชีที่มารองรับในการจัดทำรายงานงบการเงินและสมุดรายการบัญชีต่างๆ
2. ขาดบุคลากรที่มีประสบการณ์ทางการบัญชี เข้ามาช่วยจัดทำบัญชี พร้อมให้การอบรมด้านบัญชีแก่ผู้ที่ไม่มีความรู้ทางด้านนี้ และไม่มีอาสาสมัครที่จะเข้ามาช่วยดำเนินการทางด้านบัญชีการเงินอย่างจริงจัง
3. พระสงฆ์ไม่มีความรู้ทางด้านบัญชีและไม่มีความเพียงพอที่จะเรียนรู้กระบวนการจัดทำบัญชี
4. ทางวัดมีการก่อสร้างอาคารวิปัสสนา และมีต้นทุนค่าใช้จ่ายในการก่อสร้างสูงมาก จึงมีความจำเป็นที่ควรจะทราบสถานะทางการเงินเพื่อให้เพียงพอแก่ค่าก่อสร้าง แต่ก็ไม่สามารถทราบได้ เนื่องจากไม่มีการจัดทำบัญชีรายได้และค่าใช้จ่าย

ผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์เพิ่มเติมเพื่อให้เข้าใจถึงบริบทและปัญหาของวัดไทยในสหรัฐอเมริกามากยิ่งขึ้นจากประธานสมัชชาสงฆ์ไทยในสหรัฐอเมริกา (Phraraddhammavides (Prasert Pandhura), 2022) ผลจากสัมภาษณ์สอดคล้องใกล้เคียงกับปัญหาข้อที่ 3 และสัมภาษณ์กรรมการสมัชชาสงฆ์ไทยในสหรัฐอเมริกา (Phrakittianavides (Pradit YanaKitti), 2022) ซึ่งผลสัมภาษณ์ใกล้เคียงกับปัญหาข้อที่ 2 จากปัญหาดังกล่าวมาข้างต้นนี้

จากสภาพปัญหาดังกล่าวข้างต้นของวัดชัยมงคลวรารามเป็นวัดไทยในสหรัฐอเมริกา ได้มีปัญหาคือสอดคล้องคล้ายกับวัดไทยในประเทศไทย คือ พระสงฆ์และเณรวิจิตร ประเด็นปัญหา ไม่ได้จบการศึกษาด้านการเงิน และบัญชีไม่ได้จัดทำบัญชี หรือทำบัญชีแบบง่าย ๆ (Singhagul, 2019)

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อศึกษาวิเคราะห์หลักพุทธสันติวิธีที่เอื้อต่อรูปแบบการบริหารจัดการด้านบัญชีการเงินของวัดชัยมงคลวราราม จากการศึกษาและเข้าใจในบริบทและสภาพปัญหาของวัดชัยมงคลวราราม ผู้วิจัยได้รับความเมตตาจากพระพรหมบัณฑิตในการชี้แนะแนวทางของหลักธรรมและทฤษฎีศาสตร์สมัยใหม่ที่จะนำมาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับบริบทของวัด (Phraprombandit (Prayoon Dhammajitto), 2022)

และผู้วิจัยได้ทำการศึกษาเพิ่มเติมเพื่อเข้าใจในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาตามคัมภีร์พระไตรปิฎก และค้นคว้าเก็บรวบรวมข้อมูลจากแนวคิดทฤษฎีศาสตร์ใหม่ และได้นำมาบูรณาทั้งหลักธรรมและศาสตร์ใหม่ เพื่อนำมาใช้ให้เหมาะสมกับบริบทของวัด ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการบริหารจัดการด้านบัญชีการเงินโดยพุทธสันติวิธีของวัดไทยในสหรัฐอเมริกา หลักธรรมที่เหมาะสม คือ หลักธรรมสุจริต 3 กายสุจริต (ทำดี) วจีสุจริต (พูดดี) มโนสุจริต (คิดดี) การเป็นคนดีมีศีลธรรม ทำความดีให้ถูกต้องตามศีลธรรมและกฎระเบียบกฎหมาย ปฏิบัติหน้าที่และความรับผิดชอบด้วยวิธีที่ถูกต้อง โดยการสร้างบรรทัดฐานให้กับพุทธบริษัท ให้ประกอบแต่สิ่งที่ดีงามและละเว้นสิ่งที่ควรเว้น โดยเริ่มจากความคิดการพร้อมที่จะเปิดเผยรายงานทางการเงินและข้อมูลทางบัญชี และการแสวงหาความรู้ ข้อเท็จจริงทางการเงินบัญชี (คิดดี) จากการกระทำที่สุจริต ถูกต้อง (ทำดี) และรับผิดชอบต่อให้มีการจัดทำบัญชีอย่างถูกต้องตรงไปตรงมา (พูดดี) เมื่อความสุจริตเกิดขึ้นครบทั้ง 3 ประการที่ชัดเจน ก็จะเกิดความโปร่งใส เปิดเผยข้อมูล ซื่อสัตย์ ไม่คดโกง ไม่หลอกลวง ไม่มีการทุจริตเกิดขึ้น ซึ่งการจัดทำบัญชี เป็นสรุปข้อมูลทางบัญชีรวมถึงรายละเอียดต่างๆ และรายงานฐานะทางการเงิน เป็นผู้ที่มีความรู้ ทักษะ ความสามารถเฉพาะทาง ทั้งผู้จัดทำบัญชีและผู้ให้ข้อมูล เป็นผู้ที่มีความซื่อสัตย์ สุจริตเที่ยงตรง มีความประพฤติตรงต่อเวลาและต่อหน้าที่ มีความจริงใจ ไม่มีการลำเอียง ไม่ทำการทุจริต ทั้งทางตรงและทางอ้อม รู้หน้าที่การงานของตนเอง ปฏิบัติเต็มความสามารถด้วยความบริสุทธิ์ใจ (Phraatikarn Phatthachaphong (Siribhaddo), 2017)

ผู้วิจัยได้รวบรวมแนวคิดทฤษฎีจาก 4 แนวทาง มาประมวลใช้ในการบริหารจัดการด้านบัญชีการเงินของวัด คือ 1) หลักธรรมาภิบาล (Good Governance) ได้นำ 4 หลักการจากหลักนี้มาใช้ คือ หลักนิติธรรม (Rule of Law) หลักความโปร่งใส (Transparency) หลักความมีส่วนร่วม (Participation) และหลักความรับผิดชอบ (Accountability) (UNESCAP, 2013) 2) รูปแบบความเข้มแข็ง (STRONG Model) ทฤษฎีนี้เน้นการด้านทุจริต ให้รู้จักพอเพียง คือ พอประมาณ โปร่งใส ตันรู้ มุ่งไปข้างหน้า ความรู้ และความเอื้ออาทร (National Office of Buddhism, 2022) ได้นำ 1 ในหลักการนี้มาใช้ 3) ทฤษฎีกระบวนการบริหาร POSDCoRB Model การบริหารที่ดี คือ การวางแผน การจัดองค์กร การจัดหาคูคลากร อำนาจการ ประสานงาน การนำเสนอ และการประมาณ (Gulick, and Urwick, 1973) และ 4) หลักการปฏิบัติการทางบัญชี คือ การเปิดเผยข้อมูล การเที่ยงธรรม การสม่ำเสมอ และการประมาณ (Sutthiprapa, 2022) ดังนั้น การบริหารจัดการทางด้านบัญชีการเงิน ควรมีการปฏิบัติดำเนินงานให้สอดคล้องกับทฤษฎีที่กล่าวมานี้ เพื่อให้พุทธศาสนิกชนและผู้ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการของวัดสามารถตรวจสอบ เพื่อความโปร่งใสและป้องกันการทุจริตในการบริหารจัดการด้านบัญชีการเงิน สร้างเสริมความมั่นคงให้แก่วัดทั้งทางด้านการเงิน และด้านความน่าเชื่อถือและเชื่อมั่นในการเป็นวัดที่เป็นศูนย์กลางทางจิตใจของพุทธศาสนิกชน

วัตถุประสงค์ที่ 3 การพัฒนาและนำเสนอรูปแบบการบริหารจัดการด้านบัญชีการเงินโดยพุทธสันติวิธีของวัดชัยมงคลวราราม พบว่า การพัฒนาการบริหารจัดการด้านบัญชีการเงินของวัด ผู้วิจัยได้ศึกษาและทำการเก็บรวบรวมข้อมูลเอกสารที่เกี่ยวข้องทางการเงินบัญชี เช่น 1) ใบสรุปเงินฝากธนาคาร (Bank statement) แสดงถึงการรับ/จ่ายเงิน โดยการนำฝาก/ถอน การโอนและสั่งจ่ายเช็คผ่านทางบัญชีธนาคาร 2) ใบอนุโมทนาบัตร/ใบรับบริจาค (Donation receipt) แสดงหลักฐานการรับเงิน/สิ่งของบริจาคจากสาธุชน และ 3) ใบเสร็จรับเงินจากร้านค้า แสดงหลักฐานการชำระเงินในการซื้อสินค้าต่างๆ เป็นต้น จากเอกสาร 3 รายการเบื้องต้นนี้ จะนำมาจัดทำบัญชีในการบันทึกรายการ การสรุปผลและการรายงานข้อมูลด้านบัญชีการเงิน ถึงแม้ว่าวัดจะไม่มีระบบบัญชีและไม่มีการจัดทำรายงานงบการเงิน เนื่องจากพระสงฆ์/สาธุชนที่เกี่ยวข้องไม่มีความรู้ความชำนาญทางด้านบัญชี แต่ทางวัดมีการจัดเก็บเอกสารหลักฐานครบถ้วนทุกอย่าง จึงเป็นการง่าย

และสะดวกต่อการทำบัญชีของวัดที่มีเอกสารครบถ้วน และควรจัดทำรูปแบบรายงานการบัญชีที่สามารถเข้าใจได้ง่ายสำหรับพระสงฆ์และสาธุชนที่ไม่มีประสบการณ์ด้านบัญชี

จากกระบวนการดังกล่าวนี้ พบว่า 1) หลักธรรมสุจริต 3 (คิดดี พูดดี ทำดี) สอดคล้องเหมาะสมที่จะนำมาใช้เป็นหลักธรรมแกนนำสำคัญในการบริหารจัดการด้านบัญชีการเงิน โดยทุกฝ่ายทั้งผู้ทำบัญชี/ผู้ให้ข้อมูลและสาธุชนที่เกี่ยวข้อง เป็นผู้มีคุณธรรม/ศีลธรรมและซื่อสัตย์สุจริต ในความคิด/คำพูดและการกระทำในสิ่งที่ดีงาม โดยไม่มีการปกปิดบังข้อมูลและหลอกลวงชักจูงไปในทางที่บิดเบือนข้อเท็จจริง และ 2) ทำให้หลักการ PARENT Model (ตามภาพที่ 1) โดยมีองค์ประกอบดังต่อไปนี้

Figure 1: The Principle of "Master" PARENT Model
(Developed by Researchers)

1. P = Participation การมีส่วนร่วม คือ คณะสงฆ์และผู้ที่เกี่ยวข้อง ได้มีส่วนร่วมในการจัดทำบัญชีการเงินของวัด และเปิดเผยให้สาธุชนในวัด มีส่วนร่วมในการได้รับรู้ข่าวสารข้อมูลรายงานทางการเงินของวัด จากการติดประกาศข้อมูล สาธุชนได้มีส่วนร่วมในการเสนอแนะแนวทางปฏิบัติที่เข้าใจได้ง่ายขึ้น และมีการแนะนำทางด้านการใช้จ่าย เช่น ค่าน้ำค่าไฟมีบริษัทใดบ้างที่คิดค่าบริการถูกกว่า

2. A = Accountability ความรับผิดชอบ ซึ่งจะมีความหมายแตกต่างจาก Responsibility จะเป็นการรับผิดชอบต่อหน้าที่และดำเนินการให้สำเร็จตามที่ได้รับมอบหมาย แต่ Accountability คือ ความรับผิดชอบเหตุการณ์ที่อาจจะเกิดขึ้นจากงานนั้นๆ ดังนั้น การบริหารงานของเจ้าอาวาสจึงมีความรับผิดชอบและแก้ไขสถานการณ์ที่เกิดขึ้นจากงานที่สั่งการ ความรับผิดชอบในการจัดทำบัญชีให้เป็นไปตามกฎระเบียบของประเทศสหรัฐอเมริกา และมีการแต่งตั้งผู้ช่วย โดยให้แต่ละฝ่ายดูแลงานปลีกย่อยแต่ละด้าน เช่น การจัดทำบัญชี การเก็บรวบรวมเงินจากตู้บริจาค การนำเงินฝากเข้าธนาคาร

3. R = Regulations and Laws ข้อบังคับและกฎหมาย คือ การปฏิบัติตามกฎระเบียบและกฎหมายของ IRS (เทียบเท่ากรมสรรพากรประเทศไทย) ภายใต้ IRC Section 501 (C)(3) ว่าองค์กรไม่แสวงหากำไรทางด้านศาสนา จะได้รับการยกเว้นไม่ต้องเสียภาษีประจำปี ถึงแม้ว่าวัดไม่ต้องยื่นนำส่งงบการเงินประจำปี ทางวัดควรจัดทำรายงานทางการเงิน เอกสารข้อมูลทางการเงินบัญชีเก็บไว้เป็นหลักฐาน เนื่องจาก IRS สามารถ

ขอตรวจสอบข้อมูลเหล่านี้ได้หากต้องการตรวจสอบ และทางวัดต้องยื่นนำส่งงบการเงินทุกๆ 3 ปีต่อ Weber County เพื่อได้รับการยกเว้นการเสียภาษีที่ดิน Property Tax

4. E = Efficiency ประสิทธิภาพ คือ การจัดทำบันทึกข้อมูลบัญชีและรายงานงบการเงินอย่างมีประสิทธิภาพ ควรมี 1) การจัดทำบัญชีให้ถูกต้องตามกฎหมายภาษี 2) การกำหนดระยะเวลาในจัดทำบัญชีให้เหมาะสม เพื่อสามารถสรุปออกมาได้อย่างน้อยเป็นรายเดือน 3) การกำหนดรูปแบบแนวทางการบันทึกบัญชีเบื้องต้นที่เข้าใจง่าย และ 4) การเก็บเอกสารข้อมูลหลักฐานทางการเงินบัญชีในแฟ้มอย่างมีระบบระเบียบ

5. N = Knowledge ความรู้ คือ พระสงฆ์ในวัดและบุคลากรอาสาสมัครที่จะเข้ามาช่วยจัดทำบัญชี ควรมีการแสวงหาความรู้อย่างต่อเนื่องทางการบัญชีการเงิน มีความเพียรพยายามและเชี่ยวชาญ โดยมีการจัดการฝึกอบรม แลกเปลี่ยนเรียนรู้ขั้นตอนการทำงานบัญชี

6. T = Transparency ความโปร่งใส คือ การจัดทำบัญชีตามข้อเท็จจริง ไม่บิดเบือนข้อมูล มีการเปิดเผย สามารถตรวจสอบได้ มีการแต่งตั้งบุคคลภายนอกบุคคลที่ 3 บุคคลภายนอกที่สามารถตรวจสอบบัญชีได้ และการนำส่งรายงานการเงินแก่ Weber County เป็นการแสดงให้เห็นถึงการเปิดเผยข้อมูลและความโปร่งใส

ดังนั้นในการขับเคลื่อนหลักการ PARENT 6 ประการนี้ โดย พระสงฆ์ คณะกรรมการ ผู้ให้ข้อมูลผู้จัดทำบัญชี และสาธุชน เหล่านี้ มีส่วนร่วมในการดำเนินการจัดทำและการรับรู้ข้อมูลทางการเงินบัญชี ซึ่งจะมีความรับผิดชอบร่วมกัน โดยปฏิบัติตามกฎระเบียบและกฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกา การจดทะเบียนเป็นองค์กรที่ไม่แสวงหาผลกำไร ภายใต้กฎหมายภาษี IRS under Section 501(C)(3) และจัดทำบัญชีตามกฎหมายเกณฑ์ที่ IRS ระบุไว้ การจัดทำบัญชีอย่างมีประสิทธิภาพ มีการกำหนดกรอบระยะเวลาการทำงานบัญชีที่เหมาะสม การจัดทำรายงานอย่างสม่ำเสมอ และการออกแบบการทำงานบัญชีที่ถูกต้อง ซึ่งผู้ทำบัญชีที่ไม่มีประสบการณ์ด้านบัญชีมาก่อนควรมีการอบรมเรียนรู้เสริมทางด้านบัญชีเพื่อให้มีความชำนาญและเข้าใจมากขึ้น โดยบุคลากร/ผู้ที่รับผิดชอบส่วนนี้ ต้องประกอบด้วยองค์ความรู้ทั้งทางธรรมและทางโลก ประกอบด้วย สุจริตธรรม เป็นผู้มีความรู้และสามารถจัดเก็บการทำงานบัญชีได้ ให้เป็นไปตามมาตรฐานการบัญชีที่รับรองทั่วไปของนักวิชาชีพบัญชี การเปิดเผยข้อมูลตามข้อเท็จจริง โปร่งใส และตรวจสอบได้ ดังคำกล่าวที่ว่า ใจซื่อ มือสะอาด ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาารูปแบบการบริหารจัดการด้านบัญชีการเงินได้สัมฤทธิ์ผลและสำเร็จตามจุดมุ่งหมาย

องค์ความรู้ใหม่

จากการลงสู่พื้นที่ปฏิบัติโดยนำหลักการ PARENT Model มาเป็นแนวทางสู่กระบวนการและผลลัพธ์ในการบริหารจัดการด้านบัญชีการเงินของวัดชัยมงคลวราราม ผู้วิจัยได้ทำการสรุปประเมินและประมวลผลออกมา จนเกิดองค์ความรู้ใหม่ (ตามภาพที่ 2) โดยได้รูปแบบรายงานบัญชี 6 ประเภท ที่ส่งผลให้การบริหารจัดการด้านบัญชีประสบความสำเร็จและมีประสิทธิภาพ ดังต่อไปนี้คือ

Figure 2: The New Body Knowledge of the Principle of
"Master" PARENT Model and Accounting Process
(Developed by Researchers)

1) สมุดบัญชีรายรับ

การบันทึกรายได้จากการบริจาค โดยการแยกออกเป็นแต่ละประเภทของการบริจาค และแหล่งที่มาของรายได้ของวัด คือ 1) รายได้จากการบริจาคงานบุญทางศาสนาประจำเดือน 2) เงินสังฆทาน 3) เงินรายรับงานพิธีต่างๆ 4) เจ้าภาพถวายค่าก่อสร้าง และ 5) ผู้รับบริจาค

2) สมุดบัญชีรายจ่าย

การบันทึกค่าใช้จ่าย โดยการแยกออกเป็นแต่ละประเภทของค่าใช้จ่าย และรายจ่ายประจำของวัด คือ 1) รายจ่ายประจำเดือน เป็นค่าใช้จ่ายที่ต้องชำระทุกเดือน ประกอบด้วย ค่าน้ำ ค่าไฟฟ้า ค่าแก๊ส ค่าอินเทอร์เน็ต ค่าน้ำมันรถ 2) ค่าใช้จ่ายในงานพิธีต่างๆ ที่จัดขึ้น 3) ค่าใช้จ่ายในการก่อสร้าง และ 4) ค่าใช้จ่ายส่วนของพระสงฆ์ เช่น ค่าธรรมเนียมในการการทำวัตร ค่าใช้จ่ายในการเดินทาง และค่าใช้จ่ายช่วยเหลือครอบครัว เช่น บิดามารดาป่วย

3) สมุดบัญชีเงินสดและเงินฝากธนาคาร

การสรุบบยอดเงินเข้าและเงินออกของบัญชีเงินฝากธนาคาร เพื่อตรวจสอบรายการเข้าออกในบัญชีธนาคารให้ตรงกับสมุดบัญชีรายรับและรายจ่าย

4) สมุดบัญชีทะเบียนสินทรัพย์ถาวร

การสรุปรายละเอียดของสังหาริมทรัพย์และอสังหาริมทรัพย์ที่มีอยู่ เพื่อการตรวจสอบควบคุมทรัพย์สินของวัดที่มีอยู่ ได้ลงบันทึกรายการถูกต้องครบ

5) สมุดบัญชีรายรับและรายจ่ายประเภทเดียวกัน

การทำสรุบบยอดรายได้จากการบริจาคและค่าใช้จ่ายที่ตรงหมวดหมู่กัน เพื่อทราบว่าได้นำไปใช้จ่ายตรงตามวัตถุประสงค์ของผู้บริจาค

6) สมุดบัญชีงบประมาณการเงินในอนาคต

การจัดทำรายละเอียดงบประมาณการเงินสดที่คาดการณ์ในอนาคต โดยใช้ข้อมูลย้อนหลังที่เกิดขึ้นจริง มาเป็นตัวชี้แนวทางในการประมาณการอนาคต เพื่อเป็นแนวทิศทางการจัดสรรเงินสำรองไว้

จากหลักการและกระบวนการดังข้างต้นนี้ วัดมีการจัดทำบัญชีรายรับรายจ่ายและรายงานทางการเงิน และได้มีการเปิดเผยต่อสาธารณชน สามารถนำไปใช้ในยุคต่อยุค ก่อให้เกิดความมั่นคง ยั่งยืน และสันติสุข ในชุมชน รวมทั้งการนำรูปแบบที่ได้จากการวิจัยนี้ ไปเป็นต้นแบบประยุกต์ใช้กับวัดไทยอื่นๆ ในสหรัฐอเมริกา

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหารจัดการด้านบัญชีการเงินโดยพุทธสันติวิธีของวัดไทย ในสหรัฐอเมริกา วัดชัยมงคลวราราม เมืองอ็อคเด็น รัฐยูทาห์ มีประเด็นที่นำมาอภิปรายผล ดังนี้

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 บริบท สภาพปัญหา และความต้องการต่อการบริหารจัดการ ด้านบัญชีการเงินของวัด และแนวคิด ทฤษฎี วิธีปฏิบัติเกี่ยวกับรูปแบบการบริหารจัดการด้านบัญชีการเงินตาม แนวศาสตร์สมัยใหม่ พบว่าไม่มีระบบบัญชี และไม่มีการออกแบบสร้างกระบวนการทำบัญชี ไม่มีการทำงบ รายงานทางการเงินและสรุปข้อมูลทางบัญชีที่เกี่ยวข้องต่างๆ ดังเช่น สมุดรายรับรายจ่าย เป็นต้น ทั้งนี้เพราะ การขาดบุคลากรที่ชำนาญทางด้านบัญชีเข้ามาดำเนินการอย่างจริงจัง และการที่พระสงฆ์และสาธุชน ที่เกี่ยวข้องไม่ได้รับการฝึกอบรมทางบัญชี สอดคล้องกับแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยของ Singha Gul (2019) เรื่อง “การพัฒนาการบริหารจัดการด้านการเงินของวัดไทยตามหลักสันติธรรมาภิบาล: ศึกษากรณี วัดท่าคอยนางอำเภอปรังค์กู จังหวัดศรีสะเกษ” พบว่า ไม่มีไวยาวัจกร ไม่มีคณะกรรมการดูแล ควบคุม และ จัดการเงินของวัด ไม่มีการจัดระบบบัญชี ไม่มีรูปแบบและกระบวนการจัดการการเงินของวัด นอกจากนี้การไม่มี อาสาสมัครให้การอบรมทางด้านบัญชีการเงินสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ Ngamtippa (2020) เรื่อง แนวทางการบริหารจัดการด้านการเงินเชิงพุทธบูรณาการของกลุ่มสตรีตำบลสวาย อำเภอปรังค์กู จังหวัด ศรีสะเกษ พบว่า ไม่มีคุณครูอบรมให้ความรู้ทางด้านการบัญชี ปัญหาของการบันทึกบัญชี ขาดการบันทึก ที่ต่อเนื่อง ไม่มีประสบการณ์การทำบัญชี

แนวคิด ทฤษฎีศาสตร์สมัยใหม่ การนำ หลักธรรมาภิบาล ทฤษฎีความเข้มแข็ง หลักการบริหารที่ดี และหลักการปฏิบัติการบัญชี จะสอดคล้องกับการบริหารจัดการด้านบัญชีการเงินของวัด ซึ่งเน้นการเปิดเผย ข้อมูล โปร่งใส ตรวจสอบได้ ป้องกันความทุจริต และนำหลักกระบวนการบริหารมามีส่วนช่วยการพัฒนาบุคคล ให้มีทักษะและประสิทธิภาพในการบริหารและเป็นผู้ทำได้ดี รวมถึงหลักการปฏิบัติทางการบัญชีมาใช้ เพื่อให้ ทฤษฎีหลักการมีความสมบูรณ์แบบยิ่งขึ้น เพื่อไปสู่การสัมฤทธิ์ผล สอดคล้องกับแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัย ของ Chunsom (2014) โครงการการศึกษาการบริหารการเงินของวัดในประเทศไทย พบว่า การบริหารจัดการ ทางด้านการเงินของวัดควรยึดหลักธรรมาภิบาลหรือการบริหารกิจการที่ดี ในการบริหารจัดการ กรอบในการ กำกับดูแลที่ขาดแนวทางในการปฏิบัติเพื่อให้ผู้บริหารวัดสามารถที่จะดำเนินการได้สอดคล้องตามหลัก ธรรมาภิบาล

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 หลักพุทธสันติวิธี ที่เอื้อต่อรูปแบบการบริหารจัดการด้านบัญชี การเงินของวัด พบว่า การนำหลักธรรม สัจจัตถิ 3 มาเป็นแกนกลางตัวนำสำคัญมาใช้ผสมผสานกับหลักการ ทฤษฎีตามศาสตร์ใหม่ที่กล่าวข้างต้นนี้ โดยให้ได้หลักการและกระบวนการทำบัญชีที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการ ด้านบัญชีการเงินของวัด ทั้งนี้เพราะ หลักสัจจัตถิ 3 หลักความประพฤติชอบประพฤติดังาม เป็นพื้นฐานเบื้องต้น ที่สำคัญของมนุษย์ ด้วย กายสัจจัตถิ (ทำดี) สัมมากรรมันตะ วจีสัจจัตถิ (พูดดี) สัมมาวาจา และมนสัจจัตถิ (คิดดี) สัมมาทิฐิ คือ คุณธรรม ส่วนวจีสัจจัตถิและกายสัจจัตถิ รวมกันคือ จริยธรรม การที่มีความประพฤติทางกายและ วาจาดีงามเรียบร้อย รวมแล้วก็เป็นคนดีมีศีลธรรม ถ้าพุทธบริษัท 3 ประการนี้ครบถ้วนสมบูรณ์ หลักสัจจัตถิ ธรรมนี้ จะเป็นแกนหัวใจสำคัญของการลงสู่การปฏิบัติการทางการบัญชี การมีระบบบัญชีที่ดีสมบูรณ์ แบบมีความน่าเชื่อถือเกิดขึ้น และการสร้างกระบวนการ ทำบัญชีที่มีความซื่อสัตย์สุจริต อย่างตรงไปตรงมา

เปิดเผยวิธีการ ขั้นตอนและข้อมูลทางการเงินบัญชีได้ จะทำให้เกิดความมั่นคง ยั่งยืน และเกิดสันติสุข สอดคล้องกับแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยของ Singhagul (2019) เรื่อง “การพัฒนาการบริหารจัดการด้านการเงินของวัดไทยตามหลักสันติธรรมาภิบาล: ศึกษากรณี วัดท่าคอยนางอำเภอปรังค์กู จังหวัดศรีสะเกษ” พบว่าหลักธรรม ที่นำมาใช้ในการบริหารจัดการด้านการเงิน ได้แก่ หลักสุจริต หรือ ธมฺมํ จเร สุจริตํ จงประพடுத்தธรรมให้สุจริต คือทำหน้าที่ให้สุจริต ทำงานให้สุจริต จงประพடுத்தธรรมให้สุจริต

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พัฒนาและนำเสนอรูปแบบการบริหารจัดการด้านบัญชีการเงิน โดยพุทธสันติวิธีของวัด พบว่า การพัฒนาและนำเสนอหลักการ PARENT Model และกระบวนการบัญชี ที่มาดำเนินการได้สมบูรณ์ถูกต้องเหมาะสม ทั้งนี้เพราะ คณะสงฆ์ ได้เข้าร่วมในการจัดทำบัญชีตามกระบวนการทำบัญชีที่ได้ออกแบบไว้ โดยมีการสรุปการบัญชีที่เกี่ยวข้องต่างๆ และมีความรับผิดชอบมุ่งมั่นในการที่จะทำให้งานการสรุปบัญชีสามารถออกมาสำเร็จได้ โดยมีการนำกฎระเบียบทางภาษีของสหรัฐอเมริกา ที่มีการกำหนดแบบรายงานทางการเงินไว้ และได้มีการใส่ใจที่จะเรียนรู้ฝึกฝนให้มีความรู้ ความเข้าใจในการบันทึกบัญชีตามเอกสารที่ทางวัดได้มีการจัดเก็บไว้เป็นอย่างดี โดยการเปิดเผยข้อมูลตามข้อเท็จจริงทั้งทางด้านรายได้และค่าใช้จ่าย โดยการทำบัญชีบนพื้นฐานของความโปร่งใส ตรวจสอบได้ ตามหลักธรรมาภิบาล นำไปสู่สันติสุข ความสามัคคีปรองดองกัน สอดคล้องกับแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยของ Singhagul (2019) เรื่อง “การพัฒนาการบริหารจัดการด้านการเงินของวัดไทยตามหลักสันติธรรมาภิบาล: ศึกษากรณี วัดท่าคอยนางอำเภอปรังค์กู จังหวัดศรีสะเกษ” พบว่า การนำหลักสันติธรรมาภิบาลมาใช้จะก่อให้เกิดสันติ มีความสงบสุข มีความเรียบร้อยปราศจากความขัดแย้งใดๆ ในวัด ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในชุมชนและสังคมของวัดท่าคอยนาง

สรุป

การดำเนินการตามหลักการ PARENT Model และกระบวนการทางบัญชี โดยนำหลักสุจริตธรรมเป็นแกนนำสำคัญ พร้อมด้วยหลักการ PARENT (Participation การมีส่วนร่วม, Accountability ความรับผิดชอบ, Regulation and Law กฎข้อบังคับและกฎหมาย, Efficiency ความมีประสิทธิภาพ, Knowledge ความรู้ และ Transparency ความโปร่งใส) รวมถึงกระบวนการทางบัญชี มาพัฒนาและนำเสนอใช้กับบริบทปัญหา และความต้องการของวัดชัยมงคลวราราม โดยได้รับความสนับสนุนและความร่วมมือเป็นอย่างดีจากคณะสงฆ์และสาธุชนที่เกี่ยวข้อง ทำให้กระบวนการจัดทำบัญชีและการจัดทำงบการเงินและสรุปบัญชีที่เกี่ยวข้อง ประสบผลสำเร็จเป็นไปตามจุดมุ่งหมาย สามารถทราบรายได้จากการบริจาคและค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นประจำเดือน งบการเงิน (งบดุลและงบกำไรขาดทุน) ได้มีการเปิดเผยข้อมูลภายในวัดให้สาธุชนรับทราบ การนำส่งงบการเงิน (งบดุลและงบกำไรขาดทุน) ทุกๆ 3 ปีให้แก่ Weber County เป็นการแสดงถึงความโปร่งใส ไม่ปกปิดข้อมูล และตรวจสอบได้โดยบุคคลภายนอกหรือเจ้าหน้าที่ IRS เทียบเท่ากรมสรรพากร รวมทั้งช่วยให้เจ้าอาวาสและคณะกรรมการสงฆ์สามารถกำหนดทิศทางการดำเนินงานของวัดอย่างถูกต้อง สิ่งเหล่านี้แสดงให้เห็นถึงประโยชน์ของการจัดทำบัญชีที่ถูกต้องตามมาตรฐานที่รับรองของนักวิชาชีพ ก่อให้เกิดความมั่นคง ยั่งยืน และความสามัคคีในหมู่คณะ นำไปสู่สันติภาพในชุมชน

ข้อเสนอแนะ

จากการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 การจัดกลุ่มของนักบัญชี/CPA จากทั่วทุกรัฐในสหรัฐอเมริกา เป็นองค์กรศูนย์กลางในการเป็นอาสาสมัคร โดยมีการแบ่งเป็นแต่ละฝ่าย ในการให้คำแนะนำ คำปรึกษา การฝึกอบรม ในการจัดทำบัญชี และการตรวจสอบรายงานทางการเงิน ของวัดไทยในสหรัฐอเมริกา

1.2 สมัชชาสงฆ์ไทยในสหรัฐอเมริกา ควรมีการเสนอนโยบายให้วัดไทยในสมัชชาสงฆ์ไทย มีการจัดทำรายงานทางการเงินเป็นประจำทุกปี และมีการตรวจสอบจากผู้ชำนาญทางบัญชี เพื่อเป็นการรองรับเวลาที่เจ้าหน้าที่ IRS ขอตรวจสอบงบการเงินของวัด

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับ

2.1 การศึกษาคุณแลทธิพลและกรรมสิทธิ์ในการครอบครองทรัพย์สินของวัดไทยในสหรัฐอเมริกา

2.2 การศึกษาการนำโปรแกรมบัญชีสำเร็จรูปอย่างง่าย มาใช้ในการจัดทำบัญชีของวัดไทยในสหรัฐอเมริกา

2.3 การนำเสนอรายงานงบการเงินของวัดไทยในสหรัฐอเมริกา ที่เป็นสาขาของวัดในประเทศไทย เพื่อให้รับทราบฐานะทางการเงินและทรัพย์สินของวัดเป็นประจำรายเดือนและรายปี

2.4 การศึกษาระบบการบัญชีและกระบวนการทำบัญชี รายงานทางการเงินที่เป็นมาตรฐานรองรับได้ของทุกวัดไทยในสหรัฐอเมริกา

References

- Chunsom, N. (2014). Buddhist Thai Temple's Financial Management: Congruence of Good Governance Principle. *Nida Development Journal*, 54(1), 116-119.
- CTU (2023). The Council of Thai Bhikkhus in the U.S.A. *Temple's Members*. Retrieved January 2, 2023, from <http://thectu.org>
- Gulick, L., & Urwick, J. (1973), *Papers on the Science of Administration*. New York: Institute of Public Administration.
- IRS Tax Exempt and Government Entities (Rev" 8-2015), *Tax Guide for Churches & Religious Organizations 501(C)(3), Catalog Number 21096G*, Department of the Treasury, (Internal Revenue Service: Publication 1828 (Rev"8-2015), p. 49.
- National Institute (2022). *Buddhism in the United States, Growth of Buddhist Groups*. Retrieved March 17, 2022, from [https://www.familysearch.org/en/wiki/Buddhism_in_the_United_States_\(National_Institute\)](https://www.familysearch.org/en/wiki/Buddhism_in_the_United_States_(National_Institute))
- National Office of Buddhism. (2022). *Anti-Corruption Education*. Phra Nakhon Si Ayutthaya: Mahachulalongkornrajavidyalaya University.
- Ngamtippa, C. (2020). *The Guidelines for Financial Management Based on the Buddhist Integration of Women's Group, Sawai Sub-district, Prang Ku District Sisaket Province*. (Doctoral Dissertation). Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Ayutthaya.

- Panajit, B. et al. (2002). *Successful Completion of the Mission of the Temple: A Case Study of Wat Suankhaew BanYai District, Nonthaburi Province*. Bangkok: Office of the National Education Commission.
- Phraatikarn Phatthachaphong (Siribhaddo). (2017). A Vocation of Finance and Accountancy in Buddhism. *Journal of Graduate MCU KhonKaen Campus*, 4(1), 84–93.
- Phrakittiyanavides (Pradit YanaKitti). (2022). Abbot of Vajiradhammapadip Temple, *Interview*. September 22.
- Phrakru Srivitheschaimongkol (Suphat Methisuphato). (2022). Abbot of Wat Chaimongkol-vararam. *Interview*. March 20.
- Phraprombandit (Prayoon Dhammajitto). (2022). Abbot of Wat Prayurawongsawat Worawihan, *Interview*. November 28.
- Phraraddhammavides (Prasert Pandhura). (2022). Abbot of Wat Buddhanusorn, *Interview*. September 22.
- Singhagul, S. (2019). *Development of Financial Management of Thai Temple According to Peaceful Good Governance: A Case Study of Thakoyang Temple Prang Ku District Srisaket Province*. (Doctoral Dissertation). Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Ayutthaya.
- Sutthiprapa, W. (2022). *Accounting Principle and Procedure*. Retrieved July 1, 2022, from bunchee.bus.ubu.ac.th/Doc/ch01.doc
- UNESCAP. (2013). *What Is a Good Governance?* Retrieved April 9, 2022, from <http://www.unescap.org/pdd/prs/ProjectActivities/Ongoing/gg/governance.asp>

การพัฒนาทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5
เรื่อง โครงสร้างและการเจริญเติบโตของพืชดอก โดยการจัดการเรียนรู้
แบบสะเต็มศึกษาบูรณาการร่วมกับงานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน*

Development of Learning and Innovation Skills of Mathayomsuksa 5 Students
on the Structure and Growth of Flower Plants by Using STEM Education
Integrated with School Botanical Garden Task

¹ทัชชญา ภัทราอัมฤทธิ์, ²พิทักษ์ วงษ์ชาลี และ ³กุลวดี สุวรรณไตรย์

¹Tatchaya Pattraummarit, ²Pithak Wongchalee and ³Kulwadee Suwannatrai

^{1,2}คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

³คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

^{1,2}Faculty of Education, Sakon Nakhon Rajabhat University, Thailand.

³Faculty of Science and Technology, Sakon Nakhon Rajabhat University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: tatchaya.1807@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อ 1) พัฒนาการจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษาบูรณาการร่วมกับงานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน เรื่อง โครงสร้างและการเจริญเติบโตของพืชดอกให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80 2) เปรียบเทียบทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมของนักเรียนก่อนเรียนและหลังเรียน 3) เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนก่อนเรียนและหลังเรียน และ 4) ศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษาบูรณาการร่วมกับงานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5/4 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2565 โรงเรียนเรณูนครวิทยานุกูล จำนวน 31 คน โดยการสุ่มตัวอย่างแบบกลุ่ม เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) แผนการจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษาบูรณาการร่วมกับงานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน 2) แบบทดสอบวัดทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม 3) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และ 4) แบบสอบถามความพึงพอใจ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติทดสอบค่าทีแบบกลุ่มที่ไม่เป็นอิสระต่อกัน

ผลการวิจัยพบว่า 1) การจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษาบูรณาการร่วมกับงานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน เรื่อง โครงสร้างและการเจริญเติบโตของพืชดอก มีประสิทธิภาพเท่ากับ 82.80/81.50 ตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ 2) ทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมของนักเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 3) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และ 4) ความพึงพอใจของนักเรียนต่อการจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษาบูรณาการร่วมกับงานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียนอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.73$)

คำสำคัญ: ทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม; สะเต็มศึกษา; งานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน

Abstract

The purpose of this research is to 1) construct lesson plans based on STEM education integrated with school botanical garden task on the structure and growth of flower plants to meet the criteria efficiency of 80/80, 2) compare students' learning and innovation skills before and after the intervention, 3) compare students' learning achievement before and after the intervention, and 4) examine the satisfaction of students toward the STEAM education combined with school botanical garden task. The sample, obtained through cluster random sampling, consisted of 31 students from Mathayomsuksa 5/4 at Renunakhonwittayanukul School, in the second semester of the academic year 2022. The instruments included 1) constructed lesson plans based on STEAM education integrated with school botanical garden task, 2) learning and innovation skills test, 3) a learning achievement test, and 4) a satisfaction questionnaire. The statistics used for data collection were percentage, mean, standard deviation, and t-test for dependent samples.

The results were as follows: 1) the efficiency of the lesson plans STEAM education integrated with school botanical garden task on the structure and growth of flower plants resulted 82.80/81.50, which was satisfied the criterion efficiency, 2) the learning and innovation skills of the students after the intervention was higher than that of before at a statistical 0.1 level significance of, 3) the learning achievement of students after the intervention was higher than that of before at a statistical 0.1 level significance of, and 4) the satisfaction of the students toward the STEM education integrated with school botanical garden task was at the highest level ($\bar{X} = 4.73$).

Keywords: Learning and Innovation Skills; STEM Education; School Botanical Garden Task

บทนำ

การศึกษาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาคุณภาพชีวิต เป็นการเพิ่มต้นทุนทางสังคมให้แก่ประเทศมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา โดยเน้นให้เด็กเป็นคนดี คนเก่ง มีความสุข และมีคุณธรรม อาศัยการสอนที่หลากหลายให้เหมาะสมกับศักยภาพของผู้เรียน บูรณาการวิชาต่างๆ เข้าด้วยกันเป็นสหวิทยาการ เพื่อให้การศึกษาสอดคล้องกับวิถีชีวิตความต้องการของผู้เรียนและชุมชนท้องถิ่นมากที่สุด

สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (สสวท.) เป็นหน่วยงานหลักของประเทศไทยที่มีหน้าที่หลักในการส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มีเป้าหมายพัฒนาเด็กไทยให้มีทักษะการคิดวิเคราะห์ คิดสร้างสรรค์ แก้ปัญหาในชีวิตจริง และสร้างนวัตกรรมที่ใช้สะท้อนเป็นฐานและสอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้มีความเหมาะสมในศตวรรษที่ 21 ในเรื่องของทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม จะช่วยให้ประเทศไทยมีนวัตกรรมที่ช่วยสร้างนวัตกรรมใช้พัฒนาเศรษฐกิจและสังคมให้ประเทศและพัฒนาให้มีความสามารถระดับนานาชาติภายในปี 2570 โดยวัดผลจากการสอบ Ordinary National Educational Test (O-Net) ซึ่งการจัดการศึกษาในประเทศไทยเป็นที่ทราบกันดีว่ากำลังประสบปัญหาเป็นอย่างมากจากการประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนจากหน่วยงานไม่ว่าจะเป็นการประเมินผลนักเรียนนานาชาติ รวมถึงผลการประเมิน O-Net ทุกปีการศึกษาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 วิชาวิทยาศาสตร์ 3 ปี ย้อนหลัง

พบว่ามีความเฉลี่ยระดับประเทศร้อยละ 32.68, 29.20 และ 30.51 ตามลำดับ ซึ่งอยู่ในระดับต่ำกว่าเกณฑ์ที่กำหนด และการสอนในปัจจุบันมุ่งเน้นเพียงแต่การให้ความรู้มากเพื่อใช้ในการสอบแข่งขันแต่ไม่มีการเชื่อมโยงความรู้ที่มีไปใช้ในการแก้ปัญหาที่พบในชีวิตประจำวัน (Suwannarong and Art-in, 2020) สำหรับโรงเรียนเรณุนครวิทยานุกูล มีผลการประเมิน O-Net ของชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 วิชาวิทยาศาสตร์ 3 ปี ย้อนหลังตั้งแต่ พ.ศ. 2562 - 2564 พบว่า มีคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 30.28, 32.68 และ 28.65 ตามลำดับ จากคะแนนดังกล่าวจะสะท้อนให้เห็นว่าการจัดการเรียนการสอนจะมุ่งเน้นให้เด็กท่องจำเพียงอย่างเดียวจึงส่งผลให้เด็กขาดทักษะในการแก้ปัญหา ขาดความกระตือรือร้นในการเรียนและบูรณาการความรู้มาใช้ในการชีวิตประจำวัน

สะเต็มศึกษา จึงเป็นการจัดการเรียนรู้ที่ช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนมีทักษะและสมรรถนะที่สอดคล้องกับความต้องการที่เปลี่ยนแปลงไปตามสังคมปัจจุบันและความก้าวหน้าในศตวรรษที่ 21 เสริมสร้างผู้เรียนเกิดทักษะด้านความรู้สติปัญญา ทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ความรับผิดชอบ ทักษะการคิดวิเคราะห์ เชิงตัวเลข ทักษะการสื่อสารและการใช้เทคโนโลยีที่มีประสิทธิภาพและสามารถนำไปใช้ในการชีวิตประจำวันได้ (Klomin, 2016)

การจัดการเรียนการสอนในปัจจุบันมีการพัฒนาทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมโดยการจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางการเรียนการสอนจึงได้นำเอาแนวคิดสะเต็มศึกษาร่วมกับการบูรณาการงานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน โดยเน้นหลักโครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี (อพ.สธ.) ซึ่งเป็นโครงการที่สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงสืบสานพระราชปณิธานในการอนุรักษ์ทรัพยากรของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช โดยทรงให้ความสำคัญและเห็นถึงความสำคัญของการอนุรักษ์พันธุกรรมพืช ทรัพยากร และการสร้างจิตสำนึก ทรงสืบสานพระราชปณิธานต่อโดยมีพระราชดำริกับนายแก้วขวัญ วัชโรทัย เลขาธิการพระราชวัง ให้ดำเนินการอนุรักษ์พืชพรรณของประเทศไทยโดยพระราชทานให้โครงการสวนพระองค์ฯ สวนจิตรลดา นอกจากนั้นงานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียนจึงเป็นแหล่งเรียนรู้ที่มีคุณค่าในการเรียนวิชาชีววิทยา เป็นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เหมาะสม นักเรียนจะได้รับทั้งความรู้ ทักษะปฏิบัติ ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตวิทยาศาสตร์ และคุณธรรมจริยธรรม ตลอดจนทวนเวียนพรรณไม้และทรัพยากรธรรมชาตินำไปสู่จิตสำนึกในการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชและทรัพยากร (Manual for the operation of the Botanic Gardens School B.E., 2017) โดยการจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษาจะเป็นรูปแบบในการจัดการเรียนการสอนที่ไม่เน้นการท่องจำแต่เน้นการลงมือปฏิบัติสอดคล้องกับการดำเนินงานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียนที่เน้นให้นักเรียนลงมือปฏิบัติได้จริงสามารถพัฒนาทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมรวมทั้งเพิ่มผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้และความพึงพอใจในการเรียนรู้

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาการพัฒนาทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 เรื่อง โครงสร้างและการเจริญเติบโตของพืชดอก โดยการจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษาบูรณาการร่วมกับงานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน ซึ่งการจัดการเรียนรู้ดังกล่าวสามารถเป็นแนวทางในการพัฒนาทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม การเรียนการสอนวิทยาศาสตร์แบบสะเต็มศึกษาไปสู่การดำเนินงานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียนเพื่อสนองพระราชดำริสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสร้างแผนการจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษาบูรณาการร่วมกับงานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน เรื่อง โครงสร้างและการเจริญเติบโตของพืชดอก ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80

2. เพื่อเปรียบเทียบทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม ก่อนเรียนและหลังเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 เรื่อง โครงสร้างและการเจริญเติบโตของพืชดอก

3. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 เรื่อง โครงสร้างและการเจริญเติบโตของพืชดอก โดยการจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษาบูรณาการร่วมกับงานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน

4. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษาบูรณาการร่วมกับงานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน เรื่อง โครงสร้างและการเจริญเติบโตของพืชดอก

วิธีดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาด้านเนื้อหา เอกสาร แนวคิดทฤษฎี

ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง และออกแบบการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 เรื่อง โครงสร้างและการเจริญเติบโตของพืชดอก โดยการจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษาบูรณาการร่วมกับงานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาภาคสนาม

สถานที่จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่โรงเรียนเรณูนครวิทยานุกูล อำเภอเรณูนคร จังหวัดนครพนม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาภาคเรณูนคร ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2565 เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัย

ขั้นตอนที่ 3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5/4 จำนวน 1 ห้องเรียน จำนวนนักเรียน 31 คน โรงเรียนเรณูนครวิทยานุกูล สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาภาคเรณูนคร ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2565 ซึ่งได้มาจากการสุ่มตัวอย่างแบบกลุ่ม (Cluster Random Sampling) ใช้วิธีการจับสลาก โดยกำหนดให้ห้องเรียนเป็นหน่วยในการสุ่ม

ขั้นตอนที่ 4 เครื่องมือและการหาคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยสร้างเครื่องมือและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือโดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาโดยคำนวณค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item-Objective Congruence : IOC) ซึ่งมีขั้นตอน ดังนี้

1) แผนการจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษาบูรณาการร่วมกับงานสวนพฤกษศาสตร์ 5 เรื่อง โครงสร้างและการเจริญเติบโตของพืชดอกของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 4 แผน 16 ชั่วโมง พบว่ามีค่าดัชนีความสอดคล้องผ่านเกณฑ์ทุกแผนการจัดการเรียนรู้ ซึ่งมีค่าอยู่ระหว่าง 0.67-1.00 จากนั้นจัดพิมพ์แผนการจัดการเรียนรู้ที่สมบูรณ์พร้อมนำไปใช้กับนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง

2) แบบทดสอบวัดทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 เป็นแบบปรนัยชนิดเลือกตอบ 4 ตัวเลือก จำนวน 30 ข้อ ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาโดยการคำนวณค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ผลการประเมินความสอดคล้องของแบบทดสอบ วิเคราะห์หาค่าความยาก (p) ค่าอำนาจจำแนกรายข้อ (r) และวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบทดสอบทั้งฉบับ โดยใช้สูตร KR-20 ของคูเดอร์-ริชาร์ดสัน ซึ่งผลการประเมินความสอดคล้องของแบบทดสอบ มีค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.67-1.00 และผลการวิเคราะห์ค่าความยากอยู่ในช่วง 0.67-0.78 และค่าอำนาจจำแนกอยู่ในช่วง 0.22-0.44 และมีค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบทั้งฉบับ เท่ากับ 1.00

3) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง โครงสร้างและการเจริญเติบโตของพืชดอก นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 เป็นแบบปรนัยชนิดเลือกตอบ จำนวน 4 ตัวเลือก จำนวน 30 ข้อ ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาโดยการคำนวณค่าดัชนีความสอดคล้อง ผลการประเมินความสอดคล้องของแบบทดสอบวิเคราะห์หาค่าความยาก ค่าอำนาจจำแนกรายข้อ และวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบทั้งฉบับ โดยใช้สูตร KR-20 ของ Kuder - Richardson ซึ่งผลการประเมินความสอดคล้องของแบบทดสอบ มีค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.67-1.00 และผลการวิเคราะห์ค่าความยากอยู่ในช่วง 0.61-0.78 และค่าอำนาจจำแนกอยู่ในช่วง 0.22-0.50 และมีค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบทั้งฉบับ เท่ากับ 1.00

4) แบบสอบถามความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อการเรียนของนักเรียนที่เรียนด้วยแผนการจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษานบูรณาการร่วมกับงานสวนพฤกษศาสตร์ เรื่องโครงสร้างและการเจริญเติบโตของพืชดอกซึ่งเป็นข้อคำถามที่มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ตามวิธีการวัดแบบลิเคิร์ต (Likert) จำนวน 20 ข้อ แบ่งเป็น 4 ด้าน ด้านละ 5 ข้อ ดังนี้ ด้านเนื้อหา ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ด้านสื่ออุปกรณ์การเรียนรู้ และด้านการวัดและประเมินผล และนำผลคะแนนมาหาค่าดัชนีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การเรียนรู้ พบว่ามีค่าดัชนีความสอดคล้องผ่านเกณฑ์ จำนวน 20 ข้อ ซึ่งมีค่าอยู่ระหว่าง 0.67-1.00

ขั้นตอนที่ 5 การรวบรวมข้อมูล การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองดังต่อไปนี้

1) ดำเนินการขออนุญาตการวิจัยในมนุษย์ จากสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร ซึ่งได้เลขหนังสือรับรองโครงการวิจัย คือ 109/2565

2) จัดทำหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูลจากมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร ไปยังโรงเรียนเรณูนครวิทยานุกูล ซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่าง ประสานงานกับผู้อำนวยการสถานศึกษา

3) ครูชี้แจงอธิบายวิธีการเรียนโดยการจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษานบูรณาการร่วมกับงานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน เรื่องโครงสร้างและการเจริญเติบโตของพืชดอก ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ให้นักเรียนเข้าใจ

4) ทดสอบก่อนเรียน โดยใช้แบบทดสอบวัดทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม จำนวน 30 ข้อ และแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน จำนวน 30 ข้อ จากนั้นดำเนินการทดลองใช้แผนการจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษานบูรณาการร่วมกับงานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน เรื่องโครงสร้างและการเจริญเติบโตของพืชดอก กับกลุ่มตัวอย่างโดยผู้วิจัยเป็นผู้ดำเนินการจัดการเรียนรู้ด้วยตนเอง

5) เมื่อสิ้นสุดการสอนครบทุกแผนแล้ว จึงทำการสอบหลังเรียน (Post-test) โดยใช้แบบทดสอบวัดทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม และแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ฉบับเดียวกันกับการวัดผลก่อนเรียน

6) ผู้วิจัยนำผลคะแนนที่ได้มาวิเคราะห์ข้อมูล สรุปผลและอภิปรายผลต่อไป

ขั้นตอนที่ 6 การวิเคราะห์ข้อมูล

1) วิเคราะห์ค่าสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

2) วิเคราะห์หาประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษานบูรณาการงานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน เรื่องโครงสร้างและการเจริญเติบโตของพืชดอก ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โดยหาประสิทธิภาพของกระบวนการ (E_1) ประสิทธิภาพของผลลัพธ์ (E_2) ตามเกณฑ์ 80/80 ที่ตั้งไว้

3) การวิเคราะห์ความแตกต่างของค่าเฉลี่ยคะแนนทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้วยการจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษานบูรณาการงานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน เรื่อง โครงสร้าง

และการเจริญเติบโตของพืชดอก ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ระหว่างคะแนนก่อนเรียน และหลังเรียน โดยใช้สถิติทดสอบค่าทีแบบกลุ่มที่ไม่เป็นอิสระต่อกัน (t-test for Dependent Sample)

4) การวิเคราะห์แบบสอบถามความพึงพอใจที่มีต่อการจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษาบูรณาการงานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน เรื่อง โครงสร้างและการเจริญเติบโตของพืชดอก ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โดยใช้ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ขั้นตอนที่ 7 สรุปผลการศึกษาวิจัย และ การนำเสนอผลการศึกษาวิจัย

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษาบูรณาการร่วมกับงานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน เรื่อง โครงสร้างและการเจริญเติบโตของพืชดอก ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80 ผลการวิจัยพบว่า การหาค่าประสิทธิภาพของกระบวนการ (E_1) โดยหาค่าร้อยละของคะแนนเฉลี่ยของนักเรียนกลุ่มตัวอย่างที่ได้จากการทำใบกิจกรรม ชิ้นงาน และแบบทดสอบหลังเรียนในแต่ละแผนการจัดการเรียนรู้ ทั้ง 4 แผน และการหาค่าประสิทธิภาพของผลลัพธ์ (E_2) โดยหาค่าร้อยละของคะแนนเฉลี่ยนักเรียนกลุ่มตัวอย่างที่ได้จากการทำแบบทดสอบวัดทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม และแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน มีผลการวิเคราะห์แสดงดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์หาค่าประสิทธิภาพของการจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษาบูรณาการร่วมกับงานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 เรื่อง โครงสร้างและการเจริญเติบโตของพืชดอก

กระบวนการ/ผลลัพธ์	จำนวน นักเรียน	คะแนนเต็ม	$\bar{X}$	S.D.	ร้อยละ
ประสิทธิภาพของกระบวนการ (E_1)	31	280	231.84	14.42	82.80
ประสิทธิภาพของผลลัพธ์ (E_2)	31	60	48.90	4.28	81.50

จากตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์หาค่าประสิทธิภาพของการจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษาบูรณาการร่วมกับงานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 เรื่อง โครงสร้างและการเจริญเติบโตของพืชดอก ตามเกณฑ์ 80/80 พบว่า ประสิทธิภาพของกระบวนการ (E_1) คิดเป็นร้อยละ 82.80 และประสิทธิภาพผลลัพธ์ (E_2) คิดเป็นร้อยละ 81.50 ดังนั้นการจัดการเรียนรู้โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษาบูรณาการร่วมกับงานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียนที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น มีประสิทธิภาพ 82.80/81.50 ซึ่งตามเกณฑ์ 80/80 ที่กำหนดไว้

วัตถุประสงค์ที่ 2 เปรียบเทียบทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม ก่อนเรียนและหลังเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 เรื่อง โครงสร้างและการเจริญเติบโตของพืชดอก มีผลการวิเคราะห์แสดงดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 การเปรียบเทียบทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมก่อนเรียน และหลังเรียน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่เรียนโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษาบูรณาการร่วมกับงานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน เรื่อง โครงสร้างและการเจริญเติบโตของพืชดอก

การทดสอบ	จำนวนนักเรียน	คะแนนเต็ม	องค์ประกอบของทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม	$\bar{X}$	S.D.	คะแนนรวม	t
ก่อนเรียน	31	30	การคิดเชิงวิพากษ์และการแก้ไขปัญหา การสื่อสารชัดเจนมีประสิทธิภาพ การทำงานร่วมกับผู้อื่น การคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม	3.45 5.48 3.84 4.41	1.59 2.27 1.42 2.45	17.18	7.54**
หลังเรียน	31	30	การคิดเชิงวิพากษ์และการแก้ไขปัญหา การสื่อสารชัดเจนมีประสิทธิภาพ การทำงานร่วมกับผู้อื่น การคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม	5.45 8.29 5.48 6.45	0.68 1.24 0.51 1.26	25.67	

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 (ค่าวิกฤตของ t ที่ระดับ .01; df 30 $t_{30} = 2.45$)

จากตารางที่ 2 ผลการเปรียบเทียบทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม ก่อนเรียนและหลังเรียน พบว่านักเรียนมีคะแนนทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม ก่อนเรียนและหลังเรียน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 17.18 และ 25.67 ตามลำดับ จากคะแนนเต็ม 30 คะแนน ผลการวิเคราะห์ค่า t ปรากฏว่า ค่า t จากการคำนวณมีค่าเท่ากับ 7.54 เมื่อพิจารณาค่า t จากตาราง (df เท่ากับ 30) มีค่า t เท่ากับ 2.45 แสดงว่า นักศึกษามีคะแนนทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

วัตถุประสงค์ที่ 3 เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 เรื่อง โครงสร้างและการเจริญเติบโตของพืชดอก โดยการจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษาบูรณาการร่วมกับงานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน

ตารางที่ 3 การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่เรียนโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษาบูรณาการร่วมกับงานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน เรื่อง โครงสร้างและการเจริญเติบโตของพืชดอก

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน	จำนวนนักเรียน	คะแนนเต็ม	$\bar{X}$	S.D.	t
ก่อนเรียน	31	30	10.06	2.84	28.73**
หลังเรียน	31	30	24.39	1.54	

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 (ค่าวิกฤตของ t ที่ระดับ .01; df 30 $t_{30} = 2.45$)

จากตารางที่ 3 ผลเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 พบว่านักศึกษามีคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ก่อนเรียนและหลังเรียน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 10.06 และ 24.39 ตามลำดับ จากคะแนนเต็ม 30 คะแนน ผลการวิเคราะห์ค่า t ปรากฏว่า ค่า t จากการคำนวณมีค่า 28.73 ซึ่งมากกว่าค่าวิกฤตของ t ที่ระดับ .01; df = 30 $t_{30} = 2.45$ แสดงว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่เรียนโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษาบูรณาการร่วมกับงานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน เรื่อง โครงสร้างและการเจริญเติบโตของพืชดอกหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

วัตถุประสงค์ที่ 4 เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษาบูรณาการร่วมกับงานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน เรื่อง โครงสร้างและการเจริญเติบโตของพืชดอกโดยหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) มีผลการวิเคราะห์แสดงดังภาพที่ 1

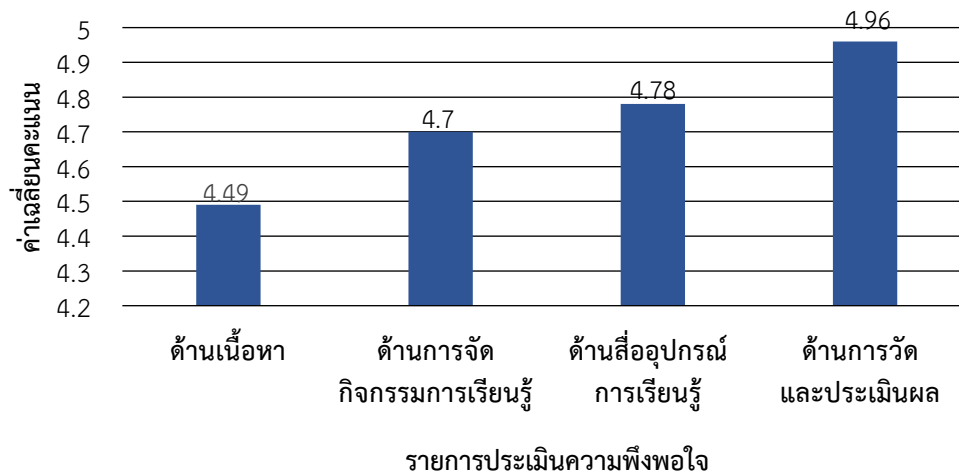

Figure 1: Satisfaction of Mathayomsuksa 5 Students on the Structure and Growth of Flower Plants by Using STEM Education Integrated with School Botanical Garden Task

จากรูปภาพที่ 1 ความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษาบูรณาการร่วมกับงานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน ในด้านต่างๆ เรียงลำดับจากผลคะแนนเฉลี่ยมากไปน้อย ดังนี้ 1) ด้านการวัดและประเมินผลมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.96 2) ด้านสื่ออุปกรณ์การเรียนรู้มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.78 3) ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.70 และ 4) ด้านเนื้อหาสาระมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.49 และมีค่าเฉลี่ยทุกด้าน เท่ากับ 4.73 แสดงว่านักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 มีความพึงพอใจโดยภาพรวมต่อการจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษาบูรณาการร่วมกับงานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน เรื่อง โครงสร้างและการเจริญเติบโตของพืชดอก อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.73$)

องค์ความรู้ใหม่

การจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษาบูรณาการร่วมกับงานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน เป็นการจัดการเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติกิจกรรมด้วยตนเอง โดยการบูรณาการความรู้ด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี วิศวกรรมศาสตร์ และคณิตศาสตร์ มาใช้ในการแก้ปัญหา ซึ่งกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ที่นักเรียนได้ฝึกทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม โดยออกแบบร่างชิ้นงานจนนำไปสู่การสร้างชิ้นงานเพื่อนำไปสู่การแก้ปัญหา ซึ่งในขั้นตอนการวางแผน สะเต็มศึกษาจะมีส่วนช่วยให้ให้นักเรียนออกแบบชิ้นงานได้อย่างเป็นรูปธรรมและสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น โดยคำนึงถึงความรู้เกี่ยวกับงานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียนมาใช้ในการเลือกวัสดุ อุปกรณ์ที่จำเป็นมาสร้างชิ้นงาน ซึ่งในขั้นตอนร่างชิ้นงานนักเรียนจะได้ฝึกการคิดเชิงวิพากษ์และความคิดสร้างสรรค์ในการออกแบบชิ้นงานเพื่อให้เกิดความแปลกใหม่และสมบูรณ์ อีกทั้งนักเรียนยังได้ฝึกการสื่อสารในการนำเสนอชิ้นงานและการทำงานร่วมกับผู้อื่น โดยให้ระบุคำตอบให้ได้มากที่สุดบนพื้นฐานของเหตุผลตามหลักงานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน ทำให้นักเรียนได้ฝึกทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมต่อเนื่อง ซึ่งรูปแบบของการจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษาบูรณาการร่วมกับงานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน สรุปเป็นองค์ความรู้ในการจัดการเรียนรู้ไว้ 6 ขั้น ดังนี้

Figure 2: The New Body Knowledge to Development Skills of Learning and Innovation

โดยการจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษาบูรณาการร่วมกับงานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน

ขั้นที่ 1 ระบุปัญหา ครูยกสถานการณ์ปัญหาตัวอย่างให้นักเรียน และนักเรียนร่วมกันศึกษาเกี่ยวกับปัญหา พร้อมระบุปัญหาจากสถานการณ์ โดยวิเคราะห์ปัญหา เจาะลึก ข้อจำกัดของปัญหา แยกแยะว่าปัญหาดังกล่าวมีองค์ประกอบย่อยๆ อะไรบ้าง มีความเชื่อมโยงสัมพันธ์กันอย่างไร

ขั้นที่ 2 รวบรวมข้อมูลและแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับปัญหา นักเรียนรวบรวมสืบค้นคว้าข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับปัญหาที่ระบุไว้ วิธีการ แนวทางในการแก้ปัญหา เพื่อจะสามารถนำความรู้ต่างๆ มาบูรณาการใช้ในการแก้ปัญหา

ขั้นที่ 3 ออกแบบวิธีการแก้ปัญหา นักเรียนร่างแนวคิดของวิธีการแก้ปัญหา โดยเน้นทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมเพื่อนำไปใช้ในการแก้ปัญหา โดยคำนึงถึงทรัพยากร ข้อจำกัด และเงื่อนไขตามสถานการณ์ที่กำหนด

ขั้นที่ 4 วางแผน และดำเนินการแก้ปัญหาร่วมกับงานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน นักเรียนเขียนลำดับขั้นตอนของการสร้างชิ้นงานหรือวิธีการแล้วลงมือปฏิบัติเพื่อใช้ในการแก้ปัญหาโดยนำความรู้ทางด้านงานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียนเข้ามาช่วยในการปฏิบัติวางแผน

ขั้นที่ 5 การทดสอบ ประเมินผล และปรับปรุงแก้ไขวิธีการแก้ปัญหา นักเรียนทดสอบชิ้นงาน และประเมิน ผลงานโดยคิดว่าได้ผลเป็นรูปธรรมตามวัตถุประสงค์หรือไม่ ชิ้นงานนั้นมีคุณลักษณะเป็นไปตามความต้องการ และภายใต้เงื่อนไขที่กำหนดไว้หรือไม่ จากผลการประเมินมีสิ่งใดที่ต้องปรับปรุงได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม

ขั้นที่ 6 นำเสนอวิธีการแก้ปัญหา หรือผลการแก้ปัญหา ครูให้นักเรียนนำเสนอผลงานการแก้ปัญหาอย่างเป็นลำดับขั้น โดยเริ่มตั้งแต่ขั้นตอนการทำความเข้าใจของปัญหา จนถึงขั้นผลลัพธ์สุดท้าย และการนำความรู้มาใช้ในการแก้ปัญหาในชีวิตจริง

การพัฒนาทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม โดยการจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษาบูรณาการร่วมกับงานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน มีรายละเอียด ดังนี้

1. **การคิดเชิงวิพากษ์และการแก้ไขปัญหา** นักเรียนสามารถคิดอย่างมีวิจารณญาณและแก้ปัญหาได้เป็นอย่างดีและสามารถอธิบายเหตุและผลตามสถานการณ์ได้
2. **การสื่อสารชัดเจนมีประสิทธิภาพ** นักเรียนสามารถสื่อความหมายได้ถูกต้องและสื่อสารได้ทุกบริบท การมีทักษะการพูด เขียนที่ดี
3. **การทำงานร่วมกับผู้อื่น** นักเรียนสามารถปรับตัวในสถานการณ์ต่างๆ ได้ และยอมรับความสามารถและความแตกต่างของบุคคลอื่นได้
4. **การคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม** นักเรียนสามารถคิดนอกกรอบและนำมาต่อยอดชิ้นงานได้ มีกระบวนการคิดที่ดีสามารถต่อยอดไอเดียความคิดสร้างสรรค์ให้เกิดเป็นรูปธรรม

Picture 3: Examples of Students' Work in the Design of Plant Stem Artifacts

Learning Plan 3 on the Structure and Growth of Stems

จากรูปภาพที่ 3 เป็นตัวอย่างผลงานของนักเรียนในการออกแบบสิ่งประดิษฐ์ลำต้นพืช ในแผนการจัดการเรียนรู้ที่ 3 เรื่อง โครงสร้างและการเจริญเติบโตของลำต้น พบว่านักศึกษามีความสามารถในการแก้ปัญหา โดยนักเรียนสามารถระบุปัญหา วิเคราะห์ปัญหา เสนอวิธีการแก้ปัญหา และออกแบบขั้นตอนการแก้ปัญหาได้อย่างเหมาะสม และสามารถประยุกต์ใช้ความรู้ด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี วิศวกรรมศาสตร์ (กระบวนการออกแบบเชิงวิศวกรรม) และคณิตศาสตร์ ในการสร้างสรรค์ชิ้นงานได้

อภิปรายผลการวิจัย

การพัฒนาทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 เรื่อง โครงสร้างและการเจริญเติบโตของพืชดอก โดยการจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษาบูรณาการร่วมกับงานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน ผู้วิจัยนำเสนอผลการอภิปรายดังนี้

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า ประสิทธิภาพแผนการจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษาบูรณาการร่วมกับงานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน เรื่อง โครงสร้างและการเจริญเติบโตของพืชดอก ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 มีประสิทธิภาพเท่ากับ 82.80/81.50 ตามเกณฑ์ 80/80 ที่กำหนดไว้ เนื่องจากการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดสะเต็มศึกษาบูรณาการร่วมกับงานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียนได้มีการพัฒนาให้เหมาะสมเพื่อส่งเสริมและพัฒนาทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมของนักเรียน ทำให้นักเรียนเรียนรู้ผ่านกระบวนการจัดการเรียนแบบสะเต็มศึกษาอย่างเป็นระบบ สามารถแก้ปัญหาผ่านการลงมือปฏิบัติจริง

เพื่อพัฒนาทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมต่างๆ และเกิดแนวคิดใหม่ การจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษาบูรณาการร่วมกับงานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียนทำให้คำร้อยละของคะแนนเฉลี่ยของนักเรียนที่ได้จากใบกิจกรรมชิ้นงาน และแบบทดสอบหลังเรียน ในแต่ละแผนการจัดการเรียนรู้ทั้ง 4 แผน (E_1) และคำร้อยละของคะแนนเฉลี่ยนักเรียนที่ได้จากการวัดทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมและแบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (E_2) มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80 ซึ่งสอดคล้องกับ Suwannarong and Art-in (2020) ได้ศึกษาการพัฒนาทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม รายวิชาฟิสิกส์ เรื่อง ของไหลของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โดยการจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษา ผลการวิจัย พบว่า การพัฒนาทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมโดยการจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษา มีค่าเท่ากับ 81.65/78.33 สูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ และได้กล่าวว่าการจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษาสามารถพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในกลุ่มวิชาวิทยาศาสตร์ได้ เนื่องจากการจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษาเป็นการจัดการเรียนรู้ที่ท้าทายความคิดและความสามารถของนักเรียน ทำให้นักเรียนรู้จักคิดแก้ปัญหาได้ลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง ผ่านการทำกิจกรรมกลุ่ม ได้สื่อสารและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทำให้นักเรียนมีแรงจูงใจในการเรียน อยากที่จะเรียน ส่งผลให้มีพัฒนาการในการเรียนรู้ที่ดีขึ้น

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า ทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 มีค่าเฉลี่ยก่อนเรียน 17.18 และคะแนนหลังเรียนเท่ากับ 25.67 แสดงว่า ทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมของนักเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้เป็นเพราะการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดสะเต็มศึกษาบูรณาการร่วมกับงานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน เป็นการจัดการเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง โดยบูรณาการความรู้จากศาสตร์วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี วิศวกรรมศาสตร์ และคณิตศาสตร์ มาใช้ในการแก้ไขปัญหา ซึ่งขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ ขั้นการออกแบบ วิธีแก้ปัญหา สะเต็มศึกษาจะมีส่วนช่วยให้นักเรียนออกแบบชิ้นงานได้อย่างเป็นรูปธรรมและสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น โดยคำนึงถึงความรู้เกี่ยวกับงานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียนมาใช้ในการเลือกวัสดุ อุปกรณ์ที่จำเป็นมาสร้างชิ้นงาน ซึ่งในขั้นตอนร่างชิ้นงานนักเรียนจะได้ฝึกการคิดเชิงวิพากษ์และความคิดสร้างสรรค์ในการออกแบบชิ้นงานเพื่อให้เกิดความแปลกใหม่และสมบูรณ์อีกทั้งนักเรียนยังได้ฝึกการสื่อสารในการนำเสนอชิ้นงานและการทำงานร่วมกับผู้อื่น โดยให้ระบุคำตอบให้ได้มากที่สุดบนพื้นฐานของเหตุผลตามหลักงานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน ทำให้นักเรียนได้ฝึกทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมต่อเนื่อง ส่งผลให้นักเรียนมีพัฒนาการทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมสูงขึ้น สอดคล้องกับ Bungbua (2020) ได้กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษามีความสัมพันธ์ทางบวกกับทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมอยู่ในภาพรวมระดับสูง และสามารถนำไปใช้ในการสอนแบบกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกเพื่อส่งเสริมทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับ Klomin (2016) ได้กล่าวว่า สะเต็มศึกษา (STEM Education) เป็นแนวทางการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี วิศวกรรม และคณิตศาสตร์ ที่มุ่งให้ผู้เรียนนำความรู้ไปใช้แก้ปัญหาในชีวิตจริง โดยจะพัฒนากระบวนการหรือผลผลิตใหม่ที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตและการประกอบอาชีพ

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียน มีคะแนนเฉลี่ยก่อนเรียนเท่ากับ 10.06 และคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนเท่ากับ 24.26 แสดงว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้การจัดการเรียนรู้สะเต็มศึกษาบูรณาการร่วมกับงานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียนเป็นกิจกรรมเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ทำให้นักเรียนลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง เน้นการเรียนรู้ที่เป็นกระบวนการ ตั้งแต่การระบุปัญหา การรวบรวมข้อมูล ออกแบบวิธีการแก้ปัญหา วางแผนและดำเนินการแก้ปัญหา นักเรียนจะได้เรียนรู้จากการสร้างชิ้นงาน ทดสอบ ประเมินผลและปรับปรุงแก้ไขชิ้นงานให้มีทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมมากขึ้น และการนำเสนอวิธีการแก้ปัญหาหรือผล

การแก้ปัญหา นักเรียนจะได้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ มีความกล้าแสดงออกทางความคิดพร้อมเสนอแนวทางในการพัฒนาชิ้นงานให้นำไปต่อยอด จากกิจกรรมสะเต็มศึกษานักเรียนได้ลงมือแก้ไขปัญหาด้วยตนเอง ได้พัฒนาทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมอย่างเต็มศักยภาพ ซึ่งสอดคล้องกับ Chaumklang, Pisanthananon and Srisa-ard (2019) ซึ่งพบว่า STEM Education เป็นการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการที่เน้นการนำความรู้และทักษะด้านวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี วิศวกรรม และคณิตศาสตร์ไปประยุกต์ใช้แก้ปัญหาในชีวิตจริง สอดคล้องกับ Honey, Pearson and Schweingruber (2014) ได้กล่าวว่า สะเต็มศึกษาเป็นการประยุกต์ใช้ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี วิศวกรรมศาสตร์ และคณิตศาสตร์ในการแก้ปัญหาในชีวิตประจำวัน รวมทั้งการทำงานในอาชีพต่างๆ กล่าวคือ สามารถประยุกต์ใช้ความรู้ในการแก้ปัญหา และประกอบอาชีพได้ ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาและพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวทางสะเต็มศึกษาที่ส่งเสริมทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม ซึ่งเป็นทักษะที่จำเป็นอีกทักษะหนึ่งในศตวรรษที่ 21 อีกทั้ง Besa (2015) ได้กล่าวไว้ว่า การจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดแบบสะเต็มศึกษา นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนชีววิทยาส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 4 พบว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 มีความพอใจต่อการจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษาบูรณาการร่วมกับงานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน มีค่าเฉลี่ยในภาพรวมเท่ากับ 4.73 อยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้เพราะการจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษาบูรณาการร่วมกับงานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน เป็นกิจกรรมที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ให้นักเรียนลงมือปฏิบัติกิจกรรมด้วยตนเองและร่วมกิจกรรมกลุ่ม คิดแก้ปัญหาได้อย่างสร้างสรรค์ ได้พัฒนาทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม ตอบคำถาม อภิปรายอย่างมีเหตุผล ซึ่งสอดคล้องผลการศึกษา Pitchayaputit and Lincharoen (2020) ได้ศึกษาเกี่ยวกับความพึงพอใจของนักเรียนที่เรียนด้วยการจัดการศึกษาแบบสะเต็มศึกษา จากผลการศึกษาพบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการเรียนแบบสะเต็มศึกษาอยู่ในระดับมาก และนักเรียนมีความสนุกสนานจากการทำกิจกรรมและได้ทำการทดลองวางแผน ทำให้นักเรียนเกิดความภาคภูมิใจในผลงานของตนเอง

สรุป

จากผลการพัฒนาทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 เรื่องโครงสร้างและการเจริญเติบโตของพืช โดยการจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษาบูรณาการร่วมกับงานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน พบว่า การจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษาบูรณาการร่วมกับงานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน มีประสิทธิภาพ เท่ากับ 82.80/81.50 ตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ 80/80 นอกจากนี้ทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 มีคะแนนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 มีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษาบูรณาการร่วมกับงานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน อยู่ในระดับมากที่สุด อีกทั้งเป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติกิจกรรมด้วยตนเอง เน้นการเรียนรู้ที่เป็นกระบวนการ ตั้งแต่ขั้นระบุปัญหา ซึ่งเป็นการกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดข้อสงสัย ขั้นรวบรวมข้อมูลช่วยในการแก้ไขปัญหา ขั้นออกแบบวิธีการแก้ปัญหา เป็นขั้นตอนที่ผู้เรียนได้นำข้อมูลที่รวบรวมมาสร้างเป็นแบบร่างชิ้นงาน ชิ้นวางแผนและดำเนินการแก้ปัญหา ในขั้นนี้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากการสร้างชิ้นงาน ขั้นการทดสอบ ประเมินผล และขั้นการสรุปผล นำเสนอผลการแก้ปัญหาหรือผลการแก้ปัญหา ในขั้นนี้ผู้เรียนมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทางความคิด ได้ลงมือแก้ไขปัญหาโดยใช้เหตุผลด้วยตนเอง และสามารถนำเสนอแนวทางในการพัฒนาชิ้นงานได้อย่างสร้างสรรค์

ข้อเสนอแนะ

1. สำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้

ผู้สอนควรเตรียมความพร้อม โดยการจัดเตรียมสภาพแวดล้อม และอุปกรณ์ การเตรียมสื่อ การใช้คำถาม การกระตุ้นความสนใจของผู้เรียน เพื่อให้กิจกรรม การเรียนรู้ของนักเรียนมีประสิทธิภาพส่งผลต่อการพัฒนาผู้เรียนได้อย่างเต็มศักยภาพ กิจกรรมการเรียนรู้ที่จัดขึ้นควรเป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมให้นักเรียนกล้าแสดงออกทางความคิด การพูด การใช้คำถามกระตุ้นให้นักเรียนได้แสดงความคิดเห็น ร่วมอภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันอย่างอิสระ สามารถแสดงออกถึงผลงานแห่งการเรียนรู้ของตนเองได้

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีการจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษาบูรณาการร่วมกับงานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียนกับนักเรียนในระดับชั้นอื่นๆ เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนเป็นผู้ที่มีความสามารถด้านทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมและมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น

References

- Besa, N. (2015). *Effects of STEM Education Approach on Biology Achievement, Problem Solving Ability and Instructional Satisfaction of Grade 11 Students*. (Master's Thesis). Prince of Songkhla University, Pattani Campus. Pattani.
- Bungbua, P. (2020). Learning Process as STEM Education to Promote Learning and Innovation Skills for High School Students. *Journal of MCU Peace Studies*, 8(3), 968-980.
- Chaumklang, S., Pihanthanond, N., & Srisa-ard, S. (2019). Development of Appropriate Management Model for STEM Education in Thailand. *KKU Research Journal of Humanities and Social Sciences (Graduate Studies)*, 8(1), 1-12.
- Honey, M., Pearson, G., & Schweingruber, H. A. (Eds.). (2014). *STEM Integration in K-12 Education: Status, Prospects, and an Agenda for Research (Vol. 500)*. Washington, D.C.: NAP.
- Klomin, K. (2016). Learning Management Based on STEM Education for Student Teachers. *Journal of Education Naresuan University*, 18(4), 334-348.
- Manual for the Operation of the Botanic Gardens School B.E. 2017. (2017). *Plant Genetic Conservation Project under the Royal Initiative of Her Royal Highness Princess Maha Chakri Sirindhorn*. Bangkok: Plant Genetic Conservation Project Office under the Royal Initiative of Her Royal Highness Princess Maha Chakri Sirindhorn Her Royal Highness Princess Maha Chakri Sirindhorn.
- Pitchayapusit, W., & Lincharoen, A. (2020). Development of Learning Activities on Chemistry Course on Rate of Chemical Reactions Using STEM Education Approach to Learning and Innovation Skills of Students for Grade 11 Students. *Social Sciences Research and Academic Journal*, 15(3), 89-104.
- Satapornsuk, N., & Art-in, S. (2020). The Study of 21st Century Learning and Innovation Skills and Learning Achievement on Information Technology of Grade 8 Students Using STEM

Education. *Journal of Education (Graduate Studies Research) Khon Kaen University*, 14(1), 23-31.

Suwannarong, C., & Art-in, S. (2020). Development of Mathayomsuksa 6 Students' Learning and Innovation Skills in the Physics Subject on the Topic of Hydrodynamics in STEM Education. *Journal of Graduate School*, 17(78), 71-80.

รูปแบบพัฒนาการใช้สมาร์ตโฟนของยุวชนยุคดิจิทัลในจังหวัดนครราชสีมา โดยพุทธสันติวิธี*

The Model for Development of Smart Phone Use by the Youth in the Digital Age in Nakhon Ratchasima by Buddhist Peaceful Means

¹ธีระพงศ์ ทองมั่งคั่ง และ พระปราโมทย์ วาทโกวิโท

¹Thiraphong Thongmankhong and Phra Pramote Vadagovido

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Graduate School, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: pu.thongmankong@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาวิเคราะห์บริบท สภาพปัญหา และแนวคิด ทฤษฎี การพัฒนาการใช้สมาร์ตโฟนของยุวชนยุคดิจิทัลตามศาสตร์สมัยใหม่ 2) ศึกษาวิเคราะห์หลักพุทธสันติวิธี ที่เอื้อต่อการพัฒนาการใช้สมาร์ตโฟนของยุวชนยุคดิจิทัล และ 3) พัฒนาและนำเสนอรูปแบบพัฒนาการใช้ สมาร์ตโฟน ของยุวชนยุคดิจิทัลในจังหวัดนครราชสีมาโดยพุทธสันติวิธี บทความวิจัยนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา ซึ่งเป็นครอบครัวเด็กอายุ 10 ถึง 12 ปี จากโรงเรียนในอำเภอเมืองนครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา รวม 12 ครอบครัว คัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง จากครอบครัวที่ผู้ปกครองสมัครใจเข้าร่วม โครงการ และกลุ่มผู้ให้ข้อมูลเชิงลึก ซึ่งคัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็น 1. การสัมภาษณ์ สำหรับใช้เก็บข้อมูลในการพัฒนารูปแบบ 2. แบบทดสอบ สำหรับวัดความรู้ความเข้าใจ ก่อนและหลังอบรมของกลุ่มตัวอย่าง 3. แบบสังเกตพฤติกรรม สำหรับให้ผู้ปกครองบันทึกพฤติกรรมการใช้ สมาร์ตโฟนของเด็กกลุ่มตัวอย่าง ทำการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพโดยนำข้อมูลมาจัดหมวดหมู่ แยกประเด็น ตามวัตถุประสงค์ในการวิจัย เปรียบเทียบ อธิบาย ตีความ และสร้างข้อสรุป และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ โดยสถิติพื้นฐาน และสถิติอ้างอิง

ผลการวิจัยพบว่า 1. สภาพปัญหาการใช้สมาร์ตโฟนของยุวชนยุคดิจิทัล คือ การใช้เพื่อความบันเทิง มากกว่าใช้เพื่อพัฒนาการเรียนรู้ ขาดทักษะดิจิทัลและความรู้เท่าทัน ส่งผลกระทบทางลบต่อสุขภาพ การเรียน และความสัมพันธ์กับบุคคลรอบข้างในครอบครัวและสังคม 2. หลักพุทธสันติวิธีที่เอื้อต่อการพัฒนาการใช้ สมาร์ตโฟนของยุวชนยุคดิจิทัล คือ หลักอริยสัจ 4 โยนิโสมนสิการ ปรัตยาสะ และพรหมวิหารธรรม 3. รูปแบบพัฒนาการใช้สมาร์ตโฟนของยุวชนยุคดิจิทัลในจังหวัดนครราชสีมาโดยพุทธสันติวิธี คือ การนำเสนอ หลักสูตรพัฒนาการใช้สมาร์ตโฟนซึ่งมีขอบเขตในการพัฒนา 6 ด้าน เรียกว่า “FIMDEC Model” ประกอบด้วย ด้านความพร้อมของครอบครัว (F: Family readiness) ด้านสันติภายใน (I: Inner peace) ด้านการรู้ เท่าทันสื่อ (M: Media literacy) ด้านความฉลาดทางดิจิทัล (D: Digital intelligence quotient) ด้านทักษะ ทางสังคม (E: Empathy) และด้านการสื่อสารและความคิดสร้างสรรค์ (C: Communication and creativity)

คำสำคัญ: รูปแบบพัฒนา; การใช้สมาร์ตโฟน; ยุวชนยุคดิจิทัล; พุทธสันติวิธี

Abstract

This research aims to 1) study and analyze the context, problem conditions, and concepts and theories for the development of smart phone use of the youth in the digital age according to modern science; 2) study and analyze Buddhist peaceful methods that contributed to the development of smart phone use of the youth in the digital age and 3) develop and present a model for development of smart phone use of the youth in the digital age in Nakhon Ratchasima by Buddhist peaceful means. This research article is research and development. The sample used in this study is a family of children aged 10 to 12 years from schools in Mueang Nakhon Ratchasima district, Nakhon Ratchasima province, with a total of 12 families, being selected by specific method from families whose parents voluntarily participated in the project and key informant groups selected by specific method. The tools used to collect data were 1. Interviews for collecting data for developing the model; 2. Tests for measuring knowledge and understanding before and after the training of the sample; 3. Behavior observation form for parents to record the smart phone use of the target group of children. Qualitative data analysis was done by categorizing the data and classifying issues according to research objectives, comparing, explaining, interpreting and drawing conclusions. Quantitative data were analyzed by basic statistics and reference statistics.

The results of the research revealed that 1. The problem of the smart phone use among the youth in the digital age is that smart phone is used for entertainment rather than for learning development, and their lack of digital skills and literacy negatively affects health, learning, and relationships with family members and society. 2. The Buddhist peaceful means that contributed to development of smart phone usage of the youth in the digital age are 4 Bhavanas, Yonisomanasikara, Paratoghosa and Brahmavihara. 3. The model for development of smart phone use by the youth in the digital age in Nakhon Ratchasima by Buddhist peaceful means is presentation of a curriculum for development of smart phone use including a scope of development in 6 areas called the "FIMDEC Model" consisting of family readiness (F), inner peace (I), media literacy (M), digital intelligence (D), and Empath (E) and communication and creativity (C).

Keywords: Development Model; Smart Phone Use; Youth in Digital Age; Buddhist Peaceful Means

บทนำ

ปัจจุบันเทคโนโลยีการสื่อสารมีการพัฒนาก้าวหน้าไปอย่างรวดเร็ว จนเรียกได้ว่าเป็นยุคแห่งการสื่อสารไร้พรมแดน และเข้ามาเกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันจนกลายมาเป็นสิ่งจำเป็นในการดำเนินชีวิต อุปกรณ์การสื่อสารในรูปแบบต่างๆ ได้ถูกออกแบบให้ใช้งานได้อย่างหลากหลาย โดยเฉพาะโทรศัพท์เคลื่อนที่ซึ่งแต่เดิมใช้สำหรับการติดต่อพูดคุยกัน ได้ถูกพัฒนามาเป็นสมาร์ตโฟนที่มีความสามารถเหนือกว่าโทรศัพท์เคลื่อนที่ทั่วไป พบว่าได้สะดวก มีแอปพลิเคชัน (Application) ที่ช่วยตอบสนองความต้องการที่หลากหลาย สามารถ

เชื่อมต่ออินเทอร์เน็ต (Internet) ใช้พูดคุยแบบเห็นหน้ากันได้ รวมทั้งใช้เพื่อความบันเทิง เช่น ดูหนัง ฟังเพลง เล่นเกม ติดตามข้อมูลข่าวสารต่างๆ การรวมกลุ่มกันทางสังคมออนไลน์ การซื้อขายสินค้า การลงทุน การทำธุรกรรมทางการเงิน ตลอดจนใช้ประกอบการเรียนการสอน การค้นคว้าทางวิชาการ และกิจกรรมอื่นๆ ได้อย่างสะดวกรวดเร็วทุกที่ทุกเวลา เสมือนมีอุปกรณ์อัจฉริยะสำหรับเชื่อมต่อกับสังคมในทุกภาคส่วน แม้กระทั่งเมื่อโลกประสบปัญหาการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (โควิด-19) ตั้งแต่ปลายปี 2562 ทำให้ต้องมีการเว้นระยะห่างทางสังคม (Social distancing หรือ Physical distancing) เพื่อป้องกันการแพร่ระบาดของเชื้อโรค สมาร์ทโฟนก็ยิ่งเข้ามามีบทบาทสำคัญในการอำนวยความสะดวกให้แก่ชีวิตวิถีใหม่มากยิ่งขึ้น และสร้างความเคยชินในรูปแบบใหม่ จนอาจเรียกได้ว่ากิจกรรมส่วนใหญ่ในชีวิตประจำวันของคนทุกวัยเกี่ยวข้องอยู่กับสมาร์โฟน เสมือนว่าสมาร์โฟนเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตมนุษย์

อย่างไรก็ตามแม้สมาร์โฟนจะมีประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตประจำวัน แต่หากมีการใช้งานที่มากเกินไป ย่อมส่งผลเสียต่อสุขภาพของผู้ใช้งาน เช่น ตาแห้ง สายตาสั้น นิ้วล็อค ภาวะเครียด ปวดเมื่อยคอและข้อมือ ภาวะซึมเศร้า นอนไม่หลับ ติดเพื่อน ติดเกม ซึ่งส่งผลกระทบต่อการทำงานและการเรียน จนอาจถึงขั้นติดหรือขาดสมาร์โฟนไม่ได้โดยหรือที่เรียกกันว่า “โรคนิโม่โฟเบีย (Nomophobia)” หรือ “โรคติดสมาร์โฟน” จากผลกระทบที่อาจเกิดจากการใช้สมาร์โฟนมากเกินไปทำให้ในหลายๆ ประเทศมีความวิตกกังวลและพยายามหาแนวทางเพื่อแก้ไขปัญหานี้ ตลอดจนมีการทำวิจัยเกี่ยวกับการติดสมาร์โฟน เช่น เมื่อปี พ.ศ. 2557 ประเทศเกาหลีใต้มีการสำรวจผู้ใช้สมาร์โฟนอายุ 10-54 ปี 15,600 คน พบว่า นักเรียนระดับมัธยมศึกษาร้อยละ 25 และผู้ใหญ่ร้อยละ 9 มีอาการ “ติดสมาร์โฟน” และผู้ใช้สมาร์โฟนมากกว่า 4.30 ชั่วโมงต่อวัน ถูกจัดอยู่ในกลุ่มที่มีความเสี่ยงต่อการติดสมาร์โฟน ต่อมา มีการสำรวจการใช้สมาร์โฟนในกลุ่มนักเรียน 5,000 คน ในกรุงโซล พบว่าวัยรุ่นในเมืองดังกล่าวร้อยละ 16 จัดอยู่ในระดับ “เสี่ยง” และร้อยละ 4 จัดอยู่ในระดับ “เสี่ยงสูง” ที่จะเกิดอาการ “ติดสมาร์โฟน” หลังจากนั้น ในปี พ.ศ. 2558 มีการสำรวจอาการติดสมาร์โฟนในนักเรียน 1,519 คน ในประเทศสวีเดน พบว่า ร้อยละ 16.9 มีอาการติดสมาร์โฟน นอกจากนี้ยังพบว่าในประเทศสหรัฐอเมริกา ไต้หวัน และอินเดีย ก็ได้มีการสำรวจและทำวิจัยเกี่ยวกับการติดสมาร์โฟนด้วยเช่นเดียวกัน ในปี พ.ศ. 2559 ประเทศไทยทำการสำรวจการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในครัวเรือนในประชากรไทยอายุ 6 ปี ขึ้นไปประมาณ 62.8 ล้านคน พบว่า มีผู้ใช้สมาร์โฟนสูงถึง 31.7 ล้านคน และมีแนวโน้มจะเพิ่มจำนวนขึ้นอีกในอนาคต นอกจากนี้ มีรายงานว่าโดยเฉลี่ยคนไทยใช้สมาร์โฟน ประมาณ 4 ชั่วโมงต่อวัน ซึ่งสูงกว่าคนจีนที่มีค่าเฉลี่ย 3 ชั่วโมงต่อวัน ทำให้มีความเป็นไปได้ว่า คนไทยมีความเสี่ยงที่จะเกิดอาการติดสมาร์โฟนได้ (Silangam, 2018)

การศึกษาการเสพติดสมาร์โฟน และการใช้สื่อออนไลน์ที่ไม่เหมาะสมของกลุ่มตัวอย่างที่หลากหลาย ตั้งแต่กลุ่มเด็กอายุ ๖ ปี ขึ้นไป กลุ่มวัยรุ่น วัยเรียน และวัยผู้ใหญ่ โดยใช้แบบวัดการติดสมาร์โฟนชนิดต่างๆ ปรากฏผลการศึกษาไปในทำนองเดียวกันว่า บุคคลทุกช่วงวัยในทุกภูมิภาคทั่วโลกกำลังมีพฤติกรรมการใช้สื่อออนไลน์ผ่านสมาร์โฟนที่ไม่เหมาะสม ทั้งในส่วนของเนื้อหาและระยะเวลาที่ใช้ โดยกลุ่มเด็กและกลุ่มวัยรุ่นที่เรียกกันทั่วไปว่า เด็กยุคดิจิทัล ซึ่งเกิดในช่วงปลายศตวรรษที่ 20 ตั้งแต่ปี ค.ศ. 2000 จนถึงปัจจุบัน อันเป็นช่วงเวลาที่มีการพัฒนาสื่อดิจิทัลอย่างรวดเร็ว เป็นกลุ่มอายุที่มีสถิติการใช้สมาร์โฟนสูงสุด มีพฤติกรรมเสพติดสมาร์โฟน ซึ่งส่งผลกระทบต่อสุขภาพร่างกายและจิตใจ ตลอดจนการเรียน การทำงาน และความสัมพันธ์กับบุคคลรอบข้างในครอบครัว ต่อมาในปี พ.ศ.2558 Tipnee (2015) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาความรุนแรงในครอบครัวตามแนวพุทธธรรม พบว่าสาเหตุของปัญหาความรุนแรงในครอบครัวมี 6 ด้าน คือ ด้านนิสัยส่วนตัว ด้านความสัมพันธ์ในครอบครัว ด้านการวางแผนครอบครัว ด้านการเกิดช่องว่างระหว่างวัย ด้านการวางแผนการเงิน และด้านค่านิยมและความเชื่อที่ผิดๆ ปัญหาความรุนแรงในครอบครัวที่เกิดจาก

ช่องว่างระหว่างวัย เป็นกรณีสืบเนื่องมาจากสังคมมีความก้าวหน้าทางเทคโนโลยียุคดิจิทัลทำให้พฤติกรรมของคนแตกต่างกัน ขาดการพูดคุย การเติบโตคนละยุคสมัยทำให้มีนิสัยที่แตกต่างกัน กลายเป็นคนละเจนเนอเรชัน เช่น บุตรซึ่งอยู่ในช่วงวัยรุ่นใช้ชีวิตส่วนหนึ่งอยู่หน้าจอคอมพิวเตอร์ ส่วนพ่อแม่ซึ่งอยู่ในวัยสูงอายุอยู่บ้านเดียวกันแต่พูดคุยกับลูกเรื่องเทคโนโลยีไม่ได้ กลายเป็นปัญหาภายในครอบครัว ซึ่งปัญหาดังกล่าวสามารถแก้ไขตามแนวพุทธธรรม ด้วยรูปแบบ FPCW MODEL ที่ประกอบด้วย 1) ศรัทธา (Faith) หมายถึง ความรู้ การปลูกฝังความเห็นชอบ ความถูกต้อง การสร้างเสริมสัมมาทิฐิ 2) ศีล (Precept) หมายถึง พฤติกรรม หรือหน้าที่ การควบคุมพฤติกรรมทางกายและวาจาให้เรียบร้อย 3) สมาธิ (Concentration) หมายถึง ความคิด สมาธิภาวนา การเจริญสมาธิ การทำสมาธิให้เกิด 4) ปัญญา (Wisdom) หมายถึง ความฉลาด ความรู้ในทางที่ถูกต้อง ผลจากการศึกษาโดยนำหลักพุทธธรรมในรูปแบบ FPCW MODEL มาประยุกต์ใช้แก้ปัญหาดังกล่าว สามารถนำไปสู่การปรับเปลี่ยนวิถีคิดและการกระทำที่ไม่ใช้ความรุนแรง ลดความก้าวร้าวในครอบครัว ลดช่องว่างระหว่างวัย ทำให้เกิดบรรยากาศการอยู่ร่วมกันที่ดีขึ้น และสามารถส่งทอดความรักความเมตตาต่อกัน ทำให้เกิดความเข้าใจอันดีต่อกันภายในครอบครัว

จากการศึกษาพฤติกรรมการใช้สมาร์โฟนของเด็กอายุระหว่าง 10 ถึง 12 ปี ในจังหวัดนครราชสีมา โดยการสัมภาษณ์ผู้ปกครอง พบว่าเด็กส่วนใหญ่ใช้สมาร์โฟนวันละหลายชั่วโมง ส่งผลต่อพฤติกรรมของเด็กตั้งแต่ระดับที่ไม่รุนแรง เช่น นอนดึก ตื่นสาย ใช้วาจาไม่สุภาพ ไปจนถึงการมีพฤติกรรมก้าวร้าว สมาธิสั้น ไม่สามารถรับผิดชอบตัวเองได้ ซึ่งจำเป็นต้องได้รับการรักษาจากแพทย์อย่างจริงจัง ข้อมูลดังกล่าวแสดงให้เห็นว่ามีอันตรายแฝงอยู่กับสื่อออนไลน์และการใช้สมาร์โฟนของเด็ก มีเรื่องที่จะวางใจได้ว่าเป็นเรื่องธรรมดาของวิถีชีวิตในปัจจุบันที่มีความเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัยและเทคโนโลยีที่พัฒนาขึ้น ซึ่งถ้าเด็กไม่ได้รับการดูแลและได้รับการแนะนำอย่างถูกต้อง น่าจะส่งผลกระทบต่อพัฒนาการและการใช้ชีวิตร่วมกับบุคคลอื่นในสังคม รวมทั้งอาจเกิดโรคร้ายซึ่งยากแก่การเยียวยาแก้ไขในวันข้างหน้า การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้จึงเป็นการสร้างรูปแบบพัฒนาการใช้สมาร์โฟนของยุวชนยุคดิจิทัลในจังหวัดนครราชสีมาโดยพุทธสันติวิธี โดยนำหลักภาวนา 4 ที่ประกอบด้วย กายภาวนา สีสภาวนา จิตตภาวนา และปัญญาภาวนา ซึ่งจะช่วยให้เด็กมีแนวทางในการใช้สื่อออนไลน์ผ่านสมาร์โฟนได้อย่างเหมาะสม ไม่เกิดอันตรายต่อตนเองและสังคม ลดปัญหาความขัดแย้งในครอบครัวและเป็นยุวชนที่มีคุณภาพ อันจะนำไปสู่การสร้างเสริมความเจริญความเข้มแข็งให้แก่ประเทศชาติต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาวิเคราะห์บริบท สภาพปัญหา และแนวคิด ทฤษฎีการพัฒนาการใช้สมาร์โฟนของยุวชนยุคดิจิทัล ตามแนวทางศาสตร์สมัยใหม่
2. เพื่อศึกษาวิเคราะห์หลักพุทธสันติวิธีที่เอื้อต่อการพัฒนาพัฒนาการใช้สมาร์โฟนของยุวชนยุคดิจิทัล
3. เพื่อพัฒนาและนำเสนอรูปแบบพัฒนาพัฒนาการใช้สมาร์โฟนของยุวชนยุคดิจิทัลในจังหวัดนครราชสีมา โดยพุทธสันติวิธี

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบพัฒนาการใช้สมาร์โฟนของยุวชนยุคดิจิทัล โดยสถาบันครอบครัว จึงเป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development หรือ R and D) ที่มุ่งศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับรูปแบบในการสร้างเสริมพฤติกรรมเด็ก ปัญหาเด็กติดสมาร์โฟน สาเหตุผลกระทบ และแนวทางในการพัฒนาพฤติกรรมดังกล่าวจากตำรา เอกสารการวิจัย วารสาร และบทความ

ทางวิชาการ รวมทั้งหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาเถรวาทจากพระไตรปิฎก อรรถกถา และวรรณกรรมทางพุทธศาสนาเกี่ยวกับแนวทางในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและพัฒนาเด็กโดยสันติวิธี แล้วนำมาสร้างรูปแบบเพื่อใช้ในการพัฒนา จากนั้นทดลองใช้รูปแบบกับครอบครัวเด็กที่เป็นอาสาสมัคร ประเมินผลและปรับปรุงรูปแบบให้เหมาะสม แล้วจึงนำเสนอเป็นรูปแบบพัฒนาการใช้สมาร์ตโฟนของเยาวชนยุคดิจิทัลโดยพุทธสันติวิธี เพื่อให้ครอบครัวเด็กที่ประสบปัญหาในลักษณะเดียวกันสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหาได้ต่อไป โดยมีขั้นตอนในการดำเนินการวิจัย ดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร โดยผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลเอกสารปฐมภูมิจากพระไตรปิฎก ฉบับภาษาไทยฉบับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2539 และศึกษาข้อมูลทุติยภูมิจากหนังสือ เอกสารทางวิชาการ ตำรา วารสาร บทความ วิทยานิพนธ์ คุชฌ์นิพนธ์ ในประเทศและต่างประเทศ ตลอดจนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจากห้องสมุดจากสถาบันการศึกษา จากอินเทอร์เน็ตและจากนิตยสาร รวมถึงศึกษาแนวคิด ทฤษฎีในด้านการพัฒนาเด็กยุคดิจิทัล ด้านการเสริมสร้างพฤติกรรมและส่งเสริมพัฒนาการตามแนวทางศาสตร์สมัยใหม่ โดยอาศัยหลักจิตวิทยา หลักพฤติกรรมศาสตร์ หลักการมีส่วนร่วม และหลักพุทธสันติวิธี

ขั้นตอนที่ 2 กลุ่มเป้าหมายผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) แบ่งออกเป็นกลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการศึกษา ซึ่งเป็นครอบครัวเด็กอายุ 10 ถึง 12 ปี จากโรงเรียนในอำเภอเมืองนครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา รวม 12 ครอบครัว คัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง จากครอบครัวที่ผู้ปกครองสมัครใจเข้าร่วมโครงการ และกลุ่มผู้ให้ข้อมูลเชิงลึก ซึ่งคัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง เพื่อสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) รวม 3 กลุ่ม ประกอบด้วย 1) สัมภาษณ์ผู้ปกครองจากครอบครัวเด็กอายุ 10 ถึง 12 ปี ในจังหวัดนครราชสีมา รวม 6 คน เพื่อให้ทราบปัญหาและความจำเป็นในการพัฒนา 2) สัมภาษณ์บุคคลและผู้นำองค์กรด้านการพัฒนาเด็ก รวม 5 คน เพื่อถอดแบบอย่างความสำเร็จในการพัฒนา และ 3) สัมภาษณ์ผู้มีส่วนได้เสียและผู้ทรงคุณวุฒิ 6 ด้าน รวม 32 รูป/คน เพื่อเก็บข้อมูลภาคสนามสำหรับการพัฒนารูปแบบ ประกอบด้วย 3.1) ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการจัดการเรียนรู้และครู 5 คน 3.2) ผู้ปกครอง 5 คน 3.3) เยาวชนต้นแบบ 5 คน 3.4) ผู้ทรงคุณวุฒิด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและสื่อสังคมออนไลน์ 7 รูป/คน 3.5) ผู้ทรงคุณวุฒิด้านองค์กรพัฒนาเด็ก 5 คน และ 3.6) ผู้ทรงคุณวุฒิด้านพุทธสันติวิธี 5 รูป/คน

ขั้นตอนที่ 3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยได้พัฒนาเครื่องมือเพื่อเก็บข้อมูลการวิจัย ตามลำดับขั้นตอนของการศึกษาวิจัย ประกอบด้วย การสัมภาษณ์ สำหรับใช้เก็บข้อมูลในการพัฒนารูปแบบ ซึ่งแบบสัมภาษณ์ผ่านการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ คือ ความตรง (Validity) และความเที่ยง (Reliability) จากผู้ทรงคุณวุฒิ 5 ท่าน แบบทดสอบ สำหรับวัดความรู้ความเข้าใจก่อนและหลังอบรมของกลุ่มเป้าหมายทั้งในการทดลองครั้งที่ 1 ที่โรงเรียนวัดทุ่งสว่าง อำเภอเมืองนครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา (ข้อสอบ 10 ข้อ) และการทดลองครั้งที่ 2 หลังจากปรับปรุงแบบทดสอบ ที่โรงเรียนสุขานารี อำเภอเมืองนครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา (ข้อสอบ 60 ข้อ) โดยมีผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือชุดละ 5 ท่าน แล้วหาค่า IOC เพื่อตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ และโดยเฉพาะแบบทดสอบชุดที่ 2 (ข้อสอบ 60 ข้อ) ยังได้นำไปหาค่าความเชื่อมั่นโดยหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Cronbach's alpha coefficient) ได้ค่าระดับความเชื่อมั่นของแบบทดสอบอยู่ที่ 0.809 ซึ่งถือว่าอยู่ในระดับดี มีความน่าเชื่อถือสามารถนำไปใช้กับกลุ่มเป้าหมายได้แบบสังเกตพฤติกรรม สำหรับให้ผู้ปกครองบันทึกพฤติกรรมการใช้สมาร์ตโฟนของเด็กกลุ่มเป้าหมายในช่วงติดตามผลเป็นเวลา 21 วัน และใช้การสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) เพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญสะท้อนมุมมอง ความคิดเห็น และรับรองรูปแบบที่ใช้ในการพัฒนา

ขั้นตอนที่ 4 การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยจากหลายช่องทาง โดยใช้วิธีการศึกษาแนวทางพัฒนาการใช้สมาร์ตโฟนของยุวชนยุคดิจิทัลตามศาสตร์สมัยใหม่ และหลักพุทธสันติวิธีที่ใช้ในการพัฒนาเด็กและเยาวชนจากเอกสารปฐมภูมิและทุติยภูมิ ใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ปกครองของเด็กอายุ 10 ถึง 12 ปี ในจังหวัดนครราชสีมา รวม 6 ครอบครัว และขออนุเคราะห์ข้อมูลจากศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดนครราชสีมา เพื่อรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับสภาพปัญหาและความจำเป็นในการพัฒนา สัมภาษณ์เชิงลึกบุคคลและผู้นำองค์กรด้านการพัฒนาเด็กรวม 5 คน เพื่อถอดบทเรียนการพัฒนาที่ประสบความสำเร็จ สัมภาษณ์เชิงลึกผู้มีส่วนได้เสียและผู้ทรงคุณวุฒิอีก 32 รูป/คน เพื่อให้ทราบความต้องการและแนวทางในการสร้างรูปแบบการพัฒนา เมื่อได้ร่างรูปแบบการพัฒนาแล้วได้จัดการสนทนากลุ่มเฉพาะ เพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญในสาขาที่เกี่ยวข้องรวม 10 คน ให้มุมมองและความคิดเห็น แล้วจึงปรับรูปแบบให้เหมาะสมและเป็นไปตามหลักวิชาการ จากนั้นจึงนำรูปแบบไปทดลองฝึกอบบรมกับกลุ่มเป้าหมาย เก็บข้อมูลการทดลองด้วยแบบทดสอบ แบบสังเกตพฤติกรรม และติดตามผลการเรียนก่อนและหลังการฝึกอบรมของนักเรียนกลุ่มเป้าหมาย เพื่อเปรียบเทียบผลกระทบเชิงบวกจากการทดลองใช้รูปแบบการพัฒนา

ขั้นตอนที่ 5 การศึกษาในภาคสนาม ผู้วิจัยนำรูปแบบการพัฒนาซึ่งเป็นหลักสูตรการฝึกอบรมระยะสั้นไปทดลองใช้กับกลุ่มเป้าหมายซึ่งเป็นนักเรียนโรงเรียนวัดทุ่งสว่าง อำเภอเมืองนครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา อายุระหว่าง 10 ถึง 12 ปี จำนวน 11 คน โดยจัดฝึกอบรมเมื่อวันที่ 4 ถึง 6 มีนาคม 2565 แล้วประเมินผลความรู้ความเข้าใจด้วยแบบทดสอบ 10 ข้อ และให้เด็กเขียนบรรยายความรู้สึกและประโยชน์ที่ได้จากการฝึกอบรม จากนั้นปรับเพิ่มแบบทดสอบเป็น 60 ข้อ เพื่อให้ครอบคลุมขอบเขตการพัฒนาทั้ง 6 ด้าน โดยเป็นการทดสอบความรู้ความเข้าใจด้านละ 10 ข้อ นำแบบทดสอบไปหาความเชื่อมั่นโดยการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Cronbach's alpha coefficient) โดยการให้นักเรียนอีกกลุ่มหนึ่งในช่วงวัยเดียวกันจำนวน 30 คน ทดลองทำแบบทดสอบ ได้ค่าระดับความเชื่อมั่นของแบบทดสอบอยู่ที่ 0.809 ซึ่งถือว่าอยู่ในระดับดี มีความน่าเชื่อถือสามารถนำไปใช้กับกลุ่มเป้าหมายได้ จากนั้นจัดฝึกอบรมครั้งที่ 2 ที่โรงเรียนสุขานารี อำเภอเมืองนครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา โดยคัดเลือกนักเรียนกลุ่มเป้าหมายชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ถึงปีที่ 6 อายุ 10 ถึง 12 ปี ชั้นปีละ 4 คน รวม 12 คน ที่ผู้ปกครองสมัครใจเข้าร่วมกิจกรรมในการฝึกอบรมด้วย แล้วประเมินผลการฝึกอบรมด้วยแบบทดสอบ 60 ข้อดังกล่าว จากนั้นให้เด็กและผู้ปกครองร่วมจัดทำข้อตกลงในการใช้สมาร์ตโฟนของแต่ละครอบครัวแล้วนำไปปฏิบัติที่บ้าน โดยให้ผู้ปกครองบันทึกผลการปฏิบัติในแบบสังเกตพฤติกรรมเป็นเวลา 21 วัน แล้วจึงนำมาสรุปผลการทดลอง

ขั้นตอนที่ 6 การวิเคราะห์ข้อมูล การวิจัยเรื่องรูปแบบพัฒนาการใช้สมาร์ตโฟนของยุวชนยุคดิจิทัลในจังหวัดนครราชสีมาโดยพุทธสันติวิธี เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาจากเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่มเฉพาะ การติดตามผลการทดลอง การสังเกตอย่างมีส่วนร่วม และการสังเกตพฤติกรรมมาจัดหมวดหมู่ แยกประเด็นตามวัตถุประสงค์ในการวิจัย เปรียบเทียบ อธิบาย ตีความ และสร้างข้อสรุป ส่วนข้อมูลเชิงปริมาณใช้สถิติในการวิจัย ประกอบด้วย 1) สถิติการแจกแจงความถี่ (Frequency) ร้อยละ (percentage) ค่าต่ำสุด (Minimum) และค่าสูงสุด (Maximum) ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) (Mean median) 2) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของกลุ่มตัวอย่างและสถิติอ้างอิง ได้แก่ ค่าทดสอบ rating scale และ t-test นำมาคำนวณและวิเคราะห์ค่าสถิติโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ SPSS แล้วนำมาเชื่อมโยงหาความสัมพันธ์อย่างเป็นระบบ

ขั้นตอนที่ 7 สรุปเป็นองค์ความรู้ใหม่และนำเสนอผลการวิจัย เมื่อผ่านกระบวนการทดลองเรียบร้อยแล้วได้สรุปผลการวิจัย เพื่อเข้าสู่การประชาสัมพันธ์นำเสนอสู่สาธารณะ เป็นการตรวจสอบเพื่อนำมาปรับปรุง

แก้ไข หลังจากนั้นจึงนำเสนอรูปแบบพัฒนาการใช้สมาร์โฟนของยุวชนยุคดิจิทัลในจังหวัดนครราชสีมา โดยพุทธสันติวิธี เพื่อการเผยแพร่และนำไปต่อยอดเป็นนวัตกรรมสำหรับพัฒนาการใช้สมาร์โฟนของยุวชนยุคดิจิทัลที่เป็นระบบและเป็นรูปธรรม และมีการพัฒนานวัตกรรมอย่างต่อเนื่องเพื่อให้เหมาะสมแก่การพัฒนาการใช้สมาร์โฟนของยุวชนยุคดิจิทัลตามสภาวการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปของสังคม

ผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบสำหรับพัฒนาการใช้สมาร์โฟนของยุวชนยุคดิจิทัลในจังหวัดนครราชสีมาโดยพุทธสันติวิธีปรากฏผลการวิจัยดังนี้

วัตถุประสงค์ที่ 1 ศึกษาวิเคราะห์บริบท สภาพปัญหา และแนวคิด ทฤษฎีการพัฒนาการใช้สมาร์โฟนของยุวชนยุคดิจิทัลตามแนวทางศาสตร์สมัยใหม่ พบว่า จากการสำรวจการใช้สมาร์โฟนของเด็กและเยาวชนในเขตพื้นที่จังหวัดนครราชสีมา มีเด็กใช้สมาร์โฟนตั้งแต่อ่อนเข้าเรียนชั้นประถมศึกษา และในกลุ่มช่วงวัยไม่เกินชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 มีการใช้สมาร์โฟนตั้งแต่ 2 ชั่วโมงขึ้นไป จนถึงเกินกว่าวันละ 4 ชั่วโมง โดยเนื้อหาส่วนใหญ่เป็นการใช้เพื่อความบันเทิง เช่น ดูหนัง ฟังเพลง ชมมิวสิควิดีโอและการตูน รวมทั้งเล่นเกมออนไลน์ จึงทำให้เด็กมีเวลาในการทำกิจกรรมที่ส่งเสริมพัฒนาการในด้านอื่นน้อย นอกจากนี้ เด็กใช้เวลาว่างส่วนใหญ่ในวันธรรมดาตั้งแต่หลังเลิกเรียนจนถึงเวลาก่อนเข้านอน และในวันหยุดตั้งแต่ตอนสายไปถึงช่วงเย็นไปกับสมาร์โฟนและสื่อดิจิทัล (Khamcharoen and Polnigongit, 2020) นอกจากนี้ยังมีกลุ่มเด็กโตและเยาวชนจำนวนหนึ่งใช้สื่อออนไลน์และสมาร์โฟนไม่เหมาะสม กระทั่งสิทธิบุคคลอื่น รวมทั้งใช้ในการกระทำผิดกฎหมายจนถูกจับกุมดำเนินคดี (Nakhonratchasima Juvenile and Family Court, 2021) ส่วนแนวทางพัฒนาการใช้สมาร์โฟนของยุวชนยุคดิจิทัลตามศาสตร์สมัยใหม่ จากการศึกษา พบว่า การพัฒนาเด็กในช่วงวัยดังกล่าว ต้องมุ่งเน้นให้เด็กมีทักษะในการคิดเชิงวิเคราะห์ มีวิจารณญาณ สามารถคิดและทำในสิ่งที่ถูกต้อง เป็นประโยชน์ (Panakul, 2006) การมีวินัยในตนเองสามารถควบคุมพฤติกรรมของตนไม่ให้เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น (Thongkham, 2003) และมีปรีชาเชิงอารมณ์สามารถรับรู้และเข้าใจความรู้สึกนึกคิดรวมทั้งบริหารจัดการกับอารมณ์ของตนเองและผู้อื่น (Department of Mental Health, 2000) ตลอดจนสามารถเชื่อมโยงการเรียนรู้ผ่านสื่อต่างๆ ให้เกิดประโยชน์แก่ตนเองและสังคมได้ โดยรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดาที่ส่งเสริมพัฒนาการของเด็กได้อย่างมีประสิทธิภาพ คือ รูปแบบการเลี้ยงดูแบบเอาใจใส่ (Authoritative Parenting Style) ซึ่งเป็นรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูที่มีการผสมผสานระหว่างการควบคุมและการตอบสนองความต้องการของเด็กอยู่ในระดับที่เหมาะสม (Chitasothorn, 2009) โดยสามารถนำแนวคิดการพัฒนาแบบมีส่วนร่วม (Participatory Development) ซึ่งเป็นกระบวนการที่ผู้มีส่วนได้เสีย (Stakeholders) มีส่วนร่วมและมีอิทธิพลต่อการริเริ่มการพัฒนาและผลแห่งการพัฒนา (Vatanasapt, 2012) มาประยุกต์ใช้เพื่อให้เด็กมีส่วนร่วมในการกำหนดแนวทางพัฒนาการใช้สมาร์โฟนของตน ซึ่งจะช่วยลดความขัดแย้งในครอบครัวและจูงใจให้เด็กเข้าสู่กระบวนการพัฒนาโดยสมัครใจ ส่วนการพัฒนาเด็กเพื่อเตรียมความพร้อมสำหรับโลกดิจิทัล ต้องพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ ให้เด็กสามารถคิดริเริ่มในสิ่งใหม่ ที่เป็นประโยชน์แก่ตนเองและสังคม (Susaoraj, 2013) รวมทั้งการพัฒนาทักษะการสื่อสารและการใช้สื่อออนไลน์ของเด็กให้เหมาะสม (Damjub, 2017) มีความตระหนักและความฉลาดทางดิจิทัล รู้เท่าทันและใช้สื่อออนไลน์ได้อย่างเหมาะสม ด้วยทักษะดิจิทัล 8 ประการ ประกอบด้วย ทักษะการรักษาลักษณะที่ดีของตนเอง เช่น รู้จักแสดงความสามารถพิเศษของตนเองผ่านสื่อออนไลน์ ทักษะการจัดการเวลาหน้าจอ สามารถบริหารเวลาและใช้งานอุปกรณ์ดิจิทัลที่หลากหลายในเวลาเดียวกันได้ ทักษะการจัดการกับการคุกคามบนโลกออนไลน์ สามารถป้องกันจากการหลอกลวงคุกคามบนโลกออนไลน์ได้อย่างชาญฉลาด ทักษะการจัดการความปลอดภัยในโลกออนไลน์

สามารถป้องกันข้อมูล สร้างระบบความปลอดภัย ป้องกันการโจรกรรมข้อมูล หรือการโจมตีออนไลน์ได้ ทักษะการจัดการความเป็นส่วนตัว สามารถบริหารจัดการข้อมูลส่วนตัว เพื่อป้องกันการรบกวนจากผู้อื่นได้ ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ สามารถวิเคราะห์แยกแยะข้อมูลที่ถูกต้อง ไม่ถูกต้อง ข้อมูลที่สร้างสรรค์ หรือเข้าข่ายอันตรายได้ ทักษะการจัดการข้อมูลที่เป็นร่องรอยบนโลกออนไลน์ สามารถจัดการข้อมูลโดยไม่ทิ้งร่องรอยบนโลกออนไลน์ รวมทั้งเข้าใจผลลัพธ์หรือผลกระทบที่เกิดจากการใช้งาน และทักษะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลอย่างมีจริยธรรม เช่น สามารถแสดงความคิดเห็นหรือความรู้สึกในสื่อออนไลน์โดยใช้ภาษาสุภาพ สามารถใช้สื่อดิจิทัลได้อย่างสร้างสรรค์ (Khamcharoen and Polnigongi, 2018) ซึ่งจะเป็นภูมิคุ้มกันให้เด็กสามารถอยู่ในโลกดิจิทัลได้อย่างความปลอดภัย และได้ประโยชน์จากสื่อออนไลน์และการใช้สมาร์ตโฟนโดยไม่เกิดผลร้ายต่อสังคมส่วนรวม

วัตถุประสงค์ที่ 2 ศึกษาวิเคราะห์หลักพุทธสันติวิธีที่เอื้อต่อการพัฒนาการใช้สมาร์ตโฟนของยุวชนยุคดิจิทัล พบว่า สามารถประยุกต์ใช้หลักภาวนา 4 ซึ่งเป็นหลักธรรมสำหรับการพัฒนา หรือการฝึกอบรม (Phradhammapitaka (P.A. Payutto), 2003) เพื่อพัฒนาการใช้สมาร์ตโฟนของยุวชนยุคดิจิทัลใน 4 ด้าน คือ ด้านกายภาพ พุทธิภาพ จิตภาพ และปัญญาภาพ โดยเน้นการพัฒนาเด็กทั้งจากภายในให้เกิดโยนิโสมนสิการ สามารถคิดและทำในสิ่งที่ประโยชน์ ใช้สมาร์ตโฟนได้อย่างสร้างสรรค์ และอาศัยปัจจัยภายนอก คือ ความร่วมมือจากผู้เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะบิดามารดา ผู้ปกครองซึ่งเป็นบุคคลที่มีความใกล้ชิดที่ต้องมีความเป็นกัลยาณมิตร เป็นต้นแบบ ผู้นำทาง เป็นเสียงจากภายนอก หรือ ปรโตโฆสะ ที่จะช่วยแนะนำสั่งสอน และประทับประคองด้วยหลักพรหมวิหารธรรม อันประกอบด้วยเมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา เพื่อส่งเสริมสนับสนุนให้เด็กมีโอกาสนในการพัฒนาตนเอง (Phra Brahmagunabhorn (P.A. Payutto), 2013) ซึ่งจะทำให้เด็กเข้าสู่กระบวนการพัฒนาและยอมรับกฎกติกาเกี่ยวกับการพัฒนาการใช้สมาร์ตโฟนที่ร่วมกันกำหนดขึ้นด้วยความรับผิดชอบ อันจะทำให้กระบวนการพัฒนาการใช้สมาร์ตโฟนของเด็กบรรลุผลตามที่มุ่งหวัง และเกิดความปรองดองสมานฉันท์ขึ้นในครอบครัวและสังคม

วัตถุประสงค์ที่ 3 เพื่อพัฒนาและนำเสนอรูปแบบพัฒนาการใช้สมาร์ตโฟนของยุวชนยุคดิจิทัลในจังหวัดนครราชสีมาโดยพุทธสันติวิธี พบว่า การพัฒนารูปแบบสำหรับพัฒนาการใช้สมาร์ตโฟนของยุวชนยุคดิจิทัลในจังหวัดนครราชสีมาโดยพุทธสันติวิธี เป็นการศึกษาวิจัยในรูปแบบของการวิจัยและพัฒนา (R&D) โดยในการพัฒนารูปแบบ ผู้วิจัยได้บูรณาการหลักการพัฒนาและหลักสันติวิธีตามแนวทางศาสตร์สมัยใหม่กับหลักพุทธสันติวิธีมาประยุกต์ใช้ในการสร้างรูปแบบ ซึ่งมีขั้นตอนในการดำเนินการเริ่มจากการระดมความคิดเพื่อหาองค์ความรู้ใหม่จากผู้มีส่วนได้เสียและผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาต่างๆ ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก ประกอบด้วย 1) ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการจัดการเรียนรู้และครู 2) ผู้ปกครอง 3) เยาวชนต้นแบบ 4) ผู้ทรงคุณวุฒิด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและสื่อสังคมออนไลน์ 5) ผู้ทรงคุณวุฒิด้านองค์กรพัฒนาเด็ก และ 6) ผู้ทรงคุณวุฒิด้านพุทธสันติวิธี เพื่อนำองค์ความรู้ที่ได้จากการสัมภาษณ์มาสังเคราะห์สำหรับร่างรูปแบบและหลักสูตรการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาการใช้สมาร์ตโฟนของยุวชนยุคดิจิทัลในเขตพื้นที่จังหวัดนครราชสีมา จากนั้นจัดให้มีการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) เพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญในสาขาที่เกี่ยวข้องให้มุมมองและความเห็นสำหรับการปรับปรุงรูปแบบให้มีความเหมาะสมยิ่งขึ้น ซึ่งได้รูปแบบหลังจากการปรับปรุง ประกอบด้วย หลักการพัฒนาเป็นกิจกรรมอันเป็นปัจจัยให้เกิดสัมมาทิฐิ ได้แก่ โยนิโสมนสิการ และปรโตโฆสะ ซึ่งจะฐานที่จะนำไปสู่เป้าหมายการพัฒนาที่ครอบคลุมทั้ง 4 ด้าน ตามหลักภาวนา 4 คือ กายภาวนา สีลภาวนา จิตตภาวนา และปัญญาภาวนา โดยในกระบวนการพัฒนาได้แบ่งขอบเขตการพัฒนามาออกเป็น 6 ด้าน ประกอบด้วย ด้านความพร้อมของครอบครัว (F: Family readiness) ด้านสันติภายใน (I: Inner peace) ด้านการรู้เท่าทันสื่อ (M: Media literacy) ด้านความฉลาดทางดิจิทัล (D: Digital intelligence quotient) ด้านทักษะทางสังคม (E:

Empathy) และด้านการสื่อสารและความคิดสร้างสรรค์ (C: Communication and creativity) เรียกรูปแบบดังกล่าวว่า “FIMDEC Model” และปรับกิจกรรมในหลักสูตรฝึกอบรมเป็น 6 กิจกรรม ให้สอดคล้องกับขอบเขตการพัฒนาทั้ง 6 ด้าน ประกอบด้วย กิจกรรมที่ 1 วิชาการพ่อแม่ กิจกรรมที่ 2 My Idol & ภาพข้อดีของฉัน กิจกรรมที่ 3 การรับมือกับ Cyber Bully กิจกรรมที่ 4 จุดแข็งจุดอ่อนของการใช้ Smart Phone กิจกรรมที่ 5 ความสุขและความเหมาะสม และกิจกรรมที่ 6 การใช้ Smart phone & Social media อย่างไรให้เกิดประโยชน์สูงสุด แล้วทดลองรูปแบบครั้งที่ 1 โดยการนำหลักสูตรไปจัดฝึกอบรมเด็กอายุ 10 ถึง 12 ปี ซึ่งเป็นนักเรียนโรงเรียนวัดทุ่งสว่าง อำเภอเมืองนครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา ประเมินผลความรู้ความเข้าใจก่อนและหลังอบรมด้วยแบบทดสอบ 10 ข้อ

ภายหลังการทดลองครั้งที่ 1 ผู้วิจัยได้ปรับเปลี่ยนแบบทดสอบเป็น 60 ข้อ เพื่อการประเมินผลการฝึกอบรมให้ครอบคลุมทั้ง 6 ด้าน ด้านละ 10 ข้อ นำแบบทดสอบไปหาค่าความเชื่อมั่น โดยวัดค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาชได้เท่ากับ 0.809 แล้วจึงทดลองรูปแบบครั้งที่ 2 โดยการจัดฝึกอบรมเด็กอายุ 10 ถึง 12 ปี ซึ่งเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ถึงปีที่ 6 โรงเรียนสุขานารี อำเภอเมืองนครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา ชั้นปีละ 4 คน รวม 12 คน โดยมีผู้ปกครองของนักเรียนแต่ละคนเข้าร่วมกิจกรรมด้วย แล้วประเมินความรู้ความเข้าใจก่อนและหลังอบรมด้วยแบบทดสอบ 60 ข้อดังกล่าว ปรากฏผลการทดสอบตามตารางดังต่อไปนี้

ตารางที่ 1 แสดงภาพรวมค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสถิติทดสอบที และระดับนัยสำคัญทางสถิติของการทดสอบเปรียบเทียบคะแนนสอบก่อนและหลังการฝึกอบรมของนักเรียน (n = 12)

คะแนนการทดสอบที่ได้		$\bar{X}$	S.D.	$\bar{D}$	S.D. _D	t	Sig.
ด้านที่ 1	ก่อนอบรม	6.92	1.44	1.58	1.62	3.383	0.236
	หลังอบรม	8.50	1.45				
ด้านที่ 2	ก่อนอบรม	8.75	1.60	0.67	0.89	2.602 *	0.000
	หลังอบรม	9.42	1.08				
ด้านที่ 3	ก่อนอบรม	5.17	2.21	2.33	1.56	5.191 *	0.003
	หลังอบรม	7.50	1.00				
ด้านที่ 4	ก่อนอบรม	5.50	2.11	1.50	0.91	5.745 *	0.000
	หลังอบรม	7.00	1.48				
ด้านที่ 5	ก่อนอบรม	7.33	2.06	1.25	1.06	4.103 *	0.000
	หลังอบรม	8.58	1.78				
ด้านที่ 6	ก่อนอบรม	5.42	1.73	2.33	1.23	6.567 *	0.006
	หลังอบรม	7.75	0.87				

จากตารางแสดงให้เห็นถึงผลการทดสอบก่อนอบรมและหลังอบรมทั้ง 6 ด้าน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ถึงปีที่ 6 โดยในด้านที่ 1 ด้านความพร้อมของครอบครัว (F: Family readiness) มีค่าเฉลี่ยของคะแนนก่อนการอบรมและหลังการอบรม เท่ากับ 6.92 คะแนน และ 8.50 คะแนน ตามลำดับ เมื่อเปรียบเทียบระหว่างคะแนนก่อนการอบรมและหลังการอบรม พบว่า คะแนนหลังการอบรมของนักเรียนสูงกว่าคะแนนก่อนการอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ด้านที่ 2 ด้านสันติภายใน (I: Inner peace) มีค่าเฉลี่ยของคะแนนก่อนการอบรมและหลังการอบรม เท่ากับ 8.75 คะแนน และ 9.42 คะแนน ตามลำดับ

เมื่อเปรียบเทียบระหว่างคะแนนก่อนการอบรมและหลังการอบรม พบว่า คะแนนหลังการอบรมของนักเรียนสูงกว่าคะแนนก่อนการอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ด้านที่ 3 ด้านการรู้เท่าทันสื่อ (M: Media literacy) มีค่าเฉลี่ยก่อนการอบรมและหลังการอบรม เท่ากับ 5.17 คะแนน และ 7.50 คะแนน ตามลำดับ เมื่อเปรียบเทียบระหว่างคะแนนก่อนการอบรมและหลังการอบรม พบว่า คะแนนหลังการอบรมของนักเรียนสูงกว่าคะแนนก่อนการอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ด้านที่ 4 ด้านความฉลาดทางดิจิทัล (D: Digital intelligence quotient) มีค่าเฉลี่ยของคะแนนก่อนการอบรมและหลังการอบรม เท่ากับ 5.50 คะแนน และ 7.00 คะแนน ตามลำดับ เมื่อเปรียบเทียบระหว่างคะแนนก่อนการอบรมและหลังการอบรม พบว่า คะแนนหลังการอบรมของนักเรียนสูงกว่าคะแนนก่อนการอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ด้านที่ 5 ด้านทักษะทางสังคม (E : Empathy) มีค่าเฉลี่ยของคะแนนก่อนการอบรมและหลังการอบรม เท่ากับ 7.33 คะแนน และ 8.58 คะแนน ตามลำดับ เมื่อเปรียบเทียบระหว่างคะแนนก่อนการอบรมและหลังการอบรม พบว่า คะแนนหลังการอบรมของนักเรียนสูงกว่าคะแนนก่อนการอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ด้านที่ 6 ด้านการสื่อสารและความคิดสร้างสรรค์ (C : Communication and creativity) มีค่าเฉลี่ยของคะแนนก่อนการอบรมและหลังการอบรม เท่ากับ 5.42 คะแนน และ 7.75 คะแนน ตามลำดับ เมื่อเปรียบเทียบระหว่างคะแนนก่อนการอบรมและหลังการอบรม พบว่า คะแนนหลังการอบรมของนักเรียนสูงกว่าคะแนนก่อนการอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

เมื่อผ่านกระบวนการฝึกอบรมเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้สมาร์ทโฟนแล้ว ในช่วงท้ายของการฝึกอบรมได้จัดให้เด็กและผู้ปกครองทำบันทึกข้อตกลงในการใช้สมาร์ทโฟนเพื่อนำไปปฏิบัติที่บ้าน และติดตามผลด้วยแบบสังเกตพฤติกรรมเป็นเวลา 21 วัน พบว่า นักเรียนกลุ่มเป้าหมายมีพฤติกรรมการใช้สมาร์ทโฟนไปในทางบวก กล่าวคือ ระยะเวลาการใช้โดยเฉลี่ยลดลง แต่ใช้ในการแสวงหาความรู้เพื่อประโยชน์ในการศึกษามากขึ้น มีการพัฒนาทางด้านพฤติกรรมและอารมณ์ มีสมาธิ ความอดทน และมีจิตใจที่แน่วแน่มากขึ้น มีความรู้เท่าทันสามารถเลือกใช้ในทางสร้างสรรค์ เพื่อพัฒนาการเรียนรู้ตามความสนใจของตนได้นอกจากนี้ จากการติดตามดูแลกระทบบเชิงบวกของนักเรียนกลุ่มตัวอย่างหลังจากผ่านการพัฒนาการใช้สมาร์ทโฟนตามรูปแบบดังกล่าว ยังพบว่าการใช้สมาร์ทโฟนอย่างเหมาะสมและสร้างสรรค์ของนักเรียนกลุ่มตัวอย่างส่งผลให้นักเรียนส่วนใหญ่มีผลการเรียนที่ดีขึ้น ดังปรากฏตามตารางแสดงผลการเรียนในภาคเรียนก่อนและหลังการฝึกอบรม ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 2 แสดงผลการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

กลุ่มตัวอย่าง ชั้น ป.4	ระดับผลการเรียน เฉลี่ย 2/2564	ระดับผลการเรียน เฉลี่ย 1/2565	ผลต่าง
ST01	3.71	3.96	+0.25
ST02	3.88	3.83	-0.05
ST03	3.33	3.50	+0.17
ST04	3.63	3.71	+0.08

ตารางที่ 3 แสดงผลการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5

กลุ่มตัวอย่าง ชั้น ป.5	ระดับผลการเรียน เฉลี่ย 2/2564	ระดับผลการเรียน เฉลี่ย 1/2565	ผลต่าง
ST05	3.54	3.75	+0.21
ST06	3.93	3.79	-0.14
ST07	3.33	3.75	+0.42
ST08	3.04	3.08	+0.04

ตารางที่ 4 แสดงผลการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

กลุ่มตัวอย่าง ชั้น ป.6	ระดับผลการเรียน เฉลี่ย 2/2564	ระดับผลการเรียน เฉลี่ย 1/2565	ผลต่าง
ST09	2.75	3.79	+1.04
ST10	2.54	3.07	+0.53
ST11	2.39	3.04	+0.65
ST12	3.75	3.71	-0.04

จากตารางดังกล่าวแสดงให้เห็นว่านักเรียนกลุ่มตัวอย่าง 9 ใน 12 คน ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 75 มีระดับผลการเรียนเฉลี่ยสูงขึ้นเมื่อเทียบกับผลการเรียนเฉลี่ยในภาคการศึกษาก่อนหน้านี้ที่จะเข้ารับการฝึกอบรม จึงสามารถสรุปผลได้ว่า การศึกษาวิจัยนี้ทำให้ได้ทราบถึงบริบท สภาพปัญหา และแนวคิด ทฤษฎี การพัฒนาการใช้สมาร์ตโฟนของยุวชนยุคดิจิทัลตามแนวทางศาสตร์สมัยใหม่ รวมทั้งหลักพุทธสันติวิธีที่เอื้อต่อการพัฒนาการใช้สมาร์ตโฟนของยุวชนยุคดิจิทัล และได้รูปแบบพัฒนาการใช้สมาร์ตโฟนของยุวชนยุคดิจิทัล ในจังหวัดนครราชสีมาโดยพุทธสันติวิธี ซึ่งเป็นรูปแบบการพัฒนาที่สามารถนำไปใช้พัฒนายุวชนยุคดิจิทัลให้มีพฤติกรรมการใช้สมาร์ตโฟนที่เหมาะสม สามารถใช้เพื่อพัฒนาการเรียนรู้ตามวัยได้อย่างสร้างสรรค์ ซึ่งจะเป็นรากฐานสำคัญที่จะสร้างความเจริญเข้มแข็งให้แก่ประเทศไทย และส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบพัฒนาการใช้สมาร์โฟนของยุวชนยุคดิจิทัลในจังหวัดนครราชสีมา โดยพุทธสันติวิธี ซึ่งเป็นรูปแบบการพัฒนาโดยสถาบันครอบครัวทำให้ได้องค์ความรู้ใหม่ คือ “FIMDEC Model” ซึ่งสามารถอธิบายรายละเอียดของรูปแบบได้ดังนี้

Figure 1: FIMDEC MODEL

แกนในเป็นหลักการในการพัฒนาซึ่งต้องเริ่มจากสัมมาทิฐิ คือ การที่เด็กมีความเห็น ความเข้าใจ ที่ถูกต้องตามหลักแห่งความดีที่สอดคล้องกับศีลธรรม สามารถพิจารณาเกี่ยวกับคุณค่าของสิ่งที่ตนเข้าไปเกี่ยวข้องกับดี ไม่ดี ควรจะเป็น หรือไม่ควรจะเป็น เห็นประโยชน์จากการใช้สมาร์โฟนอย่างสร้างสรรค์ และเห็นโทษจากการใช้สมาร์โฟนที่ไม่เหมาะสม ซึ่งจะนำไปสู่การแสดงพฤติกรรมที่เอื้อให้เกิดการพัฒนา รวมทั้งสามารถสื่อสารและอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างสันติ ซึ่งปัจจัยให้เกิดการพัฒนา ประกอบด้วยปัจจัยภายใน ได้แก่ โยนิโซมนสิการ คือ การรู้คิดของเด็ก ที่สามารถคิดอย่างถูกวิธี คิดอย่างมีระเบียบ มีเหตุผล อยู่ในแนวทางของศีล ความดีงาม และความจริง และปัจจัยภายนอก ได้แก่ โปรโตโฆสะ คือ การมีสิ่งแวดล้อมที่ดี มีผู้ปกครองที่เป็นกัลยาณมิตร เป็นต้นแบบ เป็นผู้นำทางที่ดี สามารถจัดสรรสิ่งแวดล้อมรอบตัวเด็กให้เอื้อต่อการเรียนรู้ และส่งเสริมพัฒนาการตามวัย ซึ่งจะช่วยให้พัฒนาให้เด็กสามารถใช้สมาร์โฟนได้อย่างสร้างสรรค์ เป็นประโยชน์ต่อตนเองและสังคมส่วนรวม

แกนนอกเป็นเป้าหมายหรือผลลัพธ์ในการพัฒนา คือ การที่เด็กได้รับการพัฒนาครบทั้ง 4 ด้านตามหลักภาวนา 4 ประกอบด้วย

- 1) กายภาวนา ได้แก่ การพัฒนาด้านกายภาพ ให้เด็กมีสิ่งแวดล้อมที่ดี มีผู้ปกครองที่เป็นกัลยาณมิตรเป็นแบบอย่าง และให้คำแนะนำในการใช้สมาร์โฟนที่เหมาะสมแก่เด็กได้
- 2) สีสภาวนา ได้แก่ การพัฒนาด้านพฤติกรรม การสื่อสารและความสัมพันธ์ในทางสังคม ให้เด็กสามารถใช้สมาร์โฟนอย่างสร้างสรรค์ เป็นประโยชน์ และไม่ก่อความเสียหาย
- 3) จิตตภาวนา ได้แก่ การพัฒนาด้านจิตใจ ให้เด็กมีจิตสำนึกที่ดี มีจิตใจที่เข้มแข็งอดทนต่อสิ่งยั่วในการใช้สมาร์โฟน
- 4) ปัญญาภาวนา ได้แก่ การพัฒนาด้านปัญญา ให้เด็กมีทักษะในการคิดวิเคราะห์ รู้เท่าทัน สามารถใช้สมาร์โฟนเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของตนเองได้อย่างเหมาะสม

แกนกลางเป็นกระบวนการพัฒนาซึ่งมีขอบเขตที่จะต้องดำเนินการพัฒนาเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย มี 6 ด้าน ประกอบด้วย

1) ด้านความพร้อมของครอบครัว F (Family readiness) เด็กมีสัมพันธภาพที่ดีกับบุคคลในครอบครัว มีความรัก ความเข้าใจ ไว้วางใจ ดูแลเอาใจใส่ซึ่งกันและกัน มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและสร้างข้อตกลงในการใช้สมาร์ทโฟนและการอยู่ร่วมกัน เด็กมีระเบียบวินัย สามารถรับผิดชอบตนเอง และปฏิบัติตามข้อตกลงในการใช้สมาร์ทโฟนและการอยู่ร่วมกันในครอบครัวได้ ส่วนผู้ปกครองเป็นกัลยาณมิตร เป็นต้นแบบเป็นผู้นำทางที่ดี จัดสรรสิ่งแวดล้อมรอบตัวเด็กให้เอื้อต่อการเรียนรู้และส่งเสริมพัฒนาการตามวัย

2) ด้านสันติภายใน I (Inner peace) เด็กมีสติระลึกรู้เกี่ยวกับการกระทำของตน มีขันติ ความอดทน อดกลั้น มีอารมณ์แจ่มใส จิตใจที่ตั้งมั่นแน่วแน่ สามารถควบคุมจิตใจและการกระทำทั้งหลาย รวมทั้งการใช้สมาร์ทโฟนและสื่อสังคมออนไลน์ ให้บรรลุผลตามข้อตกลงที่ร่วมกันกำหนดขึ้น

3) ด้านการรู้เท่าทันสื่อ M (Media literacy) เด็กมีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องในการใช้สมาร์ทโฟน รู้คุณค่าแท้ คุณค่าเทียม รู้เท่าทันสื่อ (Media literacy) เห็นประโยชน์เห็นโทษ ผู้ปกครองสามารถให้คำแนะนำ และเด็กสามารถเลือกรับสื่อ รู้จักวิเคราะห์ ตีความ ตั้งคำถาม ทำความเข้าใจ ประเมินค่า และเลือกใช้สื่อให้เกิดประโยชน์ ไม่เกิดโทษต่อตนเองและผู้อื่น

4) ด้านความฉลาดทางดิจิทัล D (Digital intelligence quotient : DQ) เด็กมีทักษะการรักษาอัตลักษณ์ที่ดีของตนเอง ทักษะการจัดการเวลาหน้าจอ การจัดการกับการคุกคามบนโลกออนไลน์ การจัดการความปลอดภัย การจัดการความเป็นส่วนตัว การจัดการข้อมูลที่เป็นร่องรอยในโลกออนไลน์ และทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

5) ด้านทักษะทางสังคม E (Empathy) เด็กมีทักษะในการรับฟัง สามารถเข้าใจในอารมณ์ความรู้สึกของตนเองและของผู้อื่น มีทักษะในการจัดการกับอารมณ์ความรู้สึกของตนเองและผู้อื่นได้อย่างเหมาะสม รู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเรา นำไปสู่การแสดงออกและตอบสนองความรู้สึกของผู้อื่นอย่างเข้าใจ

6) ด้านการสื่อสารและความคิดสร้างสรรค์ C (Communication and creativity) เด็กมีทัศนคติที่ดีต่อผู้อื่น มีทักษะการสื่อสารทางบวก ใช้เทคโนโลยีอย่างมีจริยธรรม มีความรับผิดชอบต่อสังคม มีความคิดสร้างสรรค์ สามารถคิดริเริ่มในสิ่งใหม่ โดยใช้สมาร์ทโฟนและสื่อออนไลน์ให้เป็นประโยชน์ต่อตนเองและสังคมส่วนรวม

สำหรับรูปดอกบัวซึ่งอยู่ใจกลางรูปแบบเป็นสัญลักษณ์ของคุณงามความดีและการตื่นรู้ บัวเป็นไม้มงคล และถือว่าเป็นดอกไม้ประจำพระพุทธศาสนา เป็นตัวแทนของความบริสุทธิ์ ความเบิกบาน และความสงบสุข จึงเป็นสัญลักษณ์ที่สื่อแสดงให้เห็นถึงการนำหลักพุทธสันติวิธีมาเป็นหัวใจสำคัญในการพัฒนา โดยมีเครื่องมือในการพัฒนาประกอบด้วย หลักสูตรพัฒนาการใช้สมาร์ทโฟนของยุวชนยุคดิจิทัล แบบทดสอบความรู้ความเข้าใจก่อนและหลังการฝึกอบรม และแบบสังเกตพฤติกรรมสำหรับติดตามประเมินผลการพัฒนา

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 โดยการศึกษาเกี่ยวกับสภาพปัญหาการใช้สมาร์ทโฟนของเด็กอายุระหว่าง 10 ถึง 12 ปี ในจังหวัดนครราชสีมา พบว่า เด็กส่วนใหญ่ใช้เวลาอยู่กับสมาร์ทโฟนวันละหลายชั่วโมง ส่งผลต่อพฤติกรรมของเด็ก ได้แก่ นอนดึกตื่นสาย ใช้งานไม่สุภาพ มีพฤติกรรมก้าวร้าว ไปจนถึงการป่วยเป็นโรคสมาธิสั้น ไม่สามารถรับผิดชอบต่อตนเองได้ จำเป็นจะต้องได้รับการรักษาจากแพทย์อย่างจริงจัง และจากสถิติคดีของศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดนครราชสีมาตั้งแต่ปี 2558 ถึงปี 2564 ยังพบว่ามียุวชนวัยเด็กโตและเยาวชนอีกส่วนหนึ่งถูกดำเนินคดีในข้อหาต่างๆ อันเป็นผลมาจากการใช้สมาร์ทโฟนและสื่อออนไลน์

ไม่เหมาะสม รวมทั้งการกระทำความผิดเพื่อให้ได้มาซึ่งสมาร์ทโฟน โดยมีพฤติการณ์ในการกระทำความผิด มีแนวโน้มรุนแรงและมีความซับซ้อนมากยิ่งขึ้น ข้อมูลดังกล่าวแสดงให้เห็นว่ามีอันตรายแฝงอยู่กับสื่อออนไลน์ และการใช้สมาร์ทโฟนของเด็กและเยาวชน มีใช้เรื่องที่จะวางใจได้ว่าเป็นเรื่องธรรมดาของวิถีชีวิตในปัจจุบันที่มีความเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัยและเทคโนโลยีที่พัฒนา ซึ่งถ้าเด็กไม่ได้รับการดูแลและได้รับการแนะนำอย่างถูกต้อง น่าจะส่งผลกระทบต่อพัฒนาการและการใช้ชีวิตร่วมกับบุคคลอื่นในสังคม รวมทั้งอาจเกิดโรคภัย ซึ่งยากแก่การเยียวยาแก้ไขในวันข้างหน้าได้ จากการศึกษาแนวทางพัฒนาการใช้สมาร์ทโฟนตามศาสตร์สมัยใหม่ รวมทั้งการถอดบทเรียนจากบุคคลและองค์กรที่ประสบความสำเร็จในการพัฒนาเด็ก ที่ผู้วิจัยประมวลสังเคราะห์มาบูรณาการเป็นแนวทางในการสร้างรูปแบบพัฒนาการใช้สมาร์ทโฟนของยุวชนยุคดิจิทัล ส่วนใหญ่จะมีแนวทางที่สอดคล้องกันและเป็นการแก้ไขปัญหาการใช้สมาร์ทโฟนที่ไม่เหมาะสมโดยเน้นการพัฒนาให้เด็ก รู้คิด มีวิจารณญาณ รู้เท่าทันสื่อ และเน้นบทบาทของผู้ปกครองในการอบรมเลี้ยงดูด้วยความเอาใจใส่ จัดสรรสิ่งแวดล้อมรอบตัวเด็กให้เอื้อต่อการพัฒนาการเรียนรู้ และการทำกิจกรรมร่วมกันเพื่อลดเวลาหน้าจอ โดยผู้ปกครองใช้วิธีสร้างการมีส่วนร่วม ด้วยการทำข้อตกลงในการใช้สมาร์ทโฟนกับเด็ก เพื่อเป็นกติกาการใช้สมาร์ทโฟนในบ้าน และการให้ความรู้ที่ถูกต้อง เพื่อให้เด็กใช้สมาร์ทโฟนพัฒนาการเรียนรู้ได้อย่างสร้างสรรค์ สอดคล้องกับ Khamchareon and Polnikornkij (2018) ที่เห็นว่า ควรสอนทักษะดิจิทัล 8 ประการ เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้เท่าทันดิจิทัลสำหรับเด็ก โดยควรเป็นการทำงานแบบประสานความร่วมมือร่วมใจของสถาบัน ครอบครัวกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และเครือข่ายภาคประชาสังคม เพื่อขับเคลื่อนและสร้างภูมิคุ้มกันในการรู้เท่าทันดิจิทัลให้แก่เด็กและเยาวชน ซึ่งจะช่วยให้เด็กและเยาวชนเติบโตเป็นพลเมืองที่ดีของชาติต่อไป

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า หลักพุทธสันติวิธีที่เอื้อต่อการพัฒนาการใช้สมาร์ทโฟนของยุวชนยุคดิจิทัล คือ ปัจจยแห่งสัมมาทิฐิ หรือ มูลเหตุแห่งความเข้าใจถูกต้อง ได้แก่ โยนิโสมนสิการ และ ปรัตโธสะ หรือกัลยาณมิตร ซึ่งการที่เด็กจะเรียนรู้การใช้สมาร์ทโฟนอย่างถูกวิธีจะต้องเริ่มต้นด้วยการคิด พิจารณาหาเหตุผลอันชอบด้วยตนเองก่อน ซึ่งขั้นตอนนี้เป็นกระบวนการของ โยนิโสมนสิการ หรือการไตร่ตรองด้วยตนเองอย่างถูกวิธี และการได้รับคำแนะนำจากผู้อื่นที่เป็นกัลยาณมิตร ซึ่งในที่นี้หมายถึง ผู้ปกครอง หรือครูผู้สอน โดยขั้นตอนนี้เป็นกระบวนการของ ปรัตโธสะ หรือเสียงจากภายนอก โดยเฉพาะบิดามารดา ผู้ปกครองซึ่งเป็นบุคคลที่มีความใกล้ชิดกับเด็ก ที่จะช่วยดูแลประคับประคองด้วยหลักพรหมวิหารธรรม ประกอบด้วย เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา ซึ่งจะส่งเสริมให้เด็กมีโอกาสในการพัฒนาตนเอง มีความรับผิดชอบ ส่งผลให้เกิดการพัฒนาที่ครอบคลุมทั้ง 4 ด้าน คือ 1) การพัฒนาด้านกาย ซึ่งรวมทั้งสิ่งแวดล้อมอื่นๆ รอบกายด้วย 2) การพัฒนาด้านศีล คือความประพฤติ ซึ่งรวมทั้งการปฏิบัติตนในการอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นในสังคม 3) การพัฒนาด้านจิตใจ ให้มีความตั้งมั่นเข้มแข็ง ไม่หวั่นไหวไปกับสิ่งยั่วยวนในโลกออนไลน์ รวมทั้งการจัดการกับอารมณ์ความรู้สึกของตนเองและผู้อื่นได้อย่างเหมาะสม และ 4) การพัฒนาด้านปัญญา คือการพัฒนาความรู้คิด การรู้เท่าทันสื่อ รู้เท่าทันความเป็นไปของโลก สามารถปรับตัวได้อย่างเหมาะสมและใช้สื่อออนไลน์ได้อย่างสร้างสรรค์ ส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ สอดคล้องกับ Thipaniya (2015) ที่ให้ข้อเสนอว่า ปัญหาความรุนแรงที่เกิดจากช่องว่างระหว่างวัย อันสืบเนื่องมาจากสังคมมีความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ยุคดิจิทัลทำให้พฤติกรรมของคนต่างเจนเนอเรชันแตกต่างกัน เกิดความไม่เข้าใจ และกลายเป็นปัญหาความรุนแรงภายในครอบครัวนั้น สามารถแก้ไขตามแนวพุทธธรรม ด้วยรูปแบบ FPCW MODEL ที่ประกอบด้วย ศรัทธา (Faith) หมายถึง การปลูกฝังความเห็นชอบ การสร้างเสริมสัมมาทิฐิ ศีล (Precept) สมาธิ (Concentration) และปัญญา (Wisdom) ซึ่งสามารถประยุกต์ใช้แก้ปัญหาดังกล่าว เพื่อนำไปสู่การปรับเปลี่ยนวิธีคิดและการกระทำที่ไม่ใช้ความรุนแรง ลดช่องว่างระหว่างวัย และทำให้เกิดบรรยากาศการอยู่ร่วมกันที่ดีขึ้นได้

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า ผลการพัฒนาการใช้สมาร์ทโฟนของนักเรียนกลุ่มเป้าหมาย อายุ 10 ถึง 12 ปี จำนวน 12 คน จากโรงเรียนสุขานารี ที่ผ่านการฝึกอบรม ร่วมจัดทำบันทึกข้อตกลงการใช้สมาร์ทโฟนกับผู้ปกครอง และนำข้อตกลงไปปฏิบัติที่บ้าน โดยมีผู้ปกครองช่วยกำกับดูแลให้เป็นไปตามข้อตกลง และติดตามผลการปฏิบัติเป็นเวลา 21 วัน ด้วยแบบสังเกตพฤติกรรม ปรากฏว่าพฤติกรรมการใช้สมาร์ทโฟนของเด็กเปลี่ยนแปลงไปในเชิงบวก กล่าวคือ ระยะเวลาการใช้สมาร์ทโฟนโดยเฉลี่ยลดลง เป็นการใช้แสวงหาความรู้เพื่อประโยชน์ในการศึกษามากขึ้น มีการพัฒนาทางด้านพฤติกรรมและอารมณ์ เช่น มีสมาธิ ความอดทน และมีจิตใจแน่วแน่มากขึ้น รวมทั้งมีความรู้เท่าทันสามารถเลือกใช้ในทางสร้างสรรค์ เพื่อพัฒนาการเรียนรู้ตามความสนใจของตนได้ นอกจากนี้จากการติดตามดูแลผลกระทบเชิงบวกของนักเรียนกลุ่มเป้าหมาย ยังพบว่าการรู้จักแบ่งเวลาในการใช้สมาร์ทโฟนและจากการรู้จักนำสมาร์ทโฟนมาใช้ในการเรียนรู้ได้อย่างเหมาะสมดังกล่าว ยังส่งผลให้นักเรียนมีผลการเรียนที่ดีขึ้น โดยนักเรียน 9 ใน 12 คน ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 75 มีระดับผลการเรียนเฉลี่ยสูงขึ้นเมื่อเทียบกับผลการเรียนเฉลี่ยในภาคการศึกษาก่อนหน้านี้ที่จะเข้ารับการฝึกอบรมในหลักสูตรดังกล่าว จึงแสดงให้เห็นว่ารูปแบบพัฒนาการใช้สมาร์ทโฟนของยุวชนยุคดิจิทัล ในจังหวัดนครราชสีมาโดยพุทธสันติวิธี ซึ่งเป็นรูปแบบการพัฒนาที่ขับเคลื่อนโดยสถาบันครอบครัว มีผู้ปกครองเป็นผู้เสนอทางเลือกเชิงบวก โดยเปิดโอกาสให้เด็กมีส่วนร่วมกำหนดแนวทางในการพัฒนา ด้วยวิธีสร้างข้อตกลงเกี่ยวกับการใช้สมาร์ทโฟนในครอบครัว แล้วผู้ปกครองเอาใจใส่กำกับดูแลให้เป็นไปตามข้อตกลง เป็นรูปแบบการพัฒนาที่สามารถนำไปใช้เพื่อพัฒนายุวชนยุคดิจิทัลให้มีพฤติกรรมการใช้สมาร์ทโฟนที่เหมาะสม สามารถใช้เพื่อพัฒนาการเรียนรู้ตามวัยอย่างสร้างสรรค์ได้ สอดคล้องกับ Chitayasothorn (2009) ที่กล่าวว่ารูปแบบการเลี้ยงดูแบบเอาใจใส่ (Authoritative Parenting Style) ซึ่งเป็นรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูที่มีการผสมผสานระหว่างการควบคุมและการตอบสนองความต้องการของเด็กอยู่ให้ในระดับที่เหมาะสม เป็นรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูที่มีประสิทธิภาพ สามารถหล่อหลอมให้เด็กและเยาวชนเจริญเติบโตเป็นประชากรที่มีคุณภาพ มีความสามารถในการปรับตัว มีพฤติกรรมทางสังคมที่เหมาะสม มีความสามารถในการกำกับตนเอง และมีความฉลาดทางอารมณ์ ซึ่งจะส่งเสริมให้อยู่ร่วมกับบุคคลอื่นในครอบครัวและสังคมอย่างสันติ และเป็นกำลังสำคัญที่จะสร้างความเจริญเข้มแข็งให้แก่ประเทศชาติต่อไป

สรุป

รูปแบบพัฒนาการใช้สมาร์ทโฟนของยุวชนยุคดิจิทัลในจังหวัดนครราชสีมาโดยพุทธสันติวิธี เป็นรูปแบบการพัฒนาที่นำชุดความรู้ในหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนามาบูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่ เพื่อใช้แก้ปัญหาและพัฒนาพฤติกรรมการใช้สมาร์ทโฟนของยุวชนยุคดิจิทัล ให้สามารถใช้ในเนื้อหาและระยะเวลาที่เหมาะสม สามารถนำมาพัฒนาการเรียนรู้ตามวัยได้อย่างสร้างสรรค์ โดยใช้หลักปัจจัยแห่งสัมมาทิฐิ เป็นหลักการในการพัฒนา ประกอบด้วย โยนิโสมนสิการ คือการพัฒนาให้เด็กรู้จักคิด มีวิจยญาณ สามารถพิจารณาสิ่งต่างๆ อย่างถูกวิธี มีเหตุผล กับ ปรัตโธสะ คือการมีสิ่งแวดล้อมที่ดี มีผู้ปกครองที่เป็นกัลยาณมิตร เป็นต้นแบบ เป็นผู้นำทางที่ดีมีหลักพรหมวิหารธรรมในการอบรมเลี้ยงดูบุตรหลาน ซึ่งจะปจจัยภายในและปัจจัยภายนอกตัวเด็กที่จะช่วยส่งเสริมเด็กให้มีการพัฒนาที่ครอบคลุมทั้ง 4 ด้าน ตามหลักภาวา 4 คือการพัฒนาทางกายภาพ พฤติภาพ จิตภาพ และปัญญาภาพ โดยในกระบวนการพัฒนาให้บรรลุเป้าหมายดังกล่าว ได้แบ่งขอบเขตในการพัฒนาออกเป็น 6 ด้าน ได้แก่ ด้านความพร้อมของครอบครัว (F: Family readiness) ด้านสันติภายใน (I: Inner peace) ด้านการรู้เท่าทันสื่อ (M: Media literacy) ด้านความฉลาดทางดิจิทัล (D: Digital intelligence quotient) ด้านทักษะทางสังคม (E : Empathy) และด้านการสื่อสารและความคิดสร้างสรรค์ (C: Communication and creativity) เรียกว่า “FIMDEC Model” ซึ่งเมื่อนำรูปแบบดังกล่าว

ไปใช้พัฒนานักเรียนกลุ่มเป้าหมาย พบว่า พฤติกรรมการใช้สมาร์ทโฟนของเด็กเปลี่ยนแปลงไปในเชิงบวก กล่าวคือ เด็กมีระยะเวลาการใช้สมาร์ทโฟนโดยเฉลี่ยลดลง แต่เป็นการใช้แสวงหาความรู้เพื่อประโยชน์ในการศึกษามากขึ้น รวมทั้งมีความรู้เท่าทันสามารถเลือกใช้ในทางสร้างสรรค์ เพื่อพัฒนาการเรียนรู้ตามความสนใจของตนได้ และเมื่อติดตามคุณลักษณะเชิงบวกของนักเรียนกลุ่มเป้าหมาย ยังพบว่า การรู้จักแบ่งเวลาในการใช้สมาร์ทโฟนและจากการรู้จักนำสมาร์ทโฟนมาใช้ในการเรียนรู้อย่างเหมาะสมดังกล่าว ยังส่งผลให้เด็กมีผลการเรียนที่ดีขึ้น โดยนักเรียนกลุ่มเป้าหมายร้อยละ 75 มีระดับผลการเรียนเฉลี่ยสูงขึ้น เมื่อเทียบกับผลการเรียนเฉลี่ยในภาคการศึกษาก่อนหน้านี้ที่จะเข้ารับการฝึกอบรมในหลักสูตรดังกล่าว จึงแสดงให้เห็นว่ารูปแบบพัฒนาการใช้สมาร์ทโฟนของยุวชนยุคดิจิทัลในจังหวัดนครราชสีมาโดยพุทธสันติวิธี เป็นรูปแบบการพัฒนาที่สามารถนำไปใช้เพื่อพัฒนายุวชนยุคดิจิทัลให้มีพฤติกรรมการใช้สมาร์ทโฟนที่เหมาะสมสามารถใช้เพื่อพัฒนาการเรียนรู้ตามวัยได้อย่างสร้างสรรค์ ซึ่งจะเป็นรากฐานสำคัญที่จะสร้างความเจริญเข้มแข็งให้แก่ประเทศชาติ และส่งเสริมให้เกิดสันติสุขในการอยู่ร่วมกัน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 จากผลการวิจัยจะเห็นได้ว่าผู้ปกครองมีส่วนสำคัญในการสนับสนุนให้เกิดการพัฒนาการใช้สมาร์ทโฟนของเด็ก ผู้ปกครองจึงควรมีความรู้ความเข้าใจในการใช้สมาร์ทโฟนอย่างถูกต้องเหมาะสม ดังนั้น เพื่อให้การนำรูปแบบพัฒนาการใช้สมาร์ทโฟนของยุวชนยุคดิจิทัลไปประยุกต์ใช้เกิดประสิทธิ ภาพมากยิ่งขึ้น จึงควรมีการฝึกอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการใช้สมาร์ทโฟนแก่ผู้ปกครองเป็นการเฉพาะด้วย

1.2 ควรนำหลักสูตรพัฒนาการใช้สมาร์ทโฟนของยุวชนยุคดิจิทัลไปประยุกต์ใช้เป็นหลักสูตรระยะสั้น หรือกิจกรรมชุมนุม สำหรับโรงเรียนเพื่อให้ครูได้มีบทบาทในการพัฒนาการใช้สมาร์ทโฟนของเยาวชนยุคดิจิทัลอีกทางหนึ่ง

1.3 องค์กรภาครัฐ รวมทั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรให้ความสำคัญและสนับสนุนการนำรูปแบบพัฒนาการใช้สมาร์ทโฟนของยุวชนยุคดิจิทัลไปใช้ โดยการจัดสรรงบประมาณเพื่อการดังกล่าวผ่านโรงเรียนในสังกัดของตนอย่างเพียงพอ

1.4 ควรบูรณาการความร่วมมือของบุคคล หน่วยงาน หรือองค์กรที่เกี่ยวข้องกับเด็กในแต่ละท้องถิ่น เช่น บ้าน วัด โรงเรียน เพื่อดึงศักยภาพของแต่ละภาคส่วนมาใช้ในการขับเคลื่อนกระบวนการพัฒนาการใช้สมาร์ทโฟนของยุวชนยุคดิจิทัลในแต่ละพื้นที่

1.5 ควรขยายผลการพัฒนา โดยนำเด็กที่ผ่านกระบวนการพัฒนาการใช้สมาร์ทโฟนของยุวชนยุคดิจิทัลซึ่งมีผลสัมฤทธิ์สูง มาเป็นยุวชนต้นแบบเพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์และสร้างแรงบันดาลใจในการพัฒนาตนเองของเด็กที่เข้าร่วมกระบวนการพัฒนาในรุ่นต่อไป

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรนำรูปแบบพัฒนาการใช้สมาร์ทโฟนของยุวชนยุคดิจิทัลไปปรับใช้กับกลุ่มเป้าหมายในจำนวนที่มากขึ้นกว่าเดิม เพื่อตรวจสอบพัฒนาการของรูปแบบว่ามีผลสัมฤทธิ์เป็นอย่างไร

2.2 ควรนำรูปแบบพัฒนาการใช้สมาร์ทโฟนของยุวชนยุคดิจิทัลไปปรับใช้ในพื้นที่อื่นนอกจังหวัดนครราชสีมา เพื่อตรวจสอบว่าเกิดผลสัมฤทธิ์ของการพัฒนาทำนองเดียวกันหรือไม่

2.3 ควรนำรูปแบบพัฒนาการใช้สมาร์ทโฟนของยุวชนยุคดิจิทัลไปทดลองอบรมและปฏิบัติด้วยระยะเวลาที่แตกต่างกัน เพื่อตรวจสอบผลสัมฤทธิ์ว่าแตกต่างกันหรือไม่ อย่างไร

2.4 ควรนำรูปแบบพัฒนาการใช้สมาร์ทโฟนของยุวชนยุคดิจิทัลไปปรับใช้กับกลุ่มเป้าหมายที่มีอายุมากขึ้น เพื่อตรวจสอบว่ารูปแบบที่พัฒนาขึ้นยังมีความเหมาะสมหรือไม่ อย่างไร

2.5 ควรวิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบสำหรับใช้กับครอบครัวที่ไม่มีความพร้อม เช่น การจัดตั้งศูนย์พัฒนาการใช้สมาร์ทโฟนในชุมชน เพื่อทำหน้าที่สนับสนุนการพัฒนาการใช้สมาร์ทโฟนของเด็กแทนผู้ปกครอง กรณีเด็กที่บิดามารดาหย่าร้าง หรือครอบครัวแตกแยก เป็นต้น เพื่อตรวจสอบเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ และหาแนวทางในการพัฒนาการใช้สมาร์ทโฟนสำหรับยุวชนยุคดิจิทัลให้ครอบคลุมมากยิ่งขึ้น

References

- Chitayasothorn, D. (2009). Diana Baumrind's Parenting Styles. *Journal of University of the Thai Chamber of Commerce*, 29(4), 173-181.
- Damjub, W. (2017). Digital Communication. *Interdisciplinary Sripatum Chonburi Journal*, 3(1), 46-50.
- Department of Mental Health. (2000). *EQ: Emotional Intelligence*. Bangkok: Department of Mental Health.
- Khamcharoen, P., & Polnigongit, W. (2020). The Study of Digital Media Usage Behavior and Digital Literacy Skills of the Elementary School Student. *The Journal of Social Communication Innovation*, 8(1), 54-66.
- Khamcharoen, W., & Polnigongit, W. (2018). Children and Digital Literacy. *The Journal of Social Communication Innovation*, 6(2), 22-29.
- Nakhonratchasima Juvenile and Family Court. (2021). *Data of Statistic Cases of Nakhonratchasima Juvenile and Family Court During A.D. 2015-2011*. Nakhonratchasima: Nakhonratchasima Juvenile and Family Court.
- Panakul, S. (2006). Learning Management for Critical Thinking. *Ramkhamhaeng University Journal*, 23(4), 39.
- Phra Brahmaganabhorn (P.A. Payutto). (2013). *Buddhism as the Fundament of Science*. (13th ed.). Bangkok: Phidham.
- Phradhammapitaka (P.A. Payutto). (2003). *Family's happiness is Peace of Society*. Bangkok: Ariyamagga Fund.
- Silangam, W. (2018). Dangers of Smartphone Addiction. *Huachiew Chalermprakiet University Journal*, 22(43-44), 194-195.
- Susaoraj, P. (2013). *Thinking Development*. Bangkok: 9119 Technique Printing.
- Thongkham, L. (2003). *Psycho -Situational Related Self-Discipline Behavior of the Student Pratomsuksa VI Student, Chumphae District, Khon Kaen Province*. (Master's Thesis). Khon Kaen: Khon Kaen University.
- Tipnee, W. (2015). *Solution of Family Violence According to Buddhist Doctrine*. (Research Report). Nakhonprathom: Mahamakuta Rajavidyalaya Buddhist University.

Vatanasapt, W. (2012). *Conflict: Principle and Resolution Tool*. (4thed.) Khonkean: Khlangnanawitthaya.

แนวทางการบริหารงานวิชาการภายใต้สถานการณ์ COVID-19 ในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครนายก *

Guidelines for the Academic Administration During the COVID-19 Pandemic of Small Schools under the Nakhon Nayok Primary Education Service Area Office

¹จิตติมา รุ่งกฤตผล, สุदारัตน์ สารสว่าง และ วรณวิศา สืบบุญสรณ์ คล้ายจำแลง

¹Jittima Roongkrittapol, Sudarat Sarnswang

and Wanwisa Suebnusorn Klaijumlang

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

Faculty of Education, Kasetsart University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: jittima.ro@ku.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับปัญหาและข้อเสนอแนะการบริหารงานวิชาการภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรค COVID-19 ในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครนายก 2) ศึกษาแนวทางการบริหารงานวิชาการภายใต้สถานการณ์ COVID-19 ในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครนายก วิจัยดำเนินการวิจัยใช้วิธีการวิจัยแบบผสมผสาน 1. การวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่าง คือ ครูโรงเรียนขนาดเล็ก 152 คน จาก 71 โรงเรียน และ 2. การวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ 4 คน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง สถิติที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1) ปัญหาและข้อเสนอแนะการบริหารงานวิชาการภายใต้สถานการณ์ COVID-19 ในโรงเรียนขนาดเล็ก โดยภาพรวมทุกด้านมีปัญหาอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยของปัญหาเรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านการวัดผลประเมินผล ด้านการพัฒนาสื่อและใช้สื่อเทคโนโลยีการศึกษา ด้านการนิเทศการศึกษา ด้านการพัฒนาระบบการเรียนรู้ ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และด้านการพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในและมาตรฐานคุณภาพการศึกษา 2) แนวทางการบริหารงานวิชาการภายใต้สถานการณ์ COVID-19 ในโรงเรียนขนาดเล็ก ซึ่งได้มาโดยการนำปัญหาที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดของแต่ละด้านมาเป็นประเด็นในการสัมภาษณ์รายบุคคล สรุปได้แนวทางการประกอบด้วย การปรับกระชับเนื้อหาการสอนและตัวชี้วัด และเน้นทักษะของนักเรียนให้ตรงกับสถานการณ์ ตามสภาพที่เป็นจริง การใช้การมีส่วนร่วมของชุมชนด้านอุปกรณ์และสถานที่ การจัดอบรมพัฒนาครูด้านอุปกรณ์เทคโนโลยี การวัดผลด้วยวิธีการที่หลากหลายและยืดหยุ่น การนิเทศครูอย่างสม่ำเสมอเน้นเพื่อการสร้างกำลังใจ และการติดตามการแก้ปัญหา หน่วยงานต้นสังกัดชี้แจงวิธีการจัดทำรายงานประกันคุณภาพที่เหมาะสมกับสถานการณ์ COVID-19

*Received March 29, 2022; Revised June 22, 2022; Accepted July 4, 2022

คำสำคัญ: การบริหารงานวิชาการ; ภายใต้สถานการณ์ COVID-19; โรงเรียนขนาดเล็ก

Abstract

The objectives of this research article were: 1) to investigate the level of problems and recommendations for academic administration during the COVID-19 pandemic situations in small-sized schools under Nakhon Nayok Primary Education Service Area Office; and 2) to explore guidelines for academic administration during the COVID-19 pandemic situations in small-sized schools under Nakhon Nayok Primary Education Service Area Office. The study used a mixed-methods approach, which included the following: 1) Quantitative method using 152 teachers from 71 small-sized schools; and 2) Qualitative method involving interviews with four experts. The tool used was semi-structured interview. The statistics used in the study were frequency, percentage, mean, standard deviation, as well as content analysis.

The research results are as follows: 1) Problems and recommendations for academic administration in small-sized schools during the COVID-19 pandemic situations are overall at a high level. When each aspect is examined, the following aspects are discovered with a mean level ranging from high to low: measurement and evaluation, media development and the use of educational technology media, educational supervision, learning process development, school curriculum development, and the development of an internal quality assurance system and educational quality standards; and 2) The guidelines for academic administration in small-sized schools during the COVID-19 pandemic situations are obtained by using each aspect of problems with the highest level of mean to construct the interview questions. The findings indicate that: adjusting the teaching content and indicators, emphasizing students' skills to fit with actual situations, increasing community participation in terms of equipment and venues, offering training to improve teachers on technology equipment, measurement and evaluation should be conducted using various and flexible methods, regular teacher supervision with a focus on increasing teachers' motivation, following up on problem-solving, and the original affiliated agencies should be contacted to clarify the quality insurance report that is suitable for COVID-19 situations.

Keywords: Academic Administration; Under COVID-19 Situations; Small-Sized Schools

บทนำ

การศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างคน สังคม และชาติ เพื่อเตรียมพร้อมกับการเปลี่ยนแปลงในสังคมโลกศตวรรษที่ 21 ที่เจริญก้าวหน้าไปอย่างรวดเร็ว ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และฉบับแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และฉบับแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 ที่กำหนดให้การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม ในการดำรงชีวิตและสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข (Office of the Education Council, 2017) รวมถึงการบริหารงานวิชาการที่เป็นภารกิจหลักของโรงเรียนที่มุ่งพัฒนานักเรียนให้เป็นไป

ตามกรอบของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติอย่างเต็มศักยภาพ โดยการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีอย่างเหมาะสมให้เกิดประโยชน์สูงสุดและคุ้มค่าอย่างแท้จริง

อย่างไรก็ตาม ด้วยสถานการณ์การแพร่ระบาดของ COVID-19 ที่เกิดขึ้นทั่วโลกนับตั้งแต่ปลายเดือนธันวาคม 2562 ซึ่งทำให้มีผู้เสียชีวิตจำนวนมากและมีการประกาศปิดสถานศึกษา Pumsaran (2022) กล่าวว่าภายใต้สถานการณ์ COVID-19 รัฐบาลหลายประเทศใช้มาตรการเพื่อป้องกันการแพร่ระบาดของ COVID-19 ตามที่องค์การอนามัยโลกได้ประกาศเป็นภาวะฉุกเฉินทางด้านสาธารณสุข ประเทศไทยมีการรณรงค์มาตรการเว้นระยะห่างทางสังคม (Social Distancing) อย่างต่อเนื่อง ซึ่งส่งผลกระทบต่อสภาพสังคมและเศรษฐกิจ ตลอดจนระบบการจัดการเรียนการสอนของประเทศไทยในทุกกระดับชั้น กระทรวงศึกษาธิการมีมติเห็นชอบให้เลื่อนวันเปิดเทอมเพื่อเตรียมพร้อมในการจัดการเรียนการสอนรูปแบบใหม่ที่สอดคล้องกับมาตรการป้องกันการระบาดอย่างเคร่งครัด ในระดับโรงเรียนก็ได้มีการเตรียมความพร้อมเพื่อรับมือผลกระทบจากรูปแบบการเรียนที่เปลี่ยนไป ซึ่งเป็นเรื่องที่ทำนายสำหรับโรงเรียนที่ได้ผลกระทบด้านการจัดการเรียนการสอนออนไลน์และส่งผลกระทบต่อนักเรียน ผู้ปกครอง ครู และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องอย่างมาก ไม่ว่าจะเป็นด้านการขาดแคลนสื่อ อุปกรณ์ สัญญาณอินเทอร์เน็ต และผู้ปกครอง อีกทั้งทำให้นักเรียนขาดการปฏิสัมพันธ์ การฝึกทักษะในด้านการปฏิบัติจากแหล่งเรียนรู้ภายนอกและการเรียนจากการปฏิบัติจริง ส่งผลให้คุณภาพการจัดการเรียนรู้ลดลงทำให้เกิดภาวะการเรียนรู้ถดถอย (Learning Loss) ตลอดจนปัญหาทางเศรษฐกิจที่ตามมาทำให้เด็กหลายคนหลุดจากระบบการศึกษา ซึ่งทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาเพิ่มมากขึ้นจำเป็นต้องการวางแผนทางเปิดโรงเรียนเพื่อให้เด็กได้ไปโรงเรียนอีกครั้งและได้รับการดูแลตามมาตรการทางด้านสาธารณสุขและมาตรการทางสังคมอย่างเข้มงวด เพื่อให้นักเรียนสามารถเรียนรู้ได้อย่างเต็มศักยภาพและปลอดภัยจากโรคระบาด (Pongthat, 2019)

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครนายก มีโรงเรียนขนาดเล็ก ซึ่งมีจำนวนนักเรียนไม่เกิน 120 คน จำนวน 78 แห่ง ใน 4 อำเภอ ได้แก่ อำเภอเมืองนครนายก อำเภอบ้านนา อำเภอปากพลี และอำเภอองครักษ์ (Nakhon Nayok Primary Education Service Area Office, 2022) ซึ่งแต่ละโรงเรียนมีบริบทในการบริหารแตกต่างกัน โดยขึ้นอยู่กับความสามารถในการบริหารและการพัฒนาคุณภาพการศึกษาในการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนขนาดเล็ก พบว่า แต่เดิมก็มีปัญหาหลากหลายด้านอยู่แล้ว เช่น ครูไม่ครบชั้น นักเรียนแต่ละชั้นมีจำนวนน้อย ครูส่วนใหญ่ขาดทักษะในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ครูสอนไม่เต็มเวลา เต็มความสามารถ เพราะครูต้องปฏิบัติงานอื่นนอกเหนือจากการเรียนการสอนทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน อีกทั้งหลักสูตรและแผนการจัดการเรียนรู้ไม่สอดคล้องกับบริบทของโรงเรียน สื่อการเรียนการสอนและแหล่งเรียนรู้ที่มีอย่างจำกัด ซึ่งมีสาเหตุมาจากโรงเรียนได้รับงบประมาณน้อย ขาดการสนับสนุนจากชุมชนจึงส่งผลกระทบต่อให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำลงไปด้วย และยิ่งไปกว่านั้นปัจจัยที่ทำให้โรงเรียนขนาดเล็กล้มเหลวในการจัดการศึกษา คือ ผู้บริหารโรงเรียนมีภาระงานที่หนัก มีการบริหารงานหลายโรงเรียน หรือบางโรงเรียนขาดผู้บริหารโรงเรียนมีเพียงครูปฏิบัติหน้าที่แทนในตำแหน่งรักษาการผู้อำนวยการโรงเรียน จึงทำให้การตัดสินใจสั่งการบริหารงานในโรงเรียนทำได้ไม่เต็มที่ ดังนั้น เมื่อเกิดเหตุการณ์เกิดสถานการณ์การแพร่ระบาดของ COVID-19 ที่เกิดขึ้นก็ยิ่งทำให้สถานการณ์ยากลำบากกว่าเดิมหลายเท่า

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาแนวทางการบริหารงานวิชาการภายใต้สถานการณ์ COVID-19 ในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครนายก ที่ส่งผลโดยตรงต่อการบริหารงานวิชาการในทุกด้าน ได้แก่ การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ การพัฒนาและใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา การวัดผลประเมินผล การนิเทศการศึกษา และการพัฒนาระบบประกันคุณภาพ

ภายในและมาตรฐานคุณภาพการศึกษา เพื่อให้การบริหารงานวิชาการมีประสิทธิภาพสอดคล้องกับบริบทของโรงเรียน ตามหลักสูตร มาตรฐาน สาระการเรียนรู้ ตัวชี้วัด คุณลักษณะอันพึงประสงค์ และอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องของแต่ละโรงเรียน เพื่อให้โรงเรียนสามารถตั้งรับ ปรับตัวกับสถานการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้น และเป็นข้อมูลสำหรับครู ผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก และศึกษานิเทศก์สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาประถมศึกษาตอนต้นสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงและพัฒนาโรงเรียนขนาดเล็กให้มีคุณภาพและมีความปลอดภัยสำหรับครูและนักเรียนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับปัญหาและข้อเสนอแนะการบริหารงานวิชาการภายใต้สถานการณ์ COVID-19 ในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตอนต้น
2. เพื่อศึกษาแนวทางการบริหารงานวิชาการภายใต้สถานการณ์ COVID-19 ในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตอนต้น

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Method) โดยใช้วิธีวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) ในการเก็บข้อมูลและวิเคราะห์เชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ในช่วงปีการศึกษา 2564 ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาด้านเนื้อหาเอกสารแนวคิดทฤษฎี แบ่งเป็น 2 ระยะ ระยะที่ 1 ศึกษาระดับปัญหาและข้อเสนอแนะ ด้วยวิธีวิจัยเชิงปริมาณ ระยะที่ 2 ศึกษาแนวทางการบริหารงานวิชาการ ด้วยวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ดังนี้

1. ศึกษาแนวคิดทฤษฎี และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัญหาและแนวทางการบริหารงานวิชาการ เพื่อกำหนดกรอบแนวคิด วัตถุประสงค์ ประชากร และเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
2. ผู้วิจัยดำเนินการสังเคราะห์ข้อบ่งชี้การบริหารงานวิชาการของกระทรวงศึกษาธิการ (Ministry of Education, 2007) ผลจากการสังเคราะห์ พบว่า ประกอบด้วย 6 ด้าน ได้แก่ ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ด้านการวัดผลประเมินผล ด้านการพัฒนาและใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา ด้านการนิเทศการศึกษา ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ และด้านการพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในและมาตรฐานคุณภาพการศึกษา

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาในภาคสนาม มีการศึกษา 2 ระยะ ได้แก่

ระยะที่ 1 การเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามเกี่ยวกับปัญหาและข้อเสนอแนะ

ระยะที่ 2 แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างเกี่ยวกับแนวทางการบริหารงานวิชาการ

ขั้นตอนที่ 3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้ให้ข้อมูลในการวิจัย ประกอบด้วย 2 กลุ่ม ได้แก่

1. ผู้ให้ข้อมูลด้วยแบบสอบถาม ประชากรประกอบด้วย ครูโรงเรียนขนาดเล็ก จำนวน 253 คน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตอนต้น แล้วใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย ได้กลุ่มตัวอย่าง 152 คน จากโรงเรียนขนาดเล็ก 71 แห่ง
2. ผู้ให้ข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์ เพื่อหาแนวทางในการบริหารงานวิชาการภายใต้สถานการณ์ COVID-19 จากผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษา 4 คน ประกอบด้วย ศึกษานิเทศก์ 1 คน ผู้บริหารโรงเรียน 1 คน ครูหัวหน้าวิชาการ 1 คน และนักวิชาการมหาวิทยาลัย 1 คน

ขั้นตอนที่ 4 เครื่องมือและวิธีการที่ใช้การศึกษา ดังนี้

1. การสร้างแบบสอบถาม ประกอบด้วย 2 ตอน ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับปัญหาและข้อเสนอแนะการบริหารงานวิชาการภายใต้สถานการณ์ COVID-19 ในโรงเรียนขนาดเล็ก ตามองค์ประกอบที่ได้จากสังเคราะห์งานวิจัย มี 6 ด้าน แบบสอบถามมีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนการประมาณค่า 5 ระดับ และมีคำถามปลายเปิดเพื่อการเสนอแนะ

2. การสร้างแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างเกี่ยวกับแนวทางการบริหารงานวิชาการภายใต้สถานการณ์ COVID-19 ในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครนายก โดยนำข้อมูลจากแบบสอบถามรายข้อที่มีค่าเฉลี่ยปัญหาสูงสุดในแต่ละด้านมาเป็นประเด็นในการสัมภาษณ์ จำนวน 6 ด้าน

3. การหาประสิทธิภาพเครื่องมือทั้งแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ โดยผ่านการตรวจเครื่องมือจากผู้เชี่ยวชาญ 3 คน ได้ค่าความตรงเชิงเนื้อหาอยู่ระหว่าง 0.67 – 1.00 และทดลองใช้เครื่องมือ (Tryout) ในโรงเรียนที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 ชุด ได้ค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.964

ขั้นตอนที่ 5 การรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอนดังนี้

1. จัดทำหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูลจากมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ไปยังโรงเรียนขนาดเล็กสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครนายก และส่งแบบสอบถามระบบอิเล็กทรอนิกส์ (Google Form) ระหว่างวันที่ 25 มกราคม 2565 ถึง วันที่ 2 กุมภาพันธ์ 2565 และดำเนินการเก็บข้อมูลครู จำนวน 152 คน ได้รับแบบสอบถามกลับคืนมา คิดเป็นร้อยละ 100 โดยผู้วิจัยทำการตรวจสอบความครบถ้วนสมบูรณ์ของแบบสอบถามที่ได้รับกลับคืนนั้นมีความสมบูรณ์ทุกฉบับ และนำข้อมูลมาวิเคราะห์ทางสถิติ

2. จัดทำหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการสัมภาษณ์จากมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ไปยังผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 4 คน สัมภาษณ์เป็นรายบุคคล คิดเป็นร้อยละ 100 และนำข้อมูลมาวิเคราะห์เนื้อหา

ขั้นตอนที่ 6 การวิเคราะห์ข้อมูล

1. ตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามที่ได้รับการตอบกลับมาและบันทึกข้อมูลลงคอมพิวเตอร์เพื่อวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปทางสถิติ

2. ทำการวิเคราะห์ค่าสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์เชิงเนื้อหา

ขั้นตอนที่ 7 สรุปผล และนำเสนอผลการศึกษาวิจัย ตามวัตถุประสงค์การวิจัย

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 การศึกษาระดับปัญหาและข้อเสนอแนะการบริหารงานวิชาการภายใต้สถานการณ์ COVID-19 ในโรงเรียนขนาดเล็ก โดยการหาค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน มีผลการวิเคราะห์ทางสถิติ ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ระดับปัญหาการบริหารงานวิชาการภายใต้สถานการณ์ COVID-19 ในโรงเรียนขนาดเล็ก โดยภาพรวมทุกด้าน

(n = 152)

รายการ	ระดับปัญหาการบริหารงานวิชาการ			
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ ปัญหา	อันดับ
1. ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา	4.15	0.83	มาก	5
2. ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้	4.17	0.77	มาก	4
3. ด้านการพัฒนาและใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา	4.18	0.76	มาก	2
4. ด้านการวัดผลประเมินผล	4.20	0.78	มาก	1
5. ด้านนิเทศการศึกษา	4.18	0.79	มาก	3
6. ด้านการพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในและมาตรฐาน คุณภาพการศึกษา	4.13	0.78	มาก	6
รวมเฉลี่ย	4.17	0.78	มาก	-

จากตารางที่ 1 ระดับปัญหาการบริหารงานวิชาการในภาพรวม ทุกด้าน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.17, S.D. = 0.78) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยเป็นอันดับสูงสุด คือ ด้านการวัดผลประเมินผล มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.20, S.D. = 0.78) รองลงมา คือ ด้านการพัฒนาและใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.18, S.D. = 0.76) กับด้านนิเทศการศึกษา มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.18, S.D. = 0.79) และ อันดับต่ำสุด คือ ด้านการพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในและมาตรฐานคุณภาพการศึกษา มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.13, S.D. = 0.78)

ข้อมูลจากคำถามปลายเปิดผู้ให้ข้อมูลให้ข้อเสนอแนะดังนี้ 1) ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ควรปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบันตามสภาพปัญหาของโรงเรียนที่แท้จริง โดยเน้นการบูรณาการเพื่อกระชับเนื้อหา และควรจัดให้ครูเข้ารับการอบรม 2) ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ควรจัดรูปแบบกระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลายและอุปกรณ์ให้เหมาะสมกับบริบทและสถานการณ์ COVID-19 ควรจัดอบรมส่งเสริมให้ครูมีการพัฒนางานสอน และควรเพิ่มจำนวนครูผู้สอนเพื่อประโยชน์ในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพ 3) ด้านการพัฒนาและใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา ควรปรับเปลี่ยนและพัฒนาสื่อการเรียนรู้ในรูปแบบกิจกรรมที่หลากหลายตามสถานการณ์ให้สอดคล้องกับการเรียนการสอนและเหมาะสมกับบริบทของโรงเรียนอย่างคุ้มค่ากับทรัพยากรที่มีจำกัด ควรจัดอบรมและส่งเสริมให้ครูได้พัฒนาทักษะการใช้สื่อและเทคโนโลยีให้ทันสมัยมากขึ้น และควรขอการสนับสนุนจากภาครัฐให้มากกว่านี้ 4) ด้านการวัดผลประเมินผล ควรวัดผลประเมินผลตามสภาพจริง มีความยืดหยุ่นและหลากหลาย และควรวัดผลประเมินผลตามเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรที่กำหนด 5) ด้านการนิเทศการศึกษา ควรมีการนิเทศติดตามการจัดการเรียนการสอนและใช้สื่อโซเชียลในชั้นเรียนตามกระบวนการเป็นระยะทุกสัปดาห์ และควรมีการนิเทศติดตามจากผู้บริหารในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ตามมาตรการที่โรงเรียนกำหนด 6) ด้านการพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในและมาตรฐานคุณภาพการศึกษา ควรประชุมและชี้แจงให้ครูเข้าใจกระบวนการระบบประกันคุณภาพภายในและมาตรฐานคุณภาพการศึกษา และควรพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในและมาตรฐานคุณภาพการศึกษาตามสภาพจริงของบริบทโรงเรียนอย่างต่อเนื่อง

วัตถุประสงค์ที่ 2 แนวทางการบริหารงานวิชาการภายใต้สถานการณ์ COVID-19 ในโรงเรียนขนาดเล็ก สรุปได้แนวทางประกอบด้วย ด้านหลักสูตรสถานศึกษาให้สอดคล้องกับสถานการณ์ COVID 19 ด้านกระบวนการเรียนรู้ต้องได้รับความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ด้านการใช้สื่อและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา สนับสนุนให้ครูได้พัฒนาศักยภาพเพื่อมาปรับใช้กับการจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ด้านการวัดและประเมินผลให้มีความหลากหลายสอดคล้องกับบริบทของผู้เรียน ด้านการนิเทศการศึกษาเพื่อให้ครูเกิดการพัฒนาและสร้างขวัญกำลังใจ ด้านระบบประกันคุณภาพภายในและมาตรฐานคุณภาพการผู้บริหารควรส่งเสริมให้ครูได้รับการอบรมเพื่อเพิ่มศักยภาพในการจัดทำแผนปฏิบัติการของโรงเรียนและสร้างเครือข่ายประกันคุณภาพของโรงเรียน

องค์ความรู้ใหม่

จากการศึกษา “แนวทางการบริหารงานวิชาการภายใต้สถานการณ์ COVID-19 ในโรงเรียนขนาดเล็กสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครนายก” พบปัญหาการบริหารงานวิชาการภายในโรงเรียนขนาดเล็กที่สามารถนำมาใช้เป็นแนวทางในการบริหารงานวิชาการให้ประสบผลสำเร็จและเกิดประสิทธิภาพสูงสุด โดยปัญหาการบริหารงานวิชาการทั้ง 6 ด้าน ประกอบด้วย 1) ปัญหาด้านการพัฒนาหลักสูตร คือ หลักสูตรสถานศึกษามุ่งเน้นให้ผู้เรียนเกิดความรู้ ความเข้าใจ และทักษะ ตามเนื้อหาที่พัฒนาขึ้น โดยอ้างอิงจากหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งไม่สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบันที่ผู้เรียนต้องเผชิญกับสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส COVID 19 ซึ่งมีความสำคัญกับการดำรงชีวิตมากกว่า ทำให้การจัดกิจกรรมเพื่อให้ผู้เรียนเกิดทักษะตามหลักสูตรสถานศึกษาเป็นไปได้ยาก จากการศึกษพบแนวทางในการแก้ปัญหา คือ โรงเรียนควรปรับกระชับเนื้อหา ตัวชี้วัดที่ต้องรู้-ควรรู้ ลดจำนวนชั่วโมงและเน้นทักษะของนักเรียนให้ตรงกับสถานการณ์ COVID-19 ตามสภาพที่เป็นจริง 2) ปัญหาด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ประเด็นการให้ครูพัฒนาสื่อการเรียนรู้ออนไลน์ทำได้ยาก เนื่องจากครูไม่มีความเชี่ยวชาญและนักเรียนขาดแคลนอุปกรณ์ในการเรียนออนไลน์ พบแนวทางในการแก้ปัญหาคือ ขอความร่วมมือและการมีส่วนร่วมของชุมชนที่มีอุปกรณ์และสถานที่เรียน เช่น บริจาคอุปกรณ์หรือทุนทรัพย์เพื่อจัดหาอุปกรณ์สำหรับมอบให้นักเรียนที่ขาดแคลน จัดหาสถานที่เรียนให้เป็นไปตามมาตรการในช่วงการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส COVID-19 เป็นต้น 3) ปัญหาด้านการพัฒนาและใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา ประเด็นครูขาดความรู้ ความเข้าใจในการพัฒนาและใช้สื่อเทคโนโลยีออนไลน์เพราะเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นใหม่ครูยังไม่ได้เตรียมตัวพร้อมสำหรับปัญหานี้ พบแนวทางในการแก้ปัญหาคือ ควรจัดอบรมพัฒนาการสร้างและการใช้สื่อหรือจัดเตรียมอุปกรณ์เทคโนโลยี 4) ปัญหาประเด็นการให้ครูออกแบบวิธีการวัดผลเป็นปัญหามากเพราะสภาพบริบทการเรียนรู้ของนักเรียนไม่เหมือนกันจึงทำให้ผลการเรียนรู้และคุณภาพไม่เท่ากันด้วย พบแนวทางในการแก้ปัญหาคือ การปรับตัวชี้วัดที่จำเป็นที่สุดแล้วจึงสังเกตหรือการวัดกับตัวนักเรียนเมื่อมารับส่งใบงานที่โรงเรียนและควรมีการอบรมครูเกี่ยวกับวิธีวัดผลที่หลากหลาย 5) ปัญหาด้านการนิเทศการศึกษา ประเด็นในสถานการณ์ COVID-19 ไม่สามารถนิเทศการสอนในชั้นเรียนได้ และการนิเทศทางไกลทำให้ไม่สะดวกต่อการแนะนำเทคนิคการสอน พบแนวทางในการแก้ปัญหาคือ ควรใช้การนิเทศเพื่อเน้นการสร้างขวัญกำลังใจกับครูผ่านทางสื่อโซเชียลเพื่อสอบถามปัญหาที่เกิดขึ้นและให้คำแนะนำอย่างเป็นกันเอง นอกจากนี้ทางโรงเรียนควรจัดให้มีการนิเทศให้ความรู้แก่ครูโดยการขอความร่วมมือจากภาคส่วนต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง 6) ปัญหาด้านการพัฒนาประกันคุณภาพภายในและมาตรฐานคุณภาพการศึกษา ประเด็นการจัดส่งรายงานคุณภาพการศึกษาประจำปี (SAR) ไม่ตรงกับสภาพจริง พบแนวทางในการแก้ปัญหาคือ ให้หน่วยงานต้นสังกัดอำนวยความสะดวกโดยชี้แจงวิธีการจัดทำรายงานให้เหมาะสมกับบริบท แสดงดังภาพที่ 1

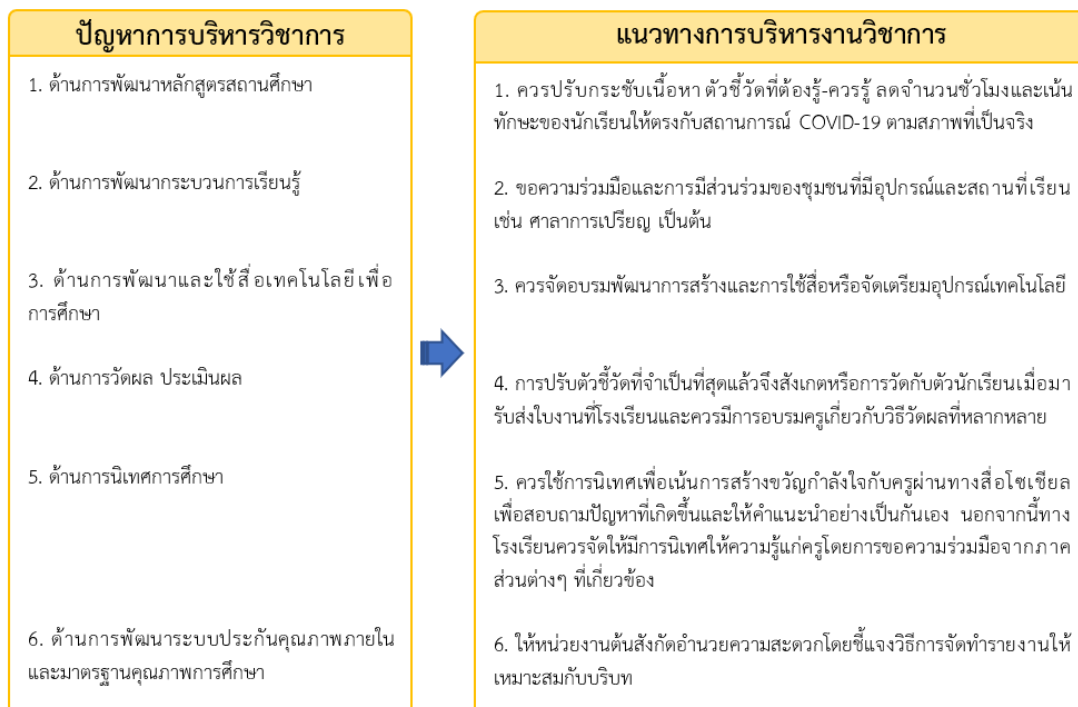

Figure 1: The New Body Knowledge of Guidelines for the Academic Administration During the COVID-19 Pandemic of Small Schools under the Nakhon Nayok Primary Education Service Area Office

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยที่ได้จากแบบสอบถามและคำถามปลายเปิด วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ระดับปัญหาและข้อเสนอแนะการบริหารงานวิชาการภายใต้สถานการณ์ COVID-19 ในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา พบว่า มีปัญหาในทุกด้านและในระดับมาก ทั้งในภาพรวมและรายข้อ โดยมีค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานใกล้เคียงกัน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยปัญหามันดับสูงสุด คือ ด้านการวัดผล ประเมินผล รองลงมา คือ ด้านการพัฒนาและใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา ด้านการนิเทศการศึกษา ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และด้านการพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในและมาตรฐานคุณภาพการศึกษา ตามลำดับ ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะบริบทของโรงเรียนที่ทำการศึกษาคือโรงเรียนขนาดเล็ก ซึ่งมีความขาดแคลนทั้งด้านจำนวนครูประจำการ งบประมาณ อุปกรณ์ สื่อการสอน และความช่วยเหลือจากชุมชนเนื่องจากโรงเรียนขนาดเล็กในจังหวัดนครนายกตั้งอยู่ในเขตเกษตรกรรม ซึ่งชุมชนมีระดับเศรษฐกิจในระดับปานกลางถึงต่ำ ดังนั้น เมื่อเกิดสถานการณ์การแพร่ระบาดของ COVID-19 จึงทำให้สภาพการจัดการเรียนการสอนยังมีปัญหาเพิ่มขึ้น สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ปัญหาสูงสุดคือ โรงเรียนส่งเสริมให้ครูผู้สอนเน้นทักษะความสามารถของผู้เรียนให้สอดคล้องกับหลักสูตรสถานศึกษา ภายใต้สถานการณ์ COVID-19 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะหลักสูตรสถานศึกษาไม่สอดคล้องกับสถานการณ์จริงของนักเรียน ในสภาพที่โรงเรียนและชุมชนกำลังระมัดระวังการแพร่ระบาดของ COVID-19 เป็นเวลามากกว่าหนึ่งปีการศึกษา ทักษะตามหลักสูตรสถานศึกษา อาจจะไม่มีความสำคัญไม่มากเท่ากับความเร่งด่วนของการสอนเกี่ยวกับการป้องกันตนเองให้ปลอดภัยจากโรค COVID-19 ซึ่งเป็นสถานการณ์จริงของนักเรียนที่นักเรียนควรได้รับความรู้อย่างเร่งด่วนมากกว่า ดังนั้น แนวทางคือ โรงเรียนควรปรับกระชับเนื้อหาตามหลักสูตรสถานศึกษาเพื่อสอดคล้องกับความรู้ตามสถานการณ์

จริง ปรับลดจำนวนตัวชี้วัดที่ต้องรู้-ควรรู้ ลดจำนวนชั่วโมงเรียนเพื่อป้องกันนักเรียนเกิดภาวะความเครียดและเน้นสอนทักษะของนักเรียนตามสภาพที่เป็นจริงซึ่งมีความจำเป็นมากกว่า นอกจากนี้การมุ่งเน้นทักษะความสามารถของนักเรียนยังขาดความชัดเจน เพราะสถานการณ์ในการสอนแตกต่างจากที่ครูเคยปฏิบัติ ในสถานการณ์นี้ครูไม่สามารถดึงความสนใจและสมาธิในการเรียนของนักเรียนด้วยการสอนออนไลน์ได้มากนัก นอกจากนี้ครูยังขาดความรู้ในการสร้างสื่อที่สามารถสื่อกิจกรรมของทักษะต่างๆ ให้นักเรียนฝึกปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจากการขาดแคลนอุปกรณ์ในการเรียนแบบออนไลน์ทั้งในด้านของครูผู้สอนและด้านของนักเรียน เช่น โทรศัพท์มือถือซึ่งมีไม่เพียงพอในแต่ละครอบครัว โทรศัพท์ที่บ้านนักเรียนไม่มีกล่องรับสัญญาณ DLTV โทรศัพท์บางบ้านเป็นแบบเก่าที่ไม่สามารถรับสัญญาณอินเทอร์เน็ตได้ และแม้ว่านักเรียนบางคนจะมีอุปกรณ์พร้อม แต่ก็ยังประสบปัญหาเกี่ยวกับการดูแลโดยผู้ปกครอง ซึ่งมีทั้งการไม่ดูแลจัดการนักเรียนให้มีความพร้อมในการเรียนแต่ละวันแล้ว ยังมีผู้ปกครองที่ช่วยนักเรียนมากเกินไปจนนักเรียนไม่ได้รับการเรียนรู้ด้วยตนเอง การติดตามประเมินผลของหน่วยงานต้นสังกัดก็ไม่สามารถให้คำแนะนำที่โรงเรียนจะสามารถนำมาแก้ปัญหาได้ สอดคล้องกับ Phusima (2019) พบว่า หลักสูตรการศึกษาพื้นฐานของไทยในปัจจุบัน เน้นเนื้อหาหนัก ครูจำเป็นต้องใช้เวลาเยอะเพื่อสอนได้ครบถ้วน และไม่เอื้อให้นักเรียนมีส่วนร่วม (Active Learning) เท่าที่ควร หากยังใช้หลักสูตรเดิมในการเรียนการสอนภายใต้สถานการณ์ COVID-19 ครูต้องใช้เวลาสอนมากขึ้นเพื่อสอนให้ครบถ้วน การปรับหลักสูตรให้กระชับควบคู่ไปกับการจัดลำดับความสำคัญรวมทั้งผ่อนคลายตัวชี้วัด โครงสร้างเวลาเรียนจะช่วยลดความกดดัน โดยยังคงคุณภาพขั้นต่ำไว้ได้ หลักสูตรแกนกลางของไทยกำหนดตัวชี้วัด “ต้องรู้” และ “ควรรู้” ในแต่ละสาระวิชาแล้ว แต่ต้องเพิ่มความชัดเจนโดยระบุเนื้อหาจำเป็นของแต่ละช่วงวัย

ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ปัญหาสูงสุดคือ โรงเรียนจัดการเรียนการสอนในรูปแบบผสมผสาน 5 On ภายใต้สถานการณ์ COVID-19 ที่เป็นเช่นนี้เพราะโรงเรียนขนาดเล็กของจังหวัดนครนายก ในช่วงสถานการณ์ COVID-19 มีนักเรียนที่ไม่พร้อมในเรื่องอุปกรณ์การเรียนจำนวนมาก และการดูแลของผู้ปกครองยังไม่เหมาะสม ทำให้นักเรียนมีวิธีการเรียนที่แตกต่างกันตามความพร้อมของแต่ละคน เช่น บางคนเรียน On-site บางคน Online ในคาบเดียวกันทำให้ครูต้องดูแลทั้งนักเรียนที่ห้องเรียนและที่บ้าน ทำให้ทางโรงเรียนส่วนใหญ่ใช้วิธีให้ผู้ปกครองมารับส่งใบงาน และอธิบายวิธีการให้ผู้ปกครองนำไปช่วยสอนนักเรียน สอดคล้องกับ Pumsaran (2022) พบว่า การเรียนการสอนรูปแบบใหม่ท่ามกลางความเหลื่อมล้ำการเรียนในช่วงปิดโรงเรียนมีหลายรูปแบบ ส่วนใหญ่คนมักจะพูดถึงการเรียนออนไลน์ พบว่าเด็กในหลายพื้นที่ขาดความพร้อมในการเรียนออนไลน์ ขาดคอมพิวเตอร์ ขาดอินเทอร์เน็ต ยังสอดคล้องกับ Office of the Basic Education Commission (2022) ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของ COVID-19 สำหรับโรงเรียนมีข้อจำกัดด้านความปลอดภัยที่เหมาะสม โดย “โรงเรียนที่อยู่ในพื้นที่สีแดงเข้ม” จะสามารถดำเนินการได้เพียง 4 รูปแบบเท่านั้น ยกเว้น On-site ตามมติของศูนย์บริหารสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (ศบค.) นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ Education Team (2022) พบว่า โรงเรียนจัดการเรียนการสอนแบบ On-hand คือจัดใบงานให้กับนักเรียน เป็นลักษณะแบบเรียนสำเร็จรูป ให้นักเรียนรับไปเป็นชุดไปเรียนด้วยตัวเองที่บ้าน โดยมีครูออกเยี่ยมเป็นครั้งคราว หรือให้ผู้ปกครองทำหน้าที่เป็นครูคอยช่วยเหลือเพื่อให้นักเรียนสามารถเรียนได้อย่างต่อเนื่อง

ประเด็นรูปแบบการสอนแบบผสมผสาน 5 On นี้มีความเกี่ยวข้องกับการบริหารวิชาการด้านต่อไปนี้เป็น คือ ด้านการพัฒนาและใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา ปัญหาสูงสุดคือ โรงเรียนมีการพัฒนาบุคลากรเกี่ยวกับการพัฒนาสื่อการเรียนรู้ด้านเทคโนโลยีในรูปแบบออนไลน์ ภายใต้สถานการณ์ COVID-19 ทั้งนี้ การให้ครูพัฒนาสื่อการเรียนรู้ออนไลน์ทำได้ยากเพราะเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นใหม่ครูยังไม่มีผู้เชี่ยวชาญและความพร้อม

รับมือกับปัญหา และนักเรียนขาดแคลนอุปกรณ์ในการเรียนออนไลน์ดังได้กล่าวมาแล้ว นอกจากนี้ครูยังมีหน้าที่จัดการให้นักเรียนและตนเองปลอดภัยจากการติดเชื้อ ที่ต้องดำเนินการต่างๆ ตามที่กระทรวงสาธารณสุขกำหนด ครูจึงไม่มีเวลาในการพัฒนาตนเอง ประกอบกับนักเรียนก็ไม่มีอุปกรณ์ในการเรียนดังได้กล่าวมาแล้ว สอดคล้องกับ Nicha (2020) พบว่า ระบบการศึกษาในภาพรวมจะกลับไปสู่การจัดการเรียนในโรงเรียนเป็นหลัก ส่วนการเรียนทางไกลด้วยเทคโนโลยีจะเป็นเพียงทางเลือกที่ถูกนำมาใช้ในบางสถานการณ์กับนักเรียนแค่บางกลุ่ม และในบางพื้นที่ แต่จะยังไม่ใช้ความปกติใหม่ของการศึกษาไทยในอนาคต ในช่วงเวลาเดียวกันนี้ บุคลากรทางการศึกษาจำนวนมากได้ปรับตัวเพื่อใช้เทคโนโลยีในการทำงานทางไกล เช่น การประชุมออนไลน์ การจัดการเอกสารออนไลน์ผ่านคลาวด์ เป็นต้น การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมดังกล่าว แม้ว่าจะไม่ได้เปลี่ยนกระบวนการเรียนรู้ในห้องเรียนโดยตรง แต่น่าจะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานให้แก่ครูและบุคลากรทางการศึกษาได้

ด้านการวัดผลประเมินผล ปัญหาสูงสุดคือ โรงเรียนส่งเสริมให้ครูผู้สอนออกแบบเครื่องมือที่ใช้ในการวัดผล ประเมินผลให้สอดคล้องกับบริบทการเรียนรู้ของนักเรียน ภายใต้สถานการณ์ COVID-19 ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะทั้งครูและนักเรียนขาดปัจจัยในหลายด้าน เช่น นักเรียนเรียนที่บ้านทำให้ไม่มีสมาธิในการเรียน ผู้ปกครองไม่มีเงินเติมอินเทอร์เน็ตไม่สามารถจัดให้นักเรียนเข้าเรียนตามเวลาได้ อีกทั้ง ครูยังขาดอุปกรณ์เทคโนโลยีที่ใช้ในการเรียนการสอนแบบออนไลน์ที่หลากหลาย เช่น สื่อวิดีโอ ภาพการ์ตูน ภาพเคลื่อนไหวที่สามารถดึงดูดความสนใจของนักเรียน ซึ่งเป็นปัญหาสำคัญมากสำหรับครู ทั้งหมดนี้คือสาเหตุที่ทำให้ประสิทธิภาพการเรียนการสอนลดลง ดังนั้นการประเมินนักเรียนด้วยวิธีปกติอาจจะไม่ยุติธรรมสำหรับเด็ก เพราะสภาพบริบทการเรียนรู้ของนักเรียนไม่เหมือนกันจึงทำให้ผลการเรียนรู้และคุณภาพไม่เท่ากัน จึงทำให้การวัดผลประเมินผลส่วนใหญ่ไม่เป็นไปตามจุดประสงค์การเรียนรู้ ตามตัวชี้วัดที่กำหนด ดังนั้นครูควรมีความยืดหยุ่นในรูปแบบวิธีการวัดผลประเมินผลตามสภาพจริงที่หลากหลายตามเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรที่กำหนด ดังนั้นครูควรปรับตัวชี้วัดที่จำเป็นที่สุดเพื่อสังเกตหรือการวัดผลประเมินผลกับตัวนักเรียน เมื่อมารับส่งใบงานที่โรงเรียนด้วยวิธีที่หลากหลาย สอดคล้องกับ Marut et al. (2021) พบว่า การประเมินผลการจัดการเรียนรู้ตามสภาพจริง นำไปสู่การพัฒนานักเรียนโดยการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของนักเรียนเป็นหนึ่งในวิธีการพัฒนานักเรียนให้มีความรู้ความเข้าใจความสามารถทักษะสมรรถนะและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ผ่านการประเมินตามสภาพจริง ใช้วิธีประเมินที่หลากหลายอย่างต่อเนื่องและให้ข้อมูลย้อนกลับที่เป็นประโยชน์ต่อนักเรียน การประเมินอย่างสร้างสรรค์ให้คุณค่ากับการเรียนรู้ในผลการประเมินมากกว่าการตัดสินผลการเรียนนักเรียนใช้ผลการประเมินมาวางแผนและพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ส่วนผู้สอนนำผลการประเมินมาปรับปรุงคุณภาพการจัดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง โดยพัฒนาผู้สอนให้สามารถประเมินใน 3 มิติ ดังนี้ 1) การประเมินกระบวนการเรียนรู้ (Process assessment) 2) การประเมินความก้าวหน้าทางการเรียนรู้ (Progress assessment) 3) การประเมินผลผลิตทางการเรียนรู้ (Product assessment)

ด้านกรนิเทศการศึกษา ปัญหาสูงสุดคือ ผู้บริหารมีกรนิเทศการจัดการชั้นเรียนของครูผู้สอนแต่ละคนอย่างเป็นกัลยาณมิตร ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะภายใต้สถานการณ์ COVID-19 ซึ่งไม่สามารถนิเทศการสอนในชั้นเรียนได้ตามปกติ ผู้บริหารจึงใช้กรนิเทศทางไกลทำให้ไม่สะดวกต่อการแนะนำเทคนิคการสอน เนื่องจากครูผู้รับการนิเทศขาดประสบการณ์การใช้สื่อเทคโนโลยีช่วยสอน นอกจากนี้ในการนิเทศชั้นเรียน ระบบสัญญาณอินเทอร์เน็ตระหว่างผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศขาดความเสถียร ขาดการติดตามและปรับแผนการนิเทศที่ชัดเจนเหมาะสมกับสถานการณ์ ดังนั้นผู้บริหารควรใช้กรนิเทศเพื่อนำการสร้างความเข้าใจกับครูผ่านทางสื่อโซเชียล เพื่อสอบถามปัญหาที่เกิดขึ้นและให้คำแนะนำอย่างเป็นกันเอง นอกจากนี้ทางโรงเรียนควรจัดให้มีการนิเทศให้ความรู้แก่ครูโดยการขอความร่วมมือจากภาคส่วนต่างๆ ที่เกี่ยวข้องในการแลกเปลี่ยน

เรียนรู้เป็นไปตามมาตรการและกระบวนการที่โรงเรียนกำหนด สอดคล้องกับ Sutidan (2021) พบว่า การนิเทศการศึกษาแบบดั้งเดิมถูกเร่งให้มีการปฏิรูปโดยสถานการณ์การแพร่ระบาดของ COVID-19 ทำให้ กระบวนการนิเทศการศึกษาที่ผสมผสานกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม และแนวคิด การเรียนรู้แบบผสมผสานเกิดขึ้น กระบวนการนิเทศดังกล่าวมีชื่อว่า SM³ โดยที่ SM¹ คือการนิเทศ ผ่านสื่อ สังคมออนไลน์ SM² คือการนิเทศแบบพบกลุ่ม และ SM³ คือการนิเทศโดยการเปิดบ้านนวัตกรรม ซึ่งกิจกรรม การนิเทศถูกปรับเปลี่ยนตามสถานการณ์การแพร่ระบาดของ COVID-19 ตามมาตรการการผ่อนปรน จากภาครัฐ ผลการนิเทศการพัฒนาวัตกรรมการเรียนรู้จากการวิจัยในชั้นเรียนของครูประถมศึกษา ผู้รับ การนิเทศได้รับการนิเทศผ่านสื่อสังคมออนไลน์ และการนิเทศพบกลุ่ม ทำให้ครูมีแนวทางในการพัฒนา วัตกรรมการเรียนรู้ ครูส่วนใหญ่มีความเห็นว่าการใช้กระบวนการนิเทศศึกษาดังกล่าวทำให้เกิดความรู้ ความเข้าใจในการพัฒนาวัตกรรมการเรียนรู้ และการเขียนรายงานการพัฒนานวัตกรรม

ด้านการพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในและมาตรฐานคุณภาพการศึกษา ปัญหาสูงสุด คือ โรงเรียนจัดส่งรายงานคุณภาพการศึกษาประจำปี (SAR) ในรูปแบบออนไลน์ต่อหน่วยงานต้นสังกัดภายใต้ สถานการณ์ COVID-19 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะโรงเรียนเป็นกังวลถึงวิธีการเขียนรายงานคุณภาพการศึกษา ประจำปี (SAR) ที่อาจจะไม่ตรงกับสภาพจริง เพราะผู้บริหารอาจไม่มีการปรับแผนหรือแนวทางที่ชัดเจน ต่อเนื่องตามบริบทที่เป็นจริง หรือขาดความเข้าใจในการจัดทำรายงานคุณภาพการศึกษาประจำปี (SAR) นอกจากนี้มีปัญหาด้านเทคโนโลยีในวิธีการส่งรายงานในรูปแบบออนไลน์ ดังนั้นหน่วยงานต้นสังกัดอำนวยความสะดวกโดยชี้แจงวิธีการจัดทำรายงานให้เหมาะสมกับบริบทโรงเรียนในสภาพจริงอย่างต่อเนื่อง สอดคล้อง กับ Thongchan (2012) พบว่า ปัจจุบันเป็นยุคที่สังคมโลก มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว มนุษย์ต้องเรียนรู้ และปรับตัวเพื่อเตรียมพร้อมที่จะเผชิญกับสิ่งใหม่ที่จะเกิดขึ้น ปัจจัยสำคัญในการเตรียมความพร้อมนี้คือ การเป็นมนุษย์ที่มีคุณภาพ การที่จะเป็นมนุษย์ที่มีคุณภาพได้จำเป็นต้องได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพ จึงได้ กล่าวถึงความจำเป็นของการประกันคุณภาพการศึกษาไว้ 4 ด้าน 1. ด้านบุคคล 2. ด้านสังคม 3. ด้านการ แข่งขันกับต่างประเทศ 4. ด้านกฎหมายการศึกษาตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550

ผลจากวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 แนวทางการบริหารงานวิชาการภายใต้สถานการณ์ COVID-19 ในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครนายก พบว่า จากการวิเคราะห์ ปัญหาในการบริหารงานวิชาการและการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ ทำให้ทราบแนวทางในการบริหารงานวิชาการ ภายใต้สถานการณ์ COVID-19 ประกอบด้วยการบริหารงานทั้ง 6 ด้าน ดังนี้

ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา โรงเรียนควรปรับกระชับเนื้อหา ตัวชี้วัดที่ต้องรู้-ควรรู้ ลดจำนวน ชั่วโมงและเน้นทักษะของนักเรียนให้ตรงกับสถานการณ์ COVID-19 ตามสภาพที่เป็นจริง โดยการส่งเสริมและ สนับสนุนให้ครูได้เข้ารับการอบรมพัฒนาปรับปรุงหลักสูตรสถานศึกษา และร่วมกันวางแผนแก้ไขปัญหาและ ดำเนินการปรับปรุงหลักสูตรสถานศึกษา เพื่อให้ทุกคนที่เกี่ยวข้องมีความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดทำหลักสูตรและ สามารถนำไปใช้ในการวางแผน ออกแบบเพื่อแก้ไขปัญหาในสถานการณ์ COVID-19 ที่เกิดขึ้นในการจัดการ เรียนการสอนได้อย่างถูกต้องรวดเร็ว เพื่อเกิดประโยชน์ต่อนักเรียน โรงเรียน ผู้ปกครอง และชุมชนตาม มาตรการป้องกันโรค COVID-19 สอดคล้องกับ Pongthat (2019) พบว่า รัฐบาลไทยควรมีมาตรการเปิด-ปิด โรงเรียนให้สอดคล้องกับความรุนแรงของการระบาดของโรค COVID-19 มีความยืดหยุ่นในแต่ละพื้นที่ และใช้ มาตรการด้านอื่นควบคู่ในกรณีเปิดโรงเรียน นอกจากนี้ ควรเร่งสำรวจความพร้อมในการเข้าถึงการเรียน ทางไกลของเด็ก เพื่อเตรียมอุปกรณ์หรือสื่อการเรียนให้เหมาะสมกับบริบทของครอบครัวเด็กที่แตกต่างกัน โดยดำเนินการ 6 ประการ ประการที่ 1 กำหนดมาตรการเปิด-ปิดโรงเรียนให้สอดคล้อง และยืดหยุ่นตามความ รุนแรงของการแพร่ระบาดของโรค COVID-19 ประการที่ 2 ปรับปรุงห้องเรียนให้เป็น “ห้องเรียนปลอดภัย

ทางไกล COVID-19” โดยกำหนดแนวทางให้โรงเรียนทุกแห่งสำรวจความพร้อมของห้องเรียน ประการที่ 3 สำรวจความพร้อมการเรียนทางไกลของเด็ก เพื่อประเมินความเสี่ยง ประการที่ 4 จัดเตรียมอุปกรณ์ให้แก่ นักเรียนที่มีความเสี่ยงที่จะเสียโอกาสจากการเรียนทางไกล ประการที่ 5 ใช้มาตรการทางสาธารณสุข และ มาตรการทางสังคมเพื่อป้องกันการแพร่ระบาด ในโรงเรียนที่เปิดการเรียนการสอน ประการที่ 6 สื่อสารให้ ผู้ปกครองทราบความจำเป็นของมาตรการเปิด-ปิดโรงเรียน รวมทั้งให้คู่มือสนับสนุนเด็กสำหรับการเรียน ทางไกล

ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ โรงเรียนขอความร่วมมือและการมีส่วนร่วมของชุมชนที่มีอุปกรณ์ และสถานที่เรียน เช่น ขอความอนุเคราะห์ใช้สถานที่ส่วนกลางของชุมชนและโทรทัศน์ขนาดใหญ่ จากผู้ใหญ่บ้านเพื่อจัดเป็นพื้นที่ให้นักเรียนได้มานั่งเรียนผ่าน DLTV ร่วมกันแบบและสามารถเว้นระยะห่างตาม มาตรการป้องกันการแพร่ระบาดได้ เป็นต้น ในการสนับสนุนงบประมาณและการจัดหาอุปกรณ์เทคโนโลยีที่ใช้ ในการจัดการเรียนการสอนอย่างทั่วถึง เพื่อพัฒนาการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับการประเมินผลและมีการปรับปรุง แก้ไขปัญหาอย่างต่อเนื่องตามหลักสูตรสถานศึกษาให้เหมาะสมกับแผนการเรียนรู้ โดยการปรับรูปแบบและ วิธีการใช้สื่อเทคโนโลยีภายใต้สถานการณ์ COVID-19 ให้ครูพัฒนากระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลาย ทำให้นักเรียนเกิดความสนใจและสามารถเรียนรู้ไปพร้อมๆ กับครูได้อย่างเต็มศักยภาพ แม้จะมีงบประมาณไม่ เพียงพอต่อการจัดหาอุปกรณ์ แต่ครูก็สามารถเปลี่ยนวิกฤตให้เป็นโอกาสได้ สอดคล้องกับ Ketjanok et al. (2021) พบว่า สถานศึกษาส่วนใหญ่ไม่ได้รับงบประมาณเพิ่มเติมในสถานการณ์ COVID-19 ทำให้เป็นปัญหา ในการปฏิบัติงาน ส่งผลทางลบต่อคุณภาพการศึกษาและหน่วยงานต้นสังกัดและหน่วยงานอื่นๆ ขอข้อมูล จำนวนมากจากสถานศึกษา โดยมีลักษณะต่างคนต่างสำรวจ ทำให้เป็นภาระและกระทบต่อการจัดการเรียน การสอน โดยส่วนใหญ่สำรวจข้อมูลแล้วแต่ไม่มีผลในทางปฏิบัติ สถานศึกษาไม่ได้รับวัสดุอุปกรณ์ที่เคยได้รับ แจ้งว่าจะจัดสรรให้ ซึ่งสอดคล้องผลการวิจัยด้านความต้องการพบว่า ควรมีการสนับสนุนงบประมาณ สื่อเทคโนโลยีการจัดการเรียนรู้ตามความต้องการจำเป็นของโรงเรียน มีการพัฒนาหลักสูตรรองรับสถานการณ์ วิกฤตให้มีความยืดหยุ่นสามารถจัดการเรียนรู้ได้มีการสนับสนุน อำนวยความสะดวก นิเทศ แนะนำ และ ช่วยเหลือสถานศึกษาและครูควรมีการถอดบทเรียน จากสถานการณ์ COVID-19 เพื่อพัฒนาเป็น COVID Model สำหรับการจัดการเรียนรู้ในสถานการณ์วิกฤตอื่นๆ

ด้านการพัฒนาและใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา โรงเรียนควรจัดอบรมพัฒนาการสร้างและใช้สื่อ หรือจัดเตรียมอุปกรณ์เทคโนโลยี มีการส่งเสริมและพัฒนาให้ครูเข้ารับการอบรมให้มีความรู้ในการใช้สื่อ เทคโนโลยีและนำมาช่วยในการจัดการเรียนรู้ เพื่อให้ครูสามารถผลิตสื่อที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอนและ สร้างสื่อเป็นของตนเอง โดยการศึกษาค้นคว้าบนอินเทอร์เน็ตตามแผนหรือกิจกรรมการเรียนรู้ที่ต้องการ ได้อย่างเหมาะสมเพราะสถานการณ์ COVID-19 ทำให้ทุกคนต้องปรับตัวและเรียนรู้ได้อย่างไม่หยุดนิ่ง สอดคล้องกับ Saowarat (2020) พบว่า รูปแบบการเรียนรู้ในปัจจุบันผู้เรียนสามารถเลือกเรียนสิ่งที่ต้องการ เรียนรู้ได้โดยง่ายผ่านอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ เช่น คอมพิวเตอร์ สมาร์ทโฟน และแท็บเล็ต สามารถเลือกได้ ทั้งเวลาและสถานที่เรียน เป็นรูปแบบการเรียนรู้ที่แพร่หลายมากยิ่งขึ้น

ด้านการวัดผลประเมินผล โรงเรียนควรปรับตัวชีวิตที่จำเป็นที่สุดแล้วจึงสังเกตหรือการวัด กับตัวนักเรียนเมื่อมารับส่งใบงานที่โรงเรียนและควรมีการอบรมครูเกี่ยวกับวิธีวัดผลที่หลากหลายให้เหมาะสม กับศักยภาพของนักเรียนตามสภาพจริง เพื่อพัฒนาครูให้มีความรู้ ความเข้าใจในการนำผลการวัดผล ประเมินผลเครื่องมือที่ใช้แก้ปัญหาของผู้เรียนเป็นรายบุคคลตามอย่างต่อเนื่องและสอดคล้องกับ การเปลี่ยนแปลงในสถานการณ์ COVID-19 สอดคล้องกับ Chalermchai (2020) พบว่า การยกระดับการ ประเมินเพื่อการพัฒนา (Formative assessment) ประกอบด้วย 1. การประเมินเพื่อการเรียนรู้

(Assessment for learning) 2. การประเมินซึ่งทำให้เกิดการเรียนรู้ (Assessment as learning) 3. การประเมินเพื่อพัฒนาอย่างไม่เป็นทางการ การรายบุคคล (Personalized check-ins) 4. การประเมินตนเองและการประเมินเพื่อน (Self & peer assessment) ซึ่งจะมีประโยชน์ในการช่วยฝึกทักษะการสะท้อนคิดให้เด็กได้อีกทางหนึ่งด้วย การประเมินเพื่อพัฒนาจะประสบความสำเร็จก็ต่อเมื่อมีสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม คือ การเสริมศักยภาพครูในการใช้และออกแบบเครื่องมือประเมิน มีการให้เอกชนและภาคประชาสังคมที่มีความเชี่ยวชาญด้านการประเมินเข้ามาร่วมพัฒนาเครื่องมือการประเมินใหม่ๆ มีการเปิดเวที (Platform) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างครูกับผู้เชี่ยวชาญ

ด้านการนิเทศการศึกษา ผู้บริหารควรใช้การนิเทศเพื่อกำหนดการสร้างความเข้าใจกับครูผ่านทางสื่อโซเชียล เพื่อสอบถามปัญหาที่เกิดขึ้นและให้คำแนะนำอย่างเป็นกันเอง นอกจากนี้ทางโรงเรียนควรจัดให้มีการนิเทศให้ครูได้รู้แจ้งโดยการขอความร่วมมือจากภาคส่วนต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยมีการวางแผนนิเทศและดำเนินการตามกำหนดการนิเทศที่ชัดเจนตามประเด็นที่ต้องการ ด้วยกระบวนการ PLC เพื่อปรับปรุงและพัฒนากระบวนการนิเทศการศึกษาให้มีความปลอดภัยจากโรค COVID-19 สอดคล้องกับ Pichairat (2021) พบว่า การนิเทศ ติดตามและประเมินผลการจัดการศึกษาออนไลน์ในสถานการณ์แพร่ระบาดของ COVID-19 โดยใช้การประชุมผ่านระบบออนไลน์ เพื่อร่วมวางแผน กำหนดปฏิทินการนิเทศ ติดตาม และส่งเสริมศักยภาพของผู้บริหารสถานศึกษาด้านดิจิทัล และยังเป็นหารพัฒนาเครือข่ายสถานศึกษา เพื่อการพัฒนาโรงเรียนพัฒนาครู เพื่อป้องกันการแพร่ระบาดของ COVID 19

ด้านการพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในและมาตรฐานคุณภาพการศึกษา ให้หน่วยงานต้นสังกัดอำนวยความสะดวกโดยชี้แจงวิธีการจัดทำรายงานให้เหมาะสมกับบริบท เพื่อใช้ในการเขียนและจัดทำรายงานคุณภาพการศึกษาประจำปี (SAR) ตามบริบทจริงของโรงเรียน และนำผลการประกันคุณภาพการศึกษามาใช้ในการปรับปรุงและจัดทำแผนคุณภาพการศึกษาตามคำแนะนำอย่างต่อเนื่อง เพื่อการประสานความร่วมมือระหว่างโรงเรียน บุคคล และหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องในการกำกับ ติดตาม และตรวจสอบการรายงานคุณภาพการศึกษาประจำปี (SAR) ของโรงเรียนภายใต้สถานการณ์ COVID-19 เพื่อพัฒนาระบบคุณภาพการศึกษาให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์อย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับ Chalormporn et al. (2019) พบว่า การดำเนินงานตามรูปแบบจะประสบความสำเร็จได้นั้น จะต้องได้รับความร่วมมือจากผู้บริหาร ครู ผู้ปกครอง คณะกรรมการสถานศึกษา และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการร่วมกันพัฒนาสถานศึกษาให้สามารถดำเนินงานได้ตามกระบวนการดำเนินงานของรูปแบบที่ได้นำเสนอไว้เพื่อให้ระบบการประกันคุณภาพเกิดประสิทธิภาพสูงสุดได้ผลการประเมินตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้

สรุป

ระดับปัญหาการบริหารงานวิชาการภายใต้สถานการณ์ COVID-19 ในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครนายก ที่มีค่าเฉลี่ยอันดับสูงสุด คือ ด้านการวัดผลประเมินผล รองลงมาคือ ด้านการพัฒนาและใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา ด้านการนิเทศการศึกษา และ ค่าเฉลี่ยต่ำสุดในด้านการพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในและมาตรฐานคุณภาพการศึกษา โดยมีข้อเสนอแนะจากผู้ให้ข้อมูล ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาต้องปรับเนื้อหา ตัวชี้วัด ให้มีความกระชับ เน้นทักษะที่จำเป็นต่อการพัฒนาตามความรู้ ความสามารถของผู้เรียนมากกว่าการเรียนรู้แบบเดิม ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ มีการจัดการเรียนการสอนแบบผสมผสาน 5 On แต่ส่วนใหญ่เลือกใช้วิธี On-hand เป็นหลัก และให้ผู้ปกครองดูแลการเรียน การทำงานแทนครู ด้านการพัฒนาและใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาในเนื้อหาและกิจกรรมที่เหมาะสมตามการเปลี่ยนแปลงและดึงดูดความสนใจให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ไปพร้อมๆ กับการใช้สื่อ

เทคโนโลยีด้วยตนเองที่หลากหลาย ด้านการวัดผล ประเมินผลที่มีการออกแบบเครื่องมือการวัดผลประเมินผล นักเรียนตามสภาพจริงในการทดสอบความรู้จากการถามตอบ การทำใบงาน และการสังเกตพฤติกรรม ความรับผิดชอบในรับส่งงานและการติดตามงานอย่างต่อเนื่องตรงเวลา ด้านการนิเทศการศึกษาเป็นการปรับเปลี่ยนรูปแบบการนิเทศในชั้นเรียนที่มีความปลอดภัยรูปแบบออนไลน์เป็นหลัก ด้านการพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในและมาตรฐานคุณภาพการศึกษาเป็นการดำเนินการรายงานคุณภาพการศึกษาประจำปี (SAR) ของโรงเรียนด้วยระบบออนไลน์ให้มีความต่อเนื่องและตรงตามบริบทสภาพความเป็นจริง รวมทั้งการนำผลมาปรับปรุงแก้ไขและนำมาพัฒนาจัดทำแผนตามคำแนะนำในปีถัดไป

แนวทางการบริหารงานวิชาการภายใต้สถานการณ์ COVID 19 ในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครนายก เพื่อบริหารงานวิชาการของโรงเรียนให้มีคุณภาพอย่างต่อเนื่อง โดยการวางแผนขอขยายการดำเนินการและเลือกใช้ทรัพยากรให้คุ้มค่า ตั้งแต่ โดยทุกภาคส่วนต้องให้การส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการบริหารงานวิชาการให้มีคุณภาพการศึกษาที่ดี ส่งครูเข้ารับอบรมพัฒนาตนเอง และพัฒนาวิชาชีพ สร้างขวัญกำลังใจให้ครู จัดหาสื่ออุปกรณ์เทคโนโลยีเพื่อการจัดการเรียนการสอนระหว่างครู และนักเรียน สร้างความเชื่อมั่นให้ผู้ปกครองในการส่งนักเรียนเข้าเรียนให้ได้รับความรู้ มีทักษะความสามารถตามศักยภาพเป็นรายบุคคล และเป็นโรงเรียนที่ปลอดภัยจากโรค COVID-19 ในสังคมแห่งการเปลี่ยนแปลง ภายใต้สถานการณ์ COVID-19

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

จากผลการวิจัยพบว่า แนวทางการบริหารงานวิชาการภายใต้สถานการณ์ COVID-19 ในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครนายก ทั้ง 6 ด้าน อยู่ในระดับมาก ทุกด้าน ในการนี้ผู้วิจัยจึงขอเสนอ ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ ดังนี้

1.1 โรงเรียนควรส่งเสริมให้ครูมีความรู้ ความเข้าใจในการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ที่เน้นทักษะ และปรับตัวชีวิตที่ต้องรู้-ควรรู้ตามสถานการณ์ COVID-19 ให้สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานและหลักสูตรสถานศึกษา

1.2 โรงเรียนส่งเสริมและสนับสนุนจัดกระบวนการเรียนรู้ในบูรณาการเนื้อหาบทเรียนกับกิจกรรมให้ผู้เรียนเกิดความสนใจและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมต่อไปได้

1.3 โรงเรียนควรส่งเสริมให้ครูสร้างและพัฒนานวัตกรรมใช้สื่อเทคโนโลยีต่างๆ ให้สอดคล้องกับสถานการณ์ COVID-19 ที่เอื้อประโยชน์ต่อการจัดการเรียนการสอนระหว่างครูและนักเรียนอย่างต่อเนื่อง

1.4 โรงเรียนควรร่วมกันพิจารณาวิธีการวัดผลและประเมินผลตามพัฒนาการและทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนเป็นรายบุคคลตามสภาพจริง

1.5 โรงเรียนควรส่งเสริมให้ครูนำเทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามาช่วยในการนิเทศ การกำกับ ติดตาม และประเมินผลการจัดการชั้นเรียน ภายใต้สถานการณ์ COVID-19

1.6 หน่วยงานต้นสังกัดต้องอำนวยความสะดวกให้กับโรงเรียนและชี้แจงวิธีการในการรายงานผลในสภาพวิกฤติ

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 การศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนาวิธีการวัดผลประเมินผล ในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครนายก ในภาวะวิกฤติ

2.2 การศึกษาการพัฒนาและการใช้สื่อเทคโนโลยีสำหรับโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครนายก

2.3 การศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการเรียนการสอนในภาวะวิกฤติของโรงเรียนขนาดเล็กในภูมิภาคต่างๆ

References

- Chalermchai, L. (2020). *Academic Articles on Education in the Age of COVID-19*. Istanbul, Turkey: Joint War College.
- Chalormporn, K. et al. (2019). A Model of Quality Assurance Administration in Small Schools. *Journal of Social Science and Buddhistic Anthrology*, 6(2), 17-33.
- Education Team. (2022). *Ministry of Education Prepares to Organize 5 Styles of Teaching and Learning in the Era of Covid-19 Disturbing the City*. Retrieved November 14, 2021, from <https://www.thairath.co.th/news/local/2100016>
- Ketjanok, E. et al. (2021). *Study Report Learning Management Model for Students at the Educational Level Fundamentals Affected by the COVID-19 Situation*. Bangkok: Office of the Education Council, Ministry of Education.
- Marut, P. et al. (2021). *Draft of Studies on Blended Learning Management Approaches to Develop Learners' Potential the Level of Basic Education in the Epidemic Situation of the Coronavirus Disease 2019 (COVID 19)*. Bangkok: Office of the Education Council.
- Ministry of Education. (2007). *Approach to Decentralization of Administration and Education in Accordance with Ministerial Regulations Determine the Rules and Methods for Decentralization of Administration and Management of Education 2007*. Bangkok: Agricultural Cooperative Federation of Thailand.
- Nakhon Nayok Primary Educational Service Area Office. (2022). *Basic Education Quality Development Plan of Nakhon Nayok Primary Educational 2020-2022*. Bangkok: Office of the Basic Education Commission, Ministry of Education.
- Nicha, P. (2020). *What Is the New Normal of Thai Education? When Distance Learning Is Not the Answer?* Retrieved November 14, 2021, from <https://tdri.or.th/2020/05/desirable-new-normal-for-thailand-education/>
- Office of the Basic Education Commission. (2022). *Guidelines for Teaching and Learning in Teaching Situations Epidemic of Coronavirus Disease 2019 (COVID-19) Semester 1 Academic Year 2021*. Bangkok: Ministry of Education.
- Office of the Education Council. (2017). *Thailand Education Scheme in Brief 2017-2036*. Bangkok: Prighwan Graphic.
- Phichairat, T. (2021). *Supervision, Monitoring and Evaluation of Online Education Management in Epidemic Situation of the Coronavirus Disease 2019 (COVID-19) Using Video Conferencing*. Retrieved November 16, 2021, from <https://www.ubn1.go.th/post/view?id=1269>

- Phusima, Ph. (2019). *How to Organize Teaching and Learning in the Situation of COVID-19: from Foreign Lessons to Thai Learning Management*. Retrieved November 16, 2021, from <https://tdri.or.th/2020/05/examples-of-teaching-and-learning-in-covid-19-pandemic/>
- Pongthat, V. (2019). *Basic Education in the Age of COVID-19: How to Open and Close the School?* Retrieved November 16, 2021, from <https://tdri.or.th/2020/05/basic-education-in-covid-19-crisis-reopening-school-after-lockdown/>
- Pumsaran, T. (2022). *Explore the Impact of COVID-19, A Major Turning Point in World Education*. Retrieved November 16, 2021, from <https://www.eef.or.th/article1-02-01-211/>
- Saowarat, R. (2020). *Covid-19 Crisis the State Must Accelerate the Reduction of the Digital Gap, for Equality in the Online Classroom*. Retrieved November 14, 2021, from <https://tdri.or.th/2020/04/digital-divide-online-education-inequalities/>
- Sutidan, Ph. (2021). Educational Supervision in Situation of the COVID-19 Epidemic: A Case Study on a Using SM³ Supervisory Process RTNA. *Journal of Social Sciences, Humanities and Education*, 8(1), 31-42.
- Thongchan, Ch. (2012). *Problem Implementation of Quality Assurance in School KanghangMaew under the Office Chanthaburi Primary Educational Service Area Office 1*. (Master's Thesis). Burapha University. Chonburi.

กระบวนการพัฒนาการสื่อสารของบุคลากรโดยพุทธสันติวิธี*

The Process of Developing Communication Among Personnel by Buddhist Peaceful Means

¹สุทิน บางยี่ม และ พระปราโมทย์ วาทโกวิโท

¹Sutin Bangyim and Phra Pramote Vadagovido

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Graduate School, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: msutin@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ (1) เพื่อศึกษาวิเคราะห์บริบท สภาพปัญหา ความต้องการ ความจำเป็น และแนวคิดทฤษฎีกระบวนการพัฒนาการสื่อสารของบุคลากรตามศาสตร์สมัยใหม่ (2) เพื่อศึกษา วิเคราะห์หลักพุทธสันติวิธีที่เอื้อต่อกระบวนการพัฒนาการสื่อสารของบุคลากรโดยพุทธสันติวิธี (3) เพื่อ พัฒนาการสื่อสารและนำเสนอกระบวนการพัฒนาการสื่อสารของบุคลากร บริษัท โกลบอล 205 (ประเทศไทย) จำกัด โดยพุทธสันติวิธี เป็นการวิจัยและพัฒนา (R&D) ตามกรอบของอริยสัจโมเดลตามแนวทางของบันได 9 ขั้น กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้งหมดจำนวน 25 รูป/คน ได้แก่ นักวิชาการจำนวน 5 รูป/คน ผู้นำชุมชน ผู้นำทางศาสนา บุคลากรจำนวน 20 รูป/คน โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบเจาะจง และนำมาวิเคราะห์อธิบายเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพปัญหาการสื่อสารของบุคลากร บริษัท โกลบอล 205 (ประเทศไทย) จำกัด ปัญหาด้านองค์ความรู้ ทักษะ เทคนิค การบริการ และวิธีการสื่อสาร ต่อการสื่อสารของบุคลากร ขาดการพัฒนาทักษะการสื่อสาร ขาดวิธีการสื่อสารอย่างสันติวิธี และ ขาดการติดต่อสื่อสารประสานงานของบุคลากร 2) หลักพุทธสันติวิธีที่เอื้อต่อการพัฒนาการสื่อสารของบุคลากรโดยพุทธสันติวิธี พบว่าหลักอปริหานิยธรรม 7 ประการ เป็นหลักการสื่อสารของบุคลากรประกอบด้วย (1) ประชุมเป็นนิตย์ มีพื้นที่ปลอดภัยในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน (2) พร้อมเพื่อกันประชุมและเลิกประชุม ทำให้เกิดความสามัคคีภายในองค์กร (3) ไม่บัญญัติ หรือไม่ล้มเลิกข้อบัญญัติ ระเบียบกฎเกณฑ์ขององค์กร (4) เชื้อฟังผู้บังคับบัญชา ปฏิบัติหน้าที่ให้งานบรรลุไปตามวัตถุประสงค์ขององค์กร (5) ให้เกียรติ และคุ้มครองสิทธิสตรี เป็นการเปิดโอกาสให้สตรีมีส่วนร่วมและบริหารภายในองค์กร (6) ส่งเสริมรักษาวินัยธรรมประเพณีอันดีงามขององค์กร บริษัท โกลบอล 205 (ประเทศไทย) จำกัด (7) คุ้มครองปกป้องอันเป็นธรรมแก่บุคลากรทุกคนในองค์กร 3) กระบวนการพัฒนาการสื่อสารของบุคลากรโดยพุทธสันติวิธี มุ่งพัฒนาให้บุคลากร “เปิดใจเรียนรู้ พัฒนาและคิดบวก การสื่อสารอย่างสันติ การทำงานเป็นทีม มีสันติภายใน มีพุทธสันติวิธี และมีการสื่อสารเชิงบวก”ตามโมเดล BANGYIM Model คือ B=Beautiful การสื่อสารที่เหมาะสม A=Advice ใฝ่แนะนำพัฒนาทักษะการสื่อสาร N=Knowledge พัฒนาองค์ความรู้การสื่อสาร G=Good service การบริการที่ดี Y=Yes I can do You บุคลากรพร้อมเป็นนักสื่อสาร และรับฟังข้อมูลที่ดี I=Inner Peace มีสันติภายใน M=Mindfulness มีสติในการสื่อสารสู่ยกระดับเป็นองค์กรสันติสุข

คำสำคัญ: การพัฒนาการสื่อสาร; การสื่อสารอย่างสันติ; พุทธสันติวิธี; องค์กรสันติสุข

Abstract

These are the three main purposes of this research: (1) to study and analyze the context, problem conditions, needs, necessities, concepts, theories, and communication development processes of personnel according to modern science; (2) To study and analyze the Buddhist Peaceful Means that contribute to the development process of personnel communication by Buddhist peaceful means; and (3) To develop and propose the communication development process of personnel of Global 205 (Thailand) Company Limited by Buddhist Peaceful Means. This study was conducted using research and development methods according to the framework of the Noble Truth Model following the guidelines of the 9-step. All key informants were 25 photographs/persons, including academics 5 photographs/persons, community leaders, religious leaders and personnel 20 photographs/person religious leaders, and farmers. The obtained data were analyzed using the descriptive method.

The research results found that: 1. The communication problems of personnel at Global 205 Company (Thailand) Co., Ltd. were identified as problems with knowledge, skills, techniques, services, and methods of communication, as well as a lack of development of communication skills, peaceful means of communication, and coordination among personnel. 2. The principles of Buddhist peaceful means that facilitate the development of personnel communication by Buddhist peaceful means were identified as the seven principles of *Aparihāṇiyadhamma* (the seven conditions that lead to no decline), which include: (1) meeting often and having a safe space to exchange ideas., (2) attending the meeting and dissolving the meeting simultaneously cause unity within the organization, (3) must not prescribe or abolish the statutes and regulations of the organization, (4) obey the supervisor and perform duties in order to achieve the objectives of the organization., (5) honor and protect women's rights and provide opportunities for women to participate and manage within the organization, (6) promoting and preserving the good culture and traditions of the organization, and (7) protecting the values and sacred that everyone respects in the organization. 3. The Process of Developing Personnel Communication by Buddhist Peaceful Means aims to develop personnel with an "open mind to learn, develop, and think positively; peaceful communication; teamwork; inner peace; Buddhist peace; and positive communication" according to the BANGYIM Model as follow: B=Beautiful and appropriate communication, A=Advice for developing communication skills, N=Knowledge for developing communication knowledge, G=Good service for good communication, Y=Yes, I can do it for personnel who are good communicators and listen to information, I=Inner peace for peaceful communication, M=Mindfulness for being mindful in communicating for up-level to a peaceful organization.

Keywords: Communication Development Process; Peaceful Communication; Buddhist Peaceful Means; Peace Organization

บทนำ

ในยุคสถานการณ์ปัจจุบันการสื่อสารเป็นสิ่งสำคัญในการทำงานผ่านทางเทคโนโลยีและการสื่อสารในยุคโลกเปิดกว้างในการสื่อสาร การกำหนดทิศทางการพัฒนาองค์กรบริษัทตลอดจนถึงสังคมและพัฒนาประเทศจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ.2566 – 2570) “พลิกโฉมประเทศไทยสู่สังคมก้าวหน้า เศรษฐกิจสร้างมูลค่าอย่างยั่งยืน” มีการกำหนดทิศทางและเป้าหมายแนวทาง ดังนี้ 1) ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง บนพื้นฐานของความพอประมาณ ความมีเหตุผล มีการสื่อสารที่ดีในการประสานงาน มีความรู้และคุณธรรม 2) เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของโลก (Sustainable Development Goals: SDGs) คือ ผู้บริหารบุคลากรมีความมั่นคง สันติภาพ และหลักในการขับเคลื่อนวางแผนการพัฒนาประเทศไทย (Office of the National Economic and Social Development Council, Office of the Prime Minister, 2022) แผนการพัฒนา วัตถุประสงค์และเป้าหมายในการพัฒนาบุคลากรในองค์กรบริษัท ให้เป็นคนเก่งและคนดี มีศีลธรรม

มนุษย์เป็นสัตว์สังคมอยู่กันเป็นกลุ่มเป็นคณะใช้การติดต่อสื่อสารตั้งแต่ยังไม่มีภาษาจนกระทั่งพัฒนาเป็นภาษาที่ใช้ในการสื่อสารติดต่อกับบุคคลอื่นๆในวิธีการไลน์ โทรหาเป็นต้น ดังนั้นการสื่อสารจึงเป็นบทบาทสำคัญอย่างยิ่งต่อการดำรงชีวิตมนุษย์ เปรียบเหมือนน้ำมีความสำคัญต่อร่างกาย ซึ่งเป็นสิ่งที่ขาดมิได้ การสื่อสารก็เช่นเดียวกันมีความสำคัญตั้งแต่การสื่อสารกับตนเอง ระหว่างบุคคล สังคมประเทศชาติหรือระดับโลก ปัจจุบันยุคโลกาภิวัตน์ (Globalization) ซึ่งเต็มไปด้วยข้อมูลข่าวสารผ่านเทคโนโลยีที่มีความก้าวหน้าทันสมัย เป็นการติดต่อสื่อสารที่ไร้พรมแดนและรวดเร็ว (Phra Brahmagunabhorn (P.A. Payutto), 2015) จากการสื่อสารเรียนรู้ทางไกลผ่าน ZOOM ผ่านแท็บเล็ต โน้ตบุ๊กและโทรศัพท์มือถือ เชื่อมต่อเครือข่ายอินเทอร์เน็ต การประชุมงานในระบบออนไลน์ต่างๆ ซึ่งการบริหารงานให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการสื่อสารในการประสานงานที่มีโครงสร้างในองค์กรบริษัทและความสำเร็จตามเป้าหมายขององค์กรที่มีคุณภาพและมาตรฐานผู้รับบริการเกิดความพึงพอใจ การสื่อสารที่เปี่ยมด้วยความเมตตากรุณาของผู้ส่งสารในหลักวจีสุจรีต 4 คือ 1. การพูดคำจริง 2. การพูดคำไพเราะอ่อนหวาน 3. การพูดสมานมิตรไมตรีที่ดีแก่กัน 4. การพูดมีสาระ (Phramaha Hansa Dhammamahas, 2011) บุคลากรจึงจำเป็นต้องหาวิธีการใช้ “ตัวสื่อ” ไม่ว่าจะเป็นภาษาพูดโดยผ่านคำพูด ภาษากาย ผ่านการกระทำ ท่าทาง สีหน้า สายตาหรือภาษาเขียนผ่านตัวหนังสือ จากการถ่ายทอดข่าวสาร ข้อมูล ประสบการณ์ความคิดเห็น จากผู้ส่งสารโดยผ่านสื่อต่างๆ จากการพูด การเขียน สัญลักษณ์ต่างๆ ไปยังผู้รับสารกับบุคคลนั้นๆ

ในยุคปัจจุบันการสื่อสารในการประสานงานความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีทำให้วิถีการดำรงชีวิตของสังคมไทยปรับเปลี่ยนจากเดิม การสื่อสารที่เปลี่ยนแปลงไม่ว่าจะเป็นการเรียนรู้ทางไกลผ่าน ZOOM ได้แผ่ขยายไปทั่วทุกมุมโลกและในยุคที่บุคลากรได้พกพาใช้แท็บเล็ต โน้ตบุ๊ก และโทรศัพท์มือถือเชื่อมต่อเครือข่ายอินเทอร์เน็ตได้ตลอดเวลาเพียงไม่กี่นาทีก็ได้ข้อมูลตามที่ต้องการและการสื่อสารในการประสานงานการประชุมงานทางออนไลน์ผ่านทาง Zoom หรือผ่านทางกลุ่มไลน์ การสื่อสารเป็นการสื่อจากความคิดของคนหนึ่งให้กับกลุ่มบุคคลหนึ่งหรือบุคคลต่อบุคคล จากช่องทางการสื่อสารการติดต่อสัมพันธ์ในการสื่อสารที่จะทำงานในองค์กรบริษัทดำเนินต่อไปได้ และส่งผลถึงความสำเร็จตามเป้าหมายขององค์กรในที่สุด (Lakuanwan, 1996) การสื่อสารจึงเป็นเครื่องมือที่ทำให้มนุษย์ได้มีการปฏิสัมพันธ์กัน ไม่ว่าจะเป็นบุคคล

ในครอบครัว เพื่อนในที่ทำงาน หัวหน้างานที่เป็นผู้ส่งสารให้กับลูกน้องผู้อยู่ใต้บังคับบัญชา และการอยู่ร่วมกัน ยังให้ประโยชน์มีบุคคลคอยช่วยเหลือมีความปลอดภัยมากกว่าการอยู่ตัวคนเดียว และวิธีการสั่งงานที่ทำให้ไม่เข้าใจลักษณะของการทำงานของกันและกัน จึงได้นำการพัฒนาบุคลากรมาเป็นเครื่องมือในการแก้ไขปัญหา และการบริหารงานให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการสื่อสารการประสานงานที่มีคุณภาพและ ผู้รับบริการเกิดความพึงพอใจ สอดคล้องกับหลักธรรมและศาสตร์สมัยใหม่โดยบุคลากรมีเครื่องมือ ในการติดต่อสื่อสารในการประสาน เพื่อสันติสุขภายในองค์กรบริษัทและกระบวนการสื่อสารของบุคลากร โดยพุทธสันติวิธี ผู้มีหน้าที่เอื้ออำนวยให้เกิดการร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ และการทำงานเป็นทีม เพื่อการพัฒนา บุคลากรให้เกิดสันติสุขตามหลักอปริหานิยธรรม 7 คือ 1. หมั่นประชุมกันเนืองนิตย์ 2. เริ่มประชุม-เลิกประชุม โดยพร้อมเพรียงกัน 3. ไม่ตั้งกฎระเบียบที่ขัดต่อระเบียบเดิม ไม่ล้มล้างสิ่งที่บัญญัติไว้ 4. ท่านเหล่าใดเป็นผู้ใหญ่ เคารพนับถือท่านเหล่านั้น 5. บรรดาบุคคลที่รักภักดีทั้งหลาย ให้อยู่ดีโดยมิถูกข่มเหง 6. เคารพสักการบูชา เจตีย์ (ปูชนียสถานและปูชนียบุคคลที่เป็นวัตถุตัวแทนกราบไหว้) 7. จัดให้ความอารักขา ค้ำครอง ป้องกัน อัน ขอบธรรมแก่พระอรหันต์ทั้งหลาย (Phra Brahmagunabhorn (P.A. Payutto), 2015)

จากแนวคิดดังกล่าว มีความสอดคล้องกับงานวิจัยซึ่งผู้วิจัยศึกษาจากบริบทสภาพปัญหาพื้นที่ บริษัท โกลบอล 205 (ประเทศไทย) จำกัด ในการทำงานกับผู้ร่วมงานทั้งในระดับปัจเจกและระดับสังคมองค์กรบริษัท ซึ่งการสื่อสารที่มีอิทธิพลต่อการประสานงานและกระบวนการพัฒนาการสื่อสารของบุคลากรและการทำงาน ไม่ว่าจะเป็นการสื่อสารที่มีความคิดเห็นที่ไม่ตรงกัน มีความเห็นที่แตกต่างกัน หรือการสื่อสารจากผู้ส่งสาร ที่สื่อสารไม่ตรงประเด็น การสื่อสารที่ไม่เข้าใจกัน เพราะมีวิธีการทำงานกันคนละแนวทางตามแตกความถนัด ของตนเอง จึงต้องใช้ความเมตตาปรารถนาดี มีมิตรไมตรีที่ดีต่อกัน มีความรักใคร่เอื้อเฟื้อแก่กัน ในการสร้าง ศรัทธา สัมมาทิฐิ ปิยวาจา สัมมาวาจาและมีสติในการสื่อสาร มีความเคารพให้เกียรติซึ่งกันและกัน ที่นำความสำเร็จของกระบวนการพัฒนาการสื่อสารของบุคลากรโดยพุทธสันติวิธีในการทำงานเป็นไปในทิศทาง เดียวกันและตามหลักธรรมที่เอื้อต่อการพัฒนาการสื่อสารของบุคลากร ในการพัฒนาสุจริต 3 ประกอบด้วย อาชีพสุจริต วาจาสุจริต ความสุจริตทางกาย ที่จะทำให้อุบัติการมีคุณธรรม มีกัลยาณมิตรที่ดีต่อกัน แนะนำ ช่วยเหลือการทำงานร่วมกันเป็นทีมเป็นหมู่คณะ เป็นบุคลากรตัวอย่างที่ดีขององค์กรบริษัทมีเหตุมีผลมีความ นุ่มนวลไพเราะอ่อนหวานต่อกันในการสื่อสารมีความเมตตาและความปรารถนาดีต่อกัน การสื่อสารที่ดี จึงเริ่มต้นที่การพัฒนาบุคลากรที่เป็นแบบอย่างที่ดี เป็นคนดี มีศีลธรรม เพื่อสร้างสังคมองค์กรบริษัทให้เข้มแข็ง สามารถนำไปพัฒนาการสื่อสารในการประสานงานของบุคลากรและหลักการทำงานของผู้บริหาร บุคลากร ผู้ปฏิบัติตามหลักอปริหานิยธรรม 7 ประการ ซึ่งเป็นข้อปฏิบัติขององค์กรบริษัทและเป็นการสร้างความ เจริญรุ่งเรืองในธุรกิจเศรษฐกิจและบุคลากรเจ้าหน้าที่ในองค์กรมีแต่ความสงบสุขมีศีลธรรมที่ดีต่อกันและ เป็นการวางแผนการพัฒนาการสื่อสารของบุคลากรให้มีประสิทธิภาพในการสื่อสารการประสานงานที่ดี ให้แก่สังคมองค์กรบริษัท และประเทศชาติเป็นองค์กรสันติสุขสืบต่อไป (Thanapatthanachot, 2013)

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาวิเคราะห์บริบท สภาพปัญหา ความจำเป็น และแนวคิดทฤษฎี กระบวนการพัฒนาการ สื่อสารของบุคลากรตามศาสตร์สมัยใหม่
2. เพื่อศึกษาวิเคราะห์หลักพุทธสันติวิธีที่เอื้อต่อกระบวนการพัฒนาการสื่อสารของบุคลากร โดยพุทธสันติวิธี
3. เพื่อพัฒนา และนำเสนอกระบวนการพัฒนาการสื่อสารของบุคลากร บริษัท โกลบอล 205 (ประเทศไทย) จำกัด โดยพุทธสันติวิธี

วิธีดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาด้านเนื้อเอกสารและแนวคิด ทฤษฎี (Documentary Study) โดยการศึกษา ค้นคว้าจากเอกสารชั้นปฐมภูมิ ได้แก่ พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ-ราชวิทยาลัย พ.ศ. 2546 และจากเอกสารชั้นทุติยภูมิ ได้แก่ หนังสือ หนังสือตำราทางวิชาการ ทฤษฎี วารสาร บทความ วิทยานิพนธ์ คุชชินนิพนธ์ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจากห้องสมุด อินเทอร์เน็ต รวมถึงการศึกษาริบททฤษฎีด้านการพัฒนาการสื่อสารของบุคลากรตัวอย่าง เทคนิคการสื่อสาร ทักษะการสื่อสารเชิงบวก สันติภายใน เครื่องมือพุทธสันติวิธี ความสามัคคีของบุคลากรและองค์กรสันติสุข รวมทั้งสอดคล้องกับพื้นที่และผลกระทบของสถานการณ์เพื่อเสริมสร้างความมั่นคงอย่างยั่งยืน

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาในภาคสนาม (Field Study) ผู้วิจัยได้ศึกษาโดยการลงพื้นที่เพื่อสังเกตการณ์ แบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วมกับบุคลากรในบริษัทผู้เกี่ยวข้องเพื่อเก็บข้อมูลพื้นฐานบริบทพื้นที่กรณีศึกษา โดยการเลือกพื้นที่แบบเจาะจงที่มีความสำเร็จในการพัฒนาการสื่อสารของบุคลากรที่ให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ในพื้นที่บริบทของบุคลากรองค์กรบริษัท ซึ่งเป็นแนวคิด ทฤษฎีศาสตร์สมัยใหม่ เป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาที่ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของบุคลากรมาใช้ให้เหมาะสมกับความต้องการจำเป็นต่อการพัฒนาการสื่อสารของบุคลากร ซึ่งผู้วิจัยได้ขอความร่วมมือในการวิจัยกับประธานบริษัท โกลบอล 205 (ประเทศไทย) จำกัด สาขาซอย ตำบลคลองสาม อำเภอลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ในการทำวิจัยการพัฒนาการสื่อสารของบุคลากรโดยพุทธสันติวิธี ในหลักธรรมอปริหานิยธรรม 7 และ BANGYIM Model

ขั้นตอนที่ 3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) หรือกลุ่มเป้าหมายที่ผู้วิจัยใช้เลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงทั้งหมด 25 คน เป็นกลุ่มเดียวกันที่ใช้สัมภาษณ์เชิงลึกและประชุมกลุ่มย่อย ผู้วิจัยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposeful Selection) ประกอบด้วยผู้บริหารบุคลากรในพื้นที่องค์กร บริษัท โกลบอล 205 (ประเทศไทย) จำกัด ที่มีความหลากหลายและแตกต่างที่มีความสนใจและมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาการสื่อสารของบุคลากรโดยพุทธสันติวิธีเป็นพื้นที่กรณีศึกษา จำนวน 20 รูป/คน และผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญมีบทบาทสำคัญในด้านความสำเร็จการพัฒนาการสื่อสารของบุคลากรจำนวน 5 รูป/คน

ขั้นตอนที่ 4 ผู้วิจัยใช้เครื่องมือและวิธีการในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เพื่อศึกษาวิเคราะห์หลักแนวคิด ทฤษฎี วัตถุประสงค์ของการวิจัย และผู้วิจัยได้สร้างเครื่องมือเชิงคุณภาพโดยการกำหนดประเด็นในการศึกษาสร้างแนวทางการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีส่วนร่วมและแบบไม่มีส่วนร่วม และถอดแบบอย่างของความสำเร็จที่เกี่ยวข้องกับประเด็นวิจัยและพัฒนาการควบคุมคุณภาพเครื่องมือที่ใช้การตรวจสอบข้อมูลของผู้บริหารบุคลากร สถานที่ และนำเอาข้อมูลที่ได้จากการศึกษาขั้นที่ 1-ขั้นที่ 3 เพื่อมาบูรณาการตามหลักพุทธสันติวิธีกับศาสตร์สมัยใหม่ ให้เหมาะสมกับสภาพปัญหาและความต้องการของการพัฒนาการสื่อสารของบุคลากรโดยพุทธสันติวิธี บริษัท โกลบอล 205 (ประเทศไทย) จำกัด จังหวัดปทุมธานี ซึ่งการพัฒนาจากการสังเคราะห์เอกสาร การตรวจสอบคุณภาพรูปแบบโดยให้ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ความสามารถความเชี่ยวชาญ ซึ่งมีบทบาทสำคัญในความสำเร็จด้านกลยุทธ์วิธีการ ทักษะการติดต่อสื่อสาร ด้านการสื่อสารเชิงบวก เทคนิควิธีการใหม่ๆ ในทักษะการสื่อสารและการมีความคิดเห็นการปฏิบัติงานที่ดี รับรองความเหมาะสมในการจัดประชุมเสวนาวิพากษ์นำเสนอการพัฒนาการสื่อสารของบุคลากรโดยพุทธสันติวิธี และประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group Discussion) และนำไปพัฒนาก่อนพัฒนาโดยใช้นำร่องกับบุคลากรตัวอย่างขององค์กรบริษัท พร้อมทำการศึกษาและติดตามผลการปฏิบัติงานในพื้นที่ด้วยการกำหนดประเด็นในการศึกษาและการรักษา และต่อยอดการพัฒนาการสื่อสารของบุคลากรด้วยการสังเกตแบบมีส่วนร่วม การถ่ายภาพถ่ายกิจกรรม สอบถามความพึงพอใจ และการนำไปขยายผลต่อยอดงานวิจัยเพื่อสร้างความยั่งยืน หลังจากจัดอบรมพัฒนากับผู้บริหารบุคลากรที่เข้าร่วมอบรมครั้งนี้

ขั้นตอนที่ 5 ผู้วิจัยทำการรวบรวมข้อมูล จากการจัดเวทีแบบออนไลน์ผ่าน ZOOM เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้การบันทึก VDO บันทึกเสียง การจดบันทึก การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและภาพถ่ายกิจกรรม การจัดประชุมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในประเด็นของผลกระทบที่เกิดขึ้น จากการดำเนินการพัฒนาพื้นที่เป้าหมาย ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัย เพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ขั้นตอนที่ 6 ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์และการสังเคราะห์ข้อมูล โดยผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ด้วยการจัดหมวดหมู่ จัดกระทำข้อมูล และลดทอนข้อมูล เกี่ยวกับการพัฒนาการสื่อสารของบุคลากรโดยพุทธสันติวิธี แนวคิดการพัฒนาการสื่อสารและศึกษาแนวคิดพุทธสันติวิธีที่เอื้อต่อการพัฒนาการสื่อสารของบุคลากร บริษัท โกลบอล 205 (ประเทศไทย) จำกัด

ขั้นตอนที่ 7 สรุปผลการศึกษาวิจัย และการนำเสนอผลการศึกษาวิจัย (Descriptive Presentation of the Research Results) ผู้วิจัยดำเนินการจัดประชุมเพื่อเป็นช่องทางในการนำเสนอองค์ความรู้ใหม่ และรับฟังความคิดเห็นสำหรับงานวิจัยเรื่องกระบวนการพัฒนาการสื่อสารของบุคลากรโดยพุทธสันติวิธี บริษัท โกลบอล 205 (ประเทศไทย) จำกัด สาขาย่อย จังหวัดปทุมธานี เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้บริหารบุคลากรที่เกี่ยวข้อง และเพื่อนำมาปรับปรุงพัฒนาแนวทางการติดต่อสื่อสารการประสานงานในการบริการลูกค้าต่อไป

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยสามารถตอบคำถามวิจัย/และปัญหาที่ต้องการทราบได้ตามวัตถุประสงค์ดังนี้

วัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า บริบทสภาพปัญหาพื้นที่ของ บริษัท โกลบอล 205 (ประเทศไทย) จำกัด ประกอบธุรกิจตัวแทนจำหน่ายหมึกเปลี่ยนเลเซอร์ และเครื่องพิมพ์เลเซอร์ เป็นบริษัทธุรกิจขนาดเล็ก เป็นสินค้าวัสดุใช้แล้วหมดไป ได้ก่อตั้งขึ้นโดย นายอริวัฒน์ ธนพัฒน์ธัญโชติ ก่อตั้งเมื่อวันที่ 17 มกราคม พ.ศ. 2556 ได้จดทะเบียนนิติบุคคล กรมพัฒนาธุรกิจการค้า จังหวัดนนทบุรี และได้ขยายเครือข่าย สาขาย่อยตั้งที่ ตำบลคลองสาม อำเภอกลองหลวง จังหวัดปทุมธานี โดยท่านคิดว่า “ ผู้ให้ ย่อมได้รับเสมอ ” และในการติดต่อสื่อสารในการให้บริการด้านผลิตภัณฑ์สินค้า การให้ความรู้ด้านการมีวิสัยทัศน์และการทำการติดต่อสื่อสารการให้ข้อมูลกับลูกค้าในต่างๆของผลิตภัณฑ์ และสภาพปัญหาในด้านทักษะการสื่อสารการประสานงาน การทำงานเป็นทีม ทักษะคิดเชิงบวก และความเชี่ยวชาญในความรู้การให้บริการการสื่อสารของบุคลากรผู้มีความรู้ทักษะวิธีการทั้งศาสตร์และศิลป์ ในการที่จะนำหลักทฤษฎีการสื่อสารการประสานงานของบุคลากรในองค์กร จึงจะสามารถแก้ไขปัญหาในการติดต่อสื่อสารการทำงานต่อไป ในทฤษฎีตามศาสตร์สมัยใหม่ที่นำวิธีการพัฒนาการสื่อสารของบุคลากร เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพบริบทในพื้นที่ขององค์กรบริษัท ประกอบด้วย ทฤษฎี SMCR ผู้ส่งสาร ผู้รับสาร ข้อมูลข่าวสาร ช่องทางการสื่อสาร การมีสติในการสื่อสาร การสื่อสารเชิงบวก การทำงานเป็นทีม องค์กรสันติสุข

วัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า หลักพุทธสันติวิธีที่เอื้อต่อการพัฒนาการสื่อสารของบุคลากรโดยพุทธสันติวิธีตามหลักอปริหานิยธรรม 7 คุณลักษณะการสื่อสารของบุคลากรตัวอย่างที่ดีตามหลักพุทธสันติวิธีจากการปฏิบัติสันติภายในสู่การปฏิบัติภายนอก โดยใช้เครื่องมือในการพัฒนา ได้แก่ 1) การหมั่นประชุมกันเนื่องนิตย์ 2) การเริ่มประชุม-เลิกประชุมโดยพร้อมเพรียงกัน 3) ไม่ตั้งกฎระเบียบที่ขัดต่อระเบียบเดิม 4) มีความเคารพนับถือต่อผู้บังคับบัญชา หัวหน้าทีม หัวหน้ากลุ่ม ตามสายงานและการให้เกียรติซึ่งกันและกัน 5) ให้ความเคารพต่อเพศสตรี คือการให้เกียรติผู้ที่เป็นสตรีมีบทบาทในการทำงานและไม่นำความเสื่อมเสียมาสู่องค์กร 6) ให้ความเคารพต่อสถานที่บริษัท ให้สะดวกในด้านข้อมูลข่าวสารต่างๆ ให้แก่ลูกค้าผู้เข้ารับบริการ 7) ให้ความดูแลต่อผู้ใช้บริการผลิตภัณฑ์สินค้า ผู้บริโภคสินค้า ให้ความคุ้มครอง ป้องกันในการเคลม คืบ สินค้าที่เกิดจากการเสียหายจากการขนส่งผลิตภัณฑ์ และการเอาใจใส่ต่อลูกค้าผู้รับบริการ

วัตถุประสงค์ที่ 3 พบว่า การพัฒนาตาม BANGYIM MODEL มีกระบวนการพัฒนา 6 ประการ ซึ่งประกอบด้วย 1) **บุคลากรตัวอย่าง** คือ บุคลากรต้องยอมรับนโยบาย, สื่อสารกับคู่สนทนาด้วยมิตรไมตรี (การใช้ตัวสติ ชันติ ในการยอมรับ) เป็นต้นแบบที่ดี 2) **การสื่อสารอย่างสันติ** คือ บุคลากรมีวิธีการพัฒนาทักษะการสื่อสารมีความสัมพันธ์การสื่อสารความรู้สึกของคู่สนทนาที่มีปมวิญญูและสัมมาวาจา 3) **การทำงานเป็นทีม** คือบุคลากรมีการทำงานเป็นทีม และบรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายและนโยบายขององค์กรบริษัท อย่างยั่งยืน 4) **สันติภายใน มุ่งเน้นการพัฒนาสติและสมาธิ** คือ บุคลากรฝึกปฏิบัติสมาธิแบ่งออกเป็น 2 อย่าง คือ 1. สันติภาพภายใน คือการมีสภาวะจิตได้บรรลุธรรมภายในทางพระพุทธศาสนา เป็นความสุขขั้นสูงคือ ฌานสุขจากสันติภาพภายใน 2. สันติภาพภายนอก คือความอยู่ดีมีสุขของบุคลากร ในการปฏิบัติตามกฎระเบียบสังคมองค์กรบริษัท 5) **พุทธสันติวิธี** คือ บุคลากรใช้หลักธรรมในพระพุทธศาสนาที่เอื้อต่อกระบวนการพัฒนาการสื่อสารของบุคลากรโดยพุทธสันติวิธี ในหลักธรรมอภิธานิยธรรม 7 และหลักสนับสนุน ประกอบด้วย ศีล5 สังคหวัตถุ4 ภาวนา4 สัมมาวาจา อริยสัจ 4 ที่เป็นเครื่องมือในการจัดการความขัดแย้งของพระพุทธเจ้าด้วยการบูรณาการการพัฒนาตามหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาสามารถนำมาใช้ในการปฏิบัติงานในชีวิตประจำวันด้วยการสวดมนต์ นั่งสมาธิร่วมกันเป็นกิจวัตรประจำขององค์กร 6) **ทักษะการสื่อสารเชิงบวก** (การสื่อสารเชิงบวกด้วยการที่มีใจที่จะติดต่อสื่อสารด้วยความเกิดความสุขมีพลังมีมานะ วิริยะที่จะทำงานให้เกิดผลสำเร็จตามเป้าหมายขององค์กร) คือผู้สื่อสารใช้ทักษะคำพูดการสื่อสารเชิงบวก ข้อความให้เกิดกำลังใจเชิงบวก โดยให้ผู้รับสารนั้นเกิดความรู้สึกเชิงบวก อยากปรับปรุง อยากพัฒนาและนำพลังเชิงบวกไปสู่ความคิดใหม่ๆและทัศนคติเชิงบวก มีจิตใจ มีอารมณ์ความรู้สึกถึงพลังคำพูดที่ แสดงออกไปต่อผู้รับ ฟังจากการส่งข้อมูลข่าวสารการใช้ผลิตภัณฑ์ขององค์กร

องค์ความรู้ใหม่

กระบวนการพัฒนาการสื่อสารของบุคลากรโดยพุทธสันติวิธี ตามองค์ประกอบ 6 ประการของ BANGYIM MODEL ดังกล่าว ส่งผลให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ ที่ตอบโจทย์เป็นกระแสไหลเวียนในกรอบไม่รู้จบสิ้นที่ส่งต่อถึงคุณลักษณะเชิงพฤติกรรมของการพัฒนาการสื่อสารของบุคลากรที่มีคุณภาพชีวิตที่ดี ซึ่งองค์ความรู้ใหม่ มีอยู่ 7 ประการ คือ การสื่อสารที่เหมาะสม ใฝ่แนะนำ/พัฒนาทักษะการสื่อสาร พัฒนาองค์ความรู้การสื่อสาร การบริการที่ดี (บุคลากร) คุณต้องพร้อมการเป็นนักสื่อสารและรับฟังข้อมูลที่ดี สันติภายใน มีสติในการสื่อสาร ได้แก่

Figure 1: BANGYIM MODEL

1) B (Beautiful) การสื่อสารที่เหมาะสม คือ บุคลากร ผู้ส่งสาร สื่อสารที่ยิ้มแย้ม แจ่มใส มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี กับบุคคลรอบข้างที่เป็นผู้รับสาร ทักทาย เป็นมิตร (แนวคิดทฤษฎี คือ การเอาใจเขามาใส่ใจเรา) (ทฤษฎีสันติภาพ คือ ทักทายคู่สนทนาด้วยความที่เป็นมิตรไมตรี)

2) A (Advice) ใฝ่แนะนำ/พัฒนาทักษะการสื่อสาร คือ บุคลากรต้องมีใจที่ฝึกฝนสัมพันธ์ในการมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับบุคลากรและผู้ที่มาใช้บริการ ในข้อมูลเนื้อหาการติดต่อสื่อสารการบริการให้เกิดความรู้ความเข้าใจสินค้าและการบริการทักษะวิธีการทัศนคติที่ดี

3) N (Knowledge) พัฒนาการความรู้การสื่อสาร ผ่านช่องทางการสื่อสาร คือ บุคลากรมีการสื่อสารและพัฒนาทักษะการสื่อสารตนเองอยู่เสมอและมีปฎิยาจาและสัมมาวาจาในการติดต่อสื่อสาร นำไปถ่ายทอดความรู้ เทคนิควิธีการ ได้แก่ การพูดสื่อสาร การใช้สื่อ การใช้กิจกรรม สื่อสารไพเราะ สื่อสารสมานไมตรีแบบเครือญาติเป็นต้น

4) G (Good service) การบริการที่ดี คือการให้ความช่วยเหลือต่อลูกค้าหรือผู้รับบริการที่ดี ได้รับความประทับใจและเกิดความชื่นชมต่อองค์กร อันเป็นการสร้างภาพลักษณ์ที่ดีและความสำเร็จตามเป้าหมายขององค์กรบริษัท

5) Y (Yes I can do You) (you คือ เจ้าหน้าที่บุคลากรทุกคนเป็นนักสื่อสารและบริการที่ดีที่ยอดเยี่ยม) (บุคลากร) คุณต้องพร้อมการเป็นนักสื่อสารและรับฟังข้อมูลที่ดี คือ มีสติ-สันติ ทัศนคติเชิงบวก ในการมีความคิดที่ดีและเป็นบุคลากรตัวอย่าง เป็นที่น่ายกย่องเลื่อมใสในการประพฤติปฏิบัติตนด้วยการพัฒนาสติ ขันติ สันติภายในเป็นบุคลากรตัวอย่างขององค์กร

6) I (Inner Peace) สันติภายใน คือบุคลากรผู้เข้ารับการฝึกอบรม เกิดสันติภาพภายใน จากการพัฒนาจิตด้วยวิปัสสนากรรมฐานจากการภาวนาสมาธิของพุทธสันติวิธีไปใช้ในการปฏิบัติงาน และเกิดสันติสุขภายนอก จากการพัฒนาดนเองให้มีศีลธรรมมีความสุขอยู่ดีมีสุขในสังคมองค์กรบริษัท

7) M (Mindfulness) มีสติในการสื่อสาร คือ ขณะพูดสื่อสารต้องมีสติ-สันติ มีทัศนคติในการพัฒนาจิตจากวิปัสสนากรรมฐานเพื่อสร้างสันติภายในการนำเครื่องมือของพุทธสันติวิธีไปใช้ในการปฏิบัติงานในชีวิตประจำวันเพื่อพัฒนาขัดเกลาดนเองให้อยู่ในศีลธรรมและปฏิบัติตนด้วยการพัฒนาสติ ขันติ สันติ การพัฒนากลยุทธ์ ความเย็นกายเย็นใจ เป็นความสุขจากสภาวะแห่งความสงบ ร่มเย็น เป็นความรักใคร่เอื้อเฟื้อเกื้อกูลที่ดีแก่กันเป็นครอบครัวเดียวกันและเป็นองค์กรสันติสุขอย่างแท้จริง

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า ในยุคสถานปัจจุบันการสื่อสารเป็นสิ่งสำคัญในการทำงานผ่านทางเทคโนโลยีและการสื่อสารในยุคโลกเปิดกว้าง ซึ่งกระแสการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมโลกเป็นไปอย่างรวดเร็วและซับซ้อน ทำให้การสื่อสารในการประสานงานในการพัฒนาองค์กร บริษัท จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งต่อสำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ที่ได้เสนอร่างแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ.2566 – 2570) “พลิกโฉมประเทศไทยสู่สังคมก้าวหน้า เศรษฐกิจสร้างมูลค่าอย่างยั่งยืน” มีการกำหนดทิศทางและเป้าหมายบนหลักการและแนวคิด คือ 1) ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง บนพื้นฐานของความพอประมาณ ความมีเหตุผล มีหลักการสื่อสารที่ดีในการประสานงาน การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดี ความรู้และคุณธรรม 2) เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของโลก (Sustainable Development Goals: SDGs) ได้แก่ ประชาชน โลก บุคลากร ความมั่นคง สันติภาพ และความมีหุ้นส่วนหลักในการขับเคลื่อนและวางแผนการพัฒนาประเทศไทย ซึ่งในองค์กรบริษัทต่างๆ จำเป็นต้องมีการติดต่อกันอยู่ตลอดเวลา ระหว่างบุคลากรในองค์กร ผู้บังคับบัญชา เพื่อนร่วมงาน และผู้รับบริการสินค้า เพื่อการสื่อสารที่เหมาะสมกับ

สถานที่ และเป็นไปตามเป้าหมายนโยบายขององค์กรบริษัท ดังนั้นการสื่อสารจึงเป็นบทบาทสำคัญอย่างยิ่งต่อการดำรงชีวิตมนุษย์ หากเปรียบว่าน้ำมีความสำคัญต่อร่างกายซึ่งเป็นสิ่งที่ขาดไม่ได้ การสื่อสารก็เช่นเดียวกัน มีความสำคัญในการสื่อสารระหว่างบุคคล สังคม ประเทศชาติ หรือระดับโลก (Tipakornsakul, 2015) ที่มีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ Maneemai (2017) ในงานวิจัยเรื่องการพัฒนาประสิทธิภาพการสื่อสารในองค์กรของมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ในองค์กรต่างๆ จำเป็นต้องมีการติดต่อสื่อสารกันอยู่ตลอดเวลา ระหว่างบุคลากรในองค์กร ผู้บังคับบัญชา เพื่อนร่วมงาน และระหว่างผู้รับบริการผลิตภัณฑ์สินค้า และให้เป็นไปตามเป้าหมายขององค์กรในหลักการสื่อสารที่ดี ที่ช่วยให้การสื่อสารสร้างความพึงพอใจต่อบุคคล หมุ่คณะ เพื่อให้มีประสิทธิภาพในการดำเนินงานให้บุคลากรในองค์กรมีการพัฒนาทักษะวิธีการสื่อสารอยู่เสมอ ดังนั้นการสื่อสารจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน การสื่อสารเริ่มต้นจากการ พูดคุย การเขียน ด้วยภาพ เสียงและสื่ออิเล็กทรอนิกส์ การสื่อสารในองค์กรนั้นประกอบด้วยบุคคลหลายระดับ ซึ่งในแต่ละองค์กรก็จะมีพฤติกรรมสื่อสารที่ต่างกันไปตามวัฒนธรรมขององค์กรนั้นๆ เช่น บริษัท โกลบอล 205 (ประเทศไทย) จำกัด เป็นต้น และยังสอดคล้องกับ Na Nakorn (2018) ในงานวิจัยว่า การสื่อสารเป็นสิ่งที่สำคัญมากในองค์กรบริษัทและเสริมสร้างให้เกิดประสิทธิผลแก่องค์กร เช่นการเสริมสร้างความสัมพันธ์กับผู้ร่วมงาน การได้รับทราบความคิดเห็นของผู้อื่นเมื่อเกิดการติดต่อสื่อสารในการให้บริการ สำหรับลูกค้าได้ถูกต้อง การเข้าใจในกฎระเบียบข้อบังคับของการทำงานที่ชัดเจน และทำงานร่วมกันเป็นทีมได้ การเข้าใจถึงเป้าหมายขององค์กร การติดต่อสื่อสารจึงเป็นสิ่งสำคัญมากในองค์กรบริษัทที่ผู้บริหารบุคลากรต้องใช้เวลาศิลปะในการติดต่อสื่อสารที่เป็นบทบาทสำคัญอย่างยิ่งต่อการดำรงชีวิตมนุษย์ การสื่อสารในการประสานงานระหว่างบุคคล สังคมองค์กร ประเทศชาติหรือระดับโลก (Na Nakorn, 2018)

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า หลักพุทธสันติวิธี ที่ส่งเสริมต่อการพัฒนาการสื่อสารของบุคลากรโดยพุทธสันติวิธี บริษัท โกลบอล 205 (ประเทศไทย) จำกัด สาขาย่อยที่ ตำบลคลองสาม อำเภอลองหลวง จังหวัดปทุมธานี เพื่อพัฒนาหลักธรรมที่ใช้ปฏิบัติสำหรับการอยู่ร่วมกันของบุคลากรได้อย่างปกติสุข โดยเฉพาะหลักธรรมอปริหานิยธรรม 7 ซึ่งเป็นหลักธรรมสำหรับการปกครองที่จะช่วยป้องกันความเสื่อมเสีย แต่จะนำไปสู่ความเจริญรุ่งเรืองของหมู่คณะ องค์กรบริษัท ลักษณะของอปริหานิยธรรม 7 ที่ทำให้การปกครองมีความเจริญโดยที่ไม่มีทางเสื่อมนั้น ประกอบด้วยสิ่งสำคัญ 3 ประการ คือ ผู้บริหารเป็นผู้มีธรรม บุคลากรเป็นผู้มีธรรม และมีหลักวิธีการบริหารการปกครองที่ดี ที่เป็นหลักธรรมในพระพุทธศาสนาที่นำมาบูรณาการตามหลักพุทธสันติวิธีกับศาสตร์สมัยใหม่ ในการขับเคลื่อนไปสู่การพัฒนาการสื่อสารของบุคลากรโดยพุทธสันติวิธี และสามารถให้ผู้บริหารบุคลากรในองค์กรบริษัทและผู้รับใช้บริการนำหลักธรรมไปใช้ปฏิบัติตามหลักอปริหานิยธรรม 7 และสอดคล้องงานวิจัยของ Chantawan (2016) เรื่องพระพุทธศาสนากับการปกป้องคุ้มครองสิทธิมนุษยชน ไว้ว่า “อปริหานิยธรรม 7 คือธรรมที่ประพฤติปฏิบัติดีแล้วจะไม่ทำให้องค์กรบริษัทและสังคมองค์กรบริษัทโกลบอล 205 (ประเทศไทย) จำกัด เสื่อมทรามลง มีแต่ความเจริญรุ่งเรืองฝ่ายเดียว” และเป็นหลักธรรมที่สอนให้ดำเนินชีวิตอย่างมีความรับผิดชอบต่อตนเองและต่อสังคมโดยรวม และสอดคล้องกับ Somdet Phra Buddhaghosacariya (P.A. Payutto) (2016) กล่าวว่า อปริหานิยธรรม คือธรรมอันไม่เป็นที่ตั้งแห่งความเสื่อม, เป็นธรรมที่ทำให้ไม่เสื่อม เป็นไปเพื่อความเจริญรุ่งเรืองฝ่ายเดียว มี 7 อย่าง คือ 1) หมั่นประชุมกันเนื่องนิตย์ 2) เริ่มประชุม-เลิกประชุมโดยพร้อมเพรียงกัน 3) ไม่บัญญัติสิ่งที่พระพุทธเจ้าไม่บัญญัติขึ้น ไม่ถอนสิ่งที่พระองค์บัญญัติไว้แล้ว 4) ภิกษุเหล่าใด เป็นผู้ใหญ่เป็นประธานในสงฆ์ เคารพนับถือเชื่อฟังภิกษุเหล่านั้น 5) ไม่ละอำนาจแก่ความอยากที่เกิดขึ้น 6) ยินดีเสนาสนะป่าตามกิจวัตรของภิกษุสงฆ์ (การประพฤติปฏิบัติของภิกษุขององค์กร) 7) ตั้งใจว่าจัดอุปกรณ์ ให้บริการที่เป็นธรรมแก่เพื่อนภิกษุสามเณรซึ่งเป็นผู้มีศีล และบุคลากร ผู้ปฏิบัติธรรม ซึ่งยังไม่มาสู่ อาวาส ขอให้มา ที่มาแล้ว ขอให้

อยู่เป็นสุข หลักธรรมในทางพระพุทธศาสนาที่มีคุณค่าและเป็นประโยชน์อย่างมากมายที่ใช้สำหรับการปฏิบัติเพื่อการอยู่ร่วมกันของกลุ่มคนในสังคมองค์กรบริษัทอย่างปกติสุขและให้ดำเนินชีวิตอย่างมีความรับผิดชอบทั้งต่อตนเองสังคมองค์กรบริษัทตามหลักพระพุทธศาสนาและเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตเป็นการพัฒนาองค์กรบริษัทให้เกิดความเจริญรุ่งเรืองขึ้นในสิ่งที่ตั้งมาอย่างยาวนานเป็นนิจสืบไป

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า การพัฒนาการสื่อสารของบุคลากรโดยพุทธสันติวิธีสาขาย่อย ที่ตำบลคลองสาม อำเภอกลองสาม จังหวัดปทุมธานี ตาม BANGYIM MODEL มุ่งองค์ประกอบของการพัฒนา 6 ประการ ได้แก่ 1) บุคลากรตัวอย่าง คือ บุคลากรต้องยอมรับนโยบาย, สื่อสารกับคู่สนทนาด้วยมิตรไมตรี (แสดงความเป็นมิตร) (การใช้ตัวสติ ขันติ ในการยอมรับ) ทำงานขององค์กรให้ถึงเป้าหมาย 2) การสื่อสารอย่างสันติ คือ บุคลากรมีการสื่อสารและพัฒนาทักษะการสื่อสารความสัมพันธ์ที่ดีก่อนการแก้ไข ปัญหา และการสื่อสารที่มุ่งตรงไปสู่การสื่อสารความรู้สึกและพร้อมกับการหาความเข้าใจในคู่สนทนาอีกฝ่ายที่มีปิยวาจาและหลักสัมมาวาจาในการสื่อสาร 3) การทำงานเป็นทีม คือ บุคลากรมีความสามัคคีกันร่วมการทำงานเป็นทีม บุคลากรทุกคนมีความรักความ เข้าใจที่ดีต่อกันสมัครสมานปรองดองต่อกัน ยอมรับฟังความคิดเห็นร่วมกัน มีการวางแผนการทำงาน ร่วมกันเป็นทีมและประสบความสำเร็จได้ตามเป้าหมายนโยบายขององค์กรบริษัทอย่างยั่งยืน 4) สันติภายใน คือการพัฒนาสติและสมาธิ ด้วยการฝึกฝนอบรมพัฒนาด้านหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา จากการฝึกจิตให้พบกับความสุขขั้นสูงคือ สันติภาพภายใน ที่เกิดจากสภาวะจิตได้บรรลุภายใน ซึ่งเป็นสันติภาพที่แท้จริง และ สันติภาพภายนอก คือ ความอยู่ดีมีสุขของบุคลากรเป็นองค์กรสันติสุข 5) พุทธสันติวิธี คือ หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่เอื้อต่อกระบวนการพัฒนาการสื่อสารของบุคลากรโดยพุทธสันติวิธีในหลักธรรมอปริหานิยธรรม 7 โดยมีหลักพุทธสันติวิธีสนับสนุนประกอบด้วย ศีล 5 สังคหวัตถุ 4 สัมมาวาจา ภาวนา 4 อริยสัจ 4 นำมาบูรณาการกับพุทธสันติวิธี จึงเป็นหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาในกระบวนการพัฒนาการสื่อสารของบุคลากรโดยพุทธสันติวิธี และ 6) ทักษะการสื่อสารเชิงบวก คือผู้สื่อสารมีทักษะคำพูดหรือข้อความในเชิงบวก อยากปรับปรุง พัฒนา อยากให้สำเร็จตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ มีความคิดใหม่ๆ และสร้างความรู้สึกระหว่างเชิงบวก และสื่อคำพูดที่ทรงพลัง จากการมองเห็น การได้ยิน การได้ฟังสิ่งที่ส่งออกหรือแสดงออกไปนั่นเอง มีความสอดคล้องกับในหนังสือ เรื่องการสื่อสารอย่างสันติของ Chotisakulrat (2007) ว่า การสื่อสารอย่างสันติ ช่วยรักษาความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล โดยที่ทั้งสองฝ่ายสามารถพัฒนาความเข้าใจซึ่งกันและกัน เป็นความกรุณาที่ดีต่อกัน โดยมีการสื่อสารอย่างสันติ คือ การเข้าใจตนเอง การเข้าใจผู้อื่น และการสื่อสารให้ผู้อื่นรับรู้ มุ่งองค์ประกอบ 4 ประการ คือ การสังเกต ความรู้สึก ความต้องการ และการขอร้อง และวิธีการพัฒนาการติดต่อสื่อสารของบุคลากร ความสำเร็จของการทำงานตามเป้าหมายขององค์กร ความสุขในการทำงานของบุคลากรในองค์กร และมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ Baibua (1993) กล่าวไว้ว่า การสื่อสารของมนุษย์มีเกิดขึ้นมาพร้อมๆ กับการเกิดชีวิตมนุษย์ การติดต่อสื่อสารซึ่งกันและกัน มนุษย์สื่อสารกันก็เพื่อสร้างความเข้าใจที่ดีต่อกัน การสื่อสารจึงเป็นสื่อความคิดของคนหนึ่ง (หรือกลุ่มหนึ่ง) เพื่อจะให้คนอื่นอีกคนหนึ่งหรือกลุ่มหนึ่งรู้ว่าเขาต้องการสื่อสารอะไร โดยเฉพาะในสังคมองค์กรบริษัทยุคปัจจุบัน ซึ่งได้มีการสร้างเครื่องมือ อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ต่างๆ มากมายเช่น มือถือ คอมพิวเตอร์ แท็บเล็ต เป็นต้น ที่ช่วยทำหน้าที่ในการสื่อสาร ที่มนุษย์ต้องใช้ในการสื่อสารกันอยู่ตลอดเวลา เพื่อนำความรู้มาปรับปรุงพัฒนาการสื่อสารให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นและเพื่อนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ในพื้นที่ในการพัฒนาสื่อสารเพื่อแก้ไขปัญหาต่างๆ ในการทำงานนอกพื้นที่นั้นๆในการโทรติดต่อสื่อสารได้สะดวกรวดเร็วยิ่งขึ้น

สรุป

บริบทและสภาพปัญหาการสื่อสารมีอิทธิพลต่อการดำเนินงานในการประสานงานองค์กรและกระบวนการพัฒนาการสื่อสารของบุคลากร จากผู้ส่งสารที่สื่อสารไม่เข้าใจกัน จากความคิดเห็นที่แตกต่างกัน เพราะมีวิธีการทำงานกันคนละแนวทาง ความคิดคนละมุมมอง และการสื่อสารที่ไม่ตรงไปตรงมาของข้อมูลที่จะติดต่อสื่อสารกับกลุ่มคนหรือบุคคลนั้นๆ และการติดต่อสื่อสารในการประสานงานที่เป็นแบบมาตรฐานในการให้บริการ การมีสติในขณะสื่อสาร ทักษะการสื่อสารที่ดีเริ่มต้นจากการเป็นผู้รับฟังที่ดี และไม่ควรพูดแทรก ไม่พูดเสียงดังขณะที่คนอื่นกำลังพูด จะพูดกับใครต้องคิดก่อนพูด มีทัศนคติเชิงบวก โดยใช้หลักพุทธสันติวิธีในการพัฒนาการสื่อสารของบุคลากรให้มีความสมบูรณ์พร้อม ด้วยคุณลักษณะของบุคลากรคือ “บุคลากรตัวอย่าง การสื่อสารอย่างสันติ การทำงานเป็นทีม สันติภายใน พุทธสันติวิธี ทักษะการสื่อสารเชิงบวก” และใช้เครื่องมือพัฒนาตามหลักอปริหานิยธรรม 7 ประการ คือ 1) การหมั่นประชุมกันเนื่องนิตย์ 2) เริ่มประชุม-เลิกประชุมโดยพร้อมเพรียงกัน 3) ไม่ตั้งกฎระเบียบที่ขัดต่อระเบียบเดิม 4) มีความเคารพนับถือต่อผู้บังคับบัญชา 5) ให้เกียรติและคุ้มครองสตรี 6) ให้ความเคารพต่อสถานที่องค์กรบริษัท เป็นสถานที่ที่เหมาะสม ปลอดภัย ถูกสุขลักษณะ 7) ถวายความอารักขา ความคุ้มครอง ป้องกันต่อผู้ทรงศีล พระอรหันต์ทั้งหลาย และบูรณาการกับหลักพุทธสันติวิธีในการพัฒนาทักษะการสื่อสาร กลยุทธ์วิธีการสื่อสารการประสานงานในการต้อนรับบริการที่เป็นอัตลักษณ์ผู้บริหารบุคลากร ตามนวัตกรรม “BANGYIM MODEL” คือ 1) B (Beautiful) ด้านการสื่อสารที่เหมาะสม 2) A (Advice) ด้านใฝ่แนะนำ/พัฒนาทักษะการสื่อสาร 3) N (Knowledge) ด้านพัฒนาองค์ความรู้การสื่อสาร ผ่านช่องทางการสื่อสาร 4) G (Good service) การบริการที่ดี 5) Y (Yes I can do You) ด้าน (บุคลากร) คุณต้องพร้อมการเป็นนักสื่อสารและรับฟังข้อมูลที่ดี 6) I (Inner Peace) ด้านสันติภายใน 7) M (Mindfulness) ด้านมีสติในการสื่อสาร ดังนั้น การพัฒนาสติ ขันติ สันติในการเป็นบุคลากรตัวอย่าง ความเย็นกายเย็นใจ ความสุขสงบร่มเย็นและเป็นองค์กรสันติสุขในการพัฒนาการสื่อสารของบุคลากรให้สำเร็จตามเป้าหมายและนโยบายขององค์กรบริษัทสืบไป

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า ผู้บริหารบุคลากรมีการพัฒนาการสื่อสารกลยุทธ์วิธีการเข้าแผนพัฒนาบุคลากรในองค์กรและสามารถขับเคลื่อนกระบวนการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นการพัฒนาภายในสร้างบุคลากรตัวอย่างในองค์กร พัฒนาองค์ความรู้ใหม่ๆ ตลอดจนด้านพฤติกรรม การติดต่อ สื่อสารการทำงานเป็นทีมเป็นความสุขที่ยั่งยืน โดยการใช้เทคนิควิธีการสื่อสารตามหลักพุทธสันติวิธีหลักอปริหานิยธรรม 7 เป็นกรอบการอบรมหลัก โดยการอบรมด้านบุคลากรตัวอย่าง การสื่อสารอย่างสันติ การทำงานเป็นทีม สันติภายใน พุทธสันติวิธี ทักษะการสื่อสารเชิงบวก และเป็นบุคลากรที่เข้าใจกันมีความเคารพต่อกัน และการเป็นผู้รับฟังที่ดี ให้เกียรติคู่สนทนา มีหลักสัมมาวาจา การสื่อสารข้อมูลต้องสั้นกระชับและเข้าใจง่าย และพัฒนาการบริการแนวทางการสื่อสารที่มีทักษะกลยุทธ์ในการสื่อสารโน้มน้าวลูกค้าผู้รับใช้บริการที่มีความสะดวกรวดเร็ว และขยายธุรกิจให้เจริญเติบโตตามเป้าหมายนโยบายขององค์กรเป็นองค์กรสันติสุข

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า หลักพุทธสันติวิธีที่เอื้อต่อกระบวนการพัฒนาสื่อสารของบุคลากรโดยพุทธสันติวิธีบริษัทโกลบอล205(ประเทศไทย)จำกัด ที่เป็นกระบวนการพัฒนาการสื่อสารของบุคลากรที่เป็นสัมมาทิฐิ มีสัมมาวาจาและมีสติในการสื่อสาร มีความเคารพให้เกียรติซึ่งกันและกัน การประสานงานผู้ส่งสารที่ดี เป็นที่รักของสังคมมีจิตที่สุภาพดีงาม คือ 1) พูดคำจริง 2) พูดคำสมานไมตรี 3) คำพูด

ที่น่าฟัง ไพเราะอ่อนหวาน 4. พุดคำที่มีประโยชน์คือ คำพุดมีเหตุมีผล ผู้ฟังพร้อมใจเปิดรับฟัง มีทักษะการสื่อสารที่ดี มีสติ มีการสื่อสารที่ชัดเจน การพัฒนากายและใจ และปฏิบัติตามหลักอปริหานิยธรรม 7 เพื่อการทำงานที่มีความสุขและความสำเร็จในการทำธุรกิจและการพัฒนาตนเอง ได้แก่ 1. หมั่นประชุมกันเนืองนิตย์ 2. พร้อมเพรียงกันประชุมและเลิกประชุม 3. ไม่บัญญัติสิ่งที่ยังไม่บัญญัติ จักไม่ถอนสิ่งที่ท่านบัญญัติไว้แล้ว 4. สักการะเคารพนบถบูชาท่านผู้ใหญ่ทั้งหลาย 5. ให้เกียรติและคุ้มครองสตรี 6. สักการะ เคารพ บูชาเจตียสถานของคนในชุมชน 7. บุคลากรทุกคนเป็นผู้ นบถและถวายความอารักขาแก่พระสงฆ์ ในพระพุทธศาสนาและให้ความคุ้มครอง ป้องกันต่อผู้ทรงศีล พระสงฆ์ทั้งหลายและพัฒนาตัวเองให้มีความสุขสงบเพื่อเกิดสันติสุขต่อตนเองและองค์กรบริษัทสืบไป

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 3 พบว่า กระบวนการสื่อสารของบุคลากรโดยพุทธสันติวิธี บริษัท โกลบอล 205 (ประเทศไทย) จำกัด ตามที่มีการพัฒนาทักษะการสื่อสาร เทคนิควิธีการสื่อสารในการประสานงานมีความเหมาะสมต่อการนำไปพัฒนาบุคลากรตัวอย่างทั้งภาครัฐและเอกชนด้วยการมุ่งพัฒนา 7 ด้านเพื่อพัฒนาการสื่อสารของบุคลากร เป็นบุคลากรตัวอย่างจะใช้ BANGYIM MODEL ประกอบด้วย 1) B: (Beautiful) ด้านการสื่อสารที่เหมาะสม 2) A: (Advice) ด้านใฝ่แนะนำ/เป็นพัฒนาทักษะการสื่อสาร 3) N: (Knowledge) ด้านพัฒนาองค์ความรู้การสื่อสาร 4) G: (Good service) การบริการที่ดี 5) Y: (Yes I can do You) ด้านบุคลากร คุณต้องพร้อมการเป็นนักสื่อสารและรับฟังข้อมูลที่ดี 6) I: (Inner Peace) ด้านสันติภายใน 7) M: (Mindfulness) ด้านมีสติในการสื่อสาร ประารถนาให้บุคลากรมีการพัฒนาสติ ขันติ สันติในการเป็นบุคลากรตัวอย่าง ที่มีการพัฒนากลยุทธ์ ความเย็นกายเย็นใจ ซึ่งเป็นความสุขที่เกิดจากการมีสภาวะแห่งความสุขสงบ ร่มเย็น เป็นที่มีความรักใคร่เอื้อเฟื้อเกื้อกูลที่ดีแก่กันเหมือนเป็นเครือญาติครอบครัวเดียวกันและเป็นองค์กรสันติสุขอย่างแท้จริงในการพัฒนากาย พัฒนาศีล พัฒนาจิตใจ และพัฒนาปัญญาให้เป็นแบบตัวอย่างที่ดีเกิดสันติสุขมีความมั่นคงยั่งยืนในองค์กรบริษัทสืบไป

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับ

2.1 นำกระบวนการพัฒนาบุคลากรโดยพุทธสันติวิธี ไปขยายผลกับกลุ่มเป้าหมายเพื่อพัฒนาบุคลากรในองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชน

2.2 กระบวนการพัฒนาการสื่อสารของบุคลากรในการดำเนินธุรกิจทั้งภาครัฐและเอกชนในประเทศไทย

References

- Baibua, M. (1993). *Principles and Theories of Communication*. Bangkok: Odian Store.
- Chantawan, U. (2016). *Please Apply to Protected Zoos Every Time*. (Master's Thesis). Graduate School: Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Bangkok.
- Chotisakulrat, P. (2007). *Peaceful Communication*. Bangkok: Samsikkhalai.
- Lakuanwan, K. (1996). *Current Conditions, Problems and Needs in Personnel Development of Provincial Government Officials, under the Office of the Permanent Secretary Ministry of Education in Region 9*. (Master's Thesis). Khon Kaen University. Khon Kaen.
- Maneemai, S. (2017). Organizational Communication Efficiency Development in Humanities and Social Sciences. *Academic Journal Phranakhon Rajabhat University*, 8(1), 106-115.

- Na Nakorn, S. (2018). A Process of Communication for Building Peaceful Organizations by Buddhist Peaceful Means. *Journal of MCU Peace Studies*, 7(2), 447-464.
- Office of the National Economic and Social Development Council, Office of the Prime Minister. (2022). *National Economic and Social Development Plan, 30th Edition, (2023 – 2027)*. Bangkok: Government Gazette.
- Phra Brahmaganabhorn (P.A. Payutto). (2015). *Communication Guidelines for Peace*. Bangkok: Mahachulalongkornrajavidyalaya University.
- Phramaha Hansa Dhammamahaso. (2011). *Right Speech “Speak Good, Look Good, Good Society”*. Bangkok: 21st Century Printing Co., Ltd.
- Somdet Phra Buddhaghosacariya (P.A. Payutto). (2016). *Dictionary of Buddhism*. Bangkok: Peace Education Foundation.
- Thanapatthanachot, A. (2013). *Patterns of Success for the Free Laser Printer Project*. Bangkok: Global 205 (Thailand) Co., Ltd.

กระบวนการพัฒนาวิทยากรจิตใต้สำนึกโดยพุทธสันติวิธี*

The Development Process of a Subconscious Trainer by Buddhist Peaceful Means

¹พิศลยา บัวแก้ว และ พระปราโมทย์ วาทโกวิโท

¹Phisollaya Buakaew and Phra Pramote Vadagovido

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Graduate School, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: sorayadimon@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาวิเคราะห์สภาพปัญหา ความจำเป็น และแนวคิด ทฤษฎีกระบวนการพัฒนาวิทยากรจิตใต้สำนึกตามศาสตร์สมัยใหม่ 2) เพื่อศึกษาวิเคราะห์หลักพุทธสันติวิธี ที่เอื้อต่อกระบวนการพัฒนาวิทยากรจิตใต้สำนึก 3) เพื่อพัฒนาและนำเสนอกระบวนการพัฒนาวิทยากร จิตใต้สำนึกโดยพุทธสันติวิธี เป็นงานวิจัยรูปแบบอริยสังฆโมเดลสอดคล้องกับการวิจัยและพัฒนา (R&D) ภายใต้ กรอบการดำเนินการวิจัยตามแนวทางของบันได 9 ขั้นตอน กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ กลุ่มประชากรซึ่งมีการ พิจารณาการคัดเลือกจากผู้สมัครเข้ารับการพัฒนา โดยมีคุณสมบัติตามที่กำหนด จำนวน 22 คน โดยเปิด รับสมัครจากผู้ที่มีความสนใจแล้วนำมาคัดเลือก ตามคุณสมบัติที่กำหนดเพื่อเข้าสู่กระบวนการพัฒนา ประชากรกลุ่มผู้ให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์จำนวน 25 รูป/คน และผู้ทรงคุณวุฒิในการสนทนากลุ่มเพื่อรับรอง กระบวนการพัฒนา จำนวน 10 รูป/คน และนำมาวิเคราะห์ห่อธิบายเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพปัญหาของวิทยากรจิตใต้สำนึก พบว่า วิทยากรขาดด้านความรู้ ด้านคุณลักษณะ ด้านทักษะ ด้านจิตใต้สำนึก และด้านบูรณาการ จึงมีความจำเป็นต่อการพัฒนาวิทยากร จิตใต้สำนึก โดยพุทธสันติวิธีเพราะเป็นสภาพปัญหา มีการเปลี่ยนแปลงของสังคม และเป็นเชิงนโยบาย สู่เป้าหมาย ที่มีความยั่งยืน โดยอาศัยแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาวิทยากร กระบวนการ การสื่อสาร จิตวิทยา การโค้ช สันติวิธี และจิตใต้สำนึก เข้ามาสนับสนุนการพัฒนา 2) หลักพุทธสันติวิธีที่เอื้อต่อการพัฒนา วิทยากรจิตใต้สำนึกโดยพุทธสันติวิธี พบว่า การพัฒนาวิทยากรจิตใต้สำนึกต้องพัฒนาคุณลักษณะของวิทยากร จิตใต้สำนึกให้เป็นผู้ที่มีสันติภายใน ตามหลักพุทธสันติวิธีจากกระบวนการพัฒนาผ่านหลักสติปัฏฐาน 4 ประกอบด้วย เรียนรู้กาย เรียนรู้เวทนา เรียนรู้จิต เรียนรู้ธรรม โดยคุณลักษณะของวิทยากรจิตใต้สำนึก จะต้อง ความเป็นกัลยาณมิตรเป็นฐาน และมีผลลัพธ์แสดงออกมาในรูปแบบของภavana 4 ประกอบด้วย ด้านกายภาพ ด้านพฤติกรรม ด้านจิตภาพ และด้านปัญญาภาพของการเป็นวิทยากรจิตใต้สำนึก 3) กระบวนการพัฒนาวิทยากรจิตใต้สำนึกโดยพุทธสันติวิธี มุ่งพัฒนา 6 ด้าน ประกอบด้วย “ด้านวิทยากร ต้นแบบ ด้านจิตใต้สำนึก ด้านการสื่อสารอย่างทรงพลัง ด้านสันติภายใน ด้านพุทธสันติวิธี และด้านความสุข และความสำเร็จ” โดยผู้วิจัยค้นพบ MACSUK Model 1) Mindfulness มีสติเป็นฐาน 2) Attitude ทัศนคติ ต่อการเป็นวิทยากรจิตใต้สำนึก 3) Communication การสื่อสารทรงพลังเกี่ยวกับจิตใต้สำนึก 4) Skill ทักษะ

การโค้ช 5) Understand ความเข้าใจลึกซึ้งจิตใต้สำนึก 6) Knowledge ความรู้เกี่ยวกับวิทยาการจิตใต้สำนึก โดยการเป็นวิทยาการจิตใต้สำนึกโดยพุทธสันติวิธีจะต้อง “รู้ตน เห็นตน เย็นตน ใจตน”

คำสำคัญ: กระบวนการพัฒนา; จิตใต้สำนึก; พุทธสันติวิธี

Abstract

The research article consisted of the following objectives: 1) to explore and analyze problems, needs, and concepts related to the development process of subconscious trainers based on modern science; 2) to analyze the Buddhist peaceful means favorable to the development process of subconscious trainers; and 3) to develop and present the development process of subconscious trainers by Buddhist peaceful means. The study employed a research and development method based on *Ariyasacca* (the four noble truths) model under the 9-step framework. Key informants comprised 22 people who volunteered to participate in the development process and met the requirements. 25 people were used as key informants in the interviews, and 20 experts participated in a focus group discussion to verify the development process. The obtained data were analyzed in a descriptive method.

From the study, the following results are found: 1) Problems of subconscious trainers reveal that trainers lack knowledge, characteristics, skills, subconsciousness, and integration. As a result, it is necessary to develop subconscious trainers based on Buddhist peaceful means, as problems require change in the society, as well as policies aimed at sustainability. This is also based on principles such as the development of trainers, facilitators, communication, psychology, coaching, peaceful means, and subconsciousness; 2) The Buddhist peaceful means favorable to the development of subconscious trainers include the following: inner peace; *Satipaṭṭhāna* (the four foundations of mindfulness), including the contemplation of body, feelings, mind, and mind-objects; friendly manner; *Bhāvanā* (the four developments), including physical, behavioral, moral, emotional, and intellectual developments; and 3) The development process of subconscious trainers by Buddhist peaceful means intends to develop the following six aspects comprising model trainer, subconsciousness, powerful communication, inner peace, Buddhist peaceful means, and happiness and success. From the study, the 'MACSUK' Model, which includes: (1) Mindfulness as a foundation, (2) Attitude of being a subconscious trainer, (3) powerful Communication about subconsciousness, (4) coaching Skills, (5) Understanding about subconsciousness, and (6) Knowledge about a subconscious trainer. Subconscious trainers based on Buddhist peaceful means must "know oneself, see oneself, calm oneself, one's own mind."

Keywords: Development Process; Subconsciousness; Buddhist Peaceful Means

การเปลี่ยนแปลงในโลกปัจจุบันเป็นไปอย่างรวดเร็ว บุคลากรที่เผชิญกับสถานการณ์โดยตรง จะรับรู้ถึงสถานการณ์ได้อย่างดีที่สุดหากผู้นำมุ่งเน้นการสั่งการและควบคุมการแก้ปัญหาที่ยากที่จะเท่าทันสถานการณ์ทำให้เกิดความเครียดและนำไปสู่ความขัดแย้ง ดังนั้นภาวะการณนำด้วยการปลดปล่อยใจที่เป็นอิสระ ด้วยการปล่อยปะให้เหตุปัจจัยให้กระบวนการงายขึ้น เพื่อสร้างให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันและเกิดผลลัพธ์อย่างเป็นธรรมชาติ บุคลากรก็สามารถที่จะมีความเป็นอิสระจากการแบ่งแยกตัวตนเพื่อเข้าถึงการพัฒนาจิตใจสู่พฤติกรรมภายนอกในการอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างปติสุข (Buasan, 2003) ปัจจุบันการพัฒนาที่ยั่งยืนมุ่งพัฒนามนุษย์ครบทุกส่วน (Whole) ดังคำกล่าวที่ว่า “พัฒนาชาติ เริ่มต้นที่ประชาชน พัฒนาคนให้เริ่มที่ใจ จะพัฒนาอะไรให้เริ่มที่ตัวเราก่อน” พระพุทธศาสนาจึง เรียกว่าการพัฒนาว่า “ภาวนา” หมายถึงการพัฒนามนุษย์ทั้งสี่ด้าน ประกอบด้วย การพัฒนาด้านกายภาพทั้งด้านเศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม การพัฒนาทางสังคมที่ส่งเสริมให้คนอยู่ร่วมกันอย่างสันติ การพัฒนาทางจิตใจที่ทำให้คนมีคุณธรรมและความสุข และการพัฒนาด้านสติปัญญาที่ยังรู้ความเชื่อมโยงของสรรพสิ่งเกิดกรุณา พลอยมีใจสงสารไปกับความทุกข์ของผู้อื่นและอยากเข้าช่วยเหลือ อันเป็นพื้นฐานของสันติภาพและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม โดยมุ่งจิตตภาวนาการพัฒนาทางด้านจิตใจด้วยการมีสุขภาวะทางด้านร่างกายและจิตใจสังคม ให้มีความฉลาดทางอารมณ์อันมีผลให้อยู่ร่วมกันอย่างสันติ ซึ่งสอดคล้องกับธรรมนุญขององค์การยูเนสโกที่ว่า “เนื่องจากสงครามเริ่มต้นที่ใจของคน ดังนั้นปรการแห่งสันติภาพจึงต้องสร้างขึ้นที่ใจของคน” (Phra Brahmmapundit (Prayoon Dhammacitto), 2020)

กระบวนการของการโค้ชแนวใหม่สำหรับการพัฒนาภาวะผู้นำแบบเอื้ออำนวย (Facilitative Leadership) จะช่วยส่งเสริมการเรียนรู้และการพัฒนาบุคลากร ด้วยการสร้างกระบวนการเรียนรู้ระหว่างการทำงานร่วมกับพี่เลี้ยงผ่านการฝึกอบรมทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ที่มีส่วนร่วมอย่างมีประสิทธิภาพซึ่งจำเป็นต้องมีคุณลักษณะภายใน มีความสามารถในการตระหนักรู้ ผ่านการฟังเสียงของตนเองเป็นประตูสู่การฟังอย่างลึกซึ้งสำหรับการเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ด้วยการอาศัยหลักธรรมของพระพุทธศาสนาบูรณาการกับศาสตร์ทางวิทยาศาสตร์ เปรียบเหมือนคนที่มีดวงตาสองข้างโดยดวงหนึ่งเป็นความรู้ด้านศาสนาถือว่าเป็นตัวรู้ อีกดวงหนึ่งเป็นความรู้ด้านวิทยาศาสตร์ที่จะนำไปสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ต้องอาศัยการเดินทางของจิตสำนึกมนุษย์ตามประวัติศาสตร์ของมนุษยชาติผ่านระดับจิตสำนึก ที่ก้าวกระโดดทั้งในเชิงความสามารถ ความคิด คุณธรรม และจิตวิทยาเพื่อสอดคล้องกับความรู้ทางโลก ทำให้มนุษย์มีการเคลื่อนไปสู่จิตสำนึกระดับใหม่ เป็นการสร้างสรรค์วิธีการทำงานร่วมกัน โดยจิตใต้สำนึกจะทำงานเชื่อมโยงเข้ากับความรู้ทุกอย่างที่มี แล้วจิตใต้สำนึกจะดึงเอาพลังของประสิทธิภาพในตัวของคุณคนออกมามาใช้ และสนับสนุนความปรารถนาที่ต้องการให้เกิดเป็นจริงขึ้นได้ (Pairaj-Angsuthon, 2021) พลังของจิตใต้สำนึกเปรียบเสมือนพลังงานภายในของหมอน้ำเดือดที่ปิดฝาไว้ในระหว่างวัน และมีจิตสำนึกที่มีกำลังกดปิดฝามือไว้ไม่ให้จิตใต้สำนึกปลดปล่อยพลังจากภายในออกมา แต่ในขณะที่หลับจิตสำนึกจะอ่อนกำลังลงพลังจิตใต้สำนึกมีอิทธิพลเหนือกว่าจึงสามารถดันให้ฝามือเปิดออกเพื่อระบายพลังออกมาเป็นระยและเหนียวนำไปให้สมองของมนุษย์ทำงานในรูปแบบของการฝันหรือการละเมอ โดยมีจิตสำนึก (Conscious Mind) เป็นส่วนที่เรารับรู้สิ่งต่างๆ เช่น ภาพที่เรา กำลังมอง คนกำลังพูด งานที่เรา กำลังทำ ส่วนจิตใต้สำนึก (Subconscious Mind) เป็นส่วนที่เก็บความทรงจำระยะยาว รวมถึงความรู้ต่างๆ ที่ใช้บ่อย เปรียบเสมือนเหมือนกับฮาร์ดดิสก์เก็บข้อมูลได้มหาศาลของหน่วยความจำในเครื่องคอมพิวเตอร์ ซึ่งสามารถเก็บทุกเรื่องราวผ่านประสาทสัมผัสทั้งห้าโดยไม่ได้ผ่านแยกแยะคัดกรอง และส่งผลออกมาในขณะที่รู้ตัวและไม่รู้ตัว (Murphy, 2023)

จากการลงพื้นที่สัมภาษณ์และสนทนากับผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ผู้วิจัยพบสภาพปัญหาว่า ไม่มีกระบวนการพัฒนาวิทยากรจิตใต้สำนึก และพบว่ามีกระบวนการพัฒนาวิทยากรในรูปแบบอื่นๆ ซึ่งจิตใต้สำนึก

เป็นพลังจากภายในที่สามารถค้นพบความสุข ความสำเร็จ สันติภายใน จึงมีความปรารถนาต้องการได้คำตอบว่ากระบวนการพัฒนาวิทยาการต้นแบบจิตใต้สำนึกโดยพุทธสันติวิธี มีกระบวนการอย่างไร โดยสภาพปัญหาที่พบ ประกอบด้วย 1) ด้านความรู้ วิทยาการมีความเชี่ยวชาญด้านจิตใต้สำนึกจำนวนน้อย 2) ด้านคุณลักษณะ วิทยาการจิตใต้สำนึกขาดจรรยาบรรณหรือคุณลักษณะที่ดี 3) ด้านทักษะ ขาดการออกแบบกระบวนการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับยุคสมัย 4) ด้านจิตใต้สำนึก ขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับจิตใต้สำนึกอย่างลึกซึ้ง 5) ด้านบูรณาการ ต้องการ บูรณาการกระบวนการจิตใต้สำนึกกับหลักพุทธสันติวิธีจึงมีความจำเป็นอย่างไรในการพัฒนาวิทยาการ จิตใต้สำนึกโดยพุทธสันติวิธี

ด้วยเหตุผลดังกล่าว ทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจพัฒนากระบวนการพัฒนาวิทยาการจิตใต้สำนึกโดยพุทธสันติวิธี ซึ่งผู้วิจัยมุ่งศึกษาวิเคราะห์สภาพปัญหา ความจำเป็น แนวคิดทฤษฎีกระบวนการพัฒนาวิทยาการจิตใต้ สำนึกตามศาสตร์สมัยใหม่ ถอดบทเรียนการพัฒนาวิทยาการสันติภาพ และวิเคราะห์หลักพุทธสันติวิธีที่เอื้อต่อกระบวนการพัฒนาวิทยาการจิตใต้สำนึกโดยพุทธสันติวิธี พร้อมนำไปเพื่อพัฒนาเป็นกระบวนการพัฒนาวิทยาการจิตใต้สำนึกโดยพุทธสันติวิธี เพื่อสร้างวิทยาการจิตใต้สำนึกให้เกิดสันติสุขกับบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กร สังคม และประเทศชาติต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาวิเคราะห์สภาพปัญหา ความจำเป็น และแนวคิดทฤษฎี กระบวนการพัฒนาวิทยาการจิตใต้สำนึกตามศาสตร์สมัยใหม่
2. เพื่อศึกษาวิเคราะห์หลักพุทธสันติวิธีที่เอื้อต่อกระบวนการพัฒนาวิทยาการจิตใต้สำนึก โดยพุทธสันติวิธี
3. เพื่อพัฒนาและนำเสนอกระบวนการพัฒนาวิทยาการจิตใต้สำนึกโดยพุทธสันติวิธี

วิธีดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 ทำการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้องกับแนวคิด ทฤษฎี (Documentary Study) โดยผู้วิจัยศึกษาประเด็นที่เกี่ยวข้องกับ สภาพปัญหา ความจำเป็นของกระบวนการพัฒนาวิทยาการจิตใต้สำนึก ความหมาย คุณค่าและความสำคัญในปัจจัยของความสำเร็จที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการพัฒนาวิทยาการจิตใต้สำนึกโดยพุทธสันติวิธีในยุคปัจจุบัน และศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องของสภาพปัญหาของกระบวนการพัฒนาวิทยาการจิตใต้สำนึกโดยพุทธสันติวิธีในปัจจุบัน โดยผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประกอบด้วยกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ กลุ่มประชากรซึ่งมีการพิจารณาการคัดเลือกจากผู้สมัครเข้ารับการพัฒนา โดยมีคุณสมบัติตามที่กำหนด จำนวน 22 คน โดยเปิดรับสมัครจากผู้ที่มีความสนใจแล้วนำมาคัดเลือก ตามคุณสมบัติที่กำหนดเพื่อเข้าสู่กระบวนการพัฒนา ประชากรกลุ่มผู้ให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์จำนวน 25 รูป/คน และผู้ทรงคุณวุฒิในการสนทนากลุ่มเพื่อรับรองกระบวนการพัฒนา จำนวน 10 รูป/คน นอกจากนี้ยังเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสังเกตการณ์ การประกอบกิจกรรมต่างๆ และบริบทอื่นๆ และนำข้อมูลมาทำการทำการตรวจสอบเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้อง ตามกระบวนการทดสอบที่ทันสมัยให้ครอบคลุมประเด็น และเชื่อถือได้ โดยเฉพาะข้อมูล จากผลงานวิจัยที่ผ่านมา เป็นต้น ในความต้องการจำเป็นต่อการวิทยาการจิตใต้สำนึกตลอดทั้งแนวคิดหลักพุทธสันติวิธีที่เอื้อต่อการวิทยาการจิตใต้สำนึกและศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งสอดคล้องกับผลกระทบของสถานะการณ์ เพื่อบูรณาการกระบวนการจิตใต้สำนึกในการพัฒนาวิทยาการจิตใต้สำนึกโดยพุทธสันติวิธี

ขั้นตอนที่ 2 ทำการศึกษาในภาคสนาม (Field Study) ผู้วิจัยได้ศึกษาโดยการลงพื้นที่ลงพื้นที่สัมภาษณ์และสนทนากับผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ผู้วิจัยพบสภาพปัญหาว่า ไม่มีกระบวนการพัฒนาวิทยากรจิตใต้สำนึก และพบว่ามีกระบวนการพัฒนาวิทยากรในรูปแบบอื่นๆ ซึ่งจิตใต้สำนึกเป็นพลังจากภายในที่สามารถค้นพบความสุข ความสำเร็จ สันติภายใน จึงมีความปรารถนาต้องการได้คำตอบว่ากระบวนการพัฒนาวิทยากรต้นแบบจิตใต้สำนึกโดยพุทธสันติวิธีมี กระบวนการอย่างไร โดยสภาพปัญหาที่พบประกอบด้วย 1) ด้านความรู้ วิทยากรมีความเชี่ยวชาญด้านจิตใต้สำนึกจำนวนน้อย 2) ด้านคุณลักษณะ วิทยากรจิตใต้สำนึกขาดจรรยาบรรณหรือคุณลักษณะที่ดี 3) ด้านทักษะ ขาดการออกแบบกระบวนการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับยุคสมัย 4) ด้านจิตใต้สำนึก ขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับจิตใต้สำนึกอย่างลึกซึ้ง 5) ด้านบูรณาการ ต้องการ บูรณาการกระบวนการจิตใต้สำนึกกับหลักพุทธสันติวิธีจึงมีความจำเป็นอย่างไรในการพัฒนาวิทยากร จิตใต้สำนึกโดยพุทธสันติวิธี

ขั้นตอนที่ 3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) หรือกลุ่มเป้าหมายที่ผู้วิจัยใช้วิธีเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงทั้งหมดจำนวน 22 คน เป็นกลุ่มเดียวกันที่ใช้สัมภาษณ์เชิงลึกและอบรมพัฒนากลุ่มย่อย ที่ผู้วิจัยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposeful Selection) ประกอบด้วย กลุ่มประชากรซึ่งมีการพิจารณาการคัดเลือกจากผู้สมัครเข้ารับการพัฒนา โดยมีคุณสมบัติตามที่กำหนด จำนวน 22 คน โดยเปิดรับสมัครจากผู้ที่มีความสนใจแล้วนำมาคัดเลือกตามคุณสมบัติที่กำหนดเพื่อเข้าสู่กระบวนการพัฒนา ประชากรกลุ่มผู้ให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์จำนวน 25 รูป/คน และผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญซึ่งมีบทบาทสำคัญในด้านความสำเร็จด้านกระบวนการพัฒนาวิทยากรจิตใต้สำนึกเพื่อรับรองกระบวนการพัฒนา จำนวน 10 รูป/คน

ขั้นตอนที่ 4 ผู้วิจัยใช้เครื่องมือและวิธีการที่ใช้ในการศึกษา โดยเลือกเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยจากการถอดบทเรียนกระบวนการพัฒนาวิทยากรวิทยากรสันติภาพจากหลักสูตร “วิทยากรต้นแบบสันติภาพรุ่น 1-8” เพราะมีการนำไปทดลองกับกลุ่มเป้าหมายจริง ทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้การทำงานอย่างเป็นระบบมีการสร้างเครือข่ายการทำงานเพื่อศึกษาแนวคิด ทฤษฎี วัตถุประสงค์ของการวิจัย และผู้วิจัยได้สร้างเครื่องมือเชิงคุณภาพโดยกำหนดประเด็นในการศึกษา สร้างช่องทางการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมเพื่อวิเคราะห์แนวคิด ทฤษฎี และถอดแบบอย่างของความสำเร็จ ที่เกี่ยวข้องกับการประเด็นวิจัยและพัฒนา การควบคุมคุณภาพเครื่องมือใช้การตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) ได้แก่ บุคคล เวลา สถานที่ (Lincharearn, 2015) และนำเอาข้อมูลที่ได้จากการศึกษาขั้นตอนที่ 1 - ขั้นตอนที่ 3 มาบูรณาการตามหลักพุทธสันติวิธีกับศาสตร์สมัยใหม่ ให้เหมาะสมกับสภาพปัญหาและความต้องการในด้านของกระบวนการพัฒนาวิทยากรจิตใต้สำนึกโดยพุทธสันติวิธี ซึ่งผู้วิจัยร่างแนวทางการใช้กระบวนการพัฒนาวิทยากรจิตใต้สำนึกโดยพุทธสันติวิธีที่เกิดจากการสังเคราะห์เอกสาร ตรวจสอบคุณภาพรูปแบบด้วยการให้ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ความสามารถมีความเชี่ยวชาญซึ่งมีบทบาทสำคัญในด้านความสำเร็จด้านกระบวนการพัฒนาวิทยากรจิตใต้สำนึกโดยพุทธสันติวิธีได้พิจารณาแสดงความคิดเห็น รับรองความเหมาะสมในการจัดประชุมเสวนาวิพากษ์นำเสนอการกระบวนการพัฒนาวิทยากรจิตใต้สำนึกโดยพุทธสันติวิธีและประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group Discussion) และนำไปดำเนินการทดลองใช้นำร่องกับกลุ่มเป้าหมายในการพัฒนาวิทยากรจิตใต้สำนึกโดยพุทธสันติวิธีต้นแบบ และทำการศึกษาและติดตามผลการดำเนินการหลังผ่านกระบวนการอบรมสัมมนา ด้วยการกำหนดประเด็นในการศึกษาเพื่อการติดตาม รักษา และพัฒนาต่อยอดกระบวนการพัฒนาวิทยากรจิตใต้สำนึกโดยพุทธสันติวิธีด้วยการสังเกตแบบมีส่วนร่วม การถ่ายภาพถ่ายภาพกิจกรรม สอบถามความพึงพอใจ และการนำไปขยายผลต่อยอดงานวิจัยเพื่อสร้างความยั่งยืน หลังการจัดกิจกรรมพัฒนากับผู้ที่เข้าร่วมทำกิจกรรม

ขั้นตอนที่ 5 ผู้วิจัยทำการรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยใช้การรวบรวมข้อมูลจากการจัดเวทีแบบออนไลน์ผ่าน ZOOM เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้การบันทึกวิดีโอ บันทึกเสียง จดบันทึก การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและ

ภาพถ่ายกิจกรรม การจัดสัมมนาเพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในประเด็นผลกระทบที่เกิดขึ้น จากการดำเนินการพัฒนากลุ่มเป้าหมาย ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ขั้นตอนที่ 6 ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์และการสังเคราะห์ข้อมูล โดยผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ด้วยการจัดหมวดหมู่ข้อมูล ลดทอนข้อมูล และจัดกระทำข้อมูล เกี่ยวกับการวิทยาการจิตใต้สำนึกโดยพุทธสันติวิธีในยุคปัจจุบัน ตลอดจนแนวความคิดกระบวนการพัฒนาวิทยาการจิตใต้สำนึกโดยพุทธสันติวิธี

ขั้นตอนที่ 7 สรุปผลการศึกษาวิจัย และการนำเสนอผลการศึกษาวิจัย (Descriptive Presentation of the Research Results) ผู้วิจัยได้นำเสนอองค์ความรู้ใหม่ (Body of Knowledge) ผลลัพธ์ และสันตินวัตกรรม ผู้วิจัยนำเสนอองค์ความรู้ใหม่เป็น Model เป็นหลักสูตรการพัฒนาโดยมุ่งสู่ กระบวนการพัฒนากระบวนการพัฒนาวิทยาการจิตใต้สำนึกโดยพุทธสันติวิธี เพื่อเป็นแนวทางการพัฒนา ยกระดับวิทยาการจิตใต้สำนึก และสามารถนำไปใช้เป็นประโยชน์ต่อบุคคล ชุมชน องค์กร สังคม พระพุทธศาสนา และประเทศชาติ โดยสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 ของการวิจัย โดยมีประชากรและกลุ่มตัวอย่างหรือผู้ให้ข้อมูล การสร้างและพัฒนาเครื่องมือการวิจัย การเก็บรวบรวม ข้อมูลการวิจัย และการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการจัดประชุม เพื่อเป็นช่องทางในการนำเสนอองค์ความรู้ใหม่ และรับฟังความคิดเห็นสำหรับงานวิจัยเรื่อง กระบวนการพัฒนาวิทยาการจิตใต้สำนึกโดยพุทธสันติวิธี ผู้วิจัยได้นำกระบวนการเพื่อนำไปสร้างหลักสูตรในการพัฒนาวิทยาการจิตใต้สำนึกโดยพุทธสันติวิธี โดยนำหลักสูตรไปทดลองก่อนทดลอง มีการประเมินผลหลักสูตรการพัฒนาเพื่อนำไปปรับปรุงให้ดียิ่งขึ้น จากนั้นผู้วิจัยได้นำไปสู่การสนทนากลุ่มเฉพาะเพื่อให้ผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญสะท้อนเพื่อการพัฒนาและรับรองกระบวนการพัฒนาวิทยาการจิตใต้สำนึกโดยพุทธสันติวิธี

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยสามารถตอบคำถามวิจัย/และปัญหาที่ต้องการทราบได้ตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

วัตถุประสงค์ที่ 1 จากสภาพปัญหาของวิทยาการจิตใต้สำนึก พบว่า วิทยาการขาดด้านความรู้ด้านคุณลักษณะ ด้านทักษะ ด้านจิตใต้สำนึก และด้านบูรณาการ จึงมีความจำเป็นต่อการพัฒนาวิทยาการจิตใต้สำนึก โดยพุทธสันติวิธีเพราะเป็นสภาพปัญหา มีการเปลี่ยนแปลงของสังคม และเป็นเชิงนโยบายสู่เป้าหมาย ที่มีความยั่งยืน โดยอาศัยแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาวิทยาการ กระบวนการ การสื่อสารจิตวิทยา การโค้ช สันติวิธี และจิตใต้สำนึก เข้ามาสนับสนุนการพัฒนา วิทยาการต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ที่เป็นศาสตร์และศิลป์ มีทักษะในการทำ กิจกรรม เน้นผู้ฟังเป็นศูนย์กลางในการเรียนรู้มีทักษะในการพูดการสอน สร้างการมีส่วนร่วมในการ เรียนรู้สามารถสื่อสารให้เกิดความเข้าใจง่าย ทำเรื่องยากให้เป็นเรื่องง่าย สามารถโน้มน้าวให้ผู้เข้าอบรมเกิดการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ พฤติกรรมตามวัตถุประสงค์ของการอบรมนั้นๆ และเป็นต้นแบบ ของความประพฤติที่ดีงาม วิทยาการจึงต้องอาศัยเครื่องมืออันหลากหลายในการสื่อสารด้วยการหลักการสื่อสาร วิทยาการจึงต้องยึดหลักการสื่อสาร ประกอบด้วย S-M-C-R-E โดย อธิบายความว่า S คือ Sender เป็นผู้ส่งสารหมายถึง วิทยาการ M คือ Message เป็นสารหมายถึง เนื้อหาสาระเรื่องราวที่วิทยาการถ่ายทอดให้แก่ ผู้เข้ารับการอบรมให้เกิดความรู้ ทักษะ ทัศนคติ C คือ Channel เป็นสื่อช่องทางหมายถึงสื่อที่วิทยาการจะนำไปถ่ายทอดความรู้ ได้แก่ การพูด การใช้สื่อ การใช้กิจกรรม R คือ Receiver เป็นผู้รับสารหมายถึง ผู้เข้ารับการฝึกอบรม และ E คือ Effectเป็น ปฏิกริยาตอบสนอง หมายถึง ผลที่ได้รับหลังจากการรับสาร หรือการฝึกอบรม ได้แก่ การเปลี่ยนแปลง พฤติกรรม วิทยาการจึงต้องมีศาสตร์ มีศิลป์ และมีทักษะในการทำกิจกรรมด้วยการวิเคราะห์ผู้ฟัง แล้ว บูรณาการเนื้อหาให้เหมาะสมกับผู้ฟัง จึงมองถึงความรู้สำหรับการเป็นพัฒนาวิทยาการ ความเข้าใจ สำหรับการพัฒนาวิทยาการสันติภายในสำหรับการพัฒนาวิทยาการ ทักษะสำหรับ

การพัฒนาวิทยากร ทักษะคิดสำหรับการพัฒนาวิทยากร เครื่องมือสำหรับการพัฒนาวิทยากร และมีความเข้าใจเกี่ยวกับจิตใต้สำนึกและพุทธสันติวิธี โดยจิตเป็นปรากฏการณ์รูปแบบหนึ่ง คำว่าจิตสำนึก กับ จิตใต้สำนึก ซึ่งธรรมชาติของจิตไม่ได้มีตัวตนในลักษณะนี้ แต่การทำงานของจิตมีความแตกต่างกัน จิตจะมีอยู่เฉพาะตอนที่รับสัมผัสสิ่งเร้าจากภายนอก มีความรู้ตอนที่คิด ผัน มีสติรู้ตัว จึงถือว่าจิตเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในลักษณะต่างๆ จิตจึงเป็นปรากฏการณ์ของการทำงานของสมอง เป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจากกลไกการทำงานของควอนตัมภายในสมอง ซึ่งเป็นเหมือนเหรียญสองด้าน คือ ด้านหนึ่งเป็นการทำงานของกระบวนการทางควอนตัมในสมอง ส่วนอีกด้านหนึ่งเป็นปรากฏจิตออกมา ความเป็นอยู่ของจิตจึงหมายถึงปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นนั่นเอง จิตสำนึกทำให้นักศึกษามีชีวิตอยู่รอดผ่านการรับรู้โดยประสาทสัมผัสทั้ง 5 มีปฏิกิริยาต่อสัมผัสเกิดความอยากได้อะไรสักอย่างหนึ่ง ตอบสนองต่อสัมผัสเกิดเจตนาสั่งให้ร่างกายกระทำ โดยสัญชาตญาณความอยากเป็นการทำงานในระดับจิตใต้สำนึก โดยจิตใต้สำนึกคือการทำงานของจิตในระดับลุ่มลึก จิตใต้สำนึกเปรียบเสมือนกับเครื่องฮาร์ดดิสก์ คอมพิวเตอร์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูลต่างๆ โดยไม่ได้แยกแยะ ว่าสิ่งไหนต้องการ สิ่งไหนไม่ต้องการ ข้อมูลในจิตใต้สำนึก ล้วนส่งผลต่อ การงาน การเงิน ความรัก ครอบครัว ความสุข ความสำเร็จ การเรียนรู้และพัฒนาเพื่อการสื่อสารกับจิตใต้สำนึก ในคลื่นสมองที่เหมาะสมล้วนเป็นสิ่งสำคัญ จึงสามารถบูรณาการวิทยาการตามศาสตร์สมัยใหม่ที่สุดคล้องกับการพัฒนาวิทยากรจิตใต้สำนึก

วัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า หลักพุทธสันติวิธีที่เอื้อต่อการพัฒนาวิทยากรจิตใต้สำนึกโดยพุทธสันติวิธี พบว่า การพัฒนาวิทยากรจิตใต้สำนึกต้องพัฒนาคุณลักษณะของวิทยากรจิตใต้สำนึกให้เป็นผู้ที่มีสันติภายในตามหลักพุทธสันติวิธีจากกระบวนการพัฒนาผ่านหลักสติปัฏฐาน 4 ประกอบด้วย เรียนรู้กาย เรียนรู้ เวทนา เรียนรู้จิต เรียนรู้ธรรม โดยคุณลักษณะของวิทยากรจิตใต้สำนึกจะต้องมีความเป็นกัลยาณมิตรเป็นฐาน และมีผลลัพธ์แสดงออกมาในรูปแบบของภาวนา 4 ประกอบด้วย ด้านกายภาพ ด้านพฤติกรรม ด้านจิตภาพ และด้านปัญญาภาพของการเป็นวิทยากรจิตใต้สำนึก ซึ่งกายภาพ เป็นการเจริญทางกาย พัฒนากาย การฝึกอบรมกาย รวมถึงการพัฒนาความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ สีสภาวนา เป็นการเจริญทางศีล พัฒนาความประพฤติ การฝึกอบรมศีล ให้ตั้งอยู่ในระเบียบวินัย ไม่เบียดเบียนหรือก่อความเดือดร้อนเสียหาย อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ด้วยดีมีการเกื้อกูลกัน จิตภาวนา เป็นการเจริญจิต พัฒนาจิต การฝึกอบรมจิตให้มี ความเข้มแข็ง ความเจริญงอกงามด้วยคุณธรรมทั้งหลาย เช่น มีเมตตากรุณา ขยันหมั่นเพียร อดทนมี สมาธิ และสดชื่นเบิกบาน เป็นสุขผ่องใส และปัญญาภาวนา เป็นการเจริญปัญญา พัฒนาปัญญา การ ฝึกอบรมปัญญาให้รู้เข้าใจสิ่งทั้งหลายตามเป็นจริง รู้เท่าทันเห็นโลกและชีวิตตามสภาวะ สามารถทำ จิตใจให้เป็นอิสระ ทำตนให้บริสุทธิ์จากกิเลสและปลดปล่อยพ้นจากความทุกข์ แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ด้วยปัญญา โดยภาวนา 4 ถือว่าเป็นกรอบของการพัฒนาวิทยากรจิตใต้สำนึกให้เกิด 4 ภาพ ประกอบด้วย พัฒนาด้านกายภาพ พัฒนาด้านพฤติกรรม พัฒนาด้านจิตตภาพ และพัฒนาปัญญาภาพ จึงสามารถบูรณาการวิทยาการพุทธสันติวิธีที่สอดคล้องกับการพัฒนาวิทยากรจิตใต้สำนึกโดยพุทธสันติวิธี

วัตถุประสงค์ที่ 3 พบว่า กระบวนการพัฒนาวิทยากรจิตใต้สำนึกโดยพุทธสันติวิธี มุ่งพัฒนา 6 ด้าน ประกอบด้วย “ด้านวิทยากรต้นแบบ ด้านจิตใต้สำนึก ด้านการสื่อสารอย่างทรงพลัง ด้านสันติภายใน ด้านพุทธสันติวิธี และด้านความสุขและความสำเร็จ” โดยผู้วิจัยค้นพบ MACSUK Model ได้แก่ 1) Mindfulness มีสติเป็นฐาน เพราะว่า การพัฒนาวิทยากรจิตใต้สำนึกโดยพุทธสันติวิธีจะต้องมุ่งพัฒนาด้านสติเป็นฐานให้วิทยากรมี สันติภายในด้วยการเข้าใจตนเองก่อน สร้างการตระหนักรู้ให้รู้ตื่นและเบิกบานในการดำเนินชีวิตและ การทำงาน 2) Attitude ทักษะคิดต่อการเป็นวิทยากรจิตใต้สำนึก เพราะว่า การพัฒนาวิทยากรจิตใต้สำนึกโดยพุทธสันติวิธีจะต้องมุ่งพัฒนาสัมมาทิฐิมีความเห็นที่ถูกต้อง มีทัศนคติที่ดีต่อการเป็นวิทยากรจิตใต้สำนึก โดยมีความบริสุทธิ์ใจในการช่วยเหลือผู้อื่นอันไม่มีวาระอื่นๆ เป็นเงื่อนไข

3) Communication การสื่อสารทรงพลังเกี่ยวกับจิตใต้สำนึก เพราะว่า การพัฒนาวิทยาการจิตใต้สำนึก โดยพุทธสันติวิธีจะต้องมุ่งพัฒนาการสื่อสารจากภายในของ ตนเองก่อนและพัฒนาการสื่อสารกับคนอื่นให้มีความเข้าใจง่าย การสื่อสารจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง กับการเป็นวิทยาการจิตใต้สำนึก 4) Skill ทักษะการโค้ช ซึ่งการพัฒนาวิทยาการจิตใต้สำนึกโดยพุทธสันติวิธีจะต้องมุ่งพัฒนาทักษะ โดยทักษะที่สำคัญคือ เป็นทักษะการโค้ช ด้วยการฟัง ถาม สะท้อน ชื่นชม วิทยาการจิตใต้สำนึกต้องมีทักษะแห่งความนุ่มนวล เข้าใจบุคคลที่มีความทุกข์ 5) Understand ความเข้าใจลึกซึ้งจิตใต้สำนึก ดังนั้นการพัฒนาวิทยาการจิตใต้สำนึกโดยพุทธสันติวิธี จะต้องมุ่งสร้างความเข้าใจในความเป็นวิทยาการและเข้าใจเกี่ยวกับจิตใต้สำนึกอย่างลึกซึ้ง วิทยาการจิตใต้สำนึกต้องเข้าใจตนเองก่อนที่จะไปเข้าใจผู้อื่น 6) Knowledge ความรู้เกี่ยวกับวิทยาการจิตใต้สำนึก โดยการเป็นวิทยาการจิตใต้สำนึกโดยพุทธสันติวิธีจะต้อง “รู้ตน เห็นตน เย็นตน ใจตน” ซึ่งการพัฒนาวิทยาการจิตใต้สำนึกโดยพุทธสันติวิธีจะต้องมุ่งพัฒนาความรู้เกี่ยวกับการเป็น วิทยาการจิตใต้สำนึก โดยมีความรู้ลึกจึ้งจริง ในมิติของจิตใต้สำนึก วิทยาการจิตใต้สำนึกจะต้องบำเพ็ญตน แห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต ประกอบด้วย รู้ เห็น เย็น เป็น ใจ โดยขยายความคือ (1) รู้ตน ผู้จะเป็นวิทยาการจิตใต้สำนึก จะต้องพัฒนาตนเองให้มีความรู้ความเข้าใจอย่างลึกซึ้งยกระดับเป็นต้นแบบที่ดีในทุกด้าน พร้อมยกระดับทำตนให้เป็นประโยชน์ต่อเพื่อนมนุษย์ (2) เห็นตน ผู้จะเป็นวิทยาการจิตใต้สำนึกจะต้องเห็น พลังภายในที่อยู่ในตน ค้นพบศักยภาพที่จะสามารถสื่อสารและช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ได้ ด้วยการ มองเห็นตนเองให้ชัดเจน (3) เย็นตน ผู้จะเป็นวิทยาการจิตใต้สำนึกจะต้องมีความเย็นเป็นฐาน ความเย็นจะเครื่องมือที่มีความสำคัญอย่างยิ่งมีความสงบเย็นเป็นประโยชน์ (4) ใจตน ผู้จะเป็นวิทยาการจิต ใต้สำนึกจะต้องมีการพัฒนาจิตใจให้ความนิ่ง สามารถเปลี่ยนแปลงตนจากภายใน ปรับเปลี่ยนตนเอง ให้สามารถมีความสุขในปัจจุบัน

องค์ความรู้ใหม่

กระบวนการพัฒนาวิทยาการจิตใต้สำนึกโดยพุทธสันติวิธี โดยการพัฒนาวิทยาการจิตใต้สำนึก จะต้องพัฒนา 6 ด้าน ประกอบด้วย ด้านวิทยาการต้นแบบ ด้านจิตใต้สำนึก ด้านการสื่อสารอย่างทรงพลัง ด้านสันติภายใน ด้านพุทธสันติวิธีและด้านความสุขและความสำเร็จ ถือว่าเป็นการสังเคราะห์จากการเก็บข้อมูลวิจัยอย่างเป็นระบบ โดยกระบวนการพัฒนาวิทยาการจิตใต้ สำนึกโดยพุทธสันติวิธีจะต้องใช้ตามแนวทางของ MACSUK MODEL ประกอบด้วย

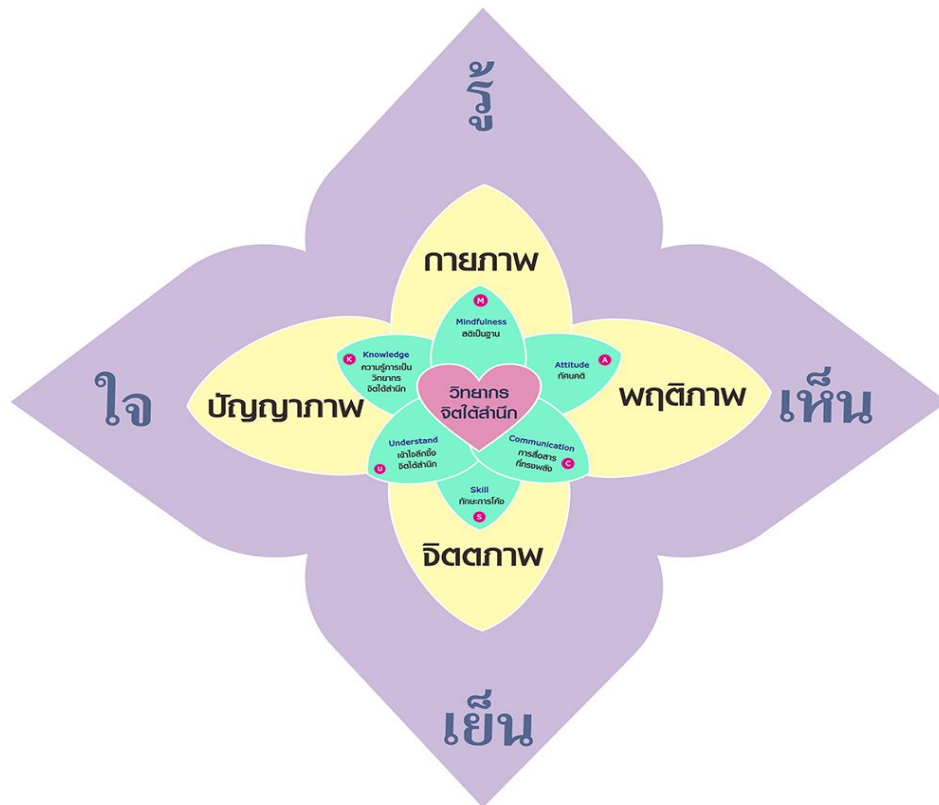

Figure 1: MACSUK MODEL

1) **M: (Mindfulness)** มีสติเป็นฐาน การพัฒนาวิทยาการจิตใต้สำนึกโดยพุทธสันติวิธี จะต้องมุ่งพัฒนาด้านสติเป็นฐานให้วิทยาการมีสันติภายในด้วยการเข้าใจตนเองก่อน สร้างการตระหนักรู้ให้รู้ตื่น เบิกบานในการดำเนินชีวิตและการทำงาน

2) **A: Attitude** ทศนคติต่อการเป็นวิทยาการจิตใต้สำนึก การพัฒนาวิทยาการจิตใต้สำนึกโดยพุทธสันติวิธี จะต้องมุ่งพัฒนาสัมมาทิฐิที่มีความเห็นที่ถูกต้อง มีทัศนคติที่ดีต่อการเป็นวิทยาการจิตใต้สำนึก โดยมีความบริสุทธิ์ใจในการช่วยเหลือผู้อื่นไม่มีวาระอื่นๆ เป็นเงื่อนไข

3) **C: Communication** การสื่อสารทรงพลังเกี่ยวกับจิตใต้สำนึก การพัฒนาวิทยาการจิตใต้สำนึกโดยพุทธสันติวิธีจะต้องมุ่งพัฒนาการสื่อสารจากภายในของตนเองก่อนและพัฒนากการสื่อสารกับคนอื่นให้มีความเข้าใจง่าย การสื่อสารจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง กับการเป็นวิทยาการจิตใต้สำนึก

4) **S: Skill** ทักษะการโค้ช การพัฒนาวิทยาการจิตใต้สำนึกโดยพุทธสันติวิธีจะต้องมุ่งพัฒนาทักษะโดยทักษะที่สำคัญคือ เป็นทักษะการโค้ช ด้วยการฟัง ถาม สะท้อน ชื่นชม วิทยาการจิตใต้สำนึกต้องมีทักษะแห่งความนุ่มนวล เข้าใจบุคคลที่มีความทุกข์

5) **U: Understand** ความเข้าใจลึกซึ้งจิตใต้สำนึก การพัฒนาวิทยาการจิตใต้สำนึกโดยพุทธสันติวิธี จะต้องมุ่งสร้างความเข้าใจในความเป็น วิทยาการและเข้าใจเกี่ยวกับจิตใต้สำนึกอย่างลึกซึ้ง วิทยาการจิตใต้สำนึกต้องเข้าใจตนเองก่อนที่จะไปเข้าใจผู้อื่น

6) **K: Knowledge** ความรู้เกี่ยวกับวิทยาการจิตใต้สำนึก การพัฒนาวิทยาการจิตใต้สำนึกโดยพุทธสันติวิธีจะต้องมุ่งพัฒนาความรู้เกี่ยวกับการเป็น วิทยาการจิตใต้สำนึก โดยมีความรู้ลึกซึ้งจริงในมิติของจิตใต้สำนึก วิทยาการจิตใต้สำนึกจะต้องบำเพ็ญตนแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต ประกอบด้วย รู้ เห็น เย็น เป็น ใจ โดยขยายความคือ (1) รู้ คือ รู้ตน ผู้จะเป็นวิทยาการจิตใต้สำนึกจะต้องพัฒนาดตนเองให้มีความรู้ความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง ยกระดับเป็นต้นแบบที่ดีในทุกด้าน พร้อมยกระดับทำตนให้เป็นประโยชน์ต่อเพื่อนมนุษย์ (2) เห็น คือ เห็นตน

ผู้จะเป็นวิทยากรจิตใต้สำนึกจะต้องเห็นพลังภายในที่อยู่ในตน ค้นพบศักยภาพที่จะสามารถสื่อสารและช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ได้ ด้วยการมองเห็นตนเองให้ชัดเจน (3) เย็น คือ เย็นตน ผู้จะเป็นวิทยากรจิตใต้สำนึกจะต้องมีความเย็นเป็นฐาน ความเย็นจะเครื่องมือที่มีความสำคัญอย่างยิ่งมีความสงบเย็นเป็นประโยชน์ (4) ใจ คือ ใจตน ผู้จะเป็นวิทยากรจิตใต้สำนึกจะต้องมีการพัฒนาจิตใจให้ความนิ่ง สามารถเปลี่ยนแปลงตนจากภายใน ปรับเปลี่ยนตนเองให้สามารถมีความสุขในปัจจุบัน

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 บริบทของสังคมมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทั้งเชิงโครงสร้างและเชิงพฤติกรรมทำให้สังคมที่เริ่มมีการขับเคลื่อนกระบวนการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นด้านการพัฒนาภายใน ซึ่งสอดคล้องกับ ฌ็องฌัก กูญจาโร พบว่า ความเครียดเกิดขึ้นจากความรู้สึกภายในจิตใจ ได้แก่ ความคาดหวัง ความกังวล ความต้องการ และการปรับตัวต่อสภาวะภายนอกที่มีความขัดแย้งกับความต้องการภายใน สามารถบำบัดความเครียดได้ ด้วยการฝึกสติในรูปแบบของการทำเรกิบำบัด (Reiki Therapy) และการมีสติรู้ตัวในการใช้ชีวิตประจำวัน การทำเรกิบำบัดตนเองทุกวันสามารถทำให้จิตใจสงบและนอนหลับได้ดี สภาวะร่างกายและจิตใจมีความสมดุล มีพฤติกรรมการอยู่ร่วมกับผู้อื่นที่ดีและมีความสุข (Kunajirakul, 2021) โดยกระบวนการฝึกอบรมผู้วิจัยได้ใช้หลัก สติปัฏฐาน 4 และเรกิ เป็นกรอบแนวคิดหลัก และใช้หลักอริยสัจ 4 เป็นตัวกำหนดกระบวนการ โดยมีชุดฝึกใน การใช้สติและเรกิ เพื่อบำบัดความเครียด จำนวน 5 ชุดฝึก ประกอบด้วยการฝึกสติให้มองเห็น ความรู้สึกตนเองเพื่อปรับเปลี่ยนวิธีคิดและพฤติกรรมให้เป็นบวก การใช้สติเพื่อทำสมาธิในการเห็น เป้าหมายชีวิตและการผ่อนคลายความเครียด และการใช้เรกิ ในการบำบัดความเครียดให้ตนเองและ ผู้อื่น จากการนำชุดฝึกอบรมไปทดลอง พบว่าเมื่อวัดผลเปรียบเทียบก่อนและหลังการฝึก กลุ่มทดลอง มีค่าเฉลี่ยของความเครียดลดลงเมื่อวัดด้วยแบบประเมินความเครียด มีค่าคลื่นสมองเบต้า (Beta Brainwave) ที่บ่งบอกถึงความเครียดลดลง และมีค่าคลื่นสมองอัลฟา (Alpha Brainwave) ที่บ่งบอกถึงความสงบเพิ่มมากขึ้นมีระดับความดันโลหิตลดลงและมองเห็นโดยรวมจากการจดบันทึก พบว่า มีความสุขมากขึ้น การวิจัยครั้งนี้ทำให้ได้องค์ความรู้ใหม่คือ รูปแบบการบำบัดความเครียดเชิงบูรณาการที่สร้างผลลัพธ์ 4 ด้านคือ มีความสงบ (Peace) มีปัญญา (Wisdom) มีเมตตา (Compassion) และมีความสุข (Happiness) ที่มีชื่อว่า คอร์สพบสุขจากภายใน The Happiness Within

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า พุทธสันติวิธี เป็นเครื่องมือที่จะช่วยและส่งเสริมให้การพัฒนายุทธศาสตร์จิตใต้สำนึกมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับ พระบุญญฤทธิ์ รตินธโร (นุชเทียน) พบว่า ภาวจิตมีความหมายที่กว้างขวางกว่าจิตใต้สำนึกที่ว่าเป็นองค์แห่งภพเพราะภาวจิตเป็นนามธรรมไม่มีรูปร่าง มีการเกิดดับอยู่ในกระแสจิตตลอดเวลาและสามารถสืบทอดไปสู่ภพใหม่ได้ ส่วนจิตใต้สำนึกมีความหมายที่เป็นเพียงพลังงานทางจิต ที่มีลักษณะเป็นรูปธรรมไม่สามารถสืบทอดไปยังภพใหม่ได้โดยภาวจิตมีบ่อเกิดจากกระแสจิตซึ่งโดยธรรมชาติในกระแสจิตมีธรรมชาติอยู่ 2 ประการคือ (1) วิถิจิต (2) ภาวจิต ดังนั้น ภาวจิตเป็นส่วนหนึ่งของกระแสจิตหรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง คือ ภาวจิตเป็นกระแสเดียวกับกระแสจิตก็ได้ แต่จิตใต้สำนึกมีบ่อเกิด มาจากประสาทสัมผัสหรือประสบการณ์แล้วนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงเป็นพลังงานทางจิตหรือแรงขับอยู่ภายในบุคคล โดยภาวจิตมีภาวะทั่วไป คือ มีลักษณะที่เกิดขึ้นตั้งอยู่และดับไป เป็นนามธรรมและ ไม่มีรูปร่าง มีอยู่ 3 ประเภท คือ (1) อดีตภวจิต (2) ภาวจิตขณะ (3) ภาวจิตปัจเจก ภาวจิตทั้ง 3 ประเภทมีหน้าที่ในการปฏิสนธิจิตและจุติจิตที่จะสืบทอดไปยังภพใหม่ ส่วนจิตใต้สำนึกเป็นพลังงานทาง จิตมีอยู่ 3 ระบบ คือ ระบบอิด (Id) ระบบอีโอ (Ego) และระบบซูเปอร์อีโก้ (Super-Ego) ที่มีอิทธิพล ในการผลักดันให้เกิดพฤติกรรมในบุคคล โดยภาวจิตมีกระบวนการรับรู้อารมณ์ จากกระแสจิตที่เกิดขึ้นตลอดเวลาโดยที่ กระแสจิต

จะรับอารมณ์อยู่ 2 ทางคือ (1) ประสาทสัมผัสภายนอก (2) อารมณ์ต่างๆ ที่เป็นนามธรรม จากนั้น ภาวนาจิตก็จะรับอารมณ์ต่อจากกระแสจิตแล้วส่งต่อไปยังกระแสจิตซ้ำอีกเป็นแบบนี้แบบสันตติ ส่วนจิตใต้สำนึกจะมีกระบวนการรับอารมณ์จากประสาทสัมผัสภายนอกเท่านั้น แล้วเปลี่ยนแปลงมาอยู่ในรูปของพลังงานทางจิต เป็นพลังงานที่คงที่อยู่ภายใน ซึ่งภาวนาจิตเมื่อรับอารมณ์จากกระแสจิตแล้วก็จะเข้าสู่กระบวนการเก็บสังสมอารมณ์โดยผ่านภาวนาจิต 3 ดวงคือ (1) อดีตภวังค์ (2) ภาวนาจลนะ (3) ภาวนาคุปเจตะหะ ที่มีลักษณะและหน้าที่สัมพันธ์กันในกระบวนการเก็บ สังสมภายใน ส่วนจิตใต้สำนึกรับอารมณ์จากประสาทสัมผัสภายนอกเข้าสู่กระบวนการเก็บสังสม อารมณ์โดยผ่านรูปของพลังงานทางจิตมีอยู่ 3 ระบบคือ ระบบอิต ระบบอีโก้ และระบบซูเปอร์อีโก้ จะเก็บกดสังสมภายในจิตใต้สำนึก โดยภาวนาจิตมีการเปลี่ยนแปลงสู่พฤติกรรมจากการเก็บสังสมอารมณ์ ในกระแสจิตเพื่อจะแสดงพฤติกรรมต่างๆ ในกระแสจิต โดยขึ้นอยู่กับอารมณ์ที่เก็บสังสมมีเจตนา มากหรือน้อยเพียงใด หากสิ่งที่เก็บสังสมมีเจตนามากก็จะแสดงพฤติกรรมออกมาให้เห็นได้อย่างชัดเจน เช่น พฤติกรรมของภาวนาจิตที่เห็นกันทั่วไปในตอนที่ยุคคลใกล้จะหมดอายุขัย (ตาย) คือ (1) กรรมอารมณ์ (2) กรรมนิมิตอารมณ์ (3) คตินิมิตอารมณ์ เป็นต้น ส่วนจิตใต้สำนึกจะมีการแสดงพฤติกรรมออกมาจากพลังงานทางจิตที่เก็บกดสังสมไว้ในจิตใต้สำนึก แต่จะขึ้นอยู่กับว่าอารมณ์ที่เก็บ สังสมมีเจตนามากหรือน้อยเพียงใด ถ้ามีเจตนามากก็จะมีแรงผลักดันให้เกิดพฤติกรรมออกมาให้เห็นชัดเช่นเดียวกับภาวนาจิต ซึ่งภาวนาจิตในพุทธปรัชญาเถรวาทมีความสำคัญที่ลึกซึ้งกว้างขวางกว่า จิตใต้สำนึกซึ่งอาจจะพิสูจน์ได้จากตนเองและประสบการณ์ต่างๆ ที่พบเห็นในชีวิตประจำวันโดยที่ ภาวนาจิตในกระแสจิตนี้ สามารถทำให้บุคคลนำไปพัฒนาและปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเพื่อยกระดับจิต ให้สูงไปในทางที่พ้นโลกเป็นอยู่ในปัจจุบันได้ด้วยศีล สมาธิ ปัญญา และรวมถึงจิตใต้สำนึกที่เป็น พลังงานทางจิต ในบุคคลเพื่อการดำรงชีวิตประจำวันเพื่อให้เกิดมีความสุขใด (Phra Bunyarit Ratintharo (Nuch Thian), 2010) และสอดคล้องกับ พระครูวินัยธรศิริเชษฐ์ สิริวฑฒโน พบว่า พระพุทธศาสนามีความสำคัญต่อการ ดำเนินชีวิตของบุคคลในสังคมไทย เนื่องจากประชาชนชาวไทยส่วนใหญ่เป็นพุทธศาสนิกชน และ อิทธิพลทางพระพุทธศาสนาก่อให้เกิดประเพณีและวัฒนธรรมที่ดงามต่อการปฏิบัติตนของบุคคลใน การอยู่ร่วมกัน และมีส่วนในการพัฒนาสังคม ประเทศชาติให้มีความเจริญก้าวหน้าซึ่งมีความเป็น เอกลักษณะเฉพาะของไทย ฉะนั้นสังคมไทยสามารถดำรงอยู่ได้ด้วยความสุขสบาย เนื่องจากหลักธรรม ในทางพระพุทธศาสนายังมีอิทธิพลต่อบุคคลในสังคมเป็นส่วนใหญ่ หากสังคมเกิดปัญหาความวุ่นวายขึ้น นั้นหมายความว่า สังคมนั้นๆ ขาดหลักธรรมต่อการดำเนินชีวิต ซึ่งหลักธรรมในทาง พระพุทธศาสนา มุ่งเน้นการพัฒนาที่จิตใจเป็นสำคัญ เพราะจิตใจ คือ แก่นแท้ของความเป็นมนุษย์ จิตใจยังเป็นเครื่องควบคุมพฤติกรรมการแสดงออกต่างๆ ไม่ว่าจะในทางที่ดี หรือไม่ดีก็ตาม และใน การควบคุมจิตใจ มีความจำเป็นอย่างยิ่งในการปฏิบัติตามแนวมหาสติปัฏฐาน 4 เพราะเป็นแก่นแท้ ตามหลักคำสอนในทางพระพุทธศาสนาที่สามารถนำไปพัฒนาจิตใจของผู้ปฏิบัติให้บริสุทธิ์ จนกระทั่ง ถึงบรรลุมรรคผลนิพพาน อันเป็นจุดมุ่งหมายสูงสุดในทางพระพุทธศาสนา (Phrakhruwinaitorn Sirichet Siriwattano, 2021)

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า กระบวนการพัฒนาวิทยากรจิตใต้สำนึกโดยพุทธสันติวิธีในงานวิจัยพบว่า กระบวนการพัฒนาหรือเรียกว่าโมเดลเป็นสิ่งที่ใช้อธิบายความสัมพันธ์ของสิ่งต่างๆ ที่มีความเกี่ยวข้องกัน สอดคล้องกับพระปรมาโหมทย์ วาโทโกวิท (พันธพัฒน์) พบว่า รูปแบบการพัฒนาวิทยากรต้นแบบสันติภาพ ต้องปฏิบัติตามแนวทางของ K-U-M-S-A-N Model ซึ่ง วิทยากรที่เป็นได้ทั้งกระบวนการ กิจกรรมกลุ่ม ปฏิบัติการ วิทยากรโค้ชชิ่ง และวิทยากรโอดี และใช้กระบวนการของกิจกรรมกลุ่มสร้าง การมีส่วนร่วม โดยในรูปแบบการพัฒนานี้ จะมีสติเป็นฐาน (Phra Pramote Vadakovit, 2019) ยังสอดคล้องกับ ปวีณา สงวนชม พบว่า หลักไตรสิกขา อันประกอบด้วย อธิศีลสิกขา อธิจิตสิกขา และอธิปัญญาสิกขา จะเป็นกระบวนการพัฒนา คุณลักษณะของผู้นำกระบวนการ และมีผลลัพธ์ภาวิต 4 ประกอบด้วย ภาวิตกาย ภาวิตศีล

ภาวจิต ภาวปัญญา โดยรูปแบบการพัฒนาผู้นำกระบวนการต้นแบบสันติภาพโดยพุทธสันติวิธีจะต้องปลูกให้เป็น เห็นตัวรู้ พัฒนาสู่การปฏิบัติ ผ่านการพัฒนา 6 ด้าน ประกอบด้วย 1)ด้านผู้นำกระบวนการ 2) ด้านการสร้างทัศนคติ 3)ด้านการสร้างสันติภายใน 4) ด้านทักษะเครื่องมือ 5) ด้านความเข้าใจ เครื่องมือพุทธสันติวิธี 6) ด้านองค์ความรู้ โดยมีผลลัพธ์ประกอบด้วย งดงามตื่นรู้ ประพฤติอยู่ในธรรม น้อมนำจิตมั่นคง เชื่อตรงรู้จริง โดยกระบวนการพัฒนาวิทยากรจิตใต้สำนึกโดยพุทธสันติวิธีจะต้องพัฒนา 6 ด้าน ประกอบด้วย “ด้านวิทยากรต้นแบบ ด้านจิตใต้สำนึก ด้านการสื่อสารอย่างทรงพลัง ด้านสันติภายใน ด้านพุทธสันติวิธี และด้านความสุขและความสำเร็จ” (Sa-nguanchom, 2023) โดยกระบวนการพัฒนาวิทยากรจิตใต้สำนึกโดยพุทธสันติวิธีจะต้องใช้ตามแนวทาง ของ MACSUK MODEL ประกอบด้วย 1) M (Mindfulness) มีสติเป็นฐาน การพัฒนาวิทยากรจิตใต้สำนึกโดยพุทธสันติวิธีจะต้องมุ่งพัฒนาด้านสติเป็นฐานให้วิทยากรมีสันติภายในด้วยการ เข้าใจตนเองก่อน สร้างการตระหนักรู้ให้รู้ต้นและเบิกบานในการดำเนินชีวิตและการทำงาน 2) A (Attitude) ทัศนคติต่อการเป็นวิทยากรจิตใต้สำนึก การพัฒนาวิทยากรจิตใต้สำนึกโดยพุทธสันติวิธี จะต้องมุ่งพัฒนาสัมมาทิฐิ มีความเห็นที่ถูกต้อง มีทัศนคติที่ดีต่อการเป็นวิทยากรจิตใต้สำนึก โดยมี ความบริสุทธิ์ใจในการช่วยเหลือผู้อื่น อันไม่มีวาระอื่นๆ เป็นเงื่อนไข 3) C (Communication) การสื่อสารทรงพลังเกี่ยวกับจิตใต้สำนึก การพัฒนาวิทยากรจิตใต้สำนึกโดยพุทธสันติวิธีจะต้องมุ่งพัฒนาการสื่อสารจากภายในของตนเองก่อนและพัฒนาการสื่อสารกับคนอื่นให้มีความเข้าใจง่าย การสื่อสารจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งกับการเป็นวิทยากรจิตใต้สำนึก 4) S (Skill) ทักษะการโค้ช การ พัฒนาวิทยากรจิตใต้สำนึกโดยพุทธสันติวิธีจะต้องมุ่งพัฒนาทักษะ โดยทักษะที่สำคัญคือเป็นทักษะ การโค้ช ด้วยการฟัง ถาม สะท้อน ชื่นชม วิทยากรจิตใต้สำนึกต้องมีทักษะแห่งความนุ่มนวลเข้าใจบุคคลที่มีความทุกข์ 5) U (Understand) ความเข้าใจลึกซึ้งจิตใต้สำนึก การพัฒนาวิทยากรจิตใต้สำนึกโดยพุทธสันติวิธีจะต้องมุ่งสร้างความเข้าใจในความเป็นวิทยากรและเข้าใจเกี่ยวกับจิตใต้สำนึกอย่างลึกซึ้ง วิทยากรจิตใต้สำนึกต้องเข้าใจตนเองก่อนที่จะไปเข้าใจผู้อื่น 6) K (Knowledge) ความรู้ เกี่ยวกับวิทยากรจิตใต้สำนึก การพัฒนาวิทยากรจิตใต้สำนึกโดยพุทธสันติวิธีจะต้องมุ่งพัฒนาความรู้ เกี่ยวกับการเป็นวิทยากรจิตใต้สำนึก โดยมีความรู้ลึกซึ้งจริงในมิติของจิตใต้สำนึก วิทยากรจิตใต้สำนึก จะต้องบำเพ็ญตนแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต

สรุป

การเปลี่ยนแปลงของสังคมในปัจจุบันทำให้การพัฒนาวิทยากรจิตใต้สำนึกมีความจำเป็นต้องพัฒนาในด้านเชิงนโยบายสู่เป้าหมายที่มีความยั่งยืนต้องสอดคล้องกับ Training Need โดยหาความจำเป็นของการกระบวนการพัฒนาเป็นเส้นทางการพัฒนา Training and Development Model กระบวนการในการวิเคราะห์ความจำเป็นในการพัฒนาฝึกอบรมด้วยกระบวนการในรูปแบบ Training Road Map เป็นเครื่องมือที่ใช้ในการประเมินสัมฤทธิ์ผลของการฝึกอบรม ดังนั้น การพัฒนาวิทยากรจิตใต้สำนึกต้องมี Needs หรือเราจะนิยมใช้คำว่า “Training Needs ความจำเป็นในการฝึกอบรม หรือ T-N” อันหมายถึงความต้องการในการพัฒนาและฝึกอบรม ต้องค้นหา Training Needs ของกลุ่มเป้าหมายก่อนการพัฒนาเสมอ นอกจากนี้ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์สำหรับวิทยากรตามศาสตร์สมัยใหม่ และ Learning Facilitator พบว่า วิทยากรต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ที่เป็นศาสตร์และศิลป์ มีทักษะในการทำกิจกรรม เน้นผู้ฟังเป็นศูนย์กลางในการเรียนรู้สามารถใช้ทักษะในการสร้างการมีส่วนร่วมเพื่อการเรียนรู้ สามารถสื่อสารให้เกิดความเข้าใจง่าย สามารถโน้มน้าวให้ผู้เข้าอบรมเกิดการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ พฤติกรรมตามวัตถุประสงค์ของการอบรมนั้นๆ และเป็นต้นแบบของความประพฤติที่ดีงามนั้น ต้องอาศัยเครื่องมือที่มีความหลากหลายในการสื่อสาร วิทยากรจึงต้องยึดหลักการสื่อสารด้วยการเป็นผู้ส่งสาร ในเนื้อหาสาระเรื่องราวที่ถ่ายทอดสู่ผู้เข้ารับการอบรม ต้องมีความรู้

ความเข้าใจเกี่ยวกับจิตใต้สำนึกที่ทรงพลังอำนาจมหาศาลกว่าจิตสำนึก ซึ่งกระบวนการทำงานของจิตสำนึกกับ จิตใต้สำนึก จะมีการทำงานของจิตที่มีความแตกต่างกัน ความเป็นอยู่ของจิต จึงหมายถึงปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น โดยที่จิตสำนึกทำให้มนุษย์มีชีวิตอยู่รอดผ่านการรับรู้โดยประสาทสัมผัสทั้ง 5 มีปฏิกริยาต่อสัมผัสเกิดความอยากได้อะไรสักอย่างหนึ่ง ตอบสนองต่อสัมผัสเกิดเจตนาสั่งให้ร่างกายกระทำ โดยสัญชาตญาณ ความอยากเป็น การทำงานในระดับจิตใต้สำนึกในระดับลุ่มลึก ดังนั้น การเรียนรู้และพัฒนาเพื่อการสื่อสารกับจิตใต้สำนึก ในคลื่นสมองที่เหมาะสมล้วนเป็นสิ่งสำคัญ การนำหลักพุทธสันติวิธีจากกระบวนการพัฒนาผ่านหลักสติปัฏฐาน 4 ที่เอื้อต่อการพัฒนาวิทยาการจิตใต้สำนึกโดยพุทธสันติวิธีด้วยการเรียนรู้กาย เรียนรู้เวทนา เรียนรู้จิต เรียนรู้ธรรม โดยคุณลักษณะของวิทยาการจิตใต้สำนึกจะต้องมีความเป็นกัลยาณมิตร เป็นฐาน และมีผลลัพธ์แสดงออกมาในรูปแบบของภavana 4 ถือว่าเป็นกรอบของการพัฒนาวิทยาการจิตใต้สำนึกให้เกิด 4 ภาพประกอบด้วย พัฒนาด้านกายภาพ พัฒนาด้านพฤติกรรม พัฒนาด้านจิตตภาพ และพัฒนาปัญญาภาพ และสอดคล้องกับการพัฒนาวิทยาการจิตใต้สำนึกโดยพุทธสันติวิธี โดยกระบวนการของ MACSUK MODEL ตามองค์ประกอบ 6 ด้าน เพื่อพัฒนาวิทยาการต้นแบบด้านจิตใต้สำนึก ในสื่อสารอย่างทรงพลังด้านสันติภายในด้วยพุทธสันติวิธีสร้างความสุขและความสำเร็จอย่างเป็นระบบ

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า องค์กรที่เป็นหน่วยงานของภาครัฐและเอกชน สามารถนำแนวทางการพัฒนาวิทยาการจิตใต้สำนึกบรรจุเข้าแผนกลยุทธ์การพัฒนาบุคลากรขององค์กร ในด้านเชิงนโยบายสู่เป้าหมายสร้างความยั่งยืนขององค์กรสอดคล้องกับ Training Need เพื่อขับเคลื่อนกระบวนการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นด้านการพัฒนาภายใน สร้างต้นแบบวิทยาการภายในขององค์กร ถ่ายทอดแนวทางการพัฒนาพฤติกรรมการอยู่ร่วมกับผู้อื่นที่ดีและมีความสุข โดยกระบวนการฝึกอบรมใช้หลัก สติปัฏฐาน 4 เป็นกรอบการอบรมหลัก และใช้หลักอริยสัจ 4 เป็นตัวกำหนดกระบวนการ โดยมีชุดฝึกใน การใช้สติ เพื่อการขับเคลื่อนจำนวน 5 ชุดฝึก ประกอบด้วยการฝึกสติให้มองเห็น ความรู้สึกตนเองเพื่อปรับเปลี่ยนวิธีคิดและพฤติกรรมให้เป็นบวก สร้างผลลัพธ์ 4 ด้านคือ มีความสงบ (Peace) มีปัญญา (Wisdom) มีเมตตา (Compassion) และมีความสุข (Happiness) สอดคล้องกับการสร้างความเติบโตให้องค์กร

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า หลักพุทธสันติวิธีที่เอื้อต่อการพัฒนาวิทยาการจิตใต้สำนึกไปเป็นกระบวนการในการพัฒนาวิทยาการให้เป็นผู้ที่มีสันติภายในตามหลักพุทธสันติวิธีในองค์กรของรัฐและเอกชนที่ต้องการเติบโตอย่างยั่งยืน บุคลากรมีความรักความสามัคคีกัน ปราศจากความขัดแย้ง สอดคล้องกับวิสัยทัศน์การพัฒนาบุคลากรในทุกองค์กร ด้วยกระบวนการพัฒนาผ่านหลักสติปัฏฐาน 4 ประกอบด้วย เรียนรู้กาย เรียนรู้เวทนา เรียนรู้จิต เรียนรู้ธรรม ซึ่งสามารถวัดผลลัพธ์แสดงออกมาในรูปแบบของภavana 4 ในด้าน กายพัฒนา พัฒนาการความสัมพันธ์กันในสังคมการทำงาน เข้ากับสภาพแวดล้อมขององค์กรได้ ด้านสัทภavana มีการเจริญทางความประพฤติในระเบียบวินัยไม่เบียดเบียนหรือก่อความเดือดร้อนเสียหายอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ด้วยดีมีการเกื้อกูลกัน ด้านจิตภavana มีการพัฒนาจิตใจสร้างความเข้มแข็งความเจริญองกามด้วยคุณธรรมทั้งหลายขึ้นในองค์กร ด้านพัฒนาปัญญา มีปัญญาวางแผนหรือแก้ไขความบกพร่องขององค์กรและตัวเองให้เจริญก้าวหน้า ทำตนให้บริสุทธิ์จากกิเลสและปลดปล่อยจากความทุกข์ ไม่ยุ่งเกี่ยวกับอบายมุข ที่นำความเป็นหนี้สิน เดือดร้อนแก่องค์กรและครอบครัว

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 3 พบว่า การพัฒนาวิทยากรจิตใต้สำนึกโดยพุทธสันติวิธี มีความเหมาะสมที่หน่วยงานพัฒนาต่อการนำไปพัฒนาองค์กรทั้งของรัฐและเอกชน ด้วยการมุ่งพัฒนา 6 ด้าน ในการสร้างจิตใต้สำนึกด้านการสื่อสารอย่างทรงพลัง เกิดสันติภายใน นำความสุขและความสำเร็จด้วย MACSUK Model เข้าถึงการรู้ตน เห็นตน เย็นตน และใจตน

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นที่เกี่ยวกับ

- 2.1 นำกระบวนการพัฒนาวิทยากรจิตใต้สำนึกโดยพุทธสันติวิธีไปขยายผลวิทยากรด้านอื่นๆ
- 2.2 ขยายกลุ่มเป้าหมายการฝึกอบรมกับกลุ่มผู้นำ ผู้บริหารในองค์กร ผู้นำชุมชน เพื่อให้ศาสตร์นี้เป็นที่แพร่หลายมากยิ่งขึ้น และสามารถเป็นเครื่องมือหนึ่งที่ทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้และ พัฒนาดตนเองอย่างมีคุณภาพ
- 2.3 ขยายกลุ่มเป้าหมายการฝึกอบรมให้กับกลุ่มผู้นำเยาวชน ให้สามารถใช้ศาสตร์จิตใต้สำนึกให้เกิดประโยชน์ ในสถานศึกษาหรือสังคมที่อยู่ได้อย่างมีคุณภาพ

References

- Buasan, D. (2003). *The State of the Subconscious Mind*. (Master's Thesis). Silpakorn University M.F.A. (Painting). Nakhon Pathom.
- Kunajirakul, N. (2021). *Integrative Stress Therapy Model between Reiki and Mindfulness: A Case Study of Hotel Fuse Hotel Managers, Muang District, Rayong Province*. (Doctoral Dissertation). Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Ayutthaya.
- Lincharearn, A. (2015). *Data Analysis and Presentation in Qualitative Research*. Retrieved April 27, 2019, from <http://www.edu.tsu.ac.th/major/eva/files/journal/DataAnalysis.pdf>
- Murphy, J. (2023). *The Power of Your Subconscious Mind*. (1st ed.). Bangkok: Parbpim Printing.
- Phra Brahmapundit (Prayoon Dhammacitto). (2020). *Religion and the Sustainable Development Goals (SDGs)*. (2nd ed.). Bangkok: Amarin Printing and Publishing.
- Pairaj-Angsuthon, T. (2021). *Facilitative Leadership in "The Order of Interbeing" Group, Plum Village, Thailand*. (Master's Thesis). Mahidol University. Nakhon Pathom.
- Phra Bunyarit Ratintharo (Nuch Thian). (2008). *A Comparative Study of Bhavangcitta of Theravāda Buddhist Philosophy and Subconscious of Sigmund Freud*. (Master's Thesis). Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Ayutthaya.
- Phrakhruwinaithorn Sirichet Siriwattano, (2021). The Development of the Human Mind by Using the Four Foundations of Mindfulness. *Journal of MCU Loei Review*, 2(2), 136-148.
- Phra Pramote Vadakovit. (2019). *A Model of Developing an Ideal Expert in Peace by Buddhist Peaceful Means*. (Doctoral Dissertation). Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Ayutthaya.
- Sa-nguanchom, P. (2023). *A Model for the Development of Prototype Facilitative Leaders for Peace by Buddhist Peaceful Means*. (Doctoral Dissertation). Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Ayutthaya.

การสอนทักษะการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมในระดับอุดมศึกษา*

Teaching Ethical Reasoning Skills in Higher Education

สทวรรษณ พหลหาญ

Sahawarat Polahan

คณะวิทยาการเรเรียนรูและศีกษาศาสตร มหาวิทาลัยธรรมศาสตร

Faculty of Learning Sciences and Education, Thammasat University, Thailand.

Corresponding Author's Email: sahawarat.pol@lsed.tu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่ออธิบายว่าการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมเป็นกระบวนการที่ทั้งสามารถสอนและเรียนรูได้ และจะช่วยให้การตัดสินใจอยู่บนพื้นฐานของหลักการทางจริยธรรมและความสมเหตุสมผล การพัฒนาทักษะการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมสำหรับบุคคลจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งทั้งสำหรับการดำเนินชีวิตและการสร้างสังคมที่มีจริยธรรม โดยปัจจัยสำคัญที่เป็นอุปสรรคต่อการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมคือแนวโน้มตามธรรมชาติของมนุษย์ที่จะให้เหตุผลในแบบที่เป็นประโยชน์ต่อตนเอง โดยแนวโน้มนี้จะยิ่งทวีความรุนแรงขึ้นเมื่อบุคคลสับสนเกี่ยวกับหลักการทางจริยธรรม ตลอดจนการที่บุคคลไม่สามารถรับรู้ได้ว่าตนเองกำลังเผชิญกับประเด็นปัญหาที่มีมิติทางจริยธรรม อย่างไรก็ตาม มีหลักฐานเชิงประจักษ์ค่อนข้างมากชี้ว่า ทักษะการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมสามารถสอนได้อย่างประสบความสำเร็จในระดับอุดมศึกษา โดยวิธีการสอนการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมในระดับอุดมศึกษาควรใช้ทั้งวิธีการสอนแบบบรรยายและใช้กรณีศึกษา เนื่องจากเป็นวิธีการสอนที่จะทำให้ผู้เรียนได้รับทั้งความรู้ที่จำเป็นและเรียนรูการประยุกต์ใช้ความรู้เหล่านั้นในสถานการณ์และบริบทต่างๆ

คำสำคัญ: การให้เหตุผลเชิงจริยธรรม; วิธีการสอน; อุดมศึกษา

Abstract

This academic article aimed to explain that ethical reasoning is a process that may be taught and learned. Having ethical reasoning skills facilitates principled and logical ethical judgment. Developing ethical reasoning skills is essential for leading an ethical life as an individual and creating an ethical society. The main obstacle to ethical reasoning skills is the natural human tendency to think self-interestedly, potentially exacerbated by confusion about ethical reasoning concepts and failure to identify ethical aspects of issues at hand. However, empirical evidence suggests that ethical reasoning skills may be taught at higher educational institutions. Ethical reasoning instructional methods comprise lectures and case studies to impart required ethical concepts and knowledge and prepare students to apply them in different circumstances and contexts.

*Received January 30, 2023; Revised February 24, 2023; Accepted February 28, 2023

Keywords: Ethical Reasoning; Teaching Methods; Higher Education

บทนำ

การให้เหตุผลและการตัดสินใจเชิงจริยธรรมเป็นทักษะที่เป็นที่ต้องการเป็นอย่างมากของนายจ้าง และนายจ้างส่วนใหญ่มีความเห็นว่าทักษะดังกล่าวมีความสำคัญอย่างมากต่อความเจริญก้าวหน้าในหน้าที่การงานของบุคคล (Hart Research Associates, 2013) โดยบริษัท Hart Research Associates (2018) บริษัทวิจัยความคิดเห็นของมหาชนในสหรัฐอเมริกาพบว่า ผู้จัดการฝ่ายจัดจ้างบุคลากรร้อยละ 87 และผู้บริหารในภาคธุรกิจร้อยละ 77 มีความเห็นว่า การให้เหตุผลเชิงจริยธรรมเป็นหนึ่งในความรู้สำคัญที่บัณฑิตพึงมี นอกจากนี้ ผลงานการทบทวนวรรณกรรมงานศึกษาวิจัยที่เกี่ยวข้องกับทักษะแห่งอนาคตของ Kotsiou et al. (2022) พบว่า ผลการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับทักษะแห่งอนาคตจำแนกนัยสืบขึ้นระบุว่า ทักษะการให้เหตุผลเชิงจริยธรรม (Ethical Reasoning) เป็นทักษะที่จำเป็นสำหรับการทำงานในอนาคต อย่างไรก็ตามในช่วงที่ผ่านมาได้เกิดปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันและการประพฤติมิชอบแพร่หลายในสังคมไทย เช่น ข้าราชการเรียกรับสินบน (Ngamkham, 2022a) ตำรวจรับสินบนเพื่อทำผิดกฎหมาย (Ngamkham, 2022b) และนักวิชาการซื้อผลงานวิชาการ (Bangkok Post, 2023) จึงทำให้ผู้ศึกษาเกิดความสนใจเกี่ยวกับการสอนทักษะการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมในระดับอุดมศึกษา เนื่องจากการเรียนการสอนในระดับอุดมศึกษามีจุดมุ่งหมายและมีหน้าที่โดยตรงในการเตรียมนักศึกษาให้มีความพร้อมที่จะเผชิญกับประเด็นปัญหาทางจริยธรรมที่ยากสำหรับการตัดสินใจเมื่อเข้าไปทำงานในภาคส่วนต่างๆ ของสังคม (Ministry of Higher Education, Science, Research and Innovation of Thailand, 2019) เช่นเดียวกับในสังคมปัจจุบันที่มีความต้องการพลเมืองที่มีความพร้อมที่จะสามารถให้เหตุผลเชิงจริยธรรมและตัดสินใจทางจริยธรรมได้เป็นอย่างดีเมื่อต้องเผชิญกับประเด็นปัญหาทางจริยธรรม ที่ปรากฏแพร่หลายตามสื่อทั่วไปและไม่ปรากฏตามสื่อ

หัวใจสำคัญที่สุดของจริยธรรม คือ พฤติกรรมของมนุษย์มีผลกระทบต่อความผาสุกของบุคคลอื่น โดยมนุษย์เราสามารถที่จะกระทำการต่อบุคคลอื่นที่ส่งผลให้เพิ่มหรือลดคุณภาพชีวิตของบุคคลเหล่านั้นได้ มนุษย์เราสามารถที่จะช่วยเหลือหรือทำร้ายบุคคลอื่นได้ นอกจากนี้ ในหลายกรณี มนุษย์เรายังสามารถที่จะเข้าใจผลของการกระทำของตนเองต่อบุคคลอื่นได้ เนื่องจากมนุษย์เรามีความสามารถในการจินตนาการและตระหนักรู้ได้ว่า เราจะรู้สึกเช่นไรหากบุคคลอื่นกระทำการต่อเราดังเช่นที่เรากระทำต่อบุคคลนั้น อย่างไรก็ตาม ปัญหาสำคัญไม่ได้อยู่ที่เรื่องความยากในการตัดสินใจว่าการกระทำใดเป็นคุณและเป็นโทษกับบุคคลอื่น แต่เป็นเรื่องแนวโน้มทางพฤติกรรมตามธรรมชาติของมนุษย์ที่จะถือเอาประโยชน์ของตนเองเป็นใหญ่ (Onishi and Baillargeon, 2005; Epley, Morewedge and Keysar, 2004) โดยส่วนใหญ่แล้ว มีน้อยคนนักที่จะคิดอย่างถี่ถ้วนเกี่ยวกับผลกระทบของการกระทำตนเองเมื่อกำลังมุ่งแสวงหาเงินทอง อำนาจ และทรัพย์สิน ผลลัพธ์คือคนส่วนใหญ่ ไม่ว่าจะมาจากสังคมใด มีเชื้อชาติใด และนับถือศาสนาใด มักกล่าวสนับสนุนหลักการทางจริยธรรมต่างๆ แต่กลับมีคนจำนวนน้อยนักที่จะกระทำการสอดคล้องกับหลักการทางจริยธรรมเหล่านั้น มีน้อยคนนักที่จะโต้แย้งว่า การโกง การหลอกลวง การเอารัดเอาเปรียบ การทารุณกรรม การทำร้าย หรือการขโมยจากบุคคลอื่นเป็นการกระทำที่มีจริยธรรม แต่มีน้อยคนนักที่จะอุทิศชีวิตตนเองให้กับการช่วยเหลือผู้ที่ต้องการความช่วยเหลือ การสร้างประโยชน์แก่สาธารณะ โดยมีได้มุ่งแต่เพียงประโยชน์ของตนเองเป็นสำคัญ

จิตใจของมนุษย์เรามีธรรมชาติที่จะแสวงหาสิ่งที่เห็นว่ายังผลประโยชน์หรือความพึงพอใจให้ตนเอง โดยมักไม่คำนึงถึงสิทธิและความต้องการของผู้อื่น ดังนั้น หากมนุษย์เรามีความเข้าใจเกี่ยวกับการให้เหตุผลเชิงจริยธรรม มีความสามารถในการตัดสินใจเชิงจริยธรรม และสามารถคิดอย่างมีวิจารณญาณ (Critical Thinking) โดยมีความเข้าใจเกี่ยวกับจริยธรรมประกอบด้วยแล้ว ก็จะทำให้เกิดจิตใจที่สามารถไปได้ไกลกว่า

ความเห็นแก่ตัวตามธรรมชาติของมนุษย์ และไปถึงการคำนึงถึงสิทธิและความต้องการของผู้อื่น ด้วยเหตุนี้ การพัฒนาทักษะการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมสำหรับบุคคลจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง ทั้งสำหรับการดำเนินชีวิตได้อย่างมีจริยธรรมและการสร้างสังคมที่มีจริยธรรม อย่างไรก็ตาม การสอนบุคคลให้สามารถคิดอย่างมีวิจารณญาณโดยปราศจากเรื่องจริยธรรมนั้น อาจเกิดความเสี่ยงที่จะกลายเป็นการส่งเสริมให้เกิดการคิดอย่างมีวิจารณญาณที่มีได้เพียงตรงได้ และโดยส่วนมากแล้ว นักศึกษาหลายคนมักพัฒนาตนเองจนกลายเป็นผู้ที่มีความชำนาญในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ แต่ไม่ได้พัฒนาความเข้าใจที่จำเป็นสำหรับการดำเนินชีวิตได้อย่างมีจริยธรรม กล่าวคือนักศึกษาเหล่านี้จะพัฒนาทักษะทางปัญญาที่ทำให้ตนเองได้ในสิ่งที่ตนต้องการโดยมิได้สนใจว่าพฤติกรรมของตนอาจส่งผลกระทบต่อผู้อื่นได้บ้าง

จุดประสงค์ของบทความวิชาการนี้คือการศึกษางานวิจัยขั้นหัตถ์เพื่ออธิบายเกี่ยวกับทักษะการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมและเสนอแนะวิธีการสอนการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมในระดับอุดมศึกษา โดยในส่วนแรกจะอธิบายเกี่ยวกับทักษะการให้เหตุผลเชิงจริยธรรม แนวคิดและทฤษฎีการให้เหตุผลเชิงจริยธรรม และอุปสรรคของการให้เหตุผลเชิงจริยธรรม จากนั้น จะอธิบายผลของการเรียนการสอนต่อการพัฒนาทักษะการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมในระดับอุดมศึกษา และในส่วนสุดท้าย จะเสนอแนะวิธีการสอนที่จะช่วยสร้างเสริมทักษะการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักศึกษาในระดับอุดมศึกษา

ทักษะการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมคืออะไร

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องมักมีการใช้คำว่า การให้เหตุผลเชิงจริยธรรม (Ethical Reasoning) สลับกันกับคำว่า การให้เหตุผลเชิงศีลธรรม (Moral Reasoning) อย่างไรก็ตาม ผู้ศึกษามีความเห็นสอดคล้องกับ Ames et al. (2017) ที่ชี้ว่า การให้เหตุผลเชิงจริยธรรมแตกต่างจากการให้เหตุผลเชิงศีลธรรม โดยการให้เหตุผลเชิงศีลธรรมหมายถึง การสะท้อนคิดพฤติกรรมและบรรทัดฐานทางสังคม หรือการคิดว่าอะไรคือสิ่งที่ถูก อะไรคือสิ่งที่ผิด ส่วนการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมคือ การวิเคราะห์ว่าอะไรคือสิ่งที่ควรกระทำ หรืออะไรคือสิ่งที่ควรถูกและสิ่งที่ควรผิด โดยงานศึกษาวิจัยในอดีตมักมุ่งศึกษาเรื่องการให้เหตุผลเชิงศีลธรรมเป็นสำคัญ หรือมักใช้คำนี้มากกว่าคำว่า การให้เหตุผลเชิงจริยธรรม นอกจากนี้ ผู้ศึกษายังมีความเห็นสอดคล้องกับผลงานการทบทวนวรรณกรรมงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับทักษะแห่งอนาคตของ Kotsiou et al. (2022) ที่ชี้ให้เห็นว่าการให้เหตุผลทางจริยธรรมมีความหมายเดียวกันกับคำต่างๆ ดังนี้ การมีความตระหนักทางจริยธรรม (Ethical Awareness) ความเข้าใจทางจริยธรรม (Ethical Understanding) การคิดอย่างมีจริยธรรม (Ethical Thinking) และความสามารถทางจริยธรรม (Ethical Competence) โดยคำเหล่านี้แม้แตกต่างกัน แต่ก็ล้วนสื่อถึงทักษะเดียวกัน

ก่อนที่จะกล่าวถึงการสอนทักษะการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมให้กับนักศึกษาในระดับอุดมศึกษา จึงมีความจำเป็นที่จะต้องเข้าใจก่อนว่า ทักษะการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมคืออะไร โดย Ehlers (2020) เสนอว่า ความสามารถทางจริยธรรมหรือทักษะการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมหมายถึง ความสามารถที่จะรับรู้มิติทางจริยธรรมของประเด็นปัญหาหรือสถานการณ์ นอกจากนี้ ยังหมายถึง การพัฒนาจุดยืนทางจริยธรรม (อะไรคือสิ่งที่ต้องทำ) โดยการชั่งน้ำหนักค่านิยม (Values) ผลประโยชน์ (Interests) และผลกระทบของการกระทำในบริบทต่างๆ และยังหมายความรวมถึงการสื่อสารจุดยืนทางจริยธรรมและความสามารถในการประกอบสร้างข้ออ้าง (Premises) การพิจารณาความเกี่ยวข้องเชื่อมโยง น้ำหนัก การให้เหตุผล แรงที่ผูกมัดเหตุผลไว้ และเงื่อนไขของการใช้ข้ออ้าง ตลอดจนความสามารถที่จะตัดสินใจพิจารณาและตรวจสอบความสมเหตุสมผล (Logical Consistency) เงื่อนไขของการใช้ และทางเลือกอื่นๆ ยกตัวอย่างเช่น เมื่อบุคคลที่มีทักษะการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมต้องเผชิญกับประเด็นเรื่องการทำแท้ง ก็จะสามารถพัฒนาจุดยืนทาง

จริยธรรมหรืออธิบายได้ว่า การทำแท้งเป็นสิ่งที่ควรกระทำหรือไม่ โดยสามารถให้เหตุผลที่สมเหตุสมผลและมีน้ำหนัก ตลอดจนเหมาะสมกับบริบทได้

ส่วน Evans, and MacMillan (2014) ชี้ว่า การให้เหตุผลเชิงจริยธรรมคือ การนำตรรกศาสตร์เชิงรูปแบบ (Formal Logic) มาใช้กับคำถามเกี่ยวกับความถูกต้องและความผิด ความดีและความไม่ดี ความยุติธรรมและความอยุติธรรม หรือการที่บุคคลใช้กระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณว่าสิ่งที่ถูกต้องและควรกระทำคืออะไร และตั้งคำถามกับข้อสมมุติฐานเกี่ยวกับสิ่งต่างๆ ที่ได้มีการกระทำกันมาตั้งแต่ในอดีต ส่วน Paul, and Elder (2014) เสนอว่า การให้เหตุผลเชิงจริยธรรมคือ การคิดทบทวนปัญหาหรือประเด็นต่างๆ ที่มีนัยต่อการทำร้ายหรือช่วยสิ่งมีชีวิตที่มีความรู้สึกต่างๆ ในส่วนของ Early (2022) เสนอนิยามทักษะการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมว่าเป็น ทักษะในการ 1) ระบุว่าสถานการณ์มีมิติทางจริยธรรม 2) การรวบรวมข้อมูลด้านจริยธรรมที่มีความสำคัญของสถานการณ์ 3) ชั่งน้ำหนักเปรียบเทียบความสำคัญของข้อมูลเหล่านั้น และ 4) ตัดสินใจโดยใช้กระบวนการการให้เหตุผล

ดังนั้น จึงอาจนิยามได้ว่า ทักษะการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมคือ ความชำนาญของบุคคลในการระบุมิติด้านจริยธรรมของประเด็นปัญหาหรือสถานการณ์ที่เผชิญ และใช้กระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณเพื่อตัดสินใจว่าสิ่งใดคือสิ่งที่ถูกต้อง และควรกระทำเมื่อเผชิญกับประเด็นปัญหาหรือสถานการณ์ดังกล่าว โดยเมื่อบุคคลมีทักษะนี้แล้ว จะทำให้มีความไวต่อการรับรู้ทางจริยธรรม ตลอดจนสามารถคิด ตัดสินใจ และใช้ชีวิตได้อย่างมีจริยธรรมมากยิ่งขึ้น หรือให้เหตุผลสำหรับการคิดและการตัดสินใจได้อย่างสมเหตุสมผลตามหลักจริยธรรมมากยิ่งขึ้น สำหรับในส่วนถัดไป ผู้ศึกษาจะอธิบายถึงแนวคิดและทฤษฎีการให้เหตุผลเชิงจริยธรรม

แนวคิดและทฤษฎีการให้เหตุผลเชิงจริยธรรม

การให้เหตุผลเชิงจริยธรรมจะเกี่ยวข้องกับแนวคิด 2 ประการเป็นสำคัญ ได้แก่ **จริยธรรมแห่งความยุติธรรม (Morality of Justice)** และ **จริยธรรมแห่งความอาทร (Morality of Care)** โดยจริยธรรมแห่งความยุติธรรมจะมุ่งไปที่การปฏิบัติตามหลักการสากล กฎเกณฑ์ของสังคม และสิทธิส่วนบุคคล โดยทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของ Kohlberg (1986) ซึ่งมีอิทธิพลอย่างมากต่อการเรียนการสอนจริยธรรมทั่วโลก มีรากฐานอยู่บนจริยธรรมแห่งความยุติธรรม โดยทฤษฎีนี้เสนอว่า 1) การให้เหตุผลเชิงจริยธรรมของบุคคลจะมีพัฒนาการใกล้เคียงกับพัฒนาการทางสติปัญญาของบุคคล ดังนั้น พัฒนาการทางจริยธรรมของบุคคลจะไม่สามารถไปได้ไกลกว่าระดับพัฒนาการทางสติปัญญาของบุคคลนั้น 2) พัฒนาการทางจริยธรรมและการตัดสินใจเชิงจริยธรรมของบุคคลจะพัฒนาอย่างเป็นขั้นตอน 3) พัฒนาการทางจริยธรรมจะย้อนกลับไม่ได้ 4) แรงกระตุ้นสำคัญที่ทำให้เกิดพัฒนาการทางจริยธรรมมาจากการที่บุคคลแสวงหาการยอมรับทางสังคมและการตระหนักรู้ในระดับการประจักษ์แจ้งตัวตนที่แท้จริง โดยพัฒนาการทางจริยธรรมของบุคคลจะเกี่ยวข้องและถูกควบคุมโดยสภาพแวดล้อมทางสังคมเป็นสำคัญ ดังนั้น Kohlberg จึงเสนอว่า สังคมและการศึกษาสามารถช่วยพัฒนาจริยธรรมของบุคคลได้

งานวิจัยของ Kohlberg (1986) ได้ใช้เวลามากกว่าสิบปีในการศึกษาระดับการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมของบุคคลของผู้ร่วมวิจัย ซึ่งเป็นเด็กและผู้ใหญ่ในระดับอายุต่างๆ และมาจากสังคมที่หลากหลาย โดยผลการวิจัยพบว่า โดยทั่วไปแล้ว การตัดสินใจเชิงจริยธรรมและการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมของมนุษย์จะมีพัฒนาการ 6 ระดับ หรือจัดกลุ่มเป็น 3 ระดับ โดยในแต่ละระดับจะมี 2 ขั้น ได้แก่

1) ระดับก่อนกฎเกณฑ์สังคม (Pre-Conventional Level) โดยในขั้นที่ 1 คือ ขั้นของการเชื่อฟังและการลงโทษ โดยเด็กที่มีพัฒนาการทางจริยธรรมอยู่ในระดับนี้จะเชื่อว่าสิ่งที่ผู้มีอำนาจกำหนดว่าถูกต้องถูก

และการไม่เชื่อฟังกฎเกณฑ์เหล่านั้นคือสิ่งที่ผิด ในส่วนของขั้นที่ 2 คือ ขั้นของการมุ่งที่ผลประโยชน์ตน โดยเด็กที่มีพัฒนาการทางจริยธรรมอยู่ในระดับนี้จะเชื่อว่าพฤติกรรมที่ถูกต้องคืออะไรก็ตามที่เป็นประโยชน์ต่อตนเองสูงสุด โดยจะมีความสนใจความต้องการของผู้อื่นอย่างจำกัด และจะเห็นว่า กฎเกณฑ์ที่เป็นประโยชน์ต่อตนเองคือสิ่งที่ดี และกฎเกณฑ์ที่ไม่เป็นประโยชน์ต่อตนเองคือสิ่งที่ไม่ดี โดย Kohlberg เชื่อว่า เด็กที่มีอายุต่ำกว่า 9 ปี ส่วนใหญ่ ผู้ใหญ่บางส่วน และนักโทษที่เป็นเยาวชนและนักโทษผู้ใหญ่ส่วนใหญ่จะมีพัฒนาการอยู่ในระดับนี้

2) ระดับจริยธรรมตามกฎเกณฑ์ของสังคม (Conventional Level) โดยบุคคลที่มีพัฒนาการทางจริยธรรมอยู่ในระดับนี้จะซึมซับกฎเกณฑ์ของสังคมอย่างฝังใจ โดยจะเชื่อว่ากฎเกณฑ์และระเบียบข้อบังคับเป็นสิ่งที่ถูกต้องที่สุด โดยจะตัดสินความมีจริยธรรมของการกระทำโดยเปรียบเทียบกับมุมมองและความคาดหวังของสังคม โดยพัฒนาการทางจริยธรรมขั้นที่ 3 และ 4 จะอยู่ในระดับนี้ สำหรับบุคคลที่มีพัฒนาการทางจริยธรรมอยู่ในขั้นที่ 3 จะเชื่อว่า ความมีจริยธรรมของการกระทำจะตัดสินได้โดยพิจารณาว่าการกระทำดังกล่าวจะเป็นที่ยอมรับหรือชื่นชอบโดยบุคคลอื่นหรือไม่ สำหรับบุคคลที่มีพัฒนาการทางจริยธรรมอยู่ในขั้นที่ 4 จะตระหนักถึงความสำคัญของการทำตามกฎหมายบ้านเมืองและกรอบทางสังคมเนื่องจากมีความสำคัญในการรักษาสังคมให้คงอยู่ได้

3) ระดับเหนือกฎเกณฑ์ (Post-Conventional Level) โดยบุคคลที่มีพัฒนาการทางจริยธรรมอยู่ในระดับนี้จะมีความตระหนักว่า ความมีจริยธรรมของการกระทำจะตัดสินได้โดยพิจารณาจากสิทธิ ค่านิยม และหลักการที่เป็นที่ยอมรับแบบสากลโดยสมาชิกของสังคมที่มีความเท่าเทียมกัน โดยค่านิยมและหลักการทางจริยธรรมเหล่านั้นจะได้รับความชอบธรรมจากบุคคลเอง มิใช่โดยผู้มีอำนาจใด ๆ สำหรับบุคคลที่มีพัฒนาการทางจริยธรรมอยู่ในขั้นที่ 5 จะเชื่อว่า สังคมมีความคิดเห็น สิทธิ และค่านิยมที่หลากหลาย และสิ่งเหล่านี้ควรได้รับการเคารพร่วมกันว่ามีความเฉพาะเจาะจงสำหรับแต่ละบุคคลหรือแต่ละกลุ่ม โดยกฎหมายบ้านเมืองจะถูกมองว่าเป็นสัญญาประชาคมมากกว่าเป็นกฎเกณฑ์ที่ตายตัว และกฎหมายใดที่ไม่ส่งเสริมความผาสุกโดยรวมของสังคมควรต้องเปลี่ยนแปลง โดยใช้ความคิดเห็นของคนส่วนใหญ่ตัดสิน สำหรับบุคคลที่มีพัฒนาการทางจริยธรรมอยู่ในขั้นที่ 6 จะใช้หลักจริยธรรมที่เป็นสากลเป็นเกณฑ์ตัดสินและขึ้นการกระทำ โดยบุคคลที่มีพัฒนาการในระดับนี้จะทำตามกฎเกณฑ์หรือหลักการทางจริยธรรมที่ตนเองได้เลือกเองแล้ว และเชื่อว่ากฎหมายจะมีความชอบธรรมต่อเมื่อมีรากฐานอยู่บนความยุติธรรม

Gilligan (1982) ได้วิจารณ์ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของ Kohlberg (1986) ว่า มุ่งไปที่แนวคิดที่เป็นนามธรรมและไม่ได้ให้ความสำคัญกับบริบท จึงทำให้การให้เหตุผลเชิงจริยธรรมเป็นแบบนามธรรมและอิงหลักการ โดย Gilligan ได้ทำการวิจัยโดยสัมภาษณ์ผู้หญิงหลายคนเกี่ยวกับประเด็นปัญหาเชิงจริยธรรมที่ยากแก่การตัดสินใจและการตัดสินใจประเด็นปัญหาเหล่านั้น และได้ค้นพบจริยธรรมแห่งความอาทร (Morality of care) ซึ่งมุ่งเน้นไปที่การรักษาความสัมพันธ์และการเข้าใจอย่างลึกซึ้งในรายละเอียดของบริบทของประเด็นปัญหาเชิงจริยธรรม โดย Gilligan เชื่อว่า ผู้หญิงมักถูกเข้าใจว่า มีพัฒนาการทางจริยธรรมอยู่ในขั้นที่ 3 ตามทฤษฎีของ Kohlberg แต่แท้ที่จริงแล้ว ผู้หญิงเลือกที่จะรักษาความสัมพันธ์ที่สำคัญมากกว่าการทำลายความสัมพันธ์ดังกล่าวเพื่อยืนหยัดในหลักการใดหลักการหนึ่ง เนื่องจากผู้หญิงหลายคนอยู่ในสถานะที่ด้อยกว่า และต้องพึ่งพาความสัมพันธ์ส่วนบุคคลเพื่อความอยู่รอดของตนเอง ทั้งนี้ Gilligan เสนอว่าจริยธรรมแห่งความอาทรมี 3 ระดับ โดยในระดับที่ 1 หรือระดับก่อนกฎเกณฑ์สังคม (Pre-conventional level) บุคคลจะมุ่งดูแลตนเองเพื่อให้อยู่รอดเป็นสำคัญ ในระดับที่ 2 หรือระดับตามกฎเกณฑ์ของสังคม (Conventional level) การกระทำที่มีจริยธรรมคือการมีความเอื้ออาทรต่อบุคคลอื่น และในระดับที่ 3 ซึ่งเป็นระดับสูงสุดของความเอื้ออาทร หรือระดับเหนือกฎเกณฑ์ (Post-conventional level) บุคคลที่มีพัฒนาการในระดับนี้จะให้ความสำคัญกับการรักษาความสัมพันธ์ แต่ก็จะดูแลตนเองเพื่อให้สามารถดูแลผู้อื่นได้

ในมุมมองของจริยธรรมแห่งความอาทรแล้ว ความสัมพันธ์จะถูกมองว่ามีความถาวร บริบทมีความสำคัญ และการตัดสินใจเชิงจริยธรรมจะต้องมีความเข้าใจอย่างลึกซึ้งเกี่ยวกับรายละเอียดของบริบท มิใช่การตัดสินใจโดยการทำให้ปัญหาเชิงจริยธรรมกลายเป็นเรื่องนามธรรม

การให้เหตุผลเชิงจริยธรรมของบุคคลจึงมักมีความโน้มเอียงไปทางแนวคิดของ Kohlberg ซึ่งมีรากฐานจากการคิดแบบนิรนัยที่ใช้หลักการมีความเป็นนามธรรม มีความเป็นสากล ไม่ลำเอียงและปราศจากความรู้สึก (ลักษณะของเพศชาย) หรือโน้มเอียงไปทางแนวคิดของ Gilligan ซึ่งมีรากฐานจากการคิดแบบอุปนัย อ่อนไหว ให้ความสำคัญกับบริบทของสถานการณ์ และการรักษาความสัมพันธ์ (มีลักษณะของเพศหญิง) ยกตัวอย่างเช่น Grundstem-Amado (1992) พบว่า การให้เหตุผลเชิงจริยธรรมของแพทย์ (ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย) จะโน้มเอียงไปทางแนวคิดทางจริยธรรมของ Kohlberg ส่วนการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมของพยาบาล (ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง) จะโน้มเอียงไปทางแนวคิดทางจริยธรรมของ Gilligan อย่างไรก็ตาม Juujarvi (2006); Weinberg et al. (1993) พบว่า ผู้ชายและผู้หญิงต่างใช้กรอบแนวคิดทางจริยธรรมของทั้ง Kohlberg และ Gilligan ในการตัดสินใจเชิงจริยธรรม และชี้ว่า ประเด็นปัญหาเชิงจริยธรรมที่ไม่ได้เป็นเรื่องส่วนบุคคลและเป็นนามธรรมจะเหมาะสมกับการใช้กรอบแนวคิดทางจริยธรรมของ Kohlberg ในการตัดสินใจเชิงจริยธรรมและการให้เหตุผลเชิงจริยธรรม ขณะที่ประเด็นปัญหาเชิงจริยธรรมที่เป็นเรื่องส่วนบุคคลจะเหมาะสมกับการใช้กรอบแนวคิดทางจริยธรรมของ Gilligan ในการตัดสินใจเชิงจริยธรรมและการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมมากกว่า นอกจากนี้ Schrader (1999) ยังพบว่า นักศึกษาระดับอุดมศึกษาได้ใช้กรอบแนวคิดทางจริยธรรมของทั้ง Kohlberg และ Gilligan ในการตัดสินใจเชิงจริยธรรมและการให้เหตุผลเชิงจริยธรรม และยังพบด้วยว่า ในบางครั้ง นักศึกษาเหล่านี้ยังสามารถให้เหตุผลเชิงจริยธรรมในแบบที่สร้างสรรค์ ซึ่งอาจไม่เกิดขึ้นหากใช้กรอบแนวคิดทางจริยธรรมอันใดอันหนึ่งเพียงอย่างเดียว สำหรับในส่วนถัดไป ผู้ศึกษาจะอธิบายถึงอุปสรรคของการให้เหตุผลเชิงจริยธรรม

อุปสรรคของการให้เหตุผลเชิงจริยธรรม

ปัจจัยสำคัญที่เป็นอุปสรรคต่อการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมคือแนวโน้มตามธรรมชาติของมนุษย์ที่จะให้เหตุผลในแบบที่เป็นประโยชน์ต่อตนเอง โดยแนวโน้มนี้จะยิ่งทวีความรุนแรงขึ้นเมื่อบุคคลสับสนเกี่ยวกับหลักการทางจริยธรรม ตลอดจนการที่บุคคลไม่สามารถรับรู้ได้ว่าตนเองกำลังเผชิญกับประเด็นปัญหาที่มีมิติทางจริยธรรม โดยในส่วนนี้ ผู้ศึกษาจะอธิบายถึงอุปสรรคสำคัญของการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมเหล่านี้

1) การไม่ตระหนักว่ากำลังเผชิญกับประเด็นปัญหาทางจริยธรรม

ขั้นตอนแรกสุดของกระบวนการการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมคือ การที่บุคคลตระหนักได้ว่า สถานการณ์ที่ตนเองกำลังเผชิญอยู่นั้นมีประเด็นปัญหาทางจริยธรรมที่ทำให้ต้องมีการสะท้อนคิดและประเมิน (Hunt and Vitell, 1986; Jones, 1991; Rest, 1986) โดยประเด็นปัญหาทางจริยธรรมมักเกี่ยวกับแนวคิดหรือผลประโยชน์ที่ขัดแย้งกัน และมักต้องมีการตัดสินใจเลือกอย่างหนึ่งอย่างใด (Hosmer, 1991) และไม่มีคำตอบที่ถูกหรือผิดอย่างแน่ชัด ตลอดจนการตัดสินใจทางจริยธรรมอาจส่งผลกระทบต่อบุคคลอื่นได้ด้วย (Jones, 1991) Rest (1986) เสนอว่า การรู้ว่ามีประเด็นปัญหาที่เผชิญอยู่เป็นปัญหาทางจริยธรรมเป็นเงื่อนไขหรือสิ่งที่จำเป็นจะต้องเกิดขึ้นก่อนที่จะเกิดกระบวนการให้เหตุผลเชิงจริยธรรม อย่างไรก็ตาม ประเด็นปัญหาทางจริยธรรมที่บุคคลเผชิญมักไม่แสดงมิติทางจริยธรรมออกมาให้เห็นอย่างเด่นชัด โดยส่วนมากบุคคลมักจะตระหนักได้ว่าประเด็นปัญหาที่เผชิญอยู่เป็นประเด็นปัญหาทางจริยธรรมก็ต่อเมื่อเกิดผลกระทบต่อบุคคลอื่น (Evans, and MacMillan, 2014)

2) การสับสนเกี่ยวกับหลักการทางจริยธรรม

เมื่อเผชิญกับประเด็นปัญหาทางจริยธรรมใดก็ตาม บุคคลจำเป็นต้องระบุหลักการทางจริยธรรมที่เกี่ยวข้องกับประเด็นปัญหาที่กำลังเผชิญอยู่ให้ได้เสียก่อน โดยบุคคลจะไม่สามารถให้เหตุผลทางจริยธรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ หากบุคคลนั้นไม่เข้าใจหลักการและความแตกต่างระหว่างหลักการทางจริยธรรมอย่างใดก็ตาม Early (2022) ได้ระบุว่า หลักการทางจริยธรรมมีอยู่อย่างมา และยังไม่มีการทางจริยธรรมใดที่เป็นที่ยอมรับอย่างสากลในปัจจุบัน กล่าวคือยังไม่มีหลักการทางจริยธรรมใดที่สามารถประยุกต์ใช้ได้กับทุกวัฒนธรรม ทุกวิถีความคิดทางจริยธรรม และทุกสาขาอาชีพ จึงทำให้บุคคลสับสนว่าจะใช้หลักการทางจริยธรรมใดในการให้เหตุผลทางจริยธรรม เมื่อเผชิญกับประเด็นปัญหาทางจริยธรรม นอกจากนี้ Paul and Elder (2014) ได้นำเสนอว่า บุคคลมักสับสนและไม่สามารถแยกแยะหลักการทางจริยธรรมกับกรอบการคิดในแบบอื่นๆ ได้ เช่น บรรทัดฐานทางสังคม หลักปฏิบัติทางศาสนา และกฎหมาย ซึ่งในบางครั้งแม้กรอบการคิดเหล่านี้เป็นที่ยอมรับโดยทั่วไปในสังคม แต่ก็อาจไร้จริยธรรมได้

3) การไม่สามารถควบคุมการให้เหตุผลในแบบที่เป็นประโยชน์ต่อตนเองและลำเอียง

มนุษย์มีแนวโน้มตามธรรมชาติที่จะมองสิ่งต่างๆ ด้วยมุมมองที่คับแคบและยึดตนเองเป็นศูนย์กลาง (Onishi and Baillargeon, 2005; Epley, Morewedge and Keysar, 2004) ยกตัวอย่างเช่น มนุษย์รู้สึกได้ถึงความเจ็บปวดของตนเอง แต่จะไม่สามารถรู้สึกความเจ็บปวดของผู้อื่น มนุษย์จะคิดเกี่ยวกับความคิดของตนเอง แต่จะไม่ได้คิดถึงความคิดของผู้อื่น เมื่อมนุษย์เจริญเติบโตขึ้น มนุษย์เราก็ได้พัฒนาความสามารถที่จะเห็นอกเห็นใจหรือพิจารณามุมมองของผู้อื่นที่ขัดแย้งกับมุมมองของตนเองได้โดยธรรมชาติ ดังนั้น มนุษย์จึงไม่สามารถให้เหตุผลจากมุมมองที่มีจริยธรรมได้โดยแท้จริง และการเห็นอกเห็นใจความคิดของบุคคลอื่นจึงไม่ใช่เรื่องที่เป็นธรรมชาติสำหรับมนุษย์ (Paul and Elder, 2014) นอกจากนี้ มนุษย์ยังมีแนวโน้มตามธรรมชาติที่จะมีความคิดลำเอียงเข้าข้างบุคคลที่ใกล้ชิดและเป็นที่ชอบพอของตนเองอีกด้วย (Werhane et al., 2013) ดังนั้น การคิดหรือให้เหตุผลโดยยึดตนเองเป็นศูนย์กลางหรือลำเอียงเข้าข้างบุคคลบางคนหรือบางกลุ่มจึงเป็นอุปสรรคของการคิดอย่างเป็นกลางและการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมที่มีความยุติธรรม

นอกจากนี้ สำหรับนักศึกษาในระดับอุดมศึกษาแล้ว อิทธิพลจากกลุ่มเพื่อนยังอาจเป็นอุปสรรคของการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมได้ (Chierchia, Piera Pi-Sunyer and Blakemore, 2020) โดย Adams (1987) พบว่า กลุ่มเพื่อนทำให้นักศึกษาในระดับอุดมศึกษาให้เหตุผลเชิงจริยธรรมในระดับพัฒนาการที่ต่ำลงได้เนื่องจากกลุ่มเพื่อนมีบทบาทสำคัญสำหรับบุคคลในวัยนี้ โดยเป็นทั้งพื้นที่สำหรับการแลกเปลี่ยนข้อกังวล ความกลัว และความไม่พอใจ ซึ่งเป็นความรู้สึกที่มักเกิดขึ้นเป็นปกติสำหรับบุคคลในช่วงวัยรุ่นตอนปลาย (อายุ 18 – 21 ปี) ดังนั้น การคล้อยตามและอิทธิพลจากกลุ่มเพื่อนจึงอาจทำให้นักศึกษาในระดับอุดมศึกษาให้เหตุผลเชิงจริยธรรมในแบบที่ลำเอียงหรือเป็นประโยชน์ต่อตนเองหรือต่อกลุ่มได้

อย่างไรก็ตาม ทักษะการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมจะช่วยทำให้การตัดสินใจเชิงจริยธรรมมีความเป็นเหตุเป็นผลและอยู่บนพื้นฐานของหลักการทางจริยธรรมได้ และทักษะการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมเป็นกระบวนการที่สามารถสอนและเรียนรู้ได้ (Sternberg, 2010) โดยในส่วนถัดไปผู้ศึกษาจะอธิบายผลของการเรียนการสอนต่อการพัฒนาทักษะการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมในระดับอุดมศึกษา

การสอนและการพัฒนาทักษะการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมในระดับอุดมศึกษา

การสอนทักษะการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมจะแตกต่างจากการสอนจริยธรรม โดยจริยธรรมคือชุดหลักการเกี่ยวกับอะไรคือพฤติกรรมที่ถูกและผิด ซึ่งหลักการเหล่านี้ นักศึกษามักได้รับการสอนจากที่บ้าน หรือสถาบันทางศาสนาหรือเรียนรู้ด้วยตนเองจากประสบการณ์ชีวิต ส่วนการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมคือการคิด

เกี่ยวกับสิ่งถูกผิดของประเด็นปัญหาต่างๆ โดยกระบวนการให้เหตุผลสามารถสอนกันได้ และมหาวิทยาลัยหรือสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาเป็นที่ที่เหมาะสมสำหรับการสอนกระบวนการดังกล่าว จากการสำรวจวรรณกรรมพบว่า มีหลักฐานเชิงประจักษ์หลายชิ้นชี้ว่า ทักษะการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมสามารถสอนได้อย่างประสบความสำเร็จในระดับอุดมศึกษา ในการศึกษาวิจัยเหล่านี้ส่วนใหญ่จะศึกษาชั้นเรียนเดียวที่มีจำนวนกลุ่มตัวอย่างน้อย โดยที่ผ่านมา การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการเรียนการสอนจริยธรรมส่วนใหญ่จะมุ่งไปที่จริยธรรมสำหรับนักบัญชีโดยเฉพาะหรือทักษะการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมภายในชั้นเรียนของนักศึกษาด้านบัญชี ยกตัวอย่างเช่น La Grone et al. (1996) ศึกษาการเรียนการสอนจริยธรรมภายในรายวิชาทางบัญชีระดับบัณฑิตศึกษา ซึ่งมีระยะเวลาราว 6 สัปดาห์ โดยให้กลุ่มทดลอง (35 คน) และกลุ่มควบคุม (46 คน) ทำแบบทดสอบในตอนเริ่มต้นของภาคการศึกษา (ก่อนการเรียนการสอนจริยธรรม) และในช่วงจบภาคการศึกษา (หลังจากมีการเรียนการสอนจริยธรรม) และ 6 เดือนหลังจากที่จบภาคการศึกษาไปแล้ว ผลการศึกษาชี้ว่า การเรียนการสอนจริยธรรมช่วยทำให้นักศึกษาพิจารณาประเด็นปัญหาทางจริยธรรมอย่างสม่ำเสมอในกระบวนการตัดสินใจ และผลการศึกษาวิจัยนี้ยังเสนอแนะว่า นักบัญชีสามารถมีความตระหนักทางจริยธรรมในระดับสูงสุด หากประเด็นปัญหาทางจริยธรรมได้ถูกบรรจุไว้ในส่วนหนึ่งของหลักสูตรการศึกษาต่อเนื่อง (Continuing Education) ของนักบัญชีเหล่านี้ อย่างไรก็ตาม การเพิ่มขึ้นของจริยธรรมหรือพัฒนาการทางจริยธรรมจะไม่ถาวร

นอกจากผลงานของ La Grone et al. (1996) แล้ว Welton, and Guffey (2008) ก็ได้ศึกษาวิจัยว่าการเรียนการสอนจริยธรรมซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของรายวิชาทางบัญชีในระดับบัณฑิตศึกษามีประสิทธิผลมากน้อยเพียงใด และถ้าหากมีประสิทธิผลแล้ว ทักษะการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมที่เพิ่มขึ้นนั้นจะมีผลเป็นการชั่วคราวหรือยั่งยืนคงทน โดยให้นักศึกษาทำแบบทดสอบวัดการให้เหตุผลเชิงจริยธรรม (Accounting Defining Issues Test: ADIT) ในช่วงเริ่มต้นของภาคการศึกษาหรือก่อนมีการเรียนการสอนจริยธรรม ในช่วงจบภาคการศึกษา และในช่วง 3 ปีหลังจากการเรียนการสอนจริยธรรมเสร็จสิ้นไปแล้ว ซึ่งผลการศึกษาชี้ว่า ทักษะการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมที่เพิ่มขึ้น ซึ่งวัดโดยแบบทดสอบ ADIT มีความยั่งยืนคงทน และไม่ได้ลดถอยลงเมื่อนักศึกษาเข้าทำงานแล้ว นอกจากนี้ Earley and Kelley (2004) ได้ทำการศึกษาวิจัยและค้นพบว่า การเรียนการสอนจริยธรรมในรายวิชาทางบัญชีระดับปริญญาตรี ซึ่งเป็นหลักสูตรนาน 14 สัปดาห์ ทำให้เกิดการเพิ่มขึ้นของจริยธรรมที่เป็นการเฉพาะสำหรับวิชาชีพบัญชี (Accounting Specific Ethics) ของนักศึกษา แต่ไม่ได้ทำให้ทักษะการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมโดยทั่วไป (General Ethical Reasoning Skills) ของนักศึกษาเพิ่มขึ้น

อย่างไรก็ดี Ponemon (1993) ได้ทำการศึกษาวิจัยและค้นพบว่า หลักสูตรจริยธรรมนาน 10 สัปดาห์ซึ่งประกอบไปด้วยวิดีโอ การสอนแบบบรรยาย การอ่านหนังสือ และการสนทนาเกี่ยวกับประเด็นทางจริยธรรมที่ยากแก่การตัดสินใจ นาน 4 ชั่วโมง จำนวน 6 ครั้ง มิได้ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในความสามารถ การให้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักศึกษาระดับปริญญาตรีและระดับบัณฑิตศึกษา นอกจากนี้ Smith et al. (2004) ได้ทำการศึกษาวิจัยทักษะการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักศึกษาด้านกุมารเวชศาสตร์ โดยได้ศึกษาเปรียบเทียบผลของการสอนการตระหนักรู้ประเด็นทางจริยธรรมระหว่าง 1) วิธีการเขียนวิเคราะห์กรณีศึกษา และ 2) วิธีการเขียนวิเคราะห์กรณีศึกษาและการสนทนากลุ่ม ซึ่งผลการศึกษาชี้ว่า การสอนจริยธรรมนี้เพิ่มการตระหนักรู้และการประเมินประเด็นทางจริยธรรมของนักศึกษาด้านกุมารเวชศาสตร์ นอกจากนี้ยังพบว่าวิธีการสอนในส่วนของการสนทนากลุ่มช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนรู้และความพึงพอใจของนักศึกษาต่อการสอนจริยธรรม

นอกจากนี้ Earley and Kelley (2004) ได้ทำการวิเคราะห์ห่อถักมานผลการศึกษาวิจัยหลักสูตรการสอนทักษะการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมจำนวน 55 งานวิจัย ซึ่งน่าจะเป็นการศึกษาประสิทธิผลของการเรียนการสอนจริยธรรมที่มีความครอบคลุมมากที่สุดงานหนึ่ง โดยผลการศึกษาพบว่า หลักสูตรการเรียนการสอนจริยธรรมทั้งหมดใช้แบบทดสอบวัดการให้เหตุผลเชิงจริยธรรม (Defining Issues Test) เป็นเครื่องมือในการวัดการตัดสินใจเชิงจริยธรรม และการวิเคราะห์ห่อถักมานยังพบว่า ทักษะการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมที่วัดได้จะเพิ่มขึ้นมากที่สุดเมื่อใช้วิธีการสอนแบบการสนทนาประเด็นทางจริยธรรมที่ยากแก่การตัดสินใจ หลักสูตรที่มุ่งเน้นการพัฒนาทางจิต และหลักสูตรที่มีระยะเวลาตั้งแต่ 3 ถึง 12 สัปดาห์

โดยสรุปแล้ว วิธีการสอนการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมในระดับอุดมศึกษาที่มีประสิทธิผลคือการบรรจุการสอนการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมเป็นส่วนหนึ่งของรายวิชาหลัก และมีการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่องตลอดจนใช้วิธีการสอนโดยการให้วิเคราะห์กรณีศึกษาและการสนทากลุ่มในประเด็นทางจริยธรรมที่ยากแก่การตัดสินใจ อย่างไรก็ตาม จากการสำรวจวรรณกรรมทั้งหมดที่กล่าวมานี้ต่างยืนยันข้อคิดเห็นของ Sternberg (2010) ที่ชี้ว่า ทักษะการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมเป็นกระบวนการที่สามารถสอนและเรียนรู้ได้ และควรต้องสอนนักศึกษา อย่างไรก็ตาม ประเด็นคำถามที่ว่า วิธีการสอนจริยธรรมใดเป็นวิธีการสอนจริยธรรมที่มีประสิทธิผลยังเป็นประเด็นที่ยังคงมีการศึกษาวิจัยกันอยู่ โดยในส่วนถัดไป ผู้ศึกษาจะวิเคราะห์และเสนอแนะวิธีการสอนการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมในระดับอุดมศึกษา

วิธีการสอนการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมในระดับอุดมศึกษา

อาจารย์หรือผู้สอนส่วนใหญ่มักนิยมสอนการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมโดยใช้กรณีศึกษา (Cases) เป็นวิธีสอน (Thorne et al. 1999; Winston, 2000) เนื่องจากกรณีศึกษาช่วยกระตุ้นให้นักศึกษาหรือผู้เรียนตีความข้อเท็จจริงและตัดสินใจเกี่ยวกับประเด็นปัญหาจริยธรรมในบริบทสังคมจริง ตลอดจนกรณีศึกษาช่วยฝึกผู้เรียนหรือนักศึกษาในเรื่องการรับรู้มิติทางจริยธรรมของประเด็นปัญหาและการวิเคราะห์ (Winston, 2000) อย่างไรก็ตาม วิธีการสอนการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมในระดับอุดมศึกษาควรใช้ทั้งวิธีการสอนแบบบรรยาย (Lectures) และการสอนโดยใช้กรณีศึกษา เนื่องจากเป็นวิธีการสอนที่จะทำให้ผู้เรียนได้ทั้งความรู้ที่จำเป็นและการประยุกต์ใช้ความรู้เหล่านั้นในสถานการณ์และบริบทต่างๆ โดยการสอนบรรยายให้ข้อมูลและองค์ความรู้แบบเจาะหน้ากันยังคงเป็นการกระตุ้นการเรียนการสอนที่มีพลังสำหรับทั้งผู้สอนและผู้เรียน สำหรับการเรียนการสอนที่ใช้การสอนโดยใช้กรณีศึกษาเพียงวิธีเดียวจะลดโอกาสที่นักศึกษาหรือผู้เรียนจะได้เรียนรู้เกี่ยวกับแนวคิดเชิงทฤษฎี นอกจากนี้ Derek Bok (1978) ยังชี้ว่า แม้ว่าวิธีการสอนโดยใช้กรณีศึกษาเป็นวิธีการที่ดีในการสอนผู้เรียนให้ประยุกต์ใช้ทฤษฎีและเทคนิค แต่ก็ไม่ใช่วิธีการที่ดีที่สุดในการสื่อสารแนวคิดและวิธีการวิเคราะห์ที่ผู้เรียนจำเป็นต้องทราบก่อนที่จะนำไปประยุกต์ใช้ได้ โดยวิธีการสอนโดยใช้กรณีศึกษาจะจำกัดเวลาที่มีให้ผู้เรียนพัฒนาเทคนิคการวิเคราะห์และเนื้อหาทางทฤษฎี แนวคิด และหลักการต่างๆ ซึ่งมีความสำคัญอย่างมากสำหรับการให้เหตุผลเชิงจริยธรรม เนื่องจากการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมจะต้องใช้ทฤษฎี แนวคิด และหลักการทางจริยธรรมเสมอ หากบุคคลขาดความรู้ความเข้าใจแนวคิดเหล่านี้แล้ว การให้เหตุผลเชิงจริยธรรมก็必将มีความบกพร่อง (Paul, and Elder, 2014)

สิ่งที่ผู้สอนหรืออาจารย์จำเป็นต้องพิจารณาเมื่อสอนการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมโดยใช้วิธีการสอนทั้งแบบบรรยายและการสอนโดยใช้กรณีศึกษาคือความซับซ้อนของกรณีศึกษา โดยทั่วไปแล้ว ผู้สอนควรเริ่มสอนโดยใช้กรณีศึกษาที่ซับซ้อนไม่มากและค่อยๆ เคลื่อนไปใช้กรณีศึกษาที่มีความท้าทายมากขึ้น เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจแนวคิดพื้นฐานและการประยุกต์ใช้ในกรณีศึกษาที่ไม่ซับซ้อนก่อน ซึ่งเป็นการเตรียมความพร้อมให้ผู้เรียนมีความชำนาญมากพอที่จะประยุกต์ใช้แนวคิดเหล่านั้นกับกรณีศึกษาที่ซับซ้อนยิ่งขึ้นได้ สำหรับเนื้อหาที่เตรียม

ไว้สำหรับการสอนแบบบรรยายสามารถแทรกสอนไว้ระหว่างการสอนกรณีศึกษาแต่ละกรณีได้ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถผนวกเนื้อหาที่ได้จากวิธีการสอนทั้งสองวิธี แนวทางนี้จะช่วยให้นักศึกษาในระดับอุดมศึกษารู้สึกผ่อนคลายและมีส่วนร่วมกับการสอนโดยใช้กรณีศึกษาและการสอนแบบบรรยายได้มากขึ้น

เมื่อสอนการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมโดยใช้วิธีการสอนทั้งแบบบรรยายและการสอนโดยใช้กรณีศึกษา ผู้สอนจึงอาจเกิดคำถามว่า ควรสอนโดยใช้กรณีศึกษาก่อนหรือหลังการสอนแบบบรรยาย หรือการเลือกสอนวิธีใดก่อนจะมีนัยต่อประสิทธิผลของการสอนหรือไม่ หลักฐานเชิงประจักษ์ที่มีอยู่ค่อนข้างจำกัดชี้ว่า ผลยังไม่สามารถชี้ชัดได้ โดย Phillips, and Vaidyanathan (2004) ได้ทำการทดลองที่มีการควบคุมเพื่อศึกษาผลการเรียนรู้ของนักศึกษาด้านบัญชีที่ได้รับการสอนโดยใช้กรณีศึกษา ทั้งแบบก่อนและหลังการสอนแบบบรรยาย โดยมีกลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษาที่เรียนรายวิชาหลักการบัญชีทางการเงินขั้นพื้นฐาน จำนวน 141 คน ซึ่งการศึกษานี้ได้ผลสรุปหลายประการ ในด้านหนึ่ง การศึกษาพบว่า การสอนโดยใช้กรณีศึกษาก่อนการสอนแบบบรรยายทำให้นักศึกษาจะกระตุ้นให้นักศึกษาใช้ความรู้ที่มีอยู่ และเตรียมนักศึกษาให้พร้อมสำหรับการได้รับองค์ความรู้ใหม่ที่จะได้จากการสอนแบบบรรยายต่อไป โดยการสอนแบบบรรยายก่อนนั้น ผลการศึกษาชี้ว่า อาจมีผลทำให้ปิดกั้นความคิดของนักศึกษา โดยจำกัดการวิเคราะห์ของนักศึกษาให้อยู่ภายใต้เนื้อหาที่นำเสนอในการสอนแบบบรรยาย ส่งผลให้นักศึกษามีแนวโน้มที่จะไม่คิดนอกกรอบเนื้อหาที่ใช้ในการสอนแบบบรรยาย ในอีกด้านหนึ่ง การศึกษาพบว่า การสอนโดยใช้วิธีการสอนแบบบรรยายก่อนการสอนโดยใช้กรณีศึกษาจะช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ของนักศึกษา เนื่องจากการสอนแบบบรรยายทำให้นักศึกษาได้รับองค์ความรู้ที่จะนำไปประยุกต์ใช้กับกรณีศึกษาได้ ตลอดจนช่วยสร้างกรอบทางความคิดที่จะช่วยทำให้นักศึกษาไม่นำความคิดอื่นๆ มากมายที่ไม่เกี่ยวข้องมาประยุกต์ใช้กับกรณีศึกษา

ดังนั้น คำตอบสำหรับคำถามที่ว่า ควรสอนโดยใช้กรณีศึกษาก่อนหรือหลังการสอนแบบบรรยายนั้น ขึ้นอยู่กับว่า ผู้สอนต้องการให้เกิดการเรียนรู้อย่างไร กล่าวคือ หากเป้าหมายของการสอนคือการสำรวจและค้นพบแนวคิดแบบนอกกรอบ หรือนอกเนื้อหาที่ใช้ในการสอนแบบบรรยายแล้ว ก็ควรสอนโดยใช้กรณีศึกษาก่อนการสอนแบบบรรยาย ซึ่งการสอนแนวทางนี้จะเป็นการเรียนรู้แบบไม่เป็นระเบียบหรือยุ่งเหยิง เนื่องจากผู้เรียนหรือนักศึกษามีแนวโน้มที่จะคิดไปในทิศทางและแง่มุมที่แตกต่างหลากหลาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าผู้สอนหรืออาจารย์ไม่สามารถชี้นำกระบวนการได้ แต่ถ้าหากผู้สอนหรืออาจารย์ต้องการให้นักศึกษาต่อยอดและพัฒนาเนื้อหา แนวคิด และหลักการที่ใช้ในการสอนแบบบรรยายแล้ว ก็ควรสอนโดยใช้การสอนแบบบรรยายก่อนการสอนโดยใช้กรณีศึกษา ซึ่งการสอนแนวทางนี้จะเน้นความมีประสิทธิภาพ แต่อาจไม่ส่งเสริมการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์

ในปัจจุบัน สถาบันการศึกษาในระดับอุดมศึกษาต่างมุ่งให้ความสำคัญกับเนื้อหาหรือองค์ความรู้ทางวิชาการ ซึ่งเป็นสิ่งที่ควรกระทำ อย่างไรก็ตาม นักศึกษาในระดับอุดมศึกษาตลอดจนบัณฑิตที่สำเร็จการศึกษาไปแล้ว แม้จะมีองค์ความรู้ทางวิชาการในศาสตร์หรือสาขาอาชีพต่างๆ แต่ก็อาจใช้องค์ความรู้เหล่านั้นเพื่อกระทำการที่ขาดจริยธรรมได้ ซึ่งนอกจากเป็นการบั่นทอนคุณประโยชน์ขององค์ความรู้เหล่านั้นแล้ว ยังส่งผลกระทบเชิงลบต่อตนเองและสังคมรอบข้างได้ ดังนั้น นอกจากการเรียนรู้การให้เหตุผลเชิงวิชาการแล้ว นักศึกษาจึงจำเป็นที่จะต้องได้รับการพัฒนาทักษะการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมในสถาบันการศึกษาในระดับอุดมศึกษาก่อนที่เข้าไปทำงานในภาคส่วนต่างๆ ของสังคม และไปมีอิทธิพลหรือควบคุมชะตาชีวิตของผู้อื่นในสังคมได้

สรุป

จากการวิเคราะห์และสังเคราะห์งานวิจัยชั้นทุติยภูมิที่กล่าวมานั้น จึงสามารถสรุปองค์ความรู้ที่ได้ว่าการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมเป็นกระบวนการที่ทั้งสามารถสอนและเรียนรู้ได้ และการมีทักษะการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมจะช่วยทำให้การตัดสินใจเชิงจริยธรรมอยู่บนพื้นฐานของหลักการทางจริยธรรมและความสมเหตุสมผล ดังนั้น การพัฒนาทักษะการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมสำหรับบุคคลจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งทั้งสำหรับการดำเนินชีวิตได้อย่างมีจริยธรรมและการสร้างสังคมที่มีจริยธรรม โดยปัจจัยสำคัญที่เป็นอุปสรรคต่อการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมคือแนวโน้มตามธรรมชาติของมนุษย์ที่จะให้เหตุผลในแบบที่เป็นประโยชน์ต่อตนเอง โดยแนวโน้มนี้จะยิ่งทวีความรุนแรงขึ้นเมื่อบุคคลสับสนเกี่ยวกับหลักการทางจริยธรรม ตลอดจนการที่บุคคลไม่สามารถรับรู้ได้ว่าตนเองกำลังเผชิญกับประเด็นปัญหาที่มีมิติทางจริยธรรม อย่างไรก็ตามก็ยังมีหลักฐานเชิงประจักษ์ค่อนข้างมากชี้ว่า ทักษะการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมสามารถสอนได้อย่างประสบความสำเร็จในระดับอุดมศึกษา โดยวิธีการสอนการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมในระดับอุดมศึกษาควรใช้ทั้งวิธีการสอนแบบบรรยายและการสอนโดยใช้กรณีศึกษา เนื่องจากเป็นวิธีการสอนที่จะทำให้ผู้เรียนได้ทั้งความรู้ที่จำเป็นและการประยุกต์ใช้ความรู้เหล่านั้นในสถานการณ์และบริบทต่างๆ แม้ว่าการเรียนการสอนจริยธรรมหรือการเรียนการสอนการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมอาจไม่สามารถเปลี่ยนบุคคลที่ขาดจริยธรรมให้เป็นคนที่มีจริยธรรมได้ แต่ก็สามารถช่วยให้คนดีสามารถตัดสินใจประเด็นปัญหาเชิงจริยธรรมได้ดี หรืออยู่บนพื้นฐานของหลักการทางจริยธรรมและความสมเหตุสมผลได้ ตลอดจนช่วยให้บุคคลพัฒนาทักษะที่จำเป็นสำหรับการทำงานในโลกอนาคต (Future Skill)

References

- Adams, P. S. (1987). *Peer Influence and Moral Decision-Making in Undergraduate Cliques*. (Doctoral Dissertation). University of Pennsylvania. United States.
- Ames, A. et al. (2017). Impact and Persistence of Ethical Reasoning Education on Student Learning: Results from a Module-Based Ethical Reasoning Educational Program. *International Journal of Ethics Education*, 2(1), 77-96.
- Bangkok Post. (2023). *Uni 'Plagiarism-for-Profit' Probe Launched*. Retrieved January 30, 2023, from <https://www.bangkokpost.com/thailand/general/2479714/uni-plagiarism-for-profit-probe-launched>
- Bok, D. (1979). *The President's Report: 1977-78*. Cambridge: Harvard University Press.
- Chierchia, G., Piera Pi-Sunyer, B., & Blakemore, S. J. (2020). Prosocial Influence and Opportunistic Conformity in Adolescents and Young Adults. *Psychological Science*, 31(12), 1585-1601.
- Cooper, T. L. (2006). *The Responsible Administrator*. (5th ed.). San Francisco: Jossey-Bass.
- Evans, D. R., & MacMillan, C. S. (2014). *Ethical Reasoning in Criminal Justice and Public Safety*. (4th ed.). Toronto: Emond Montgomery Publications.
- Earley, C. E., & Kelly, P. T. (2004). A Note on Ethics Educational Interventions in an Undergraduate Auditing Course: Is There an "Enron Effect"? *Issues in Accounting Education*, 19(1), 53-71.

- Early, C. (2022). A Case for Ethical Reasoning: Using the 8KQ to Guide Decision-Making in Daily Life. *Teaching Ethics*, 22(1), 137-147.
- Ehlers, U. D. (2020). *Future Skills: Future Learning, Future Higher Education*. Karlsruhe: Books on Demand.
- Epley, N., Morewedge, C. K., & Keysar, B. (2004). Perspective Taking in Children and Adults: Equivalent Egocentrism but Differential Correction. *Journal of Experimental Social Psychology*, 40(6), 760-768.
- Gilligan, C. (1982). *In a Different Voice: Psychological Theory and Women's Development*. Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press.
- Grundstem-Amado, R. (1992). Differences in Ethical Decision-Making Processes among Nurses and Doctors. *Journal of Advanced Nursing*, 17(2), 129-137.
- Hart Research Associates. (2013). *It Takes More than a Major: Employer Priorities for College Learning and Student Success*. An Online Survey among Employers Conducted on Behalf of the Association of American Colleges and Universities. Retrieved January 30, 2023, from https://dgmg81phhvh63.cloudfront.net/content/user-photos/Research/PDFs/2013_EmployerSurvey.pdf
- Hart Research Associates. (2018). *Selected Findings from Online Surveys of Business Executives and Hiring Managers*. Washington, DC: Association of American Colleges and Universities.
- Hunt, S. D., & Vitell, S. (1986). A General Theory of Marketing Ethics. *Journal of Macromarketing*, 6(1), 5-16.
- Hosmer, L. T. (1991). *The Ethics of Management*. (2nd ed.). Homewood, IL: Irwin.
- Jones, T. M. (1991). Ethical Decision Making by Individuals in Organizations: An Issue-Contingent Model. *Academy of Management Review*, 16(2), 366-395.
- Juujarvi, S. (2006). Care Reasoning in Real-Life Moral Conflicts. *Journal of Moral Education*, 35(2), 197-211.
- Kohlberg, L. (1986). *A Current Statement on Some Theoretical Issues*. In S. Modgil, & J. Modgil (Eds.), *Lawrence Kohlberg: Consensus and controversy*. (pp. 485-546). Philadelphia: Falmer Press.
- LaGrone, R. M., Welton, R. E., & Davis, J. R. (1996). Are the Effects of Accounting Ethics Interventions Transitory or Persistent? *Journal of Accounting Education*, 14(3), 259-276.
- Ministry of Higher Education, Science, Research and Innovation of Thailand. (2019). *Strategy on Developing Students in Higher Education Institutions (B.E. 2560-2564)*. Retrieved January 30, 2023, from shorturl.at/iEJOX
- Onishi, K. H., & Baillargeon, R. (2005). Do 15-Month-Old Infants Understand False Beliefs? *Science*, 308(5719), 255-258.
- Paul, R. & Elder, L. (2014). *Critical Thinking: Tools for Taking Charge of Your Learning and Your Life*. Upper Saddle River, NJ: Pearson Education, Inc.

- Phillips, F., & Vaidyanathan, G. (2004). Should Case Materials Precede or Follow Lectures? *Issues in Accounting Education*, 19(3), 305-319.
- Ponemon, L. A. (1993). Can Ethics Be Taught in Accounting? *Journal of Accounting Education*, 11(2), 185-209.
- Rest, J. R. (1986). *Moral Development: Advances in Research and Theory*. New York: Praeger.
- Schrader, D. E. (1999). *Justice and Caring: Process in College Students' Moral Reasoning Development*. In N. N. Michael S. Katz, Kenneth A. Strike (Ed.), *Justice and caring: The search for common ground in education*. (pp. 37-55). New York: Teacher's College Press.
- Smith, S., Fryer-Edwards, K., Diekema, D. S., & Braddock III, C. H. (2004). Finding Effective Strategies for Teaching Ethics: A Comparison Trial of Two Interventions. *Academic Medicine*, 79(3), 265-271.
- Sternberg, R. J. (2010). Teaching for Ethical Reasoning in Liberal Education. *Liberal Education*, 96(3), 32-37.
- LeClair, D. T., Ferrell, L., Montuori, L., & Willems, C. (1999). The Use of a Behavioral Simulation to Teach Business Ethics. *Teaching Business Ethics*, 3, 283-296.
- Ngamkham, W. (2022a). *National Parks Chief Arrested, Charged with Demanding Bribes*. Retrieved January 30, 2023, from <https://www.bangkokpost.com/thailand/general/2470035/national-parks-chief-arrested-charged-with-demanding-bribes>
- Ngamkham, W. (2022b). *Inquiry into Immigration-Triad Links*. Retrieved January 30, 2023, from <https://www.bangkokpost.com/thailand/general/2456224/inquiry-into-immigration-triad-links>
- Weinberg, S. L., Yacker, N.L., Orenstein, S.H., DeSarbo, W. (1993). Care and Justice Moral Reasoning: A Multidimensional Scaling Approach. *Multivariate Behavioral Research*, 28(4), 435-465.
- Welton, R. E., & Guffey, D. M. (2009). Transitory or Persistent? The Effects of Classroom Ethics Interventions: A Longitudinal Study. *Accounting Education: An International Journal*, 18(3), 273-289.
- Werhane, P. H. et al. (2013). *Obstacles to Ethical Decision-Making: Mental Models, Milgram and the Problem of Obedience*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Winston, K. (2000). Teaching Ethics by the Case Method. *Journal of Policy Analysis and Management*, 19(1), 153-160.

การประกอบสร้างเชาวน์ปัญญาในนิทานพื้นบ้านเมืองเลย:
ทุนทางสังคมของคนท้องถิ่น*

The Construction of Intelligence in Local Folktales of Muang Loei:
The Social Capital of Local People

ศาริศา สุขคง

Sarisa Sukkhong

มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย

Loei Rajabhat University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: sarisa.chom@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการประกอบสร้างเชาวน์ปัญญาในนิทานพื้นบ้านเมืองเลย ในฐานะที่เป็นทุนทางสังคมของคนท้องถิ่น โดยใช้แนวคิดการประกอบสร้างทางสังคม แนวคิดทุนทางสังคม และแนวคิดการเล่าเรื่องมาเป็นกรอบในการศึกษา ซึ่งผู้เขียนได้นำข้อมูลนิทานพื้นบ้านเมืองเลยที่เรียบเรียงและรวบรวมโดยสาร สารัตถนันทน์ มาศึกษาและคัดเลือกนิทานที่น่าสนใจเกี่ยวกับเชาวน์ปัญญา จำนวน 9 เรื่อง ได้แก่ ผีดิบพื้ม ผีกองกอย น้อยหาญหมี หลาบตายชายขี้ กวางคำกับสหาย สีสหาย หัวล้านชอบยอลูกสะไภ้เศรษฐี และผัวเป็นเพี้ยเพราะเมียช่างพูด เชาวน์ปัญญาในนิทานพื้นบ้านเมืองเลยมีทั้งหมด 3 ด้าน ได้แก่ เชาวน์ปัญญาด้านนาฏศิลป์ และเชาวน์ปัญญาด้านจริยวัตร และเชาวน์ปัญญาด้านมโนทัศน์ เมื่อศึกษาวิเคราะห์การประกอบสร้างเชาวน์ปัญญาในนิทานพื้นบ้านเมืองเลยพบว่าการประกอบสร้างจากการเล่าเรื่องผ่านองค์ประกอบของวรรณกรรมอย่างโดดเด่น ประกอบไปด้วยกลวิธี 3 แบบ ได้แก่ การเล่าเรื่องผ่านตัวละคร การเล่าเรื่องผ่านเหตุการณ์ และการเล่าเรื่องผ่านความขัดแย้ง กลวิธีการประกอบสร้างเชาวน์ปัญญาทั้งหมดแสดงให้เห็นกระบวนการสร้างสรรค์ซึ่งนำไปสู่การเป็นทุนทางสังคมทั้งในระดับปัจเจกชน ระดับครอบครัว และระดับชุมชนที่สร้างพลังทางปัญญาและภูมิคุ้มกันในการดำรงชีวิตของคนท้องถิ่นได้อย่างทรงคุณค่า

คำสำคัญ: การประกอบสร้าง; เชาวน์ปัญญา; นิทานพื้นบ้านเมืองเลย; ทุนทางสังคม

Abstract

This academic article aims to explore the construction of Intelligence narratives in local folktales from Loei province, serving as a social foundation for the local community. The study utilizes the concepts of social capital, wisdom traditions, and storytelling as analytical frameworks. The author has examined and curated folktales from Loei province, originally compiled by Saran Saratnannan, presenting 9 stories that revolve around the theme of Intelligence. These stories include "The Whispering Ghost," "The Haunting Ghost with a Bitter Taste," "Brave Little Bear," "A Corpse Selling Excrement," "Kwankaomoon and the Friend," "Four

*Received August 4, 2023; Revised August 16, 2023; Accepted August 21, 2023

Friends," "Hualan Loves to Say No," "The Daughter-in-law of the Rich Man," and "The Husband Speaks for the Silent Wife." The Intelligence traditions in these local folktales from Loei can be categorized into three aspects: Intelligence in oral literature, Intelligence in moral principles, and Intelligence in ideologies. Through the analysis of the construction of these Intelligence traditions, it is found that they are conveyed through distinct literary elements, employing three methods: storytelling through characters, storytelling through events, and storytelling through conflicts. These methods of constructing Intelligence traditions illustrate a creative process that contributes to the accumulation of social capital. This occurs at both individual and collective levels, within families, communities, and society, promoting intellectual growth and resilience in the lives of local inhabitants.

Keywords: Construction; Intelligence; Folktales of Muang Loei; Social capital

บทนำ

นิทานพื้นบ้านได้รับการถ่ายทอดโดยผ่านประเพณีการเล่าบอกเล่า (Oral Tradition) จึงเป็นข้อมูลที่มีชีวิต และเป็นข้อมูลทางคติชนที่นักคติชนวิทยาในยุโรปและอินเดียสนใจศึกษาในระยะแรกเริ่มในช่วงประมาณกลางคริสต์ศตวรรษที่ 19 โดยสนใจเก็บข้อมูล จัดแบ่งประเภท เปรียบเทียบสำนวนต่างๆ อธิบายกำเนิดของนิทาน ตลอดจนดูการแพร่กระจายของนิทานจากแหล่งหนึ่งไปสู่แหล่งหนึ่ง (Thitathan Na Thalang, 1994) จากนั้นก็มีนักวิชาการสนใจศึกษานิทานพื้นบ้านอย่างมีหลักเกณฑ์ด้วยวิธีวิทยาที่หลากหลาย ไม่ว่าจะเป็น การศึกษาแบบเรื่องและอนุภาค การวิเคราะห์โครงสร้างของนิทาน การศึกษาบทบาทหน้าที่ของนิทาน หรือการศึกษาเปรียบเทียบนิทานพื้นบ้านระหว่างท้องถิ่น (Anantasant, 1995) ซึ่งวัตถุประสงค์ของการศึกษานิทานพื้นบ้านก็เพื่อความจรรโลงใจอันเป็นพันธกิจหลักของนิทานที่มุ่งทำความเข้าใจภาษาที่สืบทอดมาเป็นมรดกทางวัฒนธรรม มุ่งศึกษาพัฒนาภูมิปัญญา และอบรมพัฒนาจิตใจอันเป็นความมุ่งหมายทางศิลปะและทางศาสตร์ที่เราสามารถศึกษานิทานพื้นบ้านด้วยตนเอง และศึกษาด้วยวิธีแบบวิทยาศาสตร์ (Damsri, 1996) การศึกษานิทานพื้นบ้านจึงแสดงให้เห็นถึงคุณค่าในหลากหลายมิติ ทั้งในมิติที่ผู้ศึกษาได้รับความสนุกสนานไปพร้อมกับขัดเกลาจิตใจตนเอง และในมิติที่ช่วยส่งต่อความรู้ความเข้าใจนี้ไปยังผู้อื่นให้มีประสบการณ์ทางอ้อมอย่างไม่รู้จบ เพราะนิทานพื้นบ้านในแต่ละท้องถิ่นย่อมมีเสน่ห์ที่น่าค้นหาแตกต่างกันไป

นิทานพื้นบ้านเมืองเลยนับเป็นข้อมูลทางวัฒนธรรมที่น่านักศึกษา และสะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตของคนท้องถิ่นได้อย่างลุ่มลึก รวบรวมและเรียบเรียงไว้โดยสาร สารทัศน์ชนันท์ ในรูปแบบร้อยแก้ว และยังมีผู้ศึกษาไว้ไม่มากนัก ตัวอย่างการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับนิทานพื้นบ้านเมืองเลย เช่น ตำนานเมืองของคนไทยเลยกับการปฏิบัติการทางสังคมว่าด้วยเรื่องสำนึกทางชาติพันธุ์ ของไศรยา ธัญญประกอบและปฐม หงษ์สุวรรณ โดยนำนิทานพื้นบ้านและตำนานเกี่ยวกับสถานที่ในจังหวัดเลยมาอธิบายปฏิบัติการทางสังคมในมิติสำนึกทางชาติพันธุ์ซึ่งเป็นความรู้สึกในลักษณะเด่นทางวัฒนธรรมของกลุ่มคนไทยเลยที่แตกต่างจากกลุ่มชาติพันธุ์อื่นจนเป็นที่ยึดเหนี่ยวร่วมกัน อีกทั้งเรื่องเล่าตำนานเมืองโบราณยังคงถูกบอกเล่าในชุมชนคนไทยเลยผ่านปฏิบัติการความเชื่อและพิธีกรรม และถูกใช้เป็นส่วนสร้างสำนึกทางชาติพันธุ์ของกลุ่มที่สื่อให้เห็นมิติการสร้างเครือข่ายชาติพันธุ์ที่สัมพันธ์กับประวัติศาสตร์จนกลายเป็นชุมชนของคนไทยเลยในปัจจุบัน (Thanyaprakob and Hongsuwan, 2017) การวิเคราะห์นิทานพื้นบ้านของจังหวัดเลย ของศิริพร ตาวิระ โดยวิเคราะห์วัฒนธรรมและโลกทัศน์ที่ปรากฏในนิทานพื้นบ้านของจังหวัดเลย ซึ่งชาวจังหวัดเลยมีโลกทัศน์ที่หลากหลาย ได้แก่

โลกทัศน์ที่มีต่อครอบครัวและเครือญาติ โลกทัศน์ที่มีต่อสังคมและสถาบันทางสังคม โลกทัศน์ที่มีต่อสิทธิและเสรีภาพในสังคม โลกทัศน์ที่มีต่อการดำเนินชีวิต รวมทั้งโลกทัศน์ที่มนุษย์มีต่อธรรมชาติและสิ่งที่เป็นธรรมชาติ โลกทัศน์เหล่านี้นำไปสู่ความรู้ความเข้าใจวัฒนธรรม แนวทางพัฒนาท้องถิ่น และสร้างความรู้สึกร่วมกันอันหนึ่งอันเดียวกันของคนไทยเลยได้เป็นอย่างดี (Tariya, 1996) และการวิเคราะห์นิทานและสื่อพื้นบ้านจังหวัดเลย ของวรารัณ ทวีวรรณ และปัจจุรี ศรีโชค ที่จัดประเภทนิทานและสื่อพื้นบ้านจังหวัดเลยตลอดจนวิเคราะห์ด้านคุณธรรมจริยธรรม คุณธรรมจริยธรรมในนิทานพื้นบ้านจังหวัดเลย เช่น ความเมตตา กรุณา ความเสียสละ คุณธรรมจริยธรรมในสื่อพื้นบ้าน เช่น ความรับผิดชอบ ความสามัคคี ความมีวินัย แสดงให้เห็นถึงคุณค่าที่ควรค่าต่อการอนุรักษ์ และสืบทอดเพื่อปลูกฝังเยาวชนคนรุ่นใหม่ (Taweewan and Srichok, 2022)

การศึกษาทั้งหมดดังกล่าวช่วยเปิดทางให้เห็นวิถีวิทยาบางประการที่ยังไม่ได้นำมาศึกษาเกี่ยวกับนิทานพื้นบ้านเมืองเลย ซึ่งผู้เขียนเห็นว่านิทานพื้นบ้านเมืองเลยเป็นข้อมูลที่ถูกผลิตสร้างขึ้นจากคนในสังคมท้องถิ่นโดยมีนัยสำคัญทางสังคม ดังนั้น การศึกษาในมิติของสังคมศาสตร์จึงเป็นวิถีวิทยาที่น่าสนใจ แนวคิดทางสังคมศาสตร์ที่ยึดโยงอยู่ในวิถีชีวิตของผู้คน คือการประกอบสร้างความจริงทางสังคม (Social Construction) ซึ่งเป็นแนวคิดที่ได้รับความนิยมนำมาใช้เป็นกรอบทฤษฎีในการวิเคราะห์ข้อมูลทางสังคมและวัฒนธรรมในปัจจุบันอย่างแพร่หลาย (Hongsuwan, 2018) เนื่องจากนิทานพื้นบ้านมีองค์ประกอบสำคัญคือภาษาที่เป็นเครื่องมือสื่อสารให้เข้าใจเรื่องราวต่างๆ และมนุษย์เป็นผู้ประกอบสร้างภาษาให้มีความหมายขึ้นดังที่ Louiyapong (2013) พยายามอธิบายตามกรอบแนวคิดของโรลันด์ บาร์ตส์ (Roland Barthes) ว่าในแง่ของมิติการสร้างความหมายนั้นมีได้มีเพียงความหมายเดียว หากแต่ประกอบด้วยความหมายโดยตรง (Denotative Meaning) และความหมายโดยนัยที่แฝงอยู่ (Connotative Meaning) ความหมายแฝงบางความหมายอาจถูกหยิบยกขึ้นมาเป็นความหมายหลัก ซึ่งเรียกว่า “มายาคติ” อันเนื่องมาจากมิติเชิงอำนาจและอุดมการณ์ที่ผู้สร้างความหมายให้เป็นไปตามที่สังคมและวัฒนธรรมกำหนดความหมาย

จากการศึกษานิทานพื้นบ้านเมืองเลยเบื้องต้นพบว่ามีความเกี่ยวข้องกับเชวณปัญญาในการใช้ชีวิต และเอาตัวรอดอย่างโดดเด่นอันเสมือนบทเรียนชีวิตที่ผู้คนสามารถนำไปปรับใช้ได้เป็นอย่างดีเป็นรูปธรรม เช่น การใช้จากพลิกวิกฤติให้เป็นโอกาส หรือจากผิดเป็นถูก การวางแผนทำงานเพื่อยกระดับฐานะให้ดีขึ้น การอดทนเพื่อเอาชีวิตรอด ซึ่งเชวณปัญญาดังกล่าวเกิดขึ้นอย่างมีกระบวนการ ดังที่ Sirasunthorn (2015) อธิบายการสร้างความรู้ไว้ว่าต้องอาศัยการประกอบสร้างอย่างมีกระบวนการอันได้แก่ ความคิดสร้างสรรค์ ซึ่งครอบคลุมถึงการคิดดี การคิดเพื่อประกอบสร้างสิ่งที่ดี การคิดแบบอเนกนัย หรือการคิดกว้างไกลหลายทิศทาง การคิดยืดหยุ่น มีจินตนาการ คิดอย่างละเอียด และการคิดเพื่อสร้างสิ่งใหม่ หรือนวัตกรรมที่ไม่เคยมีผู้ใดคิดสร้างสรรค์มาก่อน และที่สำคัญที่สุดคือความใหม่หรือการเป็นต้นแบบ การใช้งานได้ และเหมาะสมกับบริบท เชวณปัญญาในนิทานพื้นบ้านเมืองเลยเสมือนชุดความรู้ชุดหนึ่งที่เกิดขึ้นอย่างมีกระบวนการเช่นเดียวกับกระบวนการสร้างสรรค์ความรู้ตามแนวคิดดังกล่าวข้างต้น การศึกษาการประกอบสร้างเชวณปัญญาในนิทานพื้นบ้านเมืองเลยย่อมช่วยค้นพบกุญแจไขสู่การดำเนินชีวิตอย่างชาญฉลาดในสังคมท้องถิ่นที่เรียกว่าทุนทางสังคม ซึ่งลักษณะเป็นเครือข่ายทางสังคมที่เกิดจากความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ด้วยกัน ทั้งที่ดำรงอยู่ในรูปของค่านิยม จารีตวัฒนธรรมของประชาชน ความสำนึกร่วมกันในความเป็นเจ้าของ และความเป็นชุมชนเดียวกัน มีความเคารพต่อกัน มีความไว้วางใจกัน และต่างตอบแทนซึ่งกันและกัน (Romratanaphan, 2005) นิทานพื้นบ้านเมืองเลยจึงเป็นทุนทางสังคมของคนท้องถิ่นที่สามารถต่อรองต่อสู่ท้าทายกับปัญหาทุกยุคสมัย

เชาวน์ปัญญาในนิทานพื้นบ้านเมืองเลย

นิทานพื้นบ้านเมืองเลยมีความรู้สำคัญที่นำศึกษา คือเชาวน์ปัญญา (Intelligence) อันหมายถึงความสามารถในการคิดอย่างมีเหตุผล สามารถตัดสินใจ แก้ปัญหาและปรับตัวเข้ากับสถานการณ์หรือสิ่งแวดล้อมใหม่ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีความหมาย 2 นัย คือ องค์ประกอบทางการคิด และกระบวนการทางการคิด (Royal Institute Edition, 2012) จากการศึกษาในนิทานพื้นบ้านเมืองเลยมีเนื้อเรื่องที่ประกอบไปด้วยเชาวน์ปัญญาที่น่าสนใจ 3 ด้าน ได้แก่ เชาวน์ปัญญาด้านวาทศิลป์ (Rhetorical Intelligence) เชาวน์ปัญญาด้านจริยวัตร (Behavioral Intelligence) และเชาวน์ปัญญาด้านมโนทัศน์ (Conceptual intelligence) ที่นำไปสู่การเอาตัวรอดและการแก้ปัญหาได้อย่างดี

เชาวน์ปัญญาด้านวาทศิลป์ (Rhetorical Intelligence) หมายถึงเชาวน์ปัญญาที่มาจากการประกอบสร้างวาทะคำพูดโดยมีเป้าหมายโน้มน้าวใจผู้รับสารให้คล้อยตาม อันสอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับวาทศิลป์(Rhetoric) ที่ Prachakul (2009) ได้อธิบายไว้ว่าหมายถึงกลวิธีการประกอบสร้างวาทะที่เป็นคำพูดหรือข้อเขียน โดยมีเป้าหมายโน้มน้าวใจผู้รับสารให้คล้อยตาม รวมถึงสร้างรหัสสันให้คำพูดหรือข้อเขียนเพื่อให้ผู้รับสารรู้สึกสะดุดตาประทับใจ ซึ่งนิทานพื้นบ้านเมืองเลยที่มีเชาวน์ปัญญาด้านวาทศิลป์ ได้แก่ นิทานเรื่องน้อยหาญหนี หัวล้านชอบยอ ผัวเป็นเพี้ยเพราะเมียช่างพูด ลูกสะใภ้เศรษฐี และผีกองกอย ดังตัวอย่างในนิทานเรื่องผิบบั้ม ซึ่งเล่ากันว่าเป็นผีที่ชอบกินเนื้อสัตว์รวมทั้งคนด้วย พี่น้องคู่นี้ไปทำไร่จำเป็นต้องนอนค้างคืนในป่า ผิบบั้มตนหนึ่งรูปร่างใหญ่โตเข้ามาในไร่เห็นเด็กหนุ่มสองคนก็น้ำลายไหลอยากจับไปกิน พี่ชายเห็นก่อนรีบวิ่งหนีไปหลบบนกระโจมอีกหลังด้วยความกลัว ส่วนน้องชายทำใจดีสู้เสือและเรียกผิบบั้มว่าปู่ ทำให้ผิบบั้มใจเย็นลง และไม่จับกิน ตัวอย่างเช่น

“ส่วนน้องชายเห็นผิบบั้มทีหลัง ตกใจกลัวเหมือนกัน แต่ครั้งจะหนีคงไม่ทัน จึงทำใจดีสู้เสือ โดยเรียกผิบบั้มว่าปู่ และพูดอย่างอ่อนน้อมว่า รู้สึกขอบคุณปู่ที่อุตส่าห์มาเยี่ยมหลาน ปู่ต้องการอะไรก็ยินดีหาให้ หากไม่เกินความสามารถของตน ฝ่ายผิบบั้มเมื่อเห็นชายหนุ่มพูดอ่อนน้อมเช่นนั้น ก็นึกสงสารขึ้นมาบ้าง จึงถามไปว่าจะเอาอะไรให้ก็รับهامาก็แล้วกัน”

(Saratassananan, 1992)

นอกจากนี้ เชาวน์ปัญญาด้านวาทศิลป์ยังช่วยสร้างมนุษยสัมพันธ์ในสังคมได้ดี ดังปรากฏในนิทานเรื่องหัวล้านชอบยอ ที่เล่าถึงชายคนหนึ่งพกเงินมาเต็มถุงใหญ่เพื่อมาขอซื้อวัวของชายหัวล้าน แต่เรียกชายหัวล้านว่าคุณตาหัวล้าน ชายหัวล้านจึงไม่ขายวัวให้ ในขณะที่ชายอีกคนไปขอซื้อวัวของชายหัวล้านพูดจาอ่อนหวานน่าฟังเรียกชายหัวล้านว่า คุณพ่อผมตกปกหน้า ชายหัวล้านจึงยกวัวให้โดยไม่ขาย ตัวอย่างเช่น

ชายหนุ่มคนหนึ่งพกห่อเงินเหรียญบาทมาเต็มถุงขนาดใหญ่ มาถามซื้อวัวคู่นี้ของแก โดยวางทำเป็นคนมีเงิน มาถามแกอย่างไม่เกรงใจว่า “คุณตาหัวล้าน หลานขอถามสักหน่อย จัวน้อยคู่นี้ขายแท้หรือไม่” แกได้ยินเช่นนั้น รู้สึกโกรธเป็นพินเป็นไฟขึ้นมาทันที แกตอบไปด้วยความไม่พอใจว่า “กูบ่ขายดอก ไผ่บอกว่ากูสิขายจ้ะ”...อยู่ต่อมาอีหลายวัน มีชายหนุ่มคนหนึ่งเป็นคนเฉลียวฉลาด สุภาพอ่อนน้อม และรู้จักนิสัยชายผู้เป็นเจ้าของวัวเป็นอย่างดี ได้เข้ามาขอซื้อวัวคู่นี้ โดยขณะเข้ามาทำพินอปปิเทา ยกมือไหว้แล้วพูดอย่างอ่อนน้อมว่า “คุณพ่อผมตกปกหน้า ดุสสะสว ยี่จี่จี่จี่ วัวงามทั้งสองของพ่อนี้ ขายแท้หรือไม่” ชายศีรษะล้านได้ยินคำพูดอ่อนน้อมเช่นนั้นรู้สึกชอบใจ ดูหน้าตาดีแถมแถมใส่ แกจึงคิดอยู่ครู่หนึ่ง จึงพูดตอบว่า

“เว้าถักข้อขอดายให้ซื่อๆ เว้าบ่อถักข้อ ขอซื่อบ่ขาย ลูกเอย” ชายหนุ่มได้ยินเช่นนี้รู้สึกยินดีที่จะได้วัฟริ จึงก้อมกราบขอบคุณเจ้าของวัฟอีกครั้งหนึ่ง

(Saratassananan, 1992)

เขาวนปัญญาด้านด้านวาทีลปดั่งกล่าวแสดงให้เห็นว่าการเป็นผู้มีปียวาจาย่อมสามารถเอาตัวรอดจากความตาย หรืออุปสรรคต่างๆ ในชีวิต แม้จะอยู่ในสถานการณ์คับขันก็สามารถรอดพ้นผ่านไปได้อีกทั้งยังช่วยให้รับสิ่งตอบแทนที่ดีในชีวิตจากมนุษย์สัมพันธ์ที่ดีต่อผู้อื่น

เขาวนปัญญาด้านจริยวัตร (Behavioral Intelligence) คำว่า “จริยวัตร” หรือ Behavior ตามความหมายของพจนานุกรมศึกษาศาสตร์ หมายถึงการกระทำที่ตอบสนองต่อสิ่งเร้าประกอบด้วยพฤติกรรมภายนอก เช่น การเคลื่อนไหวร่างกาย การพูดโต้ตอบ ยืน เดิน และพฤติกรรมภายนอก เช่น อารมณ์ ความรู้สึกที่แสดงออกมา (Royal Institute Edition, 2012) เขาวนปัญญาด้านจริยวัตรจึงหมายถึงเขาวนปัญญาที่มาจากพฤติกรรม หรือการกระทำเพื่อแก้ปัญหาบางประการ หรือการเอาตัวรอดจากสถานการณ์คับขัน นิทานพื้นบ้านเมืองเลยที่มีเขาวนปัญญาด้านจริยวัตร ได้แก่ นิทานเรื่องกวางคำกับสหาย และฝีกองกอยในที่นี้จะขอยกตัวอย่างในนิทานเรื่องฝีกองกอยที่เล่าถึงฝีกองกอยนางหนึ่งจับตัวท้าวโหล่นไปกักไว้ในถ้ำของตนบนภูเขา ลูกหนึ่ง และบังคับให้อยู่กินฉันสามีภรรยาจนมีลูกด้วยกันหนึ่งคน วันหนึ่งท้าวโหล่นคิดถึงบ้านจึงคิดหนีออกจากถ้ำ ระหว่างทางฝีกองกอยตามมาทัน ท้าวโหล่นจึงซ่อนตัวด้วยการเอาหัวซุกเข้าไปในโพรงดิน เอาคันไถขึ้น ฝีกองกอยเอามือลูบคลำตามตัว แต่ท้าวโหล่นอดกลั้นไม่ยอมขยับหรือร้องออกมากระทั่งทนไม่ไหวผายลมออกมามีกลิ่นเหม็นมา ก ฝีกองกอยเข้าใจว่าท้าวโหล่นตายแล้ว เพราะร่างกายมีกลิ่นเหม็นศพจึงร้องให้คร่ำครวญแล้วเอาห้องวิเศษที่สามารถอธิษฐานขอพรได้ จากนั้นก็กลับไปอยู่กับลูก หลังจากฝีกองกอยไปแล้ว ท้าวโหล่นก็อธิษฐานขอพร ได้บ้าน แก้วแหวนเงินทอง และภรรยาใหม่ อยู่อย่างมีความสุข ตัวอย่างเช่น

เมื่อฝีกองกอยตามมาถึงที่แห่งหนึ่ง ซึ่งท้าวโหล่นกำลังลัดเลาะหาทางออกจากป่า เหลือบไปเห็นฝีกองกอยกำลังวิ่งมา ท้าวโหล่นเห็นจวนตัวเช่นนั้น ก็รีบแก้ไขสถานการณ์ด้วยการเอาหัวซุกเข้าไปในโพรงดิน เอาคันไถขึ้นข้างบนและนั่งอยู่ ฝีกองกอยตามมาถึงตัว ท้าวโหล่นก็ตรงเข้าสวมกอดและเขย่าพร้อมกับเรียกชื่อท้าวโหล่น เห็นท้าวโหล่นแน่นิ่งอยู่เป็นนานไม่เคลื่อนไหวเข้าใจว่าเขาตายเสียแล้วก็ทำให้อาลัยรัก แต่เพื่อความแน่ใจ นางจึงเอามือลูบคลำจี๋ไซตามลำตัวและสีข้างท้าวโหล่นอีก เนื่องจากไม่แน่ใจว่าเขาตายจริงหรือเปล่า ขณะฝีกองกอยทำเช่นนั้น ท้าวโหล่นก็รู้สึกจี๋จี๋เป็นกำลัง จึงพยายามอดกลั้นอย่างเต็มที่ จนผายลมออกมามีกลิ่นเหม็นมาก เมื่อได้กลิ่นเช่นนั้น ฝีกองกอยคิดว่าท้าวโหล่นตายแน่แล้ว ร่างกายจึงมีกลิ่นเหม็น หลังจากร้องให้คร่ำครวญอยู่เป็นเวลานาน พอสร้างโคกด้วยความอาลัยรัก ท้าวโหล่น นางจึงเอาห้องวิเศษมาวางไว้ให้ท้าวโหล่นใบหนึ่งและบอกถึงความวิเศษของห้องนั้นว่าผู้เป็นเจ้าของสามารถดีเพื่ออธิษฐานขออะไรได้ถึงสามครั้ง เมื่อมอบห้องวิเศษให้ท้าวโหล่นแล้ว ฝีกองกอยก็กลับไปถ้ำหาลูกของตน

(Saratassananan, 1992)

จริยวัตรดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงความอดทนอดกลั้นของท้าวโหล่นจนสามารถรอดพ้นจากความตายมาได้ หากเราทุกคนมีความอดทนเช่นท้าวโหล่นก็จะรอดพ้นจากอุปสรรคได้เช่นกัน

เขาวนปัญญาด้านมโนทัศน์ (Conceptual intelligence) คำว่า มโนทัศน์ หรือ Concept หมายถึงภาพ หรือความคิดในสมองที่เป็นตัวแทนของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง แต่ละบุคคลอาจมีมโนทัศน์ต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งในระดับ

แตกต่างกัน (Royal Institute Edition, 2012) เชวณปัญญาด้านมโนทัศน์จึงหมายถึงเชวณปัญญาที่มาจาก การคิดอย่างมีสติ หรือวางแผนจากความคิดอย่างละเอียดเพื่อเอาตัวรอดทุกสถานการณ์ นิทานพื้นบ้านเมืองเลย ที่มีเชวณปัญญาด้านมโนทัศน์ได้แก่ นิทานเรื่องสี่สหาย และหลาบายขายชี ในประเด็นนี้จะขอยกตัวอย่าง ในนิทานเรื่องหลาบายขายชีที่เล่าถึงชายคนหนึ่งคิดหาสินค้าที่จะนำไปขายอยู่เป็นเวลานาน ในที่สุดก็คิดออก ว่ามีอยู่เดียวที่คนไม่คิดจะขายคือชีของชน และนำความคิดไปปรึกษาเมียตัวเอง คราวแรกเมียแค้นค้ำคั้นและไม่ ยอมร่วมมือด้วย แต่ผัวแกชี้แจงว่าการหาอุจจาระอยู่ที่ความพยายาม ไม่ใช่จะหาได้ในระยะเวลาอันสั้น การสะสมอุจจาระก็ได้เสียเวลาทำมาหากินแต่อย่างใดเพียงถ่ายออกมาแล้วก็รวบรวมไว้ ในที่สุดเมียก็เห็นชอบ ด้วย หลังจากสะสมอุจจาระได้มากพอแล้ว ชายคนนี้ก็พายเรือนำอุจจาระไปเร่ขาย คนต่างมุงดูแล้วบอกว่า ไม่เชื่อ ดังนั้น จึงท้าพนัน กระทั่งชายเจ้าของเรือชนะได้เงิน 5 ชั่ง เมียก็พลอยดีใจไปด้วย ตัวอย่างเช่น

เมื่อพูดเร่ขายอยู่พักใหญ่ คนก็มามุงดูและไถ่ถามกันว่า อุจจาระของคนจริงๆหรือ แกก็ ตอบว่า อุจจาระคนจริงๆ คนเหล่านั้นไม่มีใครยอมเชื่อ จึงเกิดท้าพนันกันขึ้น โดยขายเจ้าของ เรือจะยอมเสียเงินให้ถ้ามิใช่อุจจาระคนจริง ในที่สุดก็ตกลงพนันกันเป็นเงิน 5 ชั่ง ซึ่งเงิน 5 ชั่ง สมัยโน้นมีค่าไม่น้อย หากเทียบกับค่าของเงินสมัยนี้ก็หลายหมื่นบาท เมื่อตกลงและเอา เงินลงเดิมพันกันแล้ว ชายเจ้าของอุจจาระก็เปิดโหลสินค้าของตนขึ้นทุกไห พวกที่มาพนันก็มุงดู เมื่อเห็นอุจจาระจริง ทั้งส่งกลิ่นเหม็นคลุ้งไปหมด ต่างอาเจียนกันเป็นแถวทีเดียว ในที่สุดชาย เจ้าของอุจจาระเป็นฝ่ายชนะ

(Saratassananan, 1992)

มโนทัศน์ดังกล่าวแสดงให้เห็นการคิดทำมาหากินของผู้ชายคนหนึ่งซึ่งคิดไม่เหมือนใคร นับเป็น มโนทัศน์ที่สามารถหาทางออก หรือแนวทางในการดำเนินชีวิตที่ดีแนวคิดหนึ่ง

เชวณปัญญาทั้ง 3 ด้านดังกล่าวแสดงให้เห็นความชาญฉลาดของคนท้องถิ่นในการดำเนินชีวิตได้ อย่างดียิ่ง เชวณปัญญาด้านวาทศิลป์ หากผู้ใดมีปิยวาจาย่อมได้รับการยอมรับ สามารถเอาตัวรอดได้แม้เผชิญ กับเหตุการณ์คับขัน เพราะโดยธรรมชาติของมนุษย์ทุกคนแม้ว่าจะเป็นช่างโมโหหรือจิตกล้าแข็งเพียงใดก็ย่อม อ่อนโยนลงเมื่อได้ยินวาจาที่รื่นหู ส่วนเชวณปัญญาด้านจริยวัตรเป็นพฤติกรรมการเอาตัวรอดที่มีอยู่ ในสัญชาตญาณของมนุษย์ทุกคน หากตัดสินใจแสดงพฤติกรรมที่ฉลาดก็จะสามารถผ่านพ้นอุปสรรคไปได้ และ เชวณปัญญาด้านมโนทัศน์ ซึ่งเป็นความสามารถของมนุษย์ในการคิดวางแผนแก้ปัญหา หากรู้จักคิดก่อนพูด คิดก่อนทำสิ่งใด ย่อมเกิดการผิดพลาดน้อยที่สุด เชวณปัญญาทั้ง 3 ด้านคือบทเรียนชีวิตที่ประเสริฐ ซึ่งเมื่อ รวมอยู่ในตัวคนครบถ้วนจะทำให้ดำเนินชีวิตได้อย่างสงบสุข

การประกอบสร้างเชวณปัญญาในนิทานพื้นบ้านเมืองเลย

ในประเด็นนี้ผู้เขียนนำแนวคิดการประกอบสร้างทางสังคม (Social Construction) มาเป็นแนวคิด หลักในการวิเคราะห์ข้อมูล Bruce (2016) อธิบายว่า การประกอบสร้างทางสังคมเป็นผลผลิตจากวัฒนธรรม สังคมที่มักจะสถาปนาวัฒนธรรมของตนให้ผู้คนคิดไปว่ามีอยู่จริง ในทางปฏิบัติเรามีเครื่องมือมากมายที่จะ สถาปนาสังคมที่เราสร้างขึ้นมาให้กลายเป็นสิ่งที่ไม่ว่าจะควบคุมได้และหลงคิดว่าเป็นสิ่งที่มีอยู่จริง สังคม ประกอบสร้างความจริงขึ้นมา การประกอบสร้างจึงเป็นกระบวนการสร้างความหมายให้เกิดขึ้นในสังคมตาม บริบทที่ผู้สื่อความหมายต้องการสร้างความจริงให้เกิดขึ้น ความจริงนั้นอาจไม่ใช่ความจริงเสมอไป แต่มีนัยยะ บางอย่างที่มีความหมายต่อโลกและต่อสังคม (Sukkhong, 2023) ซึ่งนิทานพื้นบ้านเมืองเลยย่อมถูกประกอบ สร้างขึ้นอย่างมีกระบวนการ หรือกลวิธีอย่างแยบยลเพื่อเสนอให้เห็นเชวณปัญญาในด้านต่างๆ และเมื่อศึกษา

วิเคราะห์ดูแล้วนิทานพื้นบ้านเมืองเลยมีลักษณะเป็นเรื่องเล่าแบบวรรณกรรม การศึกษาเรื่องเล่านี้มักศึกษาตามองค์ประกอบต่างๆ ของวรรณกรรม เช่น โครงเรื่อง ตัวละคร แนวคิด ฉาก ผู้เล่าเรื่อง และวิธีนำเสนอเรื่อง (Tailanga, 2017) เพื่อให้เห็นกระบวนการ หรือกลวิธีดังกล่าว ผู้เขียนจึงนำแนวคิดการเล่าเรื่องผ่านองค์ประกอบของวรรณกรรมมาเป็นแนวคิดรองในการศึกษา และเมื่อศึกษาวิเคราะห์นิทานพื้นบ้านเมืองเลยพบว่า มีกลวิธีประกอบสร้างชวนปัญญาจากการเล่าเรื่องผ่านองค์ประกอบของวรรณกรรม ได้แก่ การเล่าเรื่องผ่านตัวละคร การเล่าเรื่องผ่านเหตุการณ์ และการเล่าเรื่องผ่านความขัดแย้ง ดังจะอธิบายตามลำดับต่อไปนี้

1. การเล่าเรื่องผ่านตัวละคร ตัวละคร คือผู้ที่ตกอยู่ในเหตุการณ์หรือสถานการณ์ มีแรงจูงใจในการกระทำเพื่อต่อสู้ดิ้นรนในสถานการณ์ที่เป็นปัญหา แรงจูงใจของตัวละครอาจนำไปสู่เหตุการณ์ที่เป็นปัญหา (Sangkhaphanthanon, 1996) การเล่าเรื่องผ่านตัวละครนับเป็นกลวิธีการประกอบสร้างที่โดดเด่นที่สุดเนื่องจากในนิทานพื้นบ้านเมืองเลยมักเล่าเรื่องผ่านตัวละครเอกในเรื่องเป็นสำคัญ และให้ตัวละครเอกเป็นผู้แสดงชวนปัญญาในด้านต่างๆ ซึ่งตัวละครในนิทานพื้นบ้านเมืองเลยประกอบไปด้วยตัวละครที่เป็นผีคน และสัตว์ ผีมักเป็นตัวละครประกอบที่สร้างเหตุการณ์ปมขัดแย้งในเรื่อง ส่วนใหญ่แล้วนิทานพื้นบ้านเมืองเลยจะกำหนดให้คนเป็นตัวละครเอก มีเพียงเรื่องเดียวให้สัตว์เป็นตัวละครเอก คือนิทานเรื่องกวางคำกับสหาย เพราะมีเค้าโครงเรื่องมาจากนิทานชาดก แต่ก็แสดงให้เห็นปฏิภาณชวนปัญญาได้อย่างแจ่มชัด โดยแสดงผ่านจริยวัตรหรือพฤติกรรมที่ฉลาดเชิงบวก แม้กวางคำจะติดแร้วที่นายพรานดักไว้ เพื่อนๆ ของกวางคำ ไม่ว่าจะเป็น นกตาวิน หรือเต่า ต่างพากันช่วยเหลือถ่วงเวลาไม่ให้นายพรานไปถึงแร้วดักกวางคำ และแม้ว่ากวางคำจะหลุดจากแร้วได้ และเต่าถูกนายพรานจับได้แทน กวางคำก็ไม่หนีเอาตัวรอดกลับมาช่วยเพื่อนด้วยการหลอกล่อนนายพรานให้วิ่งตามตนไป แล้วก็วิ่งวกกลับมาช่วยเพื่อนได้ในที่สุด ตัวอย่างเช่น

ฝ่ายกวางคำซึ่งเป็นสัตว์ฉลาด พอหลอกล่อนนายพรานตามตนไปไกลแล้ว ก็วิ่งวกกลับ

มาหาสหายเต่า รีบเอาเขาซ้อนอุ้งย่ำมั่วแล้วกระโดดหนีเข้าป่าไป เมื่อเข้าไปในป่าเห็นว่าปลอดภัยดีแล้ว จึงวางอุ้งย่ำลงกับพื้นดิน ให้เต่าคลานออกมาจากอุ้งย่ำ ทั้งกวางคำ เต่า และนกจึงปลอดภัยด้วยประการฉะนี้

(Saratassananan, 1992)

ตัวละครเอกที่เป็นคนซึ่งมักถูกกำหนดให้เป็นผู้แสดงชวนปัญญา เช่น นิทานเรื่องผัวเป็นเพี้ย เพราะเมียช่างพูดที่กำหนดให้เมียเป็นผู้มีไหวพริบดีด้านวาทีศิลป์ พูดจาดีจนผัวได้รับการแต่งตั้งเป็นผู้ใหญ่บ้านหรือเพี้ย (ตำแหน่งขุนนางโบราณในเขตล้านนาหรือล้านช้างสมัยก่อน สันนิษฐานว่ามาจากคำว่า พญา) เรื่องมีอยู่ว่าปลัดอำเภอซึ่งเป็นเพื่อนผัวเดินทางมาเยี่ยมสองผัวเมีย แต่ผัวไม่อยู่ออกไปล่าสัตว์ตั้งแต่เช้ามีด เมียเห็นว่าเพื่อนผัวมาเยือนก็ตั้งใจจัดเลี้ยงด้วยการทำอาหารจากไก่ต่อของผัวที่มีตัวเดียว ครั้นผัวกลับมารู้เข้าก็โกรธด่าว่าและกำลังจะทุบตีเมีย แต่ปลัดอำเภอแวะมาเยี่ยมเห็นเข้าพอดีจึงห้ามไว้แล้วสอบถามความจริง ฝ่ายเมียพูดให้ร้ายกลายเป็นดีด้วยการบอกว่าผัวไม่พอใจที่ฆ่าเพียงไก่ตัวเดียวต้อนรับ น่าจะฆ่าหมูทำอาหารให้กินจึงจะสมเกียรติ ฝ่ายปลัดอำเภอเข้าใจว่าที่เมียเพื่อพูดเป็นความจริงจึงขอบคุณ และแต่งตั้งให้เพื่อนเป็นผู้ใหญ่บ้านตัวอย่างเช่น

ฝ่ายเมียเจ้าของบ้าน ผู้มีไหวพริบดีและเข้าใจพูดให้ร้ายกลายเป็นดี ก็ตอบ

ปลัดอำเภอว่าสาเหตุที่ทะเลาะกัน เนื่องจากผัวของตนต่อว่าเรื่องการต้อนรับปลัดอำเภอ เห็นว่าให้การต้อนรับไม่สมเกียรติ ทำไม่ฆ่าไก่เพียงตัวเดียวเท่านั้น ควรจะหาไก่หลายๆ ตัว หรือฆ่าหมู

ต้อนรับจึงจะเหมาะสม...หลายเดือนต่อมา ตำแหน่งผู้ใหญ่บ้านว่างลง ปลัดอำเภอผู้เป็นเพื่อน
ได้มาเป็นประธานการเลือกตั้งผู้ใหญ่บ้านนั้น จึงแต่งตั้งให้ชายผู้เพื่อนเป็นผู้ใหญ่บ้าน

(Saratassananan, 1992)

การประกอบสร้างเขาวนปัญญาจากการเล่าเรื่องผ่านตัวละครในนิทานพื้นบ้านเมืองเลยมักกำหนดให้
ตัวละครเอก ไม่ว่าจะเป็นคน หรือสัตว์แสดงเขาวนปัญญาในการเอาตัวรอดในสถานการณ์ต่างๆ ได้อย่างคมชัด

2. การเล่าเรื่องผ่านเหตุการณ์ หรือสถานการณ์ที่ตัวละครต้องเผชิญ เหตุการณ์เป็นแก่นของโครงเรื่อง
ซึ่งต้องมีความสัมพันธ์กันและกันและเป็นผลกัน (Sangkaphanthanon, 1996) การเล่าเรื่องผ่านเหตุการณ์
เป็นกลวิธีการประกอบสร้างเขาวนปัญญาที่นำไปสู่ความขัดแย้ง การคิดตัดสินใจ การพูด และการกระทำของตัว
ละคร ในนิทานพื้นบ้านเมืองเลยทุกเรื่องมีการเล่าเรื่องผ่านเหตุการณ์สำคัญ เช่น เหตุการณ์คัดเลือกลูกสะใภ้
ของเศรษฐีที่ประกาศให้หญิงที่สมประกอบมาตอบคำถามเพื่อรับการคัดเลือกเป็นสะใภ้ โดยมีคำถามอยู่ว่า
มีปลาอยู่ตัวเดียว ขยาดโตพอสมควร เราจะประกอบอาหารโดยวิธีใดจึงจะได้กินนานๆ หญิงสาวหลายคนตอบ
คำถามซ้ำๆ กันแต่มีหญิงสาวคนหนึ่งตอบต่างออกไป และได้รับคัดเลือกให้เป็นสะใภ้เศรษฐีในที่สุด ตัวอย่างเช่น

หญิงสาวเพียงคนเดียวที่ตอบแตกต่างคนอื่น คือนำปลานั้นมาประกอบอาหารครั้ง
เดียวโดยจะให้เป็นแกงหรือน้ำพริกหรือทำอาหารอย่างใดอย่างหนึ่งก็ได้ ทำเสร็จแล้วให้แบ่ง
อาหารนั้นแจกจ่ายแก่ญาติ เช่น ลุง ป้า น้า อา ตา ยาย และผู้สนิทคุ้นเคยซึ่งเคยได้พึ่งพา
อาศัยกันโดยทั่วกันให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ ภายหลังเมื่อผู้ได้รับส่วนแบ่งอาหารเหล่านั้นมี
อาหารอะไรดีๆ ซึ่งพอที่เขาจะแบ่งมาให้เราได้ เขาก็จะแบ่งมาตอบแทน เราก็จะได้กินอาหาร
ต่อไปนานๆ คำตอบนี้เป็นที่พอใจของเศรษฐีมาก เพราะแสดงถึงลักษณะนิสัยของผู้ตอบว่า เป็น
ผู้มีน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ไม่เห็นแก่ตัว และเปี่ยมด้วยเมตตาธรรม จึงตัดสินใจให้หญิงสาวคนนี้
ชนะการคัดเลือก

(Saratassananan, 1992)

การเล่าเรื่องผ่านเหตุการณ์ดังกล่าวนำไปสู่การแสดงเขาวนปัญญาของหญิงสาวสะใภ้เศรษฐีที่สามารถ
เอาชนะใจเศรษฐีได้ในที่สุด การประกอบสร้างเขาวนปัญญาจากการเล่าเรื่องผ่านเหตุการณ์เป็นกลวิธีที่พบใน
นิทานพื้นบ้านเมืองเลยอีกหลายเรื่อง เช่น เหตุการณ์นกอินทรีคาบคนบินผ่านมาในนิทานเรื่องสี่สหาย
ที่เดินทางมาถึงศาลาภิรมย์ใหญ่ ชายคนที่เรียนโหราศาสตร์ทำนายว่าจะมีโชคลาภที่นี้จึงชวนเพื่อนอีกสามคน
อยู่รอก่อน สักพักนกอินทรีก็บินคาบคนบินผ่านมา ชายหนุ่มแม่นยำยิ่งลูกธนูใส่นกอินทรีจึงปล่อยคนตกลง
ในบึงใหญ่ ชายหนุ่มนักประดาน้ำรีบดำลงไปนำร่างหญิงสาวขึ้นมา และชายหนุ่มคนที่สี่ลงมือเป่ามนต์วิเศษ
ช่วยให้หญิงสาวให้ฟื้นขึ้น แต่พอหญิงสาวฟื้นขึ้นมาชายสี่คนต่างแย่งชิงจะเอาหญิงสาวเป็นภรรยาของตน
จนพระมโหสถต้องมาช่วยตัดสิน ตัวอย่างเช่น

ชายคนที่เรียนจบวิชาโหราศาสตร์ จึงหยิบกระดานและดินสอมาขีดเขียนดูฤกษ์ยาม
และเหตุการณ์ต่างๆ ตามวิธีที่ตนได้เรียนมา ทันใดนั้น จึงบอกเพื่อนๆ ว่า พวกเราพึงพากันไป
ไหน จงยับยั้งพักอยู่ที่นี้ก่อน เพราะอาจจะมีโชคลาภเกิดขึ้นได้...เมื่อสี่สหายพักอยู่ครู่ใหญ่
ก็ปรากฏว่ามีนกอินทรีขนาดใหญ่คาบคนบินผ่านมาทางศาลานั้นจริง ตามที่ชายคนที่หนึ่ง
ได้ทำนายไว้ ฝ่ายชายหนุ่มผู้แม่นยำได้ยืนสหายบอกเช่นนั้น ก็เตรียมเอาลูกธนูพาดสายธนูไว้
พอนกอินทรีคาบคนผ่านมาก็ยิงใส่นกอินทรีทันที ถูกโคนปีกนกอินทรีพอดีจนปีกหัก นกอินทรี

ต้องร่อนลงที่บึง และปล่อยคนที่คาบมานั้นจมน้ำดังลงไปยังก้นบึง ชายหนุ่มนักประดาน้ำ
เมื่อเห็นนกอินทรีย่นกอินทรีปล่อยคนที่คาบมาจมลงไปในน้ำ ก็ไม่รอช้ารีบประโดดดำดิ่ง
ลงไปในบึง ลืมหาดูและควานหาคนที่จมน้ำ ปรากฏว่าเป็นศพหญิงสาวรูปโฉมสวยงามมาก
เมื่อคลำดูก็รู้ชัดว่าหญิงสาวคนนั้นสิ้นใจนานแล้วเพราะร่างกายแข็งทื่อและเย็นชืด...ชายคนนั้น
ก็อุ้มขึ้นมาวางไว้บนศาลา ชายหนุ่มคนที่ลีไม่รอช้า รีบเข้าไปใกล้ๆ ศพทันที แล้วลงมือเสก
เป่ามนวิเศษหลายๆ ครั้งทั่วสรรพางค์กายของหญิงสาว ร่างกายของหญิงสาวค่อยๆ อุณหภูมิ
ที่ละน้อยๆ และค่อยหายใจฟื้นขึ้นมา

(Saratassananan, 1992)

การเล่าเรื่องผ่านเหตุการณ์ดังกล่าวนำไปสู่การแสดงเขาวนปัญญาที่มาจากความสามารถของชายทั้งสี่
ตามที่เล่าเรียนมา ต่างพากันช่วยชีวิตหญิงสาวได้จนสำเร็จ

3. การเล่าเรื่องผ่านความขัดแย้ง ความขัดแย้งหรืออุปสรรคถือว่าเป็นหัวใจของโครงเรื่องเพราะเป็น
ส่วนหนึ่งที่ทำให้เกิดเหตุการณ์หรือสถานการณ์ที่เป็นปัญหา อันจะนำไปสู่การแก้ปัญหาหรือการต่อสู้ดิ้นรนของ
ตัวละคร (Saratassananan, 1992) ในนิทานพื้นบ้านเมืองเลยมีการประกอบสร้างเขาวนปัญญาจากการเล่า
เรื่องผ่านความขัดแย้ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเล่าเรื่องผ่านความขัดแย้งภายนอก กล่าวคือความขัดแย้งที่เกิดขึ้น
ระหว่างตัวละครกับตัวละคร ดังปรากฏในนิทานเรื่องสี่สหาย จากตัวอย่างในประเด็นข้างต้นคือการเล่าเรื่องผ่าน
เหตุการณ์การทั้งนำไปสู่ความขัดแย้งของสหายสี่คนที่ต้องการหญิงสาวเป็นภรรยา ท้ายที่สุดพระมโหสถเป็น
ผู้ตัดสินให้ชายนักประดาน้ำเป็นผู้ได้หญิงสาวเป็นภรรยา เพราะเป็นคนที่สัมผัสใกล้ชิดหญิงสาวเป็นคนแรก
โดยก่อนที่จะตัดสินพระมโหสถได้สอบถามว่าจะยอมเชื่อฟังคำตัดสินของตนหรือไม่ ชายทั้งสี่ก็ยินยอม ซึ่งแสดง
ให้เห็นเขาวนปัญญาของพระมโหสถจากเหตุการณ์ความขัดแย้งของสี่สหาย ตัวอย่างเช่น

และก่อนที่จะตัดสินชี้ขาดพระมโหสถได้สอบถามว่า จะยอมเชื่อฟังคำตัดสินของตน
หรือไม่ ชายหนุ่มทั้งสี่คนตกลงยินยอมที่จะปฏิบัติตาม เมื่อพระมโหสถได้ใคร่ครวญดู
ตามเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นแล้ว จึงตัดสินใจให้คนที่สาม คือคนที่ลงไปงมเอาหญิงสาวขึ้นมา
เป็นผู้มีสิทธิ์กว่าคนอื่น เพราะชายหนุ่มผู้นี้เป็นผู้แตะต้องลูกกำสั่มผัวตัวหญิงสาว และรู้ว่า
ผู้ที่คนนำขึ้นมาเป็นเพศอะไร นับว่าเป็นผู้ใกล้ชิดหญิงสาวมากกว่าคนอื่น ทั้งหญิงสาวมีมลทิน
มัวหมองเนื่องจากต้องมือชายหนุ่มคนนี้

(Saratassananan, 1992)

การประกอบสร้างเขาวนปัญญาจากการเล่าเรื่องผ่านความขัดแย้งในนิทานพื้นบ้านเมืองเลยยังมี
ลักษณะความขัดแย้งภายใน คือตัวละครมีความขัดแย้งกับความคิดของตนเอง กระทั่งนำไปสู่เขาวนปัญญา
ในการแก้ปัญหา ดังปรากฏในนิทานเรื่องน้อยหาญหนี ผัวเมียคู่หนึ่งเดินทางเข้าไปในป่าระหว่างทางเจอหมี
แต่ผัวตกใจกลัวหนีขึ้นต้นไม้หลบซ่อนตัวอยู่ ขณะที่เมียใจกล้าต่อสู้กับหมีจนหมีตาย ต่อมาสำนึกได้ว่าหากมีใคร
รู้เรื่องนี้เข้าจะต้องอับอายขายหน้ามีความคิดขัดแย้งภายในใจของตัวเองจนในที่สุดแสดงเขาวนปัญญาแก้ปัญหา
ความละอายใจของตัวเองด้วยการบอกให้เมียเก็บเรื่องนี้เป็นความลับแล้วให้บอกทุกคนว่าตนเป็นคนฆ่าหมี
เพราะผู้หญิงฆ่าหมี เมื่อผวนคำแล้วจะกลายเป็น ผู้หญิงขี้หมา ตัวอย่างเช่น

และแกมาคิดว่า พฤติการณ์ของตนเช่นนี้หากคนอื่นรู้เข้าคงพากันประณามว่าเป็น
ขี้ขลาดตาขาวอย่างแน่นอนและคงจะรู้สึกละอายมากทีเดียว ชายคนนั้นย็นคิดอยู่ครู่หนึ่ง

หาทางออกได้ จึงพูดกับเมียของแกว่า “เธอว่าใครเป็นคนฆ่าหมីตัวนี้” เมียแกตอบทันทีว่า “อ้าว ก็ใครละ ฉันซิเป็นคนฆ่า” ผัวจึงว่า “มันจะดีหรือ ผู้หญิง ฆ่าหมี ก็เท่ากับว่า ผู้หญิง ซี้หมาเป็นขี้หมาเหรอ ฉันว่าไม่ดีดอก ขอให้ฉันเป็นคนฆ่าดีกว่า ฉันยอมเป็นขี้หมาเอง” และแกกำชับเมีย เมื่อคนอื่นถาม ใครฆ่าหมี ก็ขอให้บอกว่าผัวเป็นคนฆ่าก็แล้วกัน และขอให้เป็นความลับด้วย ในที่สุดเมียก็ยอมตกลง

(Saratassananan, 1992)

การเล่าเรื่องผ่านความขัดแย้งภายในจิตใจของตัวละครดังกล่าวนำไปสู่การประกอบสร้างเขาวนปัญญาในการเอาตัวรอด และแก้ปัญหาความละเอียดใจที่ไม่สามารถฆ่าหมีได้แม้ว่าจะเป็นผู้ชาย การประกอบสร้างเขาวนปัญญาจากการเล่าเรื่องผ่านความขัดแย้งนับเป็นอีกหนึ่งกลวิธีที่แสดงให้เห็นเขาวนปัญญาได้อย่างแจ่มชัด

การประกอบสร้างเขาวนปัญญาในนิทานพื้นบ้านเมืองเลยจากการเล่าเรื่องผ่านองค์ประกอบของวรรณกรรม ไม่ว่าจะเป็น การเล่าเรื่องผ่านตัวละคร การเล่าเรื่องผ่านเหตุการณ์ หรือการเล่าเรื่องผ่านความขัดแย้ง ล้วนแสดงให้เห็นกระบวนการประกอบสร้างเขาวนปัญญาอย่างมีศิลปะ และฉลาดคมชัด เขาวนปัญญาทั้งหมดที่ถูกประกอบสร้างขึ้นยังเป็นบทเรียนชีวิตที่ดีที่สามารถนำไปปรับใช้ และส่งต่อความรู้ไปยังผู้อื่น เพื่อให้มีหลักเกณฑ์ในการดำเนินชีวิตได้อย่างมีสติ

เขาวนปัญญาในฐานะทุนทางสังคมของคนท้องถิ่น

เมื่อศึกษาเขาวนปัญญาด้านต่างๆ และวิเคราะห์การประกอบสร้างเขาวนปัญญาในนิทานพื้นบ้านเมืองเลยดังกล่าวมาแล้วนั้น ทำให้เห็นคุณค่าของเขาวนปัญญาในฐานะทุนทางสังคมของคนท้องถิ่น ซึ่งทุกสังคมจำเป็นต้องมีทุนทางสังคมเพื่อการดำรงอยู่ของท้องถิ่นอย่างสันติสุข Hongsuwan (2018) อธิบายว่า ทุนทางสังคม (Social Capital) หมายถึงความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในรูปแบบเครือข่ายทางสังคม บรรทัดฐานการแลกเปลี่ยนตอบแทน และความไว้วางใจซึ่งกันและกัน ข้อมูลคติชนเป็นสิ่งที่กลุ่มชนสร้างสรรค์ขึ้นมาไม่ว่าเรื่องเล่านิทาน ตำนานปรัมปรา เพลงพื้นบ้าน การละเล่น ศิลปะ การแสดง ความเชื่อประเพณีและพิธีกรรม ซึ่งล้วนแต่มีความสัมพันธ์และบทบาทหน้าที่ทางสังคมทั้งสิ้น นิทานพื้นบ้านเมืองเลยในฐานะที่เป็นข้อมูลทางวัฒนธรรมและข้อมูลทางคติชนจึงประกอบไปด้วยแนวคิดคุณค่าอันเป็นประโยชน์ที่นำไปสู่การเป็นทุนทางสังคม ในที่นี้หมายถึงเขาวนปัญญาอันถูกประกอบสร้างขึ้นเป็นบทเรียนชีวิตสำหรับผู้คน และส่งต่อความปรารถนาดีไปยังกลุ่มคนในชุมชนท้องถิ่น ในมิติของการเป็นทุนทางสังคม ผู้เขียนตกผลึกความคิดเป็นองค์ความรู้ใหม่ที่ฝากฝังไว้ในเขาวนปัญญาในนิทานพื้นบ้านเมืองเลยได้ 3 ประเด็น ได้แก่ ทุนทางสังคมสำหรับปัจเจกชน ทุนทางสังคมสำหรับครอบครัว และทุนทางสังคมสำหรับชุมชน

ประเด็นแรก ทุนทางสังคมสำหรับปัจเจกชน เขาวนปัญญาในฐานะที่เป็นทุนทางสังคมมีคุณค่าและประโยชน์ในระดับบุคคล แต่ละบุคคลสามารถเรียนรู้และเรียนรู้ไปปรับใช้ในชีวิตจริงได้ ทั้งเขาวนปัญหาด้านวาทีศิลป์ และด้านจริยวัตร ทั้งเขาวนปัญหาด้านวาทีศิลป์ซึ่งเป็นเขาวนปัญญาที่ยังคุณค่าในระดับปัจเจกชนมากที่สุด เช่น การมีปียวาจาที่ช่วยสร้างความสัมพันธ์ต่อบุคคลอื่นและได้รับผลประโยชน์เกินคาดคิด ดังปรากฏในนิทานเรื่องหัวล้านขอบยอ หรือการมีปียวาจาเพื่อเอาตัวรอดจากความตาย ดังปรากฏในนิทานเรื่องผีผิบบ่ม ที่น้องชายมีปียวาจาเรียกผีผิบบ่มว่าปู่จนผีใจอ่อนไม่จับกิน การตอบคำถามที่แสดงให้เห็นความมีน้ำใจของหญิงสาวคนหนึ่งทำให้ได้รับการคัดเลือกเป็นสะใภ้เศรษฐี ดังปรากฏในนิทานเรื่องสะใภ้เศรษฐี และการฉลาดพูดเพื่อเปลี่ยนสถานการณ์น่าอับอาย จากเมียฆ่าหมี เป็นผัวฆ่าหมีแทน ส่วนเขาวนปัญญา

ด้านจริยวัตร เช่น ความอดทนของท้าวโหล่นที่สามารถเอาตัวรอดจากเหตุการณ์คับขันขณะหนีตายจากฝัองกอง

ประเด็นที่สอง ทูทางสังคมสำหรับครอบครัว เชวณปัญญานในฐานะที่เป็นทูทางสังคมมีคุณค่าและประโยชน์ในระดับครอบครัว เมื่อบุคคลเรียนรู้เชวณปัญญาด้านต่างๆ แล้วสามารถสร้างประโยชน์ให้แก่คนในครอบครัวได้ ดังปรากฏในนิทานเรื่องหลาบตายขายชี ชายหัวหน้าครอบครัวมีเชวณปัญญาด้านมนโหทัศน์ คิดหาวิธีทำมาหากินโดยสะสมขึ้นคนไปเร่ขาย และใช้เชวณปัญญากำพ่นกับผู้คนจนได้เงินกลับมามากมาย หรือเชวณปัญญาด้านวาทศิลป์ ดังปรากฏในนิทานเรื่องผัวเป็นเพี้ยเพราะเมียช่างพูดที่เมียพูดจากร้ายกลายเป็นดีทำให้ผัวได้เป็นผู้ใหญ่บ้าน

ประเด็นสุดท้าย ทูทางสังคมสำหรับชุมชน เชวณปัญญานในฐานะที่เป็นทูทางสังคมมีคุณค่าและประโยชน์ในระดับสังคม เมื่อบุคคลเรียนรู้เชวณปัญญาด้านต่างๆ แล้วสามารถนำไปสร้างประโยชน์ให้คนในชุมชนได้ ดังตัวอย่างในนิทานเรื่องกวางคำกับสหาย ที่กวางคำและสหายมีเชวณปัญญาด้านจริยวัตรในการเอาตัวรอดจากนายพรานได้ สะท้อนให้เห็นทูทางสังคมอันเป็นเครือข่ายสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนที่อาศัยอยู่ร่วมกันในชุมชนซึ่งไม่ทอดทิ้งกัน หรือตัวอย่างในนิทานเรื่องสี่สหายที่พระมโหสถใช้เชวณปัญญาด้านมนโหทัศน์ในการคิดไตรตรองหาเหตุผลเพื่อตัดสินว่าสาวงามควรเป็นกรรมสิทธิ์ของใครโดยไม่มีผู้โต้แย้ง สี่สหายยินยอมคำตัดสินและไม่ทะเลาะเบาะแว้งกัน เพราะพระมโหสถมีเหตุผลที่ดีในการตัดสินดังกล่าว

จากการศึกษาการประกอบสร้างเชวณปัญญานในนิทานพื้นบ้านเมืองเลยในฐานะทูทางสังคมของคนท้องถิ่น สามารถนำเสนอเป็นแผนภูมิได้ดังนี้

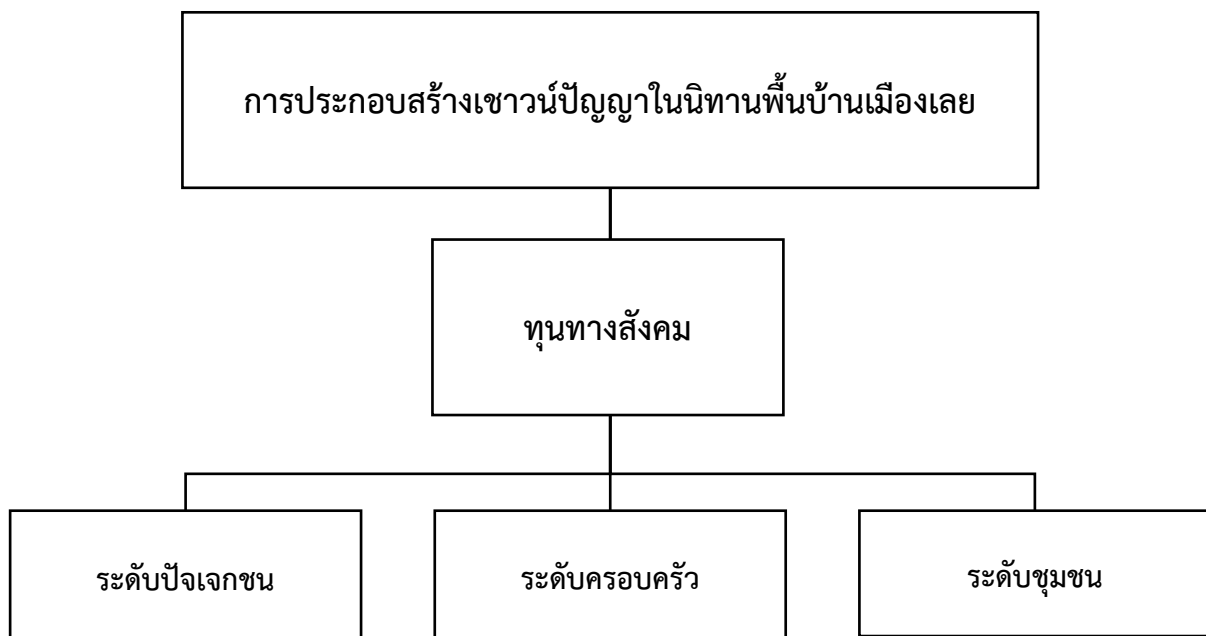

Figure 1: The Knowledge from the Study of the Construction of Intelligence in Local Folktales of Muang Loei: The Social Capital of Local People

จากภาพองค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษาการประกอบสร้างเขาวนปัญญาในนิทานพื้นบ้านเมืองเลย จะเห็นได้ว่าทุนทางสังคมที่เกิดจากการประกอบสร้างเขาวนปัญญาในด้านต่างๆ ดังที่กล่าวมานั้น จะเกิดขึ้นได้อย่างทรงพลัง หากบุคคลใดสามารถเรียนรู้เขาวนปัญญาได้ครบทุกด้าน ไม่ว่าจะเขาวนปัญญาด้านวาทศิลป์ เขาวนปัญญาด้านจริยวัตร หรือเขาวนปัญญาด้านมนโหศน์ ย่อมทำให้บุคคลนั้นสามารถรับมือกับปัญหาทุกเรื่องที่ถาโถมเข้ามาในชีวิตทั้งในระดับปัจเจกชน ระดับครอบครัว และระดับชุมชนได้อย่างดี ยิ่ง นิทานพื้นบ้านเมืองเลยจึงไม่ได้เป็นเพียงข้อมูลทางวัฒนธรรมและข้อมูลทางคติชนที่อยู่ในตำราหนังสือเท่านั้น หากแต่ยังเป็นบทเรียนชีวิตที่ถอดประสบการณ์ทางอ้อมมาให้เรียนรู้ได้อย่างลึกซึ้ง เขาวนปัญญาในนิทานพื้นบ้านเมืองเลยจึงนับเป็นทุนทางสังคมของคนท้องถิ่นที่เอื้อประโยชน์ทั้งในระดับปัจเจกชน ในระดับครอบครัว และในระดับชุมชน เมื่อชุมชนมีทุนทางสังคมก็จะทำให้ผู้คนท้องถิ่นดำรงชีวิตอยู่อย่างสงบสุข นับเป็นการจัดระเบียบสังคมโดยอ้อมที่ไม่จำเป็นต้องใช้กฎหมายมาควบคุมคนในสังคม อีกทั้งยังเป็นการสร้างพลังให้สังคมท้องถิ่นเข้มแข็งด้วยการพึ่งพาตนเอง ครอบครัว และชุมชนมากกว่าการแสวงหาการพึ่งพาชุมชนเมืองสังคมอื่น รวมถึงมีอำนาจในการต่อรองต่อสู้กับภัยอื่นที่เข้ามาอีกด้วย

จากการศึกษาการประกอบสร้างเขาวนปัญญาในนิทานพื้นบ้านเมืองเลยในฐานะที่เป็นทุนทางสังคมของคนท้องถิ่น ผู้เขียนได้ตกผลึกความคิดเป็นองค์ความรู้ และนำเสนอเป็นภาพโมเดลไมโครชิฟสมอง ดังนี้

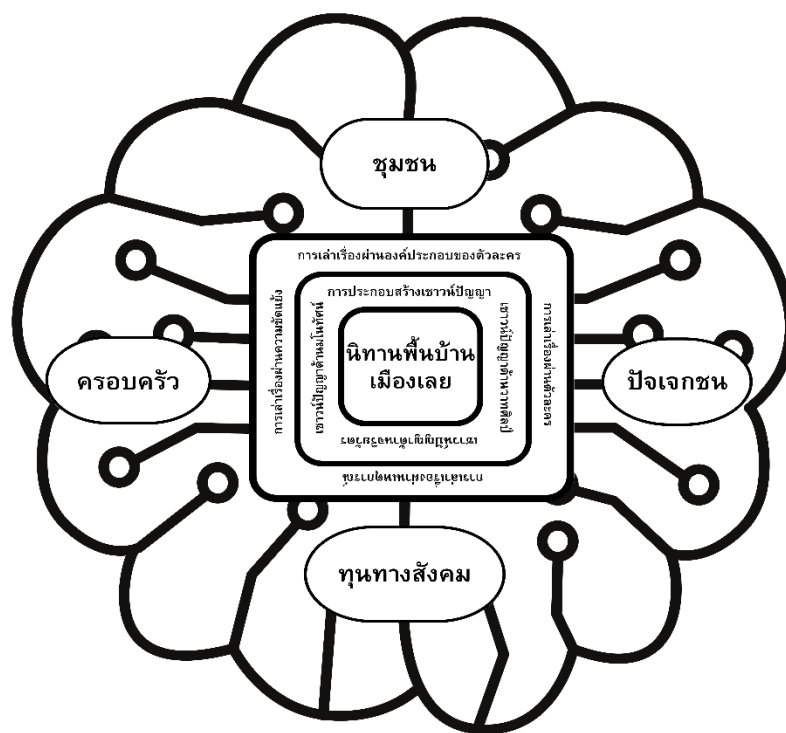

Figure 2: Brain Microchip from the Study of the Construction of Intelligence in Local Folktales of Muang Loei

จากภาพโมเดลไมโครชิฟสมองดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่าเขาวนปัญญาในนิทานพื้นบ้านเมืองเลยมีทั้งหมด 3 ด้านด้วยกัน ได้แก่ เขาวนปัญญาด้านวาทศิลป์ เขาวนปัญญาด้านจริยวัตร และเขาวนปัญญาด้านมนโหศน์ ซึ่งถูกประกอบสร้างขึ้นอย่างมีกระบวนการที่สร้างสรรค์ โดยการเล่าผ่านองค์ประกอบของวรรณกรรม 3 กลวิธี ได้แก่ การเล่าเรื่องผ่านตัวละคร การเล่าเรื่องผ่านเหตุการณ์ และการเล่าเรื่องผ่านความ

ขัดแย้ง ที่ทำให้ผู้อ่านหรือผู้ฟังเข้าถึงเนื้อหาได้ดีจึงเสมือนการฝึกหัดการเรียนรู้ที่ไม่มีวันสิ้นสุดเพราะมีเนื้อหาเชื่อมโยงทั้งในระดับปัจเจกชน ระดับครอบครัว และระดับชุมชน เครือข่ายความสัมพันธ์นี้ผูกโยงเป็นทุนทางสังคมที่เกื้อหนุน เสริมสร้าง และป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาหรือข้อผิดพลาดต่างๆ ผู้คนในสังคมจึงเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกันอย่างปกติสุขและแข็งแกร่งตามแบบฉบับท้องถิ่นที่แฝงฝังรากเหง้าตนเองไว้อย่างสงบงาม

สรุป

การประกอบสร้างเขาวนัปัญญานิทานพื้นบ้านเมืองเลยนับเป็นทุนทางสังคมของคนท้องถิ่นที่มีคุณค่าต่อการศึกษา นิทานพื้นบ้านเมืองเลยมีเขาวนัปัญญาที่น่าสนใจ 3 ด้าน ได้แก่ เขาวนัปัญญาด้านวาทศิลป์ เขาวนัปัญญาด้านจริยวัตร และเขาวนัปัญญาด้านมนโทัศน์ เขาวนัปัญญาด้านวาทศิลป์เป็นเขาวนัปัญญาที่พบมากที่สุด ประกอบด้วยการมีปียวจา การพูดดีจากร้ายกลายเป็นดี และการพูดแสดงวิสัยทัศน์อย่างฉลาด เขาวนัปัญญาด้านจริยวัตร ประกอบไปด้วย ความอดทนอดกลั้น และความสามัคคีไม่ทิ้งพวกพ้อง เขาวนัปัญญาด้านมนโทัศน์ ประกอบไปด้วยการวางแผนพัฒนาอาชีพทำมาหากิน และการค้นหาเหตุผลที่ดีในการตัดสินใจ ซึ่งเขาวนัปัญญาทั้งหมดล้วนเกิดขึ้นอย่างมีกระบวนการที่สร้างสรรค์ คือ การเล่าเรื่องผ่านองค์ประกอบของวรรณกรรมอันมีกลวิธีที่โดดเด่น 3 แบบ ได้แก่ การเล่าเรื่องผ่านตัวละคร การเล่าเรื่องผ่านเหตุการณ์ และการเล่าเรื่องผ่านความขัดแย้ง กลวิธีทั้งหมดดังกล่าวแสดงให้เห็นเขาวนัปัญญาอันชาญฉลาดในการประกอบสร้างเขาวนัปัญญาอันเป็นบทเรียนชีวิตล้ำค่าให้แก่ผู้คน และนำไปสู่การเป็นทุนทางสังคมที่สร้างสายสัมพันธ์โยงใยคนท้องถิ่นทั้งในระดับปัจเจกชน ระดับครอบครัว และในระดับชุมชน

References

- Anantasant, S. (1995). *Comparative Folktales*. (2nd ed.). Bangkok: Ramkhamhaeng University Press.
- Bruce, S. (2016). *Sociology: A Pocket Edition*. Bangkok: Openworlds.
- Damsri, W. (1996). *Folktales: Nakhon Si Thammarat Local Cultural Heritage*. Nakhon Si Thammarat: Cultural Arts Center Nakhon Si Thammarat Rajabhat University.
- Hongsuwan, P. (2018). *Folklore and Social*. KhonKaen: Klangnana.
- Louiyapong, K. (2013). *Films and Construction of Society, People, History and Nation*. Bangkok: Chulalongkorn University Press.
- Romratanaphan, W. (2005). *Social Capital*. Bangkok: Learning for Community Happiness Project.
- Royal Institute Edition. (2012). *Dictionary of Educational Terms: Royal Institute*. Bangkok: Royal Institute.
- Sangkhaphanthanon, Th. (1996). *Literary Criticism*. Pathum Thani: Nakhon.
- Saratassananan, S. (1992). *Folk Tales of Muang Loei*. Loei: Art and Culture Center of Loei Teacher College and Namjai Found.
- Sirasunthorn, P. (2015). *Knowledge, Power, and Health: From Theory to Practice*. Bangkok: Chulalongkorn University Press.
- Sukkhong, S. (2023). *Isan Didactic Literature: Knowledge Construction and the Relationship to Other Literature*. (Doctoral Dissertation). Mahasarakham University. Mahasarakham.

- Tariya, S. (1996). *Analysis of Folk Tales of Loei Province*. (Master's Thesis). Naresuan University. Phitsanulok.
- Taweewan, W., & Srichok, P. (2022). The Analysis of Folk Tales and Folk Media of Loei Province. *Research and Development Journal, Loei Rajabhat University*, 17(59), 75-83.
- Thanyaparakob, S., & Hongsuwan, P. (2017). Tai Loei Myths of Towns and Social Practices Related to Ethnic Consciousness. *Humanities and Social Sciences Journal*, 8(1), 122-154.
- Thitathan Na Thalang, S. (1994). *Tales and Games in the Local Area: A Study of Folklore in Thai Social Contexts*. Bangkok: Matichon.

หลักการกับการไกล่เกลี่ยในคดีอาญา*

Dhamma and Mediation in Criminal Cases

¹อภิณฐา ไส้ไหม, พระปราโมทย์ วาทโกวิโท และ อุดุลย์ ชันทอง

¹Apinada Saimai, Phra Pramote Vadagovido and Adul Khunthong

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Graduate School, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: apinada.s@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสะท้อนหลักการที่เอื้อต่อการไกล่เกลี่ยคดีอาญาในศาลอุทธรณ์ โดยศึกษาจากคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา เอกสาร งานวิจัยและมุมมองของนักวิชาการทางพระพุทธศาสนา ที่เกี่ยวข้อง กับหลักการแนวคิดทฤษฎี และกระบวนการ วิธีการ ของการทำหน้าที่เป็นผู้ไกล่เกลี่ย เสมือนเป็น โค้ช ให้ข้อคิด ทางออกของคู่ความ ผู้กระทำความผิด และการบรรเทาความเสียหายหรือความทุกข์ของผู้เสียหาย รวมถึงครอบครัวผู้เกี่ยวข้อง เพื่อนำเสนอให้เห็นแนวทาง วิธีปฏิบัติที่เป็น อัตลักษณ์ และสอดคล้อง กับหลักการ ที่เอื้อต่อการไกล่เกลี่ยในคดีอาญาโดยนำหลักของอริยสัจ 4 เป็นกรอบกระบวนการไกล่เกลี่ย ซึ่งในปัจจุบันนี้หลักการแนวคิดกระบวนการไกล่เกลี่ยถูกนำมาใช้ในศาลยุติธรรมไทยทั้งศาลชั้นต้น และ ศาลชั้นอุทธรณ์ โดยอาศัยผู้ประนีประนอมทำหน้าที่เป็นคนกลางไกล่เกลี่ย ซึ่งผู้ประนีประนอม ที่ได้รับการ คัดเลือกเข้ามาช่วยงานศาลยุติธรรม เป็นผู้ทำหน้าที่คอยช่วยเหลือ ในการไกล่เกลี่ยประนีประนอมยอมความ คู่ขัดแย้งมีสิทธิเสรีภาพในการตัดสินใจ หากตกลงกันได้ จะทำให้คู่ความประหยัดค่าใช้จ่าย ประหยัดเวลา ลดปริมาณคดีในศาล และยังอาจรักษาความสัมพันธ์ของคู่กรณีไว้ได้ บทบาทหน้าที่ผู้ไกล่เกลี่ยไม่มีอำนาจชี้ขาด บังคับ ผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยต้องมีความเป็นกลาง มีทัศนคติเชิงบวก มีพฤติกรรมน่าเคารพเชื่อถือ รักษาความลับ เป็นต้น ในมุมมองพระพุทธศาสนาการทำหน้าที่เป็นผู้ไกล่เกลี่ยต้องมุ่งให้คู่ขัดแย้งรู้จักควบคุมอารมณ์ ลดละ อกุศลมูลให้เบาบางลง กระตุ้นสร้างให้เกิดการนึกคิดด้วยเหตุด้วยผล การจะกระทำดังกล่าวดังกล่าว ต้องมี องค์ประกอบหลักธรรม คือ การมีสติตื่นรู้ การใคร่ครวญ ระมัดระวัง สุขุม และมีจิตเมตตา อันเป็น องค์ประกอบของหลักไตรสิกขาซึ่งเป็นหลักธรรมสำคัญที่ใช้เป็นข้อปฏิบัติ อบรมจิต เพื่อกำจัดกิเลสตัณหา เป็นกระบวนการ ในการจัดตั้งระเบียบแบบแผนเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตการอยู่ร่วมกันของมนุษย์ คือ ศีล, สมาธิ, ปัญญา ด้วยหลัก 3 ประการ: นำปฏิบัติ, พัฒนาจิต, พิชิตทางสว่าง, จะสามารถเกิดการเชื่อมโยงสู่ การปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ เมื่อเอาธรรมไปทำหรือปฏิบัติ ย่อมเกิดบทบาทการทำหน้าที่ ในแนวทาง การไกล่เกลี่ยคดีอาญา ตามหลักพุทธสันติวิธี ที่มีความสมบูรณ์ และ มีประสิทธิภาพรอบด้าน การนำหลักธรรม มาใช้ไกล่เกลี่ย จึงเป็นองค์ประกอบสำคัญที่เหมาะสมในการไกล่เกลี่ยคดีอาญาในศาลอุทธรณ์

คำสำคัญ: หลักธรรม; การไกล่เกลี่ย; คดีอาญา

Abstract

The research article aimed to reflect the Dhamma conducive to mediation of criminal cases in the Court of Appeal. The data were collected from Buddhist texts, documents, research works, and Buddhist experts' opinions on concepts, processes, and methods of acting as a mediator. Mediators act as coaches, providing solutions to both parties to the conflict and offenders, as well as easing the suffering of victims and their families. Mediators must offer guidelines and practices that are identity and consistent with the Dhamma in order to facilitate criminal case mediation, with *Ariyasacca* (the four noble truths) functioning as the meditation framework. The principles and concepts of the mediation process are currently used at the Thai Court of Justice, both the Court of First Instance and the Court of Appeal. Mediators are chosen to work as a middle person to mediate the dispute and assist the Court of Justice. Both parties to the conflict have the right to make their own decisions, but if they can reach an agreement, it will save money and time, reduce the number of cases in court, and maintain the relationship of both parties. Mediators do not have arbitrary powers and must retain their impartiality by thinking positively, behaving respectfully, and keeping secrets. According to Buddhism, mediators must attempt to moderate both parties' emotions, alleviate unwholesome actions, and promote reasonable thought. This requires having mindfulness, contemplation, carefulness, tranquility, and loving-kindness. This is one of the components of *Tisikkhā* (the threefold learning), which is an important Dhamma to cultivate the mind and eliminate defilements. *Tisikkhā*, which consists of *Sīla* (precepts), *Samādhi* (concentration), and *Paññā* (wisdom), serves as a base for coexistence in society, involving practice, mental development, and attaining enlightenment. As a result, mediators will be able to practice the Dhamma more successfully and effectively mediate criminal cases using Buddhist peaceful means. The use of Dhamma in mediation is a significant component that is appropriate for mediation of criminal cases in the Court of Appeal.

Keywords: Dhamma; Mediation; Criminal Cases

บทนำ

ตั้งแต่อดีตประเทศไทยได้มีการพัฒนาประเทศทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองอย่างก้าวกระโดด ในบางครั้งมีผลกระทบต่อนิติและหน้าที่ของประชาชนต่างๆ ตามมา นอกจากนี้ยังเกิดปัญหาทางสังคมอื่นๆ อันเนื่องมาจากการพัฒนาประเทศที่รวดเร็วเกินไปจนขาดการวางแผนที่ดี ปัจจุบันประเทศไทยได้มีการจัดทำยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี พ.ศ. 2561-2580 (Royal Thai Government Gazette, 2018) เป็นเป้าหมายการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืนตามหลักธรรมาภิบาล เพื่อใช้เป็นกรอบในการจัดทำแผนต่างๆ ให้สอดคล้องและบูรณาการกันเพื่อให้เกิดเป็นพลังผลักดันร่วมกันไปสู่เป้าหมาย ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี เป็นยุทธศาสตร์ชาติฉบับแรกของประเทศไทยตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ซึ่งจะต้องนำไปสู่การปฏิบัติเพื่อให้ประเทศไทยบรรลุวิสัยทัศน์ ภายในระยะเวลา 20 ปี โดยมียุทธศาสตร์สำคัญที่เป็นปัจจัยสนับสนุนยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศ คือแผนพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการและการเข้าถึงการ

ให้บริการของภาครัฐ และได้กำหนดแผนแม่บทการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ ฉบับที่ 3 พ.ศ. 2562-2565 กำหนดให้มีคณะกรรมการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติจัดทำแผนแม่บทการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ เพื่อเป็นแนวทางสำหรับความร่วมมือในการบริหารงานยุติธรรมระหว่างหน่วยงานของรัฐและองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานยุติธรรม สาระสำคัญของแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ ประเด็น กฎหมาย และกระบวนการยุติธรรม พ.ศ. 2561-2580 ได้กำหนดยุทธศาสตร์สำคัญไว้ 5 ด้าน คือ ยุทธศาสตร์ที่ 1 เสริมสร้างความรู้ความเข้าใจการมีส่วนร่วมด้านกฎหมาย กระบวนการยุติธรรม ยุทธศาสตร์ที่ 2 การส่งเสริมและพัฒนากระบวนการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาททั้งทางอาญา ทางแพ่งและพาณิชย์และทางปกครอง ยุทธศาสตร์ที่ 3 การพัฒนากฎหมายและระบบ บริหารงานยุติธรรม ยุทธศาสตร์ ที่ 4 พัฒนาระบบการปฏิบัติ ต่อผู้กระทำความผิดและยุทธศาสตร์ที่ 5 การขับเคลื่อนกระบวนการ ยุติธรรมด้วยดิจิทัล (Royal Thai Government Gazette, 2018) ทั้งยังมีการจัดตั้งคณะกรรมการเสริมสร้างสมานฉันท์แห่งชาติและแผนแม่บท

และแผนแม่บทยุทธศาสตร์การเสริมสร้างสมานฉันท์แห่งชาติ พ.ศ. 2563-2565 (Thanyasiri, 2021) ได้มีการสรุปแนวคิดเกี่ยวกับความขัดแย้ง และการสร้างความสมานฉันท์ ในเรื่องกระบวนการยุติธรรมทางเลือก (Alternative Dispute Resolution หรือ ADR) สำหรับศาลยุติธรรมได้มีการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ทุก 4 ปี เพื่อวางเป้าหมายการพัฒนาการบริหารศาลมาโดยตลอดอันเป็นการสอดคล้องกับกรอบแผนแม่บทฉบับที่ 3 พ.ศ.2562 -2565 ข้างต้น ในปัจจุบันแผนยุทธศาสตร์ศาลยุติธรรม พ.ศ.2565-2568 (The Court of Justice of Thailand, 2022) ความสำคัญในยุทธศาสตร์ แต่ละด้านของศาลยุติธรรม มีเป้าประสงค์ ในการสร้างความเชื่อมั่นศรัทธา ในการเสริมสร้างการอำนวยความสะดวกยุติธรรม การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน ที่มีความสะดวก รวดเร็ว ประหยัดและเป็นธรรม ในปัจจุบันได้มีการจัดตั้ง ศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ทั่วประเทศทั้งในศาลชั้นต้น และ ศาลชั้นอุทธรณ์ มีการตั้งผู้ประนีประนอม มาช่วยเหลือผู้พิพากษาทำการไกล่เกลี่ย (Royal Thai Government Gazette, 2011) นอกจากนี้ สำนักงานศาลยุติธรรมยังได้ออกระเบียบ ข้อกำหนดว่าด้วยการไกล่เกลี่ยคดีในชั้นอุทธรณ์ไว้ในหมวดที่5 มีการกำหนดกรอบแนวทางอำนาจหน้าที่ให้ศาลอุทธรณ์สามารถดำเนินการนำคดี เข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยได้หลากหลายวิธีรวมถึงการเชิญชวนคู่ความให้เข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยได้อีกด้วยต่อมาในปี พ.ศ.2560 ศาลยุติธรรมได้ออกระเบียบคณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรมว่าด้วยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในคดีอาญา (Court of Justice, 2019) และข้อกำหนดของประธานศาลฎีกา ว่าด้วยการไกล่เกลี่ย ฉบับที่ 2 (Royal Thai Government Gazette, 2017) เป็นการส่งเสริมให้นำวิธีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทไปใช้กับคดีอาญาบางประเภทจะเป็นการอำนวยความสะดวกยุติธรรมโดยผู้เสียหายมีส่วนร่วมและกำหนดประเภทคดี หลักเกณฑ์ และวิธีไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในคดีอาญา โดยมีสาระสำคัญในเรื่องการนำคดีอาญาที่อาจไกล่เกลี่ยได้ ได้แก่ 1) คดีความผิดอันยอมความได้ 2) คดีความผิดที่ราษฎรเป็นโจทก์ฟ้องกันเอง ทั้งยังให้ความสำคัญ ให้ผู้เสียหายมีสิทธิเข้าร่วมกระบวนการไกล่เกลี่ย อีกทั้งในปี พ.ศ. 2563 ยังได้มี ประกาศออกข้อกำหนดของประธานศาลฎีกา 12 ข้อ เกี่ยวกับแนวทางการปฏิบัติต่อผู้เสียหายในคดีอาญา พ.ศ.2563 (Royal Thai Government Gazette, 2020) สาระสำคัญในข้อกำหนด เรื่องการเยียวยาผู้เสียหาย ในข้อ 8 ศาลพึงให้ความรู้และคำแนะนำแก่ผู้เสียหายโดยเฉพาะอย่างยิ่งการแจ้งให้ทราบถึงสิทธิที่จะได้รับการเยียวยา ความเสียหาย รวมถึงให้ ความช่วยเหลือแก่ผู้เสียหายตามสมควรในการดำเนินการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทน ค่าตอบแทน หรือ การช่วยเหลืออย่างอื่นที่จำเป็น และสาระสำคัญใน ข้อ 9 ศาลพึงช่วยเหลือแนะนำผู้เสียหาย ในการเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาท ระหว่างผู้เสียหายกับจำเลยเพื่อให้ผู้เสียหายได้รับการเยียวยาความเสียหายที่เป็นธรรม รวดเร็ว และเป็นที่ยอมรับกับทุกฝ่าย ซึ่งสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 ภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปีที่กำหนดกรอบแนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมทางเลือก (Alternative Dispute Resolution หรือ ADR) หมายถึง การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพให้ความเป็น

ธรรมในทางกฎหมาย เป็นการพัฒนาระบบการปฏิบัติ ต่อผู้กระทำผิด และผู้เสียหายซึ่งได้สอดคล้องกับ สำนักงานศาลยุติธรรมที่ได้ส่งเสริมให้น้ำวิธีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทไปใช้กับคดีอาญา เป็นการปฏิรูป กระบวนการยุติและการอำนวยความยุติธรรม ให้ผู้เสียหายและจำเลยได้มีโอกาสในการหันหน้าเข้าพูดคุย แก่ใจ จนเกิดความพึงพอใจทั้งสองฝ่ายเป็นการเข้าถึงความยุติธรรมอย่างแท้จริงการเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ย และประนอมข้อพิพาท ที่มุ่งเน้นการแก้ไขปรับเปลี่ยนพฤติกรรมผู้กระทำผิดให้สำนึก และแก้ไขชดใช้เพื่อให้ ผู้เสียหายได้รับการเยียวยาความเสียหายในผลกระทบที่ได้รับจากการกระทำของจำเลย จนเกิดความพึงพอใจ ทั้งสองฝ่าย จากแผนยุทธศาสตร์ชาติและยุทธศาสตร์ศาลยุติธรรมได้ดำเนินไปในทิศทางและสอดคล้องกันต่อการ ดำเนินการ ค้ำครองสิทธิ เสรีภาพ ของคู่ความ และประชาชนอย่างชัดเจน “ผู้ประนีประนอม” จึงเป็นกลไก หนึ่งของกระบวนการ การค้ำครองสิทธิของผู้เสียหายให้ได้รับการชดเชยเยียวยาเพื่อลดผลกระทบ ทั้งด้าน จิตใจและความเสียหายด้านทรัพย์สิน ด้วยความรวดเร็วและเป็นรูปธรรม รวมถึงเสรีภาพของผู้กระทำความผิด การได้มีโอกาสผู้กระทำความผิดได้มีโอกาสแก้ไข ความผิดด้วยการชดใช้เยียวยาเพื่อลดผลกระทบที่ตนได้ กระทำ ได้สำนึกในความผิดและสิ่งที่ตนได้กระทำ ได้มีโอกาสกลับตน เป็นคนดีและทำประโยชน์ให้ชุมชน เป็นการสร้างความปลอดภัยและความสงบสุขให้เกิดขึ้นในสังคม

จากยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี สู่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฉบับที่12 ที่สอดคล้องแผนยุทธศาสตร์ ของศาลยุติธรรมจะเห็นได้ว่า กระบวนการยุติธรรมได้มีการพัฒนาปรับปรุง ทั้งกฎหมาย วิธีการ และ ให้ความสำคัญต่อกระบวนการยุติธรรมทางเลือกมากยิ่งขึ้น มีการออกระเบียบข้อบังคับ กำหนดวิธีการในการ นำคดีอาญาเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางเลือก หรือการไกล่เกลี่ยในคดีอาญา รวมถึงการให้ความสำคัญต่อ ผู้เสียหายมากยิ่งขึ้น เป็นการปรับเปลี่ยนแนวคิด ที่ในอดีตกระบวนการยุติธรรมมุ่งเน้นให้โอกาสผู้กระทำผิด หาข้อมูลมาแก้ต่างต่อสู้ข้อกล่าวหา และเน้นการนำผู้กระทำผิดมาลงโทษ โดยไม่ได้หันไปมองถึงความรู้สึก ผลกระทบต่อผู้ถูกกระทำว่ามีผลเช่นไร ในปัจจุบันมีการนำคดีอาญาเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ย ทั้งในศาล ชั้นต้น และศาลชั้นอุทธรณ์ โดยมุ่งเน้นการชดเชย เยียวยา ความเสียหายของผู้ถูกกระทำ ทั้งให้โอกาสจำเลย หรือผู้กระทำความผิดได้มีโอกาสแก้ไขความผิดของตน ชดใช้เยียวยา ความเสียหายต่อผู้เสียหาย บทความนี้ จึงขอเน้นศึกษาถึงหลักธรรมที่ใช้ไกล่เกลี่ยคดีอาญาในศาลชั้นอุทธรณ์ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา วิเคราะห์ นำเสนอหลักธรรมที่ผู้ประนีประนอมสามารถนำมาประยุกต์ใช้เชื่อมโยงสู่การปฏิบัติในการไกล่เกลี่ยได้ อย่างมีประสิทธิภาพ เป็นการแสวงหาทางออกที่เหมาะสมร่วมกัน ในระบบศาลยุติธรรม สำหรับศาลอุทธรณ์ (กลาง) กรุงเทพฯ ได้มีการออกระเบียบข้อบังคับว่าด้วยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในศาลอุทธรณ์ พ.ศ.2562 (Uthaithani Provincial Court, 2019) โดยมีระเบียบข้อปฏิบัติกำหนดการนำคดีเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ย มีการจัดตั้งคณะกรรมการบริหารคดีที่เข้าสู่การไกล่เกลี่ยและจัดตั้งคณะกรรมการบริหารศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับ ข้อพิพาท และการแต่งตั้งผู้ประนีประนอมผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ย สำหรับในการไกล่เกลี่ยคดีในศาลชั้นอุทธรณ์ คดีที่ขึ้นสู่ศาลอุทธรณ์ทุกคดีได้มีคำพิพากษาคัดสินคดีมาแล้ว อาจหมายถึงเสรีภาพ หากผู้กระทำผิดที่ได้ถูก ศาลตัดสินลงโทษจำขังในศาลชั้นต้นมาแล้ว จึงเป็นโอกาสที่จำเลยหรือผู้กระทำผิด จะได้มีโอกาส ในการสำนึก ตนถึงผลแห่งการกระทำที่ตนได้กระทำความเสียหายต่อผู้ถูกกระทำว่ามากน้อยอย่างไร และให้โอกาสผู้กระทำ ผิดในการเยียวยาชดใช้เพื่อลดผลกระทบแก่ผู้เสียหายได้อีก ในการเจรจาให้ผู้กระทำความผิดได้สำนึกตน อย่างจริงใจเป็นเรื่องสำคัญและเป่าประสงค์ในการสร้างกระบวนการเจรจา ในปัจจุบันกล่าวได้ว่าสถานะและ บทบาทของผู้เสียหายในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาได้เปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นกว่าแต่ก่อน ที่ได้หัน กลับมามีมุมมองและให้ความสำคัญ ในการรับฟังความคิดเห็นหรือความกังวลใจและผลกระทบของผู้เสียหาย อย่างจริงจัง และผู้เสียหายได้รับการเยียวยา ความเสียหายที่เป็นธรรม รวดเร็ว และเป็นที่พอใจแก่ทุกฝ่าย เพราะหากจะกล่าวถึงกระบวนการยุติธรรมในศาลตามปกติแต่เดิม ที่เริ่มจากการฟ้องร้องคดีที่เกิดจากการ

กระทำความผิดของจำเลยหรือผลกระทบที่ผู้เสียหายได้รับต่อการกระทำของจำเลยต้องมีการดำเนินการ และขั้นตอน ที่ต้องใช้ระยะเวลา ค่าใช้จ่ายกว่าศาลจะตัดสินหรือมีคำพิพากษา และคดีสิ้นสุด แต่ผลกระทบจากความเสียหายทั้งทรัพย์สิน จิตใจของผู้เสียหายที่ยังไม่ได้รับการเยียวยา ดูแล อีกทั้งเมื่อมีคำตัดสินพิพากษาสิ้นสุด จำเลยถูกลงโทษสาสมกับความผิด ก็ไม่ได้หมายถึงผู้เสียหายจะได้รับการดูแล เยียวยา ชดเชยผลกระทบจากจำเลย ในปัจจุบันศาลยุติธรรมได้หันกลับมาสนใจ ให้ความสำคัญ ผลกระทบต่อผู้เสียหาย ผู้เกี่ยวข้องและสังคม มากขึ้น ทั้งจากการปรับปรุงบทบัญญัติข้อกฎหมายที่ให้ความสำคัญต่อการกระบวนกรยุติธรรมในคดีอาญา ที่ให้ความสำคัญต่อการชดเชย เยียวยา ผู้เสียหาย ผู้เกี่ยวข้อง และสังคม รวมถึงการแก้ไขจำเลย มากกว่าการแก้แค้น การลงโทษต่อผู้กระทำความผิดเพียงอย่างเดียว ศาลยุติธรรมจึงมีการนำคดีอาญาทั้งที่ยอมความได้ และยอมความไม่ได้ตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 56 และที่ประชาชนฟ้องกันเองเข้าสู่กระบวนการเจรจาไกล่เกลี่ย ให้โอกาสผู้เสียหายได้มีโอกาสบอกเล่าผลกระทบความเสียหายที่เกิดจากการกระทำของจำเลยหรือผู้กระทำความผิดได้รับรู้ ได้มีโอกาสแก้ไขในความผิดของตน โดยการพูดคุยเจรจา ปรับความเข้าใจ แก้ไข ซึ่งจะเป็นผลดีทั้ง ผู้เสียหาย และผู้กระทำความผิด และสังคมเกิดสันติสุข

หลักการที่ใช้กับการไกล่เกลี่ยในคดีอาญา

จากการขับเคลื่อนแนวทางนโยบายดังกล่าว คุณสมบัติของผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยจึงเป็นประเด็นความสำคัญ ที่ผู้ไกล่เกลี่ยต้องมีการศึกษาข้อมูล มีความรู้ เข้าใจความเป็นมาของคดี หรือการไต่สวนวิเคราะหข้อมูลให้รอบด้านเป็นสิ่งสำคัญ โดยเฉพาะผู้ไกล่เกลี่ยที่ทำหน้าที่ในศาลชั้นอุทธรณ์จำเป็นต้องมีภูมิรู้ ภูมิธรรม หรืออย่างน้อยต้องเข้าใจ ในหลักการ ขั้นตอนที่ชัดเจน รู้ระเบียบ ข้อบังคับรวมถึงความรู้ในข้อกฎหมายพื้นฐานที่สำคัญๆ เพื่อสร้างการยอมรับและความน่าเชื่อถือ มีความอดกลั้นและอดทนสูง (Restraint) เป็นผู้ฟังที่มีประสิทธิภาพ มีความเข้าใจในหลักจิตวิทยาหรือหยั่งรู้ใจและจริตของคู่พิพาท ซื่อสัตย์ สุจริตไม่แสวงหาผลประโยชน์ มีความยืดหยุ่น มีสติปัญญา มีความเป็นกลาง (Impartiality) ที่สำคัญต้องมีความเมตตากรุณาไม่มีความรู้สึกรอคติ ไม่เป็นผู้ตัดสิน มีการจัดการอารมณ์ของตนเอง และคู่พิพาทด้วยหลักธรรมทางศาสนาที่จำเป็นต้องนำมาประยุกต์ใช้ในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทคดีอาญา จากการเปลี่ยนแปลงรูปแบบของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ที่เดิมกฎหมายเคยมุ่งเน้นในการลงโทษผู้กระทำความผิด และให้โอกาสผู้กระทำความผิดได้หาหลักฐานต่อสู้ เพียงอย่างเดียว ในปัจจุบันได้หันกลับมาให้ความสนใจผู้เสียหายมากขึ้น มีการปรับปรุงทั้งระเบียบวิธีปฏิบัติในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา โดยการออกระเบียบ รวมถึงมีข้อเสนอแนะของประธานศาลฎีกา ที่เปิดให้โอกาสผู้เสียหายได้มีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรมมากขึ้น โดยให้ผู้เสียหายได้มีโอกาสเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ย เพื่อได้รับการเยียวยา ชดเชย ความเสียหายที่ตนได้รับผลกระทบ จึงเป็นแนวทางที่ดีทั้งต่อผู้เสียหายจะได้มีโอกาสได้เรียกร้อง บอกเล่าถึงความเสียหายและผลกระทบที่เกิดขึ้น ให้ผู้กระทำความผิดได้เกิดการสำนึกผิด ได้มีโอกาสแก้ไข เยียวยาแก่ผู้เสียหาย ได้เกิดการร่วมคิด แก้ไขความกังวลของสังคมหรือผู้เกี่ยวข้อง เพื่อให้เกิดความพอใจ ความเข้าใจ ทั้งผู้เสียหาย ผู้กระทำความผิด และสังคมเกิดความสงบสุข ซึ่งผู้ที่ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยในคดีอาญาของศาลยุติธรรมโดยเฉพาะศาลอุทธรณ์สมควรจะต้องมีองค์ความรู้ ทั้งข้อกฎหมายพื้นฐานและด้านกระบวนการ ขั้นตอนทางอาญารวมถึงความรู้ด้านหลักธรรม คำสอนทางพระพุทธศาสนา ความสำคัญที่ผู้ไกล่เกลี่ยต้องมีสติ มีขันติ มีเมตตา มีการนำหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา มาเชื่อมโยงสู่การปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพเพื่อให้เกิดการสำนึก เกิดการให้อภัย และให้โอกาส ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อกระบวนการไกล่เกลี่ยในคดีอาญา เพราะในคดีอาญาไม่ได้มีผลแค่ตัวเงิน ยังมีเรื่องสภาวะจิตใจ และความรู้สึกของผู้เสียหาย รวมถึงผลกระทบต่อสังคมด้วย อีกทั้งบางคดีอาจมีผลต่อการดำรงชีวิตในอนาคตของผู้เสียหายด้วย ทั้งคำพิพากษาในศาลชั้นต้นอาจมีผลต่อเสรีภาพ

ของผู้กระทำความผิดอีกด้วย กระบวนการเจรจาไกล่เกลี่ยในคดีอาญา จึงมุ่งเน้นการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้กระทำความผิดเพื่อไม่ให้กลับมากระทำความผิดอีก ให้ได้เกิดการสำนึกต่อการกระทำ และเกิดการเยียวยาจิตใจ การขอโทษ เพื่อลดผลกระทบต่องูเสียหาย อีกทั้งให้เกิดการสำนึกผิดอย่างจริงใจของผู้กระทำความผิด การกลับตัวเป็นคนดีของผู้กระทำความผิด ไม่กลับมากระทำความผิดซ้ำอีก อันจะเป็นประโยชน์ต่อสังคมและประเทศชาติต่อไป

กระบวนการยุติธรรมทางอาญาในอดีตถึงในปัจจุบัน

Limprangsi (2009) ได้กล่าวถึง กระบวนการยุติธรรมทางอาญากับวัตถุประสงค์การลงโทษในหนังสือ การไกล่เกลี่ยพินัยกรรมในคดีอาญา ว่าในการดำเนินคดีอาญาปกติ วัตถุประสงค์ของการดำเนินคดี คือการมุ่งเน้นที่จะหาผู้กระทำความผิดมาลงโทษตามกฎหมายที่กำหนด การที่สังคมใช้ทรัพยากรจำนวนมากสร้างระบบกระบวนการยุติธรรมทางอาญาขึ้น เพื่อที่จะนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษนี้ วัตถุประสงค์สำคัญที่เป็นเป้าหมายของกระบวนการประกอบด้วย 1) เพื่อแก้แค้นทดแทน (Retribution) 2) เพื่อป้องปรามความผิด (Deterrence) 3) เพื่อกักขังสังคม (Incapacitation) 4) เพื่อแก้ไขฟื้นฟู (Rehabilitation) และไม่ได้ให้บทบาทของผู้เสียหายในกระบวนการยุติธรรม แนวทางการดำเนินการในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ดังที่กล่าวถึงข้างต้นจะเห็นได้ว่ามีส่วนเกี่ยวข้องกับผู้อยู่น้อยมากเนื่องจากจุดสนใจหลักอยู่ที่การพิสูจน์ความผิดหรือความบริสุทธิ์ของจำเลยเป็นสำคัญ ในปัจจุบันอาจกล่าวได้ว่าสถานะและบทบาทของผู้เสียหายในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาได้เปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นกว่าแต่ก่อน จากการแก้ไขปรับปรุงประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ฉบับที่ 24 ที่เปิดโอกาสผู้เสียหายสามารถยื่นคำร้องขอให้จำเลยชดเชยค่าสินไหมทดแทนในคดีอาญาที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์อยู่ได้ แต่การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวก็เป็นเพียงการทำให้กระบวนการที่มีอยู่แต่เดิมมีความกระชับและสะดวกมากขึ้นเท่านั้น

ในหลายช่วงปีที่ผ่านมา หนึ่งในปัญหาสำคัญที่มักกล่าวถึงของกระบวนการยุติธรรมคือ “ปัญหานักโทษล้นเรือนจำ” รวมถึงอัตราการกระทำความผิดซ้ำที่ไม่ได้ลดลง ทำให้เกิดการพูดคุยและแสวงหาแนวทางอื่นๆ เพื่อนำมาใช้ในการแก้ปัญหาดังกล่าว (Phuriwikrai 2020) หนึ่งในแนวคิดที่ได้รับการพูดถึงในระดับโลกคือ “กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์” (Restorative Justice) ซึ่งเป็นแนวคิดที่นำหลักความสมานฉันท์มามุ่งฟื้นฟูผู้กระทำความผิด และเยียวยาผู้เสียหาย ผ่านการเจรจาไกล่เกลี่ยระหว่างคู่พิพาททั้งสองฝ่าย ในกรณีที่เหมาะสม (Kittayarak, 2022) และกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ได้รับการตระหนักถึงความสำคัญมากขึ้นในฐานะ “มาตรการ” ที่จะช่วยส่งเสริมหลักนิติธรรมและการเข้าถึงความยุติธรรม โดยกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์เป็นกระบวนการที่เปิดโอกาสให้ผู้กระทำความผิด ผู้เสียหาย และชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาอาชญากรรม และ ผลสุดท้ายที่ได้คือ “การบรรเทาความเจ็บปวดของผู้ถูกกระทำ และ สนับสนุนการกลับคืนสู่สังคมของผู้กระทำความผิด และ ผู้เสียหาย” ส่วน Limprangsi (2009) ได้กล่าวถึง กระบวนการสร้าง “ความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์” (Restorative Justice) มีการพูดถึงการพัฒนาแนวคิดของการสร้าง ความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ให้เป็นรูปธรรม ได้กล่าวถึงหลักการของ ความมุ่งหมายของกระบวนการสร้าง “ความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์” ว่ามีหลักที่สำคัญ 3 ประการ 1) หลักการเยียวยา 2) หลักการสร้างสำนึก 3) หลักการพินัยกรรม จึงกล่าวได้ว่าในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาปกติไม่อาจเรียกได้ว่าเป็นการกระทำที่ผิด เพราะวัตถุประสงค์ของการดำเนินคดีที่เกิดขึ้นในชั้นตำรวจ ชั้นอัยการ ชั้นศาล เพื่อพิสูจน์ความผิดของจำเลย กระบวนการต่างๆ ไม่ได้สร้างขึ้นมาเพื่อพิสูจน์ความเสียหายของผู้เสียหาย ข้อคิดที่ต้องคำนึงถึง หากเราต้องการจะเปลี่ยนความสนใจทั้งของตัวเองและกระบวนการที่เกี่ยวข้องทั้งหมดให้หันมาสนใจและ ให้ความสำคัญกับ ผู้เสียหาย มากขึ้น ประการแรก คือ การเยียวยาความเสียหายหรือผลกระทบ

ที่เกิดขึ้น การเยียวยาในที่นี้ไม่ได้หมายถึงการเยียวยาในทางกายภาพด้วยการเอายาไปรักษาแผลหากแต่เป็นการเยียวยาในแง่ความรู้สึกที่เกิดขึ้นหรือเป็นผลต่อเนื่องจากการกระทำความผิดอาญา

จากการได้พบทวนวรรณกรรมหลักการแนวคิดเกี่ยวกับหลักธรรม ที่จะนำมาใช้เชื่อมโยงสู่กระบวนการไกล่เกลี่ย โดยหลักธรรมที่จะนำมากล่าวคือ หลักไตรสิกขา ซึ่งเป็นหลักธรรมที่มีความสำคัญประกอบด้วยศีล สมาธิ ปัญญา เป็นหลักธรรมที่สามารถนำมาใช้ในชีวิตประจำวันโดยจะขาดเสียมิได้ ถ้าขาดเสียจะทำให้สังคมไม่มีความสุข เกิดความวุ่นวาย เช่น ศีลแปลว่าปรกติ พุดเป็นปรกติ คิดปรกติ ถ้าพุดคิดไม่ปรกติก็จะเกิดความวุ่นวายขึ้นอย่างแน่นอน จากการศึกษาจากแหล่งข้อมูลต่างๆ พบว่าแนวคิดทฤษฎีที่ว่าด้วยหลักไตรสิกขา

คำว่า ไตรสิกขา ในพจนานุกรมพุทธศาสตร์ หมายถึง สิกขา 3 คือข้อสำหรับศึกษา, ข้อปฏิบัติที่พึงศึกษา, โดยการฝึกฝนอบรมตนในเรื่องที่พึงศึกษา 3 อย่าง คือ 1) อธิศีลสิกขา คือการอบรมปฏิบัติให้ถูกต้องดังาม 2) อธิจิตตสิกขา คือการอบรมจิตให้สงบมั่นคงเป็นสมาธิ 3) อธิปัญญาสิกขา คือปัญญาอบรมตนให้เกิดปัญญาแจ่มแจ้ง (Phra Brahmagunabhorn (P.A.Payutto), 2001)

ราชบัณฑิตสถาน พ.ศ. 2542 ได้ให้ความหมายของ ไตรสิกขา ว่า หมายถึง สิกขา 3 คือ ศีล เรียกว่า ศีลสิกขา สมาธิเรียกว่า จิตตสิกขา และปัญญาเรียกว่า ปัญญาสิกขา (Royal institute, 1991)

พุทธทาสภิกขุ กล่าวว่า ศีล สมาธิ ปัญญา ให้ถือเป็นทฤษฎี ถ้าเป็นการปฏิบัติต้องเป็น ปัญญาแล้วเป็นศีล แล้วเป็นสมาธิ สำหรับศีลสมาธิและปัญญา ที่วางไว้เป็นรูปทฤษฎีนี้ก็ไม่ใช่ว่าผิดหรือถูก ตามรูป ของทฤษฎีคือการเรียงตามลำดับจากต่ำไปหาสูง แต่พอถึงปฏิบัติแล้วต้องตั้งปัญญามานำหน้า และปัญญาจะงอกงามเพิ่มพูนขึ้นเรื่อยๆ ไป เพราะว่าสมาธิแล้วปัญญาก็จะงอกงามกว่าเดิม ปัญญาจึงให้ศีล สมาธิเดินไป ถูกทางแล้วก็จะเพิ่มกำลังให้แก่ปัญญาให้สูงขึ้น (Buddhadasa Bhikkhu, 1991)

ทั้งนี้ยังมีหลักธรรมที่สามารถนำมาบูรณาการใช้กับการไกล่เกลี่ยได้อีกคือ หลักอริยสัจ 4 อันเป็นหลักธรรมที่สำคัญต่อการแก้ปัญหาและจัดการความขัดแย้ง การแก้ทุกข์ ที่ต้องมาจากการหาเหตุ หาทางและวิธีดับเหตุให้พ้นทุกข์สำหรับหลักธรรม อริยสัจ 4 ที่ประกอบด้วย

1) ทุกข์ แห่งอริยสัจ 4 หมายถึง สภาพที่ทำให้เกิดความไม่สบายกาย และสบายใจ ทั้งสภาพที่ทนได้คือ เกิดขึ้นน้อย และสภาพที่ทนได้ยาก คือ เกิดขึ้นมาก แต่หากกล่าวให้ลึกในทางธรรมแห่งพระอริยะคือ สภาพของทุกขสรรพสิ่งที่ไม่เป็นไปตามการยึดมั่น ถือมั่น เพราะเหตุที่ต้องตกอยู่ในกฎแห่งความไม่เที่ยง

2) สมุทัยแห่งอริยสัจ 4 หมายถึง สาเหตุที่ทำให้เกิดความทุกข์ กำหนดรู้ด้วยการใช้ปัญญาในการคิด วิเคราะห์ภายใต้พื้นฐานของความรู้ และสติปัญญาของตนสาเหตุที่ทำให้เกิด ความทุกข์ ในคำสอนของพระพุทธองค์คือ ตัณหา อันประกอบขึ้นด้วยความยึดมั่นถือมั่น และความทะยานอยากในจิตของตน แบ่งเป็น 3 อย่าง (1) กามตัณหา คือ ความอยากที่ต้องการในการได้มา การต้องจับหรือสัมผัสกับสิ่งที่ตนรักใคร่ ได้แก่ เห็นรูปกาย ได้ยินเสียง ได้กลิ่นหอมเหม็น รับรสทั้ง 5 และสัมผัสกาย (2) ภวตัณหา คือ ความอยากอยากมี อยากเป็นในสิ่งที่ยังไม่เกิดขึ้นกับตน เช่น อยากเป็นคนร่ำรวย อยากมีรถยนต์ เป็นต้น (3) วิภวตัณหา คือ ความอยากที่ไม่ต้องการให้เป็นไปในสิ่งที่ตนไม่ปรารถนา หรือต้องการให้เกิดขึ้นในสิ่งที่ตนปรารถนา เช่น ไม่อยากเจอคนพาล ไม่อยากไปโรงเรียน เป็นต้นการพิจารณาเพื่อเข้าถึงสมุทัยตามวิถีแห่งปุณฺณในการดำเนินชีวิตนั้น เป็นการวิเคราะห์เพื่อให้ทราบสาเหตุทั่วไปของความทุกข์ที่เกิดขึ้นในการดำเนินชีวิต ถือว่ายังไม่ถึงขั้นของการเข้าถึงสมุทัยแห่งพระนิพพาน อาทิ สาเหตุการสอบตก สาเหตุการมาโรงเรียนสาย เป็นต้น 3) นิโรธ แห่งอริยสัจ 4 หมายถึง ความดับทุกข์หรือสิ่งที่ใช้ดับทุกข์ ด้วยการเข้าใจในความทุกข์อันมีตัณหาเป็นสาเหตุที่ทุกชีวิตไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้เมื่อจิตมองเห็นถึงความดับทุกข์ คือ จิตสงบไม่มีความยินดีหรือไม่ยินดีกับความทุกข์ที่เกิดขึ้นอันประกอบขึ้นด้วยการหลุดพ้นแห่งกิเลสทั้งปวง นั่นคือ พระนิพพาน ที่ไม่ต้องเวียนว่ายตายเกิดในภพภูมิทั้งหลายการเข้าถึงนิโรธของปุณฺณที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตนั้น เป็นเพียงการดับทุกข์ที่เป็นกิเลสพื้นฐาน

ทั่วไป มิใช่การดับซึ่งกิเลสแห่งพระนิพพาน เรียกการเข้าถึงนิโรธในลักษณะนี้ว่า การดับทุกข์ชั่วคราวหรือ นิพพานชั่วคราว (ตปังกนิพพาน) ธรรมอันช่วยให้เข้าถึงนิโรธได้นั้น ท่านกล่าวให้ฟังใช้หลักธรรมที่เรียกว่า ไตรลักษณ์ 3 อันประกอบด้วย อนิจจัง คือ ทุกสรรพสิ่งไม่มีความเที่ยง ทุกขัง คือ ทุกสรรพสิ่งย่อมมีความทุกข์ อนัตตา คือ ทุกสรรพสิ่งย่อมไม่มีตัวตน ไม่สามารถทำให้เป็นไปตามที่ตนมุ่งหมายได้ทุกอย่าง 4) มรรค แห่ง อริยสัจ 4 หมายถึง หนทางหรือแนวทางแห่งการดับทุกข์ ขั้นตอนการเข้าถึงอริยสัจสี่ 3 ประการ คือ (1) การรับรู้การรับรู้ คือ ความเข้าใจในสิ่งที่มากระทบกับประสาทสัมผัสทั้ง 6 ที่นำมาสู่สิ่งที่กาย และใจตนไม่ปรารถนา เรียกว่า ทุกข์ (2) การใช้ปัญญาการใช้ปัญญา คือ การคิด วิเคราะห์เหตุแห่งที่มาของความทุกข์นั้น โดยใช้พื้นฐานแห่งความรู้ของตนที่มีมาจนรู้แจ้งในเหตุ และผลในสิ่งเหล่านั้น เรียกว่า สมุทัย (3) การกำหนดสิ่งดับทุกข์ การกำหนดสิ่งดับทุกข์ เป็นขั้นหลังจากที่รู้เหตุแห่งทุกข์แล้วจึงใช้ปัญญากำหนดเครื่องดับทุกข์ คือ การยอมรับ ในทุกข์ด้วยความเข้าใจในความจริงของทุกสรรพสิ่ง เรียกว่า นิโรธ

สาระสำคัญตามหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าที่เป็นหัวใจสำคัญสำหรับนำไปปรับใช้ในการดำเนิน กระบวนการไกล่เกลี่ย ของ “อริยสัจ 4” ซึ่งมีระบบวิธีคิดสรุปโดยย่อได้ว่า เมื่อเกิดทุกข์ คือปัญหาข้อพิพาทหรือ ความขัดแย้งก็ต้องค้นหาสาเหตุที่มาของสิ่งที่ทำให้เกิดทุกข์เรียกว่า สมุทัย คือเหตุและปัจจัยที่ก่อให้เกิด ข้อพิพาท ซึ่งในทางพระพุทธศาสนาถือว่า สาเหตุหลักของทุกข์อยู่ที่กิเลสมนุษย์ 3 ประการคือ ตัณหา (อยาก ได้) มานะ (อยากใหญ่) และทิฐิ (ใจแคบ) จากนั้นก็ต้องเล็งจุดหมายหรือตั้งเป้าหมายในการที่จะจัดหรือ ลดตัณหา มานะ ทิฐิ ของคู่กรณีทุกฝ่ายให้เหลือน้อยที่สุดเท่าที่จะทำได้ เรียกว่า นิโรธ โดยมีวิธีปฏิบัติหรือ เทคนิควิธีการในการดำเนินการเพื่อให้บรรลุเป้าหมายสูงสุดและ ข้อพิพาทยุติ ดังกล่าวเรียกว่า มรรค (Sutanun, 2016)

จากความหมายของ ไตรสิกขา ก็คือ ข้อสำหรับการศึกษา การศึกษาข้อปฏิบัติที่พึงศึกษาการฝึกฝน การศึกษาอบรมตนในเรื่องที่พึงศึกษา เป็นการฝึกอบรมในทางประพฤติ (ทางกาย วาจา) เป็นการศึกษาเรื่องศีล ข้อปฏิบัติให้ถูกต้องดีงาม ตลอดถึงปฏิบัติมั่นฝึกฝน อบรมจิตเพื่อให้เกิดสมาธิมีสติมั่นคง คือ การอบรมจิต ให้สงบมั่นคงเป็นสมาธิ ได้แก่ การบำเพ็ญสมถกรรมฐาน เพื่อให้เกิดปัญญา มีปัญญา เพื่อให้เกิดความรู้แจ้ง (รู้แจ้ง ไตรลักษณ์ คือ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา) ได้แก่ การบำเพ็ญวิปัสสนากรรมฐาน เรียกว่า ศีล (Morality) สมาธิ (Concentration) และ ปัญญา (wisdom)

รวมถึงหลักธรรมที่ผู้ประนีประนอมที่ทำหน้าที่ในการไกล่เกลี่ยในคดีอาญาสามารถนำมาบูรณาการ ที่พึงยึดเป็นหลักปฏิบัติต่อตนเองได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ อีกเช่น อิทธิบาท 4 และ หลักธรรม “พรหมวิหาร 4” (Phra Brahmagunabhorn (P.A.Payutto), 2013) ซึ่งประกอบด้วย

- 1) เมตตา คือการตั้งใจรับฟัง เอาใจใส่ เข้าใจ เห็นใจ
- 2) กรุณา คือควรสอบถามปัญหา ชี้แนะแนวทางแก้ไข ร่วมคิดเห็นอย่างไว้อคติ
- 3) มุทิตา คือต้องมุ่งมิตี อภัยทาน ยินดีไม่อาฆาต โดยมีเป้าหมายของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท
- 4) อุเบกขา คือการไม่มีอคติ การรู้จักวางตัวเป็นกลาง ไม่เข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง

“อิทธิบาท” 4 คือ คุณเครื่องให้ถึงความสำเร็จ, คุณธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จแห่งผลที่มุ่งหมาย

1. ฉันทะ ความพอใจ คือ ความต้องการที่จะทำ ใฝ่ใจรักจะทำสิ่งนั้นอยู่เสมอ และปรารถนาจะ ทำให้ได้ผลดียิ่งๆ ขึ้นไป

2. วิริยะ ความเพียร คือ ขยันหมั่นประกอบสิ่งนั้นด้วยความพยายาม เข้มแข็ง อดทน เอาธุระ ไม่ ท้อถอย

3. จิตตะ ความคิดมุ่งไป คือ ตั้งจิตรับรู้ในสิ่งที่ทำและทำสิ่งนั้นด้วยความคิด เอาจิตผูกใฝ่ไม่ปล่อยใจให้ ฟุ้งซ่านเลื่อนลอยไป อุทิศตัวอุทิศใจให้แก่สิ่งที่ทำ

4.วิมังสา ความไตร่ตรอง หรือ ทดลอง คือ หมั่นใช้ปัญญาพิจารณาใคร่ครวญตรวจตราหา เหตุผลและตรวจสอบข้อยิ่งหย่อนในสิ่งที่ทำนั้น มีการวางแผน วัดผล คิดค้นวิธีแก้ไขปรับปรุง เป็นต้น
อิทธิบาท4 (Phra Brahmagunabhorn (P. A. Payutto), 2016)

วิเคราะห์หลักธรรมกับใกล้เคียงในคต้อาญา

การกำหนด หลักธรรมที่ใช้เป็นกรอบ ในการใกล้เคียงในคต้อาญาที่มีหลักการสำคัญ สำหรับผู้ทำหน้าที่ในการใกล้เคียงต้องมี ทศนคติที่ดี พฤติกรรมดี วาจาดี มีเมตตา โดยนำหลักไตรสิกขาใช้เป็นแนวทางในฝึกอบรมพฤติกรรม จิตใจและสติปัญญาของผู้ประนีประนอมที่ทำหน้าที่ใกล้เคียงในคต้อาญาของ ศาลยุดิธรรมให้มีการพัฒนา 3 ประการ ศีล สมาธิ ปัญญา เป็นกระบวนการปฏิบัติ หรือ กระบวนการพัฒนา 3 ด้าน คือ ศีล เป็นหลักการพัฒนาพฤติกรรม ทศนคติ และความสัมพันธกับสิ่งแวดล้อมทางสังคม สมาธิ เป็นหลักการพัฒนาด้านจิตใจให้มีสมรรถภาพและประสิทธิภาพในการคิดวิเคราะห์ พิจารณาตัดสินใจกระทำหรือไม่กระทำการใดๆ ปัญญา เป็นหลักการพัฒนาความรู้ความเข้าใจ ความใฝ่รู้ รู้จักสิ่งทั้งหลายตามที่มีนเป็นควรเป็นด้วยอย่างเต็มที่

ไตรสิกขา จึงสอนเพื่อให้เจริญขึ้นในส่วนที่ดี ที่เป็นกุศล ให้ละในส่วนที่ไม่ดี ที่เป็นอกุศล เพราะเมื่ออกุศลเกิดขึ้น ย่อมมีความต้องการ ความอยากได้ไม่มีประมาณ ขาดความพอเพียงในความสามารถของตน ดังคำกล่าวที่ว่า “ทุกข์มีเพราะยึด ทุกข์ยึดเพราะอยาก ทุกข์มากเพราะพลอย ทุกข์น้อย เพราะหยุด ทุกข์หลุดเพราะปล่อย” เมื่อปล่อยวางแล้วย่อมหลุดพ้นทุกข์ และพบความสุขสงบคือสันติ ดังนั้นมนุษย์ที่สมบูรณ์ในพระพุทธศาสนา จึงหมายถึงผู้บรรลุวิมุตติ คือเป็นอิสระหลุดพ้นจากทุกข์ทั้งปวง เพราะฉะนั้น วิมุตติจึงเป็นเป้าหมายของการศึกษาตามหลักไตรสิกขาตามที่พระพุทธเจ้าได้ทรงตรัสไว้ (Phra Brahmagunabhorn (P.A. Payutto), 2001) ดังนั้นความสำคัญของไตรสิกขาจึงพอจะสรุปได้ว่า ไตรสิกขานี้เมื่อนำมาแสดงเป็นคำสอนในภาคปฏิบัติ ทั่วๆ ไป ได้ปรากฏในหลักที่เรียกว่า โอวาทปาติโมกข์ พุทธโอวาทที่เป็นหลักใหญ่ 3 อย่าง คือ

1. การไม่ทำความชั่วทั้งปวง ทั้งทางกาย ทางวาจา จัดเป็น ศีล
2. การบำเพ็ญความดีให้เพียบพร้อม จัดอยู่ในการปฏิบัติจิตขั้นที่เรียกว่า สมาธิ
3. การทำจิตของตนให้ผ่องใส จัดเป็นการฝึกปฏิบัติในขั้นสูงสุดเรียกว่า ปัญญา

สำหรับหลักธรรม อริยสัจ 4 ที่ประกอบด้วย 1) ทุกข์ แห่งอริยสัจ 4 หมายถึง สภาพที่ทำให้เกิดความไม่สบายกาย และสบายใจ ทั้งสภาพที่ทนได้ คือ เกิดขึ้นน้อย และสภาพที่ทนได้ยาก คือ เกิดขึ้นมาก แต่หากกล่าวให้ลึกในทางธรรมแห่งพระอริยะ คือ สภาพของทุกสรรพสิ่งที่ไม่เป็นไปตามการยึดมั่น ถ้อยมั่น เพราะเหตุที่ต้องตกอยู่ในกฎแห่งความไม่เที่ยง 2) สมุทัยแห่งอริยสัจ 4 หมายถึง สาเหตุที่ทำให้เกิดความทุกข์ กำหนดรู้ด้วยการใช้ปัญญาในการคิด วิเคราะห์ ภายใต้พื้นฐานของความรู้ และสติปัญญาของตนสาเหตุที่ทำให้เกิดความทุกข์ ในคำสอนของพระพุทธองค์ คือ ตัณหา อันประกอบขึ้นด้วยความยึดมั่นถ้อยมั่น และความทะยานอยากในจิตของตน แบ่งเป็น 3 อย่าง (1) กามตัณหา คือ ความอยากที่ต้องการในการได้มา การต้องจับหรือสัมผัสกับสิ่งที่ตนรักใคร่ ได้แก่ เห็นรูปกาย ได้ยินเสียง ได้กลิ่นหอมเหม็น รับรสทั้ง 5 และสัมผัสกาย (2) ภวตัณหา คือ ความอยากอยากมี อยากเป็นในสิ่งที่ยังไม่มีเกิดขึ้นกับตน เช่น อยากเป็นคนร่ำรวย อยากมีรถยนต์ เป็นต้น (3) วิภวตัณหา คือ ความอยากที่ไม่ต้องการให้เป็นไปในสิ่งที่ตนไม่ปรารถนา หรือต้องการให้เกิดขึ้นในสิ่งที่ตนปรารถนา เช่น ไม่อยากเจอคนพาล ไม่อยากไปโรงเรียน เป็นต้นการพิจารณาเพื่อเข้าถึงสมุทัยตามวิถีแห่งปูลุขนในการดำเนินชีวิตนั้น เป็นการวิเคราะห์เพื่อให้ทราบสาเหตุทั่วไปของความทุกข์ที่เกิดขึ้นในการดำเนินชีวิต ถือว่ายังไม่ถึงขั้นของการเข้าถึงสมุทัยแห่งพระนิพพาน อาทิ สาเหตุการสอบตก สาเหตุการมาโรงเรียนสาย เป็นต้น 3) นิโรธ แห่งอริยสัจ 4 หมายถึง ความดับทุกข์หรือสิ่งที่ใช้ดับทุกข์ ด้วยการเข้าใจ

ในความทุกข์อันมีต้นเหตุเป็นสาเหตุที่ทุกชีวิตไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้เมื่อจิตมองเห็นถึงความดับทุกข์ คือ จิตสงบ ไม่มีความยินดีหรือไม่ยินดีกับความทุกข์ที่เกิด อันประกอบขึ้นด้วยการหลุดพ้นแห่งกิเลสทั้งปวง นั่นคือ พระนิพพาน ที่ไม่ต้องเวียนว่ายตายเกิดในภพภูมิทั้งหลายการเข้าถึงนิโรธของปุถุชนที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตนั้น เป็นเพียงการดับทุกข์ที่เป็นกิเลสพื้นฐานทั่วไป มิใช่การดับซึ่งกิเลสแห่งพระนิพพาน เรียกการเข้าถึงนิโรธในลักษณะนี้ว่า การดับทุกข์ชั่วคราวหรือนิพพานชั่วคราว (ตปังกนิพพาน) ธรรมอันช่วยทำให้เข้าถึงนิโรธได้นั้น ท่านกล่าวให้ฟังใช้หลักธรรมที่เรียกว่า ไตรลักษณ์ 3 อันประกอบด้วย อนิจจัง คือ ทุกสรรพสิ่งไม่มีความเที่ยง ทุกขัง คือ ทุกสรรพสิ่งย่อมมีความทุกข์ อนัตตา คือ ทุกสรรพสิ่งย่อมไม่มีตัวตน ไม่สามารถทำให้เป็นไปตามที่ตนมุ่งหมายได้ทุกอย่าง 4) มรรค แห่งอริยสัจ 4 หมายถึง หนทางหรือแนวทางแห่งการดับทุกข์ ขั้นตอนการเข้าถึงอริยสัจสี่ 3 ประการ คือ (1) การรับรู้การรับรู้ คือ ความเข้าใจในสิ่งที่มากระทบกับประสาทสัมผัสทั้ง 6 ที่นำมาสู่สิ่งที่กาย และใจตนไม่ปรารถนา เรียกว่า ทุกข์ (2) การใช้ปัญญาการใช้ปัญญา คือ การคิดวิเคราะห์เหตุแห่งที่มาของความทุกข์นั้น โดยใช้พื้นฐานแห่งความรู้ของตนที่มีมาจากรู้แจ้งในเหตุ และผลในสิ่งเหล่านั้น เรียกว่า สมุทัย(3) การกำหนดสิ่งดับทุกข์การกำหนดสิ่งดับทุกข์ เป็นขั้นหลังจากที่รู้เหตุแห่งทุกข์แล้วจึงใช้ปัญญากำหนดเครื่องดับทุกข์ คือ การยอมรับในทุกข์ด้วยความเข้าใจในความจริงของทุกสรรพสิ่ง เรียกว่า นิโรธ

สาระสำคัญตามหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าที่เป็นหัวใจสำคัญสำหรับนำไปปรับใช้ในการดำเนินกระบวนการไกล่เกลี่ย ของ“อริยสัจสี่” ซึ่งมีระบบวิธีคิดสรุปโดยย่อได้ว่า เมื่อเกิดทุกข์ คือปัญหาข้อพิพาทหรือความขัดแย้งก็ต้องค้นหาสาเหตุที่มาของสิ่งที่ทำให้เกิดทุกข์เรียกว่า สมุทัย คือเหตุและปัจจัยที่ก่อให้เกิดข้อพิพาท ซึ่งในทางพระพุทธศาสนาถือว่า สาเหตุหลักของทุกข์อยู่ที่กิเลสมนุษย์ 3 ประการคือ ตัณหา (อยากได้) มานะ (อยากใหญ่) และทิฐิ (ใจแคบ) จากนั้นก็ต้องเล็งจุดหมายหรือตั้งเป้าหมายในการที่จะจัดหรือลดตัณหา มานะ ทิฐิ ของคู่กรณีทุกฝ่ายให้เหลือน้อยที่สุดเท่าที่จะทำได้ เรียกว่า นิโรธ โดยมีวิธีปฏิบัติหรือเทคนิควิธีการในการดำเนินการเพื่อให้บรรลุเป้าหมายสูงสุดและ ข้อพิพาทยุติ ดังกล่าวเรียกว่า มรรค (Sutanun, 2016)

ผู้ประนีประนอมที่ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยในคดีอาญา จึงสามารถนำหลักธรรมอริยสัจ 4 มาประยุกต์ใช้ในการดำเนินกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทได้โดย

- 1) การวิเคราะห์ทุกข์หรือข้อพิพาทที่เกิดขึ้น
- 2) การค้นหาสาเหตุของทุกข์หรือสาเหตุการเกิดขึ้นของข้อพิพาท
- 3) การใช้ความเมตตาค้นหาประเด็นและวิธีการที่จะยุติทุกข์หรือปัญหาข้อพิพาทที่สมเหตุสมผลเหมาะสมและพึงพอใจทั้งสองฝ่าย

4) สรุปแนวทางที่จะดับทุกข์ หรือ ออกจากทุกข์ เป้าหมายของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในคดีอาญา เป็นการมุ่งเน้น การสำนึกผิด การขอโทษ ของผู้กระทำผิด การเยียวยา ชดใช้เพื่อลดผลกระทบและความเสียหายของผู้ถูกระงับ การอภัย การให้ออกาสผู้กระทำผิดแก้ไข และกลับตนเป็นคนดี การทำความเข้าใจถึงผลกระทบต่อชุมชน และสังคม ผู้เกี่ยวข้อง เพื่อให้เกิด“สันติ” ความสงบ ต่อสังคมชุมชนต่อไป

เป็นการเปลี่ยนความขัดแย้งให้เป็นการคืนดีกัน พึงชนะคนโกรธ ด้วยความไม่โกรธ พึงชนะคนไม่ดี ด้วยความดี จำเป็นต้องการจัดการด้านอารมณ์ของคู่กรณีให้เบาบางลงให้เกิดการลดโทสะในใจด้วยการชี้ให้เห็นความทุกข์ลำบาก ในระยะยาว “ลดโมหะ” ชี้ให้เห็นสถานการณ์ความเป็นจริง ข้อจำกัดของกันและกัน “ลดโลภะ” ควรชี้ให้เห็นคุณค่า ของการอภัย การให้อภัย การไม่เบียดเบียนทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน ตามหลักของมรรค 8 คือหนทางแห่งการดับทุกข์ หรือวิธีการกระบวนการ ที่จะช่วยให้คู่ความมีทางออกหรือทางเลือก ที่จะออกจากทุกข์ หรือปัญหาอันเป็นต้นเหตุแห่งทุกข์ ซึ่งมรรค 8 ตามหลักของอริยสัจ 4 คือ

สัมมาวาจา (เจรจาชอบ) สัมมากัมมันตะ(กระทำชอบ) สัมมาอาชีวะ(เลี้ยงชีพชอบ) ได้ย่อเข้ามาอยู่ใน “ศีลสิกขา” ปฏิบัติในศีล 5 สัมมาวาจา มะ (พยายามชอบ) สัมมาสติ (ระลึกชอบ) สัมมาสมาธิ(ตั้งจิตมั่นชอบ) ได้ย่อเข้าอยู่ใน “จิตตสิกขา” ปฏิบัติในการฝึกสมาธิ สัมมาทิฐิ (ความเห็นชอบ) สัมมาสังกัปปะ(ดำริชอบ) ได้ย่อเข้าอยู่ใน “ปัญญาสิกขา” ปฏิบัติในการใช้ปัญญา มรรค 8 เมื่อย่อเข้าเป็นส่วนใน “ไตรสิกขา” หรือสิกขา 3 “ศีล สมาธิ ปัญญา” การนำหลักธรรม ไตรสิกขา ที่สอดคล้องกับการพัฒนา เป็นการพัฒนาจิตเป็นตัวตั้ง “การพัฒนากาย พัฒนาจิตใจ พัฒนาปัญญา” เป็นการนำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้ในการชี้หรือแนะนำให้เกิดความสุข ผู้กระทำผิดได้ใช้เป็นหลัก ข้อคิด ข้อปฏิบัติ พัฒนาในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสร้างพลังบวกให้เกิดการ พุดดี คิดดี ทำดี รู้กฎแห่งกรรม พึงรักษาศีล มั่นทำสมาธิ เพื่อให้เกิดปัญญา ทำให้เกิดความสุข ความสงบ ไม่มีความโลภ มีสติ มีขันติ มีปัญญาเป็นความสุขทางจิตใจ พระพุทธศาสนาจึงเรียกว่าพัฒนาครบ ด้านโดยสามารถเชื่อมโยงในทุกมิติ ของการพัฒนาจิตใจของคู่ขัดแย้งได้ดี อีกทั้งหัวใจสำคัญของการไกล่เกลี่ยในคดีอาญา ของศาลยุติธรรม โดยเฉพาะศาลชั้นอุทธรณ์ ที่จะมีความยุ่งยากกว่าศาลชั้นต้น เพราะเมื่อขึ้นสู่ชั้นอุทธรณ์ซึ่งจะมีคำตัดสินหรือคำพิพากษา รู้ผลของคดี มีผู้แพ้ และชนะเบื้องต้นมาแล้ว สิ่งที่ผู้ประนีประนอมต้องใช้ประกอบในการไกล่เกลี่ยคดีอาญาคือความรู้พื้นฐาน ขั้นตอน ข้อกฎหมาย พร้อมทั้งศึกษาข้อมูลของคดีอย่างละเอียด วิเคราะห์ถึงแนวทางนำมาเชื่อมโยงกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา สู่การพูดคุยเจรจาไกล่เกลี่ย ผู้ไกล่เกลี่ยต้องเป็นกลางโดยปราศจากอคติ การไกล่เกลี่ย โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มาเชื่อมโยงสู่การทำหน้าที่เจรจาไกล่เกลี่ยเช่น (1) การควบคุมด้านอารมณ์ การระงับอารมณ์ความรู้สึกของคู่ความ (2) ขจัดอคติคลุมเครือในใจคู่ความทั้งสองฝ่ายให้เบาบางลง ให้เกิดมีเมตตาจิตต่อกัน ชี้ให้เห็นหลักของธรรมะ การปล่อยวาง กฎแห่งกรรม และผลของการกระทำ (3) กระตุ้นให้คู่ความทั้งสองฝ่ายฉุกละหุก ให้เกิดสติ พิจารณาด้วยเหตุและผล ดังนั้นหลักธรรม “ไตรสิกขา อริยสัจ 4” จึงเป็นหลักธรรมที่เป็นกระบวนการ วิธีการ นำมาใช้กับคู่ความ เชื่อมโยงสู่การดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในคดีอาญาได้อย่างเหมาะสม

อิทธิบาท 4 เป็นหลักธรรมในพระพุทธศาสนา คำว่า “อิทธิบาท” หมายถึง ฐานหรือหนทางสู่ความสำเร็จ หรือ คุณเครื่องให้ถึงความสำเร็จ คุณเครื่องสำเร็จสมประสงค์ ทางแห่งความสำเร็จ คุณธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จแห่งผลที่มุ่งหมาย มี 4 ประการ คือ ฉันทะ (ความพอใจ) คือ ความต้องการที่จะทำ ใฝ่ใจรักจะทำ สิ่งนั้นอยู่เสมอ และปรารถนาจะทำให้ ได้ผลดียิ่งๆขึ้นไป วิริยะ (ความเพียร) คือ ขยันหมั่นประกอบสิ่งนั้นด้วยความพยายาม เข้มแข็ง อดทน เอาธุระไม่ทอดทิ้ง จิตตะ (ความคิด) คือ ตั้งจิตรับรู้ในสิ่งที่ทำ และทำสิ่งนั้นด้วยความคิด เอาจิตฝึกฝน ไม่ปล่อยใจให้ฟุ้งซ่านเลื่อนลอยไป วิมังสา (ความไตร่ตรอง หรือ ทดลอง) คือ หมั่นใช้ปัญญา พิจารณาใคร่ครวญ ตรวจสอบหาเหตุผล และตรวจสอบข้อยิ่งหย่อนในสิ่งที่ทำนั้น มีการวางแผน วัตถุประสงค์ คัดค้านวิธีแก้ไขปรับปรุง เป็นต้น

Limprangsi (2009) ได้มีการกล่าวไว้ในหนังสือหลักศาสนากับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทว่า ผู้ไกล่เกลี่ยตามหลักอิทธิบาท 4 “ความพอใจ” ที่ทำในฐานเป็นผู้ไกล่เกลี่ยกับสิ่งที่เราต้องรับผิดชอบคือ ความสุขใจในการที่เราได้ช่วยเหลือให้คนที่เป็คู่พิพาทนั้นพ้นจากความทุกข์ “วิริยะ” ความวิริยะมีบทบาทสำคัญตลอดการไกล่เกลี่ย การเก็บข้อมูลเพื่อทำความเข้าใจ ข้อพิพาท และคู่พิพาทแต่ละฝ่าย “มีความต้องการที่แท้จริง” อย่างไร ในการหาข้อตกลงเพื่อระงับข้อพิพาทจำเป็นต้องใช้ “ความวิริยะ” ในการค้นหาทางออกที่คู่พิพาทจะสามารถยอมรับได้มากที่สุด “จิตตะ” คือการที่เรา “ตั้งใจมั่น” ทำใจรับรู้อยู่ที่สิ่งที่เรากำลังกระทำ การทำความเข้าใจ “สภาพปัญหา” การค้นหาสาเหตุของปัญหา การรับฟังปัญหา เพราะในการถ่ายทอดเรื่องราวต่างๆ ไม่ได้แสดงออกเฉพาะทางถ้อยคำที่บอกเล่าเท่านั้น คู่กรณีอาจจะ “เล่า” เรื่องผ่าน “แววตา” สีหน้า “น้ำเสียง” อากัปกิริยา” ผู้ไกล่เกลี่ยต้องอยู่กับปัจจุบันขณะกำลังไกล่เกลี่ยแล้วอย่าปล่อยให้สิ่งที่คู่กรณีพยายามจะบอก

หลุดรอดการ สังเกตไปได้ “วิมังสา”ผู้ทำหน้าที่ใกล้เคียงต้อง“หมั่นตรึกตรอง”ใช้ “ปัญญา”อยู่ตลอดเวลา หลักการทั้งสี่ประการที่พระพุทธเจ้าได้ทรงได้ให้ไว้เมื่อสองพันห้าร้อยกว่าปีที่แล้วยังคงมีความทันสมัย ในปัจจุบันหลักการดังกล่าวเป็นเรื่องที่สามารถปฏิบัติได้อย่างเท่าเทียมกันโดยไม่มีข้อจำกัด

สรุปได้ว่า ผู้ใกล้เคียง ตาม“อิทธิบาท 4” คือ ต้องมีความชอบศรัทธา เมื่อชอบและศรัทธาจะเกิดความ มุ่งมั่น และตั้งใจในการทำหน้าที่ ด้วยความอดทน มีสติในการไตร่ตรอง ในการวิเคราะห์ และประเมิน จากพฤติกรรม ท่าทาง น้ำเสียง สายตา ของคู่ความทั้งสองฝ่าย จากหลักธรรมที่ได้กล่าวมาข้างต้นสามารถ นำมาประยุกต์เชื่อมโยงสู่การปฏิบัติ ทั้งกับตนเองและคู่ความได้อย่างมีประสิทธิภาพเหมาะสมเป็นอย่างยิ่ง “อิทธิบาท 4”เป็นหลักธรรมที่ผู้ประนีประนอมที่ทำหน้าที่ใกล้เคียงพึงมีและยึดปฏิบัติต่อตนเอง ด้วยความ มุ่งมั่นตั้งใจ ศรัทธาในหน้าที่ พุเมเท อดทน อดกลั้น ให้เกิดการลดละโทสะกิเลส ของตนเองให้มีความรอบครอบ ใฝ่หาความรู้ให้เกิดความรอบรู้ฝึกฝนและพัฒนาตน มีจิตวิเคราะห์พิจารณา มีการทบทวนอย่างมีสติรู้จัก ตรึกตรองใคร่ครวญ การทำหน้าที่ผู้ใกล้เคียงด้วยความเมตตาเห็นใจเข้าใจ ตั้งใจรับฟัง มีใจต่อการให้ ให้เกิด การไว้วางใจสร้างความศรัทธา สามารถชี้แนะ ให้เกิดการร่วมคิดร่วมตัดสินใจให้คู่ความยอมรับความเป็นกลาง ที่ไม่อคติ หลักธรรมดังกล่าวยังสามารถนำมาแนะนำให้คู่ความใช้เป็นหลักปฏิบัติ ในชีวิตประจำวันได้ โดยการมี เมตตาต่อกัน การมีสติ ขันติ ที่เกิดจากภายในจะออกสู่ภายนอกเป็นการสร้างความสงบ เย็นและเป็นสุข เป็นการสร้างนิสัยความเมตตาปรารถนาดีต่อผู้อื่นเป็นประจำ ตามหลัก“พรหมวิหาร4” หลักธรรม “อิทธิบาท 4” ที่มีความสำคัญ มีการ วิเคราะห์ได้อย่างถูกวิธี มีระบบ มีระเบียบต่อเนื่องจากเหตุผลเชื่อมโยงกันภายใต้ พื้นฐานของคุณธรรมที่จะนำไปสู่การปฏิบัติ และการแก้ปัญหาได้อย่างเหมาะสม การลดละทิวของคู่พิพาท ผู้เกี่ยวข้อง การนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาโน้มน้าวจิตใจ ชี้ให้ผู้กระทำผิดได้ยอมรับกฎแห่งกรรม การรับรู้ผลกระทบของผู้เสียหายต่อการกระทำของตน การยอมรับ การขอโทษ และการให้อภัยของผู้เสียหาย การกลับใจเป็นผู้ปฏิบัติดีและคืนคนดีกลับสู่สังคม” หรือการที่ผู้กระทำผิด ผู้เสียหาย ผู้เกี่ยวข้องสามารถอยู่ ร่วมกันในสังคมต่อไปได้อย่างสงบสุข

ผู้ประนีประนอมยังสามารถนำ หลักธรรม พรหมวิหาร4 อิทธิบาท4 มาประยุกต์ ใช้ทั้งกับตนเอง สำหรับการทำหน้าที่ รวมถึงการนำหลักไตรสิกขา ไปใช้กับคู่ความและผู้เกี่ยวข้องได้อย่างดี ดังนี้

พรหมวิหาร4 อิทธิบาท4 คือ ความมีเมตตาของผู้ใกล้เคียงต่อ “ผู้เสียหาย” ที่ได้รับความเสียหาย การมีความอดทนในการตั้งใจรับฟังความรู้สึกของผู้เสียหายถึงผลกระทบและความเสียหายของเขา อย่างอดทน ตั้งใจและ เข้าใจ พร้อมให้กำลังใจ เพื่อให้ผู้เสียหายได้มีโอกาสระบายความในใจ เป็นการสร้างบรรยากาศ ให้ผู้เสียหายเกิดความอบอุ่น เกิดความไว้วางใจและมีความศรัทธาต่อกระบวนการและผู้ทำหน้าที่ใกล้เคียง การใช้หลักธรรม เพื่อให้ผู้เสียหายได้เกิดการวิเคราะห์ด้วยเหตุและผล เกิดการตรึกตรองอย่างเข้าใจถึง กฎแห่งกรรมตามหลักพุทธศาสนา จนสามารถลดอารมณ์และปล่อยวางได้ จะทำให้เกิดสติ ยังคิดทำให้เกิด การให้ ให้อภัย ให้โอกาสผู้กระทำผิดได้สำนึกและกลับตน เป็นคนดี กลับคืนสู่สังคม เพื่อให้สังคมเกิดความสงบ คือทานอันยิ่งใหญ่ รวมถึงการนำหลักของ “ไตรสิกขา” มาเป็นหลักให้ผู้เสียหายได้เข้าใจ และนำไปปฏิบัติ การมีศีล หมายถึง การไม่ทำความชั่วทั้งปวง ก็คือการรักษาศีล 5 ไม่เบียดเบียนผู้อื่น การไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน การประพฤติปฏิบัติดี การใช้วาจาดี หรือ “พูดดี คิดดี ทำดี”และการมีสติ หมั่นทำสมาธิ เพื่อให้เกิดพลังจิต จิตเข้มแข็งเมื่อจิตเข้มแข็งจะเกิดความเมตตา จิตใจอ่อนโยน อันเป็นเหตุให้เกิดการอภัย อันเป็นเหตุให้เกิด การเห็นใจ จิตจะเกิดความผ่องใส ทำให้เกิดปัญญา คิดถูก วิเคราะห์ได้ด้วยปัญญา ดังนั้นการใช้หลักไตรสิกขา เพื่อการไกล่เกลี่ยในคดีอาญาจึงเหมาะสม เพราะจุดประสงค์การไกล่เกลี่ยในคดีอาญา คือการให้ผู้เสียหายได้รับการเยียวยา แก้ไขฟื้นฟูจิตใจของผู้เสียหาย ให้ผู้เสียหายได้เกิด สติ ประเมินวิเคราะห์ มีเหตุและผล จนเกิด ความรู้สึกรับรู้ของการให้อภัย

พรหมวิหาร 4 อิทธิบาท 4 คือความมีเมตตาของผู้ไกล่เกลี่ยต่อ “ผู้กระทำความผิด” การมองผู้กระทำผิดในเชิงบวก การที่ผู้ไกล่เกลี่ยมีความอดทนรับฟังสาเหตุที่ผู้กระทำผิดได้ทำ จะทำให้ผู้กระทำผิดได้รู้สึกถึงความเข้าใจและการยอมรับฟังเหตุผลของการกระทำผิดที่เขาได้กระทำ การฟังอย่างตั้งใจเข้าใจ จะทำให้ผู้กระทำผิดได้เกิดการเชื่อใจทำให้เขาเกิดความไว้วางใจ เปิดใจ ศรัทธายอมรับต่อกระบวนการผู้ไกล่เกลี่ย และศรัทธาต่อผู้ไกล่เกลี่ยในการให้ข้อคิดหลักธรรมและสิ่งที่เขากระทำ ผลที่เกิดขึ้นจากการที่เขากระทำ ผลที่มีต่อผู้เสียหาย จนทำให้เกิดการสำนึกอย่างจริงจัง เกิดการยอมขอโทษอย่างจริงจัง การเยียวยา การชดใช้ อย่างเต็มใจและเห็นใจผู้เสียหายเกิดการสำนึกผิดของผู้กระทำความผิดอย่างจริงจังเป็นหัวใจสำคัญของกระบวนการไกล่เกลี่ยในคดีอาญา รวมถึงการให้ข้อคิดถึงการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมโดยนำหลัก “ไตรสิกขา” มาชี้แนะให้ ผู้กระทำความผิดได้นำไปปฏิบัติใช้กับตนเองจะเป็นประโยชน์อย่างสูงต่อผู้กระทำความผิด เพราะหากผู้กระทำความผิดได้เข้าใจและสามารถนำไปปฏิบัติใน ศีล 5 ข้อ ไม่ฆ่าสัตว์ ไม่ลักทรัพย์ เบียดเบียน หรือทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน ไม่พูดเท็จ ไม่ดื่มสุราหรือยาเสพติด ก็จะสามารถทำให้ตนได้พ้นจากการกระทำความผิดซ้ำ การหมั่นทำสมาธิจะทำให้เกิดพลังจิต จิตเข้มแข็งมั่นคงไม่อ่อนไหวต่อสิ่งหลอกล่อให้เกิดความโลภ ไม่ให้เกิดโทสะจริต มีจิตใจอ่อนโยน มีเมตตา เกิดปัญญาในการคิดวิเคราะห์ รู้จักบาป อกุศลกรรม และผลของกรรม เมื่อผู้กระทำผิดเกิดการสำนึกผิดอย่างจริงจัง สามารถกลับตนเป็นคนดีและไม่กลับไปกระทำความผิดซ้ำอีกสังคมชุมชนให้อีกาส สามารถกลับคืนสู่สังคม จะทำให้สังคมเกิดความสงบสุข

สรุป

จากแนวคิดเรื่องกระบวนการยุติธรรมในคดีอาญา ที่หันกลับมาใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์”(Restorative Justice) ซึ่งเป็นแนวคิดที่นำหลักความสมานฉันท์มามุ่งฟื้นฟูแก้ไขผู้กระทำผิดและเยียวยาผู้เสียหาย ผ่านการเจรจาไกล่เกลี่ยระหว่างคู่พิพาททั้งสองฝ่ายในกรณีที่เหมาะสม ซึ่งกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์หรือที่เรียกว่า “กระบวนการยุติธรรมเชิงเยียวยา” ให้ความสำคัญและตระหนักมากขึ้นในฐานะ “มาตรการ” ที่จะช่วยส่งเสริมหลักนิติธรรมและการเข้าถึงความยุติธรรม ที่เปิดโอกาสให้ผู้กระทำผิด ผู้เสียหาย และชุมชน เข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาอาชญากรรม และ ผลสุดท้ายที่ได้คือ “การบรรเทาความเจ็บปวดของผู้ถูกกระทำ และ สนับสนุนการกลับคืนสู่สังคมของผู้กระทำความผิด และ ผู้เสียหาย” ในปัจจุบันสถานะและบทบาทของผู้เสียหายในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาได้เปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นกว่าเดิม ดังนั้นผู้ไกล่เกลี่ยที่ทำหน้าที่ในศาลยุติธรรม โดยเฉพาะศาลชั้นอุทธรณ์จำเป็นต้องมี ภูมิรู้ ภูมิธรรม มีความเมตตากรุณาไม่มีความรู้สึกอคติ ไม่เป็นผู้ตัดสิน รู้จักการจัดการอารมณ์ของตนเองและ คู่พิพาทด้วยหลักธรรมทางศาสนาที่จำเป็นต้องนำมาประยุกต์ใช้ในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทคดีอาญาในศาลยุติธรรม การนำหลักธรรมมาปรับใช้กับการไกล่เกลี่ยคดีอาญาในศาลชั้นต้น รวมถึงศาลชั้นอุทธรณ์ ที่เหมาะสมคือ หลักหลักไตรสิกขา 3 และอริยสัจ 4 รวมถึง หลักอิทธิบาท 4 หลักพรหมวิหาร4 โดยสามารถนำมาปรับใช้แยกได้เป็น 2 ส่วน ดังนี้

1) หลักธรรมอริยสัจ 4 สามารถนำมาปรับใช้เป็นกระบวนการ วิธีการ ขั้นตอน ของการดำเนินการไกล่เกลี่ยคดีอาญา โดยเริ่มจากการวิเคราะห์ทุกข์ (ปัญหา) เหตุที่เกิดทุกข์ (ปัญหา) หาวิธีการดับทุกข์ (พูดคุยร่วมคิด)วิธีการออกจากทุกข์(แนวทางทางเลือกที่ออกจากปัญหา) และ ไตรสิกขา 3 สำหรับใช้คู่กันในการอบรมให้ข้อคิด ทั้งสองฝ่ายให้เกิดการลดละ ทิฐิ ความโลภ ความโกรธ อาฆาต เครียดแค้น ให้เกิดมีสติ เกิดการเรียนรู้ รู้กฎแห่งกรรม รู้จักการให้อภัย รู้จักการขอโทษ รับผิด การสำนึกผิด ยอมรับผลของการกระทำ และผู้กระทำผิด จะไม่กลับมากระทำผิดซ้ำอีก เกิดความเข้าใจกัน มีการรับฟังกันด้วยเหตุและผลมากขึ้น อีกทั้งยังได้มีโอกาสให้ข้อคิด ให้ทุกฝ่ายสามารถได้นำหลักธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวันของตนได้อีกด้วยซึ่งการนำหลักธรรม มาสู่

กระบวนการเจรจาพูดคุย จะทำให้สังคม ผู้เกี่ยวข้อง เกิดความสงบสุข ซึ่งกระบวนการเจรจาพูดคุยเพื่อการเยียวยา ชดเชยผลกระทบต่อผู้เสียหายจนเกิดความเป็นธรรมและยอมรับได้ก็จะเกิดผลต่อผู้กระทำผิดที่อาจเป็นเหตุให้ศาลพิจารณา/หรืออาจได้รับการบรรเทาโทษ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 56 หรือถ้าผู้เสียหายเป็นโจทก์ฟ้องเองก็อาจถอนฟ้องจำเลยได้ ในศาลชั้นต้น

2) หลักธรรมที่ผู้ประนีประนอมหรือผู้ไกล่เกลี่ยควรพึงยึดเป็นคุณสมบัติและหลักปฏิบัติสำหรับตนเอง คือ หลักอิทธิบาท 4 และ พรหมวิหาร 4 โดย หลักอิทธิบาท 4 สำหรับผู้ประนีประนอมหรือผู้ไกล่เกลี่ยนั้นมีความสำคัญ อันได้แก่ ผู้ไกล่เกลี่ยต้องมีฉันทะ คือ ต้องชอบใจ ต้องพอใจรักในงานมีความศรัทธาและตั้งมั่นตั้งใจ ทำงาน วิริยะ คือ ผู้ไกล่เกลี่ยในศาลยุติธรรมที่ดี ต้องมีความอดทน และรับฟังคู่ความทั้งสองฝ่ายด้วยความตั้งใจใส่ใจ จิตตะ คือผู้ไกล่เกลี่ย ต้องสังเกต วิเคราะห์ได้ ทั้งกริยา ท่าทาง น้ำเสียงของคู่ความ และวิมังสา คือต้องเข้าใจ เข้าถึง คู่ความ วิเคราะห์ ใคร่ครวญ เหตุผล มุ่งหาหนทางให้คู่ความได้มีทางเลือกทางออกได้อย่างเหมาะสมและเกิดความพึงพอใจยอมรับได้ทั้งสองฝ่าย ส่วน หลักธรรม “พรหมวิหาร 4” ผู้ไกล่เกลี่ยพึงต้องมี ความเมตตา และการตั้งใจรับฟัง การเข้าใจ การเห็นใจจะทำให้คู่ความเกิดความไว้วางใจ ความ กรณา การสอบถามปัญหา การเข้าใจ การให้คู่ความได้อธิบายและเปิดใจ เล่าความทุกข์ความอัดอั้นใจ ความต้องการ ให้การชี้แนะแนวทางแก้ไข ร่วมคิดเห็นอย่างไว้อคติจะทำให้คู่ความเกิดความอบอุ่นและรู้สึกว่าจะตนจะได้รับความยุติธรรม มุทิตา การมุ่งมิตี สู่การอภัยทาน ลดการขัดแย้ง ไม่อาฆาต พยาบาทซึ่งการทำให้เกิดอภัย การให้ด้วยใจเป็นหัวใจสำคัญต่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ อุเบกขา การไม่มีอคติ ไม่เข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ช่วยชี้แนะทางแนะนำคู่ความ ด้วยความเมตตา อยากให้เขาพ้นทุกข์ จะทำให้ทุกคน อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข และหากไม่สำเร็จเราต้องปล่อยวางด้วยความเมตตา

ดังนั้น หลักธรรม พรหมวิหาร 4, อิทธิบาท 4, ไตรสิกขา สามารถใช้ได้กับผู้ประนีประนอมที่ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ย และเชื่อมโยงสู่การปฏิบัติ กับคู่ความได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งหลักอริยสัจ 4 สามารถใช้เป็นวิธีการและแนวทางในการวิเคราะห์ ในหลักการ ขั้นตอนและวิธีการ แนวทางในการแก้ไขปัญหา (หรือทุกข์) สาเหตุของปัญหา(หรือทุกข์) หาวิธีการออกจากปัญหา (ทุกข์) หาแนวทางออกทางเลือกให้สามารถออกจากปัญหา (ทุกข์) ได้ด้วย “สันติวิธี” ผู้เสียหายได้รับการเยียวยาชดเชยความเสียหาย ผู้กระทำผิดได้สำนึกผิดอย่างจริงใจและ กลับใจเป็นคนดี กลับคืนสู่สังคม “สังคมเกิดสันติสุข” เป็นไปตามเจตนารมณ์และวัตถุประสงค์ของกระบวนการไกล่เกลี่ยในคดีอาญา

References

- Buddhadasa Bhikkhu. (1991). *Life Solution*. Bangkok: Sangdham Publishing.
- Court of Justice. (2019). *Regulations of the Executive Committee of the Court of Justice on Conciliation of Criminal Disputes B. E. 2560*. Retrieved January 15, 2023, from <https://library.coj.go.th/ebook.html?bid=49583&fid=48638#page/2>
- Kittayarak, K. (2020). *Justice Next Challenges: New Challenges for the Thai Justice System*. Retrieved January 15, 2023, from <https://www.the101.world/kittipong-kittayarak-one-on-one/>
- Limprangsi, S. (2009). *Restorative Mediation in Criminal Case*. (2nd ed.). Bangkok: Thana Press. Co., Ltd.
- National Strategy 2018-2037. (2018). *Royal Thai Government Gazette V 135 (82) a*, October 13, 2018.

- Office of the Judiciary Executive Committee. (2019). *Regulations of the Executive Committee of the Court of Justice on Conciliation of Criminal Disputes B.E. 2560*. Retrieved January 15, 2023, from <https://library.coj.go.th/ebook.html?bid=49583&fid=48638>
- Phra Brahmaganabhorn (P.A. Payutto). (2001). *Buddhadharma Original Edition*. (11th ed.). Bangkok: Saha Dhammak Printing Co., Ltd.
- _____. (2013). *Dictionary of Buddhism*. Bangkok: Pali Dhamma Publishing Company.
- _____. (2016). *Dictionary of Buddhism*. Bangkok: Pali Dhamma Publishing Company.
- Phuriwikrai, K. (2020). *Sustainable Dispute Resolution Through Restorative Justice*. Retrieved January 15, 2023, from <https://www.the101.world/handbook-on-restorative-justice/>
- Recommendations of the President of the Supreme Court on Guidelines for the Treatment of Victims in Criminal Cases B.E. 2563. (2020). *Royal Thai Government Gazette V 137 (92) a*, November 6, 2020.
- Requirements of the President of the Supreme Court on Mediation (No. 2), B.E. 2560. (2017). *Royal Thai Government Gazette V 134 (68) a*, June 30, 2017.
- Royal Institute. (2013). *Royal Institute Dictionary*. Bangkok: Sirivatana Interprint Public Company Limited.
- Sutanun, S. (2016). *Religious Principles and Mediation: A Solution to the Problem*. (2nd ed.). Bangkok: Dispute Settlement Office Court of Justice.
- Thanyasiri, P. (2021). *Knowledge and Understanding of People on the Role of Community Justice Center to Strengthen Reconciliation and Peaceful Culture for Provincial Justice Offices' Pilot, the Ministry of Justice*. Retrieved January 15, 2023, from <https://so03.tci-thaijo.org/index.php/papojournal/article/view/253562/171657>
- The Court of Justice of Thailand. (2021). *Strategic Plan of the Court of Justice B.E. 2018 -2021*. Bangkok: Office of the Judiciary.
- _____. (2022). *Strategic Plan of the Court of Justice B.E. 2022 -2025*. Bangkok: Office of the Judiciary.
- Uthaithani Provincial Court. (2019). *Regulations of the Office of the Court of Justice on Dispute Mediation According to Dispute Mediation Act B.E. 2562*. Retrieved January 15, 2023, from <https://uttc.coj.go.th/th/content/category/detail/id/9875/cid/9876/iid/178828>
- Yuprasert, P. (2011). *Techniques, Psychology and Communication for Mediation*. Bangkok: Dispute Settlement Office Court of Justice.

การแก้ปัญหาความขัดแย้งในครอบครัวตามแนวพุทธสันติวิธี*

Family Dispute Resolution Through Buddhist Peaceful Means

¹อุดมวิทย์ ทองเจือ และ ²วารณี ทองเจือ

¹Udomwit Thongchua and ²Waranee Thongchua

¹บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

²นักวิชาการอิสระ

¹Graduate School, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

²Independent Scholar, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: Udomwit.tj@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับการแก้ปัญหาความขัดแย้งในครอบครัวตามแนวทางพุทธสันติวิธี ในการศึกษาได้ใช้วิธีการวิจัยเอกสาร การทบทวนหนังสือและบทความที่เกี่ยวข้อง และได้มีการจัดกลุ่ม แยกประเภท เรียบเรียง สรุปสาระสำคัญ และวิเคราะห์เนื้อหา โดยประเด็นที่น่าสนใจมีการแบ่งออกเป็น 4 ส่วน คือ พุทธสันติวิธี ความขัดแย้ง หลักคิดของสันติวิธี และวิเคราะห์การประยุกต์ใช้หลักธรรมในการแก้ปัญหาความขัดแย้งตามแนวทางพุทธสันติวิธี ภาพรวมในการจัดการความขัดแย้งนั้น ไม่ว่าความขัดแย้งจะเกิดขึ้นในระดับใดก็ตาม วิธีการแก้ปัญหาความขัดแย้งโดยไม่ใช้กำลังและความรุนแรงที่ดีที่สุด คือ การใช้หลักธรรมตามแนวทางพุทธสันติวิธี เพื่อหาจุดกึ่งกลางที่ทำให้สามารถอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขได้ เมื่อทำการศึกษาปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในครอบครัว พบว่า ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นมีอยู่ในหลายลักษณะ และหลากหลายช่วงเวลา อาจส่งผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตและความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันในครอบครัวทั้งทางตรงและทางอ้อม ซึ่งการแก้ปัญหาโดยใช้กำลังหรือใช้อารมณ์ในการต่อต้านความขัดแย้งที่เกิดขึ้นอย่างยืดเยื้อเรื้อรัง ย่อมนำไปสู่ความสูญเสียที่มีความรุนแรงมากยิ่งขึ้นในอนาคต ในการจัดการความขัดแย้งตามแนวทางพุทธสันติวิธี สามารถดำเนินการได้หลายรูปแบบ โดยบทความนี้ได้มีการนำหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 ในพระไตรปิฎก มาประยุกต์ใช้เป็นเครื่องมือในการจัดการความขัดแย้งอย่างสันติ ได้แก่ การประยุกต์ใช้ทาน การประยุกต์ใช้ปิยวาจา การประยุกต์ใช้อัตถจริยา และการประยุกต์ใช้สมานัตตา ทั้งนี้ควรมีการเลือกใช้ให้เหมาะสมกับสภาพความขัดแย้งที่เกิดขึ้น โดยมุ่งเน้นให้ความสำคัญกับทั้งเหตุผลและความรู้สึก ซึ่งก็จะสามารถทำให้ความขัดแย้งยุติลงได้อย่างเป็นที่ยอมรับของทุกฝ่ายและทำให้ครอบครัวมีความสุข

คำสำคัญ: พุทธสันติวิธี; ความขัดแย้ง; ครอบครัว

Abstract

The research article aimed at increasing understanding of family dispute resolution through Buddhist peaceful means. The documentary research approach was used in the study, which included a book review and related articles. The obtained data were categorized, classified, compiled, summarized, and analyzed. The important aspects were grouped into four sections: Buddhist peaceful means, conflict, peaceful means concepts, and an application of the Dhamma in resolving dispute using Buddhist peaceful means. The best resolution for general disputes, regardless of the degree, must not involve violence and instead employ Buddhist peaceful means in order to reach a middle ground that allows them to coexist happily. According to the findings of the investigation into family disputes, disputes have numerous features and occur at various periods, which may affect the way of life and positive relationships of families both directly and indirectly. Resolution of disputes using physical or emotional force can result in loss and further violence. Dispute resolution through Buddhist peaceful means can be accomplished in a variety of ways. The study has applied Saṅgahavatthu (four bases of social solidarity) as a tool to manage dispute peacefully, namely applying Dāna (giving), Piyavācā (kindly speech), Atthacariya (useful conduct), and Samānattatā (equal and even treatment). Saṅgahavatthu should be applied appropriately to the arising disputes, with an emphasis on both reasoning and emotions, in order to end disputes that please all parties and restore harmony to the family.

Keywords: Buddhist Peaceful Means; Dispute; Family

บทนำ

ครอบครัวเป็นสถาบันพื้นฐานที่มีความสำคัญที่สุดของสังคมไทย ครอบครัวทำหน้าที่หล่อหลอมและขัดเกลา ความเป็นมนุษย์ให้แก่สมาชิกของครอบครัว ด้วยการอบรมเลี้ยงดู ให้ความรัก ให้ความเอื้ออาทร ให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลกัน พร้อมทั้งยังเป็นจุดเริ่มต้นของการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม และถ่ายทอดวัฒนธรรมของสังคมไทยให้แก่สมาชิกในครอบครัวได้เป็นอย่างดี เพื่อสร้างบุคคลที่มีคุณภาพ มีความพร้อมที่จะดำเนินชีวิตได้อย่างเต็มที่และสร้างสรรค์ เป็นพลังสำคัญในการพัฒนาสังคมและประเทศชาติต่อไป ดังนั้นครอบครัวจึงมีความสำคัญและมีอิทธิพลที่สุดต่อชีวิตของทุกคน ทุกครอบครัวจึงควรมีวิธีการรับมือหากเกิดปัญหาความขัดแย้งขึ้นในครอบครัว (Krainatee, Dhammasaccakarn, and Sungkharat, 2020)

ปัญหาความขัดแย้งในครอบครัวสังคมไทย อาจเกิดขึ้นได้จากหลายสาเหตุ ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นกับสมาชิกภายในครอบครัว ที่เกิดมีปฏิสัมพันธ์ที่ขัดกัน อาทิเช่น มีความคิดเห็นที่แตกต่างกัน ไม่รับรู้หรือไม่เข้าใจความรู้สึกของอีกฝ่ายหนึ่ง การสื่อสารที่ไม่เข้าใจกัน หรือมีบทบาทที่ไม่สอดคล้องกัน จึงควรมั่นสังเกตสถานการณ์หรือพฤติกรรมที่อาจส่งผลให้เกิดความขัดแย้งในครอบครัว และหาแนวทางในการแก้ไขปัญหา

อย่างเหมาะสม ซึ่งความขัดแย้งนี้อาจนำไปสู่ความรุนแรงในครอบครัวได้ หากไม่พยายามทำความเข้าใจซึ่งกันและกัน หรือร่วมมือกันหาทางเลือกทางออกที่ดี

ปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นนั้น สามารถแก้ไขได้โดยการใช้พุทธสันติวิธีในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น โดยการประยุกต์ใช้หลักธรรมทั้ง 4 ประการ อันประกอบด้วย การประยุกต์ใช้ทาน การประยุกต์ใช้ปิยวาจา การประยุกต์ใช้อัตถจริยา และการประยุกต์ใช้สมานัตตา เข้ามาแก้ไขปัญหภายในครอบครัว ถือว่าเป็นแนวทางในการหลีกเลี่ยงพฤติกรรมต่างๆ ที่อาจก่อให้เกิดความขัดแย้งขึ้นได้

ถึงแม้ว่าทุกคนจะปรารถนาที่จะมีครอบครัวที่มีความสุข คนในครอบครัวมีความรักใคร่ เข้าอกเข้าใจ และช่วยเหลือซึ่งกันและกัน แต่ในขณะเดียวกัน ก็ควรตระหนักและยอมรับความจริงว่า ทุกครอบครัวย่อมมีความขัดแย้งเกิดขึ้นระหว่างบุคคล ซึ่งอาจเป็นความขัดแย้งเพียงเล็กน้อย หรืออาจลุกลามไปจนถึงขั้นทำให้ครอบครัวแตกแยกได้ ดังนั้น การใช้หลักพุทธสันติวิธี ในการแก้ปัญหาความขัดแย้งในครอบครัว ทำให้ปัญหาในครอบครัวลดลงได้ พุทธสันติวิธีเป็นกระบวนการใหม่ที่จะสามารถประยุกต์ใช้หลักธรรมทั้ง 4 ประการ มาใช้ในการแก้ปัญหาในแบบองค์รวม เพื่อให้การแก้ปัญหาเป็นไปอย่างครบวงจร อันจะส่งผลดีกับการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งต่างๆ ที่เกิดขึ้นในครอบครัว

พุทธสันติวิธี (The Buddhist peaceful means)

พุทธสันติวิธี หมายถึง วิธี ข้อปฏิบัติอย่างใดอย่างหนึ่งที่พระพุทธเจ้าหรือเหล่าสาวก ของพระองค์ ได้ใช้เป็นเครื่องมือในการจัดการความขัดแย้งอย่างสันติ โดยไม่ใช้ความรุนแรง หรือปราศจากความรุนแรงทั้งทางตรงและทางอ้อม (PhraPalad Phattapong Dhammananto (Sonkaew) et al. 2020)

พุทธสันติวิธี มีนักวิชาการหลายท่านได้แสดงทัศนะไว้ ทั้งที่แยกส่วนอธิบายถึงหลัก สันติวิธี กล่าวว่า สันติวิธี คือ การละทิ้ง หรือการไม่เลือกที่จะใช้ความรุนแรงเมื่อเผชิญหน้ากับความขัดแย้ง เป็นวิธีการแก้ไขความขัดแย้งหรือตอบโต้ในสถานการณ์หนึ่ง ๆ โดยไม่ใช้ความรุนแรงต่อคู่กรณี โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่เป็นการประทุษร้ายต่อร่างกายและชีวิต แนวคิดสันติวิธีนั้น เกิดขึ้นเพื่อท้าทายกระบวนการทัศน์เดิมที่ใช้ความรุนแรงในการรับมือกับความขัดแย้ง (Phugkaew, and Wattanapradith, 2016)

ความขัดแย้ง (Violence)

ความหมายของความขัดแย้งในทัศนะปัจจุบัน พจนานุกรมฉบับ ราชบัณฑิตยสถานให้คำนิยามไว้ว่า คำว่า “ขัดแย้ง” ประกอบด้วยคำสองคำ กล่าวคือ “ขัด” ซึ่งหมายถึง การไม่ทำตาม ฝ่าฝืน ขืนใจ และ “แย้ง” หมายถึง ไม่ตรงหรือลงรอยเดียวกัน ต้านไว้ทวนไว้ เพราะความขัดแย้งเป็นความรู้สึกนึกคิด หรือการกระทำที่ขัดกัน ทำให้เกิดการแข่งขัน หรือการทำลายกัน

ความหมายของความขัดแย้งในทัศนะพระพุทธศาสนา จากการศึกษาในคัมภีร์ต่างๆ ทางพระพุทธศาสนานั้น จะไม่พบคำในภาษาบาลี ที่แปลว่า “ความขัดแย้ง” โดยตรง แต่จะมีคำอื่นในภาษาบาลีที่มีความหมายในลักษณะที่เป็นความขัดแย้งหรือบ่งบอกถึงความขัดแย้ง

ศูนย์สันติวิธีและธรรมาภิบาล ได้ให้ความหมายคำว่า ความขัดแย้ง ว่าหมายถึง ความแตกต่างของจุดประสงค์ ความเชื่อ และค่านิยมระหว่างบุคคล และกลุ่มบุคคล ซึ่งความขัดแย้งในสถานการณ์ใดก็ตาม เป็นการแสดงออกของปัจจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องภายใต้ความหมายนี้ จะเห็นได้ว่า ความขัดแย้ง เป็นความรู้สึกหรือ

ปฏิกริยาของบุคคลหรือกลุ่มคน ที่มีความคิดเห็น ค่านิยม และ เป้าหมายไม่เป็นไปในทางเดียวกัน (Yenjaima, and Suyaporm, 2018)

ความขัดแย้ง เป็นสภาพการณ์หรือสถานการณ์ที่เป็นความแตกต่างที่บุคคล 2 คน หรือ มากกว่า แสดงพฤติกรรมเปิดเผยออกมาอย่างแตกต่างกัน สภาพการณ์เหล่านี้ คือ ความขัดแย้ง ซึ่งอาจเกิดจากการรับรู้ในเป้าหมายที่แตกต่างกัน มีความเข้าใจผิดหรือไม่เข้าใจวัตถุประสงค์ มีความต้องการที่แตกต่างกันหรือแย้งชิงในสิ่งเดียวกัน หรือต้องการความเท่าเทียมกัน มีความต้องการเอาชนะหรือทำให้ฝ่ายตรงข้ามไม่พึงพอใจ สูญเสีย ถูกกดดัน หรือเกิดความต้องการที่เหนือกว่าอีกฝ่ายหนึ่ง (Mantanajaru, 2017)

ความขัดแย้งเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นได้ในทุกระดับของสังคม ตั้งแต่ระดับปัจเจกบุคคล ครอบครัว สังคม รัฐ จนถึงระดับสังคมโลก ด้วยความแตกต่างด้านเป้าหมาย วิธีการ ค่านิยม วัฒนธรรม ประเพณี อันจะนำไปสู่ระบบความคิด ความรู้สึก การกระทำที่แตกต่างกัน ไม่ยอม ให้อีก ก่อเกิดเป็นความขัดแย้งขึ้น และนำไปสู่ความรุนแรง ซึ่งแสดงออกมาผ่านคำพูด ภาษา กิริยาอาการ จนถึงกระทั่งการทำร้ายกัน ก่อให้เกิดความสูญเสีย ซึ่งที่แท้จริงแล้ว ความขัดแย้งมีทั้งที่เป็นประโยชน์และความขัดแย้งที่เป็นโทษ (Bhavilai, 2008)

ครอบครัว (Family)

ครอบครัวต้องประกอบด้วยลักษณะสำคัญ 4 ประการ คือ 1. ความสัมพันธ์ เป็นความสัมพันธ์ของบุคคลที่มาอาศัยอยู่ด้วยกัน ลักษณะความสัมพันธ์สามารถ เกิดขึ้นได้ด้วยการสมรส เช่น ความสัมพันธ์ระหว่างสามีและภรรยา และความผูกพันกันทางสายโลหิต รวมทั้ง การรับบุคคลเข้ามาเป็นบุตรบุญธรรม เช่น ความสัมพันธ์ระหว่างพ่อ-แม่กับลูก และ/หรือบุตรบุญธรรม 2. การอยู่อาศัย บุคคลที่เข้ามามีความสัมพันธ์เป็นครอบครัว จะมีทั้งการอยู่อาศัยภายในครัวเรือนเดียวกันหรือการแยกครัวเรือนออกไปอยู่โดยลำพังภายหลังจากการสมรสหรือการประกอบอาชีพ 3. การติดต่อสื่อสารกันภายในครอบครัว การที่บุคคลเข้ามาเป็นสมาชิกของครอบครัวจะต้องให้ความสำคัญกับระบบการติดต่อสื่อสารที่มีความเฉพาะของแต่ละครอบครัว เช่น ภาษาพูดที่ใช้ในการติดต่อ สื่อสาร ภาษาท่าทาง สัญลักษณ์ที่สมาชิกในครอบครัวตกลงและรับรู้ร่วมกัน โดยสมาชิกในครอบครัวจะต้องมี ปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน 4. การถ่ายทอดและอนุรักษ์วัฒนธรรม สมาชิกในครอบครัวจะต้องมีการถ่ายทอด ปลูกฝังแบบอย่าง การปฏิบัติตน แนวทางการดำเนินชีวิตที่ดี การถ่ายทอดแบบแผนทางวัฒนธรรม ค่านิยม เพื่อการอยู่ร่วมกันเป็นอย่างดีของสมาชิกในครอบครัวและการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม (Supap, 2003)

วิเคราะห์การประยุกต์ใช้หลักธรรมในการแก้ปัญหาความขัดแย้งในครอบครัว

สังคหวัตถุ 4 คือ หลักธรรม 4 ประการ ที่ช่วยประสานคนหมู่มากให้สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข ทำให้คนอยู่ร่วมกันด้วยความรัก เป็นเครื่องช่วยขจัดความขัดแย้งที่เกิดขึ้น สามารถนำไปปรับใช้ได้ ตั้งแต่ระดับครอบครัวจนถึงระดับสังคม เพื่อเป็นแนวทางในการหลีกเลี่ยงพฤติกรรมที่ก่อให้เกิดความขัดแย้งในครอบครัวขึ้นได้ ดังนี้

1. การประยุกต์ใช้ทาน เป็นการให้ รวมถึงการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การเสียสละ การแบ่งปัน การช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ไม่ว่าจะเป็นทางวัตถุทาน (การแบ่งปันข้าวของเครื่องใช้ในครอบครัว) ธรรมทาน (คนในครอบครัว

ควรมีการให้คำแนะนำที่ดีต่อกัน) และอภัยทาน (เมื่อคนในครอบครัวเกิดความผิดพลาดต้องรู้จักให้อภัยต่อกัน ไม่ถือสา ช่วยกันหาทางแก้ไข)

2. การประยุกต์ใช้ปียวาจา ความขัดแย้งในครอบครัวเกิดจากคนในครอบครัวไม่ยอมรับความเห็นของกันและกัน เนื่องจากรู้สึกโกรธและขุ่นเคืองจนปฏิเสธที่จะสื่อสารกันให้เข้าใจ หากมีเรื่องไม่เข้าใจหรือทะเลาะกัน ควรพยายามสงบสติอารมณ์ และผลัดกันอธิบายเหตุผลในฝั่งของตัวเอง รอให้อีกฝ่ายพูดจนจบ ไม่พูดแทรกหรือขัดการพูดของคนอื่น และเมื่อต้องพูดเหตุผลในฝั่งของตัวเองควรอธิบายอย่างชัดเจนและจริงใจ หรือหากคนในครอบครัวมีปัญหาให้รับฟังความทุกข์หรือความกังวลใจด้วยความตั้งใจ อาจให้คำปรึกษาหรือแนวทางแก้ปัญหาอย่างเข้าใจ ไม่ตัดสินเพื่อให้อีกฝ่ายรู้สึกวางใจ รู้สึกว่าไม่ได้เผชิญปัญหาตามลำพัง และสามารถแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้อย่างถูกต้องวิธีจะช่วยให้เข้าใจสาเหตุของปัญหาย่างถ่องแท้ และสามารถที่แบ่งปันเรื่องราวที่เจอในชีวิตประจำวันให้แก่กันได้

3. การประยุกต์ใช้สมานัตตตา แก้ไขปัญหาการขาดความบกพร่องการทำหน้าที่ของสมาชิกในครอบครัว โดยการทำตนเองให้มีความเสมอต้นเสมอปลาย ปฏิบัติตามกฎหมายระเบียบที่ครอบครัวได้วางไว้ รู้จักหน้าที่ของตน ไม่เอาเปรียบผู้อื่น วางตัวอย่างเหมาะสม ใช้เวลาที่ดีร่วมกันในครอบครัวอย่างสม่ำเสมอ จะช่วยสานสัมพันธ์ภายในครอบครัวให้แน่นแฟ้น และลดความขัดแย้งที่อาจเกิดขึ้น

4. การประยุกต์ใช้อัตถจริยา ในการทำตนเองให้เป็นประโยชน์ทั้งต่อตนเองและส่วนรวม ขวนขวายที่จะช่วยเหลือกิจการ มีส่วนร่วมรับผิดชอบกิจกรรมภายในครอบครัว โดยมีการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบอย่างชัดเจน หากปัญหาความขัดแย้งในครอบครัวเกิดจากการแบ่งหน้าที่รับผิดชอบภายในบ้านไม่เท่ากัน อาจวางตารางการทำงานบ้านให้กับสมาชิกในครอบครัวเพื่อทำหน้าที่ในส่วนที่ได้รับมอบหมาย สมาชิกในครอบครัวได้ตระหนักและคำนึงได้เสมอว่า ต้องรู้จักการเสียสละโดยไม่เห็นแก่ตัวในการปฏิบัติ เพื่อมุ่งผลสัมฤทธิ์ให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล เพื่อฝึกความมีวินัยและความรับผิดชอบของทุกคน ทั้งนี้ควรแบ่งหน้าที่รับผิดชอบตามความเหมาะสมและความสมัครใจของสมาชิกครอบครัวแต่ละคน (Phra Sophon Sopano, Phrakru Kositwattananukul, and Phrakru Wichitsilajarn, 2020)

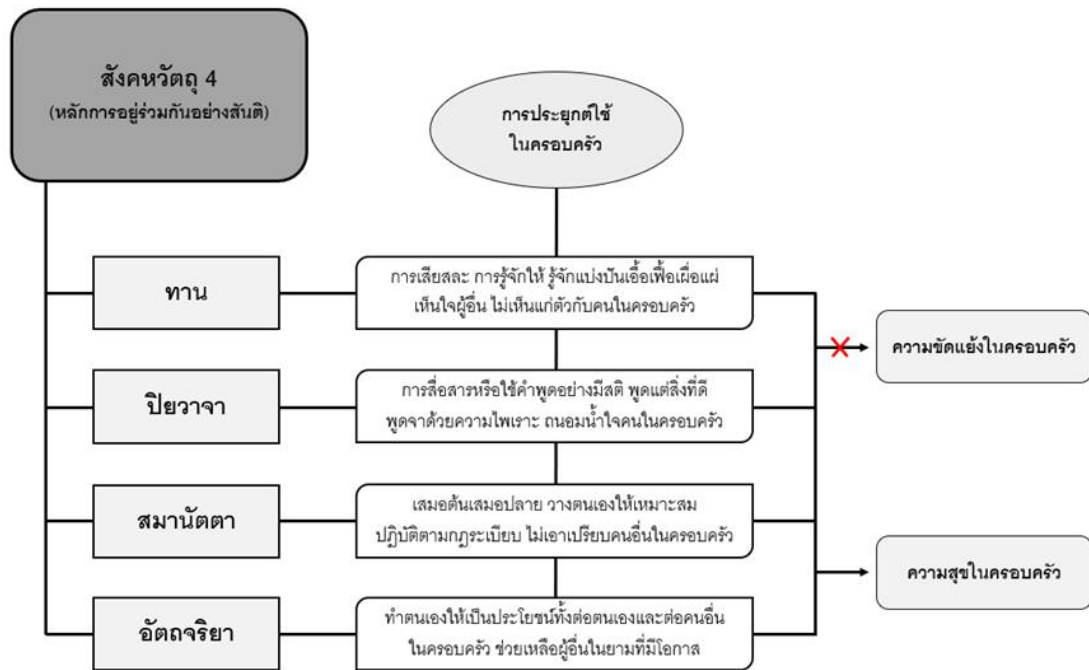

Figure 1: The Application of Sangahawatthu 4 in the Family

สรุป

การที่มีความขัดแย้งเกิดขึ้นในครอบครัวในลักษณะใดหรือช่วงเวลาใดก็ตาม หากต้องใช้ความพยายามในการแก้ปัญหาดังกล่าว พุทธสันติวิธี จึงเป็นคำตอบเสมอ ส่วนวิธีการว่าจะทำอย่างไรที่จะสามารถแก้ปัญหาความขัดแย้งโดยไม่ใช้ความรุนแรง นั่นคือ การประยุกต์ใช้แนวทางพุทธสันติวิธีด้วยหลักธรรมในพระไตรปิฎกมาแก้ปัญหาความขัดแย้งในครอบครัว ทั้งนี้ควรดำเนินการประยุกต์ใช้หลักธรรมสังคหวัตถุ 4 ให้เหมาะสมกับบริบทของสภาพความขัดแย้งที่เกิดขึ้น ได้แก่ **การประยุกต์ใช้ทานในครอบครัว** ให้รู้จักการแบ่งปันกัน ช่วยเหลือให้คำแนะนำ ให้อภัยต่อกัน ก็จะสามารถลดความขัดแย้งลงได้ **การประยุกต์ใช้ปิยวาจาในครอบครัว** การพูดจาด้วยถ้อยคำไพเราะอ่อนหวาน จริงใจ ไม่พูดหยาบคายก้าวร้าว พูดในสิ่งที่ดีมีประโยชน์ พูดให้กำลังใจและพูดเสริมความมั่นใจให้แก่กันเป็นประจำ **การประยุกต์ใช้สมานัตตาในครอบครัว** การปฏิบัติตนให้สมกับหน้าที่ของตนเอง ประพฤติตนให้เหมาะสมกับสถานะของตนเองอย่างเสมอต้นเสมอปลาย ไม่เอาเปรียบคนในครอบครัว **การประยุกต์ใช้อิตถจริยาในครอบครัว** ให้รู้จักหน้าที่ของตน ปฏิบัติตามกฎระเบียบที่ครอบครัวได้วางไว้ มีส่วนร่วมรับผิดชอบกิจกรรมภายในครอบครัว ทำหน้าที่ในส่วนที่ได้รับมอบหมาย ต่างคนต่างรู้หน้าที่ของตน รู้จักการเสียสละโดยไม่เห็นแก่ตัวในการปฏิบัติ แบ่งหน้าที่รับผิดชอบตามความเหมาะสมและความสมัครใจของสมาชิกครอบครัวแต่ละคน ใช้เวลาที่ติ่ร่วมกันในครอบครัวอย่างสม่ำเสมอ จะช่วยสานสัมพันธ์ภายในครอบครัวให้แน่นแฟ้น และลดความขัดแย้งที่อาจเกิดขึ้น ดังนั้น การประยุกต์ใช้กระบวนการพุทธธรรมตามหลักสังคหวัตถุ 4 ในเชิงพุทธ สามารถแก้ไขในสภาพปัญหาความขัดแย้งกับของครอบครัวยุคโลกาภิวัตน์ได้ โดยทุกคนในครอบครัวควรต้องเข้าใจหลักธรรมในการดำเนินชีวิตอย่างแท้จริง จะสามารถส่งเสริมให้สมาชิกในครอบครัวดำเนินชีวิตอย่างมีคุณภาพที่ดีและเกิดผลสัมฤทธิ์ เข้าใจเหตุแห่งปัจจัยในทุกบริบทและนำมาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการความขัดแย้งในครอบครัวได้อย่างกว้างขวาง ในรายละเอียดที่

ลึกซึ้ง เพราะต่างฝ่ายต่างมีหลักประกัน มีหลักปฏิบัติต่อกัน ทำให้เห็นอกเห็นใจกัน และเข้าใจกันมากขึ้น สามารถช่วยเหลือสงเคราะห์กัน เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวน้ำใจกัน และที่สำคัญ คือ ให้อภัยโดยปราศจากความแค้นเคืองระหว่างกันในครอบครัว ทำให้สมาชิกในครอบครัวสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างมีคุณภาพ ไร้ซึ่งความขัดแย้งอีกต่อไป

References

- Bhavilai, R. (2008). *Human on Peace*. (4th ed.). Bangkok: Chulalongkorn University.
- Phrapalad Phattapong Dhammananto (Sonkaew), et al. (2020). The Buddhist Peace for Reconciliation of the Construction Project Krabi Plant. *Journal of Social Science and Buddhist Anthropology*, 5(4), 366-380.
- Krainatee, M., Dhammasaccakarn, W., & Sungkharat, U. (2020). Family: The Social Key Institutions and Roles of Holistic Human Development. *Parichart Journal*, 33(1), 2-16.
- Mantanajaru, C. (2017). Buddhist Moral Practice: Methods towards Dispute Resolution. *Buddhist Psychology Journal*, 2(2), 73-81.
- Phra Sophon Sopano, Phrakru Kositwattananukul, & Phrakru Wichitsilajarn. (2020). An Application of Four Bases of Social Solidarity into Strengthening Community of Wat Maithungkha, Rattabhum District, Songkhla Province. *Journal of MCU Nakhondhat*, 7(3), 15-25.
- Phugkaew, V., & Wattanapradith, K. (2016). Buddhist Peaceful Means for Enhancing Happiness at work among the Registered Nurses at Wihandaeng Hospital in Saraburi Province. *Journal of MCU Peace Studies*, 4(1), 155-173.
- Supap, S. (2003). *Sociology* (Research Report). Bangkok: Thai Watana Panich.
- Yenjaima, R., & Suyaporn, S. (2018). Conflict in Society: Theory and Solution. *Journal of MCU Social Science*, 7(2), 224-238.